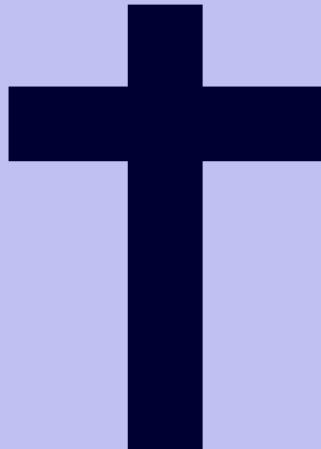

QARAAKYA QUA TIMWATORA

The New Testament in the Omwunra-Toqura (South Tairora)

Language of Papua New Guinea

QARAAKYA QUA TIMWATORA
The New Testament in the Omwunra-Toqura (South Tairora)
Language of Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Omwurna-Toqura long Niugini

copyright © 2000 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Omwunra-Toqura (South Tairora) (Tairora, South)

Dialect: Omwunra-Toqura

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2016-08-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 25 Nov 2022 from source files dated 9 Oct 2020

73e2f29d-4ca4-50e6-a471-722ac8ab5666

Contents

Matiu	1
Maaki	90
Ruku	145
Ioni	233
Kyaiqa Varora	294
Romeni	374
1 Korinti	414
2 Korinti	455
Karesia	481
Epesaasi	496
Piripai	510
Korosi	520
1 Tesaronaika	530
2 Tesaronaika	539
1 Timoti	544
2 Timoti	556
Taitaasi	564
Pirimoni	569
Hivuru	572
Iemisi	606
1 Pitaa	617
2 Pitaa	629
1 Ioni	636
2 Ioni	646
3 Ioni	648
Iuti	650
Qovarama Kyora	654

MATIU

Matiuva Iesusiva nrohurara tura

*Iesusi Karaisira okyara mwihua nyutu
(Ruku 3:23-28)*

- ¹ Iesusi Karaisira okyara mwataamama vahiro. Evarahaamuvavata Ntevitivavata mwitanahua mwia haivaqahuatana varura.
- ² Evarahaamuva Aisaakira qova varuvaro
Aisaakiva Iaikopura qova varuvaro
Iaikopuva Iutaaravata mwia qata
vakyaanramwu sova varuvaro
- ³ Iutaava Peresikya Saraakya sova varuvaro
mwitanahua nyova Temaava varura.
Peresiva Hesaroninra qova varuvaro
Hesaroniva Raminra qova varuvaro
- ⁴ Ramiva Aminantaapura qova varuvaro
Aminantaapuva Nasoninra qova varuvaro
Nasoniva Saramoninra qova varuvaro
- ⁵ Saramoniva Mpoasira qova varura.
Mpoasira mwia nrova Rehaapiva varura.
Mpoasiva Ompetira qova varura.
Ompetira mwia nrova Rutiva varura.
Ompetiva Iesira qova varuvaro
- ⁶ Iesiva Ntevitira qova varura.
Ntevitiva nronraqama viro vunyaa vaisivanto varura.
Ntevitiva Soromoninra qova varura.
Soromoninra nrova tauraaqama kyero
Iuraiaara nraatavanto varura.
- ⁷ Soromoniva Riampoaminra qova varuvaro
Riampoamiva Apaisaara qova varuvaro
Apaisaava Esara qova varuvaro
- ⁸ Esava Sihosapatira qova varuvaro
Sihosapativa Soraaminra qova varuvaro
Soraamiva Asaiaara qova varuvaro
- ⁹ Asaiaava Sotaaminra qova varuvaro
Sotaamiva Ehaasira qova varuvaro
Ehaasiva Hesekaiaara qova varuvaro
- ¹⁰ Hesekaiaava Manasaara qova varuvaro
Manasaava Emosira qova varuvaro
Emosiva Sosaiaara qova varuvaro
- ¹¹ Sosaiaava Sekonaiaaravata mwia
qatanramuwvata sova varura.
Mwi entara mpo mwatanaahua
ekyaa Isarerি rupa kyeta sitaqita
mwatukya mpo Papironini uro kyovaro
- ¹² Sekonaiaava Siatierira qova varuvaro
Siatieriva Serapaperira qova varuvaro
- ¹³ Serapaperiva Apaiaatira qova varuvaro

Apiaatativa Eraiaakiminra qova varuvaro
 Eraiaakimiva Esora qova varuvaro
¹⁴ Esova Setokira qova varuvaro
 Setokiva Ekiminra qova varuvaro
 Ekiminiva Eraiaatira qova varuvaro
¹⁵ Eraiaatativa Eriesaara qova varuvaro
 Eriesaava Mataaninra qova varuvaro
 Maataniva Iaikopura qova varuvaro
¹⁶ Iaikopuva Iosepira qova varuvaro
 Iosepiva Mariaara mwia vaativanto varura.
 Mariaava Iesusira mwata tora.

(Tirenramwu Iesusirara Karaisirave, Mesaiaave, Kotiva titai vaisirave tunanra.)

¹⁷ Iesusi Karaisira kuaa okyara vahirero Evarahaamunraqatairo Ntevitiraqaa mwia haivaqahua 14 nramwu mwi okyarahua varura. Ntevitiraqatairo Papironini rupaqita uro kyo entaraqaa mwia haivaqahua 14 nramwu mwi okyarahua varura. Papironini rupaqita uro kyoraqatairo Karaisiva qovara hu entaraqaa mwia haivaqahua 14 nramwu mwi okyarahua varura.

Iosepiva taqovaro Mariaava nraaqiara tuaqama vura

¹⁸ Iesusi Karaisira mwatato okyarava mwataamama vahiro. Mwia nronra Mariaara Iosepira qati titovaro hia mwikyantiri nrohu vakya Mariaava taqovaro Kotira mwanraquravanto mwia nraaqiara mwavarovarow mwiva nraaqiara tuaqama vura.

¹⁹ Mwiva nraaqiara tuaqama viro varuvaro mwia vaativanto Iosepiva kyuqe vaisi ntapihi kyero nrohi varu vaisiva variqarora tiro, mwiva tiqaro, Nte nraakyne qora suqaa Mariaara titaariro kyauruankyravate. Kyai mwia uqeta kyena titaariro quarive, tiro.

²⁰ Iosepiva mwitaama riero vaitero ruvata taqe varuvaro Kotiva tito vaisiva, nyaamwunyaava mpovanto qovarama viro tiqaro, Ntevitira mwaquo, Iosepio, hia aatu hiqara Mariaara varaante. Kotira mwanraqura mwiva nraahu mwia nraaqiara mwiharo mwiva nraaqiara tuaqama viho.

²¹ I nraatavanto qoraisi nraaqiara mwata tairara e mwia nrutu nteqarama Iesusirave qiantre. Iesusiva nraakyne qora kyaahaqama nyatero mwihua uaquia hi kyaiqara uti quara nruka nyatero mwihua huvantu kyaaninranra tira, e mwia nrutu nteqara Iesusirave qiantre, tura.

²² Haaru Kotiva nai poropeti vaisi nroqitairo timwa to quava qutaa vahiarive tiro, Kotiva tito vaisiva qovarama viro mwitaa tura. Haaru Kotira qua qovarama kye varuva, poropeti vaisivanto mwitaama tiro:

²³ Nraakiara hia qoraisivatama kyero nrohiari nraakyeva nraaqiara tuaqama viro nraaqiara mwataananrove. Mwihua mwianra Imaanuerivave tivarave, tura. *(Aisaiaa 7:14)*

Imaanuerira mwi nrutura okyara vahirero mwataamama vahiro: Kotiva tirivata varivave, tura.

²⁴ Iosepiva vaitoraqitairo siviro mwiva Kotiva tito vaisiva tu quara riero mwiva tunte hiro Mariaara uro varatero varurama.

²⁵ Mwiva hia Mariaaravata nrohuvaro Mariaava qati variqiro viro uro qoraisi nraaqiara mwata tovaro Iosepiva mwia nrutu nteqaro, Iesusivave, tura.

2

Mpo okyara mpo okyara taqo vaisinramwuhua Iesusira uro taqora

¹ Herotiva nronraqama viro varu entara Mariaava Vetarahemini Iutia mwataqaa variqaro Iesusira mwata tero. Mwiva mwia mwata tero varuvata vaisi mponramwuvanto mpo okyara mpo okyara taqo vaisinramwuhua huari nri ntora vevasaita Ierusaremini nri ntora.

² Mwinramwuhua nri nteta kyapara hita tiqata, Nraaqiara mpo Iuttaaqi ntaqikyiani vaisira tanave mwata taiharo variho? Tirenramwu huari nri ntainani variqata mwia qovora taqeta mwia nrutu tuaaherarera nrunrahuave, tita.

³ Mwinramwuhua mwitaa tuvaro Herotiva mwivavata mwi quara riero nrihanrama viro mwiva mwianra airi nraato tiqaro varura. Ekyaa Ierusaremini varuhuavata mwi quara rieta airi nraato tiqata varuvaro ⁴ Herotiva vaisi nronranramwuanra aakyara ntero. Kotira kyaiqa vara mwate varu vaisinramwuhua vunyaahuave, mwaanra okyara ti varu vaisihuave, mwiva mwihuara aakyara ntovata nrira ntuvaantuuma varuvaro Herotiva mwihuua kyapara hiro tiqaro, Tanave Kotiva titairaro tumuan iara Karaisira mwia nrova mwia mwata taani mwatava vaiho? tiro.

⁵ Herotiva mwitaa tuvata mwihuua tiqata, Vetarahemi Iutia mwataqaaave. Haaru Kotira qua qovarama kye varu vaisiva mwaa quara qara ntumwa tero tiqaro:

⁶ Vetarahemi Iutia mwataqaa vahiaravave.

Nraakye qoravanto iara hia qumina mwatuqyave tivarave.

Iqitairo nronra vaisivanto qovarama quaninranra tita, nraakye qoravanto iara nrutu vataa mwatuqyave tivarave.

Iqitairo vunyaa vaisivanto qovarama viro mwiva Kotira nraakye qora Isareriqaa kyuqema kyero ntaqikyiqiro quaninrave, turave.

(Maikaa 5:2)

Haaru poropeti vaisivanto mwitaa turara tita, tire.

Karaisirara Vetarahemiqi mwata taananrove turo, tita.

⁷ Mwihuua mwitaa tuvaro Herotiva tuqeta kyero mpo okyara mpo okyara taqo vaisinramwuhua nruhua nyaanrama kyero tiqaro, Taireve qovora mwiva qovarama viho? tiro.

⁸ Mwitaa tuvata mwinramwuhua Herotira timwa mwuvaro riero mwiva mwinramwuhua Vetarahemini sitero tiqaro, Nkyenramwu uqinrakte mwi nraaqiara puaa hirerata quate. Nkyenramwu mwia puaama kye taqetama vaakyama nivata nrumbu timwa mpivafe ntevata uro nraaqiara mwia nrutu tuaahera mwataankye, tiro.

⁹ Herotiva mwitaa tuvata mwihuua aanraqaa vi varuvaro qovoravanto vaakya mwihuua huarivanto nri ntonani variqata taqova mwihuua vuni mwiva nraante vuva uro nraaqiara mwiva varuraqa ra kyero mwiaqa vahura.

¹⁰ Mwiaqaa vahuvata mwihuua qovora mwia taqeta mpoqama kyeta qamwatora. ¹¹ Mwinramwuhua nraamwuqi vera nteta taqovaro nraaqiara mwiva nai nronra Mariaakyantiri varuvata mwihuua taqetama mwatasata tori kyauru ravi variqata mwia nrutu tuaahereqatama mwia qamwata mwateta. Mwihuua qamwata mwateta mwiaqataita mpo inraikya mpo inraikya tuaqitai ohi kyeta koriqo ututo inraikyarave, munra kyuqe mwunta quani inraikyarave, vahamwenra kyuquerave, ohi kyeta mwatora.

¹² Mwia mwi kyeta varita vaite varuvaro Kotiva ruvaatakyaa mwihua timwa nyinro tiqaro, Hia Herotira uro timwa mwiate, tuvata mwihua sivita mpo aanraqaamateta nkyiari mwaatanianra nrumu ntanteta vurama.

Iesusira vitero Isipini aatu vurama

¹³ Mwihua vuvaro Iosepiva vaite varuvaro Kotiva tito vaisiva qovarama viro ruvaatakyaa mwia timwa mwinro tiqaro, Sivira ena nrahesi nraaqiaravata sitera Isipini aatu quante. Mwini uro varirage nte qakyo uro mponanre qianinra riaante. Herotiva i nraaqiara puaama kyero ru kyarero uti variho, tiro.

¹⁴ Mwitaa tuvaro Iosepiva siviro entaqi nraahu nai nraaqiaravata nai nraatavata sita varero Isipinianra vuva uro mwini ¹⁵ variqiro vi varuvaro Herotiva qutu vurama. Herotiva qutu vuvaro mwiaqaatairo haaru Kotira qua qovarama kye varu vaisiva tu quava qutaa vahurama. Haaru mwiva Kotiva mwataama tiho tiro: Nte Isipisaina ntene maaqu nraanraanrinro mwiva nriananrove, tura. *(Hosaiia 11:1)*

Herotiva nraaqiaranramwu ru kyora

¹⁶ Herotiva variqaro taqovata huari vu nri ntonanyaais vaisinramwu mwia qua nteqakye hia mwia timwa mwinraitita, vuvaro mwia mpoqama kyero raraqa tovaro variqaro uro mpo hu vaisihua sitero tiqaro, Ekyaa qoraisi nraaqiara taara ihi varaahuave, hia taara ihi varaahuave, Vetarahemini variahuavata, mwia vara ututu variahuavata, ekyaa ru taiqa kyaate, tiro. Mwiva qovoravanto qovarama vu entara huari vu nri ntonanyaahua timwa mwito quara rieqaro taara ihi varehuavata, hia taara ihi varehuavata, ru taiqa kyaate, tura.

¹⁷ Mwihua ru taiqa kyaate tuvaro haaru Kotiva poropeti vaisi Iere-maiaara nroqitairo tu quava mwivauma vahiro. Mwataama tiro:

¹⁸ Ramaa mwatukyaqitairo nronraqama kyero ntate variani quara nraakye qora rievarave.

Tiri taatova Reseriva nai nraisiara ntate variananrove.
Mwia nraisi ekyaa qutu virara tiro, mwia mwutukya qihakya hiariva hia variraro mwiva nronraqama kyero ntate variananrove, tura. *(Ieremaiia 31:15)*

Isipisairo nrunra

¹⁹ Herotiva variro qutu vuvaro Iosepiva Isipini varuvaro Kotiva titova qaiqaa qovarama viro Iosepira ruvaatakyaa ²⁰ timwa mwinro tiqaro, Sivira nraaqiaravata, mwia nronravata, sita varera Isareri mwata Iutiaani nrumu ntantera quante. I nraaqiara ru kyarera hiahua qutu quavo, tiro.

²¹ Mwitaa tuvaro Iosepiva siviro nraaqiaravata, mwia nronravata, sita varero Isarerianra viro.

²² Mwiva mwinianra viqaro riovoro Akerausiva nai qora Herotira mwaata varero Iutiaqaa ntaqikyi varuvaro Iosepiva mwini quaro tiro aatuma kyero varuvaro Kotiva ruvaatakyaa qaiqaa timwa mwuvaro mwiva hia Iutiaani virairo qaqlira kyero

²³ Karirini uro mwatukya mpo Nasaretini nai nrahesi nraaqiaravata varura.

Nasaretini uro varuvaro haaru Kotiva nai poropeti vaisinramwu nroqitairo tu quava qutaa vahiro. Mwi quava Iesusirara mwataama tiro:

Nraakyе qoravanto mwianra Nasaretinyaa vaisive tivarave, tura.

3

Ioninra nramanri nyi varu vaisirara tura

(Maaki 1:2-8; Ruku 3:1-18; Ioni 1:19-28)

¹ Mwi entara Ioniva nramanri nyi varu vaisiva nri ntero Iutiaani qumina mwataqa variqaro nraakyе qora timwa nyinro tiqaro, ² Nkye uaqia hi kyaiqara uti varira qaqira kyaate. Kotiva nraakyе qoraqaa ntaqikyiari entava qaumatomava vaiho, tura.

³ Haaru Ioniva hia varu entara Aisaiaava poropeti vaisivanto variqaro mwi vaisiva qovarama quananrove tura. Aisaiaava Ioninranra mwataama tiro:

Mwiva qumina mwatani variro aakyara ntero tiqaro,

Nronravanto quani aanranra terama mwateta

mwia aanra avuqavuma mwataivaro mwiva mwivauma qio quarive qiananrove, tura. *(Aisaiaa 40:3)*

⁴ Ioniva tuavaaqa ututova vahirero kameri quara mwia kyaahi nraahu vara kyero ututero reti tavaarana rupa tora. Mwiva hia kyara vara tu kyero nranraitiro, mwiva kainyaaqavata, voravanto kuruto nramanrinravata, nraahu nreqanro varura.

⁵ Ioniva qua timwa nyi varuvata nraakyе qora Ierusaremisaitave, ekyaa Iutiasaitave, Iotaani nramanri tokya hini hini varuhuave, mwi-hua hisai hisai ntuvantuama vita ⁶ nkyiari qora kyaiqa varora timwa qovarama kyovaro Ioniva Iotaani nramanriqi variqaro nramanri nyi varura.

⁷ Ioniva variqaro taqvata Parisivantovata, Saitiusivantovata, nramanri vararerata mwiva hunani nruvaro mwiva mwihuara tiqaro, Nkye quaiha nraaqiaravantoma variavo. Kotiva nraakyе qora rirera uti varihata tava nkyiara aatu ntuqema kyeta quate tihatave nkye mwaini nte hunani nrriavo?

⁸ Nkye qutaaqama kyeta uaqia hi kyaiqara qaqira kyarerata uti varivera, nkye kyuqe kyaiqa varaivaqe tire taqaare.

⁹ Nkye hia nkyeta vaitutu hira qua tiqata, Evarahaamuva tiri tiqova varihatara tita, tire qio varuro, qiate. Kotiva qiove tirera, ori mwaanramwuhua vaisi tuemwa vita Evarahaamunra nraisi varivarave.

¹⁰ Kotiva kyatari teqা kyarero kyaari okyaraqi terama taiho. Hia kyuqe tamwa riaaninra mwiva teqaaqama kyero kyairaro qiamma ita-mwa kyaananrove, tiro.

¹¹ Nkye uaqia hi aanranra qaqira kyeta kyuqe hiani aanranraqaa nraahu virerata utuavana nte qumina nramanri nkyi nyi varuqo. Ni naakiara nrianriva Kotira mwanraqura nkyi nyiananrove. Mwiva qia itaaninra votihira nkyi nyiananrove. Mwiva nronravanto ni naatara kyaariva nriananrove. Nte qumina vaisi variqananra tina, nte hia qio mwia kyuqu nraamwu varaqina uro mwianinrave.

¹² Mwiva nai kyavoi kyaquqi tu varero kyakuma voti hira ntitata hirero uro ntero ntitatama kyero nronra nraahu nai kyavoiqotairo vaqitaqiro uro nai nraamwuqi vatero qumina kyapivata mwanrevata vaqitaqiro uro hia qipa quani qiaraqi tuto kyairaro itamwa kyaananrove, tiro. Ioniva mwi quara turama.

Ioniva Jesusira nramanri mwunra
(Maaki 1:9-11; Ruku 3:21-22)

¹³ Ioniva nramanri nyi varuvaro mwi entara Jesusiva Karirisairo Ioniva mwia nramanri mwianrive tiro, mwiva varura Iotaani nramanriqi viro. ¹⁴ Mwiva mwini uro ntovaro Ioniva Iesusirara tiqaro, Qaqao, e nramanri ni mpiataara vaiharama e nianra nramanri ni mpiante ti variaro, tiro.

¹⁵ Ioniva mwitaa tuvaro Jesusiva nai timwa mwinro tiqaro, Mate qati kyera nramanri nraahu ni mpiante. Kotiva avuqavu hi quara timwa taira, mwi quara tiretana riemwaqita virerave, tiro. Mwitaa tuvaro Ioniva eo timwa kyero Iesusira nramanri mwinro.

¹⁶ Nramanri mwuvaro Jesusiva nramanriqitairo qatinani mwaanri ntovaro mate mwipiara nyaamwuvanto qatua vuvaro Ioniva taqovaro Kotira mwanraquravanto nyaamwa minrunra voti huva tuminro Iesusiraqaa varuvaro ¹⁷ nyaamwusairo quavanto tiqaro, Mwaa ni maaque. Ni mutukyavanto mpoqama kyero mwianra vaiho. Nte mwianra qamwateqanama varuqo, tiro. Tura.

4

Iesusiva uaquia hi kyaiqara utuarive tiro Saataaniva mwia mwataara hura

(Maaki 1:12-13; Ruku 4:1-13)

¹ Jesusiva nramanri varovaro Saataaniva mwia mwataara hiarive tiro, Kotira mwanraquravanto Iesusira vitaqiro uro hia vaisivata varura quminasata kyora. ² Kyovaro Jesusiva mwini 40 entara variqaro hia kyaravata nrovaro kyara nraataa huvaro varura. ³ Kyara nraataa huvaro varuvaro Saataaniva nri ntero Iesusirara tiqaro, E qutaa Kotira mwaquivanto varirera, ori mwaanramwunranra tiraro mpereti tuemwa virara nraante, tiro.

⁴ Mwitaa tuvaro Jesusiva mwia nai timwa mwinro tiqaro, Qaqao, Kotira mpukuqi vahi quava tiqaro,

Vaisivanto kyara nraaninranra nraahu riemwaqiro quariva hia qio qati variqiro quananrove. Mwiva ekyaa

Kotira nroqitairo qiani quara riemwaqiro viqaro qioma qati variqiro quananrove, turave, tiro. (Lo 8:3)

⁵ Jesusiva mwitaa tuvaro Saataaniva mwia vitaqiro Ierusaremini Kotira nraamwu qiana nai verani vahuraqa uro kyero mwiaqaa mwia mwaamwianrama tero ⁶ tiqaro, E qutaaqama kyera Kotira mwaquivanto varirera, mwaqaataira mpuu mwatani hatohira quante. Kotira mpukuqi vahi quava tiqaro,

Kotiva iara rieqaro mwiva tirata nyaamwunyaahua iqaa kyuqema kyeta ntaqikyivarave, turave.

E ena kyuqu oriqa ntuteqa kyelerorave titi, nyaamwunyaahua nkyiari kyuququo i tu vareta vivarave, turave, tiro. (Ihi 91:11-12)

⁷ Saataaniva mwitaa tuvaro Jesusiva mwia nai timwa mwinro tiqaro, Qaqao, Kotira mpukuqi qua mpo vahiva tiqaro,

Nronravanto i mwanriqavanto varirara tira, e hia mwia mwataara hiante, turave, tiro. (Lo 6:16)

⁸ Jesusiva mwitaa tuvaro Saataaniva mwia vitaqiro uro taaqi nritarora qiatqaqa kyero ekyaa vunyaa vaisivanto nkyiari mwata mpoqaa mpoqaa ntaqikyura ekyaa mwi mwata maatara mwia kepukya inraikya rirante nraamwutero tiqaro, ⁹ E ni kyuqu tarani tumu ntira variqara

ni nutu nraahu tuaahera matairera, nte ekyaa mwi inraikyara i mwianinrave, tiro.

10 Mwitaa tuvaro Jesusiva nai timwa mwinro tiqaro, Qaqao, Saataanio, hiante quante, Kotira mpukuqi vahi quava tiqaro, Mwanriqavanto Kotiva nronravanto varirara tira, e mwia nrutu nraahu tuaahereqara mwia kyaiqa nraahu varaqira quante turave, tiro. *(Lo 6:13)*

11 Jesusiva mwitaa tuvaro Saataaniva mwia mwini kyero vuvata nyaamwunyaahua tumu Jesusira kyaahaqa hura.

Iesusiva Karirini nai kyaiqa tohara tora

(Maaki 1:14-15; Ruku 4:14-15)

12 Jesusiva riovata Ioininra ntavaaqavu kyeta karavuqi kyaavaro variho tuvaro riero, Jesusiva nrumu ntantero Karirini vura.

13 Mwiva mwini vuva hia uro Nasareti nai mwaatani variraitiro, uro Kapenaamini variqiro vura. Kapenaami mwiva Kariri kyaarerera tokyasataa vhura. Mwi mwatava vahirero Sepiuraaninravata, Napatarairavata mwataa vhura.

14 Jesusiva mwini uro varuvaro haaru Aisaiaava Kotira qua qovarama kyo quava qutaa mwivau vhura. Aisaiaava haaru mwataama tiro:

15 Nte Sepiuraaninra mwataravata, Napataraira mwataravata, tirerave. Mwi mwatava kyaarerera tokyani vahirave.

Iotaani nramanri vaiharo mwi mwatava uromwi vahata mwi mwataraga Kariri mwataqa mpo mwatanaa mpo mwatanahua variarave.

16 Mwihua kyokiraqi variqita vita, mwiaqataita omwavanto nronraqama kyero itaaninra taqevarave.

Mwihua kyokiraqi variavaro
qutu qua okyarava mwihua ntumwaqu kyaihata variavaro
mwiaqatairo omwavanto ntuvaahama nyatarero uti varirave,
tura. *(Aisaiaa 9:1-2)*

17 Mwi entaraqaatairo Jesusiva nai kyaiqa toharama kyero nraakyte qora timwa nyiqiro viro tiqaro, Kotiva nraakye qoraqaa ntaqikyiariwa qaumato vahirara tita, nkye uaquia hi aanranra qaqira kyaate, tiro. Turama.

Iesusiva vaisi taaratana taaratana nyaanrama kyero sitora

(Maaki 1:16-20)

18 Jesusiva Kariri kyaarerera tokyasataa viqaro taqvata qate vakye taaratana varura. Vakyaava Saimoniva mwia mpo nrutu Pitaava varuvaro mwia qatavanto Enturuva varura. Mwitanahua tavukya kyaiqa vare varuhua variqatara tita, mwitanahua nramanriqi vahe nte varura.

19 Mwitanahua vahe nte varuvaro Jesusiva mwitanahuara tiqaro, Nkyetana ni naakiara ni pataqita nriate. Nkye tavukya vahe ntamwa kyeta varaantema kyetama nkyetana ni pataqita nrivaqena nte nkyi nyaamwutaarita nkye vaisi sitevarave, tiro.

20 Mwitaa tuvata mate mwigiara mwitanahua nkyiari vahe mwini kyeta Jesusira vataqita vurama.

21 Mwitanahua mwia vataqita vuvaro Jesusiva pataqia viqaro taqvata vaisi mpotana Sepetira mwaaqutana Iemisivavata mwia qata

Ionivavata varura. Mwitanahua mpotuqi variqata nkyiari sora Sepetiravatama kyeta vahe terahi varuvaro Iesusiva mwitanahua nyaanrama kiovata²² mwitanahua mate mwiqiara nkyiari mpotuvata nkyiari soravata mwini kyeta Jesusira vataqita vurama.

*Iesusiva qua mwakyaakya timwa nyinro nriqa vuhua kyuqema nya-tora
(Ruku 6:17-19)*

²³ Iesusiva Karirini mpo mwatuukya mpo mwatuukya nrohiqaro mwaanra nraamwuqi vera ntero variqaro mwakyaakya timwa nyiqanro Kotiva nraakyte qoraqa ntaqikyiani quara, kyuqe qua timwa nyiqiro vi varuvata tauma rumpuara utuhuave, nriqa vuhuave, mwihua varuvaro Iesusiva mwihua kyuqema kyovata qio varura.

²⁴ Iesusiva mwitaamaqiro vi varuvaro mwia quavanto ekyaa Siriaani vuvata mwi mwatanaahua nkyiari nraakyte qoraqa mpo qara mpo qarama kyero nriqa vuhuave, tauma rumpuara utuhuave, nronraqama kyero nriqa vuhuave, vaana kyapata varuhuave, mwamwanta ntir-intiri hi varuhuave, hini mwamwanta qutu vu vaisihuave, mwihua mwihua ekyaa sitaqita Iesusiva hunani uro kyovaro mwiva mwihua kyuqema kyovata qio varura.

²⁵ Iesusiva aanrani vi varuvata nraakyte qora airivanto mwia vataqita vi varura. Karirisairove, Ntekaporisi mwatuukyanramwuqitairove, Ierusaremisairove, Iutiasairove, Iotaani nramanri qarahi hisataasairove, nraakyte qoravanto hisai hisaita ntuvantuama vita mwia vataqita vura.

5

Iesusiva taaqiqaa variqaro mwakyaakya timwa nyunra

¹ Iesusiva variqaro taqvata airi nraakyte qora ntuvantuama vita varuvaro mwiva taaqiqaa uro mwatakyaa viro varuvata mwia nraaqiaranramwuvata mwiva varunani uro varuvaro

² Iesusiva mwakyaakya tohara tero mwiva nai nraaqiaranramwu timwa nyinro tiqaro,

³ Nte Kotiva hi inraikyarara vehiqamama varuqo ti vari nraakyte qorahua mwihua varivaro Kotiva mwihuama kyuqema nyataaanarrove.

Kotiva mwihuaqa ntaqikyiqiro vi varirata mwihua mwia nraakyte qoramava varivarave.

⁴ Mwutukya uaquia hirata ntate varihua, mwihua varivaro Kotiva mwihuama kyuqema nyataaanarrove. Kotiva mwihua mwutukya qihakymama nyataaanarrove.

⁵ Tirema variqata hia nkyiarivata uaqjama nyaterara riehua varivaro Kotiva mwihua kyuqema nyataaanarrove.

Kotiva mwaa mwataro mwihua kyaama tairara tita, mwihua mwia varevarave.

⁶ Ntapihi kye nrohi okyarara kyakya hiarihua, mwihua varivaro Kotiva mwihua kyuqema nyatero mwi okyararaqo mwihua qioqama nyataaanarrove.

⁷ Mpohuara po kye ti nraakyte qorahua, mwihua varivaro Kotiva mwihua kyuqema nyatero mwihuara po kye timwa nyataaanarrove.

⁸ Qutaaqama kye Kotira nraahu vataqi vihua, mwihua varivaro Kotiva mwihuama kyuqema nyataaanarrove.

Mwi nraakye qorahuama Kotira taqevarave.

⁹ Ntaqirera hivata vaitutu hi vari nraakye qorahua, mwihua varivaro
Kotiva mwihua kyuqema nyataananrove.

Kotiva mwihuara ni nraaqiarave tiratama varivarave.

¹⁰ Kotirara rieqata ntapihi kye nrohi varivata mwia kyaara mwihua
uaqiamma nyate vari nraakye qorahua, mwihua varivaro Kotiva
mwihua kyuqema nyataananrove.

Kotiva mwihuqa ntaqikyiqiro vi varirata mwihua mwia nraakye
qorama varivarave.

¹¹ Nkye ni pataqi vi varivata mwia kyaara nkyiara uaquia hi quara
timwaqi vita, nkyi uaqiamma nyateta, nkyiara mpo qua mpo qua unra
quave, uaquia hi quarave, nkyiara timwaqi vi varivata, nkye ni pataqi vi
varivaro Kotiva nkyi kyuqema nyataananrove.

¹² Nkyi uaqiamma nyataantema kyeta haaruvata vaisi mpo uhua Kotira
qua qovara hu vaisihua uaqiamma nyatorave. Nkyi mwitaama kyeta
uaqiamma nyataivata nkye qamwateqa variate. Kotiva nkyi kyaiqa
kyuqe kyaiqara rieqaro mwia qiata nyaamwuni kyuqe inraikya nkyini
terama tairave.

Nkye hore voti hiahuate tura

(Maaki 9:50; Ruku 14:34-35)

¹³ Mwaa mwataraqqa nraakye qora variavata nkye mwihua utaqaa
variqata nkye hore votima kyeta variavo. Horevanto uaqiamma viro
hia qiakyaa hirera, hia qio qaiqaa utu kyairaro qiakyaa hiananrove.
Horevanto uaqiamma virera, qio uaqiamma virave timwa kyeta mwia
qaqira kyaivata nraakye qoravanto mwiaqaa ntamwaqita vivarave.

Nkye omwa voti hiahuate tura

(Maaki 4:21; Ruku 8:16, 11:33)

¹⁴ Mwaa mwataraqqa nraakye qora variavata nkye omwavanto itain-
tema kyeta variavo. Mwatukya mpovanto taaqiqaa vahiariva hia uqeta
vahiananrove.

¹⁵ Hia mpovanto omwa qupi kyero tave vara kyero mwia ntumwaqu
tairave. Qaqao, nraamwuqi variahuavata ekyaa taqaate tiro, omwa
qupi kyero virira nyaamwuni hiritairave.

¹⁶ Nkye mwia votima kyeta nraakye qora suqaa qoqaa nrohiqata
omwavanto itaintema kyeta variqita vivata mwihua nkye kyuqe kyaiqa
vare varira taqeta, nkyi sova nyaamwuni varira mwia nrutu tuaaher-
aqita quate.

Mosesiva qua mwaanra timwa torara tura

¹⁷ Nkye nianra tiqata, Mosesiva timwato quaravata, poropeti vais-
inramwuvanto timwato quaravata, vara qaqlira kyarerero nrivave, tivo-
rave. Nkye nianra mwitaama kyeta nraato rievora. Hia nte mwihua
qua qaqlira taiqa kyarerave. Mwi quava qutaa mwivau vahiarive tina,
ntevata nruvave.

¹⁸ Nte nkyi timwa nyianinra riaate. Nyaamwuvantovata mwatavan-
tovata taiqa viraro ekyaa mwaanra qua mwiva qati nraahu vahiqiro
quananrove. Mwi quaraqitairo ekyaa quave pata uapaa qua mwi
quavavata vahiqiro viraro ekyaa inraikyavanto qovarama quananrove.

¹⁹ Mosesivavata poropeti vaisinramwuvantovata timwato quava vaiharo mpovanto mwi quaraqitairo pata uaquia nteqa kyero mpohuaravata tiqaro, Nkye mwi quara pata uaquia vahira qiomia nteqa kyevarave, tirera, mwi vaisiva variro nyaamwuni Kotiva ntaqikyianinrani viraro Kotiva mwi vaisirara, E ni nraaqiara mwatumwi mpiato nraahu variaravama variaro, qiananrove. Vaisi mpovanto Mosesira quavata poropeti vaisi quavata riemwaqiro viqaro mpohuaravata mwi quara riemwaqita quate tirera, mwi vaisiva variro nyaamwuni Kotiva ntaqikyiani mwatukyaranviraro Kotiva mwianra, E ni nraaqiara nritarera virito variaravama variaro, qiananrove.

²⁰ Nte nkyi timwa nyinrenrave. Parisi vaisinramwuvata, mwaanra okyara qia vaisinramwuuhavata, mwihua nkyiari riemwa kyeta tiqata, Tire Kotira qua rieqata ntapihi kye nrohi varuro, ti variarave. Nkye hia mwihua nraatara kyeta kyuqe aanraqaa vivera, nkye Kotiva ntaqikyiani mwatukyaraqi hia qio vivarave.

Mpohua ru kye okyarara tura

(Ruku 12:57-59)

²¹ Haaru Mosesiva nkyi haivaqahuara timwato quara nkye mwi quara riaarave. Mwataama tiro: Hia mpora ru kyaante. Mpore ru kyaari vaisiva, mwiva quaqaa variananrove, turave.

²² Mwiva mwitaa tura kyai nte qaiqaa nkyi timwa nyianri. Nai qata vakyaara raraqa taariva, mwi vaisivavata mpore ru kyaiva quaqaa varintema kyero quaqaa variananrove. Nte qaiqaavata nkyi timwa nyinrenrave. Nai qata vakyaara mwaaquvantove qiani vaisira mwia vitaqira uro nronra kaanasorinramwuvanto varinani kyairaro mwiva qua varaarive. Nai qata vakyaara e uera vaisivanto hia vu nraatovata vahivave qiali vaisiva, mwivavata mpore ru kyero qua varaintema kyero qua varairaro mwia uro qutu quahua vi mwatarara qiaqi tuto kyaananrove.

²³ Mwi quara rieqarama e mwaanra nraamwu nronraqi variqara mpo inraikya Kotira mwinra mwia qamwata mwatarera hira taqairaro i qata vakyaara mpovanto iqaa qua vataariva qati vahirera,

²⁴ Kotira mwinrenra hina inraikyara mwiaqaa qati vatera, uro ena qata vakyaara mwivavata variqara mwi quara nraante timwa ntapihi kyera mwiaqataira uro mwi inraikyara Kotira mwiganra qamwata mwataante.

²⁵ Mpovanto iqaa qua vatarero i vita varero ko nraamwuqira virara mwikyantiri aanrani viqarama qamwanrama kyerama mwi quara ntapihi kyaante. E hia mwitaa hiraitira, ko nraamwuqir viraro ko rie vari vaisiva iqaa qua vatero pipi titairaro i vitaqiro uro karavuqi kyaananrove.

²⁶ Nte qutaa qianinra riaante. E karavuqi variqira vira karavu kyoqaa hiqara hia ekyaa mwi munimanra kyairaro hia qio i qamwanrama titairara vinanrave, tiro. Iesusiva mwi quara turama.

Nraata vaati ntugeqaa hi okyarara tura

²⁷ Iesusiva mwitaa timwa kyero mwiva mwihua timwa nyinro tiqaro, Haaru Mosesiva timwato quara mpo qua nkye riaarave. Mwi quava mwataama tiro: Hia mpore nraatavata mpore vaativata api nrohiante, turave. ²⁸ Kyai nte qaiqaa nkyi timwa nyiankye. Vaisivanto nraakye

taqero nai nraatoqitairo nraahu riero, Nte mwiavata nrohina variataarave, qianinranra Kotiva tiqaro, E vaakyama nraata vaati ntuqema kyera hiaro, timwa kyero mwi vaisiraqaa qua vataananrove.

²⁹ Mwianra rieqara e kyaatutanyaas vuqotaira taqe variqara uaquia hi kyaiqara uti varirera, qaiqaavata mwitaamaqina quankyo tira, mwia vauru kyera qaqlira kyaante. E vu kuaiku nraahu vahirara hia uaquia hi kyaiqara utiraitira, nyaamwuni qiomma vinanrave. E vu taaratana vahiariva uaquia hi kyaiqara utuqira vira nraakiara qutu viraro i qia nronra itaaninraqi tuto kyaananrove.

³⁰ E kyauqu kyaatutaqotaira uaquia hi kyaiqara uti varirera, e mwitaamaqina quankyo tira, mwia teqa kyera qaqlira kyaante. E kyauqu kuaiku vahiariva hia uaquia hi kyaiqara utiraitira, nyaamwuni qiomma vinanrave. E kyauqu taaratana vahiariva uaquia hi kyaiqara utuqira viraro i qia nronra itaaninraqi tuto kyaananrove.

Nai nraata ekyaara titaa ni okyarara tura

³¹ Haaru Mosesiva timwato quava mwataama tiro: Vaisivanto nai nraata qaqlira kyarero hiqaro nai nraata qara mpo mwinro, Nte mwia qaqliramka kyauquo, timwa kyero qara mwiananrove, turave.

³² Kyai nte qaiqaa nkyi timwa nyiankye. Mwia nraatavanto hia mpo vaisintiri api nrohiraitiro variraro mwia vaativanto mwia qaqlira kyairaro mwia nraatavanto vaisi kyaata varairera, Kotiva mwitaama qiananro: Mwi nraakyeva qaraakya vaisintiri nrohiqaro nraata vaati ntuqema kyaihomma qiananrove. Mwia vaati hoqarenaava mwia qaqlira kyaiharo mwia kyaara mwitaa iho. Mwitaa ihana nte mwia vaati i tauraanaanraqa qua vatena qaraakya vaati mwiaqaavata qua vataaninrave, qiananrove, tiro. Iesusiva mwi quara turama.

Kyauqu nriqiqaa vate okyarara tura

³³ Iesusiva mwitaa timwa kyero mwiva qua timwa nyiqiro viro tiqaro, Haaru Mosesiva qua mpo nkyi haivaqahuara timwato quara nkye mwi quaravata ntapihi kyaarave. Mwataama tiro: E kyauqu nriqiqaa vatera tiqara, Kotira vuqaa variqanama nte qutaama mwitaa hirerave, tina quara nteqa kyelerave. Kotira nrutu nteqara timwa tena quarara rieqara varaante, turave.

³⁴ Kyai nte qaiqaa nkyi timwa nyiankye. Kyauqu nriqiqaa vateqata, tire qutaa mwitaa hirerave, tiqatama hia Kotira nrutu nteqata mwitaa qiate. Hia mpo inraikya mpo inraikya nrutu nteqata, Tire qutaa mwitaa hirerave, qiate. Kotiva nyaamwuni mwatakyaa viro varirara tita, mwianra rieqatama hia nyaamwu nrutu nteqatama, Tire qutaa mwitaa hirerave, qiate.

³⁵ Kotiva nai kyauqu tutu kyero mwaa mwataraqaa mpiami vatero varirara tita, mwianra rieqatama hia mwaa mwataraa nrutu nteqata, Tire qutaa mwitaa hirerave, qiate. Ierusaremi vanto nronra vunyaa vaisivanto variari mwatuqyava vahirara tita, mwianra rieqatama hia mwi mwatuqyara nrutu nteqatama, Tire qutaa mwitaa hirerave, qiate.

³⁶ Hia nkyeta qiaa nrutu nteqata, Tire qutaa mwitaa hirerave, qiate. Nkye hia qio nkyeta qiaa kyaahira, Eqara kyaahive, upi kyaahive, vahianti tivarave. Nkye hia qio mwitaa tirara tita, nkye qumina nkyeta qiaa nrutu nteqata, Tire mwitaa hirerave, tivorave.

³⁷ Nkye variqata mwitaa hirerave tivera, nkye qati eo nraahu tiqatama mwitaa hiata. Hia mwitaa hivera, qati hiave nraahu qiat. Hia mpo qua mpo quanti qiate. Mpo qua mpo quavanto Saataanin-raqaatairo qovara hiananrove, tiro. Iesusiva mwitaa tura.

Ru vunti okyarara tura

(Ruku 6:29-30)

³⁸ Iesusiva mwitaa timwa kyero timwa nyiqiro viro tiqaro: Mosesiva qua mpo timwatora nkyevata riaarave. Mwataama tiro: Mpowanto i vu vauru kyairara, e nai vuvata qiomavauru kyenanrave. Mpowanto i vai ntuvihau kyairera, e nai vaivata qiomavauru ntuvihau kyenanrave, turave.

³⁹ Mwi quara vahana kyai nte nkyi qaiqaa timwa nyiankye. Uaqia hiari vaisiva mpovanto nkyi uaqiamama nyatairerata hiama nkye nai uaqiamama mwataate. Mpovanto i nraatokyai ntuteqa kyairera, hia nai ntutuqutiraitira, mwia qaqira kyairaro hini nraatokyaivata ntuteqa kyaarive.

⁴⁰ Mpovanto i sioti vararerio i vita varero ko nraamwuqi uro kyarerero uti varirera, ena sioti mwiqanrama kyairaro i vaaqatuavata varaarive.

⁴¹ Mpovanto i antua kyero, Nte hu inraikyara quqira vaini mpona uro mataante, tirera, vara quqira uro nyianrani mwataante.

⁴² Mpovanto mpo inraikyara i kyapara hirera, mwia mwiantre. Mpovanto iara mpo inraikyara mpiraqe qakyo varaqina nrumeru ina mwiankye tirera, eo tira mwia mwiantre, tiro. Iesusiva turama.

Nkyeta nramwutaahuara mwutukya vahirata variate tura

(Ruku 6:27-28, 32-36)

⁴³ Iesusiva mwitaa timwa kyero timwa nyiqiro viro tiqaro: Haaru nkyi haivaqahua tu quara nkye riaarave. Mwihua mwataa turave: Ina nramwunaanranra nraahu i mwutukyavanto vahiarive. Nramwutaara uaqiamama mwatena vu nraatova vahiarive, turave.

⁴⁴ Kyai nte qaiqaa nkyi timwa nyiankye. Nkyeta nramwutaa mwihua nkyi mwutukya vahirata variate. Nkyi uaqiamama nyatehuara Kotira kyapara hivarohi mwihua kyaahaqama nyataarive.

⁴⁵ Nkye mwitaa hiqatama nkyi sova nyaamwuni varira mwia nraaqiarama varivarave. Kotiva thiaro huarivanto kyuqe vaisiqaa itero uaqia hia vaisihuqaqaa itairave. Kotiva vati vara kyaiharo vativanto ntapihi kyeta nrohi varia vaisihuqaqum tuminrave. (Nkyevata nkyeta sova hintema kyeta kyuqe vaisiaravata qora vaisiaravata kyuqemqaqita quate.)

⁴⁶ Nkyiara mwutukya vahiarihuara nraahu nkyi mwutukya vahiera, Kotiva nanra inraikyara rieqarove nkyi kyuqemama nyataananro? Taakisi vare variahua mwihua hia kyuqe vaisi variqatavata mwihua nkyiari hena vaisiara mwutukya vahata variarave. ⁴⁷ Nkye nkyeta nramwunaahua nraahu qua mwanteta kyauqu nyivera, nkye nanra kyuqe inraikyaqove Kotira qua hia riaahua nraatara kyevara? Nkye mwihua votima kyeta nraahuma varivarave.

⁴⁸ Nkyi sova nyaamwuni variva, mwiva hia uaqia hi kyaiqara uitaitiro, avuqavuma kyero nrohi varivave. Nkye mwia votima kyeta avuqavuma kyeta nrohiqata variqita quate tuqo, tiro. Iesusiva mwitaa turama.

6

Vehi nraakye qora kyaahaqama nyate quara tura

¹ Ejesusiva mwitaa timwa kyero mwihua timwa nyiqiro viro tiqaro, Nkye mpohuara kyuqe hirerata, ujeta kyeta mwihua kyaahaqama nyataate. Hia qoqaa tiri mwahuta qiate titi mpohua kyaahaqama nyataate. Nkye vaisivanto taqaate titi, mpohua kyaahaqama nyataivera, nkyi sova nyaamwuni variva mwiva hia mwianra rieqaro nkyi mpo inraikya nyiananrove.

² E mpovanto mwi quara rieqara mpo inraikya vehi vaisi mwinrenra hiqara ujeta kyera mwiante. Hia nraakye qora suqaa nronraqama kyera aakyaraqitaira nraanrama kyera mwiante. Mpo vaisinramwuvanto kumwaanriqama kyeqata kyuqe kyaiqa vare variahua, mwihua mwaanra nraamwuqi variqatave, aanrani viqatave, nraakye qora suqaa nronraqama kyeta ntoma vuateqata nyaanrama kyeqata vehi nraakye qora munima nyi variarave. Mwihua hia vehi nraakye qora mwihuara nronraqama kyeta rieqata mwitaa hiavo. Mwihua tiri mwahuta qiate tiqata mwitaa hiarave. Nte nkyi timwa nyuquo. Mwihua nraakye qoravanto mwahuta timwa nyataavata vaakyama nkyiari kyoqaa vara kyaavo.

³ E mpovanto munimave, mpo inraikyave, vehi vaisi mwinrenra hiqara ujeta kyera mwiante. I nraaqani variarivavata hia mwia mwinanra taqaarive. ⁴ E mwitaa hiraro mwi inraikyava ujeta kyero vahiarive. Mwitaa hiraro i qova ekyaa ujeta vare varia kyaiqara taqe variva, mwiva mwianra rieqaro i kyuqema mwataananrove.

Mwataama kyeqata Kotiravata qua qiate tura

⁵ Nkye Kotiravata qua tirerata kumwaanriqama kyeta kyuqe kyaiqa vare variahua hia mwihua hiante hiate. Mwihua mwahuta tirara qamwateqata mwihua mwaanra nraamwuqive, nraakye qora ntuvaantuama vita varia aanranraqaave, variqata Kotirara aakyara nte variarave. Nte qianinra riaate. Mwihua nraakye qoravanto mwahuta timwa nyataavata vaakyama nkyiari kyoqaa vara kyaavo.

⁶ E mpovanto ena qora Kotiravata qua tirera enanraa varirera ena nraamwuqi vera ntera qesa titi tera ujeta kyera i qova ujeta varira vatama kyera qua qianta. E mwitaa hiraro i qova ekyaa ujeta vare varia kyaiqara taqe variva, mwiva i kyuqema mwataananrove.

⁷ Nkye Kotiravata qua tiqata hia qumina airi qua ntikara qiate. Mpo mwatanaahua hia Kotira qua riaa nraakye qorahua mwitaa ti variarave. Nkyevata mwihua hiante hivorave. Mwihua tiqata, Qaiqaavata qaiqaavata qumina qua qiararo tiri mwanriqavanto tiri qua qio riaananrove, qiarave. ⁸ Nkye hia mwihua nraantantaate. Nkye hia Kotirara ntumwa hiamwa hia entara Kotiva vaakya nkye ekyaa inraikyara aara ntaara ntapihi kyaiho. ⁹ Nkye qio mwataama kyeqata Kotiravata qua qiate:

Tiri tiqova, e nyaamwuni variaravave.

Tire kyuqema kyeta i nrutu kyuqera tuaaherauro.

¹⁰ E tiriqaa ntaqikyina entava qamwanrama nrianrive.

Nyaamwunyaaahua i kyakya hira vataqi quantema kyera e tiri kyaahaqaha hiraqe tire mwatani variarahuavata i kyakya hira vataqi quare.

¹¹ Tire mate kyara nraananra tiri timwiante.

¹² Tiri apiqama timwa taavata tire mwi quara qaqira kyaurantema kyera tire i apiqama mwatauna quara nruka timwa taante.

¹³ Uaqia hi kyaiqava tiri mwataara hiankyo tira, e tiri tivita vare viraqe tire kyuqe hi aanranraqaa quare.

E tiri kyaahaqa hi variraro Saataaniva hia tiri uaqiamma timwataarive. [E vunyaava kepukyaqama kyera ntaqikyi variaravave. I nrutu nraahu tuaaheraqi quararo i nrutuvanto qati nraahu vahiqiro quananrove. Quataave.]

Mwitaa timwa kyeqata Kotiravata qua qiate, tiro. Iesusiva turama.

¹⁴ Mwitaa timwa kyero Iesusiva mwihua timwa nyinro tiqaro, Mpohua nkyi uaqiamma nyataivata nkye qaqira kyeta hia nkyiarivata uaqiamma nyataivera, nkyi sova nyaamwuni variva, mwivavata nkyi uaqia hi quara qaqirama kyaananrove. ¹⁵ Nkye mwihua uaqia hi kyaiqara utirara qati nraahu riemwaqi vivera, nkyi sovavata nkye uaqia hi kyaiqara uti quara qati nraahu riemwaqiro quananrove, tiro.

Kotirara rieqata kyara aurama te quara tura

¹⁶ Mwitaa timwa kyero Iesusiva tiqaro, Nkye kyara aurama tarera hita, hia unraqama kyeqata kyuqe kyaiqa vare varia vaisihua hiante hiate. Nraakyе qoravanto mwihua kyara aurama tera taqeqlata po qiate titi, mwihua ua viri rateqlata nrohi variarave. Nte qianinra riaate. Mwihua nraakyе qoravanto po timwa nyataavata vaakyama nkyiari kyoqaa vara kyaavo.

¹⁷⁻¹⁸ E mpovanto kyara aurama tarera hiqara uqeta kyera aurama taante. Nraakyе qoravanto iara qatima kyara nre variho qiate tira, ena viri hiqama kyera qiata qaahi ntumwa kyera nrohiante. Mwitaa hiraro i qova uqeta variva ekyaa uqeta vare varia kyaiqara taqe variva, mwivama i kyuqema mwataaananrove.

Nyaamwuni kyoqaa ntuvaantua hirara tura

(Ruku 12:33-34)

¹⁹ Hia mwaa mwataraqaa variqata kyoqaa ntuvaantuuma taate. Mwaa mwataraqaa kyoqaa ntuvaantuuma taavaroo uapaa tove hakuavantove, puaataqataivave, mwi inraikyara nramwa kyero vara uaqiamma kye varirave. Mpuara vaisivantovata ntukuraa kyeqata mwi inraikyara vare variarave.

²⁰ Mwata mwaaqa vatera eqeta nyaamwuni uapaa tove hakuavantove, puaataqataarivave, mpuara vaisivantove, hia nkyi kyoqaa vara kyeta uaqiamma kyenani vataate.

²¹ Nkye mwaa mwataraqaa kyoqaa ntuvaantuuma taivera, nkye mwaa mwataraqaa vahiani inraikyara nraahu mwutukya vahirata riemwaqita vivarave. Nkyi kyoqaa nyaamwuni ntuvaantuuma viro vahirera, nkye nyaamwuni vahiani inraikyara nraahu mwutukya vahirata nronraqama kyeta riemwaqita vivarave.

Vuvanto omwa votima kyero iteqaro mwamwanta ntuvaahama mwatero

(Ruku 11:34-36)

²² Vuvanto omwa votima kyero iteqaro mwamwanta ntuvaahama mwatero. I vuvanto kyuqema vahirera, ekyaa i mwamwantaqi kyuqema kyero ntuvaahaananrove.

23 I vuvanto uaquia hirera, i mwamwantavanto kyokiraqima vahiananrove. I utaqivata hia ntuvaaaharaitiro kyokira rirera, qikye, i utaqi anoma kyero kyokira ruananrove.

*Kotiraravata munimanravata tura
(Ruku 16:13)*

24 Kyaiqa vaisi mpovanto hiama qio kuaa vakya nronra vaisi taaratanaqaa kyaiqa varaanarove. Mwiva mwitaa hirera, mporara mwia mwutukya vahiraro mporara hia mwia mwutukya vahiananrove. Mwiva mpora qua riero mpora qua qorirma kyaananrove. E hiama qio Kotiravata munimavata kuaa vakya vataqira vinanrave.

*Hia mpo inraikyara uahivaro nkyi mwutukyavanto nronraqa hiarive tura
(Ruku 12:22-31)*

25 Mwi quara rieqanama nte nkyiara mwitaama tuqo, Nkye qati variqita virarave, kyara nrenranrave, nramanri nrenranrave, nkyeta nyamwantarave, tuavaaqa utirarave, hia mwi inraikyara mwi inraikyarara airi nraato tivar nkyi mwutukyavanto nronraqa hiarive. Nkye qati variqi viva vuni vaiharo kyara nreva nraakiaranima vaiho. Nkyi mwamwantavanto vuni vaiharo nkye tuavaaqa ututeva nraakiaranima vaiho.

26 Nyaamwa hiteta nrohi variahua taqaate. Mwihua hia kyara vara tu kyeta vantuqita uro nraamwuqi vate variarave. Nyaamwanto variavaro nkyi sova nyaamwuni variva mwihua kyara ruara hirave. Nyaamwa qumina inraikyaqaavata Kotiva ntaqikyi variva nkyi nraakye qoraqaa hiave Kotiva kyuqema kyero ntaqikyianano?

27 Nkyiqitairo ta vaisivave nte qamwanrama qutu quankyo tiro, qati variant entara imponramwu tomaqa taananrove? Hiama qio vaisi mpovanto mwitaa hianarove.

28 Nkye nanraqamave nkyeta tuavaaqa utirara nronraqama kyeta rie variavo? Maunra paira mwukyauqi vahirara rieqata variate. Mwi inraikyava hia kyaanta huvu kyero tuavaaqa haqire varirave. 29 Nte nkyi timwa nyuqo. Haaru Soromoniva kyuqema kyero mwunruqama tova hia maunra pairavanto iteru ntuvahahira nraatara kyairave.

30 Kotiva mwivama uakukyaqi vahi maunranra mwunruqama mwatairave. Mwi maunrava mate vahirata hora qia qura kyaivaro itamwa kyaananrove. Qio Kotiva qumina uakukyaqi pataqia vahi maunranravata mwunruqama mwataivara tiro, mwiva hiave nkyivata kyuqema kyero tuavaaqa utu nyataananrove? Qikye, Kotiva nkyi kyaahaqama nyate variva varihata nkye hia mwianra kepuqyaqama kyeta riaavo.

31 Kotiva nkyi kyaahaqama nyate varirara tita, hia nkye nronraqama kye vu nraato tuqi viqata, Nanra kyarave nraananrave? Nanra nramnive nraananrave? Nanra tuavaaqave utuananrave? timwaqita quata.

32 Kotira qua hia riaa nraakye qorahua, mwihua mwitaa timwaqita vi variarave. Nkye hia mwihua nraantantaate. Nkyi sova nyaamwuni variva nkye ekyaa mwi inraikyarara aara ntaara ntapihi kyeroma variho.

33 Nkye Kotiva nkyiqa ntaqikyianinranravata, mwiva nkyiara avuqavuma kye nrohiate qianinranravata, nronraqama kye

riemwaqita quate. Nkye mwitaa hivaro Kotiva nkye aara nte inraikyaravata hini mwi inraikyaravata nkyi nyiananrove.

³⁴ Hura qovara hiani inraikyarara hia nronraqama kyeta riaate. (Nkye mate mwaa iherara variahuate.) Hura vari nraakye qorahua hura qovara hiani inraikyarara qio riemwaqita vivarave. Kuua enta kuua enta mwiva nanrianra muaanravata nraahu vahivave, tiro. Iesusiva turama.

7

*Nkye hia mpore kyaiqa pupiteqata mwia kyaiqa tukya hiate tura
(Ruku 6:37-38, 41-42)*

¹ Iesusiva mwitaa timwa kyero mwiva timwa nyiqiro viro tiqaro, Kotiva nkyita kyaiqavata tukya hiangkyo tita, nkye hia uaqiamma vu nraato tiqata mpore kyaiqa tukyama kye mwiva mwitaa mwataa hivave qiate.

² Nkye mpore kyaiqa tukyama kyeta mwitaa mwataama vahirave tivaro Kotiva nkyita kyaiqavata tukyama kyero mwitaa mwataama vahiravema qiananrove. Nkye mpohua kyaiqa tukya hira kuua mwivauma Kotiva nkyitavata tukya hiananrove.

³ E nanraqamave mwata mwumwuvanto ena qata vakya vuqi viqetaira taqeqlarama hia ena vuqi kyatari aka nronravanto viqetaira taqera hiaro?

⁴ Kyatari aka nronravanto i vuqi viqetero vahara nanraqamave ena qata vakyaara kyaiqe i vuqitaina mwata mwumwu qatinani venta kyaankye ti variaro? Hia mwitaa qianta.

⁵ E kyuqe kyaiqa varauqo tiqara unraqanraa hi variaravave. Tauraaqama kyera ena vuqitaira kyatari aka venta kyera mwiaqataira kyuqema kyera taqeqlarama ena qata vakya vuqitairavata qio mwata mwumwu venta kyenananrave.

⁶ (Mpo hia vaisilua quara vairi votima kyeta variarave.) Nkye Kotirani kyuqema kyero kytatataqama vahiani inraikyara hia vairi mwiante. Nkye kyukyukyakaara hia quara hianani kyaate. Nkye mwitaa hivaro mwi inraikyara ntamwa ntautiqama kyero mwiaqatairo tuqasaa viro nkyita kutuananrove.

*Iesusiva Kotira kyapara hiate tura
(Ruku 11:9-13)*

⁷ Nkye Kotira kyapara hivaro mwiva mwi inraikyara nkyi nyianrive. Nkye puaamaqi vitama qio mwi inraikyara puaama kyevarave. Nkye qesa ntukutivaro Kotiva qatua nyataarive.

⁸ Kotira mpo inraikyara kyapara hiariva qiomava varaanarove. Mpo inraikyara puaamaqiro quariva qiomava taqaananrove. Qesa ntukuakua hiani vaisira qatuama mwataaanarove.

⁹ Nkyi nraaqiara sohuaqitairo tavave mwia mwaaquvanto qamaanra nyaanru tiraro mwia qova ori mwiananro? Mwia qova hiama mwitaa hiananro.

¹⁰ Mwia mwaaquvanto tavukyara nyaanru tiraro mwia qarurave mwiananro? Mwiavata hiama mwitaa hiananro.

¹¹ Nkye hia kyuqe hia nraakye qorahua variqatavata nkye nkyeta nraaqiara kyuqe inraikya nraahu nyi variarave. Nkyi sova Kotiva mpo? Nkyi sova nyaamwuni variva nkyi nraatara kyero mpo inraikyara

nyaanru qiani vaisira kyuqe inraikya nraahu mantaquma kyeroma mwiananrove.

¹² Nkye mpohuara tiri mwitaa mwataama kyeta kyuqema timwataate tintema kyeta nkye mwihua mwitaama nyataate. Mosesivavata poropeti vaisinramwuvata timwato quava mwia okyara mwitaamama vahiro.

*Aanra taaratana tura
(Ruku 13:24)*

¹³ Qesa taaratana vahirave. Mpo pata vaiharo mpo nronra vahirave. Nkye qesa pata mwina nraahu quate. Nraakyе qora ekyara taiqa vinaniara qua aanrava, aanra nronra qihaakya hiva vaiharo mwi aanranraqaanaa qesavantovata nronra vahata nraakyе qora airivanto qesa mwina vi variarave.

¹⁴ Nraakyе qora ekyaa enta kyuqema kyeta qati nraahu variqita quananianra, vi qesava pataqia vaiharo mwinamate qua aanravavata pataqia mwukyaari tukye qua aanrava vahata kuaiqia kuaiqavanto nraahu mwi aanranra puaama kyeta vi variarave.

*Unra qua timwa nyi vari vaisihuara tura
(Ruku 6:43-44, 13:25-27)*

¹⁵ Vaisi mponramwuvanto tiqata, Tire Kotira qua nkyi timwa nyi varuro, tiqata unra ti variahua mwihua nyaatu rauriqata variate. Mwihua sipisipi nraantantamwa kyeta nrohiqatavata mwihua mwaatira utaqi qaakyau vairima variarave.

¹⁶ Nkye mwihua nrohi varira taqetama mwihua qora okyara ntapihi kyevarave. Vaisivanto uaini tamwa hiqirero mwiva hia auqururo-raqaatairo hiqirave. Mwiva fiki tamwa hiqirero hia uvi auqu vataa kyatariqatairo hiqirave.

¹⁷ Mwia votima kyero kyuqe kyatarivanto kyuqe tamwa nraahu rie variharо qora kyatarivanto qora tamwa nraahu rie varirave.

¹⁸ Kyuqe kyatarivanto hiama qora tamwa riaananrove. Qora kyatarivanto hiama kyuqe tamwa riaananrove. ¹⁹ Kyatari hia kyuqe tamwa riaira mwia teqa kyeta qiaqi tuto kye variarave.

²⁰ Nte qaiqaa nkyi timwa nyuquo. (Unraqama kye tiqata, Tire Kotira qua timwa nyi varurahuave, qiahua nkye mwihua nrohi varira taqetama mwihua qora okyara ntapihi kyevarave, tiro.) Qio nkye mwi vaisihua varaqita vi kyaiqara taqetama nkye ntapihi kyeta mwihua qora kyaiqa taqevavarave tuquo.

²¹ Hia ekyaa nraakyе qora nianra tiri nronravantove ti varihua Kotiva ntaqikyiani mwatukyaraqi vivarave. Ni kova nyaamwuni varira mwia qua riemwaqiro quariva, mwiva nraahuma mwia mwatukyagi quananrove.

²² Nraakiara ekyara entaqaa nraakyе qora airivanto nianra tiqata, Po, nronrao, nronrao, i nrutu nteqata Kotira qua ti variavanarave. I nrutu nteqata tire vaisiqitai vaana airi siteta i nrutu nteqata nronra kyaiqa varaavanarave, tivarave. ²³ Mwihua mwitaa tivaqena nte, Qaqao, hia nkyi taqahuave. Nkye qora kyaiqa vare varahuave. Niqaataita nyianrani quate, qianinrave.

*Nraamwu taaratana tura
(Ruku 6:47-49)*

²⁴ Ni qua riero nte tuntema kyero vare variani vaisira okyara nkyi timwa nyinrenrave. Mwi vaisiva vu nraato vataava kepuuya nraamwu hoqa taani vaisira votima kyeroma variananrove.

²⁵ Mwi vaisiva oriqa nai nraamwu hoqa tairara tiro, vativantove, humwunravantove, toqa vaururuvantove, nronraqama kyero nteqaro mwia venta kyaaninrave tiharovata mwi nraamwuva hia tuma ntiraitiro, kepuuyaqama vahirave.

²⁶ Ni qua riero qaqlira kyero hia nte tuntema kyero variani vaisira okyara nkyi timwa nyinrenrave. Mwi vaisiva hia vu nraatovata vahiva nai nraamwu nruqasata hoqa taani vaisira votima kyero variananrove.

²⁷ Mwi vaisiva nai nraamwu nruqasata hoqa tairara tiro, vativantove, humwunravantove, toqa vaururuvantove, nronraqama kyero nteqaro mwia nraamwu venta kyaiharo nraamwuvanto tuto ntiharo humwunravanto raaqu kyairarama tuqo, tiro.

²⁸ Iesusiva mwi quara mwi quara mwihua timwa nyi taiqa kyovata nraakye qora mwini ntuvaantuama vuhua tiqata, Qikye, mwiva nraahumwa mpo qarama kyero qua ti variho.

²⁹ Mwiva hia mwaanra okyara ti varia vaisihua timwa timwiantema kyero timwa timwiho. Mwiva nronra vaisivanto qiantema kyeroma ti variho, tita tura.

8

*Tauma rumpuaravanto uaqiamma kyo vaisira Iesusiva kyuqema kyora
(Maaki 1:40-44; Ruku 5:12-14)*

¹ Iesusiva mwakyaakya timwa nyi taiqa kyero taaqi mwia mwini kyero tumi varuvata nraakye qora airivanto mwia nraakiara mwia vataqi vi varura. ² Vi varuvaro vaisi mpovanto tauma rumpuaravanto uaqiamma kyova uro Iesusira vuqaa tori kyauru raviro variro tiqaro, Nronrao, e ni kyaahaqa hiataa hirera, e qioma ni rumpuara kyuqema matenanrave, tiro.

³ Mwitaa tuvaro Iesusiva nai kyauqu mpiami mwia mwamwantaqaa vatero tiqaro, Nte kyaahaqa hiataa ihana nte i mwitaama mwatarerave. Nte i rumpuara tavanta quarive tuqo, tuvaro mwia rumpuaravanto mwia mwamwanta vauruqiro vuva qamwanrama kyero tavanta vuvaro mwiva qio varura.

⁴ Mwiva qio varuvaro Iesusiva mwia timwa mwinro tiqaro, Hia mpohua timwa nyinraitira, viraro Kotira kyaiqa vara mwate variari vaisiva i mwamwanta taqaarive. Mwiaqaataira e Mosesira mwaanra qua rieqarama munra quani qiara quratarata nraakye qoravanto iara tiqata, Qutaama mwia mwamwantavanto kyuqema viho, qiate, tiro.

*Iesusiva ntaqi varu vaisira mwia kyaiqa vaisi kyuqema mwatora
(Ruku 7:1-10)*

⁵ Iesusiva mwitaa timwa kyero Kapenaamini vuvaro Romeni vaisivanto 100 ntaqu vaisihuaqaa ntaqikyi varuva Iesusira uro qintorama kyero po kye tiro tiqaro,

⁶ Nronrao, ni kyaiqa vaisi mwamwantavanto hia qakyaa iharo nronraqama kyero nriqa viharo variho, tiro.

⁷ Mwitaa tuvaro Iesusiva tiqaro, Qio nrinraqetana mwiva hinani quarahua nte uro mwia kyuqema kyaankye, tiro.

⁸ Mwitaa tuvaro nronra vaisi mwiva qaqao tiro, Nte kyuqe vaisi variariravauma e ni nraamwuqi qio vinanrave. E mwaini variqara mwianra kyuqema quante tiraro mwiva kyuqema quarive.

⁹ Nte i votima kyena vaisiqaa ntaqikyi varuvave. Nte ntaqi vaisira mpore quante tuqaro mwiva virave. Nte mpore nriante tuqaro mwiva nrinrave. Nte ntene kyaiqa vaisiara mwitaa hiante tuqaro mwiva mwitaa hirave, tiro.

¹⁰ Vaisi mwiva mwitaa tuvaro Iesusiva qikye timwa kyero tuqasaa viro nraakye qora mwia vataqita nruhuara tiqaro, Nte nkyi timwa nyianinra riaate. Mwi vaisiva mpo mwatanaava variqaro nronraqama kyero nianra rieqaro nianra mwiva qioma ni kyaahaqama mataananrove tirave. Hia nte mwiva tintema kyero qua ti vaisira Isareri vaisiqitaina mpo puaama kyauquo.

¹¹ Mwaa quara riaate. Nraakiara nyianra mponasai mponasaita nraakye qora airivanto Kotira mwatukyaqi nrumu variqata mwihua nkyi haivaqara Evarahaamunravata, Aisaakiravata, Iaikopuravata variqata kyara nrevarave.

¹² Mwihua varivata mwaa mwatanaahua tire Kotira nraakye qorama varuro ti variahua, mwihua mwi kyarara uro nraanre tivaro mwihua ntavaaqavu kyero mwaaqani mwaati tuto kyairata mwihua kyokira ruaninraqi varita ntateqata nkyiari aanrai teti nreqata varivarave, tiro.

¹³ Iesusiva mwitaa timwa kyero nronra vaisi mwianra tiqaro, Ena mwaatani quante. E nianra ni kyaahaqama materavave qiananranra tiro, i quavanto mwivauma vahiananrove, tiro. Mwitaa tuvaro mate mwipiara mwia nrotuavata mwia kyaiqa vaisi nriqa vuva taiqa vuvaro qio varura.

Pitaara nrinraatarara kyuqema kyora

(Maaki 1:29-31; Ruku 4:38-39)

¹⁴ Iesusiva Pitaara nraamwuqi uro ntero taqovaro Pitaara nrinraatarara mwia mwamwanta qiara utovaro vaite varuvaro

¹⁵ Iesusiva uro mwia kyauquqaa tu varovaro mwia nriqa vuva taiqa vuvaro mwi nraakyeva siviro mwihua kyara uta nyinrenro uti varura.

Nraakye qora airintikara kyuqema nyatora

(Maaki 1:32-34; Ruku 4:40-41)

¹⁶ Iesusiva mwini varuvaro entama vuvata mwi mwatanaahua vaanavanto utaqi varuhua sitaqita Iesusiva varunani uro kyovaro Iesusiva quaqtairo vaana titamwa kyovata nritareta vuvaro Iesusiva nriqa vuhuavata kyuqema kyovata qio varura.

¹⁷ Iesusiva mwitaamaqiro vuvaro Aisaiaava poropeti vaisivanto haaru timwato quava qutaa mwivau vahura. Aisaiaava Iesusira okyarara mwitaama tiro:

Mwi vaisiva tiri nriqa quaninra taiqa kyaananrove.

Mwiva tiri nriqa quaninra kyuqema kyaananrove, tura. (Aisaiaa 53:4)

Iesusira vataqi virerata uti varuhua

(Ruku 9:57-60)

¹⁸ Iesusiva taqovata nraakye qora airivanto ntuvaantuama vita mwia vara ututu varuvaro Iesusiva tiqaro, Kyai kyaarereraqaa qareta vutura hini tokyani uro variare, tura.

¹⁹ Qakyo mwini virera huvaro vaisi mpovanto mwaanra okyara ti varu vaisiva uro ntero Iesusirara tiqaro, Mwaanra ti variarao, nte i nraaqiara varirerave. E mpona mpona vinanra nte ivatama kyena nraahu virera teramama varuqo, tiro.

²⁰ Mwitaa tuvaro Iesusiva mwia timwa mwinro tiqaro, (E ni pataqira virera hiqara paparuqa hirorave.) Qaakyau vairivanto nkyiari nruaun rutaaraqi vaite variarave. Nyaamwavanto nkyiari nraamwuqi vaite variarave. Nte mwatani mwatatai nraaqiarava vaitaani nraamwuva hia vaiho, tiro.

²¹ Iesusiva mwitaa tuvaro mwia vataqi nrohi varu vaisiva mpovanto tiqaro, Nronrao, kyai nte ntene kora nraante uro quntamwa kyena nritarena i vataqi quankye, tuvaro ²² Iesusiva qaqao tiro, E ni pataqira nriante. Qutu qua vaisihua votima kye variahua qioma qutu quani vaisira quntamwa tevarave, tiro.

Iesusiva toqa vaururuara qao tuvaro tirema vahura

(Maaki 4:36-41; Ruku 8:22-25)

²³ Iesusiva mwitaa timwa kyero mpotuqi mwaanri ntovata mwia nraaqiaranramwuvanto mwivavatama kyeta vurama.

²⁴ Mwihua kyaarerera mwiaqaa vi varuvaro mate mwiqiara toqa vauruvantoo kyaarereraa nronraqama kyero tiqaro nramanri ventaqiro nri vi varuvaro nramanrivanto mpotuqi mwaanri ntero mpotu rauru kyarero uti varura. Mwihua rauru kyaaqara hi varuvaro Iesusiva mwipi vaite varuvata ²⁵ mwia nraaqiaranramwu Iesusiva vaitonani uro mwia vaurama kyeta tiqata, Nronrao, sivira tiri kyaahaqa hiante. Tire nramanri nreta qutuarava pataqia vaiho, tita.

²⁶ Mwihua mwitaa tuvaro Iesusiva tiqaro, Nkye nanraqamave aatu hiavo? Nkye nianra kepuqyaqama kyeta riaataara vahata hia mwitaa hiavo, tiro. Mwitaa timwa kyero Iesusiva siviro toqa vaururuvaravata, nramanrianravata tiqaro, Qio eqaante, tuvaro nramanrivanto itomwi viro tirema vahurama.

²⁷ Tirema vahuvata mwia nraaqiaranramwuvanto nro qaqaama teta kyauqu ntukikinraaqata kyeta tiqata, Qikye, mwiva nataa hi vaisivave variho? Toqa vaururuvantovata nramanrivantovata mwia qua rie variho, tura.

Iesusiva vaisi taaratana utaqitairo vaana titamwa kyora

(Maaki 5:1-17; Ruku 8:26-37)

²⁸ Mwihua mwitaa timwa kyetama mpotuqi vuhuama vutura qarahi hini Kataraani uro ntovata vaisi taaratana vantu mwihua uro qintorama kyora. Mwitanahua vaana kyapata varutanahua vaisi quntamwa tora ori ataamwuqi variqata mwitanahua mpogama kyeta vaisi ntuqutirerata uti varuvata nraakyne qoravanto mwitanahua nyaatu aatu hiqata hia mwitanahua varu aanranra mwini vi varura.

²⁹ Mwitanahua ori ataamwuqitaita uro Iesusira qintorama kyeta aak-yara nteta tiqata, E Kotira mwaqvavantove. Tiritana nataa hirerarave nrianro? Tiritana ruari entava hia nrihanra e qamwanrama kyera tiritana rirerarave nrianro? tita.

³⁰ Mwitanahua mwitaa tuvaro vutura mposata quara airivanto uhiqa nre varuvata ³¹ vaisi taaratana utaqi varu vaanahua Iesusirara po tita tiqata, E tiri titairera e tiri titairaqe tire quaraqi uro variare, tita.

32 Mwitaa tuvaro Jesusiva qio quate tuvata mwihua nritareta uro quaraqi varuvata quara mwihua hianteta okai qoraqahuraqi tutontita nramanriqi ntumwa vita nramai nreta qutu vura.

33 Mwitaa huvata quaraqa ntaqikyi varuhua taqeta hianteta uro mwatukya nronraqi quara qutu vuhuara timwa nyita vaana utaqi varu vaisitananravata timwa nyuvata³⁴ mwi mwatukyaraqinaahua ekyaa mwihua Jesusira huntu kyarerata vuhua uro nteta mwianra tiqata, Po, e hia tiri mwaata mwaini variante. Sivira mwaaqaataira quante, tita.

9

Iesusiva hini mwamwanta qutu vu vaisira kyuqema kyora

(Maaki 2:1-12; Ruku 5:17-26)

¹ Mwihua mwitaa tuvaro Jesusiva mpotuqi mwaanri ntero nrumu ntantero nramanriqaama tero nai mwaatani uro ntora.

² Uro ntovata vaisi mponramwuvanto vaisi mpo hini mwamwanta qutu vura taintamaqita Jesusiva varunani uro kyovaro Jesusiva ntapihi kyovata mwi vaisinramwuhua nkyiari nraahu tiqata, Qutaama mwi vaisira kyuqema kyaananrove, tu vaisihua varuvaro mwiva hini mwamwanta qutu vu vaisirara tiqaro, Ni maaquo, kepukyaqama kyera variante. E Kotira qua nteqa kyaananra nte nrukama mwatauqo, tiro.

³ Jesusiva mwitaa tuvata mwaanra okyara ti varu vaisinramwuhua qaqao timwa kyeta nai timwa mwi nai timwa mwi hita tiqata, Mwaa vaisiva mwitaa tiqaroma Kotirara uaqia hi quarama ti variho, tita.

⁴ Mwihua mwitaa tuvaro Jesusiva mwihua su nyaatoqi yahu quara ntapihi kyero mwihuara tiqaro, Nanraqamave nkye uaqia hi quara nkyeta su nyaatoqi mwitaama kyeta riaavo?

⁵ Nkye nianra tiqata, Mwiva qumina vaisi variqarora tiro, hiama qio nai hena vaisivanto Kotira qua nteqa kyaaninra nruka mwataanarrove, qiarave. Qio mpo kyaiqa mpo? Qiove nte mwaa vaisira kyuqema kyaaninrave? Nkye ni timwa mpivaque riaankye, tiro.

⁶ Jesusiva mwitaama kyero ntumwahiamwama nyatero mwihuara tiqaro, Nte mwatani mwatatai nraaqiaravama varuqaro ni nronraqama kyaihana nte qioma mwatani variqana vaisivanto Kotira qua nteqa kyaaninra nruka mwataaninrave. Nkye ni quara qutaa quave qiate tina, nte mwaa vaisirara mwataa tirerave, tiro. Mwitaa timwa kyero Jesusiva hini mwamwanta qutu vu vaisira mwianra tiqaro, Sivira ena taintavata tu varera ena mwaatani quante, tiro.

⁷⁻⁸ Mwitaa tuvaro mwi vaisiva siviro nai mwaatani vuvata mwini ntuvantuuma vuhua mwi kyaiqara taqeta aatu hita Kotira nrutu tuaahereta tiqata, Kotiva mwi vaisira kepukyaqama kyaiharo mwi kyaiqara varaiho, tita turama.

Iesusiva Matiura nraanrama kyero vitora

(Maaki 2:13-17; Ruku 5:27-32)

⁹ Jesusiva mwiaqaatairo vuva viqaro taqovaro vaisi mpovanto Matiuba taakisi vareqaro haraara nraamwuqi varuvaro mwiva mwianra tiqaro, Ni pataqira nriante, tuvaro Matiuba siviro mwia vataqiro vurama.

¹⁰ Mwia vataqiro vuvaro Jesusiva nai nraaqiaranramwu kyapata uro Matiura nraamwuqi kyara nre varuvata airi vaisi taakisi vare

varuhuavata, uaquia hi kyaiqara uti varuhuavata, Iesusira vatama kyeta kyara nre varura.

¹¹ Nre varuvata Parisi vaisinramwuvanto mwihua taqeta Iesusira nraaqiaranramwuanra qaqao tita, Nanraqamave nkyi nronravanto taakisi vare variahuavata, uaquia hi kyaiqara uti variahuavata, kuaaqi kyara nre variho? tita.

¹² Mwinramwuhua mwitaa tuvaro Iesusiva tiqaro, Qati variahua hia totaava hinani vi variarave. Nyiqa vihua nraahu totaava hinani vi variarave.

¹³ Tire ntapihi kyeta nrohi varurahuave qiahua hia nte mwihua nyaanranrenra tumuvave. Nte uaquia hi kyaiqara uti varia nraaky'e qorahua nyaanranrenrana tumuvave. Kotira mpukuqi qara ntumwato quava Kotirara mwitaama tiho:

Vaisivanto quara rukyero mpianinranra
hia nte mwianra qamwataaninrave.

Vaisivanto mporara po kye timwa mwateqaro kyaahaqama mwataan-inra

nte mwianrama qamwataaninrave, turave. *(Hosaaia 6:6)*

Nkye mwi quara okyarara nraato tita uro puaama kyeta taqeta riemwaqita quate, tiro.

Kyara aurama terara Iesusira kyapara hura

(Maaki 2:18-22; Ruku 5:33-39)

¹⁴ Iesusiva mwitaa tuvata Ioninra nraaqiaranramwuvanto Iesusiva hunani uro nteta mwia kyapara hita tiqata, Tirevata, Parisi vaisinramwuantovata, kyara aurama te varuro. Nanraqamave i nraaqiaranramwuantovata hia kyara aurama taraitita, qati kyara nre variavo? tita.

¹⁵ Mwitaa tuvaro Iesusiva mwihua timwa nyinro tiqaro, Nraaky'e varaari vaisiva nai vataahuavata varirera, tavave mwia vataahuua mwihuara kyara aurama taate qiananro? Qaqa, hia mpovanto mwitaa qiananrove. Mpo enta nri ntairata mwihuqaqitai nraaky'e varaani vaisira vara qatinani kyairata mwi entaraqaataitama mwia vataahuua ntateqata kyara aurama tevarave, tiro.

Hia haaruua okyaravata qaraakya okyaravata kuaaqi tutaate tura

¹⁶ Mwitaa timwa kyero Iesusiva mpo quaqaa ntumwa kyeqaro timwa nyinro tiqaro, Mpovanto tuavaaqa nrihi ntupema vira haqirarero hiro hiama qaraakya tavuna toqa kyero mwiaqaa taaqau tero haqiraanarrove. Nraakiara tuavaaqa mwia hiqairaro qaraakya tavuna haqirama taariva viro qiquqama viraro nrihi tuavaaqa mwivavata nronraqama kyero ntupe hiankyo tiro, hia mwitaa hirave.

¹⁷ Qaiqaa tirerave. Hia mpovanto qaraakya uaini tati kyero memenra pahiqo ututai taqura haaruua taquqi qaiqaa vara kyero raurirave. Mpovanto mwitaa hirera qaraakya uainivanto tapitero taqu mwia takuma viraro qatinani ntamwa viraro taqu mwivavata uaqiamma quananrove. Mwitaa hiankyo tiro vaisivanto memenra pahiqo ututai taqura qaraakya taqu vara kyero qaraakya uaini rauri variharo uainivantovata taquvantovata qio vahirave, tiro.

Mwaanra nraamwuqaa ntaqikyi varu vaisira nraamwunranravata nraaky'e mporavata tura

(Maaki 5:22-43; Ruku 8:41-56)

¹⁸ Iesusiva mwitaa ti varuvaro mwaanra nraamwuqaa ntaqiky
varu vaisiva mpovanto uro Iesusira vuqaa tori kyauru raviro tiqaro,
Ni naamwunravanto qutuma viho. E nrinra ena kyauqu mwiaqaa
vatairaro qati siviro variarive, tiro.

¹⁹ Mwitaa tuvaro Iesusiva siviro nai nraaqiaranramwu kyapata mwi
vaisira vataqiro viro.

²⁰ Aanraqaa vi varuvaro nraakyne mpovanto nriqa vuvaro 12 ihiara
qati nraahu tora taqamwaqiro vu nraakyeva Iesusira mwoqani uro
variqaro Iesusira vaaqa viti kyaatu kyero.

²¹ Mwi nraakyeva nai riero tiqaro, Nte mwia vaaqa viti kyaatu
kyaaariro ni nriqa viva taiqa viraqe qioma varianinrave, timwa kyero
Iesusira vaaqa viti kyaatu kyora.

²² Kyaatu kyovaro Iesusiva tuqasaa viro mwia taqero tiqaro, Ni
naamwunrao, kepukyaqama kyera variante. E nianra ni kyaahaqa
hiarivave qiararoma i mwamwantavanto kyuqema viho tuvaro mate
mwiqiara mwi nraakyeva kyuqema viro varura.

²³ Iesusiva vuva uro mwaanra nraamwuqaa ntaqikyi varura mwia
nraamwuqi vera ntero taqovata mpo uhua po kye tiqata ntate ntoma
vaarara vuate varuvata mpo uhua nronraqama kyeta ntate varuvaro
²⁴ Iesusiva tiqaro, Nkye tumitareta quate. Mwi qiaatarava hia qutu
viho. Qati vaitema variho, tuvata mwihua nai mwianra nraahu raima
mwatora.

²⁵ Iesusiva mwihua sitovata veva ntovaro mwi qiaatarara vatoraqi
vera ntero mwia kyauquqa tu varovaro mwi qiaatarava qati sivura.

²⁶ Iesusiva mwitaa hu quava ekyaa mwi mwataraqi viro nrinro
huvata ekyaa riemwa ntora.

Iesusiva vaisi taaratana su qipa vuhua ntapairi kyora

²⁷ Iesusiva mwiaqatairo aanraqaa vuvata vaisi taaratanaavanto vu
qipa vu tanahua mwia vataqi vita mwia nraanramaqita vita tiqata,
Ntevitira mwaaquo, qati tiritananra po kye timwa timwataante, tita.

²⁸ Mwitanahua mwitaa timwaqita vuvaro Iesusiva nraamwuqi vera
ntero varuvata mwitanahua mwiva varunani uro ntovaro Iesusiva
mwitanahua kyapara hiro tiqaro, Nkyetana nianra qutaave mwiva
tiritana tivu ntapairi timwataananroveve qiao? Tivaqena riaankye,
tuvata mwitanahua, Nronrao, eo, tita.

²⁹ Mwitanahua mwitaa tuvaro Iesusiva mwitanahua suqaa nai
kyauqu vatero tiqaro, Nkyetana nianra qutaa mwitaa hiananrove
qiavenama nkyitana su ntapairi nyatauqo, tuvaro ³⁰ mwitanahua
suvanto ntapairi vuvata qio taqeta. Mwitanahua qio taqe varuvaro
Iesusiva kepukyaqama kyero timwa nyinro tiqaro, Hia mwi quara
mpohuavata timwa nyiate, tiro.

³¹ Iesusiva qao tu quara mwitanahua qaqlira kyeta uro mwi quara
mpohua mpohua timwa nyiqi vi varuvaro mwi quava mwi mwataraqi
viro nrinroma vura.

Iesusiva hia qua tu vaisira kyuqema kyora

³² Mwitanahua vuvata vaisi mponramwuvanto nkyiari hena vaisi
mpo vitaqita uro Iesusiva varunani kyora. Vaanavanto mwi vaisiraq
varuvarora tiro, mwiva hia qua tuvata mwia vitaqita Iesusiva varunani
uro kyovaro

³³ Iesusiva vaana mwia titovaro nritarovaro mwi vaisiva qua tuvata nraakyne qora mwini ntuvantuama vuhua, Qikye, tire Isarerivanto haaruvata hia mwataa hi kyaqara taqaunananrave, tita.

³⁴ Mwihua mwitaa tuvata Parisi vaisinramwuvanto qaqao, tita. Vaana vunyaava mwia kyaahaqa hi variharoma Iesusiva vaana site variho, tura.

Iesusiva nraakyne qorara po timwa nyatora

³⁵ Iesusiva mpo mwatukya mpo mwatukya nronra mwatukyaqivata pata mwatukyaqivata nrohiqaro mwaanra nraamwuqi vera ntero variqaro Kotiva nraakyne qoraqaa ntaqikyiani quara kyuqe qua timwa nyiqiro viqaro mpo qara mpo qarama kyero nriqa vuhuavata kyuqe-maqiro vura.

³⁶ Mwiva mwitaamaqiro vi varuvata nraakyne qora airivanto mwiva hunani ntuvantuanta hita vita nrita hi varuvaro Iesusira mwutukyavanto mwihuara ua huvaro mwiva tiqaro, Po, vaisivanto hia ntaqikyi vari-hata sipisipinramwu nkyiariara api nrohitia hia qio nkyiari kyaahaqa hiraitita, pupohaihata varia sipisipihua votima kyetama mwaa nraakyne qorahua nrohi variavo, timwa kyero mwihuara po kye timwa nyatero.

³⁷ Iesusiva nraakyne qorara po kye timwa nyatero nai nraaqiaran-ramwuanra tiqaro, Taqaate, kyara airivanto keko tihata mwia vantu vareta nrihua hia airivanto variavo.

³⁸ Nkye aakyo qora kyapara hivaro mwiva kyaiqa vaisi mponramwuvata sitairata uro kyara vantuate, tiro. (Iesusiva kyara keko tiho tura mwiaqaa ntumwa kyero nraakyne qorara tura.)

10

Iesusira nraaqiara 12 nramwu nyutu

(Maaki 3:13-19; Ruku 6:12-16)

¹ Iesusiva nai nraaqiara 12 nramwu nyaanrama kyero sita vatero mwinramwuhua nraakyne qoraqitaita vaana siteta nataa nataama nriqa quarihuave kyuqema nyataate tiro, mwiva mwinramwuhua nron-raqama kyora.

² Mwiva nronraqama kyo vaisihua nyutu vahirero:

Vuni Saimoninra. mwia nrutu mpo Pitaara,

mwia qata Enturura,

Sepetira mwaaqu Iemisira,

Iemisira qata Ioninra,

³ Piripira, Pataromiunra, Tomaasira,

Matiura taakisi vare varu vaisira, Arapiaasira mwaaqu Iemisira,

Tatiaasira,

⁴ Saimoninra. mwia nrutu mpo Serotira,

Iutaasi Isikeriotira. mwiva Iesusira nramwutaahua

suqaa qovarama kyo vaisira.

Iesusiva nai nraaqiara 12 nramwu kyaiqa nyinro sitovata vura

(Maaki 6:7-13; Ruku 9:1-5)

⁵ Iesusiva nai nraaqiara 12 nramwu sitero qua timwa nyinro tiqaro, Nkye vihuama hia mpo mwatanaa mwaatani quate. Hia Sameriaa nraakyne qora mwatukyaqivata quate.

⁶ Nkye hia mwini viraitita nkye sipisipianto raupirima viva apiqama vintema kyeta variahua Isarerri nraakyne qoraqai nraahu quate.

⁷ Nkye uro variqata mwitaamama timwa nyiate. Kotiva nkyiqa ntakikyiariva nkyi qaumatoma nri ntaiho, qiate.

⁸ Nkye nriqa vihua kyuqema nyataate. Nkye qutu vihua sivuma kyaate. Nkye mwamwanta vauruqiro quani tauma rumpuarava vaisiqaah vahianinra nruka nyataate. Nkye vaanavanto vaisi utaqi variahua sitaivata nritaraate. Nte hia nkyiara munimanra nyaanru tiraitina qati nkyi nronraqama kyaurara tita, nkyevata nraakyne qora qatima kyuqema nyataate.

⁹ Hia nronra munimave, pata ori munimave, ntumwa vareta quate. ¹⁰ Nkye virera hita hia kyara tuaqi ntita, tuavaaqave, kyuqu nraamwuve, kyauruve, mwi inraikyara hia vararaitita, qatima quate. Nkye kyaahaqama nyatarera ihua mwihuama nkyiqa ntakikyiate.

¹¹ Nkye nronra mwatuqyaqive, pata mwatuqyaqive, uro ntetama nkyi qamwata nyataani vaisira puaama kyetama mwia nraamwuqi nraahu variqita vita mwi mwatuqyara kyetama quate.

¹² Nkye nraamwuqi vera ntarera hita, mwipi varihua qua mwanteqatama, Nkyi mwutukyavanto qihaakya hirata variate, qiate. ¹³ Nkye mwitaa tivata mwipi varihua nkyi kyuqema kyeta sita vataivera, Kotiva mwihua mwutukyua qihaakyama nyataananrove. Mwihua hia nkyi kyuqema kyeta sita vataivera, Kotiva mwihuaqitairo mwutukyua qihaakya hira mwia vara kyaananrove.

¹⁴ Mpo nraamwuqinaahuave, mpo mwatuqyinaahuave, hia nkyi qamwata nyateta hia nkyi quavata riaivera, nkye nkyetaqaatai ntuvenerauma kyeta mwi mwatuqyaraqi tuto kyeta quate.

¹⁵ Nte qutaaqama kyena nkyi timwa nyianinra riaate. Nkyi qua hia rie nraakyne qorahuqaa Kotiva nronra muaanra vataananrove. Haaru Sotomiqi varuhuavata, Komoraaqi varuhuavata, uaquia hi kyaiqara nraahu uti varurave. Nraakiara ekyara entaqaa Kotiva ko tiqaroma mwi vaisihuqaa pataqia qua vatero nkyi qua hia rie nraakyne qorahu mwihuqaa nronraqama kyeroma qua vataananrove, tiro. Iesusiva nai nraaqiaranramwu timwa nyunrama.

Iesusira nraaqiaranramwu uaqama nyaterara tura

¹⁶ Iesusiva mwitaa timwa kyero timwa nyiqiro viro tiqaro, Nkye mwaa quara riaate. Nte nkyi sitaarita nkye sipisipi votima kyeta vivata mpo ihua qaakyau vairi votima kyeta nkyi uaqiamma nyatarerata uti varivarave. Mwianra rieqatama nkye qaruravanto rauru kyeqaro nrohintema kyeta nrohiate. Nyaaamwa mpohiva hia nai henanyaamwawata ntakintema kyeta nkyevata hia mpohua uaqiamaqita quate.

¹⁷ Nkye vaisi mponramwuanra rauriqata variate. Mwihua nkyi ntavaaqavuqita uro nkyiari kaanasori nraamwuqi kyeta nkyiqa qua vatevarave. Nkye mwaanra nraamwuqi varivata nkyi ntuqutu kyeta vatevarave.

¹⁸ Nkye ni kyaiqa vare varivata mwia kyaara nkyi ntavaaqavuqita uro nronra vaisi suqaavata, vunyaa vaisi suqaavata, kyevarave. Nkyi uro kyaivata nkye mwihuavata mpo mwatanaa mpo mwatanaavata ni qua nraahu timwa nyiate.

¹⁹⁻²⁰ Mwi entara nkyi ntavaaqavuqita uro kyaivata hia nkyi mwutukyavanto nronraqa hirata, Nanra quave qiananrave? qiate. Mwi entara hia nkyeta nraato tu kyeta tiraitita varivaro nkyi sora

mwanraquravanto nkyiara mwitaa mwitaa qiate tiqaro nkyi nroqitairo qua qiananrove.

²¹ Nraakiara mpo hihua nkyiari qatave nkyiari vakyaarave qovarama kyaivata ru kyevarave. Mwihua qohua nkyiari nraaqiara qovarama kyaivata ru kyevarave. Mwihua nraaqiaranramwuvanto nkyiari nyohua sohua qua hia riaraitita, mwihua ru kyaate tivata ru kyevarave.

²² Nkye ni kyaiqa vare varivata mwia kyaara nkyi qoririma nyatevarave. Mwitaamaqita vivaro hia qamwanrama pupohairaro mpo enta mpo enta kepukyaqama kyero variqiro vi variari vaisiva, mwiva qio variraro ekyaara entaqa Kotiva mwia vitaananrove.

²³ Nkye mwi mwatuqyaraqi varivata nkyi qoraqama nyateqata nkyi ru kyarera utivera, nkye aatu ntugema kyeta mpo mwatuqyaraqi quate. Nte qianinra riaate. Nkye Isareriqi nrohiqata ni qua hia ekyaa mwatuqyaraqi timwa nyi taiqa kyaivaqena nte mwatani mwatatai nraaqiara qaiqaa tumuaninrave.

²⁴ Qumwanraa vaisivanto nai qua mwaanra timwa mwi vari vaisira hia nraatara kyairave. Kyaiqa vaisivantovata hia nai nronra vaisi nraatara kyairave.

²⁵ Qumwanraa vaisivanto variqi viro nai qua mwaanra timwa mwi variani vaisira nraantantamwa viro mwiaqatairo mwiva nte qioma kuua qarama varuqo qiananrove. Kyaiqa vaisivanto variqi viro nai nronra vaisi nraantantamwa viro mwiaqatairo mwiva nte qioma kuua qarama varuqo qiananrove. Mwihua nianra e vaana vunyaava Pierisepuriva variaro qiarave. Mwihua vaakya uaqia hi nrutura mwia ni mpiahua tita, mwihua nraakiara nkyi ni nraaqiaranramwuvata anoma kyeta uaqia hi nrutura nyivarave.

Kotirara nraahu aatu hiqata variate tura

(Ruku 12:2-7)

²⁶ Nkye mwi quara rieqatama hia vaisi nraatu aatu hiqata variate. Mpowanto taqaankyo tiro ntumwaqu taani inraikyara, nraakiara ekyaa mwi inraikyara qoqaa nraahu qovarama kyaananrove. Mate ugeta taani inraikyara nraakiara qovarama kyairaro qoqama vahiananrove.

²⁷ Mate nte kyokraqi variqana nkyi timwa nyi varu quara nkye nraakiara ntuvahaaninraqa variqata timwa nyiate. Mate nte tirema kyena nkyi timwa nyi varuqata riaa quara nraakiara mwatuqyaaqaa variqata aakyara ntamwa kyeta qiate.

²⁸ Nkyi mwanraqura hia rukyaratita mwamwanta nraahu rukye vaisihua hia mwihua nyaatu aatu hiate. Nkye Kotira nraatu aatu hiqata variate. Vaisivanto qutu viro qutu vihua qiaqi vinani viraro Kotiva mwia mwamwantavata mwia mwanraquravata qio ru taiqa kyaarivama variho.

²⁹ Qio qutaave vaisivanto pata munima kuaaru kyero uapaa nyaamwa varairave? Nkye uapaa nyaamwave qiera Kotiva mwiaqata ntaqikyima variho. Kotiva hia qiove tirera, uapaa nyaamwa mwiva hiama qio tumu ntuananrove.

³⁰ Kotiva nkyiqa ntaqikyiqaroma nkyi okyara ekyaa taqe variva, mwiva nkyi qia kyaahivata ekyaa kyaara ntumwa tairave.

³¹ Nkye uapaa nyaamwa nraatara kyaahuave. Kotiva uapaa nyaamwaqaa ntaqikyiqaro nkyiqaavata nrirarero kyuqema kyero ntaqikyi varirara tita, hia aatu hiqata variqita quate, tiro.

Hia aatu hiraitiro nte Iesusira nraaqiarama varuqo qiani vaisirara tura
(Ruku 12:8-9)

³² Jesusiva mwitaa timwa kyero timwa nyiqiro viro tiqaro, Vaisi mpovanto nraakye qora suqaa variqaro nianra vutu kyero timwa nyinro tiqaro, Nte mwia nraaqiarama varuqo, tirera, ntevata ni kova nyaamwuni varira vuqaa variqana vutu kyena tiqana, Nai mwi vaisivavata ni nraaqiarama variho, qianinrave.

³³ Mpowanto nraakye qora suqaa variqaro nianra tiqaro, Qaqao, hia nte mwia nraaqiarama varuqo, tirera, ntevata ntenga kova nyaamwuni varira vuqaa variqana nai mwi vaisirara tiqana, Qaqao, mwiva hia ni nraaqiarama variho qianinrave.

Nraakye qora ntainra kyarera tumuvave tura

(Ruku 12:51-53, 14:26-27)

³⁴ Nkye nianra tiqatama, Mwiva tumu varihatara tita, nraakye qora mwatani varihua mwaateraqama kyeqata variqita vivarave, qiaovo. Nkye mwitaave qiaovo? Qaqao, nte mwatani tumu varurara tita, mwatani varihua ni nramwutaaqa hiqata varivaro nronraqama kyeta ntaqiva qovara hiananrove.

³⁵ Ni kyaara qovavata mwaaqvantovata nramwutaaqa hiqata vari-varave. Ni kyaara nrovavata nraamwunravantovata nramwutaaqa hiqata varivarave. Ni kyaara mwia nraaqutuvanto nai nraaqutuntiri nramwutaaqa hiqata varivarave.

³⁶ Vaisi mpovanto varirata mwia vataahua mwia nraamwuqi varihua mwihuama mwia nramwutaaqa hivarave.

³⁷ Mpowanto nianra mwutukya vahianinravata nraatara kyero nai nronranrave, nai qorarave, mpoqiaqata mwutukya vahiariva mwi vaisiva hiama qio ni nraaqiara variananrove. Mpowanto nianra mwutukya vahianinravata nraatara kyero nai mwaaquarave, nai nraamwunranrave, mpoqiaqata mwutukya vahiariva mwi vaisiva hiama qio ni nraaqiara variananrove.

³⁸ Mpowanto hia nai rukye hirite kyatarira vara qu varero ni naakiara nrianriva, mwiva hiama qio ni nraaqiara variananrove.

³⁹ Vaisivanto nai mwatani qati varianinranra nraahu nronraqama kyero riaariva, mwi vaisiva ekyarama qutu quananrove. Vaisi mpovanto nianra riemwaqiro viqaro uro qutu quariva, mwi vaisiva ekyaa entama qati variqiro quananrove.

Mwia qia qia kyuqe kyoqaa varerara tura
(Maaki 9:41)

⁴⁰ Nte nkyi sitaarita vivaro vaisi mpovanto nkyi qamwata nyateqaro mwiva nivatama qamwata mataaananrove. Mwiva ni qamwata mwate-qaro ni kova ni titairavatama qamwata mwataaananrove.

⁴¹ Kotira qua qovarama kyero timwa nyi variari vaisiva, poropeti vaisivanto nri ntairaro vaisi mpovanto mwia qua riarera qamwata mwatairera, Kotiva poropeti vaisi mwia kyuqema mwataaintema kyero mwi vaisiravata kyuqema mwataaananrove. Avuqavuma kyero nrohi variari vaisiva nri ntairaro vaisi mpovanto mwianra avuqavuma kyero nrohi vari vaisirave kyaige mwia qamwata mwataankye tirera, Kotiva avuqavuma kyero nrohi vari vaisira kyuqema mwataaintema kyero mwi vaisiravata kyuqema mwataaananrove.

⁴² Vaisi mpovanto ni nraaqiara pata mporu taqero mwiva Iesusira nraaqiarave timwa kyero qamwata mwateqaro antaani nramanrinra kyaqa kyero mwia mwinrenra, Kotiva hia mwi vaisira qaqira kyaraitiro, mwia kyoqaa kyuqema kyero mwataananrove, tiro. Iesu-siva turama.

11

Ioniva nramanri nyi varuva nai nraaqiara mponramwu sitovata Iesusira kyapara hirerata vura

(Ruku 7:18-35)

¹ Iesusiva mwi quara nai nraaqiaranramwu timwa nyitero mwiva mwini kyero mwakyaakyaa nraakye qora timwa nyinrenro Karirini mpo mwatukya mpo mwatukyaqiara vura.

² Iesusiva mwini vuvaro Ioniva karavuqi variqaro riovoro Kotiva tito vaisiva nronra kyaiqa vare varuvaro mwiva nai nraaqiaranramwu sitovata mwinramwuhua uro Iesusira ntumwahiamwa hita tiqata,

³ Kotiva titairaro nraakiara nrianriva qutaa e mwaa mwivave? Tire vaisi mpo vekeye variananrave? tita.

⁴ Mwinramwuhua mwitaa tuvaro Iesusiva mwihua timwa nyinro tiqaro, Nkyenramwu mwaini nrumu variqata taqaarave, riaarave, nrumu ntanteta uro Ioninra timwa mwiate.

⁵ Vu qipa quahua qatima taqe variavo. Kyuqu uaqjama vihua qatima nrohi variavo. Rumpuara taumavanto mwamwanta nre vari nraakye qorahua mwamwanta tavanta vihatama variavo. Nraato tita vihua qaiqaa qioma riaavo. Qutu quahua sivita qatima variavo. Vehi nraakye qora Kotira qua kyuqe qua nrumu rie variavo. Mwi quara mwi quara uro Ioninra timwa mwiate.

⁶ Nianra hia taara nraato tiraitiro kepuqyajama kyero kuaa vu nraato nraahu riemwaqiro vi variariva, mwivama qamwateqaro variananrove, tiro.

⁷ Iesusiva mwitaa tuvata Ioninra nraaqiaranramwuvanto nrumbi ntante vi varuvaro Iesusiva nraakye qora ntuvantuama vuhua Ioninranra timwa nyinro tiqaro, Nkye haaru nanra inraikya taqarerata qumina mwatani vurave? Toqavanto omwa ahikya tiharo hini viro hini nrinro hira taqarerata vurave?

⁸ Nkye hia mwia taqarerata viraitita, mpo nanra inraikya taqarerata vurave? Kyuqe tuavaaqa ututo vaisira taqarerata vurave? Qaqao, kyuqe tuavaaqa utute varia vaisihua hia qumina mwataqa variarave. Mwi vaisihua vunyaa vaisi nraamwuqi nraahu variarave.

⁹ Nkye nanra inraikya taqarerata vurave? Kotira qua qovarama kyaani vaisira poropeti vaisi taqarerata vurave? Eo, mwiave. Qio kyai nte nkyi timwa nyianrita riaate. Nkye mwi entara poropeti vaisi nraatara kyai vaisira taqorave.

¹⁰ Kotira mpukuqi Kotiva Ioninranra mwataama tiro:
Taqaante, ni qua timwa nyiani vaisira nte titaairo mwiva nraante
i vuni viqaro i aanra terama mwataananrove turave, tiro.
(Marakai 3:1)

¹¹ Iesusiva mwitaa timwa kyero mwihuara tiqaro, Kyai nte nkyi timwa nyianrita riaate. Mwatani mwatataa nraakye qorahua variavaro Ioniva nramanri nyi vari vaisiva ekyaa mwihuara nraatara kyaivama variho. Ioniva mwitaama variharo nraakiara Kotiva ntaqikyiani

nraakye qorahuaqitairo nai vara mwataniqa hiariva nraahuma Ioninra nraatara kyaananrove.

¹² Ioniva nramanri nyi varu vaisiva qovarama vu entaraqaatairo ntaqi varia vaisihua Kotiva ntaqikyiani quara ntumwaqu kyarerata Ioninra ntavaaqavu kyaahua mwaa entara nivata ntavaaqavu kyarerata uti variarave.

¹³ Haaru poropeti vaisinramwuvantovata, Mosesivavata, Kotiva ntaqikyiani quara timwa qovaramaqi vi varuvaro Ioniva qovarama vurâve.

¹⁴ Ioniva varirero mwiva nkyi haivaqqava Iraisaava qaiqaa mwatani qovarama quari vaisivama variho. Nkye mwi quarara quitaave tivera, nkye Ioninranra mwiva Iraisaavavema tivarave.

¹⁵ Nkyi nyaato vahirera, nkye mwi quarara nraato tita mwia okyara ntapihiate, tiro.

¹⁶ Jesusiva mwitaa timwa kyero tiqaro, Mwaa entara varia nraakye qorahua, mwihua nanra inraikya votima kyetave variavo? Nte nanra quaqa ntumwa kyena qiaritave nkye mwi quara ntapihi kyeta rievarave? Kyaiqe nkyi timwa nyiankye. Mwihua nraaqiara uapaahua mwatukyaqaa ntuvantuama vita ntarerata variante hiavo. Nkyiari hena nraaqiara mpo hiahua nyaanrama kyeta tiqata, ¹⁷ Tire ntoma vaara vuataurata nkye ihi ntaataara vaihatama nkye hia ihi ntaavo. Tire nteqatama ntate ihira turata nkye ntataataara vaihatama hia ntataavo qiarave. Mwaa entara varia nraakye qorahua mwihua votima kyeta variarave.

¹⁸ Ioniva nri ntero kyara aurama tero hia uainivata nrovata mwihua mwianra tiqata, Vaana kyapata varivave, turave. ¹⁹ Nte mwatani mwatatai nraaqiarava nri ntene kyaravata nramanrivata nrauqata mwihua nianra tiqata, Mwia taqaate. Mwiva mpoqama kyero kyara nre varivave. Mwiva uaini nreqanro uera nte varivave. Mwiva taakisi vare variahuavata, uaquia hia vaisihuavata, totiqa hi varivave, qiarave. Mwihua nianra mwitaa ti variarave. Qio quavanto kyuqe qua vahirera, mwi quara riemwaqira virava taqairaro kyuqe qua nraahu vahiananrove, tiro.

*Mpo mwatukyanramwuanra po kye timwa nyatora
(Ruku 10:13-15)*

²⁰ Jesusiva mwatukya mwinramwunraqi airi kyaiqa nronra kyaiqa vara nyatovata mwi mwatanaahua hia uaquia hu aanranra qaqlira kyaraitita varuvaro Jesusiva po kye timwa nyatero mwi mwatanaahuara tiqaro, ²¹ Po, nkye Korasinivantovata Vetasaitaavantovata nkye taqeverave. Nte nkyi suqaa nronra kyaiqa varauqata kyero haaru mpovanto nronra kyaiqa Taiaa mwatanaahuave Saitoni mwatanaahuave vara nyatarerave tutirio, mwi mwatanaahua mpo mwatanaahuara tita, vaakyama qainaama tuavaaqa ututeta nkyiari mwamwantaqa qaupa quteta uaquia hi aanranra qaqliram kytirio.

²² Nte nkyi suqa nronra kyaiqa varauqata nkye hia uaquia hi aanranra qaqlira kyera mwia kyaara ekyara entaqaa Kotiva ko tiqaro Taiaa mwatanaahuqaavata Saitoni mwatanaahuqaavata qua nronra vatero nkyiqa qua nronra mpoqiatama vataananrove.

²³ Po, nkye Kapenaamipi variahua nkye tiqata, Kotiva tiri nronraqama kyairaqeta nyaamwuni quananrave, qiaovo. Qaqao, hiave. Kotiva nkyi vara kyero qaqa kyairata nkye qutu vihua varira qiaqima uro varivarave. Nte nkyi suqa nronra kyaiqa varauntema kyero haaru mpovanto Sotomi mwatukyaqi variqaro mwi mwatanaahua nronra kyaiqa vara nyataankye tutirio, mwi mwatanaahua uaqia hi aanranra qaqa kyovaro Kotiva hia mwi mwatukyara taiqa kyovaro mwaa entara mwi mwatukyava qatima vahitirio.

²⁴ Nte nkyi suqa nronra kyaiqa varauqata nkye hia uaqia hi aanranra qaqa kyera mwia kyaara nraakiara ekyara entaqaa Kotiva ko tiqaroma Sotomi mwatanaahuaqaa qua nronra vatero nkyi Kapenaamiqinaahuaqaa qua nronra mpooqiatama vataananrove, tiro.

Iesusiva nai qorara aakyara ntora

(Ruku 10:21-22)

²⁵ Iesusiva mwitaa timwa kyero mwi entara Kotirara aakyara ntero tiqaro, Ko, e nyaamwuqaavata mwataqaavata ntaqikyi variaravave. E mwi inraikyara mwi inraikyara uqeta tera nronra vaisi ekyaa okyara taqaa vaisihua hia nyaamwutaraitira, qumina nraakye qora nyaamwute variananranra tina, nte i nrutu tuaaherauqo.

²⁶ Eo, ko, qio e ena kyakya hiraqa mwitaa hiataa iharara tira, mwitaa hiaro, tiro.

²⁷ Iesusiva mwitaa timwa kyero tiqaro, Ni kova nianra ekyaa inraikyaa ena ntaqikyante tirave. Hia qumina vaisivanto ni mwia mwaaqu okyara ntapihirave. Ni kova nai nraahu ni okyara ntapihi kyairave. Hia qumina vaisivanto ni kora okyarara ntapihirave. Nte mwia mwaaquvanto nraahu mwia okyara ntapihi kyaurave. Nte tahuave timwa nyataa hiraqena timwa nyianrihua mwihuavata ni kora okyara ntapihi rievarave, tiro.

Niqaatai nrumu tekya hira varaate tura

²⁸ Iesusiva mwitaa timwa kyero tiqaro, Nkye nronra muaanra ntai inraikyara ventaqua vaantaqua ihata vare variavaro pupohaihata variahua nte nkyiara tirerave. Nkye nte hiarinani nrivaqena nte nkyi qati varira nyianrita nkye tekya hiate, tuquo.

²⁹ (Purimakauvanto qua riaarive tiro kyatari kohi kyero vaataariqaa rupatairaqaa ntumwa kyena tirerave.) Nkye kyatari nte nyianinra vara kyeta nkyeta qumwuqa vataivaqe nte ntene kyaiqa nkyi nyaamwu taankye. Hia nte ntene nutu tuaaheraraiti, nte qihakyama kye varurara tita, nkye qiomia tekya hivarave.

³⁰ Nte nkyi qumwuqa kyatari qu nyataariva kyuqema kyero vahiananrove. Nte nkyiqa muaanra vatariva vuvua taananrove, tiro. Iesusiva turama.

12

Mwaanra entara tura

(Maaki 2:23-28; Ruku 6:1-5)

¹ Mwi entara Iesusiva mwaanraqa aakyo utaqi kyakuma voti hura uiti tutoraqi nrohi varuvata mwia nraaqiaranramwu nraataa huvata uiti tamwa nteqa kyeta uru mwia nre varura. ² Nre varuvata Parisi vaisinramwuvanto mwihuua taqeta Iesusirara tiqata, Ena nraaqiaranramwu

taqaante. Mwaanra entaqaa hia mwitaa hiate qiarama mwihua mwitaa hi variavo, tita.

³ Mwihua mwitaa tuvaro Iesusiva nkyiari timwa nyinro tiqaro, Haaru nkyi haivaqava Ntevitivavata, mwia vatama kyeta nruhuavata, nraataa huvata varuvaro Ntevitiva mwi entara mwitaa hura mwi quara nkye hia qaraqi kyaara ntumwa kyeta riaarave iho?

⁴ Mwi entara Ntevitiva Kotira nraamwuqi vera ntero mpereti Kotirani vatora vara kyero nreqanro nteqa kyero nai mwivatama kyeta nruhuavata hini nyuvata nronrave. Kotira kyaiqa vara mwate varu vaisihua nraahu nraataara vahuvare qumina vaisivanto hia qio nraananrove tu quara Ntevitiva qumina vaisivanto mwi kyarara nreqanronra tiro, mwi quara nteqa kyorave.

⁵ Nkye Mosesira qua mpo hia kyaara ntumwa kyeta riaarave iho? Kotira kyaiqa vara mwate varia vaisihua mwaanra entaqaa Kotira nraamwuqi mpo kyaiqa mpo kyaiqa vare variarave. Mwihua mwaanra entaqaa mwi kyaiqara varaqita viqata qao timwa taa quara nteqakye variavaro quavanto hia mwihuaqaa vahirave.

⁶ Nkye Kotira nraamwuanra nronraqama kyeta rie variarara nte nkyi timwa nyinrenrave. Kotira nraamwu nraatara kyauva nte mwainima varuqo. ⁷ Kotira mpukuqi mwitaama tiro:
Vaisivanto quara rukyeqaro mpi kyaiqara
hia mwi kyaiqarara ni mutukya ntihana varuqo.
Vaisivanto mporara po kye timwa mwateqaro
kyahaqama mwataira, nte mwi kyaiqararama
ni mutukya ntihana varuqo, turave. (Hosaiaa 6:6)

Nkye mwi quara okyara ntapihi kyeta rieqata nrohiatirio, nkye hiama qati varia vaisihuqaa qua vate variatirio.

⁸ Ni mwatani mwatatai nraaqiarara nronraqama kyaihana variqana nte mwaanra entaqaa ntaqikyiqana qioma ntena kyakya hiani kyaiqara varaaninrave, tiro. Iesusiva turama.

*Iesusiva vaisi mpo kyauqu kyuqema kyora
(Maaki 3:1-6; Ruku 6:6-11)*

⁹ Iesusiva mwini kyero vuva uro mwihua mwaanra nraamwu mpoqi varura. ¹⁰ Varuvaro vaisi mpovanto mwia kyauqu tapanra vuva varuvata mwiqi varuhua Iesusiraqaa qua vatarera uti variqata mwia ntumwahiamwa hita tiqata, Vaisivanto mwaanra entaqaa hena vaisi mwamwanta kyuqema mwatairera, mwiva mwitaa hiqaro tiri mwaanra qua nteqave kyaananro, hiave nteqa kyaananrove? tita.

¹¹ Mwihua mwitaa tuvaro Iesusiva nkyiari timwa nyinro tiqaro, Nkyiqitairo vaisi mpo sipisipivanto mwaanraqa mwata quvuteraqi ntumwa virera, mwi vaisiva nai sipisipi pati mwaanri qatinani kyaananrove iho, hiave pati mwaanri kyaananrove? (Mwiva mwaanra entaqaa nai quara pati mwaanri kyaananrove.)

¹² Vaisivanto sipisipi nraatara kyairara tiro, vaisivanto mwaanra entaqaa vaisi mpo kyuqema mwatairera, hiama Mosesira mwaanra qua nteqa kyaananrove. Mwitaa hiqaro mwiva kyuqe kyaiqa varaananrove, tiro.

¹³ Mwitaa timwa kyero Iesusiva vaisi mwianra tiqaro, Ena kyauqu tutuante, tuvaro nai kyauqu tutuvaro mwia kyauquvanto kyuqema viro hini kyauqu votima viro vahura.

¹⁴ Mwaanra entaqaa mwia kyauqu kyuqema kyovata Parisi vaisinramwu veva nteta viqata Jesusira ru kye quara nai timwa mwi nai timwa mwi hi varura.

Kotiva Jesusirara ni kyaiqa vaisima variho timwa tora

¹⁵ Mwihua mwia ru kyarerata qua ti varura Jesusiva riero mwi mwatukyara kyero uvata nraakye qora airivanto mwia vataqita vuvaro Jesusiva mwihuacitai nriqa vuha ekyaa kyuqema kyero

¹⁶ mwihuara tiqaro, Hia nte kyaiqa varaaninranra mpohua timwa nyiate, tiro.

¹⁷ Jesusiva mwitaa timwa kyero mwitaamaqiro vuvaro haaru Aisaiaava vetato entaqaa tu quava mwivau vahura. Aisaiaava Kotiva mwitaama tiho, tiro:

¹⁸ Ni kyaiqa vaisi taqaate.

Nte mwia vara mwaamwianra taurave.

Ni mutukyavanto mwianra vaihana

nte mwianra qamwateqana varuqo.

Nte ntene mwanraqura mwiaqaa vataariro

mwiva avuqavu hiani okyarara

mpo mwatanaa mpo mwatanaahua ekyaa timwa nyiananrove.

¹⁹ Mwiva hia antua qua tiraitiro,

hia aakyara ntamwa kyero timwaqiro virata

aanraqaatitavata nraakye qoravanto

hia mwia qua rievarave.

²⁰ Omwave quntove ntavaka viro vahianinra

mwiva hia mwini ekyaraara nteqa kyaananrove.

Omwa qipa virera uti varianinra

hia mwiva ekyaraara qipa kyaananrove.

Mwiva mwitaa hiqaro qihakyama kyero variqiro viraro

avuqavu hiani okyarava nritarero vahiananrove.

²¹ Ekyaa mpo mwatanaa mpo mwatanaahua mwia nrutu

rieqatama mwiva nraahu tiri kyaahaqa hiarivave

tivarave, tura.

(Aisaiaa 42:1-4)

Kotiva mwitaa tiho timwa kyero haaru Aisaiaava mwitaa tura.

Vaana mwihua vunyaava Jesusira kyaahaqa hi variho tura

(Maaki 3:20-30; Ruku 11:14-23, 12:10)

²² Jesusiva varuvata mpo uhua vaisi mpo vita vareta nrunra. Vaana-vantio mwia utaqi varuvavora tiro, mwi vaisiva vu qipa vuva variqaro hia quavata tiraitiro varuvoro Jesusiva mwia kyuqema kyovaro mwi vaisiva qio taqebaro qio quavata ti varura.

²³ Mwitaa huvata nraakye qora mwini varuhua mwi kyaiqara taqeta nrihanrama vita Jesusirara tiqata, Qikye, Ntevitira mwaaquvanto qo-vara hiariva mwaa mwi vaisivave iho? tita.

²⁴ Mwihua mwitaa tuvata Parisi vaisinramwuvanto mwi quara rieta qaqao tita, Pierisepuriva vaana vunyaava Jesusira kyaahaqa hi variharora tiro, mwiva qio vaana site varihata nritareta vi variavo, tita.

²⁵ Parisi vaisinramwuvanto mwitaa ti varuvoro Jesusiva mwihua su nyaato tura ntapihi kyero mwihuara tiqaro, Kuua mwatanaa variqaro tukyama viro nai ri nai ri hi variariva qamwanramama taiqa quanarrove. Ta mwatanaavave, ta mwatukyaraqinaavave, ta nraamwunraqi varihuave mwitaa hivera, mwihua qamwanrama taiqa vivarave.

26 Saataaniva ntaqikyi variari vaanahua utaqa ntainra vita nai ri nai ri hivera, nataama kyerove Saataaniva mwihuqaqa ntaqikyiqiro vi variraro kepukyaqama vahiananrove.

27 Nkye nianra tiqata, Pierisepuriva mwia kepukyaqama kyaiharora tiro, mwiva vaana site varivave. Nianra mwi quava qutaa vahirera, mpo tava nkyi vaisi mponramwu kyaahaqa hi varihatave mwihuavata vaana site variavo? Nkye nianra qia quarara nkyi sataqita nrohi varia vaisihuama unra quave tivarave. Nkyi sataqita nrohi varia vaisihua ti quava nkyi tu varaananrove.

28 Kotira mwanraquravanto ni kepukyaqama kyaihana nte vaana site varuqo. Mwi quava qutaa qua vahirara tita, nkye mwianra rieqatama Kotiva tiriqaa ntaqikyiar entava nri ntaiho qiate.

29 Qaiqaavata nkyi timwa nyinrenrave. Nraamwu qova kepukya vaisivanto variraro mpuara vaisivanto hia mwia rupataraitiro, mwia nraamwuqitairo hia qio mpuara varaananrove.

30 Hia nivatama kyero variariva, mwi vaisiva ni nramwutaama variananrove. Mpowanto ni sipisipi hia nyaanrama kuaaqa mataariva varirera, mwi vaisiva ni sipisipi sataqiro uro mpona mpona raupirima kyaarivama variananrove.

31 Mwianra rieqanama nte nkyi timwa nyuqo. Nraakye qoravanto uaquia hi kyaiqara mpo qara mpo qara hianinra utirave, uaquia hi quara mpo qara mpo qarama kye mpohuara tirave, Kotiva ekyaa mwi quara nruka nyaterovata vaisivanto Kotira mwanraqurara uaquia hi quara qianinra hiama nruka mwataaananrove.

32 Vaisi mpovanto ni mwatani mwatatai nraaqiarara uaquia hi quara tirera, Kotiva mwi vaisira qua nruka mwataaananrove. Vaisi mpovanto Kotira mwanraqurara uaquia hi quara tirera, Kotiva mwaa entaravata, nraakiaravata, hia mwi vaisira qua nruka mwataaananrove.

*Uaqia hi kyatariva uaquia hi tamwanra nraahu riairave, tura
(Ruku 6:43-45)*

33 Kyatarivanto kyuqe kyatarivahirera, kyuqe tamwa riaananrove. Uaqia hiari kyatariva vahirera, uaquia hi tamwanra riaananrove. Vaisivanto kyatarivahirera, kyuqe tamwa mwia taqeqaro mwi kyatarirara kyuqe kyatarive, uaquia hi kyatarirave, qiananrove.

34 Nkye quaiha uaquia hira nraaqiarama variavo. Nkye uaquia hia vaisihua variqata nkye nataama kyetave kyuqe qua tivarave? Mwia mwutukyaqive mwia nraatoqive mpo inraikya varaariva vaiharo nrovanto timwa govara hirave.

35 Vaisi kyuqeva nai qiataqitairove vu nraatoqitairove kyuqe kyaiqa varaariva vaiharora tiro, mwiva kyuqe kyaiqa nraahu vare varirave. Uaqia hi vaisiva nai qiataqitairove vu nraatoqitairove uaquia hi kyaiqara utuariva vaiharora tiro, mwiva uaquia hi kyaiqara uti varirave.

36 Nte qianinra riaate. Nraakiara ekyara entaqa Kotiva ko tiqaroma mwaa entara nkye mpo qua mpo qua qumina qua ti varirara rieqaroma Kotiva nkyiara nkye nanraqamave mwi quara mwatani varu entara turave, qiananrove.

37 Nkye mwaa entara kyuqe qua nraahu timwaqita vivera, mwi entara nkyita quavanto nkyi huvantu nyataaananrove. Nkye mwaa entara uaquia hi quara timwaqita vivera, mwi entara nkyita quavanto nkyita rupaananrove, tiro. Iesusiva turama.

*Nronra kyaiqa tinraamwutaante tura
(Maaki 8:11-12; Ruku 11:29-32)*

³⁸ Iesusiva mwitaa timwa kyero varuvata Parisi vaisi hininramwutata, mwaanra okyara ti varu vaisihuavata, Iesusirara tiqata, Mwaanra ti variara vaisio, nronra kyaiqa tirinramwu tivuqaa varairaqtama tire i okyara taqetama quitaama e Kotiva titaihara tumuanra vaisiva variaro qiare, tita.

³⁹ Mwinramwuhua mwitaa tuvaro Iesusiva tiqaro, Uaqia hi kyaiqara nraahu uti variahuate, Kotirara qumimaqama kyeqata nrohi variahuave, mwitaa hiahuama nronra kyaiqa tinraamwutairaqeta quataave qiare ti variarave. Hia nte nkyl suqaa nronra kyaiqa vararerave. Kotiva haaru nkyi haivaqara poropeti vaisi Ionaanra mwitaama kyontema kyero Kotiva nivata mwitaa hiananrove. Mwianra rieqatama nkye nianra Kotiva titaihara tivarave.

⁴⁰ Tavukya nronravanto mwia atahu kyovaro Ionaava taarampo enta entaqivata iheravata tavukya vikyokyaqi varurave. Kuua qarama kyena ntevata mwatani mwatatai nraaqiarava taarampo enta mwata utaqi variqina quaninrave.

⁴¹ Ionaava taarampo enta tavukya vikyokyaqi variro mwiaqatairo uro Niniveqi varuhua Kotira qua timwa nyuvata mwi mwatanaahua qamwanrama kyeta mwia qua rieta uaqia hu aanranra qaqlira kyeta varurave. Nraakiara ekyaara entaqaa mwi mwatanaahua Kotiravata kyeta variqata nkyiqa qua vateqata mwitaama tivarave, Tire Ionaanra qua rieqatama uaqia hi aanranra qaqlira kyaavanarave. Ionaanra nraatara kyo vaisiva nkye varunani uro ntovata nkye hia mwia qua riorave, tivarave.

⁴² Haaru vetato entaqaa nkyi haivaqava Soromoniva mpo okyara mpo okyara taqe varuva varuvaro vunyaa nraakyev mpovento mwia qua riarero vevara nai nyianra taisairo uro Soromoninra qua riorave. Mwi nraakyeva mwitaa hurara tiro, mwivavata nraakiara ekyaara entaqaa nkyiqa qua vateqaro mwitaama qiananrove. Nte nyiansaina Soromoninra qua riarerana nriavarave. Nkye haaru varuvaro Soromoninra nraatara kyo vaisiva varuvata nkye hia mwia qua riorave, qiananrove, tiro. Iesusiva turama.

*Vaana okyarara tura
(Ruku 11:24-26)*

⁴³ Iesusiva mwitaa timwa kyero tiqaro, Vaanavanto vaisi utaqitairo nritarero quariva aahara mwataqaa viqaro kyai nte ho hiankye timwa kyero taqairaro hia ho hiariva vahiraro ⁴⁴ mwiva nai tiqaro, Kyai nte nrumbu ntantena vaakya qaqlira kyau nraamwunra vaisi utaqi uro qaiqaa variqanye, timwa kyero uro taqaiharo mwi nraamwuvu qumina vahiaro ntupi kyero hiqama kyero avuqavuma taiva vahirave.

⁴⁵ Mwiaqatairo vaana mwiva uro nai hena vaana 7 nramwu nai mwiavata nraatara kyeta uaqia hi kyaiqara uti variahua nyaanrama kyero sita varero uro mwi vaisira utaqi varirave. Nraakiara mwi vaisiva vaana airi kyapata variqaro anomia kyero uaqiamma viro variarama tuqo. Mwaa entaravata uaqia hi kyaiqara uti varihua, mwi huavata uaqiamma vita varivarave, tiro.

*Iesusira nrovavata mwia qatanramwuvata mwia taqarerata nrunra
(Maaki 3:31-35; Ruku 8:19-21)*

⁴⁶ Jesusiva mwi quara nraakyе qora timwa nyi varuvata mwia nrovalata mwia qatanramwuvata nri nteta mwia qua timwa mwinrenrata mwaatani sivita varuvaro ⁴⁷ mpovanto Jesusira uro timwa mwinro tiqaro, I nrohua qata i qua timwa mwinrenrata nrumu mwaataqa variavo, tiro.

⁴⁸ Mwiva mwitaa tuvaro Jesusiva tiqaro, Tahuave ni nrohua kata pakyaa variavo? tiro.

⁴⁹ Mwitaa timwa kyero Jesusiva nai nraaqiara mwinramwuhuaqa kyauqu tutiro tiqaro, Mwaahuama ni nrohua kata pakyaa variavo. ⁵⁰ Ni kova nyaamwuni varira mwia qua rieqata nrohi variahua, mwihiuama ni kata pakyaa, ni nunra nakyaa, ni nrohua variavo, tiro.

13

*Kyara humwu isaqiro vuraqa ntumwa kyero tura
(Maaki 4:1-9; Ruku 8:4-8)*

¹ Kuua mwi entara Jesusiva nraamwu mwiqitairo veva ntero uro kyaarerera tokyasataa mwatakyaa viro mwini variankye tuvata ² nraakyе qora airivanto ntuvantuama vita mwia ututuma tovarora tiro, mwiva qaqlira kyero uro mpotuqi mwaanri ntero mwipi mwaterakyaa viro nramanriqaa varuvata nraakyе qoravanto nramanri tokyasataa varuvaro ³ Jesusiva mpo qua mpo quaqaa ntumwa kyeqaro timwa nyunra. Mwiva mwitaama tiro:

Vaisi mpovanto kyara humwu isarero vurave. ⁴ Mwiva kyara humwu isaqiro vuvaro mpo huva aanra tokyani tumu ntuvato nyaamwavanto nrumu nramwa kyorave.

⁵ Mpo huva ori mwataqaa tumu ntuvato mwatavanto hia vevatoqama vahu mwatava vahuarora tiro, tumu ntiro qamwanrama qupiqa vuvaro ⁶ huarivanto nri ntero iteqaro aaharama kyovaro mwia tuqavanto hia mwataqii vevato vuvara tiro, aaharama vurave.

⁷ Mwitaa huvaro mpo huva uakukya uvi auquqahuva qupiqoraqi tumu ntiro uakukyavatama kyero qupiqa vuvaro uakukyavanto ntumwaqu kyovaro hia tamwa riorave.

⁸ Mwitaa huvaro kyara humwu hinivanto kyuqe hu mwataraqaa tumu ntiro kyuqema kyero qupiqeqaro uro kyuqe tamwa airi riemwa torave. Airi riemwa tovaro mpo huva mwiavata nraatara kyero mpooqavata riemwa tovaro qaiqaa mpo huva mwiavata nai nraatara kyero nronraqama kyero riemwa torave.

⁹ Nkyi nyaato vahirera, mwi quara okyara ntapihi kyeta riaate, tiro.

*Mpo quaqaa ntumwa kyeqaro timwa nyunra mwia okyara tura
(Maaki 4:10-12; Ruku 8:9-10)*

¹⁰ Jesusiva mwi quaraqaa ntumwa kyero timwa nyuvata mwia nraaqiaranramwuvanto mwiva hunani nri nteta mwia ntumwahiamwa hita tiqata, E nanraqamave nraakyе qora hia qua vutu kye timwa nyinraitira, mpo quaqaa ntumwa kyeqara timwa nyi variavo? tita.

¹¹ Mwihua mwitaa tuvaro Jesusiva timwa nyinro tiqaro, Kotiva nraakyе qoraqaa ntaqikyiani quara uqetatai quara, mwi quara nkyiara mwihua qati kyairata mwi quara okyara riaate timwa kyero, qumina nraakyе qorara hia mwi quara riaate turave. Mwitaa turara tina, nte mpo quaqaa ntumwa kyeqana mwihua timwa nyi varuqo.

¹² Kotira qua riaariva variqiro viraro Kotiva mwia kyaahaqa hiraro mwia qua mpoqiyavata riaarive. Mwiva mwitaamaqiro viqaro Kotira qua mpoqiyavata riaananrove. Kotira qua hia riaariva variqiro viraro mwiaqaatairo pataqia tutaaninra mwia ntavihikye varairaro mwiva qumina variananrove.

¹³ Nraakye qoravanto taqegeqatavata hia ntapihi kyeta taqe variarave.

Mwihua qua rieqatavata hia ntapihi kyeta riaarave.

Mwihua mwitaa hiarara tina, nte mpo quaqaa ntumwa kyeqana mwihua timwa nyi varurave.

¹⁴ Nraakye qoravanto mwitaa hi variarara tiro, haaru vetato entaqaa Aisaiaava Kotira qua qovarama kyo quava mwaa entara mwivauma vahiro. Mwiva mwataama tiro:

Mwaa mwatanaahua su nyaatovanto qumimaqama

vihatara tita, mwihua qua riemwaqita viqatavata hia qua ntapihi riaarave.

Mwihua taqamwaqita viqatavata

hia ntapihi kyeta taqaarave.

¹⁵ Mwihua su nyaato mwutukyavanto kepukaqama vihata

mwihua nkyiari nyaato titateta nkyiari su qipateta variarave.

Mwihua hia mwitaa hiraitita, mwihua nkyiari suqotaita taqegeqata

nkyiari nyaatoqotaita rieqata

ni qua ntapihi kyeta rieqata

uaqia hi aanranra qaqlira kyaivaqenavauma

nte mwihua kyuqema kyaaninrave, turave.

(Aisaiaa 6:9-10)

Aisaiaava Kotiva mwitaama tiho, turave.

¹⁶ Qio, nkyenramwu vuqotaita kyuqema kyeta taqe variqata nraatoqo kyuqema kye rie variarara tita, nkye qamwateqatama varivarave.

¹⁷ Haaru vetato entaqaa poropeti vaisivantove, kyuqema kyeta nraahu kyuqe aanraqaa nrohi varu vaisihuave, mwihua nkye mate taqaa inraikyara taqaare tura hia taqorave. Mwihua nkye mate riaa quara riaare tura hia riorave, tiro.

Kyara humwu isaqiro vura mwia okyara tura

(Maaki 4:13-20; Ruku 8:11-15)

¹⁸ Mwitaa timwa kyero Iesusiva nai nraaqiaranramwu timwa nyinro tiqaro, Nkyenramwu rie varivaqena nte kyara humwu isaqiro vu vaisiraqaa ntumwa kyena timwa nyu quara, mwi quara okyara nkyi timwa nyiankye.

¹⁹ Kotiva nraakye qoraqaa ntaqikyiani quara, vaisi mpovanto mwi quara hia ntapihi kyero riaraitiro variharo Saataaniva nri ntero mwia mwutukyavanto vu nraatoqitairo mwi quara ntavihi kyero varairave. Mwi vaisiva kyara humwuvanto aanra tokyani tumu ntira votima kyeroma variho.

²⁰ Kyara humwu mpo huva ori mwataqaa tumu ntu okyarava vahirero mwataamama vahiro. Vaisi mpo hiahua Kotira qua rieta, mwi quarara qamwata kyeta variavar ²¹ quavanto hia mwihua mwutukyiqi tuqa tuta kyero vahata mwihua hia mpuahaama variqata mwi quara rieta. Mwi quara kyaara mwihua uaqlama nyatarera uti variavata mwihua tiri rivorave timwa kyeta Kotira qua qamwanrama kyeta qaqlira kyaarave.

²² Kyara humwu mponramwuvanto uakukya uvi auqu vahuraqi tumu ntuvu mwia okyaravanto vahirero mwataamama vahiro: Mpo

hiahua Kotira qua rieta mwiaqaataita mwihua mwatanyaa inraikyara nronraqama kyeta rieqata munimanrave mpo inraikya mpo inraikyara qamwateqata mwia varerara nraahu nronraqama kyeta riemwaqita viqata Kotira qua qaqa kyaavaro Kotira quavanto hia mwihuaqi vahiqiro virave.

²³ Kyara humwu mponramwuvanto kyuqe hu mwataraqaa tumu ntura okyaravanto vahirero mwataamama vahiro: Mpo hiahua Kotira qua ntapihi kyeta rieta mwiaqaataita mwihua Kotira qua riemwaqita viqata kyuqe kyaiqa Kotirani varaqita vi variavata mpohua Kotira qua riemwaqita viqata mwihuavata nraatara kyeta mpoqavata kyuqe kyaiqa varaqita vi variavata qaiqaa mpohua Kotira qua riemwaqita viqata mwihuavata nraatara kyeta Kotira kyaiqa varaarave, tiro. Iesusiva mwitaa turama.

Uaqia hi humwunravata uiti humwu hisatoraqi hisorara tura

²⁴ Iesusiva variqaro mpo quaqaa ntumwa kyero nraakye qora timwa nyinro tiqaro, Kotiva nraakye qoraqaa ntaqikyiariva vahirero mwaa quara votima kyero vaiho. Vaisi mpovanto kyuqe humwu uiti humwu nai utaqi isorave.

²⁵ Isatovata ekyahua entaqi vaita vita hia taqovaro mwia nramwutaa mpovanto nri ntero uiti isatoraqi uakukyavata isatorave. (Mwi uakukyava vahirero mwia vekyavata mwanrevata uiti voti iharo mwia tamwa nraahu hia kuaa qara hirave.) Mwia nramwutaa vanto uaqia hi humwunra isatero vuvaro ²⁶ uitivanto uakukya vatama kyero kuaaqi qupiqero qauma tamwa riarero utuvata mwia kyaiqa vaisinramwuvanto taqovaro mwi uakukyava uiti vatama kyero qupiqero vahurave.

²⁷ Taqeta mwia kyaiqa vaisinramwuvanto uro aakyo qora kyapara hita tiqata, Nronrao, e kyuqe humwu isataananrave iho? Taisairove mwi uakukyava qovarama viho? tita.

²⁸ Mwitaa tuvaro aakyo qova tiqaro, Qikye, ni nramwutaa mpovanto uakukya ni utaqi isataaho, tuvata mwia kyaiqa vaisinramwuvanto mwia kyapara hita tiqata, Qiove tire uro mwi uakukyara ntaru kyaananrave? tuvaro ²⁹ mwiva qaqao tiro, Hia uakukya mwia ntaru kyaate. Nkye uakukya ntariqata uiti vatama kyeta ntaru kyevorave.

³⁰ Qati kyaivaro uitivantovata uakukyavantovata kuaaqi qupiqaarive. Uitivanto peqaqama viraqe nte ni kyara vantu vareqata nria vaisihuara mwitaama qianinrave, Nkye mwi uakukyara nraante teqa kye rupa kyeta varaqi uro qia quara tetama mwiaqaataitama uiti teqa kyeta varaqita ni kyara nraamwuqi uro mataate, qianinrave, turave, tiro. Iesusiva mwi quaraqaa ntumwa kyero timwa nyunra.

Maasiteti uruqaa ntumwa kyero timwa nyu quara

(Maaki 4:30-32; Ruku 13:18-19)

³¹ Iesusiva variqaro nraakye qora mpo quaqaa ntumwa kyero timwa nyinro tiqaro, Kotiva nraakye qoraqaa ntaqikyiani quava mwaa quara votima kyeroma vaiho. Mwiva maasiteti uru votima kyeroma vaiho. Vaisivanto maasiteti uru varaqiro uro nai utaqi vara tutorave.

³² Mwia uru mwiva pata uapaaqiani vahirave. Mwia vara tutaiharo qupiqero kyatari nronraqama viro hini kyaravata nraatara kyero kyatari nronra vaiharo nyaamwavanto mwia kyaaraqi nraamwu hoqateta variarave, tura. Iesusiva mwi quaraqaa ntumwa kyero timwa nyunra.

*Taupatairaqaa ntumwa kyero timwa nyu quara
(Ruku 13:20-21)*

³³ Iesusiva variqaro nraakye qora mpo quaqaa ntumwa kyero timwa nyinro tiqaro, Kotiva nraakye qoraqaa ntaqikyiari quava mwaa quara votima kyeroma vaiho. Mwiva taupataira votima hirave. Nraakye-vanto mpereti utarera hiqaro uiti parauaa vara kyero mwia kyotaarive tiro taupataira vara kyero parauaa vatama kyero tuqasaa kyaharo taupataiva utaqi vaharo mperetivanto uqenra viro kyota virave, tiro. Iesusiva mwi quaraqaa ntumwa kyero timwa nyunra.

Iesusiva nraakye qora mpo quaqaa ntumwa kyeqaro timwa nyu quara okyarara tura

(Maaki 4:33-34)

³⁴ Iesusiva nraakye qora mpo qua mpo qua timwa nyinrenro mwiva hia vutu kyero timwa nyinraitiro, mwiva mpo quaqaa ntumwa kyeqaro nraahu timwa nyiqiro vura.

³⁵ Mwiva mwitaa timwaqiro vuvaro haaru vetato entaqaa poropetivanto tu quava quttaa mwivau vahura. Mwi quava mwataama tiro: Nte nraakye qora qua timwa nyinrenra hina hia vutu kyena timwa nyinraitina, mpo quaqaa ntumwa kyeqana timwa nyinrenrave. Mwaa mwatara ututo entaraqaatairo qua uqeta kyero vataqiro vi quara hia riaara nte mwi quara okyara nkyi timwa nyinrenrave, tura. *(Ihi 78:2)*

Uaqia hi humwunra uiti isatoraqi hisora okyarara tura

³⁶ Iesusiva mpo quaqaa mpo quaqaa ntumwa kyero timwa nyiqiro viro mwiaqaatairo mwiva nraakye qora mwini kyero nraamwuqi vuvata mwia nraaqiaranramwuvanto mwiva varuraqi uro nteta Iesusirara tiqata, Vaakya qiana quara mwia nramwutaavanto uakukya mwia utaqi isato quara mwi quara okyara tiri timwa timwinraqe riaare, tita.

³⁷ Mwia nraaqiaranramwuvanto mwitaa tuvaro Iesusiva mwiramwuhua timwa nyinro tiqaro, Vaisi mpovanto kyuqe humwu isai vaisirara tura nte mwatani mwatatai nraaqiarava nte mwaa mwivave.

³⁸ Vaisi mwia aakyo okyaravanto vahirero ekyaa mwaa mwatavama vaiho. Kyuqe humwu mwia okyaravanto vahirero Kotira qua riaa nraakye qorahuama variavo. Uakukya mwia okyaravanto vahirero hia Kotira qua riaa nraakye qorahua Saataaninra nraaqiarama variavo.

³⁹ Mwia nramwutaavanto uakukya humwu isato vaisira okyara-vantoo vahirero mwiva Saataanivave. Kyara vantu vareta nru entara okyara-vantoo vahirero nraakiara mwaa mwatava taiqaani entavama vaiho. Kyara vantu vareta nru vaisihua okyara-vantoo vahirero mwihua nyaamwunyaa vaisinramwuve.

⁴⁰ Mwia kyaiqa vaisinramwuvanto uakukya teqa kye rupa kyeta varaqi uro qiaqi quara tontema kyero, nraakiara mwaa mwatava taiqaani entaraqaa mwitaa hiananrove.

⁴¹ Nte mwatani mwatatai nraaqiarava variqi vina mwaa mwatava taiqaani entaraqaa nte nyaamwunyaa sitaarita mwihua uto nte ntaqikyu mwataraqataita hia kyuqe nraakye qora ni nraaqiaranramwu uaqiamma nyate varihuavata, ekyaa uaqia hi kyaiqara uti varihuavata, rupaqtita ⁴² qia nronra itaaninraqi tuto kyaivata mwihua

qiaqi variqa atura ntinqata ntataqi viqata nkyiari anrai teti nreqata varivarave.

⁴³ Mwihua mwini uro tuto kyaivata avuqavuma kyeta nrohi vari nraakye qorahua huarivanto itaintema kyeta itamwaqi vivaro Kotiva mwihua sova mwihuaqaa ntaqikyiqiro virata variqi vivarave. Nkyi nyaato vahirera, mwi quara okyara ntapihi kyeta riaate, tiro. Iesusiva mwitaa turama.

Nronra munima vahu inraikyara mwataqi tuqetato quaraqaa ntumwa kyero tura

⁴⁴ Iesusiva mpo quaqaa ntumwa kyero nraakye qora timwa nyinro tiqaro, Kotiva nraakye qoraqaa ntaqikyiariva mwaa quara votima kyeroma vaiho. Mwiva nronra munima vahi inraikyara uqeta taira votima kyeroma vaiho. Mwataqi mwi inraikyara uqeta taiva vailharo vaisi mpovanto mwia puaama kye taqero, mwiaqatairo mwiva qamwata kyero mwi inraikyara qaiqaa uqeta tero uro mwi mwatara kyoqaa hiankye timwa kyero mwiva ekyaa nai vatai inraikyara nyinro munima vara kyero uro mwi mwatara kyoqama kyero varero uro nronra munima vahi inraikyara uqeta taira mwivata varairave, tiro.

Kyau mwukyaari voti hiraqaa ntumwa kyero timwa nyu quara

⁴⁵ Iesusiva mwitaa timwa kyero mwiva mpo quaqaa ntumwa kyero timwa nyinro tiqaro, Kotiva nraakye qoraqaa ntaqikyiariva mwaa quara votima kyeroma vaiho. Vaisi mpovanto kyau mwukyaari voti hira kyoqaa hirero mpo mwatukya mpo mwatukya puaahi vari vaisira votima kyeroma vaiho.

⁴⁶ Mwi vaisiva nronra munima vahira mwi inraikyara puaama kyero uro nai vatai inraikyara mpohua nyinro munima varaqiro uro mwia vatai vaisira mwinro kyau mwukyaari voti hira nronra munima vahira mwia varairave, tiro.

Vaheqaa ntumwa kyero timwa nyu quara

⁴⁷ Iesusiva mwitaa timwa kyero mwiva mpo quaqaa ntumwa kyero timwa nyinro tiqaro, Kotiva nraakye qoraqaa ntaqikyiariva mwaa quara votima kyeroma vaiho. Vaisivanto vahe nramanri nronraqi mpiami kyaavata tavukya airi mpo qara mpo qara hiahua mwipi viqetaa quara votima kyeroma vaiho. Vahe nramanri nronraqi mpiami kyaavata tavukya airivanto mwipi viqeteta ⁴⁸ piqvita variavata vaisivanto vahe mwia ntanrauqita uro nramanri tokyani kyeta mwipitai tuykama kyeta tavukya kyuqe hiahua vara kyeta mpo tuaqi ntumwa tetu uaqia hiahua vara kyeta qaqla kyaarave.

⁴⁹ Nraakiara ekyara entaqaa mwia votima kyero vahiananrove. Mwi entara nyaamwunyaahua tumu nteta nraakye qora tuykama kyeta ntapihi kyeta nrohi varihua qati kyeta, uaqia hi kyaiqara uti vari nraakye qorahua ⁵⁰ sitaqita uro qia nronra itaaninraqi tuto kyaivata mwihua mwipi variqata atura ntita ntateqata nkyiari aanrai kutiqata varivarave, tiro.

⁵¹ Iesusiva mwitaa timwa kyero nai nraaqiaranramwu kyapara hiro tiqaro, Nkye mwi quara mwi quara nkyi timwa nyunra ntapihi kyetave riaavo? tuvata mwinramwuhua eo tuvaro ⁵² mwiva mwinramwuhua timwa nyinro tiqaro, Kotira haaruua qua okyara timwa nyi vari vaisihuqaqitairo mpovanto Kotiva nraakye qoraqaa ntaqikyiani

quararavata quataave timwa kyero Kotira nraaqiaraqama quariva, mwi vaisiva nraamwu mpo qova votima kyeroma variro. Mwi vaisiva nai nraamwuqi mpo inraikya mpo inraikya vatairaqitairo haaruua inraikya kyuqe inraikyavata, qaraakya inraikya kyuqe inraikyavata, vare varirave, tiro.

Nasaretiqinaahua Iesusira qoririma mwatora

(Maaki 6:1-6; Ruku 4:16-30)

⁵³ Iesusiva nraakye qora mpo qua mpo quaqua ntumwa kyeqaro timwa nyi taiqa kyero mwiva mwi mwatuqyara kyero ⁵⁴ nai mwaatani nrumu ntantero uro mwaanra nraamwuqi variqaro mpo qua mpo qua timwa nyuvata nraakye qoravanto nrihanrama vita tiqata, Qikye, mwi vaisiva taisairove mwi quara mwi quara kyuqe qua riaih? Tava mwia kepuuya mwihanrove mwiva nronra kyaiqa vare variho? tita.

⁵⁵ Mwihua mwitaa timwa kyeta qaqao tita, Mwi vaisiva nraamwu hoqe vari vaisira mwaaqvantoma variho. Mariaava mwia nrovama variho. Iemisivavata, Iosepivavata, Saimonivavata, Iutaasivavata, mwinramwuhua mwia qatanramwuma variavo.

⁵⁶ Mwia nrunranramwu mwaini tirivata variavo. Taisairo mwiva mwi kyaiqara mwi kyaiqara okyara taqairave? tita.

⁵⁷ Mwitaa timwa kyeta mwihua Iesusirara tiqata, Mwiva hia nronra vaisive. Mwiva qumina mwaanra mwatanaava nraahuma variho, timwa kyeta mwia qoririma mwatora.

Mwihua mwitaa tuvaro Iesusiva mwihua timwa nyinro tiqaro, Poropeti vaisivanto mpo mwatani iro variraro mwi mwatanaava mwianra nronra vaisive tiroma mwianra qamwata mwataananrove. Mwi vaisiva nai mwaatani uro nai nramwunaahua vatama kyero varirata mwia nramwunaahua mwianra qumina vaisima tiri votima kyero nraahuma variho tivarave, tiro.

⁵⁸ Iesusiva mwitaa timwa kyero mwi mwatanaahua mwianra qumina vaisivanto hia tiri qio kyaahaqa hiarivave turara tiro, Iesusiva mwini variqaro nronra kyaiqa pataqiatana nraahu vara nyatora.

14

Ioninra nramanri nyi varu vaisira ru kyora

(Maaki 6:14-29; Ruku 3:19-20, 9:7-9)

¹ Mwi entara Herotiva vunyaa vaisivanto Kaririqaa ntaqikyi variqaro nraakye qoravanto Iesusirara ti varu quara riora.

² Riero Herotiva nai kyaiqa vaisiara tiqaro, Qikye, mwi vaisiva Ionivave. Ioniva nramanri nyi varu vaisiva qutu vuraqitairo qaiqaa qati siviro nrohi variho. Mwiva qaiqaa qati siviro nrohiqarora tiro, mwiva nronra kyaiqa qio vare variho, tiro.

³⁻⁴ Tauraaqama Herotiva nai qata Piripira nraata Herotinamainra varero varuvaro Ioniva Herotira timwa mwinro tiqaro, E ena qata nraata hia varaataara vaiharama varaaro, tuvaro mwi quara kyaara Herotiva vaisi mpo titovaro Ioninra ntavaaqavu kyero mwia rupaqiro nrumu karavuqi kyora.

⁵ Herotiva Ioninra ru kyaataa huvaro nraakye qora nraatu aatu hiqaro hia mwia ru kyora. Nraakye qora Ioninranra poropeti vaisivanto te tuvarora tiro, Herotiva nte mwia rukyaarita ni inronra hivorave timwa kyero varura.

⁶ Mwitaamaqi viro Herotiva nai mwato entava qovara huvaro mwi entaraqaa vaisi mponramwuanra aakyara ntovata nrita ntuvantuama vuvaro Herotinamainra nraamwunravanto mwihua ihi ntamwa nyatovaro Herotiva mwia taqero mpoqama kyero qamwata mwatero ⁷ nai kyauqu nriqiqaa vatero tiqaro, Nanra inraikyarave i mwutukya vahianinra ni timwa mpiraqe i mwiankye, tiro.

⁸ Mwitaa tuvaro mwi mwanraatava nai nronra kyapara huvaro mwia nrova mwi quara qiante tuvaro mwi mwanraatava Herotirara tiqaro, Ioniva nramanri nyi vari vaisira mwia qiata taanuqa vatera varaqira nrumu ni mpiante, tiro.

⁹ Mwitaa tuvaro Herotiva vunyaava varuvaro mwia mwutukyavanto uaqia huvaro variqaro mwiva vaakya kyauqu nriqiqaa vateqaro kyara nranrenrata nrumu varu vaisihua suqaa timwa to quarara rieqaro mwiva vaisi mpo titero mwi mwanraatava tintema kyera mwitaa hiante tuvaro ¹⁰ mwi vaisiva uro karavuqitairo Ioninra nruntu pehi kyero ¹¹ Ioninra qiata taanuqa vatero varaqiro uro mwi mwanraatara mwuvaro mwiva nai nronra uro mwunrama.

¹² Ioninra vataqi nrohu vaisihua nrumu Ioninra mwamwanta varaqita uto quntamwa tetu mwieqaataita mwihua uro Iesusira timwa mwunra.

*Iesusiva kyara airiqama kyero 5,000 vaisi nyunra
(Maaki 6:31-44; Ruku 9:10-17; Ioni 6:1-13)*

¹³ Ioninranra Iesusira uro timwa mwuvaro Iesusiva mwi quara riero mwini kyero mpotuqi mwaanri ntero nai nraaqiaranramwu kyapata nkyiariaraa varirerata hia vaisi varunani vuvata nraakye qora airivanto mwihua vu quara rieta mpo mwatukya mpo mwatukyaqitaita mwihua mwatantuna Iesusira vataqita vura.

¹⁴ Vuvaro Iesusiva mpotuqi nramanriqaa vuva uro ntero taqovata nraakye qora airivanto ntuvantuama vita varuvaro mwiva mwihua po kye timwa nyatero mwihuaqitairo nriqa vu nraakye qorahua kyuqema nyatora.

¹⁵ Iesusiva mwini varuvaro huarivanto tumi vuvata mwia nraaqiaranramwuvanto mwiva hunani uro nteta tiqata, Mwaini quminasatave. Enta hiankyorave. Nraakye qora mwaahua sitairata uro mwatukya vahianinraqitaita kyara kyoqama kyeta nraate, tita.

¹⁶ Mwia nraaqiaranramwuvanto mwitaa tuvaro Iesusiva qaqao tiro, Hia mwihua sitaivata quate. Nkyetavanto mwihua kyara nyivata nraate, tiro.

¹⁷ Iesusiva mwitaa tuvata mwinramwuhua qaqao tita. Tire taqauraro mwaini mpereti kyauquruvata tavukya taaratanavata nraahuma vaiho, tita.

¹⁸ Mwihua mwitaa tuvaro Iesusiva mwi kyarara mwaini vara ni mpiae timwa kyero ¹⁹ nraakye qorara mwukyausata mwatakyaa vita variate timwa kyero mwiva mpereti kyauquruvata tavukya taaratanavata vara kyero nyaamwuni taqeqaro Kotirara kyuqeve timwa kyero mpereti nteqa kyero mwi kyarara nai nraaqiaranramwu nyuvata mwihua nraakye qora ekyaa tukyama kyeta nyuvata ²⁰ mwihua ekyaa qio nronra. Ekyaa nraakye qoravanto qio nrovata mwieqaataita mwia nraaqiaranramwuvanto ntutantuto tuara tua nronra vareta mwihua nreqata viti vaati kyo kyarara utu kyeta tua 12 nramwu piqa kyora.

²¹ Mwi entara vaisi nraahu 5,000 vanto nrovata nraakyе nraaqiara airivantovata mwi kyarara nronra.

*Iesusiva kyaareraqa kyuquqo ntamwaqiro vura
(Maaki 6:45-52; Ioni 6:16-21)*

²² Iesusiva kyara nyitero mwiaqaatairo nai nraaqiaranramwu sitero tiqaro, Nkye mpotuqi mwaanri nteta kyaareraqaama teta hini tokyani nkye nraante vi varivaque nte nraakyе qora sitaarita nkyiari mwaatani mwaatani quate, tiro.

²³ Mwitaa timwa kyero mwiva nraakyе qora nkyiari mwaatani sitamwa kyero mwiaqaatairo Kotiravata qua tirero verara taaqiqaa vuvaro entama vuvaro mwiva mwini nanrianraa varura.

²⁴ Varuvaro mpotuvanto nramanri utaqaa vuvaro toqavanto mwihua virera hunasairo nruvarora tiro, nramanrivanto mpotu ventaqiro vi varura.

²⁵ Toqa ti varuvaro nramanrivanto mpotu ventaqiro vi varuvaro qaumakyaa qaatastarero huvaro Iesusiva kyaarera mwutuqaa kyuquqo ntamwaqiro viro mwihua hunani vuvata ²⁶ mwia nraaqiaranramwuwanto taqovaro mwiva kyaarera mwutuqaa kyuquqo ntamwaqiro nruvata mwihua mpqama kyero nyaatuqa tovata vaanave tiqata nronraqama kyeta aatu hi variqata qua aakyara nte varuvaro ²⁷ Iesusiva qamwanrama kyero mwihuara tiqaro, Kepukyaqama kyeta qati variate. Ntema nruquo. Hia aatu hiate, tiro.

²⁸ Iesusiva mwitaa tuvaro Pitaava tiqaro, Nronrao, qutaa e varirera, tiraqe ntevata kyaarera mwutuqaa kyuqu ntamwaqina e hiananrani quankye, tiro.

²⁹ Pitaava mwitaa tuvaro Iesusiva tiqaro, Qio nriante, tiro. Mwitaa tuvaro Pitaava mpotuqitairo mwaamwi ntero kyaarera mwutuqaa kyuquqo ntamwaqiro Iesusiva hunani viro.

³⁰ Mwiva mwini viqaroma qio quaninrave timwa kyero taqovaro toqavanto nronraqama kyero tuvaro mwianra rieqaro mwiva aatu hi varuvaro mwia kyuqvanto nramanriqi mwatanianra vi varuvaro mwiva Iesusirara aakyara ntero tiqaro, Nronrao, ni tu varante, tuvaro ³¹ Iesusiva qamwanrama nai kyauquqo viti kyero mwia tu varero tiqaro, E toqavanto tirara nraahu rieqara hiama nianra kepukyaqama kyera riaaro. Nanraqamave e taara nraato tutaaro? tiro.

³² Iesusiva mwitaa timwa kyero mwikyantiri mpotuqi mwaanri ntovaro toqavanto qamwanrama taiqa vura.

³³ Mwitaa huvata mwia nraaqiaranramwu mpotuqi varuhua Iesusirara qamwateqata mwahuta timwa mwateta tiqata, E qutaama Kotira mwaaqvantu variaro, tura.

*Kenesaretiqinaahua nriqa vuhua Iesusiva kyuqema nyatora
(Maaki 6:53-56)*

³⁴ Mwinramwuhua mwitaa timwa kyeta mpotuqi nramanriqaa-mateta Kenesaretini uro ntora.

³⁵ Uro ntovata mwi mwatanaahua Iesusira ntapihi kyeta taqeta qua vara kyovaro ekyaa mwia nraaqani vahu mwataraqi viro nrinro huvata ekyaa mwi mwatanaahua nriqa vu nraakyе qorahua sitaqita nrumu Iesusiva varunani kyetama ³⁶ Iesusirara po tita tiqata, Kyairata mwihua i vaaqa vitiqaa kyaatu kyaivarо mwihua nyamwanta kyuqema quarive, tuvata Iesusira vaaqa vitiqaa tu varohua kyuqema nraahu vura.

15

Kotiva timwa tai quava nraaquhua taatohua quavata nraatara kyairave tura

(Maaki 7:1-13)

¹ Parisi vaisinramwuvata, mwaanra okyara ti varu vaisihuavata, Iesusira taqarerata Ierusaremisaita nri nteta Iesusira kyapara hita tiqata, ² Nanraqamave i nraaqiaranramwuvanto tiri haivaqahua timwa to quara nteqa kye variavo? I nraaqiaranramwuvanto hia kyauqu hiqaraitita, kyara nre variarave, tita.

³ Mwihua mwitaa tuvaro Jesusiva nkyiari timwa nyinro tiqaro, Nkye mpo, nanraqamave Kotiva vatai quara hia riqaraitita, nkyeta qua nraahu riemwaqita vi variavo? ⁴ Kotiva mwitaama tiro: Ena nrohua qohua nrutu tuaahera nyataante, timwa kyero Kotiva qaiqaa tiqaro, Nai nronra qorara uaqia hi quara ti variani vaisira ru kyaate, turave.

⁵ Kotiva mwitaa timwa to quava vahata nkye mwi quara hia riqaraitita, nkyeta riemwa kyeta nkye tiqata, Vaisi mpovanto nai nrohua qohuara tiqaro, Nte nkyitana kyaahaqa hiqana nyinrenra hian mu-nimanra hia nkyitana nyinraitina, Kotira mwinrenrave, tirera, ⁶ mwi vaisiva qioma nai nrohua qohua qaqlira kyero hia mwitanahuqaqa ntaqikyiqiro quananrove, qiarave. Nkye unra qua timwa kyeqatama nkyi haivaqahua timwa to quara nraakye qora timwa nyiqata nkye Kotira qua ru kyeta hiavo.

⁷ Nkye unraqama kyeqata kyuqe kyaiqa vare variahuave. Aisaiaava haaru variqaro nkyiara ntapihi kyero qua qara ntumwa torave. Aisaiaava Kotira qua qovarama kyeqaro Kotiva mwitaama tiho, tiro:

⁸ Mwaa mwatanaahua nroqitaita nraahu ni nutu tuaahere variavaro mwihua mwutukyavanto hia nianra vahata variarave.

⁹ Mwihua mwaanra tiqatama nkyiari nraaquhua qua nraahu timwa nyiqatara tita, mwihua quminama ni nutu tuaahere variavo, turave. (Aisaiaa 29:13) Aisaiaava haaru nkyiara mwitaa turave, tiro.

Nanra inraikyavantove vaisi uaqiamma kyaiharo hia kyotataqama viro varirave tura

(Maaki 7:14-23)

¹⁰ Jesusiva mwitaa timwa kyero nraakye qora nyaanrama kyero mwihuara tiqaro, Mwaa quara rieqatama ntapihi kyeta nraato tuate.

¹¹ Vaisi nroqi viqete vari inraikyava hia mwia vara uaqiamma kyairave. Mwia nroqitairo nrinte vari inraikyava mwi inraikyava mwia vara uaqiamma kye varirave, tiro.

¹² Jesusiva mwi quara timwa kyero varuvata mwia nraaqiaravanto mwiva hunani uro nteta tiqata, E hiave ntapihi kyera hiaro? Parisi vaisinramwuvanto e vaakyu timwa nyiana quara rieta uaqia hi quarave timwa kyeta hia mwianra qamwataavo, tita.

¹³ Mwihua mwitaa tuvaro Jesusiva tiqaro, Ni kova nyaamwuni variva taqairaro mwiva hia vara tuani inraikyava quipiqairaro mwiva mwi inraikyara tuqa vatama kyero ntaru kyaananrove, tiro.

¹⁴ Mwitaa timwa kyero mwiva Parisi vaisiara tiqaro, Hia mwihuara nronraqama kyeta riaate. Mwihua vu qipa vihata variahuave hia aanra taqaraitita variqata vu qipa quahua kyaata mponramwuvata aanra nyaamwutarerata uti variahuave. Vu qipa quari vaisiva nai hena vu

qipa quani vaisira aanra nraamwutankye qianinra mwitanahuaqama ontiqi ntuqutu vivarave, tiro.

¹⁵ Iesusiva mwitaa tuvaro Pitaava tiqaro, Vaakya nraakyey qora mpo quaqaa ntumwa kyera timwa nyiana quara tiri timwa timwinraqe tire mwi quara okyara ntapihi kyeta riaare, tuvaro

¹⁶ Iesusiva tiqaro, Qikye, nkyevata mwinramwuhua votima kyeta hiave ntapihi riaavo?

¹⁷ Nkye hia ntapihiarave iho? Kyaravanto nroqima tero viva mwiaqaatairo raraqi viro mwiqitairo qatinani tumi tarairave.

¹⁸ Vaisi mwutukyaqi vahi inraikyaya nroqaatairo qatinani nrintaiva, mwi inraikyaya vaisi vara uaqiamma kyairave.

¹⁹ Vaisi vu nraato mwutukyaqitairo uaquia hi inraikyara riaiva nri varirave. Vaisi rukyaarivave, mpore nraatara nrohiarivave, api qaraqiro nrohiarivave, mpuara varaarivave, unra qiarivave, mpore nrutu mwatani tumi quarive tiro unra qua qiarivave, mwiqitairo nri varirave.

²⁰ Mwi inraikyaya mwi inraikyaya vu nraato mwutukyaqitairo nri ntero vaisi vara uaqiamma kyaiharo Kotiva mwi vaisirara uaquia hi vaisirave tirave. Vaisivanto hia kyauqu hiqama kyero kyara nraanriva hia mwia vara uaqiamma kyairaro Kotiva mwianra uaquia hi vaisirave qiananrove, tiro.

Iesusiva mpo mwatanaa nraakyey kyaahaqama mwatora

(Maaki 7:24-30)

²¹ Iesusiva mwitaa timwa kyero mwi mwatara kyero uro mpo mwataqaa mwatukya taaratana Taiaavata Saitonivata vahu mwataraqaa varura.

²² Mwini uro varuvaro mwi mwataraqaa nraakyey mpovanto Kenaani nraakyevanto Iesusiva varunani uro ntero Iesusirara nronraqama kyero aakyara ntero tiqaro, Nronrao, Ntevitira mwaquo, nianra po timwa mataante. Vaanavanto ni naamwunra utaqi variharo mwiva uaqiamma kyero variho, tiro.

²³ Mwi nraakyeva mwitaa tuvaro Iesusiva hia qua tiraitiro varuvata mwia nraaqiaranramwuvanto mwiva hunani uro vuavi raavira tita, tiqata, Mwi nraakyera kyaahaqama kyairaro quarive. Mwiva tiri tivataqiro nriqanro aakyara ntamwaqiro nrihanro tiri pupohama timwiho, tita.

²⁴ Mwihua mwitaa tuvaro Iesusiva qaiao tiro, Isareru vaisivanto sipisipi votima kyeta raupirima quavarro Kotiva ni titaihana nte mwi mwatanaahua nraahu kyaahaqama nyatarerana tumuvave, tiro.

²⁵ Iesusiva mwitaa tuvaro mwi nraakyeva nruru Iesusira vuqaa tumu ntiro variro tiqaro, Nronrao, qati ni kyaahaqama mataante, tuvaro ²⁶ Iesusiva qaiao tiro, Nte nraaqiara kyara vara kyena vairivanto hinani kyaankyorave, tiro.

²⁷ Iesusiva mpo quaqaa ntumwa kyero mwitaa tuvaro mwi nraakyeva tiqaro, Nronrao, vaisivanto kyara nreqanro viti vaati kyaira qati vairivanto nrainrave, tiro.

²⁸ Nraakyey mwiva mwitaa tuvaro Iesusiva tiqaro, E nraakyey nianra kepuuyaqama kyera riaaro. Nanra inraikyara i mwutukya vahiariva qutaa qovara hiananrove, tiro. Iesusiva mwitaa tuvaro mate mwiqiara mwia nraamwunravanto kyuqema viro varura.

Iesusiva airi nraakye qora kyuqema nyatora

²⁹ Iesusiva mwi mwatara kyero Karirini kyaarerera tokyasataa vuva uro taaqiqaa mwaanri ntero mwatakyaa viro varuvata ³⁰ nraakye qora airivanto mwiva hunani vita. Mwihua kyuqu uaqiamma vuhuave, vu qipa vuhuave, mwukyaari ntanrenra vuhuave, nro tita vuhuave, mpo qara mpo qarama kyero nriqa vuhuave, ekyaa mwihua sitaqita uro Iesusira kyuqutarasata kyovaro mwiva mwihua kyuqema nyatora.

³¹ Iesusiva mwihua kyuqema kyovata nraakye qoravanto taqvata nro tita vuhua qio qua tuvata, mwukyaari ntanrenra vuhua ntapihi varuvata, kyuqu uaqiamma vuhua qati varuvata, vu qipa vuhua qati taqe varuvata, nraakye qoravanto mwihua taqeta vaimwateta kyuqu ntukikinraaqateta Kotira nrutu tuaahereta tiqata, Qikye, Kotiva kyuqema kyero Isareris vaisiqaa ntaqikyi variho, tura.

Iesusiva 4,000 vaisi kyara nyunra

(Maaki 8:1-10)

³² Iesusiva nai nraaqiaranramwu nyaanrama kyero tiqaro, Nte nraakye qora ntuvantuama vita variahuara nronraqama kyena po tuqo. Mwihua taarampo enta ni vatama kyeta variqi viqatama mwihua nkyiari kyara nramwa taiqa kyaavo. Nte mwihua nkyiari mwaatani sitaarita vivaro kyara nraataa hirata tantu vaantuontakya vivorave, tiro.

³³ Iesusiva mwitaa tuvata mwia nraaqiaranramwuvanto tiqata, Mwaa qumina mwataqaave. Taisaita kyara vara kyetave mwihua nyiananrave? Nraakye qora airintima mwaini variavo, tita.

³⁴ Mwihua mwitaa tuvaro Iesusiva mwihua kyapara hiro tiqaro, Nataama mperetive ntumwa taavo? tuvata mwihua tiqata, Mpereti 7 nramwu vahata tavukya pata mponramwuvata ntumwa tauro, tita.

³⁵ Mwitaa tuvaro Iesusiva nraakye qorara mwatasata mwatakyaa quate timwa kyero ³⁶ mpereti 7 nramwuvata tavukyavata vara kyero Kotirara kyuqeve timwa kyero mwi kyarara nteqa kyero tuykama kyero nai nraaqiaranramwu nyuvata mwihua vara kyeta nraakye qora nyuvata ³⁷ ekyaa mwihua mwi kyarara qio nronra. Mwihua qio nrovata mwia nraaqiaranramwuvanto mwihua nreta viti vaati kyora utu kyeta ntutantuto tuara 7 nramwu piqa kyora.

³⁸ Mwi kyarara 4,000 vaisivanto nrovata nraakye nraaqiara airivantovata nronra. ³⁹ Mwihua kyara nramwa kyovaro Iesusiva mwihua nkyiari mwaatani sitovata vuvaro mwiva mputuqi mwaanri ntero Makataaninianra kyaarereraqama tero vura.

16

Nronra kyaika mpo tiri tinraamwutaante tura

(Maaki 8:11-13; Ruku 12:54-56)

¹ Iesusiva mwini vuvata Parisi vaisinramwuvantovata, Saitiusi vaisinramwuvantovata, Iesusiva varunani uro nteta kyai mwia mwataara hiqata taqaare timwa kyeta Jesusirara tiqata, E tiri tivuqaa nronra kyaika mpo tinraamwutairaqaeta tire mwia taqetama tire iara tiqata quitaama Kotiva mwia titaiharo tumivave qiare, tita.

² Mwihua mwitaa tuvaro Iesusiva mwihua timwa nyinro tiqaro, Nkye taqaavararo enraihanro vuhero vehohaara utihata nkye tiqata hura vuhaananrove qiarave. ³ Nkye toqaqi taqaavararo nyaamwuqi

kyokira rutaihata mate vati ntuananrove qiarave. Nkye nyaamwuqi taqeinqatama huari itaani okyarararave, vati ntuanan okyarararave, ntapihi taqeinqatama nkye nanraqamave mwaa entara qovara hiani okyarara hia ntapihiavo?

⁴ Uaqia hi kyaiqara nraahu uti varia vaisihua Kotirara qumi-maqama kyeta api nrohi variahuama nronra kyaiqa tinraamwutairaqeta i okyarara quitaave qiare ti variavo. Hia nte ntene okyara mwihua nyaamwutena nronra kyaiqa varaaninrave. Kotiva haaru nkyi haivaqara Ionaanra utuntema kyero nivata mwitaa hiananrove. Mwianra nraahu rieqatama nkye ni okyara taqetama nkye nianra Kotiva titai vaisivave tivarave, tiro.

Iesusiva mwitaa timwa kyero mwi vaisinramwuhua mwini kyero vurama.

Nkye Parisi vaisinramwuanravata Saitiusi vaisinramwuanravata rauriqata variate tura

(Maaki 8:14-21)

⁵ Iesusira nraaqiaranramwuvanto taunru kyeta hia mpereti vararaitita, qati kyaarereraqaa qareta vura.

⁶ Iesusiva tiqaro, (Taupavanto utaqi viro mpereti vara uqenra kyai-haro kyotairave.) Parisi vaisivata Saitiusi vaisivata mwihua taupa mwia votima kyeta variavo. Nkyenramwu mwihuara rauriqata variate, tiro.

⁷ Iesusiva mwitaa tuvata mwinramwuhua Iesusiva mpo quaqaa ntumwa kyero timwa nyu quara hia ntapihiraitita, nai timwa mwi nai timwa mwi hita tiqata, Nanra quave tiho? Mpereti hia vareta nrunanra mwianrave mwitaa tiho? tita.

⁸ Mwitaa ti varuvaro Iesusiva mwihua ti varu quara ntapihi kyero tiqaro, Qikye, nianra kepuqyaqama kyeta riaataara vahata nkye nianra hia kepuqyaqama kyeta rie variavo. Nkye nanraqamave mpereti hia vare nrianra kyaara airi qua ti variavo?

⁹ Nkye hia ntapihi kyeta riaraitita, nkye taunruve kyaavo? Nte mpereti kyauquru vara kyena vaisi airi 5,000 vaisi nteqa kyena nyiavara nkye mwihua nreta kyora viti vaati utu kyeta nataama tua piqa kyorave? Hiave nkye mwianra riaavo?

¹⁰ Nte 4,000 vaisi mpereti 7 nramwu nteqa kyena nyiavara mwihua nreqata viti vaati kyo kyarara nkye utu kyeta nataama tua piqa kyorave? Nkye hiave mwianravata riaavo? ¹¹ Nte vaakya tu quara nkye nanraqamave hia ntapihi kyeta riaavo? Nte mpo quaqaa ntumwa kyena hia mperetiara tuqo. Nte nkyiara tiqana, Parisi vaisinramwuvata Saitiusi vaisinramwuvata mwihua taupa votima kyeta variarara tita, nkye mwihuara rauriqata variate tuqo, tiro.

¹² Iesusiva mwitaa tuvaro mwinramwuhua su nyaatovanto ntapihi vuvata riovoro Iesusiva hia mperetivatama kyeta utaara taupara tiraitiro, mwiva mpo quaqaa ntumwa kyero timwa nyiqanro Parisi vaisinramwuvata Saitiusi vaisinramwuvata timwa taa quara mwianrama rauriqata variate tiho, tita.

Pitaava Iesusira okyarara tura
(Maaki 8:27-30; Ruku 9:18-21)

13 Iesusiva mwatukya mpo Sisariaa Piripai nraaqani uro ntero nai nraaqiaranramwu kyapara hiro tiqaro, Ni mwatani mwatatai nraaqiarara nraakye qoravanto ta vaisivave tiqatave variavo? tiro.

14 Mwitaa tuvata mwinramwuhua tiqata, Mpo hiahua iara mwiva Ioniva nrumanri nyi varuvave ti variavata, mpo hiahua iara mwiva tiri haivaqava Iraisaavave ti variavata, mpo hiahua iara tiri haivaqava Ieremaiaavave, nraahumwa mpo poropetivanto qaiqaa qovarama viro variho ti variavo, tita.

15 Mwinramwuhua mwitaa tuvaro Iesusiva mwihua kyapara hiro tiqaro, Qio nkyenramwu mpo? Nkyenramwu nianra ta vaisivave tiqatave variavo? tiro.

16 Iesusiva mwitaa tuvaro Saimoni Pitaava Iesusira timwa mwinro tiqaro, E Kotiva titai vaisiva Mesaiaavantove. Kotiva qati variqiro vi varira e mwia mwaquivantoma varira hiaro, tiro.

17 Pitaava mwitaa tuvaro Iesusiva Pitaarara tiqaro, E Ioninra mwaquaqu Saimonivave. E nianra mwitaa qiararo Kotiva iara qamwate variho. Hia qumina vaisivanto ni okyarara i vu nraato mwihanra ntapihananrave. Ni kova nyaamwuni variva, mwivama mwi quara i timwa mwihanra e ntapihananrave.

18 Nte iara mwitaa tireranave, I nrutu Pitaavave. Orivave. Nte ori nronraqa ntene nraamwu hoqa tarerave. Mwi nraamwuva Kotira nraakye qoravantoma varivarave. Qutira inraikyavantovata hia qio mwi nraamwunra nraatara kyaananrove.

19 Nte i kiqa mwianrinra e nraante qesa qatua nyatairata nraakye qoravanto Kotiva ntaqikyianinraqi qio vivarave. E mwatani variqara mpo inraikya qora inraikyara qao timwa tairaro Kotivavata nyaamwuni variqaro i qua kuua qua mwia vataqiro viqaro qao timwa taananrove. E mwatani variqara mpo inraikyara hia qao timwa tairaro Kotivavata nyaamwuni variqaro i qua kuua qua mwia vataqiro viqaro hia mwi inraikyara qao qiananrove, tiro.

20 Iesusiva mwitaa timwa kyero nai nraaqiaranramwu kepuuyaqama kyero timwa nyinro tiqaro, Hia mpohua timwa nyita nianra mwiva Kotiva titai vaisiva, Mesaiaavanto variho qiate, tiro.

*Iesusiva nai qutu quaninranra timwa nyunra
(Maaki 8:31–9:1; Ruku 9:22-27)*

21 Mwi entaraqaatairo Iesusiva nai qutu quaninranra nai nraaqiaranramwu vutu kyero timwa nyinro tiqaro, Nte Ierusaremini quarita mwini nronra vaisinramwuvata, Kotira kyaiqa vara mwate varia vaisihua vunyaa vaisinramwuvata, mwaanra okyara ti varia vaisinramwuhuavata, mwihua ni uaqiamaqita vi varivaqena nte nriqa quani inraikyara varaqina quarita ni ru kyaivaqena nte qutu vina taarampo enta varina qaiqaa qati siquaninrave, tiro.

22 Iesusiva mwitaa tuvaro Pitaava mwia vita uhini kyero mwianra qaqao tiro, Nronrao, haunri Kotiva mwihua kyairata i mwitaama mwatevorave, tiro.

23 Pitaava mwitaa tuvaro Iesusiva tuqasaa viro Pitaara inronra hiro tiqaro, Saataanio, nyianrani quante. Hia ni aanra antuaante. E hia Kotiva riaintema kyera rie variaro. E qati vaisivanto rie variantema kyerama rie variaro, tiro.

²⁴ Mwitaa timwa kyero Jesusiva nai nraaqiaranramwu timwa nyinro tiqaro, Ni pataqiro nrianri vaisiva, mwiva nai mwutukya vahianinra qaqira kyero, nai ru kyeta hirite kyatarira vara qu varero ni naakiara nrianrive. ²⁵ Nai mwatani qati varianinranra nraahu nronraqama kyero riaariva, mwi vaisiva ekyarama qutu quananrove. Vaisivanto nianra riemwaqiro viqaro uro qutu quariva, mwi vaisiva ekyaa enta qati variqiro quananrove.

²⁶ Vaisivanto mwatani variqiro viqaro ekyaa inraikya ntuvantuama kyero vatero mwiaqatairo qutu viraro mwiva ntuvantuama taani inraikyava mwia qiove kyaahaqa hiananro? Hia qiove. Mwiva hia kyoqaa utu kyero qaiqaa qati variqiro quananrove.

²⁷ Nte mwatani mwatatai nraaqiarava nraakiara qaiqaa nyaamwusaina kepukyavanto uro ntantena tuminrenrave. Mwi entara ni kora okyara kyuqe hiariva niqaatairo itero ntuvaahe varirage nte nyaamwunyaahua kyapata tumu variqana ekyaa nraakye qoravanto kyaiqa varerara rieqanama nkyiari kyoqaa nyianinrave.

²⁸ Nte qutaa qua qianinra riaate. Vaisi mponramwuvanto mate mwaa mwaini sivita variahua, mwihua hia vaakya qutu vivarave. Mwihua qati varivaqena nte mwatani mwatatai nraaqiarava nronraqama vina nte vunyaa vaisiqama vina variarita mwihua qutu vivarave tuqo, tiro.

17

Iesusira mwamwantavanto nai nraahumwa mpo mwamwanta kyuqe mwamwanta kyuqu vura

(Maaki 9:2-13; Ruku 9:28-36)

¹ Jesusiva mwitaa tuvaro 6 enta nritarovaro mwiva Pitaaravata, Iemisiravata, Iemisira mwia qata Ioninravata, mwinramwuhua sita varero taaqiqa nkyiariaraa varirerata vura.

² Mwini uro varuvaro Iesusira mwamwantavanto nraahumwa mpo mwamwanta kyuqu vuvaro mwia virivanto huarivanto itaintema kyero ntuvaahe varuvaro mwia tuavaaqavata mpoqama kyero takyuqiro ntuvaahe varura.

³ Mwia mwamwantavanto mwitaama kyero kyuqu vuvaro varuvata mwia nraaqiara taaramponramwuvanto variqata taqovata Iraisaakya Mosesikya mwihua haivaqahuatana qovarama vita variqata Iesusiravatama kyeta qua ti varura.

⁴ Mwitanahua Iesusiravatama kyeta qua ti varuvaro Pitaava Jesusirara tiqaro, Nronrao, kyuqemama tirenramwu i vatama kyeta mwaini varuro. E qiove tirera, tire haraara nraamwu taaramponramwu iara mpo, Mosesirara mpo, Iraisaarara mpo, hoqa nyataare, tiro.

⁵ Pitaava mwi quara qati nraahu ti varuvaro tonamwu takyuqiro ntuvahova mwihua ntumwaqu kyovaro quavanto tonamwuqitairo tiqaro, Mwaa ni maaqu, ni mutukyavanto mwianra mpoqama kyero nti vari nraaqiaravama variho. Nte mwianra qamwateqanama varuqo. Nkyenramwu mwia qua riaate, tiro.

⁶ Quavanto mwitaa tuvata mwia nraaqiara taaramponramwu mpoqama kyero nyaatuqa tovata virianasaita mwataqaa tumu ntita varuvaro ⁷ Jesusiva uro ntero nai kyauquqo mwihuaqa tu varero tiqaro, Mwahauao, siquate. Hia aatu hiqata variate, tuvata ⁸ mwinramwuhua

tuaahera kyeta taqovaro Jesusiva nanrianraa varuvaro vaisi mpo mwitanahua hia varura.

⁹Taaqi mwiaqaataita tumi varuvaro Jesusiva mwinramwuhua timwa nyinro tiqaro, Mateqa taqaa inraikyara hia mpohuavata timwa nyiate. Nte mwatani mwatatai nraaqiarava nraakiara nte qutu quaninraqitaina qaiqaa qati sivina varianinra mwi entaraqaataitama timwa nyiqita quate, tiro.

¹⁰Jesusiva mwitaa tuvata mwinramwuhua mwia kyapara hita tiqata, Mwaanra okyara ti varia vaisihua mwitaama timwa nyita tiqata, Iraisaava tiri haivaqava nraante qovarama viro nri ntaananrove, ti variarave. Mwihua nanraqamave mwitaa ti variavo? tita.

¹¹Mwitaa tuvaro Jesusiva tiqaro, Qio mwihua qutaa ti variarave. Iraisaava nraante nrumbu ekyaa inraikya ntapihi kyero terama tarero nrianrivama variho.

¹²Qio nte nkyiara tiqana Iraisaava vaakya nrumbu varurarama tuqo. Mwiva nrumbu varuvata vaisi mpo uhua hia mwia ntapihi kyeta taqaraitita, Iraisaara nkyiari kyakya huntema kyeta mwia qoraqama mwatorave. Mwi vaisihua ni mwatani mwatatai nraaqiararavata qoraqama matevarave, tiro.

¹³Jesusiva mwitaa tuvaro mwihua nyaato ntutoraa vuvata riovoro Jesusiva Iraisaaraqaa ntumwa kyero Ioniva nramanri nyi varu vaisirara tura.

Iesusiva nyaako mpoqitairo vaana titamwa kyora

(Maaki 9:14-29; Ruku 9:37-42)

¹⁴Mwinramwuhua taaqiqatai tumu nte taqovata airi nraakyе qora ntuaantuama vita varuvaro vaisi mpovanto uro Jesusira vuqaa tori kyaauru raviro tiqaro, Nronrao, ni maaquara po kye timwa mwataante.

¹⁵Mwiva ueraqama viro anomia kyero uaqjama viro variho. Airi enta mwiva qiaqi ntumwa viro nramanriqi ntumwa viro hi variho. ¹⁶Nte mwia vitaqina nrumbu i nraaqiaranramwuvanto varianani kyauqata mwihua mwia kyuqema mwataare titi taqaavarohia qioqa hirave, tiro.

¹⁷Vaisi mwiva mwitaa tuvaro Jesusiva tiqaro, Nkye mwaa entara varia nraakyе qorahua api nrohi variahuate. Nkye hia Kotirara qutaaqama kyeta rie variavo. Qikye, nkye ni qio pupohaira uti variavane nte nataa nataama entave nkyi kyapata variqina quaninrave? Nte nataa nataama entave variqana nkyi kyaahaqa hianinrave? Qio nraaqiara mwia viteta nte varura mwaaqaa nriate, tiro.

¹⁸Timwa kyero Jesusiva vaana titamwa kyovaro nraaqiara mwia utaqitairo nritarero vuvaro mwiaqaatairo mwia mwamwantavanto kyuqema vuvaro qio varura.

¹⁹Qio varuvata mwia nraakiara mwia nraaqiaranramwuvanto Jesusiva varunani uro nteta mwia kyapara hita tiqata, Tire vaana mwia titauraro nanraqamave hia nritarero viho? tita.

²⁰Mwinramwuhua mwitaa tuvaro Jesusiva tiqaro, Nkyenramwu hia Kotirara kepukyaqama kyeta rie variahura titi, vaana titaa varo hia nritaraiho. Maasiteti uruve hovante pata uru qiani vahirave. Nkyenramwu Kotirara riemwaqita viva mwi urura votima kyero vahire, nkyenramwu qjoma mwaa taaqirara mwaaqaataira sivira vutuni quante tivarо taaqivanto quananrove. Nkye mwitaama kyeta Kotirara kepukyaqama kyeta riemwaqita vivera, nkye ekyaa kyaiqa qjoma varevarave.

²¹ [Nkye hia Kotirara aakyara nteta kyaravata aurama teqata nkye hia qio mwi vaanahua sitevarave, tiro.] Mwitaa turama.

Iesusiva qaiqaa nai qutu viro qati siquaninranra vutu kyero timwa nyunra

(*Maaki 9:30-32; Ruku 9:43-45*)

²² Iesusira nraaqiaranramwuvanto Karirini ntuvantuama vita varuvaro Iesusiva mwihua timwa nyinro tiqaro, Mpowanto ni mwatani mwatatai nraaqiarara qovarama kyairata ni ntavaaqavuqita ²³ uro vaisi kyauquqi kyaivata ni ru kyaivaqena qutu vina taarampo enta vari kyena qaiqaa qati siquaninrave, tiro.

Mwitaa tuvata mwia nraaqiaranramwu mwutukyavanto uaqia huvata varura.

Taakisi kyorara tura

²⁴ Iesusiva nai nraaqiaranramwu kyapata Kapenaamini uro ntovata Kotira nraamwuqaa ntaqikyiqata taakisi vare varuhua nri nteta Pitaara kyapara hita tiqata, I nronra vaisivantovata mwi taakisira kye varirave iho? tita.

²⁵ Tuvaro Pitaava eo tiro, Mwivavata kye varirave, tiro.

Mwitaa timwa kyero Pitaava nraamuqi vuvaro Iesusiva nraante Pitaara ntumwahiamwa hiro tiqaro, Saimonio, Mwatani variahua mwihua vunyahua ta mwatanaahuqaqitaita taakisi vare variarave? Nkyiari mwatanaahuqaqitaitave vare variavo? Mpo mwatanaahuqaqitaitave vare variavo? Tiragena riaankye, tiro.

²⁶ Iesusiva mwitaa tuvaro Pitaava tiqaro, Mwihua mpo mwatanaahuqaqitaita taakisi vare variarave, tiro.

Tuvaro Iesusiva tiqaro, Tire hia mpo mwatanaahua variraitita, tire Kotira nramwunaavanto variqataro tita, tire taakisi kyaarava hiama vahirove. ²⁷ Qio mwihua tiriara tivorave. Mwianra rieqarama uro kyaareraqi huku tuto kyairaro tauraaqama kyero tavukya nrianriva nruru ruvirara pati kyera mwia nro ntapahu kyera mwiqitaira munima vara kyera nianravata enanravata taakisiqa hiante, tiro. Mwitaa turama.

18

Tavave tirinramwuqitairo nronraqama viro vunyaa vaisivanto vari-ananrove tura

(*Maaki 9:33-37; Ruku 9:46-48*)

¹ Mwi entara Iesusira nraaqiaranramwuvanto Iesusiva varunani uro nteta tiqata, Kotiva ntaqikyiraqi tavave nronraqama viro vunyaa vaisivanto variho? tita.

² Mwihua mwitaa tuvaro Iesusiva nraaqiara pataru nraanrama kyero mwihua suqaa vatero ³ tiqaro, Nte qianinra riaate. Nkye hia nraaqiara mwaa votima vita varivera, nkye hiama qio Kotiva ntaqikyianri mwatukyaraqi vivarave.

⁴ Kotiva ntaqikyianraqi vunyaa vaisivanto varirero hirera, mwiva nai nrutu vara mwataniqama kyero nraaqiara mwaa votima kyeroma variarive. Mwi nraaqiarara voti hiarivama vunyaa vaisivanto vari-ananrove.

⁵ Vaisi mpovanto nraaqiara mwaa voti hianinra qamwata mwateqaro nivatama qamwata mataananrove.

*Mpohua uaqia hi aanranra nyaamwutevorave tura
(Maaki 9:42-48; Ruku 17:1-2)*

⁶ Nraaqiara pata mwaa voti hiariva ni qua riaariva variraro vaisi mpovanto nri ntero uaqia hi aanranra nraamwutairera, mwi vaisir-aqaa qua nronraqama kyero vahiananrove. Mwi vaisiva hia nraaqiara mwia uaqia hi aanranra nraamwutaraitiro variraro mwia nruntaqi ori nronra kyaantaru kyero kyaareraqi tuto kyairaro ntaqutu viraqe huviqarave qjataarave.

⁷ Po, mwatani vari nraakye qorahua uaqia hi kyaiqara utuate tiro, mpo inraikya mpo inraikyavanto mwihua mwataara hiananrove. Uaqia hi kyaiqara qovarama kyaani vaisirara po timwa mwatauqo. (Nraakiara mwi vaisiva taqaananrove.)

⁸ I kyauquvantove, i kyauquvantove, uaqia hi kyaiqara uti varirera, mwia teqa kyera qaqlira kyaante. Mwiaqaataira kyauqu kuaiku vahiarivave, kyuqu kuaiku vahiarivave, nyaamwuni vira qjoma qati variqira vinanrave. Uaqia hi kyaiqara utiqarama kyuqu taaratanave, kyauqu taaratanave, vahiariva variraro hia qipaani qjaraqi i tuto kyaankyorave.

⁹ E vu hiniqotaira taqe variqara uaqia hi kyaiqara uti varirera, qaiqaavata mwitaamaqira quankyorave tira, ena vu hini vauru kyera qaqlira kyaante. E vu kuaiku nraahu vahirara hia uaqia hi kyaiqara utiraitira, qjoma nyaamwuni vinanrave. E vu taaratana vahiariva uaqia hi kyaiqara utuqira virava nraakiara qutu viraro i qia nronraqi tuto kyaananrove.

¹⁰ Nkye taqe qata variate. Nraaqiara pata mwaahua varivata nkye mwihuqaqitaita pata mporuara uaqua titi mwianra qumina nraaqiararuve tivorave. Nyaamwunyaahua mwihuqaqaa ntaqikyi varihua hia mwihuara qumina nraaqiarave tiraitita, mwihuara rieqata ni kova nyaamwuni varira nraaqani variarave, tiro.

*Sipisipi raupirima vuraqa ntumwa kyero tura
(Ruku 15:3-7)*

¹¹ Iesusiva mwitaa timwa kyero mwiva tiqaro, [Nte mwatani mwatatai nraaqiarava nte raupirima qua nraakye qorahua sitarera tumuvave.] ¹² Nte mwaa quara qianinra nkye nataamave riaavo? Vaisi mpovanto sipisipi 100 vataariva taqairaro sipisipi mpovanto raupirima virera, mwiva hiave 99 sipisipi hini mwinramwuhua qati varihua taaqiqaa kyero raupirima quani sipisipira puua hirero quananrove? ¹³ Mwiva mwianra puaamaqiro viro uro mwia puaama kyairera, mwiva tiqaro, Raupirima kyaurama ntena puaama kyena vitauqo, timwa kyero mpoqama kyero mwianra qamwateqaro sipisipi 99 hia raupirima quahuara hia nronraqama qamwataananrove.

¹⁴ Mwia votima kyero ni kova nyaamwuni variva mwaa nraaqiaran-ramwuhuaqitairo mpovanto raupirima quankyo timwa kyeqaro vari-rave, tiro.

I qata vakyaavanto i uaqiamama mwataaninranra tura

¹⁵ I qata vakyaavanto i mpo inraikya uaqiamama mwatairara e mwianra tirera hiqarama uro mwia vita kyera nkyetaraatana nraahu variqata mwi quara avuqavu hiate. Mwiva i qua riairera, mwia vita varera mwiaqaataitana nkye kyuqema kyeta kuaaqi qjoma variqita vivarave. ¹⁶ Mwiva hia i qua riairera, uro vaisi kuaikuve taaratanave

sitaqira nrinrata mwitanahuavata nrumu variqata i qua rieqatama qio quitaama tira hiaroma tivarave.

¹⁷ Mwitaamaqita vivaro mwi vaisiva nkyinramwu qua hia nraahu riairera, mwiaqaataira ekyaa Kotira nraakye qora ntuvantuama kyera ena qua mwia ekyaa mwihuavata timwa nyante. Mwi vaisiva Kotira nraakye qora ntuvantuama tehuara hia riairera, ekyara mwiaqaataita nkye mwi vaisira titeqatama tiqata, E mpo mwatanaa votima kyerama variaro. E taakisi vare varia vaisihua votima kyerama variaro, qiate.

¹⁸ Nte qianinra riaate. Nkye mwatani variqata mpo inraikya mpo inraikya uaqia hiani inraikyarara qao timwa taivaro Kotivavata nyaamwuni variqaro mwianra qao timwa taananrove. Nkye mwatani variqata mpo inraikya mpo inraikyarave hia qao timwa taivaro Kotivavata nyaamwuni variqaro hia mwi inraikyarara qao timwa taananrove, tiro.

¹⁹ Iesusiva mwitaa timwa kyero tiqaro, Nte qaiqaa qianinra riaate. Nkyiqitai vaisi taaratanavanto kuaa vu nraato vateta Kotirara kypara hivaro ni kova nyaamwuni variva mwitanahua tintema kyero nyiananrove. ²⁰ Taaratanave, taarampotanavantove, ni kyaiqarave titi ntuvantua hivera, qio nte mwinramwuhua utaqaa varianinrave, tiro.

Nai hena vaisiqaa qua vahura hia qaqlira kyo vaisiraqa ntumwa kyero tura

²¹ Iesusiva mwitaa tuvaro Pitaava uro Iesusira kyapara hiro tiqaro, Nronrao, ni kata pakya mpovanto ni uaqlama matairera, nte nataama nanive mwianra hia iqaa qua vatena qaqlira kyarerave qianinrave? Kyauquru hisai taara nanive mwitaa hianinrave?

²² Pitaava mwitaa tuvaro Iesusiva tiqaro, Hia nte iara kyauquru hisai taaranani mwia qua qaqlira kyaante tuqo. Nte iara mwia qua 500 nani qaqlira kyaantema tuqo, tiro.

²³ Kotiva nraakye qoraqaa ntaqikyiariva mwaa quara votima kyeroma vaiho. Nronra vaisi mpovanto nai kyaiqa vaisinramwu nyito munimanra ntena vararerave turave.

²⁴ Timwa kyero tohara kyero vare varuvata mwia kyaiqa vaisi mpo vitaqita mwiva huraqqa kyovaro mwi vaisiva nronra munima 1,000,000 kinaa vara kyero nramwa kyova vahuvaro ²⁵ mwiva mwi munimanra nai mwianriva hia qioqama kyero vahuvaro mwia nronra vaisivanto tiqaro, Mwi vaisiravata mwia nraata nraaqiaravata, mwiva ekyaa inraikya vataaninravata, mpohua nyita munima varaqita nrumu ni mpivaqena nte mwiva vara nramwa kyai munimanra hiniqama ntena varaankye, tiro.

²⁶ Mwiva mwitaa tuvaro mwia kyaiqa vaisivanto tumu ntiro tori kyauru raviro po kye tiro tiqaro, E variraqena nte qakyoma kye mwi munimanra puaamaqina vina uro ekyaa puaama kyena ina mwiankye, tiro. ²⁷ Mwitaa tuvaro mwia nronra vaisivanto mwianra po kye timwa mwatero tiqaro, Qio nte iara po kye timwa mwateqanama mwi munimanra qaqlira kyauqo. Hia nina mpiante. Qaqira kyera quante, tiro.

²⁸ Mwitaa tuvaro mwi vaisiva veva ntero vuva uro taqovaro kyaiqa vaisi mpovanto nai mwia henava mwia munima 10 kinaa vara nramwa kyova nruvaro mwiva mwia uro nruntana tuteru ntaquti variro

mwianra tiqaro, Ni munima nramwa kyaananra qamwanrama kyera nina mpiante, tiro.

²⁹ Mwitaa tuvaro mwia henava tumu ntiro tori kyauru raviro po kye tiro tiqaro, E variraqena nte mwi munimanra qakyo puaama kyena i mwiankye, tuvaro ³⁰ mwi vaisiva hia mwia qua riaraitiro, nai henaisi mwia karavuqi kyero tiqaro, Ni munima nramwa kyaananra ekyaa nina mpiraqenama i huvantu kyaaninrave, tiro.

³¹ Mwitaa timwa kyero nai henaisi mwia karavuqi kyovata kyaiqa vaisi mponramwuvanto mwia taqovaro uaquia huvata e uaqiamma hira hiaro timwa kyeta uro nronra vaisi timwa mwuvaro ³² mwia nronra vaisivanto nai kyaiqa vaisi nraanrama kyero timwa mwinro tiqaro, E uaquia hi kyaiqara uti variara vaisivama variaro. E nianra po kye timwa mataante qiarana nte e nramwa kyaana munimanra nronra munima ekyaa qaqlira kyena hia nina mpiante turave.

³³ Nte iara po tuntema kyera evata ena henanranra po timwa mwataataara vaihara hia mwitaa hiaro, tiro.

³⁴ Mwitaa timwa kyero mwia nronra vaisi mwia mpoqama kyero raraqa tovaro nai kyaiqa vaisi karavuqi kyero tiqaro, Mwiva karavuqi variqaro nai nramwa kyai munimanra ekyaa nina mpiarive, tiro.

³⁵ Iesusiva mwitaa timwa kyero nai nraaqiaranramwu timwa nyinro tiqaro, Nkyeta mwutukyaqitaita nkyeta sata sakyaahua nkyi uaqiamma nyate quara hia qaqlira kyaraitita qati nraahu riemwaqita vivera, nkyi sova nyaamwuni variva nkyeta uaquia hi kyaiqara utua quaravata qati nraahu riemwaqiro quananrove, tiro. Iesusiva turama.

19

*Vaisivanto nai nraata qaqlira kyaaninranra tura
(Maaki 10:1-12; Ruku 16:18)*

¹ Iesusiva mwi quara timwa nyi taiqa kyero Karirisairo Iutia mwata Iotaani nramanri qarahini vuvata ² nraakyne qora airivanto mwia vataqita vuvaro mwiva mwini variqaro mwihua nriqa vuhua kyuqema nyatöra.

³ Iesusiva mwini varuvata Parisi vaisinramwuvanto mwiva hunani uro nteta Iesusirara api qua qiarive tita mpo qua mwia kyapara hita tiqata, Qiove vaisivanto mpo qua mpo qua vahiraro mwi quara kyaara nai nraata qaqlira kyaanarove? Mwiva mwitaa hirera, mwiva tiri mwaanra qua nteqave kyaanarove? Tiraqe riaare, tita.

⁴ Mwitaa tuvaro Iesusiva tiqaro, Nkyenramwu hiave Mosesiva qara ntumwa to quara kyaara ntumwa kyeta riaavo? Mwi quava mwataa-mama vahiro. Nyaamwuvata mwataavata ututova, Kotiva tauraaqama kyero vaisivata nraakyevata utu kyero tiqaro, ⁵ Vaisivata nraakyevata ututaurara tiro, vaisivanto nai nrohua qohua kyero nai nraatantiri kuaaqi variqi vita mwitanahua kuua mwamwanta varivarave turave.

⁶ Mwitanahua hia mpo mwamwanta mpo mwamwanta variraitita, kuua mwamwanta nraahu variarave. Qio Kotiva mwitanahua kuaaqi taaqau tairara tiro, mpovanto mwitanahua ntainra kyaankyorave, tiro.

⁷ Iesusiva mwitaa tuvata mwinramwuhua tiqata, Qutaa Kotiva mwitaa turave. Qio nanraqama Mosesiva mpo qua turave? Mosesiva timwa to quava mwataama tiho, Vaisivanto nai nraata qaqlira kyaariva

qaravata mwinro qioma qaqira kyaananrove turave, Mosesiva nanaraqama mwitaama kyero qua timwa torave? tita.

⁸ Mwihua mwitaas tuvaro Jesusiva mwihua nkyiari timwa nyinro tiqaro, Mosesiva variqaro taqovaro nkyi haivaqahua mwutukyavanto kepukyaqqa huvata hia Kotirara riorave. Mwitaa hi varuvarora tiro, Mosesiva qihakayama kyero qio mwitaa hiate, timwa kyero mwi quara timwa torave. Haaru tauraaqama kyero mwata ututo entara hia mwitaama vahurave.

⁹ Nte nkyiara mwitaama tuqo, Nraakyevanto hia vaisi mpovatama kyero nrohiraitiro variraro mwia vaativanto mpo qua kyaara mwia qaqira kyero mpo nraakye varairera, mwi vaisiva qaraakya nraakyentiri nrohiqaroma mwiva nraata vaati ntugema kyeroma mwivavata mpuaraqama kyeroma nrohiananrove tuqo, tiro.

¹⁰ Jesusiva mwitaa timwa kyero varuvata mwia nraaqiaranramwuvanto Iesusirara tiqata, Qikye, vaisivanto mwitaama kyero nraata varaariva vahirera, vaisivanto hia nraata vararaitiro qati variarive, titi.

¹¹ Mwia nraaqiaranramwuvanto mwitaa tuvaro Jesusiva tiqaro, Hia ekyaa vaisivanto nkye qianta hita hia nraata vararaitita qati variarave. Kotiva kepukyaqama mwataari vaisiva mwiva nraahu qati variananrove.

¹² Mpo qara mpo qara hi okyara qaara mpohia vaisihua hia nraata varaarave. Mpohia vaisihua mwata kyaavararo mwihua mwamwanta hia kyuqema vahitara tita, hia nraata varaarave. Mpohia vaisihua mwamwanta uaqama kyaavatara tita, mwihua hia nraata varaarave. Mpohia vaisihua Kotiva nraakye qoraqaa ntaqikyirara rieqata tire Kotira kyaiqa vararerave timwa kyeta hia nraata varaarave. Mwi quara ntapihi kyero rie variariva, mwi vaisiva mwi quara riemwaqiro quananrove, tiro. Jesusiva turama.

*Iesusiva nraaqiaraqaa kyauqu vatero mwihua kyuqema nyatora
(Maaki 10:13-16; Ruku 18:15-17)*

¹³ Jesusiva varuvata nraakye qoravanto nkyiari nraaqiara sita vareta Iesusiva mwihuaqaa nai kyauqu vateqaro Kotirara aakyara tiraro mwihua kyuqema nyataarive timwa kyeta Iesusiva varunani sitaqita uro kyarera utuvata Iesusira nraaqiaranramwuvanto mwihua inronra hi varura.

¹⁴ Mwitaa tuvaro Jesusiva qaqao tiro, Qati kyaivata mwihua nte hunani nriate. Hia mwihua aanra antuaate. Kotiva ntaqikyiaru mwatuukyava mwi nraaqiara hia mwi mwatuukyama vahiananrove, tiro.

¹⁵ Jesusiva mwitaa timwa kyero nai kyauqu nraaqiara mwihuaqaa vatero mwihua kyuqema nyatero vura.

*Qaraakya vaisivanto airi inraikya vatorara tura
(Maaki 10:17-31; Ruku 18:18-30)*

¹⁶ Mpo enta vaisi mpovanto Jesusiva varunani uro ntero tiqaro, Mwaanra ti variara vaisio, nte kyuqe kyaiqa nataa hianinra Kotira vara mwataaninraqaatainave nte ekyaa enta qati variqina quaninrave? tiro.

¹⁷ Mwitaa tuvaro Jesusiva tiqaro, E nanraqamave kyuqe kyaiqara ni kyapara hira hiaro? Kotiva kuaikuvanto kyuqema varivave. I ekyaa

enta qati variqira quataa hirara, e Kotiva timwa to quara ekyaa mwi quara riemwaqira quante, tiro.

18 Iesusiva mwitaa tuvaro mwi vaisiva kyapara hiro tiqaro, Qio nte nanra quave Kotiva timwa toraqitaina riemwaqina quaninrave? tuvaro Iesusiva timwa mwinro tiqaro, Mwaa quara timwa torave: Hia vaise ru kyaante. Hia mpore nraatavata nrohiante.

Hia mpuara varaante. Hia mpore unra qianta.

19 Ena nrohua qohua nrutu tuaahera nyataante. (*Kyatura 20:12-16*) E enanra i mwutukya vahintema kyera ena hena vaisiaravata i mwutukya vahirara variante, turave. (*Wok Pris 19:18*)

Mwi quara timwa tora riemwaqira quante, tiro.

20 Iesusiva mwitaa tuvaro mwi vaisiva tiqaro, Nte ekyaa mwi quara qiananra riemwa ntapihi kyauvama varuqo. Nanra inraikyavantove qati vahana nte hia qioqa huqo? tiro.

21 Mwitaa tuvaro Iesusiva tiqaro, E mpoqiyavata kyuqe vaisivanto varirera, uro ekyaa ena vatena inraikyara nyinra munima vara kyera hia mpo inraikya vate nraakye qorahua nyinranro nyaamwuni i kyooqaa vahiarive. Mwiaqataira e ni pataqira nriante, tiro.

22 Iesusiva mwitaa tuvaro vaise mwiva mwi quara riero airi inraikya vatovara tiro, mwia mwutukyavanto uaqia huvaro hia Iesusira qua riaraaitiro, qaqlira kyero vurama.

23 Vuvaro Iesusiva nai nraaqiaranramwuanra tiqaro, Nte qianinra, riaate. Airi inraikya vatehua Kotiva ntaqikyiani mwatukyaraqi mwukyaari tukyeqatama vivarave.

24 Nte qaiqaa timwa nyianinra riaate. (Kameri quara nronravanto nataama kyero ve vuqa uvintaqi/iriraqi ntuqiaraananrove?) Hia qio mwitaa hiananrove.) Qio kamerivanto vuqa uvintaqi/ iriraqi qio ntuqiaraaninravauma, airi inraikya vataari vaisiva Kotiva ntaqikyiani mwatukyaraqi qio quananrove, tiro.

25 Iesusiva mwitaa tuvata mwia nraaqiaranramwuvanto mwi quarara airi nraato tita tiqata, Qikye, airi inraikya vatehua Kotira mwatukyaraqi hia qio vivera, nai tavave qio mwini quananrove? tita.

26 Mwitaa tuvaro Iesusiva mwihua taqero tiqaro, Mwatani varihua mwihua nkyiari nraahu variqata hiama qio vivarave. Kotiva kyaahaqa hirata mwihua qiomma vivarave. Kotiva ekyaa kyaiqa qio nraahu vare varivave, tiro.

27 Mwitaa tuvaro Pitaava tiqaro, Taqaante, tirenramwu i vataqita virera hita, ekyaa inraikya mwini kyeta qatima nrunro. Tire mwia qiatanra inraikyave varaanarave? tiro.

28 Pitaava mwitaa tuvaro Iesusiva mwinramwuhuara tiqaro, Nte qianinra riaate. Hia nte nkye kyaiqa vare varirara taunru kyaaninrave. Ekyaa inraikya qaraakyaqama kyero vahiani entaraqaa nte mwatani mwatatai nraaqiarava, nte mwi entara takyuqi variani inraikyara peqa inraikyavatama kyena nyaamwuni nronra taintaqaa mwatakyaa vina variarita nkye ni nraaqiara 12 nramwuvanto ni pataqita nrihua, nkyevata tainta 12 nramwuqaa mwatakyaa vita variqata Isareris vaise 12 okyara mwihuaqaa ntaqikyiqa mwihaqua avuqavu hivarave.

29 Vaisi mpovanto nai mwaatave, nai qata vakyaave, nai nrunra nrakyaave, nai nrohua qohuave, nai nraaqiarave, nai mwatave, qaqlira kyero ni kyaiqarave tiro quariva, mwi vaisiva mwia qiatanra nai kyoqaa

vareqaro hia kuaa nani varaananrove. Mwiva mpoqiaavata vareqaro 100 nani varairaro mwia mwoqaqa Kotiva mwianra e ekyaa enta ekyaa enta qati nraahu variqira quante qiananrove.

³⁰ Mate nraakye qora airivanto vuni variahua, qakyo mwihua tumitareta nraakiarani varivarave. Mate mwaa nraakiarani variahua, mwihua qakyo nritareta vunima varivarave, tiro.

20

Uaini vara tutoraqi varohuaqaa ntumwa kyero tura

¹ Kotiva ntaqikyiariva vahirero mwaa quaraqaa ntumwa kyena qiani quara votima kyero vaiho. Mwata airi vahu vaisiva vaakya toqa entaqi siviro nai uaini vara tutoraqi kyaiqa varaate tiro, kyaiqa vaisiara puaa hirero vurave.

² Vuva uro vaisi mponramwu puaama kyero tiqaro, Nkyenramwu mate ni kyaiqa vara mataivaqe nte mwi entarara rieqana nkyi kuaiqia kuaiqia munima kuaa kinaa kuaa kinaa nyiankye, tuvata eo tuvaro nai aakyoqi sitaqiro uro kyero.

³ Uro kyero varuvaro huarivanto nrinro viri sataqa huvaro mwiva maaketiqi vuva uro taqovata vaisi mponramwuvanto qumina varuvaro ⁴ mwiva mwihuara tiqaro, Nkyevata uro ni aakyoqi ni kyaiqa vara mataivaqe nte nkyita kyaiqara rieqana kyoqaa nyiankye, tiro.

⁵ Tuvata mwihuavata mwini vuyaro mwiva varuvaro huarivanto virini qiataga nrinro ihera mwutukyaqa huvarovata, huarivanto timro vititoqa huvarovata, mwiva vaisi sitarero vaakya hunte hiro.

⁶ Aakyo qova kyaiqa vaisi qati nraahu sitaqiro vuvaro kyaiqa taiqeva qaumaqa huvaro qaiqaa maaketiqi uro taqovata vaisi mponramwuvanto qati nraahu sivita varuvaro mwihua kyapara hiro tiqaro, Nkye nanraqamave mate qumina varita hiavo? tuvata ⁷ mwihua mwia timwa mwita tiqata, Hia vaisi mpovanto tiriara kyaiqa varaate ti-hatama tire qumina varuro, tuvaro mwihuara tiqaro, Qio nkyevata uro ni uaini aakyoqi kyaiqa varaate, tiro.

⁸ Mwitaa timwa kyero varuvaro enta hirero huvaro aakyo qova nai kyaiqaqaa ntaqikyu vaisirara tiqaro, Kyaiqa vaisi ekyaa nyaanrama kyera mwihua nkyiari kyoqaa nyiante. E nraakiara nria vaisihua nraante munima nyiqi vira uro vaakya vuni nria vaisihuaqaa taiqa kyaante, tiro.

⁹ Mwitaa tuvaro mwiva kyaiqa taiqarera hunani nruhua nraante munima kuaa kinaa kuaa kinaa nyinro.

¹⁰ Nyiqiro viro vaakya toqaqi nru vaisihua munima nyinrenro huvata mwihua tiqata, Tiri munima mpoqiaavata timwiananrove, tuvaro mwiva mwihuavata kuaa kinaa kuaa kinaa nraahu nyinro.

¹¹ Kuaa qarama kye nyuvata mwihua mwi munimanra varet aakyo qorara nrutu nraunru/nrunru nraanru tita tiqata, ¹² Qaqao, kyaiqa taiqaarava qaumaqa ihata nria vaisihua kyaiqa pataqia nraahu vara kyetama kuaa kinaa kuaa kinaa varaavo. Tire vaakya toqaqi nrunrahua huari nronraqi kyaiqa varaqi vurarama e nraakiara nria vaisihua nyianrantema kyerama tirivata timwinra hiaro. Nanraqamave mwitaa hiaro? tita.

¹³ Mwihua mwitaa tuvaro aakyo qova vaisi mpora tiqaro, Ni vaisio, hia nte i uaqiamma mwatauqo. Qio qutaa nte vaakya toqaqi iara ni kyaiqa varairaqe nte i kuaa kinaa mwiankye tuqara e eo qiananrave?

¹⁴ Ena munimavata varera ena mwaatani quante. Nte ivata nraakiara sita tauhuavata kuua qarama kyena nyiataa ihana nyunrave.

¹⁵ Nte ntene munimanra tina, hiave nte ntene kyakya hianinraqa nkyi tukyama kyena nyianinrave? Nte qihakayama kyena ntene munima nyuqanra nanraqamave e kyaruntira hiaro? turave, tiro.

¹⁶ Jesusiva mwi quaraqaa ntumwa kyero timwa nyinro taiqa kyarera hiro tiqaro, Mwia votima kyeta mwogani varihua qakyo vuni utu vivarave. Vuni utu vihua qakyo mwogani tumi vivarave, tiro.

Iesusiva taarampo nani nai qutu viro qati siquani quara vutu kyero timwa nyunra

(*Maaki 10:32-34; Ruku 18:31-33*)

¹⁷ Jesusiva Ierusareminianra aanrani viqaro nai nraaqiara 12 mwinramwuhua nraahu sita kyero tirema timwa nyinro tiqaro,

¹⁸ Taqaate, tirenramwu Ierusareminianrama vi varuro. Nte mwatani mwatatai nraaqiarava mwini uro ntaariro ni qovarama kyero uro Kotira kyaiqa vara mwate varia vaisihuua vunyaa vaisinramwuvata, mwaanra okyara ti varia vaisihuavata, nyiananrove. Nyinrata mwihua nianra mwia ru kyaate timwa kyeta ¹⁹ ni pitaqita mpo mwatanahua kyauquqi uro kyaivata mwihua nianra raima mateta kyaanta vara kyeta mwiaqotaita ni moqasata ntuteqaateqama mateta mwiaqataita uro kyatariqaa ni rutaivaqena nte qutu vinama taarampo enta vari kyena qaiqaa qati siquaninrave, tiro. Jesusiva turama.

Iemisikya Ionikya nronra vaisi varirara mwihua nyova Iesusira kypara hora

(*Maaki 10:35-45*)

²⁰ Mwi entara Sepetira mwaaqutana nyova mwitanahua sita varero Jesusiva hunani vuva uro mwia vuqaa variqaro kakataama viro mwataqi tumu ntiro variqaro nai kyaahaqama mwataaninranra Iesusira kyapara hora. ²¹ Iesusira kyapara huvaro mwiva mwia nai kyapara hiro tiqaro, Nanra inraikyarave qiaro? tiro.

Mwitaa tuvaro nraakyeh mwitaa tuvaro Qiove mate mwaa e eo timwa tairata nraakiara e nronraqama vira vunyaa vaisivanto varinanraqa ni maaqutana nronraqama kyaairata mpovanto i kyauqu kyaatutani variraro mpovanto i kyauqu kyaantaaqani variarive, tiro.

²² Mwi nraakyeva mwitaa tuvaro Jesusiva mwinramwuhuara tiqaro, Nkyenramwu mwitaama kye ni kyapara hiqatama hia mwi quara okyara ntapihiraititama, mwitaa qiao. Nte nriqa quaninra nramanri voti hira nraaninra nkyetanavatave nrevarave? tuvata mwitanahua tiqata, Qioma nraananrave, tita.

²³ Mwitaa tuvaro Jesusiva tiqaro, Qutaama nkyetanavata mwi nramanrinra mwia nrevarave. Ni kyauqu kyaatutani, kyaantaaqanivata, mwata kyaavi varitana hia ni kyaiqa vahirave. Ni kova vaisi taaratana terama kyero vatai vaisitanama mwini mwata kyaavi varivarave, tiro.

²⁴ Jesusiva mwitaa tuvata mwia nraaqiara hini 10 mwinramwuhuua mwi quara rieta mwi qate vakyetana inronra hora.

²⁵ Mwinramwuhuua mwi vaisitana inronra hi varuvaro Jesusiva ekyaaw mwinro mwaanro mwinramwuhuua nyaanrama kyero qio eqaate tiro, Mpo mwatanahua ntaqikyiqi qua okyarara nkye riaarave. Mwihua vunyaa vaisivanto nritare viritoqama variqata mwi kyaiqara mwaa

kyaiqara tirini varaate ti variarave. Mwihua nronra vaisinramwuvanto tiqata, Nte nronravanto varuqo. Ni qua nraahu riemwaqi quate, ti variarave.

²⁶ Nkye hia mwihua hiante hiate. Nkyiqitairo mpovanto nronraqa hirero hiqaro mwiva nkyi kyaiqa vara nyataarive.

²⁷ Nkyiqitairo mpovanto nritarero vuni varirero hiqaro mwiva karavu vaisi votima viro nkyi kyaiqa vara nyataarive.

²⁸ Nte mwatani mwatatai nraaqiaravama varuqo. Ntevata hia nraakye qorara ni kyaiqa vara mataate tina, tumuvave. Nte nraakye qora mwihuara kyaiqa varaqi vina, airi nraakye qora kyaahaqama nyatarera mwihuara rieqanama qutu virerave timwa kyena tumuvave, tiro. Iesusiva turama.

Vu qipa vu vaisitana Iesusiva ntapairi kyora

(Maaki 10:46-52; Ruku 18:35-43)

²⁹ Iesusiva nai nraaqiaranramwuvata Ieriko kyeta vi varuvata nraakye qora airivanto Iesusira vataqita vi varuvata ³⁰ vaisi taaratana-vanto vu qipa vu tanahua aanra tokyani variqata riovaro Iesusiva nritarero viqaro tuvata mwitanahua aakyara nteta tiqata, Nronrao, Ntevitira mwaquo, qati tiritananra po kye timwa timwa taante, tita.

³¹ Mwitanahua mwitaa tuvata nraakye qoravanto mwitanahua in-ronra hita tirema variate tuvatavata mwitanahua hia mwihua qua riaraitita, nronraqama kyeta aakyara nteta tiqata, Nronrao, Ntevitira mwaquo, qati tiritananra po kye timwa timwa taante, tita.

³² Mwitanahua mwitaa tuvaro Iesusiva nrumu siviro variro tiqaro, Nivanto nkyitana nataa hiarive titatanave nkyetana nianra aakyara nte variavo? tiro.

³³ Mwitaa tuvata mwitanahua timwa mwita tiqata, Nronrao, tiritana tivu ntapairi timwa taanterama i nraanre varuro, tita.

³⁴ Mwitaa tuvaro Iesusiva mwitanahuara po timwa nyatero mwitanahua suqaa nai kyauqu viti vatovaro mwitanahua suvanto qamwan-rama ntapairi uvata qio taqeta mwiaqaataita Iesusira vataqita vura.

21

Nraakye qoravanto Iesusira qamwata mwate varuvaro Iesusiva Ierusaremipi vura

(Maaki 11:1-11; Ruku 19:28-40; Ioni 12:12-19)

¹ Iesusiva nai nraaqiaranramwu kyapata vuvaro Ierusaremi quamoto vahuvata mwihua Mpetapaasi Oripi taaqi mwemwaqi vahu mwatukyaraqi uro nteta Iesusiva nai nraaqiara mpotana sitero ²tiqaro, Nkyetana viti mwatukyaraqi uro ntetama ntonki nraante taqeverave. Ntonkivanto nai nraati vatama kyero kyaantaru taivaro varianinra uro mwitanahua huvantu kyeta sitaqita nrumu ni mpiae.

³ Vaisi mpovanto nkyitana kyapara hirata mwitaama qiate. Tiri nronravanto ntonki mwianra tihatama nrunro qiate. Nkyetana mwitaa tivaro mwiva nkyitananra qio qamwanrama varaqita uro mwiatema qiananrove, tiro.

⁴ Haaru vetato entaqaa poropeti vaisivanto tu quava mwivauma vahiarive tiro, Iesusiva mwitaa tura. Haaru poropeti vaisivanto Kotira qua qovarama kyero mwataama tiro:

⁵ Nkye Ierusaremipi qinaahua mwitaa timwa nyiate.

Nkyi vunyaa vaisivanto nkye hianani nri variho.

Mwiva qihakya hivara tiro,

qihakyma kyero ntonki mwoqaqaa nri variho.

Mwi ntonkiva qaraakya ntonkivantoma variho, tura. (*Sekaraiaa 9:9*)

⁶ Mwiva tu quava mwivauma vahiarive tiro, Iesusiva nai nraaqiara taaratana sitovata mwitanahua Iesusiva tuntema kyeta vuhua uro ⁷ ntonkivata mwia nraativata vitaqita nrumu kyeta mwia nraaqiaranramwuvanto nkyiari tuavaaqa ntonkiqa vuti mwatovaro Iesusiva mwiaqaa mwaanri ntero mwatakyaa viro varura.

⁸ Varuvata nraakye qoravanto nkyiari tuavaaqavata aanravau vuti mwatovata nraakye qora mpo uhua kyatari mwanre teqeita nrumu aanravau vuti mwatora. ⁹ Vuti mwatovata Iesusira vuni vuhuavata mwoqani vi varuhuavata aakyara nteta tiqata, Ntevitira mwaqu nrutu tuaaheraate.

Nronravanto nai nrutuqa nri vari vaisira kyuqema mwataaho. (*Ihi 118:26*)

Ekyaa nyaamwunyaahua mwia nrutu tuaaheraate, tita.

¹⁰ Mwitaa timwaqita vi varuvaro Iesusiva Ierusaremiqi vuvata ekyaa mwi mwatanaahua hianteta vitare nritare hi varita tiqata, Qikye, Ta vaisivave nriho? tuvata ¹¹ nraakye qora mpo uhua tiqata, Mwaa vaisiva Iesusivave. Mwiva poropeti vaisivanto Nasareti Karirisairo nrivave, tita.

Iesusiva Kotira nraamwuqitairo munima kyaiqa vare varuhua vara veva kyora

(*Maaki 11:15-19; Ruku 19:45-48; Ioni 1:13-22*)

¹² Iesusiva uro Kotira nraamwu nronraqi vera ntero taqvata kyoqaa uti varu vaisihuua mwiqi kyoqaa uti varuvaro mwiva mwihua vara veva mwaatani kyero, munima tuqasaaqi varu vaisira tainta vara rauru kyero, nyaamwa nyiqanro munima vare varu vaisira taintavata vara rauru kyora.

¹³ Mwitaama kyero mwihuara tiqaro, Kotira mpukuqi qara ntumwa to quava tiqaro,

Nraakye qoravanto ni nraamwuanra Kotirara aakyara nte varia nraamwunrave tivarave, turave. (*Aisaiaa 56:7*)

Nkye mwaaci variavaro mpuara vaisivanto uqetaa mwatukyara votima kyeroma mwaa nraamwuva vaiho, tiro.

¹⁴ Iesusiva mwitaa timwa kyero mwiqi varuvata vu qipa vu vaisihuavata, kyuqu kyauqu ntanrenra vuhuavata, mwiva hunani nruvaro Iesusiva mwihua kyuqema nyatovata qio varura.

¹⁵ Iesusiva mwihua kyuqema nyatero nronra kyaiqa vare varuvata nraaqiaravanto Kotira nraamwuqi varita tiqata, Ntevitira mwaqu mwia nrutu tuaaheraate, tita.

Mwitaa ti varuvata Kotira nraamwuqaa ntaqikyi varu vaisihuavata mwaanra okyara ti varu vaisihuavata, mwi inraikyara taqeta Iesusira inronrama mwateta Iesusirara qaqao tita, ¹⁶ E hiave nraaqiaravanto qua ti variara riaaro? tita.

Mwitaa tuvaro Iesusiva tiqaro, Eo, nte nraaqiara qua riauqo. Nkyevata mpo, nkye hia Kotira mpukuqi mwaa quara kyaara ntiqata taqaarave? Mwitaama tiro:

E nraaqiara nraamwa nraahuavata kyaahaqa hiarata mwihua i nrutu kyuqema kyeta tuaahere variavo, turave, tiro. (*Ihi 8:2*)

¹⁷ Iesusiva mwitaa timwa kyero mwiva mwihua mwiqi kyero veva ntero mwatukya mwiavata kyero Mpetaanini enta mwiqi varirero viro.

*Iesusiva tuvaro qakyaakya voti hu kyatariva tamusa vura
(Maaki 11:12-14, 20-24)*

¹⁸ Mwia qanranraa toqaqi Iesusiva uro ntantero Ierusareminianra vuvaro kyara nraataa hora. ¹⁹ Nraataa huvaro taqovaro qakyaakya voti huva fikivanto aanra tokyani vahuvaro mwiva uro mwia tamwa hiyu kyero nraankye tiro taqovaro mwanrevanto nraahu vahuvaro mwiva mwi kyatarirara tiqaro, E hia qaiqaavata tamwa rienanrave, tuvaro mwiaqaatairo mwi kyatariva tamusa viro.

²⁰ Mwi kyatariva tamusa vuvata Iesusira nraaqiaranramwu mwia taqeta qikye tita, Nataama kyerove kyatari mwituava qamwanrama tamusa viho? tita.

²¹ Mwihua mwitaa tuvaro Iesusiva tiqaro, Nte qianinra riaate. Nkyen-ramwuvata hia taara vu nraato tiraitita, nianra kuaa vu nraato tuteta qioma nte mwaa kyatarirara tuntema kyeta tivarave. Nkye hia mwi kyaiqara nraahu varevarave. Nkye nronra kyaiqa mpo kyaiqa mpo kyaiqa qio varevarave. Nkye mwaa taaqiraravata tiqata, Nramanriqi kyavuhu quante, tivaro qioma mwitaa hiananrove.

²² Qikye, nkye mpo inraikyara Kotirara kyapara hiqatama mwiva quitaama mwi inraikyara timwiananrove tiraqaataitama nkye qio varevarave, tiro.

*Iesusirara tava i mwi kepukyara mwihanrave e mwitaa hiaro tura
(Maaki 11:27-33; Ruku 20:1-8)*

²³ Iesusiva mwitaa timwa kyero uro ntantero Kotira nraamwuqi uro variqaro nraakye qora qua timwa nyi varuvata Kotira nraamwuqi Kotira kyaiqa vara mwate varuhua mwihua nronra vaisinramwuvata, Iutaa nronra vaisinramwuvata, mwinramwuhua mwiva hunani uro nteta mwia inronra hita tiqata, E ta vaisiva variqarave mwaa kyaiqara vare variaro? Tava i nronraqama kyaiharave e mwaa kyaiqara vare variaro? tita.

²⁴ Mwihua mwitaa tuvaro Iesusiva nkyiari timwa nyinro tiqaro, Kyai nte nraante nkyi kyapara hiarita nkye nte qiani quara qio timwa mpivera, nte ntena nronraqama vina variqana mwaa kyaiqara varaurara nkyi timwa nyianye.

²⁵ Tava Ioninra nronraqama kyovaro Ioniva nraakye qora nramanri nyunrave? Kotivave, qumina vaisivantove, mwia nronra qama kyovaro mwi kyaiqara varorave? Nkye timwa mpivaqena riaankye, tiro.

Iesusiva mwitaa tuvata mwihua nai kyapara hita nai kyapara hita tiqata, Tire nanra quave qiananrave? Tire tiqata Kotiva mwia nronraqama kyorave qiarera, mwiva tiriara nkye nanraqamave Ioninra quara hia quataave qiaovo qiananrove.

²⁶ Tire tiqata qumina vaisivanto mwia nronraqama kyorave qiarera, tire nraakye qora ntuvaantuama vita variahura aatu hiananrave. Ekyaa nraakye qoravanto Ioniva poropeti vaisivanto varurave ti variarave, tita.

²⁷ Mwihua mwitaa timwa kyeta Iesusirara tiqata, Nai tava Ioninra nronraqama kyorave? Hia tire ntapihuro, tita.

Mwihua mwitaa tuvaro Iesusiva tiqaro, Nkye mwitaa qiavana nte nina nronraqama kyaihana mwaa kyaiqara vare varurara hia nkyitavata timwa nyianinrave, tiro.

Qoraisi nraaqiara taaratana vato vaisiraqaa ntumwa kyero timwa nyu quara

²⁸ Iesusiva mwitaa timwa kyero tigaro, Nte tirera hiani quara mwaanra nkye nataamave riaavo? Vaisi mpovanto qoraisi nraaqiara taaratana vatorave. Mwia qova nai mwaaku tauraarara tiqaro, Ni maaku, Mate uro uaini aakyoqi kyaiqa varaante, tuvaro ²⁹ mwia mwaaku tauraava tiqaro, Qaqao, hia quataa ihana hia virerave, tiro. Mwitaa timwa kyero mwiva variqaro mpo vu nraato tu kyero nai qora uaini aakyoqi kyaiqa vararero vurave.

³⁰ Mwiva vuvaro mwia qova nai nraaqiara nraakiaraara mwianravata uro kuua qua mwia nraahu tuvaro mwiva qumina eo timwa kyerovata hia viraitiro qaqlira kyero varurave, tiro.

³¹ Iesusiva mwi quara timwa kyero mwihua kyapara hiro tiqaro, Mwia nraaqiaratanaqitairo ta nraaqiarava nai qora qua riorave? tuvata mwihua tiqata, Mwia vakyaava tauraava nai qora qua riorave, tita.

Mwihua mwitaa tuvaro Iesusiva timwa nyinro tiqaro, Qio mwi quara rieqatama nte tirera hiani quara ntapihi kye riaate. Taakisi vare variahuavata, api nrohi varia nraakyehuavata, variavata nkye mwihuara uaquia hia nraakye qorahuave qiahua, mwihua nkyi nraatara kyeta Kotiva ntaqikyiraqi mwihua nraante vi variarave.

³² Haaru Ioniva nri ntero ntapihi kye vahi aanranra nkyi nyaamwutaankye tuvata nkye mwia quara hia qutaa quave turave. Taakisi vare variahuavata, api nrohi varia nraakyehuavata, Ioninra quara qutaave turave. Nkye variqata taqovata mwihua Ioninra quara qutaave tuvata nkye hia mwihua hunte hurave. Nkye mpo vu nraato tu kyeta uaquia hi aanranra qaqlira kyeta Ioninra quara qutaa quave qiaara vahuvata nkye hia mwitaa hiraitita varurave, tiro.

Uaini tutoraqi hia kyuqema kyeta ntaqikyi varu vaisihuqaa ntumwa kyero tura

(Maaki 12:1-12; Ruku 20:9-19)

³³ Iesusiva mwitaa timwa kyero tiqaro, Nkye rie varivaqena nte mpo quaqaa ntumwa kyena nkyi timwa nyiankye. Mwata airi vahu vaisiva uaini vara tuto, mwia vara ututu tutukya utu tero, mwata quvu kyero uaini tamwa tatianinra ututero, haraara nraamwu mpuahaantaqiqi variqata mpuara vaisiara taqeravata ututorave. Mwiaqaatairo mwiva nyianra mpo mwatani virera hiro, vaisi mponramwu timwa nyinro tiqaro, Nkye ni uaini aakyoqaa ntaqikyti mate varivaqe nte quankye, timwa kyero mwiva nyianra mpo mwatani vurave.

³⁴ Mwini uro varuvaro uaini hiqi entava nri ntovaro mwiva nai kyaiqa vaisi mponramwu sitero tiqaro, Uro ni aakyoqaa ntaqikyti varihua tivata uaini ninanivata hiqo nyivata vare nriate, tuvata mwihua mwini vurave.

³⁵ Mwini vuvaro mwia aakyoqaa ntaqikyti varuhua mwia kyaiqa vaisinramwu ntavaaqavu kyeta mpo kyaamwuqo ntuqutu kyeta vateta, mpo ru kyeta, mpo oriqo ntuqutu kyeta vatorave.

³⁶ Mwitaa huvaro aakyo qova qaiqaa vaisi kyaata airiqama sitovata mwihua tauraa mponramwu huntema kyeta mwihuavata kuaa qarama nyatorave.

³⁷ Mwitaa huvaro aakyo qova nraakiara ekyaara nai mwaaqu kuaiqia titero tiqaro, Mwihua mwia taqeta nianra mwia mwaaquve tiqatama mwia kyuqema mwatevarave, tiro.

³⁸ Mwitaa timwa kyero mwia titovaro vuvata mwia aakyoqaa ntaqikyi varuhua mwia taqeta nai timwa mwi nai timwa mwi hita tiqata, Mwaa vaisiva nai qova qutu viraro nai qora mwatavata ekyaan inraikyavata varaarivama variho. Nrivaqe mwia ru kyaararo mwiva vararerera hiari inraikyava tirini nraahu vahiarive, tita. ³⁹ Mwihua mwitaa timwa kyeta mwia ntavaaqavu kye aakyoqitaita mwaaqani mwaati kyeta mwia ru kyorave, tiro.

⁴⁰ Iesusiva mwitaa timwa kyero mwihua kyapara hiro tiqaro, Mwitaa hurara tiro, aakyo qova nai mwaaqu rukyera kyaara nataave hiananrove? tiro.

⁴¹ Mwitaa tuvata mwihua Iesusirara tiqata, Aakyo qova uaquia hia vaisihua mwihua ekyaa ru taiqa kyero mwiaqatairo mwiva ni aakyoqaa ntaqikyiqata ninavata mpiae tiro, vaisi nraahumwa mponramwuma sita vataananrove, tita.

⁴² Mwihua mwitaa tuvaro Iesusiva tiqaro, Nkye hia Kotira mpukuqi mwaa quara kyaara ntumwa kyeta riaarave? Mwataama tiro: Ori nraamwu hoqeqlata ori mpore hia kyuqe orive timwa kyeta qaqlira kya oriva puhaqama viho. Kotiva mwi orira nronraqama kyairara tita, tire mwia taqeta kyuqe kyaiqave turo, turave. (*Ihi 118:22-23*)

⁴³ Nte mwi quara rieqanama nkyiara mwataama tuqo. Nkye mwia mwaaqu uaqima mwatera kyaara Kotiva nkyiara hia ni nraakyne qorave qiananrove. Mwiva nkyi qaqlira kyero mpo mwatanaahuara mwihua ni nraakyne qora varivaqena nte mwihuqaa ntaqikyi variarita mwihua kyuqe kyaiqa vara mataate, qiananrove.

⁴⁴ [Mwi oriraqaa tuto ntuariva ntupepaa hiro pataqia pataqia utu quananrove. Mwi oriva vaisiqaa tumu ntirera, mwi vaisira ntuqutu kyero mwumwu ntamwa kyero kyaananrove, tiro.]

⁴⁵ Iesusiva mwitaa tuvata Kotira nraamwuqaa ntaqikyi varuhuavata, Parisi vaisinramwuvata, variqata ntapihi kyovaro Iesusiva uaini aakyqaa ntaqikyi varuhuqaa ntumwa kyero mwihuara tuvata ⁴⁶ mwia ntavaaqavuqita uro ko qiare timwa kyeta taqovata nraakyne qora mwini ntuvantuuma vuhua Iesusirara poropeti vaisivantove tuvata mwihua nyaatu aatu hiqata hia mwia ntavaaqavu kyora.

22

*Nraakyne varovata kyara nronraqaa ntumwa kyero tura
(Ruku 14:15-24)*

¹ Iesusiva qaiqaa nraakyne qora qua timwa nyinrenro mpo qua mpo quaqaa ntumwa kyero timwa nyunra.

² Mwiva mpo qua tiqaro, Kotiva nraakyne qoraqaa ntaqikyiani quara vahirero vunyaa vaisi mpovanto nai mwaaquvanto nraakyne varaaninranra rieqaro kyara tera taarama kye vatora votima kyero vaiho.

³ Vunyaa vaisivanto mwihua mwihua nyaanrama tero tiqaro, Nraakiara nkye nivatama kyeta kyara nraate, tiro. Timwa kyero variro

kyara nrenra terama tero nai kyaiqa vaisi sitero tiqaro, Nkye uro mwihua timwa nyivata mwihua nrumu kyara nraate, tuvata uro timwa nyuvata mwihua hia quataa huvata hia vurave.

⁴ Hia vuvaro vunyaa vaisivanto nai kyaiqa vaisi mponramwu qaiqaa sitero tiqaro, Nte nyaanrama tau nraakye qorahuara mwataama qiate. Nte kyara terama tauqo. Ntena kauvata mpo quara nraati kyuqueravata rukye toqa uta vatauqo. Ni maaquvanto nraata varaaninra nrumu taqeta mwi kyarara nraate, qiate, tiro.

⁵ Mwiva mwitaa tuvata mwiva nyaanrama to nraakye qorhua hia mwia qua riaraitita, mwihua nkyiari kyaiqa nraahu varaqita vurave. Mpovanto nai aakyogi vuvaro mpovanto nai kyoqaa kyaiqa vararerero vuvata ⁶ mponramwuvanto vunyaa vaisi mwia kyaiqa vaisinramwu ntavaaqavu kyeta ntugu tu kye vateta ru kyorave.

⁷ Mwitaa huvaro vunyaa vaisi mwia nai mpoqama kyero raraqa tovaro nai ntaqu vaisihua sitovata mwihua uro nai kyaiqa vaisinramwu rukyo vaisihua nkyiari rukyeta mwihua mwatukyave nraamwuve qia quara kyorave.

⁸ Mwiaqaatairo vunyaa vaisi mwiva nai kyaiqa vaisi mponramwu nyaanrama kyero tiqaro, Ni maaquvanto nraata varaani kyarara nte terama tauqo. Nte nraakye qora nyaanrama tena taqauqaro mwihua kyaiqvanto hia qioqa iharo mwihua ni kyara nrevavata hia qioqa iho.

⁹ Nkye mwihua qaqlira kyeta uro hisai hisai aanra ntuvantua hiraqa ta nraakye qorahuave taqaivata varihua mwihua sita kyeta mwihura tiqare, Vunyaa vaisivanto kyara nraaninra nkyevata uro nraate qiate, turave.

¹⁰ Mwitaa tuvata mwia kyaiqa vaisinramwuvanto aanrasaita ta nraakye qorahuave taqohua kyuqehuave, uaqia uhuave, ntuvantua kyeta sitaqita uro kyovata mwihua kyara nro nraamwunra piqa kyorave.

¹¹ (Mwi entara nraata varaani kyarara nranrenrata nru vaisihua gesana nri ntovaro gesana ntaqikyuya mwihua tavunaqotairo mwunruqama tovata uro mwatakyaa vita varura. Vunyaa vaisi mwia tavuna rupa varo vaisiva nraahu qio mwipi mwatakyaa quarive tura.)

Mwihua nraamwuqi huvai vuvaro vunyaa vaisivanto taqovaro qesanatairo hia tavuna varo vaisiva nraamwuqi varuvaro ¹² mwiva mwi vaisirara tiqaro, Qikye, ni vaisio, e hia qesanataira ni tavuna ruparaitira, e tanama kyerave mwaaqi vera ntera hiaro? tuvaro mwi vaisiva hia qio qua turave.

¹³ Hia qua tuvaro vunyaa vaisivanto nai kyaiqa vaisinramwu timwa nyinro tiqaro, Nkye mwaa vaisira kyuqu kyauqu rupa kyeta uto mwaatani upi hiraqi kyaate. Mwiva mwini variro ntateqaro nai aanrai kutiqaro variarive, turave, tiro.

¹⁴ Iesusiva mwi quara timwa kyero mwiva tiqaro, Kotiva airi nraakye qora nyaanramatairaqitairo mpoqiatana nraahu sitaananrove, tiro.

*Taakisiqa hirara Iesusira kyapara hura
(Maaki 12:13-17; Ruku 20:20-26)*

¹⁵ Iesusiva mwitaa tuvata Parisi vaisinramwuvanto mwiqitai veva nteta uro ntuvantua vi varita tiqata, Nanra quave kyapara hiararo Iesusiva api qua qiananrove? Kyai mwaa quara kyapara hiare, timwa kyeta ¹⁶ mwihua nkyiari sataqi nrohu vaisihua mponramwu siteta

Herotira nramwunaahua mponramwuvata sitovata mwihua Iesusiva varunani uro nteta tiqata,

Mwaanra ti variara vaisivao, e mwaanra okyara timwa timwianrata tire taqaurara e qutaa qua ti variaravave. E hia vaisi nraatu aatu hiraitira, vaisi nronranravata, qumina vaisiaravata, kuaa qua nraahu ti variaravave.¹⁷ Tire mwaa quara qiananranra e nataamave riaaro? Tire Kotira qua rieqatama qiove tire Romeni mwihua vunyaa vaisi Sisaara taakisi mwiananrave? (Mwi mwatanaahua hia Kotira qua riaarave.)

¹⁸ Iesusirara api qua qiarive tu quara Iesusiva vaakya ntapihi kyero mwiva tiqaro, Nkye unraqama kyeqata kyuqe kyaiqa vare variahuave. Nkye nanraqamave nivanto api qua qiarive tita mwitaa ti variavo?¹⁹ Taakisi munima kuaiqia ni naamutaivaqe taqaankye, tiro.

Mwitaa tuvata mwi munimanra kuaaru mwuvaro²⁰ Iesusiva mwihua kyapara hiro tiqaro, Munima mwiaqaa tara virive vaiho? Tara nrutuve vaiho? tiro.

²¹ Mwitaa tuvata mwihua tiqata, Sisaarave, tuvaro Iesusiva mwihua tiqaro, Mwianra rieqatama nkye Sisaava hianinra nai mwiate. Kotiva hianinra Kotira mwiate, tiro.

²² Iesusiva mwitaa tuvata mwihua mwia qua rieta tiqata, Qikye, mwiva tiri qua nraatara kyero kyuqe qua tiho, timwa kyeta kyauqu ntukikinraaqata kyeta Iesusira mwini kyeta vurama.

Qutu vita qaiqaa qati sivi okyarara Saitiusivanto Iesusira kyapara huru

(Maaki 12:18-27; Ruku 20:27-40)

²³ Mwi entara Saitiusinramwuvanto Iesusiva varunani uro ntora. Mwi vaisihua nkyiari mwaanra qua rietama tiqata, Vaisivanto qutu quariva ekyaara qutu viro hiama qaiqaavata siquananrove, ti varu vaisihua uro nteta Iesusira kyapara hita tiqata,

²⁴ Mwaanra ti variarao, tiri haivaqava Mosesiva mwaanra qua tiqaro mwitaa timwa torave. Vaisivanto hia nraaqiara mwataraitiro qutu viraro mwia qatavantove mwia vakyaavave mwia nraata varatero nraaqiara mwata humwuanrama mwataarive, turave.

²⁵ Tire qua qiananra riaante. Haaru mwaini qate vakye⁷ nramwu varurave. Sakyava nraakyeh mpo varatero hia nraaqiaravata mwataraitiro qutu vuvaro mwia qata mwia nanaava mwia nraata varatero²⁶ mwivavata qati variqiro viro uro qutu vurave. Mwiva qutu vuvaro mpo mwia nanaava mwi nraakyera varatero hia nraaqiaravata mwataraitiro, qati variqiro viro qutu vuvata qio mwitaamaqi vita ekyaas mwi qate vakyenramwuhua mwi nraakyera varateta hia nraaqiara mwataraitita, qati qutita vurave.²⁷ Qutu vuvaro nraakyeh mwivavata variro qutu vurave.

²⁸ Nraakiara nraakyeh qora qutiraqitaita qaiqaa qati sivi entaraqaa mwi nraakyeva tara nraatave variananrove? Mwiva qati varu entara qoraisi⁷ nramwu varatorave, tita.

²⁹ Saitiusi vaisinramwuvanto mwitaa tuvaro Iesusiva mwihua nkyiari timwa nyinro tiqaro, Nkye Kotira qua qara ntumwa tora hiave ntapihi hiavo? Nkye Kotira kepukyara hia riaarave. Nkye hia ntapihihua tita, nkye api qua qiaovo.

³⁰ Nraakiara nraakye qora qutu vihua qutu viraqitaita qaiqaa sivi qati variqi vi entara hiama nraakye qora nai vare nai vare hivarave. Mwihua nyaamwunyaahua votima kyeta qati varivarave, tiro.

³¹ Jesusiva mwitaa timwa kyero mwiva tiqaro, Nraakye qora qaiqaa qati sivi vari okyarara nte nkyi kyapara hirerave. Nkye hia Kotira mpukuqi mwaa quara qara ntumwa tora kyaara ntumwa kyeta riaarave? Kotiva mwitaa turave:

³² Nte Kotiva nte i haivaqahua mwanriqavanto varuqo. Nte i haivaqahua Evarahaamunraqaave, Aisaakiraqaave, Iaikopu-raqaave, ntaqikyi varuvave, turave. *(Kyatura 3:6)*

Qio riaate. Qutu viro taiqavi inraikyaraqaa hia Kotiva ntaqikyi varivave. Qutu viro qaiqaa siviro qati variqiro vi inraikyaraqaa Kotiva ntaqikyi varivama variho, tiro.

³³ Jesusiva mwitaa tuvata nraakye qoravanto mwini ntuvantuama vuhua mwia qua rieta tiqata, Qikye, Jesusiva okyara quama timwa timwiho, tita.

*Nanra quave Kotiva vuni vatai quava vaiho? tura
(Maaki 12:28-31; Ruku 10:25-28)*

³⁴ Parisi vaisinramwuvanto rioraro Jesusiva Saitiusi vaisinramwuvanto tu quara nraatara kyovata mwihua ntuvantuama vuraqitairo

³⁵ vaisi mpovanto mwaanra okyara timwa nyi varu vaisiva Iesusirara api qua qiarive tiro, mpo qua Iesusira kyapara hiro tiqaro,

³⁶ Mwaanra ti variarao, Kotiva qua timwa toraqitairo nanra quavantove nronraqama kyero vuni vahi quava vaiho? tiro.

³⁷ Mwitaa tuvaro Jesusiva timwa mwinro tiqaro, Iqaa ntaqikyira Kotirara ekyaa ena mwutukyaqitairave, ekyaa ena mwanraquraqitairave, ekyaa ena vu nraatoqitairave, mwianra nraahu mwutukya vahirara variante, turave. *(Lo 6:5)*

³⁸ Qio mwi quava okyara qua vuni vahi quava vahirave. ³⁹ Mwi quara nraakiara okyara qua mpo vaiho. Mwi quava vuni vahi quara votima kyeroma vaiho. Mwitaama tiro:

Inanra mwutukya vahintema kyero ina nramwunaanranravata i mwutukya vahiarive, turave. *(Wok Pris 19:18)*

⁴⁰ Mwi quavavata okyara qua puha rataara votima kyero vahiaro ekyaa mpo qua Mosesiva timwa to quavave, poropeti vaisivanto timwa to quavave, mwi quatanaqaa hiriviro vahirave, tiro. Jesusiva turama.

*Iesusiva Mesaiaara kyapara hura
(Maaki 12:35-37; Ruku 20:41-44)*

⁴¹ Parisi vaisinramwu mwini ntuvantuama vita varuvaro Jesusiva mwihua kyapara hiro tiqaro,

⁴² Nkye Kotiva titai vaisira Mesaiaara nataamave riaavo? Mwiva tara okyaraqitairo mwatataarivave variananrove? tiro. Jesusiva mwitaa tuvata mwihua tiqata, Mwiva tiri haivaqara Ntevitira okyaraqitairo qovara hiananrove. Mwiva Ntevitira nraisima variananrove, tita.

⁴³ Mwihua mwitaa tuvaro Jesusiva tiqaro, Nataama kyerove Mesaiaavanto Ntevitira nrais i variananrove? Haaru vetato entaqaa Ntevitiva varuvaro Kotira mwanraquravanto mwia kyaahaqa huvaro Ntevitiva Mesaiaara tiqaro, Mwiva ni nronravantove turave. Ntevitiva mwataa turave:

⁴⁴ Kotiva ni nronra vaisiara tiqaro,

E nritarera ni kyauqu kyaatutani mwatakyaa vira variraqena nte i nramwutaahua ru taiqa kyena nraatara kyaarira e mwihuaqaa kyuqu ntamwa tera variante, turave. (*Ihi 110:1*)

Ntevitiva mwitaa turave, tiro.

⁴⁵ Iesusiva mwitaa timwa kyero qaiqaa kyapara hiro tiqaro, Ntevitiva Mesaiaavanto qovara hianinranra tiqaro, Mwiva ni nronra vaisive, turave. Ntevitiva mwitaa turara tiro, nataama kyeroove Mesaiaavanto Ntevitira nraisi variananrove? tiro.

⁴⁶ Iesusiva mwitaa tuvata mwihua nai timwa mwianre tita quara puua huvaro hia vahuvata mwihua mwi entaraqaataita aatu hiqata qaiqaavata mpo qua mwia kyapara hiarorave timwa kyeta varura.

23

*Parisi vaisiaravata mwaanra okyara ti varu vaisihuuaravata tura
(Maaki 12:38-39; Ruku 11:43, 46, 20:45-46)*

¹ Iesusiva mwitaa timwa kyero nraakye qora mwini ntuvaantuama vita varuhuaravata nai nraaqiaranramwuanravata tiqaro, ² Mwaanra okyara ti varia vaisihuavata, Parisi vaisinramwuvata, Mosesiva timwa to quara kyuqe qua nkyi timwa nyiqi vi variara ³nkye mwia riemwaqita quate. Nkye mwihua qua mwia nraahu rieqatama hia mwihua nrohiantema kyeta nrohiate. Mwihua mpohuara nkye mwitaa mwataaa hiate timwa kyeqata nkyiari hia mwitaa hiraitita, mwihua uaqiamma kyeqata nrohi variarave.

⁴ Qikye, mwihua nronraqama kyero muaanra ntai quara rupa kyeta varaqita uro nraakye qoraqaa qu nyateta mwihuara qu varaate timwa kyeta mwihua hia nkyiari kyauqu tutu kyeta nraakye qora kyaahaqa hi variarave.

⁵ Nraakye qoravanto mwihua mwahuta qiate tita, Parisivanto Kotira kyaiqa vara mwate variarave. Mwihua Mosesiva tu quara qara ntumwa kyeta qapuqama kyeta nkyiari tiriqa quteta, kyaataaqivata rupateta, tavuna mpuahaa kyuqera rupa vareta nraakye qoravanto mwihua taqaate tita, mwatuqyaqaa nrohi variarave.

⁶ Mwihua omwata nraanraqaa uro variqata vaisi nronravanto mwatakyaa viqata varianani variare timwa kyeqata variarave. Mwihua mwaanra nraamwuqi uro variqata kyuqe taintaqaa nraahu mwatakyaa vita variarave. ⁷ Nraakye qoravanto mwihua kyuqema kye qua mwanteqata mwaanra qua ti vari vaisivave qiate tiqata maaketiqi mwihua kyakyama kyeqata nrohi variarave.

⁸ Nkyevata kuaa qara hivorave. Vaisi mpovanto nkyi qua mwantero nkyiara tiqaro, E vaisi nronra mwaanra qua ti variaravave, qiankyorave. Mpovanto mwitaa tirera, nkye mwianra, Hia qaiqaavata mwitaa qiate, qiate. Tire qata vakyaama varuro, qiate. Tiri mwaanra qua timwa timwi variva kuaikuvanto nraahuma variho qiate.

⁹ Nkyi sova kuaikuvanto nyaamwuni varirara tita, hia mwatani variani vaisira mpora tiri tiqovave qiate.

¹⁰ Nkye vaisi mpora tiri qiate vaisive tivorave. Nkye tiqata, Kotiva titava Mesaiaavanto, mwiva nraahuma tiri qiate vaisivanto variho, qiate.

11 Nkyiqitairo mpovanto nronra vaisi varirera, mwi vaisiva nkyini kyaiqa vara nyataariva variarive.

12 Nai nrutu tuaaheraariva variraro Kotiva mwia nrutu vara mwataniqama kyaananrove. Nai nrutu vara mwataniqama kyaariva variraro Kotiva mwia nrutu tuaahera kyaananrove, tiro.

Mwaanra okyara ti varu vaisihuavata Parisi vaisiaravata po kye timwa nyatora

(*Maaki 12:40; Ruku 11:39-52, 20:47*)

13 Mwaanra okyara ti variahuvata, Parisi vaisivata, nkye unraqama kyeqata kyuqe kyaiqa vare variahuvave. Nkye nraakiara uaqama virara rieqanama nte nkyiara po kye timwa nyatauqo. Nraakye qoravanto Kotiva ntaqikyiraqi virera uti variavata nkye qesa mwihua suqaa vhira vara mwatumwi tite variavo. Mwitaa hiqata nkye nkyeta mwihua hia Kotiva ntaqikyiraqi viraitita, mpohua mwipi virerata uti variavata nkye mwihua aanra tite variavo.

14 [Mwaanra okyara ti varia vaisihuavata, Parisi vaisivata, nkye unraqama kyeqata kyuqe kyaiqa vare variahuvave. Nkye vita raupirma virara nte po kye tuqo. Nkye tetoka nraakye mwihua nraamwu mpuara vare varita tiqata, Mpovanto tire uaquia hi kyaiqara utuananra taqero tiriara uaquia hia vaisihuave tivorave, tita nkye nraakye qora suqaa variqata Kotirara mpuahaqama kyeta aakyara nte variarave. Po, mwia kyaara nkyiqa qua vahiariva nronraqama kyero vahiananrove.]

15 Mwaanra okyara ti varia vaisihuavata, Parisi vaisivata, nkye unraqama kyeqata kyuqe kyaiqa vare variahuvave. Nte nkyiara po kye tuqo. Nkye airi vaisi vara uaqama kyarerata uti variarave. Vaisi mpovanto nkyi qua rieqaro nkyi vataqiro quarive tita, nkye mwia puua hirerata kyaarerera nronra teqa vareta nyianrani nrohiqata mwia puaama kyeta mwia nkyeta kyaiqa nraamwutaavarro mwiaqatairo mwi vaisiva nkyivata nraatara kyero mpooqavata uaquia hi vaisiva variave. Nkye utuaraqaara mwiaqaa qua nronravantomava vahiananrove.

16 Nkye mpohua aanra nyaamwutareratera uti variavaro nkyita su qipa vihua variavo. Nkye nraakiara vita raupirma virara nte po kye tuqo. Nkye nraakye qora mwaanra okyara timwa nyiqata mwitaama tita, Vaisivanto Kotira nraamwu nrutu nteqaro nai kyauqu nriqiqaa vatero tiqaro, Nte mwitaa mwitaa hirerave, tirera, mwiva qari quava hia mwia tutaananrove. Vaisivanto Kotira nraamwuqi vahira kori munima nrutu nteqaro nai kyauqu nriqiqaa vatero tiqaro, Nte mwitaa mwitaa hirerave, tirera, mwiva hia mwi quara nteqa kyaarive, qiarave.

17 Nkye mwitaa tiqatama api quama qiao. Nkyi su qipa vihata variavo. Kotira nraamwuvanto vuni vahi inraikyavama vaiho. Kori munimavanto Kotira nraamwuqi vahiarora tiro, Kotira nraamwuvanto mwi munimanra vara kyotataqama kyairave.

18 Nkye mwaanra qua apiqama kyeta nraakye qora timwa nyita tiqata, Quara rukyeta Kotira mwi varia taintara vaisivanto mwi taintara nrutu nteqaro nai kyauqu nriqiqaa vatero tiqaro, Nte mwitaa mwitaa hirerave, tirera, mwiva qari quava hia mwia tutaananrove. Vaisivanto mwi taintaraqaa rukyero vatai quarara nrutu nteqaro nai kyauqu nriqiqaa vatero tiqaro, Nte mwitaa mwitaa hirerave, tirera, mwiva qari quava mwia tutaananrove. Mwiva mwi quara hia nteqa kyaarive, qiarave.

¹⁹ Nkye mwitaa tiqatama api qua ti variavo. Nkyi su qipa vihata variavo. Tainta mwiaqaa rukyeta vataa quarava hia tainta mwia nraatara kyero vuni vahi inraikyava vahirave. Kotira nraamwuqi vahi taintava vuni vahivara tiro, quara mwia vara kytotataqama kyairave. ²⁰ Vaisivanto kyauqu nriqiqaa vateqaro mwiva tainta mwia nrutu nteqaro mwiva tainta mwiavata, tainta mwiaqaa vahi inraikyavaravatama, nrutu ntaiho. ²¹ Vaisivanto nai kyauqu nriqiqaa vatero Kotira nraamwu nrutu nteqaro mwiva hia nraamwu nrutu nraahuvauma ntero, mwiva nraamwu nrutuvata, nraamwuqi varira Kotira nrutuvatama, nterove.

²² Vaisivanto nai kyauqu nriqiqaa vatero nyaamwu nrutu nteqaro mwiva hia nyaamwu nrutu nraahuvauma ntero, mwiva Kotiva mwatakyaa vi taintara nrutuvata nteqaro mwi taintaraqaa mwatakyaa viro varira Kotira nrutuvatama nterove.

²³ Mwaanra okyara ti varia vaisihuavata, Parisi vaisivata, nkye nraakiara raupirima virara rieqanama nte nkyiara po kye timwa nyatauqo. Nkye unraqama kyeqata kyuqe kyaiqa vare variahuate. Nkye uapaa kyara haantave, honti mperu mwia nraahu Mosesira qua riemwaqita viqata ntainra kye Kotiranive, qara nai mwi variarave. Nkye mwi quara nraahu riemwaqita virerata uti variqata mwaanra qua mpovanto mwi quara nraatara kyero vahira, mwi quara nkye hia rie variarave. Ntapihi kye ko ti okyararave, po kye timwa nyate okyararave, Kotirara kepukyaqama kyeta rie okyararave, nkye mwi quara mwi quarara hia nronraqama kyeta rie variarave. Nkye pata qua rieqatama mwi quaravata, nronra quavata, riemwaqita quataarave.

²⁴ Nkye mpohua aanra nyaamwutarerera uti variavaro nkyita su qipa vihata variavo. Nkye nramanri nraanre titi taqaavaro upauvanto mwipi vahata nkye mwia qatinani vara kyeta aasau nronravanto mwipi vahira mwiavatama kyeta nrapitama kye variarave.

²⁵ Mwaanra okyara ti varia vaisihuavata, Parisi vaisivata, nkye raupirima virara nte nkyiara po kye timwa nyatauqo. Nkye unraqama kyeqata kyuqe kyaiqa vare variahuate. Nkye kaapuvata tanuvata mwaanra nraahu hiqe variahuate. Nkye nkyeta pahi nraahu hiqama kyaavaro nkyi utaqi vaisi rukyevave, mpuara varevave, nkyetara nraahu rieqata vare varivave, mwi inraikyava nraahu vaiho. ²⁶ Nkye Parisi vaisi mwaahua, nkyi su qipa vihata variahuate. Nkye kaapuvata tanuvata utaqi nraante hiqama kyaivaro mwaanqanivata kyugema vahiarive.

²⁷ Mwaanra okyara ti varia vaisihuavata, Parisi vaisivata, nkye nraakiara vita raupiri hirara nte nkyiara po kye tuqo. Nkye unraqama kyeqata kyuqe kyaiqa vare variahuate. Vaisi quntamwa teta simenti ntamwa kyeta mwiqaa penti egarori qutaara nkye mwia votima kyeta variarave. Simentiqaa penti egarori qutaara taqebaro mpovanto kyugema kyero vaiho tiharovata mwataqi qutu vira mwukyaarivata tapitai inraikyava nraahuma vaiho.

²⁸ Mwia votima kyeta nraakye qoravanto nkyi mwaanqani taqebaro vaisi kyuqe hiahuave qiavarovata nkyi utaqi unra qua ti variavavata, uaqia hi kyaiqara uti variavavata, piqairave.

²⁹ Mwaanra okyara ti varia vaisihuavata, Parisi vaisivata, nkye nraakiara vita raupiri hirara nte nkyiara po kye tuqo. Nkye unraqama kyeqata kyuqe kyaiqa vare variahuate. Nkyi haivaqahua haaru variqata poropeti vaisi Kotira qua qovarama kye varu vaisihua rukyeta

quntamwa torave. Mwihua quntamwa toraqaa nkye kyuqema kyeta haraara nraamwu hoqa nyate variarave. Nkyi haivaqahua variqata avuqavuma kyeta nrohu vaisihua rukyeta quntamwa toraqaa nkye ntupi kyeta kyuqe hi variarave.

³⁰ Nkye mwihua nyaisivanto tiqata, Tire haaru mwi vakya variavaratiri, hiama tire teta haivaqahua nraantanteta poropeti vaisi mwihua ruavaratirio, qiarave.

³¹ Nkye tiqata, Tiri haivaqahua haaru poropeti rukyohua tire mwaa mwihua nyaisima varuro, qiarave. Nkye mwitaa qiavaro nkyeta qia quavama nkyita tutaiho. ³² Qio nkyeta haivaqahua uaqia hi kyaiqara tohara taara varaqita uro taiqa kyaate.

³³ Nkye quaihavanto variavo. Nkye quaiha nraaqiaravanto variavo. Kotiva nkyi ko timwa kyero qia nronraqi tuto kyaananrove. Hia qio nkye mwitaa ntuqemba kyeta vivarave.

³⁴ Nte qianinra riaate. Nte poropeti vaisive, kyuqe vu nraato vataa vaisive, kyuqe qua timwa nyi vaisihuave, sitaarita nkye mwihua mponramwu ru kyeta mponramwu rukyeta kyatariqaa hiriteta mponramwu nkyeta mwaanra nraamwuqi sitaqita ntuqutu kyeta vateta mponramwu mpo mwatukya mpo mwatukyaqitaita ntuqutu sataqita nrohivarave.

³⁵ Mwianravata rieqaro haaru mpo vaisinramwu ru kyo quavavata nkyiqaama vahiananrove. Tauraqaama kyero Everira qumina rukyoraqaatai tohara kye mwihua ruqi nrira nrumu ekyaara Mperekaiaara mwaqu Sekaraiaara rukyorave. Mwia rukyarerata Kotira nraamwuvanto hini vahuvaro, quara rukye qia quara mwate varu taintava hini vahuvaro, Sekaraiaava Kotira kyaiqa vareqaro utana varuvata mwia rukyorave. Ekyaa mwihua rukyo quavavata nkyiqaama vahiananrove.

³⁶ Nte qianinra riaate. Mpohua mpohua Kotira nraaqiara rukyo quava, ekyaa mwi quava mate mwaa entara variahuqaama vahiananrove, tiro.

*Iesusiva Ierusaremi taqovaro mwia ua huvaro po tura
(Ruku 13:34-35, 19:41-44)*

³⁷ Iesusiva mwitaa timwa kyero tiqaro, Po, Ierusaremiqinaa nraakye qora tuaavo, Ierusaremiqinaa nraakye qora tuaavo, nkye Kotira poropeti vaisinramwu ru kyaahuave. Kotiva sitai vaisihua variavata nkye ori pati kyeta mwihua ntuqutu kyaahuave. Kokoraaravanto nai nraatiqaa nraaokya iri kyero qutaintema kyena nte airi nani nkyiara po timwa kyena nkyiqa ntaqikyiankye tuqata nkye ni qoririma kyeta ni qaqla kyaavo.

³⁸ Mwia kyaara Kotiva nkyi qaqla kyairaro nkyi mwatukyaqi hia vaisivata varivaro qumina mwata nraahuma vahiananrove.

³⁹ Nte qianinra riaate. Nkye mwaa entaraqaataita hia ni taqaraitita varivaqena nte qaiqaa tumu variarita nkye mwi entara ntapihi kyeta ni taqeta nianra tiqata, Kotiva titai vaisiva tumiho. Mwia kyuqema mwataate tivarave, tiro.

24

*Kotira nraamwu ntukuraakurama kye taiqa kyerara tura
(Maaki 13:1-2; Ruku 21:5-6)*

¹ Iesusiva mwitaa timwa kyero Kotira nraamwu mwini kyero virera utuvata mwia nraaqiaranramwuvanto tiqata, Kotira nraamwu kyuqera mwaa taqaante, tuvaro ² Iesusiva eo tiro, Nkye mate nraamwu mwaa mwiavata kyuqe inraikya mwipi vahiravata taqaavaro vahirave. Nte qianinra riaate. Nraakiara ori taaqautaava mpoqiatovata hia nai mwoqaqa nai mwoqaqa vahiananrove. Nraamwu mwaa ntukuraakurama kyaivaro tumu ntiro orivanto mumuni utu quananrove, tiro.

*Iesusiva nraakiara airi muaanravanto qovara hiananrove tura
(Maaki 13:3-13; Ruku 21:7-19)*

³ Iesusiva mwitaa timwa kyero uro Oripi taaqiqaa mwatakyaa viro varuvata mwia nraaqiaranramwuvanto nkyiari nraahu mwiva varunani uro nteta mwia kyapara hita tiqata, Vaakya qiarava taireve qovara hiananrove? Nanra inraikyavanto qovara hiraqeta tire mwiaqaa vitama kye taqetave tire iara mwiva qaiqaa tuminranro mwaa mwatara taiqaani entava qaumatomava vaiho qiananrave? tita.

⁴ Mwihua mwitaa tuvaro Iesusiva tiqaro, Mpowanto nkyi unra qua timwa nyianinranra rauriqata variate. ⁵ Nraakiara vaisi airivanto qovarama vita ni nutu nteqata Kotiva ni titaihana nruvave tivata airi nraakyе qoravanto mwihua unra quara qutaa quave tivarave.

⁶ Nkye varivata ntaqiqata qua vora ntaivata hia aatu hiate. Ntaqi quava aanrasairo nrinrata hia aatu hiate. Ntaqi variva nri ntairata nkye ekyaa enta nri ntaiho tivorave. Mwi inraikyava nraante qovara hiananrove.

⁷ Mpo mwatanaava mpo mwatanaanravata ntaquananrove. Qiata vaisivanto qiata vaisivata ntaquananrove. Mpo mwataqi mpo mwataqi nronraqama kye aara nte entava vahiananrove. Mpoqi mpoqi mwatura tuananrove.

⁸ Ekyaa mwi inraikyava qovarama virata hia ekyaa enta nri ntaiho qiate. Nraaqiara mwatarero qakyo atura ntuariva vahiaro vuni nriqa vi inraikyara pataqia tohara taintema kyero, muaanra vahiani entava qati tohara taiho, qiate.

⁹ Mwi entara nkyi ntavaaqavuqita uro kyaivata nkyi uaqlama nyateta nkyi ru kyevarave. Mwi entara nkye ni nraakyе qora varivatara tita, mwia kyaara ekyaa mpo mwatanaa mpo mwatanaahua hia nkyiara mwutukya vahirata varivarave.

¹⁰ Mwi entara nianra qutaa mwivave tihua airivanto qaqlira kyeta nramwutaavanto nrivata nkyiari henahua qovarama kyeta vitira mwivave mwaa mwivave timwa kyeta mwihua nramwutaqa hivarave.

¹¹ Mwi entara airi vaisivanto qovarama vita variqata nte Kotira qua qovarama kye varuvave timwa kyeqata airi nraakyе qora unra aanra nyaamwutevarave. ¹² Mwi entara uaqia hiari kyaiqava nronraqama kyero vahirata airi nraakyе qoravanto mpohuara mwutukya vahianinra qaqlira kyevarave.

¹³ Mwi entara hia pupohairaro kepukyaqama kyero variqiro viqaro uro kyuqe aanra taiqa kyaani vaisira, mwiama Kotiva vitairaro nyaamwuni uro variananrove. ¹⁴ Kotiva nraakyе qoraaqaa ntaqikyiani quara timwa nyiqi vivata ekyaa mwata mwaqqaa varihua mwi quara riaivarao qio mwiaqatairo ekyaa enta nri ntaananrove, tiro.

*Anoma kyero qora inraikyavanto qovara hianinranra tura
(Maaki 13:14-23; Ruku 21:20-24)*

¹⁵ Iesusiva mwitaa timwa kyero mwiva tiqaro, Nraakiara nkye taqaivaro uaquia hiari inraikyava vaisi vehi utu kyaari inraikyava qovarama quananrove. Vetato entaqaa poropeti vaisi Ntanieriva mwi inraikyara qora inraikyara turave. Nkye taqaivaro mwi inraikyava Kotira nraamwu turuarani hia qumina vaisivanto vera nteta vari nraamwunraqi uro siviro variananrove. (Mwaa quara kyaara ntirava ntapihi kyera riaante.) ¹⁶ Mwiva mwini uro varirata Iutiaani varihua sivita hiantamwa teta verara taaqiqaa quate.

¹⁷ Mwi entava nri ntairaro nraamwu aatareqani variariva hiantero virera hiro hiama nraamwujaitiro vera ntero mpo inraikyavata varaarive, qatima hiantero quarive. ¹⁸ Mpovanto aakyogi kyaiqa vare variariva hiama hiantero nai vaaquatua vararaitiro, qatima hiantero quarive.

¹⁹ Mwi entara nraaqiara tuaqama quari nraakyevave, nraamwa mwi variari nraakyevave, po, anoma kyero mwihuara hia kyuqe enta vahiananrove.

²⁰ Hia kyuqema kyero huari itaani entaraqaave, mwaanraqaave, mwi entava nri ntairata nkye hianteta quare tira mwukyaari tukyevarave. Mwianra rieta nkye Kotirara aakyara tivarohuari kyuqema kyero itaaninraqa mwi entava nrinrata nkye qio aatu quate.

²¹ Po, nraakiara mwi entava nri ntairata muaanra nronra vareta atura ntqata varivarave. Nraakye qoravanto uaqiamma vita varivarave. Haaru mwata mwaa ututo entaraqaatairo hia mwitaa hi entavavata qovara hurave. Nraakiaravata hia mwi entara voti hiariva qaiqaavata qovara hiananrove.

²² Mwi entava mpuahaa enta vahiratavauma, ekyaa nraakye qora taiqa vivaro hia mpooqavantovata variananrove. Qio Kotiva nai kyaama tai nraakye qorahuara rieqaroma mwi entara qiquqama kyaananrove.

²³ Mwi entara mpovanto nkyiara Kotiva titava Mesaiaavanto mwainima variho, mwiniima variho, tirera, hia mwia qua riaate.

²⁴ Mwi entara airi vaisivanto qovarama vivaro mpovanto unra tiro tiqaro, Nte Mesaiaave, tiraro mpovanto, Nte Kotira qua qovarama kye varuvave, tiraro mwitaamaqita viqata airi unra ti vaisihua qovarama vivarave. Mwihua qovarama vita unra kyaiqa varaqi viqata Kotiva nai kyaama tai nraakye qorahuara mwihua tiri quara qutaa quave tiqata uaquia hi aanraqaa quate titi, nronra kyaiqa varaqita vivarave.

²⁵ Qio nkye hia mwi vaisihua quara qutaa quave qiate tina, nte mwaa entara variqana nraakiara qovara hianinranra mate nkyi timwa nyi varuqo. (Nte nraakiara tumu qoqaa variarita ekyaa nraakye qora ni taqevarave.)

²⁶ Mwi quara riemwaqita vivaro nraakiara mpovanto nkyi timwa nyiqanro nianra mwiva qovarama viro qumina satama variho tirera, hia mwini ni taqarerata quate. Nkyi timwa nyiqanro nianra mwiva nraamwu mwipi uqeta viro variho tirera hia mwia quara qutaave qiate.

²⁷ Aaquakyyaa tiharo ekyaa nyaamwuvanto ntuvahama vintema kyenama nte mwatani mwatatai nraaqiarava qoqama tumuaninrave.

²⁸ Taraqaave qutu quari inraikyava vahianinra mwiaqaama memon-ravanto ntuvaantua hivarave, tiro.

Iesusiva nai qaiqaa mwata mwaini tumuaninranra tura

(*Maaki 13:24-27; Ruku 21:25-28*)

²⁹ Iesusiva mwitaa timwa kyero tiqaro, Nraakiara muaanra nronra vareqata atura nti entava taiqa viraro mwi entaraqaatairo qamwanrama huari vuvanto entama viraro toravanto hia itairaro qovoravanto tumu nti tumu nti hiraro nyaamwuni kepuuya inraikya vahiva ekyama qakyaa qakyaa hiananrove. (*Aisaiaa 13:10, 34:4*)

³⁰ Mwi entara nraakye qoravanto nyaamwuqi mpo inraikya qovara hianinra taqeplatama qio mwia nianra mwiva tuminrenro tera iho tivarave. Mwihua mwitaa timwa kyeta ekyaa mwata maata vahintema varihua kyora mwata hivarave. Mwihua kyora mwata hi variqata taqe varivage nte mwatani mwatatai nraaqiarava nyaamwusaina tonamwuqi tumi variarita ni taqevarave.

Nte mwunruqama taari inraikyava mpoqama kyero iteru ntuvaahero ante anta hi variraqena nte kepukyavanto tumi ³¹ variqana nyaamwunyaahua sitaarita ntomavanto nronraqama kyero nruqua tirata mwihua uro mwata mpoqitai mpoqitaita Kotiva nai kyaama tai nraakye qorahua ekyaa ntuvaantuama kyeta sitevarave, tiro.

Iesusiva fikiqaa vitama kye taqaate tura

(*Maaki 13:28-31; Ruku 21:29-33*)

³² Iesusiva mwitaa timwa kyero tiqaro, Nkye fiki kyatari vitama kye taqeplatama mpo qua ntapihi kyeta riaate. Kyatari mwiva tamwa riemwa taiqa kyero vahiro mwiaqaatairo qaraakya mwunri ntarero utihata nkye mwiaqaa vitama kye taqeta tiqata, Huari nronra itaari entava qaumatomata vaiho, qiarave.

³³ Mwia votima kyeta nraakiara qovara hiani inraikyarara tura, nkye mwia vitama kye taqeta nianra mwiva tumuani entava qaumatomata vaiho tivarave.

³⁴ Nte qutaama tuqo. Mwaa entara varihua hia ekyaa qutu vivaro mwi inraikyara mwi inraikyara tuva qovara hiananrove.

³⁵ Nyaamwuvantovata mwatavantovata taiqa viraro ni quavanto nraahuma qati vahiqiro quananrove.

Hia mpovanto nte tumuani entara ntapihi kyairave tura

(*Maaki 13:32-37; Ruku 17:26-30*)

³⁶ Iesusiva mwitaa timwa kyero tiqaro, Ta iherarave, huari vuvanto taraqaave, vahiraqe nte tumuaninrave? Hia vaisi mpovanto ntapihi kyairave. Hia nyaamwunyaahuavata mwianra ntapihiarave. Ntenavata mwatani mwatatai nraaqiarava variqana hia mwianra ntapihu-rave. Kotiva ni kova, mwiva nraahu mwi entarara ntapihirave.

³⁷ Noaava varu entara nraakye qoravanto utuntema kyero nraakiara nte mwatani mwatatai nraaqiarava tumuani entaraqaa vahiananrove.

³⁸ Mwi entara hia vati nramanrive, humwunravanto ntumwaqu kyo entara nraakye qoravanto kyara nreta, nramanri nreta, nraata vaati vareta, mwitaamaqi vi varuvaro Noaava nramanriqaanaa nraamwuqi viqetero varuvaro ³⁹ vati humwunravanto nrivi varuvaro mwihua su nyaatovanto ntapihi vuvata tiqata, Qikye, tire taiqa quara entava nri

ntaiho, tuvaro nramanrivanto mwihua ntaqutu taiqa kyorave. Nte mwatani mwatatai nraaqiaravama varuqo. Nte uro ntantena tumuani entaraqaavata nraakye qoravanto kuaa qarama kyeta varivarave.

⁴⁰ Mwi entara vaisi taaratanavanto aakyogi kyaika vare varivaqena nte kuaiku nraahu vitena mpo mwia kyaaninrave. ⁴¹ Mwi entara nraakye taaratanavanto kyara taiti nti varivaqena nte mpo vitena mpo mwia kyaaninrave. ⁴² Nkye nkyi nronravanto tumuani entara hia ntapihiahura tita, nkye taqe variqata variate.

⁴³ Qio mwaa quara rieqata variate. Nraamwu gova variqaro mpuara vaisivanto nrianinra ntapihi kyero nai nraamwuqaa ntaqikyi vari-tiri, hiama mpuara vaisivanto nraamwuqi viqetero mpuara varaitiri. ⁴⁴ Mwi quara rieqatama nkyevata terama teta variqi viqatama ni pekya variate. Nte mwatani mwatatai nraaqiaravama varuqo. Nkye nianra hia tumuananrove ti entara, mwi entaraqaama nte tumu ntaaninrave, tiro.

Kyuqema kyero kyaiqa varai vaisiraqaavata uaqama kyero kyaiqa varai vaisiraqaavata ntumwa kyero timwa nyunra

(Ruku 12:41-48)

⁴⁵ Iesusiva mwitaa timwa kyero tiqaro, Kyaiqa vaisi kyuqeva nai nronra vaisira rieqaro kyuqema kyero kyaiqa vare variari vaisiva, mwiva nataa hiarivave variananrove? Mwiva kyaiqa vaisi mwataaa hiarivama variananrove. Mwia nronra vaisivanto nyianrani virera hiro mwi vaisira nronraqama kyero tiqaro, Ena kyaiqa vaisi hini mwihuqaavata ntaqikyiqara mwi entara mwi entara kyara tukyama kyera nyante, timwa kyero ⁴⁶ quariva nrohiro uro ntantero nrumu taqairaro mwia kyaiqa vaisivanto mwiva tintema kyero kyaiqa vare varirera, nrumu taqero mwia kyuqema mwatairaro mwiva qamwataaananrove.

⁴⁷ Mwiva kyuqema mwatero mwi vaisirara tiqaro, Nte qaiqaa i nronraqama kyaarira e nte vataani inraikyaraqaa ekyaama ntaqikyinanrave, qiananrove, tuqo.

⁴⁸ Kyaiqa vaisi mwiva qaqla kyero hia mwitaa hiraitiro, uaqama kyero kyaiqa vareqaro nai riemwa kyero tiqaro, Qaqao, ni nronravanto qakyoma kyeroma uro ntantero nriananrove, timwa kyero ⁴⁹ mwiaqaatairo nai hena kyaiqa vaisi mwihua ntuqutu kyero uro mpo-qama kyeta uera nramanri nre variahua kyapata kyaravata nramanrivata nramwaqiro virera, ⁵⁰ mpo enta, mwia nronra vaisivanto mwi entaraqaah iama nriananrove qiani entaraqaah, nrihanrama mwatero mwia nronra vaisivanto uro ntantero nrumu mwia kyaiqa taqero ⁵¹ nai kyaiqa vaisi mwia ntuqutu kyero vatero mwia titero tiqaro, Unraqama kyeqata kyuqe kyaiqa vare vaisihua uaqia hi mwatara varenani evata quante, tiraro ntateqata vai kutinani mwiva quananrove, tiro. Iesusiva turama.

25

Mwanraata kyauqurutanaqaa ntumwa kyero tura

¹ Iesusiva tiqaro, Ekyara entavanto nri ntairaro Kotiva nraakye qoraqaa ntaqikyiariva vahirero mwataamama vahiananrove. Mwanraata kyauqurutavanavanto nkyiari nraata vaati varovau viqata qaraakya nraakye varo vaisira uro entaqi vita vareta mwiavata kyara

nranrenrata uti variqata mwihua nkyiari ramuvata vareta mwi vaisira vitarerata vurave.

² Mwi mwanraatahuaqitaita kyauquruvanto hia kyuqe su nyaato vauhua vuvata hini kyauquruvanto kyuqe su nyaato vauhua vurave.

³ Hia kyuqe su nyaato vauhua kuaiqia kuaiqavanto nkyiari ramu nraahu vareta hia qia ito vahamwenranra vararaitita, qati vurave.

⁴ Qati vuvata kyuqe su nyaato vauhua kuaiqia kuaiqavanto nkyiari ramuvata vareta vahamwenra taquvata vareta vurave.

⁵ Nraakyе varo vaisira huntа kyarerata vuvaro mwi vaisiva hia vaakya nri ntovata mwinramwuhua vuruara huvata vaita vurave.

⁶ Mwanraatanramwuvanto vaite varuvaro enta mwutukyaqi mpovanto aakyara ntero tiqaro, Nraakyе varaari vaisiva nri variho. Nri-vagenramwu uro mwia huntа kyaare, tuvata ⁷ mwanraata kyauqurutanavanto sivita nkyiari ramu kuaiqia kuaiqia terama kye vateta varuvata ⁸ hia kyuqe su nyaato vahunramwuhua kyuqe su nyaato vauhuara tiqata, Qikye, tiri ramu ekyaa qipa viho. Nkye vahamwenra mponramwu timwivage teta ramuqi rauru taare, tuvata ⁹ mwihua qaqaо tita, Nkyivata vahamwenra nyianranro hia qioqa hiankyorave. Nkye hianteta vahamwenra kyoqaa hianasaita uro kyoqaa hiate, tita.

¹⁰ Mwitaa tuvata mwihua vahamwenra kyoqaa hirerata vuvaro nraakyе varo vaisiva nri ntorave. Mwiva nri ntovata mwanraata kyauquruvanto vaakya teramato nramwuhua mwia vatama kyeta nraamwuqi vera nteta kyara nre varuvaro qesa tita tora.

¹¹ Qesa tita tovata mwanraata mpo mwinramwuhua nraakiara nri nteta tiqata, Nronrao, nronrao, qesa qatua timwa taante, tuvaro ¹² nraakyе varo vaisiva mwiva qaqaо tiro, Nte hia nkyi taqauhuave. Hia qesa qatua nyataaninrave, turave, tiro.

¹³ Iesusiva mwi quaraqaa ntumwa kyero timwa nyinro tiqaro, Nkye mwi quara rieqatama ekyara entavanto nrianinra nkye hia ntapihiarara tita, nkyevata taqe variqata teramateta variate, tiro.

Nai kyaiqa vaisi taaramponramwu munima nyunraqa ntuma kyero tura

(Ruku 19:11-27)

¹⁴ Iesusiva mwitaa timwa kyero mpo quaqaa ntumwa kyero timwa nyinro tiqaro, Ekyara enta nri ntairaro Kotiva nraakyе qoraqaa ntaqikyiariwa mwaa quara votima kyeroma vahiananrove. Vaisi nronra mpovanto nyianrani virera hiro nai kyaiqa vaisinramwu nyaanrama kyero ni munimaqqaave, nte vatau inraikyaraqqaave, ntaqikyi mataate timwa kyero vurave.

¹⁵ Virera hiro nai kyaiqa vaisi munima tukyama kye nyunrave. Mwiva nkyiari kyaiqa varora mwivau munima mwia tukyama kyero nyunrave. Mpora 5,000 kinaa mwinro, mpora 2,000 kinaa mwinro, mpora 1,000 kinaa mwunrave. Nyitero nyianrani vurave.

¹⁶ Nyianrani vuvare 5,000 kinaa varo vaisiva mwiva veva ntero vuva uro mwi munimanraqotairo kyuqema kyero kyaiqa varaqiro viro uro mpo 5,000 kinaavata varorave.

¹⁷ Mwiva mwitaa huvaro 2,000 kinaa varo vaisivavata veva ntero vuva uro mwi munimanraqotairo kuua qarama kyero kyaiqa vareqaro mpo 2,000 kinaavata varorave.

¹⁸ Mwitaa huvaro 1,000 kinaa varo vaisiva veva ntero hia mwiaqotairo kyaiqa utiraitiro uro mwata quvu kyero mwi munimanra uqeta kyero mwataaqi quntamwa tero qumina varurave.

¹⁹ Mwitaa huvaro mwihua nronra vaisivanto mponani uro mpua-haama vari kyero uro ntantero nri ntero munima nyunra mwia ntapihirera hurave. ²⁰ Ntapihirera huvaro 5,000 kinaa varo vaisiva nri ntero mwi munimanra vatama k yero 5,000 kinaa mpovatama kyero mwinro tiqaro, Nronrao, E nianra 5,000 kinaaqaa ntaqikyi mataante qiaranama nte mwi munimanraqaa ntaqikyiqanama kyaiqa vara kyenama 5,000 mpoqiavata varauqo, tiro.

²¹ Mwitaa tuvaro mwia nronra vaisivanto mwia timwa mwinro tiqaro, E nianra riemwaqira viqarama kyugema kyera varaaro. E pata inraikyaqaa kyugema kyera ntaqikyi mataananranra tina, nte i nronraqama kyaarira e nronra inraikyaqaa ntaqikyinanrave. Qio nrinra ni vatama kyera qamwateqara variante, tiro.

²² Mwitaa tuvaro 2,000 kinaa varo vaisivavata nri ntero tiqaro, E ni 2,000 kinaa mpira mwiaqaa ntaqikyiente qiarana nte mwiaqaa ntaqikyiqana kyaiqa utu kyena 2,000 kinaa mpovata varauqo, timwa kyero mwi munimanra mwuvardo ²³ mwia nronra vaisivanto tiqaro, E nianra riemwaqira viqarama kyugema kyera varaaro. E pata inraikyaqaa kyugema kyera ntaqikyi mataananranra tina, nte i nronraqama kyaarira e nronra inraikyaqaa ntaqikyinanrave. Qio nrinra ni vatama kyera qamwateqara variante, tiro.

²⁴ Mwitaa tuvaro mwia kyaiqa vaisi 1,000 kinaa varova nri ntero tiqaro, Nronrao, nte ntapihi kyauqara e kyaiqara vuavi raavira ti variara vaisivave. E hia ena vara tutaana kyarara vanti variaravave. E hia kyara humwu isataananraqaataira uro kyara vare variaravave. ²⁵ Nte mwianra rienama i nraatu aatu hiqanama hia i munimaqo kyaiqa utiraitina, mwata quvu kyena mwipi quvu ntamwa kyena inani uqeta mwataurave. Qio mwaa taqaante. Ena munima mwaa ena varaante, tiro.

²⁶ Mwitaa tuvaro mwia nronra vaisivanto mwianra tiqaro, E kyaiqa vaisi uaqia hiaravama variaro. Qumina aanra nrohinanranra nraahu rieqara hia kyugema kyera kyaiqa vare variaravama variaro. Qutaave nte mpohua vara tutaara vantina mpohua isataaraqaatairo qupiqaira vantuqo?

²⁷ E mpo mwitaa hiqara nanraqamave hia ni munima varaqira uro mpenki nraamwuqi mataaro? E mpenkiqi vatairaqena nte uro ntantena nrianriva mwi munimanra varena mpoqiavata mwiqitaina varaataarave, tiro.

²⁸ Mwitaa timwa kyero mporara tiqaro, Mwi vaisiraqitaira 1,000 kinaa mwia vara kyera 10,000 kinaa vatai vaisira mwiante.

²⁹ Kyugema kyero airi inraikyaqaa ntaqikyi mate vari vaisira nte mpoqiavata mwianrinro mwiva mantaquma kyeroma varaananrove. Hia mpo inraikyaqaa ntaqikyi mate variani vaisiraqaataina nte mwiva nanra inraikyaqiae vataaninra ekyaama vara kyaaninrave, tiro.

³⁰ Mwia nronra vaisivanto mwitaa timwa kyero tiqaro, Qio uaqia hi kyaiqa vaisira mwia vitaqita uro mwaqaqani kyaivarо kyokiraqi ntateqaro nkyiari aanrai kutiqata variraqi variarive, turave, tiro. Iesusiva mwi quaraqaa ntumwa kyero timwa nyunra.

Ekyaa entaqaa nraakyee qora tukya hianinranra tura

³¹ Iesusiva mwitaa timwa kyero tiqaro, Nte mwatani mwatatai nraaqiaravave. Nraakiara nte nronraqama vina vunyaa vaisivanto variqana nyaamwusaina tumuanrita nyaamwunyaahua ni vatama kyeta tumi varivaqe tumu ntenu nronra vaisi taintaqa mwatakyaa vina varianinrave.

³² Variarita ekyaa mwata maata vahintema vari nraakyee qorahua ni puqaa ntuvantuama vivaqe nte mwihua ntainra kyena taaratanaqaa variate qianinrave. Sipisipi qova nai sipisipivata memenravata ntainra kyero ³³ sipisipi nai kyauqu kyaatutani sita vatero memenra sita nai kyauqu kyaantaaqani vataintema kyena, nte mwatani vari nraakyee qorahua taaratanaqaa ntainra kyaaninrave.

³⁴ Nte mwitaama kyena taaratanaqaa ntainra kyena vatenama nte vunyaa vaisivanto variqana nte ni kyauqu kyaatutani varihuara tiqana, Nriate. Ni kova nkyi kyugema nyataihua variavo. Haaru mwaa mwataru ututo entaraqaatairo Kotiva nkyiara rieqaro nkyita kyaama tero terama tai mwatukyaraqi nrita variate. Nkye ni kyugema mataahuave.

³⁵ Ni kyara nraataa ihana varuqata nkye ni kyara mpiorave. Ni nramanri nraataa ihana varuqata nkye ni nramanri mpiorave. Nte mpo mwatanaa vaisivanto varuqata nkye nianra qamwateqata nkyeta nraamwuqi ni pitaqita uro kyaarave. ³⁶ Nte hia tuavaaqa vatauqata nkye ni tuavaaqa mpiorave. Nte nriqa vihana varuqata nkye kyugema kyeta niqaa ntaqikyiariave. Nte karavuqi varuqata nkye nrumu ni taqaarave, qianinrave.

³⁷ Nte mwitaa qiarita ntapihi kyeta nrohi vari nraakyee qorahua nianra mwitaama tivarave, Nronrao, taire tire i taqaurara kyara nraataa ihara variarata tire i kyara mwunanrave? Taire tire i taqaurara nramanri nraataa ihara variarata tire i nramanri mwunanrave? ³⁸ Taire tire taqaurara e mpo mwatanaa hiarata tire i vitaqita teta nraamwuqi kyaunanrave? Taire tire taqauraro i tuavaaqa hia vahara variarata tire i tuavaaqa mwunanrave?

³⁹ Taire tire taqaurara i nriqa vihara variananrave? Taire tire i taqarerera karavuqi vunanrave? tivarave.

⁴⁰ Mwihua mwitaa tivaqe nte vunyaa vaisivanto variqana mwihua nkyiari timwa nyina tiqana, Nte qianinra riaate. Nkye ni kata pakya hia nrutu vahianinra mpo kyaahaqa hiqatama nkye nivatama kyaahqama mataarave, qianinrave.

⁴¹ Nte mwitaa timwa kyena ntenu kyauqu kyaantaaqani varihuara mwitaama qianinrave, Nkye nte varunasaita quate. Kotiva nkyiara uaqiamma quate tiro, tirave. Kotiva Saataaninravata, Saataaninra tovevaana mwihuaravata, rieqaro qia nronra itaira terama kyero vataira nkye nrumu quate.

⁴² Ni kyara nraataa ihana varuqata nkye hia kyara mpiorave. Ni nramanri nraataa ihana varuqata nkye hia ni nramanri mpiorave.

⁴³ Nte mpo mwatanaa vaisivanto varuqata nkye hia nianra qamwateqata ni pitaqita nkyeta nraamwuqi kyaarave. Nte hia tuavaaqa vatauqata nkye hia ni tuavaaqa mpiorave. Nte nriqa vihanave, karavuqive, varuqata nkye hia nrumu ni taqaarave, qianinrave.

⁴⁴ Nte mwitaa qiarita mwihuavata tivarave, Nronrao, taireve tire taqaurara i nraataa ihara variaro? Taireve i nramanri nraataa ihara

variaro? Taireve e mpo mwataanaa vaisivanto variaro? Taireve e tuavaaqa hia vahara variaro? Taireve i nriqa vihara variaro? Taireve e karavuqi variaro? Taireve e mwitaa mwitaama variarata tire hia i kyaahaqa hunanrave? tivarave.

⁴⁵ Mwihua mwitaa tivaqe nte qianinrave, Nte qianinra riaate. Nkye hia nrutu vahianinra mpo hia kyaahaqa hiqatama nkye nivatama hia kyaahaqama mataarave, qianinrave.

⁴⁶ Nte mwitaa qiarita mwia kyaara mwihua nkyiari kyoqaa vareta ekyaa enta atura ntqata variqi vivata ntapihi kyeta nrohi vari nraakye qorahua nkyiari kyoqaa vareta ekyaa enta kyuqema kyeta qati variqita vivarave, tiro. Iesusiva turama.

26

Iesusira ru kye quara ntuvantua hita tura

(Maaki 14:1-2; Ruku 22:1-2; Ioni 11:45-53)

¹ Iesusiva mwi quara mwi quara timwa nyi taiqa kyero nai nraaqiaranramwuanra tiqaro, ² Nkye ntapihi kyaarave. Taara enta nritarairaro haaru nyaamwunyaava qati vekyahu nyatorara rieqata omwata nre entava nriananrove. Mwi entaraqaa ni ntavaaqavuqita uro kyaivata ni kyatariqaa rukyeta hiritevarave, tiro.

³ Iesusiva mwi quara nai nraaqiaranramwu timwa nyitero varuvata Kotira kyaiqa vara mwate varuhua mwihua nronranramwuvata, Iuttaa nronranramwuvantovata, mwihua Kaiapaasira nraamwuqi uqeta kyeta ntuvantuuma vita. Kaiapaasiva Kotira nraamwuqaa ntaqikyiqaro vunyaa vaisivanto varura ⁴ mwia nraamwuqi ntuvantuuma vita Iesusira ntavaaqavuqita uro rukyerara uqetakyeh qu titi tiqata, ⁵ Omwata nraana entaraqaa mwia ntavaaqavu kyaarata nraakye qoravanto inronramaqita ntaqivorave, tura.

Nraakye mpovanto Iesusiraqaa vahamwenra qu mwatora

(Maaki 14:3-9; Ioni 12:1-8)

⁶ Iesusiva Mpetaanini Saimoninra nraamwuqi uro varura. Saimoniva tauraa varuvaro tauma rumpuaravanto mwamwanta nre varura.

⁷ Iesusiva mwi vaisira nraamwuqi uro varuvaro nraakye mpovanto vera ntero Iesusira kyuqema mwatarero vahamwenra kyuqe mwunta vura nronra munima kyora ori taquqi varero uro Iesusiva taintaqaa kyara nre varuvaro mwia qiataqaa rauru mwatero.

⁸ Mwia qiataqaa rauru mwatovata mwia nraaqiaranramwuvanto taqeta nraakye mwia inronra hita tiqata, Nanraqamave mwitaama kyero vahamwenra mwia qumina taiqa kyaiho?

⁹ Vahamwenra mwia nyita nronra munima vara kyeta vehi nraakye qora nyiataarave, tita.

¹⁰ Mwihua mwitaa ti varuvaro Iesusiva mwihua qua riero tiqaro, Nkyenramwu nanraqamave nraakye mwia inronra hi variavo? Mwiva mwitaa hiqaroma ni kyuqema mate variho. ¹¹ Vehi nraakye qora mwihua ekyaa enta nkyivata variqita vivarave. Nte nraahuma hia ekyaa enta nkyivata variqina quaninrave.

¹² Nraakye mwaava vahamwenra qu mategaroma ni quntamwa terara tera hi variho. ¹³ Nte qutaa qianinra riaate. Nraakiara ni qua mwakyaakya nraakye qora timwa nyiqatama mate nraakye mwaava

niqaa vahamwenra qu matairara rieqatama mpo mwatanaa mpo mwatanaahua timwa nyivata rievarave, tiro.

Iutaasiva Iesusira nramwutaa kyauquqi kyero munima varaani aanranra qua timwa kyero taaqau tora

(Maaki 14:10-11; Ruku 22:3-6)

¹⁴ Iesusiva mwitaa tuvaro Iesusira nraaqiara 12 nramwugitairo mpovanto mwia nrutu Iutaasi Isikeriotiva veva ntero Kotira kyaiqa vara mwate varu vaisihua mwihua nronra vaisinramwu varunani vuva ¹⁵ uro mwihua kyapara hiro tiqaro, Nte Iesusira qovarama kye nkyi kyauquqi nrumu kyaankyeru, nkye nanra kyoqaave ni mpivarave? tuvata mwihua ori munima 30 nramwu kyaara ntumwa kyeta mwuvaro Iutaasiva mwi munimanra varero ¹⁶ mwi entaraqaatairo mwihua kyauquqi Iesusira kyaani aanranra puaamaqiro vura.

Iesusiva nai nraaqiara kyapata vekeyahu nyato kyarara nronra

(Maaki 14:12-21; Ruku 22:7-14; Ioni 13:21-30)

¹⁷ Hia kyoto mperetira omwata nre iherava nri ntovata vuni nrinto entaraqaa mwia nraaqiaranramwuvanto Iesusiva hunani nri nteta kyapara hita tiqata, Taraqive tire uro terama mwataarara e vekeyahu nyato entarara rieqarama mwi kyarara nrenanrave? tita.

¹⁸ Mwihua mwitaa tuvaro Iesusiva tiqaro, Nkye Ierusaremini uro vaisi mpora mwitaama qiate, Mwaanra qua tiri timwa timwi vari vaisiva tiqaro, Mwaa entava ninima qovarama viho. Nte ntena nraaqiara kyapata i nraamwuqi vekeyahu nyato kyarara nranrenrave tiho, qiate, tiro. ¹⁹ Iesusiva mwitaa tuvata mwia nraaqiaranramwuvanto Iesusiva tuntema kyeta mwi kyarara terama kyeta vatora.

²⁰ Terama kyeta vatovaro enta huvaro Iesusiva nai nraaqiaranramwu kyapata uro kyara taintaqaa mwatakyaa variro kyara nre varura.

²¹ Kyara nreqaro mwihua timwa nyinro tiqaro, Nte qianinra riaate. Nkyiqitairo mpovanto ni qovarama kyero nramwutaa kyaauquqi kyaananrove, tiro. ²² Mwitaa tuvata mwia nraaqiaranramwu mwutukya uaquia huvata mwihua kuaiqia kuaiqiatanto Iesusira kyapara hita tiqata, Nronrao, e nianrave qiaro? Hia nte mwivave, hia nte mwivave, timwaqita vita.

²³ Mwitaa timwaqi vuvaro Iesusiva tiqaro, Mpereti vara kyeta tiretana kuaa vakya mwaati tanuqi ntaarava, mwi vaisivama ni qovarama kyaananrove. ²⁴ Ni mwatani mwatatai nraaqiara mwitaama kye rukye quara haaru qara ntumwa torave. Qio mwi quava mwivauma vahiananrove. Ni mwatani mwatatai nraaqiara qovarama kyaani vaisirara po timwa mwatauqo. Mwia nrova hia mwia mwata kyaataara mwia mwata torave, tiro.

²⁵ Iesusiva mwitaa tuvaro Iutaasiva mwie qoqama kyaariva Iesusira kyapara hiro tiqaro, Mwaanra ti variarao, e nianrave qiaro? tuvaro Iesusiva tiqaro, Eo, nte iarama tuqo, tiro.

Mperetiaravata uainianravata timwa tora

(Maaki 14:22-26; Ruku 22:15-20; 1 Korinti 11:23-25)

²⁶ Iesusira nraaqiaranramwu kyara nre varuvaro Iesusiva mpereti vara kyero Kotirara kyuqeve timwa kyero nteqa kyero nai nraaqiaranramwu nyinro tiqaro, Mwaa vara kye nraate. Mwaa ni mamantama iho, tiro.

27 Mwitaa timwa kyero mwiva uaini kaapu vara kyero Kotirara kyuqeve timwa kyero mwinramwuhua viti nyinro tiqaro, Nkye ekyaa mwihua mwaa nraate.

28 Mwaa ni nraanrema iho. Kotiva nraakye qoravata qaraakya qua vataari quava mwi quava kepukyaqama quarive tiro, ni nraanrevanto mwia kepukyaqama kyaananrove. Ni ru kyaivaro ni nraanrevanto rauruariva airi nraakye qora kyaahaqa hiqaro mwihua uaquia hiani quara nruka nyataaananrove.

29 Nte qianinra riaate. Mwaa entaraqaataina nte hia uaini nraraitina qati variqi quarita, nkye ni kova ntaqikyianinraqi nivata uro varivaqe nte mwi entaraqaa nkyi kyapata qaraakya uaini nraaninrave, tiro.

30 Jesusiva mwitaa timwa kyero nai nraaqiaranramwu kyapata Kotirara ihi timwa kyero veva ntero Oripi taaqiqaara vurama.

*Pitaava nte hia Jesusira taqaurave qianinranra Jesusiva tura
(Maaki 14:27-31; Ruku 22:31-34; Ioni 13:36-38)*

31 Mwihua mwini vuvaro Jesusiva mwihua timwa nyinro tiqaro, Nkye mate entaqi ni kyetama aatu ntuqezaa hita vivarave. Kotira mpukuqi qara ntumwa to quava mate mwivauma vahiananrove. Mwataama tiro: Sipisipiqa ntaqikyiani vaisira Kotiva rukyairata sipisipi mwihua aatu ntuqezaa hita nkyiariara nkyiariara api mpona mpona vivarave, turave.

(Sekaraiaa 13:7)

32 Qio nraakiara ni vara qati sivuma kyairaqe variqana nkyi vuni nte nraante Karirini quaninrave, tiro.

33 Jesusiva mwitaa tuvaro Pitaava qaqao tiro, Ekyaa mwaahua i kyeta aatu vivaqe nte nraahu ivatama kyena varianinrave, tiro.

34 Pitaava mwitaa tuvaro Jesusiva tiqaro, Nte qianinra riaante. Mate entaqi kokoraaravanto hia nruqua tirara e taarampo nani nianra tiqara, Hia nte mwi vaisira taqaurave timanrave, tiro.

35 Jesusiva mwitaa tuvaro Pitaava qaqao tiro, Nte hia iara hia mwia taqaurave qianinrave. Ivatama kye ni ru kyaivaqenavata hia nte mwitaa qianinrave, tiro.

Pitaava mwitaa tuvata Jesusira nraaqiara hini mwinramwuhuvata mwi quara nraahu tura.

*Jesusiva Kotirara uro aakyara ntora
(Maaki 14:32-42; Ruku 22:39-46)*

36 Mwiaqaatairo Jesusiva nai nraaqiaranramwuvatama kyero kyaqamwa ututoraqi mwia nrutu Kesemani mwiqi uro ntero nai nraaqiaranramwuanra tiqaro, Nkye mwaini mwatakyaa vi varivaqe nte uro vururaqaa Kotirara aakyara ntaankye, tiro.

37 Timwa kyero Pitaaravata, Sepetira mwaaqutanavata nraahu sita varero mwini vuvaro mwia hia kyakya huvaro mwia mwutukyavanto uaquia huvaro ³⁸ mwiva taarampo mwinramwuhuara tiqaro, Ni mutukyavanto mpoqama kyero ua iharo ni ru kyaaqara ihana varuqo. Nkyenramwu mwaaqaa nivatama kye variqata vu ntapairi kyeta taqequatama variate, tiro.

39 Mwitaa timwa kyero Jesusiva hia mpuahaqama viro uro viriana-sairo tumu ntiro Kotirara aakyara ntero tiqaro, Ko, e qiove tirera nte nriqa vi inraikyara nramanri votima kye nraaninra e qatinani vara

kyaante. Qio hia ni kyakya hira vataqira quante. Ena kyakya hira vataqira quante, tiro.

⁴⁰ Iesusiva mwitaa timwa kyero nrumbu ntantero nai nraaqiara taaramponramwu kyonani tumu taqvata mwinramwuhua vuruara huvata vaite varuvaro mwiva Pitaarara tiqaro, Nanraqamave nkye nivatama kyeta pataqiaqa variqata hia vu ntapairi kyeta viti viri taqeqlata variavo?

⁴¹ Saataaniva nkyi mwataara hiankyo titi nkye taqe variqata Kotirara aakyara nteqata variate. Nkyi mwanaquravanto mwitaa hiataa iharo nkyi mwamwantavanto nraahu hia qio kepukyaqi ihata variavo, tiro.

⁴² Iesusiva mwitaa timwa kyero qaiqaa uro Kotirara aakyara ntero tiqaro, Ko, nte mwaa nramanrinra nraaninra hia e qatinani vara kyaraitira qati nraante tirera, nte i kyakya hira vataqina virerave, tiro.

⁴³ Mwitaa timwa kyero qaiqaa uro ntantero tumu taqvata mwia nraaqiara taaramponramwu vuruara huvata vaite varura.

⁴⁴ Vaite varuvaro Iesusiva qaiqaa mwinramwuhua kyero vuva uro Kotirara taarampo nani aakyara nteqaro vaakya tuntema kyero nraahu qaiqaavata tura.

⁴⁵ Kotirara aakyara ntamwa kyero Iesusiva uro ntantero tumu taarampo mwinramwuhuara tiqaro, Qikye, nkyenramwu qati nraahuve ho hiqata vaite variavo? Qio taqaate. Ni mwatani mwatatai nraaqiarara ntavaaqavuqita uro uaquia hi kyaiqara uti varihua kyauquqi tuta kye iheravama nri ntaiho. ⁴⁶ Sivivaqenramwu quare. Ni qovarama kyero nramwutaa kyauquqi kyaari vaisivama mwaa nri variho, tiro.

*Iutaasiva Iesusira qovarama kyovata mwia ntavaaqavu kyora
(Maaki 14:43-50; Ruku 22:47-53; Ioni 18:3-12)*

⁴⁷ Iesusiva mwi quara ti varuvaro mwia nraaqiara 12 nramwuqitairo Iutaasiva uro ntero. Iutaasiva uro ntovata mwia vatama kyeta airi vaisivanto paipavata kyanta kyaamwuvata tu vareta uro ntoro. Kotira nraamwuqi Kotira kyaiqa vara mwate varu vaisihua mwihua vunyaahuavata, Iuta nronra vaisinramwuvata, mwihua mwi vaisihua sitovata mwihua Iutaasira vatama kyeta nrunra.

⁴⁸ Iutaasiva Iesusira qovarama kyaaninranra vaakya mwihua timwa nyinro tiqaro, Nte uro mwia qua mwanteqana mwia mota kyaani vaisira mwia mwivave. Nkye mwia uro ntavaaqavu kyaate, tiro.

⁴⁹ Iutaasiva mwitaa timwa kyero mwiva mwihua kyapata uro ntero mwiva qamwanrama kyero Iesusira nraaqani uro ntero tiqaro, Mwaanra ti variarao, varirave, timwa kyero mwia mota kyero.

⁵⁰ Iutaasiva mwia mota kyovaro Iesusiva tiqaro, Ni vaisio, mpo inraikyara nrinanza qamwanrama kyera utuante, tuvata Iutaasira vatama kyeta nruhua uro Iesusira ntavaaqavu kyeta tuqara tutovaro ⁵¹ mwiaqatairo Iesusira nraaqiara mpovanto paipa nai tuaqitairo veva ntanrau kyero mwiaqatairo vaisi mpo nraato teqa kyora. Kotira nraamwuqi kyaiqa vare varu vaisihua mwihua vunyaaisi mwia kyaiqa vaisi nraato teqa kyora.

⁵² Teqa kyovaro Iesusiva qao tiro, Ena paipa veva nai tuaqi ntumwa taante. Paipaqtaita ntaquahua nkyiarivata paipaqtaita ru kyaarave.

53 E hia ntapihiananrave iho? Ni kyaahaqa ihua ni kora kyapara hiariro mwiva qamwanrama kyero nyaamwusairo nyaamwunyaahua ntaqihua mwaanra 12 nramwu sitairata qiomia tumivarave.

54 Nte mwitaa qiarita mwihua tumivera, nataama kyeroove haaru qara ntumwa to quava qutaa mwivau vahiananrove? tiro.

55 Iesusiva mwitaa timwa kyero mwiaqaatairo Iutaasira vatama kyeta nru vaisihuara tiqaro, Qikye, nkye kamaninra vatama kyero ntaqirero uti vari vaisira votima kyeta ni ntavaaqavirerata paipavata kyaamwuvata vare nriavo? Nte mpo enta mpo enta Kotira nraamwuqi variqana nraakye qora qua mwakyaa kya timwa nyi varuqata nkye hia mwi entara ni ntavaaqavuarave.

56 Haaru poropeti vaisinramwuvanto mwaa inraikyava qovara hinaniranra qara ntumwa to quava qutaa mwivau vahiarive tiro, mate mwaa inraikyava qovarama viho, tiro.

Iesusiva mwitaa tuvata mwia nraaqiaranramwuvanto mwia qaqlira kyeta aatu ntueqeqaa hita vurama.

Iutaa vaisi nronranramwu suqaa Iesusira uro kyora

(Maaki 14:53-65; Ruku 22:54-55, 63-71; Ioni 18:13-14, 19-24)

57 Iesusira ntavaaqavu kyeta tutohua mwia vitaqita uro Kotira nraamwuqi kyaiqa vare varuhua mwihua vunyaa vaisivanto varuraqi Kaiapaasira nraamwuqi kyovata nraamwu mwipi mwaanra okyara ti varu vaisihuavata, Iutaa vaisi nronranramwuvata, vaakya ntuvaantuuma vita varura.

58 Iesusira vitaqita uro kyeta varuvaro Pitaava nyianrasata viqaro mwihua sataqiro vuva uro Kaiapaasira nraamwu vahuvaro mwatukyaqaa uro ntero tutukyaqaa mwaati ntero utaqi viro mwi inraikyava qovara hianinra taqarerero nraamwu mwiaqaa ntaqikyi varu vaisihua vatama kyero varura.

59 Pitaava mwaatani varuvata nraamwuqi Kotira nraamwuqaa ntaqikyi varuhuavata, ekyaa mwipi ntuvaantuuma vita varuhuavata, Iesusira rukyarerata Iesusiraqaa unra qua vatarerata mpo quara puaa huvaro ⁶⁰ hia vahuvata airi vaisivanto Iesusirara unra qua ntumwa kye tura. Api qua nraahu timwaqita vuvata vaisi taaratanavanto sivita ⁶¹ Iesusirara tiqata, Mwaa vaisiva mwitaa tihata tiretana riaunanrave. Mwiva tiqaro, Nte qiomia Kotira nraamwu nronra ntapairi kyena taarampo enta variqana qaiqaa hoqa taiqa kyaaninrave tirave, tita.

62 Mwitanahua mwitaa tuvaro Kotira kyaiqa vara mwate varuhua mwihua vunyaa vaisivanto siviro Iesusirara tiqaro, Mwitanahua mwitaa tiqata iqaa qua vate variavo. E mpo nkyiaritananra nanra quave tinanrave? tuvaro ⁶³ Iesusiva hia qua tiraitiro, tirema varuvaro qaiqaa vunyaa vaisivanto Iesusirara tiqaro, Nte Kotira vuqaa variqana mwia nrutu nteqanama iara qutaa qua qiantema tuqo. Qutaave Kotiva i titaihara e tiri kyaahaqa hirera Mesaiaavanto variaro? Qutaave e Kotira mwaqvantato variaro? Tiri timwa timwinraqe riaare, tiro.

64 Mwiva mwitaa tuvaro Iesusiva tiqaro, E qiananra nte mwaa mwivave. Nte qianinra nkye riaate. Nkye nraakiara taqe varivaqe nte mwatanai mwataatai nraaqiaraava nronraqama vina Kotiva kepukyavanto varianinra mwia kyauqu kyaatutani mwatakyaa vina varina tonamwuqi tumuaninrave, tiro.

⁶⁵ Iesusiva mwitaa tuvaro vunyaa vaisi mwiva nai tuavaaqa nrahitu kyero tiqaro, Qikye, mwiva Kotirara uaquia hi quara tiho. Vaisi mpovanto mwiaqaa qua vataaninra qumina nraanrevorave. Taqaate. Nkye rie variavaroma mwiva Kotirara uaquia hi quara tiho. ⁶⁶ Mwia kyaara nkye Jesusirara nanra quave tivarave? Tivaqe riaankye, tiro. Mwitaa tuvata mwihua tiqata, Mwia uaquia hi kyaiqava nritaraiho.

Mwia kyaara mwia ru kyaarava nraahuma vaiho, tita.

⁶⁷ Mwihua mwitaa timwa kyeta uro Jesusira viriqi taara vihi kyeta kyauquqo mwia ntuqutu kyeta mwia vu nraato ntumwa kyeta vateta ⁶⁸ vireraqama kyeta tiqata, Mesaiaao, e qutaa qua qovarama kyera vaisiva varirera, hia taqaraitira i ntuqutuani vaisira nrutu ntaante, tita.

Pitaava Iesusira hia taqaurave tura

(Maaki 14:66-72; Ruku 22:56-62; Ioni 18:15-18, 25-27)

⁶⁹ Nraamwuqi mwitaamaqita vi varuvaro Pitaava mwaatani mwatukyaa mwatakyaa viro varuvaro kyaiqa nraakye mpovanto Pitaara nraaqani uro ntero mwianra tiqaro, Evata Iesusira Karirinyaa vaisi mwikyantiri variaravave, tiro.

⁷⁰ Mwiva mwitaa tuvaro Pitaava mwihua suqaa variqaro qaqao tiro, E qiana quara nte hia ntapihurave, tiro. ⁷¹ Mwiva mwitaa timwa kyero uro nraihana varuvaro kyaiqa nraakye mpovanto mwia taqero mwini sivita varuhuara tiqaro, Vaisi mwaava Iesusira Nasaretinyaanra vatama kyero varivave, tiro.

⁷² Mwitaa tuvaro Pitaava kyauqu nriqiqaa vatero tiqaro, Hia nte mwi vaisira taqaurave, tiro.

⁷³ Mwitaa timwa kyero pataqia varuvata mwini sivita varu vaisihua Pitaava hunani uro nteta mwianra tiqata, Iesusira nraaqiaranramwu mwi mwatanaahua variavara qutaaqama kyera evata kuaa mwatanaa mwivama variaro. Mwihua mpo qarama kyeqata mwaa quara ti variantema kyerama evata mwaa quara ti variaro. Qio e mwaa mwivave, tita.

⁷⁴ Mwihua mwitaa tuvaro Pitaava kyauqu nriqiqaa vatero tiqaro, Nte hia qutaa qua qiankyera, Kotiva qioma ni ruananrove. Nte qutaama tuquo. Nkye ti varia vaisira hia nte taqaurave, tiro.

Pitaava mwitaa timwa kyovaro qamwanrama kyero kokoraaravanto nruqua tuvaro ⁷⁵ Iesusiva Pitaara timwa mwu quava Pitaara nraatoqi ntumwa viro. Iesusiva Pitaarara tiqaro, Kokoraaravanto hia nruqua tirara e taarampo nani nianra hia mwia taqaurave tinanrave, tura. Pitaava mwi quara riero mwiva mwaqqani mwaati ntero vuvaro mwia mwutukyavanto uaquia huvaro nronraqama kyero ntatora.

27

Iesusira Paireativa hunani vitaqita uro kyora

(Maaki 15:1; Ruku 23:1-2; Ioni 18:28-32)

¹ Mwia qanranraa toqa entaqi Kotira kyaiqa vara mwate varuhua mwihua nronra vaisinramwuvantovata, Iutaa nronra vaisinramwuvantovata, qua timwa kyeta Iesusira ru kyaananrave timwa kyeta ² mwiaqataita mwihua Iesusira seniqotaita rupa kye vitaqita uro Paireativa huraqi kyora. Paireativa Romeni kirapava varura.

*Iutaasiva qutu vura
(Kyaiqa Varora 1:18-19)*

³ Iutaasiva Jesusira qovarama kyo vaisiva taqovata mwihua ko timwa kyeta Jesusiraqaa qua vatetama mwia ru kyarerata uti varuvaro mwiva po hia nte mwitaa hiataara vaihana mwitaa hurave timwa kyero 30 munima mwunra varero uro ntantero Kotira kyaiqa vara mwate varu vaisihua mwihua nronranramwuvata, Iutaa vaisi nronranramwuvata, mwihua varuraqi uro ntero tiqaro,

⁴ Nte qumina vaisi hia uaqia hi kyaiqara uti vaisirama uro nkyi kyauquqi tuta kyauqatama nkye mwia ru kyarerata uti variavo. Nte qora inraikya utu kyauquo, tiro. Timwa kyero munima mwia mwihua nyinrenro tuvata mwihua qaqao tita, Tire nataave hiananrave? Hia tiri kyaiqave. Mwi inraikyava ina kyaiqama vaiho, tita.

⁵ Mwihua mwitaa tuvaro Iutaasiva munima mwia varaqiro uro Kotira nraamwu mpoqi hia qumina vaisivantovata vera nte varuraqi tuto kyero vuva uro vaanta hiri vura.

⁶ Iutaasiva munima mwia tuto kyero uvvata Kotira nraamwuqaa ntaqikyu vaisihua mwi munimanra utu kye vateta tiqata, Mwaa munimanra qutaru munimave. Tire mwaa munimanra Kotira nraamwuqi vataana munimanra vatama kyeta kuaaqi vataarorave. Mwitaa hiqata tire mwaanra qua nteqa kyaarorave.

⁷ Tave utiqataaatapai mwata vare varia mwatava qatima vaiho. Nrivaqe mwaa munimanraqo mwi mwatara kyoqaama kyaare. Tire mwi mwatara kyoqaama kyeta vataararo mpo mwatanaavanto mwaini qutu vivaqe tire mwihua mwi mwataraqaa quntamwa taare, tita.

Mwitaa timwa kyeta munima mwiaqotai ⁸ mwi mwatara kyoqaama kyorara tita, mate mwaa entara nraakye qoravanto mwi mwatarara Qutaru Mwatave ti variara.

⁹ Kotira nraamwuqaa ntaqikyi varuhua mwitaama kyeta mwi mwatara kyoqaa hurara tiro, haaru vetato entaqaa Ieremaiaava poropeti vaisivanto qara ntumwa to quava qutaa mwivau vhura. Ieremaiaava mwitaama tiro:

Isareri vaisi mponramwuvanto qua timwa kyeta vateta 30 munima, mwianra qutaru munima vhiananrove ti vari munimanra,

¹⁰ mwi munimanra varaqita uro kyetama tave uti mwatara kyoqaa hivarave. Nronravanto ni qua timwa mpintema kyetama mwihua mwi mwatara varevarave, tura. (Sekaraiaa 10:11-12)

*Paireativa Jesusira ntumwahiamwama mwatora
(Maaki 15:2-5; Ruku 23:3-5; Ioni 18:33-38)*

¹¹ Mwihua Jesusira vitaqita uro kirapava Paireativa varuraqi kyovaro Jesusiva mwia vuqaa siviro varuvaro Paireativa mwia ntumwahiamwa hiro tiqaro, Qutaave e Iutaa vunyaa vaisivanto variaro? tuvaro Jesusiva tiqaro, E qiananra nte mwaa mwivave, tiro.

¹² Jesusiva mwitaa tuvata Kotira kyaiqa vara mwate varu vaisihua mwihua nronra vaisinramwuvata, Iutaa vaisi nronranramwuvata, mwihua mpo qua mpo qua kyaara Jesusira inronra hi varuvaro mwiva hia mwihua qua hiniqa hiraitiro, tirema varura.

¹³ Tirema varuvaro Paireativa qaiqaa Jesusira kyapara hiro tiqaro, Mwihua airi qua iqaa vateta mwia kyaara i inronra hi variavara e hiave mwihua ti varia quara riaaro? tuvaro

¹⁴ Iesusiva hia qua mpovata mwihuara tiraitiro, tirema kyero varuvaro mwiaqaatairo nronra vaisi Paireativa mwianra airi nraato ti varura.

Iesusira kyatariqaa rutaate tura

(*Maaki 15:6-15; Ruku 23:13-25; Ioni 18:39-19:16*)

¹⁵ Mpo ihi mpo ihi vekyahu nyato kyarara nro entaraqaa kirapava vunyaa vaisivanto nraakyе qora qamwata nyatarero karavu vaisi mpo huvantu kyero titovaro mwaatani vura. Nraakyе qoravanto ta vaisirave huvantu kyaante tura mwi vaisira huvantu kye varura.

¹⁶ Mwi entara karavu vaisi mpo mwia nrutu Varavaasiva qora vaisivanto varuvatara tita, airi nraakyе qoravanto mwi vaisira nrutu ntapihi kyora. Karavu vaisi mpo huvantu kyeta tite varu okyarava mwitaama vahuvata ¹⁷ mwi entaraqaa nraakyе qoravanto mwianra rieqata ntuvantua hita varuvaro Paireativa mwihua kyapara hiro tiqaro, Ta karavu vaisirave huvantu kyaariro quananrove? Nte Varavaasirave huvantu kyaaninrave? Iesusira mwianra tiqata Mesaiaavantove ti variara, nte mwiave huvantu kyaaninrave? tiro.

¹⁸ Paireativa ntapihi kyovata nronra vaisinramwuvanto Iesusiva nronraqama quankyorave tita mwianra raraqa tovata mwihua mwia vitaqita uro mwia kyauquqi kyora.

¹⁹ Paireativa ko nraamwuqi mwatakyaa viro varuvaro mwia nraatavanto qua vara kyero tiqaro, Po, mwi vaisiva hia mpo inraikya utu kyairaqaa qumina qua vaterorave. Mwia qati titairaro quarive. Nte entaqi mwiaqaa ruvaata taqauqaro ni uaqia ihana varuqo, tiro.

²⁰ Mwia nraatavanto mwitaa tuvata mwia qua riaankyorave timwa kyeta Kotira kyaiqa vare varu vaisihua mwihua nronra vaisinramwuvata, Iutaa mwihua nronra vaisinramwuvata, kepukyaqama kyeta qua nraakyе qora timwa nyita tiqata, Varavaasira huvantu kyera timwinra Iesusira rukyaante qiate, tita.

²¹ Mwitaama kyeta rapateqata tuvaro Paireativa kyapara hiro tiqaro, Mwi vaisitanahuqaqitaina ta vaisirave huvantu kyaaninrave? tiro. Mwitaa tuvata mwihua tiqata, Varavaasirave, tita.

²² Mwihua mwitaa tuvaro Paireativa qaqao, tiro, Iesusira mwianra Mesaiaavantove qiarave. Mwia mpo nte nataave hianinrave? tiro. Mwitaa tuvata ekyaa mwihua tiqata, Mwia kyairata kyatariqaa rutaate, tita.

²³ Mwihua mwitaa tuvaro Paireativa mwihua kyapara hiro tiqaro, Nanra kyaarave nte mwia kyaarita kyatariqaa rutevarave? Nanra uaqia hi inraikyarave utu kyaiho? tiro. Mwitaa tuvata mwihua nronraqama kyeta aakyara nteta tiqata, Mwia kyairata kyatariqaa rutaate, tita.

²⁴ Nraakyе qoravanto mwitaa ti varuvaro Paireativa taqovaro mwia quavanto hia qio vahuvaro mwiva tiqaro, Nraakyе qora utaqaatairo mpo inraikyavanto siquankyorave, timwa kyero nramanri tanuqi rauru kyero nraakyе qora suqaa variqaro nai kyauqu hiqama kyero tiqaro, Qio taqaate. Mwia qutaru quavanto hiama niqaa vaiho. Mwi quava nkyitaqama vaiho, tiro.

²⁵ Mwitaa tuvata ekyaa nraakyе qoravanto tiqata, Mwia qiove, mwi quava titaqi vahiqaro tire mwatataarahuqaavatama vahiananrove, tita.

²⁶ Mwihua mwitaa tuvaro Paireativa mwihuara rieqaro Varavaasira huvantu kyero nai ntaqu vaisihua Iesusira kyaantaqo ntuqutute tuvata mwia ntuqutu kyeta vatovaro mwiaqaatairo mwia kyatariqaa rutaate tiro, Paireativa mwia nai ntaqu vaisihua kyauquqi tuta kyora.

*Ntaqu vaisihua Iesusira vireraqama mwateta mwia ntuqutura
(Maaki 15:16-20; Ioni 19:2-3)*

²⁷ Paireativa nai ntaqu vaisihua kyauquqi tuta kyovata mwihua mwia vitaqita uro kirapara nraamwuqi kyeta mwihua nkyiari hena ntaqu vaisihuavata ekyaa ntuvantuama kyeta Iesusira vara utaqi vateta mwia vara ututu variqata²⁸ mwia tuavaaqa qatinani vara kyeta mwia vireraqa hiqata vunyaa vaisi tuavaaqa utu mwatarera nraanre tuavaaqa utu mwatora.

²⁹ Mwiaqaataita mwihua tauvera vara kyeta qiata vaisi tovaqa voti huru ququrama kyeta Iesusira qiataqaa qu mwateta mwia kyauqu kyaatutani kyaamwu tu mwateta. Mwihua mwitaa mwitaama kyeta mwia vireraarora hirerata Iesusira vuqaa tori kyauru ravita tiqata, Iutaa nraakye qora vunyaa vaisio, varirave? timwa kyeta³⁰ mwiaqaa taara vihi kyeta vateta kyaamwu mwia kyauquqi tu mwatora mwia vara kyeta mwiaqotaita mwia qiataqa ntuqutura.³¹ Mwitaamaqita vita vireraarora hita raima mwateta taiqa kyeta mwihua tuavaaqa utu mwatora vara kyeta nai tuavaaqa utu mwateta mwia kyatariqaa rutarerata viteta vura.

*Iesusira kyatariqaa ru kyeta hiritora
(Maaki 15:21-32; Ruku 23:26-43; Ioni 19:17-27)*

³² Ntaqu vaisihua Iesusira kyatariqaa rukyeta hiritarerata mwatukyaqitaita mwaaganianra aanraqaa vigata vaisi mpovanto Sairininyaanra mwia nrutu Saimoninra qintorama kyeta mwianra kepukyaqama kyeta tiqata, E Iesusira rute kyatarira vara quqira uro mwiantre, tura.

³³ Timwa kyeta Iesusira vitaqita uro quminasata Korokotaave tunani kyora. Korokotaa mwaa quaraqitai tirera Qiata Mwukyaarisatave tunani Iesusira uro kyeta³⁴ uaini mwiqi ukavu inraikyaravatama kyeta tuqasaa tora mwuvaro Iesusiva pataqia nreqaro taqero qaqlira kyero hia nronra.

³⁵ Iesusiva hia nrovata mwihua mwia kyatariqaa ninriqotaita ruteta mwia tuavaaqa vara kyeta kaati ruantema kyeta ori tuto kyeqata mwia tuavaaqa ntainra kyeta vareta³⁶ mwiaqaataita mwihua mwatakyaa vita variqata mwia taqe varura.

³⁷ Mwia qiatani qua mpo ko timwa mwato quara qara ntumwa kyeta kyatariqaa rutovaro mwi quava mwitaama tiro:

MWAA IESUSIVA IUTAA VUNYAA VAISIVE, tiro.

Mwi qarava mwitaama kyero vahura.

³⁸ Mwihua Iesusira vatama kyeta vaisi mpotana ru tora. Mwitanahua nkyiari hena vaisi ru kyeqata mpuara vare varu vaisitanahua varuvata mpo Iesusira kyauqu kyaatutani ruteta mpo mwia kyauqu kyaantaqani rutora.

³⁹ Mwitaama kyeta rutovata nraakye qora vitare nritare hiqata nru ntumwa kyeta mwaunru miqi mwateta Jesusirara uaquia hi quara timwa mwateta tiqata,⁴⁰ Qikye, e tiqarama, Kotira nraamwu ntapairi kyenama taarampo enta varina kyaiqa varaqi viqanama qaiqaa hoqa

taiqa kyaaninrave qiananrave? Qio, e Kotira mwaaquvanto varirera, ena kyaahaqa hiante. Enavanto kyatariqaataira mpiami ntaante, tita.

⁴¹ Mwihua mwitaa ti varuvata kuaa qarama kyeta Kotira kyaiqa vara mwate varuhua mwihua nronra vaisinramwuvata, mwaanra okyara ti varu vaisihuavata, mwianra raima mwateta tiqata,

⁴² Mwiva mpohua nraahu kyaahaqa hi variva hiave qio nai kyaahaqa hiananrove? Mwi vaisiva Isareri vunyaa vaisivanto variho. Kyai tire variqata taqaararo mwiva nai kyatariqaatairo mpiami ntero tuminraqeta tire mwianra quitaave qiare. ⁴³ Mwiva nanrianra tiqaro, Nte Kotirara kepukyaqama kyena riemwaqina vuvave. Nte Kotira mwaaquve tirave. Qio kyai variqata taqaararo Kotira kyakya hiraro mwia kyaahaqa hianinra taqaare, tita.

⁴⁴ Mwihua mwitaa tuvata mpuara vaisitana mwia tataaqa ru tohuvata mwihua tunteema kye kuaa qua mwia nraahu timwa mwatora.

Iesusiva qutu vura

(*Maaki 15:33-41; Ruku 23:44-49; Ioni 19:28-30*)

⁴⁵ Mwitaa huvaro huarivanto nrinro virira qiatqaa vahuvapo ekyaa mwi mwata maatara entama vuvaro qaiqaa huari vitira tavaarana tuminro vahuvapo enta huva vivura.

⁴⁶ Huarivanto tuminro vitito vahuvapo Iesusiva nai quaqitairo aakyara ntero tiqaro, *Eri, eri rama sapakitani. Kotio, Kotio, nanraqamave ni qaqira kyera hiaro?* tiro.

⁴⁷ Iesusiva mwitaa tuvata mpo uhua mwini sivita varuhua mwia qua rieta tiqata, Mwiva Iraisaara tiri haivaqarama nraanre variho, tuvaro ⁴⁸ mpovanto hiantero nramanri kyaqo inraikyara tavuna nrihi voti hura vara kyero uaini uka vuraqi mwaati ntamwa kyero herika mpon-taqiaqa huairi kyero mwia nraanrive tiro mwia nroqi viri ntamwa tora.

⁴⁹ Mwitaa huvata mpo uhua tiqata, Kyaiqe variqata taqaararo Iraisaava mwia kyaahaqa hirero tumuaninra taqaare, tita.

⁵⁰ Mwihua mwitaa tuvaro Iesusiva qaiqaa paa tiro aakyara ntamwa kyero qutu vura.

⁵¹ Iesusiva qutu vuvaro Ierusaremini Kotira nraamwuqi tauha votima kyeta tavuna nronra hiritova virisairo utaqaa nrahituqiro mpiani tumunra. Mwitaa huvaro mwatura tuvaro ori nronra airivanto ntuvu-raavurama vuvaro ⁵² vaisi haaru quntamwa to mwatava qatua vuvata mwiqinaahua Kotira nraakye qoravanto qutu vuhua airivanto sivita varuhua ⁵³ Iesusira qaiqaa qati vara sivuma kyo entaraqaataita mwihua Ierusaremini qovarama vuvata airi nraakye qoravanto mwihua taqora.

⁵⁴ Ntaqu vaisihua vunyaa vaisivantovata, mwiavata nrumu ntaqu vaisihua mponramwuvata, varuvaro Iesusira kyatariqaa hiritovaro varuvata mwihua Iesusiraqaa ntaqikyi variqata mwatura turave, mpo inraikya mpo inraikya qovarahura taqeta, mwiaqaataita mwihua nronraqama kyeta aatu hita tiqata, Qikye, qutaa mwaava Kotira mwaaquvanto varivama qutu viho, tura.

⁵⁵ Iesusiva qutu vuvata nraakye mponramwuvanto nyianrasatatai variqata vutu taqe varura. Mwi nraakyelehua Karirisaita Iesusira vataqi viqata mwia kyaiqa vara mwate varuhua varura.

⁵⁶ Mwihuaqitai mponramwu nyutu vahirero, Mariaava Makataranyaava mpo, Mariaava Iemisikya Ionikya nyova mpo, Sepetira mwaaqutana nyova mpo varura.

Iesusira quntamwa tora

(*Maaki 15:42-47; Ruku 23:50-55; Ioni 19:38-42*)

⁵⁷ Enta huvaro Arimatanyaava airi inraikya vato vaisiva uro ntora. Mwia nrutu Iosepiva, mwiva Iesusira vataqiro vi varu vaisiva varura.

⁵⁸ Mwi vaisiva Paireativa varuraqi uro ntero Iesusira mwamwanta mpireqe varaqina quntamwa taankye tuvaro Paireativa nai ntaqu vaisihua sitero tiqaro, Uro Iesusira mwamwanta vara mwia mwiate, tuvaro ⁵⁹ Iosepiva uro Iesusira mwamwanta kyatariqaatairo itu kyero qaraakya tavuna egarori tavuna vara kyero mwia qapuqama kyero ⁶⁰ varaqiro uto nai nraakiara quntamwa terara rieqaro ori haqa kyero vatoraqi vera vatero ori nronra mpo ventaqiro mwia nrona tita tero vura.

⁶¹ Mariaava Makataranyaavavata, mwia qamwava mpo Mariaavavata, mwitanahua vutura hini mwatakyaa vita variqata vutu mwia quntora taqe varura.

Iesusira quntamwa toraqi ntaqikyura

⁶² Mwia qanranraa Saarareqa Kotira nraamwuqaa ntaqikyuhuvata Parisi vaisinramwuvata uro Paireatira vatama kyeta ntuvantauama vita variqata ⁶³ mwianra tiqata, Nronrao, tire riauraro unra ti vari vaisiva mwiva nai qati varu entara tiqaro, Nte taarampo enta vari kyena qaiqaa qati siquaninrave turave. Mwiva mwitaa turara tira, ⁶⁴ e ntaqua vaisihua sitairata mwihua mwia quntamwa taaraqaa taarampo enta variqata ntaqikyiqita quate. Mwia nraaqiaranramwuvanto uro mwia mwamwanta mwiqitaita mpuara varaqita mpona kyeta nraakyne qorara unra tiqata, Mwiva qati siviho, tivorave. Mwihua mwi entara unra tiva vaakya unra qua timwa tairavata nraatara kyaananrove, tita.

⁶⁵ Mwihua mwitaa tuvaro Paireativa timwa nyinro tiqaro, Qio nkye ntaqua vaisihua sitaqita uro kyaivata mwihua mwia quntamwa taaraqaa kyuqema kyeta ntaqikyiate, tiro. ⁶⁶ Mwiva mwitaa tuvata mwihua uro tita tora ori mwiaqaa mwukya rateta ntaqu vaisihuara tiqata, Mwaini variqatama kyuqema kyetama ntaqikyiqi quate, turama.

28

Iesusiva qutu vuraqitairo sivura

(*Maaki 16:1-10; Ruku 24:1-10; Ioni 20:1-18*)

¹ Saarare Iutaa mwaanra entavanto taiqovaro mwia qanranraa ntuvahama vuvata Saanteqaa Mariaava Makataranyaavavata, mwia qamwava Mariaavavata, Iesusira quntamwa toraqi taqarerata vurama.

² Vuvaro qamwanrama kyero mwaturavanto nronraqama kyero tuvaro nyaamwunyaava mpovanto nyaamwusairo tumu oriqo qesa tita tora mwia rataa qatinani kyero ori mwiaqaa mwatakyaa viro varura.

³ Mwia virivanto vahirero aaquakyaa votima kyero vahuvaro mwia tuavaaqaqvanto vahirero tonamwu turomunra voti huva varuvata

⁴ mwiaqaa ntaqikyi varu vaisihua mwia taqeta nronraqama kyeta aatu hi varita kyuqu kyauqu ntuvata tumu ntita qutu quahua nraantantamwa kyeta varura.

⁵ Mwihua mwitaama vita varuvaro nyaamwunyaava nraakye mwitanahuara tiqaro, Hia aatu hiate. Nte ntapihi kyauqata nkyetana Jesusira kyatariqaa rutaa vaisira puua hirerata nriavo.

⁶ Mwiva hia mwaini variho. Mwiva nai nkyi timwa nyintema kyero qatima siviho. Nrita mwia veta vataaraqi taqaate.

⁷ Mwiqi taqetama hianteta uro mwia nraaqiaranramwu timwa nyi-ate. Mwiva qutu viraqitairo siviro mwiva nraantema nkyi suni Karirini vi variho. Nkyenramwu mwini uro variqata mwia taqeveravave. Qio nte mwi quarama nkyi timwa nyuquo, tiro.

⁸ Mwiva mwitaa tuvata nraakye mwitanahua mwia quntamwa to mwataru mwia mwini kyetatana hianteta vuvaro hini mwamwantavanto aatu hi varuvata hini mwamwantavanto qamwate varuvata hianteta Jesusira nraaqiaranramwu timwa nyinrenrata vurama.

⁹ Mwitanahua hianteta vi varuvaro qamwanrama kyero Jesusiva mwitanahua qintorama kyero tiqaro, Varitatanave, tuvata mwitanahua qamwata kyeta uro tumu ntita variqata mwia kyuqu tu vareta mwianra qamwata kyeta mwia nrutu tuaahere varuvaro

¹⁰ Jesusiva mwitanahuara tiqaro, Hia aatu hiate. Uro ni kata pakyaanramwu timwa nyivata mwihua Karirini vihua mwini uro ni taqaate, tiro.

Iesusira quntamwa toraqaa ntaqikyuhua tu quara

¹¹ Jesusiva mwitaa tuvata nraakye mwitanahua mwiva tunte hita aanraqaa qati vi varuvata Jesusira quntamwa toraqaa ntaqikyi varuhua ntaqu vaisihua mponramwuvanto Ierusaremini uro nteta ekyaa mwi inraikyaya qovara hurara Kotira kyaiqa vara mwate varuhua mwihua nronra vaisinramwu timwa nyunra.

¹² Timwa nyuvata mwiaqataita nronra vaisi mwihua uro mponramwuvata sita kyeta qua timwa kyeta kuua qua vateta ntaqu vaisihua munima nronraqama kyeta nyita ¹³ tiqata, Nkyenramwu mwitaama qiate. Tire entaqi vaite varurata mwia nraaqiara nramwuvanto nrumu mwia mwamwanta mpuara vara kyaavo, qiate. ¹⁴ Paireativa mwi quara riairera, tire uro mwia qua timwa mwianrata nkye hia qua varevarave, tita.

¹⁵ Mwihua mwitaa tuvata ntaqu vaisihua mwihuaqitaita munima vareta mwihua tuntema kyeta mwi quara nraahu nraakye qora timwa nyiqi vita mate mwaa entaravata Iutaavanto Jesusirara mwi quara nraahu viti viri timwa nyiqita vi variara.

Iesusiva nai nraaqiaranramwu suqaa qovarama vura

(*Maaki 16:14-18; Ruku 24:36-49; Ioni 20:19-23; Kyaiqa Varora 1:6-8*)

¹⁶ Jesusira nraaqiara 11 nramwuvanto Karirini taaqi mwiaqaa uro variate tunani vuhua ¹⁷ uro nteta taqovaro Jesusiva varuvata mwia qamwata mwateta mwia nrutu tuaahere varura. Mwia nrutu tuaahere varuvata mwia nraaqiara hinivanto mwianra taara nraato tita tiqata, Qutaa mwivave variho? ti varura.

¹⁸ Jesusiva mwihua nraaqani uro ntero tiqaro, Kotiva ni nronraqama kyaihana nte nyaamwunivata mwatanivata vahi inraikyara ekyaa mwi inraikyaraqaa ntaqikyi varuvave.

¹⁹ Nkye ekyaa mwata maata varihua uro timwa nyivata mwihua ni nraaqiaraqama quate. Mwihua ni nraaqiaraqama vivata nkye

nramanri nyiqata ni kora nrutu nteqata, ni mwia mwaqu nrutu nteqata, Kotira mwanraqura nrutu nteqatama, nramanri nyiate.

20 Mwitaa hiqatama ekyaa nkyi timwa nyu qua mwakyaakyara mwihuavata timwa nyitama mwi quara riemwaqita quate, qiate. Qio riaate. Nte nkyivata variqina quariro mwaa mwatava taiqaananrove, tiro. Iesusiva mwi quara turama.

MAAKI

Maakiva Iesusiva nrohurara tura

*Ioniva nramanri nyi varu vaisiva nraakye qora timwa nyu quara
 (Matiu 3:1-12; Ruku 3:1-18; Ioni 1:19-28)*

¹ Iesusiva Kotira mwaaquvanto varura. Mwia qua kyuqe qua mwia okyara vahirero mwataamama vahiro. ² Haaru mpo enta Aisaiaava Kotira qua qovarama kyero qara ntumwa tero tiqaro, Taqaante, ni qua nraakye qora timwa nyiani vaisira nte titaaario mwiva i vuni viqaro

i aanra terama mwataaanrove. *(Marakai 3:1)*

³ Mwi vaisiva qumina mwataqaa variqaro

aakyara ntero tiqaro,

Nronravanto quani aanranra terama mwateta

mwia aanra avuqvuma mwataivaro mwiva mwi

aanranraqaama qio quarive qiananrove, tura. *(Aisaiaa 40:3)*

⁴ Kotiva mwia kyaahaqa huvaro Aisaiaava tohare varu entara mwi quara qara ntumwa tovaro airi ihi vi vuvaro mpo enta Ioniva qumina mwataqaa qovarama vura. Qumina mwataqaa qovarama viro Ioniva nraakye qora nramanri nyiqanro mwihua timwa nyinro tiqaro, Nkyeta qora kyaiqa vare varira qaqira kyeta nramanri varaivaro Kotiva nkye qora kyaiqa vare vari quara nruka nyataarive, tiro.

⁵ Ioniva mwitaa ti varuvata Iutiasaitave, Ierusaremisaitave, ekyaa mwi mwatanaahua hisai hisai mwiva qua tunani vita uto variqata mwihua nkyiari qora kyaiqa vare varura timwa qovarama kyovaro Ioniva nramanri mwihua nyunra.

⁶ Ioninra tuavaaqa vahirero mpo quara kameri kyaahi vara kyero ututo tuavaaqava vahuvaro mwiva mwia nraahu ututero reti tavaaranra rupatero varura. Ioniva hia kyara vara tu kyero nranraitiro, mwiva kainyaqa nrenro voravanto kuruto nramanrinra nreqanro mwi kyarara nraahu nre varura.

⁷ Ioniva nraakye qora timwa nyinro tiqaro, Ni naakiara nrianri vaisiva kepukyavanto ni naatara kyero nronra vaisivantoma variananrove. Mwiva nronra vaisivanto varihana nte qumina vaisi variqananra tina, hia nte qio kakataama vina nai kyuqu nraamwuma tai kyaantara huvantu mwataaninrave. ⁸ Nte qati nramanri nkyi nyi varuqo. Mwiva Kotira mwanraqura nkyi nyiananrove, tiro. Ioniva mwitaa turama.

Ioniva Iesusira nramanri mwunra

(Matiu 3:13-17; Ruku 3:21-22)

⁹ Mwi entara Iesusiva Nasareti mwatukya Karirisairo nri ntero Ioniva varunani utontero vuvaro Ioniva Iotaani nramanriqi variqaro Iesusira nramanri mwunra.

¹⁰ Nramanri mwia mwuvaro Iesusiva nramanrigitairo qatinani mwaanri ntero taqovaro nyaamwuvanto qatua vuvaro mwiqitairo Kotira mwanraquravanto nyaamwa minrunra voti huva tumu ntero Jesusiraqaa varura. ¹¹ Tumu Iesusiraqaa varuvaro quavanto nyaamwusairo mwitaama tiro:

E ni maaquvanto variararo

ni mutukyavanto iara mpoqiaavata vaiho.
Nte iara qamwateqanama varuqo, tiro.

Saataaniva Iesusira mwataara hura
(*Matiu 4:1-11; Ruku 4:1-13*)

¹² Quavanto nyaamwusairo mwitaa tuvaro qamwanrama kyero Kotira mwanraquravanto Iesusira vita varero qumina mwataqaa hia vaisivata varu mwataraqaa uro kyovaro varura.

¹³ Mwini uro kyovaro Iesusiva 40 entara variqiro vuvaro Saataaniva Iesusirara qora kyaiqa varaarive tiro, mwia mwataara hiqaro taqovaro Iesusiva hia mwia qua riaraitiro, hia qora kyaiqa utura. Iesusiva mwitaamaqiro viqaro qaakyau vahikurivanto nrohi varunani varuvata nyaamwunyaa vaisinramwu tumu mwiaqaa kyuqema kyeta ntaqikyi varura.

Iesusiva Karirini uro nai kyaiqa toharora
(*Matiu 4:12-17; Ruku 4:14-15*)

¹⁴ Mwi entara mpo uhua Ioninra ntavaaqavu kyeta viteta karavuqi uro kyovaro Iesusiva Karirini uro variqaro Kotira mwakyaakya kyuqe mwakyaakya nraakye qora timwa nyinro tiqaro, ¹⁵ Mwi entava nri ntaiho. Kotiva nkyiqa ntaqikyiari entava qasmaqa iho. Nkye qora kyaiqa uti varira qaqira kyeta nte kyuqe mwakyaakya timwa nyianinra nkye mwi quarara quataave timwa kyeta riemwaqj quate, tura.

Iesusiva Saimonikya Enturukya nyaanronra
(*Matiu 4:18-20*)

¹⁶ Iesusiva mwitaa timwa kyero vuva Kariri rumpua tokya sataa viqaro taqovaro Saimoniva nai qata Enturukyantiri variqaro vahe nte varura. Mwitanahua tavukya kyaiqa vare varutanahua vahe nte varuvaro ¹⁷ Iesusiva mwitanahuara tiqaro, Nkyetana ni naakiara nriate. Nkyetana vahe ntamwa kyeqata tavukya varaantema kyeta ni naakiara nriqata nraakye qora sitevarave, tiro.

¹⁸ Iesusiva mwitaa tuvata mwitanahua mate mwiqiara nkyiari vahe mwini kyeta Iesusira vatavare vurama.

Iesusiva Iemisikya Ionikya nyaanronra
(*Matiu 4:21-22*)

¹⁹ Mwitanahua mwia vatama kyeta vuvaro Iesusiva pataqiaqa viqaro taqovata Sepetira mwaagutana Iemisivavata, mwia qata Ionivavata, mpotuqi variqata vahe ntuke hi vura haqire varura.

²⁰ Mwitanahua vahe haqire varuvaro qamwanrama kyero Iesusiva mwitanahua nraanrovata mwitanahua rieta nkyiari sora Sepetiravata, mwia kyaiqa varo vaisihuavata, mpotuqi kyeta Iesusira vatama kyeta vurama.

Iesusiva vaana titovaro nritarero vura
(*Ruku 4:31-37*)

²¹ Mwitanahua Iesusira vatama kyeta vuvaro Iesusiva vuva Kape-naamini uro variqaro mwaanra tu entaraqaa mwaanra nraamwuqi vera ntero variqaro mwipi varuhua mwakyaakya timwa nyinro.

²² Iesusiva nraakye qora timwa nyi varuvata mwihua mwia qua rieta tiqata, Qikye, mwiva nanra quave tiri timwa timwiho? Mwiva hia mwaanra okyara ti varia vaisinramwuhua qiantema kyero ti variho. Mwiva nronra vaisivanto qiantema kyero ti variho, tura.

²³ Mwitaa tuvaro Jesusiva mwaanra nraamwu mwipi varuvaro vaanavanto mwia utaqi varu vaisiva nraamwuqi vera ntero qua aakyara ntero tiqaro,²⁴ Jesusio, e Nasaretinyaavave. E tiri nataa hirerarave nrianro? E tiri ntutuqutu taiqa kyarerarave nrianro? Nte i okyara ntapihi kyaauva e nrianro. Kotiva i titaihara e Kotira kyaiqa nraahu vare variarava variaro, tiro.

²⁵ Mwitaa tuvaro Jesusiva vaana mwia inronra hiro tiqaro, Tirema variante. Mwi vaisiraqitaira nritarera quante, tiro.

²⁶ Jesusiva mwitaa tuvaro vaana mwiva mpoqama kyero mwi vaisira tu varero qakyaa qakyaama kyero qua aakyara timwa mwatero qatinnani nritarero viro.

²⁷ Vaanavant nritarero vuvata mwipi ntuvantuama vita varuhua kyaquu ntukikinraaqata kyeqata nai timwa mwi nai timwa mwi hita tiqata, Nanra inraikyavantove qovarama viho? Mwaa quara qaraakya quave. Mwi vaisiva kepukya qua tihatama vaanavantovata mwia qua riaavo, tura.

²⁸ Mwihua mwitaa timwaqi vita nrita huvata ekyaa Karirini varuhuavata mwi quara riora.

*Iesusiva Saimoninra nrinraatarara kyaahaqama kyovaro qati sivura
(Matiu 8:14-15; Ruku 4:38-39)*

²⁹ Jesusiva mwaanra nraamwuqitairo veva ntero Iemisikya Ionikya sita varero vuva uro Saimonikya Enturukya nraamwuqi vera ntero varura.

³⁰ Saimoninra nrinraatarara mwamwanta tutoqa huvaro taintaqaa vaite varuvata mwihua mwianra Jesusira timwa mwita.

³¹ Timwa mwuvaro Jesusiva mwia uro taqero mwia kyaquuqa tu varero mwia mwaamwianrama kyero. Mwitaama kyovaro mwia mwamwantavanto kyugema viro naitarama vahuvoro mwi nraakyeva siviro kyara uta nyinrenro tera hora.

*Iesusiva nriqa vuhua kyaahaqama kyovata qati varura
(Matiu 8:16-17; Ruku 4:40-41)*

³² Jesusiva mwi mwatukyaraqi varuvaro huarivanto vikyovaro entama vuvata nraakye qora nriqa vuhuvata, vaanavanto utaqi varuhuavata, sita vareta Jesusiva varunani uro kyora. ³³ Mwitaa huvata ekyaa mwi mwatukyaraqinaahuavata Jesusiva varu nraamwunra qesa mwina nrumu varita huvai kyora.

³⁴ Huvai kyeta varuvaro Jesusiva nraakye qora airintikara mpo qara mpo qarama kyero nriqa vuhua kyugema nyatovaro mwihua nriqa vuva taiqa vuvata qio varura. Qio varuvaro vaanavantovata airi vaisiqi varuhua sitamwa kyovata nritareta vura. Nritareqata vi varuvaro Jesusiva vaana mwihuara qao tiro tiqaro, Hiavata qua qiate, tiro. Vaanavanto Jesusira ntapihi kyovarora tiro, Jesusiva mwitaa tura.

*Iesusiva Karirini nrohiqaro qua mwakyaakya timwa nyunra
(Ruku 4:42-44)*

³⁵ Mwia qanranraa hia qaatatovaro Jesusiva siviro veva ntero uro hia vaisivantovata varunani Kotiravata qua tirero vura.

³⁶ Mwini vuvaro Saimoniva nai henahuavatama kyero mwia puua hirero viro. ³⁷ Vuhua uro Jesusira puama kyeta mwinramwuhua mwianra tiqata, Qutaara e mwaini variarata ekyaa mwaa mwatukyaraqinaahua iara puua hi variavo, tita.

³⁸ Mwinramwuhua mwitaa tuvaro Iesusiva qaqao tiro, Varaivaqenramwu mpo mwatukya mpo mwatukyavata nrohiqata qua mwakyaakya nraakyе qora timwa nyianre. Nte mwakyaakya mwihua timwa nyinrenra nruvave, tiro.

³⁹ Mwitaa timwa kyero mwinramwuhuvata sita varero Karirini nrohi variqaro mwaanra nraamwu mpoqi mpoqi vera ntero variqaro mwakyaakya nraakyе qora timwa nyiqiro viqaro vaisi utaqitairo vaanavata sitamwa kyovata nritare vurama.

*Tauma rumpuara utu vaisira kyaahaqama kyora
(Matiu 8:1-4; Ruku 5:12-16)*

⁴⁰ Iesusiva mwakyaakya timwa nyiqiro vi varuvaro vaisi mpovanto tauma rumpuara utu vaisiva Iesusiva varunani uro ntero tori kyauru raviro Iesusirara po kye tiqaro, E ni kyaahaqa hiataa hirera, e qiomia ni tauma rumpuara nruka matenanrave, tiro.

⁴¹ Mwitaa tuvaro Iesusiva mwi vaisirara po kye timwa mwatero, nai kyaquu mpiami mwia mwamwantaqe vatero tiqaro, Nte mwitaa hiataa ihana i mwitaama mwatarerave. I mwamwantara kyuqema quarive tuqo, tuvaro ⁴² mwia tauma rumpuaravanto qamwanrama tavanta vuvaro mwiva qio varura.

⁴³ Mwiva qio varuvaro Iesusiva mwi vaisirara kepukyaqama kyero tiqaro, ⁴⁴ Hia mpohuavata timwa nyinraitira, viraro Kotira kyaiqa vara mwate vari vaisiva i mwamwanta taqaarive. Mwiaqataira e Mosesiva mwaanra qua timwa tora rieqarama Kotira mpo inraikya mwinrata nraakyе qoravanto iara tiqata, Qutaama mwia mwamwanta kyuqema viho qiate, tiro.

⁴⁵ Iesusiva mwitaa tuvaro mwi vaisiva hia Iesusiva tunte hiraitiro, mwi quara viti timwa nyi viri timwa nyi huvata ekyaa vaisi rioraro mwia kyaara Iesusiva mpo mwatukya mpo mwatukya qoqaa quariva hia vahuvaro mwiva qaqlira kyero hia mwatukyani viraitiro, qumina sata variqiro vuvata nraakyе qora hisai hisaita mwia taqarerata nrurama.

2

*Iesusiva hini mwamwanta qutu vu vaisira kyuqema mwatora
(Matiu 9:1-8; Ruku 5:17-26)*

¹ Iesusiva Karirini nrohi ntero nrumu ntantero Kapenaamini uro varuvata mwi mwatanaahua Iesusiva nrumu variho tu quara rieta

² mwihua airivanto uro Iesusiva varu nraamwunraqi ntuvantuama vita nraamwu mwiaavata ru piqa kyeta qesanavata huvaiquo kyovaro mpovanto mwipi vera ntaariva hia qioqa hura. Mwitaa huvaro Iesusiva nraamwu mwipi variqaro mwakyaakya timwa nyi varura.

³ Iesusiva timwa nyi varuvata vaisi mponramwuvanto nkyiari hena vaisi mpo mwia mwamwanta hini qutu vura taintama vare nrurara. Erahiamuaantema vaisinramwu mwia taintama vareta nrurara. ⁴ Mwinramwuhua nri nteta Iesusira nraaqani quanannerave titi, taqovata nraakyе qora airivanto varuvata mwinramwuhua nraamwu utaqi vera nteva hia qioqa hura. Hia qioqa huvata mwinramwuhua qaqlira kyeta nraamwu qiaata tahiporaqaa mwaanri nteta mwi vaisira vara mwaanri vateta, Iesusiva nraamwu utaqi varuvata mwinramwuhua Iesusiva varura mwina mpiami ntukuraa kyeta. Qio

ntukuraa kyeta nriqa vu vaisira taintaqaa vatora qakyomakye kyaqi vuvaro mwi taintava nraakye qora utaqaa uto vhura.

⁵ Vahuvaro Iesusiva riovata mwi vaisinramwuhua nkyiari nraahu tiqata, Qutaama mwaa vaisira Iesusiva qio kyuqema kyaananrove, tu vaisinramwuhua varuvaro Iesusiva hini mwamwanta qutu vu vaisirara tiqaro, Ni maaquo, e Kotira qua raaquta kyaananra nte mwi quara nruckama mwatauqo, tiro.

⁶ Iesusiva mwitaa tuvata mwaanra okyara ti varu vaisinramwuhua mwipi varuhua riemwaqi vita tiqata, ⁷ Qaqao, mwi vaisiva nanraqamave mwitaa tiho? Mwiva mwitaa tiqaroma Kotira uaqjama mwate variho. Hiama qumina vaisivanto variqaro nai hena vaisiara, E Kotira qua raaquta kyaananra nruka mwatauqo, qiananrove. Kotiva mwiva nraahuma qio mwitaa qiananrove, tita.

⁸ Mwihua mwitaama nraato riovare Iesusivavata mwihua su nyaato tura ntapihi kyero tiqaro, Nkye nataamaqive mwitaama riaavo? ⁹ Nte mwaa vaisira hini mwamwanta qutu virara tiqanama, E Kotira qua nteqa kyaananra nte nruckama mwatauqo, tuqatama nkye nianra tiqata, Qaqao, i quavanto unra quave. Hia qutaa qovara hiananrove, qiarave. Qio mwaini riaate. Nte mwi vaisirara tiqana, Sivira ena tainta tu varera quante, qiariro qiove ni quara mwiva mwitaa hiananrove? Nkye timwa mpivaqena riaankye, tiro.

¹⁰ Iesusiva mwitaama kyero mwihua kyaparama nyatero mwiva mwihuara qaiqaa tiqaro, Nte mwatani mwatatai nraaqiarava varuvaro ni nronraqama kyaihananra tina, nte qiomu mwatani variqana vaisivanto Kotira qua nteqa kyaani quara nruka kyaaninrave. Nkye ni quara qutaa quave qiate tina, nte mwate mwaa vaisirara mwitaa tirerave, tiro.

Mwitaa timwa kyero Iesusiva hini mwamwanta qutu vu vaisirara tiqaro, ¹¹ Sivira ena tainta tu varera ena mwaatani quantema tuqo, tiro.

¹² Mwitaa tuvata ekya nraakye qora mwia taqe varuvaro mwi vaisiva siviro mpiami nai tainta tu varero vuvata mwihua nrihanrama vita kyauqu ntukikinraaqate varita Kotira nrutu tuaahereta tiqata, Mwaa kyaiqara nraahumwa mpo qara hi kyaiqara hia taqauna kyaiqarave, turā.

Iesusiva Rivaira nraanronra (Matiu 9:9-13; Ruku 5:27-32)

(Mwi entara taakisi vare varu vaisihua mponramwuvanto taakisi vareqata hini munima nkyiari tuteta hini munima nraahu nkyiari nronra vaisi nyunra. Mwitaa huvata qumina nraakye qoravanto taakisi varo vaisihua ekya mwihuara mpuara vaisi nraahuma variavo tura.)

¹³ Iesusiva Kapenaamini vari kyero mwiaqatairo nrumbu ntantero Kariri nramanri tokyasataa vuvata nraakye qora airivanto mwiva varunani ntuvantuama vita varuvaro Iesusiva qua mwakyaakya mwihuara timwa nyinro. ¹⁴ Mwiaqatairo mwiva vuva uro variqaro taqovaro Rivaiva, Arapiaasira mwaaquvanto, opisi nraamwuqi taakisi vare varuvaro Iesusiva mwianra tiqaro, Ni naakiara nriante, tiro. Mwitaa tuvaro Rivaiva siviro Iesusira vataqiro vurama.

15 Jesusiva Rivaira nraamwuqi uro variqaro nai nraaqiaranramwuvata kyara nre varuvata airi vaisi taakisi vare varuhuavata, vaisi mponramwu mwihuara uaqiahi kyaiqara uti variahuate tuhua mwihuavata, nraamwu mwipi variqata kyara nre varura.

16 Jesusiva vaisi mwinramwuhua kyapata kyara nre varuvata Parisi vaisi mwaanra okyara ti varuhua taqovaro Jesusiva taakisi vare varuhuavata, uaqiahi kyaiqara uti variahuate tuhua mwihuavata, kyara nre varuvata mwihua Jesusira nraaqiaranramwu kyapara hita tiqata, Nanraqamave Jesusiva uaqia hia vaisihua kyapata kyara nre variho? tita.

17 Parisi vaisinramwuvanto mwitaa tuvaro Jesusiva mwihua qua riero tiqaro, Qati vari vaisiva hia totaava hinani vi varirave. Nriqa vi vaisiva nraahu totaava hinani vi varirave. Ta vaisihuave tiqata, Tire avuqavuma kyeta nrohi varurahuave qiahua, nte hia mwihua nyaanranrenrana tumuvave. Nte uaqia hia nraakye qorahua nyaanranrenrana tumuvave, tiro.

Kyara auramaterara tura

(Matiu 9:14-17; Ruku 5:33-39)

18 Mwi entara Ioninra nraaqiaranramwuvantovata, Parisi vaisinramwuvantovata, kyara auramate varuvata vaisi mponramwuvanto Jesusira kyapara hita tiqata, Ioninra nraaqiaranramwuvantovata, Parisi vaisinramwuvantovata, kyara auramate variavo. Qio nanraqamave i nraaqiaranramwuvanto hia kyara aurama taraitita, qati kyara nre variavo? tita.

19 Mwihua mwitaa tuvaro Jesusiva tiqaro, Nraakye vararerera qiasi vaisiva nai vataahuavata qati varirera, qiove mpovanto mwia vataahuara kyara aurama taate qiananro? Qaqao, hiama qio mpovanto mwitaa qiananrove. Nraakye vararerera qiasi vaisiva qati varirata mwia vataahua hia kyara aurama taraitita, qatima kyara nrevarave.

20 Mpo enta nri ntairata mwihuaqitai nraakye vararerera qiani vaisira tu vareta qatinani vara kyaivata mwi entaraqaataita mwia vataahua ti atura ntiqata kyara aurama tevarave, tiro.

21 Mwitaa timwa kyero Jesusiva mpo quaqaa ntumwa kyero timwa nyinro tiqaro, Mpovanto tuavaaqa nrihi nrabitu quaninra haqira hirero hiama tavuna qaraakya toqa kyero mwiaqaa taaqautero haqiraanrove. Tavuna qaraakya mwia toqa kyaariro qiqu vahiraro tuavaaqa nrihi mwivavata nronraqama kyero nrabituankyo tiro, hia mwitaa hirave.

22 Qaiqaa tirerave. Uaini qaraakya tati kyero hia mpovanto memenra pahiqa ututaira haaruua taqu vara kyero qaraakya uaini mwia mwipi raurirave. Memenra pahi mwiva nraahaqama viraqa mwiva mwitaa hiraro uainivanto kepukya uaini utu viqaro memenra pahi nrabitu kyaananrove. Mwitaa hiraro uainivantovata memenra pahivantovata uaqiamma quananrove. Memenra pahiqtai ututaa taqura qaraakya taqu vara kyeta mwipi nraahu qaraakya uaini rauruarave, tiro.

(Jesusiva mwi quaraqaa ntumwa kyero tu quara okyaravanto mwataamama vahiro. Mwia votima kyeta hiama haaruua okyaravata qaraakya okyaravata kuaaqi kuairama kyeta tutaate, tura.)

Mwaanra tu entarara tura

(Matiu 12:1-8; Ruku 6:1-5)

²³ Mpo enta mwaanra tu entaraqaa Iesusiva nai nraaqiaranramwu kyapata aakyo utaqi kyakuma vothura uiti vara tutoraqi vi varuvata mwia nraaqiaranramwuvanto viqatama uiti tamwa nteqa kyeqa nramwaqita vi varuvata ²⁴ Parisi vaisivanto mwihua taqeta Iesusirara tiqatama, Mwataqi mwihua taqaante. Mwaanraqaa qao timwa tai inraikyarama mwihua vareta hiavo, tita.

²⁵ Parisi vaisinramwuvanto mwitaa tuvaro Iesusiva nkyiari timwa nyinro tiqaro, Haaru nkyi haivaqava Ntevitavavata, mwiavata nruhua mwihuavata, kyara nraataa huvata varuvaro Ntevitiva kuua qara hura mwia nkye hia mpukuqi kyaara ntumwa kyeta riaarave?

²⁶ Apaiataava Kotira kyaqa vara mwate varuva vunyaa vaisivanto varu entaraqaa Ntevitiva Kotira nraamwuqi vera ntero mpereti Kotirani vatora vara kyero nrenro nteqa kyero nai mwia vatama kyeta nruhuavata hini nyuvata nronrave. Kotira kyaqa vara mwate varu vaisihua nraahu mwi kyarara nraataara vahuvaro qumina vaisivanto mwi kyarara nrenro mwi quara nteqa kyorave, tiro.

²⁷ Iesusiva mwitaa timwa kyero tiqaro, Kotiva vaisiara rieqaro mwaanra enta vahiananrove turave. Kotiva hia mwaanra entara rieqaro vaisi utu tairave.

²⁸ Ni mwatani mwatatai nraaqiarara nronraqama kyaihana variqana nte mwaanra entaqaa ntaqikyiqanama ntena kyakya hiani kyaiqara qioma varaaninrave, tiro. Iesusiva turama.

3

Mwaanra tu entaraqaa Iesusiva vaisi kyauqu kyuqema kyora

(Matiu 12:9-14; Ruku 6:6-11)

¹ Mpo enta Iesusiva mwaanra nraamwuqi vera ntero taqovaro vaisi mpovanto kyauqu hini kukokaqama vuva varuvata ² mwiqi varuhua mponramwuvanto tiqata, Kyai variqata taqaararo Iesusiva vaisi kyauqu kukoka mwia mate mwaanra tuna entaraqaa kyuqema kyairera, mwia kyaara mwiaqaa qua vataare, tita.

³ Mwihua mwitaa timwa kyeta Iesusira taqe varuvaro Iesusiva kyauqu hini kukokaqama vu vaisirara tiqaro, E nrinra vaisi variara utaqaa sivira variante, tuvaro mwiva siviro varuvaro ⁴ Iesusiva mwihua kyapara hiro tiqaro, Tirenramwu teta mwaanra qua rieqatama mwaanra qiana entaraqaa nataa hiani kyaiqarave qio varaanranrave? Tire mwi entaraqaa vaisi mpo kyaahaqamave mwataananrave? Mwia uaqiamave mwataananrave? Mwaanra qiana entaraqaa tire vaisi mpo kyaahaqa hiararo mwiva qative variananrove? Tire qaqlira kyeta mwi vaisira ruve kyaananrave? tiro.

Iesusiva mwitaa tuvata mwihua hia quavata tihua tirema varuvaro

⁵ Iesusiva taqovata mwihua hia mwi vaisirara po kye tiraitita, kapera viri rate varuvaro mwia kyaara Iesusira mwutukyavanto uaquia huvaro mwia raraqa tovaro mwi vaisirara tiqaro, Ena kyauqu ntatutaante, tuvaro mwiva nai kyauqu ntatuta kyoqaro kyuqema vura.

⁶ Mwia kyauqvanto kyuqema vuvata Parisi vaisi mwinramwuhua mwaanra nraamwuqitai veva nteta uro Herotira vataqita nrohuhua kyapata ntuvantua hita variqata Iesusira nataama kyetave ru kyaananrave timwa kyeta nai timwa mwi nai timwa mwi hi varura.

Nraakte qoravanto hisai hisaita uro Iesusira taqora

⁷ Iesusiva nai nraaqiaranramwu sita varero kyaarerera tokyasata uro varuvata nraakye qora airivanto Karirinyaahuave, Iutianyaahuave,

⁸ Ierusaremiqinaahuave, Itumianyaahuave, Taiaaqinaahuave, Saitoniqinaahuave, Iotaani nramanri vutura qarahi hini varuhuave, mwihua Iesusiva mpo kyaiqa mpo kyaiqa vare varurara rieta, mwihua Iesusiva varura nramanri tokyani ntuvaantuama vita varura.

⁹ Nraakye qora airivanto ntuvaantuama vita varuvarora tiro, Iesusiva nai nraaqiaranramwuanra tiqaro, Nraakye qoravanto ni ntaquтивораве. Mpotu terama kyeta vataivaqena mwiqi mwaanrintena variante, tiro. ¹⁰ Iesusiva nraakye qora airi kyuqema kyovatara tita, nriqa vuhua mwia tu vararerata uti variqata nai ntaquti nai ntaquti hi varura.

¹¹ Mwihua mwitaa hi varuvata nraakye qora mponramwu vaana-vantao mwihua utaqi varuhua, mwihua Iesusira taqeta mwia vuni tumu ntita variqata aakyara nteta tiqata, E Kotira mwaquivantove, tita. Vaanavanto mwihua utaqi varu vaisihua mwitaa tuvaro

¹² Iesusiva mwihuara kepukyaqama kyero tiqaro, Hia ni okyarara qiate. Tirema variate, turama.

*Iesusiva vaisi 12 nramwu sita vatora
(Matiu 10:1-4; Ruku 6:12-16)*

¹³ Iesusiva mwini vari kyero uro taaqi mporuqa variqaro nai mwutukya vahu vaisihua nraahu nyaanrovata mwihua uro varuvaro

¹⁴ Iesusiva vaisi 12 nramwu kyaara ntumwa kyero mwihuara nte mwihua sitaarita ni qua vareta timwa nyiqi quate timwa kyero, mwihua nronraqama kyero mwihuara tiqaro, Nkyenramwu ni airuqama mateta ni qua timwa nyiate tinama, nte nkyi sita vatauquo. ¹⁵ Nkyenramwu vaana titivararo nritarero quarive tina, nte nkyi kepukya nyinrenrave, tiro.

¹⁶ Iesusiva mwaa vaisinramwuhua sitora:
Saimoninra. Iesusiva mwia mpo nrutu ntamwatero
Pitaavaye tiro.

¹⁷ Iemisikya Ionikya. Mwitanahua Sepetira mwaqaqtana varura. Iesusiva mwitanahua mpo nrutu
Poanesisi-huatanave tura. (Poanesisi mwaa quaraqitai tirera, Nyaanruva Nruqua Ti Varirave, tita.)

¹⁸ Enturura, Piripira

Pataromiunra

Matiura

Tomaasira

Iemisira. mwiva Arapiaasira mwaaqu

Tatiaasira

Saimoninra. mwia nrutu mpo Serotira

¹⁹ Iutaasira. mwi vaisiva Iesusira ntavaaqavu kyaate tiro, mwia qovarama kyo vaisiva.

Iesusiva 12 vaisi mwi vaisinramwuhua sitora.

*Mpo uhua Iesusirara ueraqama vi vaisivama variho tura
(Matiu 12:24-32; Ruku 11:14-23)*

²⁰ Iesusiva nai nraaqiaranramwu sita varero nraamwunianra nkyiari mwaatani vuvata qaiqaa nraakye qora airivanto mwia taqarerata ntuvaantuama vita varuvaro Iesusiva nai nraaqiaranramwu kyapata kyara nraanriva hia qioqa huvaro varuvata

²¹ Iesusira vataahua mwi quara rieta Iesusirara tiqata, Qikye, mwiva ueraqamama viho. Kyai uro mwia vitaare, timwa kyeta vurama.

²² Mwaanra okyara ti varu vaisihua mponramwuvanto Ierusaremisaита tumunte mwitaama tita, Vaana vunyaava Pierisepurivama Iesusira utaqi variho. Pierisepuriva mwia utaqi variqaro mwia kyaahqa hi variharoma Iesusiva vaisiqitairo vaana tite variho, tita.

²³ Mwihua mwitaa tuvaro Iesusiva mwihua nyaanrovata vaini nruvaro mpo quaqaa ntumwa kyero mwihuara tiqaro, Saataaniva nataama kyerove nai henanra titairaro nritaraananrove.

²⁴ Kuua mwatanaavanto ntainravi variqata nkyiaritana nai ntaqi nai ntaqi ihua hia qio varivarave.

²⁵ Kuua nraamwunaavanto ntainravi variqata nkyiaritana nai ntaqi nai ntaqi ihua, mwihuavata hia qio varivarave.

²⁶ Saataaniva ntaqikyi vari vaanahua ntainra vita nai ntaqi nai ntaqi hi varivaro Saataaniva hia mwihuqaa ntaqikyiqiro viraro mwihua kepukyavanto taiqaananrove.

²⁷ Mpuara varaiva hia kepukyu vaisi mpo nraamwuqi qumina vera ntero mpo inraikya varairave. Mpuara varaiva vuni kepukyu vaisi mwia nraante rupa kyero vatero mwiaqaatairo vera ntero mpo inraikya mwiani mpuara varairave.

²⁸ Nte qutaa qua qianinra riaate. Nraakye qoravanto uaquia hiani kyaiqara mpo qara mpo qara hiani kyaiqara uti vari quarave, uaquia hi quara mpoohuara ti vari quarave, Kotiva qiomaa ekyaa mwi quara mwi quara nraakye qora qati nruka kyero taunru nyataaananrove.

²⁹ Vaisivanto Kotira mwanraqurara uaquia hi quara ti vari quara Kotiva mwaa entaravata nraakiaravata mwi quara hia nruka kyero taunru nyataaananrove, tiro.

³⁰ Iesusirara vaanavanto mwia utaqi variho tuvarora tiro, mwiva mwitaa tura.

Iesusira vataahua mwia taqarerata nrunra

(Matiu 12:46-50; Ruku 8:19-21)

³¹ Iesusiva mwitaa tuvata mwia nrovavata, mwia qatanramwuvata, nri nteta mwaqa qesaqa sivi varita tiqata, Iesusira tivaro tumuanrive, tuvata ³² nraakye qora airivanto Iesusira tataaqa mwatakyaa vita varuhua Iesusira timwa mwita tiqata, I nrovavata, i qatanramwuvata, mwaataqa variqata iara tumuante qiaivo, tita.

³³ Mwihua mwitaa tuvaro Iesusiva mwihua kyapara hiro, Tavave ni ntova variho? Tahuave ni kata pakyaa variavo? tiro.

³⁴ Mwitaa timwa kyero mwia tataaqa vara ututu mwatakyaa vita varuhua taqero tiqaro, Mwaahuama ni ntoiua ni kata pakyaa variavo.

³⁵ Ni kova nyaamwuni varira mwia qua rieqata nrohi variahua, mwihuama ni kata pakyaa variavata, ni nunra nakyyaa variavata, ni ntoiuhuamwanra varita hiavo, tura.

4

Uiti humwu iso quaraqaa ntumwa kyero tura

(Matiu 13:1-9; Ruku 8:4-8)

¹ Iesusiva kyaarerera tokyanu uro variqaro nraakye qora qua mwakyaakya timwa nyiankye tuvata nraakye qora airivanto ntuvaantuama vita mwia ututuma kyovarora tiro, Iesusiva qaqira

kyero mpotu mpoqi mwaanri ntero mwipi mwatakyaa viro nramanriqaa varuvata nraakye qoravanto nramanri tokya sata varura.

² Mwihua mwataqaa nramanri tokya sata varuvaro Jesusiva mpo qua mpo quaqaa ntumwa kyeqaro timwa nyunra.

³ Jesusiva tiqaro, Nte qianinra riaate. Vaisi mpovanto kyara vara tirero humwu isaqiro vurave. ⁴ Mwiva kyara humwu isaqiro vuvaro mpohuva aanra tokyani tumu ntuvaro nyaamwavanto nrumeru nramwa kyorave.

⁵ Mwitaa huvaro humwu mponramwuvanto ori mwataqaa tumu ntuvaro mwatavanto hia vevatoqama vahuraqaara tiro, qamwanrama upiqiqa vuvaro ⁶ mwia tuqavanto hia mwataqi vevato vuraqaara tiro, huarivanto nri ntero itovaro aaharama vurave.

⁷ Mwitaa huvaro humwu mponramwuvanto uakukya upiqoraqi tumu ntiro uakukya vatama kyero upiqiqa vuvaro uakukyavanto ntumwaqu kyovaro hia tamwa riorave.

⁸ Mwitaa huvaro humwu mponramwuvanto kyuqe hu mwataraqaa tumu ntiro kyuqema kyero upiqeqaro kyuqe tamwa riorave. Mpo huva airi tamwa riemwa tovaro mpo huva uro mpoqavata riemwa tovaro mpo huva uro mwiavata nraatarero mpoqavata riemwa torave, tiro.

⁹ Jesusiva mwi quaraqaa ntumwa kyero timwa nyi taiqa kyero tiqaro, Nkyi nyaato vahirera, mwi quara okyara ntapihi kyeta riaate, tiro.

Iesusiva hia vutu kyero tiraitiro, mpo quaqaa ntumwa kyeqaro nraakye qora timwa nyu okyarara tura

(Matiu 13:10-17; Ruku 8:9-10)

¹⁰ Jesusiva qua timwa nyi taiqa kyovata nraakye qoravanto nkyiari mwaatani vita nrita huvaro Jesusiva nanrianraa varuvata mwia nraaqiara 12 nramwuvantovata, mpo uhuavata, mwiva varunani nri nteta Jesusiva mwi quaraqaa ntumwa kyero tu okyarara hia ntapihiraitita, Jesusira kyapara huvaro ¹¹ Jesusiva mwihua timwa nyinro tiqaro, Kotiva nraakye qoraqaa ntaqikyiani quara ugetatai quara, mwi quara Kotiva nkyiara qati kyairata mwi quara okyara riaate tirave. Mwitaa timwa kyero mpo nraakye qora qatinani varihua mwi quara okyara hia ntapihi kyera timwa nyiante tihanana tina, nte mwi quaraqaa ntumwa kyeqana mwihua timwa nyinrenrave.

¹² Nte mpo quaqaa ntumwa kyena qiarita nraakye qoravanto taqequatavata hiama ntapihi kyeta taqevarave.

Mwihua ni qua rietavata hiama ntapihi kyeta rievarave.

Mwihua ni qua rieqata nkyiari uaqiahi kyaiqara qaqlira kyaivarovauma Kotiva mwihua uaqiahi kyaiqara vare quara nruka nyataananrove, tiro.

(Aisaiaa 6:9-10)

Uiti uru isaqiro vura mwia okyara ntapihi kyero Jesusiva nai nraaqiaranramwu timwa nyunra

(Matiu 13:18-23; Ruku 8:11-15)

¹³ Jesusiva mwitaa timwa kyero mwinramwuhuara tiqaro, Nkye mpo? Nte mwi quaraqaa ntumwa kyena tu okyarara hiave nkye ntapihi riaavo? Nkye hia mwi quara okyara ntapihi kye riaivera, nte nraakiara mpo quaqavata ntumwa kyena qiani quara, nkye nataama kyetave

qio mwiavata ntapihi kyeta rievarave? ¹⁴ Nte vaakya mwi quaraqaa ntumwa kyena tu okyarara tirerave.

Vaisivanto humwu isatora mwi quara okyara vahirero Kotira quama vaiho.

¹⁵ Humwu aanraqaa tumuntu quara mwia okyara vahirero nraakyne qora mponramwuvanto mwi humwunra votima kyeta variarave. Mwi nraakyne qorahua Kotira qua riaavarso Saataaniva nri ntero mwihua su nyaato mwutukyaqitairo mwi quara ntavihi kyero varairave.

¹⁶ Mpohia nraakyne qorahua ori mwataqaa tumu nti humwunra votima kyeta variarave. Mwinramwuhua Kotira mwakyaakya rieta mwi quarara qamwata kyeta variavaro ¹⁷ quavanto hia mwihua mwutukyaqi vihata mwi nraakyne qorahua hia mwi quara mpo enta mpo enta riaraitita variavata mwi quara kyaara mpo hiahua mwihua uaqiamma nyatarerata uti variavata mwihua tiri rivorave tiqata Kotira qua qamwanrama qaqlira kyeta varia nraakyne qorahua variarave.

¹⁸ Mpohia nraakyne qorahua uakukya upiqairaqi isato humwunra votima kyeta variarave. Mwi nraakyne qorahua Kotira qua rieta ¹⁹ mwiaqataita mwihua mwatanyaaa inraikyara nronraqama kyeta riemwaqi viqata munimanrave, mpo inraikyare, qamwata kyeqata mpo inraikya mpo inraikya vararerata riemwaqi vita Kotira qua qaqlira kyaavarso Kotira quavanto hia mwi nraakyne qorahuaqi vahata variarave.

²⁰ Mwihua mwitaa hiavata mpohia nraakyne qorahua kyuqe mwataqaa isato humwunra votima kye variarave. Mwi nraakyne qorahua Kotira qua rieta mwi quarara qutaave timwa kyeta, mwi quara riemwaqi vita kyuqe kyaiqa Kotirani varaqita quarave. Mpohia nraakyne qorahua mwi quara rieqata kyuqe kyaiqa Kotirani varaqi vi variavata, qaiqaa mpohia nraakyne qorahua mwihua kyaiqavata nraatara kyeta uro mpoqiaavata kyuqe kyaiqa Kotirani varaqi vi variavata, qaiqaa mpohia nraakyne qorahua mwihua kyaiqavata nraatara kyeta uro nai mpoqiaavata kyuqe kyaiqa Kotirani varaqita vi variarave, tiro. Iesusiva turama.

Iesusiva omwanra mpo quaqaa ntumwa kyero tura

(Ruku 8:16-18)

²¹ Iesusiva mwitaa timwa kyero mpo quaqaa ntumwa kyero tiqaro, Omwa qupi kyero taini uro vatairave? Tave vara kyero ntumwaqu tairave iho? Tainta mwemwaqi veta vatairave iho? Qaqao, hia mwitaa hiraitiro, omwa qupi kyero tuaahera kyero qoqaa mwaanri vatairave. ²² Nraakiara ekyaa uqeta taani inraikyara qoqama qovarama kyaananrove. Ntumwaqutaani inraikyara ekyaa qoqama qovarama kyaananrove.

²³ Nkyi nyaato vahirera, mwi quara okyara ntapihi kyeta riaate, tiro.

²⁴ Iesusiva mwitaa timwa kyero mwiva tiqaro, Nkye qua riaara mwia ntapihi kyeqata riaate. Nkye nanra tukyaqaaave mpohua nyitave mpohua vara nyatera mwi tukyaraqama Kotiva nkyitavata nyiqanro mwiaqaa mpoqiavatama nyiananrove.

²⁵ Kotira qua riaariva variqiro viraro Kotiva mwia kyaahaqa hiraro mwiva mwia qua mpoqiavatama riaananrove. Kotira qua hia riaariva variqiro viraro mwiva nanra inraikyave tutaaninra mwia vara kyairaro mwiva qatima variananrove, tiro.

Kyara humwukyanaa qupiqaaninranra mpo quaqaa ntumwa kyero tura

²⁶ Mwitaa timwa kyero Iesusiva mpo quaqaa ntumwa kyero timwa nyinro tiqaro, Kotiva ntaqikyiariva mwaa quara votima kyeroma vaiho. Vaisivanto kyara humwu isatero ²⁷ mwiaqatairo mwiva uro vaitero siviro qaiqaa vaitero siviro mwitaamaqiro vi variharo kyara humwuvanto nai ntukohiro qupiqe varirave. Vaisivanto kyara humwu mwiva qupiqaani okyarara hia ntapihiharo ²⁸ nai mwataqi vahiro naiqama kyero qupiqairave. Tauraaqama kyero uru mwiva ntukohiro turu vera kyero uro tamwa riemwa taiharo tamwa mwiva peqaqa hirave. ²⁹ Peqaqama viharo vaisivanto paipa varero uro tamwa mwia teqa kyeqaro varairave, tiro.

Maasiteti uruqaa ntumwa kyero tura

(Matiu 13:31-32; Ruku 13:18-19)

³⁰ Iesusiva mwitaa timwa kyero qua timwa nyiqiro viro mwitaama tiro: Kotiva ntaqikyiva nanra inraikya votima kyeroove vaiho? Mwianra rieqana nanra quaqaave ntumwa kyena qianinrave?

³¹ Qio mwia maasiteti kyatari mwia tamwa votima kyeroma vaiho. Uru mwiva nai pata qiani vahirarama tuqo. Vaisivanto uru mwia vara kyero mwataqi tutaiharo ³² qupiqero kyatari nronraqama viro hini kyara tutaaravata nraatara kyero nritarero kyatari nronra vaiharo mwia kyaaravantovata nronra vaiharo nyaamwavantovata mwia kyauquqaa nraamwu hoqatero mwia aamanaqi varirave, tiro.

³³ Mwitaa timwa kyero Iesusiva mwi quara voti hira mpo qua mpo quaqaavata ntumwa kyeqaro timwa nyiqiro viro nraakye qoravanto ntapihi kyeta rie quara nraahu mwihua timwa nyunra.

³⁴ Mwiva nraakye qora qua timwa nyinrenro hia vutu kyero tiraitiro, mpo quaqaa ntuma kyeqaro timwa nyiqiro vuvata nraakye qoravanto nkyiari mwaatani vita nrira huvaro Iesusiva nanrianraa nai nraaqiaranramwu kyapata variqaro mwi quara okyara ntapihi kyero mwinramwuhua timwa nyunra.

Toqa vaururu utura Iesusiva inronra huvaro taiqora

(Matiu 8:23-27; Ruku 8:22-25)

³⁵ Mwi entara entama vuvaro Iesusiva nai nraaqiaranramwuanra tiqaro, Nrivaqenramwu nramanri nronra mwaa qara vare vutura hini tokyani quare, tiro. ³⁶ Mwitaa tuvata mwia nraaqiaranramwuvanto nraakye qora ntuvaantuama vuhua mwini kyeta Iesusiva varu mpotu-raqi mwaanrinteta mwia vita vareta vuvata mpotu mponramwuvanto mwihua vatama kyeta vurama.

³⁷ Mwihua nramanri mwiaqaa vi varuvaro qamwanrama kyero toqa vaururuvanto nronraqama kyero tiqaro nramanri ventaqiro nrivi varuvaro nramanrivanto mpotuqi mwaanrintero piqa kyarerero uti varuvaro ³⁸ Iesusiva mpotu vitiqi turuma ntumwa kyero vaite varuvata mwia nraaqiaranramwuvanto mwia uro vaurama kyeta tiqata, Mwaanra ti variara vaisio, tirinramwu nramanrivanto ntaqutu kyaaninranra e hiave nronraqama kyera riaaro? tita.

³⁹ Mwihua mwitaa tuvaro Iesusiva vaitoraqitairo siviro toqa vaururu mwia inronra hiro kyaarerera mwianra tiqaro, Qati tirema vahiante, tuvaro toqavanto taiqa vuvaro nramanrivanto utomwi tirema vahura.

⁴⁰ Tirema vahuvaro Iesusiva nai nraaqiara mwihuara tiqaro, Nanra inraikya nraatuve aatu hi variavo? Nkye hiave nianra kepukyaqama kyeta rieta hiavo? tiro.

⁴¹ Iesusiva mwitaa tuvata mwia nraaqiaranramwuvanto aatu hita kyauqu ntukikinraaqateta tiqata, Qikye, mwaa nai nataahi vaisivave? Toqa vaururuvantovata, nramanrivantovata, mwia qua riaih, tita turā.

5

Iesusiva vaisi mpoqitairo vaana titamwa kyora

(Matiu 8:28-34; Ruku 8:26-39)

¹ Mwia nraaqiaranramwu mwitaa timwa kyeta mpotuqi vuhan kyaareraqa qara vareta hini tokya Kekesaani uro ntovaro

² Iesusiva mpotuqitairo mwaamwi ntovaro vaisi mpovanto ori ataamwuqitairo veva ntero uto Iesusira hunt kyora.

³⁻⁴ Mwi vaisiva vaisi qunte varura ori ataamwuqi variqiro vi varuvaro vaanavanto mwia utaqi varuvaro varuvata mpo uhua seni vara kyeta mwia rupa taare tita, rupa tovaro mwi vaisiva airi kyaanta kyuqu kyauqu rupa tora ntapihiqaro ntukekaama kyora. Qaiqaavata mwitaama kyeqata mwia rupa taare tuvaro mwiva seni ntukekaama nraahu kyorara tiro, mpovanto mwia rupaariva hia varura. Mwia nraataraariva hia varuvaro ⁵ mwi vaisiva entaqivata, iheravata, vaisi qunte varura ori ataamwuqi viro nrinro hiqaro qua aakyara timwaqiro viro taaqiqaaavata nrohiqaro qua aakyara tiqaro oriqotairo nai mwamwanta toqaaqamaqiro vi varura.

⁶ Mwi vaisiva variqaro nyianrasairo Iesusira taqero hiantero uro mwia kyuqutarani tumu ntiro variqaro ⁷ mpoqama kyero aakyara ntero tiqaro, Jesusio, Kotiva nai virini variva varihara e mwia mwaquivanto variaro. Ni nataa hirere nrianro? Kotirara rieqara hia ni ruantema tuqo, tiro.

⁸ Iesusiva vuni mwi vaisirara tiqaro, Uaqia hiara vaanavaao, mwi vaisiraqitaira nritarera quante, tuvarora tiro, mwi vaanava mwitaa tura.

⁹ Mwitaa tuvaro Iesusiva mwi vaananranra ena nrutu qianta tuvaro vaana mwiva nai nrutu ntero tiqaro, Ni nutu Airivave. Tire airivantoma mwaa vaisiraqi varuro, tiro. ¹⁰ Mwitaa timwa kyero mwi vaanava qaiqaavata airi nani Iesusirara po kye tiro tiqaro, Hia mwaa mwataraqataira tiri titaante, tiro.

¹¹ Mwitaa timwa kyeta vuru taqovaro mwi entara quara airintivanto uhiqa nre varuvata ¹² vaananramwuvanto Iesusirara po kye tita tiqata, Qati tiri titairaqe quara mwihuqaqiqi vigeetaare, tuvaro

¹³ Iesusiva mwihuqaqiqi kyovata vaana airivanto mwi vaisiraqitai nritareta uro quara mwihuqaqiqi vigeeteta varuvata mwiaqataita quara 2,000 nramwuvanto hianteta okai veva vahuraqi ito ntamwanra nramanriqi kyavuhu vuvaro nramanrivanto ekyaa mwihuqaqiqi vigeetaare, tuvaro

¹⁴ Quaravanto nramanriqi ntumwa vita qutu vuvata quaraqa ntaqikyu vaisinramwuhua taqeta mwiaqataita hiantamwa teta mwatuqya nronraqi uro mwi quara timwa nyita aanranivata vigeetaare viti viri timwa nyiqi vuvata mwi mwatanaahua mwi inraikyara taqarerata nrumu ¹⁵ Iesusiva varunani taqovaro vaakya vaana airivanto mwi utaqi varu vaisiva qati mwatakyaa viro tuavaaqa utu tero mwia vu

nraato ntapihi vuvaro varuvata mwihua mwia taqeta aatuma kyeta varura.

¹⁶ Mwihua mwi vaisira tageta aatu hiqata varuvata vaisi mponramwu vaakya mwi inraikyara taqohua timwa nyita tiqata, Iesusiva mwitaama kyaiharoma mwi vaisiva kyuqema viho, timwa kyeta quaravata timwa nyuvata ¹⁷ mwi mwatanaahua mpoqama kyeta aatu hita Iesusirara tiqata, E tiri mwataqaataira quante, ti varura.

¹⁸ Mwi mwatanaahua mwitaa tuvaro Iesusiva mpotuqi qaiqaa mwaanri nte varuvaro vaakya vaanavanto utaqi varu vaisiva Iesusirara po kye tiro tiqaro, Kyai ntevata ivata quankye, tiro.

¹⁹ Mwitaa tuvaro Iesusiva qaqao tiro, Hia mate nivatama kyera vinanrave. E ena mwaatani uro variqarama Kotiva i kyuqema kyero kyaahaqama mwatairara ena nramwunaahuavata timwa nyiante. Kotiva iara po kye timwa mwatai quara uro ena nramwunaahuavata timwa nyiante, tiro.

²⁰ Iesusiva mwitaa tuvaro mwi vaisiva Iesusiva tunte hiro mwi mwatara kyero uro kyauqurutana mwatukya vahunani nrohiqaro Iesusiva nai kyuqema mwatorara nraakyne qora timwa nyiqiro vuvata ekyaa mwia qua rioxua mwi quara rieqata mwihua nkyiari kyauqu ntukikinraaqa teqata varura.

Iairaasiva Iesusira uro huntu kyora

(Matiu 9:18-26; Ruku 8:40-56)

²¹ Mwi mwatanaahua Iesusirara hia tiri mwaatani variante tuvaro Iesusiva mpotuqi qaiqaa mwaanri ntero nrumu ntantero kyaareraqa qara varero hini tokyani vuvata mwini nraakyne qora airivanto ntuvaantuama vita mwiva varunani ututuma vita varura.

²² Varuvaro vaisi mpovanto mwi mwatukyaraqi mwaanra nraamwuqaa ntaqikyi varuva, Iairaasiva nri ntero Iesusira taqero mwia kyuqutarani tumu ntiro Iesusirara ²³ po kye tiro tiqaro, Ni naamwunravanto qaumama qutu quananrove. E nrinra ena kyauqu mwiaqaa vatairaro mwia nriqa quariva taiqa viraro qati variarive, tiro. ²⁴ Mwi vaisiva mwitaa tuvaro Iesusiva mwikyantiri vurama.

Nraakyne mpovanto Iesusira vaaqa vitiqa kyaatu kyora

Iesusiva Iairaasikyantiri vi varuvata nraakyne qora airivanto mwia vataqita viqata hisai hisaita mwia rataaqi vi varuvaro ²⁵ nraakyne mpovanto ekyaa enta tora taqamwaqiro vuvavata mwihuaqi varura. Mwi nraakyeva 12 ihiara tora taqamwaqiro viqaro nronraqama kyero nriqa vuvaro variqaro ²⁶ mpo totaa mpo totaahuara ni kyaahaqa hiate timwa kyero, munima nyuvata mwihua hia mwia kyaahaqa hiraitita, mwia munima nraahu nramwa kye varuvaro mwia mwamwanta mpoqiaavata uaqiamma vuvaro varura.

²⁷⁻²⁸ Mwi nraakyeva nraakyne qora utaqi variqaro Iesusiva kyaiqa varorara rieqaro Iesusira nraakiara nriqanro nai riero tiqaro, Nte mwia tuavaaqaqa kyaatu kyaariro ni nriqa viva qamwanrama taiqa quarive, tiro. Nraakyne mwiva mwitaa timwa kyero Iesusira vaaqaqa kyaatu kyovaro ²⁹ qamwanrama kyero mwia nraanre ntova aaharama vuvaro mwiva taqovaro mwia mwamwantavanto qio vahura.

³⁰ Mwia mwamwantavanto kyuqema vuvaro varuvaro Iesusiva qamwanrama kyero taqovaro mwia kepukya hinivanto vivuvaro

mwiva tuqasaa viro nraakyе qora mwia vataqita nruhua kyapara hiro, Tavave niqa tu varaiho? tiro.

³¹ Iesusiva mwitaa tuvata mwia nraaqiaranramwu tiqatama, Nai tavave iqa tu varaiho? Ena taqaante, nraakyе qora airivanto i nraaqani viqata i rataaqi vi variavo, tita.

³² Mwitaa tuvaro Iesusiva qati nraahu vaisi viri mwia puaama kyarero aitutu hi varuvaro ³³ nraakyе mwiva nai mwamwanta kyuqema vurara riero mwia nraatu hiqaro kyuqu kyauqu nti varuvaro uro Iesusira kyuqutarani tumu ntiro mwi quara ekyaa qoqaa timwa mwuvaro ³⁴ Iesusiva nraakyе mwianra tiqaro, Ni naamwunrao, e nianra mwiva ni kyaahaqa hiananrove qiararoma i mwamwantavanto kyuqema viho. Qioma i mwutukyavanto qihaakya hirara quante, tiro.

Iairaasira nraamwunra sivuma kyora

³⁵ Iesusiva mwi quara qati ti varuvata Iairaasira nraamwuqitaita vaisi mponramwu nri nteta Iairaasira huntu kyeta mwianra tiqata, I nraamwunravanto qutuma viho. Haunri mwaanra ti vari vaisira ntavaaqavu tero, tuvaro ³⁶ Iesusivavata mwinramwuhua qua riero mwaanra nraamwuqaa ntaqikyi varu vaisirara tiqaro, Hia aatu hiante. Nianra kepukyaqama kyera rieqara variante, tiro.

³⁷ Iesusiva mwitaa timwa kyero mwiva Pitaaravata, Iemisiravata, Iemisira qata Ioninravata, mwinramwuhua nraahu sita varero ³⁸ Iairaasira nraamwuqi uro ntero taqovata nraakyе qora nronraqama kyeta ti atura ntqata ntate varuvaro ³⁹ Iesusiva nraamwuqi vera ntero tiqaro, Nanranre nkye ntate variavo? Mwi qiaatarava hia qutu viho. Mwiva qati vaitema variho, tiro.

⁴⁰ Iesusiva mwitaa tuvata mwihua Iesusira quara raima mwateta varuvaro Iesusiva ekyaa nraakyе qora vara veva mwaatani kyero qiaatara mwia nrohua qohuavata, taaramponramwu nai sita tohuavata, mwinramwuhua nraahu sita varero qiaatara mwiva qutuvata vatoraqi uro ⁴¹ mwia kyauquqaa tu varero nai quaqitairo tiqaro, *Tarita kumi*. mwaa qiaatararuvaao, nte iara siquantema tuqo, tiro.

⁴² Iesusiva mwitaa tuvaro mwi qiaatarava qamwanrama siviro nrohi varura. Mwiva 12 ihi vara kyo qiaatarava siviro nrohi varuvata mwinramwuhua mwia taqeta nrihanrama vita mpoqama kyeta kyauqu ntukikinraaqate varuvaro ⁴³ Iesusiva mwinramwuhuara kepukyaqama kyero tiqaro, Qio mwaa taqaarara hia mpohua timwa nyiate. Mwaa qiaatarara kyara nraahu mwiate, turama.

6

Nasaretiqinaahua Iesusira qoririma mwatora

(Matiu 13:53-58; Ruku 4:16-30)

¹ Iesusiva mwi mwatara kyero nai mwaatani uvata mwia nraaqiaranramwuvanto mwia vatama kyeta vurama.

² Iesusiva nai mwaatani uro variqaro mwaanra entaqaa uro mwaanra nraamwuqi qua mwakyaakya timwa nyi varuvata nraamwu mwipi nraakyе qora airivanto varuhua mwia qua rieta kyauqu ntukikinraaqateta tiqata, Qikye, mwi vaisiva taisairove mwi quara mwi quara riaiho? Mwiva kyuqe okyara mpo vu nraato mpo vu nraato

taisairo vara qirove tiho? Tava mwi kyaiqara okyara mwia nraamwute variharove mwiva nronra kyaiqa vare variho.

³ Mwiva taintave mwitaa inraikya uti varivama variho. Mwiva Mariaara mwaaque. Iemisivave Iosisivave Iutaavave Saimonivave mwihuama mwia qatanramwu variarave. Mwia nrurranramwuvata mwaini variarave, tita. Mwitaa timwaqi viqata Jesusira nramwunaahua mwianra qumina vaisive timwa kyeta, mwia qoririma mwatoria.

⁴ Mwihua mwitaa huvaro Jesusiva mwihuara tiqaro, Poropeti vaisi Kotira qua timwa nyi variariva mpo mwatani uro variraro mwi mwatanaavama mwianra qamwateqaroma mwia nrutu tuaaheraananrove. Mwi vaisiva nai mwaatani variqaro nai nrurra qata kyapata variraro mwia nramwunaava mwianra qumina mwaa mwatanaava nraahuma variho timwa kyero hiama mwia nrutu tuaaheraananrove, tiro.

⁵ Mwitaa timwa kyero nraakye qoravanto Jesusirara qumina vaisive tura kyaara Jesusiva hia qio nai mwatukyaqi nronra kyaiqa varaariva vahuvaro mwiva nriqa vuhua pataqiatanaqaa nraahu nai kyauqu vatovata kyuqema vura. ⁶ Mwia nramwunaahua mwianra hia qio tiri kyaahaqa hiarivave turara Jesusiva airi nraato tiqaro varura.

Iesusiva nai nraaqiara 12 nramwu mpo mwatukya mpo mwatukya sitovata vurara tura

(Matiu 10:5-15; Ruku 9:1-6)

Mwi mwatukyaraqitairo Jesusiva siviro vintante nrintante mpo mwatukya mpo mwatukya variqi viqaro nraakye qora mwakyaakya timwa nyiqiro vura.

⁷ Jesusiva nai nraaqiara nyaanrama kyero taaratana taaratana sitovata 12 mwinramwuhua mpona mpona vura. Mwiva mwihua siteqaro vaisiqitaita vaana sitaivata qatinani nritareta quate tiro, mwiva mwihua kepukya nyiqanro qua mwitaama tiro: ⁸ Nkyenramwu virera hiqatama hiama mpo inraikya mpo inraikya vareta viraitita, aanraqaa kyauru quru vare vira nraahuma vareta quate. ⁹ Hiama kyarave tuave munimave vareta quate. Kyuqu nraamwu mwia nraahuma vara ututaate. Hia soti taaratana ututaate. Kuaiqia nraahu utu vareta quate, tiro.

¹⁰ Jesusiva mwi quara timwa kyero mwaa quaravata tiqaro, Nkyenramwu vivaro ta mwatanaavave nkyiara qamwateqaro nkyi sitairera, nkye nraamwu kuaikuqi nraahu variqita vitama mwi mwatukyara kyeta quate. ¹¹ Nkye vivaro ta mwatanaahuave hia nkyi qamwata nyateta nkyi qua hia riareru utivera, nkyetaqaatai ntovenrauma kyeta qaqlira tuto kyetama mwihua timwa nyita tiqata, Nraakiara nkyetama taqevarave, qiate, tiro.

¹² Jesusiva mwitaa timwa kyero sitovata mwia nraaqiaranramwuvanto uro viti viri timwa nyita tiqata, Uaqia hi aanranra qaqlira kyeta kyuqe hi aanranraqaa quate, tita.

¹³ Mwitaa timwaqi viqata vaisi utaqi vaana varuhua sitovata qatinani nritare uvata airi vaisi nriqa vuhua, mwihua qiaqaa vahamwenra qu nyateqata kyuqema nyatovata qio varura.

Nramanri nyi varu vaisira Ioninra rukyora

(Matiu 14:1-12; Ruku 9:7-9)

¹⁴ Mwitaa huvaro ekyaa mwi mwatanaava Jesusirara nai timwa mwi nai timwa mwi hi varuvarora tiro, Herotiva vunyaa vaisivanto mwi mwatara Kariri mwataqaa ntaqikyi varuva, mwivavata Jesusira nrutu riora. Nraakye qora hini uhua Jesusirara mwitaama tita, Mwi vaisiva Ionivave. Ioniva nramanri nyi varu vaisiva qutu vuva qaiqaa siviro nrohi variho. Mwiva qati siviro nrohi variqarora tiroma nronra kyaiqa qio vare variho, tita.

¹⁵ Hini uhua mwitaa tuvata hini uhua qaqao tita, Mwi vaisiva tiri haivaqava Iraisaava qovarama viho, tita. Mwitaa tuvata mpo uhua Jesusirara tiqata, Haaru poropeti vaisi Kotira qua qovarama kye varuhua, Jesusiva mwihua votima kyeroma variho, tita.

¹⁶ Nraakye qora Jesusirara mwitaa ti varuvaro Herotiva mwi quara riero tiqaro, Qikye, mwi vaisiva nramanri nyi varu vaisivama variho. Nte qiaro mwia nruntu teqaa kyova Ioniva, mwivama qutu viraqitairo qati siviro nrohi variho. Mwiva qutu viraqitairo qati siviro nrohi variqarora tiroma, mwiva nronra kyaiqa qio vare variho, tiro.

¹⁷⁻¹⁸ Tauraa Herotiva nai qata Piripira nraata Herotinamainra varatero varuvaro Ioniva nri ntero airi nani Herotirara tiqaro, E ena qata nraata hia varaataarama varera hiaro, tuvaro mwia kyaara Herotiva nai nraata Herotinamainranra tu quara rieqaro mwiva naivanto vaisi mpo titovaro Ioninra ntavaaqavu kyero rupaqiro uro karavuqi kyora.

¹⁹ Kyovaro Ioniva karavuqi varuvaro Herotira nraatavanto Herotinamaiva varuvaro Ioniva mwianra tu quava mwia raraqa tovaro Ioninra rukyarera utuvaro hia mwia rukyaari aanrava vahura. ²⁰ Ioniva vaisi kyuqeva avuqavuma kyero nrohi varurara tiro, Herotiva mwianra rieqaro mwia nraatu aatu hiqaro hia mwia rukyaate tiro. Mwitaa timwa kyero Herotiva Ioniva ti varu quarara qamwateqarovata mwiva mwia quara taara nraato tura.

²¹ Mwitaamaqi vuvaro mpo enta Herotinamaiva Ioninra rukyaari aanrava qio vahura. Mwi quara okyaravanto mwataamama vahiro. Herotiva nai mwato entava qovara huvaro mwi entaraqaa nronra vaisi kyara nyinrenro mwihua nyaanronra. Mwiva ntaqu vaisihuqaa ntaqikyi varu vaisihuave, airi inraikya vato vaisihuave, mwiva mwihua nyaanrama kyero kyara nyinro.

²² Kyara nyuvata mwihua nre varuvaro Herotinamainra nraamwunravanto nrumu mwihua ihi ntamwa nyatero. Mwiva ihi nte varuvata Herotivavata mwiva kyara nyuhuavata mwi mwanraatara qamwata mwateta. Herotiva nai nraata nraamwunranra qamwatero mwianra tiqaro, Nanra inraikyarave i mwutukya vaiho? Ni timwa mpiraqe i mwiankye, tiro.

²³ Mwitaa timwa kyero mwiva kyaqu nriqiqaa vatero tiqaro, Nte qutaama tuqo. E nanra inraikyarave tiraqena nte i mwianinrave. Mwata hini nte ntaqikyianinranra tiraqena nte ntainra kyena i mwianinrave, tiro.

²⁴ Herotiva mwitaa tuvaro mwanraata mwiva veva ntero uro nai nronra ntumwahiamwa hiro tiqaro, Nto, nte nanra inraikyarave qiaro ni mpiananrove? tiro. Mwitaa tuvaro mwia nrova tiqaro, Ioniva nramanri nyi vari vaisira mwia qiatu mpiante qianta, tiro.

25 Mwia nrova mwitaa tuvaro mwia nraamwunravanto hiantero uro vunyaa vaisi Herotirara tiqaro, Qamwanrama kyera Ioniva nramanri nyi vari vaisira nrunta teqa kyera tanuqa varaqira nrumu mpiante, tiro.

26 Mwanraata mwiva mwitaa tuvaro Herotira mwutukyavanto uaqia huvarovata mwiva vaakya kyauqu nriqiqaa vatorara rieqaro, kyara nranrenrata nru vaisihuaravata rieqaro tiqaro, Nte mwanraata mwianra tu quara nteqa kyaankkyorave, timwa kyero²⁷ mwiva karavu vaisiqaa ntaqikyi varu vaisira mpo titero tiqaro, Ioninra qiata qamwanrama kyera varaqira nrumu mpiante, tuvaro mwiva uro karavuqitairo mwia nrunta teqa kyero²⁸ mwiaqaatairo mwia qiata tanuqa vatero varaqiro nrumu mwanraata mwia mwuvaro mwiva varero uro nai nronra mwunra.

29 Mwitaama kyovata Ioninra nraaqiaranramwuvanto mwi quara rieta mwihua nrumu Ioninra mwamwanta varaqita uro quntamwa kyora.

Iesusiva pata kyara airiqama kyero 5,000 vaisi nyunra

(Matiu 14:13-21; Ruku 9:10-17; Ioni 6:1-13)

30 Iesusiva nronraqama kyero sitovata vu vaisihua nrohita uro ntante nrumu ntuaantuama vita Iesusira nraaqani variqata mwihua nkyiari kyaiqa varoravata, nkyiari nraakye qora timwa nyu quaravata, Iesusira timwa mwunra.

31 Mwi entara nraakye qora airivanto Iesusira taqarerata vita nrira hi varuvarora tiro, Iesusivavata mwia nraaqiaranramwuvata hia kyuqema kye kyara nreva vahuvata varura. Mwitaa huvaro Iesusiva tiqaro, Vivaqenramwu uro qumina sata tetaraa variarata nkyenramwu ho hiate, tiro.

32 Iesusiva mwitaa timwa kyero mwinramwuhua sita varero mpotuqi mwaanri ntero kyaareragaama tero qumina sata varirerata vurama.

33 Mwinramwuhua vuvata airi nraakye qoravanto mwihua taqeta tiqata, Mwihua mate mwinima vivarave, timwa kyeta mpo mwatukya mpo mwatukyaqitaita mwihua hianteta kyaarerera tokyasataa mwataqaa vuhua uro Iesusiva mpotuqima tero virera hunani mwihua nraante uro ntora.

34 Mwihua nraante uro ntovaro Iesusiva nraakiara uro ntero mpotuqitairo mwatani mwaamwi ntero nraakye qora airivanto ntuaantuama vuhua taqero mwihuara po kye timwa kyero tiqaro, Qikye, vaisivanto hia mwihuqaqa ntaqikyi varihata sipisipivanto nkyiariaraa nrohi varia sipisipihua votima kyeta mwaa nraakye qorahua api nrohi variavo, tiro. Mwitaa timwa kyero mwini variqaro Iesusiva qua mwakyaakya mwihua timwa nyi varura.

35 Iesusiva timwaqiro vuvaro huari mpuani tumi vuvata Iesusira nraaqiaranramwuvanto mwiva varunani uro nteta tiqata, Huarivanto mpuani tumi viharo mwaini qumina satave. ³⁶ E nraakye qora mwaahua sitairata mwihua uro kyara vahiani mwatukyaraqi nrohiqata kyara kyoqaama kye nraate. Mwihua hia kyara ntumwa vareta nriahuave, tita.

37 Mwia nraaqiaranramwu mwitaa tuvaro Iesusiva qaqao tiro, Nkyetama mwihua kyara nyiate, tiro. Tuvata mwihua Iesusira kyapara hita tiqata, Tire nronra munima 200 kinaa mwia kyetave kyara vara kyeta mwihua nyiananrave? tita.

³⁸ Mwitaa tuvaro Iesusiva mwinramwuhua kyapara hiro tiqaro, Mpereti nataamave ntumwa taavo? Nkye uro taqaate, tuvata mwihua uro taqeta nruru timwa mwita tiqata, Mpereti kyauquruvata tavukya taaratanavata nraahuma ntumwa taavo, tita.

³⁹ Mwia nraaqiaranramwu mwitaa tuvaro Iesusiva nraakye qora timwa nyinro tiqaro, Nkye mwukyau mwaa mpo sata mpo sata ekyamaa mwatakyaa vita variate, tiro.

⁴⁰ Mwitaa tuvata mwihua mpo sata 100 nramwu mwatakyaa vita varuvata mpo sata 50 nramwu mwatakyaa vita varuvata mwitaamaqi vita ekyaa nraakye qoravanto mwatakyaa vita varura.

⁴¹ Mwatakyaa vita varuvaro Iesusiva mpereti hini kyauqu mwinramwunravata, tavukya taara mwitanavata, vara kyero nyaamwuni taqevaro Kotirara kyuqemave timwa kyero, mpereti nteqa kyero nai nraaqiaranramwu nyinro tiqaro, Qio nkye varaqita uro nyivata mwihua nraate, timwa kyero tavukya taara mwitanavata tukyama kyero nraakye qora mwihua ekyaa nyuvata ⁴² ekyaa mwihua vikyokyama nronra.

⁴³ Vikyokyama nrovata Iesusira nraaqiaranramwu mwiaqaataita nraakye qoravanto mperetivata tavukyavata nreqata viti vaati kyora utu aatumta kyeta tua nronra ntutantuto tuara 12 nramwu piqa kyora.

⁴⁴ Mwi entara 5,000 vaisi airivanto mwi kyarara nronra.

Iesusiva kyaarerera mwutuqaa kyuqu ntamwaqiro vura

(Matiu 14:22-33; Ioni 6:15-21)

⁴⁵ Iesusiva mwihua kyara nyinro mwiaqaatairo qamwanrama kyero nai nraaqiaranramwu sitero tiqaro, Nkye nraante mpotuqi mwaanrinte kyaarereraqaamate vutura qarahi hini Vetasaitaani vi varivaqenama nte nraakye qora sitaarita nkyiari mwaatani quate, tiro.

⁴⁶ Mwitaa tuvata mwihua vuvaro Iesusiva verara taaqiqaa Kotirara aakyara tirero viro.

⁴⁷ Iesusiva Kotirara aakyara tirero vuvaro entama vuvata mpotuqi vuhua kyaarerera tavaara sata vi varuvaro Iesusiva nanrianraa qatinnani variro. ⁴⁸ Iesusiva mwini variqaro taqovaro toqavanto mwihua virera hunasairo nriqanro mpotu vente varuvata mpotuqi varuhua mwukyaa tiqata nramanri ntainraqita vura. Mwitaamaqita vuvaro qauma qaatastarera huvaro Iesusiva mwihua huntu kyarero kyaarerera mwutuqaa nrinro.

⁴⁹⁻⁵⁰ Mwiva nriqanro mwihua nraatara kye quankye tiro, utuvata mwihua taqovaro Iesusiva kyaarerera mwutuqaa nri varuvata mwihua mpogama kyero nraatuqa tovata vaanave timwa kyeta, aatu hiqata oi aai ti varura.

Mwihua oi aai ti varuvaro Iesusiva qamwanrama kyero mwihuara tiqaro, Kepukyaqama kyeta variate. Ntema nruquo. Hia aatu hiate, tiro.

⁵¹ Mwitaa timwa kyero Iesusiva mpotuqi mwaanri ntero mwihua kyapata varuvaro toqavanto taiqa viro tirema vahuvata mwihua qikye titi, kyauqu ntukikinraaqate variqata ⁵² Iesusiva mpereti taaraqia airiqama kyero nraakye qora nyunranra hia mwihua su nyaato ntapi-huvata hia Iesusira okyarara ntapihi kyeta riora.

Iesusiva Kenesaretini uro variqaro nriqa vuhua kyuqema kyora

(Matiu 14:34-36)

⁵³ Mwihua vutura hini vantara Kenesaretini uro nte mwaamwi nteta mpotu rupate ⁵⁴ mwataqaa virera huvata mwi mwatanaahua Iesusira ntapihi kyeta taqeta, Qio mwaa mwivave, tita.

⁵⁵ Mwitaa timwa kyeta mwihua hianteta uro vutusai vurusaita nriqa vu nraakyе qorahua sitaqita tumu Iesusiva variho tunani kyora.

⁵⁶ Iesusiva mwi mwataraqaa variqaro mpo mwatukya mpo mwatukya pata mwatukyave, nronra mwatukyave, uta aakyogi vahu mwatukyarave, Iesusiva mwini nrohi varuvata mwi mwatanaahua nriqa vuhua sitaqita mwatukyaqaa kyeta Jesusirara po kye tita tiqata, Qiove nriqa vi nraakyе qorahua i tuavaaqa vitiqaa kyaativarave? tuvaro Iesusiva qiove tuvata ekyaa mwiaqa kyaatu kyo nraakyе qorahua kyuqema nraahu vura.

7

Kotiva timwa tai quava vaisivanto timwa tai quaravata nraatara kyero vahira

(Matiu 15:1-9)

¹ Parisi vaisinramwuvata mwaanra okyara ti varu vaisihuavata Jesusira taqarerata Ierusaremisaita nrumu Iesusiva varunani ntuvaantuama vita variqata ² taqovata Jesusira nraaqiara mponramwuvanto variqata Parisi vaisi mwihua qua mwaanra okyara qaqla kyeta hia kyauqu hiqaraitita, kyara nre varura.

³ Mwi entara Parisi vaisinramwuvata ekyaa Iutia mwatanaahuavata nkyiari haivaqahua timwa to quara rieqata mwitaa mwitaama kyeqata mwihua nkyiari kyauqu hiqe varura. Mwihua hia kyauqu hiqohua hia kyara nronra. ⁴ Mwihua uro maaketiqi nrohita uro ntanteta nrumu varita hia nkyiari kyauqu hiqama kyaraitita, hia kyara nronra. Mwihua haivaqahua kaapu hiqe okyararave, tanu hiqe okyararave, mpo okyara mpo okyara timwa nyuvata mwihua riemwaqi viqata nrohi varura.

⁵ Mwihua mwi quara riemwaqita nrohi varuhuara tita, Parisi vaisinramwuvata, mwaanra okyara ti varu vaisihuavata, Jesusira kyapara hita tiqata, Tiri haivaqahua qua timwa tora i nraaqiaranramwuvanto nteqa kyeta hia kyauqu hiqaraitita, kyara nre variavo. Nanraqamave mwihua mwitaa hi variavo? tita.

⁶ Mwitaa tuvaro Iesusiva mwihua nkyiari timwa nyinro tiqaro, Nkye unraqama kyeqata kyuqe kyaiqa vare variahuate. Aisaiaava haaru variqaro nkyiara avuqavuma kyero qara ntumwa torave. Kotiva mwia kyaahaqa huvaro Aisaiaava Kotiva mwitaama tiho tiro:
Mwaa mwatanaahua nroqitai nraahu ni nutu tuaahere
variavaro mwihua mwutukyavanto hia nianra vaiho.

⁷ Mwihua mwaanra tiqatama mwihua nkyiari haivaqahua
qua nraahu timwa nyiqata mwihua quminama
ni nutu tuaahere variavo, tura. (Aisaiaa 29:13)

Aisaiaava mwitaama kyero qara ntumwa torave. ⁸ Kotiva nkyiara mwitaa mwitaa hiate tu quara nkye mwi quara qaqla kyetama vaisivanto timwa taa quara nraahuma riemwaqita nrohi variarave, tiro.

⁹ Mwitaa timwa kyero Iesusiva mwihuara qaiqaa tiqaro, Qio kyuqema hiavo. Kotiva mwitaa mwitaa hiate tu quara nkye mwi quara qoririma kyeta nkyi haivaqahua timwa to quara nraahu riemwaqita vi variahuave.

¹⁰ Mosesiva Kotiva timwa to quara riero nkyiara tiqaro, Ena nrohua qohua nrutu tuaahera nyataante. Nai nrohua qohuara uaquia hiani quara ti variani vaisira rukyaate, turave.

¹¹ Kotiva mwitaa timwa to quava vahata nkye mwi quara hia ri-araitita, nkyeta riemwa kye nkye tiqata, Vaisivanto nai nrohua qohuara tiqaro, Nte nkyitana kyaahaqa hirera tu munimanra hia nkyitana nyinraitina, Kotirani vatarerave, tirera,¹² mwi vaisiva qioma nai nrohua qohua qaqlira kyero hia mwitanahuaqaa ntakikyiqiro quananrove, qiarave.¹³ Nkye unra qua mwitaa tiqatama Kotira qua nteqa kyetama nkyita haivaqahua timwa nyu quara mwia nraahuma nraakye qora timwa nyi variavo, tiro.

Nanra inraikyavanto vaisi uaqiamma mwataiharo Kotiva mwianra uaquia hi vaisirave tura

(Matiu 15:10-20)

¹⁴ Iesusiva nraakye qora ntuvaantuama vuhua nyaanrama kyero mwihua timwa nyinro tiqaro, Nkye ekyaa nte tirera hiani quara kyuqema kyeta rieqatama variate.¹⁵ Kyaravanto qatinasairo vaisi utaqi vi inraikyava hia vaisi uaqiamma mwataiharo Kotiva mwianra mwiva uaquia hi vaisirave qiananrove. Vaisi utaqitairo qovara hi inraikyava vaisi vara kyero uaqiamma kyairave.

¹⁶ Nkyi su nyaato kyuqe su nyaato vahirera, mwi quara okyara ntapihi kyeta riaate, tiro.

¹⁷ Iesusiva mwitaa timwa kyero nraakye qora ntuvaantuama vuhua mwini kyero nraamwuqi uro varuvata mwia nraaqiaranramwuvanto Iesusiva vaakya tu quara okyarara mwia kyapara huvaro¹⁸ Iesusiva tiqaro, Qikye, nkyi su nyaatovata mpo? Nkyi su nyaatovanto hiave ntapihi riaiho? Kyaravanto qatinasairo vaisi utaqi vi inraikyava hia qio vaisi uaqiamma mwataiharo Kotiva mwianra mwiva uaquia hi vaisivave, qiananro.¹⁹ Vaisivanto kyara nraihanro hia mwi kyarava mwia vu nraatoqive mwutukyaqive viraitiro, qati vaisi raraqi ito vahiro qio mwiqitairo qatinani tumitarairave, tiro. Iesusiva mwi quara timwa nyiqanro mwi quaraqotairo nraakye qoravanto ekyaa kyara qio nraivarо Kotiva hiama nkyiara uaquia hia vaisihuave qiananrove, tura.

²⁰ Iesusiva mwitaa timwa kyero qua mpo tiqaro, Vu nraatoqinaa inraikyavanto, mwutukyaqinaa inraikyavanto, mwi inraikyava mwi inraikyava vaisi uaqiamma kyaiharо Kotiva mwi vaisirara uaquia hi vaisirave tirave.²¹ Vaisi vu nraato mwutukyaqitairo uaquia hi kyaiqara utuariva nriho. Vaisivanto nraakyevata api nrohiariva vu nraatoqitairo nriho. Mpuara varaarivavata mwiqitairo nriho. Vaisi ru kyaarivavata mwiqitairo nriho. Mpora nraata vaatiara nrohiarivavata mwiqitairo nriho.

²² Mpova hi inraikyarara mwutukya ntiraro varaariva vu nraatoqitairo nriho. Airi munimave mpo inraikyave vaterovata qaiqaa kyaata-vata nraahu vararerave ti variariva vu nraato tuaraqitairo nriho. Unra qua qiarivave, hia nai mwamwantaqaa kyuqema ntumwa quarivave, mpova hi inraikyarara vairiqa hiarivave, mpora nrutu vara mwataniqa hiqaro qiarivave, nte nronra vaisive qiarivave, api nrohianinranra nraahu riemwaqi quarivave,²³ ekyaa mwi inraikyava vaisi vu nraato mwutukyaqitairo nri ntero vaisi uaqiamma kyaiharо Kotiva mwia kyaara mwianra uaquia hi vaisirave qiananrove, tiro.

*Mpo mwitaa nraakyevanto Jesusira kepukyara riovoro Iesusiva
mwia kyaahaqama kyora
(Matiu 15:21-28)*

²⁴ Iesusiva mwitaa timwa kyero mwi mwatara kyero uro mpo mwatani Taiaavata Saitonivata vahu mwataraqaa varurama. Mwiva uro variro hia mpovanto ni taqaarive timwa kyero, nraamwu mpoqi varuvaro nraakye mpovanto mwiva varura vaakya ntapihi kyora. ²⁵ Ntapihi kyero nraakye mwia nraamwunraqi vaanavanto varu nraakyeva Iesusiva varuraqi uro ntero Iesusira nraaqani mwia kyuqusata tumu ntiro varura. ²⁶ Mwi nraakyeva nai mpo mwatanaava hia Iutaa mwatanaava, mwiva Siria mwata Ponisiaqi mwatatova varura. Mwi nraakyeva Iesusirara po kye tiro tiqaro, Ni naamwunraqi-taira vaana titairaro qatinani nritaraarive, tiro.

²⁷ Nraakye mwiva mwitaa tuvaro Iesusiva nai timwa mwinro mpo quaqaa ntumwa kyero tiqaro, Qaqao, nte nraaqiara nraante kyara mwinrenrave. Nte nraaqiara kyara vara kyena vairi nyiankyorave, tiro. (Mwi quara okyara mwataamama vahiro: Iesusiva tiqaro, Kyai nte Iutaa mwatanaahua nraante kyaahaqa hiankye. Nte mpo mwatanaahua nraante kyaahaqa hiankyorave, tiro.)

²⁸ Tuvaro nraakye mwiva tiqaro, Nronrao, e qutaa qiararovata, vairivanto tainta mwemwaqi variqaro nraaqiaravanto kyara viti vaati nreqata kyaara nrainrave, tiro.

²⁹ Nraakye mwiva mwitaa tuvaro Iesusiva tiqaro, Kyuqema tira hiaro. E mwitaa qiarananra tina, nte vaana mwia titauqaro qatinani nritaraiho. I nraamwunravanto qio variho. Qio ena mwaatani quante, tiro.

³⁰ Iesusiva mwitaa tuvaro nraakye mwiva nai mwaatani vuva uro ntero taqovaro vaanavanto mwia nraamwunraqitairo nritarero vuvaro mwi qiaatarava taintaqua kyuqema vaite varurama.

*Nraato tita vuvaro quavata hia ntapihi kyero tu vaisira Iesusiva
kyahaqama kyora*

³¹ Iesusiva Taiaani variro mwiaqatairo Saitoninivata uro variro mwisairo vintantero kyauqurutana mwatukya vahunanivata vintantero mwisairo kyaarerera nramanri Karirini tumu ntora.

³² Mwini tumu varuvata mpo uhua vaisi mpo vitaqita uro Iesusiva varunani kyora. Mwia nraato tita vuvaro quavata hia ntapihi kyero tu vaisira vitaqita uro Iesusiva varunani kyeta Iesusirara po kye tita tiqata, Ena kyauqu mwiaqaa vatairaro kyuqema quarive, tita.

³³ Mwihua mwitaa tuvaro Iesusiva nraakye qoraqitairo vaisi mwia vitero uro nkyiariariata vareqata Iesusiva nai kyauqu vukahiqa vaisi mwia nraatoqi veta vatero quaantu vihi kyero mwia mwaaqinriqa vatero ³⁴ nyaamwuni taqevaro mwia ua huvaro po timwa kyero nai quaqitairo tiqaro, *Epatave*. Qatua quante, tiro.

³⁵ Mwitaa tuvaro mwia nraato tita vuva qamwanrama qatua vuvaro qio riero varuvaro mwia mwaaqinrivantovata qio vahuvaro qua ntapihi kyero ti varura.

³⁶ Mwitaa huvaro Iesusiva mwia nramwunaahuara kepukyaqama kyero tiqaro, Mwaa inraikyara taqaara hia mpohua timwa nyiate, tiro. Iesusiva mwitaa tuvata mwihua Iesusira qua hia riaraitita, mwi quara viti viri timwa nyiqita vura. ³⁷ Mwihua viti viri mwi quara timwa nyiqi

vuvata mwi quara riohua qikye tita, kyauqu ntukikinraaqateta tiqata, Mwiva ekyaa kyaiqa kyuqema kyero vare varivave. Mwiva nraato tita quahua kyuqema kyaihata qio riaarave. Mwiva hia qua qiahua kyuqema kyaihata qio qua ti variarave, tura.

8

*Iesusiva qaiqaa pata kyara airiqama kyero nyunra
(Matiu 15:32-39)*

¹ Mwi entara nraakye qora airi kyaatavanto Iesusira taqarerata nrumu ntuvaantuama vita varura. Mwihua hia kyara mpoqianivata ntumwa taraitita, qati varuvaro Iesusiva nai nraaqiaranramwu nyaan-rama kyero tiqaro, ² Nte nraakye qora mwaa variahuara po tuqo. Mwihua taarampo enta ni vatama kyeta variqi viqata nkyiari kyara nramwa taiqa kyaavo. ³ Nte mwihua nkyiari mwaatani sitaarita mwihua nraataa hiro vuqitairo nrivu nrivuhirata aanraqaa tumu ntivorave. Mpo hiahua nyianrasaitavata nriahuave, tiro.

⁴ Iesusiva mwitaa tuvata mwia nraaqiara mwihua qaqao tita, Mwaa qumina mwukyauquaave. Taisaitave kyara varaanaranrave, tita.

⁵ Tuvaro Iesusiva mwihua ntumwahiamwa hiro, Nkyenramwu nataama mperetive ntumwa taavo? tuvata mwihua tiqata, Mpereti 7 nramwu ntumwa tauro, tita.

⁶ Mwihua mwitaa tuvaro Iesusiva nraakye qora ntuvaantua uhuara tiqaro, Mwatasata mwatakyaa quate, timwa kyero mpereti 7 nramwu vara kyero Kotirara kyuqeve timwa kyero, mwi kyarara nteqa kyero nai nraaqiaranramwu nyinro nraakye qora nyiate, tiro. Tuvata mwihua nraakye qora ntuvaantua uhua nyunra.

⁷ Nyuvaro Iesusiva tavukyavata vatora vara kyero Kotirara kyuqeve timwa kyero tiqaro, Tavukyavata tukyama kyeta nyiate, tiro.

⁸ Mwitaa tuvata mwihua nyuvata nraakye qoravanto qioqama kyeta nronra. Qio nreta viti vaati kyora mwia nraaqiaranramwuvanto utu kyeta ntutantuto tuara 7 nramwu piqa kyora. ⁹ Mwi entara 4,000 nraakye qora airivanto mwi kyarara qio nronra.

¹⁰ Qio mwiaqaatairo Iesusiva nraakye qora sitero mwiva nai nraaqiaranramwu kyapata mpotuqi mwaanri ntero kyaarerera nra- manri qara varero Ntamanutaa mwatani viro.

*Parisivanto Iesusirara nronra kyaiqa tirivata tinraamwu taante tura
(Matiu 16:1-4; Ruku 12:54-56)*

¹¹ Iesusiva Ntamanutaa mwatani vuva uro ntovata Parisi vaisin- ramwu Iesusiva hunani nri nteta Iesusira inronrama mwatarerata mwia mwataara hiqata taqaare timwa kyeta tiqata, E nronra kyaiqa tiri tivuqaa varairaqaeta tire taqe iara quitaama Kotiva i titaiho qiare, tita.

¹² Mwihua mwitaa tuvaro Iesusira ua huvaro po tiro tiqaro, Mate mwaa varia nraakye qorahua nanraqamave tiqata nronra kyaiqa tinraamwu tairaqe tire i okyarara quitaave qiare ti variavvo? Nte qutaa qianinra riaate. Mate mwaa entara variahuara varivaqena nte hia ntena okyara mwihua nyaamwu teqana nronra kyaiqa vararerave, tiro.

¹³ Iesusiva mwitaa timwa kyero qaqlira mwihua mwini kyero mpotuqi mwaanrintero kyaarereraqaama tero vutura hini tokyanianra viro.

*Parisi vaisi kyaiqa nraatu rauriqata variate tura
(Matiu 16:5-12)*

¹⁴ Kyaarereraqaa vi varuvata Jesusira nraaqiaranramwuvanto mpereti taunru kyeta hia vararaitita, kuaiqia nraahu mpotuqi vatovaro ¹⁵ Jesusiva mpo quaqaa ntumwa kyero tiqaro, (Taupatai inraikyava mperetiqi viharo mperetivanto kyotairave.) Parisivantovata Herotivavata taupataira votima kyeta variavo. Nkye mwihua nyaatu aatu hiqata variate.

¹⁶ Mwitaa huvata mwia nraaqiaranramwuvanto Jesusiva mpo quaqaa ntumwa kyero tu quara hia ntapihiraitita, nai timwa mwi nai timwa mwi hita tiqata, Nanra quave tiho? Mpereti hia varaunana mwianra rieqarove mwitaa tiho? tita.

¹⁷ Mwitaa ti varuvaro Jesusiva mwihua ti varu quara riero tiqaro, Nkye nanraqamave mpereti hia varaara kyaara airi qua ti variavo? Hiave nkyi su nyaatovanto ntapihi vihata ntapihi kyeta riaavo? Nkyi nyaato tita vihatave nkye hia ntapihi kyeta riaavo? ¹⁸ Nkye su nyaato vataahua nkye hiave ntapihi kyeta rieta taqaavo? Nkye nte kyaiqa varaurara taunruve kyaavo? ¹⁹ Nte 5,000 nraakye qora mpereti kyauquru nteqa kyena nyiavata nreta viti vaati kyora nataama tua nkye mwi entara piqa kyorave? tiro.

Iesusiva mwitaa tuvata mwihua tiqata, Qio tire mwi entara tua 12 nramwu piqa kyaavanranrave, tita.

²⁰ Mwihua mwitaa tuvaro Jesusiva qaiqaa tiqaro, Qio nte 4,000 nraakye qora mpereti 7 nramwu nyiavata nreta viti vaati kyora nataama tua nkye mwi entara piqa kyorave? tiro.

Tuvata mwihua tiqata, Qio tire tua 7 nramwu mwi entara piqa kyaavanranrave, tita.

²¹ Mwihua mwitaa tuvaro Jesusiva tiqaro, (Nkye nte mwi kyaiqara varaurara ntapihi kyeta riaataara vahata nkye taunru kyeta mpereti kuaiqia vare nrianranra airi qua ti variavo.) Nkyi su nyaato ntapihi virata ni okyarara riaataara vahata nkye nataamaqitave ni okyarara hia ntapihi riaavo? tiro.

Iesusiva vaisi mpo vu qipa vura ntapairi mwatora

²² Jesusiva nai nraaqiaranramwu kyapata vuhua Vetasaitaani uro nteta mwini varuvata mpo uhua vu qipavu vaisira vita vareta Jesusiva varunani uro kyeta Jesusirara po tita tiqata, Vaisi mwaaqaa ena kyauqu vatairaro qio taqaarive, tita.

²³ Mwitaa tuvaro Jesusiva vu qipavu vaisira kyauqu tu varero vitaqiro uro mwatukya mwaaqani kyero mwini variqaro mwia vuqaa taara vihi kyero nai kyauqu mwiaqaa vatero mwia kyapara hiro tiqaro, Mpo inraikya qiove taqera hiaro? tiro.

²⁴ Jesusiva mwitaa tuvaro vaisi mwia vu qauma ntapairi virera huvaro mwiva yutu taqero tiqaro, Nte vaisi taqe varuqata mwihua kyatari votima kyetama nrohi variavo, tiro.

²⁵ Mwitaa tuvaro Jesusiva qaiqaa nai kyauqu mwia vuqaa vatovaro mwia vuvanto ntapairi vuvaro mwiva kyugema kyero ekyaa inraikya taqero. ²⁶ Vaisi mwiva ntapihi kyero taqovaro Jesusiva mwia titero tiqaro, Hia mwi mwatukyaraqi nrumu ntantera viraitira, ena mwaatani quante, tiro. Turama.

*Pitaava Iesusira okyarara tura
(Matiu 16:13-20; Ruku 9:18-21)*

²⁷ Mwiaqaatairo Jesusiva nai nraaqiaranramwuvata uro Sisariaa Piripai qaumato vahu mwatukyaraqiaro viro. Aanraqaa viqaro nai nraaqiaranramwu kyapara hiro tiqaro, Nraakye qoravanto nianra tavave timwa kyeqatave ti variavo? tiro.

²⁸ Mwitaa tuvata mwihua tiqata, Mpo hiahua iara Ioniva nra-manri nyi varivave qiavata, mpo hiahua iara mwiva tiri haivaqava Iraisaavave ti variavata, mpo hiahua iara mwiva tiri haivaqava poropeti vaisi mpovanto qaiqaa qovarama viro nrohi variho ti variavo, tita.

²⁹ Mwihua mwitaa tuvaro Jesusiva mwihua ntumwahiamwa hiro tiqaro, Qio nkyenramwu mpo? Nkye nianra ta vaisiva varihove qiavo? tiro. Mwitaa tuvaro Pitaava tiqaro, E Karaisiva, Mesaiaavantove. E Kotiva titai vaisiva variaro, timwa kyeqatama tire varuro, tiro.

³⁰ Mwitaa tuvaro Jesusiva mwinramwuhuara kepukyaqama kyero tiqaro, Hiavatama mwi quara mpohua timwa nyiate, tiro.

*Iesusiva nraakiara nai qutuaninranra timwa nyunra
(Matiu 16:21-28; Ruku 9:22-27)*

³¹ Mwitaa timwa kyero Jesusiva qua tohara tero vutu kyero nai nraaqiaranramwu mwiva nraakiara nai qutuaninranra timwa nyinro tiqaro, Nte mwatani mwatatai nraaqiarava variqana nriqa quani inraikyara airi vararerave. Nronra vaisivantovata, Kotira kyaiqa vara mwate varia vaisihua vunyaa vaisivantovata, nianra qumina vaisive timwa kyeta, ni qoririma matevarave. Mwihua mwitaa hiqatama ni ru kyaivaqena nte qutu vina taarampo enta varina qaiqaa qati siquainrave, tiro.

³² Jesusiva mwi quara vutu kyero qoqaa timwa nyuvaro Pitaava Jesusira vita uhini kyero qaqao tiro, Qora quama tira hiaro, tuvaro

³³ Jesusiva tuqasaa viro nai nraaqiaranramwu taqero Pitaara inronra hiro tiqaro, Saataanio, nyianrasata quante. Hia ni puqaa variante. E hia Kotiva riaintema kyera riaaro. E qumina vaisivanto riaintema kyera rie variaro, tiro.

³⁴ Jesusiva mwitaa timwa kyero nraakye qora ntuvaantua uhuavata nai nraaqiaranramwuvata nyaanrama kyero timwa nyinro tiqaro, Ni pataqiro nrianri vaisiva mwiva nai mwutukya vahianinra qaqira kyero vaisi rukyeta hirite kyatarira vara qu varero ni naakiara nriananrove.

³⁵ Nai mwatani qati varianinranra nraahu nronraqama kyero ri-aariva, mwi vaisiva ekyarama qutu quananrove. Vaisivanto nianra riemwaqiro viqaro ni kyaiqa vararero ni qua riemwaqiro viqaro uro qutu quariva, mwi vaisiva ekyaa enta qati variqiro quananrove.

³⁶ Vaisivanto mwatani variqiro viqaro ekyaa inraikya ntuvaantua ma kyero mwiaqaatairo qutu viraro mwiva ntuvaantuama taani inraikyava nataama kyero mwia kyaahaqa hiananrove? Hia mwi inraikyava mwia qio kyaahaqa hiananrove.

³⁷ Vaisivanto qutu viro nanra kyoqaae mwinro qaiqaa qati variqiro quananrove? Hia mwiva mwi entara qio kyoqaa utu kyero qaiqaa qati variqiro quananrove.

38 Mwaa entara mwatani varia nraakyе qorahua uaqia hi kyaiqara utiqatama Kotira qaqira kyaavo. Vaisi mpovanto nianravata ni quaravata mpoqama kyero kyauruariva, mwi vaisiva varirage nte mwatani mwatatai nraaqiarava variqana nraakiara nte tumuani entaraqaa naivata kyaurira inraikya vara mwianinrave. Mwi entara ni kora peqa okyaravanto nqaatairo itero ntuvaahe variraqena nyaamwunyaahua vatama kyena tumuaninrave. Mwi entara nte mwi vaisira naivata kyaurira inraikya vara mwianinrave, tiro. Iesusiva turama.

9

¹ Iesusiva mwitaa timwa kyero tiqaro, Nte qutaa qianinra riaate. Vaisi imponramwu mwaini mate mwaa sivita variahua hia qumina qutu vivarave. Kotiva nraakyе qoraqaa kepuqyaqama kyero ntaqikyiari entava nrianinra mwihua taqeta qutu vivarave, tiro.

Iesusira mwamwantavanto nai nraahumwa mpo mwamwanta kyuqe mwamwanta kyuqu vura

(Matiu 17:1-13; Ruku 9:28-36)

² Iesusiva mwitaa tuvaro 6 enta nritarovaro mwiva Pitaaravata, Iemisiravata, Ioninravata, mwinramwuhua nraahu sita varero taaqi nronraqa nkyiariaraa varirerata vita. Mwini uro varuvaro mwihua suqaa Iesusira mwamwantavanto kyuqu viro vahuvaro ³ mwia tuavaaqavantovata mpoqama kyero itero takyuqi varura. Hiama qio vaisi mpovanto hiqama tairaro mwitaama kyero takyu quananro.

⁴ Mwitaama kyero mwia mwamwantavanto kyuqu viro vahuvata mwia nraaqiara taaramponramwuvanto variqata taqovata Iraisaakya Mosesikya mwihua haivaqahuatana qovarama vita variqata Iesusira vatama kyeta qua ti varura.

⁵ Mwitanahua Iesusira vatama kyeta qua ti varuvaro Pitaava Iesusirara tiqaro, Mwaanra ti variara vaisio, kyuqemama tirenramwu i vatama kyeta mwaini nrunrahua varuro. E qiove tirera, tire haraara nraamwu taaramponramwu iara mpo, Mosesirara mpo, Iraisaarara mpoma kyeta hoqa nyataare, tiro. ⁶ Mwihua mpoqama kyero nyaatuqa tovata varuvarora tiro, Pitaava nanra quave qianinrave tiro, mwi quara turama.

⁷ Mwitaa tuvaro tonamwuvanto qovara hiro mwihuaqaa ntumwaqu kyovaro quavanto tonamwuqitairo tiqaro, Mwaa ni maaqu mwianra ni mutukya nti variva variho. Nkyenramwu mwia qua riaate, tiro. ⁸ Mwitaa tuvata mwia nraaqiaranramwuvanto qamwanrama kye tuqasaaqasa hiqata taqovaro hia mpovantovata Iesusira nraaqani varuvaro Iesusiva nraahu nanrianraa varura.

⁹ Mwitaa huvata mwihua taaqi mwiaqataita tumi varuvaro Iesusiva mwinramwuhuara kepuqyaqama kyero tiqaro, Mateqa taqaa inraikyarara hia mpohua qamwanrama kyeta timwa nyiate. Nte mwatani mwatatai nraaqiarava nte nraakiara qutu vina qaiqaa qati sivina varianinraqaataita nkye qiomaa timwa nyiqita vivarave, tiro.

¹⁰ Mwitaa tuvata Iesusiva tuntema kyeta hia mpohuavata timwa nyinraitita, nkyiari nraahu nai timwa mwi nai timwa mwi hita tiqata, Iesusiva nai qaiqaa siquaninranraa tira nataa hi quarave tiho? tita.

¹¹ Mwitaa timwa kyeta mwihua Iesusira kyapara hita tiqata, Mwaanra okyara timwa nyi varia vaisihua tiri timwa timwita qiarave.

Iraisaava tiri haivaqava mwiva nraante qovarama viro nri ntaanannerove, ti variarave. Nanraqama mwihua mwitaa ti variavo? tita.

¹² Mwihua mwitaa tuvaro Jesusiva timwa nyinro tiqaro, Qio mwihua qutaa ti variarave. Iraisaava nraante ekyaa inraikya ntapihi kyero terama tarero nrianrivama variho. Ni mwatani mwatatai nraaqiarara mpo? Nanra qua nianra qara ntumwa tova vahirave? Nianra mwiva airi nriqa quani inraikyara varaqiro virata mwiaqataita mwihua mwia qoririma mwatetama mwianra qumina vaisive tivarave tiro, qara ntumwa torave.

¹³ Qio nte nkyiara tiqana Iraisaava vaakya nrumu varurarama tuqo. Mwiva nrumu varuvata vaisi mponramwuvanto mwia nkyiari kyakya huntema kyeta mwia uaqama mwatorave. Kotira mpukuqi qara ntumwa tova tiqaro, Nraakiara mwia mwitaa hirave tura mwivau mwia mwitaa hurave, tiro.

Iesusiva nraaqiaraqitairo vaana titovaro nritarero vura

(Matiu 17:14-21; Ruku 9:37-43)

¹⁴ Mwitaa timwa kyero Jesusiva nai nraaqiara hininramwu kyonani tumu taqovata nraakye qora airivanto ntuaantuama vita varuvata mwaanra okyara ti varu vaisihua mwini variqata Jesusira nraaqiaranramwu kyapata inronra hi varura.

¹⁵ Mwihua tumu ntovata mwini ntuaantuama vita varuhua qamwanrama kyeta Jesusira taqeta nrihanrama vita hiante uro mwia qua mwantovaro ¹⁶ Jesusiva nai nraaqiara hini mwinramwuhua kyapara hiro tiqaro, Nanra inraikya kyaarave nkye mwihua kyapata inronra hi variavo? tiro.

¹⁷ Mwitaa tuvaro nraakye qora utaqitairo vaisi mpovanto mwia timwa mwinro tiqaro, Mwaanra ti variara vaisio, vaanavanto ni maaqu utaqi variharo mwiva hia qio qua tihanana tina, nte e hiananrani vitena nruquo. ¹⁸ Vaanavanto ni maaqu ntavaaqavu kyero mwia mwataqaa tuta kyaiharo mwia nroqitairo taaraparavanto nrihanro nai vai kutiharo ekyaa mwia mwamwantavanto ntapihi viro kepukyaqama vivihirave. Nte i nraaqiara vaana titavararo nritarero quarive tuqata mwihua mwitaa hiare qiavaro vaanavanto hia nritare virave, tiro.

¹⁹ Vaisi mwiva mwitaa tuvaro Jesusiva mwi quara riero tiqaro, Nkye mwaa entara varia nraakye qorahua Kotirara qumimaqama kyeta hia mwianra riaavo. Qikye, nkye ni pupohaira uti variavana nte nataama nanive nkyi kyapata varianinrave? Nte nataama entave variqana nkyi kyaahaqa hianinrave? Qio nraaqiara mwia vita vareta mwaini nriate, ²⁰ tuvata vite nruvaro vaanavanto Jesusira taqero nraaqiara mwia vara mwataqaa tuta kyovaro tuqasaaqasa hi varuvaro mwia mwamwanta ntirintiri hi varuvaro taaraparavanto mwia nroqitairo mpo uti varura.

²¹ Mwitaa hi varuvaro Jesusiva mwia qora kyapara hiro tiqaro, Taire tohara kyero mwitaa iho? tiro. Mwitaa tuvaro mwiva tiqaro, Nraaqiara pataru variharo mwitaamaqiro virave. ²² Vaanavanto mwia rukyaankye tiro, mwia vara qiaqive nramanriqive tuta kyairave. E tiri qio kyaahaqa hirava varirera, tiriara po tiqara tiri kyaahaqa hiante, tiro.

²³ Mwitaa tuvaro Jesusiva qaqaq tiro, E tiqara, E qio tiri kyaahaqa hiravave variaro qiananrave. E hiave ntapihira hiaro? Kotirara kepukyaqama kyero riaariva ekyaa kyaiqa qio varaanerove, tiro.

²⁴ Tuvaro nraaqiara mwia qova qamwanrama kyero tiqaro, Qio nte

Kotirara riemwaqina vuva hiama qioqa iho. Evata ni kyaahaqa hiraqena nte Kotirara kepukyaqama kye riemwaqina quankye, tiro.

²⁵ Mwitaa tuvaro Jesusiva taqovata nraakye qora ntuvantua ma vuhua hisai hisai vaini nruvaro Jesusiva vaana inronra hiro tiqaro, E hia qua qiara vaanavave. E nraatora hiara vaanavave. E nraaqiara mwiqitaira nritarera quante. Hia qaiqaavata nraaqiara mwiaqi viqetera variante, tiro.

²⁶ Mwitaa tuvaro vaana mwiva nronraqama kyero aakyara ntero nraaqiara mwia vara ntutuvaro ntirintirma ejero mwiva qutu vuhua nraantantamwa kyero ntumwa viro vahuvata nraakye qoravanto tiqatama, Mwiva qutuma viho, tita. ²⁷ Tuvaro Jesusiva mwia kyauquqaa tu varero mwia vara mwaamwianrama kyovaro qio qati siviro varura.

²⁸ Nraaqiara mwiva qio qati siviro varuvaro Jesusiva mwiaqatairo uro nraamwuqi varuvata mwia nraaqiaranramwuvanto uro mwia tirema kye nanrianraa ntumwahiamwa hita tiqata, Tire vaana mwia titauraro hia nritarero virave. Nanraqamave tire hia qio mwitaa huro? tita.

²⁹ Mwihua mwitaa tuvaro Jesusiva tiqaro, Mwitaa hiani vaananra hia qio qati titivarero nritarero quananrove. Kotirara aakyara nteqatama titivarero qio nritarero quananrove, tiro. Jesusiva turama.

Iesusiva qaiqaa nai qutu viro qati siquaninranra vutu kyero timwa nyunra

(Matiu 17:22-23; Ruku 9:43-45)

³⁰⁻³¹ Mwiaqatairo Jesusiva nai nraaqiaranramwu kyapata mwi mwatara kyeta Karirini vura. Mwini viqaro qua ntapihi kyero nai nraaqiaranramwu timwa nyianriva vahuvarora tiro, mpovanto tire quananra puaama kyero taqaankyo tiro uqeta kye sitero vura. Jesusiva nai nraaqiaranramwu timwa nyinro tiqaro, Mpovanto ni mwatani mwatatai nraaqiara qovarama kyairata ni ntavaaqavuqita uro vaisi kyauquqi kyaivata ni ru kyaivaqena qutu vina taarampo enta vari kyenama qaiqaa qati siquaninrave, tiro.

³² Jesusiva mwitaa tuvata mwia nraaqiaranramwuvanto mwi quara okyara hia ntapihi riaraitita, mwiva qua tura nraatu aatu hiqata hia mwi quara okyarara kyapara hura.

Tavave tirinramwuqitairo nronraqama viro vunyaa vaisivanto vari-ananrove tura

(Matiu 18:1-5; Ruku 9:46-48)

³³ Mwinramwuhua vuhua Kapenaamini uro ntovaro Jesusiva nraamwuqi uro variqaro nai nraaqiara mwihua kyapara hiro tiqaro, Nkyenramwu aanrani nriqata nanra qua timwa kyetave inronra hiavo? tiro. ³⁴ Mwitaa tuvata mwihua hia qua tiraitita, tirema varura. Mwinramwuhua aanrani nriqata mwitaama tita, Tavave tirinramwuqitairo nronraqama viro vunyaa vaisivanto variananrove? tura. Mwitaa turara tita, mwihua kyauriqata hia Jesusira timwa mwita.

³⁵ Mwinramwuhua hia qua tuvaro Jesusiva mwatakyaa viro mwihua nyaanrama kyero timwa nyinro tiqaro, Kyai nte nronraqama quataa hiani vaisira okyara nkyi timwa nyiankye. Vaisi mpovanto nronraqama quataa hiariva hiama vuni uro variqaro nronraqama quananrove.

Mwiva nronraqama quataa hiraro nraakiarani variqaro ekyaa nraakyen qora kyaiqa vaisi variarivama nronraqama quananrove, tiro.

³⁶ Iesusiva mwitaa timwa kyero nraaqiara pataru vita kyero mwihua suqaa vatero mwia kyavuhu kyero tutero tiqaro, ³⁷ Vaisi mpovanto nianra rieqaro nraaqiara mwataa hianinranra qamwateqaro kyugema mwataariva mwiva nivatama mwitaama mataananrove. Mwiva mwitaa hiqaroma Kotiva ni titairavatama qamwata mwataananrove, tiro. Iesusiva turama.

*Vaisi mpovanto Iesusira nrutu nteqaro kyaiqa varora
(Ruku 9:49-50)*

³⁸ Iesusiva mwi quara tuvaro Ioniva tiqaro, Mwaanra ti variara vaisio, tire taqauraro vaisi mpovanto i nrutu nteqaro vaana tite varirave. Mwi vaisiva hia tirivata i vataqiro nrohi variva mwitaa ihatara tita, tire mwianra eqaante timwa kyeta, mwia antua tauro, tiro.

³⁹ Mwitaa tuvaro Iesusiva qaqao tiro, Hia mwi vaisira antuaate. Mpovanto ni nutu nteqaro nronra kyaiqa varero mwiaqatairo mwiva hia qamwanrama kyero nianra uaquia hi quara qiananrove.

⁴⁰ Mpovanto hia tiri nramwutaqaq hiariva varirera, mwi vaisiva tiri nramwunaavama variananrove, tiro. ⁴¹ Nte qianinra riaate. Nkyi nramanri nraataa hirata varivaro mpovanto nkyiara Iesusira nraaqiarave timwa kyero, nramanri nkyi nyianri vaisiva variraro Kotiva hia mwi taunru kyaraitiro, mwia kyoqaa kyugema kyero mwiananrove, tiro.

*Mpora uaquia hi aanranra nraamwuterorave tura
(Matiu 18:6-9; Ruku 17:1-2)*

⁴² Iesusiva mwitaa timwa kyero nraaqiara pataru vaakya kyavuhu kyero tutorara tiqaro, Nraaqiara mwaa voti hiariva ni qua riaariva variraro vaisi mpovanto nri ntero uaquia hi aanranra mwia nraamwutairera, mwia kyaara mwi vaisiraqua qua nronraqama kyero vahiananrove. Vaisi mwia nruntaqi ori nronra kyaantaru kyero kyaareriqi tuto kyaivarao mwi vaisiva hia nraaqiara pata mwia uaquia hi aanranra nraamwutaataarave.

⁴³ Mwi quara rieqarama i kyauqu hinivanto uaquia hi kyaiqara uti varirera, mwia teqa kyera kyaante. Mwiaqataira kyauqu kuaiqia nraahu vahiariva qioma nyaamwuni vira qati varinanrave. E kyauqu taaratana vahiariva uaquia hi kyaiqara uti variraro i qia iteqaro hia qipaaninraqi tuta kyaankyorave.

⁴⁴ [Mwi mwataraqi mwimwivanto
qutu quani mwamwantara qati nraahu
nramwaqiro vi variananrove.
Qiavanto iteqaro hiama qipa quananrove.]

⁴⁵ I kyuqu hinivanto uaquia hi kyaiqara uti varirera, mwia teqa kyera kyaante. Mwiaqataira kyuqu kuaiqia nraahu vahiariva qioma nyaamwuni vira qati varinanrave. E kyuqu taaratana vahiariva variraro i qia nronraqama kyero itaaninraqi tuta kyaankyorave.

⁴⁶ [Mwi mwataraqi mwimwivanto
qutu quani mwamwantara
qati nraahu nramwaqiro vi variananrove.
Qiavanto iteqaro hiama qipa quananrove.]

⁴⁷ I vu hinivanto uaquia hi kyaiqara utirera, vauru kyaante. E vu kuaiqia nraahu vahiariva qioma Kotiva ntaqikyi mwatuukyaraqi vira

qati variqira vinanrave. I vu taaratana vahiariva uaquia hi kyaiqara utuqira viraro i qia nronraqi tuto kyaankyorave.

⁴⁸ Mwi mwataraqi mwimwivanto
qutu quani mwamwantara
qati nraahu nramwaqiro vi variananrove.

Qiavanto iteqaro hiama qipa quananrove. (Aisaiaa 66:24)

⁴⁹ Hore aatai ntema kyero qiaqotairo ekyaa nraakye qora aataananrove.

⁵⁰ Hore kyuqe inraikyave. Horevanto uaqiamma viro hia qiaqyaa hirera, hiama qio qaiqaa utu kyairaro qiaqyaa hiananrove. Qio nkye hore kyuqera votima kyeta varivaro nkyi mwutukya qiaqyaa hirata nanrianra nanrianra kyuqe hiqata variate, tiro. Iesusiva turama.

10

Nraakye qaqlira kye okyarara Iesusiva timwa nyunra

(Matiu 19:1-12; Ruku 16:18)

¹ Qio Iesusiva mwi mwataraqi kyero Iutiaani vuva uro Iotaani nraamanri qarero vutura hini tokyani vura. Iesusiva uro varuvata qaiqaa nraakye qora airivanto mwiva varunani ntuvantuama vita varuvaro Iesusiva nauqaa hunte qaiqaa mwakyaakya mwihua timwa nyi varura.

² Iesusiva mwini varuyata Parisi vaisinramwu mwiva varunani uro nteta Iesusiva api qua qiarive tita, mwihua mpo qua Iesusira kyapara hita tiqata, Qiove vaisivanto nai nraata qaqlira kyaananrove? tita.

³ Tuvaro Iesusiva nkyiari kyapara hiro tiqaro, Haaru nkyi haivaqava Mosesiva nanra quave nkyiara mwitaa mwitaa hiate tiqaro timwa torave? tiro.

⁴ Iesusiva mwitaa tuvata mwinramwuhua tiqata, Mosesiva mwataa timwa torave: Vaisi mpovanto nai nraata qaqlira kyarero hiqaro qara mpo ntumwa kyero nai nraata mwinro tiqaro, Qio i qaqlira kyauqo, timwa kyeroma titaananrove, turave. Mosesiva qua mwitaama kyero timwa torave, tita.

⁵ Mwitaa tuvaro Iesusiva tiqaro, Mosesiva variqaro taqovaro nkyi haivaqahuamwanra mwutukyavanto kepukyaqa huvata hia mwihua Kotirara riorave. Mwitaa hi varuvarora tiro, Mosesiva mwi quara timwa torave.

⁶⁻⁷ Tauraaqama kyero hia mwitaama vahurave. Taura Kotiva nyaamwuvata mwatavata utu kyero vatero tiqaro, Nte vaisivata nraakyevata utu kyena vataurara tiro, vaisivanto nai nrohua qohua kyero nai nraatantiri taaqau vita mwitana kuaa mwamwanta votima kyeta varivarare.

⁸ Mwitana hia mpo mwamwanta mpo mwamwanta variraitita, mwitana kuaa mwamwanta nraahuma varivarare, turave.

⁹ Kotiva naivanto vaativata nraatavata vara kuaaqaa taaqau tairara tiro, hia mpovanto mwitanahua ntainra kyaarive, tiro.

¹⁰ Iesusiva mwitaa timwa kyero nraamwuqi uro varuvata mwia nraaqiaranramwu Iesusira mwi quara okyarara kyapara huvaro

¹¹ Iesusiva mwinramwuhua timwa nyinro tiqaro, Vaisi mpovanto nai nraata qaqlira kyero mpo nraakye varaariva, mwi vaisiva qaraakya nraakyentiri nrohiqaroma mpuaraqama kyeroma mwikyantiri nrohiananrove. ¹² Mwia votima kyero nraakyevanto nai vaati qaqlira

kyero qaraakya vaisi varaariva, mwi nraakyevavata qaraakya qoraisi mwikyantiri nrohiqaroma mpuaraqama kyero nrohiananrove, tiro.

Iesusiva nraaqiaranramwuqaa nai kyauqu vateqaro kyuqema nyatora

(Matiu 19:13-15; Ruku 18:15-17)

¹³ Iesusiva varuvata nraakyе qora mwihua nkyiari nraaqiara sita vareta Iesusiva nai kyauqu mwihuaqaa vataarive tita, Iesusiva varunani uro kyaare tuvata Iesusira nraaqiaranramwuvanto mwihua inronra hi varura.

¹⁴ Mwitaa huvaro Iesusiva taqero nai nraaqiaranramwu nkyiari inronra hiro tiqaro, Qaqao, nkye nraaqiara mwihua qati kyaivata nte hunani nriate. Hia mwihua aanra antuaate. Kotiva ntaqikyiari mwatuukyava mwi nraaqiarahua voti hiahua mwihua mwatuukyama vahiananrove. ¹⁵ Mwaa quara riaate. Vaisivanto hia nraaqiara votima kyero Kotira qua riaariva, mwi vaisiva hiama Kotiva ntaqikyiani mwatuukyaraqi quananrove, tiro.

¹⁶ Iesusiva mwitaa timwa kyero nraaqiara mwihua kyavuhu kyero tutero nai kyauqu mwihuaqaa vateqaro mwihua kyuqema nyatora.

Airi inraikya vato vaisirara tura

(Matiu 19:16-30; Ruku 18:18-30)

¹⁷ Iesusiva aanrani virera huvaro vaisi mpovanto hiantero nrumu Iesusira kyapara hiro tiqaro, E mwaanra ti variara vaisiva kyuqevave. Nte nataa hi kyaiqara mpo kyaiqa mpo kyaiqa kyuqe kyaiqa Kotirani vara mwataaninraqatainave nraakiara nte ekyaa enta qati variqina quaninrave? tiro.

¹⁸ Mwitaa tuvaro Iesusiva tiqaro, E nanraqamave nianra vaisi kyuqevave qiaro? Kotiva nraahuma kyuqeva variho. ¹⁹ E Kotiva timwa to quarara riaante. Mwia quavanto mwataama kyero vahirave:

Hia mpore rukyaante.

Hia mpore nraakyera nrohiante.

Hia mpuara varaante.

Hia unra qua qianta.

Hia unra utu kyeqara mpova hiani inraikyara varaante.

Ena nrohua qohua nyutu tuaahera nyataante,

turave.

(Kyatura 20:12-16)

Kotira quavanto mwitaama kyero vahirave, tiro.

²⁰ Iesusiva mwitaa tuvaro mwi vaisiva tiqaro, Mwaanra ti variara vaisio, nte nraaqiarakyaa variqana nte mwi quara rieqana mwitaa mwitaamaqina nrunrave, tiro.

²¹ Mwitaa tuvaro Iesusira mwutukyavanto mwi vaisirara vahuvaro mwia taqeqaro mwia timwa mwinro tiqaro, E kuaa inraikyara nraahu aara ntaaro. Uro ena vatena inraikyara mpohua nyinra munima vara kyera vehi nraakyе qora ntainra kyera nyinranro nyaamwuni i kyoqaa vahiarive. Mwitaama kyera mwiaqataira ni pataqira nriante, tiro.

²² Iesusiva mwitaa tuvaro mwi vaisiva mwi quara riero inraanra viri ratero varura. Mwiva airi inraikya vatovara tiro, hia Iesusira qua riaraitiro, qaqira kyero mwia mwutukyavanto uaqia huvaro vurama.

²³ Vuvaro Iesusiva nai nraaqiaranramwu vara ututuma kyero taqero tiqaro, Airi inraikya vatehua Kotiva ntaqikyi mwatuukyaraqi mwukuyaari tu kyeta vivarave, tiro.

24 Mwitaa tuvata mwia nraaqiaranramwuvanto mwi quara rieta, Qikye titi, Jesusiva nataa hi quarave tiho, tuvaro Jesusiva qaiqaavata nraahu mwi quara tiqaro, Ni nraaqiaranramwu tuaavo, nraakye qoravanto Kotiva ntaqikyi mwatukyaraqi virerata mwukyaari tukyeqatama vivarave.

25 (Kameri quara nronravanto nataama kyero ve vuqa uvintaqi/iriraqi ntuqiaraananrove? Hia qio mwitaa hiananrove.) Qio kamerivanto vuqa uvintaqi/ iriraqi ntuqiaraariva qio vahirarove, airi inraikya vataarivavata Kotiva ntaqikyi mwatukyaraqi qio quananrove, tiro.

26 Jesusiva mwitaa tuvata mwia nraaqiaranramwuvanto mwia quara airi nraato tiqata qikye titi, Airi inraikya vataariva Kotiva ntaqikyinani hia qio virera, nai tarave Kotiva vitaananrove? titi.

27 Mwitaa tuvaro Jesusiva mwihua itutuma kyero taqero tiqaro, Mwatani varihua nkyiari kepukyara hiama qio vivarave. Kotiva kyaahaqa hirata qio vivarave. Kotiva ekyaa kyaiqa vare varivave, tiro.

28 Mwitaa tuvaro Pitaava tiqaro, Taqaante. Tirenramwu i vataqita virera hiqata ekyaa inraikya mwini kyeta qatima nrunro, tiro.

29 Pitaava mwitaa tuvaro Jesusiva mwihuara tiqaro, Nte qutaa qua qianinra riaate. Hia nte nkye kyaiqa varerara taunru kyaaninrave. Vaisi mpovanto nai nraamwu maatave, nai qata vakyaave, nai nrunra nrakyaave, nronra qorave, nai nraaqiarave, nai mwatave, mwini kyero nianra riero ni kyaiqara riero quariva,³⁰ mwi vaisiva mwia qiaa kyoqaa vareqaro hia kuaa nani varaananrove. Mwiva mate mwaa mwataraqaa kyoqaa vareqaro airi nani varaananrove. Mwiva nraamwuve, qata vakyaave, nrunra nrakyaave, nrohuave, nraaqiarave, mwatave, mwi inraikyara mwi inraikyara airi inraikya varaananrove. Ni qua varaari vaisiva varirata mwia kyaara mwia uaqiamma mwataivaro variananrove. Qio ni qua varaariva qutu viraro Kotiva mwianra ekyaa enta qati variqira quante qiananrove.

31 Mate nraakye qora airivanto vuni variahua qakyo tumitareta nraakiaranima varivarave. Mate nraakiarani varihua qakyo nritareta vunima varivarave, tiro.

Iesusiva taara mpo nani nai qutu viro qaiqaa siquainranra nai nraaqiaranramwu vutu kyero timwa nyunra

(Matiu 20:17-19; Ruku 18:31-34)

32 Mwihua Ierusareminianra aanraqaa vi varuvaro Jesusiva nraante nanrianraa vuni vi varura. Mwiva vuni vi varuvata mwia nraaqiaranramwuvanto nraakiara nriqata airi vu nraato tuqita vi varuvata nraakye qora mponramwuvanto Jesusira vataqita nruhuavata aatu hiqata nri varura. Mwitaamaqi vi varuvaro mwiaqatairo Jesusiva nai nraaqiara 12 nramwu nyaanrama kyero nkyiariaraa sita varero viqaro nraakiara naiqaa qovara hiani inraikyara qaiqaa timwa nyinro tiqaro,³³ Riaate. Tire Ierusaremini uro variarata vaisi mponramwuvanto ni mwatani mwataatai nraaqiarara ntavaaqavuqita uro kyaivata Kotira kyaiqa vara mwate vari vaisihua mwihua vunyaa vaisinramwuvantovata, mwaanra okyara ti varia vaisihuavata, mwihua nianra mwia ru kyaate timwa kyeta, ni pitaqita uro Romeni mwatanaahua kyauquqi tuta kyaivata ni ru kyevarave.

34 Mwi mwatanaahua nianra raima mateta, niqaa quaantu vihiteta, kyaantaqo ni ntuqutu kye vateta, ni rukyaivaqena qutu quaninrave.

Nte qutu vina taarampo enta varina qaiqaa qati siquaninrave, tiro. Iesusiva turama.

*Iemisikya Ionikya nkyiaritana nronraqa hirara Iesusira kyapara hura
(Matiu 20:20-28)*

³⁵ Sepetira mwaqaqtana Iemisikya Ionikya Iesusiva varunani uro nteta Iesusira kyapara hita tiqata, Mwaanra ti variara vaisio, e mpo inraikya tiritana quara eo timwa kyera mwitaama timwa taanterama nrunro, tita. ³⁶ Tuvaro Iesusiva tiqaro, Nte nkyitana nataave hianinrave? tiro.

³⁷ Tuvata mwitanahua tiqata, Nraakiara e kepukyavanto nraakye qoraqaa ntaqikyiqara nronra vaisi taintaga mwatakyaa vira variqara e tiraro tiritanaqitairo mpovanto nronraqama viro i kyauqu kyaattani mwatakyaa viro variraro mpovanto nronraqama viro i kyauqu kyaantaaqani mwatakyaa viro variarive. Tiretana mwianra rieqatama i kyapara huro, tita.

³⁸ Mwitaa tuvaro Iesusiva qaqao tiro, Nkyetana hia ntapihi kyeta vu nraato tiraitita, apiqama kyeta ni kyapara hiavo. Kaapuqitai nramanri nraantema kyena nte nriqa quani nramanrinra nraaninra, qiove nkyetanavata nrevarave? Nte nriqa quani inraikyara nramanri varaantema kye varaaninra, qiove nkyetanavata varevarave? tiro.

³⁹ Tuvata mwitanahua tiqata, Tiretana qioma mwitaa hiananrave, tuvaro Iesusiva mwitanahua timwa nyinro tiqaro, Qutaama nte nramanri nraaninra nkyetanavata nrevarave. Qutaama nte nramanri varaaninra nkyetanavata varevarave.

⁴⁰ Ni kyauqu kyaatutaniwata kyaantaaqanivata mwatakyaa vita vari vaisitanahuara hiama ni kyaiqa vaiho. Ni kova vaisi taaratana terataihua, mwitanahuama mwiaqaa mwatakyaa vita varivarave, tiro.

⁴¹ Mwitaa tuvaro Iesusira nraaqiara hini 10 nramwuvanto mwi quara rieta mwia kyaara Iemisikya Ionikya inronra hura.

⁴² Mwinramwuhua mwitanahua inronra hi varuvaro Iesusiva mwinramwuhuavata mwitanahuavata nyaanrama kyero eqaate tiro, Mpo mwatanaahua ntaqikyiqi vi varia okyarara nkye ntapihiarave. Mwihua qiata vaisivanto nrirreta virito variqata mwi kyaiqara mwaa kyaiqara vara timwataate ti variarave. Mwihua nronra vaisivanto tiqata, Tirenronravanto varuro. Tiri qua nraahu riemwaqita quate, ti variarave.

⁴³ Nkyenramwu hia mwihua nraantantaate. Nkyiqitairo mpovanto nronra varirero mwiva nkyi kyaiqa vaisi nraante variro nraakiara nronraqama quanarove.

⁴⁴ Nkyiqitairo mpovanto nrirarerero vuni varirero qiariva, mwiva rupa tai vaisira votima kyero nkyini kyaiqa vara nyataananrove.

⁴⁵ Nte mwatani mwatatai nraaqiaravama varuqo. Ntevata hia nraakye qoravanto nini kyaiqa vara mataatera tumuvave. Nte nraakye qorani kyaiqa varaqina viqana airi nraakye qora kyaahaqama nyatena mwihuara qutu virerave timwa kyena tumuvave, tiro. Iesusiva turama.

*Iesusiva Vatimiaasira vu ntapairi kyora
(Matiu 20:29-34; Ruku 18:35-43)*

⁴⁶ Iesusiva nai nraaqiaranramwuvata vuva Ierikoni uro ntero mwi mwatuqyara nraatarero virero huvata nraakye qora airivanto mwia vataqita vi varuvaro vu qipa vu vaisiva Vatimiaasiva, Timiaasira mwaaquvanto variqaro mpo inraikya mpiae timwa kyeqaro nyaanru

ti varu vaisiva aanra tokyani mwatakyaa viro varura.⁴⁷ Mwiva mwini variqaro riovata mpo uhua tiqata, Iesusiva Nasaretinyaava nritare vi variho, tuvaro riero mwiaqaatairo mwiva paatiro Jesusirara aakyara ntero tiqaro, Iesusio, Ntevitira mwaquo, qati nianra po kye timwa mataante, tiro.

⁴⁸ Vu qipa vu vaisiva mwitaa tuvata airi nraakye qoravanto mwia inronra hita tiqata, Tirema variante, tuvaro mwiva hia mwihua qua riaraaitiro, qaiqaa paatiro aakyara ntero tiqaro, Ntevitira mwaquo, qati nianra po kye timwa mataante, tiro.

⁴⁹ Mwitaa timwaqi vuvaro Iesusiva nrumu mwiaqaa siviro variro tiqaro, Nraanraivarо nrianrive, tuvata mwihua vu qipa vura nraanrama kyeta tiqata, Qio qamwateqara variante. Siquante. Mwiva ima nraanraiho, tita.

⁵⁰ Mwihua mwitaa tuvaro vaisi mwiva nai vaqa qutora vara qatinani kyero siviro Iesusiva sivi varunani vuvaro⁵¹ Iesusiva mwia kyapara hiro tiqaro, Nivanto i nataa hiarive tirave nrianro? tiro. Mwitaa tuvaro vu qipa vu vaisiva tiqaro, Mwaanra ti variara vaisio, e ni pu ntapairi kyaanterama nruquo, tiro.

⁵² Mwitaa tuvaro Iesusiva mwia timwa mwinro tiqaro, Qio quante. E nianra mwiva qio ni kyaahaqa hiananrove qiararoma i vu ntapairi viho, tiro. Mwitaa tuvaro mwia vuvanto qamwanrama kyero ntapairi vuvaro mwiva qio taqero. Mwiva qio taqebaro Iesusira vataqiro aanraqaa vurama.

11

Nraakye qoravanto Iesusira qamwata mwate varuvaro mwiva Ierusaremipi vura

(Matiu 21:1-11; Ruku 19:28-40; Ioni 12:12-19)

¹ Iesusiva nai nraaqiaranramwu kyapata vuvaro Ierusaremi qau-mato vahuvata mwihua Mpetapaasivata Mpetaani mwatukyanivata uro ntora. Mwatukya mwitanava Oripi taaqi mwemwaqi vahura.

² Uro ntero Iesusiva nai nraaqiara taaratana sitero tiqaro, Nkyetana viti mwatukyaraqi vivaro nkyi suvanto vaakyama ntonki mpo kyaan-taru tera taqaananrove. Mwia qaraakya ntonki hia vaisi mpovanto mwia mwoqaqa mwatakyaa viro varirave. Nkyetana uro mwia puaama kyeta mwia ntatu kyeta vitaqita nrumu ni mpiae.³ Mpovanto nkyitananra nanrave uti variavo tirera, nkyetana mwitaama mwia timwa mwiate. Tiri nronravanto ntonki mwianra tihatama nrunro. Pataqia vari kyero qaiqaa vara kyairaro nriananrove, qiate, tiro.

⁴ Iesusiva mwitaa tuvata mwitanahua mwatukya mwipi uro nte taqovaro ntonkivanto aanraqaa quesana kyaantarutova varuvata mwitanahua mwia huvanti varuvata⁵ vaisi mponramwu mwini sivita varuhua tiqata, Nkyetana nanraqamave mwia huvanti variavo?

⁶ tuvata mwitanahua vaakya Iesusiva tu quara timwa nyuvata qio vitaate tita.

⁷ Tuvata mwitanahua qaraakya ntonki mwia vitaqita uro Iesusira mwunra. Uro mwita mwia nraaqiaranramwuvanto nkyiari vaqa ntonki mwoqaqa vuti mwatovaro Iesusiva mwiaqaa mwaanrintero mwatakyaa viro variro aanraqaa vura.

⁸ Aanraqaqa vi varuvata nraakye qoravanto Jesusirara qamwateqata nkyiari tuavaaqa aanravau vuti mwatovata hini uhua aakyoyitaita kyatari mwanre teeqaqa uro aanravau vuti mwatora.

⁹ Mwitaamaqi viqata Jesusira vuni vi varu nraakye qorahuavata, mwia mwoqani nri varu nraakye qorahuavata, aakyara nteta tiqata, Kyai mwia nrutu tuaaheraare.

Nronravanto nai nrutuqa nri vari vaisira
kyuqema mwataiho.

(*Ihi 118:26*)

¹⁰ Tiri haivaqava Ntevitiva

kepuuyaqama kyero ntaqikyintema kyero
mwivavata ntaqikyiqiro quaninranra tiro,
Kotiva mwia kyuqema mwataiho. Ekyaa nyaamwunyaahua mwia
nrutu tuaaheraate, tita.

¹¹ Mwitaa timwaqita vuvaro Jesusiva Ierusaremini uro ntora. Uro
ntero Kotira nraamwu nronraqi verantero ekyaa inraikya mwipi
vahura taqamwa ntero, veva ntero entama virera huvaro nai nraaqiara
12 nramwu kyapata nrumu ntantero Mpetaanini vura.

Fiki hia tamwa riora
(*Matiu 21:18-19*)

¹² Mwia qanranraa mwinramwuhua Mpetaanisaita uto ntanteta nri
varuvaro Jesusira nraataa huvaro ¹³ mwiva taqovaro vutura mposata
fiki, mwia tamwa nre varu kyatariva vahuvoro mwia mwanre airi
vahura. Mwia tamwa vahirera hiqy kyena nraankye timwa kyero,
Jesusiva taqovaro hia mwia tamwa rio entava vahuvorora tiro, mwanre
nraahu ntora.

¹⁴ Mwanre nraahu ntovaro Jesusiva fiki mwia inronra hiro tiqaro,
Qio, nraakiara hia mpovantovata iqaatairo hiqy kyero nraanrive, tiro.
Mwitaa tuvata mwia nraaqiaranramwuvata mwi quara riora.

Jesusiva Kotira nraamwuqi vura
(*Matiu 21:12-17; Ruku 19:45-48; Ioni 2:13-22*)

¹⁵ Jesusiva nai nraaqiaranramwuvata vuva Ierusaremini uro ntero
Jesusiva qaiqaa Kotira nraamwuqi vera ntero taqovata kyoqaa kyaiqa
varo vaisihua mwipi variqata kyoqaa kyaiqa vare varura. Mwitaa
hi varuvaro Jesusiva mwihua vara veva mwaatani kyero, munima
mwukyaari tuqasaaqi varu vaisihua taintavata vara rauru kyero,
nyaamwa nyiqata munima vare varu vaisihua taintavata vara rauru
kyero.

¹⁶ Mwitaama kyero mwiva mwi nraamwunra aatareqanianra tiqaro,
Mwaini hia aanravanto vaiho. Nkye kyoqaa mwitaa inraikya vareqata
hia mwaini vitare nritare hiate, tiro.

¹⁷ Jesusiva mwitaa timwa kyero mwiva qua timwa nyinro tiqaro,
Kotira mpukuqi mwitaama qua qara ntumwa tova vahirave.

Nraakye qora mpo mwatanaa mpo mwatanaahua
ni nraamwuanra Kotirara aakyara nte varia
nraamwunrave tivarave, turave.

(*Aisaiaa 56:7*)

Nkye variavaro mwaa nraamwuva mpuara vaisivantu tuqeta kye
ntuvaantua hia nraamwunra votima kyeroma vaiho, tiro.

¹⁸ Jesusiva mwitaa tuvata Kotira nraamwuqi variqata Kotira kyaiqa
varo vaisihuavata, mwihua Jesusira qua rieta mwia kyaara Jesusira
rukye aanranra puua hi varura. Mwihua taqovata qati nraakye

qoravanto Iesusiva tu quarara qamwateqata kyauqu ntukikinraaqate varuvata mwinramwuhua mwianra rieqata Iesusirara aatu hiqata varura.

¹⁹ Iesusiva Ierusaremini varuvaro enta hirera huvaro mwiva nai nraaqiaranramwuvata Ierusaremi kyero vurama.

Fiki aaharama yura
(Matiu 21:20-22)

²⁰ Mwia qanranraa toqaqi mwinramwuhua uto ntanteta nriqatama mwia nraaqiaranramwuvanto taqovaro fiki mwia kyauqu kyaaravantovata tuqvantovata aaharama viro vahuvaro

²¹ Pitaava Iesusiva mwi kyatarirara tu quara riemwa tero Iesusirara tiqaro, Qikye, mwaanra ti variara vaisio, taqaante. Fiki e inronrama taarava tamusama viho, tiro.

²² Mwitaa tuvaro Iesusiva mwinramwuhua timwa nyinro tiqaro, Nte qianinra riaate. Nkyenramwu Kotirara kepukyaqama kyeta riemwaqita nrohiate. ²³ Nkyenramwu mwitaamaqi viqata mwaa taaqirara tiqata, Tumitarera kyaareraqi ntumwa quante, tivarave. Mwitaa tiqata hia taara nraato tiraitita, qutaqaqama mwitaa hiananrove tivera, Kotiva nkyinramwu kyaahaqa hiraro taaqivanto tumitarero kyaareraqi ntumwa quananrove.

²⁴ Nte mwianra rieqanama nkyiara mwitaa tirerave. Nkye mpo inraikya vararerata Kotirara aakyara nteqata qutaama mwi inraikyara ni mpiananrove tiqatama nkye mwi inraikyara mpo inraikya mpo inraikya qio varevarave.

²⁵ Nkye sivi variqata Kotirara aakyara nteqatama mpovanto nkyi uaqiamma nyataani quava vahirera, nkye mwi quara hia riemwaqiq viraitita, mwi vaisira qua taunru kye qaqira kyeta Kotirara aakyara qiate. Nkye mwitaa hivaro nkyi sova nyaamwuni variva nkye uaqia hi kyaiqara uti quaravata qaqira kyero taunru nyataananrove. ²⁶ [Nkye hia mpohuaqqa qua vahira qaqira kye taunru kyaivera, nkyi sova nyaamwuni variva hiama nkyitaqaavata qua vahianinra qaqira kyero taunru kyaananrove], tiro.

Iesusirara tava i nronraqama kyaiharave e mwi kyaiqara varaqira vi variaro tura

(Matiu 21:23-27; Ruku 20:1-8)

²⁷ Iesusiva mwitaa timwa kyero nai nraaqiaranramwuvata uto ntero Ierusaremini uro varura. Iesusiva qaigaa Kotira nraamwu nronraqi vera ntero nrohi varuvata Kotira nraamwuqi variqata Kotira kyaiqa vara mwate varu vaisihua mwihua nronra vaisinramwuvata, mwaanra okyara ti varu vaisihuavata, Iutaa nronra vaisivata, mwihua Iesusiva hunani uro nteta ²⁸ Iesusira mwia inronra hita tiqata, E ta vaisiva variqarave mwaa kyaiqara vare variaro? Tava i nronraqama kyaiharave e mwaa kyaiqara vare variaro? tita.

²⁹ Mwihua mwitaa tuvaro Iesusiva nkyiari timwa nyinro tiqaro, Kyai nte nraante nkyi kyaparama nyataarita nkye nte qiani quara qio timwa mpivera nte ntena nronraqama vina variqana mwaa kyaiqara varaaninranra nkyi timwa nyiankye. ³⁰ Tava Ioninra nronraqama kyovarove mwiva nraakye qora nramanri nyunrave? Kotivave iho, qati vaisivantove iho? Nkye ni timwa mpivaqena riaankye, tiro.

³¹ Iesusiva mwitaa tuvata mwihua nkyiari kyapara hita tiqata, Tire nanra quave qiananrave? Mate tire tiqata, Kotiva Ioninra nronraqama kyorave, qiarera, Iesusiva tiriara, Nkye nanraqamave Ioninra quara hia qutaave qiaovo? qiananrove. ³² Qaiqaa mate tire tiqata, Vaisivanto nraahu Ioninra nronraqama kyorave, qiarera, mwi quavavata hia qioqa hiananrove, tura. Qati nraakyе qoravanto Ioninranra Kotira qua qovarama kyo vaisivave turara tita, mwihua qati nraakyе qora nyaatu aatu hiqata hia mwitaa tita.

³³ Mwihua mwitaa timwa kyeta mwiaqaatai Iesusirara tiqata, Nai tava Ioninra nronraqama kyorave? Hia tire ntapihunananrave, tita.

Mwihua mwitaa tuvaro Iesusiva mwihuara tiqaro, Nkye mwitaa qivana nte nina nronraqama kyaihana mwaa kyaiqara vare varurara hia nkyitavata timwa nyianinrave, tiro. Iesusiva turama.

12

*Uaini vara tutoraqi hia kyuqema kyeta ntaqikyu vaishuara tura
(Matiu 21:33-46; Ruku 20:9-19)*

¹ Iesusiva mwitaa timwa kyero mpo quaqaa ntumwa kyero mwihua timwa nyinro tiqaro, Vaisi mpovanto uaini vara tutero mwia vara ututu tutukya ratero mwata quvu kyero uaini tatianinra ututero haraara nraamwu mponta vaimwanraanra nraamwu hoqa kyero vatorave. Mwiaqaatairo nyianra mpo mwatani virero hiqaro mpo uhua timwa nyinro tiqaro, Nkye ni uaini aakyoqaa ntaqikyi mate varivage nte quangye, timwa kyero mwiva nyianra mpo mwatani vurave.

² Mwini uro varuvaro uaini hiqo entava nri ntovaro mwiva nai kyaiqa vaisi mpo titero tiqaro, E uro ni aakyoqaa ntaqikyi mate varihua tiratama uaini ninanivata hiqo kye mataate, turave.

³ Mwitaa tuvaro mwini vuvata mwia aakyoqaa ntaqikyi mwate varu vaisihua mwia kyaiqa vaisi mwia ntavaaqavu kyeta kyaamwuquotaita ntuqutu kyeta vateta, hia uaini hiqo kye mwia mwirraitita, qati titovaro nrumu ntantero vurave.

⁴ Qati nrumu ntantero vuvato aakyo qova nai kyaiqa vaisi mpo titovaro vuvata mwia aakyoqaa ntaqikyi mwate varuhua mwia qia raarahitima kyeta kyaurira inraikya mwunrave. ⁵ Mwitaa huvaro aakyo qova nai kyaiqa vaisi mpo qaiqaa titovaro vuvata mwia rukyorave. Qio mwitaamaqi vita, hini nai kyaiqa vaisi titohua kyaamwuquotaita ntuqutu kyeta, hini rukyorara tuqo.

⁶ Mwia kyaiqa vaisi taiqa kyovaro vaisi kuaiqia nraahu varura. Mwi vaisiva aakyo qora mwaaqavanto varuvaro mwia qora mwutukyavanto mwianra mpoqiaqavata vahu vaisiva varuvaro mwia qova mwiavata nraakiara ekyara titero tiqaro, Mwihua ni mwaaku taqeta nianra mwia mwaaquve tiqatama mwia kyuqema mwatevarave, tiro.

⁷ Mwitaa timwa kyero mwia titovaro mwini vuvata mwia aakyoqaa ntaqikyi varu vaisihua mwia mwaaqu taqeta, nai timwa mwi nai timwa mwia hita tiqata, Mwia qova qutu viraro mwaa vaisiva nai qora mwatavata, mwitaa inraikyavata, varaarivama variho. Nrivaqe tire mwia rukyaararo mwiva vararero hiani inraikyava tirini nraahu vahiarive, turave.

⁸ Mwihua mwitaa timwa kyeta mwia mwaaqu ntavaaqavu kye rukyeta mwaaqani mwaati qaqlira kyorave, tiro.

⁹ Iesusiva mwitaa timwa kyero mwihua kyaparama nyatero tiqaro, Mwihua mwitaa hurara tiro, aakyo qova nai mwaqa rukyera kyaara nataave hiananrove? Aakyo qova nri ntero nai aakyoqaa ntaqikyi vaisihua ru taiqa kyero kyaata mpo vaisinramwuanra tiqaro, Nkyema ni aakyoqaa ntaqikyi mataate, qiananrove, tiro.

¹⁰ Iesusiva mwitaa timwa kyero mwiva mwihuarra tiqaro, Nkye hiave Kotira mpukuqi mwaa quara kyaara ntumwa kyeta riaavo? Mwi quava mwataama tiro:

Ori nraamwu hoqeqlata

ori mpo hia kyuquerave timwa kye qaqlira kyaava,
mwi oriva puhaqama viho.

¹¹ Kotiva mwi orira vara kyero nronraqama kyaihata

tire mwia kyaiqa taqeta kyuquerave tunanrave, turave. (*Ihi 118:22-23*)

Kotira mpukuqi mwitaama kye qara ntumwa torave. Nkye hiave mwi quara kyaara ntumwa kyeta riaavo? tiro.

¹² Iesusiva mwitaa tuvata Iutaa nronra vaisinramwuvanto ntapihi rioraro Iesusiva uaini utaqaa ntaqikyi mwato vaisihuarra tiqaroma mwihuaqaa ntumwa kyero tuvata mwihua Iesusira ntavaaqavu kyeta ko qiare tura. Mwitaa timwa kyeta nraakye qoravanto mwipi ntuvaantuama vuhua tiri inronra hivorave tita, mwihua nraatu hiqata Iesusira kyeta vurama.

Taakisiqa hirara Iesusira kyapara hura

(*Matiu 22:15-22; Ruku 20:20-26*)

¹³ Iutaa vansi nronranramwuvanto vari kyeta mwiaqaatai mwihua Parisi vansi mponramwuvata, Herotira nramwunaahua mponramwuvata, siteta tiqata, Nkye Iesusira kyapara hivaro mwiva api qua tiraqe mwiaqa qua vataare, tita.

¹⁴ Tuvata mwihua Iesusiva hunani uro nteta mwia kyapara hita tiqata, Mwaanra ti variara vasio, tire taqaurara e kyuqe qua nraahu ti variaravave. E hia vansi nraatu aatu hiraitira, nronra vaisiaravata, qumina vaisiaravata, kuaa qua nraahu ti variaravave. E vaisivanto Kotira vataqita vi aanranra ntapihi kyera timwa nyi variaro. Qio mwaa quara timwa timwinraqe riaare. Tire Kotira qua rieqata qiove tire Romeni mwatanaahua vunyaa vansi Sisaara taakisi mwiananrave? (Mwi mwatanaahua hia Kotira qua riaahuave.) Mwia taakisi mwiananrave hiave mwiananrave? tita.

¹⁵ Mwihua mwitaa tuvaro Iesusiva taqovata mwihua nroqaataita kyuqe kyuqe ti variqata mwihua su nyaatoqitaita Iesusira uaqlama mwatarerata uti varuvaro Iesusiva tiqaro, Nanraqamave nkyenramwu nivanto api qua qiarive tita mwitaa qiavo? Qio munima mpoku vara kyaivaqe nte taqaankye, tiro.

¹⁶ Mwitaa tuvata munima mwia kuaaru mwuvaro mwiva mwihua kyapara hiro tiqaro, Munima mwiaqaa tara virivata tara nrutuvatave vaiho? tiro.

¹⁷ Mwitaa tuvata mwihua Sisaarave tuvaro Iesusiva mwihuarra tiqaro, Mwianra rieqatama nkye Sisaava hianinra nai mwita, Kotiva hianinra nai mwiate, tiro. Iesusiva mwitaa tuvata mwihua mwi quara rieta tiqata, Qikye, mwiva tiri qua nraatara kyero kyuqe qua tiho, timwa kyeta kyauqu ntukikinraaqate varura.

Saitiusi vaisinramwuvanto qutu vita qaiqaa qati sivirara Jesusira kyapara hora

(Matiu 22:23-33; Ruku 20:27-40)

¹⁸ Saitiusi vaisivanto Jesusiva varunani uro ntora. Saitiusi mwihua nkyiari mwaanra qua rieqatama mwihua tiqata, Vaisivanto qutu viro qio mwiva ekyarama qutu viro hiama qaiqaavata siquananrove, ti varu vaisihua uro nteta ¹⁹ Jesusira kyapara hita tiqata, Mwaanra ti variara vaisio, tiri haivaqava Mosesiva mwaanra qua timwa timwiqanro mwitaa turave. Vaisivanto hia nraaqiara mwataraitiro, qutu viraro mwia qatavantove vakyaavave mwia nraata varatero nraaqiara mwata humwuanrama mwataananrove, turave.

²⁰ Tire qiarara e riaante. Haaru qate vakye 7 nramwu varurave. Mwihua sakyaava toharenaava nraakye varatero hia nraaqiara mwataraitiro, qutu vuvaro ²¹ mwia qata mwia nanaava mwia nraata varatero mwivavata hia nraaqiara mwataraitiro, qati variqiro viro qutu vurave. Mwiva qutu vuvaro mwia qata mwia nanaava nraakye mwia varatero hia nraaqiaravata mwataraitiro, qutu vuvarave.

²² Qio mwitaamaqi vita ekyaa mwinramwuhua nraakye mwia varateta hia nraaqiaravata mwataraitita, ekyaa qati nraahu qutu vurave. Qutu vuvaro nraakiara nraakye mwivavata variro qutu vurave.

²³ Nraakiara nraakye qora qaiqaa qati sivita vari entaraqaa mwi nraakyeva tara nraatave variananrove? Mwiva qati varu entara qoraisi 7 nramwu vara torave, tita.

²⁴ Saitiusi vaisinramwuvanto mwitaa tuvaro Jesusiva nkyiari timwa nyinro tiqaro, Nkye Kotira qua qara ntumwa tora hia ntapihi kyaahuave. Nkye Kotira kepukyavata hia ntapihi kyaahuave. Qutaara hia ntapihi kyaahuara titi nkye api qua ti variavo.

²⁵ Nraakiara nraakye qora qutu vihua qutu viraqitaita qaiqaa sivita qati variqita vi entara hiama nraata vaati vare okyarava vahiananrove. Mwihua nyaamwunyaahua votima kyetama varivarave, tiro.

²⁶ Jesusiva mwitaa timwa kyero mwiva tiqaro, Nraakye qora qutu vihua qati sivirara nte nkyi kyapara hirerave. Nkye hiave Kotira mpukugqi Mosesiva mwaa quara qara ntumwa tora kyaara ntumwa kyeta ntapihi riaavo? Kotiva mwitaa turave. Nte mwanriqa Kotivave. Nte i haivaqara Evarahaamunraqaa ntaqikyina, Aisaakiraqaa ntaqikyina, Iaikopuraqaa ntaqikyuvave, turave.

²⁷ Qio riaate, Kotiva mwanriqvanto hia qutu viro taiqavi inraik-yaraqaa ntaqikyi varivama variho. Nraakye goravanto qaiqaa qati sivi okyarara nkyi su nyaatovanto hia ntapihi vihata api rieqata ti variarave, tiro.

Nanra quave Kotiva vuni vatai quava vaiho tura

(Matiu 22:34-40)

²⁸ Jesusiva Saitiusi vaisi kyapata qua ti varuvaro mwaanra okyara ti varu vaisiva uro variqaro riovaro Jesusiva Saitiusi vaisi qua nraatara kyeqaro kyuqe qua nraahu ti varuvaro mwi vaisiva Jesusira kyapara tiro tiqaro, Kotiva qua timwa taiva nanra quavantove vuni vahi quava vaiho? tiro.

²⁹ Tuvaro Jesusiva mwia timwa mwinro tiqaro, Mwaa quava vuni vahi quavama vaiho. Mwataama qara ntumwa torave: Nkye Isareri mwatanaahua riaate.

Tiriqaa ntaqikyi variva Kotiva
mwanriqa kuaqiavanto variho.
³⁰ Ekyaa ena mwutukyaqitairave,
ekyaa ena mwanraquraqitairave,
ekyaa ena vu nraatoqitairave,
ekyaa ena kepuuyaqotairave,
Kotirara nraahu mwutukya vahirara variante,
turave.

(Lo 6:5)

³¹ Mwi quava vaiharo mwia nraakiara okyara qua mpo vaiho.
Mwitaama tiro:
Enanra mwutukya vataarantema kyera
ena henanranravata
mwutukya vahirara variante. (Wok Pris 19:18) Qio mwi quatanava
vuni vahi quatanavama vaiho. Hia mpo quavanto mwi quatanava
nraatara kyairave, tiro.

³² Iesusiva mwitaa tuvaro mwaanra okyara ti varu vaisiva tiqaro,
Mwaanra ti variara vaisio, e kyuqema kyera ntapihima qiaro. E
qutaama tiqara, Mwanriqa Kotiva kuaqiavanto nraahu variho qiaro.
Hia mwanriqa mpovantovata variho, qiaro.

³³ E qutaama tiqara, Vaisivanto mwutukyaqitairove, kepuuyaqotairove,
Kotirara mpoqama kyero mwutukya ntiraro variananrove.
Vaisivanto nai henanranra nanrianra mwutukya vahintema kyero
mwianravata mwutukya vahiarive, qiananrave. Mwi quatanava vuni
vahiqaro hini qua nraatara kyairave. Mpo qua Kotira kyaiqa vara
mwateqata quara rukyeta qia quara mwate varia quaravata, mwi
quatanava nraatara kyairave, tiro.

³⁴ Mwitaa tuvaro Iesusiva taqovaro vaisi mwiva kyuqema kyero
tuvaro Iesusiva mwia timwa mwinro tiqaro, Kotiva iqaa ntaqikyiariva
i qaumatomma vaiho, tiro. Iesusiva mwitaa tuvata vaisi kyaatavantovata
Iesusiva tiri qua nraatara kyaankyo tita, hia Iesusira qaiqaavata nrumu
mpo qua mpo qua kyapara hura.

Iesusiva Mesaiaara kyapara hura

(Matiu 22:41-46; Ruku 20:41-44)

³⁵ Iesusiva Kotira nraamwuqi variqaro qua timwa nyiqiro viro
tiqaro, Mwaanra okyara ti varia vaisihua tiqatama, Kotiva titaariva
Mesaiaavanto Ntevitira okyara kuaa okyara mwiqinaa vaisivantoma
variananrove, qiarave. Mwihua nataama kyeta mwi quara ntapihi
kyetave mwitaa tivarave? ³⁶ Haaru Kotira mwanraquravanto kyaahaqa
huvaro Ntevitiva nai mwitaa turave:

Kotiva ni nronra vaisiara tiqaro,
E nrutarera ni kyauqu kyaatutani
mwatakyaa vira variraqena
nte i nramwutaahua ru taiqa mwataarira
mwilhuaqaa kyuqu ntamwa tera variante, turave. (Sng 110:1)

Ntevitiva mwitaa turave.

³⁷ Ntevitiva Mesaiaavanto qovara hianinranra tiqaro, Mwiva ni
nronra vaisive, turave. Ntevitiva mwitaa turara tiro, nataama kyero
Mesaiaavanto Ntevitira nraisi qio variananrove? tiro. Iesusiva mwitaa
tuvata qumina nraakye qora airivanto ntuvaantuama vita varuhua
mwia qua rieqatama qamwateqata varura.

*Mwaanra okyara ti varu vaisihuara tura
(Matiu 23:1-36; Ruku 11:37-54, 20:45-47)*

³⁸ Iesusiva qua timwa nyiqiro viro tiqaro, Vaisi mponramwu mwaanra okyara ti variahua, nkye mwihuara rauriqata variate. Nraakye qoravanto mwihua tiri taqeta qua mwanteqata qamwata timwataate tita, mwihua mpuahaa tuavaaqa kyuqera utu vareta nraakye qora suqaa maaketiqi nrohi variarave.

³⁹ Mwihua mwaanra nraamwuqi vera nteta uaqia hi taintara qaqla kyeta, kyuqe taintaqaa nraahu mwatakyaa vita variarave. Mwihua omwata nraanraqaa variqata mwihuara nronra vaisive qiate tita, uro vaisi nronravanto mwatakyaa vita variaraqaa mwihuavata mwatakyaa vita variarave.

⁴⁰ Mwihua tetoka varia nraakyehua nraamwuve mpo inraikyave vataara mpuara vareta tiqata, Mpohua tire qora inraikya utunana taqeta tiriara uaqia hia vaishuave tivorave, tita mwihua nraakye qora suqaa variqata Kotirara mpuahaama kyeta aakyara ti variarave. Qikye, mwia kyaara mwihuqaqua qua nronraqama kyero vahiananrove, tiro.

*Vehi nraakyevanto munima pataqia Kotira mwunra
(Ruku 21:1-4)*

⁴¹ Kotira nraamwuqi taqu mpo vahuvata mwipi nraakye qoravanto Kotira kyaiqara rieqata munima kye varura.

Qio Iesusiva qua taiqa kyero uro taqu mwia tataaqa mwatakyaa viro variqaro nraakye qoravanto munima taqu mwipi kyeqata vi varuvaro Iesusiva taqe varura. Mwiva taqovata airi inraikya vatohua munima airi mwipi kyora.

⁴² Kye varuvaro vehi tetoka nraakyevantovata nri ntero munima patarutana nraahu taquqi kyora.

⁴³ Munima pataqiarutana mwipi kyovaro Iesusiva nai nraaqiaranramwu nyaanrama kyero timwa nyinro tiqaro, Taqaate, Vehi nraakye tetokavanto kyai munimava airi inraikya vataahua airi munima kyaaravata nraatara kyaiho. ⁴⁴ Airi inraikya vataahua nkyiari munima hini nraahuma taquqi kyaavo. Nraakye mwiva vehi variqaro nai vatai munimanra ekyama kyaiho, tiro. Iesusiva turama.

13

*Kotira nraamwu akukyaaraqama kyeta ntapairi kyerara tura
(Matiu 24:1-2; Ruku 21:5-6)*

¹ Iesusiva Kotira nraamwuqitairo veva ntovaro mwia nraa qiera mpovanto tiqaro, Qikye, mwaanra ti variara vaisio, taqaante. Mwaa nraamwuva kyuqe hi nraamwunrave. Mpo ori mpo ori nronraqotaita vara kyeta hoqataa nraamwuva kyuqe nraamwuma vaiho, tiro.

² Mwitaa tuvaro Iesusiva mwia timwa mwinro tiqaro, Mate e nronra nraamwu taqe variaro. Nraakiara ori naiqaa naiqaa taaqautaava hia mwitaama kyero vahiananrove. Mwaa nraamwunra ntapairiqata mwia venta kyaivaro tumu ntiraro orivanto ntuvuraa vura hiro api mpona mpona vahiananrove, tiro.

*Iesusiva nraakiara airi muaanra qovara hiananrove tura
(Matiu 24:3-14; Ruku 21:7-19)*

³ Mwitaa timwa kyero Iesusiva uro Oripi taaqiqaa mwatakyaa viro varura. Oripi taaqvianto mwaa hini vahuvaro Kotira nraamwuvanto

vutura qarahi hini vahura. Mwitaama vahuvata Pitaavavata, Iemisivavata, Ionivavata, Enturuvavatama kyeta mwinramwuhua nraahu vuhua Jesusiva varunani uro nteta mwia kyapara hita tiqata,⁴ E vaakya Kotira nraamwuanra qiananra taireve qovara hiananrove? Nanra nanra inraikya qovara hiraqeve trenramwu mwi inraikyaraqaa apeqama kyeta taqeqlata mwi entava nrianriva qaumatoqa iho qiananrave? E tiri timwa timwinraqe riaare, tita.

⁵ Mwihua mwitaa tuvaro Jesusiva tiqaro, Mpovanto mwi quara nkyi api timwa nyankyo tita, rauriqatama variate.

⁶ Nraakiara airi vaisivanto nri nteta ni nutu nteta tiqata, Kotiva ni titaihana nruvave. Nte mwaa mwivave, tivata airi nraakyeye qoravanto mwihua unra quara qutaa quave tivarave.

⁷ Nkye varivaro nronraqama kye ntaqi quava nraaqasairove mponasairove nrinrata hia aatu hiate. Ntaqi inraikyava qovara hiananrove. Mwitaa hirata nkye mwianra rieqata mwi entava ekyara enta nri ntaiho tivorave.

⁸ Mpo mwatanaavanto mpo mwatanaanravata ntaquananrove. Qiata vaisi mpovanto nai hena qiata vaisi mpovata ntaquananrove. Mpo mwata mpo mwata mwaturavanto tuananrove. Mpo mwata mpo mwata kyarara aarantevarave. Mwi inraikyava mwi inraikyava qovarama virata hia ekyara enta nri ntaiho qiate. Qakyo atura ntumwa kyero nraaqiara mwataariva vaharo vuni pataqia toharaintema kyero, muaanra ntaani entava qati toharama taiho, qiate.

⁹ Mwi entara aitutumaqi vita rauriqata variate. Mpo hi vaisihua nkyi ntavaaqavuqita uro nkyiari kaanasoriqaa kyeta, nkyiqa qua vatevarave. Nkye mwaanra nraamwuqi varivata nkyi kyaamwuqo ntuqutu kyeta vatevarave. Nkye ni kyaqiqa vare varivata mwia kyaara nkyi ntavaaqavuqita uro kamaninra nronra vaisi suqaave, vunyaa vaisinramwu suqaave, kyaivata mwi entara nkye ni qua ntapihi kye timwa qovarama kyevarave.

¹⁰ Ni qua kyuqe qua ekyaa mpo mwatanaa mpo mwatanaahua timwa nyiqi vivata ekyama riemwa ntevarave.¹¹ Nraakiara mwihua nkyi ntavaaqavuqita uro ko tirera hivar, hia nkyi kyuqu kyauqu ntirata nanra quave qiananrave qiate. Mwi entara hia nkyeta su nyaatoqitaita riemwa kyeta tiraitita varivaro Kotira mwanraquravanto nkyi kyaahaqa hiqaro mwi quara qiate tirata mwi quara nraahu qiate.

¹² Nraakiara vaisivanto nai qatave nai vakyaarave qovarama kyairata ru kyevarave. Mwia qova nai nraaqiara qovarama kyairata ru kyevarave. Nraaqiaravanto nkyiari nyohua sohua nramwutaaqa hiqata ru kyaate tivata mwihua ru kyevarave.

¹³ Mwi entara nkye ni nraakyeye qoravanto varivatara tita, mwia kyaara ekyaa qati nraakyeye qoravanto hia nkyiara mwutukya vahirata varivarave. Mwitaama mwataivarovata hia qoriri hiraitiro, kepukyaqama kyero variqi viro uro taiqa kyaani vaisira, mwiamma Kotiva vitaananrove.

*Anoma kyero qora inraikyavanto nraakiara qovara hianinranra tura
(Matiu 24:15-28; Ruku 21:20-24)*

¹⁴ Nraakiara nkye taqaivarao anoma kyero qora inraikyavanto qovarama viro hia mwianra variante qianinra mwinima mwiva siviro variananrove. Mwaa quara kyaara ntirava ntapihi kyera nraato tuante.

Nraakiara mwi entara mwi inraikyava qovarama virata nraakyte qora Itutiaani varihua sivita hianteta verara taaqiqaa quate.

¹⁵ Mwi entara nraamwu quesana variariva hiama nraamwuqi vera ntero mpo inraikyavata vararaitiro, mwiva mpo inraikya mpo inraikya qaqira kyero qatima hiantero quarive. ¹⁶ Mpovanto aakyoqi kyaiqa vare variariva hia nai vaqa vararero nrnumu ntantero viraitiro, mwiva mwia qaqira kyero qatima hiantre quarive.

¹⁷ Mwi entara nraaqiara tuaqahi nraakyehuavata, nraamwa nyi vari nraakyehuavata, hia kyuqema varivarave. Nte mwi nraakyehuara po tuquo.

¹⁸ Hia huari itaani entaraqaa aatu quaro titi nkye Kotirara aakyara tivarо huari itaani entara nyianrive. ¹⁹ Po, nraakiara mwi entara muaanra vahiariva nronraqama kyero vitarero vahirata nraakyte qora hia kyuqema kyeta varivarave. Haaru Kotiva mwaa mwatara utu toraqaatairo mwitaa hi muaanrava hia qovara hurave. Nraakiaravata hia mwitaa hiani muaanrava qaiqaavata qovara hiananrove.

²⁰ Mwi entara mpuahaa enta vahiratavauma ekyaa nraakyte qoravanto taiqa vivaro hia kuaiqiatovata qati variananrove. Qio Kotiva nai kyaama tai nraakyte qorahuara rieqaroma mwi entara vara qiquqama kyaananrove.

²¹ Mwi entaraqaa nkyiara Kotiva titai vaisiva Mesaiaavanto mwainima variho, mwiniima variho, tivera, hia mwihua quara quataave qiate. Mwi entaraqaa vaisi mpovanto qovarama viro unra tiqaro, Nte Mesaiaavantove, tiraro mpo vaisivanto tiqaro, Nte Kotira qua qoqama kye varu vaisivave, qiananrove. Mwihua mwitaa timwaqi viqata airi unra vaisivanto qovarama vivarave.

²² Mwihua qovarama vita unra kyaiqa varaqi viqata Kotiva nai kyaama tai nraakyte qorahua mwihua tirinramwu quara quataave tiqata api aanra quate titi, nronra kyaiqa varaqi vivarave.

²³ Mwi quara rieqatama mwi entaraqaa nkye rauriqata variate. Nkye hia mwi vaisihua quara quataave qiate tina, nte mwaa entaraqaa variqana nraakiara qovarama quani inraikyarara nkyi timwa nyi varuquo, tiro.

Iesusiva nai qaiqaa mwata mwaini tumuaninranra tura

(Matiu 24:29-31; Ruku 21:25-28)

²⁴ Iesusiva mwitaa timwa kyero tiqaro,
Nraakiara muaanra vahiani entava taiqa viraro
mwi entaraqaatairo huarivanto qipa viraro
toravantovata hia itairaro ²⁵ aahoquravantove,
qovoravantove, tumu nti tumu nti hiraro
nyaamwuni kepukya inraikya vahiariva
ekyaa qakyaa qakyaa hiananrove. *(Aisaiaa 13:10, 34:4)*

²⁶ Mwi inraikyava mwitaa hirata ekyaa mwata maata varihua taqe varivage nte mwatani mwatatai nraaqiarava nyaamwusaina tonamwuqi tumuanrita ni taqevarave. Nte mwunruqama taari inraikyava mpoqama kyero itero takyuqiro ante anta/atipetipa hi vari-raqe nte kepukyavanto tumuaninrave.

²⁷ Nte tumiqana nyaamwunyaahua sitaarita mwihua mwatani uto hisai hisaita Kotiva nai kyaama tai nraakyte qorahua ekyaa ntuvantuama kyeta sitevarave, tiro.

*Iesusiva qaampuakya voti hurara tura
(Matiu 24:32-35; Ruku 21:29-33)*

²⁸ Iesusiva mwitaa timwa kyero tiqaro, Nkye qaampuakyara rieqatama mwaa quara okyara ntapihi kyeta riaate. Mwi kyatariva tamwa riemwa taiqa kyero vahiro mwiaqaatairo qaraakya mwunri ntarero utihata nkye mwiaqaa apeqama kye taqeta tiqata, Huari nronra itaani entava qaumaga iho, qiarave.

²⁹ Mwia votima kyeta, nraakiara qovara hiani inraikyarara tura, nkye mwiaqaa apeqama kye taqeta nianra tiqata, Mwiva tumuani entava qaumatoqa iho, tivarave. ³⁰ Nte qutaama tuqo. Mwaa mwataraqaa vari nraakye qorahua hia taiqa vivaro mwi inraikyara mwi inraikyarara tuva qovara hiananrove.

³¹ Nyaamwuvantovata mwatavantovata taiqa viraro ni quavanto qati nraahu vahiqiro quananrove, tiro.

*Hia mpovanto nte tumuani entara ntapihirave tura
(Matiu 24:36-44)*

³² Iesusiva mwitaa timwa kyero tiqaro, Nte taireve, nanra huari vuqaave, tumuaninra? Hia vaisi mpovanto mwi entara ntapihirave. Hia nyaamwunyaahuavata mwianra ntapihiarave. Ntenavata mwatani mwatatai nraaqiarava variqana mwi entarara hia ntapihi kyaurave. Kotiva ni kova mwiva nraahuma mwi entara ntapihirave. ³³ Mwi entava nrianinra nkye hia ntapihiahua tita, nkye taqe varita rauru kyeqa teramate variate.

³⁴ Mwi entava nrianinranra tirera nanra quaqaa ntumwa kyenave qianinrave? Mwaa quaraqaa ntumwa kyena tirerave. Vaisi nronravanto nyianrani virera hiro nai kyaiqa vaisinramwuanra tiqaro, Nte quarita nkye mwi kyaiqara mwi kyaiqara vare varivafe nte uro ntantena nriankye, timwa kyero mpo kyaiqa mpo kyaiqa mwihua nyinro vaisi mpora tiqaro, E quesana variqara vaimwanraanra ntaqikyi variante, timwa kyero qio vurave, tiro.

³⁵ (Iesusiva mwitaa timwa kyero nai nraaqiaranramwu timwa nyinro tiqaro), Mwi quara rieqatama nkyevata taqegata variate. Taireve mwihua nronra vaisivanto nyianrasairo uro ntantero nriananrove? Enta hirera hianinranive? Enta mwutukyaqive? Kokoraaravanto nruqua qianinranive? Qaatata viraro toqaqive nriananrove? ³⁶ Mwiva qamwanrama nri ntero taqairata nkye vaite varivorave. ³⁷ Nkye mwianra rieqatama nte nkyinramwuanravata ekyaahuaravata mwitaama tina, Nkye taqe variqata variate tuqo, tiro.

14

*Nronra vaisinramwuvanto Iesusira rukye quara qaiqaa turama
(Matiu 26:1-5; Ruku 22:1-2; Ioni 11:45-53)*

¹ Mpo ihi mpo ihi mwi mwatanaahua nyaamwunyaava vekyahu nyatoraravata, hia kyoto mperetiraravata, rieqata mwi entaraqaa mwi kyarara nronra. Mwi entara mwi kyarara nreva taara enta qati vahuvata Kotira nraamwuqi Kotira kyaiqa vara mwate varu vaisihuawa mwihua vunyahuavata, mwaanra okyara ti varu vaisihuavata, mwihua ntuvaaantuuma vita Iesusira ntavaaqavuqita uro rukyerara uqetakteye qua tiqata ² mwitaama tita, Tirenramwu vekyahu nyato kyarara nraana

entaraqaa Iesusira ntavaaqavu kyaararo nraakye qoraqitairo ntaqi inraikyava qovara hiankyorave, tura.

*Nraakye mpovanto vahamwenra Iesusira qiataqa qumwatora
(Matiu 26:6-13; Ioni 12:1-8)*

³ Mwi entara Iesusiva Mpetaanini Saimoninra nraamwuqi uro varura. Tauraa mwi vaisira tauma rumpuaravanto utuvaro varu vaisira. Iesusiva mwi vaisira nraamwuqi uro kyara nre varu-varo nraakye mpovanto vera ntero Iesusira kyuqema mwatarero vahamwenra kyuqe mwunta vura, nronra munima kyora, ori taquqi varero uro taqu hiara kinta kyero Iesusira qiataqaa rauru kyero qumwatora.

⁴ Mwia qiataqaa rauru kyero qumwatovata hini uhua nraamwu mwipi varuhua mwi nraakyera *nununrama mwateta/nriqi humumuse* nai timwa mwi nai timwa mwi hita tiqata, Qaqao, nanraqamave mwitaama kyero vahamwenra mwia qumina taiqa kyaiho? ⁵ Mwiva vahamwenra mwia nyinro nronra munima 300 kinaa vara kyero vehi nraakye qora nyiataarave, tita. Mwitaa timwa kyeta mwia kyaara mwi nraakyera inronra hi varura.

⁶ Mwihua mwia inronra hi varuvaro Iesusiva tiqaro, Qati kyaivaro mwi nraakyeva variarive. Nanraqamave nkye mwia inronra hiavo? Mwiva mwitaa hiqaro ni kyuqema mataihoo.

⁷ Vehi nraakye qora mwihua mpo enta mpo enta nkyi kyapata variqi vivarave. Nkye mpo enta mwihua kyaahaqa hiataa hirata qiomaa kyaahaqa hivarave. Nte nraahuma hia nkyi kyapata airi enta varianinrave.

⁸ Mwi nraakyeva taqaiharo mwi kyaiqava mwianra qioqa hirama varaiho. Nte qati variani entaraqaa mwiva nraante vahamwenra qumateqaroma ni quntamwa terara tera hi variho.

⁹ Nte qutaa qua qianinra riaate. Nraakiara ni qua mwakyaakya ekyaa mpo mwatanaa mpo mwatanaahua timwa nyiqi viqata mwaa nraakyeva mate vahamwenra mwaa ni qu matai quaravatama timwa nyivata rievarave, tiro.

*Iutaasiva Iesusira qovarama kyarero veva ntero vura
(Matiu 26:14-16; Ruku 22:3-6)*

¹⁰ Iesusiva mwitaa tuvaro mwia nraaqiara 12 nramwuqitairo mpovanto Iutaasi Isikeriotiva mwiqitairo veva ntero Iesusira qovarama kyaani quara timwa nyinrenro vuva Kotira nraamwuqi Kotira kyaiqa vara mwate varuhua mwihua nronra vaisinramwu timwa nyuvata ¹¹ mwihua mwia quara qamwata kyeta tiqata, E mwitaa qiarata tire qutaaqama kyeta munima i mwinrenrave, tuvaro mwiaqataairo Iutaasiva Iesusira mwihua kyauquqi kyaani aanranra puua hi varura.

*Iesusiva nai nraaqiaranramwuvata vekyahu nyato kyarara nronra
(Matiu 26:17-25; Ruku 22:7-14, 21-23; Ioni 13:21-30)*

¹² Mpereti hia kyotorara nro entanramwuvu nruvata toharo entaraqaa sipisipi nraati rukyo entaraqaa mwia nraaqiaranramwuvanto Iesusira kyapara hita tiqata, Taraqive tire uro terama mwataaarara e vekyahu nyato entarara rieqarama mwi kyarara nrenanrave? tita.

¹³ Tuvaro Iesusiva nai nraaqiara taaratana sitero tiqaro, Nkyetana Ierusaremi mwatukya nronraqi vivaro vaisi mpovanto nramanri taqu

kyaga varero nrianriva nkyitana qintorama kyairata mwia vataqita vivaro¹⁴ mwiva nraamwuqi vera ntairata nkyetanavata mwipi vera nteta nraamwu qorara mwitaama qiate, Mwaanra ti vari vaisiva iara tiqaro, Ta rumunraqive nte ntena nraaqiaranramwu kyapata vekyahu nyato kyarara nraaninrave tiho, qiate.

¹⁵ Nkyetana mwitaa tivaro mwiva nkyitana rumu nronra verato vahi rumunra taintavata mwipi teramataiharo vahiraqi nyaamwutairata qio rumu mwipi kyara terama taate, tiro.

¹⁶ Jesusiva mwitaa tuvata mwitanahua uro mwatukya nronraqi taqovaro ekyaa inraikyara tu quava avuqavuma kyero mwivau vahuvata mwitanahua vekyahu nyato kyarara terama kyeta mwatora.

¹⁷ Terama kyeta mwatovaro entama vuvaro Jesusiva nai nraaqiara kyapata nruva nraamwu¹⁸ mwipi kyara nre variro tiqaro, Nte qianinra riaate. Nkyiqitairo mpovanto nramwutaahua suqaa ni qovarama kyaananrove, tiro.

¹⁹ Mwitaa tuvaro mwia nraaqiaranramwu mwutukyavanto uaquia huvata mwihua kuaiqia kuaiqavanto Jesusira kyapara hita tiqata, Nianrave tira hiaro? Nte hia mwivave. Nte hia mwivave, timwaqita vita.

²⁰ Mwitaa tuvaro Jesusiva timwa nyinro tiqaro, Nkyi 12 nramwuqtairo mpovanto nai mpereti vara kyero ni vatama kyero tanuqi mwaati ntamwa kyero nre variariva mwi vaisivama ni qovarama kyaananrove.

²¹ Ni mwatani mwatatai nraaqiara mwitaama kyeta rukyerara haaru qara ntumwa torave. Mwi quava qutaa mwivauma vahiananrove. Ni mwatani mwatatai nraaqiara qovarama kyaani vaisirara nte po tugo. Mwia nrova hia mwia mwata kyaataara mwia mwata kyairave, tiro.

Mperetiaravata uainianravata timwa tora

(Matiu 26:26-30; Ruku 22:15-20; 1 Korinti 11:23-25)

²² Mwitaa tuvata kyara nre varuvaro Jesusiva mpereti vara kyero Kotirara kyugeve timwa kyero, nteqa kyero nai nraaqiaranramwu nyinro tiqaro, Mwaa kyarara varaate. Mpereti mwaa ni mamantama iho, tiro.

²³ Mwitaa timwa kyero mwiva uaini kaapu vara kyero Kotirara kyugeve timwa kyero, viti nyuvata ekyahua kaapu mwiqitaita nronra.

²⁴ Nreta varuvaro Jesusiva tiqaro, Nramanri mwaa ni nraanrema iho. Kotiva nraakye qora kyapata kuaaqi kuairama viro varirero qaraakya qua vatarerove. Mwi quava kepukyaqama quarive tiro, ni nraanrevanto mwi quara kepukyaqama kyaananrove. Ni ru kyaivarano nraanrevanto tuminro airi nraakye qora kyaahaqa hiananrove.

²⁵ Nte qianinra riaate. Nte mate mwaa entaraqaataina tohara kyena hia uaini nranraitina, qati variqi vina nraakiara Kotiva ntaqikyianirraqi variqana mwi entaraqaa qaraakya uaini nraaninrave, tiro.

²⁶ Jesusiva mwitaa timwa kyero nai nraaqiaranramwu kyapata Kotirara ihi timwa kyeta veva nteta Oripi taaqiqa vurama.

Pitaava nraakiara qiani quara Jesusiva nai timwa mwunra

(Matiu 26:31-35; Ruku 22:31-34; Ioni 13:36-38)

²⁷ Mwinramwuhua mwini varuvaro Jesusiva timwa nyinro tiqaro, Nkyenramwu ni kyeta ntugeeqaa hita vivarave. Kotira mpukuqi qara ntumwa to quava qutaa mwivauma vahiananrove. Mwitaama tiro:

Sipisipiqa ntaqikyi vaisira Kotiva rukyairata
sipisipi mwihua nkyiariara nkyiariara
mpona mpona vivarave, turave.

(*Sekaraiaa 13:7*)

²⁸ Qio nraakiara ni qati vara sivuma kyairaqe variqana nkyi suni nte nraante Karirini virerave, tiro.

²⁹ Mwitaa tuvaro Pitaava qaqao tiro, Ekyaa mwinramwuhua i kyeta aatu ntuqema kyeta vivaqevata nte nraahu ivatama kyena mwaini varianinrave, tiro.

³⁰ Pitaava mwitaa tuvaro Iesusiva tiqaro, Nte qianinra riaante. Mate entaqi kokoraaravanto hia taara nani nruqua tirara e taarampo nani nianra tiqara, Hia mwia ntapihurave, tinanrave, tiro.

³¹ Iesusiva mwitaa tuvaro Pitaava kepuqyaqama kyero qaqao tiro, Hia iara tiqana, Nte hia ntapihurave, qianinrave. Ivatamakyne ni rukyaivaqenavata nte hia mwitaa qianinrave, tiro. Pitaava mwitaa tuvata Iesusira nraaqiara hini mwihuavata kuua qua mwia nraahu tura.

Kyaqamwa ututora Kesemaniqi Iesusiva vurama

(*Matiu 26:36-46; Ruku 22.39-46*)

³² Mwiaqaatairo Iesusiva nai nraaqiaranramwuvata vuva uro kyaqamwa ututora mwia nrutu Kesemaniqi uro ntero nai nraaqiaranramwuanra tiqaro, Nkyenramwu mwaana mwatakyaa vita varivaqe nte vuturaqi uro Kotiravata qua qiankye, timwa kyero ³³ Pitaaravata, Ioninravata, Iemisiravata, mwinramwuhua nraahu sita varero viro.

Mwinramwuhua nraahu sita varero vuvaro mwia hia kyuqe huvaro ³⁴ taarampo mwinramwuhuara tiqaro, Ni mutukyavanto nronraqama kyero muaanra ntero niqa piqaro ni rukyaa qara ihanama varuqo. Nkyenramwu nivatama kyeta mwaqqaa variqatama vu ntapairi kyeta viti viri taqe variqata variate, tiro.

³⁵ Mwitaa timwa kyero mwiva pataqia vututo viro uro mwataqaa tumu ntiro Kotira kyapara hiro tiqaro, Mpo aanra vahirera, nte hia muaanra vahi aanranraqaa quankye, tiro.

³⁶ Mwitaa timwa kyero mwiva tiqaro, Po hiave, ko, e ekyaa kyaiqa qio vare variaravave. Nte nriqa quani nramanrinra nraani kaapura e mwi kaapura vara qatinani kyaante. Nte mwitaa qiariravata hia ni mutukya vahira vataqira quante. Ena mwutukya vahira vataqira quante, tiro.

³⁷ Iesusiva mwitaa timwa kyero uro ntantero nai nraaqiara taaramponramwu kyonani nrumu taqovata mwinramwuhua suvanto tau-tovata vaite varuvaro mwiva Pitaarara tiqaro, Saimonio, e vaiteve variaro? Nanraqamave nkyenramwu nivata pataqia variqata hia vu ntapairi kyeta viti viri taqe variqata variavo?

³⁸ Nkyiara mwihua uaquia hi kyaiqara utuate tiro, Saataaniva nkyi mwataara hiankyora mwianra rieqata taqe varita Kotirara aakyara nteqata variate. Nkyi mwanaraquravanto mwitaa hiataa iharo nkyi mwamwantavanto nraahu hia kepuqyaqa ihata variavo, tiro.

³⁹ Mwitaa timwa kyero Iesusiva qaiqaa mwihua mwini kyero uro Kotiravata qua tirero mwiva vaakya tu quara mwi quara nraahu qaiqaa tiro timwa taiqa kyero ⁴⁰ uro ntantero nrumu taqovata mwia nraaqiaranramwu vu tautovata qaiqaa vaite varura. Iesusiva nri ntovata mwihua sivita kyauriqata Iesusira timwa mwi quava hia vahuvata varuvaro ⁴¹ Iesusiva qaiqaavata uro Kotiravata qua timwa taiqa kyero

uro ntantero nrumu taqovata mwihua qaiqaa vaite varuvaro Iesusiva tiqaro, Qikye, nkyenramwu tekya hiqatave vaite variavo? Qio taqaate. Ni tu vare entava nrima ntaiho. Ni mwatani mwatatai nraaqiarara ni ntavaaqavuqita uro uaqia hi kyaiqara uti varihua kyauquqi tuta kyevarave.

⁴² Sivivaqenramwu quare. Ni qovarama kyaari vaisiva nrima variho, tiro.

Iutaasiva Jesusira qovarama kyora

(Matiu 26:47-56; Ruku 22:47-53; Ioni 18:3-12)

⁴³ Iesusiva mwi quara ti varuvaro mwia nraaqiara 12 nramwuqitairo Iutaasiva uro ntero. Iutaasiva uro ntovata mwiaavata vaisi airivanto paipavata, kyaamwuvata, tu vareta vura. Kotira nraamwuqi Kotira kyaiqa vara mwate varu vaisihua mwihua nronra vaisinramwuvata, mwaanra okyara ti varuhuavata, Iutaa nronra vaisinramwuvantovata, mwihua mwi vaisihua sitovata mwihua Iutaasira vatama kyeta nrunra.

⁴⁴ Nruvaro Iutaasiva Jesusira qovarama kyaaninranra mwihua timwa nyinro mwitaama tiro: Nte mwia qua mwanteqana mota kyaani vaisira mwia mwivave. Nkye mwia ntavaaqavu kyeta mwiaqaa kyugema kye ntaqikiyi vita uro kyaate, tiro.

⁴⁵ Iutaasiva mwitaa timwa kyero mwihua kyapata uro ntero mwiva qamwanrama kyero Iesusiva varunani uro ntero tiqaro, Mwaanra ti variara vaisio, timwa kyero mwia mota kyero.

⁴⁶ Iutaasiva Iesusira uro mota kyovata Iutaasiravata nruhua uro Iesusira ntavaaqavu kyovaro ⁴⁷ Iesusira nraaqasairo mwia nraaqiara mpovanto paipa nai tuaqitairo veva ntanrau kyero mwiaqotairo vaisi mpo nraato teqa kyovaro tumu ntura. Kotira nraamwuqi kyaiqa vare varuhua mwihua vunyaa vaisi mwia kyaiqa vaisi nraato teqa kyora.

⁴⁸ Mwitaama kyovaro Iesusiva Iutaasiravata nru vaisihuara tiqaro, Qikye, nkye kamaninravatama kyeta ntaqua vaisihua sitarerata nriantema kyeta ni pitarerata paipavata kyaamwuvata varetave nriavo?

⁴⁹ Nte mpo enta mpo enta Kotira nraamwuqi variqana nraakye qora qua mwakyaakya timwa nyi varuqata nkye mwi entara hia ni ntavaaqavuarave. Kotira mpukuqi mwitaa hirara qara ntumwa tova vaiho. Mate mwi quava mwivauma vahiananrove, tiro.

⁵⁰ Iesusiva mwitaa tuvata mwihua mwia ntavaaqavu kyovata ekyaa mwia nraaqiaranramwuvanto mwia kyeta aatu ntugeqaa hita vivura.

⁵¹ Qaraakya vaisi kuikuvanto nraahu tavuna egaroritua rupatova Iesusira vataqiro virera utuvata mwihua mwia taqeta uro mwiavata ntavaaqavu kyaare titi, ⁵² tavuna mwi tuara nraahu tu varovaro mwi vaisiva tokyavanto hiantero vura.

Iutaa nronra vaisi suqaa Jesusira uro kyora

(Matiu 26:57-68; Ruku 22:54-55, 63-71; Ioni 18:13-14, 19-24)

⁵³ Mwia nraaqiaranramwuvanto aatu uvata mwihua Iesusira vita vareta Kotira nraamwuqi kyaiqa vare varuhua mwihua vunyaa vaisivanto varuraqi uro kyovata Kotira nraamwuqaa ntaqikyi varuhua ekyaa hininramwu nronraqama vuhuavata, Iutaa nronra vaisinramwuvata, mwaanra okyara ti varu vaisihuavata, mwihua ekyaa nraamwu mwiqi ntuaantuama vita varura.

⁵⁴ Iesusira vitaqita uro kyeta varuvaro Pitaava vutura nyianrasata viqaro mwihua sataqiro vuva vunyaa vaisi nraamwu maata vahunani

uro ntero utaqi mwaati ntero mwatukya mwiaqaa ntaqikyi varuhua kyapata mwatakyaa viro variqaro qia taare varura.

⁵⁵ Pitaava mwaata mwini varuvata Kotira nraamwuqi kyaiqa varohua nronranramwuvata, ekyaa nronra vaisi mwipi ntuvantuama vita varuhuavata, Jesusiraqaa qua vateta mwia rukyaare tita, mpo quara puua huvaro hia vahuvata qumina mwia rukye quarara puua hi varura.

⁵⁶ Hia qua vahuvata vaisi airivanto apiqama kyeta Jesusiraqaa unra qua nraahu vateta ti varuvaro mwihua quavanto mpo qua mpo qua vahiro, hia kuaa qua vahura.

⁵⁷ Mwitaa timwaqita vuvata mpo uhua Jesusiraqaa unra qua vateta tiqata, ⁵⁸ Jesusiva mwitaa tihata tire riaunanrave. Mwiva tiqaro, Nte Kotira nraamwu vaisivanto nkyiari kyauququo hoqataara ntapairi kyena nte taarampo enta variqana hia kyauququo vareqana qaiqaa nraamwu mwia hoqa kyaaninrave, tirave, tita.

⁵⁹ Mwi vaisihua mwi quaravata tiqata hia ntapihi kyeta kuaa qua turama.

⁶⁰ Mwitaa tuvaro Kotira kyaiqa vara mwate varuhua mwihua vunyaa vaisivanto mwihua suqaa siviro Jesusira kyapara hiro tiqaro, Mwihua mwitaama kyeta iqaa qua vateta ti variavo. E mpo? Mwihua mwi quara iara qiara e nanra quave nkyiari timwa nyinanrave? tiro.

⁶¹ Tuvaro Jesusiva hia qua tiraitiro, tirema varuvaro qaiqaa mwiva mwia kyapara hiro tiqaro, Qutaave Kotiva i titaihara e tiri kyaahaqa hirava Mesaiaavanto variaro? Qutaave e Kotira mwaaqvavanto variaro? Tiri timwa timwinraqe riaare, tiro.

⁶² Mwiva mwitaa tuvaro Jesusiva tiqaro, Nte mwaa mwivave. Nkye nraakiara taqaivaqe nte mwatani mwatatai nraaqiarava nronraqama vina Kotiva kepukyavanto varianinra mwia kyauqu kyaatutani varina tonamwuqi tumuaninrave, tiro.

⁶³ Jesusiva mwitaa tuvaro Kotira kyaiqa vara mwate varuhua vunyaa vaisivanto nai tuavaaqa nrahitu kyero tiqaro, Qikye, qumina vaisi kyaatavanto mwiaqaa qua vatehua nyaanrevorave.

⁶⁴ Riaate. Nkye airivanto variavaro mwiva Kotira vuqaa variqaro uaqia hi quara tiho. Mwia kyaara nkye nanreve Jesusirara tivarave? Tivaqe riaankye, tiro. Mwitaa tuvata mwihua tiqata, Mwia qora kyaiqvavanto nritaraiho. Mwia kyaara mwia rukyaarava nraahuma vaiho, tita.

⁶⁵ Mwitaa timwa kyeta hini uhua uro Jesusiraqaa taara vihikye mwiaqataita Jesusiva hia qio taqaarive tita, mwia vuqaa tavunaqo rupateta vireraqama kyeta mwia ntuqutu kyeta tiqata, Tavave i ntuqutih? Hia taqaraitira, i ruani vaisira nrutu tiraqe riaare, tita. Mwitaamaqi vita Jesusira uaqiamama mwatovata piponramwuvantovata mwia vita kyeta kyauququo ntuqutuqita vurama.

*Pitaava Jesusirara hia taqau vaisirave tura
(Matiu 26:69-75; Ruku 22:56-62; Ioni 18:15-18, 25-27)*

⁶⁶ Nraamwuqi Jesusira uaqiamaqita vi varuvaro Pitaava mwaatani mwatukyaaqaa mwatakyaa viro varuvaro vunyaa vaisi mwia kyaiqa nraakye mpovanto nritareqaro taqovaro ⁶⁷ Pitaava qia taare varuvaro mwia ntapihi kyero taqero tiqaro, E Jesusira Nasaretinyaa vaisintiri variaravave, tiro.

68 Tuvaro Pitaava qaqaq tiro, E nanra quave qiaro? E qiana quara nte hiama ntapihuqo, tiro. Pitaava mwitaa timwa kyero uro nronraanrana varuvaro kokoraaravanto nruqua tiro.

69 Pitaava mwini varuvaro kyaiqa nraakye mwiva qaiqaa mwia taqero mwini sivita varuhuara tiqaro, Vaisi mwiva mwia nramwunaave, tuvaro⁷⁰ Pitaava qaqaq hiave nraahu tiro.

Mwitaa timwa kyero pataqia varuvata qaiqaa mwini sivita varuhua Pitaarara tiqata, Iesusira nraaqiaranramwu Karirinyaahua variavara quitaama evata mwinyaavama variaro, tita.

71 Mwihua mwitaa tuvaro Pitaava kyauqu nriqiqaa vatero tiqaro, Nte unra qiankyera Kotiva qioma ni ruananrove. Nte quitaama tuqo. Nkye ti varia vaisira nte hia mwia taqaurave, tiro.

72 Mwitaa tuvaro qamwanrama kyero kokoraaravanto qaiqaa nruqua tuvaro Pitaava mwiaqatairo Iesusiva timwa mwia quara mwianra riero. Iesusiva Pitaara timwa mwiqanro mwitaama tiro: Mate entaqi kokoraaravanto hia taara nani nruqua tirara e taarampo nanimanra tiqara, Nte hia mwia taqaurave tinanrave, tu quara mwianra rioraro mwia mwutukyavanto uaquia huvaro Pitaava ntatora.

15

Iesusira Paireativa hunani vitaqita uro kyora

(Matiu 27:1-2, 11-14; Ruku 23:1-5; Ioni 18:18-38)

1 Mwia qanranraa toqaqi Kotira kyaiqa vara mwate varu vaisihua mwihua nronra vaisinramwuvata, Iutaa nronra vaisinramwuvata, mwaanra okyara ti varu vaisihuavata, ekyaa kaanasorinramwuvata, mwihua ntuvantuuma vita variqata mwihua qua ti okyarara timwa avuqavuma kyeta Iesusira seniqotaita mwia rupa vareta Paireativa kamaninra nronra vaisivanto varuraqi uro kyora.

2 Uro kyovaro Paireativa Iesusira kyapara hiro tiqaro, Qutaave e Iutaa vunyaa vaisivanto variaro? tuvaro Iesusiva tiqaro, E qiananra nte mwaa mwivama iho, tiro.

3 Mwitaa tuvata Kotira kyaiqa vara mwate varu vaisihua mwihua nronra vaisinramwuvanto mpo qua mpo qua kyaara Iesusira inronra hi varuvaro⁴ Paireativa mwihua qua rieqaro qaiqaa Iesusira kyapara hiro tiqaro, E hiave mwia hiniqama nkyiariara tinanrave? Mwihua airi qua kyaara i inronra hi variavo, tiro.

5 Mwitaa tuvaro Iesusiva qaiqaa hia qua tiraitiro, kepukyaqama kyero varuvaro Paireativa airi nraato ti varura.

Iesusira kyatariqaa rutaate tura

(Matiu 27:15-26; Ruku 23:13-25; Ioni 18:39-19:16)

6 Mpo ihi mpo ihi vekyahu nyato kyarara nro entaraqaa kamaninra vunyaa vaisivanto nraakye qora qamwata nyatarero karavu vaisi mpo huvantu kyero titovaro mwaatani vura. Nraakye qoravanto mwi vaisira huvantu timwa taante tuvaro mwi vaisira huvantu nyate varura.

7 Mwi entara vaisi mponramwuvanto kamaninravata ntaqura kyaara karavuqi varuvaro mwi vaisinramwuhuaqitairo mpovanto mwia nrutu Varavaasiva mwiva vaisi rukyora kyaara karavuqi varura.

8 Qio mwi entaraqaa nraakye qoravanto ntuvantuuma vita variqata karavu vaisi huvantu kyaaninra mwianra rieqata ntuvantuuma vita

varuvaro⁹ Paireativa mwihua kyapara hiro tiqaro, Nte karavuquitaina ta vaisirave huvantu nyataaninrave? Iutaa mwatanaa vunyaa vaisi mwiave nte huvantu nyataaninrave? Nkye timwa mpivaqe riaankye, tiro.

¹⁰ Paireativa ntapihi kyovata nronra vasinramwuvanto Jesusiva nronraqama quankyorave tita, Jesusira inronrama mwateta mwihua mwia vitaqita uro Paireatira kyauquqi tuta kyora.

¹¹ Paireativa karavu vaisi tarave huvantu nyataaninrave timwa kyero, nraakye qora kyapara huvata Kotira kyaiqa vara mwate varu vaisihua mwihua nronra vasinramwuvanto uro nraakye qora utaqaa variqata kepukya qua mwihua timwa nyita tiqata, Hia Jesusira huvantu timwa taante. Varavaasira huvantu timwa taante qiate, tita.

¹² Mwi nraakye qorahua rapateqa tuvata mwihua Varavaasira huvantu timwa taante tuvaro Paireativa qaiqaa nraakye qora kyapara hiro tiqaro, Nkye Jesusirara tiqatama, Iutaa vunyaa vaisivantove, qiarave. Nte mwi vaisira nataave hianinrave? tiro.

¹³ Mwitaa tuvata mwihua aakyara nteta tiqata, Mwia kyatariqaa rutaate, tita.

¹⁴ Mwitaa tuvaro Paireativa qaiqaa mwihua kyapara hiro tiqaro, Mwiva nanra uaqia hi kyaiqara utu kyaihatave mwitaa qiavo? tuvata mwihua qati nraahu paatita aakyara nteta tiqata, Mwia kyatariqaa rutaate, tita.

¹⁵ Mwihua mwitaa tuvaro Paireativa nraakye qora qamwata nyatarero Varavaasira huvantu nyatero mwiaqatairo nai ntaqu vaisihuara Jesusira kyaamwuqo ntuququate tuvata mwihua mwia kyaamwuqo ntuqutu kyovaro mwiaqatairo mwia kyatariqaa rutaate tiro, Paireativa Jesusira nai ntaqu vaisihua kyauquqi tuta kyora.

*Ntaqu vaisihua Jesusirara raivuvuma mwateta mwia ntuquitura
(Matiu 27:27-31; Ioni 19:2-3)*

¹⁶ Paireativa nai ntaqu vaisihua kyauquqi Jesusira tuta kyovata mwihua mwia vitaqita uro kamaninra nraamwuqi kyeta mwihua nkyiari hena ntaqu vaisihua ekyaa nyaanrama ntuvaantuuma kyeta¹⁷ mwia vireraqa hiqata vunyaa vaisi tavuna nraanre tavuna rupa mwateta mwiaqataita tauvera vara kyeta qiatu vaisi tovaqa voti hura ququrama kyeta Jesusira qiatuqaa qumwa tora.

¹⁸ Mwitaama kyeta nkyiari kyauqu tiriqa vateqata kumwaanri mwitaa tita tiqata, Iutaa vunyaa vaisio, variqarave? tita.

¹⁹ Mwitaa timwa kyeta mwihua kyaamwuqotaita mwia qiatu ntukamu kyeta, mwiaqaa taara vihi kyeta, mwia vuqaa tori kyauru ravi variqata qati vireraqama kyeta mwia qamwata mwateqata varura.

²⁰ Mwitaamaqi viqata vireraqama kye raima mwateta mwiaqataita mwihua nraanre tavuna rupa mwatora huvantu kyeta nai tuavaaqa utu mwateta mwia kyatariqaa ninri rukyeta hiritarerata Jesusira vita vareta vurama.

*Iesusira kyatariqaa ninri ru kyeta hiritora
(Matiu 27:32-44; Ruku 23:26-43; Ioni 19:17-27)*

²¹ Ntaqu vasinramwuhua Jesusira kyatariqaa ninri ru kyeta hiritaare tita, mwia vita vareta mwatukya mwaqaani aanraqaa vi varuvaro vaisi mpovanto mwia nrutu Saimoniva mwatukya nronraqi virera huvata mwihua mwia antua kye kepukyaqama kyeta tiqata, Jesusira ru

kyeta hirite kyatarira vara quqira uro mwataante, tuvaro Saimoniva vara quqiro uro mwatora. Saimoniva mwata Sairininyaava mwiva Arekisantaakya Rupukya sova varura.

²² Mwihua Jesusira vitaqita uro qumina mwata Korokotaave tunani kyora. *Korokotaa* mwaa quaraqitai tirera, *Qiata Mwukyaariqaave*, tunani Jesusira uro kyora.

²³ Uro kyeta uaini mwipi ukavu inraikyara tuqasaa kye vato nramanrinra mwia mwinrenra huvaro Jesusiva hia nrenro.

²⁴ Hia nrovata mwihua mwia kyatariqaa ninriqtai rukyeta mwia tuavaaqa vara kyeta tahuua tahuave qio varevarave timwa kyeta, kaati ruantema kyeta ori tuto kyeqata mwia tuavaaqa ntainra kyeta varora.

²⁵ Toqaqi huarivanto nrinro virisataqa huvata Jesusira kyatariqaa rutora. ²⁶ Mwia kyatariqaa ruteta Jesusira qiatani qua mpo, mwia ko timwa mwato quara qara ntumwa teta kyatariqaa rutora. Mwi quava mwitaama tiro:

IUTAA VUNYAA VAISIVE, tiro.

Mwi qarava mwitaama kyero vahura.

²⁷ Mwihua Jesusira kyatariqaa ruteta Jesusira vatama kyeta vaisi taaratana rutora. Mwitanahua mpuara vare varutanahua varuvata mpo Jesusira kyauqu kyaatutani ninri ruteta mpo Jesusira kyauqu kyaantaaqani ninri rutora. ²⁸ [Jesusira vatama kyeta mwitaama rutorara tiro, Kotira mpukuqi qua mpo qara ntumwa tova mwivau vahura. Mwitaama tiro: Mwiva uaquia hi vaisihua vatama kyero variananrove, tura.]

²⁹ Mwitaama kye rutovata nraakye qoravanto vitare nritare hiqata viri taqeta nkyiari mwauunru miqi kyeqata Jesusirara uaquia hu quara timwa mwateta tiqata, Qikye, e tiqarama, Kotira nraamwu ntapairi kyenama taarampo entaqaa kyaiqa vareqanama qaiqaa hoqa taiqa kyaaninrave, qiaravave? ³⁰ Qio ena kyaahaqa hiante. E kyatariqaataira mpiami ntaante, tita.

³¹ Mwihua mwitaa ti varuvata mwihua tuntema kyeta Kotira kyaiqa vara mwate varuhua mwihua nronra vaisinramwuvata, mwaanra okyara ti varu vaisihuavata, mwihua Jesusirara raima mwateta tiqata, Mwiva mpohua nraahu kyaahaqa hi variva hiama qio nai kyaahaqa hirove.

³² Mwiva Kotiva titai vaisiva Mesaiaavantove, Isareru vunyaa vaisivantove, qiyata riaunanrave. Kyai tire variqata taqaararo mwiva kyatariqaatairo mpiami ntero tuminrenra, tire mwianra qutaave qiare, tita.

Mwihua mwitaa tuvata mwihua nraantanteta mpuara vaisitana Jesusira vatama kyeta rutotanahua, mwitanahuavata mwia uaquia hu quara timwa mwate varura.

Jesusiva qutu vura

(*Matiu 27:45-56; Ruku 23:44-49; Ioni 19:28-30*)

³³ Mwitaa huvaro ihera mwutukya tavaara ekyaa mwi mwataraqaa entama tero vahiqi vuvaro huarivanto vitira tavaarana tumi vuvaro qaiqaa ntuvaahama vura.

³⁴ Qaiqaa ntuvaahama vuvaro Jesusiva nai quaqitairo aakyara ntero tiqaro, *Eroi, Eroi, rama sapakitani*. Kotio, Kotio, nanraqamave ni qaqlira kyera hiarao? tiro.

³⁵ Iesusiva mwitaa tuvata mpo uhua mwini sivita varuhua mwia qua rieta tiqata, Mwiva Iraisaara tiri haivaqara nraanraiho, tuvaro ³⁶ mpovanto hiantero ukavu uaininra kyaqa kyero kyaamwu kati kyero mwiaqaa huairi kyero viri Jesusira nrona vatero tiqaro, Kyai variqata taqaararo Iraisaava mwia kyaahaqa hirero tumuaninra taqaare, tiro.

³⁷ Mwitaa tuvaro Iesusiva nronraqama kyero aakyara ntamwa kyero gutu vura.

³⁸ Iesusiva qutu vuvaro Ierusaremini Kotira nraamwuqi tauha voti hura tavuna nronra hiritova virisairo utaqaa nrahituqiro tuminro mpiani tumu kyora. ³⁹ Ntaqu vaisihua vunyaava Jesusira ruto kyatarira nraaqani varuva taqovaro Iesusiva nronraqama kyero aakyara ntamwa kyero qutu vuvaro mwiva tiqaro, Qikye, quitaama vaisi mwaava Kotira mwaauq variva qutu viho, tiro.

⁴⁰ Iesusiva qutu vuvata nraakye mponramwuvanto nyianrasata variqata taqe varura. Mwinramwuhuaqitairo hininramwu nyutu vahirero. Mariaava Makataranyaava mpo, Mariaava Iemisiva nraakiaraa vaisi mwiavata Iosisiravata nyova mpo, Saromeva mpo, mwihua mwini varura.

⁴¹ Nraakye mwinramwuhua Iesusiva Karirini nrohu entara mwia vataqita nrohiqata mwia kyaiqa kyaahaqama mwato nraakyenramwuhua varuvata nraakye mponramwuvata mwini varura. Mwihua Iesusiravatama kyeta nruhua Ierusaremini varura.

Iesusira quntamwa tora

(Matiu 27:57-61; Ruku 23:50-55; Ioni 19:38-42)

⁴²⁻⁴³ Entama virera huvaro Iosepiva Arimatianyaava nri ntora. Mwi vaisiva vaisi kyuqeva kaanasorivanto variqaro Kotiva ntaqikyiani entava nrianinranra taqebaro mwia vekya varuva nri ntero, hura Iutaa mwaanra enta vahianinranra riero hia aatu hiraitiro, uro Paireatirara Jesusira mwamwantara kyapara hiro tiqaro, Mwia mpiraqe varaqina uro quntaakye, tiro.

⁴⁴ Mwitaa tuvaro Paireativa Iesusiva qamwanrama qutu vurara airi nraato tiro ntaqu vaisira mpo nraanrama kyero kyapara huvaro mwi vaisiva tiqaro, ⁴⁵ Qio quitaama qutu viho, tuvaro Paireativa Iosepirara tiqaro, Qioma mwia mwamwanta varaqira uro quntamwa tenanrave, tiro. ⁴⁶ Mwitaa tuvaro Iosepiva ecarori tavuna kyoqama kyero Jesusira mwamwanta kyatariqaatairo itu kyero ecarori tavuna mwiaqatairo qapuqama kyero uro vaisi quntarera ori vaurutoraqi vera vatero ori nronra mpo ventaqiro uro mwia nrona tita tora.

⁴⁷ Mariaava Makataranyaavavata, Mariaava Iosisira nrovavata, taqe varuvata Jesusira oriqi vera vatora.

16

Iesusiva qutu vuraqitairo sivura

(Matiu 28:1-8; Ruku 24:1-12; Ioni 20:1-10)

¹ Saarareqa Iutaavanto mwaanra tu entava taiqvata Mariaava Makataranya nraakyevantovata, mwia qamwawa Iemisira nrovavata, Saromevavata, mwi nraakyenramwuhua munima kyeta kyuqema kyero mwunta vu inraikyara vareta Jesusira mwamwantaqa qumwatarerata vura.

² Saante toqaqi huarivanto mate nrintoraqi mwinramwuhua Iesusira quntamwa toraqiara vura. ³ Aanrani viqata mwinramwuhua nai kyapara hi nai kyapara hi tiqata, Tire mwini uro ntaararo tavave ori nronra gesana titataara vara kyaananrove. Ori mwia nronra nrusi ntamwa taarave, tita.

⁴ Mwitaa timwa kyeta mwinramwuhua nri nteta taqovaro ori nronra mwia nrusi venta kyovaro qatinani vahura.

⁵ Orivanto mwitaama vahuvata taqeta mwinramwuhua oriqi vera nteta taqovaro vaisi mpo qaraakya vaisivanto egarori tuavaaqa ututo vaisiva mwipi hini kyaataaqi mwatakyaa viro varura. Mwiva mwipi varuvata mwia taqeta aatu huvaro ⁶ mwiva mwihuara tiqaro, Hia aatu hiate. Iesusira Nasaretinyaanra kyatariqaa rutaan vaisira, nkyenramwu mwianrave puua hi variavo? Mwiva hia mwaaqi variho. Mwiva qatima sivih. Nkyenramwu mwaini taqaate. Mwaaqi mwia vataaraqi hiama variho.

⁷ Qio mwaa quara vareta uro mwia nraaqiaranramwuvata, Pitaaravata, timwa nyiate. Mwitaama timwa nyiate. Mwiva nraante nkyi suni Karirinima viho. Nkyenramwuvata mwini vita uro mwia taqevarave. Tauraa qati variqaro mwianra nkyi timwa nyunra mate mwivauma vaiho. Mwi quara timwa nyiate, tiro.

⁸ Mwiva mwitaa tuvata aatu hiqatara tita, mwinramwuhua Iesusira quntamwa toraqitaita veva nteta hiantamwa teta aanrani viqata hia mpohuavata timwa nyinraitita, vura.

*Iesusiva Mariaara Makataranyaanra vuqaa qovarama vura
(Ioni 20:11-18)*

⁹ [Iesusiva Saante toqaqi qutu vuraqitairo siviro vuni mwiva Mari-aara Makataranyaanra vuqaa nraante qovarama vura. Haaru Iesusiva nraakyre mwia utaqitairo vaana ⁷ nramwu sitovata nritare vu nraakyera vuqaa qovarama vuvaro ¹⁰ Mariaava uro Iesusira nraaqiaranramwu timwa nyinrenro vuva uro taqovata mwihua Jesusirara ntate varura. ¹¹ Ntate varuvaro mwiva mwihua timwa nyinro tiqaro, Iesusiva qatima siviro variho. Nte ntene puqotaina mwia taqauquo, tuvata mwihua hia mwia quara quataave tura.

*Iesusiva nai nraaqiara mpotana suqaa qovarama vura
(Ruku 24:13-35)*

¹² Mwi entara Iesusiva nraahumwa mpo qarama kyero nai nraaqiara taaratana suqaa qovarama vura.

¹³ Mwitanahua aanraqaa vi varuvaro Iesusiva qovarama vuvata mwihua mwia taqeta uro ntanteta nrumu hini mwihua timwa nyuvata mwihua hia mwitanahua quara quataave tura.

*Iesusiva nai nraaqiara 11 nramwu suqaa qovarama vura
(Matiu 28:16-20; Ruku 24:36-49; Ioni 20:19-23)*

¹⁴ Qio nraakiara ekyaura Iesusira nraaqiara 11 nramwuvanto kyara nre varuvaro Iesusiva mwihua suqaa qovarama vura. Iesusiva qati siviro varuvata mpo uhua mwia taqeta uro Iesusira nraaqiaranramwu timwa nyuvata mwihua mwi quarara unra quave timwa kyeta varuvavora tiro, Iesusiva nkyiari suqaa qovarama viro mwia kyaara mwihua inronra hiro tiqaro, Nkye mwi quarara quataave qiatara vahatama nkye kepukyaqama kyeta variqata hia quataave qiaovo, tiro.

¹⁵ Mwitaa timwa kyero mwihua timwa nyinro tiqaro, Nkye ekyaa mwata maata nrohiqata ekyaa nraakye qora kyuqe qua mwaa timwa nyiate. ¹⁶ Timwa nyivaro ni quara qutaave timwa kyero, nramanri varaani vaisira, mwiama Kotiva qio vitaananrove. Ni quara hia qutaave qiani vaisira Kotiva hia mwia vitaraitiro, mwiaqaa qua vataaananrove.

¹⁷ Ni quara qutaave tihua, mwihuama nronra kyaiqa mwataa hininra qio varevarave. Mwihua ni nutu nteqatama vaana titaivata vivarave. Mwihua nraahumwa mpo mwatanaa quavata qio tivarave.

¹⁸ Mwihua quaiha tu varaiwaro mwi inraikyava hia mwihua ruananrove. Mwihua tuhi nramanri nraivaro tuhi nramanrivanto hia mwihua ruananrove. Mwihua nriqa vihuaq̄a kyauqu vataivata mwihua kyuqema vivarave, tiro. Turama.

Kotiva Iesusira vitovaro nyaamwuni yura

(Ruku 24:50-53; Kyaiqa Varora 1:9-11)

¹⁹ Nronravanto Iesusiva nai nraaqiaranramwu kyapata qua timwa nyi taiqa kyovaro Kotiva mwia nyaamwuni vitero vuvaro mwiva mwini nronraqama viro Kotira kyauqu kyaatutani mwatakyaa virero vorama.

²⁰ Iesusiva nyaamwuni vuvata mwia nraaqiaranramwuvanto mwata maata vahuntema nrohiqata Iesusirara timwa nyi varuvaro nronravanto Iesusiva mwihua kyaahaqa hi varuvaro mwihua kyaiqvanto kepukyaqama viro nritarero vahuvatara tita, nraakye qoravanto taqo-varo mwihua quavanto quataa qua nraahu vhura.]

RUKU

Rukuva Iesusiva nrohurara tura

¹ Nronra vaisi Tiopiraasio, Iesusiva tiri utaqaa variqaro mpo kyaiqa mpo kyaiqa varorara airi vaisivanto mwi quara qara ntumwa torave. ² Tauraaqama kye vaisi mponramwuvanto nkyiari suqotaita mwi inraikyara taqeta, mwiaqatai tiri timwa timwuvata vaisi airivanto mwi quara qara ntumwa torave.

³ Nronra vaisio, ntevata mwi quara okyaraqaataina ntapihi riarerave timwa kyena, airi enta kyaparamaqi vina mwi quara qio ntapihi kyena riena, evata ntapihi kyera riaante tina, mwaa quara okyaravata, tavaaravata, mwutuvata, qara ntumwa tena.

⁴ Vaisi mponramwuvanto i timwa mwu quara ntapihi kyera riaante tina, ntevata mwaa quara ntapihi kyena i timwa mwinrenrave.

Sekaraiaakya Irisavetikya

⁵ Herotiva vunyaa vaisivanto Iuttaa mwataqaa ntaqikyi varu entara vaisi mpovanto Sekaraiaava mwaanra kyaiqa vareqaro nraakye qorara rieqaro Kotira kyaiqa vara mwate varu vaisiva varurama. Mwiva Avaisaara kuaa okyaravanto varura. Mwia nraata mwia nrutu Irisavetiva mwivavata Eroninra kuaa okyaravanto Kotira kyaiqa vare varu okyarahua varurama.

⁶ Sekaraiaakya Irisavetikya mwitanahua Kotira vuqaa avuqavuma variqata Kotira qua ekyaa qua riemwaqi vi varurama.

⁷ Mwitaamaqi viqata hia nraaqiaravata mwatorama. Irisavetiva ehaaraqa huva hia nraaqiara mwataraitiro, qatitana variqi vita kyonta nyaapaiqa hurama.

⁸⁻⁹ Mpo enta Kotira kyaiqa vara mwate varu vaisihua mponramwuvanto kyaiqa vara taiqa kyeta uro mwaatani varuvaro Sekaraiaava varaari iherava nruvata mwia vataahuavata mwia kyaahaqa hiqata Kotira nraamwuqi kyaiqa vararerata nrunrama. Mwihua kyaiqa vararerai hiqata santu vera kyeqata kyaiqa *ntuqaqama/puhama* kyeta Sekaraiaarara, E Kotira nraamwuqi variqara Kotirani kyuqe munra quarive tira, qia quara mwataante, tuvaro Sekaraiaava nronravanto hu nraamwunraqi nanrianraa vera ntero mwunta vu inraikyara vara kyero qiaqaa quararero viro.

¹⁰ Mwiva mwipi variqaro mwi kyaiqara vare varuvata qati nraakye qoravanto mwaatasata ntuvantua hita Kotirara aakyara nte varura.

¹¹ Mwihua Kotirara aakyara nte varuvaro Sekaraiaava nraamwuqi varuvaro qamwanrama Kotiva titova nyaamwunyaa vaisivanto mwiaqatairo qovarama viro munra quani taintara tataaqa mwia kyauqu kyaatutani siviro varuvaro ¹² Sekaraiaava mwia taqero nrihanrama viro aatu hiro.

¹³ Aatu hi varuvaro Kotiva titova tiqaro, Sekaraiaao, hia aatu hiante. E Kotirara aakyara nteqara ntumwahiamwa hiananra Kotiva riaiho. I nraatavanto Irisavetiva qoraisi nraaqiara mwata taananrove. Mwi nraaqiarara nrutu nteqara Ioninrave qianta.

¹⁴ Mwia mwata taaninranra evata nraakye qora airivantovata mwianra qamwatevarave.

¹⁵ Mwiva Kotira vuqaa vaisi nronravanto varianinrave. Mwiva uainivata mwi nramanrinra voti hianinravata hia nraanrive. Mwia mwata taani entaraqaatairo Kotira mwanraquravanto kepukyaqama kyero mwiaqaa ntaqkyiraro variqiro quananrove.

¹⁶ Isareri mwatanaa mwaahua airivanto mwia qua rieqata uaqia hi aanranra qaqlira kyeta uro ntante Kotirara tiri nronravantove timwa kyeta Kotira aanraqaa vivarave.

¹⁷ Kotiva i nraaqiara titairaro mwiva nraante urontero nkyi haivaqava Iraisaava kepukyaqama kyero varontema kyero mwiva airi nraakyne qora kyaahaqa hianinrave. Ioninra qua rieqatama vaisivanto antua qua qaqrakye nkyiari nyaaqumwanravata qamwateqa varivarave. Ioniva qua timwa nyinrata Kotira qua raaqu kyehua qaiqaa ntapihi kye riemwaqi viqata varivarave. Ioniva nraakyne qora terama tairata mwihua nronra vaisi vekya variate, tiro.

¹⁸ Mwitaa tuvaro Sekaraiaava Kotiva titorara tiqaro, Qaqao, e tinanranra nte nataama kyenave quitaave qianinrave? Nte nyaapaiqama vuqaro ni naatavantovata kyontaqama viho, tiro.

¹⁹ Tuvaro Kotiva titova mwia timwa mwinro tiqaro, Nte Keviriarivave. Nte Kotira vuqaa sivi varuvave. Kotiva ni titaihana nte kyuqe mwakyaakya tumu i timwa mwuqo. ²⁰ Qio riaante. E ni quara hia quitaave tinanra mwia kyaara i nrovanto tita virara hia qio qua tinanrave. Mwitaama variqira viraro i nraatavanto nraaqiara mwata tairarama qaiqaa qua tinanrave. Nte iara qianinra quitaama qovara hiananrove, tiro.

²¹ Kotiva titova nyaamwunyaa vaisivanto mwitaa ti varuvata mwaatani varu nraakyne qorahua Sekaraiaara vekya variqata taqovaro nraamwuqi mpuahaama varuvata mwihua airi nraato tita tiqata, Nataa hiqarove mwiva hia vaakya veva ntaih? timwa kyeta taqe varuvaro ²² Sekaraiaava veva ntovata mwihua taqovaro qua qiankye tura hia qio qua tura.

Mwiva hia qua tuvata mwihua tiqata, Sekaraiaava mwipi variharo mpo inraikyavanto mwia vuqaa qovara iharoma mwia nrovanto tita viharo hia qio qua tiho, tita. Tuvaro Sekaraiaava qua qiankye tura hia qua tiraitiro, kyauquqo nraahu piaateqaro varurama.

²³ Mwiva kyaiqa varo iherava taiqa vuvaro mwiva nrumu ntantero nai mwaatani uro varurama. ²⁴ Uro varuvaro mwia nraatavanto Irisavetiva nraaqiara tuaqa hurama.

Irisavetiva nraaqiara tuaqa hiro mwiva tora hini kyauquruara nraamwuqi nraahu tuqeta kyero varurama. ²⁵ Mwiva tiqaro, Kotiva nianra po tirave. Tauraqaqama hia nraaqiara mwataraitina, kyauriqa varurave. Mate mwaa entara nte nraaqiara tuaqa hina hia kyauri-raitina varuqo, tiro. Mwitaa turama.

Keviriariva nyaamwusairo tumu Mariaara timwa mwunra

²⁶ Irisavetiva nraaqiara tuaqa huvaro 6 tora nritarovaro Kotiva qaiqaa Keviriarira titovaro mwiva Nasareti mwatukya Karirini tumu ntora. ²⁷ Keviriariva Iosepira tito nraakyera qaraakya nraakyne mwakyaakya timwa mwinrenro tumunrama. Iosepira okyara varirerata Ntevitira nai haivaqara kuua okyara varurama. Iosepira tito nraakyera nrutu Mariaava.

²⁸ Kotiva titova tumu ntero verante Mariaarara tiqaro, Varirave hiaro? I kyuqema mwatai nraakyeva variaro. Nronravanto ivata variho, tiro. ²⁹ Mwitaa tuvaro Mariaava mwia qua riero nronra nraato riero tiqaro, Nataa iharove nianra mwitaa tiho? tiro.

³⁰ Mwitaa tuvaro Kotiva titova tiqaro, Mariaao, hia aatu hiante. Kotiva iara qamwateqaro variho. ³¹ E riaante. E nraaqiara tuaqa hira qoraisi nraaqiara mwata tera mwia nrutu nteqara Iesusirave qianta. ³² Mwiva nronra tuero nronra yaisima variananrove. Mwianrama Kotiva nai virini nyaamwuni varira mwia mwaqaqve tivarave. Nronravanto Kotiva Ntevitiva nai haivaqava ntaqikyiani kyaiqara mwia mwianinrave. ³³ I nraaqiaravanto Iaikopura okyaraqaama ekyaa enta ekyaa enta ntaqikyianinrave. Mwiva ntaqikyiani kyaiqava hia taiqaaninrave, tiro.

³⁴ Keviriariva mwitaa tuvaro Mariaava mwia kyapara hiro tiqaro, Nataama kyerove mwitaa hiananrove? Hia nte qoraisi varauvave, tiro.

³⁵ Mariaava mwitaa tuvaro Kotiva titova timwa mwinro tiqaro, Kotira mwanraquravanto ivata variraro Kotira peqavanto i ntumwaqu taaninrave. E mwata terava Kotira kyaiqa nraahu varaari vaisiva varirata mwianra Kotira mwaqaqve tivarave, tiro.

³⁶ Mwitaa timwa kyero mwiva tiqaro, I vataava Irisavetiva kyon-taqama vivavata mwiva nraaqiara mwataaninrave. Mwi nraakyerara ehaaraqa hivave qiavaro mwiva nraaqiara tuaqa iharo 6 tora nri-taraiho. ³⁷ Kotiva ekyaa kyaiqa qio nraahu vare varivama variho, tiro.

³⁸ Kotiva titova mwitaa tuvaro Mariaava tiqaro, Nte Kotira kyaiqa nraahu varaarivama varuqo. Qio e tinantema kyero Kotiva ni mwitaa hiarive, tiro. Mwitaa tuvaro Kotiva titova tumu ntantero vurama.

Mariaava Irisavetira uro timwa mwunra

³⁹ Kotiva tito vaisiva tumu ntantero vuvaro Mariaava qamwanrama kyero siviro Iutiaani mwatukya mpo taaqiqi vahuraqi Irisavetira timwa mwinrenro vurama. ⁴⁰ Vuva uro Sekaraiaara nraamwuqi vera ntero Irisavetira qua mwantoraa.

⁴¹ Qua mwante varuvaro Irisavetira vikyokyaqitairo nraaqiaravanto qakyaas huvaro Kotira mwanraquravanto Irisavetira kepuqyaqama kyero kyaahaqa huvaro ⁴² Irisavetiva aakyara ntero tiqaro, Airi nraakye variavaro Kotiva i nraahuma kyuqema mwataiharo. E mwata tena nraaqiararavata Kotiva kyuqema mwataarive.

⁴³ I nraaqiara vunyaa vaisi kepuqyaqavanto variqaro niqaa ntaqikyiariva varihara e mwia nrova variqarama e ni qumina nraakye nrumu taqarerera nrianro.

⁴⁴ E vaakya ni qua mwantaarana nte i qua rie varuqaro nraaqiaravanto ni pikyokyaqitairo qakyaas iho. ⁴⁵ Nronravanto mwi mwakyaak-yara timwa mwihanra e mwia quara qutaa mwitaa hiananrove qiananranra tiro, Kotiva i kyuqema mwataihara qamwateqara variaro, tiro.

Mariaava ihi tiqaro Kotira nrutu tuaaherora

⁴⁶ Irisavetiva mwitaa tuvaro Mariaava Kotira nrutu tuaaherero tiqaro,

⁴⁷ Nte ntena mwutukyaqitaina Kotira nrutu tuaaherauqo. Kotiva ni kyaahaqa hiariva variharora tiro, ni mwanraquravanto qamwateqaro variho.

⁴⁸⁻⁴⁹ Nte Kotira kyaiqa nraakye qumina nraakye varuqaro

Kotiva ni nraahu kyuqema matairave.
 Kotiva kepukyavanto variqaro
 nronra inraikya ni mwitaama matairara tita,
 mate varihuavata, nraakiara varihuavata,
 nianra Kotiva nronraqama kyero
 mwi nraakyera kyuqema mwatairave tivarave.

Kotira okyaravanto vahirero
 nai avuqavuma kyero vahirave.

⁵⁰ Haaruvata, matevata, qakyovata,
 ta nraakyе qorahuave, Kotira qua riaahua
 mwihua Kotiva po tiro kyuqema nyatairave.

⁵¹ Mwihua nkyiari nyutu tuaahera kyeta ntuaantuama vita
 uaqia hi kyaiqara vararerata uti variavaro
 Kotiva nai kyauqu kepukyaqo mwihua raaputa
 mpona mpona kyairave.

⁵² Kotiva nronra vaisi vara mwatumwi qumina
 vaisiqama tero qumina vaisi vara nronraqama taiharo
 nronraqama virave.

⁵³ Nraataa hi vaisihua Kotiva kyara nyihata
 nreta qio variarave.

Airi inraikya vataira Kotiva titaiharo
 hia mpo inraikyavata vararaitiro, qati virave.

⁵⁴⁻⁵⁵ Kotiva nai kyauqu nriqiaa vatero timwa tai quara
 vataqiro viqaro tiri Isarerri nraaqiara kyaahaqa hirave.
 Mwiva haaru Evarahaamunranra tiqaro,
 Nte iaravata, i nraisi mwihuaravata,
 ekyaa enta ekyaa enta po tina kyuqemajina virerave,
 tu quara hia taunru kyairave, tiro.

⁵⁶ Mariaava mwitaa timwa kyero Irisavetikya variqiro viro taarampo
 tora vara kyero nrumu ntantero nai mwaatani vurama.

Irisavetiva Ioninra mwatora

⁵⁷ Irisavetiva nraaqiara mwataari entava nri ntovaro mwiva mwi
 entara qoraisi nraaqiara mwata kyora. ⁵⁸ Mwata kyovata mwia
 nramwunaahuavata, mwi mwatanaahuavata, riovoro Kotiva Irisavetirara
 kyuqe huvata mwihua uro Irisavetiravata variqata nraaqiara
 mwianra qamwatarerata nrunra.

⁵⁹ Mwihua nri ntovaro 8 enta nritarovaro mwi nraaqiarava qoraisi
 nraaqiara varuvatara tita, mwia mwamwanta toqarerata ntuaantuama vita.
 Ntuaantuama vita variqata mwihua mwia nrutu nteqata
 mwia qora nrutu Sekaraiaavave qiare tuvaro ⁶⁰ mwia nrova qaqao tiro,
 Nte mwia nrutu Ionivave tirerave, tiro.

⁶¹ Mwiva mwitaa tuvata mwihua tiqata, Hia i okyaraqi mwi nrutura
 vahirama e mwi nrutura ntaaro, tita.

⁶² Mwitaa timwa kyeta mwihua Sekaraiaaraqaa kyauqu piaateqa
 mwia kyapara hita, E ena mwaqqanra nrutuve mwinanrave? tuvaro

⁶³ Sekaraiaava kyauqu piaateqaro pepaa vara mpiae tuvata pepaa
 vara mwuvaro Sekaraiaava mwataama kyero qara ntiro, Mwia nrutu
 Ionivave, tiro.

Mwitaama qara ntumwa tovata mwihua nrihanrama vita.

⁶⁴ Nrihanrama vuvaro qamwanrama Sekaraiaara nrovanto qatua vuvaro mwiva qio qua tiro. Mwiva qio qua tiqaroma Kotira nrutu tuaaherero.

⁶⁵ Mwitaa ti varuvata mwia nramwunaahua mpoqama kyeta aatu hi varurama. Mwi quava ekyaa Iutiaani vuvata ⁶⁶ nai timwa mwi nai timwa mwi hita tiqata, Mwi nraaqiarava nataa hiari vaisivave variananrove? tita. Mwihua taqovaro Kotiva kyaahaqa hi varuvaro mwi nraaqiarava varurama.

Kotira mwanraquravanto mwia kyaahaqa huvaro Sekaraiaava ihi tura

⁶⁷ Kotira mwanraquravanto mwia qora Sekaraiaara kepukyaqama kyero kyaahaqa huvaro mwiva Kotira qua mwataama tiro:

⁶⁸ Kotiva nronravanto tiri Isareriqaa ntaqikyi varivave.

Nrivaqe mwia nrutu tuaaheraare.

Mwiva tiri nai nraakyе qora kyaahaqa hiro
huvantu kyarero nriho.

⁶⁹ Kotiva tiri haivaqara Ntevitira nraisi mpo vara
mwaamwianrama taiharo mwi vaisiva kepukyavanto
variqaro tiri huvantu kyairaqe qio variare.

⁷⁰ Haaru Kotiva kyaahaqa huvata
mwia kyaiqa vaisinramwu mwia qua qovarama kyeta
nraakyе qora timwa nyiqata ⁷¹ Kotiva mwitaa tiho tura,
Nkyi nramwutaahua nkyi ru kyevorave tinama,
nte nkyi kyaahaqa hirerave.

Nkyi uaqima nyate varihua nkyiqa ntaqikyiqi vivorave
tinama, nte nkyi huvantu kyarerave turave.

⁷² Kotiva tiri haivaqahuara tiqaro,
nte nkyiara po timwa nyatena nte nkyivata variqana
qua vataura hia taunru kyarerave, turave.

⁷³⁻⁷⁴ Kotiva nai kyauqu nriqiqaa vatero
tiri haivaqara Evarahaamunranra tiqaro,
Nraakiara e mwatara terahua mwihua nramwutaahua
mwihua ru kyevorave tina,
mwihua nte vaitutuma nyataaninrave.

Nte mwihua vaitutuma nyataarita
mwihua hia nramwutaahua nraatu aatu hiraitita,
⁷⁵ mwihua qati variqi viqata ni puqaa variqata
ni kyaiqa nraahu kyuqema kyeta vareqata
avuqavuma kyeta nrohivarave, tiro.

⁷⁶ Sekaraiaava mwitaa timwa kyero mwiva nai nraaqiarara tiqaro,
Ni maaquo, nraakiara nraakyе qoravanto iara tiqata,
Kotiva nyaamwuni variva vaisi mwia kyaahaqa hi variharo
mwiva Kotira qua ti variho tivarave.

Nronravanto nrinrenra hirara e nraante viqara mwia aanra
terama mwatenanrave.

⁷⁷ Kotiva nraakyе qora uaquia hi kyaiqara uti quara nruka
nyatero mwihua huvantu nyataani quara,
e nraante timwa nyinanrave.

⁷⁸ Kotiva tiriara nronraqama kyero po tiqarora tiro, mwiva
ntuvaahaani vaisira titairaro mwiva tire variananrani
tuminro ⁷⁹ tire quturahua kyokiraqi variananra

ntuyaahama timwa taananrove.

Mwiva tiri tivitairaqe tire mwaateraqama kyeta kyuqema variare, tiro.

Sekaraiaava mwitaa turama.

⁸⁰ Mwitaa tuvaro mwia mwaaquvanto nronra tuemwa vuvaro mwia mwanraquravantovata kepukyaqama vura. Mwiva qumina mwataqaa variqiro viro vaisiqama viro mwiaqaatairo mwiva Isareri mwatanaahua suqaa nri ntora.

2

Mariaava Jesusira mwatora

(Matiu 1:18-25)

¹ Mwi entara Romeni mwatanaahua vunyaa vaisivanto Sisa Okasitaasiva taakisi vararerera hiro tiqaro, Ekyaa mpo mwatanaa mpo mwatanaa nrutu vataate, tiro. ²⁻³ Mwitaa tuvata ekyaa nraakyе qora nkyiari mwaatani nrutu vatarerata nrumu ntateqata vurama. Sairiniaasiva Siriaa mwataqaa ntaqikyu entara mwihua nrutu vatorama. Nrutu varo okyarara mwi entara tohara kyeta varora.

⁴⁻⁵ Nraakyе qora nkyiari nyutu vatarerata vuvaro Iosepivavata Nasaretisairo siviro nai tito nraakyera Mariaaravata vita varero Kariri mwata kyero uro Ntevitira mwatuukya Vetarahemini Iutaa mwatani nrutu vatarero vurama. Iosepiva nai haivaqara Ntevitira okyaravanta tiro, mwini vurama.

Iosepiva Mariaara vita varero vuvaro Mariaava nraaqiara tuaqama vuva airi tora nraatara kyero mwiva nraaqiara mwataari entava qaumaqa huvaro ⁶⁻⁷ mwiva Iosepikyantiri Vetarahemini uro ntora. Uro nte taqovata airi nraakyе qora nrutu vatarerata nrumu variqatama ekyaa nraamwu piqa kyovaro Mariaava purimakauvanto kyara nro nraamwunraqi variqaro qoraisi nraaqiara mwia nraamwu nraaqiara mwata kyero, mwia qapuqama kyero purimakauvanto kyara nro tanunraqi mwata tora.

Sipisipiqa ntaqikyu vaisihua uro nraaqiara mwia taqora

⁸ Mariaava nraaqiara mwata tovata entaqi vaisi mponramwu mwi mwataraqaa mwukyau vahunani variqata mwihua sipisipiqa ntaqikyi varura. ⁹ Mwiqi varuvaro Kotiva nyaamwunyaaisi titova mpovanto qamwanrama mwihua suqaa qovarama vuvaro Kotira kepukya in-raikyavanto nronraqama kyero iteqaro ntuvaahe varuvata sipisipiqa ntaqikyi varuhua taqeta nronraqama kyeta aatu hi varura.

¹⁰ Aatu hi varuvaro Kotiva tito vaisiva mwihua timwa nyinro tiqaro, Hia aatu hiate. Nte nkyi kyuqe mwakyaakyaa timwa nyinrenrana tmuqo. Mwi mwakyaakyara ekyaa nraakyе qora rieta qamwateqatama varivarave.

¹¹ Mate nkyi haivaqara Ntevitira mwatuukyaqi nraaqiara mpo mwata taiho. Mwiva nkyi kyaahaqa hiarivave. Mwiva nronravanto Kotiva titai nraaqiaravave. ¹² Ni quara quataave tirerata nkye vita uro taqaivarо mwia nraaqiarara mwata kyero qapuqama kyero purimakauvanto kyara nre vari tanunraqi mwata tairaro vaite varianinrama taqevavarave, tiro.

¹³ Kotiva titova mwitaa tuvata qamwanrama nyaamwunyaahua ntaqi varuhua airivanto qovarama vita variqata Kotira nrutu tuaa-hereta tiqata,

¹⁴ Kotiva nai virini varivave.

Tire mwia nrutu tuaahere varuro.

Mwatani Kotiva qamwata nyate vari vaisihua mwaateraqama variate, tita.

¹⁵ Mwihua mwitaa timwa kyetama nyaamwuni tumu ntanteta vuvata sipisipiqa ntaqikyu vaisihua nai timwa mwi nai timwa mwi hita tiqata, Nrivaqenramwu Vetarahemini nronravanto qua timwa timwinra uro taqaare, tita. ¹⁶ Mwitaa timwa kyeta mwihua hianteta vura.

Nrumu taqovaro Iosepiva Mariaakyantiri varuvaro nraaqiaravanto purimakauvanto kyara nro tanunraqi vaite varura.

¹⁷ Sipisipiqa ntaqikyu vaisihua uro mwia taqeta tiqatama, Kotiva nyaamwunyaa vaisi titava mwaa nraaqiarara mwitaa mwitaamama timwa timwiho, tita.

¹⁸ Sipisipiqa ntaqikyu vaisihua mwitaa tuvata mwi quara riohua qikye timwa kyeta airi vu nraato tiqata varura. ¹⁹ Mariaava mwi quara nraatoqi vatero nrohiqarovata mwianra rie varura.

²⁰ Sipisipiqa ntaqikyu vaisihua nrumu ntanteta mwihua nyaamwunyaa vaisivanto tu quarara quataave timwa kyeta, mwihua vaakyta taqeta rieta hurara rieqata Kotira nrutu tuaaheraqi vurama.

Iesusira nrutu ntamwa tora

²¹ Iesusira mwata tovaro 8 enta nritarovaro qoraisi nraaqiara varuvata tita, mwia mwamwanta toqa kye entava nrintovata mwi entaraqaa mwia nrutu nteqatama, Iesusivave, turama. Haaru qumina enta, Mariaava hia nraaqiara tuaqa hu entara Kotiva nyaamwunyaa vaisi titova mwi nrutura mwiate tura rieqata mwi nrutura ntamwa tora.

Kotira nraamwuqi vura

²² Mariaava nraaqiara mwata tero Mosesiva mwaanra timwa to quara rieqaroma mpo entanramwu vari kyero mwiva kytataqama quari entava nri ntovata mwivavata, Iosepivavata, Iesusira vita vareta Kotira mwinrenrata Ierusaremini vurama. ²³ Nronravanto mwaanra tu quara qara ntumwa tova mwitaama tiro:

Ekyaa qoraisi nraaqiara nraamwuqama kyera

mwata tenanra Kotira mwinranro mwiani variarive.

²⁴ Mwi entara e Kotira nraamwuqi uro ntera nyaamwa

taaratana minrunra voti hira mwinranro Kotirani

qiaqaa kyaairaro itamwa taiqa kyaarive, tura. (Wok Pris 12:1-8)

Mariaakya Iosepikya mwi quara rieqatama Ierusaremini vura.

²⁵ Ierusaremini uro varuvaro mwini vaisi mpo Simioniva varura. Mwi vaisiva avuqvavuma kyero nrohiqaro Kotira nrutu tuaahere varuva variqaro mwiva Isarer i watanaahuqa ntaqikyiani vaisirara taqe varura. Taqe varuvaro Kotira mwanraquravanto mwiaavata variqaro ²⁶ vuni mwia timwa mwinro tiqaro, E hia qati qutu vinanrave. E nronravanto titaanai vaisira, Mesaiaa mwia taqera qutu vinanrave, tura.

²⁷ Kotira mwanraquravanto mwitaa tuvaro Simioniva varuvaro mwi entara Kotira mwanraquravanto mwia vitero Kotira nraamwuqi vuvata Iesusira nrohua qohua nkyiari mwaanra qua rieqatama Iesusira vita vareta Kotira nraamwuqi vuvato.

²⁸ Simioniva nraaqiara mwia taqero mwia kyavuhu kye tuto Kotira nrutu tuaaherero tiqaro,

²⁹ Nronrao, e haaru turava mate qutu qovarama viho.

E qiomani ena kyaiqa vaisi titairaro
ni mutukyaqitairo kyuqe hiraqe quangye.

³⁰⁻³¹ Ekyaa mpo mwatanaa mpo mwatanaahua taqaate tira,
e tiri kyaahaqa hianinra mwia titaraana
nte mate ntena puqotaina mwia taqauquo.

³² Mwiva omwa votima kyero itamwaqiro vi varirata
nkyiariara qumina mpo mwatanaa mpo mwatanaahua
i okyara ntapihi kyeta taqevavarave.

Mwi vaisiva i nraakye qora Isarerri kyaahaqa hiraro mwihua
nrutuvanto nronraqa hiarive, tiro.

³³ Simioniva mwitaa tuvata Iesusira nrohua qohua airi nraato tita
tiqata, Qikye, nanra quave mwiva Iesusirara tiho? tuvaro

³⁴ Simioniva Kotirara aakyara ntero tiqaro, E mwitanahuavata mwihua
nraaqiara mwiaavata kyuqema nyataante, tiro. Timwa kyero
mwiva mwia nronra Mariaara timwa mwino tiqaro,
Riaante. Kotiva titai nraaqiaraava mwaava varirata Isarerri
vaisi mpo nramwuvanto mwiaqatai tumu ntita uaqiam
vi varivata mponramwuvanto mwia qamwata mwateta
mwihua sivita kyuqema varivarave.

Kotiva nai okyara nraakye qoravanto taqaate tiro,
nraaqiara mwia titava varirata

nraakye qora airivanto mwia qorrima mwatevarave.

³⁵ Nraakye qora airivanto vu nraato tутera
mwiva qovarama kyaananrove.

E variraro nraamwunruqa taari inraikyava
paipa voti hiariva i mwutukya ruananrove, tiro.

³⁶ Simioniva Mariaarara mwitaa tuvaro poropeti nraakye Kotira qua
govarama kyeqaro timwa nyi varu nraakyeva Anaavavata varura.
Mwia qova Panueriva Asara okyaravanto varura. Anaava qoraisi
varatero 7 ihi vara kyovaro ³⁷ mwia vaativanto qutu vuvaro mwiva
mwiaqatairo tetqaqama kyero variqiro viro kyontaqama viro airi
ihi 84 ihi vara kyero, mwiva mpo enta mpo enta Kotira nraamwuqi
uro nteqaro entaqivata, iheravata, Kotira nrutu tuaahereqaro kyara
aurama tero Kotirara aakyara ntamwaqiro vi varura.

³⁸ Mwitaa hvvara tiro, mwi entara Anaava Kotira nraamwuqi vera
ntero Iesusira taqero nraaqiara mwianra rieqaro Kotirara kyuqeve
tura. Mwitaa tuvata mpo uhua mwini varita Kotiva mwihua kaahaqa
hirata Ierusalemqi kyuqema varirara vekya varura. Mwi nraakye qor
rahua varuvaro Anaava Iesusira okyarara mpo qua mpo qua mwihua
timwa nyunra.

Nasaretni tumu ntanteta vura

³⁹ Anaava mwitaa tuvata Iosepikya Mariaakya nronravanto
mwaanra qua tura rieqata ekyaa mwi kyaiqara vara taiqa kyeta,
mwitanahuua nraaqiara mwiaavata viteta tumu ntanteta nkyiari mwaata
Kariri mwata Nasaretni vurama.

⁴⁰ Mwini varuvaro nraaqiara mwiva nronra tuero kepukyaqama viro
varuvaro mwia vu nraatovanto kyuqema vahuvaro Kotira kyuqe huva
mwiaavata vahura.

Iesusiva 12 ihi vara kyero Kotira nraamwuqi vura

⁴¹ Iesusira nrohua qohua mpo ihi mpo ihiqi Ierusaremini uro variqata vekyahu nyato entaraqaa kyara nreta tumu ntanteqata nkyiari mwaatani vivi hurama. ⁴² Iesusiva 12 ihi vara kyovaro vekyahu nyato kyarara nre entava nri ntovata Mariaakya Iosepikya Jesusiravata viteta nauqaa hunte Ierusaremini mwi kyarara nranrenrata vurama.

⁴³ Uro mwini mpo entanramwu variqata mwi kyarara nramwa kyeta tiqata, Kyai teta mwaatani tumu ntante quare, timwa kyeta vuvaro Iesusiva nraahu Ierusaremini varuvata mwia nrohua qohua hia mwianra riaratita vita.

⁴⁴ Mwitanahua tiqata, Mwiva vaakyama mpo hiahua kyapata viho, timwa kyeta aanraqaa kuaa enta uro vaiteta tiqata, Kyaiqe mwia puaama kyeta taqaare, timwa kyeta nkyiari nramwunaahuaqi puaama kyeta taqovaro ⁴⁵ hia mwihua utaqi huvata Mariaakya Iosepikya nrumu ntanteta Ierusaremini mwianra puaa hirerata vurama.

⁴⁶ Ierusaremini nrumu ntanteta uro taarampo enta mwianra puaamaqi vita taqovaro mwiva nraamwu nronra Kotira nraamwuqi variqaro nronra vaisi Iutaa mwaanra okyara timwa nyi varu vaisihua utaqaa mwatakyaa viro variqaro vaisi nronra mwihua qua rieqaro mwihua kyapara hi varura.

⁴⁷ Iesusiva nronra vaisinramwu utaqaa mwatakyaa viro varuvata nronra vaisinramwu qua tuvaro Iesusiva mwihua qua rieqaro mwiva nkyiari timwa nyuvata mwihua tiqata, Qikye, nronra tuaahua qiantema kyero mwaa nraaqiarava qua ti variho, tita.

⁴⁸ Mwihua mwitaa ti varuvata mwia nrohua qohua nri nteta taqovaro Iesusiva vaisi nronranramwu utaqaa mwatakyaa viro varuvata mwitanahua tiqata, Qikye, mwiva vaisi nronra utaqaa variqaroma qua ti variho, timwa kyeta mwia nrova tiqaro, Ni maaquo, nanraqamave tiritana mwitaama timwa taaro? Tiretana i nrohua qohua iara nronra vu nraato tita i puaa hirerata nrunro, tiro.

⁴⁹ Mwia nrova mwitaa tuvaro Iesusiva qaqao tiro, Nkyetana nanraqamave nianra puaa hi variavo? Nkyetana hiave ntapihiavo? Nte ntena kora kyaiqa vare variarivama varuqo, tiro.

⁵⁰ Iesusiva mwitaa tuvata mwitanahua hia mwi quara okyara ntapihura.

⁵¹ Hia ntapihuvaro Iesusiva mwiaqaatairo siviro nai nrohua qohua vatama kyero nrumu ntantero Nasaretini uro variqaro mwitanahua qua riemwaqiro viqaro hia mwitanahua qua raaqiraitiro varura. Mwia nrova Iesusiva tu qua qianinra nai nraatoqi vatero nrohiqaro riemwaqiro vura.

⁵² Iesusiva nronra tuemwa vuvaro mwia vu nraatovanto ntapihi vuvaro kyuqe vu nraato vahuvare Kotira mwutukyavantovata nraakye qora mwutukyavantovata mwianra vahurama.

3

*Ioniva nraakye qora mwakyaakya timwa nyunra
(Matiu 3:1-12; Maaki 1:2-8; Ioni 1:19-28)*

¹ Romeni mwatanaahua vunyaa vaisi Taiperiaasi Sisaava ntaqikyiqi viqaroma 15 ihi vara kyovaro mwi entara Pontiaasi Paireativa krapava vunyaaava Iutia mwataqaa ntaqikyti varuvaro Herotiva Kariri mwataqaa ntaqikyti varuvaro Herotira qatavanto Piripiva Ituriaa

mwataqaavata Terekonaitisi mwataqaavata ntaqikyi varuvaro Raiseniaasiva Apirini mwataqaa ntaqikyi varura.

² Mwitaa huvaro Anaasivavata Kaiapaasivavata nronraqama vita Kotira nraamwuqi variqata Kotira kyaiqa vare varu vaisihuqaa ntaqikyi varura. Mwi entara Sekaraiaara mwaaqu Ioniva qumina mwata, hia vaisivanto varunani varuvaro Kotiva mwianra ni qua timwa nyante tuvaro ³ Kotiva tuntema kyero Ioniva Iotaani nramanrivanto tumunani viro nrinro hiqaro qua mwakyaakya nraakyne qora timwa nyinro tiqaro, Uaqia hi aanranra qaqlira kyeta nramanri varaivaro Kotiva nkye uaqla hi inraikyara utua quara nruka nyataarive, tiro. Ioniva mwitaa ti varura.

⁴ Haaru qumina vakya Kotiva kyaahaqa huvaro poropeti vaisi Aisaiaava mwitaama tiro:
Mpowanto qumina mwatani variqaro aakyara ntero tiqaro,
Nronravanto quaninra aanra terama mwateta
mwia aanra ntapihi mwataivaro
mwiva mwivauma qio quarive.

⁵ Nkye nrurro aakuntu vahianinraqi quvu ntahirama kye,
taaqi nronrave, taaqi patave, nkye mwia teqa kyaivaro
aanravanto ntapihi vahiarive.

Aanra vi nteqe nri nteqe hianinra teqa kyaivaro
kuaavau ntapihi kyero vahiarive.

Aanra uaqla hiro ori uvi auquqa hiariva vahianinra
teqa kyeta kyuqema taivaro vahiarive.

⁶ Ekyaa mwata maata vahintema varihua
Kotiva mwitaama kyero nraakyne qora huvantu nyatero
sitaaninra mwia okyara taqeverave, tura. *(Aisaiaa 40:3-5)*

Asaiaava haaru qumina vakya mwi quara tuvaro Ioniva nri ntero quataa mwi quara turama.

⁷ Ioniva mwitaa ti varuvata nraakyne qora airivanto nramanri varerata nruvaro Ioniva mwihua timwa nyinro tiqaro, Nkye quaiha uaqla hira nraaqiarama variavo. Kotira raraqla taiharo nraakyne qora rirero uti variho. Tava nkyiara tiqaro, Nkyivata ruarivaarave. Hiante aatu quate, tihatave nkye mwaini nte hunani nriavo?

⁸ Nkye quataaqama kyeta uaqla hi kyaiqara qaqlira kyaivera, nkye mpo kyuqe kyaiqa nraahu varaivae taqaare. Nkye nkyeta tiqata, Evarahaamuva tiri haivaqavave, tiri tiqovave, varurara tita, tire mwia nraaqiarama variqata tire qio varuro, tivorave. Kotiva mwitaa hiataa hiraro mwiva qiomu nkyi qaqlira kyero ori mwaahua tuqasaa kyairata vaisi varita Evarahaamunra nraaqiara varivarave.

⁹ Kotiva kyatari tuqirero kyaari kyatari okyaraqi terama taiho. Hia tamwa kyuqera riaaninra teqa kyero qiaqi kyairaro itamwa kyaanarove, tiro.

¹⁰ Ioniva mwitaa tuvata mwihua mwia kyapara hita tiqata, Qikye, mwi quara rieta tire nataave hiananrave? ¹¹ tuvaro mwiva mwihua timwa nyinro tiqaro, Vaisi mpovanto sioti taaratana vaterava hia vataaninravata mpoku mwiante. Kyara vaterava hia vataaninravata ntainra kyera mwiante, tiro.

¹² Mwitaa tuvata taakisi vare varuhua nramanri vararerera nruhua mwia kyapara hita tiqata, Mwaanra ti variarao, mpo tire? Nataave hiananrave? ¹³ tuvaro Ioniva mwihuaavata timwa nyinro tiqaro, Nkye

taakisi vareqata kirapara qua rieqata ntapihi kyeta taakisi varaate. Hia nkyeta riemwa kyeta mpoqivata varaate, tiro.

¹⁴ Ioniva mwitaa tuvata qaami vaisivanto mwia kyapara hita tiqata, Mpo tire? Tire nataave hiananrave? tuvaro Ioniva mwihua timwa nyinro tiqaro, Hia uro mporara i ntutu kyaarorave munima timwiante qiate. Hia unra timwa kyeta mporaqaa qua vataate. Nkye qaami kyaiqa vareqata munima varera mwianra qiove qiate, tiro.

¹⁵ Ioniva mwitaa tuvata nraakye qora mwihua Kotiva titaani vaisira Mesaiaa mwia vekyaqa hiqata varuhuara tita, mwihua nkyiari rieta tiqata, Mwaa vaisivave Mesaiaavanto tiri kyaahaqa hiariva variananrove? tita.

¹⁶ Mwihua mwitaa ti varuvaro Ioniva riero mwihua nkyiari timwa nyinro tiqaro, Nte qumina nramanri nkyi nyi varuqo. Nronravanto ni nraataraariva ni naakiara nri variho. Nte qumina vaisivantora tina, nte mwiva kyuqu nraamwu rupa tai kyaantara hiama qio huvantu mwataaninrave. Nkye nramanri varaantema kyero mwiva Kotira mwanaraquravata, qiaqata, nkyi nyiananrove.

¹⁷ Mwiva nai kyavoi kyaquqi tu varero kyakuma voti hira ntitatama kyero nronra mwia vaqitaqiro uro nai kyara nraamwuqi vatero kyavipata mwanrevata vaqitaqiro uro hia qipa quani qiaraqi tuto kyairaro itamwa kyaananrove, tiro.

¹⁸ Mwitaa timwa kyero nraakye qoravanto ntapihi kyeta mwia qua riaate tiro, Ioniva mpo qua mpo qua mwihua timwa nyinro. Iesusiva nriani quara kyuqe qua mwihua timwa nyunra.

Herotiva Ioninra karavuqi kyora

¹⁹ Herotiva Kariri mwataqaa ntaqikyi varuvaro Ioniva Herotira inronra hiro tiqaro, Herotiva hia nai qata nraata Herotinamainra varaataarave. Mwiva mwi kyaiqaravata uaquia hi kyaiqara kyaatavata uti varivave, tiro. ²⁰ Ioniva mwitaa tuvaro Herotiva mwia kyaara Ioninra karavuqi kyora. Mwitaa hiqaro Herotiva uaquia hi kyaiqara mpoqivata utura.

Ioniva Jesusira nramanri mwunra

(Matiu 3:13-17; Maaki 1:9-11)

²¹ Ioniva nramanri nyi varu entara mwiva Iesusiravata nramanri mwunra. Iesusiva nramanri varero Kotirara aakyara nte varuvaro nyaamwuvanto qatua vuvaro ²² Kotira mwanaraquravanto nyaamwusairo nyaamwa minrunra votihuva tuminro Iesusiraqaa tumu vahuvavarvo quavanto nyaamwusairo mwitaama tiro:

E ni maaqvanto variaro.

Ni mutukyavanto iara vaiho.

Nte iara qamwateqana varuqo, tiro. Tura.

Iesusira haivaqahua nyutu

(Matiu 1:1-17)

²³ Iesusiva 30 ihi vara kyero mwiaqatairo nai kyaiqa toharama kyero varaqiro uvata nraakye qoravanto mwianra Iosepira mwaaquve tura.

Iosepiva Hiraira mwaaquvanto varuvaro

²⁴ Hiraiva Mataatira mwaaquvanto varuvaro

Mataativa Rivaira mwaaquvanto varuvaro

Rivaiva Merakaira mwaaquvanto varuvaro

Merakaiva Ianainra mwaaquvanto varuvaro
 Ianaiva Iosepira mwaaquvanto varuvaro
²⁵ Iosepiva Matataiasira mwaaquvanto varuvaro
 Matataiasiva Emosira mwaaquvanto varuvaro
 Emosiva Neaminra mwaaquvanto varuvaro
 Neamiva Esaraira mwaaquvanto varuvaro
 Esaraiva Nakaira mwaaquvanto varuvaro
²⁶ Nakaiva Meatira mwaaquvanto varuvaro
 Meativa Matataiasira mwaaquvanto varuvaro
 Matataitaasiva Semeninra mwaaquvanto varuvaro
 Semeniva Iosekira mwaaquvanto varuvaro
 Iosekiva Iotaara mwaaquvanto varuvaro
²⁷ Iotaava Ioanaaninra mwaaquvanto varuvaro
 Ioanaaniva Resaara mwaaquvanto varuvaro
 Resava Serapaperira mwaaquvanto varuvaro
 Serapaperiva Siaritierira mwaaquvanto varuvaro
 Siaritieriva Neraira mwaaquvanto varuvaro
²⁸ Neraiva Merakaira mwaaquvanto varuvaro
 Merakaiva Etaira mwaaquvanto varuvaro
 Etaiva Kosaaminra mwaaquvanto varuvaro
 Kosaamiva Erametaaminra mwaaquvanto varuvaro
 Erametaamiva Eaara mwaaquvanto varuvaro
²⁹ Eaava Iosuaara mwaaquvanto varuvaro
 Iosuaava Eriesaara mwaaquvanto varuvaro
 Eriesaava Ioriminra mwaaquvanto varuvaro
 Iorimiva Mataatira mwaaquvanto varuvaro
 Mataativia Rivaira mwaaquvanto varuvaro
³⁰ Rivaiva Simioninra mwaaquvanto varuvaro
 Simioniva Iutaara mwaaquvanto varuvaro
 Iutaava Iosepira mwaaquvanto varuvaro
 Iosepiva Ionaaminra mwaaquvanto varuvaro
 Ionaamiva Eraikiminra mwaaquvanto varuvaro
³¹ Eraikimiva Meriaara mwaaquvanto varuvaro
 Meriaava Menaanra mwaaquvanto varuvaro
 Menaava Matataara mwaaquvanto varuvaro
 Matataava Netaaninra mwaaquvanto varuvaro
 Netaaniva Ntevitira mwaaquvanto varuvaro
³² Ntevitiva Iesira mwaaquvanto varuvaro
 Iesiva Ompetira mwaaquvanto varuvaro
 Ompetiva Mpoaasira mwaaquvanto varuvaro
 Mpoaasiva Saramoninra mwaaquvanto varuvaro
 Saramoniva Nasoninra mwaaquvanto varuvaro
³³ Nasoniva Aminantaapira mwaaquvanto varuvaro
 Aminantaapiva Atimininra mwaaquvanto varuvaro
 Atiminiva Anainra mwaaquvanto varuvaro
 Anaiva Hesaroninra mwaaquvanto varuvaro
 Hesaroniva Peresira mwaaquvanto varuvaro
 Peresiva Iutaara mwaaquvanto varuvaro
³⁴ Iutaava Iaikopura mwaaquvanto varuvaro
 Iaikopuva Aisaakira mwaaquvanto varuvaro

Aisaakiva Evarahaamunra mwaaquvanto varuvaro
 Evarahaamuva Teraara mwaaquvanto varuvaro
 Teraava Nehora mwaaquvanto varuvaro
³⁵ Nehova Seraakira mwaaquvanto varuvaro
 Seraakiva Riura mwaaquvanto varuvaro
 Riuva Perekira mwaaquvanto varuvaro
 Perekiva Ipaara mwaaquvanto varuvaro
 Ipaava Siraara mwaaquvanto varuvaro
³⁶ Siraava Kenaaninra mwaaquvanto varuvaro
 Kenaaniva Apaakisatira mwaaquvanto varuvaro
 Apaakisativa Seminra mwaaquvanto varuvaro
 Semiva Noaanra mwaaquvanto varuvaro
 Noaava Remekira mwaaquvanto varuvaro
³⁷ Remekiva Metusaraara mwaaquvanto varuvaro
 Metusaraava Inokura mwaaquvanto varuvaro
 Inokuva Ieretira mwaaquvanto varuvaro
 Ieretiva Mahararira mwaaquvanto varuvaro
 Mahajarira Kenaaninra mwaaquvanto varuvaro
 Kenaaniva Inosira mwaaquvanto varuvaro
³⁸ Inosiva Setira mwaaquvanto varuvaro
 Setiva Ataamunra mwaaquvanto varuvaro
 Ataamuva Kotira mwaaquvanto varura.

4

Saataaniva Iesusira mwataara hura *(Matiu 4:1-11; Maaki 1:12-13)*

¹ (Ioniva Iesusira nramanri mwi kyovaro mwiaqatairo) Kotira mwanraquravanto Iesusiraqi piqa kyovaro Iotaani nramanri kyero nrumbu ntantero vuvaro Kotira mwanraquravanto mwia vitero hia vaisivata varura qumina mwataqaa uro kyora. ² Uro kyovaro Iesusiva 40 enta mwini varuvaro Saataaniva Iesusiva mwia quara eo tiro mwia vataqiro quarive tiro, Iesusira mwataara hura. Iesusiva mwi entara variqiro viqaro hia kyara nrovaro nraataa huvaro varura.

³ Iesusira nraataa huvaro varuvaro Saataaniva nri ntero tiqaro, E qutaa Kotira mwaaquvanto varirera, ori mwaahuara tirata mpereti tuemwa vivara nraante, tiro. ⁴ Tuvaro Iesusiva nai timwa mwinro tiqaro, Qaqao, Kotira mpukuqi qara ntumwa tova mwitaama tiho:
 Vaisivato hiama kyara nraahu nramwaqiro viqaro
 qati variqiro quananrove, turave, tiro. *(Lo 8:3)*

⁵ Iesusiva mwitaa tuvaro Saataaniva mwia vitaqiro uro veraraqaa vatero qamwanrama kyero vaisivanto ekyaa mwata maataqa ntaqikyi varura, ekyaa mwi mwatara mwia nraamwutero tiqaro,

⁶ Mwaa inraikyara ekyaa ni mphiaro nini nraahuma vaiho. Nte mwaa inraikyara vaisi mpo mwiataa hiraqe qioma mwianinrave. Nte qioma mwaa inraikyara i mwianrinro i nrutuvanto nronraqama virara e mwi inraikyaraqaa ntaqikyiqira vinanrave.

⁷ E ni nutu nraahu tuaahera matairera, nte qioma ekyaa mwaa inraikyara i mwianinrave, tiro.

⁸ Mwitaa tuvaro Iesusiva nai timwa mwinro tiqaro, Qaqao, Kotira mpukuqi qara ntumwa tova mwitaama tiho:

Kotiva nronravanto varirara tira,
e mwia kyaiga nraahu vara mwatera
mwia nrutu nraahu tuaaheraante, turave, tiro. *(Lo 6:13)*

⁹ Mwitaa tuvaro Saataaniva mwia vita varero Ierusaremini vuva
uro Kotira nraamwu qiatqaa nai nyaamwuni vahuraqa kyero tiqaro,
E qutaa Kotira mwaaquvanto varirera, mwaaqaataira kyavuhu vira
mwatasata mpuamu ntaante.

¹⁰ Kotira mpukuqi qara ntumwa tova mwitaama tiho:
Kotiva tirata nyaamwunyaahua iqaa kyuqema
ntaqikyivarave, turave.

¹¹ Qaiqaavata tiqaro,
E ena kyuqu oriqa ntuteqa kyerorave tita,
nyaamwunyaahua nkyiari kyauquqotaita i tu vareta
vivarave, turave, tiro. *(Ihi 91:11-12)*

¹² Saataaniva mwitaa tuvaro Iesusiva nai timwa mwino tiqaro,
Qaqao, Kotira mpukuqi vahi quava tiqaro,
Nronra Kotiva i mwanriqavanto varirara tira, e hia mwia
mwataara hiante, turave, tiro. *(Lo 6:16)*

¹³ Mwitaa tuvaro Saataaniva Iesusira qumina mwataara hi taqero,
kyai qaiqaa mpo enta mwia mwataara hiangye timwa kyero, Iesusira
qaqira mwini kyero vurama.

Iesusiva Karirini nai kyaiqa toharora

(Matiu 4:12-17; Maaki 1:14-15)

¹⁴ Saataaniva vuvaro Kotira mwanraquravanto Iesusira kepukya
mwuvaro mwiva nrumu ntantero Karirini uro varura. Mwini uro varu
quara ekyaa mwi mwataraqaa varu nraakye qorahua riemwa ntora.

¹⁵ Iesusiva mwihua mwaanra nraamwu mpoqi mpoqi vera ntero
variqaro qua timwa nyi varuvata nraakye qoravanto mwia nrutu
tuaahereta mwia qamwata mwatora.

Nasaretinyaahua mwia qoririma mwatora

(Matiu 13:53-58; Maaki 6:1-6)

¹⁶ Iesusiva Karirini uro nrohiqaro nai tauraa nraaqiarakyaa varu
mwatukyara Nasaretini uro ntero mwaanra tu entaraqaa mwaanra
nraamwuqi nauqaa huntema kyero mwipi viro. Mwipi variqaro mwiva
Kotira mpuku kyaara ntirero sivuvaro

¹⁷ Aisaiaava qara ntumwa to mpukura mwuvaro Iesusiva mpuku
ququrama tora huvantu kyero mwaa quara qara ntumwa tora puaama
kyero kyaara ntiro tiqaro,

¹⁸ Nte kyuqe mwakyaakya vehi nraakye qora
timwa nyinrenra huqaro nronravanto ni qiatqaa
vahamwenra qu mateqaro ni nronraqama kyero
mwaa mwi vaisivave timwa kyero ni mwatama taihana
nruqanro mwia mwanraquravanto nivata variqaro
ni kyaahaqa hi variho.

Mwiva ni titero mwitaama nraakye qora timwa nyiante
turave.

Rupataa nraakye qorahua qiom qati vivarave, qianta.

Vu qipa vihua vu ntapairi kyeta taqaate, qianta.

Uaqiama nyataavata muaanraqi variahua

qiom qati vivarave, qianta.

¹⁹ Nronravanto nraakye qora kyaahaqa hiqaro

qamwata nyataari entava nri ntaaninra
mwianra nraakyе qora timwa nyiante.

Mwitaama kyera timwa nyiante, turave, tiro.

(Aisaiaa 61:1-2)

²⁰ Aisaiaava qara ntumwa to quara Iesusiva kyaara ntumwa kyero mwiaqaatairo mpuku ququrama kyero vaisi viti mwinro uro mwatakyaa viro. Iesusiva mwatakyaa viro varuvata mwaanra nraamwuqi varuhua mwia nraahu taqe varuvaro ²¹ Iesusiva mwihua timwa nyinro tiqaro, Vaakya kyaara ntuqata riaa quava mate qutaa mwivauma vaiho, tiro.

²² Iesusiva mwitaa tuvata mwihua mwianra tiqata, Iesusiva vaisi kyuqevave. Qikye, mwia nroqitairo kyuqe qua nriho, tita. Mwitaa timwa kyetavata qaiqaa mwianra tita, Qaqao, mwiva Iosepira mwaaqvantoma variho, tita.

²³ Mwihua mwitaa tuvaro Iesusiva mwihuara tiqaro, Nraakyе qora mpo quaqaa ntumwa kyeqata qia quaraqitaita nkye nanra quave ni-anra tivarave? Mwihua mpo qua tiqata, E totaabanto hirera, enavanto ena mwamwanta kyaahaqa hiante, qia quarave nianra tivarave? Nkye qaiqaa mwaa quarave nianra tivarave? Kapenaamini variqara nronra kyaiqa varaaro qiaqata riaunana e mwaaqi ena mwatukyaqvata variqara mwi kyaiqara varaanteve, tivarave. Nkye nianra mwitaave tivarave? tiro.

²⁴ Mwitaa timwa kyero Iesusiva mwihua timwa nyinro tiqaro, Poropeti vaisivanto nai mwaatani varirata mwia nramwunaahua hia mwia qua rievarave. ²⁵ Riaivaqe nte nkyi timwa nyiankye. Haaru nkyi haivaqava Iraisaava qati varu entara mwaini Isareri mwatani huari nronraqama kyero itamwaqiro vuvaro taarampo ihi 6 torara hia vati ntuvaro hia mwi mwataraqaa kyaravata vahuvata mwi entara tetoga nraakyе airinramwuvanto varurave.

²⁶ Mwihua varuvaro Kotiva hia Iraisaara mwi nraakyehua varunani titaraitiro, mwiva Iraisaara titovaro mwiva mpo mwatanaa nraakyе tetogavanto Sarepaati mwatukya Saitoni mwaatani varura kyaahaqa hirero vurave.

²⁷ Haaru nkyi haivaqava mpo, Iraisaava poropeti vaisivanto varu entara Isareri mwatani vaisi airinramwu rumpuaravanto mwamwanta nramwaqiro vuhua varuvaro Iraisaava hia mwihuqaqitairo vaisi mpo kyaahaqa hiraitiro, mwiva mpo mwatanaa vaisi, Neamaaninra nraahu Siriaa mwatanyaana, kyaahaqa huvaro mwia rumpuaravanto tavanta vurave, tiro.

²⁸ Iesusiva mwitaa tuvata mwaanra nraamwuqi varuhua mwi quara rioraro mwihua raraqa tovata ²⁹ sivita Iesusira ntavaaqavu kyora. Nasareti mwatukya mwiva taaqiqaa vahuvatara tita, mwihua mwia ntanrauqita uro okaiqi tuto kyareru huvaro

³⁰ Iesusiva nraakyе qora uta mwiaqaa vitarero qati vivura.

Vaanavanto utaqi varu vaisira qua
(Maaki 1:21-28)

³¹ Iesusiva vuva Karirini vau mwatukyara Kapenaamini uto ntero mwini variqaro mwaanraqaa nraakyе qora qua mwakyaakya timwa nyi varuvata mwihua Iesusira qua rieta ³² qikye tita, Mwiva nronra vaisi votima kyero kepukya qua timwa timwi variho, tita.

³³ Mwitaa ti varuvaro vaana uaquia hu inraikyava mwia utaqi varu vaisiva paatiro aakyara ntamwa kyero tiqaro, ³⁴ Iesusio, e Nasaretinyaavave. E tiri nataa hirerarave nrianro? E tiri uaqama timwa tarerarave nrianro? Nte i ntapihi kyauquo. Kotiva i titaihara e Kotira kyaiqa nraahu vare variarave, tiro.

³⁵ Mwitaa tuvaro Iesusiva vaana mwia inronra hiro tiqaro, Tirema variante. Mwi vaisiraqitaira nritarera quante, tiro.

Mwitaa tuvaro vaana mwiva nraakye qora suqaa mwi vaisira vara kyero tuto kyovaro mwiva mwatasata tumu ntuvaro vaana mwiva hia vaisi mwia riraitiro, mwiaqitairo nritarero qatinani viro. ³⁶ Vaanavanto nritarero qatinani vuvata mwipi varuhua nrihanrama vita kyauqu ntukikinraaqa teta nai timwa mwi nai timwa mwi hita tiqata, Mwiva nataama kyero mwitaa tiharove nritaraiho? Mwiva nronra vaisi votima kyero kepukya qua ti varihata vaanavanto mwia qua rieta mwihua nritareta vi variarave, tita.

³⁷ Mwihua mwitaa timwaqita vita nrita huvata ekyaa mwi mwatara vara ututu varuhua mwi quara riemwa ntora.

Pitaara nrinraatarara kyaahaqama kyora
(Matiu 8:14-15; Maaki 1:29-31)

³⁸ Iesusiva mwaanra nraamwuqitairo veva ntero Saimoninra nraamwuqi uro varuvaro Saimoninra nrinraatarara nriqa vuvaro mwia mwamwanta qiara utovaro varuvata mwihua uro Iesusirara mwia kyaahaqa hiante tuvaro ³⁹ Iesusiva uro nraakye mwia nraaqani siviro variqaro nriqa vu inraikyara mwia titovaro mwiva taiqa vuvaro nraakye mwiva siviro qamwanrama kyero kyara mwihua nyunra.

Iesusiva nriqavu nraakye qorahua airi kyuqema nyatora
(Matiu 8:16-17; Maaki 1:32-34)

⁴⁰ Mwitaa huvaro huarivanto mpuani qio vi varuvata mwi mwatanaahua nkyiari nramwunaahua mpo qara mpo qarama kyero nriqa vuhua sita vareta Iesusiva varunani uro kyovaro mwiva nai kyauqu kuaa kuaa mwihuaqaa vatovata ekyaa mwihua kyuqema vura.

⁴¹ Vaanavantovata airi nraakye qora utaqitaita nritare viqata aakyara nteta tiqata, E Kotira mwaaqvanto variaro, tita. Mwihua mwitaa tiqata Iesusiva Mesaiaavanto varura mwia okyara ntapihi kyovarora tiro, Iesusiva mwihua inronra hiro tiqaro, Tirema variate, tiro. Tura.

Iesusiva Iutaa mwatanaahua qua mwakyaakya timwa nyunra
(Maaki 1:35-39)

⁴² Mwia qanranraa qaata tovaro Iesusiva mwi mwatukyara kyero qumina mwatani vuvata nraakye qoravanto mwia puaa hirera vuhua uro mwia puaama kyeta Iesusiva hia mponani quarive tita mwia antuovaro ⁴³ Iesusiva qaqao tiro, Nte Kotiva ntaqikyiani mwakyaakya kyuqera mpo mwatukya mpo mwatukya nrohiqana timwa nyinrenrave. Kotiva mwi kyaiqarara ni titaihana nte tumuvave, tiro.

⁴⁴ Mwitaa timwa kyero Iesusiva vuva uro Iutiaani nrohiqaro mwaanra nraamwu mpoqi mpoqi uro variqaro mwakyaakya timwa nyi varura.

5

*Iesusiva tuvaro Saimoni Pitaava tavukya airi varora
(Matiu 4:18-22; Maaki 1:16-20)*

¹ Mpo enta Iesusiva Kenesareti rumpua tokyasataa siviro varuvata nraakye qora airivanto Kotira qua riarerata nai rataaqi nai rataaqi hi varuvaro ² Iesusiva taqovaro mpotu taaratana nramanriqitai ventaqi nrnumu tokyani vatova vahura. Tavukya kyaiqa vare varuhua mpotu mwia mwini kyeta vahe haqirarerata vuvaro mpotuvanto mwini vahuvaro ³ Iesusiva vuva uro Saimoninra mpotuqi mwaanri ntero variro Saimoninranra tiqaro, Venta kyairaro pataqia nramanriqi uromwi vahiarive, tiro. Mwitaa tuvaro venta kyovaro Iesusiva mpotuqi mwatakya viro variqaro nraakye qora mwakyaakya timwa nyinro.

⁴ Iesusiva mwakyaakya timwa nyi taiqa kyero mwiva Saimoninranra tiqaro, Nkyenramwu mpotu ventaqita rumpua utani uro kyetama vahe ntamwa kyetama tavukya varaate, tiro.

⁵ Mwitaa tuvaro Saimoniva qaqao tiro, Nronrao, tirenramwu entaqi qumina kepukyaqama kye kyaiqa utuqi vita hia tavukya mpokuvata varuananrave. Qio e mwitaa qiarata tire vahe vara kyeta tuto kyarerave, tiro.

⁶ Saimoniva mwitaa timwa kyero mwivavata mpo uhuavata vahe nramanriqi kyovaro tavukya airivanto vaheqi viqetovaro muaanra ntovaro vahevanto ntupema virera utuvata ⁷ mwihua nkyiari henahua mpotu mpoqi varuhuara kyauqu kyaakyamwu huvata nrnumu mwihua kyaahaqa hita tavukya mwia pati mwaanri mpotu taara mwitana piqa kyovaro mpotutana muaanra nteqaro nramanriqi vi quaqara hi varura.

⁸ Saimoni Pitaava taqovaro mwitaama vahuvaro mwiva uro Iesusira vuqaa tumu ntiro tiqaro, Nronrao, nte uaqia hi kyaiqara uti varuvave. E ni kyera quante, tiro.

⁹ Mwitaa timwa kyero mwivavata mwiavata varuhua tavukya airi varorara rieqata airi nraato ti varura. ¹⁰ Sepetira mwaaqutana Iemisikya Ionikya Saimoninravata kuaa kyaiqa mwia vare varutana tavukya airi varora mwianra kyauqu ntukikinraaqa teta airi nraato ti varura. Mwitaa huvaro Iesusiva Saimoninra timwa mwino tiqaro, Hia aatu hiante. Mate mwaa iheraraqaataira e tavukya varaarantema kyera nraakye qoravata sitenanrave, tiro. ¹¹ Iesusiva mwitaa tuvata mwihua mpotu ntanrauqita uro nramanri tokyani vateta ekyaia inraikya qaqira kyeta Iesusira vataqita vura.

*Iesusiva tauma rumpuaravanto uaqiamma kyo vaisira kyuqema kyora
(Matiu 8:1-4; Maaki 1:40-45)*

¹² Mpo enta Iesusiva mwatukya mpoqi uro varuvaro tauma rumpuaravanto uaqiamma kyo vaisiva mwini varuva Iesusira taqero uro mwia vuqa tumu ntiro nai viri mpiami mwataqi vatero po tiro tiqaro, Nronrao, e ni kyaahaqa hiataa hirera, e qioma ni mamanta kyuqema matenanrave, tiro.

¹³ Mwitaa tuvaro Iesusiva nai kyauqu mpiami mwia mwamwanataqa vatero tiqaro, Nte mwitaa hiataa ihana mwitaama mwatarerave. Nte iara kyuqema quante tuqo, tuvaro tauma rumpuaravanto mwia mwamwanata nre varuva qamwanrama tavanta vuvaro mwiva qio varura.

¹⁴ Qio varuvaro Iesusiva mwianra kepuqyaqama kyero tiqaro, Hia mpohua timwa nyinraitira, viraro Kotira kyaiqa vara mwate variari vaisiva i mwamwanta taqaarive. Mwiaqaataira e Mosesira mwaanra qua rieqarama munra quani qiara qurairata nraakyte qoravanto iara tiqata, Qutaama mwia mwamwantavanto kyuqema viho, qiate, tiro.

¹⁵ Iesusiva qao tuvarovata mwi quava viro nrinro huvata nraakyte qora airivanto mwi quara rieta tiqata, Kyai tirevata Iesusiva varinani uro mwia qua riaararo mwiva tirivata kyuqema timwataarive, timwa kyeta mwiva hunani nrumu ntuvantua hura. ¹⁶ Mwitaa huvaro Iesusiva mwihua kyero Kotiravata qua tirero mpo nani hia vaisivata varunani uro varurama.

*Mwamwanta hia qakyaa hu vaisira Iesusiva kyuqema kyora
(Matiu 9:1-8; Maaki 2:1-12)*

¹⁷ Mpo enta Iesusiva mwakyaakya timwa nyi varuvata Parisinramwuvata, mwaanra okyara tuhuavata, mwia qua riarerata ntuvantua vita varura. Mwihua ekyaa Kariri mwata hini hini vahu mwatukyaraqinaahuave, Ierusareminyaahuave, hisai hisaita nrumu mwatakyaa vita varuvaro Kotiva Iesusira kepuqyaqama kyovaro mwiva nraakyte qora nriqa vuhua kyuqema nyataariva varura.

¹⁸ Varuvata vaisi mponramwuvanto nkyiari hena vaisi mpo mwia mwamwanta hia qakyaa hura taintamaqita nri nteta tiqata, Kyai nraamwuqi vera nteta Iesusira vuqaa kyaare, timwa kyeta taqvata ¹⁹ nraakyte qora airivanto varuvata mwihua nraamwu utaqi vera nteva hia qioqa hura. Hia qioqa huvata mwihua qaqlira kyeta nraamwu qiatqaq mwi vaisira vara mwaanri vateta nraamwu qiat mwa mpona ntapairi kyeta vaisi mwia taintaqaa vateta kyaantaqo rupa kyeta qakyoma kye kyaqi vuvaro Iesusira nraaqani uto vahura.

²⁰ Mwia viteta nru vaisihua kepuqyaqama kye rieta tiqata, Qioma Iesusiva mwi vaisira kyuqema kyaananrove, tura Iesusiva ntapihi kyero mwiva mwamwanta hia qakyaa hu vaisira mwianra tiqaro, Ni maaquo, e Kotira qua nteqa kyaananra nte i nrukama mwatauqo, tiro.

²¹ Mwitaa tuvata mwaanra okyara tu vaisihuavata, Parisi vaisinramwuvata, qaqlira titi nkyiari nai timwa mwi nai timwa mwi hita tiqata, Mwaa ta vaisivave? Mwiva mwitaa tiqaro mwiva Kotira uaqlama mwate variho. Hiama qumina vaisi mpovanto nai hena vaisiara tiqaro, E Kotira qua nteqa kyaananra nrukama mwatauqo, qiananrove. Kotiva nraahuma qio mwitaa qiananrove, titi.

²² Mwihua mwitaa tuvaro Iesusiva mwihua su nyaatoqi mwi quava vahura taqero mwihua kyapara hiro tiqaro, Nanraqamave nkye mwitaama kyeta riaavo? ²³ Nkye nianra tiqata, Mwiva qumina vaisi variqarora tiro, hiama qio nai hena vaisivanto Kotira qua nteqa kyaaninra nruka mwataananrove, qiarave. Qio mpo kyaiqa mpo? Qiove nte mwaa vaisira kyuqema kyaaninrave? Nkye ni timwa mpivaque riaankye, tiro.

²⁴ Iesusiva mwitaama kyero mwihua kyaparama nyatero mwihuara tiqaro, Nte mwatani mwatatai nraaqiarava varuqaro ni nronraqama kyaihana nte qioma mwatani variqana vaisivanto Kotira qua nteqa kyaaninra nruka mwataaninrave. Nkye ni quara qutaa quave qiate tina, nte vaisi mwaanra mwaa quara tirerave, tiro. Mwitaa timwa

kyero mwamwanta hia qakyaa hu vaisirara tiqaro, Sivira ena taintavata varera ena mwaatani quantema tuqo, tiro.

²⁵ Mwitaa tuvaro mwi vaisiva mwihua su mwiaqaa siviro nai taintavata tu varero Kotira nrutu tuaaheraqiro viqaro nai mwaatani vura.

²⁶ Mwiva vuvata mwipi varuhua nrihanrama vita kyauqu ntukikinraaqa eta mwihua aatu hita Kotira nrutu tuaahereta tiqata, Qikye, nataa hi kyaiqarave? Tire mate nraahumwa mpo qara hi kyaiqara taqauro, tita. Mwitaa turama.

*Iesusiva Rivaira nraanronra
(Matiu 9:9-13; Maaki 2:13-17)*

²⁷ Iesusiva veva ntero taqovaro taakisi vare varu vaisiva mwia nrutu Rivaiva taakisi vare varu nraamwunraqi mwatakyaa viro varuvaro Iesusiva mwia timwa mwinro tiqaro, E ni naakiara nriante, tiro. ²⁸ Mwitaa tuvaro Rivaiva siviro ekyaa nai kyaiqa varo inraikyara kyero Iesusira nraakiara vurama.

²⁹ Rivaiva nai nraamwuqi Jesusirani kyara uta mwatovata airi vaisi taakisi vare varuhuavata, mpo vaisinramwuvata, ntuvantuama vita mwia nraamwuqi mwatakyaa vi variqata kyara nre varura.

³⁰ Mwiqi varuvata Parisi vaisinramwuvata, mwaanra okyara tu vaisinramwuhua Parisi qua riohuavata, mwihua uro nteta Iesusira nraaqiaranramwuanra nrutu nraunru/ nrunru nraanru tita tiqata, Qaqao, nkye nataamaqive taakisi vare varia vaisihuavata, Kotira qua raaqute varia vaisihuavata, kyara nre variavo? tita.

³¹ Mwitaa tuvaro Iesusiva mwihua nkyiari timwa nyinro tiqaro, Qati vari vaisiva hia totaava hinani virave. Nriqa vi vaisiva nraahu totaava hinani virave. ³² Tire avuqavuma kye nrohi varurahuave qia nraakye qorahua. hia nte mwihuara qora aanra qaqlira kyaate tirera tumuvavauma iho. Nte uaqia hia nraakye qorahua nyaanranrenra tumuvave, tiro.

Kyara aurama terara tura

³³ Mwitaa tuvata mwihua Jesusirara tiqata, Ioninra vataqi nrohi varuhuavata, Parisi vaisi qua rie variahuvata, kyara aurama tegata Kotirara aakyara nte variavo. I vataqi nrohi variahua hia mwitaa hiraitita, qatima kyaravata nramanrivata nre variavo, tuvaro ³⁴ Iesusiva mwihua timwa nyinro tiqaro, Nraakye vararerera hiarai vaisiva nai vataahuavata varirata qio nkye mwihuara kyara auramate variate tivarave? Hiama qio mwitaa tivarave.

³⁵ Mpo enta nri ntairaro nraakye varaani vaisira nai vataahuqaataita qatinani vara kyaivata mwi entaraqaataitama mwia vataahua ntateqata kyara aurama tevarave, tiro.

³⁶ Mwitaa timwa kyero Iesusiva mpo quaqaa ntumwa kyero mwihua timwa nyinro tiqaro, Mpowanto tuavaaqa nrihi nrabitu quaninra haqlira hirero hiama tavuna qaraakya toqa kyero mwiaqaa taaqautero haqliraananrove. Mpowanto mwitaa hirera, mwiva qaraakya tavuna uaqlama kyaananrove. Qaraakya tavuna toqa taarivavata haaruanaa tavunavantovata hia kuua qarama vahiananrove.

³⁷ Nte qaiqaa tirerave. Uaini qaraakya tati kyero hia mpovanto memenra pahiqa ututaira haaruua taqu vara kyero qaraakya uaini mwia mwipi raurirave. Memenra pahi mwiva nraahaqama viraqa mwiva mwitaa hiraro uainivanto kepukya uaini utu viqaro memenra

pahi nrahitu kyaananrove. Mwitaa hiraro uainivanto qumina rauru viraro memenra pahivantovata uaqima quananrove.

³⁸ Hia mwitaa hiraitita, qaraakya uaini qaraakya taquqi rauruarave.

³⁹ Haaruua uaini nranra hiva hiama qaraakya uainianra mwia mwutukya vahiananrove. Mwiva tiqaro, Haaruua uaini mwiva qiove, tirave, tiro. Jesusiva mwitaa turama.

6

Iesusiva mwaanra tu entara okyarara tura

(Matiu 12:1-8; Maaki 2:23-28)

¹ Mpo enta mwaanraqaa Iesusiva nai nraaqiaranramwuvata aakyo utaqi kyakuma voti hira uiti tutoraqi nrohi varura. Nrohiqatama mwia nraaqiaranramwu uiti tamwa nteqa kyeta kyauquqi ntautiqama kyeta mwia uru nre varura. ² Nre varuvata Parisi vaisinramwuvanto mwihua taqeta qaqao tita, Mwaanra entaqaa qao timwa tai inraikyarama mwinramwuhua uti variavo, tita.

³ Mwihua mwitaa tuvaro Iesusiva mwihua timwa nyinro tiqaro, Haaru nkyi haivaqava Ntevitivavata, nai mwia vatama kye nrhuavata, kyara nraataa huvata mwihua mwitaa hu quara nkye hiave qaraqi kyaara ntumwa kyeta riaavo? ⁴ Mwi entara Ntevitiva Kotira nraamwuqi vera ntero mpereti Kotirani vatora vara kyero nreqanro nteqa kyero mwiavata nrhuha hini nyuvata nronrave. Kotira kyaiqa vara mwate varia vaisihua nraahu mwi kyarara nraataara vahuvaro Ntevitiva qumina vaisivanto nreqaro mwi quara nteqa kyorave, tiro.

⁵ Iesusiva mwitaa timwa kyero mwiva mwihua timwa nyinro tiqaro, Ni mwatani mwatatai nraaqiarara nronraqama kyaihana variqana nte mwaanra entaqaa ntaqikyiqana ntena kyakya hiani kyaiqara qioma varaaninrave, tiro. Iesusiva mwitaa turama.

Mwaanra entaqaa Iesusiva vaisi mpo kyauqu kyuqema kyora

(Matiu 12:9-14; Maaki 3:1-6)

⁶ Mpo enta mwaanraqaa Iesusiva mwaanra nraamwuqi uro variqaro mwakyaakya timwa nyi varuvaro vaisi mpovanto mwia kyauqu kyaatuta kukokaqama vu vaisiva varura. ⁷ Mwi vaisiva varuvata mwaanra okyara tu vaisinramwuhuavata, Parisi vaisinramwuvata, variqata Iesusiraqaa qua vatarerata uti variqata qua puua hita tiqata, Kyai variqata taqaararo Iesusiva mate mwaanra entaqaa vaisi kyauqu kukoka mwia kyuqema kyairera, mwia kyaara mwiaqaa qua vataare, timwa kyeta mwihua Iesusira apeqa hi varura.

⁸ Apeqa hi varuvaro Iesusiva mwihua nkyiari su nyaatoqi riemwa to quara ntapihi kyero kyauqu kukoka mwianra tiqaro, Sivira mwaini vaisi utaqaa nrumu variante, tuvaro mwi vaisiva siviro vaisi utaqaa varuvaro ⁹ Iesusiva mwihuara tiqaro, Nte nkyi kyapara hiarita nkye mwia hiniqama ni timwa mpiae. Tire teta mwaanra qua rieqatama mwaanra entaqaa nanra nanra kyaiqave qio varaaninanrave? Tire mwi entaraqaa vaisi mpo kyaahaqave hiananrave, mwia uaqiamave mwataananrave? Mwaanra entaqaa tire vaisi mpo kyaahaqa hiararo mwiva qative variananrove, tire mwia ruve kyaananrave? tiro.

¹⁰ Mwitaa timwa kyero Iesusiva ekyaaisi mwipi varuhua itutuma kyero taqero mwi vaisirara tiqaro, Ena kyauqu tutuante, tiro. Mwitaa

tuvaro nai kyauqu tutu kyovaro mwia kyauquvanto qamwanrama kyero naitarama vahura.

¹¹ Mwia kyauqu naitarama vahuvata mwihua mpoqama kyero raraqa tovata mwihua nai timwa mwi nai timwa mwi hita tiqata, Tire Iesusira nataamave kyaananrave? tita. Mwitaa turama.

Iesusiva nai nraaqiara 12 nramwu mwatama kyero sitora

(Matiu 10:1-4; Maaki 3:13-19)

¹² Mwi entara Iesusiva Kotiravata qua tirero taaqiqaa mwaanri ntero mwiaqaa uro variqaro entaqi Kotiravata qua timwaqiro vi varuvaro

¹³ qaatafa yuvaro mwiva mwivavata nrohu vaisihuua nyaanrama kyero mwihuaqitairo vaisi 12 nramwu sita kyero mwihua nronraqama kyero mwihuara tiqaro, Nkye *aposerive*. nkye ni qua uro timwa nyi vaisihuuma varivarave, tiro.

¹⁴ Iesusiva mwaa vaisinramwuhua sitero:
Saimoninra. Iesusiva mwia mpo nrutu nteqaro
Pitaavave tura,
Enturura. mwiva Saimoninra qata,
Iemisikya Ionikya,
Piripira,
Patoromiunra,
¹⁵ Matiura,
Tomaasira,
Iemisira. mwia Arapiasisira mwaaqu,
Saimoninra. mwia nrutu mpo Seriotira,
¹⁶ Iutaasira. mwia qora nrutu Iemisira,
Iutaasi Isikeriotira. mwiva nraakiara Iesusira qovarama kyaariva varura.

Iesusiva airi nraakye qora kyaahaqama nyatora

(Matiu 4:24-25; Maaki 3:7-12)

¹⁷ Iesusiva mwi vaisinramwuhuavata sitero taaqiqatairo uro ntantero tumu tunrenra sata siviro varura. Varuvata mwia vataqi nrohuhua airivanto mwini varuvata airi nraakye qora Iutia mwata mpo mwatukya mpo mwatukyaqitaitave, Ierusaremisaise, vevara nampisini Taiaa mwatukyave, Saitoni mwatukyave, mponatai mponatai mwihua ntuvaantuuma vita ¹⁸ Iesusira qua rieta Iesusiva mwihua nriqa quani inraikyaravata taiqa kyaarive titi mwihua nrumu ntuvaantua hita varura. Vaanavantovata varu vaisihuua mwihuavata nri ntovaro Iesusiva vaana titamwa kyero mwihua kyugema kyora.

¹⁹ Iesusiva mwihua kyaahaqa huvaro mwia kepukyavanto airi nraakye qora kyaahaqama nraahu kyovatara tita, ekyaa nraakye qoravanto mwia kyaatu kyarerata uti varura.

Iesusiva qamwateta ntateta hirara timwa nyunra

(Matiu 5:1-12)

²⁰ Iesusiva nai vataqita nrohuhua taqero mwihuara tiqaro, Nkye vehi nraakye qora variahua nkye qamwataate.

Kotiva nkyiqa ntaqikyi varirata

nkye mwia nraakye qora varivarave.

²¹ Mate kyara nraataa ihata varia nraakye qorahua nkye qamwateqata variate.

Nkye nraakiara kyara vikyokyama nrevarave.

Mate ntate varia nraakyе qorahua
nkye qamwateqata variate.

Nkye nraakiara raihiqata varivarave.

²² Nkye ni mwatani mwatatai nraaqiarara ni pataqita vi varivata mwihua mwia kyaara nkyi nramwutaaqa hivarave, nkyi qoririma nyatevarave, nkyiara uaqia hi quara tivarave, nkyiara uaqia hi kyaiqara vare variavo tivarave. Nkyiara mwitaa mwitaa tivata nkye qamwateqata nraahu variate. ²³ Mwihua nkyi mwitaa hiara mwianra nkyini nronraqama kyero nyaamwuni kyoqaa vahirara rieqatama mate nkyi mwutukyavanto kyuqe hirata nronraqama kye qamwataate. Haaru mwihua haivaqahauvata poropeti vaisinramwu kuaa qarama kyeta uaqiamma nyatorave.

²⁴ Nkye airi inraikya mate mwaa vateta
mwianra qamwataahua nkyiara po kye tuqo.

Nkye ekyaarama qamwataavo. ²⁵ Nkye mate mwaa entara
kyara nraavarо vikyokya ihata variahuave.

Po, nraakiara nkyi kyara nraataa hiananrove.

Nkye raihiqata variahuave.

Po, nkye nraakiara nkyi mwutukyaqitairo uaqia hirata
ntateqata varivarave.

²⁶ Mate mwaa entara nraakyе qora
nkyi qamwata nyateqata nkyi nyutu tuaaheraahua,
nte nkyiara po tuqo. Nraakiara nkye taqevarave.
Haaru mwihua haivaqahua unra qua tu poropetihua
kuaa qarama nyatorave.

*Nkyeta nramwutaahuara mwutukya vahirata variate tura
(Matiu 5:38-48)*

²⁷ Mate nkye ni qua rie variahua nte nkyi timwa nyinrenrave. Nkye nkyeta nramwutaahuara mwutukya vahirata variate. Nkyi uaqiamma nyaterara nraahu rie vaisihua varivata nkye mwihuama kyuqema nyataate.

²⁸ Nkyiara qoraqama quate tiqata nkyiara uaqia hi quara ti vaisihua, nkye mwihuara rieqata Kotirara aakyara nteqata, Kotio, mwihua kyuqema nyataante, qiate. Nkyi qoraqama nyatehuara rieqatama Kotira nraanraivaro mwiva mwihua kyaahaqa hiarive.

²⁹ Mpovanto nkyi nraatokyai ntuteqa kyairera, tuqasaa kyaivarо hini nraatokyaiavata ntuteqa kyaarive. Mpovanto nkyi vaaqtua varero mwiva nkyi tuapakyaaravata vararerа hirata hia qao qiate.

³⁰ Mpovanto mpo inraikyara nyaanru tirata qati nraahu mwiate. Mpovanto nkye vate inraikyara varairera, hia qaiqaa titi timwiante qiate. ³¹ Nkye mpohuara tiri mwitaa mwitaama timwataate tiqata vu nraato tintema kyeta kuaa qarama kye nkyiarivata mwitaa mwitaama nyataate.

³² Nkyiara mwutukya vahiarhua hia mwihuara nraahu nkyi mwutukya vahiarive. Nkyiara mwutukya vahiarihuara nraahu nkyi mwutukya vahirera, nanra kyuqe inraikyave Kotiraqaatai varevara? Hiama mpo inraikya varevarave. Nkye ntapihiarave. Uaqia hi kyaiqara uti variahua mwihua variqata nkyiariara mwutukya vahi vaisihua mwihuara nraahu mwutukya vahihata variarave.

³³ Nkye nkyita kyuqema nyataahuara nraahu kyuqema nyataivera, nanra kyuqe inraikyave Kotiraqaatai varevara? Hiama mpo inraikya varevarave. Nkye ntapihiarave. Uaqia hi kyaiqara uti variahuavata mwitaa hiarave.

³⁴ Nkye tiqata, Ina mwinrenrave timwa kyero iqitai quaahaqa varero qamwanrama ina varaqi nrumu mwiani vaisira mwia nraahu mwiviorave. Nkye mwitaa hivera, nanra kyuqe inraikyave Kotiraqaatai varevara? Hiama mpo inraikya varevarave. Nkye ntapihiarave. Uaqia hi kyaiqara uti variahuavata nkyiari hena vaisi nyita tiqata, Mwihua kuua qarama kye tita timwivarave, qiarave.

³⁵ Hia nkye mwihua hiante hiate. Nkye nkyeta nramwutaahuara mwutukya vahirata mwihua kyuqema nyataate. Mpohua nkyiara munimave, mwitaa inraikyave, timwivaqe nraakiara nkyita nyianre, tivera, nkye apiara votima kye nyiate. Nkye mwitaamaqi vivaro Kotiva mwia qiata kyuqema kyero nkyi kyoqaa nyiananrove. Hia mpo vaisiara kyuqeve ti variahuavata, uaqia hi kyaiqara uti variahuavata, mwinro mwaanro mwitanahua Kotiva kyuqema nyate varirave. Kotiva kyuqe kyaiqa mwitaama kyero vare varirara tita, nkyevata mwitaa hivera, nkye qutaa Kotiva nyaamwuni varira mwia nraaqarama varivarave.

³⁶ Nkyi sova Kotiva po kye timwa nyate varintema kyeta nkyevata po kye timwa nyateqata variate.

*Nkye ko riaa vaisihua variantema kyeta varivorave tura
(Matiu 7:1-5)*

³⁷ Nkye hia mpohua kyaiqara pupiteqata hia kyuqe hi kyaiqarave qiate. Nkye mwitaa tivaro Kotiva nkyita kyaiqaravata hia kyuqe kyaiqvema qiananrove. Nkye hia ko riaa vaisihua votima kye variqata mporara tiqata, Iqaa qua nronra vahiananrove, qiate. Nkye mwitaa tivaro Kotiva nkyitaravata tiqaro, Nkyiqa qua nronra vahiananrove, qiananrove. Nkye mpohuara tiqata, Nkye tiri uaqiama timwataa quara qaqlira kye hia mwianra riemwaqi virerave, tivera, Kotivavata nkyitara tiqaro, Nkye ni qua nteqa kyaa quara qaqlira kyena taunru nyataaaninrave, qiananrove.

³⁸ Nkye mpohuara nyivaro Kotiva nkyitavata nyianrive. Mwiva rauru kyero raturu kyairaro itomwi viraro mpoqiaavata kyoku kyairaro musaaqiro qatinani rauruananrove. Nkye nataama tukya mpohua nyinra mwi tukyaraqaama Kotiva nkyitavata nyiananrove, tiro.

³⁹ Jesusiva mwitaa timwa kyero mwiva mpo quaqla ntumwa kyero tiqaro, Vu qipa quari vaisiva hiama qio nai henanra vu qipa quaninra kyauqu tuvare viqaro aanra nraamwu taananrove. Mwiva mwitaa hirera, mwitanahuaqama ontiqi tumu ntivarave.

⁴⁰ Qua riemwaqiro vi vaisiva hiama nai mwia qua timwa mwi vaisira nraatarero. Qua riemwaqiro vi vaisiva riemwaqiro viro ekyaa okyara taqero mwiaqaatairo mwitanahua kuua qarama varivarave.

⁴¹ E nanraqamave mwata mwumwuvanto ena qata vakyaal vuqi viqe taira taqeqara ina vuqi kyatari aka nronravanto viqe taira hia taqera hiaro? ⁴² Kyatari aka nronravanto i vuqi viqetero vaihara nanraqamave ena qata vakyaara tiqara, Ni katao, kyai i vuqitaina mwata mwumwu venta kyaanke, ti variaro? E kyuqe kyaiqa varauquo tiqara unra uti variaravave. Ena vuqitaira kyatari aka nraante venta

kyera, mwiaqaataira kyuqema kyera taqearama ena qata vakyaa vuqitairavata qio mwata mwumwu venta kyenanrave.

Uaqia hi kyatariva uaqia hi tamwanra nraahu riairave tura
(Matiu 7:16-20, 12:33-35)

⁴³ Kyuqe kyatarivato hia uaqia hi tamwanra riairave. Uaqia hi kyatariva hia kyuqe tamwa riairave.

⁴⁴ Vaisivanto kyatari tamwa taqebaro mwi kyatarira ntapihi kyero nrutu ntairave. Vaisivanto fiki hiqirero mwiva hia auqu vataa kyatariqaatairo hiqirave. Mwiva uaini kyuqera hiqirero mwiva hia mwaahiqatairo hiqirave.

⁴⁵ Kyuqe vaisivanto mwia mwutukyaqi kyuqe kyaiqa varaariva piqaiharora tiro, mwi vaisiva kyuqe kyaiqa nraahu vare varirave. Uaqia hi vaisiva mwia mwutukyaqi uaqia hi kyaiqara utuariva piqaiharora tiro, mwiva uaqia hi kyaiqara nraahu uti varirave. Nrovanto mwaatira mwutukyaqi piqai inraikyara mwia nraahu timwa qoqa hirave.

Nraamwu taaratanaqaa qua ntumwa kyero tura

(Matiu 7:24-27)

⁴⁶ Nkye nanraqamave nianra nronrao, nronrao, tiqatavata hia ni qua riaavo? ⁴⁷ Nte hunani nrinro ni qua riero nte tunte tunte hiani vaisira okyara nkyi timwa nyinrenrave.

⁴⁸ Mwi vaisiva nraamwu kepuqyaqama kyero hoqa tai vaisira votima kyeroma variananrove. Mwiva nraamwu hoqarera hiro mwata quvuqiro viro uto oriqa nraamwu tura ratero nraamwu hoqa tairave. Mpo enta vati humwunravanto nraamwu vara kyarera utiharo nraamwu mwia kyuqema kyero hoqa taivara tiro, kepuqyaqama kyero vahirave.

⁴⁹ Ni qua riero qaqlira kyero hia nte tunte tunte hiali vaisiva, mwiva nraamwu uaqiamma kyero hoqa taira votima kyeroma variananrove. Mwi vaisiva mwata quvu kyero hia ori mwataqaa nraamwu tura rataraitiro, verasata rakyero hoqa taiharo vati humwunravanto nraamwu mwia vara kyaiharo ntaputama viro uaqiamma virarama tuquo, tiro. Iesusiva mwi quara turama.

7

Iesusiva qaami vaisi kyaahaqa hora

(Matiu 8:5-13)

¹ Iesusiva mwi qua mwakyaakyara timwa nyi taiqa kyero mwiva mwihua kyero Kapenaamini vura.

² Mwini vuvaro Romeni vaisi ntaqu vaisihua 100 nramwuqaa ntaqikyi varura mwia kyaiqa vaisi nriqa vuvaro mwiva qutuariva qaumaqa hora. Mwitaa huvaro nronra vaisi mwia mwutukyavanto nai kyaiqa vaisiara mpoqiyata vahuvaro variqaro ³ mwiva Iesusirara riero Iutaa nronra vaisinramwu sitero tiqaro, Nkye uro Iesusirara nrinra ni kyaiqa vaisi kyuqema mwataante qiate, tuvata ⁴ mwinramwuhua Iesusiva varunani uro ntetama po kye tita tiqata, Romeni vaisi mwiva kyuqe vaisivantove. E mwia uro kyaahaqa hiante.

⁵ Mwi vaisiva tiri Iutaa nraakye qorara mwutukya vaiharo variqaro mwiva naivanto mwaanra nraamwu mpovata hoqa timwa tairave, tita.

⁶ Mwihua mwitaa tuvaro Jesusiva mwihuavata vuva nraamwu gau-mato uro ntovaro Romeni vaisi mwiva nai vataahua sitero tiqaro, Nkye uro Jesusira timwa mwiqata mwitaa qiate, Nronra vaisio, e qumina mwaini toqaamwu tu kyera nrinronrave. Nte kyuqe vaisi variariravauma e ni nraamwuqi qio nrinanrave.

⁷ Nte kyuqe vaisi variqanavauma e hinanrani qio quaninrave. E mwini variqara qua nraahu tiqara, E kyuqema quante, tiraro ni kyaiqa vaisivanto kyuqema quarive. ⁸ Nte qaami vaisi variqana nte niqaa ntaqikyi varia vaisihua qua rie varurave. Ntevata ntaqua vaisihua mponramwuqaa ntaqikyi varurave. Nte mwihuaqitaina vaisi mpore quante tuqaro mwiva virave. Nte vaisi mpore nriante tuqaro mwiva nrinrave. Nte ntene kyaiqa vaisiaravata mwitaa mwitaa hiante tuqaro mwiva ni qua riero mwitaa hirave, timwa kyero mwihua sitovata vita.

⁹ Vuhua uro Jesusira mwi quara timwa mwuvuaro Jesusiva nrihan-rama viro tuqasaa viro nraakye qora mwia vataqita nruhuara tiqaro, Nte nkyi timwa nyuquo. Mwi vaisiva mpo mwatanaava egere nron-raqama kyero nianra mwiva ni kyaahaqja hiananrove tihana taqauquo. Hia nte nkyi Isareriqitairovata mpovanto mwitaama kyero qua fi vari vaisira taqaurave, tiro.

¹⁰ Mwitaa tuvata Romeni vaisi mwiva sitohua nrumu ntanteta uro taqovaro mwia kyaiqa vaisivanto kyuqema viro nraamwuqi varura.

Tetoqa nraakye mwaaqvara tura

¹¹ Mwia nraakiara pataqia vari kyero Jesusiva mpo mwatukya mwia nrutu Nenini uvata mwia nraaqiaranramwuvata airi nraakye qoravantovata mwia vataqita vura.

¹² Jesusiva uro mwi mwatukyara nronraanrana taqovata mwi mwatukyaraqitaita nraakye qoravanto qutu vu vaisira quntarerave timwa kye vareta nrunrama. Tetoqa nraakye mwaaqqu kuaiqiyanto varuva qutu uvata airi nraakye qoravanto mwi nraakyera vatama kyeta nruvaro ¹³ nronravanto Jesusiva mwi nraakyera taqovaro mwia mwutukyavanto mwianra ua huvaro mwianra tiqaro, Hia ntataante, tiro.

¹⁴ Mwitaa timwa kyero uro kikera/tainta tu varovata vaisi mwia varohua mwiaqaa ra kyeta varuvaro Jesusiva tiqaro, Qaraakya vaisi mwaavaao, nte iara siquante tuqo, tuvaro ¹⁵ qutu vu vaisiva siviro mwaamwianra viro quavata tuvaro Jesusiva mwi vaisira nai nronra mwinro.

¹⁶ Mwitaa huvata mwihua ekyaa mpogama kyero nyaatuqa tovata Kotira nrutu tuaahereta tiqata, Poropeti vaisi nronravanto tiri utaqaa qovarama viho. Kotiva hia tiri nai nraaqiaranramwuanra taunru kyaiho, tita.

¹⁷ Mwihua mwitaa tuvaro Jesusira mwakyaakya mwiva ekyaa Iutaa mwatanivata, Iutaa vara ututu vahu mwatukyaranivata, mwi quava viro nrinro huvata ekyaa riemwa ntora.

Nramanri nyi varu vaisiva Ioniva nai nraaqiara taaratana sitovata uro Jesusira kyapara hura

(Matiu 11:2-19)

¹⁸ Jesusiva mwitaamaqiro viqaro mpo kyaiga mpo kyaiqa vare varuvata Ioninra nraaqiaranramwuvanto uro Ioninra timwa mwuvuaro mwiva nai nraaqiara taaratana nyaanrama kyero tiqaro, ¹⁹ Nkyetana

uro nronra vaisi mwia kyapara hiqata mwitaama qiate, Nraakiara nrinrenra hiarava qutaa e mwivave hiaro? Tire qati nraahuve vaisi mpo vekya variananrave? qiate, tiro.

Mwitaa timwa kyero mwitana sitovata²⁰ mwitanahua vuhua Iesusiva varunani uro nteta tiqata, Ioniva nramanri nyi variva tiritana titero tiqaro, Iara mwia mwitaama kye uro ntumwa hiamwa hiate, taho, Nraakiara nrinrenra hiarava qutaa e mwaa mwivave? Tire qati nraahuve vaisi mpo vekya variananrave? qiate, tihata nrunkro, tita.

²¹ Mwitanahua mwitaa tuvaro mwi entara Iesusiva nraakye qora airi nriqa vuhuave, vaanavanto utaqi varuhuave, mwihua kyugema nyatero vu qipa vuhua airi mwiva ntapairi kyova varura.

²² Mwiva variqaro Ioniva sito vaisitana timwa nyinro tiqaro, Nkyetana mwaini nrumu variqata taqaarave, riaarave, nrumu ntanteta uro Ioninra timwa mwiate. Vu qipa vihua qaiqaa taqe variavo. Kyuqu uaqiamma vihua qati nrohi variavo. Tauma rumpuaravanto utihua tavanta vihata qati variavo. Nraato tita vihua qaiqaa qua qatima riaavo. Qutu quahua sivita qatima variavo. Vehi nraakye qoravanto Kotira qua mwaanra kyuqe qua mwaanra nrumu riaavo. Ekyaa mwi quara uro Ioninra timwa mwiate.²³ Nianra hia taara vu nraato tiraitiro, kepuqyaqama kyero kuaa vu nraato nraahu tuqiro vi variariva, mwivama qamwateqaro variananrove, tiro.

²⁴ Iesusiva mwitaa tuvata Ioniva sitotanahua nrumu ntanteta vuhuvaro Iesusiva nraakye qora ntuvantuama vita varuhua Ioninranra timwa nyinro tiqaro, Nkye haaru nanra inraikya taqarerata qumina mwataqaa vurave? Toqavanto tiharo omwa ahikyavanto hini viro hini nrinro hira taqarerata vurave iho?

²⁵ Nkye hia mwia taqarerera vurave. Nkye nanra inraikya taqarerata vurave? Tuavaaqqa kyuqera ututo vaisira taqarerata vurave iho? Qaqao, tuavaaqqa kyuqera uti varia vaisihuia hia quminasata variarave. Mwi vaisihuia nronra vaisi vuni variahua nraamwuqi nraahu variarave.

²⁶ Nkye nanra inraikya taqarerata vurave? Kotira qua qovarama kyora poropeti vaisi taqarerata vurave? Qutaave, mwia taqarerata vurave. Qio kyai nte nkyi timwa nyianrita riaate. Nkye mwi entara poropeti vaisi nraatara kyai vaisira taqorave.²⁷ Kotira mpukuqi Kotiva Ioninranra mwitaama tiro:
Taqante, ni qua timwa nyiani vaisira nte titaairo
mwiva nraante i vuni viqaro i aanra
terama mwataananrove, turave, tiro.

(Marakai 3:1)

²⁸ Iesusiva mwitaa timwa kyero mwiva mwihuara tiqaro, Kyai nkyi timwa nyianrita riaate. Mwatani mwatataa nraakye qorahua variavaro Ioniva ekyaa mwihua nraatara kyaivama variho. Ioniva mwitaama variharo nraakiara Kotiva ntaqikyiani nraakye qorahuaqitairo pataquia variariva mwiva nraahuma Ioninra nraatara kyaananrove, tiro.

²⁹ Iesusiva mwitaa tuvata qumina nraakye qoravata, taakisi vare varuhuavata, mwihua Ioniva nramanri nyuhuara tita, mwihua Iesusira qua rieta tiqata, Qutaaqama kyero Kotiva avuqavu hi varivave, tita.

³⁰ Mwihua mwitaa tuvata Parisinramuwvata mwaanra okyara ti varuhuavata, mwihua hia Ioniva tiri nramanri timwianrive tuhuara tita, mwihua Kotiva hinani vi aanranra mwoqa mwunra.

31 Mwihua mwitaama varuvaro Jesusiva tiqaro, Mate mwaa entara varia nraakyе qorahua nanra inraikya votima kyetave variavo? Kyai nkyi timwa nyiankye.³² Mwihua nraaqiaranramwuvanto mwatukyaqaa tutiqarerata mwatakyaa vita variantema kyeta variavo. Nraaqiara mwihua tutiqeqata nkyiari henahuara tiqata, Tire ntoma vaara vuate varurata nkye ihi ntaataara vahatama nkye hia ihi ntaavo. Tire tutiqeqata nkye ntate ihira turata nkye ntataataara vahatama nkye hia ntataavo, qiarave. Mate mwaa entara variahua mwihua votima kyeta variavo.

33 Ioniva nramanri nyinrenro nri ntero mwiva kyara aurama tero uainivata hia nrovata nkye mwianra vaana kyapata varivave qiarave. ³⁴ Nte mwatanu mwata taiva nri ntena, nte kyaravata nramanrivata nrena nruqatama nkye tiqata, Mwi vaisira taqaate. Mwiva inraanrama kyero kyara nre varivave. Mwiva uaini nreqanro ueraqama vi varivave. Mwiva taakisi vare variahuaavata, uaquia hia vaisihuavata, totiqa hi varivave, qiarave.

35 Qio quavanto kyuqe qua vahirera, mwi quara riemwaqiro quariva taqairaro kyuqe qua nraahu vahiananrove, tiro. Mwitaa turama.

Iesusiva Parisi vaisi nraamwuqi vuvaro nraakyе mpovanto Iesusir-aqaa vahamwenra qu mwatora

36 Mpo enta Parisi vaisi mpovanto Iesusirara tiqaro, Nrinra ni nraamwuqi kyara nraante, tuvaro Jesusiva mwia nraamwuqi kyara nranrenro vuva uro mwia nraamwuqi mwatakyaa viro kyara nre varura.

37 Mwiqi nre varuvaro mwi mwatukyaraqi nraakyе mpovanto airi vaisivata api nrohi varu nraakyeva Jesusiva Parisi vaisi mwia nraamwuqi kyara nre varurara riora. Riero mwiva ori taqu vahamwenra kyuqe mwunta vura varero uro³⁸ Jesusiva kyuqu tututero kyara nre varura mwia kyuqu tarani variqaro ntate varuvaro mwia nruqunruvanto Iesusira kyuquqaa tumu ntuvaro nai qiata kyaahiqo nruka kyero mwia kyuqu mota kyero vatero vahamwenra kyuqe mwunta vura mwia Iesusira kyuquqaa qu mwatero.

39 Qu mwate varuvaro Parisi vaisi mwiva Iesusirara nrinra ni nraamwuqi kyara nraante tuva taqero nai riero tiqaro, Jesusiva poropeti vaisivanto varitirio, mwiva mwia tu varai nraakyera okyara ntapihiro mwiva uaquia hi kyaiqara utiravata ntapihitirio, tiro.

40 Parisi vaisi mwiva mwitaama riovaro Jesusiva mwianra tiqaro, Saimonio, nte qua mpo i timwa mwinrenrave, tuvaro Saimoniva tiqaro, Mwaanra ti variara vaisio, qio timwa mpiraqe riaankye, tiro.

41 Tuvaro Jesusiva timwa mwinro tiqaro, Vaisi taaratanavanto kuua vaisi mwiaqaaataita munima varareru huvaro mwiva vaisi mpo 100 kinaa mwinro vaisi mpo mwia 10 kinaa mwunrave.

42 Nyuvata mwitanahua mwi munimanra nramwa kyeta nai mwiva hia qioqa huvata varuvaro mwiva mwitanahuara tiqaro, Hia nkyitana nyitau munimanra nina mpiae qianinrave. Qaqirama kyauqo, turave, tiro.

Jesusiva mwitaa timwa kyero mwiva Saimoninra kyapara hiro tiqaro, Mwitanahuaqitairo tavave munima nyi vaisira mwianra nronraqama kyero qamwataaananrove? tiro.

⁴³ Iesusiva mwitaa tuvaro Saimoniva tiqaro, Qio munima nronraqama kyero varai vaisivama nronraqama kyero mwianra qamwataaanrove, tiro. Tuvaro Iesusiva tiqaro, Ntapihi kyerama tira hiaro, tiro.

⁴⁴ Iesusiva mwitaa timwa kyero mwiva tuqasaa viro Saimoninranra tiqaro, Mwaa nraakyera taqaante. Nte i nraamwuqi nrumu varuqara e hia nramanriqtaira ni kyuqu hiqama mataararo mwaa nraakyeva nai nruqunruqotairo ni kyuqu hiqama materoma nai qiata kyaahiqotairo ni kyuqu nruka mataih. ⁴⁵ Ni qua mwanteqarama e hia ni motaararo mwaa nraakyeva nte nri ntauraqaatairo ni kyuqu motaqiro vi variho. ⁴⁶ E vahamwenra hia ni qiataqaa qu mataararo mwaa nraakyeva vahamwenra mwunta vira ni kyuquqa qu mate variho.

⁴⁷ Mwianra rieqanama nte iara mwataama tina. Nraakye mwaava Kotira qua airi qua nteqa kyaihana nte ekyaa mwi quara nruka mwataurara tiro, mwiva nronraqama kyero ni qamwata mate variho. Nte vaisi mpo qora qua pataqia nruka mwataariva mwiva ni pataqia qamwata mataaanrove, tiro.

⁴⁸ Iesusiva mwitaa timwa kyero mwiva nraakye mwia timwa mwinro tiqaro, E Kotira qua nteqa kyaananra nrukama mwatauqo, tiro.

⁴⁹ Iesusiva mwitaa tuvata nraamwu mwiqi kyara nranrenrata nrumu varuhua nkyiari nai timwa mwi nai timwa mwi hita tiqata, Mwaa ta vaisiva variqarove Kotira qua nteqa kyaananra nruka mwatauqo tiho? titi.

⁵⁰ Mwihua mwitaa ti varuvaro Iesusiva nraakye mwianra tiqaro, E nianra quttaaqama kye rieqara ni kyaahaqa hiarivave qiararoma Kotiva i vitaiho. I mwutukya qihakyama vahirara quante, tiro. Iesusiva turama.

8

Nraakye mponramwuvanto Jesusira vataqi vura

¹ Mwia nraakiara mpo enta Iesusiva mwatukya mpoqi mpoqi nrohiqaro Kotiva nraakye qoraqaa ntaqikyiani quara kyuqe qua timwa nyiqiro vura. Mwia nraaqiara 12 nramwuvanto mwia vata vuvata ² nraakye mponramwuvantovata mwia vata vurama. Nraakye mwinramwuhua tauraa vaanavanto mwihuavata varuhuave, nriqa vuuhuave, varuvaro Iesusiva mwihua kyuqema nyatovata mwihua Jesusira vataqita vurama. Mariaava mwianra Makataranyaavave tura tauraa Iesusiva mwiaqitairo vaana 7 nramwu titovata nritare vu nraakyeva varuvaro ³ nraakye mpo Iohaanaanra mwia vaativanto Kusaava vaisi nronravanto variqaro Herotira opisi nraamwuqi kyaiga vare varura. Nraakye mpo Susaanaavavata, airi nraakyevata, Jesusira vataqi viqata nkyiari munima kyeqata Jesusiravata mwia nraaqiaramwuvata kyaahaqamaqita vurama.

Kyara humwu iso quaraqaa ntumwa kyero tura (Matiu 13:1-9; Maaki 4:1-9)

⁴ Mwatukya mpoqi mpoqitaita nraakye qora Iesusiva hunani nrumu ntuvantuuma vita varuvaro Iesusiva mpo quaqaa ntumwa kyero timwa nyinro tiqaro, ⁵ Vaisi mpovanto kyara vara tirero humwu isaqiro vurave. Mwiva isaqiro vuvaro mpohuva aanraqa tumu ntuvata

vaisivanto vita nrita hiqata kyuqu nte kyovaro nyaamwavanto nrumu nramwa kyorave.

⁶ Humwu mponramwuvanto ori mwataqaa tumu ntua qamwan-rama qupiqa viro aahara mwataqaara tiro, aaharama vurave.

⁷ Humwu mponramwuvanto uakukya uvi auqu vahuraqi tumu ntua uakukya kyapata qupiqovaro uvi auqu vahu uakukyava ntumwaqu kyovaro hia qupiqorave.

⁸ Humwu mponramwuvanto mwata kyuqeraqi tumu ntua kyuqema kyero qapiqero uro tamwa airi riemwa torave, tiro. Iesusiva mwitaa timwa kyero mwihua timwa nyinro tiqaro, Nkyi nyaato vahirera, mwaa quara okyara ntapihi kyeta riaate, tiro.

⁹ Iesusiva mwitaa timwa kyero varuvata mwia nraaqiaranramwuvanto mwia kyapara hita tiqata, Vaakya mpo quaqaa ntumwa kyera qiananra mwia okyara tiri timwa timwinraqe tire riaare, tuvaro ¹⁰ Iesusiva mwihua timwa nyinro tiqaro, Kotiva nraakye qoraqaa ntaqikyiani quara uqeta taira, mwi quara Kotiva nkyiara mwihua qati kyairata mwi quara okyara riaate timwa kyero, qumina nraakye qorara mwi quara okyara hia vutu kyera timwa nyiante tirara tina, nte mpo quaqaa ntumwa kyena mwihua timwa nyunrave.

Nte mpo quaqaa ntumwa kyeqana
mwihua timwa nyianrita mwihua taqequatavata
hia ntapihi kyeta taqevarave.
Mwihua mwi quara rieqatavata
hia mwia okyara ntapihivarave.

(Aisaiaa 6:9)

¹¹ Iesusiva mwitaa timwa kyero mwiva nai nraaqiaranramwu timwa nyinro tiqaro, Vaakya mpo quaqaa ntumwa kyena timwa nyunra mwia okyara timwa nyinrenrave. Humwukyanaa mwia Kotira quama vaiho.

¹² Humwu aanraqaa tumu ntu quara mwia okyara vahirero vaisi mponramwuvanto Kotira qua riaavarso Saataaniva nri ntero tiqaro, Mwihua huvantu kyero sitaankyorave, timwa kyero mwihua su nyaato mwutukyaqitairo mwi quara ntavihi kyero varairave.

¹³ Humwuvanto ori mwataqaa tumu ntiro vahura, mwia okyara vahirero nraakye qoravanto Kotira qua rieta mwi quarara pataqia qamwata kyeta variavaro quavanto hia mwihua utaqi tuqa tuta kyero vahata mwihua Kotira qua riemwaqita quavaro mpovanto tiqaro, Nrivaqe uaquia hi kyaiqara utuare, tihata mwihua mwia qua rieta Kotira qua qaqira kyaarave.

¹⁴ Humwu mponramwuvanto uakukya uvi auqu vahuraqi tumu ntu quara, mwia okyara vahirero nraakye qoravanto Kotira qua rieta mwiaqaataita mwihua nkyiari vataa inraikyararave, kyaiqarave, nkyiari mwatani variqata qamwaterarave, mwi inraikyarara nraahu nronraqama kye rieqata, mwihua Kotira qua qaqira kyeta hia kyuqe tamwa riaintema kyeta riaarave.

¹⁵ Humwu mponramwuvanto mwata kyuqe hiraqi tumu ntiro vahura, mwia okyaravanto vahirero nraakye qoravanto Kotira qua rieta nkyiari su nyaato mwutukyaqitai mwi quarara riemwaqita vita kepukyaqama kyeta variqi viqata kyuqe tamwa riaintema kyeta riemwataarave, tiro.

*Iesusiva omwaqaa qua ntumwa kyero tura
(Maaki 4:21-25)*

¹⁶ Iesusiva mwitaa timwa kyero mwaa quara timwa nyinro tiqaro, Hia mpovanto omwa cupi kyero tave vara kyero mwiaqaa ntumwaqu tairave. Hia mpovanto omwa cupi kyero tainta mwemwaqi veta vatairave. Vaisivanto omwa cupi kyero mpohuavata omwa mwia taqaate tiro, nyaamwuni viri vatairave.

¹⁷ Mate mwaa entara uqeta taaninra nraakiara vara qovarama kyero qoqaa nraahuma vataananrove. Mate ntumwaqu taaninra nraakiara puaama kyero omwa itaaninraqaa uro vataananrove.

¹⁸ Vaisi mpovanto mpo inraikya vataaninra Kotiva mpoqiaavata mwiananrove. Vaisi mpovanto hia mpo inraikya vataariva tiqaro, Nte pata inraikya nraahu vatauqo, qianinra mwiavata Kotiva ekyaa vara kyaananrove. Kotiva mwitaa hirara tita, nkye raurukyeqa mpo qua mpo qua rieqata variate, tiro.

Iesusira vataahua mwia taqarerata nrunra

(Matiu 12:46-50; Maaki 3:31-35)

¹⁹ Iesusiva mwini varuvata mwia nrovavata mwia qatanramwuvata mwia taqarerata nruhua nrumeru taqovata nraakye qora airivanto Iesusira vara ututu varuvatara tita, hia qio Iesusira nraaqani vura.

²⁰ Mwihua varuvaro mpovanto Iesusira timwa mwinro tiqaro, I nrovavata i qatanramwuvata mwaataqa i taqarerata nrumeru variavo, tuvaro ²¹ Iesusiva mwiqi ntuvaantuama vita varuhua timwa nyinro tiqaro, Kotira qua rieqata nrohi variahua mwihuuma ni ntovave, ni kata pakyaahuave, variavo, tiro. Mwitaa turama.

Iesusiva toqa vaururuara qao tuvaro tirema vahura

(Matiu 8:23-27; Maaki 4:35-41)

²² Mpo enta Iesusiva nai nraaqiaranramwuanra tiqaro, Nrivaqe kyaarerera nronra mwaa qareta vutura hini quare, timwa kyero mpotuqi mwaanri ntero mwihua kyapata viro. ²³ Mwihua nramanriqaa vi varuvaro Iesusiva mpotuqi vaite varuvaro nronraqama kyero toqa vaururu utiqaro nramanri ventaqiro viro mpotuqi mwaanri ntero piqa kyovata mwihua nramanriq rauru viva qaumaqa huvata ²⁴ Iesusira nraaqiaranramwuvanto mwiva vaitonani uro mwia vaurama kye tiqata, Nronrao, nronrao, tire qaumama nramanriq ntumwa quanannerave, tuvaro Iesusiva siviro toqa vaururuaravata nramanrianravata qio eqaante tuvaro toqa vaururuvanto taiqa vuvaro nramanrivantumiro tirema naitarama vahura.

²⁵ Tirema vahuvaro Iesusiva nai nraaqiaranramwuanra tiqaro, Tanave nkye nianra kepukyaqama kyeta riaava vaiho? tuvata mwihua aatu hiqata kyauqu ntukikinraaqa teta tiqata, Qikye, mwaa nai ta vaisivave iho? Mwiva qua tiharo toqa vaururuvantovata nramanrivan-tovata mwia qua rie variho, tita. Mwihua mwitaa turama.

Iesusiva vaana kyapata variqiro nrohi varu vaisira kyuqema kyora

(Matiu 8:28-34; Maaki 5:1-20)

²⁶ Mwihua mpotuqi vuhua vutura Kekesaa mwatani uro ntora. Kariri rumpua vutura qarahi hini Kekesaa mwata vahura.

²⁷ Mwihua mwini uro ntovaro Iesusiva mpotuqitairo mwaamwi ntovaro vaisi mpo mwi mwatuqyaraqinaava vaana kyapata variqiro nrohi varuva uro Iesusira qintorama kyora. Vaisi mwiva hia tuavaaqavata

utuva, hia nraamwuqvata vaitova, mwiva vaisi qutuvata varaqita uro ori ataamwuqi vate varuraqi vaitaqiro vi varura.

²⁸ Mwiva Jesusira taqero paa tiro kye vu tiro Jesusira vuqaa nruru tumu ntiro aakyara ntero tiqaro, Iesusio, Kotiva nronravanto nyaamwuni varihara e mwia mwaaquvanto variaro. E ni nataa hierararave nrianro? Po, nte iara hia ni ruantema tuqo, tiro.

²⁹ Jesusiva vaananra vaisi mwiaqitaira nritarerera quante turara tiro, vaana mwiva mwitaa tura. Mwi mwatanaahua vaisi mwiva aatu quankyo tita, mwia seni vara kyeta kyuqu kyauqu rupa tovaro vaanavanto airi nani mwi vaisira tuqara tutovaro mwiva seni mwia ntupe paama kyovaro vaanavanto mwia vara kyovaro vaisi mwiva qumina mwatani vi varura.

³⁰ Mwitaa huvaro Jesusiva vaana mwia kyapara hiro tiqaro, Ena nrutu qiente, tuvaro mwiva Jesusira timwa mwinro tiqaro, ni nutu Airivave, tiro. Vaana airivanto mwi vaisiraqi varuvvara tiro, mwiva mwitaa tura. ³¹ Vaana mwihua Jesusirara po kye tita tiqata, Hia tiri mupi vaanavanto variaraqi titante.

³² Mwitaa timwa kyeta taqovaro quara airivanto vaini taaqiqaa uhiqa nre varuvata vaana mwihua tiqata, Tiri titairage tire quara utaqi uro variare, tuvaro Jesusiva qiove tuvata ³³ vaana mwihua vaisi mwia kyeta quara mwihua utaqi uvvata ekyaa quara mwihua okaiqi hianteta vuhua utontamwanra kyaareraqi ntumwa vita nramanri nreta qutu taiqa vura.

³⁴ Quaranramwu nramanri nreta qutu uvvata mwihuaqaa ntaqikyuhua mwia taqeta hiante vuhua uro mwatukyaqi varuhua ekyaa viti viri timwa nyuvata ³⁵ mwi mwatanaahua mwia taqarerata vuhua Jesusiva varunani uro nteta taqovaro vaanavanto mwia utaqi varuvapo titamwa kyo vaisiva tuavaaqa ututero Jesusira nraaqani mwatakyaas viro mwia vu nraatovanto naitarama uvvaro varuvata mwihua aatu hita.

³⁶ Mwihua aatu hvata vaisi mpo uhua vaakya mwia taqohua nraakye qora mwihua timwa nyita tiqata, Jesusiva mwitaa mwitaama kyaiharo vaisi mwiva kyuqema viho tita.

³⁷ Mwitaa tuvata Kekesa mwatanaa mwihua mpoqama kye aatu hita Jesusirara tiqata, Tiri mwaata mwaisaira quante, tuvaro Jesusiva mpotuqi mwaanri ntero vurama.

³⁸ Mwiva virera huvaro vaanavanto nritarovaro varu vaisiva Jesusirara po tiro tiqaro, Kyai nte ivatama kyena quankye, tuvaro

³⁹ Jesusiva qaqa tiro, E ena mwaatani uro variqarama Kotiva i kyuqema mwatairara nraakye qora timwa nyiante, tiro. Timwa kyero Jesusiva mwia titovaro mwiva nai mwatukyani uro ntero Jesusiva mwia kyuqema mwatorara timwa nyiqiro vurama.

*Iairaasiva Jesusira huntu kyero vura
(Matiu 9:18-26; Maaki 5:21-43)*

⁴⁰ Jesusiva nruru ntantero kyaarera nronra vutura hini tokyani uro ntovata mwia vekya ntuvantuama vita varu nraakye qorahua mwia qamwata mwatora.

⁴¹ Mwitaa huvaro vaisi mpovanto mwia nrutu Iairaasiva, mwiva mwaanra nraamwuqaa ntaqikyi varuva uro ntero Jesusira kyuqusata tumu ntiro po kye tiro tiqaro, Qati ni nraamwuqi nriante. ⁴² Ni naamwunra kuaiku 12 ihi varava qutu quariva pataqia vaiho, tiro.

Nraakye mpovanto Iesusira tuavaaqaqa kyaatu kyora Mwitaa tuvaro Iesusiva Iairaasiravata vuvata nraakye qora airivanto Iesusira vataqita viqata nai rataakye nai rataakye hi varura.

⁴³ Mwitaa huraqinaanra nraakye mpovanto nriqa vuva 12 ihiara tora taqamwaqiro viqaro mpo totaa mpo totaahua uro taqero munima nraahu taiqa kyovaro hia mpovanto mwia kyaahaqa huvaro mwia ruva qati nraahu vahuvaro ⁴⁴ mwi nraakyeva nraakye qora utaqi variro Iesusira mwoqani viqaro Iesusira tuavaaqa vitiqaa kyaatu kyovaro mwia nriqa vuva taiqa vura.

⁴⁵ Mwitaa huvaro Iesusiva kyapara hiro tiqaro, Tavave niqaa tu varaiho? tuvata mwihua tire hiave tuvaro Pitaava tiqaro, Nronrao, nraakye qora airivantoma i tataaqa nriqata nai rataakye nai rataakye hi variqata ivata qakya hiavo, tuvaro ⁴⁶ Iesusiva qaqaq tiro, Mpovanto ni tu varaiho. Nte ntapihi kyauqaro ni kepuuya hinivanto niqitairo viho, tiro.

⁴⁷ Iesusiva mwitaa tuvaro nraakye mwiva nai riero tiqaro, Qikye, vaakyama Iesusiva ni ntapihi kyaiho, timwa kyero kyuqu kyauqu nti varuvaro uro Iesusira kyuqusata tumu ntiro nraakye qora suqaa variqaro Iesusira timwa mwinro tiqaro, Ni mamanta kyuqema quarive tinama, nte i tuavaaqaqa kyaatu kyauquo. Nte mwitaa huqaro ni nriqa viva qamwanrama kyero taiqa viho, tiro.

⁴⁸ Mwitaa tuvaro Iesusiva mwia timwa mwinro tiqaro, Qio ni naamwunrao, e nianra ni kyaahaqa hianinrave qiararoma i nriqa viva taiqa viho. Qioma i mwutukyavanto qihaakya hirara quante, tiro.

Iairaasira nraamwunra kyuqema kyora

⁴⁹ Iesusiva mwitaa ti varuvaro Iairaasira nraamwuqitairo vaisi mpo titova nri ntero Iairaasira timwa mwinro tiqaro, I nraamwunravanto gutuma viho. Mwaanra ti vari vaisira hia ntavaaqaqvav taante, tuvaro ⁵⁰ Iesusiva mwi quara riero Iairaasirara tiqaro, Hia aatu hiante. Nianra kepuuyaqama kyera riemwaqira vi variraro i nraamwunravanto qio variarive, tiro.

⁵¹ Mwitaa timwa kyero Iesusiva mwia nraamwuqi uro ntero qumi-nahua mwipi varuhua sitero uto mwaatani variate timwa kyero Pitaaravata, Ioninravata, Iemisiravata, nraaqiara mwia nrohua qohuavata, mwinramwuhua nraahu sita varero qiaatara mwia qutu vuvata vatoraqi viro.

⁵² Ekyaa nraakye qora mwihua nraaqiara mwianra ntate varuvaro Iesusiva tiqaro, Hia mwianra ntataate. Qiaatara mwiva hiama qutu viho, qati vaitema variho, tiro.

⁵³ Tuvata qiaatara mwiva qutu vurara tita, mwihua Iesusira quara raima mwatovaro Iesusiva qiaatara mwiva qutu vuraqi vera ntero ⁵⁴ qiaatara mwia kyauquqaa tu varero mwianra vera kyero tiqaro, Mwaa qiaataravao, siquante, tiro.

⁵⁵ Mwitaa tuvaro nai mwanraqura naiqi nruvaro mwiva qamwan-rama sivuvaro Iesusiva mwipi varuhuara kyara mwiate tiro.

⁵⁶ Mwitaa tuvata mwia nrohua qohua nrihanrama vita kyauqu ntukikinraaqate varuvaro Iesusiva mwitanahuara tiqaro, Mate mwaa taqaarara hia mpohua timwa nyiate, tiro. Mwitaa turama.

9

*Iesusiva nai nraaqiara 12 nramwu sitovata vura
(Matiu 10:5-15; Maaki 6:7-13)*

¹ Iesusiva nai nraaqiara 12 nramwu nyaanrama kyero mwihua vaisiqitaita vaana siteta nriqa vihua kyuqema nyataate tiro, mwihua nronraqama kyero kepukyia nyinro tiqaro,

² Nkye uro Kotiva ntaqikyi quara nraakye qora timwa nyiqatama nriqa vihuavata kyuqema nyataate, tiro.

³ Mwitaa timwa kyero mwiva tiqaro, Nkye virera hita qatima quate. Hia kyauru quru terave, tuave, kyarave, munimave, tuavaaqa qyaatave, vareta quate. ⁴ Nkye vivaro ta mwatuqyaraqitairove nkyiara qamwateqaro nkyi sitairera, nkye nraamwu kuaaqi nraahu variqi vitama mwi mwatuqyara kyetama quate.

⁵ Nkye vivaro ta mwatuqyaraqitairove hia nkyiara qamwatero hia nkyi sitairera, mwi mwatuqyara qaqlira kyeta nkyetaqaatai ntuvrenrauma kyeta qaqlira tuto kyetama mwihua timwa nyita tiqata, Nraakiara nkye taqevarave, qiate, tiro.

⁶ Iesusiva mwitaa tuvata mwi nraaqiaranramwu mpo mwatuqyara mpo mwatuqyara nrohiqata Kotira qua kyuqe qua timwa nyiqi viqata nriqa vihuavata kyuqema nyatora.

*Herotiva Iesusira okyarara airi nraato tura
(Matiu 14:1-2; Maaki 6:14-16)*

⁷ Iesusivavata, mwi nraaqiaranramwuvata, mpo kyaiqa mpo kyaiqa vare varuvaro mwi quava viro nrinro huvaro Herotiva Kariri mwataqaa ntaqikyi varuva, mwivavata mwi quara riero Iesusira okyarara airi nraato ti varuvata vaisi mponramwuvanto tiqata, Ioniva nramanri nyi varuva qutu vuva qaiqaa siviro nrohi variho, tuvata ⁸ mpo uhua tiqata, Qaqao, tiri haivaqava Iraisaava qovarama viho, tuvata mpo uhua qaqao tita, Tiri haivaqava haaruaa poropeti vaisi mpovanto qati siviro nrohi variho, tura.

⁹ Mwihua mwitaa tuvaro Herotiva nai tiqaro, Nte Ioninra nrunta teqa kyaavarave. Mwihua mpo qua mpo qua ti varia vaisiva mwiva ta vaisivave? tiro. Mwitaa timwa kyero mwiva Iesusira taqarerero uti varura.

*Iesusiva kyara airiqama kyero 5,000 vaisi nyunra
(Matiu 14:13-21; Maaki 6:30-44; Ioni 6:1-13)*

¹⁰ Iesusiva nai nraaqiaranramwu sitovata vuhua uro ntanteta nrumu mwihua nkyiari nrohu mwakyaakyara Iesusira timwa mwuvaro mwivavata riero, mwiaqaatairo Iesusiva hini nraakye qora mwihua mwini kyero nai nraaqiaranramwu nraahu sitero Vetasaitaani vuvata ¹¹ mwini kyo nraakye qorahua mwihua ri ovaro Iesusiva Vetasaitaani virera vuvata mwihua vataqita vuvaro Iesusiva mwihua qamwata nyatero Kotiva ntaqikyiani quara timwa nyinro nriqa vihuavata kyuqema nyatora.

¹² Iesusiva mwitaamaqiro vuvaro huari vuvanto tumi vuvata Iesusira nraaqiara 12 nramwuvanto Iesusiva hunani nri nteta tiqata, Nraakye qora titairata mpo mwatuqyara mpo mwatuqyara vaisi varinani uro vaiteqata kyara vara nraate. Mwaini qumina satave, tita.

¹³ Mwitaa tuvaro Iesusiva qaqao tiro, Nkyetama mwihua kyara nyiate, tiro. Tuvata mwihua Iesusira timwa mwita tiqata, Tire mpereti hini kyauquruvata, tavukya taaratanavata nraahuma vatauro. Nraakyе qora airivanto variavo. Tire munima nronraqama kyetave mwihua kyara vara nyiananrave? tita.

¹⁴ Vaisi kyaara ntirerata 5,000 vaisi airivanto varuvaro Iesusiva nai nraaqiaranramwuanra tiqaro, Nkye nraakyе qorara tivata ntainra vita mposata 50 nramwu varivata mposata 50 nramwu varita mwitaamaqi vitama ekyaa mwatakyaa vita variate, tiro.

¹⁵ Tuvata mwia nraaqiaranramwuvanto mwihua ntainra kyovata ekyaa mwatakyaa vita varuvaro ¹⁶ Iesusiva mpereti hini kyauquruvata, tavukya taaratanavata, vara kyero nyaamwuni taqeqaro Kotirara kyuqeve timwa kyero mpereti nteqa kyero tavukya tukyama kyero nai nraaqiaranramwu nyinro tiqaro, tukyama kyeta mwihua nyiate, tiro.

¹⁷ Nyuvata ekyaa mwihua vikyokyama nreta viti vaati kyovaro qati vhaura, Iesusira nraaqiaranramwuvanto utu kyeta ntutantuto tuara 12 nramwu piqa kyora.

Pitaava Iesusira okyarara tura
(Matiu 16:13-19; Maaki 8:27-29)

¹⁸ Mpo enta Iesusiva nanrianraa variqaro Kotiravata qua ti varuvata mwia nraaqiaranramwuvanto mwiva hunani nri ntovaro Iesusiva mwinramwuhua kyapara hiro tiqaro, Qati nraakyе qoravanto nianra ta vaisirave tiqatave ti variavo? tuvata ¹⁹ mwinramwuhua tiqatama, Mponramwuvanto iara mwiva Ioniva nramanri ni varu vaisivave ti variavata mponramwuvanto iara mwiva Iraisaavave ti variavata mponramwuvanto iara mwiva haaruua poropeti vaisivanto qati siviro nrohi varivave ti variarave, tita.

²⁰ Mwinramwuhua mwitaa tuvaro Iesusiva mwinramwuhuara tiqaro, Mpo nkyenramwuve? Nkye nianra ta vaisivave tiqatave variavo? tuvaro Pitaava mwia timwa mwinro tiqaro, E Kotiva titava, Mesaiaavanto variaro, tiro.

²¹ Pitaava mwitaa tuvaro Iesusiva kepukyaqama kyero qao timwa tero mwinramwuhua timwa nyinro tiqaro, Nkye mwi quara mpohuavata hia timwa nyiate, tiro.

Iesusiva nai qutu quaninranra tura
(Matiu 16:20-28; Maaki 8:30-9:1)

²² Iesusiva mwitaa timwa kyero nai nraaqiaranramwu qaiqaa timwa nyinro tiqaro, Nte mwatani mwatatai nraaqiaravave. Nte nriqa quani inraikyara varaqina quarita Iutaa nronra vaisinramwuvata, Kotira kyaiqa vara mwate varia vaisihua mwihua nronra vaisinramwuvata, mwaanra okyara ti varia vaisihuavata, mwihua ni qoririma matevarave. Ni rukyaivaqe nte taarampo enta varina qaiqaa qati siquaninrave, tiro.

²³ Mwitaa timwa kyero Iesusiva ekyaa mwinramwuhua timwa nyinro tiqaro, Ni pataqiro nrianri vaisiva, mwiva nai mwutukya vahiani inraikyara qaqira kyero vaisi rukyeta hiritaa kyatarira mwia mpo enta mpo enta vara qu varero ni naakiara nriananrove.

²⁴ Mwaa mwataraqaa nai qati variqiro quaninranra nraahu nronraqama kyero riaariva, mwi vaisiva ekyarama qutu quananrove.

Vaisivanto nianra riemwaqiro viqaro uro qutu quariva, mwi vaisiva ekyaa enta qati variqiro quananrove.

²⁵ Vaisivanto qati variqiro viqaro ekyaa mwata mwaaqaanaa inraikya ntuvantuama kyero vatero mwiva nai qutiro viro raupirima virera, nataama kyerove mwi inraikyava mwia qio kyaahaqa hiananrove? Hia qio mwia kyaahaqa hiananrove.

²⁶ Vaisi mpovanto nianravata ni quaravata kyauruariva, mwi vaisiva variraqe nte mwatani mwatatai nraaqiarava variqana nte nraakiara tumuani entaraqaa nai mwi vaisiraravata kyauruuinrave. Mwi entara ni kora peqa okyaravanto niqaatairo ntuvaahe variraqe nte nyaamwunyaahuavata tuminrenrave. Mwi entara nte nai mwi vaisiraravata kyauruuinrave.

²⁷ Nte qutaama tuqo. Vaisi mponramwuvanto mate mwaa mwaini sivita variahua, mwinramwuhua hia qumina qutu vivarave. Mwinramwuhua Kotiva ntaqikyianinra taqetama qutu vivarave, tiro.

Iesusira mwamwanta kyuqe mwamwanta kyuqu vura

(Matiu 17:1-13; Maaki 9:2-13)

²⁸ Iesusiva mwi quara timwa nyi taiqa kyero kuua uiki vara kyero mwiva Pitaaravata, Ioninravata, Iemisiravata, mwinramwuhua nraahu sita varero Kotiravata qua tirero taaqiqara vura.

²⁹ Iesusiva Kotiravata qua ti varuvaro mwia virivanto kyuqu viro mpo qarama vuvaro mwia tuavaaqavanto egarori tuavaaqa itero takyuqi varuvata ³⁰ qamwanrama kye vaisi mpotanavanto qovarama vita Iesusira vatama kyeta qua ti varura. Mwitana nyutu Mosesivavata Iraisaavavata.

³¹ Mwitanaqaatairo nyaamwuni Kotiva hu inraikyava itero takyuqi varuvata mwitanahua Iesusiravata variqata Iesusiva Kotiva tuntema kyero Ierusaremini qutu quani quara timwaqi vura.

³² Mwihua ti varuvata Pitaaravata, mwia henahua mwitanahua-vata, suruara huvata vaita kyeta sivita taqovaro Iesusiraqaatairo nyaamwunyaa inraikyavanto itero takyuqi varuvato varuvata vaisi taaratanaavanto Iesusira vatama kyeta sivita varura.

³³ Iesusiravata varu vaisitanahua virera huvaro Pitaava Iesusirara tiqaro, Nronra vaisio, kyuqemama tirenramwu ivatama kyeta varuro. E qiove tirera, tirenramwu haraara nraamwu taaramponramwu hoqa taare. Iara mpo, Mosesirara mpo, Iraisaarara mpoma kyeta hoqa nyataare, tiro. Pitaava hia nai tu quara ntapihiraitiro, apiqama kyero mwi quara tura.

³⁴ Pitaava mwitaa ti varuvaro tonamwuvanto qovarama viro mwihua ntumwaqu kyovata Iesusira nraaqiaranramwuvanto mwi inraikyara taqorara aatu hi varura.

³⁵ Mwitaa huvaro quavanto tonamwuqitairo tiqaro, Mwaa ni maaque. Nte mwaa mwi vaisirave timwa kyena mwia mwatama taurave. Nkye mwia qua nraahu riaate, tiro.

³⁶ Mwi quara timwa nyi taiqa kyovata mwinramwuhua taqovaro Iesusiva nanrianraa varuvata mwihua tirema variqata mwi entara mwi inraikyara taqorara hia mpohuavata timwa nyunra.

Iesusiva nyaako mpoqitairo vaana titovaro vura

(Matiu 17:14-21; Maaki 9:14-29)

³⁷ Mwia qanranraa mwinramwuhua taaqi mwiaqaatai utonte vuvata nraakyе qora airivanto nrumu Iesusira huntu kyora.

³⁸ Huntu kyovaro vaisi mpovanto nraakyе qora utaqitairo aakyara ntero tiqaro, Mwaanra ti variara vaisio, po, qati e nrinra nrumu ni maaqu taqaante. Mwia ni nraaqiara kuaiqia mwata taurave.

³⁹ Vaanavanto tauraa ni maaqu tuqara tutaiharo mwiva qua aakyara timwa kyeqaro mwiva kyuqu kyauqu tuto tuto/ato ato hi variharo taaraparavanto nraahu mwia nroqitairo nri varirave. Mwitaamaqi viqaro vaanavanto hia qamwanrama mwia tuta kyaraitiro, qati nraahu mwia tutero variqaro mwia mpoqama kyero ntuqutu kyarero uti variho. ⁴⁰ Nte i nraaqiaranramwuanra tiqana, Po, qati vaana mwia titate, tuqata mwihua mwia titavarovata hia nritarero virave, tiro.

⁴¹ Vaisi mwiva mwitaa tuvaro Iesusiva tiqaro, Nkye mwaa entara varia nraakyе qorahua nkye kyuqe aanraqaa nraahu nrohiataara vahita nkye hia avuqavu hi aanranraqaa nrohi variavo. Nkye Kotirara qumimaqama kyeqatama hia mwianra riaavo. Qikye, nkye ni popohaira uti variavana nte nataama entave nkyi kyapata variqi viqanave nkyi kyaahaqa hianinrave? tiro.

Iesusiva mwitaa timwa kyero mwiva vaisi mwianra tiqaro, Ena mwaaqu vita varera nriante, tuvaro ⁴² mwiva nai mwaaqu vita varero nri varuvaro vaanavanto mwia mwaaqu ntutahaa kyovaro mwiva mwatasata tumu ntuvaro kyuqu kyauqu *tuto tuto/ato ato* hi varuvaro Iesusiva vaana mwia inronrama kye titamwa kyero, nyaako mwia vara qioqama kyero mwia vitaqiro iro nai qora mwunra.

⁴³ Mwia mwuvata ekyaa nraakyе qoravanto kyauqu ntukikinraaqata kyeta tiqata, Qikye, Kotiva kepukyavanto variho, tita tura.

*Iesusiva nai qutuaninranra qaiqaa vutu kyero timwa nyunra
(Matiu 17:22-23; Maaki 9:30-32)*

Nraakyе qoravanto Iesusiva mpo kyaiqa mpo kyaiqa varorara kyauqu ntukikinraaqate varuvaro

⁴⁴ Iesusiva nai nraaqiaranramwuanra tiqaro, Nte nkyi timwa nyiani quara hia taunru kyaate. Mpovanto ni mwatani mwatatai nraaqiara qovarama kyairata ni ntavaaqavuqita uro vaisi kyauquqi kyevarave, tiro.

⁴⁵ Iesusiva mwitaa tuvata mwia nraaqiaranramwu mwi quara okyara hia ntapihi kyeta riora. Iesusira nraaqiaranramwuvanto mwi quara hia ntapihi kyeta riaate tiro, mwi quara okyaravanto uqeta vahuvata mwihua aatu hiqata hia mwi quara okyarara Iesusiva kyapara hura.

*Tiriqitairo tavave vunyaa vaisivanto variananrove tura
(Matiu 18:1-5; Maaki 9:33-37)*

⁴⁶ Iesusira nraaqiaranramwuvanto tavave tiriqitairo vunyaa vaisivanto variananrove timwa kyeta inronra hi varuvaro

⁴⁷ Iesusiva mwihua su nyaatoqi vahu quara ntapihi kyero Iesusiva nraaqiara pata mporu vita kyero nai nraaqani vatero ⁴⁸ mwihua timwa nyinro tiqaro, Vaisi mpovanto nianra rieqaro nraaqiara pata mwataa hianinra qamwata mwateqaro mwiva nivatama qamwata mataaananrove. Mwiva nianra qamwateqaro mwiva Kotiva ni titairaravatama qamwata mwataaananrove. Tavave nkyiqitairo pataqiaru utu quariva, mwivama nkyi vuni variqaro nrutu nronra vataava variananrove, tiro.

*Vaisi mpovanto Iesusira nrutu nteqaro kyaiqa varora
(Maaki 9:38-40)*

⁴⁹ Iesusiva mwitaa tuvaro Ioniva tiqaro, Nronrao, tire taqauraro vaisi mpovanto i nrutu nteqaro vaana tite varirave. Mwiva hia tirivatama kyero i vataqiro nrohi variva mwitaa ihatara tita, tire mwianra eqaante timwa kyeta mwia antua kyauro, tiro.

⁵⁰ Mwitaa tuvaro Iesusiva Ioninravata, hini mwihuavata, timwa nyinro tiqaro, Nkye hia mwitaa hiatararave. Hia mwia antua kyaate. Mpovanto hia nkyi uaqiamma nyataariva, mwiva nkyi kyaahaqa hiari-vama variho, tiro. Iesusiva turama.

Sameriaavanto hia Iesusira qamwata mwatora

⁵¹ Iesusira vitero nyaamwuni quariva qaumato vahuvaro Iesusiva Ierusaremini quari vu nraatova nraahu vahuvaro mwiva aanraqaa viro.

⁵² Aanraqaa viqaro Iesusiva nai nraaqiaranramwu sitovata mwihua nraante vuhua uro Sameriaani mwatukya mpoqi uro nteta Iesusiva vaitaaninra tera hirera huvata mwi mwatanaahua qaqao tita,

⁵³ Iesusiva Ierusareminianra nrinrenra hiama qio mwaini vaitaanarrove, tura.

⁵⁴ Mwitaa tuvata Iesusira nraaqiaratana Iemisikya Ionikyatana mwi quara rioraro raraqa tovatatana mwihua Iesusirara tiqata, Nronrao, e qiove tiraqe tiretana nyaamwunianra aakyara qiararo qiaranto tumu mwi mwatanaahua itamwa taiqa kyaarive, tita.

⁵⁵ Mwitanahua mwitaa tuvaro Iesusiva tuqasaaviro mwitanahua inronra hiro tiqaro, Hia mwitaa hiate, tiro.

⁵⁶ Mwitaa timwa kyero Iesusiva nai nraaqiaranramwu kyapata mpo mwatukyaqira vurama.

*Iesusira vataqita virera uti varuhua
(Matiu 8:19-22)*

⁵⁷ Mwihua aanraqaa vi varuvaro vaisi mpovanto uro ntero Iesusirara tiqaro, Nte i nraaqiara varirerave. E taini tainive vinanrani nte i vataqina virerave, tiro.

⁵⁸ Mwitaa tuvaro Iesusiva mwianra tiqaro, Haunri e paparuqa hivorave. Qaakyau vairivanto nai nraamwu nruaunru tairaqui vaite varirave. Nyaamwavanto nai nraamwuqi vaite varirave. Nte mwatani mwatatai nraaqiarava vaitaari nraamwuva hia vaiho, tiro.

⁵⁹ Mwitaa timwa kyero mwiva vaisi mpora ni pataqira nriante tuvaro mwi vaisiva tiqaro, Kyai nte ntena kora nraante uro quntamwa tena nrumu i vataqina quankye, tuvaro ⁶⁰ Iesusiva qaqao tiro, Qutu qua vaisihua votima kye varihua mwihua qioma qutu quaninra mwi quntevarave. E uro Kotiva ntaqikyiani quara nraakye qora timwa nyiante, tiro.

⁶¹ Iesusiva mwitaa tuvaro vaisi mpovanto tiqaro, Nte i vataqina vireranave. E qiove tiraqe nte quariva uro ntena nramwunaahua kyauqu nyina vuqo timwa kyena nriankye, tiro.

⁶² Mwitaa tuvaro Iesusiva mwianra tiqaro, Qaqao, ni kyaiqa tohara tero mwiaqaatairo mpo inraikyara rieqaro ni kyaiqa qaqira kyero quari vaisiva hia qio Kotiva ntaqikyi mwatukyaraqi quananrove, tiro.

10

Iesusiva vaisi 72 nramwu sitovata vura

¹ Nronravanto mwitaa timwa kyero mwiva vaisi 72 nramwu nronraqama kyero mwihua sitero tiqaro, Nkye taaratana taaratana viqata nte virera hiani mwatukyara mpo mwatukyara mpo mwatukyara nkye nraante ni puni quate, tiro.

² Iesusiva mwitaa timwa kyero mpo quaqaa ntumwa kyero timwa nyinro tiqaro, Kyara airivanto keko tihata mwia vantu vareta nrihua hia airivanto variavo. Nkye aakyo qora kyapara hivaro mwiva kyaiqa vaisi mponramwuvata sitairata uro kyara vantuate.

³ Qio nkye quate. Nte nkyi sitaarita nkye sipisipi nraati votima kyeta qaakyau vairi varinani vivarave. ⁴ Nkye viqatama hiama munimave, tuave, kyuqu nraamwumate inraikyarave, vareta quate. Aanraqaa viqatama hia nkyi antueqata qua tihua qua mwantaate.

⁵ Nkye nraamwuqi uro neta nraamwuqi varihua qua mwanteqata mwataama qiate, Kotiva nkyi qamwata nyatairaro nkyi mwutukyavanto qihakyama vahirata variate, qiate.

⁶ Nkye mwitaa timwa kyeta taqaivaro vaisi mpovanto mwi quarara qamwata kyero varirera, Kotirara aakyara nteqata mwi vaisira qamwata mwataante qiate. Taqaivaro mpovanto mwi quarara hia qamwata kyero varirera, hia mwi quara mwia mwiate.

⁷ Kyaiqa vaisivanto nai kyoqaa varairara tita, nkye mwatukyara mpoqi uro variqata nraamwu kuaaqi variqi vivata mwihua nkyi kyarave nramnive nyinra mwia nraahu nreqata variate. Hiama mpo nraamwu mpo nraamwuqi nrohiqata kyara vara nraate.

⁸ Nkye mwatukyara mpoqi uro ntaivata mwi mwatanaahua nkyi qamwata nyateta tirivata variate tivera, mwihua nkyi nyi kyarara mwia nraahu nreqata ⁹ mwi mwatukyaraqi nriqa virata varihua kyuqema nyateta mwi mwatanaahuara tiqata, Kotiva ntaqikyiariiva qaumatoma vaiho, qiate.

¹⁰ Nkye mwatukyara mpoqi uro ntaivata mwi mwatanaahua hia nkyi qamwata nyateta hia tirivata variate tivera, qaqira kyeta aanraqaa nrumu variqata ¹¹ nkyetaqatai ntovenrauma kyeta mwitaama timwa nyate, Kotiva nraakye qoraqaa ntaqikyiari entava qaumato vahita tire mwi quara nkyi timwa nyinrenrata nrunruhuave. Nrunrata nkye tiri qoririma timwataavata, hia qaiqaavata uro ntanteta nriananrave, qiate.

¹² Nraakiara Kotiva ekyara entaqaa ko qiani entara Sotomi mwatanaahua qua nronra varavata nkye mate ni qua rieta qoririma kye varihua nkyema qua nronra mpoqiyavata varevarave.

*Nraakye qora Iesusira qoririma mwatohuara po tura
(Matiu 11:20-24)*

¹³ Po, nkye Korasini mwatukyani variahuave. Po, nkye Vetasaitaa mwatukyani variahuave. Nkye taqevarave. Nte nkyi suqaa nronra kyaiqa varauuntema kyero mpovanto Taiaa mwatanaahuaqivata Sotomi mwatanaahuaqivata vara nyatotirio, mwi mwatanaahua qamwanrama kyetama tuavaaqa nrihi kyaama vara utu vareta hora vara qu vareta qora aanra qaqrira kytirio.

¹⁴ Ekyara entaqaa Kotiva mwi mwatanaahuqaa qua nronra vatero nkyiqa qua nronra mpoqiyavatama vataananrove.

¹⁵ Po, nkye Kapenaami mwatanaahua nkye tiqata, Tire nronraqama vita nyaamwuni quananrave, qiaovo. Qaqao hiave. Nkye hia ni qua riaara kyaara Kotiva nkyi vara kyero qiaqi kyaananrove, tiro.

¹⁶ Jesusiva mwitaa timwa kyero nai nraaqiaranramwu timwa nyinro tiqaro, Nkyi qua riaari vaisiva ni quavata riaananrove. Nkyi qoririma nyataariva nivata qoririma mataananrove. Ni qoririma mataari vaisiva Kotiva ni titairavatama qoririma mwataananrove, tiro.

Iesusiva 72 vaisinramwu sitohua uro ntanteta nrunra

¹⁷ Jesusiva mwitaa timwa kyero vaisi 72 nramwu sitohua uro nrohita qaiqaa uro ntanteta mwihua qamwata kyeta nrumu Iesusirara tiqata, Qikye, nronrao, tire i nrutu nteqata vaanavata sitaurata nritare quavo, tita.

¹⁸ Mwihua mwitaa tuvaro Jesusiva nkyiari timwa nyinro tiqaro, Nte taqe varuqaro Saataaniva nyaamwusairo aaquakyaavanto tintema kyero tumu ntiho. ¹⁹ Nkye riaate. Nte nkyi nronraqama kyauqata nkye varivaro quaihave, vaisi ruani tovesivave, varirata nkye mwivau qatima kyuqu ntamwaqi vivarave. Nkye qioma nkyeta nramwutaa Saataaninra nraatara kyaivaro hiama nkyi ruananrove.

²⁰ Nkye vaanavanto nkyi qua riaira, mwianra hia qamwataate. Nkyi nyutu nyaamwuni qara ntumwa taira, mwianra rieqatama nkye qamwataate, tiro.

Iesusiva qamwatora

(Matiu 11:25-27, 13:16-17)

²¹ Jesusiva mwitaa tuvaro Kotira mwanraquravanto mwia kepukyaqama kyovaro mwiva qamwata kyero variqaro Kotirara tiqaro, Ko, e nronravanto nyaamwuvata mwatavata ntaqikyi variaravave. E mwi inraikyara mwi inraikyara tuqeta tera hia nronra vaisi ekyaa okyara taqaa vaisihua nyaamwutaraitira, mwi inraikyara qumina vaisi nyaamwute variananranra tina, nte i nrutu tuaaherauquo. Eo ko, e ena mwutukya vahira mwitaa hiataaiharara tirama, mwitaa hiaro, tiro.

²² Jesusiva mwitaa timwa kyero mwiva tiqaro, Ni kova nianra ekyaa inraikyaqaa ntaqikyante tirave. Hia qumina vaisivanto ni mwia mwaqaqu okyara ntapihiarave. Ni kova nai nraahu ni okyara ntapihi kyairave. Hia qumina vaisivanto ni kora okyara ntapihiarave. Nte mwia mwaqqavanto nraahu mwia okyara ntapihi kyaurave. Nte tahuave timwa nyiataa hiraqe timwa nyianrihua, mwihuavatama ni kora okyarara ntapihi kyeta riemwaqita vivarave, tiro.

²³ Jesusiva mwitaa timwa kyero tuqasaa viro nai nraaqiaranramwu nkyiariaraa timwa nyinro tiqaro, ²⁴ Nkye mate mwaa entara taqaarara qamwataate. Haaru nronra vaisive, poropeti vaisive, vunyaa vaisive, mwihuavata mate nkye taqaa inraikyara taqaare tura, hia taqorave. Nkye mate mwaa entara rie varia quara, mwihuavata riaare tura hia riorave, tiro. Mwitaa turama.

Nai nramwutaa kyaahaqa hu vaisirara tura

²⁵ Mwaanra okyara ti varuva mpovanto nri ntero Jesusiva api qua qiarive tiro Iesusirara tiqaro, Mwaanra ti variara vaisio, nte nataa hiani kyaiqara varaqina quaninraqatainave ekyaa enta qati variqina quaninrave? tiro.

²⁶ Tuvaro Iesusiva mwia kyapara hiro tiqaro, Kotira qua mwaanra qara ntumwa tova nanreve taho? Mwia okyaravanto nataamave vaiho? tiro. ²⁷ Tuvaro vaisi mwiva tiqaro, Mwia qara ntumwa tova mwataama taho:

Iqaa ntaqikyira Kotirara ekyaa mwutukyaqitairave,
vu nraatoqitairave, mwanraquraqotairave,
ena kepukyaqotairave,
Kotirara nraahu i mwutukya vahiarive.

(Lo 6:5)

Inanra mwutukya vahintema kyero
ina nramwunaanranravata i mwutukya vahiarive,
turave, tiro.

(Wok Pris 19:18)

²⁸ Mwitaa tuvaro Iesusiva tiqaro, Qio e mwitaamaqira viqarama ekyaa enta qati variqira vinanrave, tiro.

²⁹ Iesusiva mwitaa tuvaro mwaanra okyara ti varuva Iesusira qua nraatara kyaankye tiro tiqaro, Qaqao, tavave ni nramwunaan mwiva variho? tiro.

³⁰ Tuvaro Iesusiva mwaa quaraqaa ntumwa kyero timwa mwinro tiqaro, Vaisi mpovanto Ierusaremisaiko mwatukya mpo Ierikonianra uto ntero vurave. Mwiva aanraqaa vi varuvata mpuara vaisi mponramwuvanto mwia ntavaaqavu kyeta mwia tuavaaqa ntupema kye vareta, mwia ntuqutu kyeta vate vuvaro aavata ntumwa viro aanraqaa vahurave.

³¹ Mwiva aanra mwiaqaa vahuvaro Kotira kyaiqa vara mwate varu vaisiva mwia nramwunaan kuaa mwatanaavanto tumiqaro aanra mwiaqaa taqovaro mwi vaisira ntuqutu kyeta kyova vahuvaro mwiva vitira aanra tokya hisataa tumitarero vurave.

³² Vaisi mwiva qati tumitarero vuvaro vaisi mpovanto mwia kuaa mwatanaa Rivaira okyaravanto, mwivavata Kotira kyaiqa vara mwate varuva tumu ntero mwia aitutuma kyero taqero, qaqira kyero nai henanra mwia nraantantero vitira aanra tokya hisataa tumitarero vurave.

³³ Vaisi mwivavata qati vuvaro Sameriaa vaisi mpovanto hia mwia nramwunaava, nanrianra mpo mwatanaa vaisivanto aanra mwiaqaa viqaro vaisi mwia taqero mwianra po kye timwa mwatero ³⁴ mwia nraaqani uro variqaro vahamwenraqovata, uainiqovata, mwia mwamwanta teqa tora hiqama kyero rupa mwatero mwia kyavuhu kyero nai ntonkiqa mwaanri vatero, mwia vitaqiro uro munima kyeqata vaite varu nraamwunraqi kyero mwiaqaa ntaqikyi varurave.

³⁵ Mwia qanranraa mwiva virera hiro 2 kinaa nraamwu qora mwinro tiqaro, Vaisi mwiaqaa kyuqema kyera ntaqikyi variraqe nte quariva nrohina uro ntantena nrianriva nrumu nataama munimave mwiaqaa kyenanra ina mwiankye, turave, tiro.

³⁶ Iesusiva mwitaa timwa kyero mwiva mwaanra okyara ti varu vaisira kyapara hiro tiqaro, Mpuara vaisivanto vaisi mwia aavata ntuqutu kyeta vate vuvaro mwiva varuvata vaisi taarampotanavanto mwia tumu taqorave. Taarampo mwitanaqitairo tavave mwia nramwunaan votima kyero variho? tuvaro ³⁷ mwaanra okyara ti varu vaisiva tiqaro, Mwianra po kye tiqaro kyaahaqa hu vaisivave, tuvaro Iesusiva mwia timwa mwinro tiqaro, Evata uro vaisi mwiva hunte hiante, tiro. Iesusiva turama.

Iesusiva Mataakya Mariaakya uro taqora

³⁸ Iesusiva nai nraaqiara kyapata Ierusareminianra aanra vuraqaa vuva mwatukya mpoqi uro ntovaro nraaky e mpo, mwia nrutu Mataava Iesusira qamwata mwatero nai nraamwuqi vitaqiro uro kyora.

³⁹ Iesusiva mwipi variqaro qua okyara timwa nyiqinro vuvaro Mataara nrunravanto mwia nrutu Mariaava Iesusira nraaqani mwatakyaa viro variqaro mwia qua rie varura.

⁴⁰ Mariaava rie varuvaro Mataava kyara tera hiqaro airi kyaiqa nai nraahu varovaro mwia uaquia huvaro mwiva Iesusirara tiqaro, Nronrao, ni nunravanto hia ni kyaahaqa ihana nte ntena nraahuma kyara tera hi varuqo. E hiave mwia taqaaro? E mwianra tiraro mwiva nrumu ni kyaahaqa hiarive, tiro.

⁴¹ Mwitaa tuvaro nronravanto nai timwa mwinro tiqaro, Mataao, Mataao, e mpo inraikya mpo inraikyara nronraqama kyera rie variaravave. ⁴² E kuua inraikya vuni vahi inraikyarara nronraqama kyera riaataarave. Mariaava ntapihi kyeroma nrumu variqaro mwi inraikyara riaiho. Hia mpo inraikyavanto mwia antua kyaarive, tiro. Iesusiva turama.

11

*Mwataama kyeta Kotiravata qua qiate tura
(Matiu 6:9-15, 7:7-11)*

¹ Mpo enta Iesusiva mpoqi uro variqaro Kotiravata qua ti varura. Mwiva Kotiravata qua timwa taiqa kyovaro mwia nraaqiara mpo-vanto tiqaro, Nronrao, Ioniva nai nraaqiaranramwu timwa nyinro mwataama kyeta Kotiravata qua qiate turave. Evata tiri timwa timwin-raqe tire ntapihi kyeta Kotiravata qua qiare, tiro.

² Mwitaa tuvaro Iesusiva mwihua timwa nyinro tiqaro, Mwataama kyeta Kotiravata qua qiate:

Ko,

I nrutu kyotata nrutu kyuqera tire tuaaherauro.

E tiriqaa ntaqikyiqira vina entava qamwanrama nrianrive.

³ Tire ekya enta kyara nraananra tiri timwiante.

⁴ Mpohua tiri uaqjama timwa taavata

tire qaqlira kyaunantema kyera evata

tire i qua nteqa kyaana quara nruka timwa taante.

E tiri tivita vare vi variraqe

tire hia uaquia hi kyaiqara utuare, qiate. Mwitaa timwa kyeqata Kotiravata qua qiate.

⁵ Iesusiva mwitaa timwa kyero nai nraaqiaranramwuanra tiqaro, Nte qati qua mpo tirerave. Nkyiqitairo mpovanto enta mwutukya nai qata vakyyaa nraamwu qesaqaa uro ntero tiqaro, Ni vaisio, qamaa taarampoqia ni mpiante. ⁶ Ni toti mpovanto nyianrasairo nriva ni nraamwuqi nri ntaiharo kyara hia vaihanave, tiraro mwia qata vakyyaa mwiva tiqaro, Qaqira kyera quante. ⁷ Nte gesa titi tena ntena nraaqiararavata vaitema varuqo. Hia nte sivina kyara i mwinrenrave, qiananrove.

⁸ Mwitaa tiraro mwiaqatairo mwiva raaquta kyero nyaanru timwaqi viraro haunri mwiva mwitaa timwaqiro quankyorave tiro, kyara mwia mwiananrove. Hia mwiva mwianra mwiva ni kata pakyaave timwa kyero mwianra rieqaro mwia kyara mwiananrove.

Mwiva nai qata vakyaa mwiva pupohama kyero nyaanru timwaqiro quaninra, mwianra riero mwiva siviro mwia mwiananrove tuqo.

⁹ Mwianra rieqatama nte nkyi timwa nyianinra riaate. Nkye Kotirara nyaanru tivarо mwiva mwi inraikyara nkyi nyianrive. Nkye puaamaqi vita uro puaama kyaate. Nkye qesa ntutuqvato Kotiva qesa qatua nyataarive. ¹⁰ Kotirara nyaanru qiariva qioma varaananrove. Mpo inraikyara puaamaqiro quariva qioma puaama kyaananrove. Qesa ntutuqvato vaisira qatuama mwataananrove.

¹¹ Nkye nraaqiara sohuaqitai tavave mwia mwaaquvanto tavukya mpiante tirara e mwia qarura mwinanrave? Hia mwitaa hinanrave.

¹² I nraaqiaraavanto kokoraara uru mpiante tirara e uapaa tovesivanto vaisi kutuaninrave mwia mwinanrave? Hia mwitaa hinanrave.

¹³ Nkye uaqia hia vaisihuа variqatavata nkye kyuqe inraikya nraahu nkyeta nraaqiara nyi variarave. Nkyi sova Kotiva mpo? Mwiva nkyi nraatara kyero qihakyma kyero nyi varivama variho. Mwiva nkyi sova nyaamwuni variva variraro mpovanto mwia mwanraqurara nyaanru tiraro Kotiva qihakyma kyero nai mwanraqura mwiananrove, tiro. Turama.

Pierisepuriva Iesusira kyaahaqa hi variho tura

(Matiu 12:22-30; Maaki 3:20-27)

¹⁴ Vaana hia qua tuva vaisi utaqi varuvaro vaisi mwivavata hia qua tuvaro mpo enta Iesusiva vaana mwia titovaro nritarero vuvaro mwiaqatairo mwi vaisiva qio qua tuvata nraakye qora ntuvantuuma vuuh qikye timwa kyeta kyaauqo ntukikinraaqate varura.

¹⁵ Mwitaa huvata hini uhua qaqao tita, Pierisepuriva vaana vunyava Iesusira kyaahaqa hi variharo Iesusiva vaana site variho, tita. ¹⁶ Mwihua mwitaa tuvata vaisi mponramwuvantovata Iesusira mwataara hiare tita Iesusirara tiqata, E nronra kyaiqa mpo tiri tivuqaa varairaqe tire taqeta iara quitaama Kotiva i titaiho qiare, tita.

¹⁷ Mwitaa tuvaro Iesusiva mwihua nraato tuto quara ntapihi kyero, mwihua timwa nyinro tiqato, Kuua mwatanaavanto ntainra vita nai ri nai ri hivera, mwihua qamwanrama taiqa vivarave. Nraamwu kuaaqi varihua ntainra vita nai ntaqi nai ntaqi hivera, mwihua kyatita nkyiariara nkyiariara mpona mpona uro varivarave.

¹⁸ Saataaniva ntaqikyi variarihua ntainra vita nai ntaqi nai ntaqi hi varivera, qiove mwiva kepukyaqama kyero vahiananro? Hia qiove. Nkye nianra tiqata, Pierisepuriva mwia kepukya mwihanro mwiva vaana site variho, qia quava ¹⁹ quataa qua vahitiri, tava nkyi sataqita nriahua mwihua kyaahaqa ihatave vaana tite variavo? Nkye nianra qia quara nkyi sataqita nrohia vaisihua unra quave tivarave. Nkyi sataqita nrohi vaisihua ti quava nkyi tu varaanarove.

²⁰ Kotiva ni kepukya mphana nte vaana site varuqo. Mwi quava quataa qua vahirara tita, nkye mwianra rieqatama Kotiva tiriqaa ntaqikyiari entava nri ntaiho qiate.

²¹ Vaisi kepukyavanto huru kyaamwu terama kyero nai nraamwuqaa ntaqikyiqiro viharo mwiva vatai inraikyava qio vahirave. ²² Mwiva variraro vaisi kepukya mpovanto mwia nraataraariva nri ntero mwiaqatairo mwia nraatara kyero mwiva nyaamwu qova huru kyaamwu tutero qio ntaqirerave qiani inraikyara mwiaqatairo

ntavihi kyero varero, mwiva vataani inraikyara vara kyero mpohua nkyiariara nkyiariara nyiananrove.

²³ Mpowanto hia ni kyaahaqa hiariva varirera, mwiva ni uaqama mataarivama variananrove. Mpowanto hia ni kyaahaqa hiqaro ni quara ntuvantua hiariva, mwi vaisiva ni quara sataqiro mpona mpona uro kyaarivama variho.

Vaana okyarara tura

(Matiu 12:43-45)

²⁴ Vaanavanto vaisi utaqitairo nritarero uro aahara mwataqaa nrohiqaro kyai nte tekya hiankye timwa kyero taqairaro hia tekya hiariva vahiraro mwiva nai tiqaro, Kyai nte nrumu ntantena vaakya qaqira kyau nraamwunra vaisi mwia utaqi uro qaiqaa variankye, timwa kyero ²⁵ uro taqairaro nraamwu mwia ntupi kyero hiqama kye avuqavuma taiva vaharo ²⁶ vaana mwiva uro nai hena vaana 7 nramwu, mwia nraatara kyeta qora kyaiqa uti variahua, mwihuua nyaanrama kyero sitero uro vaisi mwia utaqi variananrove. Vuni vaisi mwiva vaana kuaiqiavatama kyero variqaro mwiva uaqama viro varirave. Nraakiara mwiva vaana airi kyapata variqaro anomia kyero uaqama viro varirarama tuqo, tiro.

Qamwate okyarara tura

²⁷ Jesusiva mwitaa tuvaro nraakye qora ntuvantua vita varu-raqitairo nraakye mpovanto vera kyero tiqaro, Qikye, i mwata kyero nraamwa mwi nraakyeva, mwiva mpoqama kyero qamwateqaroma variho, tiro.

²⁸ Mwitaa tuvaro Jesusiva qaqao tiro, Kotira qua rieqata nrohiahua, mwihuuma qamwateqata varivarave, tiro.

Nronra kyaiqa tiri tinraamwutaante tura

(Matiu 12:38-42; Maaki 8:12)

²⁹ Jesusiva mwitaa tuvata nraakye qora airivanto mwia qua riarerata mwia vara ututu hi varuvaro Jesusiva mwihuua timwa nyinro tiqaro, Mwaa entara varia nraakye qorahua anomia kye uaquia hi kyaiqara uti variqata Kotirara hia riaraqata nrohi variarave. Mwihuua nronra kyaiqa tinraamwu tairaqe taqeta tire quataave qiare ti variarave. Hia nte mwihuua suqaa ntene okyara nyaamwu tena nronra kyaiqa varaan-inrave. Kotiva haaru nkyi haivaqara Ionaanra utu kyontema nivata mwitaa hiananrove. Mwianra nraahu rieqatama nkye nianra Kotiva mwia kyaahaqa hi varivave tivaravate.

³⁰ Ionaava mwitaa mwitaa huvata Niniveqinaahua mwianra ntapihi kyeta tiqata, Kotiva mwia kyaahaqa hi variho, turave. Nte mwatani mwatatai nraaqiaravama varuqo. Nkye mwaa entara varia nraakye qorahua ni okyarara ntapihi riaate tina, nte Ionaava hinte hianinrave.

³¹ Haaru nkyi haivaqava Soromoniva kyuqe vu nraato vahuvaro mpo okyara mpo okyara taqe varuva varuvaro nraakye mpo vunyaava mwia qua riarereta nai vevara nyianrasairo nrumu Soromoninra qua riorave. Mwi nraakyeva mwitaa hurara tiro, mwiva nraakiara ekyaara entaqaa variqaro nkyiqa qua vateqaro mwitaama qiananrove. Nte nyianrasaina Soromoninra qua riarerana quavarave. Nkye haaru varuvaro Soromoninra nraatara kyo vaisiva nkyi nraaqani varuvata nkye hia mwia qua riorave, qiananrove.

³² Haaru Ionaava Kotira qua timwa nyuvata Niniveqinaahua uaquia hu aanranra qaqlira kyorave. Mwi mwatanaahua mwitaa hurara tita, mwihua nraakiara ekyaara entaqaa nkyiqa qua vatevarave. Mwihua mwitaama tivarave. Tire Ionaanra qua rieta uaquia hi aanranra qaqlira kyaavananrave. Nkye varuvaro Ionaanra nraatara kyo vaisiva Kotira qua nkyi timwa nyuvata nkye hia mwia qua riorave, tivarave.

Vuvanto mwamwanta omwave tura
(Matiu 5:15, 6:22-23)

³³ Hia mpovanto omwa qupi kyero amaatainani vatairave. Mwiva hia tave vara kyero mwiaqaa ntumwaqu tairave. Nraakyeh qoravanto vera ntehua ntapihikye taqaate tiro, mwiva omwa qupi kyero virira nyaamwuni vatairave.

³⁴ I vuvanto omwa votima kyero ite variho. I vuvanto kyuqema vahiraro i mwamwantavanto ntuvahaanaanrove. I vuvanto uaquia hirera, i mwamwantavanto ekyaas enta hiraqi vahiananrove.

³⁵ Qio rauri variqara variante. I mwamwantaqai ntuvahaani inraikyava hia vahiraro enta hiani inraikyava vahiankyorave.

³⁶ I mwamwantaqai ntuvahaani inraikyava nraahu vahiraro hia enta hiani inraikyava mpoqiaavata vahirera, i mwamwanta ekyaama omwa votima kyero kyuqema kyero itaanarove, tiro.

Parisi vaisinramwuanra tura
(Matiu 23:1-36; Maaki 12:38-40; Ruku 20:45-47)

³⁷ Iesusiva mwitaa timwa kyero qua timwa nyi taiqa kyovaro Parisi vaisi mpovanto ni nraamwuqi nrinra kyara nraante tuvaro Iesusiva mwikyantiri uro mwia nraamwuqi variqaro kyara nranrenro mwatakyaya viro varura.

³⁸ Varuvaro Parisi vaisi mwiva taqovaro Iesusiva hia kyaquhiqaraitiro, kyara nranrenra uti varuvaro mwiva nrihanrama viro airi nraato tuvaro ³⁹ Iesusiva nronravanto mwia timwa mwinro tiqaro, Nkye Parisi vaisinramwuvanto kaapuvata tanuvata mwaaqani nraahu hiqe variarave. Nkyi mwaatira utaqi mpuara varevavata, uaquia hi kyaiqara utivavata nraahuma vaiho. ⁴⁰ Nkye ueraqa hiahuave. Kotiva nkyi mwaaqani pahi ututaiva mwiva nkyi mwaatira utaqi-vata ututairave. ⁴¹ Nkye mwaatira utaqi vahi inraikyara vehi vaisi kyaahaqamaqi vivaro nkyi mwamwantavanto qiomma takyuqu viro vahiananrove.

⁴² Nkye Parisi vaisinramwu nraakiara raupirima vira mwianra rieqanama nte nkyiara po tuqo. Nkye Kotira qua hini pata quaquia nraahu rieqatama nkye avuqavuma kyeta nanra inraikya aakyoqi tutaara ntainra kyeta 9 nramwu nkyeta varetu kuaiqia Kotira mwi variarave. Nkye mwi quara pata quaquia nraahu rieqatama Kotira qua nronra qua vahira nkye hia rie variarave. Ntapihi kyeta ko ti okyararave, Kotirara mwutukya vahiani okyararave, nkye mwi quara qaqlira kyeta hia nronraqama kyeta riaarave. Nkye Kotira qua pata qua nraahu rieqatama mwia qua nronra quavata riaataara vaihata hia riaarave.

⁴³ Nkye Parisi vaisinramwu nraakiara raupirima vira mwianra rieqanama nte nkyiara po tuqo. Nkye mwaanra nraamwuqi nronra

vaisivanto varia taintaraqaara nraahu uti variarave. Nraakye qoravanto nkyiara nronra vaisive timwa kyeta kyakyama kye qua mwantaate titi, nkye maaketiqi qumina qumina nrohi variarave.

⁴⁴ Nkye nraakiara raupirima vira mwianra rieqanama nte nkyiara po tuqo. Nkye nanra inraikya votima kyetave variavo? Vaisi quntamwa taaraqa hia taqaraitita, nraakye qoravanto mwiaqaa nrohiqata qumina mwataqaave qiaovo. Nkye mwitaama kyeta variavata nraakye qoravento nkyi taqeqlata hia nkyi uaquia hi kyaiqara taqaraitita, nkyiara vaisi kyuqe hiahuave ti variavo.

⁴⁵ Jesusiva Parisi vaisiara mwitaa tuvaro mwaanra okyara ti varu vaisiva mpovanto qaqao tiro, Mwaanra ti variara vaisio, e Parisi vaisiara tiqarama tiriaravata uaquia hi quara qiaro, tiro.

⁴⁶ Mwitaa tuvaro Jesusiva mwiavata timwa mwinro tiqaro, Nkye mwaanra okyara ti variahua, nkyevata nraakiara raupirima vira mwianra rieqanama nte nkyiara po tuqo. Nkye qumina nraakye qorara ekyaa mwi quara mwi quara riemwaqti quate ti variavata mwihua nkye muaanra ntai quara mwihuaqaa vataara toqaamwu tu kyeta vara qu vare variavata nkye hia nkyeta kyauqu mpoqiaavata tutu kyeta mwihua kyaahaqa hi variarave.

⁴⁷ Nkye nraakiara raupiri hira mwianra rieqanama nte nkyiara po tuqo. Nkyi haivaqahua Kotira qua ti varu vaisihua poropetinramwu rukyeta quntamwa taaraqaa nkye ori ntamwa kyeta mwunruqa hi variarave. ⁴⁸ Nkye mwitaa hiqata nkyeta haivaqahuara kyuqe hiavo qiarave. Nkyi haivaqahua Kotira qua tu vaisihua poropetinramwu rukyorave. Mwihua mwitaa hiavata qaiqaa nkye variqatama mwihua quntamwa taaraqaa mwunruqa hi variarave.

⁴⁹ Nkye mwitaa hiarara tiro, Kotiva ekyaa inraikya ntapihi kyaiva tiqaro, Ni qua ti varihua poropeti vaisinramwu sitaarita vivata mwihua mwinramwuhua mponramwu rukyeta mponramwu sataqita viqata uaqiamma nyatevarave, tirave.

⁵⁰ Mwaa mwatara ututo entaraqaatai Kotira poropeti vaisi ruqi nrira mate mwaa rua quava, ekyaa mwi quava nkyi mate mwaa varihuaqaama vahiananrove. ⁵¹ Tohara kyero Everira rukyovata mwiaqataita poropeti vaisi rugita vita uro Sekaraiaaravata rukyorave. Sekaraiaara rukyarera hita qia munra quaninra quaro taintara vahuvuaro Kotira nraamwu kyotata vahuvuaro mwia utana mwia rukyovaro mwia nraanre raururave. Qio nai poropeti ekyaa rukyora kyaara Kotiva mwaa entara vari nraakye qorahuqaa qua vataananrove.

⁵² Nkye mwaanra okyara ti varia vaisihua, nkye nraakiara raupiri hira mwianra rieqanama nte nkyiara po tuqo. Kotira okyara quavanto vahata nkye kiqa tutetama hia qesa mwia qatua kye vijeteta mwi okyarara taqaavo. Nkye nkyeta qesa mwia hia qatua kyeta viraitita, nkye mpohuavata virera hiavata mwihua antue variarave, tiro.

⁵³ Jesusiva mwitaa timwa kyero nraamwuuqitairo veva ntovata mwaanra okyara tuhuavata, Parisi vaisinramwuvata, raraqa tovata Iesusirara uaquia hi quarama tiho timwa kyeta nrivaqe tire qaiqaavata riaararo uaquia hi quara tirera, koqi vitaqita vataare titi. ⁵⁴ Mwitaa timwa kyeta mwihua Jesusiva api qua qiarive titi, mpo qua mpo qua Iesusira kyapara hora.

12

Parisi vaisi unra kyaiqara rauriqata variate, tura
(Matiu 10:26-27)

¹ Mwitaa huvata airi tauseni nraakye qoravanto Iesusira taqarerata nrumu variqata nai rataakye nai rataakye hi variqata nai kyuqu nai kyuqu ntatami varuvaro Iesusiva nai nraaqiaranramwu nraante qua timwa nyinro tiqaro, Qamaa pataqia taupatairaqaatairo ekyaa viro ntera vintema kyeta Parisi vaisivanto nkyivata vara uaqiamka kyevorave. Mwihua kyuqe kyaiqa varauro timwa kyeqata vaisi suqaa kumwaanri hi variararama tuqo. Nkye mwihua nraantantevorave.

² Mpowanto taqaankyo tiro mate ntumwaqu taani inraikyara, nraakiara vara qosata kyaananrove. Mate uqeta taani inraikyara nraakiara qovarama kyairaro qoqaama vahiananrove. ³ Nkye kyokirraqi variqata ti quara nraakiara qaata taaninraqaama rievarare. Nkye qesa titi teta mwaanrinra nraamwuqi variqata tirema kyeta qua tira, nraakiara mwi quara qesaqaatairo aakyara ntamwa kyero qiananrove.

Kotirara nraahu aatu hiqata variate tura
(Matiu 10:28-31)

⁴ Ni mwatanaa tuaavo, nte qianinra riaate. Nkyi nyamwanta nraahu rukyehua hia mwihua nraatu aatu hiate. Mwihua nkyi rukyeta hia nkyi mwanraquravata qio rukyeverave. ⁵ Nkye tara nraatuve aatu hiqata varivarave? Kyai nte nkyi timwa nyiankye. Nkye Kotira nraatu aatu hiqata variate. Mwiva kepukyavanto variqaro vaisi rukyero mwiaqaatairo qioma mwia qutu vihua vinani tuto kyaarivama variho. Eo, nte nkyarama tuqo, Nkye Kotira nraatu aatu hiqatama variate.

⁶ Qutaa vaisivanto munima taararu kyeqaro pata nyaamwa hini kyaucuru varairave? Nkye riaate. Kotiva pata nyaamwa mpinqiaru hia taunru kyaraitiro, mwiaqaavata kyuqema kyero ntaqikyi vari-rave. ⁷ Kotiva nkyiqa ntaqikyiqaroma nkyi okyara, ekyaa taqe variva, mwiva nkyi qiata kyaahivata ekyaa kyaara ntumwa tairave. Nkye qumina nyaamwa nraatara kyaarave. Kotiva qumina nyaamwaqaavata ntaqikyivara tiro, nkyiqaavata nritarero kyuqema kyero ntaqikyi varirara titi, hia aatu hiqata variqita quate.

Iesusira nrutu timwa qovara hirara tura
(Matiu 10:19-20, 32-33, 12:32)

⁸ Nte qianinra riaante. Vaisi mpovanto nraakye qora suqaa variro timwa qovarama kyero nianra tiqaro, Nte mwia nraaqiarama varuqo, tirera, nte mwatani mwatatai nraaqiarava variqana nraakiara ntevata nyaamwunyaahua suqaa variqana timwa qovarama kyena tiqana, Nai mwi vaisivama ni nraaqiarama variho, qianinrave. ⁹ Mpo vaisivanto nraakye qora suqaa variro tiqaro, Hia nte Iesusira nraaqiarama varuqo, tirera, nte mwatani mwatatai nraaqiarava variqanama nraakiara ntevata nyaamwunyaahua suqaa mwi vaisirara tiqana, Mwiva hia ni nraaqiarama variho, qianinrave.

¹⁰ Vaisi mpovanto ni mwatani mwatatai nraaqiarara qora qua tirera, Kotiva mwi vaisira qora qua qioma nruka mwataaananrove. Vaisi mpovanto Kotira mwanraqurara qora qua tirera, Kotiva hia mwia qora qua nruka mwataaananrove.

11 Nraakiara ni kyaara nkyi rupaqita uro mwaanra nraamwuqive, kamaninra vuqaave, vunyaa vaisi suqaave, uro kyaivata mwi entara hia aatu hiqatama nanra quave qiananrave qiate.

12 Mwi entara Kotira mwanraquravanto nkyi kyaahaqa hiqaro mwitaa mwitaa qiate tirata nkye mwi quara timwa nyiate, tiro.

Airi inraikya vato vaisiraqaa qua ntumwa kyero tura

13 Nraakye qora ntuvantua huraqatairo vaisi mpovanto Iesusirara tiqaro, Mwaanra ti variara vaisio, ni kova qutu virero hiro nianravata ni pakyaararavata nai hi inraikyarara ntainra kye varaate tirave. Mwitaa tiharo ni pakyaava nai nraahu varero hia nivata ntainra kyero mpiho. Evata tiraro mwiva nivata ntainra kyero mpiarive, tiro.

14 Mwitaa tuvaro Iesusiva mwia timwa mwinro tiqaro, Qaqao, mwaa vaisivao, Tava ni nronraqama kyaihanave nte mwi quara mwi quara qio avuqavu hianinrave? tiro.

15 Mwitaa timwa kyero Iesusiva ekyaa nraakye qora timwa nyinro tiqaro, Nkye rauriqata variate. Nkye airi inraikyave airi munimave varera mwianra nraahu nronraqama kyeta rieqata variqi vivorave. Nkye tiqata, Airi inraikya vateqata qioma variqi quananrave, tivorave. Hia airi inraikyavanto nkyi kyaahaqa hirata nkye kyuqema kyeta variqi vivarave, tiro.

16 Iesusiva mwitaa timwa kyero mwiva mpo quaqaa ntumwa kyero timwa nyinro tiqaro, Vaisi mpovanto airi inraikya vatova kyara vara tu kyero vatovaro inraanrama vahuvoro vantiqiro vatero¹⁷ nai timwa kyero riero tiqaro, Nte mwaa kyarara ta nraamwunraqive vataaninrave? Ekyaa ni nraamwuqi kyaravanto piqama viho, tiro.

18 Mwitaa timwa kyero mwiva tiqaro, Kyaiqe nte ekyaa nraamwu ntapairi kyena, qaiqaa nraamwu nronra airi hoqa kyena mwipi kyaravata hini mpo inraikyavata vataankye. ¹⁹ Nte mwi kyaiqara vara taiqa kyena mwitaama qianinrave, Nte kyuqemama varuqo. Airi kyara airi inraikya vahana nte airi ihi qati variqi viqana mwaa kyararavata nramanrivata nramwaqi viqana kyuqema kyena varianinrave, tiro. ²⁰ Mwi vaisiva mwitaa tuvaro Kotiva mwia timwa mwinro tiqaro, Hia i vu nraatovata vahivave. Mate entaqi e qutu vinanrave. E qutu viraro e ninive tina inraikyara mpovanto varaanarove turave, tiro.

21 Iesusiva mwitaa timwa nyinro qua taiqa kyero mwiva tiqaro, Vaisivanto mpo inraikya mpo inraikya ntuvantua hianinranra nraahu riemwaqiro vi variraro Kotiva mwi vaisirara tiqaro, E vatera inraikyava qumina inraikyave. Nte taqauqara e vehi vaisi nraahuma variaro. E qumina qutu vinanrave, qiananrove, tiro. Iesusiva mwitaa turama.

*Hia mpo inraikya mpo inraikyara ua hiate tura
(Matiu 6:25-34)*

22 Mwitaa timwa kyero Iesusiva nai nraaqiaranramwuanra tiqaro, Mwi quara rieqanama nte nkyiara mwitaama tuqo, Nkye qati variqi virarave, nkye kyara nrenranrave, nkye tuavaaqa utirarave, hia mwi inraikyara mwi inraikyara airi nraato tuate.

23 Nkye qati variqi viva vahirero tauraanaa inraikya vaharo nkye kyara nreva mwiva vahirero nraakiaraanaa inraikyama vaiho. Nkyi mwamwantavanto tauraanaa inraikya vaharo nkye tuavaaqa ututeva nraakiaraanaa inraikyama vaiho.

²⁴ Nkye nyaamwanra nraato tuate. Nyaamwavanto hia kyara vara tu kyero vantuqiro nai nraamwuqi vate varirave. Nyaamwavanto variavaro Kotiva mwihuaqaa ntaqikyiqiro viqaro kyara nyinrave. Qio nkye nraakye qoravanto nyaamwa nraatara kyaahuara tiro, Kotiva nkyiqa kyuqema kyero ntaqikyianrove.

²⁵ Nkyiqitairo tavave nte mwata mwaaqa mpuahaama variangye timwa kyero mwianra airi nraato tiqaro mpo entanramwu tomaqa kyaananrove? Hiama qio mpovanto mwitaa hiananrove.

²⁶ Nkye pata kyaiqa mwia hia qio vare variahuara tita, nkye nanraqamave mpo inraikya mpo inraikyara airi nraato ti variavo?

²⁷ Uakukyaqi upiqai maunranra rieqata variate. Mwi maunrava hia kyaanta huvu kyero nai tuapakyaara hutairave. Haaru vunyaa vaisivanto Soromoniva kyuqema kyero mwunruqama torave. Maunra pairavanto iteqaro Soromoniva mwunruqama toravata nraatara kyairarama tuqo.

²⁸ Kotiva mwivama uakukyaqi vahi maunranra mwunruqama mwatairave. Mwi maunrava mate vahirata hora qia qura kyaivaritamwa kyaananrove. Qio Kotiva qumina uakukyaqi pataqia vahi maunranravata mwunruqama mwataivara tiro, mwiva nkyi nraakye qoraqaa ntaqikyiqaro mwiva hiave nkyivata tuavaaqa utu nyataananrove? Qikye, nkye Kotirara tiqata, Mwiva hiama qio tiri kyaahaqa hiananrove, timwa kyeqata hia mwianra kepukyaqama kye rie variavo.

²⁹ Kotiva nkyi kyaahaqama nyate varirara tita, nkye hia nronra nraato tiqata, Nanra kyarave nraananrave? Nanra nramanrive nraananrave? timwaqi quate. ³⁰ Mwatani variahua hia Kotirara riaa nraakye qorahua mwihua mwitaamaqi viqata mwi inraikyara mwi inraikyara puua hirerata uti variarave. Nkye hia mwihua hiante hiate. Nkyi sova nkye ekya mwihua inraikyara varerara ntapihi kyeroma variho.

³¹ Kotiva nkyiqa ntaqikyianinra nkye mwianra nraante nronraqama kyeta riemwaqi viqata Kotira kyaiqa vare varivaro Kotiva kyara mwivata, tuavaaqa mwivata, nkyi nyiananrove, tiro.

*Nyaamwuni kyoqaa ntuvantua hirara tura
(Matiu 6:19-21)*

³² Iesusiva mwitaa timwa kyero qaiqaa tiqaro, Nkyenramwu varirerata nkye ni sipisipinramwu variavo. Hia aatu hiate. Kotiva nkyi sova nkyiara qamwateqaro varivara tiro, mwiva nraakiara nkyiqa ntaqikyi varirata nkye mwiva ntaqikyiani mwatukyaraqi varivarave.

³³ Nkyeta vate inraikyara mpohua munimanra nyivata mwihua varetu nkyi munima nyivata nkye uro mwi munimanra vehi nraakye qora nyate. Hia munima pausi mwatani taiqaaninraqi nkyeta kyoqaa vataate. Nkye munima pausi nyaamwuni ekya enta qati vahianinraqi nkyeta kyoqaa vataate. Mwini vate inraikyara hia mpuara varairaro hia uapaa tovesivanto nraananrove.

³⁴ Nkye mwaa mwataraqaa kyoqaa ntuvantua mqi vivera, nkye mwaa mwataraqaa vahiani inraikyarara nraahu riemwaqi vivarave. Nkyi kyoqaa nyaamwuni ntuvantua mqi vivera, nkye nyaamwunianra nraahu nronraqama kyeta riemwaqi vivarave.

*Teramate taqe variqata variate tura
(Matiu 24:42-44)*

³⁵ Nkye sivita tuavaaqa tuqara kye ututeta omwa cupi kyeta terama teqata variate. ³⁶ Nkye kyaiqa vaisi mwaanramwuhua hiante hi-ate. Kyaiqa vaisinramwuvanto variavaro mwihua nronra vaisivanto nraakye ntumwuanani viva urontante nrumu qesa ntukuakua hiqaro taqaihatama mwia kyaiqa vaisinramwuvanto qamwanrama qesa qatua mwataarave. Nkyevata qesa qatuararerata terama teqata variate.

³⁷ Mwihua nronra vaisivanto nri ntero taqairata mwia kyaiqa vaisinramwuvanto hia vaite variraitita, qati sivita teramate varihua mwihua qamwataate. Mwihua mwitaama varivaro mwihua nronra vaisivanto mwihua kyara nyiani tuavaaqara vara kyuqinra kyero ututero nai kyaiqa vaisiara tiqaro, Mwatakyaa vi varivae nte nkyi kyara nyiankye, timwa kyero kyara nyiananrove.

³⁸ Enta mwutukyaive, kokoraara nruqua qianinraqaave, nronravanto uro ntantero nrumu taqairata mwia kyaiqa vaisinramwuvanto hia vaite variraitita, qati sivita teramate varihua, mwihua qamwataqata variate.

³⁹ Qio nkye mwaa quara rieqata variate. Nraamwu qova variqaro mpuara vaisivanto mwi entarama nriananrove timwa kyero mwiva nai nraamwuqaa ntaqikyi varitirio, mpuara vaisivanto hiama qio mwia nraamwuqi vera ntero mpuara vararaitirio.

⁴⁰ Mwi quara rieqatama nkyevata teramate variqata ni pekya variqi quate. Nkye ni mwatani mwatatai nraaqiarara hiama tumuananrove ti entara, mwi entaraqaa nte tumuaninrave, tiro. Iesusiva turama.

*Kyaiqa vaisi taaratanaqaa ntumwa kyero tura
(Matiu 24:45-51)*

⁴¹ Iesusiva mwitaa tuvaro Pitaava tiqaro, Nronrao, tiriara nraahu rieqarave mwi quaraqaa ntumwa kyera timwa timwianro? Ekyaa huara rieqarave mwi quara tira hiaro? tiro.

⁴² Tuvaro Iesusiva tiqaro, Kyaiqa vaisi kyuqeva nai nronra vaisiara rieqaro kyuqema kyero kyaiqa vare vari vaisiva, mwiva ta vaisira votima kyerove variananrove? Mwiva kyaiqa vaisi mwataa hiarivama variananrove. Mwia nronravanto nyianrani virera hiro vaisi mwia nronraqama kyero tiqaro, Ema kyaiqa vaisi hini mwihuqaqaa ntaqikyiqarama mwi entaraqaa mwi entaraqaa kyara tukyama kyera nyiante, timwa kyero ⁴³ quariva uro nyianra mponani nrohiro nrumu taqairaro mwia kyaiqa vaisivanto mwiva tintema kyero kyaiqa vare varirera, mwiva mpoqama kyero qamwataananrove.

⁴⁴ Mwianra rieqana nte nkyi timwa nyuqo, Mwia nronra vaisivanto mwi vaisirara tiqaro, Nte qaiqaa i nronraqama kyaarira e ekyaa nte hu inraikyaraqaa ntaqinkyinanrave, qiananrove.

⁴⁵ Mwia kyaiqa vaisivanto qaqlira kyero hia mwitaa hiraitiro, nai riemwa kyero tiqaro, Qaqao, ni nronravanto hiama qamwanrama nriananrove, timwa kyero mwiaqaatairo nai henahua kyaiqa nraakye qora mwihua ntuqutu kyero vatero kyara airi nramwaqiro vi uainivata nrenro uera ntero mwitaamaqiro vi varirera, ⁴⁶ mpo enta mwia nronravanto hiama mwi entaraqaa nriananrove qiani entaraqaa uro ntantero nrumu mwia kyaiqa taqero nai kyaiqa vaisi mwia ntuqutu kyero vatero mwia titero tiqaro, E ni qua hia riaahua varianani quante, qiananrove.

⁴⁷ Kyaiqa vaisi mpovanto variraro mwia nronravanto mwi kyaiqara varaante tiraro mwi quara riero qaqira kyero hia mwi kyaiqara vararero tera hiraitiro, qati variraro mwia kyaara mwia nronravanto mwia nronraqama kyero kyaamwuqo ntuqutu mwataananrove.

⁴⁸ Kyaiqa vaisi mpovanto variqaro mwiva hia nai nronra vaisi kyakya hira ntapihiraitiro, mwivavata uaqia hi kyaiqara uti variraro mwia kyaara mwia nronravanto mwia pataqia ntuqutuananrove.

Airi inraikya varehua variraro Kotiva mwihua airi inraikyara nina mpiae qiananrove. Airi inraikya mpoqiatava varaari vaisiva variraro Kotiva mwianra airi inraikya mpoqiatava nina mpiante qiananrove. Kotiva vaisi mpo pata kyaiqa nraahu mwianinra mwianra tiqaro, E mwiqiara nraahu varairae nte qiove qianinrave, qiananrove. Kotiva vaisi mpo nronra kyaiqa mwianinra mwianra tiqaro, E mwia nraahu varairae nte qiove qianinrave, qiananrove.

Nraakyе qora ntainra kyarerа tumuvave tura
(Matiu 10:34-36)

⁴⁹ Nte qia tutu kyaariro itaarive tina, mwaa mwataraqaa tumuvave. Qikye, mwi qiava vaakya ite varirae qiove qiaataarave.

⁵⁰ Nte nramanri mpo varaaninra hiama varauqo. Nte mate mwia vekya varuqaro ni anoma kyero muaanra ntaihana varuqo. Nte mwitaama kye variqi vina mwiaqatai mwi nramanrinra varena nte qio varianinrave. (Iesusiva mwi quara mwitaa tiqaro mpo quaqaa ntumwa kyero nai qoririma kyeta ru kyaivaro qutu quaninranra tura.)

⁵¹ Nkye nianra tiqatama, Nraakyе qoravanto mwaateraqama vita variate tiro, mwiva tuminrave, qiarave? Qaqao, hia nte mwitaama variate tina, tumuvave. Nraakyе qoravanto ntainra vita variate tina, nte tumuvave.

⁵² Mwaa entaraqaataita hini kyauquruvanto kuaa nraamwuqi varihua ntainra vita taarampoqiatanto nramwutaaqa hiqata taara mwitanahua vatama kyeta ntaqivarave.

⁵³ Qova nai mwaaquntiriro ntaqiraro mwaaqvanto nai qokyantiri ntaquananrove. Nrova nai nraamwunrantiri ntaqiraro nraamwunravanto nai nrokyantiri ntaquananrove. Nraakyе mpovanto nai nraaqutuntiri ntaqiraro mwiva naivata ntaquananrove, tiro.

Mate mwaa entara okyara hia vitama kye taqaavo tura
(Matiu 16:2-3)

⁵⁴ Iesusiva mwitaa timwa kyero nraakyе qora ntuvantuaama vuhua timwa nyinro tiqaro, Nkye taqaavarо tonamwuvanto vutusairo nriqanro kyokira rutaihata nkye tiqata, Vati ntirerove, qiavaro vati ntirave.

⁵⁵ Nkye taqaavarо toqa vaururuvanto nrihata nkye tiqata qio vuhaananrove qiavaro vuhairave.

⁵⁶ Qikye, nkye unraqanraama kyeqata kyuqe kyaiqa vare variahuave. Nkye mwi inraikyara mwi inraikyaraqaa qio vitama kye tageta, nraaqamave nkye mwaa entara qovara hiani okyarara hia vitama kyeta taqaavo?

I ko tirera hirara vaakya avuqavuma kyaante
(Matiu 5:25-26)

⁵⁷ Nkye nraato tu kyeta kyuqe kyaiqa nraahu varaare qiaataara vaihata nkye nataamaqive hia mwi kyaiqara varaavo? ⁵⁸ Mpowanto iqaa

qua vatero ko nraamwuqi i vita varero virero hirera, e mwikyantiri aanrani viqarama mwi quara avuqavu hiante. Mwiva i vita varero ko riaani vaisiva hinani uro kyaikaro mwiva i vita porisi mwinranro porisivanto i karavuqi uro kyaankyorave.

⁵⁹ Nte qianinra riaante. E hia karavuqitaira qamwanrama taiqenanrave. Ekyaa munima hia nai mwinraitira, hia qio vinanrave, tiro. Iesusiva turama.

13

Uaqia hi aanranra qaqlira kyaate tura

¹ Mwi entara vaisi mponramwuvanto nri nteta Iesusira timwa mwita tiqata, Karirinyaa vaisinramwuvanto quara ru kyeta Kotira qamwata mwataare tuvaro kamaniva mpo, mwia nrutu Paireativa nri ntero mwi vaisinramwuhua ru kyovaro mwihua nraanrevanto quara vaakya rukyora mwia nraanre vatama kyero vhurave, tita.

² Mwitaa tuvaro Iesusiva tiqaro, Karirinyaa vaisinramwu mwitaama kye qutu vurara tita, nkye nataamave riaavo? Nkye tiqata, Mwihua qora kyaiqavanto Karirinyaa vaisi hini mwihua qora kyaiqa nraatara kyaihove, qiao?

³ Hiave. Nte qianinra riaate. Nkyevata hia qora aanra qaqlira kyaivera, nkyevata mwinramwuhua qutu vuntema kyetama qutu vivarave.

⁴ Haaru Siroamini ori nraamwu mpuahaa nraamwuvanto ntuvuraa viro tumu ntiro vaisi 18 nramwu rukyorave. Mwi vaisinramwuhua mpo? Nkye mwinramwuhara nanra quave qiao? Nkye tiqata mwinramwuhua qora kyaiqavanto Ierusareminyahua qora kyaiqa nraatara kyovaro mwia kyaara nraamwu mwiva ntuvuraa viro mwihua ntuquqtu taiqa kyorave. Nkye mwitaamave qiao?

⁵ Qaqao, hiave. Nte qianinra riaate. Nkyevata hia qora aanra qaqlira kyaivera, nkyevata mwinramwuhua votima kyetama qutu vivarave, tiro.

Qaampuakya voti hora fikiqaa ntumwa kyero tura

⁶ Iesusiva mwitaa timwa kyero mwiva mpo quaqaa ntumwa kyero mwihua timwa nyinro tiqaro, Vaisi mpovanto nai utaqi fiki kyatariva mpo vara tutorave. Mwi vaisiva vara tutero vari kyero mpo enta kyai uro mwia tamwa hiq kye nraankye timwa kyero uro taqovaro hia tamwa riorave.

⁷ Hia rioraro nai kyaiqaqaa ntaqikyi varu vaisirara tiqaro, Taqaante. Nte taarampo ihiara vina nrina hiqana mwaa kyatariva tamwa riaaninra vekya varuqaro hia tamwa riairave. E mwaa teqa kyera qaqlira kyaante. Mwi kyatariva qati vahiqaro kyuqe mwata taiqa kyaankyorave, tuvaro ⁸ mwia kyaiqa vaisivanto qaqao tiro. Kuaa ihiara mwia qati kyairaqe nte mwia okyaraqi onti quvu kyena tapitaani mwatara varaqina mwipi vatena quvu ntamwa taariro tamwa riaarive.

⁹ Mpo ihiqi taqairaro mwi kyatariva tamwa riairera, e mwia qati kyaante. Hia tamwa riairera, e qiomma teqa kyera qaqlira kyenanrave turave, tiro. Iesusiva mwi quara turama.

Iesusiva mwaanraqaa mwoqa ntavako nraakyera kyuqema kyora

¹⁰ Mpo enta mwaanraqaa Iesusiva mwaanra nraamwu mpoqi qua timwa nyi varuvaro ¹¹ nraakyae mpovanto mwipi varura. Vaanavanto

nraakyemwia varuva mwia nriqa vu inraikyara mwuvuvaro nraakyemwiva 18 ihiara nriqa vuvaro variqiro vura. Mwia mwoqavanto ntavaka vuvaro mwiva hia ntatuta variraitiro, kakataama viro nraahu varura.

¹² Iesusiva mwia taqero mwia nraanrama kyero tiqaro, Mwaa nraakyevao, i nriqa viva taiqama viho, ¹³ timwa kyero nai kyauqu mwiaqaa viti vatovaro nraakyemwiva qamwanrama kyero mwaamwianra viro variqaro Kotira nrutu tuaahereqaro varura.

¹⁴ Kotira nrutu tuaahere varuvaro Iesusiva mwaanra entaqaa mwi nraakyera kyuqema kyorara tiro, mwia kyaara mwaanra nraamwuqaa ntaqikyi varu vaisira raraqa tovaro nraakyemwiva qorara tiqaro, Kyaiqa enta 6 nramwuma vaiho. Mpovanto nkyi nyamwanta kyuqema kyaarive titi, mwi entaraqaa nraahuma nriate. Hia mwaanra entaqaa nkyi mwamwanta kyuqema kyaarive titi nriate, tiro.

¹⁵ Vaisi mwiva mwitaa tuvaro nronravanto Iesusiva nai timwa mwinro tiqaro, Nkye unraqama kyeqata kyuqe kyaiqa vare variahuave. Nkye ekyaa mwihua mwaanra entaqaa nkyeta purimakauve, ntonkive, nraamwuqitai ntatu kyeta sitaqita tumu nramanri nyi variarave.

¹⁶ Nraakyemwiaava nkyi haivaqara Evarahaamunra nraisivanto variharo Saataaniva 18 ihiara mwi nraakyera rupa tairave. Qioma mwaanra entaqaa kyaahaqa hiqana huvantu kyaaninrave, tiro.

¹⁷ Iesusiva mwitaa tuvata mwia nramwutaahua mwi quara rieta kyaurita varuvata qumina nraakyemwiva qora mwihua Iesusiva kyaiqa varorara rieqata Iesusira qamwata mwatora.

Maasiteti uruqaa ntumwa kyero tura

(Matiu 13:31-32; Maaki 4:30-32)

¹⁸ Iesusiva tiqaro, Kotiva ntaqikyiariva nanra inraikya votima kyero vahiro iho? Nkye mwianra ntapihi kyeta riaate tina, nte nanra inraikyaaqaa ntumwa kyenave qianinrave?

¹⁹ Qio nte maasiteti uruqaa ntumwa kyena tirerave. Vaisivanto maasiteti uru aakyooqi isa taiharo mwia uru pata mwiqiava ntukohiro qupiqero kyatari nronra vahata nyaamwavanto kyauqu kyaara mwipi nrumu vari vaite hiarave, tiro.

Mpereti nrakyo tairaqaa ntumwa kyero tura

(Matiu 13:33)

²⁰ Mwitaa timwa kyero Iesusiva qaiqaa tiro, Kotiva ntaqikyiariva nanra inraikya votima kyero vahiro iho? ²¹ Mwiva taupataira votima kyero vahato. Nraakyevanto mpereti utarerera hiro parauua vara kyero mwiva nrakyo taarive timwa kyero, taupataira vara kyero parauua vatama kyero tuqasaa kyaiharo taupataiva ekyaa viro nrinro hiro mpereti uqenra kyaiharo nrakyo tairave, tiro.

Qesa patara tura

(Matiu 7:13-14, 21-23)

²² Iesusiva mwitaa timwa kyero Ierusareminianra viqaro mwatukya nronraqivata, pataqivata, kyuqe qua mwakyaa kya timwa nyinro.

²³ Mwitaamaqiro vuvaro vaisi mpovanto tiqaro, Nronrao, nraakiara Kotiva tiriqitairo pataqiatanave tivitaananrove? tiro. Mwitaa tuvaro Iesusiva mwihua timwa nyinro tiqaro,

²⁴ Nyaamwunianra quava qesa pataqiae. Nkye mwukyaari mwata kyeta qesa mwina quate. Nte nkyi outaa timwa nyuqo. Nraakye qora airivanto quare tiravata hia qio vivarave.

²⁵ Nraamwu qova qesa tita tairata nkye mwaatani varivorave. Nkye mwaatani varita qesa ntutuqita tiqata, Nronrao, qesa qatua timwa taante, tivaro mwiva, Qaqao nkye tainyaahuave. Nte hia nkyi taqauhuave, qiananrove.

²⁶ Mwiva mwitaa tirata nkye tiqata, Qaqao, tire ivatama kyeta kyara nraunrahuave. E tiri mwatuqyaqi variqara qua timwa timwianrahuave, tivaro mwiva qaiqaa tiqaro, ²⁷ Nkye tainyaahuave? Nkye uaquia hi kyaiqara uti variahuave. Hiante mwaisaita quatema, qiananrove, tiro.

²⁸ Iesusiva mwitaa timwa kyero tiqaro, Nkye nraakiara taqaivata nkyi haivaqahua Evarahaamuvavata, Aisaakivavata Iaikopuvavata, ekyaa poropeti vaisinramwuvata Kotira mwatuqyaqi varivata nkye mwaaqani varita ntateqata nkyeta aanrai teti nreqata varivarave. ²⁹ Nraakiara huari vu nri ntainanyaahuave, huari vu vinanyaahuave, mwaa hini tokyanyaahuave, vitira hini tokyanyaahuave, mwihua nrira ntuaantua hita Kotira mwatuqyaqi kyara nrevarave.

³⁰ Mate mwoqani varihua nritareta vunima varivarave. Mate vuni varihua tumitareta mwoqanima varivarave, tiro.

*Iesusiva Ierusaremiqinaahuara mpo kye tura
(Matiu 23:37-39)*

³¹ Iesusiva mwitaa tuvata Parisi vaisinramwu nri nteta Iesusirara tiqata, Sivira nritarerera mpo mwatuqyani quante. Herotiva vunyaa vaisivanto i ru kyarero uti variho. E mwaini variraro mwiva i ru kyaankyorave, tita.

³² Mwihua mwitaa tuvaro Iesusiva timwa nyinro tiqaro, Nkye uro qaakyau vairi mwia timwa mwiate. Nte matevata huravata vaana siteqana nraakye qora kyuqema nyatarerave. Mwitaamaqi vina mpore taarampo enta mwiqiaraqaa ntene kyaiqa taiqa kyarerave. Nkye mwia mwitaama timwa mwiate.

³³ Nte matevata huravata mporavata Ierusaremini virerave. Hia qumina mwataqaa poropeti vaisi ru kyevarave. Ierusareminima ru kyevarave.

³⁴ Po, Ierusaremiqinaa nraakye qora tuaavo. Po, Ierusaremiqinaa nraakye qora tuaavo. Nkye Kotira poropeti rukyaahuave. Kotiva titai vaisihua variavata nkye ori pati kyeta mwihua ntutuqita kyaahuave. Kokoraaravanto nai nraatiqaa nraaokya iri kyero ntumwaqu taintema kyena nte qaiqaavata qaiqaavata nkyiara po timwa kyena nkyiqa ntaqikyirera huqata nkye ni qoririma mataavo.

³⁵ Mwia kyaara Kotiva nkyi qaqira kyairaro nkyi mwatuqyaqi hia vaisivata varivaro qumina mwata nraahuma vahiananrove. Nte qianinra riaate. Nkye mwaa entaraqataita hia ni taqaraitita, variqi vivaque nte qaiqaa tumu variarita nkye mwi entara ni ntapihi kyeta taqeqata nianra tiqata, Kotiva titai vaisiva tumiho. Mwia kyuqema mwataare tivarave, tiro. Iesusiva mwitaa turama.

14

Kyuqu kyauqu kyoto vaisira kyuqema kyora

¹ Mpo enta mwaanraqaa Iesusiva Parisi mwihua nronra vaisi nraamwuqi kyara nranrenro vuvata mwipi varuhua mwiaqaa vu vate varura.

² Mwitaa huvaro Iesusira tataaqa vaisi mpo mwia kyuqu kyuauqu kyota vuva varuvaro Iesusiva mwi vaisira taqero ³ mwaanra okyara tuhuavata, Parisivata, kyapara hiro tiqaro, Tire mwaanraqaa vaisi kyaahaqa hiqata mwia mwamwanta kyuqema mwataarera, tire teta mwaanra qua nteqave kyaananrave, hiave nteqa kyaananrave? Nkye tivaqe riaankye, tiro.

⁴ Iesusiva mwitaa tuvata mwihua hia qua mpoqiaavata tuvaro Iesusiva vaisi mwia vita kyero mwia mwamwanta kyuqema kyero titovaro vura.

⁵ Vuvaro Iesusiva mwipi varuhuara tiqaro, Nkyiqitairo mwia mwaqvantove, mwia kauvantove, mwata quvu teraqi ntumwa virata nkye hiave mwi entaraqaa mwia ntanrau mwaanri kyevarave? tiro.

⁶ Iesusiva mwitaa tuvata mwihua nai timwa mwi quava hia vahuvata tirema varura.

Nkyiari vara mwataniqa hi quara tura

⁷ Iesusiva nraamwu mwipi variqaro taqovata kyara nranrenra nruhua mponramwuvanto tainta kyuqeraqaa nraahu mwata kyaavirerata uti varuvaro Iesusiva mpo quaqaa ntumwa kyero timwa nyinro tiqaro,

⁸ Vaisi mpovanto nraakye ntumwinrenra hiro iara nrinra kyara nraante tirara hia enanasaira uro tainta nronra kyuqeraqaa mwatakyaa vira variante. E mwiaqaa variraro nraamwu qova nronra vaisi mpo nraanrama kyero ⁹ iara tiqaro, Tumitarera e uto mpuani variraro nronra vaisi mwaava tainta mwiaqaa mwatakyaa quarive, qiankyorave. Mwiva mwitaa tirera, e mwipi nronraqama kyera kyauriqarama uro nraakye qora mwoqani mwatakyaa vira varinanrave.

¹⁰ Hia mwitaa hiraitira, mwataa hiante. Kyara nranrenra hiro i nraanrainranra virava uro nraakye qora mwoqani mwatakyaa vira variante. E mwitaa hiraro nraamwu qova nri ntero iara tiqaro, Ni totio, hia mwini variante. Nrumu mwaini tainta kyuqeraqaa mwatakyaa quante, tirara e nraakye qora suqaa uro tainta nronraqa mwatakyaa vira variqara e nrutu nronra varenanrave.

¹¹ Nai nrutu nraahu tuaaheraariva variraro nraakiara mwia nrutu vara mwataniqa hiananrove. Nai nrutu vara mwataniqama kye variariva variraro nraakiara mwia nrutu tuaahera kyaananrove, tiro.

¹² Iesusiva mwitaa timwa kyero vaisi mpovanto mwianra nrinra ni nraamwuqi kyara nraante turara tiqaro, Nraakye qora kyara nyinrenra hira hia ena toti vaative, ena qata vakyaave, ena vataahuave, i nraamwunaahua airi inraikya vatehuave, hia mwihua nyaanraante. E mwihua nyaanrama kyera nyinrenra mwihua mwia hiniqama kyeta inavata mwivarave.

¹³ Nraakye qora kyara nyinrenra hira vehi nraakye qorave, kyuqu kyuauquara ihuave, vu qipaariihuave, mwihua nyaanraante.

¹⁴ E mwitaama varihua nyaanrama kyera aaqaa nraahu nyinranro Kotiva mwianra riero i qamwata mwatero i kyuqema mwataaanrove. Nraakiara Kotiva kyuqe nraakye qora qati vara sivuma kyaaninraqaa Kotiva ina kyoqaa mwiananrove, tiro.

*Nronraqama kyero kyara nyiani vaisiraqaa ntumwa kyero tura
(Matiu 22:1-10)*

¹⁵ Iesusiva mwitaa tuvaro vaisi mpovanto mwipi kyara nre varuva Iesusirara tiqaro, Qikye, Kotira mwatukyaqi kyara nrehua qamwateqata varivarave, tuvaro ¹⁶ Iesusiva mpo quaqaa ntumwa kyero mwia timwa mwinro tiqaro, Vaisi mpovanto kyara nronraqama kyero tera taarama kyero vatero nraakye qora nyaanranrenra tuhua timwa nyitero tiqaro, Mwi entara kyara nraaninraqi nriate, tiro. Mwitaa timwa kyero varuvaro ¹⁷ mwi entava nri ntovaro mwiva nai kyaiqa vaisi titero tiqaro, Uro tirata nriate. Ekyaa inraikya terama taiho, qianta, turave.

Tuvaro mwia kyaiqa vaisivanto uro timwa nyuvata ¹⁸ mwihua kuaiqia kuaiqiavantio tiqata, Po, mpo inraikyavanto ni antua kyaihana nte hia quaninrave, tita. Vuniqama kyero mpovanto mwia kyaiqa vaisiara tiqaro, Nte mwata mpo kyoqaama kyena varauqo. Nte mwia uro taqarerave. Po, hia qio ivatama kyena quaninrave, ¹⁹ tuvaro mpovanto tiqaro, Nte kyaiqa vare varia purimakauhua kyauqurutana kyoqaama tauqo. Nte kyaiqa vareqana mwihua mwataara hirerana vuqo. Po, hia qio ivatama kyena quaninrave, tuvaro ²⁰ mpovanto tiqaro, Nte mateqa nraata varauqo. Po, hia qio quaninrave, tiro.

²¹ Ekyaa mwihua mwitaa nraahu tuvaro kyaiqa vaisi mwiva nruru ntantero uro mwihua tu quara nai nronra vaisi timwa mwuvaro mwia raraqa tovaro nai kyaiqa vaisiara tiqaro, Hiantera mwatukyaqi virava uro aanra nronraqatairave, aanra pataqaatairave, vehi vaisivata, kyuqu kyauquara ihuavata, su qipa quarihuavata, kyuqu are aremaqita nrohihuavata, sita varera nriante, turave.

²² Tuvaro mwiva tuntema kyero uro sitaqiro nruru kyero tiqaro, E qiarantema kyena sitaqina nruru kyauqaro tainta hini qati nraahu vaiho tuvaro ²³ mwia nronravanto tiqaro, Mwatukya mwipi qaqira kyera virava uro aanraqatairave, aakyoqitairave, api nraakye qora taqerahua mwihua vuavi raavira tirata nruru ni nraamwu piqa kyaate. ²⁴ Nte i timwa mwuqo. Tauraqama kyena nyaanrama tau nraakye qorahua hiama qio ni kyara nrevarave, turave, tiro. Iesusiva mwitaa turama.

*Iesusira vataqiro virera hu vaisirara tura
(Matiu 10:37-38)*

²⁵ Nraakye qora airivanto Iesusira vataqita vi varuvaro Iesusiva tuqasaa viro mwihua timwa nyinro tiqaro, ²⁶ Vaisi mpovanto ni nraaqiara varirero nte hunani nrinrenra hiro mwiva nai nrohua qohuave, nraata nraaqiara, nai qata vakyaahuave, nai mwata mwaaqa qati variqiro quaninranrave, nronraqama kyero riemwaqiro viqaro nianra hia nronraqama kyero riaariva hiama qio ni nraaqiara vari-ananrove.

²⁷ Mpovanto hia nai rukye kyatarira vara qu varero ni pataqiro nrinrenra, mwiva hiama qio ni nraaqiara variananrove.

²⁸ Nkyiqitairo vaisi mpovanto nraamwu nronra hoqarera hiro mwiva tauraqama kyero mwatakyaa viro nraato tuqiro viro kyatariarave, mpo inraikyavare, qoma munima kyaaninrave timwa kyero, nraamwu hoqairave.

²⁹ Mwiva hia mwitaa hirera, mwiva nraamwu hoqebaro nraamwu tura nraahu ratairaro munima taiqa viraro hia hoqa taiqa kyairata nraamwu mwia taqehua raima mwateta tiqata,

³⁰ Qikye, vitira taqaate. Mwi vaisiva nraamwu tohara tero hia qio taiqa kyaiho, tivarave.

³¹ Mpo quavata tirerave. Vunyaa vaisi mpovanto nai henanra mpovata ntaqirera hiro, mwiva tauraaqama kyero mwatakyaa viro variqaro nai ntaqua vaisihua kyaara ntumwa kyero taqero tiqaro, Nte qiove mwia nraatara kyaaninrave, hiave qio mwia nraatara kyaaninrave? tirave. Mwiva taqairaro mwia ntaqi vaisihua 10,000 nraahu varivaro mwia nramwutaara ntaqi vaisihua 20,000 varivera, mwiva ni nraatara kyaankyo tiro tiqaro, ³² Kyai ni nramwutaa mwiva nyianrani varirage nte vaisi mpo titaairo mwiva uro mwianra qao tiro mwaateraqama variare qiananrove, tiro.

³³ Iesusiva mwitaa timwa kyero mwiva tiqaro, Mwia votima kyeta nkye hia mpo inraikya mpo inraikya tutara qaqlira kyaivera, nkye hiama qio ni nraaqiara varivarave.

Iesusiva horeqaa ntumwa kyero tura

(Matiu 5:13; Maaki 9:50)

³⁴ Hore kyuqe inraikyave. Horevanto uaqiamma viro hia qiaqyaa hirera, tire hia qio qaiqaa utu kyaararo qiaqyaa hiananrove. Tire mwia qaqlira kyaananrave.

³⁵ Mwitaama quani horera hia qio kyara kyaahaqa hiraro kyara-vanto kyuqema kyero qupiqaananrove. Kyaravanto kyuqema kyero qupiqaarive titi hia mwi horera purimakau raha kyapata qio vatevarave. Nkyi nyaato vahiarhua hivera, nkye mwi quara ntapihi kyeta riaate, tiro.

15

Sipisipivanto raupirima vuraqaa ntumwa kyero tura

(Matiu 18:12-14)

¹ Mpo enta taakisi vare varuhuavata, qora kyaiqa vare varuhuavata, Iesusira qua riarerata nri nteta varuvata

² Parisi vaisinramwuvantovata, mwaanra okyara ti varu vaisihuavata, *nrutu nraunru/nrunru nraanru* titi tiqata, Qaqao, mwaa vaisiva qora kyaiqa uti varia vaisihua qamwata nyatero mwihua kyapata kyara nre variho, titi.

³ Mwitaa tuvaro Iesusiva mwaa quaraqa ntumwa kyero mwihua timwa nyinro tiqaro, ⁴ Nkyiqitairo vaisi mpovanto 100 sipisipi vataariva taqairaro sipisipi mpovanto raupirima virera, mwi vaisiva nataave hiananrove? Mwiva 99 sipisipi mwihua utaqi kyero mpo sipisipi raupirima quaninra puua hirero quananrove. Mwiva puaamaqiro viro uro mwia puaama kyero taqaananrove.

⁵ Mwiva mwia puaama kyero qamwata kyero vara nai qumwuqa qu varero ⁶ uro mwaatani mwia kyero mwihavata variahua nyaanrama kyero tiqaro, Nkye nrumu nivatama kye qamwataate. Ni sipisipi raupirima vihana nte mwia puaama kyauqo, qiananrove.

⁷ Nte qianinra nkye ntapihi kyeta riaate. Mwia votima kyeta 99 nraakyae qora hia qora aanra nrohihua varivata nyaamwuni varihua mwihua qamwata variqata taqaivarao qora kyaiqa varaari vaisiva

kuaiqiavanto qora aanra qaqlira kyairera, mwianra rieqata nyaamwuni varihua mpocama kyeta qamwatevarave.

Munima raupirima vuraqaa ntumwa kyero tura

⁸ Nte qaiqaa mpo quaqla ntumwa kyena tirerave. Nraakye mpovanto ori munima kyauqurutana vataiva taqaiharo munima kuaiqia raupirima virave. Mwitaa hiraro mwiva nataave hiananrove? Mwiva omwa qupi kyero nraamwuqi ntupi kyero mpoqi mpoqi puaamaqiro viro taqaananrove.

⁹ Mwiva puaama kyero varero nai totivaativata, mwiavata variahuvata, nyaanrama kyero timwa nyinro tiqaro, Nkye ni vatama kyeta qamwataate. Nte munima raupirima kyaura puaama kyena varauquo, qiananrove.

¹⁰ Nte qianinra riaate. Mwia votima kyero qora kyaiqa varaari vaisiva qora aanra qaqlira kyairera, mwianra rieqata nyaamwuni varihua qamwate varivarave, tiro.

Mwia mwaaquvanto raupirima vuraqaa ntumwa kyero tura

¹¹ Iesusiva mwitaa timwa kyero mwiva tiqaro, Vaisi mpovanto qoraisi nraaqiara taaratana mwata tovaroma ¹² mwia mwaaqu nraakiaraava siviro nai qorara tiqaro, Ena vataana inraikyara nraakiara ntainra kyera ni mpirerave tinanra mate nraahu ni mpiante, tiro. Mwitaa tuvaro mwia qova nai vato inraikyara ntainra kyero nai mwaaquvanto nyunrave.

¹³ Nyuvaro mwia mwaaqu nraakiaraava pataqia variro nai hu inraikyara mpohua nyiqanro munima varero nyianra mpo mwatani vuva uro mwini variqaro qora vaisi kyapata qora kyaiqaa munima vare vura taiqa tuto kyorave.

¹⁴ Taiqa tuto kyovaro mwiaqatairo nronraqama kye aara nto entava nri ntovaro mwiva vehi vaisi variqaro ¹⁵ uro mwi mwataraqanaa vaisi mpoqaa kyaiqa vararero viro. Vuvaro mwi vaisiva tiqaro, Uro ni quaraqa ntaqikyiqara mwihua kyara nyiante, turave.

¹⁶ Tuvaro mwiva quara kyara nyi variro tiqaro, Qikye, quara kyara nyiqana viti vaati ntenavata nraataarave, tuvaro mwia kyara mwianri vaisiva hia varura. ¹⁷ Mwia nraataa huvaro varuvaro mwia vu nraato ntutoraa vuvaro mwiva riero tiqaro, Ni kora kyaiqa vaisi airinramwuvanto variavaro airi kyara vahata mwihua nreqata variavana nte mwaini variqana kyarara huqo. ¹⁸ Kyai nte sivina ntene kova hinani nrumu ntantena quankye. Nte urontena ntene korara mwitaama qianinrave. Ko, nte Kotiravata ivata uaqia hi kyaiqara utu nyatauquo. ¹⁹ Mwia kyaara nte hia qio i nraaqiara kyuqeva varianinrave. E ni vara mwataniqama kyairae nte i kyaiqa vaisi nraahu variankye. Nte quariva uro mwitaa tirerave, tiro.

²⁰ Mwitaa timwa kyero mwiva siviro nai qova hunani nruru. Nai qora nraamwu qaumato nrurvaro mwia qova nyianrasairo vutu mwia taqero qamwata kyero hiantero uro nai mwaaqu ntavaaqavu kyero mwia kyuquqama mwatero varuvaro ²¹ mwia mwaaquvanto tiqaro, Ko, nte Kotiravata ivata uaqia hi kyaiqarama utu nyatauquo. Mwia kyaara nte hia qio i nraaqiara kyuqeva varianinrave, tiro.

²² Mwitaa tuvaro mwia qova nai kyaiqa vaisi timwa nyinro tiqaro, Hianteta nkye uro tuavaaqa kyuqera varaqita nrumu mwiate. Kyaatamwavata inranravata varaqi nrumu humwataate.

²³ Purimakau nraati kyuqera rukyeta utaate. Mate tire mwia qamwata mwataananrave. ²⁴ Ni maaqvanto qutu viho tuqaroma qati nri ntaiho. Ni maaqvanto raupirima viho tuqaroma qati nrihana vitauqo, tiro. Mwitaa timwa kyero nai mwaaqu qamwata mwatorave kyara vara kyero mwia vaahaqama mwatorave.

²⁵ Mwia vaahaqama mwate varuvaro mwia vakyaava kyaiqa varonaisairo nri ntero riovata ²⁶ ihi nte variqa tuvaro mwiva nai qora kyaiqa vaisi mpo kyapara huvaro mwiva mwia timwa mwinro tiqaro, ²⁷ I qatavanto vevasairo nri ntaiharo i qova mwianra qamwateqaro purimakau nraati kyuqera ru kyero uta mwataihoko. I qata kyuqema nai vitero qamwateqaroma mwitaa iho, tiro.

²⁸ Mwitaa tuvaro mwia vakyaara raraqa tovaro kyaru ntumwa kyero tiqaro, Hia nte nraamwuqi virerave, timwa kyero mwaatani varuvaro mwia qova veva ntero mwianra po qati nraamwuqi nriante tuvaro mwiva mwitaama tiro:

²⁹ Nte airi ihiara i kyaiqa vaisi votima kyena i kyaiqa vareqana hia nte mpo entavata i qua raaquta kyaurave. Nte ntene toti qamwata nyataankye tuqara e hiama memenra nraati mpoku ntuqutu ni mpiaro.

³⁰ I nraaqiara mwaava api qaraqita nrohia nraakyehuavata e hiana inraikyara varaqiro mwihuaqaa uto taiqa kyero nrihanrama e purimakau nraati kyuqera qumina ntuqutu kyera mwinra hiaro, tiro.

³¹ Mwitaa tuvaro mwia qova qaqaq tiro, Ni maaquo, e mpo enta mpo enta ni vatama kyera variaravave. Nte hu inraikyara ekyaa inraikya mwia tetatana hunanrave. ³² I qatavanto qutu viho tuqaroma qati nri ntaiho. Mwiva raupirima viho tuqaroma qati nrihana vitauqo. Mwitaa ihatara titi, tire mate mwia qamwata mwatarerave, turave, tiro. Iesusiva mwi quara turama.

16

Kyaiqaqaa ntaqikyi varu vaisiva uaqiamma kyero kyaiqa varoraqaa ntumwa kyero tura

¹ Iesusiva nai nraaqiaranramwu timwa nyinro tiqaro, Haaru vaisi impovanto munima airi vatova varuvaro vaisi mpovanto mwia kyaiqa vareqaro mwiva vato inraikyaraqaa ntaqikyurave. Mwiva hu inraikyaraqaa ntaqikyi varuvaro mpovanto nri ntero tiqaro, E hiana inraikyaraqaa ntaqikyi variva e hiananra hini nramwa kye variho, tuvaro ² munima vato vaisiva mwiva mwia nraanrama kyero tiqaro, E nanra varaana quarave nte riauqo? Nte hu inraikyara ntaqikyiqara varenanra qara ntumwa tairaqe taqaankye. E hia nte hu inraikyaraqaa ntaqikyinanrave. E taiqenanrave, tiro.

³ Mwitaa tuvaro kyaiqa vaisi mwiva riero tiqaro, Po, ni nronravanto nte kyaiqa varauraqaatairo ni taiqama kyaananrove. Nte nataave hianinrave? Hia nte kepukyaqama kyena onti quvuaninrave. Nte mpohuara nianra po tiqata munima mpiate qianinra kyauruaninrave, tiro. ⁴ Mwitaa timwa kyero mwiva kyai nte mate mwitaa mwitaa hiaro nraakiara ni titairata nraakye qora nianra qamwateqata ni pitaqita uro nkyiari nraamwuqi kyaate, tiro.

⁵ Mwitaa timwa kyero nai nronra vaisiqitaita munima vareta qakyo mwianre tu vaisihuua nyaanrama kyero vuni nru vaisira mwia kyapara hiro, Ni nronravanto iqi vataiva nataamave qati vaiho? tuvaro ⁶ mwiva

tiqaro, Mwiva niqi vataiva vahamwenra 100 taqu vaiho, tuvaro mwia munimaqaa ntaqikyuva tiketi mwinro 100 qaqira kyera 50 nraahu tiketiqaa qara ntumwa taante, tiro.

⁷ Mwitaa timwa kyero vaisi mpora tiqaro, Mpo e, iqi vataiva nataamave qati vaiho? tuvaro mwiva tiqaro, Uiti tua 100 tuama qati vaiho, tuvaro mwiva tiketi mwinro 100 qaqira kyera 80 nraahu tiketiqaa qara ntumwa taante, tiro.

⁸ Mwiva vato inraikyaraqaa ntaqikyiqaro mpuara vare varu vaisiva mwitaamaqiro vuvaro mwia nronravanto taqero tiqaro, Qikye, vaisi mwihua mwia toti variate tiro, mwiva vu nraato tuqiro viro mwiva mwitaa hi variho turave. Mwatani varia vaisihua nkyiari hena vaisi kyoqaa nai mwi nai mwi hiqata nkyiari riemwa kyeta kyoqaa kyaiqa varaqi quarave. Mwihua kyoqaa kyaiqa vareqata omwa itainani nria vaisihua nraatara kye variarave, tiro.

⁹ Iesusiva mwitaa timwa kyero mwiva tiqaro, Nte qianinra riaate. Mwatani variahua apiqama kyeta tuto kye varia munimanra nkye mwi munimanra vara kyetama avuqavuma kyeta totiqa hiqata nyiate. Mwitaamaqita vivaro munima taiqa virata nkye ekyaa enta qati variqi vi nraamwunraqi vivaro nkye munima nyi vaisiva nkyi qamwata nyataananrove.

¹⁰ Vaisi mpovanto pata kyaiqaqia vareqaro mwiva mwi kyaiqara avuqavuma kyero varairera, mwi vaisiva nronra kyaiqvata avuqavuma kyero varaanarove. Vaisi mpovanto pata kyaiqa varero mpuara utiqaro varairera, nronra kyaiqvata mpuara utiqaro varaanarove.

¹¹ Nkye mwata mwaqa variahua apiqama kyeta kye varia munimanra hia kyuqinra kyeta ntaqikyivera, Kotiva hia nkyiara, Nkye ni kyoqaa quataa kyoqaaqaa ntaqikyivarave, qiananrove.

¹² Nkye mpova hiani inraikyaraqaa hia kyuqema kyeta ntaqikyivera, Kotiva nkyiara, Nkye nkyeta vate inraikyaraqaavata hia kyuqema kyeta ntaqikyivarave, timwa kyero hiama nyiananrove.

¹³ Hia kyaiqa vaisi mpovanto vaisi nronra taaratanaqaa kyaiqa varaanarove. Mwiva mwitaa hiqaro nronra vaisi mpora mwia mwutukya vahiraro mporara hia mwia mwutukya vahiananrove. Mwiva nronra vaisi mpora kyuquerave timwa kyero mpora uaquia hiravema qiananrove. Airi inraikya vatevave, munimavantove, nronra vaisi votima kyero nkyiqa ntaqikyi varirera, nkye munima varerara nraahu riemwaqi viqata hia Kotira kyaiqvata qio varaqi vivarave, tiro.

Iesusiva qua mwaanra mponramwu tura

¹⁴ Iesusiva mwitaa tuvata Parisi vaisinramwuvanto mwi quara ri ovaro mwihua mwutukyavanto munimanra nraahu vahuvatara tita, mwihua Iesusiva qua turara raima mwatora.

¹⁵ Raima mwatovaro Iesusiva mwihua timwa nyinro tiqaro, Mwihua nkyiara avuqavu nrohi varia vaisihuave qiate tita, nkye nraakyе qora suqaa avuqavuma kyeta nrohi variarave. Nkye mwitaa hiavarso Kotiva nkyi mwutukyqaq uaqia hi kyaiqara taqe varirave. Mwatani variahua tiqata, Kyuqe inraikyave, ti variara mwi inraikyara Kotiva tiqaro, Uaqia hi inraikyara qumina inraikyave, ti varirave.

¹⁶ Haaru hia Ioniva varu entara Mosesira qua mwaanravantovata poropeti vaisi qua mwaanravantovata vahurave. Mwiaqatairo Ioniva

nramanri nyi varuva nri ntero qaraakya qua kyuqe qua Kotiva nkyiqa ntaqikyiani quara timwaqiro vuvata mwiaqaataita ekyaa nraakyee qora nkyiarianasai kepukyaqama kyeta Kotira mwatuqyaqi virerata uti variarave.

¹⁷ Qio nkye riaate, Haaruua mwaanra qua qatima vaiho. Nyaamwuvantovata mwatavantovata taiqa viraro Kotira qua nronravantovata patavantovata qatima vahiananrove.

*Nraakyee qaqlira kye okyarara tura
(Matiu 5:31-32, 19:9; Maaki 10:11-12)*

¹⁸ Vaisivanto nai nraata qaqlira kyero mpo nraakyee varaiva, mwi vaisiva Kotira qua mwaanra nteqa kyairave. Mpowanto qaqlira kyai nraakyera varai vaisiva, mwivavata Kotira qua mwaanra nteqa kyairave, tiro.

Rasarusirara tura

¹⁹ Iesusiva nai nraaqiaranramwu timwa nyinro tiqaro, Vaisi mpo-vantovata airi inraikya vatova kyuqe tuavaaqa nraahu ututero mpo enta mpo enta qiakya hu kyarara nraahu nreqanro varurave.

²⁰ Mwiva mwi kyarara nraahu nreqanro varuvata vaisi mpo mwia nrutu Rasarusira vitaqita uro airi inraikya vato vaisira nraamwu quesana kyovaro varura. Mwi vaisiva hia mpo inraikyavata vatova vehi vaisivanto varuvaro rumpuaravanto nraahu ekyaa mwia mwamwan-taqa vahuvaro ²¹ variqaro mwiva airi inraikya vato vaisiva kyara nreqanro viti vaati qaqlira kyora mwia nraahu utu kyeqaro nranrenro varura. Rasarusiva mwini varuvaro vairinramwuvanto vitare nritare hiqata mwia rumpuara pohi varurave.

²² Hia mpo inraikyavata vato vaisiva qutu vuvata nyaamwunyaahua mwia vitaqita uro Evarahaamuva nai haivaqava varunani kyorave. Uro kyovaro airi inraikya vato vaisiva mwivavata variro qutu vuvata mwataqi quntamwa torave. ²³ Quntamwa tovaro mwiva qutu vuhua varunani variqaro atura nti varurave. Atura ntqaro mwiva vuru taqo-varo Rasarusiva Evarahaamukyantiri qamwateqaro nyianrani varu-rave.

²⁴ Mwini varuvaro mwiva Evarahaamunranra aakyara ntero tiqaro, Evarahaamu, ko, e qati nianra po kye timwa mataante. E Rasarusira titairaro mwiva nai kyauqu uro nramanriqi mwaamwi ntamwa kyero tumu ni maaqinriqaa vatairaro tututaarive. Nte qia nronraqi variqana atura ntqana varuquo, tiro.

²⁵ Mwiva mwitaa tuvaro Evarahaamuva qaqlao tiro, Ni maaquo, e riaante. E tauraa qati varuna entara e kyuqe inraikya vatoraro Rasarusiva qora inraikya nraahu vatorave. Mate mwiva mwaini variqaro qamwateqaro varihara e mwini atura ntqara variaro.

²⁶ E qaiqaavata rie variraqe nte qua mpoqiavata i timwa mwiankye. Nte varuqara e variararo tiri utaqaa okai nronrama vaiho. Mwaisaita mwini vivorave, mwisaita mwaini nrivorave tiro, okai nronra utaqaa vatairave, tiro.

²⁷ Evarahaamuva mwitaa tuvaro mwi vaisiva tiqaro, Po, ko, nte iara qati ni qua riaante tuqo. E Rasarusira titairaro mwiva ni kora nraamwuqi uro ntero ²⁸ ni kata pakya kyauquru variahua timwa nyianrive. Mwihuavata mwaini nriqa vinani nrivorave, tiro.

²⁹ Mwitaa tuvaro Evarahaamuva qaqao tiro, Mosesivavata, poropeti vaisinramwuvata, qara ntumwa to quava vahirave. Mwihua mwi quara qiomma rievarave, tiro.

³⁰ Tuvaro qati varu entara airi inraikya vato vaisiva tiqaro, Hiave, Ko, Evarahaamuo, qutu quarive nrumu ntantero uro timwa nyinrata mwihua mwia qua rieqatama qora aanra qaqira kyevarave, tiro.

³¹ Mwitaa tuvaro Evarahaamuva qaqao tiro, Mwihua Mosesira quavata poropeti vaisi quavata hia riaivera, mwihua qutu quariva nrumu ntantero uro qiani quaravata hiama qio rievarave, turave, tiro. Iesusiva mwitaa turama.

17

Uaqia hi kyaiqarara tura

(Matiu 18:6-7, 21-22; Maaki 9:42)

¹ Iesusiva nai nraaqiaranramwu timwa nyinro tiqaro, Nraakyе qoravanto Kotira qua nteqa kyeqata uaqia hi kyaiqara utuate tiro, mpo inraikya mpo inraikyavanto qovara hiananrove. Uaqia hi kyaiqara qovarama kyaani vaisirara po kye timwa mwatauqo. Nraakiara mwi vaisiva taqaanarove.

² Nraaqiara mpo uaqia hi aanranra nraamwutaani vaisiva variraro nraakiara Kotiva mwi vaisira uaqiamma kyeroma ntutuqutu mwataananarove. Kotiva mwi vaisira mwitaa hianinranra rieqaro mwi vaisiva mwataama qiari. Qikye, eqaataara qumina nte mwi nraaqiara uaqia hi aanranra nraamwutaurave. Haaru hia mwitaa hiaya entara ni nuntaqi ori nronra sutukye ni rumpua nronraqi tuto kyaataarave, qiananrove. ³ Nkye uaqia hi kyaiqara utuaro titi rauru kyeqata variate.

E taqairaro i qata vakyaavanto Kotira qua nteqa kyairera, mwianra hia qaiqaavata mwitaa hiante qianta. Mwiva tiqaro, Nte po tuqo. Hia qaiqaavata mwitaa hirerave, tirera, e tiqara, Mwi quara matema qaqira kyauqo, qianta. ⁴ E taqairaro mwiva kuaa enta 7 nani i uaqiamma mwatero nrumu iara po hia mwianra riera taunru mataante tirera, e eo timwa kyera 7 nani mwianra tiqara, Nte mwi quara qaqira kyena hia iqaa qua vataaninrave, qianta, tiro.

Kepukyaqama kyeta Kotirara riemwaqita virara tura

⁵ Iesusiva mwitaa tuvata mwia nraaqiara 12 nramwuvanto tiqatama, E tiri kyaahaqi hiraro tire Kotirara riemwaqita quarava nronraqa hiarive, titi.

⁶ Mwitaa tuvaro nronravanto mwihua timwa nyinro tiqaro, Nkye Kotirara riemwaqi viva masiteti uru pataqia votima kyero vahirera, nkye kyatari vitirara tiqata, E tuqa rirante ntarira uro kyaareraci qupiqaante, tivaro kyatari mwiva nkyi qua riaananrove, tiro. Iesusiva turama.

Kyaiqa vaisivanto nai kyaiqa varaaninranra tura

⁷ Iesusiva tiqaro, Nkyiqitairo mpovanto variraro mwia kyaiqa vaisivanto kyaiqa varaaninranra qati quaqama kyena tirerave. I kyaiqa vaisivanto i kyaiqa vareqaro uro kyatu quvu tero uro sipisipiqaan ntaqiyi tero nrinranra e nanreve mwianra tinanrave?

⁸ E hiama mwianra tiqara, Hiante ena kyara nrumu nraante, tinanrave. Mwi vaisiva qumina kyaiqa vaisivanto variharara tira, e mwianra

tiqara, Nrumu nini kyara nraante terama kye matera kyara utaa tavunanra rupa varera kyara varaqira nrumu mpiraqe nramwa kyaarira nraakiara ena kyara nraante, tinanrave.

⁹ Kyaiqa vaisi mwiva i kyaiqa taiqa kyairara e mwianra kyuqeveve tinanrave? Qaqao, e hiama mwitaa tinanrave. Mwianra tiqara, Mwia ena kyaiqama varera hiaroma, tinanrave.

¹⁰ Mwia votima kyeta nkyevata Kotira kyaiqa uro taiqa kyeta hia mwianra rieqata Kotirara qamwata timwa taante qiate. Nkye mwataama qiate. Tire qumina kyaiqa vaisi nraahuma varuro. Tire mwi kyaiqara vareqata tire teta kyaiqa vaisi kyaiqa nraahuma varauro, qiate, tiro. Iesiva turama.

Rumpuara taumavanto mwamwanta nre varuhua kyuqema kyora

¹¹ Iesusiva Ierusareminianra viqaro Sameriaa mwata hini vahuvaro Kariri mwata hini vahura mwia utaqa vuva ¹² mwatukya mpoqi uro ntovata vaisi kyauqurutanavanto Jesusira uro qintorama kyeta. Rumpuara uaquia huva mwihua mwamwanta nre varuhua vutura nyianrasatataita aakyara nteta tiqata,

¹³ Iesusio, e nronravantove. Qati tirinramwuanra po kye timwa timwa taante, tita.

¹⁴ Mwitaa tuvaro Iesusiva mwihua timwa nyinro tiqaro, Kotira kyaiqa vare varia vaisihu hianani vivata nkyi mwamwanta itutuma kye taqaate, tuvata mwihua Iesusiva tuntema kyeta aanraqaa viqata taqovaro mwihua rumpuaravanto tavanta vuvaro mwihua nyamwantavanto kyuqema vuvata mwihua qio varura.

¹⁵ Mwihua qio varuvaro mwihuaqitairo kuaiqiyavanto nraahu nai rumpuara tavanta vura taqero nrumu ntantero aakyara ntamwa kyero Kotira nrutu tuaaheraqiro vura.

¹⁶ Vuva uro Iesusira kyuqusata tumu ntiro variqaro Iesusira qamwata mwate varura.

Vaisi mwiva Sameriaa nyaava varuvaro Iesusiva mwianra tiqaro, ¹⁷ Nte vaisi kyauqurutana kyuqema nyataurave. Vaisi ⁹ nramwu tainive quavo? ¹⁸ Nanraqamave mpo mwatanaa vaisi mwaava nraahu Kotira nrutu tuaaherarero nriho? tiro.

¹⁹ Mwitaa timwa kyero Iesusiva vaisi mwianra tiqaro, Qioma sivira quante. E nianra ni kyaahaqa hianinrave qiararoma i mwamwanta kyuqema viho, tiro. Iesusiva turama.

Kotiva ntaqikyianinranra tura

(Matiu 24:23-28, 37-41)

²⁰ Parisi vasinramwuvanto uro Iesusira kyapara hita tiqata, Kotiva nraakye qoraaqaa ntaqikyiariqa taireve qovara hiananrove? tuvaro Iesusiva mwihua timwa nyinro tiqaro, Mwiva qovara hianinra nkye hia vuqotaita qio taqevavarave.

²¹ Hiama mpovanto Kotiva ntaqikyianinra taqero mwinima vaiho mwainima vaiho qiananrove. Kotiva nraakye qora mwihua utaqi variqaro mwihuaqaa ntaqikyiananrove, tiro.

²² Mwitaa timwa kyero Iesusiva nai nraaqiaranramwuanra tiqaro, Mpo enta nri ntairata nkye mwi entaraqaa ni mwatani mwatatai nraaqiarara tiqata, Qikye, Iesusiva kuua enta nraahu tirivata variraqe tire qiove qiatarave, tiqatama hia qio ni taqevavarave.

²³ Mwi entaraqaa vaisi mponramwuvanto nkyiara tiqata, Iesusiva mwinima variho. Mwainima variho, tivata nkye hia mwihua qua rieqata mwihua vataqita quate.

²⁴ Aaquakyaa tiqaro ekyaa nyaamwu ntuvahama kyaintema kye-nama nte mwatani mwatatai nraaqiarava qoqaa tumuaninrave.

²⁵ Qakyo qoqaa tuminrenra hiarita mate mwaa entara vari nraakye qorahua nronra muaanra nraante mpivaqe varaarita mwihua ni qoririma matevarave.

²⁶ Noaava varu entara nraakye qoravanto mpoqia mpoqia utuntema kyeta nte mwatani mwatatai nraaqiarava tumuani entaraqaa nraakye qoravanto mpoqia mpoqia utivarave.

²⁷ Noaava varu entara nraakye qoravanto kyarave nramanrive nramwaqita vita nraata vaati varaqita vuvaro Noaava nramanriqaa quani nraamwunraqi vijetovaro humwunravanto nronraqama kyero ntero mwihua ekyaa ru taiqa kyorave.

²⁸ Nte tumuani entava Rotiva qati varu entara votima kyero vahiananrove. Rotiva qati varu entara nraakye qoravanto kyarave nramanrive nramwaqi vita, nkyiari kyoqaa kyaiqa varaqi vita, nraata vaati varaqita vita, kyara vara tuqi vita, nraamwu hoqaqi vita mwitaa mwitaamaqita vuvaro ²⁹ Rotiva Sotomi mwatukyaqitairo vuvaro nyaamwusairo qiavanto vati votima kyero ntiqaro mwi mwatanaahua ekyaa itamwa taiqa kyorave.

³⁰ Nte qovarama quani entara nraakye qoravanto mwitaamaqi viqata nkyiari kyaiqa nraahu varaqi vivarave.

³¹ Mwi entara vaisivanto nraamwu aatareqani variariva nai vataani inraikyara vararerero nraamwuqi hiama vera ntaarive. Vaisi mpovanto kyaiqa varariva nrumu ntantero nraamwuqi hiama quarive.

³² Rotira nraatavanto apiqama viro taiqa vurara nkye riaate.

³³ Nte qutu quankyo tiro qati varianinranra nronraqama kye riaariva qutu quananrove. Hia nai qutuaninranra nronraqama kye riemwaqiro quariva, (mwiva qutu viro mwiaqatairo) ekyaa enta qati variqiro quananrove.

³⁴ Mwi entara entaqi vaisi taaratanavanto taariqaa vaite varivaro kuaiku nraahu nyaamwuni vita varero viro mpo mwia mwiniima kyairaro variananrove.

³⁵ Mwi entara nraakye taaratanavanto kyara taiti ti varivaro kuaiqia nraahu nyaamwuni vita varero viro mpo mwia mwiniima kyairaro variananrove. ³⁶ [Vaisi taaratanavanto utaqi kyaiqa vare varivaro kuaiqia nraahu nyaamwuni vita varero viro mpo mwia mwini kyairaro variananrove], tiro.

³⁷ Jesusiva mwitaa tuvata mwia nraaqiaranramwuvanto mwia kypara hita tiqata, Tainive mwi inraikyava mwi inraikyava qovara hiananrove? tuvaro Jesusiva mpo quaqaa ntumwa kyero mwihua timwa nyinro tiqaro, Qutu quani inraikyava vahianinra mwiaqaa memonravanto ntuvantua hivarave, tiro.

18

Hia kyuqema kyero ko rio vaisiraqaa ntumwa kyero tura

¹ Jesusiva nai nraaqiaranramwuanra mwihua Kotirara aakyara ntamwaqi vivaro hia pupohairata qaqla kyaate tiro, mwaa quarqaa

ntumwa kyero timwa nyinro tiqaro,² Haaru qua avuqvavu hi varu vaisiva iaasiva mpo mwatukyaqaa variqaro mwiva hia Kotira nraatu aatu hu vaisiva hia nai hena vaisiaravata nronraqama kyero rie varu vaisiva varurave.³ Mwiva varuvaro tetoqa nraakyevantovata mwi mwatukyaraqaa varurave. Mwi nraakyeva ekyaa enta ko rio vaisiva varunani nri ntero tiqaro, Vaisi mponvanto ni qoraqama matairara rieqara e ni qua avuqvavuma mataante, turave.

⁴ Mwitaa timwaqiro vuvaro airi enta ko rio vaisiva hia mwia kyaahaqa hiataa huvaro hia mwia kyaahaqa hurave. Mwitaamaqiro viro ekyaaara mwianra tiqaro, Nte Kotiraravata vaisiaravata hia nronraqama kyena riauva⁵ tetoqa nraakyeye mwaavata hia kyaahaqa hiataa ihana varuqaro mwiva airi nani nte hunani nri variqaro ni antue variho. Kyai nte mwia qua riena avuqvavuma mwataariro mwiva hia mpo enta mpo enta qaiqaavata nte hunani nriqanro ni pupohama mataarive, turave, tiro.

⁶ Mwitaa timwa kyero Iesusiva nronravanto tiqaro, Riaante. Hia kyuqe iaasiva hia mwi nraakyera kyaahaqa hiataa huvarovata mwia kyaahaqa hurave.

⁷ Kotira nraakyeye qoravanto entaqivata, iheravata, mwianra aakyara ntamwaqi vivaro Kotiva hiave mwihua qua riero kyaahaqama nyataananrove? Kotiva qakyoma kyero mwihua kyaahaqa hiananrove?⁸ Qaqao, nte qianinra riaate. Kotiva mwihua qua riero qamwanrama kyero mwihua kyaahaqama nyataananrove. Nte mwatani mwatatai nraaqiarava qaiqaa tumuani entaraqaa Kotira qua rieqata mwianra aakyara ntamwaqi vihua mpoqiani varivarave iho, hiave varivarave? tura.

Parisi vaisiqaavata taakisi varo vaisiraqaavata ntumwa kyero tura

⁹ Iesusiva mwitaa timwa kyero tiqaro, Vaisi mponramwuvanto tiqata, Tire nraahuma kyuqe hurahua variqata avuqvavumakye nrohi varurata mpohua hia kyuqe hia huama variavo qiarave. Kyai nte mwitaa qia vaisihuara mwaa quaraqaa ntumwa kyena qiankye, timwa kyero tiqaro,

¹⁰ Vaisi taaratatanavanto Kotira nraamwuqi Kotirara aakyara ntarerata varave. Mpo Parisi vaisivanto vuvaro mpo taakisi vare varu vaisiva varave.

¹¹ Mwitanahua Kotira nraamwuqi vera ntovaro Parisi vaisi mwiva uro nanrianra mposata variqaro Kotirara aakyara nteqaro mwitaama tiro: Kotio, Hia nte mpohua votima kyena varuvara tina, nte iara kyuqema tuqo. Hia nte mpohua nraantantena munima mpuara vare varuvave. Hia nte api qora kyaiqa utuqina nrohi varuvave, Hia nte mpore nraatavata mpuaraqama kyena nrohuvave. Hia nte viti vaisiva taakisi vare vari vaisira votima kyena varuvave.

¹² Nte kuua uiki mwiqi variqana i kyaiqara rieqana taara enta kyara aurama teqana varuvave. Nte ntene hu inraikyaraqaatai munima vara kyena kyaauqurutanaqitaina avuqvavuma tukyama kyena kuaiqia ina mwi varurave, turave.

¹³ Parisi vaisivanto mwitaa ti varuvaro taakisi vare varu vaisiva vutura nyianra sata siviro variro kyauriqaro hia tuaahera kyero nyaamwunivata taqaraitiro, nai mwetokya ntuqutiro tiqaro, Kotio, po nte hia kyuqe huvama varuqo. E nianra po kye timwa mataante, turave, tiro.

¹⁴ Mwitaa timwa kyero Iesusiva timwa nyinro tiqaro, Nte qianinra riaate. Kotiva Parisi vaisivanto tu quara hia riaraitiro, taakisi vare varu vaisira qua nraahu riero mwiva uaqia hi kyaiqara utura nraka mwatovaro mwi vaisiva nrumu ntantero nai nraamwuni vurave. Nai nrutu nraahu tuaaheraaninra Kotiva mwia nrutu vara mwataniqama kyaananrove. Nai nrutu vara mwataniqa hianinra Kotiva mwia nrutu tuaaherama mwataaanrove, tiro. Iesusiva turama.

*Iesusiva nraaqiarara qamwateqaro kyuqema nyatora
(Matiu 19:13-15; Maaki 10:13-16)*

¹⁵ Nraakyе qoravanto nkyiari nraaqiara sitaqita Iesusiva mwi-huaqaa kyaquu vatero kyuqema nyataarive titi nri ntovata Iesusira nraaqiaranramwuvanto tiqata, Siteta mwihuavata quate, tura.

¹⁶ Mwitaa tuvaro Iesusiva nraaqiara mwihua nyaanrama kyero tiqaro, Nraaqiara mwihua qati kyaivata nte hunani nriate. Hia mwihua aanra antuaate. Kotiva ntaqikyiari mwatukyava mwi nraaqiara hua voti hiahua mwihua mwatukyama vahiananrove.

¹⁷ Nkye mwaa quara riaate. Vaisivanto hia nraaqiara nraantantamwa kyero variqaro Kotira qua riaariva hiama qio Kotiva ntaqikyi mwatukyaraqi quananrove, tiro.

*Airi inraikya vato vaisiva Iesusiravata qua tura
(Matiu 19:16-30; Maaki 10:17-31)*

¹⁸ Iesusiva varuvaro Iutaa vaisi nronravanto mwia ntumwahiamwa hiro tiqaro, E mwaanra ti variara vaisiva kyuqevave. Nte nataa hiani kyaiqara Kotira vara mwataaninraqaatainave nte nraakiara ekyaa enta qati variqina quaninrave? tiro.

¹⁹ Mwitaa tuvaro Iesusiva tiqaro, E nanraqamave nianra vaisi kyuqevave qiaro? Kotiva nraahuma kyuqeva variho. ²⁰ E Kotiva timwa to quara riaananrave. Mwia quavanto mwataa tirave:

E hia mpore nraatantiri api nrohiante.

E hia mpore ru kyaante.

E hia mpuara varaante.

E hia unra qua mporaqaa vataante.

E ena nrohua qohua nyutu tuaahera nyataante, turave.

(Kyatura 20:12-16)

E mwi quara timwa tova vahira riemwaqira quante, tiro.

²¹ Iesusiva mwitaa tuvaro mwi vaisiva tiqaro, Nte nraaqiara patakyaa mwi quara riemwaqina nrurvama mate mwaa varuqo, tiro.

²² Mwitaa tuvaro Iesusiva mwia qua riero mwia timwa mwinro tiqaro, Mwitaa hirera, e kuaa inraikya nraahu hia utuaro. E ekyaa ena vataana inraikyara mpohua nyinra munima vara kyera ntainra kyera vehi nraakyе qora nyinranro nyaamwuni ini mpo inraikya vahiarive. Mwitaa kyera mwiaqaataira ni pataqira nriante, tiro.

²³ Mwitaa tuvaro mwi vaisiva airi inraikya vatovara tiro, mwia mwutukyavanto uaqia huvaro varuvaro Iesusiva mwia

taqero tiqaro, Airi inraikya vate vari vaisihua mwukyaari tu kyeta Kotira mwatukyaqi vivarave. ²⁵ (Kameri quara nronravanto nataama kyero vruqa uvintaqi/ iriraqi ntuqiyaraaanrove? Hia qiove.) Qio nte qianinra riaate. Kamerivanto vruqa uvintaqi/ iriraqi qio

ntuqiarairarove, airi inraikya vataarivavata Kotira mwatukyaqi qio quananrove, tiro.

²⁶ Mwitaa tuvata nraakye qoravanto mwi quara rietama Iesusira kyapara hita tiqata, Airi inraikya vataariva Kotiva ntaqikyianinraqi hia qio virera, nai ta vaisivave qio variraro Kotiva mwia vitaananrove? tita.

²⁷ Mwitaa tuvaro Iesusiva mwihua timwa nyinro tiqaro, Mwatani varihua mwihua nkyiari nraahu variqata hiama qio vivarave. Kotiva mwihua kyaahaqa hiratama mwihua qio vivarave. Kotiva ekyaa kyaiqa vare varivave, tiro.

²⁸ Mwitaa tuvaro Pitaava tiqaro, Taqaante. Tirenramwu i vataqi virera hiqata, teta hunanra ekyaa inraikya mwini kyeta qatima nrunro, tiro.

²⁹ Mwitaa tuvaro Iesusiva tiqaro, Eo, quutaama tira hiaro. Nte qianinra riaate. Vaisivanto Kotiva ntaqikyiani kyaiqarara rieqaro nai mwaatave, nai nraatave, nai qata vakyaahuave, nai nrohua qohuave, nai nraaqiarave, mwiva mwihua mwihua mwini kyero Kotira kyaiqa vararer viraro ³⁰ Kotiva hiama eqaanarove. Kotiva mwi vaisira mate mwaa entaravata mwia qita airiqama kyero mpo inraikya mwiananrove. Mwinro nraakiaravata mwinranro mwi vaisiva ekyaa enta qati variqiro quananrove, tiro.

Iesusiva nai qutu quaninranra qaiqaa tura

(Matiu 20:17-19; Maaki 10:32-34)

³¹ Iesusiva nai nraaqiara 12 nramwu nraahu sita mpo sata kyero timwa nyinro tiqaro, Riaate. Nte mwatani mwatatai nraaqiaravama varuqo. Tirenramwu Ierusaremini quararo haaru poropeti vaisinramwuvanto nianra ekyaa qua qara ntumwa to quava qutaa mwivauma vahiananrove.

³² Ni ntavaaqavuqita uro mpo mwatanaahua kyaauquqi kyaivata mwi mwatanaahua nianra raima mateta, nianra uaquia hi quara timwa mateta, niqaa taara vihivarave.

³³ Mwitaamaqi viqata mwihua ni kyaamwuqo ntuqutu mateta, ni pitaqita ru kyaivaqe nte taarampo enta variariro (Kotiva ni vara qati sivuma kyaираqe) nte qati variqiqi quaninrave, tiro.

³⁴ Iesusiva mwitaa tuvata mwia nraaqiaranramwuvanto hia mwia qua ntapihi kye riora. Mwi quara okyaravanto uqeta viro vahuvata mwihua tiqata, Iesusiva nanra quave tiho? Hia tirenramwu mwia qua ntapihuro, tita. Turama.

Iesusiva vu qipavu vaisira ntapairi kyora

(Matiu 20:29-34; Maaki 10:46-52)

³⁵ Iesusiva Ieriko qaumato vuvaro vaisi mpovanto vu qipa vuva aanra tokyani variqaro mpo inrakya mpo inraikyara nyaanru tiqaro mpiate ti varu vaisiva variqaro riovata ³⁶ nraakye qora airivanto mwisaita nritareqata vi varuvaro mwiva mwihua kyapara hiro tiqaro, Taqaate. Nanra inraikyave uti variavo? tuvata ³⁷ mwihua mwia timwa mwita tiqata, Iesusiva Nasaretinyaava nritare vi variho, tura.

³⁸ Tuvaro mwiva aakyara ntamwa kyero tiqaro, Iesusio, Ntevitira mwaaquo, qati nianra po kye timwa mataante, tiro.

³⁹ Mwitaa tuvata nraakye qoravanto mwia vuni varuhua mwia inronra hita tiqata, Egera tirema variante, tuvaro mwiva hia mwihua

qua riaraitiro, qaiqaa nraahu aakyara ntero tiqaro, Ntevitira mwaaquo, qati e nianra po kye timwa mataante, tiro.

⁴⁰ Mwitaa tuvaro Jesusiva uro mwiaqaa siviro variqaro vu qipa vu vaisira mwia viteta nte hunani nriate tuvata mwia vitaqita nrumu mwiva hunani kyovaro Jesusiva mwia kyapara hiro tiqaro,⁴¹ Nivanto i nataa hiarive tirave e nianra aakyara nte variaro? tiro. Tuvaro mwiva tiqaro, Nronrao, e ni pu ntapairi kyaanterama nte iara aakyara tuqo, tiro.

⁴² Mwitaa tuvaro Jesusiva mwia timwa mwinro tiqaro, Vu ntapairi kyera taqaante. E nianra mwiva ni kyaahaqa hianinrave qiararoma i vu ntapairi viho, tiro.

⁴³ Mwitaa tuvaro qamwanrama kyero mwia vuvanto ntapairi vuvaro qio taqeinqaro mwiaqatairo mwiva Kotira nrutu tuaahereqaro Jesusira vataqiro vuvata nraakye qora ntuaantuama vita varuhua mwihuavata mwia taqeta Kotira nrutu tuaahere varura.

19

Sakiaasira qua

¹ Jesusiva Ierikoqi urontero mwatukya mwiqi vi varuvaro ² taakisi vare varuva nronra vaisi Sakiaasiva airi inraikya vatova mwini varura.
³ Mwi vaisiva tiqaro, Jesusiva nai nataa hi vaisivave iho? timwa kyero mwia taqaankye tuvata airi nraakye qora ututuma vita varuvaro mwiva qiqu vaisiruvantora tiro, hia qio Jesusira taqaaqara hura.

⁴ Mwitaa huvaro mwiva hiantero Jesusiva quani aanranraqaa mwiva nraante uro ntero Jesusira taqarerero kyatariqi nriviro varura.

⁵ Mwiqi varuvaro Jesusiva nri ntero tuaahera kyero viri mwia taqero Sakiaasirara tiqaro, Sakiaasio, qamwanrama mpiami ntaante. Mate nte i nraamwuqi uro varianinrave, tiro.

⁶ Mwitaa tuvaro Sakiaasiva qamwanrama mpiami ntero mpoqama kyero qamwata kyero Jesusira vitero uro nai nraamwuqi kyovata ⁷ nraakye qoravanto taqetama nrutu nraunru tita tiqatama, Mwi vaisiva qora vaisi mpuara vaisi nraamwuqima viho, tura.

⁸ Mwitaa tuvaro Sakiaasiva siviro nronra vaisi Jesusira timwa mwinro tiqaro, Nronrao, riaante. Nte iara rieqanama ntena hu inraikyara utaqaa ntainra kyena hini vehi nraakye qora nyinrenrave. Nte taakisi vareqana mpore munima unra timwa kyena mpoqavata varaankyera, hia nai kuaa nani mwinrenrave. Nte erahiamuaantema nani mwinrenrave, tiro.

⁹ Mwitaa tuvaro Jesusiva mwihua timwa nyinro tiqaro, Nte mate mwaa nraamwunraqi vera ntena taqauqata nkye uaqia hi aanranra qaqira kyeta Kotira aanraqaa virerata uti variavo. Mwaa vaisiva Evarahaamunra kuaa okyaravantoma variho.

¹⁰ Nte mwatani mwatatai nraaqiarava variqana nte raupirima vi vaisihua puaama kyaariro Kotiva sitaarive tina nruvave, tiro. Jesusiva mwitaa turama.

*Nai kyaiqa vaisi 10 nramwu munima nyunraqa ntumwa kyero tura
(Matiu 25:14-30)*

¹¹ Jesusiva qua timwa nyuvata nraakye qoravanto mwi quara rieta nkyiari rieta tiqata, Jesusiva Ierusaremi qaumatoma nrumu variho.

Kotiva mwia kepukya mwinranro mwiva nronraqama viro tiriqaa ntaqikyiar entava qaumato vaiho, tita.

Mwihua nkyiari riemwa kyeta mwitaa ti varuvaro¹² Iesusiva mwaa quaraqaa ntumwa kyero timwa nyinro, Nronra vaisi mpovanto tiqaro, Nte nyianra mpo mwatani uro variarita ni nronraqama kyaivaqena nte vunyaa vaisiqama vina uro ntantena nrinrenrave, turave.¹³ Timwa kyero mwiva virera hiro nai kyaiqa vaisi kyauqurutana nyaanrama kyero mwihua munima 20 kinaa 20 kinaa nyinro tiqaro, Mwaa munimanraqotaita uro kyoqaa kyaiqa vare varivaqenama nte uro ntantena nriankye, turave.

¹⁴ Mwitaa timwa kyero vuvata mwi mwataraqi varuhua hia mwi vaisirara kyakya huvata mwihua vaisi mponramwu siteta tiqatama, Nkye mwia nraakiara viqatama mwitaama qiate. Mwi vaisiva uro nronraqama viro vunyaa vaisi vari viro uro ntantero hiama nrumu tiriqaa ntaqikyiananrove qiate, turave.

¹⁵ Mwi mwatanaahua mwitaa timwa kyeta varuvaro nronra vaisi mwiva mpo mwatani uro varuvata mwia nronraqama kyovaro mwiva mwini variro uro ntantero nrumu nai kyaiqa vaisi haaru munima nyuhua nyaanrama kyero tiqaro, Nte munima nyunraqo kyaiqa utu kyeta nataamave varaavo? tiro.

¹⁶ Tuvaro mwia kyaiqa vaisi mpovanto nri ntero tiqaro, Nronrao, Munima 20 kinaa mpiarana nte mwiaqo kyaiqa utu kyena 200 kinaa varauqo, turave.¹⁷ Mwitaa tuvaro nronra vaisi mwiva tiqaro, E kyuqema kyerama kyaiqa varaaro. E pata kyaiqa kyuqema kyera varaananra nte mwianra rieqana nronra kyaiqa i mwinrenrave. Nte i nronraqama kyaarira e mwatukya kyauqurutanaqaama ntaqikyinanrave, turave.

¹⁸ Mwitaa tuvaro mwia kyaiqa vaisi mpovanto nri ntero tiqaro, Nronrao, munima 20 kinaa mpiananraqo nte kyaiqa utu kyena 100 kinaa varauqo tuvaro¹⁹ mwi vaisirara tiqaro, Nte i nronraqama kyaarira e mwatukya hini kyauquruqaa ntaqikyinanrave, turave.

²⁰ Mwitaa tuvaro mwia kyaiqa vaisi mpovanto nri ntero tiqaro, Nronrao, munima 20 kinaa mpiananra mwaa ena qati varaante. Nte mwi munimanra tavunaqo qapuqama kyena uqeta taurave.

²¹ E kyaiqara vuaviraavira ti variarava variarana nte i nraatu aatu hiqana varuqo. E mpohua hia inraikyara api varaaravave. E mpohua vara tutaara uro api vanti variaravave, turave.

²² Mwitaa tuvaro nronravanto tiqaro, E kyaiqa vaisi uaqia hiaravama variaro. Nte ina qua mwianra rieqana nte iqaa qua vatarerave. E nianra tiqara, E kyaiqara vuaviraavira ti variaravave. E mpohua hia inraikyara api varaaravave. E mpohua vara tutaara api vanti variaravave, qiananrave.

²³ E mpo, mwitaa timwa kyera nanraqamave hia mwi munimanra mpenki nraamwuqi uro vatera hiaro? Mwitaa hiaratiri, nte vuva uro ntantena nrumu variqana mwi munimanravata, mwipi vataaanranra rieqana munima pata mpooqiatanavatama varautirio, turave.

²⁴ Mwitaa timwa kyero mwiva mwini sivi varuhuara tiqaro, Mwi vaisira munima mwia ntavihi kyeta munima 200 kinaa vatai vaisira mwiate, tuvata²⁵ mwihua qaqao tita, Mwi vaisiva munima 200 kinaa vaakya vataivave, tuvaro²⁶ mwiva tiqaro, Nte qianinra riaate. Mpo

inraikya vaakya vataari vaisiva mpoqiaavata varaananrove. Hia mpo inraikya vataari vaisiva variraro mwiva hiani inraikyara pata mwiqiara vara kyaananrove, turave.

²⁷ Mwitaa timwa kyero mwiva tiqaro, Vaisi mponramwuvanto nianra hia mwutukya ntihata hia tiriqaa ntaqikyiananrove qia vaisihua, mwihua sitaqita nrumu ni puqaa kyeta ru taiqaa kyaate, turave, tiro. Iesusiva turama.

Nraakyе qoravanto Iesusira qamwata mwate varuvaro mwiva Ierusaremiqi vura

(Matiu 21:1-11; Maaki 11:1-11; Ioni 12:12-19)

²⁸ Iesusiva mwitaa timwa kyero Ierusareminianra mwiva nraante viro.

²⁹ Mwiva vuva Mpetapaasivata, Mpetaanivata, Oripi taaqi nrurroqi vahu mwatukyatana qaumato nrintero Iesusiva nai nraaqiara taaratana sitero tiqaro, ³⁰ Nkyetana vutu mwatukyaraqi quate. Nkyetana vihua uro taqaivarо mwi mwatukyaraqi ntonki qaraakya kyaantaru taariva variananrove. Mwi ntonkira hia vaisivanto mwia mwoqaa mwatakyaa viro nrohi ntonkirave. Nkyetana uro mwia puaama kyetama ntatu kyeta mwaini vitaqita nrumu mpiate. ³¹ Mpowanto nkyitananra nanraqamave nkyetana mwia ntati variavo tirera, nkyetana mwitaamama timwa mwiate, Tiritana nronravanto mwianra tihata nrunro qiate, tiro.

³² Iesusiva mwitaa timwa kyero mwitanahua sitovata vuhua uro taqovaro Iesusiva tuntema kyero vahura.

³³ Mwitanahua ntonki ntati varuvata ntonki mwia qohua mwitanahuara tiqatama, Nkyetana nanraqamave mwia ntati variavo? tuvata ³⁴ mwitanahua tiqata, Tiritana nronravanto mwianra tihatama nrurro, tita. ³⁵ Mwitanahua mwitaa timwa kyeta ntonki mwia vitaqita Iesusira uro mwita.

Uro mwita mwihua nkyiari vaaqa ntonki mwia mwoqaa vuti mwateta Iesusira kyaahaqa huvaro Iesusiva mwiaqaa mwaanri ntero mwatakyaa viro varura.

³⁶ Iesusiva mwatakyaa viro aanraqaa vi varuvata nraakyе qoravanto Iesusira qamwata mwatarerata nkyiari vaaqa aanravau vuti tovaro

³⁷ Iesusiva Ierusaremi qaumato Oripi taaqiqatairo vu aanranraqaa uro ntovata mwia vataqi nruhua airivanto ntuvantuama vita aakyara ntamwaqi viqata Iesusirara kyugeve tiqata mwia kyaiqa taqorara rieqata Kotira nrutu tuaaheraqita vurama.

³⁸ Mwihua tiqata,

Nronravanto nai nrutuqa nri vari vaisira

kyuqema mwataiho.

(Ihi 118:26)

Kotiva nyaamwusairo

tiri mwaateraqama timwa taananrove.

Kotiva nyaamwu virini varihata

tire mwia nrutu nronraqama kyauro, tita.

³⁹ Nraakyе qoravanto mwitaa timwaqita vi varuvata Parisi vaisinramwuvanto mwini varuhua Iesusirara qaqao tita, Mwaanra ti variara vaisivao, ena nraaqiaranramwuanra tirema variate qianta, tuvaro

⁴⁰ Iesusiva mwihua nkyiari timwa nyinro tiqaro, Mwihua tirema

varivera, aanraqaa vahi oriva, mwivama aakyara nteqaro ni nutu tuaaheraananrove, tiro.

Iesusiva Ierusaremiqinaahuara ntatora

⁴¹ Iesusiva mwitaa timwa kyero Ierusaremini qaumato nri ntero mwatukya nronra mwia taqero mwianra ntatero tiqaro, ⁴² Po, e mwaateraqama vi vari aanranra taqaataara vaihara hia taqaananrave. Mwi aanrava tuqeta vaiharara tira, hia taqaaro.

⁴³ Mpo enta nri ntairata i nramwutaahua i rirerata i vara ututuma tetu vasaamwunra tokyasataa mwata quvukye ntamwa tetu mwiaqaatai ivata ntaqivarave. Mwitaa hiqata ena kyaahaqa hina aanranravata titaa titama kyeta i antua tevarave. ⁴⁴ Mwihua i nraatara kyeta ivata, i utaqi vari nraakye qorahuavata, ru taiqa kyevarave. Kotiva i kyaahaqa hiari entava vaihara e hia mwianra riaaro. Mwia kyaara i taiqa kyeta ekyaa ori nraamwu taaqau vahianinra ekyaa ntuvuraavurama kyaivaro hiama kuaiqivantovata qati vahiananrove, tiro.

Iesusiva Kotira nraamwuqtairo nraakye qora vara veva kyora

(Matiu 21:12-17; Maaki 11:15-19; Ioni 2:13-22)

⁴⁵ Iesusiva mwitaa timwa kyero uro Kotira nraamwuqi vera ntero taqovata kyoqaa uti varu vaisihua mwipi variqata kyoqaa kyaiqa vare varuvaro Iesusiva mwihua sata veva mwaatani kyero tiqaro, ⁴⁶ Kotira mpukuqi Kotiva mwitaama turave:

Nraakye qoravanto ni nraamwuanra Kotirara aakyara

nte nraamwunrave tivarave, turave.

(Aisaiaa 56:7)

Nkye variavaro mwaa nraamwuva mpuara vaisivanto ugeta vita variqata mpuara vare varia nraamwunra votima kyero vaiho, tiro.

⁴⁷ Mwitaa timwa kyero Iesusiva mwiaqaatairo mpo enta mpo enta uro Kotira nraamwuqi variqaro nraakye qora qua mwakyaakya timwa nyiqiro viro.

Mwitaamaqiro vuvata Kotira nraamwuqi Kotira kyaiqa vare varu vaisihua mwihua nronra vaisinramwuvata, mwaanra okyara ti varu vaisihuavata, nronra vaisi mponramwuvantovata, mwihua Jesusira rukyaare titi taqovata ⁴⁸ nraakye qora airivanto Jesusira qua nraahu riaataa huvata rie varuvata nronra vaisinramwuvanto mwia rukye aanranra puaa huvaro hia vahura.

20

Iesusirara tava i nronraqama kyaiharave e mwitaamaqira vi variaro tura

(Matiu 21:23-27; Maaki 11:27-33)

¹ Mpo enta Iesusiva Kotira nraamwuqi mwakyaakya kyuqe mwakyaakya nraakye qora timwa nyiqiro vuvata Kotira nraamwuqi Kotira kyaiqa vare varuhua mwihua nronra vaisinramwuvata, mwaanra okyara ti varuhuavata, nronra vaisi mponramwuvantovata, mwihua nri nteta ² Jesusira inronra hita tiqata, E ta vaisiva variqarave e mwaa kyaiqara vare variaro? Tava i nronraqama kyaiharave e mwaa kyaiqara vare variaro? Tiraqe riaare, titi.

³ Mwihua mwitaa tuvaro Iesusiva tiqaro, Kyai nte nkyi nraante kyapara hiankye. ⁴ Tava Ioninra nronraqama kyovaro Ioniva nraakye qora nramanri nyunrave? Kotivave iho? Qumina nraakye qoravantove iho? Nkye timwa mpivaqe riaankye, tiro.

⁵ Iesusiva mwitaa tuvata mwihua nkyiari kyapara hita tiqata, Tire nataave qiananrave? Tire tiqata, Kotiva mwia nronraqama kyorave, qiararo mwiva tiriara nkye nanraqamave Ioninra quara hia quataave qiaovo qiankyorave. ⁶ Tire tiqata, Qumina vaisivanto mwia nronraqama kyorave, qiarata nraakye qora mwaaqi ntuvantuuma vita variahua oriyo tiri aavata ntuqutu kyevorave. Qumina nraakye qora mwaahua Ioninranra mwiva poropeti vaisivanto Kotira qua ti varuvave ti variarave, tita.

⁷ Mwihua mwitaa timwa kyeta Iesusira timwa mwita tiqata, Nai tava Ioninra nronraqama kyorave? Hia tire ntapihuro, tita.

⁸ Mwitaa tuvaro Iesusiva mwihua timwa nyinro tiqaro, Nkye hia ni timwa mpiavana ntevata ni nronraqama kyaihana mwaa kyaiqara varaura okyara hia nkyitavata timwa nyianinrave, tiro.

*Uaini aakyo vara tutoraqaan tumwa kyero tura
(Matiu 21:33-46; Maaki 12:1-12)*

⁹ Mwitaa timwa kyero Iesusiva mwaa quaraqaa ntumwa kyero timwa nyinro tiqaro, Vaisi mpovanto uaini aakyoqi vara tutero mwiaqatairo nyianrani virera hiro vaisi mpo uhuarda tiqaro, Nkye ni aakyoqaa ntaqikyi mate varivaqe nte nyianrani quankye, timwa kyero nai mwaata mwini kyero mpo mwatani mpuaahaama varirero vurave.

¹⁰ Mwini uro varuvaro uaini hiq entava nri ntovaro mwiva nai kyaiqa vaisi mpo titero tiqaro, Uro ni aakyoqaa ntaqikyiahua tirata ninanivata uaini hiqukye mataate, tuvaro mwini vuvata mwia kyaiqa vaisi mwia ntuqutu kyeta vatovaro mwiva hia uainivata vararaitiro, qati uro ntantero nrurave. ¹¹ Nruvaro mwiva nai kyaiqa vaisi mpo titovaro vuvata mwiavata ntuqutu kye vateta kyaurira inraikya mwuvaro mwivavata qati uro ntantero nrurave.

¹² Mwitaa huvaro aakyo qova nai kyaiqa vaisi mpo titovaro vuvata aakyoqaa ntaqikyi varuhua mwiavata ntuqutu kye teqaaqama kye vateta vitaqita mwaqqani mwaati tuto kyorave.

¹³ Mwitaa huvaro aakyo qova tiqaro, Nte nataave hianinrave? Kyai nte ntena maaqu mwianra mpoqiaavata ni mutukya vahira titaarita mwianra mwia mwaqqantove timwa kyetama mwia kyuqema mwaqqantove, turave.

¹⁴ Mwitaa tuvaro mwia mwaqqantove vuvata mwia aakyoqaa ntaqikyuhua mwia taqeta tiqata, Mwaa mwia mwaqqantove nriho. Nrivaqe mwia ru kyaararo mwia aakyovanto tirini vahiarive, turave. ¹⁵ Mwitaa timwa kyeta mwihua aakyoqitaita mwia vara mwaati mwaqqani kyeta ru kyorave, tiro. Iesusiva mwitaa timwa kyero mwihua kyapara hiro tiqaro, Mwihua mwitaa hurara tiro, aakyo qova nai mwaqqanrukyera kyaara nataave hiananrove? ¹⁶ Aakyo qova nri ntero aakyoqaa ntaqikyi vaishua ru taiqa kyero mpohuarama ni utaqaa ntaqikyi mataate qiananrove, tiro.

Iesusiva mwitaa tuvata nraakye qora mwipi ntuvantuuma vita varuhua qaqqao tita, Hiama mwiva mwitaa hiananrove, tuvaro

¹⁷ Iesusiva mwihua taqero mwihua kyapara hiro tiqaro, Mwaa quava Kotira mpukuqi qara ntumwa tova nanreve tiho? Mwi quara okyara ni timwa mpivaqe riaankye. Mwitaama tiho:

Ori nraamwu hoqevaro ori mpo,
hia kyuqe hirave timwa kyero qaqqira kyaiva,

mwi oriva puhaqama viho, turave.

(*Ihi 118:22*)

¹⁸ Ori mwiaqaa tuto ntuaninra toqa ntupepaama pataqja pataqjama kyaananrove. Mwi oriva vaisi mpoqaa tumu ntirera, vaisi mwia rukyero mumuni utu kyaananrove, tiro.

¹⁹ Mwitaa tuvata mwaanra okyara ti varu vaisihuavata, Kotira kyaiqa vara mwate varuhua mwihua nronranramwuvantovata, mwihua tiqata, Mwiva mwi quara tiriqaa ntumwa kyero tiho, timwa kyeta Iesusira mwipi tu varaare tuvata nraakye qora airivanto varuvata mwihuara aatu hita hia mwia tu varora.

Taakisiqa hirara Iesusira kyapara hura

(*Matiu 22:15-22; Maaki 12:13-17*)

²⁰ Mwihua nraakye qora nraatu aatu hiqata hia Iesusira tuvararaitita, qatinasaita mwia aitutuhi variqata vaisi mponramwu siteta tiqata, Nkye qumina vaisi nraantantamwa kyeta uro variqata mwia qua riemwaqita vivaro mwiva api qua tirata nrumu tirivata huntu kyaivaqe uro kamanira nronra vaisi timwa mwianranro mwiva nrumu Iesusira tu varaarive, tita.

²¹ Mwitaa tuvata vaisi mwinramwuhua uro Iesusrara mwitaama tita, Mwaanra ti variarao, tire taqaurara e nraakye qora ntapihi kyeqara qua mwakyaaqya timwa nyi variaravave. E nronra vaisiaravata, pata vaisiaravata, kuaa qarama kyera nraahu qua qiaravave. E vaisivanto Kotira aanraqaa virara ntapihi kyera timwa nyi variaro.

²² E mwaa quara tiri timwa timwinraqe riaare. Tire Kotira qua rieqata qiove tire Romeni mwihua nronra vunyaa vaisi Sisaara taakisi mwiananrave? tita.

²³ Mwitaa tuvaro mwiva api qua qiarive tita tu quara Iesusiva ntapihi kyero, mwiva mwihuara tiqaro, ²⁴ Munima mpoqia vara kyaivaqe taqaankye, tiro. Tuvata mwihua munima mporu vara kyovaro taqero tiqaro, Munima mwiaqaa tara virivata tara nrutuvatave vaiho? tiro. Tuvata mwihua tiqata, Sisaarave, tura.

²⁵ Tuvaro Iesusiva mwihua timwa nyinro tiqaro, Mwianra rieqatama nkye Sisaava hianinra nai mwiate. Nkye Kotiva hianinra nai mwiate, tiro.

²⁶ Iesusiva mwitaa tuvata mwihua Iesusiva nraakye qora suqaa api qua tiraqe mwia tuvaraare tita taqovarovata mwiva hia api qua tuvata mwihua Iesusiva qua tura rieta qikye tita, Mwiva tiri quavata nraatara kyero kyue quama tiho, timwa kyeta mwihua kyauqu ntukikinraaqata kyeta tirema varura.

Saitiusi vaisinramwuvanto qutu vita qaiqaa qati sivirara Iesusira kyapara hura

(*Matiu 22:23-33; Maaki 12:18-27*)

²⁷ Vaisi mponramwu Saitiusi vaisinramwuvanto tiqata, Vaisivanto qutu viro ekyarama taiqa viro hiama qaiqaa siquananrove, ti varuhua uro Iesusrara kyapara hita tiqata, ²⁸ Mwaanra ti variara vaisio, tiri haivaqava Mosesiva mwaanra qua tiri timwa timwiqanro mwitaama qua vatorave. Vaisi mpovanto hia nraaqiara mwataraitiro, qutu viraro mwia qatavantove mwia vakyaavave mwia nraata varatero nraaqiara mwata kyero nai qora mwaatana vataarive, turave.

²⁹ Tire qiananra riaante. Haaru qate vakye 7 nramwu varuvare. Mwinramwuhua sakyaava nraakye varatero hia nraaqiara

mwataraitiro, qutu vuvaro ³⁰ mwia nanaava mwia nraata varatero mwivavata hia nraaqiara mwataraitiro, qati qutu vurave.

³¹ Mwiva qutu vuvaro mwia nanaava nraakyе mwia varatero mwivavata hia nraaqiara mwataraitiro, qutu vuvaro mwiaqaataita hini mwi-huavata mwitaamaqi vita uro ekyaa qutu vurave.

³² Mwihua ekyaa qutu vuvaro nraakyе mwivavata nraakiara variqi viro qutu vurave. ³³ Nraakiara nraakyе qoravanto qaiqaa qati sivita vari entaraqaa mwi nraakyeva tara nraatave variananrove? Mwiva qati varu entara qoraisi 7 nramwu varatorave, tita.

³⁴ Saitiusi vaisinramwuvanto mwitaa tuvaro Iesusiva mwihua nkyiari timwa nyinro tiqaro, Mate mwaama mwatani varia nraakyе qorahua nai vare nai vare hiavo. ³⁵ Nraakiara Kotiva taqairata nyaamwuni virara qioqa ihua mwihua qati vara sivuma kyairata mwihua mwini uro qati variqi viqata hiama nraata vaati varevarave. ³⁶ Mwihua nyaamwunyaahua votima kyeta variqata hia qaiqaa qutu vi-varave. Kotiva mwihua nkyiari quntamwa teraqitairo qati vara qaiqaa sivuma kyaaninranra tita, mwihua Kotira nraaqiarama varivarave.

³⁷ Vaisivanto qutu viro qaiqaa qati siquaininranra nkyi haivaqava Mosesiva mwi quara qara ntumwa torave. Kotiva qia ite varu kyatari-raqitairo Mosesirara qua tu entara Mosesiva Kotirara mwitaama kyero qara ntumwa tero tiqaro, Kotiva Evarahaamunraqaavata, Aisaaki-raqaavata, Iaikopuraqaavata, ntaqikyi varivave, turave.

³⁸ Qio riaate, ekyaa enta variva, Kotiva hia qutu viro taiqavi inraikyaraqaa ntaqikyi varivama varirave. Mwiva qati variqi vi inraikyaraqaa ntaqikyi varivama varirave. Vaisivanto qutu viharo Kotiva qati variahuaqaa ntaqikyintema kyero mwiva mwanraquraqaa ntaqikyi varirave, tiro.

³⁹ Iesusiva mwitaa tuvata mwaanra okyara tuhua hinivanto tiqata, Mwaanra ti variara vaisio, e kyuqe quama nkyiari hiniqama kyera timwa nyianro, tita.

⁴⁰ Mwihua aatu hiqata hia qaiqaavata Iesusira kyapara hiare timwa kye mwitaa tura.

Iesusiva Mesaiaara mwihua kyapara hora

(Matiu 22:41-46; Maaki 12:35-37)

⁴¹ Iesusiva mwihua kyaparama nyateqaro mwitaama tiro: Mpo hia vaisihua tiqata, Kotiva titaariva Mesaiaavanto Ntevitiva mwatataaan-inra mwi naaquntaraqaanaavama variananrove, ti variarave. Nan-raqamave mwihua mwitaa ti variavo?

⁴² Ntevitiva nai qara ntumwa to mpukuraqi nai tiqaro, Kotiva ni nronra vaisiara tiqaro,
E nrutarera ni kyuqu kyaatutani
mwatakyaa vira varirage

⁴³ nte i nramwutaahua nraatara kye ru taiqa kyaarira
e mwihuaqaa kyuqu ntamwa taante, turave. *(Ihi 110:1)*

⁴⁴ Ntevitiva haaru mwitaama kyero qara ntumwa torave. Ntevitiva Mesaiaavanto qovara hianianranra tiqaro, Ni nronra vaisive, turave. Ntevitiva mwitaa turara tiro, nataama kyerove Mesaiaavanto Ntevitira nraisi variananrove? tiro.

Mwaanra okyara tu vaisihua qora kyaiqara rauriqata variate tura

(Matiu 23:1-36; Maaki 12:38-40; Ruku 11:37-54)

⁴⁵ Iesusiva mwihua kyaparama nyatovata nraakye qora mwipi varuhua mwia qua rie varuvaro Iesusiva nai nraaqiaranramwuanra tiqaro, ⁴⁶ Mwaanra okyara ti varia vaisihuara rauriqata variate. Nraakye qoravanto mwihua taqeta qua mwanteqata qamwataate tita, mwihua tavuna mpuahaa kyuqera rupa vareta maaketiqi nraakye qora suqaa nraahu nrohi variarave. Mwihua mwaanra nraamwuqi vera nteta tainta uaqia hiraqa eqeta kyuqeraqaa nraahu mwatakyaa vita variarave. Mwihua omwata nraanraqaa variqata mwihua nronra vaisive qiate tita, vaisi nrutu vahua variaraqaa mwihuaavata mwatakyaa vita variarave.

⁴⁷ Mwihua tetoka nraakye nraamwuvata, mpo inraikya mpo inraikyavata, mpuara vareta tiqata, Mpohua tiri uaqia hi kyaiqara taqeta tiriara uaqia hia vaisihuave tivo, tita, mwihua nraakye qora suqaa Kotirara mpuahaama kyeta aakyara nte variarave. Qikye, mwia kyaara mwihuaqaa nronraqama kyero qua vahiananrove, tiro. Iesusiva turama.

21

*Vehi nraakyevanto munima pataqia Kotirani taquqi kyora
(Maaki 12:41-44)*

¹ Iesusiva Kotira nraamwuqi variqaro taqovata airi inraikya vato vaisihua nri nteta Kotira kyaiqara rieqatama munima nronraqama kye taquqi mwaati kye varura.

² Iesusiva taqe varuvaro tetoka nraakye hia mpo inraikyavata vato vahi nraakyevanto nri ntero mwivavata taquqi munima uapaara taararu mwaati kyora.

³ Mwiq i mwaati kyovaro Iesusiva tiqaro, Taqaate. Vehi tetoka nraakyevanto kyai munimava ekyaa inraikya vataahua kyaa munimanravata nraatara kyaiho. ⁴ Airi inraikya vate variahua mwihua nkyiari munima hini nraahu taquqi mwaati kyaavo. Mwi nraakyeva vahi variqaro nai vatai munimanra ekyaa kyaiharo hia kyaravata vara nraanriva vaiho, tiro. Iesusiva turama.

*Kotira nraamwu ntuarakuraakurama kye taiqa kyerara tura
(Matiu 24:1-2; Maaki 13:1-2)*

⁵ Vaisi mponramwuvanto Kotira nraamwuanra tiqata, Nraamwu kyuqera mwia taqaate. Nraakye qoravanto Kotirara rieqata munima kyaavata ori kyuqera vara kyeta nraamwu kyuqera hoqa taarave, tita.

⁶ Mwitaa tuvaro Iesusiva tiqaro, Nkye mate nraamwu mwaa taqe variarave. Nraakiara ori nai mwoqaqa nai mwoqaqaa taaqau kye vataava hia mwitaama vahiananrove. Nraamwu mwaa ntuarakuraakurama kyeta kyaivarohia ori mpoqiatovata nai mwoqaqa nai mwoqaqaa vahiananrove, tiro.

*Muaanra airivanto qovara hianinranra tura
(Matiu 24:3-14; Maaki 13:3-13)*

⁷ Iesusiva mwitaa tuvata mwihua tiqata, Mwaanra ti variarao, taireve mwitaa hiananrove? Nanra inraikyavanto qovara hiraqe tire mwiaqaa vitama kye taqetave mwi entava nrianriva qaumato vaiho qiananrave? Tiri timwa timwinraqe riaare, tita.

⁸ Mwitaa tuvaro Iesusiva tiqaro, Mpowanto mwi quara nkyi api timwa nyiankyo titi rauriqata variate. Nraakiara vaisi airivanto nrinte ni nutu

nteta tiqata, Kotiva ni titaihana nruva, nte mwaa mwivama varuqo. Qio mwi entava nri ntaiho, tivarave. Mwihua mwitaa tivata hia mwihua sataqita quate.

⁹ Nkye variqata riaivaro mpo mwatanaava mpo mwatanaanravata ntaqirata nkye hia aatu hiate. Kamaniva nai henanra mpovatama kyero ntaquqiro virata nkye hia aatu hiate. Mwi inraikyava nraante qovara hiananrove. Mwitaa mwitaa hirata hia ekyara enta nri ntaiho qiate, tiro.

¹⁰ Iesusiva mwitaa timwa kyero mwiva qaiqaavata timwa nyinro tiqaro, Mpo mwatanaava mpo mwatanaanravatakyero ntaquanrove. Vunyaa vaisi mpovanto vunyaa vaisi mpovatama kyero ntaquanrove.

¹¹ Nraakiara ekyaa mwata vahiarintema nronraqama kyero mwatura tuananrove. Kyaravanto hia vahirata aara nte entava mpoqi mpoqi vahiananrove. Nyiqa quari entava vahiananrove. Nyaamwuqi nraatuqa taani inraikyara mpo inraikya mpo inraikya taqeta tiqata, Qikye, mwaa nanra inraikyave taqauro, tivarave. ¹² Qakyo mwi inraikyava mwi inraikyava qovara hirata nkyi nraante ntavaaqavu kyeta uaqiamma nyatevarave. Mwihua nkyi sitaqita uro mwaanra nraamwuqi nkyi ko timwa kyeta nkyi karavuqi sitaqita uro kyevarave. Nkye ni kyaiqa vare varivatara tita, nkyi ntavaaqavuqita uro nronra vaisi vunyaahua suqaa kyevarave.

¹³ Nkyi sitaqita uro kyera mwi entara nkye ni qua mwihua timwa nyiva nkyiara kyuqe entama vahiananrove.

¹⁴ Mwihua nkyi ko tirera hivata hia nkye nkyeta nraato tu kyeta mwi quara mwi quara tirerave qiate. ¹⁵ Nte mwi entara nkyi kyaahaqa hiarita nkye kyuqe qua kepuuya qua tivarave. Nkye mwitaa tivata nkyi uaqiamma nyatehua hia nkyi qua qio nraatara kyevarave.

¹⁶ Nraakiara nkyiqa qua vataate tita, nkyi nyohua sohuave, nkyi sata sakyaahuave, nkyi kuaa nraanrevantove, nkyi totivantove, mwihuama nkyi qovarama kyaivata nkyi ntavaaqavu kye sitevarave. Nkyi ntavaaqavu kyeta nkyi mponramwu ru kyevarave.

¹⁷ Ekyahua nkyiara Iesusira nraaqiarave tiqatama mwia kyaara mwihua hia nkyiara mwutukya vahirata varivarave. ¹⁸ Mwihua mwitaa hivata nkye hia aatu hiate. Nkye qioma varivarave. Hia nkyi qiata kyaahi kuaiqiatovata raupiri hiananrove. ¹⁹ Nkye kepuuyaqama kyeta varivera, nkye ekyaa enta qioma qati variqi vivarave, tiro.

Ierusaremi ntamwa kyaivaro taiqa quani entarara tura

(Matiu 24:15-21; Maaki 13:14-19)

²⁰ Mwitaa timwa kyero Iesusiva tiqaro, Nkye mpo enta taqaivata ntaqi vaisihua Ierusaremi mwatukya vara ututuma taivatama nkye mwitaaama qiate, Ierusaremi ntamwa kyaivaro taiqaari entava nrin-taiho, qiate.

²¹ Mwi entara Iutiaani varihua aatu ntugema kye hiantamwa tetaverara ora tatari taaqini quate. Mwi entara Ierusaremiqi varihua mwiqitai sivita hiante aatu ntugema kyeta verara taaqiqaaara quate. Mwi entara Ierusaremi mwia tokya vaikya varihua mwatukya mwipi hia quate.

²² Mwi entara Ierusaremini varihua nkyiari uaquia hi kyaqara utira kyaara Kotiva mwihua ruananrove. Haaru Kotira mpukuqi qara ntumwa to quava qutaa mwivau vahiarive tiro, mwi entara mwi inraikyava qovara hiananrove.

²³ Mwi entara nraaqiara tuaqa hitave, nraamwa nyi vari nraakyehuara po tuqo. Mwi entara mwihuara hia kyuqe enta vahiananrove. Mwi entara mwaa mwataraqaa varihua tiqata, Qio matema raupirima quananrave, tivarave. Mwi entara Kotira raraqa tairaro mwaa mwatanaahua ntutuqutanro.

²⁴ Mwi entara mpo mwatanaahua nri nteta paipa mpuahaqotaita mwaa mwatanaahua mponramwu rukyeta hini mwihua ntavaaqavu vareta mpo mwata mpo mwatani uro kyevarave. Mwi mwatanaahua hia Kotira qua riehua Ierusaremipi nrohiqata mwi mwatukyara ntamwa ntautiqatigama kyevarave. Mwihua Ierusaremini variqi vivaro Kotiva qiove timwa taari entava taiqa virata vivarave.

Iesusiva nai qaiqaa tumuaninranra tura

(Matiu 24:29-31; Maaki 13:24-27)

²⁵ Nraakiara nyaamwuqi huariqaave, toraqaave, qovoraqaave, vitama kye taqetama nraaky'e qoravanto tiqata, Qikye, po, nanra inraikyavanto qovarama virera uti variharove mwitaa iho? tivarave. Nraakiara vevara kyaarerera nramanri nronravanto nronraqama kyero nteqaro taku takaa hi varirata mpo mwatanaaa mpo mwatanaahua kyuqu kyauqu ntirata aatu hiqata varivarave.

²⁶ Nraakiara nyaamwuqi vahiari inraikyava apiqama kyero vahiqaro qakyaa qakyaa hi varirata nraaky'e qoravanto mwia taqeta mpo inraikyavanto qovara hianinra vekya variqata nataave hiananrove timwa kyeta nraatuqa tero vuqitairo nrivu nrivu hirata tumu ntivarave.

²⁷ Mwitaa hi varirata mwihua taqe varivaqena nte mwatani mwatatai nraaqiarava nyaamwusaina tonamwuqi tumi variarita ni taqevavarave. Nte mwunruqama taari inraikyava mpoqama kyero itero takyuqi varirage nte kepukyavanto tumuaninrave.

²⁸ Nraakiara mwi inraikyava mwi inraikyava mwitaama kye tohara tairata nkye mwaamwianrama vita qiata tuaahera kyeta vateqata tiri kyaahaqa hiariva qio vainima vaiho qiate, tiro.

Iesusiva fikiqa ntumwa kyero tura

(Matiu 24:32-35; Maaki 13:28-31)

²⁹ Iesusiva mwitaa timwa kyero mwiva mpo quaqaa ntumwa kyero timwa nyinro tiqaro, Kyatari qaampuakya tamwa voti hiraravata mpo kyatariaravata riaate.

³⁰ Nkye taqaivaro mwiva mwunri ntairata nkye mwiaqaa vitama kye taqeta tiqata, Huari nronraqama kyero itaari entava qaumaqa iho, tivarave. ³¹ Mwia votima kyeta nkye taqaivaro mpo inraiky'a mpo inraikyavanto qovara hirata nkye mwiaqaa vitama kye taqeta tiqata, Kotiva tiriqa ntaqikyiari entava qaumatoma vaiho, qiate.

³² Nte qutaama tuqo, Mwaa mwataraqaa varihua hia taiqa vivaro mwi inraikyara mwi inraikyarara tuva qovara hiananrove.

³³ Nyaamwuvantovata mwatavantovata taiqa viraro ni quavanto qati nraahu vahiqiro quananrove.

Nkye rauriqata variate tura

³⁴ Nkye rauriqata variate. Nkye kyara airi nreta uera nramanri nre-qata mwata mwaaqaanaa inraikyara nronraqama kyeta riemwaqita vivorave. Nkye mwitaamaqita vivaro mwi entava nrihanrama nyatero nri ntairata nkye hia terama teta varivorave.

³⁵ Mwi entava mwaanra tita taintema kyero ekyaa mwata mwaaqa varihuaqa qovara hiananrove. ³⁶ Nkye rauru kyeqa variqi viqatama Kotirara aakyara ntaivaro mwiva nkyi kepuqyaqama nyatairata nkye nraakiara nriani inraikyara nraatara kyetama ni mwatani mwatatai nraaqiarara vuqaa qio sivita varivarave, tiro.

³⁷ Iesusiva mwitaa timwa kyero mwiva mpo entanramwu variqaro Kotira nraamwuqi ihera nraakye qora mwakyaakya timwa nyiqanro entaqi uro Oripi taaqiqaa vaitata hura.

³⁸ Mwiva mwitaamaqiro uvata nraakye qoravanto nai vaaota toqaqi nrumu Kotira nraamwuqi variqata Iesusira qua riora.

22

Mwihua Iesusira ru kyarerata uti varura

(Matiu 26:1-5, 14-16; Maaki 14:1-2, 10-11; Ioni 11:45-53)

¹ Hia kyoto mperetirara nro entara mwia nrutu vekyahu nyato entarave tuva nri ntovata ² Kotira kyaiqa vare varuhua nronranramwuvata, mwaanra okyara ti varuhuavata, tiqata, Tire qumina Iesusira ru kyaarata nraakye qoravanto tiriara tivorave. Nataama kyetave tire mwia ru kyaananrave? tita.

³ Mwitaa ti varuvaro Iutaasi Isikeriotiva, mwiva Iesusira nraaqiara 12 nramwuqitairo varuvaro Saataaniva mwia mwutukyaqi viqetero kyaahaqa huvaro ⁴ Iutaasiva siviro Iesusira qovarama kyarerero uti variqaro Kotira kyaiqa vare varuhua mwihua nronra vaisivata, Kotira nraamwuqaa ntaqikyi varu pipohuavata, mwiva mwihua timwa nyinro tiqaro, Nte mwitaa mwitaa hiaritama nkye Iesusira ntavaaqavu kyaate, tiro.

⁵ Mwitaa tuvata mwihua qamwata kyeta tiqata, Tire i munimave mwiananrave? tuvaro Iutaasiva eo timwa kyero ⁶ mwiaqatairo variro tiqaro, Kyai nte taqaarita hia airi nraakye qoravanto mwiavata varivaqena mwi entara nte mwia uqeta kyena qovarama kyaankye, tiro.

Iesusiva tuvata vekyahu nyato kyarara tera hura

(Matiu 26:17-25; Maaki 14:12-21; Ioni 13:21-30)

⁷ Iutaasiva mwitaa timwa kyero varuvaro hia kyoto mperetira nro entava nri ntovaro (mwi entaraqaa haaru nyaamwunyavaa hia mwihua haivaqahua ru kyaraitiro,) mwihua vekyahu nyatero (nritarero uro Isipi nraaqiara ru kyo) entarara rieqatama mwi mwatanaahua sipisipi nraati rukye entava nri ntora.

⁸ Nri ntovaro Iesusiva Pitaakya Ionikya sitero tiqaro, Nkyetana uro vekyahu nyato kyarara terama taivaqe tire nraanre, tuvata ⁹ mwitanahua mwia kyapara hita tiqata, Taraqive mwi kyarara terama taananrave? tuvaro ¹⁰ Iesusiva tiqaro, Qio mwaini riaate. Nkyetana mwatukyaqi uro nteta vivaro vaisi mpovanto nramanri taqu kyaqa kyero varero aanraqaa nrianriva nrumu nkyitana qintorama kyairata nkyetana mwia vataqita vivaro mwiva nai nraamwuqi viqetairata

nkyetanavata mwipi vera nteta¹¹ nraamwu qorara mwitaama qiate, Mwaanra ti vari vaisiva iara tiqaro, Taraqive nte ntena nraaqiara kyapata vekeyahu nyato kyarara nraaninrave? taho, qiate.

¹² Nkyetana mwitaa tivaro mwiva nraamwu nronra mpo mwaanrini mwoqaqa vahira nkyitana nyaamwu tairata nkye mwiqima kyara terama taate, tiro.

¹³ Jesusiva mwitaa tuvata mwitanahua vuhua uro taqovaro ekyaa inraikyavanto Jesusiva tunte tuntema kyero vahuvata mwitanahua vekeyahu nyato kyarara terama tora.

Iesusiva nai nraaqiaranramwu kyapata kyara nronra

(Matiu 26:26-30; Maaki 14:22-26; 1 Korinti 11:23-25)

¹⁴ Mwitanahua kyara terama tovaro kyara nrenraqaa vahuvaro Jesusiva nai nronraqama kyo vaisinramwuhuavata taintaqa mwatakyaa viro varura.

¹⁵ Mwiva mwihua timwa nyinro tiqaro, Qakyo nte nriqavi inraikyara vararerera hiqanama nte mwaa vekeyahu nyato kyarara nkyivata variqana nraaninranra vuni nronraqama kye rieqana varura mwia mate nkyivata nranrenrave. ¹⁶ Mwaa entaraqaataina hia qaiqaa vekeyahu nyato kyarara nraaninrave. Nraakiara ekyaa Kotiva ntaqikyiari inraikyava qovarama virata nkye ntapihivaqe nte mwi entaraqa qaiqaa nraaninrave, tiro.

¹⁷ Jesusiva mwitaa timwa kyero mwiva uaini kaapu vara kyero Kotirara kyuqeve timwa kyero tiqaro, Mwaa kaapura vara kyeta nkye ekyahua mwiqitai nraate. ¹⁸ Mate mwaa entaraqaataina nte hia uaini nraanriva qati variqina quariro nraakiara Kotiva ntaqikyiari entava nri ntairaqlena nranrenrave, tiro.

¹⁹ Mwitaa timwa kyero mwiva mpereti vara kyero Kotirara kyuqeve timwa kyero nteqa kyero nai nraaqiaranramwu nyinro tiqaro, Mwaa ni mamantama iho. Nte nkyiara rieqanama mwia nkyi nyuqo. Nte mate mwaa utuntema kyeta nkyevata mwitaamaqi viqatama nianra rieqata variate, tiro.

²⁰ Mwihua kyara nramwa kyovaro Jesusiva nramanri kaapuvata vara kyero kuaa qarama kyero nyinro tiqaro, Nkyiara rieqanama nte mwaa nramanrinra rauru nyatauqo. Kotiva nkyivata kuaaqi taaqau vi varirero qaraakya qua vataira mwi quava kepuqyaqama quarive tiro, ni nraanrevanto mwi quara kepuqyaqama kyaananrove, tiro.

²¹ Mwitaa timwa kyero Jesusiva tiqaro, Qio taqaate, ni qovarama kyaari vaisiva mwaini variqaro ni vatama kyero kyara nre variho. ²² Ni mwatani mwatatai nraaqiara ni ru kyerara qio Kotiva nianra mwi aanranraqaa quante tirave. Kotiva qiove tirata ni rukyaate tiro, ni qovarama kyaani vaisirara nte po kye tuqo. Mwiva viro raupirima quananrove, tiro.

²³ Jesusiva mwitaa tuvata mwia nraaqiaranramwuvanto nai kyapara hi nai kyapara hita tiqata, Qaqao, nai tavave tiriqitairo mwi kyaiqara mwitaama kyero varaananrove? tura.

Tavave tirinramwuqitairo nronravanto variananrove tura

²⁴ Jesusira nraaqiaranramwuvanto varita tiqata, Tavave tirinramwuqitairo nronraqama viro nronra vaisivanto variananrove? timwa kyeqata inronra hi varuvaro ²⁵ Jesusiva tiqaro, Mwaa mwataraqaa variahua vunyaahua nkyiari nraakyae qoraqaa

ntaqikyiqatama tiqata, Nte nronravanto varurara tita, nkye ni qua rieta nkye nianra vaisi kyuquerave qiate, qiarave.

²⁶ Nkye hia mwihua nraantantaate. Nkyiqitairo mpovanto vaisi nronra varirero hiariva, mwiva uapaa vaisi nraantantamwa kyero variananrove. Nkyiqitairo mpovanto henahuaqa ntaqikyirero hiariva, mwiva nai hena vainsinramwuni kyaiqa vara nyataarive.

²⁷ Tava nronra vaisi varirave? Vaisivanto mwatakyaa viro variqaro kyara nre variva, mwivave nronra vaisi variho? Mwia kyaiqa vaisivanto kyara varaqiro nruru mwi variva, mwivave nronra vaisi variho? Qio, vaisivanto mwatakyaa viro variqaro kyara nre variva, mwivama nronra vaisi variho. Qio nte nkyi kyapata variqana hia nte nkyiara kyaiqa vara mataate tiraitina, nte nkyi kyaiqa vara nyatauvave, tiro.

²⁸ Vaisi mpo hiahuave mpo inraikyavantove ni uaqama matarera utuavata nkye ni vatama kyeta variqi vi variarave. ²⁹ Ni kova ni nronraqama kyaihana nte nraakye qoraqaa ntaqikyiqina virerave. Nte ntene kora nraantantamwa kyena nkyivata nronraqama kyaarita ³⁰ nkye nraakiara ni mwatukyaqi variqata nivatama kye kyaravata nramanrivata nramwaqi viqatama taintaqaa mwatakyaa vi variqata nkye Isareris nraakye qora 12 okyara mwihuaqaa ntaqikyivarave, tiro.

Iesusiva Pitaarara tura

(Matiu 26:31-35; Maaki 14:27-31; Ioni 13:36-38)

³¹ Iesusiva mwitaa timwa kyero Pitaarara tiqaro, Saimonio, Saimonio, riaante. Saataaniva nkyi mwataarama kye nkyi ntainra kyaankye tiharo Kotiva qio mwitaa hiante tirave. ³² Nte Kotirara aakyara nte qanama iara mwia kyaahaqa hiraro mwiva iara kepukyaqama kyero riemwaqiro quarive turave. Nraakiara qaiqaa nianra riemwaqira viqarama ena qata vakya kepukyaqama nyataante, tiro.

³³ Iesusiva mwitaa tuvaro Pitaava tiqaro, Qaqao, nronrao, nte ivatama kyena karavuqi vina ivatama kyena qutu quaninranra terama varuqo, tiro. ³⁴ Mwitaa tuvaro Iesusiva timwa mwinro tiqaro, Pitao, nte i timwa mwianinra riaante. E taarampo nani nianra hia mwia taqaurave tiraro kokoraaravanto nruqua qiananrove, tiro.

³⁵ Mwitaa timwa kyero Iesusiva nai nraaqiaranramwu timwa nyinro tiqaro, Tauraqama kyena nte nkyi sitauqata nkye munimavata, tua-vata, kyuqu nraamwu hiravata, hia vararaitita, qati vurave. Nkye mwi entara mpo inraikyara aara ntorave iho? tuvata mwihua, Hiave, tita.

³⁶ Hiave tuvaro Iesusiva tiqaro, Mate mwaa tavave tua vataariva qiomaa tuavata varero quananrove. Hia paipa mpuuaahaa vataariva nai tuavaaqaqo paipa kyogaama kyero varaarive. ³⁷ Nte timwa nyianinra riaate. Haaru nianra qara ntumwa to quava mwivauma vahiananrove. Nianra mwitaama tiro: Nraakye qoravanto mwianra uaquia hi kyaiqara uti varivave turave. Mwi quara haaru qara ntumwa tova mwivauma vahiananrove, tiro.

³⁸ Iesusiva mwitaa tuvata mwia nraaqiaranramwuvanto tiqata, Nronrao, mwaini taqaante. Paipa mpuuaahaa taaratanama vatauro, tuvaro Iesusiva qiove tiro.

Iesusiva uro Oripi taaqiqaa variqaro Kotirara aakyara ntora

(Matiu 26:36-46; Maaki 14:32-42)

³⁹ Iesusiva mwitaa timwa kyero mwiva nraamwuqitairo veva ntero nai nraaqiaranramwu kyapata Oripi taaqiqaa nai vi varuraqaa qaiqaa viro.

⁴⁰ Mwini uro ntero nai nraaqiaranramwu timwa nyinro tiqaro, Nkye Saataaninra qua rieqata uaquia hi kyaiqara utuarorave tita, Kotirara aakyara nteqata variate, tiro.

⁴¹ Mwitaa timwa kyero Iesusiva mwihua mwini kyero pataqia vututo viro uro tori kyauru raviro Kotirara aakyara ntero tiqaro,

⁴² Ko, nte nriqa quani nramanrinra nraaninra voti hira e qatinani vara kyaante. Qio hia ni kyakya hira vataqira quante. Ena kyakya hira vataqira quante, tiro.

⁴³ Mwitaa tuvaro nyaamwunyaava tumu ntero Iesusira kepukyaqama mwatovaro ⁴⁴ Iesusiva varuvaro mwia mwutukyavanto anoma kyero uaquia huvaro Iesusiva kepukyaqama kyero aakyara ntamwaqiro vuvaro Iesusiraqatairo toqaamwuvanto nraanre votima kyero mwataqi tumu ntura.

⁴⁵ Qio Iesusiva Kotirara aakyara ntamwa taiqa kyero siviro nrumu ntantero uro nai nraaqiaranramwu taqovata mwihua mwutukyavanto uaquia huvata vaite varura.

⁴⁶ Iesusiva mwihuara tiqaro, Nkye nanraqamave vaite variavo? Sivita Kotirara aakyara tivarо mwiva nkyi kyaahaqa hirata hia uaquia hi kyaiqara utuate, tiro.

Iesusira ntavaaqavu kyora

(Matiu 26:47-56; Maaki 14:43-50; Ioni 18:3-11)

⁴⁷ Iesusiva mwini variqaro qati nraahu qua ti varuvata airi vaisivanto nri ntora. Iesusira nraaqiara 12 nramwuqitairo Iutaasiva airi vaisi sita varero mwiva nraante mwihua suni nruva Iesusiva varunani nri ntero Iesusira mota kyarerо uti varuvaro

⁴⁸ Iesusiva tiqaro, Iutaasio, qio e mwitaama kyera ni motenanra mwiaqove ni mwatanu mwatatai nraaqiarara nramwutaahua suqaa qovarama kyeananrave? tiro.

⁴⁹ Iesusiva mwitaa tuvata mwia nraaqiaranramwu mwiaavata varuhua taqovata mwihua Iesusira ntavaaqavu kyarerata uti varuvata mwinramwuhua Iesusirara tiqata, Nronrao, tire qiove paipaquo mwihua teqa kyaananrave? tita.

⁵⁰ Mwitaa timwa kyeta varuvaro mwinramwuhuaqitairo mpovanto Kotira kyaiqa vara mwate varu vaisihua mwihua vunyaa vaisi kyaiqa vaisi mpo kyaatutanyaa nraato teqa kyovaro tumu ntura. ⁵¹ Tumu ntuvaro Iesusiva qaqao hia qaiqaavata mwitaa hiate tiro. Mwitaa timwa kyero mwi vaisira nraatoqa nai kyauquqo vatovaro qaiqaa naitarama vahura.

⁵² Kotira kyaiqa vara mwate varu vaisihua mwihua nronranramwuhuta, Kotira nraamwuqaa ntaqikyi varu pipohuavata, nronra vaisi mponramwuvata, mwihua Iesusira ntavaaqavu kyarerata nruhuara Iesusiva tiqaro, Nkye kamaninravata ntaqi vaisira ntavaaqavu kyareratave paipavata kyaamwuvata vareta nriavo? ⁵³ Nte nkyivata mpo enta mpo enta Kotira nraamwuq variqi vi varuqata nkye hia ni ntavaaqavu kyaarave. Qio mate mwaa entava nkyinima vaiho. Mate enta hi inraikaya kepukyaqama kyero ntaqikyi variho, tiro.

Pitaava Iesusira hia taqaurave tura

(*Matiu 26:57-58, 69-75; Maaki 14:53-54, 66-72; Ioni 18:12-18, 25-27*)

⁵⁴ Jesusiva mwitaa tuvata mwihua mwia ntavaaqavu kyeta vitaqita uro Kotira kyaiqa vare varuhua mwihua vunyaa vaisi nraamwuqi kyovaro Pitaava nyianrasata viqaro mwihua sataqiro vuva uro taqovata ⁵⁵ mwatukya utasata qia quara teta varuvaro Pitaavavata mwihua kyapata qia taare varura.

⁵⁶ Mwiaqaa varuvaro kyaiqa nraakye mpovanto taqovaro Pitaava qia taare varuvaro mwiva mwia aitutuma kyero taqero tiqaro, Mwaavavata Iesusikyantiri varivave, tuvaro ⁵⁷ Pitaava qaqao tiro, Mwaa nraakyevao, nte hia mwia taqaurave, tiro.

⁵⁸ Mwitaa timwa kyero mwini variqiro vuvaro qaiqaa vaisi mpovanto Pitaara taqero tiqaro, Evata mwia nraaqiaravanto variaro, tiro. Tuvaro Pitaava tiqaro, Mwaa vaisivao, hia nte mwivave, tiro.

⁵⁹ Timwa kyero hia mpuahaama varuvaro vaisi mpovanto qaiqaa kepukyaqama kyero tiqaro, Mwi vaisiva Karirinyaa vaisivantora tiro, mwikyantiri varivave, tiro. ⁶⁰ Tuvaro Pitaava qaqao tiro, Mwaa vaisivao, e qiana quara nte hia ntapihi kyauquo, tiro. Mwitaa ti varuvaro qamwanrama kyero kokoraaravanto nruqua tura.

⁶¹ Nruqua tuvaro nronravanto tuqasaa viro Pitaara vuqi taqovaro vaakya nronravanto Pitaarara tu quava mwia vu nraatoqi ntura. Vuni nronravanto tiqaro, E taarampo nani nianra mwia hia taqaurave tiraroma kokoraaravanto nruqua qiananrove, tura.

⁶² Mwi quava Pitaara nraatoqi ntumwa vuvaro mwiva ntapihi kyero riero mwiaqatairo mwaaqani mwaati ntovaro mwia mwutukyavanto uaquia huvaro nronraqama kyero ntatero.

Iesusira uaqiamma mwatora

(*Matiu 26:67-68; Maaki 14:65*)

⁶³ Mwitaa huvata Iesusira ntavaaqavu vaisihua Iesusirara raima mwateta Iesusira ntuquutiqata ⁶⁴ Jesusiva hia taqaarive tita, mwihua tavuna vara kyeta vuvata qiatavata rupateta Iesusira ntuquutiqata mwia kyapara hita tiqata, Poropeti vaisi maavao, tavave i riho? Hia taqaraitira, tiraqeta riaare, timwa kyeta ⁶⁵ mwihua uaquia hu quara mpo qua mpo qua timwa mwate varura.

Kaanasori suqaa uro kyora

(*Matiu 26:59-66; Maaki 14:55-64; Ioni 18:19-24*)

⁶⁶ Mwitaamaqita vuvaro qaatata vuvata Kotira kyaiqa vare varuhua mwihua nronranramwuvata, mwaanra okyara ti varuhuavata, mwihua ntuvantuama vita Iesusira vita vareta nkyiari kaanasori varunani uro kyovata ⁶⁷ mwihua tiqata, Quttaaqama kyerave e Mesaiaavanto Kotiva titai vaisiva variaro? Tiri timwa timwinraqe riaare, tita. Mwihua mwitaa tuvaro Jesusiva tiqaro, Nte nkyi timwa nyianrita nkye hia ni quara quataave tivarave. ⁶⁸ Nte nkyi kyapara hiarita nkye hia mpo qua ni timwa mpivarave.

⁶⁹ Qio mwaa entaraqaataina nte mwatani mwatatai nraaqiarava variqana Kotiva kepukyavanto varinani uro mwia kyauqu kyaatutani mwatakyaa vina varirerave, tiro.

⁷⁰ Iesusiva mwitaa tuvata mwihua tiqata, Qio mwitaa hirera e Kotira mwaqvavante variaro? tuvaro Iesusiva nkyiari timwa nyinro tiqaro, Nkye qiaa nte mwaa mwivave, tiro.

⁷¹ Iesusiva mwitaa tuvata mwihua tiqata, Qumina mwiaqaa qua vatehua nyaanraanronrave. Qaqira kyaare. Mwiama nai nroqitairo uaqia hi quara tihata riauro, tita. Tura.

23

*Paireativa hunani Iesusira vitaqita uro kyora
(Matiu 27:1-2, 11-14; Maaki 15:1-5; Ioni 18:28-38)*

¹ Mwitaa timwa kyeta ekyaa mwihua sivita Iesusira vita vareta Paireativa varunani uro kyeta ² Iesusiraqaa qua vateqata mwitaama tita, Tire taqauraro mwaa vaisiva nraakye qora uaqia hi aanranra nyaamwuteqaro mwihuara hia nronra vaisi vunyaaanra Sisaara taakisi mwiate ti varirave. Mwiva nanrianra nte nronravanto nte nraakye qoraqaa ntaqikyiariiva Mesaiaavanto varuqo ti variho, tita.

³ Mwihua mwitaa tuvaro Paireativa Iesusira kyapara hiro, Qutaave e Iutaa vunyaa vaisivanto variaro? tuvaro Iesusiva tiqaro, E qiananra nte mwaa mwivama iho, tuvaro ⁴ Paireativa Kotira kyaiqa varohua mwihua nronranramwuanravata, nraakye qora ntuvantuuma vuhuaravata, tiqaro, Nte taqauqaro mwaa vaisiva hia kamaninra qua nteqa kyaiho, tiro.

⁵ Mwitaa tuvata mwihua nronraqama kyeta kepuuya qua Iesusiraqaa vateta tiqata, Nraakye qoravanto kamaninravata ntaquate tiro, mwiva antua qua timwa nyi varivave. Mwiva tohara kyero vevara Karirisairo mwi quara timwa nyiqiro nrinro mwaini nri ntaiho, tita.

Herotiva hunani uro kyora

⁶ Mwihua mwitaa tuvaro Paireativa mwi quara riero mwiva tiqaro, Qutaa mwaa vaisiva Karirinyaavave? tiro. ⁷ Mwitaa timwa kyero mwiva ntapihi kyovaro Iesusiva Karirinyaava Herotiva mwi mwatanaahuaqaa ntaqikyunanyaava varuvaro mwiaqatairo Paireativa Iesusira titovata Herotiva varunani Iesusira vitaqita uro kyora. Mwi entara Herotiva Ierusaremini uro varura.

⁸ Iesusira Herotiva varunani uro kyovaro Herotiva qamwatero. Herotiva Iesusira kyaiqara rieqaro airi enta mwia taqarerero variqaro Iesusiva ni puqaa variqaro nronra kyaiga varairaqe taqarererave timwa kyero qamwata kyero ⁹ uro Iesusira airi qua kyapara huvaro Iesusiva hia qua mpoqiavata nai timwa mwirraitiro varura.

¹⁰ Kotira kyaiqa vare varuhua nronranramwuvata, mwaanra okyara ti varuhuavata, mwihua sivita uro kepuuyaqama kyeta Iesusiraqaa qua vatovata ¹¹ mwiaqatai Herotivavata, mwia ntaqu vaisihuavata, Iesusirara raima mwateta tiqata, E nronra vaisi variarava nronra vaisi tavuna utu taante, timwa kyeta tuavaaqa kyuqera utumwate ua qua timwa mwateta titovaro Paireativa varunani nrumu ntantero vura.

¹² Haaru Herotivavata Paireativavata nramwutaatanavanto varurama. Mwi entaraqaataita mwitanahua totiqama vita kyuqema vi nanrianra nanrianra qamwateqatatana varura.

*Iesusira qio ru kyaate tura
(Matiu 27:15-26; Maaki 15:6-15; Ioni 18:39-19:16)*

13 Paireativa Kotira kyaiqa vare varuhua mwihua nronranramwuvata, nronra vaisi mponramwuvata, qumina nraakye qoravata, nyaanrama ntuvantuama kyero¹⁴ mwihua timwa nyinro tiqaro, Nkye mwaa vaisira vitaqita nte hunani nrumeru kyeta tiqata, Mwaava nraakye qora uaqia hi aanranra nyaamwute variho, qiarave. Nkye mwitaa qiarava nte nkyi suqa variqana mwi quara avuqavu hiqana taqauqaro mwaa vaisiva hiama nkye uaqia hi kyaiqarara qiaro utiho.

15 Herotivavata mwitaa hiqaro taqero qati titaiharo nte hunani qaiqaa nriho. Riaate. Mwi vaisiva uaqia hi kyaiqara utuaninravauma tire mwia ru kyaararo qutu quananrove. ¹⁶ Kyaiqe nte qiarita mwia kyaamwuquo ntuqutu kyeta vataivaro qati quarive, tiro.

¹⁷ [Mpo ihi mpo ihi vekyahu nyato entaraqaa Paireativa nraakye qorara rieqaro karavu vaisi kuaiqia qati huvantu kyovaro mwaatani vura.] Paireativa Iesusirara kyaamwuquo ntuqutu kye vateta titaiharo qati quarive tuvata¹⁸ ekyaa ntuvantuama vuhua qaqqao tita, Mwia ru kyaante. Tiriara rieqarama Varavaasira huvantu kyairaro mwaatani quarive, tura.

¹⁹ [Varavaasiva kamaninra vatama kyero mwi mwatukyaraqi ntaqura kyaaravata, vaisi ru kyora kyaaravata, karavu rupa kyovaro varuvaro]²⁰ Paireativa Iesusira huvantu kyarero uti variqaro qaiqaa nraakye qora kyapara hiro.

21 Kyapara huvata mwihua hia mwia qua riaraitita, nronraqama kye aakyara nteta tiqata, Mwia kyatariqaa rutaante. Mwia kyatariqaa rutaante, tita.

22 Mwihua mwitaa tuvaro Paireativa taarampo nani kyapara hiro tiqaro, Mwaa vaisiva nanra quave nteqa kyaiho? Nanra uaqia hi kyaiqarave utiho? Nte mwia qua avuqavu hiqana taqauqaro hia mwiaqa qua vaiho. Hia tire qumina quaqaara vaisi mpo ru kyaanaranrave. Kyai nte qiarita mwia kyaamwuquo ntuqutu kye vataivaro qati quarive, tiro.

23 Mwitaa tuvata mwihua kepuqyaqama kyeta aakyara ntamwaqi viqata kyatariqaa rutaante nraahu tita. Mwitaa tiqatama Paireativa quavata rukyeta mwihua quavanto nraahu kepuqyaqa huvaro²⁴ Paireativa mwihua qua nraahu riero qiove tiro.

25 Mwitaa timwa kyero mwihuara rieqaro mwiva kamaninravata ntaqura kyaaravata, vaisi ru kyora kyaaravata, karavuqi kyo vaisira huvantu kyero, mwiaqatairo nraakye qora kyakya hurara rieqaro naivanto Iesusira ntaqu vaishua sita kyero nyinro.

Iesusira kyatariqaa rutora

(Matiu 27:32-44; Maaki 15:21-32; Ioni 19:17-27)

26 Iesusira nyuvata mwihua Iesusira vite viqatama aanraqaa vaisi mpo mwia nrutu Saimoniva mwiva Sairininyaava mwiva tokyasairo mwatukya nronra mwipiara vuvata mwia qintorama kye vuaviraavira tita mwianra tiqata, Iesusiva qu tai kyatarira vara quqira mwia nraakiara virava uro mwataante, tita.

27 Mwitaa huvata nraakye qora airivanto mwia vataqita vurama. Mwihua utaqitaita nraakye mponramwuvanto Iesusirara ti atura ntqiqata ntataqita vuvaro²⁸ Iesusiva mwihua hunani tuqasaa viro timwa nyinro tiqaro, Ierusaremiqinaa nraakye tuaavo, Hia nianra ntataate. Nkyetaravata nkyeta nraaqiararavata ntataate.

29-30 Mpo entanramwu nri ntairata mwi entaraqaa nraakyе qora-vanto tiqata,

Ehaara nraakyе hia nraaqiara mwatehuave
hia nraaqiara nraamwa nyihuave,
qora tatari taaqiara tiqata,

Tiriqaa nteqeta tumu ntumwaqu kyaate, tivarave.

Mwihua pata taaqiara tiqata,

Tiriqaa tumu ntita ntumwaqu kyaate, tivarave. *(Hosaiaa 10:8)*

³¹ Nte kyatari karaaha votima kyena varuqata mwihua mwitaama kyeqata ni uaqiamma mate variavo. Nkye kyatari aahara votima kyeta variavata po, nraakiara mwihua nkyi nataa nataama kyetave nkyi uaqiamma nyatevarave, tiro.

³² Mwitaa tuvata mwihua karavu vaisi taaratanavata Iesusira-vata rirerata siteta vurama. ³³ Mwihua vuhua qumina mwatukya mwi mwatukyara nrutu Qiata Mwukyaarive tu mwatukyaraqaa uro nteta Iesusira kyatariqaa ninriqotai ruteta mwata quvu kyeta mwipi mwaamwi utaqaqaa rateta hini hini uaqia hu vaisihua mwitana rutora.

³⁴ Rutovaro Iesusiva Kotirara aakyara ntero tiqaro, Ko, hia mwihua uaqia hi kyaiqara utuarara riaante. Mwihua mwitaa hiqata hia mwia utuara mwia okyara ntapihiavo, tiro. Mwitaa tuvata mwihua kaati ruantema kye ori tuto kyeqata Iesusira tuavaaqa ntainra kyeta varora.

³⁵ Mwia tuavaaqa ntainra kyeta varovata qumina nraakyе qora mwini sivita variqa taqe varuvata Iutaa vaisi nronranramwuvanto Iesusirara raima mwateta tiqata, Mwiva airi vaisi kyaahaqa hi vari-vave. Kotiva mwia titaiharo mwiva Mesaiaavanto varirera, mwiva qioma nai kyaahaqa hiananrove, tita. ³⁶ Mwihua mwitaa tuvata ntaqu vaisihuavata Iesusirara raima mwateta uro uaini uka vura mwita nraante timwa kyeta mwianra tiqata, ³⁷ E qutaa Iuttaaqaa ntaqikyirava hirera, e ena kyaahaqa hiante, tura.

³⁸ Mwihua qua mpo Iesusira qiatani kyatariqaa qara ntumwa kyeta vatova mwitaama tiro:

MWAA VAISIVA IUTAA VUNYAA VAISIVE, tura.

³⁹ Uaqia hu vaisiva mpovanto hini rutova mwivavata Iesusirara qora qua tiro tiqaro, Qutaave e Mesaiaavanto variaro? Qio mwitaa hirera, enavata tiritanavata kyaahaqa hiante, tiro.

⁴⁰ Mwitaa tuvaro uaqia hu vaisiva mpovanto hiniqaa rutova eqaante tiro, Hiave e Kotirara aatu hiaro? Mwihua tiritana votima kyeta mwivavata rutaavo. ⁴¹ Mwihua tiritana qio rutaavo. Titatana uaqia hi kyaiqara kyaara tiritana rutaavo. Mwi vaisiva hia uaqia hi kyaiqara utivave, tiro. ⁴² Mwitaa timwa kyero mwiva Iesusirara tiqaro, Iesusio, i nronraqama kyaani entara nianravata riaante, tiro.

⁴³ Mwitaa tuvaro Iesusiva tiqaro, Nte i timwa mwianinra riaante. Mate e mwatukya kyuqeraqi ni vatama kyera varinanrave, tiro.

Iesusiva qutu vura

(Matiu 27:45-56; Maaki 15:33-41; Ioni 19:28-30)

⁴⁴ Mwitaa tuvaro huari nrinro qiataga vahuvaro mwiaqaatairo upima vuvaro hia huari itovaro kyokira nraahu rutovaro huari tumiviro 3 kirokiqa huvaro qaiqaa ntuvahama vura.

⁴⁵ Ierusaremini Kotira nraamwuqi tavuna tauha votima kye hiritova utaqaqaa nai nrabitu vuvaro ⁴⁶ Iesusiva kyatariqaa variqaro paatiro

aakyara ntero tiqaro, Ko, ni manraqura tu varaante, tiro. Mwitaa timwa kyero mwiva qutu vura.

⁴⁷ Iesusiva qutu vuvaro ntaqu vaisihua qiata vaisivanto Iesusiva mwitaa hora taqero Kotira nrutu tuaaherero tiqaro, Qutaama mwaa vaisiva avuqavu nrohi vari vaisivave, tiro.

⁴⁸ Mwitaa tuvata mpo uhua mwi inraikyava qovara hora taqarerata ntuvantuama vuhua, mwihua variqata mwi inraikyara taqeta, mwiaqaataita mwihua nkyiari mwaatani nrumu ntanteta viqata mwutukya uaquia huvata nkyiari *mwekuraata/mwetokya* ntuqutu kyeqata vurama.

⁴⁹ Mwihua vuvata Iesusira vataqi nrohu nraakye qorahuavata, nraakye mponramwu Karirisaita mwia vataqita nruhuavata, mwihua nyianra sata variqata mwi inraikyava qovara hora taqe varura.

Iesusira quntamwa tora

(Matiu 27:57-61; Maaki 15:42-47; Ioni 19:38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ Vaisi mpovanto mwia nrutu Iosepiva Arimatia mwatukya Iutianyaava, mwiva vaisi kyuqeva avuqavuma kyero nrohi varu vaisiva, mwihua Kotiva ntaqikyiani entarara taqeqaro mwia vekya varura. Mwiva kaanasorivanto variqaro mwiva hia mpo kaanasorivanto tu quarara eo tiraitiro, mwihua kyaiqaravata hia qamwateqaro varura.

⁵² Mwi vaisiva Pairaativa varunani uro ntero tiqaro, Iesusira mwamwanta mpiraqe varaqina quantaankye, tiro. ⁵³ Mwitaa timwa kyero mwihua uro Iesusira mwamwanta itu kyero vara mwatumwi vatero egarori tavuna vara kyero mwia qapuqama kyero uto ori qaraakya vauru kye hia vaisi mpo quntoraqi uro quntamwa tora.

⁵⁴ Mwi entara nraakye qoravanto hora Saarareqa tiri mwaanra enta mwi entara kyaiqa varaarorave timwa kyeqata mwi entarara rieqata mpo inraikya mpo inraikya tera taarama kye vate varu entava vahura.

⁵⁵ Mwitaa huvata nraakye mponramwuvanto tauraa Karirisaita Iesusira vataqita nrohi varu nraakyehua Iosepiravata uro Iesusira quntarera horaqi vuhua uro taqovaro Iosepiva Iesusira mwamwanta vatovata mwihua taqeta ⁵⁶ mwiaqaatai nrumu ntante nkyiari nraamwuqi uro variqata vahamwenra kyuqema kyero mwunta vuravata, mpo inraikya mwia mwamwantaqaa qumwa teravata, tera hora. Mwihua nkyiari mwaanra qua rieqata Saarareqaa qati varura.

24

Iesusiva quntamwa toraqitairo sivura

(Matiu 28:1-10; Maaki 16:1-8; Ioni 20:1-10)

¹ Nraakye mwihua kyuqema kyero mwuntavi varu inraikyara terama kye vateta mwihua Saarareqa vari kyeta Saanteqa vaakya toqa entaqi sivita mwi inraikyara vareta Iesusira quntamwa toraqi vuhua uro taqovaro ² qesaqaa ori nronra titi tora ventaqita uro tokyani vatova vahura.

³ Vahuvata mwihua oriqi vera nte taqovaro nronra vaisi Iesusira mwamwanta hia vahura. ⁴ Hia mwipi vahuvata mwihua mwipi qati apiqama vita airi nraato ti varuvata qamwanrama vaisi taaratana qovarama vita takyuqu tuavaaqara ututeta mwihua nraaqani sivita varura.

⁵ Varuvata nraakye mwinramwuhua nronraqama kye aatu hita nkyiari siri mwataqi vateta varuvata vaisi mwitanahua tiqata, Nanraqamave nkye qati vari vaisirara qutu quahua mwaataqi puua hi variavo?

⁶ Mwiva hia mwaini variho. Mwiva qati siviho. Tauraa mwiva Karirini variqaro nkyi timwa nyu quara nkye qative riemwa taavo?

⁷ Mwiva mwi entara tiqaro, Nte mwatani mwatatai nraaqiarava variarita uaqia hi vaisihua ni ntavaaqavu kyaate tiro, ni qovarama kyairata mwihua ni pitaqita kyatariqaa ru taivaqena nte taarampo enta varina qaiqaa qati siquainrave tirave, tita.

⁸ Mwitanahua mwitaa tuvata nraakye mwinramwuhua nyaatoqi Iesusiva tu quava ntuvata ⁹ mwia quntamwato mwatara mwini kyeta nrumu ntante uro Iesusira nraaqiara ¹¹ nramwuvata mpo huhuavata timwa nyunra.

¹⁰ Nraakye mwinramwuhua nyutu vahirero Mariaava Makataranyaava, Iohaanaava, Iemisira nrova Mariaava, mwinramwuhua mwi inraikyara taqeta uro Iesusira nraaqiaranramwu timwa nyuvata ¹¹ mwihua tiqata, Qaqao, nkye unrama qiaovo. Hia mwianra qutaave qiananrave, tita.

¹² Mwitaa tuvaro Pitaava siviro hiantero mwia quntamwa toraqi vuva uro kakataama viro vera taqovaro tavuna nraahu vahuvaro Iesusira mwamwanta hia vahura. Hia vahuvaro mwia nrumu ntantero uro mwaatani variqaro nai uro taqo inraikyarara airi nraato tiqaro varura.

*Mwatukya Emiasinianra vu vaisitanahuara tura
(Maaki 16:12-13)*

¹³ Kuua mwi entaraqaa Iesusira nraaqiara taaratanavanto mwatukya mpo Emeasinianra vura. (Kyuvaira vaiharo Omwunra vahira mwia votima Ierusaremi vahuvaro Emeasi mwatukya vahura.) ¹⁴ Mwitanahua aanraqaa mwinianra viqata Iesusira ru kyo quara timwaqita vita.

¹⁵ Mwitanahua timwaqi vuvaro Iesusiva nai nri ntero mwitanahua vatama kyero uvata ¹⁶ mwitanahua mwia taqeta hia mwia ntapihi taqaraitita, mpo vaisivantove tuvaro ¹⁷ Iesusiva mwitanahuara tiqaro, Nkyetana aanrani nriqatama nanra quave timwaqita nriavo? tiro.

Mwitaa tuvata mwitana uro mwiaqa ra kyeta mwitana mwutukyavanto uaqia huvatataka ¹⁸ mpovanto Kiropaa sirave tuva Iesusira kypara hiro tiqaro, Mate airivanto Ierusaremiqi variaraqitaira e kuaikuvantove enta nanau qovara hi quara hia riaaro? tiro.

¹⁹ Mwitaa tuvaro Iesusiva tiqaro, Nanra quave? tuvata mwitanahua tiqata, Iesusira Nasaretinyaanra quave. Mwi vaisiva poropeti vaisivantove variqaro Kotira vuqaavata, nraakye qora suqaavata, nronra kyaiqa vareqaro kyuqe qua nraahu tirave.

²⁰ Mwiva mwitaa hi varihata Kotira kyaiqa vara mwate varia vaisihua mwihua nronra vaisinramwuvata, tiriqaa ntaqikyi variahuvata, mwihua kamaninra mwiavarso mwiva mwia rukyaate tihata mwia ninriqotaita kyatariqa rutaavo. ²¹ Tire tauraa mwi vaisirara Kotiva mwia titaiharo mwiva mpo mwatanaahua nraatara kyero tiri Isareriqaa ntaqikyiariavave tunanrave. Qua mpovatama vaiho. Mwia rukyaavarso mate taarampo enta nritaraiho.

22 Mate tiretana nraakyenramwuvanto qia quara rieta nrihanramama vuro. Mwinramwuhua vaakya toqaqi mwia quntamwa taaraqiu uro nteta hia mwia mwamwanta taqaavo.

23 Mwinramwuhua uro ntanteta nrumu tiri timwa timwita tiqata, Nyaamwunyaahua tirinramwuanra mwiva qatima variho qiaovo, qiarave. 24 Nraakyenramwuvanto mwitaa qiaavata tirinramwuqitaita mpo hiahua mwia quntamwa taaraqi quahua uro taqaavaro nraakyenramwuvanto qia quava qutaa vaihata mwinramwuhuavata mwia mwamwanta hia taqaarave, tita.

25 Mwitana mwitaa tuvaro Iesusiva mwitanahua timwa nyinro tiqaro, Hiave nkyetana su nyaato vaiho? Haaru poropeti vaisinramwuvanto timwa to quara, mwianra nkyetana qamwanrama kye quataave qiaataara vaihata nkyetana qakyoma kyaavo.

26 Nkyetana hia ntapihiarave iho? Kotiva titaari vaisiva Mesaiaavanto nriqa vi inraikyara varaqiro viro mwiaqatairo nronraqama viro kepukya vaisivanto variananrove, tiro.

27 Mwitaa timwa kyero Iesusiva Mesaiaara Kotira mpukuqi qara ntumwa to quara mwitanahua timwa nyinrenro tohareqaro Mosesira mpukuqitairo timwa nyiqiro viro, poropetinramwu mpukuqitairovata timwa nyiqiro vura.

28 Mwitaa timwaqvi vi varuvaro mwitanahua virera tu mwatukyaya qaumato vahuvaro Iesusiva rieqarovata aanra mwiaqaa qati nraahu vi varuvata 29 mwitanahua hiave tita, Mateqama enta hiananrove. Qaqira kyera tiritanavata vaitaante, tuvaro mwihuavata varirero nraamwuqi vura.

30 Iesusiva nraamwu mwipi variqaro kyara taintaqa mwitanahua vatama kyero mwatakyaa viro Kotirara kyuqeve timwa kyero mpereti nteqa kyero tukyama kyero nyuvata 31 mwitanahua suqatairo uvaarama vura.

32 Iesusiva uvaarama yuvata mwitanahua nai timwa mwi nai timwa mwi hita tiqata, Qikye, mwiva aanraqaa nriqanro Kotira mpukuqinaara qua okyara ntapihi kyero tiritana timwa timwiharo qutaa tiritana mwutukyaqitairo kyuqe hirave, tita.

33 Mwitaa timwa kyeta mwitanahua qamwanrama sivitatana nrumu ntanteta Ierusalemini uro Iesusira nraaqiara 11 nramwu puaama kyeta taqovata mwinramwuhua mpo vaisinramwu kyapata ntuvantuuma vita varita tiqata, 34 Nronravanto quataama qaiqaa qati siviho. Simoniva mwivama mwia taqaiho, tuvata 35 mwitanavata aanrani vita taqorara mwihua timwa nyita. Mwitanahua tiqata, Mwiva mpereti nteqa kyaihata mwiaqataita tiretana nronra vaisi ntapihi taqauro, tita.

*Iesusiva nai nraaqiara suqaa qovarama vura
(Matiu 28:16-20; Maaki 16:14-18; Ioni 20:19-23)*

36 Mwitana qua mwihua timwa nyi varuvaro mate mwipi qarira nronravanto nai qovarama viro mwihua nraaqani siviro variro tiqaro, Nkyi mwutukyavanto qihakyama vahiarive, tiro.

37 Mwitaa tuvata mwihua nronraqama kyeta aatu hita tiqata, Vaanaavanto qovarama viho, tuvaro 38 Iesusiva mwihuara tiqaro, Nkye nanraqamave aatu hiavaro taara vu nraato tuava nkyi su nyaatoqi vaiho?

39 Ni kyuqu kyauqu taqaate. Nte mwivama huqo. Ni mamantaqa

tiqata taqaate. Nte vaisima varuqo. Vaana mwia hia ni votima kyero mwativata mwukyaarivata vahirave, tiro.

⁴⁰ Mwitaa timwa kyero mwiva nai kyuquvata kyauquvata nyaamwutovata ⁴¹ mwihua mpoqama kyeta qamwateta kyauqu ntukikin-raaqateta hia qamwanrama quataave tuvaro Iesusiva mwihua kyapara hiro tiqaro, Kyara nraanriva vahirove? tuvata ⁴² mwihua tavukya uta tora pataqia mwuvaro ⁴³ mwiva mwihua suqaa variqaro vara kyero nronra.

⁴⁴ Iesusiva tavukya nramwa kyero mwihua timwa nyinro tiqaro, Tauraa nte nkyivata variqana nte mwaa quara nkyi timwa nyiavarave. Nianra haaru Mosesiva mpukuqi qara ntumwa to quarave, poropeti vaisinramwuvanto qara ntumwa to quarave, Saami mpukuqi qara ntumwa to quarave, nte nkyi timwa nyiqana mwi quara mwivauma vahiananrove qiavarave, tiro.

⁴⁵ Mwitaa timwa kyero mwihua Kotira mpukuqi qara ntumwa to quara ntapihi kyeta riaate tiro, Iesusiva mwi quara mwi quara mwihua timwa nyinro tiqaro, ⁴⁶ Mwaa quara qara ntumwa torave. Mesaiaarara mwiva nriqa quani inraikyara varero uro qutu viro taarampo enta variro qaiqaa qati siquananrove.

⁴⁷ Mwiaqaataita nkye ni kyaiqara ni nutuara rieqatama nraakyе qora timwa nyiqi viqata uaqia hi aanranra qaqlira kyaivarо Kotiva nkye uaqia hi kyaiqara uti quara nruka nyataarive qiate. Mwi quara timwa nyiqi viqata Ierusaremini nraante mwi quara timwa nyiqi vita mwiaqaataita mpo mwatanaa mpo mwatanaa timwa nyiqi quate. ⁴⁸ Nkyenramwu nkyeta suqotaita mwi kyaiqaravata mwi inraikyara-vata taqaarave.

⁴⁹ Ni kova nai kyuqu nriqiqaa vatero ntene nkyi nyinrenrave qian-inra ntema mwia titaariro tumuananrove. Nkye mwaa mwatuqyaraqi variqi vivaro nyaamwusairo mwiva tuminro nkyiqi variqaroma nkyi kepuqyaqama nyataaananrove, tiro.

*Iesusira vitero nyaamwuni vura
(Maaki 16:19-20; Kyaiqa Varora 1:9-11)*

⁵⁰ Iesusiva mwitaa timwa kyero mwiva mwihua sita varero Ierusaremi kyero Mpetaanini uro ntero nai kyuquvata tuaahera kyero mwihua kyuqema nyatero. ⁵¹ Mwiva mwihua kyuqema nyate varuvaro Kotiva mwia nyaamwuni vitero vuvaro mwiva nai nraaqiara mwihua kyero vura.

⁵² Iesusiva nyaamwuni vuvata mwia nraaqiaranramwuvanto mwia nrutu tuaahera kyeta nrumu ntanteta Ierusaremini vura.

⁵³ Mwini uro variqata Kotira nraamwuqi mpo enta mpo enta Kotira nrutu tuaaheraqita vi varura.

IONI

Ioniva Iesusiva nrohurara tura

Iesusira okyarara tura

¹ Haaru toharero quavanto varura. Mwi quava Kotikyantiri varura. Mwi quava nai Kotiva varura. ² Tauraa toharero mwi quava Kotikyantiri variqiro vura.

³ Mwiva Kotikyantiri variqi viqaro mpo inraikya mpo inraikya ekyaa inraikya utu kyero vatora. Mpovantovata mpo inraikya utuariva hia varuvaro qua mwiva nraahu ekyaa inraikya utu kyero vatora.

⁴ Mwi quava qati variqi vi variara tuqavantomava variro. Mwi quava omwa votima kyero itamwaqiro viqaroma nraakye qora kyuqema kyero ntuaahama nyatero. ⁵ Omwavanto upi hiraqi itamwaqiro viharo hiama enta hi inraikyava mwia qipa kyaariva vahiro.

Nramanri nyi varuva, Ioniva Iesusirara timwa nyunra

⁶ Kotiva vaisi mpo titora mwia nrutu Ioniva. ⁷ Nraakye qoravanto Iesusirara mwiva qutaa omwabantove qiate tiro, Ioniva mwianra timwa nyinrenro nri ntora.

⁸ Ioniva nai hia mwi omwava variraitiro, mwiva omwa mwianra timwa nyinrenro nrurua. ⁹ Mwiva nri ntovaro mwia nraakiara quavanto nri ntero omwa votima kyero itamwaqiro viqaroma ekyaa mwaa mwataraqaa nraakye qora ntuaahama nyatero.

Iesusira qoririma mwatora

¹⁰ Iesusiva nai mwaa mwatara utu kyero vatova mwatanu tumuvata mwaa mwatanaahua hia mwia ntapihi kye taqaraitita, mwianra hia mwivave titi. ¹¹ Mwiva nai nramwunaahua hunani nri ntovata mwia nramwunaahua hia mwia kyakyama mwataraitita, mwia qoririma mwatora.

¹² Mwitaahuvatavata mpo uhua mwia kyakyama mwateta mwianra qutaa mwivave tura. Mwitaa tuhua mwihua mwiva nronraqama kyovata mwihua Kotira nraaqiaraqama vita varura.

¹³ Hia nraakyevanto nraaqiara mwataintema kyero mwihua mwata taihata Kotira nraaqiaraqama vita variara. Hia qumina vaisi kyakya hiraqa Kotira nraaqiaraqama vita variara. Nai Kotira kyakya hiraqa mwihua Kotira nraaqiaraqama vita variara.

Iesusiva vaisi tuora

¹⁴ Kotira quavanto vaisi tuero tirivata varirero tuminro. Mwiva tuminro mwaa mwataraqaa varuvata tire mwia peqa okyara taqavanana. Tire taqaavararo mwi vaisiva kyuqe hiro vaisiara mpinqama kyero po kye timwa nyateqaro qutaa qua nraahu ti varuva varura.

¹⁵ Ioniva nraakye qora timwa nyinro tiqaro, Nte haaru nkyi timwa nyina tiqana, Vaisi mpovanto ni naakiara nrianriva ni naataraanarrove, tuva qio mwaa mwi vaisivave. Nte hia qovara hiava entara mwiva haaru qati variqiro vurave. Mwitaama variqarora tiro, mwi vaisiva ni naatara kyero mwiva nronravanto variho, tiro. Ioniva mwitaa tura.

¹⁶ Iesusiva mpinqama kyero tiriara nraamwunruqa taiharo mwiva tiriara po kye timwa timwatero airi nani tiri kyuqema timwate varira.

¹⁷ Haaru Kotiva nai qua mwaanra nraaky e qoravanto hia nteqa kyaraitita, qati nraahu riemwaqita quate tiro, Mosesira mwunra. Mate mwaa entara Iesusi Karaisiva Kotiva hinasairo tumu Kotiva po kye timwa timwatai okyarara, qutaa tiri timwinra.

¹⁸ Hia qumina vaisi mpovanto Kotira taqairave. Mwia mwaaquvanto nai qora nraaqani variva, mwiva nraahu nai qora okyara qovarama kyaihata tire taqeta ntapihunanra.

*Ioniva hia nte mesaiaavantove tura
(Matiu 3:1-12; Maaki 1:1-8; Ruku 3:1-18)*

¹⁹ Ioniva Iesusirara timwa nyu quava mwataamama vahiro. Ioniva nri ntovata Iutaa vaisi nronranramwuvanto Ierusaremini varuhua vaisi mponramwu sitovata Kotira nraamwuqi Kotira kyaiqa vara mwate varuhuavata, Rivaira kuaa okyara mponramwuvantovata, mwihua uro nteta Ioninra kyapara hita tiqata, E ta vaisivave? (E qutaa tiri mesaiaavantove variaro?) tita.

²⁰ Mwihua mwitaa tuvaro Ioniva hia qua tugetaraitiro, vutu kyero timwa nyinro tiqaro, Qaqao, hia nte Kotiva titai vaisiva mesaiaavanto varuquo, tiro.

²¹ Tuvata mwihua mwia qaiqaa kyapara hita tiqata, E hia mwivave tiqara, e mpo tavave hiaro? E tiri haivaqava, Iraisaavave variaro? tita.

Tuvaro Ioniva qaqao, Nte hia mwivave, tiro. Tuvata mwihua qaiqaa mwia kyapara hita tiqata, E ta vaisivave? Tire poropeti vaisi mpo mwia vekyama varuro. E mwivave hiaro? tuvaro Ioniva qaqao nraahu tiro.

²² Mwitaa tuvata mwihua tiqata, E tavave hiaro? Timwa timwinraqe tire nrumu ntanteta tiri titaa vaisihua iara uro timwa nyianre. E enanra tavaveve tira hiaro? tita.

²³ Mwihua mwitaa tuvaro Ioniva timwa nyinro tiqaro,
Nte qumina sata variqana aakyara ntena tiqana,
Aanra ntapihi taivarо nronravanto nrianrive,
ti varuvama varuquo, tiro.

(Aisaiaa 40:3)

Haaru poropeti vaisi Aisaiaava tu quara Ionivavata tura.

²⁴ Ioniva mwitaa tuvata Parisi vaisinramwuvanto sitohua tiqata, ²⁵ E tiriara nte hia mesaiaavanto varuquo qiaro. Hia nte Iraisaavave qiaro. Hia nte poropeti mwivave qiaro. Qio nanraqamave qumina vaisi varuquo qiarava nramanri nyi variaro? tita.

²⁶ Tuvaro Ioniva mwinramwuhua timwa nyinro tiqaro, Nte qumina nramanri nraahuma nraaky e qora nyi varuquo. Mpovanto nkyi utaqaa varira nkye hia mwia taqaarave.

²⁷ Mwiva ni naakiara nrivave. Nte pata vaisi varuqaro mwiva nronra vaisi varihananra tina, nte hiama qio mwiva kyuqu nraamwu rupa tai kyaantara huvantu mwataaninrave, tura.

²⁸ Ioniva Mpetaani mwaata Iotaani nramanri qarahi hini variqaro nramanri nyi varu entara mwi quara tura.

Ioniva Iesusirara Kotira sipisipi nraative tura

²⁹ Mwia qanranraa Ioniva variqaro taqovaro Jesusiva mwisairo nri varuvaro mwiva tiqaro, Qio taqaate. Mwiva Kotira sipisipi nraative. Mwiaqama Kotiva mwatani varihua uaquia hi kyaiqara utira taiqa nyataaananrove.

³⁰ Nte haaru tiqana, Vaisi mpovanto ni naakiara nrianriva ni naataraananrove. Nte hia qovara hiava entara mwiva haaru qati

variqiro vuvave. Mwitaama variqarora tiro, mwiva ni naatara kyero nronravanto variananrove, tu vaisiva, mwaa mwivave.

³¹ Tauraa hia nte mwia ntapihi taqaurave. Nkye Isarerri nraakye qoravanto mwia ntapihi kye taqaate tina, nte mwaini nrumu variqana nramanri nkyi nyi varurave, tiro.

³² Mwitaa timwa kyero Ioniva Jesusirara mwihua vutukye timwa nyinro tiqaro, Nte taquaqaro Kotira mwanraquravanto minrunra voti hiva hitamwaqiro tuminro tumu mwiaqaa varirave.

³³ Tauraa nte hia Jesusira ntapihi taqe varuqaro Kotiva ni titaihana nte nramanri nkyi nyi varuqaro Kotiva ni timwa mpiri tiqaro, E taqairaro ni mwanraquravanto quariva uto mwiaqaa variani vaisira qio mwianra mwivave qiante. Mwiva hia qati nramanri nyiananrove. Mwiva nraakye qora ni mwanraqura nyianrivave, tirave. ³⁴ Kotiva ni mwi quara timwa mpilhana nte mwi inraikyara kyuqema kyena taqena nte mwianra mwaavama Kotira mwaauque tuqo, tiro.

Iesusiva vuniqama kyero erahiamuaantema vaisi sitora

³⁵ Mwia qanranraa Ioniva nai nraaqiara taaratana mwia vataqita nrohutanavata siviro varuvaro ³⁶ Iesusiva nritarero vuvaro Ioniva mwia vutu taqero, mwitana timwa nyinro tiqaro, Taqaate. Mwiva Kotira sipisipi nraative, tiro. ³⁷ Mwitaa tuvata Ioninra vataqita nrohutana Ioniva tu quara rieta, mwiaqatai tuqasaa vita Ioninra mwini kyeta Jesusira vataqita vura.

³⁸ Vuvaro Iesusiva tuqasaa viro taqovata mwitana mwia vataqita nruvaro mwiva tiqaro, Nkyetana naanrave nriavo? tuvata mwitanhua tiqata, *Rapai*. mwaanra ti variara vaisio, e taraqi variaravave? tuvaro

³⁹ Iesusiva tiqaro, Qio nrita taqaate, tiro. Mwitaa tuvata mwitanhua mwia vatama kyeta uro mwiva varuraqi varita. Mwitanhua Iesusira vatama kyeta variqi vita enrovata nrumu ntanteta vura.

⁴⁰ Mwitanhua Ioniva Jesusirara tu quara rieta Jesusira vataqi vuraqitairo mpo Enturuva, Saimoni Pitaara qatavanto varura.

⁴¹ Mwitana Iesusira mwini kyetatanan Enturuva nai vakyaara puaama kyero mwia timwa mwinro tiqaro, Tiretana, Kotiva titai vaisira, mesiaa mwia puaama kyauro, tiro. (*Mesaiaave, Karaisivave*, kuua nrutuma vahiro.)

⁴² Mwi vaisira puaama kyeta taqauro, timwa kyero Enturuva nai vakyaara vita varero Iesusiva hunani uro kyovaro Iesusiva mwia taqero tiqaro, E Ioninra mwaauqu Saimonivave. Nte qaraakya nrutu nteqana iara Sipaasirave tirerave, tiro. *Sipaasirave, Pitaarave*, kuua nrutuma vahiro. (Mwaa quaraqitai mwi nrutura tirerata *Orivate* tita.)

Iesusiva Piripikya Nataanierika nyaanronra

⁴³ Mwia qanranraa Iesusiva Karirini virerave timwa kyero, uro Piripira puaama kyero mwianra tiqaro, Ni naakiara nriante, tiro.

⁴⁴ Piripiva Vetasaitanyaavama variro. Enturukya Pitaakyavata kuua mwatukya mwiqinaahua varura.

⁴⁵ Iesusiva Piripirara ni pataqira nriante tuvaro Piripiva Nataanierira puaama kyero mwia timwa mwinro tiqaro, Haaru tiri haivaqava Mosesiva mwaanra qua qara ntqaro mwi vaisirara timwatovata, poropeti vaisinramwuvata, mwi vaisiva nraakiara qovara hiananrove

timwa kyeta qara ntumwato vaisira, qio mate mwi vaisirama taqauqo. Mwiva Jesusiva Iosepira mwaaquvanto Nasaretiqinaavave, tiro.

⁴⁶ Tuvaro Nataanieriva tiqaro, Qaqao, qiove kyuqe vaisivanto mwi mwatukyaraqitairo qovara hiananrove? tiro. Tuvaro Piripiva tiqaro, Enavanto nrumu taqaante, tiro.

⁴⁷ Mwitaa timwa kyero vuvaro Jesusiva taqovata mwitanahua nri varuvaro tiqaro, Taqaante. Qutaama mwi vaisiva Isarereri vaisivanto variho. Hia mwi vaisiraqi unra qua vahivave, tiro.

⁴⁸ Mwitaa tuvaro Nataanieriva Jesusira kyapara hiro tiqaro, Nataama kyerave e ni okyara ntapihira hiaro? tuvaro Jesusiva tiqaro, Piripiva hia i uro nraanrai vakya e fiki okyarani variarana nte i taqaurave, tiro.

⁴⁹ Mwitaa tuvaro Nataanieriva tiqaro, Mwaanra ti variara vaisio, e Kotira mwaaquve. E Isareriqaa ntaqikyiravave, tiro.

⁵⁰ Mwitaa tuvaro Jesusiva tiqaro, E fiki okyarani variarana nte i taqaurave, turagaatairave nianra qutaa mwivave qiaro? Nraakiara nronra inraikya, mpo inraikya mpo inraikya mwia nraataraaninrama taqenarave. ⁵¹ E qutaama taqairaro nyaamwuvanto qatua viraqe nte mwatani mwatatai nraaqiarava variarita niqaanra nyaamwunyaaahua vita tumita hi varivaqe varianinrave, tiro. Jesusiva mwitaa turama.

2

Mwatukya mpo Kenaaci nraakye ntumwunra

¹ Taara enta nritarovata mwatukya mpo Kenaaci, Karirini mwi mwatanaahua nraakye ntumwinrenra huru. ² Mwitaa huvaro Jesusira nrovavata mwini varuvata mwi mwatanaahua Jesusiravata, mwia nraaqiaranramwuvata, nyaanrovata mwinramwuhuavata mwini vita.

³ Mwinramwuhua uro variqata kyara nre varuvaro uainivanto taiqa vuvaro Jesusira nrova Jesusira timwa mwinro tiqaro, Uaini taiqama viho, tiro.

⁴ Tuvaro Jesusiva qaqao tiro, Mwaa nraakyevao, i kyaiqa mpo kyaiqa vaharo ni kyaiqa mpo kyaiqama vaharo. Nte kyaiqa varaani entava hiama nri ntaiho, tiro.

⁵ Mwitaa tuvaro Jesusira nrova mwi mwatanaahua kyaiqa vaisinramwu timwa nyinro tiqaro, Mwiva nanra quave nkyiara tirata mwiva qiarinte qiarinte hiate, tiro.

⁶ Iutaavanto nkyiari mwaanra qua rieqata mwitaa mwitaama kyeqata nkyiari mwamwanta hiqama kyora. Qio mwianra rieqaro nramanri taqu ⁶ nramwu nronra tave voti huva mwi nraamwunraqi vatovaro vahura. (Tave nronra kuaa mwicqi qiomaa nramanri taqu qataara 10 vanto quananro.)

⁷ Vahuvaro Jesusiva kyaiqa vaisinramwu timwa nyinro tiqaro, Ekyaa mwi taqura qati nramanriqotaita piqa kyaate, tuvata qati nramanri kyaqaqita uro tave nronra mwinramwunra piqa kyovaro vaiqaara huru.

⁸ Piqa kyovaro Jesusiva qaiqaa tiqaro, Qio mwicqitai kyaqaqita uro kyaraqaa ntaqikyira mwivarо nreqanro taqaarive, tiro.

⁹ Mwitaa tuvata mwicqitai mwi nramanrinra kyaqaqita uro mwuvaro mwi vaisiva qati nramanrivanto uaini utu vura nreqanro taqovaro kyuqe huvaro mwiva hia qati nramanri kyaqora mwianra ntapihuvata kyaiqa vaisi mwinramwuhua nraahu mwianra ntapihura. Mwitaa

huvaro kyaraqaa ntaqikyuva nreqanro taqovaro kyuqe uaini vahuvaro qamwata kyero nraaky'e varo vaisira nraanrama kyero¹⁰ mwia timwa mwinro tiqaro, Qikye, mpo hiahua kyuqe uaini nraante nraaky'e qora nyiavata nramwa taiqa kyaavata nraakiara uaqia hi uaininra nyi variarave. E hia mwitaa hiaro. Nte taqauqara e mpo uaini vuni nyinra kyuqe uaini mwia nraakiarama nyinra hiaro, tiro. Mwitaa turama.

¹¹ Jesusiva Kenaa mwatukya Karirini variqaro qati nramanri vara kyero uaini utu kyero nyunra. Mwiva mwi kyaiqara nraante toharama tero mwiaqaatairo mpo kyaiqa mpo kyaiqa nronra kyaiqa varaqiro vura. Jesusiva mwi kyaiqara varovata mwia nraaqiaranramwuvanto mwia kyaiqa taqetama Iesusira kepuky'a okyarara ntapihita mwianra qio qutaa mwivave tura.

¹² Mwiaqaatai mwivavata, mwia nrovavata, mwia qatanramwuvata, mwia qua riohuavata, mwini kyeta vuah Kapenaamini uro mpo entanramwu varura.

Iesusiva Kotira nraamwu nronraqi vura

(Matiu 21:12-13; Maaki 11:15-17; Ruku 19:45-46)

¹³ Vekyahu nyato kyarara nro entava qaumatoqa huvaro Jesusiva Ierusaremini vuva¹⁴ uro Kotira nraamwu nronraqi vera ntero taqvata mpo uhua kyoqaa kyaiqa vare variqata munima vareqata purimakauve sipisipive nyaamwave nyi varuvata mpo vaisinramwu tainta nraaqani variqata kamaninra munima vareqata Kotira nraamwuqinaa munima nyi varura.

¹⁵ Mwitaamaqita viqata kyoqaa kyaiqa vare varuvaro Jesusiva mwihua taqero kyapipi vara kyero mwiaqotairo purimakauvata, sipisipivata, sataqiro veva Kotira nraamwuqitairo mwaatani kyero munima tuqasaaqi varu vaisihua tainta tu varero vara rauru kyero mwi munimanravata rauru kyero,¹⁶ nyaamwa nyiqata munima vare varu vaisihuara tiqaro, Nkye mwi inraikyara mwi inraikyara mwaaqitai vare quate. Nkye hia ni kora nraamwu maaketi nraamwuqama taate.

¹⁷ Jesusiva mwitaa tuvaro mpo qua Kotira mpukuqi qara ntumwato quava mwia nraaqiaranramwu nyaatoqi ntumwa vuvata riora. Mwi quava mwitaama tiro:

Nte i nraamwuanra nronraqama kyena riemwaqi quariva qia itain-tema kyero niqi ite vaiho, tura. *(Ihi 69:9)*

Mwi quara mwitaama kyero qara ntumwa tora.

¹⁸ Jesusiva mwitaa huvata Iutaa vaisi nronranramwuvanto tiqata, Qaqao, tava iara tiharave e mwitaa hiaro? E nanra nronra kyaiqa mpo tiri tivuqaa utirage tire mwia taqetave iara mwiva qio mwitaa hiananrove qiananrave? tita.

¹⁹ Mwihua mwitaa tuvaro Jesusiva tiqaro, Nkye mwaa nraamwunra ntapairi kyaivaqe nte taarampo entara qaiqaa hoqa kyaaninrave, tiro.

²⁰ Mwitaa tuvata Iutaa vaisi nronranramwuvanto tiqata, Qaqao, mwaa nraamwunra hoqeqlata 46 ihi airi ihi hoqaqi vita uro hoqa taiqa kyaarave. Qiove e taarampo entara nraahu mwi nraamwunra hoqa taiqa kyenanrave? tita.

²¹ Mwitaa tuvaro Jesusiva hia vutu kyero qati nraamwuanra tiraitiro, mwiva nai mwamwantaqaa ntumwa kyero tiro. (Nkye ni rukyaivaqe nte taarampo enta vari kyena qati siquaninrave, tiro.)

²² Iesusiva mwi quaraqaa ntumwa kyero tuvata nraakiara Iesusiva qati sivi varu entaraqaa mwia nraaqiaranramwuvanto variqata Iesusiva nraamwuanra tu quava mwihua nyaatoqi ntumwa vura. Kotira mpukuqi qara ntumwato quaravata rieqata, Iesusiva mwi entara tu quaravata rieqata mwihua Iesusirara qutaave tura.

Iesusiva ekyaa vaisi ntapihi kyaira

²³ Vekyahu nyato kyarara nro entaraqaa Iesusiva Ierusaremini varuvata nraakye qora airivanto mwia kyaiqa nronra kyaiqa taqeqata Iesusirara qio qutaa mwivave tita. ²⁴ Nraakye qoravanto mwianra qamwateqata mwitaa ti varuvaro Iesusiva nraakye qora okyarara ntapihi kyero rieqarora tiro, mwiva hia mwihua turara qutaave tura. ²⁵ Iesusiva nai vaakya nraakye qora su nyaatoqi vahu inraikyara ntapihi kyorara tiro, hia qumina mpovanto mwihua okyarara mwia timwa mwianriva varura.

3

Nikotimaasiva Iesusira uro taqora

¹ Parisi vaisi mpovanto mwia nrutu Nikotimaasiva varura. Mwiva Iutaa vunyaa vaisi mpovanto varura. ² Mpo enta mwiva entaqi uro Iesusira taqero tiqaro, Mwaanra ti variarao, tire taqauraro Kotiva i titaiharara tira, e mwaanra qua ti variaravama nrinra hiaro. Hia Kotiva i kyaahaqa hiankye titiri, e hiama qio nronra kyaiqa varaaratirio, tiro.

³ Mwiva mwitaa tuvaro Iesusiva mwia timwa mwinro tiqaro, Nte qutaa qua qianinra riaante. Vaisi nronra tuemwa quaninra hia qaiqaa mwata tairaro mwiva hiama qio Kotiva ntaqikyi mwatukyara taqaananrove, tiro.

⁴ Tuvaro Nikotimaasiva kyapara hiro tiqaro, Nataama kyerove nronra tuemwa quani vaisira qaiqaa mwata kyaananrove? Qiove mwiva nai nronra vikyokyaqi qaiqaa viqe tairaro mwia nrova qaiqaa mwata kyaananrove? tiro.

⁵ Mwitaa tuvaro Iesusiva nai timwa mwinro tiqaro, Nte qutama tuqo. Nramanrivata mwata taariva variraro hia Kotira mwanraquravanto mwia qaiqaa mwata kyairaro mwiva hiama qio Kotiva ntaqikyi mwatukyaraqi quananrove. ⁶ Mwamwanta vataava nai mwamwanta vhira nraahu mwatairave. Mwanraquravanto nai mwanraqura nraahu mwatairave.

⁷ Nte nkyi qaiqaa qaraakyaqama kyero mwata kyaarive tu quarara hia e mwi quarara nrihanrama quante. ⁸ Nte mpo quaqaa ntumwa kyena i timwa mwinrenrave. Toqavanto tiqaro nai quataa hiraqa virave. Toqavanto nrihanra e hia mwia taqaraitira, e mwia nruqua nraahu riaananrave. E mwiva viro nrinro hi okyarara hia ntapihianrave. Qio Kotira mwanraquravanto mwatai okyarava kuua qarama kyero, tiro.

⁹ Iesusiva mwitaa tuvaro Nikotimaasiva mwia kyapara hiro tiqaro, Nataama kyerove mwitaa hiananrove? tuvaro ¹⁰ Iesusiva tiqaro, E Isarerri nraakye qora mwaanra timwa nyi variarava e hiave ntapihiaro?

¹¹ Nte qutama tuqo. Tire ntapihi kyeta rie taqe hunanra nkyi timwa nyi varurata nkye hia tiri qua riaarave.

¹² Nte mwatanyaa inraikyara nkyi timwa nyuqata nkye mwianra hia ntapihita quitaave qiarave. Nkye mwitaa hiavana nte nyaamwunyaa inraikyara qiarita nataama kyetave nkye mwi quara qio ntapihi rievarave? ¹³ Hia vaisi mpovanto Kotiva varira nyaamwuni virave. Nte mwatani mwatatai nraaqiarava nte nraahu nyaamwuni variavava mwisaina tumunrave.

¹⁴ Haaru nkyi haivaqava Mosesiva qumina mwataqaa variqaro ori vara kyero qarura utu kyero mwia kyatarigaa rupa kyero tuaahera kyorave. (Nraakyе qoravanto mwia taqeta hia qutu quate tiro, Mosesiva mwitaa hurave. *(Namba 21:6-9)*) Qio

nte mwatani mwatatai nraaqiarava variarita haaru Mosesiva qarura utu kyero tuaahera kyontema kyeta nivata kyatarigaa vateta tuaahera kyevarave.

¹⁵ Mwitaa hirata nraakyе qora nianra qutaa mwivave tihua hia qutu viraitita, ekyaa enta ekyaa enta qati variqi vivarave, tiro. Iesusiva turama.

¹⁶ Kotiva mwatani variahura mpoqama kyero mwutukya ntiharora tiro, mwiva nai mwaquo kuaiqia vataira tiri timwinra. Mwitaa hirara tita, nraakyе qoravanto mwia mwaquara qutaa mwivave tihua hia qutu viraitita, mwihua ekyaa enta ekyaa enta qati variqi vivara.

¹⁷ Kotiva hia nai mwaquo ko riaa vaisihua votima kyero variqaro nraakyе qora tukya hiarive tiro mwatani titaiharo tuminrave. Mwiva nraakyе qora sitaarive tiro, Kotiva mwia titaiharo tuminrave.

¹⁸ Mpovanto mwia mwaquara qutaa mwivave qiariva, mwiva hiama qua varaanano. Mpovanto hia mwia mwaquara qutaa mwivave qiariva, mwiva vaakyama qua varero. Mwiva Kotira mwaquo kuaiqiera hia qutaa mwivave tira kyaarama, Kotiva mwianra qutaa iqaa qua vaiho timwa kyero, mwiaqaa qua vatero.

¹⁹ Mwaa inraikyara kyaara qua vahiananro. Omwavanto mwatani tumihata nraakyе qoravanto hia mwia qamwata mwataraitita, mwihua kyokira rirara nraahu qamwateqata variara. Mwihua kyaiqvanto qora kyaiqa vahatara tita, mwihua hia mwi omwanra qamwata mwatefa.

²⁰ Qora kyaiqa uti variva nramwutaaqa hiqaroma hia omwavanto varinani viro. Omwavanto iteqaro ni uaqia hi kyaiqara qovarama kyaankyo tiro, hia omwavanto varinani viro. ²¹ Mwiva mwitaama variharo qutaa kyaiqa vare vari vaisiva hia aatu hiraitiro, omwavanto varinani viro. Mwiva viharo omwavanto itero mwia kyaiqa qovarama kyaihata nraakyе qora taqaavaro mwi vaisiva Kotira qua rieqaro Kotira kyaiqa vare varira.

Nramanri nyi varuva Ioniva ekyara qua Iesusirara timwa nyunra

²² Mwiaqataita Iesusivavata mwia nraaqiaranramwuvata (Ierusalem kyeta) Iutaa mwata mpo qumina mwatani vura. Iesusiva nai nraaqiaranramwu kyapata variqaro nraakyе qora nramanri nyunra.

²³ Nyuvaro Ionivavata mwatukya mpo Serimi tataaqa Ainonini variqaro nramanri nyi varura. Ioniva nramanri nronra vahunani variqaro nraakyе qora mwini ntuvaantuuma vuhua nramanri nyunra.

²⁴ Mwi entara hia Ioninra karavuqi vitaqita uro kyo entara varura.

²⁵ Mwi entara Iutaa vaisi mpovanto Ioninra qua riohua kyapata nramanri vare okyarara inronra huvata mwihua Ioniva hunani uro

nteta tiqata, ²⁶ Mwaanra ti variarao, tauraa e Iotaani qarahi vutura hini vaisi mpovata variqarama e mwianra mwivave tunanrave. Qio taqaante. Mwi vaisiva mwivavata nramanri nyi varihata airivanto mwiva hinani vi variavo, tita.

²⁷ Mwitaa tuvaro Ioniva tiqaro, Qio Kotiva nyaamwuni variva vaisi mpo hia mpo inraikya mwinrenra, mwi vaisiva hiama mwi inraikyara varaananrove. ²⁸ Nkyevata vuni nte tura riaarave. Nte tiqana, Hiama nte nyki kyaahaqa hiariva varuqo. Ni titaihana nte nraante mwia vuni nruvave, turave.

²⁹ Nraakye vararerera hi vaisiva nraakye varairave. Mwi vaisira totivanto qati sivi variqaro mwia qua rieqaro qamwata kyero varirave. Qio mwia totivanto qamwataintema kyena nte Jesusirara qamwatauqo. ³⁰ Jesusira nrutu virini nriviraro ni nutu mwatani tumi quarive. (Airivanto mwia vataqita vivarave. Hiama ni pataqita vivarave. Mwihua Jesusira vataqita virara hiama nte Jesusira kyaru ntumwa mwataaninrave. Nte mwia qamwata mwataaninrave), tiro. Ioniva turama.

Iesusiva nyaamwusairo tuminranra tura

³¹ Iesusiva virisairo tumivara tiro, ekyaahua nraatara kyaivama variro. Mwatanyaava mwatasairo nrivara tiro, mwiva mwatanyaaa inraikyara nraahu ti varira. Iesusiva nyaamwusairo tumivara tiro, ekyaahua nraatara kyaivama variro. ³² Mwiva nai taqero riero hi inraikyara qoqaa timwa nyi varihata nraakye qoravanto mwia quara hia qutaave tiraitita, mwia qua qoririma mwate variara.

³³ Qio vaisi mpovanto hia Jesusira qua qoririma mwataraitiro, mwia quara qutaave ti vari vaisiva, mwiva mwitaa tiqaroma Kotira quara-vata qutaa qua vaiho tiro.

³⁴ Kotiva Jesusira titaiharo mwiva Kotira qua nraahu ti varira. Kotiva mwia titarera hiro hia nai mwanraqura pataqia pataqia mwinraitiro, mwia nronraqama kyero mwihanronra tiro, qio Kotira qua nraahu ti varira. ³⁵ Mwia qova nai mwaaquara mpogama kyero mwutukya nti-haro ekya inraikya nai mwaaqu mwihanro mwiva mwi inraikyaraqaa ntaqiqyiqiro vi variro.

³⁶ Mpovanto mwia mwaaquara qutaave qiariva hia ekyaara qutu viraitiro, mwiva qati variqiro quananro. Mpovanto hia mwia quara qutaave qiariva variraro Kotira raraqa tairaro mwia inronra hiraro quavanto mwiaqaa vhaliananro.

4

Iesusiva Sameriaa nraakyevata qua tura

¹ Mwi entara Parisi vaisinramwuvanto riovaro Iesusiva airi nraakye qora nai hunani sita kyero vateqaro mwihua nramanri nyiqan-roma Ioninra nraatara kyora. ² Iesusiva hia naivanto mwihua nra-manri nyunra. Mwia nraaqiaranramwuvanto nraakye qora nramanri nyunra. ³ Parisi vaisinramwuvanto mwi quara riovarora tiro, Iesusiva mwiaqatairo Iutia mwini kyero Karirini viro.

⁴ Karirini virero mwiva Sameriaa mwata utaqamaa tero quariva vhaura. ⁵ Mwiva viqaroma mwatukya pata mpo mwia nrutu Saikaa mwini uro ntoro. Mwata mpo haaru Iaikopuva nai mwaaqu Iosepira mwu mwatara mwia tataaqa vhaura. ⁶ Iaikopuva haaru nramanrianra

quvutova mwini vahuvaro Iesusiva nyianraaanra nri kyovaro pupohovarо mwiva nramanrianra quvutora tataaqa mwatakyaa viro varura. Varuvaro huarivanto nrinro virira qiaataqaa vahuvaro

⁷ Sameriaa nraakye mpovanto nramanri kyaqarerero nruvaro Iesusira nramanri nraataa huvaro mwi nraakyerara tiqaro, Nramanri kyaqa kyera ni mpiraqe nraankye, tiro.

⁸ Iesusira nraaqiaranramwu vaakya kyara vararerata mwatukyani vuvaro ⁹ Iesusiva mwiaqaa variqaro mwitaa tuvaro Sameriaa nraakye mwiva qaqao tiro, E Iutaavanto variarana nte Sameriaavanto varuqo. Nataamaqirave nianra nramanri kyaqa mpiraqe nraankye tira hiaro? tiro. Iutaavantovata Sameriaavantovata nai nununrama mwate nai nununrama mwate hi varuhuara tiro, mwi nraakyeva mwitaa tura.

¹⁰ Mwitaa tuvaro Iesusiva nai timwa mwino tiqaro, E Kotiva qati nyiani inraikyarara e riera ni okyararavata ntapihiataritio, e ni kyapara hiarana nte qati variqi vi nramanrinra i mwutirio, tiro. (Mwi mwatanaahua nrumwuqinaa nramanrianra tiqata, Qati variqi vi nramanrinrave), tura.

¹¹ Iesusiva nte qati variqi vi nramanrinra i mwinrenrave tuvaro mwi nraakyeva hia ntapihi kyero riaraitiro, mwiva rumwu nramanrianra tiho tiro. Mwiva tiqaro, Nronrao, nramanrivanto vevato vaihara e hiama nramanri taqu vatera hiaro. Taraqitairave qati variqi vi nramanrinra kyaqenannerave?

¹² Tiri haivaqava Iaikopuva nronra vaisivanto varurave. E mpo? E mwia nraatara kyaaravave iho? Mwiva nramanri varaaninra mwata quvu kyero naivata nai nraaqiaravata nai quaravatama kyero mwaa nramanrinra kyaqa kyero nronrave, tiro.

¹³ Mwitaa tuvaro Iesusiva tiqaro, Mpovanto mwaa nramanrinra nrainranro qaiqaa nraahu nraataa hiraro nrumu nreqanro variananrove.

¹⁴ Nte mwiani nramanrinra mpovanto nrainranro mwia hiama qaiqaavata nraataa hiananrove. Nte nramanri mwianrinro mwi nramanriva vaisi utaqitairo rumwuqitairo tumi nramanrinra votima kyero vi variraro mwi vaisiva hia qutu viraitiro, qati nraahu variqiro quananrove, tiro.

¹⁵ Mwitaa tuvaro mwi nraakyeva tiqaro, Nronrao, qio mwi nramanrinra ni mpiraqe nte nraanrinro hia qaiqaa ni nraataa hiraqe qaiqaavata nrumu mwaqaqitaina kyaqa kyeqana nraankye, tiro.

¹⁶ Mwitaa tuvaro Iesusiva tiqaro, Qio, uro ena vaativata nraanrama kye vita varera uro ntanteria mwaini nriante, tiro.

¹⁷ Tuvaro mwi nraakyeva tiqaro, Qaqao, hia ni paati varivave, tiro. Tuvaro Iesusiva tiqaro, E quutaama tiqara hia ni paati variho qiaro. ¹⁸ E kyauquru nani vaati varaaravave. Mate e vaisi mpovata variarava, mwiva hia quataa i vaativanto variho. E quutaama tira hiaro, tiro.

¹⁹ Mwitaa tuvaro nraakyeva mwiva tiqaro, Nronrao, nte taqauqara e poropeti vaisima varira hiaro. Kotiva i kyaahaqa iharama e mwitaa tira hiaro. ²⁰ Qio Sameriaa tiri haivaqahua Kotira nrutu tuaaherarerata mwaa taaqiraqaa variqata Kotirara aakyara nte varurave. Mwitaa turata nkye Iutaavanto tiriara tiqata, Qaqao nkye Ierusaremini nraahu variqata Kotira nrutu tuaaheraataarave, qiarave. Nkye tiriara mwitaa ti variarave, tiro.

²¹ Mwitaa tuvaro Iesusiva tiqaro, Ni quara e qutaave qianta. Mpo enta nri ntairata nkye mwi entaraqaa ni kora nrutu tuaahererera hiqata, hiama mwaa taaqiraqaa variqata aakyara ntevarave. Hiama Ierusaremini variqata Kotirara aakyara ntevarave.

²² Nkye Sameriaavanto hia Kotira okyarara ntapihiraitita, apiqama kyeqata aakyara nte variarave. Tiri Iuttaaqitairo nraakye qora huvantu nyataariva qovara hianinranra tita, tire ntapihi kye Kotira okyarara rieqata mwia nrutu tuaahereqata mwianra aakyara nte varunanrave.

²³ Mpo enta nrianriva qaumaqa iho. Mwi entava mate qovarama viho. Mwi entaraqaa Kotira mwanraquravanto nraakye qora kyaahaqa hirata mwihua ntapihi kye Kotira okyarara rieqatama mwihua qutaaqama kyeta Kotira nrutu tuaaherevarave. Mwitaama kye Kotira nrutu tuaaherehuara Kotiva puua hi variho.

²⁴ Kotiva mwanraquravanto varirave. Mwitaama varirara tita, mwia mwanraquravanto kyaahaqa hi nraakye qorahua mwihua nraahuma Kotira okyara ntapihita qutaaqama kyeta Kotira nrutu tuaaherevarave, tiro.

²⁵ Mwitaa tuvaro nraakye mwiva tiqaro, Kotiva titaaninra, mesaiaa mwianra nte ntapihi kyauquo. Nraakiara mpo enta mwi vaisiva nri ntero ekyaa inraikyara tiri timwa timwiananrove, tiro.

²⁶ Mwitaa tuvaro Iesusiva mwianra tiqaro, Qio ivata qua ti varuva nte mwaa mwivave, tiro.

²⁷ Iesusiva mwitaa ti varuqiaraqi Iesusira nraaqiaranramwuvanto uro ntanteta nrumu taqovaro Iesusiva Sameriaa nraakyevata qua ti varuvata mwihua nrihanrama vita. Mwihua nrihanrama vitavata hia mwi nraakyerara tiqata, Nanra inraikyarave mwiatvata qua ti variaro? tiraitita, hia Iesusiraravata tiqata, Nanra inraikyarave nraakye mwiatvata qua ti variaro? tura.

²⁸ Tirema varuvaro nraakye mwiva nai nramanri taqu mwini kyero siviro nrumu ntantero mwatuqyaqi nraakye qora uro timwa nyinrenro vuva uro ntero tiqaro, ²⁹ Nkye vaisi mpo nrira taqaate. Mwiva nte utu inraikyara ekyaa ni timwa mpiho. Qutaa mwiva Kotiva titarera hiva, mwivave iho? tiro. ³⁰ Mwitaa tuvata mwihua mwatuqya mwia kyeta Iesusiva varunanianra vura.

³¹ Mwi nraakyeva uvata Iesusira nraaqiaranramwuvanto Iesusirara tiqata, Mwaanra ti variarao, qati kyara mwaa vara kyera nraante, tuvaro ³² mwiva mwihuara tiqaro, Nte kyara nraaninra vatauquo. Nkye mwi kyarara hiama ntapihi kyaavo, tuvata ³³ mwia nraaqiaranramwu nai timwa mwi nai timwa mwi hita tiqata, Vaakya mpovanto kyara mwihanro nrenrove mwitaa tiho? tuvaro ³⁴ Iesusiva mwintaramwuhua timwa nyinro tiqaro, Ni titaira mwutukya vahi kyaiqara vareqana mwiva kyaiqa mpitairavata varaqina uro taiqa kyaariva qio mwi kyaiqava ni kyarama iho, tiro.

³⁵ Iesusiva mwitaa timwa kyero tiqaro, Nkye mpo quaqaa ntumwa kye tiqata qiarave. Tora taaratana taaratana vara kyaariro kyara peqaqama virage vantuaninrave, qiarave. Qio kyara vara tutaaraqi aitutu hiqata taqaate. Mate kyaravanto naitarama viho. Nkye qiomava vantivarave. ³⁶ Kyara vantiva nai kyaiqa varairara kyoqaa varairave. Mwiva kyara vantu tairaro mwi kyarava ekyaa enta ekyaa enta qati vahiqiro quananrove. Mwitaa hirata kyara vara tuarivavata, kyara vantuarivavata, mwitanahuqaqama qamwateqata varivarave.

³⁷ Mpo quavata qiava qutaa quama vaiho. Vaisi mpovanto kyara vara tutaira mpovanto mwi kyarara vantirave. ³⁸ Nte nkyi sitena tiqana, Mpovanto kyaiqa vareqaro vara tutai kyarara uro vantuate, tuqo. Mpo hiahua toqaamwu tukyeta kyaiqa vara kyeta kyara vara tutaara, nkye mwihua kyara vantivarave, tiro.

Sameriaaa airivanto Iesusirara quataave tura

³⁹ Iesusiva mwitaa ti varuvaro mwi nraakyeva uro nai nramwunaahuara tiqaro, Mwiva nte utu inraikyara ekyaa timwa mpiho, tuvata Sameriaaa nraakye qora mwi mwatukyaraqinaahua airivanto Iesusirara qio qutaa mwivave, tita. ⁴⁰ Mwitaa timwa kyeta Sameriaaa qinaahua Iesusiva varunani nri nteta Iesusirara po tita tiqata, Qio hia qamwanrama quante. E tirivata vari kyera quante, tuvaro Iesusiva mwihuvata taara enta vaitero vurama.

⁴¹ Kyaatavanto nraahu Iesusira qua rieqata qio qutaa mwivave tita. ⁴² Mwihua mwi nraakyerara tiqata, Hia vaakya e qiananraqaataitavauma tire mwianra qutaa mwivave, turo. Mate tetavanto nai nroqitaita rietama mwianra qutaa mwivave turo. Tire taqauraro Kotiva mwia titaiharo mwiva tiri mwaa mwataraqaa varurahua kyaahqama timwa tero huvantu timwa taarivama variho, tita. Mwitaa turama.

Iesusiva nronra vaisi mpo nraaqiara kyaahaqama kyora

⁴³ Iesusiva mwini taara enta vaitero mwiaqatairo nai mwaata Karirini viro. ⁴⁴ Iesusiva nai tiqaro, Poropeti vaisivanto nai mwaatani variharo mwia nrutuvanto hia virito vahirave, tura.

⁴⁵ Iesusiva Karirini vuvata mwi mwatanaahua mwianra qamwateqata varura. Mwi mwatanaahuavata vekeyahu nyato kyarara nro entara Ierusaremini uro variqata Iesusiva nronra kyaiqa varovata taqorara tita, mwihua mwianra qamwatora.

⁴⁶ Mwia qamwata mwatovaro Iesusiva qaiqaa Kenaani tauraa mwini variqaro qati nramanri vara kyero uaini nramanriqama kyonani nrunra. Nruvaro kamaninra kyaiqa vaisi mpovanto varuvaro mwia mwaaquvanto nronraqama kyero nriqa vuvaro Kapenaamini varura.

⁴⁷ Iesusiva Iutiasairo Karirini nriho tuvaro riero, mwi vaisiva Iesusiva varunani uro ntero tiqaro, Qiove e nrinra ni maaqu nriqa vira kyaahqama kyairaro qati variananrove, tiro. Mwi vaisira nraaqiaravanto qutu quariva qaumaqa huvaro mwiva mwitaa tuvaro ⁴⁸ Iesusiva mwianra tiqaro, Nkye hia nronra kyaiqa kyuqe hira taqaraitita, hiama nkye quataave tivarave, tiro.

⁴⁹ Tuvaro nronra vaisi mwiva tiqaro, Nronrao, ni maaquvanto qutu quankyorave. Qamwanrama nriante, tuvaro ⁵⁰ Iesusiva tiqaro, Qio ena mwaatani quante. I mwaquvanto qati variananrove, tiro. Mwitaa tuvaro mwi vaisiva Iesusiva qua timwa mwunranra qutaa quave timwa kyero, nai mwaatani viro.

⁵¹ Mwi vaisiva aanrani vi varuvata mwia kyaiqa vaisinramwuvanto uro huntu kyeta mwia timwa mwita tiqata, I nraaqiaravanto kyuqema viho, tita.

⁵² Tuvaro mwiva mwinramwuhua kyapara hiro tiqaro, Nanra huari vuqaave mwia nriqa viva taiqa viharo mwiva kyuqema viho? tuvata mwihua tiqata, Enta huari vu vitini tumi viro 1 kirokiqa iharo mwia nriqa viva taiqa virave, tura.

⁵³ Mwitaa tuvaro mwia qova ntapihi kyovaro huari vu mwiqiaraqaa Iesusiva mwia timwa mwinro tiqaro, I mwaaquvanto qiomava varianan-rove, tura. Mwitaa turara tiro, mwi vaisivavata mwia nramwunaahua-vata Iesusirara quataa mwivave turama.

⁵⁴ Iesusiva Iutiasairo nrumu Karirini variqaro mwi kyaiqara varova tauraa varova kuaiqia vahuraqa mwiva viro taaraqiaqa hura.

5

Iesusiva mwaanraqaa vaisi mpo kyaahaqama kyora

¹ Mwiaqatairo Iutaavanto omwata nro entava mpo nri ntovaro Iesusiva Ierusaremini viro.

² Ierusaremini vasaamwunra qesa mpo sipisipi qesa vahura. Mwia tataaqa nramanri rumpua mwia nrutu Vetasaitaave tuva vahura. Nramanri tokyasataa haraara nraamwu kyauquru vahuvata ³ haraara mwiqi nriqa vuhua airinti varura. Vu qipa vuhuave, kyuqu uaqiamava vuhuave, kyuqu kyauqu tapanra vuhuave, mwihiua variqata nraman-rivanto qakyaa hianinra mwia vecky varura. ⁴ [Kuaa enta kuaa enta nyaamwunyaava mpovanto tumu nramanri qakyaa huvaro mwihuaqitairo mpovanto nraante nramanriqi vuvaro mwia nanra mwamwan-tave nriqa vuva kyuqema vura.]

⁵ Qio mwihiua nramanri qakyaa hianinra vecky varuvaro vaisi mpovanto airi ihi 38 ihiara nriqa vuvaro varuvavata mwiqi variro.

⁶ Varuvaro Iesusiva mwia taqero ntapihi kyovaro mwi vaisiva airi ihi nriqa vuvaro varura mwia kyapara hiro tiqaro, I nriqa quariva taiqa quarive tira, e mwianra qamwaterave hiaro? tiro.

⁷ Mwitaa tuvaro nriqa vu vaisiva tiqaro, Nronrao, nramanrivanto qakyaa iharo mpovanto ni kyaahaqamaqiro uto nramanriqi kyaariva hia varihana nte nraante virera huqata mpohua nraante quavo. Mwitaamaqi vi variqana varuquo, tiro.

⁸ Nriqa vu vaisiva mwitaa tuvaro Iesusiva mwia timwa mwinro tiqaro, Sivira ena taarivata tu varera nrohiante, tuvaro qamwanrama mwia mwamwantavanto kyuqema vuvaro ⁹ mwi vaisiva siviro nai taarivata tu varero qio nrohura. Mwi entara mwaanraqaa mwitaama kyora. ¹⁰ Mwaanraqaa mwitaama kyorara tita, mwia kyaara Iutaa vaisi nronranramwuvanto vaisi kyuqema vura mwia inronra hita tiqata, Mate mwaanraqaave. Ena taari tu vare vinanranra tiri mwaanra quavanto qao tirave, tita.

¹¹ Tuvaro mwi vaisiva tiqaro, Qaqao, vaisi mpovanto ni kyuqema kyaiva nianra ena taari tu varera nrohiante tihanama nte mwitaa huquo, tiro.

¹² Tuvata Iutaa vaisi nronranramwuvanto tiqata, Ta vaisivave iara sivira ena taari tu varera nrohiante tiho? ¹³ tuvaro mwia mwamwantavanto kyuqema vu vaisiva hia mwia nrutu ntapihura. Mwini nraakyeye qora airivanto varuvaro Iesusiva qamwanrama vi vuvaro mwi vaisiva hia Iesusira nrutu ntapihura.

¹⁴ Mwia nrutu hia ntapihiraitiro varuvaro Iesusiva nraakiara variqaro taqovaro mwi vaisiva nraamwu nronra Kotira nraamwuqi varuvaro Iesusiva mwia timwa mwinro tiqaro, Qio taqaante, i mwamwantavanto kyuqema viho. Mpo inraikyavanto mwia nraataraariva i ru kyaankyo tira, hiama qaiqaa uaquia hi kyaiqara utuqira quante, tiro.

¹⁵ Mwitaa tuvaro mwi vaisiva mwiqitairo veva ntero uro Iutaa vaisi nronranramwu timwa nyinro tiqaro, Mwia nrutu Iesusiva mwivama ni mamanta kyuqema kyaiho, tiro. ¹⁶ Tuvata mwihua rioraro Iesusiva mwaanraqaa mwia kyuqema kyorara tita, mwihua mwia kyaara mwi entaraqaataita Jesusira qoraqama mwate varura.

¹⁷ Mwitaa huvaro Iesusiva mwihua timwa nyinro tiqaro, Ni kova ekyaa enta kyaiga vare varihanama ntevata kyaiga vare varuqo, tiro.

¹⁸ Tuvata mwi quara kyaara Iutaa vaisi nronranramwuvanto mpoqama kyeta Jesusira ru kyarerata uti varita tiqata, Tauraa Iesusiva tire mwaanra entara tuna quara nteqaa kyaiho. Mwia nraakiara mwiva Kotirara ni korave tiho. Mwiva qumina vaisivanto variqaro mwiva Kotira votima kyero Kotikyantiri kuaaqaa varirero uti variho, tita.

Ni kova varai kyaiqarama ntevata varauqo tura

¹⁹ Iutaa vaisinramwuvanto mwitaa tuvaro Iesusiva mwihua timwa nyinro tiqaro, Nte qutaa qua qianinra riaate. Nte mwia mwaqvanto variqana hiama ntena nraato tukyena mwi inraikyara varaaninrave. Ni kova kyaiqa varaihana nte taqaura mwi kyaiqara nraahuma vare varuqo. Ni kova mwitaa mwitaa ihana nte mwia mwaqvantovata mwitaa mwitaa hi varuqo.

²⁰ Ni kora mwutukyavanto ni nai mwaquavara vaiharora tiro, mwiva nai vare vari kyaiqara ekyaa kyaiqa ni naamutaiho. Nraakiara ni kova naamutairage nte mwaa kyaiqara nraatara kyaani kyaiqarama varaaninrave. Nte mwi kyaiqara mwi kyaiqara varaarita nkye mwia taqetama mpoqama kyeta nrihanrama vivarave.

²¹ Ni kova qutu quahua qaiqaa vara sivuma kye varivave. Ni kova mwitaa hintema kyena nte mwia mwaqvantovata variqana ni mutukya vahiani nraakye qorahua qati vara sivuma kyaarita mwihua qati variqita vivarave.

²² Ni kova nai hiama nraakye qora ko qiananrove. Mwiva mwi kyaiqara ni mpitaihana nte mwia mwaqvanto variqana qio ko qianinrave. ²³ Mwiaqaaataita nraakye qoravanto ni kora nrutu tuaaheraantem kyeta mwihua ni mwia mwaqu nrutuvata tuaaherevarare. Mpovanto hia ni mwia mwaqu nrutu tuaaheraariva hiama ni kova ni titaira nrutuvata tuaaheraananrove.

²⁴ Nte qutaa qua qianinra riaate. Mpovanto ni qua riero qutaama Kotiva mwia titaivave qiariva, mwivama ekyaa enta ekyaa enta qati variqiro quananrove. Mwi vaisiva hiama qua varaananrove. Mwiva mwaa entara hia ekyara qutu viraitiro, mwiva ekyaa enta qati variqiro quarivama variho.

²⁵ Nte qutaa qua qianinra riaate. Mpo enta nrianriva qaumaqa iho. Mwi entaraqaa qutu virera utihua, mwihua Kotira mwaqu ni qua rievarare. Ni qua riehua qiomaa qati variqita vivarave.

²⁶ Qati variqita qua okyarava ni koraqi vaharo ni kova nai mwaqu ni nronraqama kyaiharo mwiaqi vahintema kyero qati variqita qua okyarava niqvata vaiho. ²⁷ Ni mwatani mwatatai nraaqiarara tiro, ni kova ni nronraqama kyaihana nte mwatani vari nraakye qorahua qio ko qianinrave.

²⁸ Nkye hia nte qua qianinranra nrihanrama quate. Mpo enta nri ntairaqe nte mwihua nyaanraanrita mwataqi quntamwa te nraakye qorahua ni qua rieta, ²⁹ mwihua quntamwa teraqitaita sivivarave. Hini

hihua kyuqe kyaiqa varehua sivita qati variqita vivarave. Hini hihua uaqia hi kyaiqara utihua sivita nronra quama varevarave.

Vaisi mpo uhuavata Iesusira okyarara tura

³⁰ Nte variqana hiama ntene nraato tukyena mpo inraikya varaaninrave. Kotiva timwa mpi varihana mwia qua rieqanama nte nraakyе qora qio ko qianinrave. Hiama nte ntene mwutukya nti kyaiqara vare varuqo. Nte ni kora mwutukya nti kyaiqarama vare varuqo. Mwitaamaqi vi varuvara tina, nte nraakyе qora qua ntapihi kyena ko qianinrave.

³¹ Nte ntenavanto ntene okyarara qiariro mpovanto ni quara hia qutaa quave qiankyorave. ³² Qio mpovanto variqaro ni okyarara timwa nyi variho. Nte ntapihi kyauqaro mwiva nianra timwa nyi quava qutaa quama vaiho. ³³ Nkye tauraa vaisi mponramwu sitovata mwihua uto Ioninra kyapara huvaro Ioniva ni okyarara ntapihi mwihua timwa nyunrave. ³⁴ Vaisivanto ni okyarara qianinra hia nte mwianra nronraqama kyena riauqo. Kotiva nkyi sitaarive tina, nte mwi quara timwa nyuqo.

³⁵ Ioniva variqaro omwa votima kyero ite varuvata nkye variqata mwiva itorara hia mpuahaama kyeta qamwata mwatorave.

³⁶ Qio ni okyarara qiariva Ioninra nraataraarivama variho. Ni kyaiqvanto nianra timwa nyi variho. Ni kova kyaiqa ni mpitaira nte mwi kyaiqara vare varuva, qio mwi kyaiqava ni okyarara timwa nyi variho. Nraakyе qoravanto ni kyaiqa taqeetatama qioma ni kova ni titairave tivarave.

³⁷ Ni kova ni titava, mwivama ni okyarara timwa nyi variho. Nkye hia mwia qua rieta, hia mwia viri taqaarave. ³⁸ Mwiva ni titaihana tumuqata nkye hia nianra qutaa mwivave qiaovo. Nkye hia mwitaa qiavarora tiro, Kotira quavanto hia nkyi su nyaatoqi vahata variavo.

³⁹ Nkye tiqata, Kyaiqe Kotira mpukuqi aitutuma kyeta taqeta ekyaa enta ekyaa enta qati variqita quare, ti variarave. Qio mwi mpukuraqi vahi quava ni okyarara ti varihata ⁴⁰ nkye hia nte varunani nriavana nte qati variqi vi inraikyara nkyi nyunrave. Nte hunani nriataara vahata nkye hia nrianrave.

⁴¹ Hiama nte vaisigaataina nronra nrutu varaaninrave. ⁴² Nte nkyi ntapihi kyauqo. Nkyi mwutukyavanto hia Kotirara vahata variavo.

⁴³ Kotiva ni kova ni titaihana nte ntene kora nrutu varena nrugata-vata nkye hia ni qamwata kyeta pitaarave. Mpovanto nai riemwa kyero nai nrutu tuaahererero hirata nkye qamwanrama kyeta mwia qamwata mwatevarave. ⁴⁴ Nkye nai nrutu nai nrutu tuaahererera nronraqama kyeta riegata hia Kotiva nkyi nyutu tuaaheraaniranra nronraqama kyeta riaavo. Mwitaa hi variqata nkye nataama kyetave nianra qutaa mwivave tivarave?

⁴⁵ Nraakiara ntene kora vuqaa variqana hia ntevanto nkyiqa qua vataaninrave. Mosesiva nkyita haivaqava, mwivama nkyiqa qua vataaananrove. Nkye Mosesirara mwiva tiri kyaahaqa hiananrove qiarave. Qio nraakiara mwivama nkyiqa qua vataaananrove. Mosesiva qara ntumwa to quava nianra tihata nkye mwia quara hia qutaa quave qiarave.

⁴⁶ Nkye Mosesiva tu quarara qutaa quave qiatirio, nkye ni quaravata qutaa quavema qiatiri. ⁴⁷ Nkye mwi quara hia qutaa quave tiqata

nataama kyetave nkye ni quaravata qutaa quave tivarave? Nkye hia qio mwitaa hivarave, tiro. (Jesusiva mwi quara Iutaa nronra vaisinramwu timwa nyunra.)

6

*Iesusiva kyara airiqama kyero tukyama nyunra
(Matiu 14:13-21; Maaki 6:30-44; Ruku 9:10-17)*

¹ Mwiaqaatairo Jesusiva uro Kariri kyaarerera, mwia nrutu mpo Taipiriaasi kyaarerera vara mwaini kyero mpotuqi kyaarerera mwiaqaa qarero hini tokyani uro variro.

² Uro varuvata nraakye qora airivanto taqovaro Jesusiva nriqa vuhua kyuqema kyovatara tita, mwihua Jesusira vataqita vita.

³ Mwia vataqita vuvaro Jesusiva nai nraaqiaranramwu kyapata uro taaqisataa mwatakyaa viro varura. ⁴ Mwi entara Iutaavanto vekeyahu nyato kyarara omwata nro entava qaumaqa hura.

⁵ Jesusiva nai nraaqiaranramwu kyapata mwatakyaa viro variqaro taqovata nraakye qora airivanto mwia vataqita nruhua nrumu ntuaantuama vita varuvaro Jesusiva Piripira kyapara hiro tiqaro, Tire taisaitave kyara kyoqama kyeta mwi nraakye qorahua nyianrata nrevarave? tiro. ⁶ Jesusiva nai mwihua kyara nyiani okyarara vaakya ntapihiro mwiva Piripira qati mwataara hiqaro mwitaa tura.

⁷ Tuvaro Piripiva tiqaro, Qaqao, kyarara 200 kinaa nronra munima kyeta vara ntainra nyianrata mwihua pataqia pataqia nraahu varevarave. Airi nraakye qoravanto variavo, tiro.

⁸ Tuvaro Jesusira nraaqiara mpovanto Enturuva Saimoni Pitaara qatavanto tiqaro, ⁹ Nyaako mpovanto mwaini variho. Mwiva mpereti hini kyauquruvata tavukya taaratanavata nraahu vataiva variho. Nataama kyerove mwipiqtanava airi nraakye qoraqi qio vahianarrove? tiro. ¹⁰ Mwitaa tuvaro Jesusiva nai nraaqiaranramwu timwa nyinro tiqaro, Nraakye qorara tivata mwatakyaa vita variate, tiro. Jesusiva mwitaa tuvaro mwini mwukyauvanto vahuvata vaisi 5,000 nramwu airivanto mwatakyaa vita varuvata (nraakyevata airivanto mwatakyaa vita varura). ¹¹ Mwihua mwatakyaa vita varuvaro Jesusiva mpereti mwia vara kyero Kotirara kyuqeve timwa kyero, nraakye qora mwatakyaa vita varuhua tukyama kyero nyinro. Tukyama nyinro tavukyavata vara kyero kuaa qarama kyero mwatakyaa vita varuhua tukyama kyero nyuvata mwihua vara kyeta qio nronra. Mwihua nkyiari nraataa huntema mwi kyarara qio nronra.

¹² Mwihua qio nrovaro Jesusiva nai nraaqiaranramwuanra tiqaro, Mwihua nreqata viti vaati kye kyarara utu ntuaantu hiate. Kyaravanto qumina viro raupiri hiankyorave, tuvata ¹³ mwia nraaqiaranramwuvanto nraakye qoravanto kyauquru mpereti nreta viti vaati kyora utu kyeta ntutantuto tuara 12 nramwu piqa kyora.

¹⁴ Piqa kyovata qio nraakye qora mwini varuhua taqovaro Jesusiva nronra kyaiqa vara kyovata mwihua tiqata, Poropeti vaisivanto mwatani tumuanriva qio qutaa mwaa mwi vaisivave, tita. ¹⁵ Mwitaa ti varuvaro Jesusiva ntapihi kyovata nraakye qoravanto kyai mwia nronraqama kyaararo tiri vunyaa vaisi nronravanto variarive tiqata Jesusira tu vararerera uti varuvaro Jesusiva mwia ntapihi kyero mwihua

mwitaa hivorave timwa kyero, qaqlira kyero tumu ntantero taaqiqaa nanrianraa uro varirero vura.

Iesusiva kyaarera mwutuqaa kyuqu ntamwaqiro vura

(Matiu 14:22-33; Maaki 6:45-52)

¹⁶ Iesusiva taaqiqaa uro varuvaro enta hirero huvata mwia nraaqiaranramwuvanto kyaarera tokyasata tumu nteta ¹⁷ mpotuqi mwaanri nteta nrumeru ntanteta Kapenaaminianra vita. Mwihua mwinianra vuvaro anomma entama vuvaro ¹⁸ Iesusiva hia tumuvata mwihua kyaareraqaa vi varuvaro toqa vaururuvanto nronraqama kyero tiqaroma kyaarera nramanri ventaqiro nri varura.

¹⁹ Mwitaa huvata mwia nraaqiaranramwuvanto kyaareraqaa kyatariqo mpotu ventaqita viqata 5 kiromitave iho 6 kiromitave mwihua vara kyeta kyaarera utaqaa nrira taqovaro Iesusiva nramanri mwutuqaa kyuqu ntamwaqiro viqaroma mpotu qaumato nruvata mwihua mwia nraatu mpoqama kyeta aatu hi varura.

²⁰ Aatu hi varuvaro Iesusiva mwihua timwa nyinro tiqaro, Hia aatu hiate. Ntema nruqo, tiro. ²¹ Tuvata mwihua qio mpotuqi mwaanri ntaante tuvaro mwaanri ntovaro mpotuvanto qamwanrama mwihua virera hunani uro ntora.

Nraakye qoravanto Iesusirara puua hi varura

²² Mwia qanranraa nraakye qora kyaarera tokya hini varuhua taqovaro mpotu kuaiqiyavanto vahuvata mwihua ntapihi kyovaro Iesusiva hia mwisairo nai nraaqiaranramwu kyapata mwaanri ntero vuvata mwihua nkyiariaraa mpotuqi mwaari nteta vura.

²³ Mwihua mwitaama rieta varuvata Taipiriaasisaita mpotu mponramwuvanto nrumeru tauraa Iesusiva kyarara kyuqeve timwa kyero, tukyama nyuvata nraakye qoravanto nro mwatara qaumato nruvata ²⁴ mpo nraakye qora mwini varuhua taqovaro Iesusiva hia mwini varuvata mwia nraaqiaranramwuvata hia varuvata mwihua mpotuqi mwaanri nteta Kapenaamini Iesusirara puua hirerata vura.

Iesusiva nyaamwunyaa mperetiara tura

²⁵ Mwihua Iesusira puua hirerata vuhua uro kyaarera tokya hini Iesusira puaama kyeta mwianra tiqata, Mwaanra ti variara vaisio, taireve e mwaini nrinra hiaro? tuvaro ²⁶ Iesusiva tiqaro, Nte qutaa qua qianinra riaate. Nkye mpereti airiqama nraanranra rieqatama nianra puua hi variavo. Nkye hia ni kyaiqa okyara ntapihi paahima kye rieqatavauma nianra puua hi variavo.

²⁷ Qio hiama qati kyara tapitaani kyarara vararerata kyaiqa varaate. Nkye mwitaa hira qaqlira kyeta ekyaa enta qati variqi quani kyarara vararerata kyaiqa varaate. Mwi kyarara nte mwatani mwatatai nraaqiarava variqana qioma nte nkyi nyianinrave. Kotiva ni kova mwivama ni nronraqama kyaihana nte qio mwitaa hianinrave, tiro.

²⁸ Iesusiva mwitaa tuvata mwihua mwia kyapara hita tiqata, Tire Kotira kyaiqa vararerata hiqata, nataa nataave hiananrave? tita.

²⁹ Tuvaro Iesusiva timwa nyinro tiqaro, Kotiva nkyiara mwaa kyaiqara varaate ti variho. Mwiva titai vaisirara nkye qutaa mwivave qiate tiho, tiro.

³⁰ Mwitaa tuvata mwihua tiqata, Qio nanra kyaiqave tiri tinraamwutairae tire mwia taqeta i okyarara qutaaave qiananrave?

³¹ E nanra kyaiqa nronra kyaiqave varenanrave? Tiri haivaqahua haaru qumina mwatani variqata nyaamwunyaa kyara nronrave. Mwihua manaa nronrave. Mwianra Kotira mpukuqi qara ntumwa tova mwitaama tiro: Mwiva nyaamwunyaa kyara nyunrave, turave, tita.

³² Mwihua mwitaa tuvaro Iesusiva tiqaro, Nte qutaa qua qianinra riaate. Haaru mwi entara Mosesiva nkyi haivaqahua kyara nyiqanro hia qutaa nyaamwunyaa kyara mwihua nyunrave. Ni kova, mwivama nyaamwunyaa kyara qutaa kyara nyianrivama variho.

³³ Mwatani variahua mwihua qati variqi quate tiro, nyaamwusairo tumu vari vaisiva, mwi vaisivama Kotira kyaravanto variho, tiro.

³⁴ Mwitaa tuvata mwihua tiqata, Nronrao, qio e mwi kyarara tiri timwiqira quante, tita.

³⁵ Tuvaro Iesusiva timwa nyinro tiqaro, Qio nte qati variqi vi kyarava mwaa mwivama varuqo. Nte hunani nrianriva hiama kyara nraataa hiananrove. Nianra qutaa mwivave qiariva hiama mwia nramanri nraataa hiananrove.

³⁶ Nte vaakya nkyiara tiqana, Nkye ni taqetavata hia nianra qutaa mwivave qiaovo, turave. ³⁷ Ni kova ni mpiari nraakye qorahua, mwihua nte hiarinani nrivarave. Mwihua nte hiarinani nrivaqena nte hiama mwihua qoririma nyataaninrave.

³⁸ Nte nyaamwusaina hia ntene vu nraato tukyena kyaiqa vararerera tumuvave. Nte ni titaira mwutukya vahi kyaiqara vararerera tumuvave. Ni titaira Kotira mwutukya vahiva mwitaamama vahirove. ³⁹ Mwiva nraakye qora ni mpilua nte mpoku raupirima kyaankyorave. Nte mwihuqaqaa ntaqikyiqi vina ekyaara entaqaa vara sivuma kyaarita qati variqita vivarave.

⁴⁰ Qaiqaa ni titaira mwia mwutukya vahiva mwitaamama vahirove. Ekyaa nraakye qora ni mwia mwaaqu taqeta qutaa mwivave tihua, mwihuama qati variqita vivarave. Nte ekyaara entaqaa variqana mwihua sivuma kyaarita qati variqi vivarave. Qio ni kora mwutukya vahiva mwitaamama vaiho, tiro.

⁴¹ Iesusiva tiqaro, Nte nyaamwusaina tumu mperetivave, turara tita, Iutaa nronranramwuvanto nrutu nraunru/nrunru nraanru tita tiqata, ⁴² Qaqao, mwi vaisiva Iesusiva Iosepira mwaquivantove. Mwia nrohua qohua tire taqaunanrave. Qio nanraqamave mwiva nte nyaamwusaina tumuvave tiho? tita.

⁴³ Mwihua mwitaa ti varuvaro Iesusiva tiqaro, Eqaate. Nkye hia nrutu nraunru qiate. ⁴⁴ Ni kova ni titaida hia vaisi mpo vitairera, mwi vaisiva hiama nte hunani qio nriananrove. Ni kova vitaarihua mwihua nraahuma nte hunani nrivarave. Qio mwihua nrivaqe nte ekyaara entaqaa mwihua vara sivuma kyaarita mwihua qati variqi vivarave. ⁴⁵ Haaru poropeti vaisi mpovanto mwitaama qara ntumwa tero tiqaro, Nraakiara Kotiva ekyaara nraakye qora nyaamwute varirata mwia kyaiqa ntapihivarave, turave. *(Aisaiaa 54:13)*

Ni kova kyaiqa nyaamwutairata mwihua ni kora qua riehua mwihua nraahuma nte hunani nrivarave. ⁴⁶ Qio hia vaisi mpovanto ni kora taqaiva varirave. Nte Kotiva hinäsaina tumuva, nte nraahu mwia taqaurave.

⁴⁷ Nte qutaama tuqo. Nianra qutaa mwivave qiariva qati variqiro quananrove. ⁴⁸ Nraakye qoravanto kyara nreta qati variqi viva nte mwaa mwi kyaravama varuqo.

⁴⁹ Nkyi haivaqahua qumina mwatani variqata nyaamwunyaa kyara, mwia nrutu *manaa* mwi kyarara nramwaqi viqatavata uro qutu vurave. ⁵⁰ Qio mpo kyaravanto nyaamwusairo tuminrave. Mwi kyarara nraanriva hiama ekyara qutu quananrove. ⁵¹ Qio nte qati variqi vi kyarava mwiva nyaamwusaina tumuvave. Mpovanto mwi kyarara nraanriva, mwiva qati variqiro quananrove. Nte kyara mwinrenra ntena mwativata ntena mwamwantavata mwianinrave. Mwatani varihua qati variqita quate tina, nte mwia nyianinrave, tiro.

⁵² Tuvaro Jesusiva mwitaa tuvata Iutaa vaisi nronranramwuvanto nkyiari nraahu inronra hita tiqata, Mwiva nataama kyerove nai mwamwanta tiri timwinraqe nraananrave? tita.

⁵³ Jesusiva mwihsa timwa nyinro tiqaro, Qutaama nte tuqo. Nte mwatani mwatatai nraaqiarava nte variarita nkye hia ni mwativata nraanrevata nraivera, nkye hiama qati variqita vivarave.

⁵⁴ Ni mwativata ni nraanrevata nraanriva qati variqiro viraqe nte ekyara entaqaa mwia qati vara sivuma kyaaninrave.

⁵⁵ Ni mwativanto kyara tuananra vaharo ni nraanrevantovata nra- manri tuananra vaiho. ⁵⁶ Ni mwativata ni nraanrevata nraanriva niqi variraqena nte mwiaqima varianinrave.

⁵⁷ Ni kova mwiva qati variqiro viva variqaro mwiva ni titaihanama nte mwiva qati variqiro viraqaataina ntevata mwaini tumu qati variqina vuqo. Qio mwia votima kyero vaisi mpovanto ni nramwaqiro quariva niqaatairo qati variqiro quananrove.

⁵⁸ Qio nte mwi kyarava nyaamwusaina tumuvave. Nkyi haivaqahua haaru mpo kyara manaa nramwaqita vita uro qutu vurave. Qio hia nte mwi kyarara voti huvama varuqo. Ni kyara mwaa nraanriva ekyaa enta qati variqiro quananrove, tiro. ⁵⁹ Jesusiva Kapenaamini mwaanra nraamwuqi variqaro mwi quara tura.

Iesusira vataqita vuhua mponramwuvanto mwia qaqlira kyeta vura

⁶⁰ Jesusiva mwi quara tuvata mwia vataqita nrohuhua mponramwu variqata mwi quara rieta qaqlira tita, Mwi quava muaanra ntai quarama tiho, Tavave mwi quara qio ntapilhiananrove? Hia tire qio ntapilhiananrave, tita.

⁶¹ Mwihsa tirema kyeta mwitaa ti varuvaro Jesusiva ntapilhuvata mwia vataqita nrohu vaisihua mwianra nrutu nraunru tiqata mwia inronra hi varuvaro Jesusiva tiqaro, Mwi quara kyaarave nianra nrutu nraunru ti variavo?

⁶² Qio nte mwatani mwatatai nraaqiarava varuqo. Nte nraakiara tumu ntantena ntena variavara qoqaraanani uro variarita nkye mwia taqeta nataave hivarave? ⁶³ Vaisivanto mwanaraqura vataava variharo mwia mwanaraquravanto mwiaqiqi variharora tiro, mwi vaisiva qati vari- rave. Mwia mwanaraquravanto mwi vaisiraqiqi hia varirera, hia mwia mwamwantavanto mwia qio kyaahaqa hiraro mwiva qati variqiro quananrove. Qio nte vaakya turara hia nte qumina mwamwantara turave. Nte qati variqi vi mwanaraqura okyarara nkyi timwa nyunrave.

⁶⁴ Nte qati variqi vi okyarara nkyi timwa nyunrave. Nte mwitaa tuqata nkye hininramwuvanto hia ni quara qutaa quave qjavo, tiro.

Jesusiva haaru toharo entaraqaatairo vaisi mponramwuvanto nraakiara mwianra hia qutaa mwivave tihua ntapihi kyora. Vaisi

mpovanto mwia nramwutaahua uro timwa nyinro mwia qovarama kyaaninravata ntapihi kyora.

⁶⁵ Mwihua mwitaa mwitaa hirara ntapihi kyero Iesusiva mwihua timwa nyinro tiqaro, Mwianra rieqanama nte vuni tiqana, Hia ni kova qiove tirera, hia mpovanto nte hianinrani qio nriananrove, turave, tiro.

⁶⁶ Mwitaa tuvata mwia kyaara Iesusira vataqita vuhua airivanto mwia ekyaara qaqlira kyeta nrumu ntanteta vura.

⁶⁷ Mwitaa huvaro Iesusiva nai nraaqiara 12 nramwu kyapara hiro tiqaro, Nkyevata mpo? Nkye ni qaqlira kyeta vireratave hiavo? tiro.

⁶⁸ Tuvaro Saimoni Pitaava mwia timwa mwinro tiqaro, Nronrao, tirenramwu ta vaisiva hinanive quananrave? Ema qati variqi qua okyarara qiaravama variaro. ⁶⁹ Tirenramwu iara qutaama mwivave tiqatama ntapihi kye taqaurara e nraahuma Kotira kyotata vaisivanto Kotiva hinasaira tumuanravave, tiro.

⁷⁰ Mwitaa tuvaro Iesusiva mwihua timwa nyinro tiqaro, Qio nte nkyi 12 nramwu nyaanrama kyena sitaurave. Nte 12 nramwu nkyi nyaanrama tauraqitairovata mpokuvanto uaquia hi vaanavama variho, tiro. ⁷¹ Iesusira nraaqiara 12 nramwuqitairo Iutaasiva Saimoni Isikeriotira mwaqvavanto nraakiara Iesusira qovarama kyaaninranra rieqaro Iesusiva mwitaa tura.

7

Iesusira qatanramwuanra tura

¹ Mwiaqaataita Iutaa vaisi nronranramwuvanto mwia ru kyarerata uti varuvarora tiro, Iesusiva hia Iutiaani nrohiraitiro, qaqlira kyero Kariri mwatani variqaro mwini nraahu nrohi varura.

² Mwi entara omwata nro entava mpo qaumatoqa hura. Mwia nrutu *Haraara Nraamwu* omwata. (Haaru mwihua haivaqahua qumina mwatani variqata haraara nraamwuqi varu entarara rieqatama omwata nronra.) Omwata nro entava qaumato vahuvata ³ Iesusira qatanramwuvanto tiqata, Qio mwaini kyera vetara Iutiaani virata i vataqita vihua i kyaiqa taqaate. ⁴ Nai nrutu viriniqa hiarive tiro, mpovanto hia nai kyaiqa uqeta kyakya hirave. E qutaa mwi kyaiqara mwi kyaiqara vare varirera, qio uro ntera qoqaa variqara mwi kyaiqara mwi kyaiqara varairata ekyaa mwihua i taqaate, tita.

⁵ Mwia qatanramwuvanto Iesusirara hia qutaa mwivave tiqatara tita, mwihua mwitaa turama.

⁶ Mwitaa tuvaro Iesusiva timwa nyinro tiqaro, Nte mwini quari entava hiama nri ntaiho. Nkye qioma api enta vivarave.

⁷ Mwatani variahua hia nkyi nramwutaqa hivarave. Nte mwihua kyaiqara uaquia hi kyaiqarave timwa kyeqana ntapihi timwa nyunrave. Mwitaama vutu kyeqana timwa nyuqata mwihua ni nramwutaqa hi variavo. ⁸ Nkyenramwu omwata nranrenra hianani quate. Nte mwini quari entava hia nri ntaihana nte mate hia quaninrave, tiro.

⁹⁻¹⁰ Iesusiva mwitaa timwa kyero Karirini varuvata mwia qatanramwuvanto omwata nranrenra hunani vuvaro Iesusiva vari kyero nraakiara mwivavata mwini viro. Mwiva hia qoqaa viraitiro, uqeta kyero mwini vura.

¹¹ Vuvata Ierusaremini omwata nronraqi Iutaa vaisi nronranramwuvanto mwianra aitutu hi varita tiqata, Mwiva tanave variho? ti varura.

¹² Mwitaa ti varuvata qati nraakyе qoravanto Jesusirara tirema kyeta mpo qua mpo qua tura. Hini uhua mwianra tiqata, Mwiva kyuqe vaisivantove, tuvata hini uhua mwianra tiqata, Qaqao, mwiva nraakyе qora api aanra nraahu nyaamwute vari vaisivave, tita. ¹³ Iutaa nronra vaisinramwu nyaatu aatu hiqata mwihua hia Jesusirara vutu kyeta mwitaa tura. Mwihiuaqitairo hia mpovanto vutu kyerovata tura.

¹⁴ Mwitaamaqita vuvaro omwata nro entava hininramwu taiqa vuvaro Jesusiva uro ntero Kotira nraamwu nronraqi variqaro Kotira qua nraakyе qora timwa nyi varura.

¹⁵ Mwiva timwa nyi varuvata Iutaa vaisi nronranramwuvanto mwia qua rieta nrihanrama vita tiqata, Qikye, mwiva hia tirivata sikuru tivave. Nataama kyerove mwiva mpo qua mpo qua okyara qio ti variho? tita.

¹⁶ Mwitaa tuvaro Jesusiva tiqaro, Hiama nte ntena qua mwakyaakyा nkyi timwa nyi varuqo. Kotiva ni titaihana nte mwia qua mwakyaakyama nkyi timwa nyi varuqo, tiro.

¹⁷ Jesusiva mwitaa timwa kyero mwiva tiqaro, Kotira mwutukya vahirara rieqaro mwia kyaiqa varaataa hiariva, mwivama ni qua tukyama kyero tiqaro, Mwiva Kotira quama ti variho, mwiva nai quama ti variho, qiananrove.

¹⁸ Mpovanto nai vu nraato tukyero qua ti vari vaisiva, mwi vaisiva nai nrutuara nraahu rieqaro varirave. Mpovanto nai titaira nrutuara nraahu riemwaqiro vi vari vaisiva, mwi vaisiva qutaa qua nraahuma tiharo hiama unra qua mwiaqi vahirove.

¹⁹ Qio qutaa nkyi haivaqava Mosesiva qua mwaanra Kotiva mwitaa mwitaa hiate tu quara nkyi timwa nyunrave? Qio hia nkyiqitairo mpovanto mwi quara vataqiro vi varirave. Mwitaa hiqata nkye nanraqamave ni ru kyarerata uti variavo? tiro.

²⁰ Jesusiva mwitaa tuvata mwini ntuvantuama vita varuhua tiqata, E ueraqama quaro. Tavave i ru kyarerata uti variho? tita.

²¹ Tuvaro Jesusiva tiqaro, Nte (mwaanra entaqaa) nronra kyaiqa kuaiqia varauqata nkye mwianra nrihanrama quavaroma hia nkyi kyakya iho. ²² Nkyi haivaqava Mosesiva mwaanra qua tiqaroma qoraisi nraaqiarara mwia mwamwanta toqa kyaate. (Qoraisi nraaqiara mwatataivata 8 enta nritarairata mwia mwamwanta toqa kyaate,) turave. Qio hia Mosesiva tauraaqama mwi quara turave. Mosesira haivaqahuamwanra mwi quara vuniqama kye turave. Qio nkye mwi quara rieqatama 8 enta nritarairata qati entaqaaave, mwaanra entaqaaave, nkye qoraisi nraaqiara mwamwanta toqa nyate variarave.

²³ Mosesira qua nteqa kyaarorave tiqatama nkye mwaanra entaqaa qoraisi nraaqiara mwamwanta toqa nyate variarave. Mwitaa hi variavana nte mwaanra entaqaa nriqa vi vaisira kyuqema kyauqata nkye nanraqamave mwia kyaara ni inronra hi variavo?

²⁴ Nkye niqaa qua vatarera hiqatama, haunri qumina nkyeta su nyaato tiraqa niqaa qua vatevorave. Nkye qutaa vahiani inraik-yaraqaara niqaa qua vataate, tiro.

Iesusiva mwiva Kotiva titai vaisivave? tura

²⁵ Jesusiva mwitaa ti varuvata Ierusaremiqinaahua mponramwuvanto Jesusirara mpo vaisinramwu kyapara hita tiqata, Mwi vaisirave mwihua ru kyarerata uti variavo?

²⁶ Qio taqaate. Mwiva qoqaa variqaro qua ti varihata mwihua hia nrumu mwiaqaa mwianra mpo qua qiavo. Qutaave mwihua Iesusirara mwiva mesaiaavantove qiavo? ²⁷ Qio tire Iesusiva mwisairo nri okyarara ntapihuro. Mwiva mwi mwatukyaraqitairo nrivave. Mesaiaavanto qovarama viraro hiama tiriqitairo mpokuvanto mwiva mwisairo nriani okyarara qio ntapihiananrove, tita.

²⁸ Mwitaa ti varuvaro Iesusiva Kotira nraamwu nronraqi mwakyaakya timwa nyi variqaro aakyara ntamwa kyero mwihua kyaparama nyatero tiqaro, Qutaa nkye ni ntapihi kyaarave? Qutaa nkye nte mwisaina nru okyarara ntapihi kyaarave? Qio hia nte ntena vu nraato tukyena nrurvave. Ni titava mwiva qutaa kyaiqa vare varivave. Nkye hia mwia ntapihiarave. ²⁹ Nte mwia ntapihurave. Mwivama ni titaihana nte mwiva hinasaina tumuvave, tiro.

³⁰ Iesusiva mwitaa tuvata mwi quara kyaara mwia ntavaaqavu kyaare tiqatavata hia qio mwia tu varora. Iesusira rukye entava hia nri ntovatara tita, mwihua hia qio mwia tu varora.

³¹ Mwitaa huvata nraakye qora mwihuaqitaita airivanto Iesusirara qutaa mwivave tita. Mwihua mwataama tita, Iesusiva nronra kyaiqa vare variho. Mesaiaavanto nrianriva mwiva Iesusira kyaiqa qiove nraatara kyaananrove? Hia qio mwia nraatara kyaananrove. Iesusiva mwivama mesaiaavanto variho, tita.

Parisi vaisinramwuvanto nkyiari porisi sitora

³² Parisi vaisinramwuvanto variqata riovata nraakye qoravanto ntuvantuama vita Iesusirara tirema kyeta mwitaa ti varuvata Parisi vaisinramwuvata, Kotira kyaiga vara mwate varu vaisihua mwihua nronranramwuvata, mwihua nkyiari porisi sitovata mwihua Iesusira ntavaaqavu kyeta karavuqi kyarerata vita.

³³ Mwihua vuvaro Iesusiva tiqaro, Nte nkyi kyapata pataqia vari kyenama mwata mwaaqaataina ni titava hinani virerave.

³⁴ Mwi entara nkye ni puaama kyaare tira, hiama qio ni puaama kyevarave. Nkye hia qioqamakye virera hinani nte virerave, tiro.

³⁵ Mwitaa tuvata Iutaa vaisi nronranramwuvanto nai kyapara hi nai kyapara hita tiqata, Mwiva taini viraqeve tire hia qio mwia puaama kyaananrave? Mwiva Kiriki mwatukya mponramwuqi Iutaa mponramwuvanto variananive uro qua timwa nyinrenro virerove?

³⁶ Mwiva nanrianra tiqaro, Nkye ni puaama kyaare tira hiama qio ni puaama kyevarave, tiho. Nkye hia qioqamakye virera hinani nte virerave, tiho. Mwiva mwitaa tiqaro nanra quave tiho? Hiama tire mwia qua ntapihita huro, tita.

Nkyi mwutukyaqitairo qati variqi quani nramanriva ntamwaqiro quananrove tura

³⁷ Mwitaa tuvaro omwata nro entava ekyaara enta nri ntora. Mwi entarara nronra entave tura. Ekyaura enta nri ntovaro Iesusiva mwi entaraqaa siviro paatiro tiqaro, Nramanri nraataa hiariva nte hunasairo qiomia nrumu nraananrove.

³⁸ Kotira mpukuqi qara ntumwa to quava nianra mwitaama tiro: Nianra qutaa mwivave qiariva variraro mwia mwutukyaqitairo rumwu votima kyero qati variqi quani nramanriva ntamwaqiro quananrove, turave, tiro. *(Aisiaa 44:3)*

³⁹ Iesusiva siviro variqaro mwi quaraqaa ntumwa kyero Kotira mwanraqura nyianinranra tiro. Nraakyе qoravanto Iesusirara qutaa mwivave tihua Kotira mwanraqura varerara tura. Mwi entara Iesusiva hia qutu viro qaiqaa qati siviro nyaamwuni vurara tiro, hia Kotira mwanraqura nyu entava vahura.

Nraakyе qoravanto nkyiari tukyama vura

⁴⁰ Iesusiva mwitaa tuvata nraakyе qora ntuvantuama vuhua airivanto tiqata, Qio qutaama Iesusiva poropetivanto variho. Kotiva mwia kyaahaqa hi variharo mwiva mwia qua ti variho, tita.

⁴¹ Tuvata mponramwuvanto tiqata, Mwiva mesaiaavantove. Mwiva Kotiva titai vaisiva tiri kyaahaqa hiarivave, tita. Tuvata mponramwuvanto qaqao tita, Mesaiaavanto hiama Kaririqitairo nrinanrove.

⁴² Kotira mpukuqi mesaiaara qara ntumwa tova mwitaama tiro:

Mesaiaavanto Ntevitira kuaa okyarama variraro

Vetarahemi Ntevitiva varu mwatukyaraqi

mwia mwata taananrove, turave, tita.

(Maikaa 5:2)

⁴³ Mwitaa tiqata nraakyе qora ntuvaaquama vita varuhua hininramwuvanto Iesusirara qamwateqata varuvata hininramwuvanto hia mwianra qamwateqata varura. ⁴⁴ Hininramwuvanto Iesusira karavuqi kyarerata uti varura. Qio mwi entara hia mwihuaqitairo mpokuvanto Iesusira tu varora.

Porisi vaisinramwuvanto qati uro ntanteta nrunra

⁴⁵ Porisi vaisinramwu vaakya sitohua nrumu ntanteta Kotira kyaiqa vara mwate varuhua mwihua nronranramwuvata, Parisi vaisinramwuvata, mwihua hunani uro ntovata mwihua tiqata, Qaqao, nkye mwia vita vareta nriataara vaihata nanraqamave qati nriavo? tuvata

⁴⁶ porisinramwuvanto tiqata, Tire riauraro mwiva hia qumina vaisi-

vanto qua tintema kyero qua ti variho, tita.

⁴⁷ Tuvata Parisi vaisinramwuvanto tiqata, Qio nkyevata mwia unra quara qutaa quaveve tita hiavo? ⁴⁸ Nkye ntapihitave hiavo? Tavave tiri nronra vaisinramwuqitairove, Parisi vaisinramwuqitairove, Iesusirara qutaa mwiva mesaiaavanto variho tiho? Hiama tirinramwuqitairo mpovantovata mwitaa tiho. ⁴⁹ Qati qumina nraakyе qora ntuvantuama vita variahua hia Mosesira qua mwaanra qio ntapihi riaarara tiro, mwia kyaara Kotiva mwihua qoraqama nyataananrove, tita.

⁵⁰ Parisi vaisinramwuvanto mwitaa tuvaro Parisi vaisi mpokuvanto Nikotimaasiva mwiva entaqi Iesusira uro taqova, mwiva qaqao tiro,

⁵¹ Tire teta qua mwaanra rieqatama hia ko tiraitita, vaisiqaa qumina

qua vataarorave. Tire ko nraanteta qiataarave, tiro.

⁵² Mwitaa tuvata mwihua tiqata, E mpo? E Karirisaira nrianravave? E Kotira mpukuqi taqaante. E mwipi taqairaro hiama Karirisairo poropeti vaisivanto qovara hiananrove, tita.

⁵³ [Mwitaa timwa kyeta nkyiari nraamwuni nkyiari nraamwuni vuvaro Iesusiva Oripi taaqiqaa uro varura.

¹⁻² Mwia qanranraa toqa entaqi Jesusiva uro ntantero Kotira nraamwu nronraqi uvata nraakye qora airivanto ntuvantuama vita varuvaro Jesusiva mwatakyaa viro variqaro qua timwa nyi varura.

³ Timwa nyi varuvata mwaanra okyara ti varu vaisihuavata, Parisi vaisinramwuvata, mwihua nraakye mpo vita vareta nrnra. Mwi nraakyeva vaati vataava mpo qoraisivata nrohi varuvata mwihua taqamwa kyeta mwia viteta Jesusiva hunani uro nraakye qora suqaa mwia kyovaro siviro varuvata mwihua Jesusirara tiqata, ⁴ Mwaanra ti variarao, mwaa nraakyeva vaati vataava mpo qoraisi vatama kyero nrohi varihata tire mwia tageta tu vareta nrnro. ⁵ Mosesira mwaanra quavanto mwitaama tiro: Nrahesivanto mwitaa hirera, oriqtaita ntuqutu kyaivaro qutu quarive, turave. Qio e mpo? Nanra quave mwianra tinanrave? tita.

⁶ Jesusirara api qua tirage tire mwiaqaa qua vataare tiqata mwihua mwitaa tuvaro Jesusiva hia qua tiraitiro, kakataama viro nai vukahiyo mwataqaa qara nti varura.

⁷ Qara nti varuvata mwihua sivita variqata mpo qua mpo qua Jesusira kyapara hi varuvaro Jesusiva mwaamwianra viro mwihuara tiqaro, Nkyiqitairo mpovanto hia uaqia hi kyaiqara utuariva, mwiva nraante ori vara kyero mwia ntuquutarive, tiro.

⁸ Jesusiva mwitaa timwa kyero mwiva qaiqaa kakataama viro mwataqaa qara nti varuvata ⁹ mwihua mwi quara rieta kuaiqia kuaiqiavanto mwikitaita qaqira kyeta veva nteqata vura. Nyaapainramwu nraante veva nteta vuni uvata qaraakya vaisinramwu mwihua nraakiara veva nteta vita mwihua Jesusira mwini kyeta uvavar Jesusiva nanrianraa variro.

¹⁰ Jesusiva mwaamwianra viro taqovaro mwi nraakyeva vaakya siviro varunani nanrianraa varuvaro Jesusiva tiqaro, Mwihua tainive variavo? Hiave mpovanto iqaa qua vataariva variho? tuvaro nraakye mwiva tiqaro, ¹¹ Nronrao, hia mpovanto mwitaa iho, tuvaro Jesusiva mwia timwa mwinro tiqaro, Qio ntevata hia iqaa qua vatarerave. Qio ena quante. Virava hiama nraakiara qaiqaavata uaqia hi kyaiqara utuante, tiro. Turama.]

Jesusiva nte mwatanyaa omwavantove tura

¹² Jesusiva qaiqaa nraakye qora timwa nyinro tiqaro, Nte mwatanyaa omwavanto varuqo. Ni pataqiro nrianriva hiama kyokiraqi nrohiananrove. Mwiva ntuvahaaninraqa nrohiqaro qati variqiro quananrove, tiro. ¹³ Jesusiva mwita tuvata Parisi vaisinramwuvanto tiqata, Qio e enanra variqara ena nrutu tuaahere variananranra tiro, i quavanto qumina quama vaiho, tita.

¹⁴ Mwitaa tuvaro Jesusiva qaqao tiro, Nte variqana ntene kyaiqara tiqana hiama qumina qua tuqo. Nte ntene mwisaina nru okyarara ntapihi kyaurave. Nte ntene quani okyarara ntapihi kyaurave. Mwitaa hurara tiro, ni qua qutaa quama vaiho. Nte mwisaina nru okyararave, nte quani okyararave, nkye hia ntapihivarave.

¹⁵ Nkye ko tiqatama nkye vaisi su nyaato vahiraqa ko ti variarave. Mate nte hia vaisi mpo ko timwa kyena mwiaqaa qua vatauqo.

¹⁶ Nte ko qiataa hiraqena qiomma nte ko avuqavuma kyena qianinrave. Nte ko tiqana hiama ntenanraa ko qianinrave. Nte ko qiariro ni

kova ni titaiva variqaro ni kyaahaqa hiraqe nte avuqvavuma kyena ko qianinrave.

¹⁷ Nkyi mwaanra qua qara ntumwa tova mwitaama tiro: Vaisi taaratanavanto qua tiqatama kuaa qua nraahu tivera, qio mwitana quavanto qutaa quama vahiananrove, turave.

¹⁸ Qio nte ntene quara qutaa quave qiariro ni titaiva ni kova, mwivavata ni quara qutaa quave nraahuma qiananrove, tiro.

¹⁹ Iesusiva mwitaa tuvata mwihua tiqata, I qova tana variharave ti variaro? tuvaro Iesusiva tiqaro, Nkye hia ni ntapihi kyaahuara tita, nkye ni koravata hiama ntapihiavo. Nkye ni ntapihi kyaatirio, nkye qiomia ni koravata ntapihiatirio, tiro.

²⁰ Iesusiva Kotira nraamwuqi munima kye varuraqi variqaro mwi quara tiro. Tuvaro mwia rukye entava hia nri ntovarora tiro, hia mpovanto mwia ntavaaqavuqiro karavuqi kyora.

Iesusiva nai qorara tura

²¹ Iesusiva qaiqaa timwa nyinro tiqaro, Qio nte quarita nkye qumina nianra puaamaqi vita uro nkyeta qora kyaiqa rirante qati qutu vivarave. Mwitaa hiqata nte quaninrani nkye hiama qio vivarave, tiro.

²² Mwitaa tuvata Iutaa vaisi nronra nramwuvanto tiqata, Mwiva nanra quave tiho? Mwiva nai tiqaro, Nte quaninrani nkye hia qio vivarave, tiho. Mwiva naivanto nai ru kyarero uti variqarove mwitaa ti variho? tita.

²³ Mwitaa tuvaro Iesusiva tiqaro, Nte virisaina tumuqata nkye mpiasaita nriahuave. Nkye mwaa mwataraqataita nriahuave. Nte hia mwaa mwataraqataina nrуваве. ²⁴ Nte vaakya nkyiara tiqana, Nkye nkyeta qora kyaiqa rirante variqi vita qutu vivarave, turave. Nte qati nraahu variqi vuvave tuqo. Nkye hia mwi quarara qutaa quave tivera, qutaa nkye nkyeta qora kyaiqa mwia rirante qutu vivarave, tiro.

²⁵ Mwitaa tuvata mwihua mwia kyapara hita tiqata, Qio e ta vaisivave hiaro? Tuvaro Iesusiva mwihua timwa nyinro tiqaro, Nte vuni nkyi timwa nyuva nte mwivama huqo. ²⁶ Nte nkyiqa qua vataari quava, mpo qua mpo qua vahiana mate hia nte mwi quara tirerave. Ni titaiva ni timwa mpi quara, nte mwi quara nraahu mwatani varihuavata timwa nyinrenrave. Ni titaiva qutaa qua nraahu ti varivave, tiro.

²⁷ Iesusiva mwitaa tuvata mwihua hia ntapihi kyeta Iesusiva nai qorara tu quara riora. ²⁸ Mwihua hia ntapihuvaro Iesusiva qaiqaa tiqaro, Nte mwatani mwataatai nraaqiaravama varuqo. Nte variarita nkye ni tuaahera kyaivarao mwiaqatairo nkyi su nyaato ntapihirata nkye ni okyarara ntapihi rietama nianra qio mwiva qati nraahu variqiro vivave tivarave. Nkye mwi entarama nte hia ntenaqama kye mpo kyaiqa varaura ntapihita ni kova timwa mpi quara mwi quara nraahu timwa nyunravata ntapihivarave.

²⁹ Ni titaiva ni vatama kyero variqaro mwiva hia ni qaqlira kyaananrove. Ni titaiva ni vatama kyero varihana nte mwia mwutukya vahi kyaiqara vare varuqaro mwiva nianra qamwateqaroma hia ni qaqlira kyaiho, tiro.

³⁰ Iesusiva mwi quara ti varuvata airivanto mwi quara riohua mwianra qutaave tita.

Qutaa quavanto nkyi huvantu kyaananrove tura

³¹ Iutaa mponramwuvanto mwianra qutaa mwivave tuvaro Jesusiva mwihuara tiqaro, Qio nkye ni qua riemwaqita vivera, nkye qutaaama ni pataqita nrihua varivarave. ³² Nkye qutaa qua ntapihi kye riaivaro qutaa quavanto nkyi huvantu kyairata nkye qati varivarave, tiro.

³³ Mwitaa tuvata mwihua qaqaqo tita, Tire tetu haivaqara Evarahaamunra nraaqiarama varuro. Hia mpovanto tiri rupa taihata tire mwia kyaiqa vare varuro. Qio nanraqamave e tiriara nkyi huvantu kyairata nkye qati varivarave qiaro? tita.

³⁴ Mwihua mwitaa tuvaro Jesusiva tiqaro, Nte qutaa quama tuqo, Nkye uaquia hi kyaiqara uti variavaro nkyi uaquia hi kyaiqava rupa taihatara tita, nkye mwia kyaiqa nraahu vare variavo.

³⁵ Nraamwu qova variraro rupataari vaisiva hiama ekyaa enta mwiavata variqiro quananrove. Nai mwia mwaqvantoma mwiavata mwaakyota variqiro quananrove.

³⁶ Nte mwia mwaqvantomo nkyi huvantu kyaarita nkye qutaaqama kyeta qati varivarave.

³⁷ Nkye Evarahaamunra nraaqiara variara mwia nte ntapihi kyau-rave. Mwitaaama variqatavata nkye ni quara qumina quave timwa kyeta, ni ru kyarerata uti variavo. ³⁸ Nte ntenu kokyanteri variqana mwi inraikyara taqaurara nkyi timwa nyi varuqo. Nkye nkyeta sora vatama kyeta variqata taqaa kyaiqara nkye mwi kyaiqarama vare variavo, tiro.

³⁹ Jesusiva mwitaa tuvata mwihua tiqata, Tiri tiqova Evarahaamuvave, tita. Tuvaro Jesusiva tiqaro, Nkye qutaa Evarahaamunra nraaqiara variatirio, nkye mwiva varo kyaiqarama nkyevata varaatirio.

⁴⁰ Kotiva qutaa qua tihana nte mwi quara riaura nkyi timwa nyuqata nkye ni ru kyarerata uti variavo. Evarahaamuva hia nkye hiante hurave. ⁴¹ Nkye nkyeta sova varai kyaiqara nraahuma vare variavo, tiro. Mwitaa tuvata mwihua tiqata, Hia tire kyapa nraative. Tiri tiqova mwiva Kotivave, tita.

⁴² Tuvaro Jesusiva tiqaro, Kotiva nkyi sova varitirio, nte mwiva hinasa tumu nkyivata mate mwaa varura nianra nkyi mwutukya ntihata variatirio. Hia nte ntenu vu nraato tukyena ntenu kyaiqa vararerana tumuvave. Kotiva ni titaihana tumuvave.

⁴³ Nte mwitaa tuqata nkye nanraqamave ni qua hia ntapihiavo? Kyaivaqe nte nkyi timwa nyiankye. Nkye nte tu quara hia riaahuama variavo.

⁴⁴ Saataaniva nkyi sova varihata nkye mwia mwutukya vahira nraahu utuqita vi variarave. Haaru vuniqama kyero Saataaniva variqaro vaisi rukye varuva nraahu varurave. Qutaaqama vahi inraikyavave, qutaa kyaiqavantove, hia mwiaqi vahorora tiro, mwiva hia qutaa qua ti varirave. Mwiva unra tiqaro unra qiera mwia qova variqarora tiro, unra qua mwia nai qua tuananra tirave.

⁴⁵ Mwia kyaiqa mwitaama vahiana nte qutaa qua tuqata nkye ni quara hia qutaa quave ti variavo. ⁴⁶ Nkyiqitairo tavave nianra uaqiahi kyaiqara varaiho qiananro? Nkye hiama qio niqaa qua vatevarave. Nte qutaa qua ti varuqata nanraqamave nkye ni quara hia qutaa quvave ti variavo? Kyai nte nkyi timwa nyiankye.

⁴⁷ Kotira nraaqiaravanto Kotira qua rie varirave. Nkye hia mwia qua riaahuara tita, nkye hia mwia nraaqiarama variavo, tiro.

Evarahaamuva hia varuvana nte variavarave tura

⁴⁸ Iesusiva mwitaa tuvata Iutaa nronranramwuvanto tiqata, Tire iara Sameriaanyaava ueraqama viho turava, mwi quava qutaa quama vailho, tita.

⁴⁹ Tuvaro Iesusiva qaqao tiro, Hiama nte ueraqama vuqo. Nte ntene kora nrutu tuaahere varuqatama nkye ni nutu qoraqama mateta hiavo. ⁵⁰ Qio hia nte ntene nrutuara nronraqama kyena riauqo. Ni nutu tuaaheraiva variho. Mwiva ntapihi kyero ko ti varivave. ⁵¹ Nte qutaa qua qianinra riaate. Ni qua riemwaqiro quariva hiama qutu quananrove, tiro.

⁵² Iesusiva mwitaa tuvata Iutaa nronranramwuvanto tiqata, Mwitaa qiarata tire i taqaurara e ueraqama quaro. Tiri haivaqava Evarahaamuva variqiro viro uro qutu vurave. Poropeti vaisi mpohua mpohua variqita vita ekyaa qutu vurave. Mwihua ekyaa qutu quavara e tiqara, Ni qua riemwaqiro nrohiariva hiama qutu quananrove, qiaro. ⁵³ Tiri tiqova Evarahaamuva nronra vaisivanto variqiro viro uro qutu vurave. E hia qio Evarahaamunranra tiqara, Nte mwia nraatara kyaarivave, tinanrave. Poropeti vaisinramwuvata nronra vaisi variqita vita uro qutu vurave. E nataa hira vaisiva varirera hiqarave mwitaa ti variaro? tita.

⁵⁴ Mwitaa tuvaro Iesusiva tiqaro, Nte ntene nrutu tuaahere variariovauma ni nutuvanto qumina vahiananrove. Ni nutu tuaahera kye variva, mwiva ni kovave. Nkye mwianrama Kotiva tiri mwanriqavanto variho qiarave.

⁵⁵ Nkye hia mwia ntapihiarave. Nte mwia ntapihurave. Nte tiqana, Nte hia mwia ntapihi kyaurave, qarirovauma ni quavanto nkyi qua votima kyero unra qua vahiananrove. Qio nte Kotira ntapihina mwia qua riemwaqina vuvave. ⁵⁶ Nte mwatanai tuminrenra hiava entara nkyi haivaqava Evarahaamuva ni qamwata matorave. Nte mwatanai tumuavaro mwiva ni taqovaro mwia mwutukyavanto kyuqe huvaro varurave, tiro.

⁵⁷ Iesusiva mwitaa tuvata Iutaa nronranramwuvanto tiqata, Qaqao, e hia 50 ihi vara kyaraitira, qaraakya vaisivanto variqarama nte nkyi haivaqara Evarahaamunra taqaurave tira hiaro, tita.

⁵⁸ Tuvaro Iesusiva tiqaro, Haaru nkyi haivaqava Evarahaamuva hia varu entara nte qati variqina quavavave, tiro. ⁵⁹ Iesusiva mwitaa tuvata mwihua ori vara kyeta mwia ntuqutirerata huvaro Iesusiva tuqeta kyero Kotira nraamwuqitairo veva ntero vurama.

9

Vu qipa vu vaisira Iesusiva ntapairi mwatora

¹ Iesusiva viqaro taqovaro vaisi mpovanto nai nronra vikyokyaqitairo vu qipa vuva varura. ² Mwia taqeta Iesusira nraaqiaranramwuvanto Iesusira kyapara hita tiqata, Mwaanra ti variarao, tava Kotira qua nteqa kyairaqaarave mwi vaisira vu nai nronra vikyokyaqitairo qipa viho? Naive iho, mwia nrohua qohuave iho? tita.

³ Mwitaa tuvaro Iesusiva qaqao tiro, Hiama nai Kotira qua nteqa kyairaqaarave, mwia nrohua qohua Kotira qua nteqa kyaaraqaarave, mwia vu qipa viho. Nkye mwi vaisiraqaataita Kotira kepukyavanto kyaiqa varaaninra taqaate tiro, mwia vu qipa virave. ⁴ Kotiva ni

titaira kyaiqa tire qaataaaninraqa varaqita virerave. Entama viraro hia mpovanto qio kyaiqa varaananoove.

⁵ Nte mwatani variqana nte omwavanto itaintema kyena itamwaqina quarita mwatani varihua qio taqevarave, tiro.

⁶ Mwitaa timwa kyero Jesusiva mwataqaa taara vihi kyero horaqama kyero viti vu qipa vu vaisira vuqaa mwatero tiqaro, ⁷ Uto *Siromi Rumpuaqi*. *Titai Nramanrinraqi* ena viri hiqaante, tiro. Mwitaa tuvaro mwi vaisiva Jesusiva tuntema kyero uro nai viri hiqama kyovaro mwia vu ntapairi vuvaro mwiva mwisairo uro ntantero qio taqamwaqiro nrinro.

⁸ Mwiva qio taqamwaqiro nri varuvata mwia nraaqani varuhua taqovaro aanra tokyani variqaro mwitaa inraikya mpiae ti varu vaisiva qati nruvata mwihua mwia taqeta tiqata, Mwaa ta vaisivave iho? Mwiva aanra tokyani mwatakyaa viro variqaro mwitaa inraikya mpiae ti vari vaisiva, mwaa mwivave iho? tita.

⁹ Tuvata mpo uhua tiqata, Qio mwia mwivave, tita. Tuvata mpo uhua qaqao nai mpo vaisi mwia viri voti hivama nriho tita. Tuvaro mwi vaisiva nri ntero nai tiqaro, Nte mwaa mwivama iho, tiro. ¹⁰ Mwitaa tuvata mwihua mwia kyapara hita tiqata, Nataama kyaararo i vu ntapairi viharave e taqaaro? tita.

¹¹ Tuvaro mwiva mwihua timwa nyinro tiqaro, Vaisi mpo mwia nrutu Jesusiva taara vihi kyero horaqama kyero ni puqaa taaqau matero nianra tiqaro, Siromi rumpuaqi uto ena viri hiqaante, tihana nte uto hiqama kyauqaro ni pu ntapairi vihanama nte qio taqamwaqina nruquo, tiro.

¹² Mwitaa tuvata mwihua mwia kyapara hita tiqata, Mwiva taini viharave nrianro? tita. Tuvaro mwiva tiqaro, Nai tainive viho? Hia nte mwia taqauqo, tiro.

¹³ Tuvata mwihua haaru vu qipa vu vaisira mwia vitaqita uro Parisi vaisinramwuvanto varunani kyora. ¹⁴ Jesusiva mwaanra entaqaa hora taaqau kyero mwi vaisira vu ntapairi kyora.

¹⁵ Mwihua Parisi vaisinramwu varunani mwia uro kyovata Parisi vaisinramwuvanto mwi vaisira kyapara hita tiqata, Nataama kyaiharove i vuvanto ntapairi viho? tuvaro mwiva tiqaro, Mwiva hora vara kyero ni puqaa taaqau taihana nte uto ntena piri hiqama kyauqaro ni pu ntapairi vihana nte qio taqauqo, tiro.

¹⁶ Mwiva mwitaa tuvata Parisi vaisi hini uhua tiqatama, Mwi kyaiqara varava mwaanraqua qua nteqeqaro varavara tiro, mwiva hia Kotiva hinasairo tumivave, tita.

Tuvata hini uhua tiqata, Qaqao, nataama kyero uaqia hi vaisiva nronra kyaiqa mwia qio varaananoove? tita. Mwitaa timwa kyeta mwihua nkyiari utaqaan tainra vita taara qua ti varura.

¹⁷ Qaiqaa Parisi vaisinramwuvanto mwia kyapara hita tiqata, E tiqara mwiva ni pu ntapairi kyaiho qiananrave. Mwi vaisirara e nanreve tinanrave? tuvaro mwi vaisiva tiqaro, Kotiva mwia kyaahaqa hi variharo mwiva mwi kyaiqara vare variho, tiro.

¹⁸ Mwitaa tuvata Iutaa vaisinramwuvanto hia mwia quara quataave tiraitita, mwi vaisirara tiqata, E unra tiqarama ni pu ntapairi viho tira hiaro. Haaru hia i vuvanto qipa vurave, tita. Mwitaa timwa kyeta mwi vaisira nrohua qohua nyaanronra.

¹⁹ Nyaanrovata nruvata mwitanahua kyapara hita tiqata, Mwaa vaisiva nkyitana nyaaque iho? Qutaa mwia nai nronra vikyokyaqitairo vu qipa vurave? Nataama kyaiharove mwia vuvanto ntapairi viharo qio taqaiho? tita.

²⁰ Tuvata mwia nrohua qohua tiqatama, Mwaa vaisiva tiritana timwaaque. Mwia vuvanto haaru vikyokyaqitairo qipa vurave.

²¹ Nai nataama kyaiharove mwia vu ntapairi viho? Nai tavave mwia vu ntapairi kyaiho? Mwiva nronra tuaivama iho. Nkye nkyeta mwia kyapara hiqata taqaivarow mwiva qiomma nkyita timwa nyiananrove, tita.

²² Mwitanahua Iutaa vaisi nronranramwu nyaatu aatu hiqata mwitaa tura. Iutaa vaisi nronranramwuvanto vaakya qua timwa tetu tiqatama, Vaisi mpovanto Jesusirara mesaiaavanto tiri kyaahaqa hiariva nrivave tirera, mwia kyaara tire mwia inronra hiqatama mwaanra nraamwuqitaita titamwa kyaararo veva ntero ekyara quarive, tita.

²³ Mwitaa timwa kyeta qua timwa torara tita, mwia nrohua qohua Iutaa vaisi nronranramwu nyaatu aatu hita tiqata, Mwiva nronra tuairave. Nkyeta mwia kyapara hiqata taqaate, tura.

²⁴ Tuvata mwihua qaiqaa haaru vu qipa vu vaisira nraanrama kyeta tiqata, E Kotira vuqaa variqara qutaa qua nraahu qianta. Tire taqauraro Jesusiva Kotira qua nteqa kyai vaisivave, tita.

²⁵ Tuvaro mwi vaisiva tiqaro, Jesusiva Kotira qua nteqa kyai vaisivave iho kyuqe vaisive iho nte hia mwia okyara ntapihi kyuquo. Ni pu qipa vura ntapairi kyaira mwia nraahuma ntapihuquo, tiro. Tuvata mwihua mwia kyapara hita tiqata,

²⁶ Mwiva i nataave iho? Mwiva nataama kyero i vu ntapairi kyaiho? tita. Tuvaro mwiva tiqaro,

²⁷ Nte mwi quara vaakya nkyi timwa nyuqata nkye hiave ntapihiavo? Nanraqamave nkye mwi quara qaiqaa kyapara hiavo? Nkyevata mpo? Nkyevata mwia nraaqiara varireratave qaiqaa mwi quara ni kyapara hiavo? tiro.

²⁸ Tuvata mwihua mwia nronraqama kyeta inronra hita tiqata, Enama mwia nraaqiara variqara mwia qua riaaravave. Tire tetu haivaqara Mosesira qua riemwaqita vurahuave. ²⁹ Kotiva Mosesirara qua timwa tora tire riemwaqita vunanrave. Jesusiva mwi vaisiva qumina vaisivantove. Tire hiama mwiva mwisairo nri okyarara ntapihuro, tita.

³⁰ Mwihua mwitaa tuvaro mwiva kyauqu ntukikinraaqata kyero tiqaro, Qikye, ni pu ntapairi matai vaisiva, mwiva mwisairo nri okyarara nkye hiave ntapihiavo? ³¹ Tire ntapihi kyauraro Kotiva hia uaquia hi vaisira qua rie varirave. Kotiva nai qua rieqata nrohi varia vaisihua mwihua qua nraahu rie varirave. Mwia nrutu tuaahere variahua mwihua qua nraahu Kotiva rie varirave. ³² Haaru mwaa mwataro toharato entaraqaatairo hia vaisi mpovanto nai nronra vikyokyaqitairo vu qipa vura ntapairi kyorave. ³³ Jesusiva hia Kotiva hinasairo tumiva hitirio, mwiva hiama qio ni pu ntapairi mataitirio, tiro.

³⁴ Mwi vaisiva mwitaa tuvata mwihua tiqatama, I mwatatoraqaataira e uaquia hiara vaisivama variqira nrianro. E mpo? E tirivata mwaanra qua timwa timwinrenrave hiaro? tita. Mwitaa timwa kyeta mwihua vaisi mwia ntanrauqita mwaanra nraamwuqitaita veva mwaatani tuto kyora.

Kotirara hia quataave qiahua vu qipa vihua votima kyetama varita

³⁵ Mwia tuto kyo quara riero Iesusiva mwi vaisira puaama kyero mwianra tiqaro, Mwatani mwataatai nraaqiarara e quataa mwivavaveve tira hiaro? tiro.

³⁶ Tuvaro mwi vaisiva kyapara hiro tiqaro, Nronrao, mwiva ta vaisivave iho? E ni timwa mpiraqena nte mwianra quataave qiankye, tiro.

³⁷ Tuvaro Iesusiva mwia timwa mwinro tiqaro, E taqe variara vaisiva, nte mwaa mwivama iara ti varuquo, tiro.

³⁸ Mwitaa tuvaro mwiva tiqaro, Nronrao, quataama e mwivave, tiro. Timwa kyero mwiva Iesusira vuqaa tori kyauru raviro mwia qamwata mwatero varura.

³⁹ Mwitaa huvaro Iesusiva tiqaro, Nte nraakye qora tukya hirera mwatani tumuvave. Vu qipa vihua qaiqaa taqaate tina, tumuvave. Qati taqe varihua su qipa quarive tina, tumuvave, tiro.

⁴⁰ Mwitaa tuvata Parisi vaisinramwuvanto mwi quara rieta Iesusira kyapara hita tiqata, Tiri tivuvatave qipa viho? tita.

⁴¹ Tuvaro Iesusiva mwihua timwa nyinro tiqaro, Nkyi su qipa vihata variahua varivarovauma hia nkyiqa quavanto vahiananrove. Nkye ni okyara hia ntapihi kye taqaraitita, nkye tiqata, Tire Kotira okyara taqaunanrave, ti variarave. Mwitaa ti variarara tiro, mwia kyaara nkyiqa qua vahirove, tiro. Iesusiva mwitaa turama.

10

Iesusiva sipisipiqaan ntumwa kyero tura

¹ Iesusiva mpo quaqaa ntumwa kyero timwa nyinro tiqaro, Nte quataa qua qianinra riaate. Vaisi mpovanto sipisipi vataa tutukyaraqi virero hia gesana vera ntaraitiro, tutukya mpona mwaati ntero vi vari vaisiva mwi vaisiva mpuara uti vaisivave, mpohua riqaro mwihuani mpuara vare vari vaisivama variho.

² Vaisi mpovanto sipisipi gesana vera nteqaro vi variva, mwi vaisiva quataa sipisipi qovama variho. ³ Qesaqaa vaimwanraanra ntaqikyi vari vaisiva mwia taqero qio qesa qatua mwataiharo mwiva nai sipisipiara aakyara nteqaro nai sipisipi nrutu ntamwaqiro vihata mwia sipisip-inramwuvanto mwia qua ntapihi riaavarao mwihuana sitero mwaaqani virave.

⁴ Mwiva mwaaqani nai sipisipi uro kyero mwiva nraante vuni vi varihata mwia sipisipinramwuvanto nkyiari sora qua ntapihi kyeta rieqatarata tita, mwia vataqita vi variarave.

⁵ Mwia sipisipinramwuvanto hia mpo vaisi vataqita vivarave. Mwihuana mpo vaisi qua hia ntapihi kyeta rieqatarata tita, mwihuana mwia nraatu aatu hiqata aatu vivarave, tiro.

⁶ Iesusiva mwitaa timwa kyero sipisipiqaan ntumwa kyero timwa nyuvata mwihuana mwi quara okyara hia ntapihiraitita varura.

Iesusiva nte kyuqema kyena sipisipiqaan ntaqikyuvave tura

⁷ Hia ntapihuvaro Iesusiva qaiqaa timwa nyinro tiqaro, Nte quataama tuqo. Nte sipisipi mwihuana gesavantomava varuqo. ⁸ Ni puni nria vaisihuana mwihuana mpuara utuahuave, mpohua riqata mwihuani mpuara vare variahua variavata sipisipianto hia mwihuana qua riaarave.

⁹ Utaqi qua qesava ntema mwi qesava varuqo. Niqaamatero nrirtaraani vaisira ni kova mwia vitaananrove. Niqaamatero tumitare nritare hiariva qioma kyara puaama kyero nraananrove.

¹⁰ Mpuara varai vaisiva mpuara vareqaro sipisipi ru taiqa kyarero nrinrave. Nte sipisipiara rieqanama sipisipi mwihua qati variqita viqatama kyuqema kyeta variate tina, nte nruvave.

¹¹ Nte sipisipi qova kyuqevave. Sipisipi qova kyuqeva variqaro nai sipisipi rukyevorave tiqaro antuaqiro viro kyai nte mwihuara rieqana qutu quankye timwa kyero qutirave.

¹² Mpowanto hia sipisipi qova, mwiva qati kyaiqa vaisivanto variqaro taqaiharo qaakyau vairivanto nrihanro mwiva aatu hiqaro qaqira kyero hiantero viharo qaakyau vairivanto sipisipi rukyero hini ru sata kyaihata mwihua nkyiariara nkyiariara mpona mpona quarave.
¹³ Mwia kyaiqa vaisivanto qati kyaiqa vaisivanto variqarora tiro, mwiva hia sipisipiara nronraqama kyero riaratiro, aatu virave.

¹⁴ Nte sipisipi qova kyuqeva variqana nte ntena sipisipi ntapihi kyauqata ni sipisipinramwuvanto nivata ntapihi kyeta taqaarave.

¹⁵ Mwia votima kyero ni kova ni ntapihi kyaihana ntevata mwia ntapihi kyaurave. Qio ni sipisipi rukyevorave tina, nte mwihuara rieqana qutu virerave.

¹⁶ Sipisipi mponramwu mwihua hia mwaa utaraqi varihua mwihuavata ni sipisipive. Mwihua ni qua riaivae nte mwihua sitaqina uro kyaarita ni sipisipi hini mwihuavata kuaaqi varivarave. Mwihua kuaaqi varivae nte mwihua sova kuaiqavanto nraahu varianinrave.

¹⁷ Nte mwihuara rieqana qutu vina qaiqaa qati siquaninrave. Nte mwitaa hianinranra tiro, ni kora mwutukyavanto nianra vaiho. ¹⁸ Nte hia qiove qiariro mpovanto hiama qio ni rukyaananrove. Nte ntena qutu quataa hiraqena qutu quaninrave. Nte qutu quani okyararave, nte qaiqaa qati siquani okyararave, nina kyaiqa nraahuma vaiho. Ni kova nianra mwitaa mwitaa hiante ti quara, nte mwi quara vararerave, tiro.

¹⁹ Mwitaa tuvata Iutaa vaisi nronranramwuvanto mwi quara rieta utaqaas ntainra vita hininramwu mpo qua tuvata hininramwuvanto mpo qua tura.

²⁰ Airivanto tiqata, Ueravanto mwiaqi variharo mwitaa tiho, Mwiva ueraqama viho. Nanraqamave nkye mwia qua riaavo? Hia mwia qua riaate, tuvata ²¹ mponramwuvanto tiqata, Qaqao, ueraqa hiari vaisiva hiama qio mwi quara qiananrove. Ueravanto hiama qio vu qipa quani vaisira ntapaira kyaananrove, tita. Mwitaa tura.

Iutaa vaisi nronranramwuvanto qaiqaa Iesusira ru kyarerata uti varura

²² Ierusaremini omwata mpo nro entava nri ntora. Kotira nraamwu qamwata mwato omwatava vahuvaro huarivanto hia nronraqama kyero ite varu entaraqaa mwi omwatara nronra.

²³ Mwi entaraqaa Iesusiva Kotira nraamwu nronraqi variqaro mpo rumuqi mwia nrutu Soromoninra rumuqi nrohi varuvata

²⁴ Iutaa vaisi nronranramwuvanto mwiqi ntuvaantuama vita Iesusirara tiqatama, E mpo qua vaakya tiri timwa timwiataarave. Taireve tiri timwa timwinanrave? E mesaiaavanto varirera, vutu kyera timwa timwinraqe tire riaare, tita.

²⁵ Tuvaro Iesusiva tiqaro, Nte vaakya nkyi timwa nyuqata nkye hia ni quara qutaa quave qiao. Ni kova ni nronraqama kyaihana nte mwia kyaiqa vare varurave. Qio nte varau kyaiqava ni okyarara ntapihima ti variho. Nkye ni kyaiqa taqaarara rieqata ni okyarara ntapihiataarave.

²⁶ Nkye hia ni sipisipi variqatara tita, nkye hia ni quara qutaave tivarave. ²⁷ Nte ntene sipisipi ntapihi kyaurave. Mwihua ni qua rieqatama ni pataqita nrohi varivarave. ²⁸ Nte ekyaa enta qati variqi vira nyianrita mwihua hia qutu vivarave. Hiama mpovanto ni kyauquqitairo ni sipisipi ntavihi kyero varaananrove.

²⁹ Ni kova ni sipisipi mpitaiva, mwiva peqavanto ekyaa inraikya nraataraiva variqaro ni sipisipiqa ntaqiyi variharora tiro, hia mpovanto mwia kyauquqitairo qio ntavihi kye varaananrove.

³⁰ Ntevata ni kovavata kuaikuvantoma varuro, tiro.

³¹ Jesusiva mwitaa tuvata Iutaa vaisi nronranramwuvanto mwia ru kyaare tita, ori tu varovaro ³² Iesusiva tiqaro, Nte ni kora kyuqe kyaiqa, mpo kyaiqa mpo kyaiqa nkyi nyaamwutauqata nanra kyaiqa varaura kyaarave nkye niqaa ori tuto kyarerata uti variavo? tiro.

³³ Tuvata Iutaa vaisi nronranramwuvanto tiqata, Tire hia i kyaiqa kyuqera kyaara i ru kyarerave. E Kotirara qora qua qiaro. E qati vaisivanto variqarama Kotikyantiri kuaaqaa varirera uti variaro. Mwia kyaarama tire ori vara kyeta i ru kyarerave, tita.

³⁴ Mwihua mwitaa tuvaro Iesusiva tiqaro, Nkye Kotira mpuku vataaraqi qua mpo qara ntumwa tova vaiho. Nkye hiave mwi quara taqaavo? Kotiva vaisi mpo uhuara mwitaama tiro: Nkye mwanriqvantove, turave.

³⁵ Tire ntapihi kyauraro Kotira qua hia unra qua vahirave. Kotiva nai qua tu vaisihua qati qumina vaisiara mwanriqvantove turave.

³⁶ Qio Kotiva ni mwatama kyero ni titaihana nte mwatani tumu variqanama nkyiara nte mwanriqa Kotira mwaqave tuqata nkye tiqata, Kotirara qora qua qiaro, qiao.

³⁷ Nte hia ntene kora kyaiqa varaaritavauma nkye hia nianra qutaa mwivave tivarave. Nte ntene kora kyaiqama vare varuqo.

³⁸ Nkye hia nianra nronraqama kyeta riaivera, nkye nte kyaiqa vare varianinranra nronraqama kyeta rieqatama nianra qutaa mwivave qiate. Nkye mwitaa tivaro nkyi su nyaato ntapihirata nkye ni kova niqi varirara ntapihivarave. Nte mwiaqi varianinranra nkye ntapihivarave, tiro.

³⁹ Mwitaa tuvata mwihua qaiqaa mwia karavu hirera uti varuvaro Iesusiva veva ntero viro.

⁴⁰ Veva ntero vuva uro Iotaani nramanri hini tokyani Ioniva taura variqaro nramanri nyunani uro varura. ⁴¹ Varuvata airi nraakyne qoravanto mwiva varunani nri nteta tiqata, Ioniva hia nronra kyaiqa varova variqaro Iesusirara tiri timwa timwunrave. Qio tire taqauraro Ioniva qutaa qua mwaa vaisirara timwa timwunrave, tita. ⁴² Mwitaa timwa kyeta mwini varuhua airivanto Iesusirara qutaa mwivave tura.

11

Rasarusiva qutu vura

¹ Vaisi mpovanto mwia nrutu Rasarusiva Vetaaninyaava nronraqama kyero nriqa vuvaro varuvata mwia nruratana Mariaavavata Mataavavata mwini varura.

² Mariaava vahamwenra kyuqera Iesusiraqaa qu mwatero nai qiata kyaahiqotairo mwia kyuqu nruka mwataariva varura.

Mwi nrubre nrakyetana variqata taqovaro mwihua sakaava nriqa vuvaro varuvata ³ mwitanahua vaisi mpo titeta Iesusirara uro mwitaama qianta tita, Nronrao, i mwutukya nti vaisiva nronraqama kyero nriqa viharo variho qianta, tita.

⁴ Mwitanahua mwitaa timwa kyeta titovaro vevani uto timwa mwavarso Iesusiva mwi quara riero tiqaro, Rasarusiva nronraqama kyero nriqa viharo variho. Qio mwiva hiama qutu quananrove. Nkye Kotira kepuuya taqaate tiro, mwia nriqa viharo variho. Ni Kotira mwaaku ni peqa okyara taqaate tiro, mwia nriqa viho, tiro.

⁵ Iesusiva Mataaararavata mwia nrunranravata Rasarusiraravata mpoqama kyero mwutukya ntuvu variqaro ⁶ mwi quara rierovata hia qamwanrama viraitiro, qaqlira kyero taara entavata mwini varura.

⁷ Vari kyero mwiaqatairo nai nraaqiaranramwuanra tiqaro, Qio varaivaqenramwu tumu ntante Iutiaani quare, tiro.

⁸ Tuvata mwia nraaqiaranramwuvanto qaqlira tita, Mwaanra ti variarao, nanauma Iutaa vaisi nronranramwuvanto ori vara kyeta i ru kyarerata uturave. E qaiqaa mwini tumu ntantera virerarave hiaro? tita.

⁹ Tuvaro Iesusiva tiqaro, Mpo enta mpo enta huarivanto ihera qio itairave. Vaisivanto qaatairaqaa nrohi variva huarivanto itairaqua nrohiqaro aanra qio taqevaro hia huntavaivaimaqiro kyaamwu ntirave. ¹⁰ Huarivanto hia itaiharo entaqi nrohi variva huntavaivaimaqiro kyaamwu nti varirave, tiro.

¹¹ Mwitaa timwa kyero Iesusiva qaiqaa tiqaro, Tiri toti Rasarusiva vaitama viho. Nte uro mwia vaurama kyarerave, tiro.

¹² Mwitaa tuvata mwia nraaqiaranramwu tiqata, Nronrao, mwiva qati vaite varirera, mwiva qioqaa hiananrove, tita.

¹³ Mwitaa timwa kyeta mwihua hia ntapihuvaro Iesusiva mwi quaraqua ntumwa kyero Rasarusiva qutu vurara tura. Mwihua tiqata, Iesusiva Rasarusirara qati vaitairarama tiho, tita.

¹⁴ Mwitaama rieqata varuvaro Iesusiva vutu kyero timwa nyinro tiqaro, Rasarusiva qutuma viho. ¹⁵ Qio nte nkyiara rieqanama nkye nianra qutaa mwivave qiate tina, nte Rasarusira hia qamwanrama uro taqaurara qamwateqama varuquo. Qio varaivaqenramwu mwiva qutu vinani quare, tiro.

¹⁶ Tuvaro mwia nraaqiara mpovanto Tomaasiva, mwia mpo nrutu Kaapiva, mwiva nai hena vaisinramwuanra tiqaro, Qio varaivaqenramwu mwaanra ti vari vaisiravata quare. Iutaa nronranramwuvanto mwia ru kyaivaqe tirenramwuvata mwia vatama kyeta qutu quare, tiro.

Nraakye qora qutu quahua qati vara sivuma kye varuva nte mwaa mwivave, tura

¹⁷ Tuvaro Iesusiva vuva uro ntero riovata Rasarusira quntamwa tovaro erahiamuaantema enta nritarora.

¹⁸ Vetaani Ierusaremi qaumato 3 kiromitaa votima mwiaqatairo vahuvaro ¹⁹ Ierusalemisaita mwi mwatanaahua airivanto Mariaaravata Mataaaravata mwutukya qihakayama nyateqata Rasarusirara ntatarerata nrunra.

²⁰ Nri varuvaro Mataava riovvaro Jesusivavata mwisairo aanrani nri varuvaro mwiva Jesusira hunt kyarero viqaro Mariaara nraamwuqi kyero vuva uro ntero ²¹ Jesusirara tiqaro, Nronrao, e mwaini variaratri, ni pakyava hiama qutu vitirio. ²² Qio mate e Kotirara mpo inraikya mpo inraikyara nyaanru tiraro Kotiva mwi inraikyara qioma i mwiananrove. Nte mwia ntapihi kyauquo, tiro.

²³ Tuvaro Jesusiva mwia timwa mwirro tiqaro, I vakyaava qatima siquananrove, tiro.

²⁴ Tuvaro Mataava tiqaro, Qio ekyaara entaqaa mwiva ekyaa nraakye qora kyapata siquananrove. Nte mwia ntapihi kyauquo, tiro.

²⁵ Tuvaro Jesusiva tiqaro, Nraakye qora qutu quahua qati vara sivuma kye varuva, nte mwaa mwivave. Nraakye qora qati variqi vi varia inraikyara nyi varuva nte mwaa mwivave. Nianra quataa mwivave qiariva qutu viro mwiqitairo qati variqiro quananrove.

²⁶ Qati variqiro viqaro nianra quataa mwivave qiariva hiama qutu quananrove. E mwianra quataaveve tira hiaro? tiro.

²⁷ Tuvaro Mataava tiqaro, Quataama tira hiaro. Mesaiaa Kotira maaqvanto mwatani tuminrenra hiarava, e quataa mwivama hiaro, tiro.

Jesusiva Rasarusirara ntatora

²⁸ Mwitaa timwa kyero Mataava nrumu ntantero uro nai nrunra tirema kyero timwa mwirro tiqaro, Mwaanra ti vari vaisiva nri ntaiho. Mwiva iara kyapara iho, tiro. ²⁹ Tuvaro Mariaava mwi quara riero siviro hiantero uro Jesusira hunt kyarero viro.

³⁰ Jesusiva vaakya Mataava uro qua mwantonani variqaro hia mwatukyani nri ntovaro ³¹ Mariaava mwia huntarero vuvata Iutaa nraakye qora mwia mwutukya qihakayama mwatarerata nruhua taqovaro Mariaava nraamwuqitairo hiantero vuvata mwihua tiqata, Qio mwia quntamwa taanani ntatareraro virerove, timwa kyeta mwihuvata sivita Mariaara vata vareta vura.

³² Mwihua Mariaara vata vareta vuvvaro Mariaava vuva Jesusiva hunani uro ntero Jesusira taqero uro mwia vuqaa tumu ntiro variro tiqaro, Nronrao, e variaratri, hiama ni pakyava qutu vitirio, tiro.

³³ Tuvaro Jesusiva taqovaro mwiva ntate varuvata Iutaa nraakye qora Mariaaravata nruhua mwihuavata ntate varuvaro Jesusira mwutukyavanto qoraqama kyero nraamwunruqa tovaro mwiva po kye tiro tiqaro, ³⁴ Mwia taraqive quntamwa teta hiavo? tuvata mwihua tiqata, E nrinra uro taqaante, tuvaro ³⁵ Jesusiva ntate varura.

³⁶ Ntate varuvata Iutaa nraakye qoravanto tiqata, Qio taqaate. Mwiva mpoqama kyero Rasarusirara mwutukya ntiharo variho, tita.

³⁷ Tuvata mponramwuvanto tiqata, Mwiva vu qipa vi vaisiravata qio ntapairi kye varivave. Jesusiva mwaini varitirio, Rasarusiva qutuve vitirio, hiave qutu vitirio? tita.

Jesusiva Rasarusira sivuma kyora

³⁸ Tuvaro Jesusira qaiqaa ua huvaro mwiva mwia quntamwa tonani vura. Mwihua ori vaurutoraqi Rasarusira veta vateta ori mpo vara kyeta quesana tita torara tiro, Jesusiva tiqaro, ³⁹ Ori mwia qatinani vara kyaate, tuvaro Mataava qutu vu vaisira nrunravanto qaqao tiro, Mwia quntamwa taavaro erahiamuaantema enta nritaraiharo ntera viva mwuntama quananrove, tiro.

⁴⁰ Tuvaro Iesusiva Mataarara tiqaro, Nte vaakya i timwa mwu quarara riaante. E nianra qutaa mwivave tirera, e Kotira peqa taqenanrave turave. Hiave nte vaakya iara mwitaa tina huqo? tiro.

⁴¹ Tuvata mwihua ori qatinani venta kyovaro Iesusiva virini taqero tiqaro, Ko, e nte tu quara rie variananra nte mwianra kyuqeve tuqo.

⁴² E ekyaa enta ni qua rie variananra nte ntapihi kyaurave. E ni titaananranra nraakyе qoravanto ntapihiate tina, nte mwihuara rieqanama iara aakyara tuqo, tiro.

⁴³ Iesusiva mwitaa timwa kyero mwiva aakyara ntero tiqaro, Rasaruso, sivira veva ntaante, tuvaro ⁴⁴Rasarusiva qutu vuva qati siviro mwia kyuqu kyaauqu ququtama teta mwia qiatavata tavunaqo qapuqamatova mwiqitairo veva ntero. Veva ntovaro Iesusiva mwihua timwa nyinro tiqaro, Mwia huvantu kyaivaro qati quarive, tura.

Iutaa nronranramwuvanto Jesusira ru kye quara tura

(Matiu 26:1-5; Maaki 14:1-2; Ruku 22:1-2)

⁴⁵ Tuvata Iutaa nraakyе qora airavento Mariaara taqarerata nruhua mwi kyaiqara taqeta Iesusiva qio qutaa mwivave, tita.

⁴⁶ Tuvata mponramwuvanto qaqira kyeta Iesusiva mwi kyaiqara varorara uro Parisi vaisinramwu timwa nyuvata ⁴⁷Parisi vaisinramwuvata, Kotira kyaiqa vara mwate varu vaisihua mwihua nronra vaisinramwuvata, mwihua nkyiari kaanasori vaisi kyapata ntuvantuuma vita tiqata, Mwi vaisiva mpo kyaiqa mpo kyaiqa nronra kyaiqa vare variho. Qikye, tire mwia nataamave kyaananrave? ⁴⁸Tire mwia qati kyaarerera, mwiva mwitaamaqiro virata ekyaa nraakyе qora mwianra qutaa mwivave tivarave. Mwihua mwitaa tivata tiriqaa ntaqikyi variahua Romenivento tiri ntaqiqata Kotira nraamwu ntapairi kyeta tiri nraakyе qora ekyaa ru taiqa kyevorave, tita.

⁴⁹ Tuvaro mwi vaisinramwuhuaqitairo mpovanto mwia nrutu Kaiapaasiva siviro. Kaiapaasira mwia nronraqama kyovaro mwi ihiraqi Kotira kyaiqa vara mwate varu vaisihuaqaa ntaqikyiqaro vunyaa vaisivento varuva, mwiva siviro tiqaro, Hia nkye vu nraatovata vahihuave. ⁵⁰Romeni mwatanaahua tiri ekyaa ru taiqa kyevorave. Tiri kyaahaqa hirero vaisi kuaiqiyavanto nraahu qutu viraro kyuqe hiananrove, tiro.

⁵¹ Kaiapaasiva mwi quara tiqaro nte ntena nraato tukyena tuqo, tiro. Mwiva hia ntapihi kyovaro Kotiva mwia kyaahaqa huvaro mwiva Iesusiva Iutaa nraakyе qorara rieqaro qutu quaninranra tura. ⁵²Iesusiva hia Iutaa mwatanaahua nraahu rieqaro qutu quariva varura. Kotira nraaqiara ekyaa mpoqi mpoqi apiqama varihua mwihuavata sita kyero uro kuaaqi ntuvantuuma tarero Iesusiva qutu quariva varura.

⁵³ (Kaiapaasiva tiqaro, Vaisi kuaiqiyavanto tiri Iutaa kyaahaqa hirero qutu viraro kyuqe hiarive, tuvata) mwi entaraqaataita Iutaa nronra vaisinramwuvanto Iesusira rukyerara timwaqita vura. ⁵⁴Mwitaa ti varuvarora tiro, Iesusiva Iutaa mwatani hia qoqaa nrohiraitiro, qaqira kyero uro Eparaimi mwatukya qumina mwata tokyani uro nai nraaqiaranramwu kyapata varura.

⁵⁵ Mwini varuvaro Iutaavanto vekeyahu nyato kyarara omwata nro entava qaumaqa huvata hisai hisaita nraakyе qora verara nronra mwatukya Ierusalemini nraahu vura. Mwini uro variqata nronra enta mwia vekeya variqata mwihua nkyiari mwaanra qua rieqata nramanri ntumwa kyeta tuapakyaara hiqama kyeta varura.

56 Mwihua mwini variqata Iesusirara aitutumaqita nrohiqata uro Kotira nraamwu nronra nraamwuqi ntuvantuama vita nai kyapara hi nai kyapara hita tiqata, Iesusiva qiove nrumu omwata nraananrove? Mwiva aatu hiqaro hiave nriananrove? tita.

57 Mwitaa ti varuvata Parisi vaisinramwuvantovata, Kotira kyaiqa vara mwate varu vaisihua mwihua nronranramwuvantovata, mwihua nraakye qora timwa nyita tiqata, Nkye taqaivaro Iesusiva nrinrenra nkye nrumu tiri timwa timwivaque tire mwia rupaqi karavuqi kyaare, tura.

12

*Mariaava Iesusiraqaa mwunta vu vahamwenranra qu mwatora
(Matiu 26:6-13; Maaki 14:3-9)*

¹ Vekyahu nyato kyarara omwata nro entava qaumaqa huvaro 6 entanramwu qati vahuvuaro Iesusiva qaiqaa Vetaani mwini Rasarusiva varunani vura. Rasarusira mwia haaru qutu vura Iesusiva qaiqaa qati sivuma kyo vaisiva varura.

² Mwini vuvata mwi mwatanaahua Iesusirani kyara uta mwatovaro Mataava mwi kyarara varaqi qaro uro nyuvaro Rasarusiva Iesusikyan-tiri kyara tainta mwia tataaqa mwatakya viro varura.

³ Varuvaro Mariaava taqu mpo varero nrunra. Mwi taquraqiqi nronra munima kyo vahamwenranra mwia nrutu *naanti* vahuvuaro Mariaava mwi taqura varero mwi vahamwenranra Iesusira kyuquqaa qu mwatero mwiaqatairo nai qiata kyaahiqotairo Iesusira kyuqu nruka mwatovaro vahamwenra kyuqe hu mwuntava nraamwu mwia piqa kyora.

⁴ Piqa kyovaro Iesusira nraaqiaranramwuqitairo mpovanto Iutaasi Isikeriotiva Iesusira qovarama kyaariva, mwiva qaqao tiro, ⁵ Mwi vahamwenranra mpohua nyinro munima 300 kinaa vara kyero mwi munimanra vehi nraakye qora nyiataara vaiharoma, qumina i kyuquqaa qu mwatero iho, tiro.

⁶ Iutaasiva hia vehi nraakye qorara riaraitiro, mwiva mpuara vaisivanto variqarora tiro, mwitaa tura. Mwiva Iesusira nraaqiaranramwu munima tuaqa ntaqikiyiqaro mwi tuaraqitairo tuqeta kyeqaro mwiramwuhua munima mpuara vare varura.

⁷ Iutaasiva tiqaro, Munima mwia vehi nraakye qora nyiataara vaiharoma qumina i kyuquqaa qu mwataiho, tuvaro Iesusiva tiqaro, Hia mwi nraakyera antuaante. Mwiva vahamwenra niqaa qu mateqaro ni quntamwa te entarara ni mamanta terama mate variho.

⁸ Vehi nraakye qora mwihua ekyaa entama nkyivata variqita vivarave. Nkye qati entaqaa mwihua qio kyaahaqa hivarave. Nte hiama nkyivata ekyaa enta variqina quaninrave, tiro.

Nronra vaisinramwuvanto Rasarusiravata ru kyarerata uti varura

⁹ Iesusiva mwitaa timwa kyero varuvata Iutaa airivanto riovaro Iesusiva Vetaani mwini varuvata mwihua Iesusiravata Iesusiva qati sivuma kyo vaisira Rasarusiravata taqarerata uto Vetaanini kuaira hita varura.

¹⁰⁻¹¹ Iutaa airivanto Rasarusira qati sivuma kyorara rieqatama nkyiari nronra vaisinramwu qaqlira kyeta uto Iesusirara qutaa mwivave ti varuvata mwia kyaara Kotira kyaiqa vara mwate varu

vaisihua mwihua nronranramwuvanto Rasarusiravata rukye quara ti varura.

*Iesusiva ntonki mwoqaqa mwaari ntero Ierusaremipi vura
(Matiu 21:1-11; Maaki 11:1-11; Ruku 19:28-40)*

¹² Mwia qanranraa nraakye qora airivanto vekyahu nyato kyarara nranrenrata nruhua riovoro Iesusiva Ierusalemianra aanrani nri varura.

¹³ Nri varuvata mwihua mwia qamwata mwatarerata qatokya mwanre voti hora teqa vareta Iesusira huntu kyarerata viqatama mwihua aakyara nteta tiqata,

Kyai mwia nrutu tuaaheraare.

Nronravanto nai nrutuqa nri vari vaisira

kyuqema mwataiho.

(Ihi 118:26)

Tiri Isareriqaa ntaqikyi vaisira

Kotiva kyuqema mwataiho, tita.

¹⁴ Mwihua mwitaa timwaqita vuvaro Iesusiva qaraakya ntonki puaama kyero Kotira mpukuqi tuntema kyero mwia mwoqaqa mwatakyaa viro variro Ierusalemipi viro.

Haaru Kotira mpukuqi mwianra mwitaama tiro:

¹⁵ Saioniqinaahua (Ierusalemipi),

nkye hia aatu hiate.

Taqate, nkyiqa ntaqikyiariiva nriqanroma mwiva

qaraakya ntonki mwoqaqa nri variho, tura.

(Sekaraiaa 9:9)

¹⁶ Mwi quava mpukuqi vahuvata mwi entara Iesusira nraaqiaranramwuvanto hia mwi quara okyara ntapihura. Nraakiara Iesusiva qutu viro qaiqaa sivu entaraqaa mwi quava mwihua nyaatoqi ntumwa vuvata mwihua tiqata, Mwi quava Iesusiva ntonki mwoqaqa Ierusalemini vurara turave, tura.

¹⁷ Iesusiva Rasarusira oriqi quntamwa toraqitairo nraanrama kyero mwia qati vara sivuma kyovata nraakye qora mwini Iesusiravata varuhua mwi kyaiqara taqeta mpohua mpohua timwa nyuvata

¹⁸ mwiaqataita nraakye qora airivanto Iesusiva nronra kyaiqa mwia varorara rieqata Iesusira uto huntu kyora.

¹⁹ Mwihua Iesusira qamwata mwatarerata vuvata Parisi vaisinramwu nai timwa mwi nai timwa mwi hita tiqata, Qio taqate. Tire hiama qio mpo qara hiara aanrava vaiho. Ekyahua mwia nraahuma vataqita vi variavo, tura.

Kirikiqinaahua mponramwuvanto Iesusira uro taqora

²⁰ Kiriki mponramwuvanto (mwihua Iutaa mwaanra qua rihua) mwihuvata mwi omwatara nreqatama Kotira nrutu tuaaherarerata Ierusalemini uro varura.

²¹ Uro variqata mwihua Iesusira nraaqiara mpo Piripira Vetasaitaa mwatukya Karirinyaanranra tiqata, Tiri vaisio, tire Iesusira taqarerave, tuvaro ²² Piripiva uro Entururavata timwa mwinro mwiva vatama kyero uro Iesusira timwa mwunra.

²³ Timwa mwuvaro Iesusiva tiqaro, Nte mwatani mwatatai nraaqiaravave. Ni nutu nronraqama quari entava nri ntaiho.

²⁴ Nte qua qianinra riaate. Uiti uru hia mwataqi vara tutairaro uiti uru mwiqiava nanrianraa vahiananrove. Uiti uru mwataqi vara tutairaro ntuko hiro turu vera kyairaro mwiaqatairo uru mwiva taiqa

quan'anrove. Uru mwiva taiqa viraro uiti mwiva qupiqevaro airi tamwa riaaananrove.

²⁵ Qio vaisi mpovanto mwaa mwataraqaa nai qati variqiro quaninranra nraahu nronraqama kyero riemwaqiro quariva, mwiva ekyarama qutu quan'anrove. Vaisi mpovanto hia nai mwaa mwataraqaa qati variqiro quaninranra nronraqama kyero riemwaqiro quariva, mwi vaisiva ekyaa enta qatima variqiro quan'anrove.

²⁶ Tahuave ni kyaiqa varaataa hiarihua, mwihua qati varivorave. Mwi vaisihua ni pataqita nriate. Mwihua mwitaa hiqata nte varianinrani mwihuavata varivarave. Mwihua mwitaama kyeta ni kyaiqa vara mate varivaro ni kova mwihua nyutu nronraqama kyaananrove.

Iesusiva nai qutu quaninranra tura

²⁷ Qio mwaa entara ni mutukya uaqia ihana varugo. Ntena korara nanra quave qianinrave? Ko, mwi entava nri ntaankyora mwi entara qaqlira kyaante. Mwitaave Kotirara qianinrave? Qaqao, nte hia mwitaa tirerave. Nte mwi entarara rieqana tumuvave. Mwi entaraqaa nte atura ntumwaqina quankye timwa kyena tumuvave.

²⁸ Ko, e ena nrutu nronraqama kyaante, tiro. Iesusiva mwitaa tuvaro nyaamwusairo quavanto tiqaro, Nte ntena nutu nronraqama kyauqo. Qaiqaavata nronraqama kyarerave, tiro.

²⁹ Tuvata nraakye qora ntuvantuama vita mwini sivita varuhua mwi quara rieta tiqata, Nyaanruva nruqua tiho, tuvata hini uhua tiqata, Qaqao, nyaamwunyaa vaisivanto mwiavata qua tiho, tita.

³⁰ Tuvaro Iesusiva tiqaro, Hia mwiva nianra rieqarovauma qua tiho. Mwiva nkyiara rieqaroma qua tiho. ³¹ Qio mwaa entara mwatani varihua ko qiani entarave. Mwaa entara mwatani variahuaqaa ntaqikyi varira Saataaninra peqa ntuvuraa kyaani entarave. ³² Mwatasaita ni tuaahera kyaivage nte variqana ekyaa nraakye qora ntanrau kyaarita mwihua nte hianinrani nraahu nrivarave, tiro. ³³ Iesusiva mwi quara tiqaro nai qutu quaninranra timwa nyunra.

³⁴ Mwitaa tuvata mwini ntuvantuama vuhua qaqao tita, Kotira mpukuqi qara ntumwa tova tiqaro, Kotira kepukya vaisi mesaiaavanto ekyaa enta qati variqiro quan'anrove, turave. Nanraqamave e tiqara, Ni mwatani mwatatai nraaqiarara tuaahera kyevarave, qiaro? (E ena qutu vinanranra qiana quara hia ntapihuro.) E tiqara, Ni mwatani mwatatai nraaqiaravave, qiananrave. E ta vaisivave hiaro? tita.

³⁵ Tuvaro Iesusiva tiqaro, Pataqia omwavanto nkyi kyapata variqaro itamwaqiro quan'anrove. Kyokiraqi nrohiva hia nai vi aanranra ntapihirara tita, nkye kyokira ruquankyo tita omwavanto qati ite variqana entaraqaa nrohiqata variate. ³⁶ Omwavanto qati vahiani entaraqaa nkye mwi omwanranra qutaa mwivave timwa kyeta, mwianra riemwaqiqi viqatama nrohiate. Mwitaa tiqatama nkye omwa nraaqiara variqatama nkyevata omwavanto itaintema kyeta itamwaqita vivarave, tiro.

Iesusiva mwi quara timwa kyero mwiaqatairo uro hia mwihua suqaa variraitiro, uqeta varura.

Iutaavanto Iesusirara hia quitaave tura

³⁷ Iesusiva mwihua suqaa variqaro nronra kyaiqa varovata mwihua taqetavata mwihua qaqira kyeta hia mwianra qutaa mwivave tuvarora

tiro, ³⁸ mwi entara Aisaiaava haaru tu quava quttaa vahura. Haaru Kotiva vaisi mpo Aisaiaara kyaahaqa huvaro Aisaiaava poropeti vaisivanto variqaro qumina vakya mwaa quara vutu kyero tiqaro, Nronrao, tavave tiri quara qutaave tiho?

Hia mpovantovata qutaave tirave.

Nronravanto nronra kyaiqa vara kyaiharo tavave mwia kyaiqa ntapihi taqaiho?

Hia mpovantovata ntapihi kyero taqaiho, tura. *(Aisaiaa 53:1)*

³⁹ Aisaiaava mwitaa turara tita, mwihua hia Iesusirara quttaa mwivave tura. Aisaiaava qaiqaa mesaia mwianiara tiqaro,

⁴⁰ Mwi vaisihua uaquia hi aanranra qaqira kyeta nianra tiri kyaahaqa hiante tivorave timwa kyero, Kotiva mwihua su nyaato tita kyaihata

mwihua hia vuqotaita qio taqeta, mwihua hia nraatoqotaita qio riaavo, tura. *(Aisaiaa 6:10)*

⁴¹ Aisaiaava haaru variqaro Iesusira peqa okyara taqebarora tiro, mwiva mwianra qua timwa nyunra.

⁴² Mwi entara Iutaa nronra vaisinramwuqitaita mponramwuvanto tiqata, Qutaama Iesusiva mwivave, tita. Mwihua mwitaa tiqata mwihua Parisi vaisi nyaatu aatu hita qaqira kyeta hia qoqaa variqata mwi quara tita. Mwaanra nraamwuqitaita veva nteta quate tivorave tita, hia mwihua qoqaa variqata mwi quara tura.

⁴³ Qati vaisivanto qamwata nyaterara nraahu mwihua nronraqama kyeta rieqatama hia Kotiva qamwata nyataaninranra nronraqama kyeta riora. Mwihua mwianra nraahu riohuara tita, mwihua hia qoqaa Iesusirara quttaa mwivave tura.

Iesusiva tu quava vaisi ko qiananrove tura

⁴⁴ Iesusiva paatiro timwa nyinro tiqaro, Nianra quttaa mwivave qiariva hiama nianra nraahu qutaave qiananrove. Mwiva ni titairaravatama qutaave qiananrove.

⁴⁵ Vaisivanto ni taqebarora ni titairavatama taqaananrove.

⁴⁶ Nianra quttaa mwivave qiariva kyokiraqi nrohiankyo tina, nte omwa votima kyena itamwaqina virera mwatani tumuvave.

⁴⁷ Nte hia mwatani varihuaqua qua vatarerana tumuvave. Mwatani varihua kyuqema variate tina, nte tumuvave. Ni qua riero nteqa kyaariva variraqe hia ntevauma mwiaqaa qua vataaninrave.

⁴⁸ Ni qoririma mataani vaisiraqaave, ni qua nteqa kyaani vaisir-aqaave, hiama nte qua vataaninrave. Nte timwa taani quava, mwivama ekyaaara entaqaa variqaro mwiaqaa qua vataananrove.

⁴⁹ Nte hia ntene nraato tukyenavauma qua nkyi timwa nyuqo. Ni kova mwitaa mwitaa qianta timwa kyero ni titaihana nte mwia qua nkyi timwa nyuqo.

⁵⁰ Nte ntapihi kyaauqaro ni kora qua riaariva ekyaa enta qati variqiro quananrove. Qio ni kova mwitaa mwitaa qianta ti quara, nte mwi quara nkyi timwa nyuqo, tiro. Iesusiva mwitaa tura.

13

Iesusiva nai nraaqiaranramwu kyuqu hiqama nyatora

¹ Vekyahu nyato kyarara omwata nro entava kuua enta nraahu qati vahuvaro Jesusiva variqaro ntapihi kyovaro nai mwata mwaini kyero tumu ntantero nai qova varinani quari entava qaumato vahura. Mwitaa huvaro Jesusiva variqaro nai huhua mwatanu varuhuara mpoqama kyero mwutukya vahuvaro mwihuara rieqaro varura. Mwiva mwihuara mwutukya vahuvu qati nraahu vahiqiro vuvaro uro qutu vura.

² Entama vuvaro Jesusiva nai nraaqiaranramwu kyapata kyara nre varuvaro mwia nraaqiara mpovanto Iutaasi Isikeriotiva Saimoninra mwaaquvanto varuvaro Saataaniva Jesusira qovarama kyaante tiro, Iutaasira mwia nraatoqi qora qua vatovaro Iutaasiva Saataaninra qua riora.

³ Riero varuvaro Kotiva ekyaa inraikya Jesusira kyauquqi vatora Jesusira vu nraatoqi vahuvaro mwianra ntapihi kyero. Jesusiva Kotiva hunasairo tumuva qaiqaa Kotiva hunani quaninra mwianravata mwiva ntapihi kyora.

⁴ Mwiaqaatairo mwiva kyara nro taintaraqaatairo siviro verato ututo tuavaaqara ntahuku kyero vatero tauri tavaarana rupatero uro ⁵ tanuqi nramanri rauru kyero varero uro nai nraaqiaranramwu kyuqu hiqama nyatero tauri tavaarana rupatoraqotairo aahara tu nyatero.

⁶ Mwitaamaqiro viro Saimoni Pitaava hunani nri ntovaro Pitaava qaqao tiro, Nronrao, e ni kyuquivatave hiqama matarera uti variaro? tuvaro ⁷ Jesusiva tiqaro, Mate nte mwaa kyaiqara varaura e hia ntapihiaro. Nraakiara mwianra qio ntapihinanrave, tiro.

⁸ Tuvaro Pitaava tiqaro, Qaqao, e nronra vaisivanto variqara haunri mwitaa hi kyaiqara ni vara materavaare. E hiama ni kyuqu qio hiqenanrave, tiro.

Tuvaro Jesusiva tiqaro, Hia nte i kyuqu hiqama mwataankyera, e hiama ni nraaqiara varinanrave, tiro ⁹ Mwitaa tuvaro Saimoni Pitaava tiqaro, Nronrao, mwitaa hirara e hia ni kyuqu nraahu hiqama mataante. Ni kyauqvata ni qiatavata hiqama mataante, tiro.

¹⁰ Tuvaro Jesusiva tiqaro, Nramanri ntumwa taariva hiama qumina qaiqaa ntuananrove. Mwiva nai kyuqu nraahuma hiqananrove, tiro. Nkye ekyaa nramanri ntumwa kye kyuqema variavaro kuaikuvanto nraahu hia kyuqema variho, tiro.

¹¹ Jesusiva nai nraaqiara mpovanto mwia qovarama kyaaninra ntapihi kyerora tiro, mwiva tiqaro, Nkye ekyaa kyuqema variavaro kuaikuvanto nraahu hia kyuqema variho, tiro.

¹² Mwitaa timwa kyero mwihua kyuqu hiqama nyatero Jesusiva qaiqaa uro nai tuavaaqaa ntahuku kye vatora vara utu varero uro nai varura qoqaraaraqaa mwatakyaa viro variro timwa nyinro tiqaro, Nte mwataaa hi kyaiqara nkyi vara nyataura nkye qio mwianra ntapihitave hiavo?

¹³ Nkye nianra nronra vaisi mwaanra ti variaravave qiarave. Nte mwitaama varurara tita, nkye qiomaa nianra mwitaa tivarave.

¹⁴ Qio nte nkyi nronra vaisi mwaanra ti varuva variqanama nte nkyi mwataaa kyaiqa vara nyateqanama nkyi kyuqu hiqama nyatauqo. Nkyevata variqata nte huntema kyeta nai kyuqu nai kyuqu hiqama nyateqata variate.

¹⁵ Nkye nte hunte hiate tina, nte nkyi mwi kyaiqara nyaamwu tauqo. ¹⁶ Nte qutaa qianinra nkye riaate. Kyaiqa vaisivanto hia nai

nronra vaisi nraatara kyairave. Mpo inrakyara titaiharo vi vaisiva hia nai titaira mwia nraatara kyairave. ¹⁷ Nkye mwi quara okyara ntapihi kyeta rieta mwi kyaiqara mwitaama kye varaqi vivera, nkye qamwateqatama variqi vivarave.

¹⁸ Qio hia nte nkyi ekyaahuara tuqo. Nte ntena mwatama tau nraaqiarahua qio ntapihi taqaure. Nte mwihua okyara ntapihi kyaurave. Haaru Kotira mpukuqi qua mpo qara ntumwa tova mate qutaa mwivauma vahiananrove. Mwi quava mwitaama tiro:

Vaisi mpovanto nivatama kyero variqaro
ni kyara nrenro mwiaqaatairo tuqasaa viro
ni qoraqama mataananrove, turave.

(Ihi 41:9)

¹⁹ Nkyiqitairo vaisi mpovanto ni qoraqama mataaninranra nte mate nkyi timwa nyi varuqo. Mwiva nraakiara ni qoraqama matairata nkye variqata mate nte timwa nyunranra rieqatama qio nianra mwiva qutaama qati nraahu variqi vivave tivarave.

²⁰ Nte qutaa qianinra nkye riaate. Vaisi mpovanto nte titaanii vaisira qamwata mwateqaro mwiva nivata qamwata mataananrove. Mwiva ni qamwata mateqaro Kotiva ni titairavata qamwata mwataananrove, tiro.

Mpovanto Iesusira nramwutaa kyauquqi kyaaninranra tura
(Matiu 26:20-25; Maaki 14:17-21; Ruku 22:21-23)

²¹ Iesusiva mwitaa timwa kyero varuvaro mwia mwutukyavanto uaquia huvaro mwiva vutu kyero mwihua timwa nyinro tiqaro, Nte qutaa qianinra riaate. Nkyiqitairo mpovanto ni rukyaate tiro, uro timwa nyiananrove, tiro.

²² Mwitaa tuvata mwia nraaqiaranramwuvanto nai taqe nai taqe hita airi nraato tita tiqata, Iesusiva ta vaisirarave tiho? tita.

²³ Mwitaa ti varuvaro mpovanto Iesusira mwutukyavanto mwianra mpoqiaavata vahu vaisiva Iesusira nraaqani varuvaro

²⁴ Saimoni Pitaava mwianra nru nraata kyero tiqaro, E Iesusira ta vaisiva mwitaa hianinra kyapara hiqara taqaante, tuvaro ²⁵ mwi vaisiva Iesusiraqaa uromwi vuntuvi variro Iesusira kyapara hiro tiqaro, Nronrao, mwiva ta vaisivave iho? tiro.

²⁶ Tuvaro Iesusiva mwia timwa mwinro tiqaro, Nte mpereti viti nramanri tanuqi vahiraqi mwaati ntamwa kyena vaisi mpo mwianriva qio mwia mwi vaisivave, tiro. Timwa kyero mpereti viti vara kyero nramanriqi ntamwa kyero Iutaasira viti mwunra.

²⁷ Mpereti viti mwia mwuvaro Iutaasiva mwia varovaro Saataaniva Iutaasira utaqi viqetero varuvaro Iesusiva Iutaasirara tiqaro, Qio hiantera ena vararerina kyaiqara varaante, tiro.

²⁸ Mwitaa tuvata mwia nraaqiara kyara taintaqa varuhuaqitairo hia mpovanto mwi quara okyara ntapihura.

²⁹ Mwihua tiqata, Iutaasiva munimaqaa ntaqikyi vari vaisiva vari-haro Iesusiva hora omwata nraana kyarara varaanteve tiho, mwiva vehi vaisi munima uro nyianteve tiho? tita.

³⁰ Mwihua mwitaa ti varuvaro Iutaasiva Iesusiva mpereti viti mwunra varero mwiaqaatairo veva ntero viro. Entaqi mwiva vurama.

Iesusiva qaraakya qua mwaanra timwa nyunra

³¹ Iutaasiva veva ntero vuvaro Jesusiva tiqaro, Nte mwatani mwatatai nraaqiaravave. Mate ni peqa okyaravanto qovarama viho. Nte Kotira peqa okyara mate qovarama kyaquo.

³² Nte Kotira peqa okyara qovarama kyaankyeria, Kotiva mwiva ni peqa okyaravata qovarama kyaananrove. Mwiva qamwanrama mwitaa hiananrove.

³³ Qikye, ni nraaqiaranramwu tuaavo, nte nkyivata pataqia varikyena quarita nkye nraakiara qumina nianra puua hivarave. Nte Iutaa vaisi nronranramwu timwa nyunteema kyena nkyivata timwa nyuquo. Nte virera hianinrani nkye hia qio vivarave, tuquo.

³⁴ Nte mate qaraakya qua mwaanra nkyi timwa nyianrita nkye riaate. Nkye mpoqama kyeta nanrianra nanrianra mwutukya vahirata variate. Ni mutukyavanto nkyiara vahintema kyeta nkyevata nanrianra nanrianra mwutukya vahirata variate.

³⁵ Nkye nanrianra nanrianra mwutukya vahirata varivata nraakye qora nkyi taqeta mwihua nkye Jesusira nraaqiarama variavo tivarave, tiro.

*Pitaava nte hia Jesusira taqaurave qianinranra Jesusiva tura
(Matiu 26:31-35; Maaki 14:27-31; Ruku 22:31-34)*

³⁶ Jesusiva mwitaa tuvaro Saimoni Pitaava mwia kyapara hiro tiqaro, Nronrao, e taini virerarave qiaro? tiro. Tuvaro Jesusiva tiqaro, Nte virera hianinrani e hiama qio ni pataqira vinanrave. E nraakiarama ni pataqira vinanrave, tuvaro Pitaava tiqaro,³⁷ Nronrao, nanraqamave nte hia qio mate i vataqina quaninrave? Nte iara rieqana qioma qutu quaninrave, tiro.

³⁸ Tuvaro Jesusiva tiqaro, Quataave e nianra rieqara qutu vinanrave? Nte qutaa qianinra riaante. Kokoraaravanto hia nruqua tirara e taarampo nani nianra nte hia mwia taqaurave tinanrave, tiro.

14

Kotiva hinani qua aanrava Jesusivama

¹ Jesusiva nai nraaqiaranramwu timwa nyinro tiqaro, Hia nianra riaivarao nkyi mwutukyavanto uaquia hiarive. Nkye Kotirara kepuuyaqama kye riemwaqita quantema kyeta nianravata kepuuyaqama kye riemwaqita quate.

² Ni kora mwaatani airi mpo nraamwu mpo nraamwu vahiana nte nkyiara rieqana uro terama nyatarerana vuquo. Hia mwitaama vahitiri, nte hiama nkyi timwa nyutiri.

³ Nte uro nkyini teramatena uro ntantena tumu nkyi sitaqina uro ntena varianinrani kyaarita, nkye nivata varivarare.

⁴ Nte virera hu aanranra nkye ntapihi kyaarave, tiro.

⁵ Tuvaro Tomaasiva qaiao tiro, Nronrao, tire e virera hiananra hia ntapihi kyauro. Nataama kyetave tire mwi aanranra ntapihi kyaananrave? tiro.

⁶ Tomaasiva mwitaa tuvaro Jesusiva mwia timwa mwinro tiqaro, Nte Kotiva hinani qua aanrava mwaa mwivama varuquo. Nte qutaa okyara mwaa mwivama varuquo. Nte qati variqi qua okyarava mwaa mwivama varuquo. Hia mpo aanranraqaama tero ni kova hinani quariva vaiho. Qio nte mwaa aanra mwivama varuquo.

⁷ Nkye ni ntapihi kyeta taqaahuara tita, nkye ni koravata ntapihi kyeta taqevarave. Mate mwaa entaraqaataita nkye ni kora ntapihi kyetama nkye mwiavata taqaahuama variavo, tiro.

⁸ Mwitaa tuvaro Piripiva tiqaro, Nronrao, qio ena qora tiri tinraamwu tairaqe tire mwia taqeta qiove qiare, tuvaro ⁹ Iesusiva mwia timwa mwinro tiqaro, Piripio, nte nkyi kyapata mpuahaama varuqara e hiave ni ntapihi kyera taqaaro? Ni taqaiva ni koravatama taqaiho. E nanraqamave nianra tiqara ena qora tiri tinraamwu taante qiaro?

¹⁰ Piripio, nte ntene koraqi varuqaro ni kova niqima variho. E hiave mwi quarara qutaave qiaro? Nte nkyi timwa nyu quara hia nte ntene riemwa kyeqanavauma nkyi timwa nyuqo. Ni kova niqi variva, mwiva variqaro nai kyaiqa vare variho.

¹¹ Nte ntene koraqi varuqaro ni kova niqima variho. Mwi quarara qutaave qiate. Nkye hia nianra riaivera, nkye nte kyaiqa varaurara rieqata nianra qutaa mwivave qiate.

¹² Nte qutaa qianinra riaate. Nianra qutaa mwivave timwa kyero riemwaqiro quariva, mwiva variqaro nte kyaiqa varauntema kyero kyaiqa varaanarove. Nte ntene kova hinani quaninranra tiro, mwia kyaiqavanto ni kyaiqa nraatara kyaananrove.

¹³ Nkye ni kyaiqara rieqata qiomma nkye mpo inraikyararave, mpo kyaiqarave, ni kyapara hivaqe nte nkyi nyianinrave. Nkye ni kora peqa okyara taqaate tina, nte mwia mwaqvanto mwitaa hirerave.

¹⁴ Nkye ni kyaiqara rieqata qio nkye mpo inraikya mpo inraikyara ni kyapara hivera, nte nkyi nyianinrave.

Kotira mwanraqura vara kyaariro tumuaninrave tura

¹⁵ Nkyi mwutukyavanto nianra vahirera, nkye ni qua nraahu riemwaqita vivarave. ¹⁶ Nte ntene kora kyapara hiaro mwiva nkyi kyaahaqa hianinra Kotira mwanraqura qutaa qua nraahu ti varianinra titairaro nkyi airiqa hirero tumu ekya enta nkyivata variananrove.

¹⁷ Qati nraakyе qora mwatani variahua hia Kotira mwanraqura taqeta mwihua hia mwia ntapihi kyaararo tita, mwihua hia mwia qio varevarave. Nkye mwia taqaavararo mwaa entara mwiva nkyivatama variho. Nraakiara mwiva nkyiqima variananrove.

¹⁸ Hia nte nkyi mwaini kyena quarita nkye nrainranra nraaqiara votima kyeta varivarave. Nte nkyi kyaarinani uro ntantena tumuaninrave. ¹⁹ Pata iheraqia mwatani varihua hia ni taqaivata nkye nraahu ni taqevarave. Nte qati variqina quariva varurara tita, nkyevata qati variqita vivarave. ²⁰ Mwi entara nte ntene koraqi varurave, nkye niqi variarave, nte nkyiqi varurave, nkye ntapihi kyevararave.

²¹ Ni qua varakte tutoero mwi quara vataqiro quaninra mwia mwutukyavanto nianra vahiananrove. Nianra mwutukya vahiariva vari-raro ni kora mwutukyavanto mwianra vahiananrove. Ni mutukyavantovata mwi vaisirara vahiananrove. Nte variqana mwi vaisira ntene okyara qoqaa nraamwu taaninrave, tiro.

²² Tuvaro Iutaasiva hia Iutaasi Isikeriotiva mpo Iutaasiva tiqaro, Nanraqamave e ena okyara tiri nraahu tinraamwu teqara hia mwatani variahua nyaamwu tenanrave? tiro.

²³ Iutaasiva mwitaa tuvaro Iesusiva tiqaro, (Mwatani variahua hiama nianra mwutukya ntihata variavo). Vaisivanto nianra mwutukya vahiariva, mwiva ni qua riemwaqiro viraro ni kora mwutukyavanto

mwianra vahiananrove. Ntevata ni kovavata mwi vaisiraqi uro vari-ananrave.

²⁴ Vaisi mpovanto hia nianra mwutukya vahiariva, mwi vaisiva ni quavata hia vataqiro quananrove. Nte nkyi timwa nyu quara hia ntena nraato tukyena nkyi timwa nyunrave. Nte ni koraqaataina mwi quara varena tumu nkyi timwa nyunrave. ²⁵ Nte mate nkyivata varu entara mwaa quara nkyi timwa nyuqo.

²⁶ Nte quariro ni kova nkyi kyaahaqa hianinra nai mwanraqura titairaro mwiva ni kyaiqara rieqaro tumu variqaro ekyaa inraikya nkyi nyaamwu teqaro nkyi su nyaatovata kyaahaqa hirata nkye nte tu quara ntapihi riemwa tevarave.

²⁷ Nte virera hiqanama nkyiara mwaateraqama varivaro nkyi mwutukyavanto qihakya hirata variate, tuqo. Mwaa mwatanaahua nkyiari nanrianra nanrianra qua mwanteta tiqata, Mwaateraqama kyera variante, ti variarave. Nkyiari mwitaa tiqata qumina qua nraahu ti variarave. Nte nkyiara mwaateraqama kyeta variate tu quava hiama qumina quave. Nkye ni qua riemwaqita vivaro nkyi mwutukyavanto qihakya hirata hia aatu hivaro nkyi mwutukyavanto hiama uaqia hiananrove.

²⁸ Nkyi kyena quariva uro ntantena tumuaninrave tu quara nkye vaakya riaarave. Ni kova ni naatara kyero nronravanto varirara tita, nkyi mwutukyavanto nianra qutaqama vahirera, nte ntena kova hinani quaninranra nkye qamwateqata varivarave.

²⁹ Mwi inraikyava mwi inraikyava nraakiara mwitaa mwitaa hianinranra nte mate nkyi timwa nyuqo. Qio nraakiara nkye taqaivaro mwi inraikyava qovaramaqiro virata nkye nianra tiqata mwiva tu quava mate qutaa mwivauma vaiho tivarave.

³⁰ Qio mwaa entara mwatani variahuaqaa ntaqikyi variva, Saataaniva, nrumu varihananra tina, mwia kyaara nte hia nkyi kyapata mpuahaa qua qianinrave. Mwia kepukyavanto hia ni qio naatara kyaananrove.

³¹ Ni mutukyavanto ni korara vahira mwatani varihua taqaate tina, nte ni kora qua vataqina virerave. Qio varavagenramwu mwaagaitaita vevante quare, tiro. Iesusiva turama.

15

Iesusiva uaini kyaantaqa ntumwa kyero timwa nyunra

¹ Iesusiva mpo quaqaa ntumwa kyero nai nraaqiaranramwu timwa nyinro tiqaro, Nte uaini apa kyuqeva varuqaro ni kova uainiqa ntaqikyi varivama varihata nkye uaini mwanre kyaarama variavo. ² Ni kova taqaiharo kyaara mpovanto hia tamwa riaiharo mwiva mwia teqa qaqira kyero uro taqaiharo mpo kyaaravanto kyuqema kyero tamwa riemwa taiharo mwiva kyuqema vahiqaro mpoqiaavata riaarive tiro, mwia rapatu kyero vatairave. ³ Nte tu quava nkyi vaakya rapatu kyero vataihatara tita, nkye qiomaa variavo.

⁴ Nkye niqi varivage nte nkyiqi variankye. Kyaara mpovanto nanrianaqama vahiariva hiama qio tamwa riaananrove. Kyaara mwiva apaqaa taaqau vahiariva qio tamwa riaananrove. Mwia votima kyeta nkye hia nivatama kyeta taaqauvi varivera, nkye hiama qio tamwa rievarave.

⁵ Nte uaini apa varuqata nkye kyauqu kyaarama variavo. Ni vatama kyero varirage nte mwia vatama kyena variariva, mwivama tamwa airi riaananrove. Nkye hia nivata taaqauvi variraitita nkye nkyetaraa varivera, nkye hiama qio mpo kyaiqavata varevarave.

⁶ Kyauqu kyaara qaqlira kyairaro aaharama quarintema kyero hia nivata taaqauvi variani vaisira ni kova qaqlira kyaananrove. Qaqira kyaani kyaarara mwia nraakiara ntupi kyero varaqiro qiaqi tuto kyairaro itamwa taiqa kyaananrove.

⁷ Nkye ni vatama kyeta taaqau vita varivaro ni quavanto nkyiqi vahirera, nkye Kotirara nkyeta mwutukya vahiani inraikyarara kypara hivarro nkyi nyiananrove. ⁸ Nkye ni qua riemwaqiqi viqata uaini kyaanta votima kyeta airi tamwa riaivarao ni kora nrutuvanto nronraqa hiarive. Nkye mwitaamaqi viqata nkye quttaaqama kyeta ni nraaqiara varivarave.

⁹ Ni kora mwutukyavanto nianra vahintema kyero ni mutukyavantovata nkyiara vaiho. Ni mutukyavanto nkyiara vahira mwipi variate.

¹⁰ Nte ni kora qua riemwaqina vi varuqaro mwia mwutukyavanto nianra vahirave. Mwitaa huntema kyeta nkyevata ni qua riemwaqita vivera, nkye ni mutukyavanto nkyiara vahiraqi varivarave. ¹¹ Ni mutukyaqi kyuqe hintema kyero nkyi mwutukyaqivata kyuqe hirata nronraqama kye qamwateqata variate tina, nte mwaa quara nkyi timwa nyuquo.

¹² Nte mpo qua qianinra nkye mwi quara riemwaqita quate. Ni mutukyavanto nkyiara vahintema kyeta nkyevata nanrianra nanrianra mwutukya vahirata variate.

¹³ Vaisivanto nai nramwunaahuara mwutukya vahilo mwihuara rieqaro qutu virave. Mwitaa kyero nai hena huara mwutukya vahiariva mpohuara mwutukya vahi okyarara ekyaa nraatara kyero nritarero vahiananrove. ¹⁴ Nkye ni qua riemwaqita vivera, nkye ni nramwunaahuama varivarave.

¹⁵ Kyaiqa vaisivanto hia nai nronra vaisivanto mwitaa mwitaa hinani okyarara ntapihirara tina, nte hiama nkyiara ni kyaiqa vaisive timwaqina quaninrave. Nte nkyiara ni nramwunaahuave timwaqina virerave. Nte ni kora qua riaura ekyaa nkyi timwa nyunranra tina, nte mwitaa tirerave.

¹⁶ Hia nkye ni naanraanrave. Nte nkyi nyaanraunrave. Nte nkyi nyaanrama kye sita kyena nkyiara uro kyatarivanto tamwa riaintema kyeta kyuqe tamwa mpuahaama vahiani tamwanra riemwataate turave. Nkye mwitaa hivera, nkye ni nutuarave, ni kyaiqarave rieqata nanra inraikyarave ni kora kyapara hivarro mwiva nkyi nyiananrove.

¹⁷ Nte mwaa quara nkyiara mwitaa hiatema tuqo. Nkye nanrianra nanrianra mwutukya vahirata variqita quate.

Mwatani varihua nkyi nramwutaqa hivarave tura

¹⁸ Mwatani varihua nkyi nramwutaqa hivera, nkye ntapihiate, mwihuua ni nraante nramwutaqama taahuara titama, nkyivata nramwutaqa hivarave. ¹⁹ Nkye mwata mwainyaahua varivatavauma mwihuua nkyiara tiri nramwunaahuave tiqata nkyiara mwutukya vahirata vari-varave. Nte mwatani variahuaqitaina nkyi nyaanrama kyauqata nkye hia mwihuaniqama variavo. Nkye hia mihiuaniqama variarara titama, mwihuua nkyi nramwutaqa hi variavo.

20 Nte vaakya timwa nyunranra riaate. Hia kyaiqa vaisivanto nai nronra vaisi nraatara kyairave. Mwatani variahua ni uaqama matehuara tita, mwihua nkyivata uaqama nyatevarave. Mwihua ni qua riehuavauma nkyi quavata rievarave.

21 Nkye ni nraaqiara variavatara tita, mwihua mwia kyaara nkyivata qoraqama nyatevarave. Ni titaira hia ntapihiahuara tita, mwihua mwitaa hivarave. 22 Nte hia tumu mwihua timwa nyutirio, mwihua qora kyaiqa utuarara hiama qua vahitirio. Nte tumu mwihua timwa nyunranra tiro, mwiaqatairo mwihua qaqao hia mwia riaunanrave ti quava hiama vahiananrove.

23 Vaisivanto ni nramwutaqa hiqaro ni koravata nramwutaqa hiananrove. 24 Mpo kyaiqa mpo kyaiqa hia mwihua qio varaa kyaiqara nte mwi kyaiqara mwihua suqaa variqana vare varuvave. Hia nte mwitaa hutirio, hiama mwihuaqaa qua vahitirio. Mwihua ni kyaiqa taqeta ni qaqlira kyeta nivata ni koravata nramwutaqa hiavo. 25 Mwihua mwitaama variavaro qua mpo haaru qumina vakya qara ntumwa tova mate ntapihi kyero mwivauma viho. Mwi quava mwitaama tiro:

Hia mpo quavata vahirata quminaqama kyeta
mwihua ni nramwutaqa hivarave, turave. *(Ihi 35:19)*

26 Qio nkyi kyaahaqa hiariva mpovanto tumuananrove. Mwiva Kotira mwanraquravanto qutaa qua nraahu ti variva, mwiva Kotiva hinasairo tumuananrove. Nte mwia ntena koraqaataina titaariro mwiva tumu variqaro nianra ntapihi kyero nkyi timwa nyiananrove. 27 Nkyevata vuni nivatama kyeta variqi quahuara tita, nkye qioma ni kyaiqa okyarara mpo mwatanaa mpo mwatanaahua timwa nyivarave.

16

¹ Nkye nraakiara pupohairata ni qua qaqlira kyeko tina, nte mwi quara mwi quara nkyi timwa nyuqo.

² Nraakiara mwihua nkyi inronra hiqata mwaanra nraamwuqitaita nkyi raaqu kyeverave. Mpo enta nrintairata mwihua nkyi ru kyeta tiqata, Tire Kotira kyaiqama vare varuro, tivarave.

³ Mwihua nianravata ni koraravata hia ntapihi kyeta riaahuara tita, mwihua mwitaa hivarave. ⁴ Nte mwaa entara nraakiara nkyi uaqama nyaterara timwa nyuqo. Nraakiara mwihua mwitaa mwitaa hivata nkye mwi entara nte mate mwaa quara turara nraato tuate. Tauraa nte nkyivata variqananra tina, hia nte mwi quara mwi quara nkyi timwa nyunrave.

Kotira mwanraqura kyaiqara Iesusiva tura

⁵ Qio nte pataqia vari kyena ni titava hinani virerave. Qio nte mwini virerana uti varuqaro hiama nkyiqitairo mpovanto tiqaro, E taini virerarave hiaro? tiho. ⁶ Nte vaakya turara nkye rie variavaro nkyi mwutukyavanto uaqia ihata variavo.

⁷ Qio nte quitaama tuqo. Nte hia quariro nkyi kyaahaqa hiariva hia qio tumuananrove. Nte quariva qioma uro mwia titaariro nkye hinani tumuananrove.

⁸ Kotira mwanraquravanto tumu variqaro mwiva mwatani varihua taarampo inraikyara nyaamwutaananrove:

- (1) mwihua uaqia hi kyaiqarave
- (2) kyuqe kyaiqa okyararave

(3) Kotiva ko qiani okyararave

9 (1) Mwihua uaqia hi kyaiqara:

Mwatani varihua hia nianra qutaa mwivave tihuara titi, mwihua uaqia hi kyaiqara utira mwiva nyaamwu taananrove.

10 (2) Kyuqe kyaiqa okyara:

Nte ntene kova hinani quarita nkye hia qaiqaa ni taquerara tiro, mwiva variqaro kyuqe kyaiqa okyara nkyi nyaamwu taananrove.

11 (3) Kotiva ko qiani okyarara:

Mwaa mwataraqaa ntaqikyi variva Saataaniva ko hia nraatara kyairara tiro, mwiva Kotiva ko qiani okyarara mwatanu varihua nyaamwu taananrove.

(Kotira mwanraquravanto mwitaama timwa nyiananrove.)

12 Nte mpo qua mpo qua nkyi timwa nyianriva vahirata nkyi hia ekyaa mwi quarara qioqa hiavananra tina, mate nte hia mwi quara nkyi timwa nyinrenrave. 13 Qutaa qua nraahu ti variari mwanaraqurava tumu ntero, mwiva variqaro nkyi sita varero nkyi kyuqe aanra nyaamwu teqaro qutaa qua okyara ekyaa mwi okyarara nkyi timwa nyiananrove. Mwiva hia nai vu nraato tuani quarara tiraitiro, mwiva riaani quara nraahuma timwa nyiananrove. Nraakiara mwi inraikyava mwitaama qovara hiani inraikyarara mwiva nkyi timwa nyiananrove.

14 Mwiva nte qua qianinra mwi quara nkyi timwa nyianinranra tiro, ni nutuvanto nronraqa hiananrove.

15 Ekyaa ni kova hi inraikyava nini vahirara tina, nte vaakya tiqana, Kotira mwanraqura mwiva nte hu inraikyarara riero vara kyero nkyi timwa nyiananrove, turave. 16 Qio pataqia nkye varita hia ni taqevarave. Mwiaqaataita pataqia nkye varita qaiqaa ni taqevarave, tiro.

Nkyi mwutukyavanto uaquia hirata variqita vivaro mwiaqaatairo nkyi mwutukyavanto kyuqema vahirata varivarave, tura

17 Iesusiva mwitaas tuvata mwia nraaqiara mponramwuvanto nai timwa mwi nai timwa mwi hita tiqata, Mwiva nanra quave tiho? Mwiva tiqaro, Pataqia nkye varita hia ni taqevarave, timwa kyero qaiqaa tiqaro, Nkye vari kyeta ni qaiqaa taqevarave, tiho. Mwiva mwitaas timwa kyero nai qova hinani quaninranravata tiho. 18 Mwiva nkye pataqia vari kyetave ti quara, hia tire mwi quara ntapihi riauro, tita.

19 Mwitaa ti varuvaro Iesusiva ntapihi kyovata mwihua mwi quarara mwia kyapara hirerata uti varuvaro Iesusiva tiqaro, Nte vaakya turara nkye pataqia varita hia ni taqevarave mwiaqaataita pataqia varita qaiqaa ni taqevarave turave. Nkye mwi quararave nai kyapara hi nai kyapara hi variavo?

20 Qio nte qutaa qianinra riaate. Nkye ntateqata atura ntiqa variqi vivata mwatanu varihua qamwateqata varivarave. Nkyi mwutukyavanto uaquia hirata variqita vivaro mwiaqaatairo nkyi mwutukyavanto kyuqema vahirata varivarave.

21 Nraakyevanto nraaqiara mwataariva qaumato vaharora tiro, mwiva atura ntirave. Qio mwi nraakyeva nraaqiara mwata kyero mwiaqaatairo tiqaro, Nte nraaqiara mwata kyauqo, timwa kyero qamwateqaro nai atura ntirara taunru kyairave. 22 Nkyevata mwitaas hivarave. Mwaa entara nkyi mwutukyavanto uaquia hirata varivarave.

Qio nraakiara nte nkyi uro taqaariro nkyi mwutukyavanto kyuqe hirata qio varivarave. Varivaro mpo vanto hia qio nkyi qoraqama nyatairaro nkyi mwutukyavanto uaquia hiananrove.

²³ Mwitaa hirata mwi entara nkye mpo inraikyara ni kyapara hiva hiama vahiananrove. Nte qutaa tuqo. Mwi entara nkye ni korara mpo inraikyara mpo inraikyara mwia kyapara hivararo mwiva ni kyaiqarave, ni nutuarave, rieqaroma nkyi nyiananrove.

²⁴ Tauraa nkye variqata hia ni kyaiqarave ni nutuarave rieqata ni kora kyapara hiarave. Mwaa entaraqaataita nkye ni kora kyapara hivararo nkyi mwutukyavanto kyuqe hiarive tiro, nkyi nyiananrove.

Iesusiva mwata mwaagaanaa okyara nraatara kyairave tura

²⁵ Nte mpo quaqaa ntumwa kyeqana mpo qua mpo qua nkyi timwa nyunrave. Qio mpo enta nri ntairaqe nte hia mpo quaqaa ntumwa kyena nkyi timwa nyinraitina, mwi entara nte ntena korara nkyi timwa nyinrenra nte vutu kyenama nkyi timwa nyianinrave.

²⁶ Mwi entava nri ntairata qiomma nkye ni nutu nteqata ni korara kyapara hivararo nkyi nyiananrove. Hia nte nkyiara rieqana ntena kora kyapara hianinrave. (Nkyetavanto qio mwia kyapara hivarave.)

²⁷ Ni kova nkyiara mwutukya ntiharo varirara tita, nkyetavanto qiomma mwia kyapara hivararo nkyi nyiananrove. Nkye nianra tiqata, E Kotiva hinasaира tumuanravave, qiararo nkyi mwutukyavanto nianra vahata variarara tiro, ni kora mwutukyavantovata nkyiara vaharo variho.

²⁸ Nte ntena kova hinasaира mwatani tumuvave. Nte qaumama mwaa mwataro mwaini kyena ntena kova hira qoqaraanani quaninrave, tiro.

²⁹ Mwitaa tuvata mwia nraaqiaranramwuvanto qiove tita, Mate e hia mpo quaqaa ntumwa kyera tiraitira, e vutu kyerama tiri timwa timwi variaro.

³⁰ Mate tire ntapihi kyaurara e ekyaa inraikyaa ntapihi kyaarava variarata tire hiama i qaiqaa kyapara hiananrave. Mate tire tiqata, Qutaama e Kotiva hinasaира tumuanravave turo, tita.

³¹ Mwitaa tuvaro Iesusiva tiqaro, Qio mateve nkye ni okyarara ntapihiavo? ³² Mpo enta nrianriva qaumatoma vahio. Mwi entaraqaa nkyi vara aanraupima kyaivata nkye mpona mponamate nkyeta mwataitani vivu kyaavuma vivarave. Ni kova nivatama kyero varirara tina, nte mwi entaraqaa hiama ntenanraa varianinrave.

³³ Nkye nivata varivaro nkyi mwutukya qihakayama vahiarive tina, nte mwaa quara nkyi timwa nyuqo. Nkye mwatani varivata mwihua nkyi uaqiamma nyatevarave. Qio kepukyaqama kyeta variate. Nte mwatanyaaa okyara nraatara kyaurave, tiro. Iesusiva turama.

17

Iesusiva Kotirara aakyara nteqaro tura

¹ Iesusiva mwi quara timwa kyero mwiva nyaamwuni taqeigarao Kotirara aakyara ntero tiqaro, Ko, mate mwaa ni iherama nri ntaiho. Qio e ni peqa okyara qovarama matairafe nte i mwaaquvanto variqana nte ina peqa okyara nyaamwutaankye.

² E nraakyae qora ni mpiarahua nte mwihua kyaahaqamaqina quarita mwihua ekyaa enta qati variqita quate tira, e ni nronraqama kyaarana nte ekyaa nraakyae qoraaqaa ntaqikyi variqana nte mwihua nronravanto varuqo.

³ Nraakyе qora ekyaa enta qati variqi vi okyarava mwataamama vahiro: Nraakyе qora iara ntapihi kye rieta tiqata, Kotiva nraahuma quataa mwanriqa kuaiqavanto variqaro Iesusi Karaisira titairave, ti-hua, mwihua mwi okyarara varevara.

⁴ Nte mwatani variqi vina i peqa okyara nraakyе qora nyaamwute-qana e kyaiqa mpiananra vara taiqa kyauqo. ⁵ Qio ko, haaru hia mwaa mwatavavata vahu entara nte ivata variqi quavarо ni peqa okyara-vantо vahurave. Qio mate e ni peqa okyara mwia nyaamwutairata mwihua taqaate.

⁶ Mwatanyaa vaisinramwu ni mpiarahuа nte mwihua i okyara nyaamwutaurave. Mwi vaisihua ena hiarahuа ena mwihua ni mpiarata mwihua variqata i qua riemwaqita quavo.

⁷⁻⁸ E qua ni timwa mpiananra nte mwihua timwa nyuqata mwihua mwi quara varaarave. Mwihua ntapihi kyaavana nte quataa e hianan-rasaina tumuqata mwihua nianra quataa Kotiva mwia titairave qiarave. Mwitaa tiqatarа tita, mwihua ntapihi kyeta riaavarо e ekyaa inraikya ni mpiarava mwi inraikyava e hiananrasairo tuminrave.

⁹ Qio nte mwihuara rieqanama iara aakyara nte varuqo. Hiama nte ekyaa nraakyе qora mwatani variahuara aakyara nte varuqo. E nraakyе qora ni mpiarata mwihua ini variarara tinama, nte mwihuara rieqanama iara aakyara nte varuqo. ¹⁰ Nte uhua e hiarahuama variavo. E hiarahuа nte uhuama variavo. Mwihua variqata ni peqa okyara mpo hiahua nyaamwute variavo.

¹¹ Nte hia mwaa mwataraqaa variarita mwihuama mwaa mwataraqaa varivarave. Nte e hiananrani virerave. Qio ko, e kyotataqama kyera variaravave. E ena kepukya nrutu ni mpiananra mwi kepukyaraqtaira mwihua antuaraqira virata mwihua tiretana kuaaqi varurantema kyeta mwihuavata variate.

¹² Nte mwihua kyapata variqana e ena kepukya nrutu ni mpiananra mwi kepukyaraqtaina mwihua antuaraqina vuqata hia mwihuqaqtairo mpoqivantovata raupirima viho. Vaisi kuaiqavanto nraahu raupirima viho. Mwiva raupirima quaninranra haaru qati vakya mpovanto mwianra qara ntumwa tero mwitaa hiananrove turagaara tiro, mwate mwitaama viho.

¹³ Qio nte ivata varirerana virera uti varuqo. Ni mutukyavanto qamwatero kyuqe hintema kyero mwihua mwutukyavantovata qamwatero kyuqe hiarie tina, nte mwata mwaini variqana mwaa quara mwitaa tuqo. ¹⁴ Nte i qua mwihua timwa nyuqata mwihua mwatani variahuа nrohia aanranra qaqa kyeta mwihuavata hiama mwata mwaaqaanaava varuntema kyeta mwihuavata hiama mwata mwaaqaanaahua variavo. Mwitaama variavatara tita, mwatani varihua mwihua nramwutaaqa hi variavo.

¹⁵ Qio nte hia mwata mwaaqaataira mwihua sitaantera i kyapara huqo. Qaqao, nte iara tiqana, E mwihuqaqa ntaqiqiyiqira viraro uaquia hi vaisiva hia mwihua uaqiamma nyataarive, tuqo.

¹⁶ Nte hia mwata mwaaqaanaava varuntema kyeta mwihuavata hiama mwata mwaaqaanaahua variavo. ¹⁷ E quataa quaqtaira mwihua kyaahaqa hirata mwihua i aanraqaa nraahu nrohiate. I qua quataa quama vaiho.

¹⁸ E ni mwata mwaini titaarana tumuntema kyena, ntevata mwihua mpo mwata mpo mwatani sitarerave.

¹⁹ Qio nte mwihuara rieqana kuaa kyaiqa nraahu vararerana varuvave. (Nte mwihuara rieqana qutu quataa hiraqe qutu virerana varuquo.) Nte mwitaa hiarita mwihua quetaaqama i nraaqiara variqata i aanraqaa nraahu vivarave.

²⁰ Hia nte mwihuara nraahu rieqana iara aakyara ntauquo. Nraakiara mpo ihua mwihua qua rieqatama nianra quataa mwivave tihua, nte mwihuavarata rieqanama iara aakyara ntauquo. ²¹ Mwihua kuaaqi variate tina, nte iara aakyara ntauquo. E niqi variarana nte iq'i varuquo. Ko, mwihua tiritana votima kyeta variate tira, e mwihua kyaahaqa hirata mwihuavata tiritanaqi variate. Mwatani varihua nianra quataa Kotiva mwia titavave qiate tira, e ni nraaqiaranramwu kyaahaqa hirata mwihua kuaaqi variate.

²² E ni nutu nronraqama kyaarana nte kuaaqarama kyena mwihua nyutu nronraqama kyaquo. Mwihua tiretana kuaaqi varurantema kye mwihuavata kuaaqi variate tina, nte mwihua nyutu nronraqama kyaquo.

²³ E niqi variraqe nte mwihuaqi variarita mwihua kuaaqi variqatama mpoqiaavata kyaakueqa hivarave. Mwihua mwitaama varivata qati nraaky'e qora mwatani varihua e ni titaanranra ntapihi i mwutukyavanto nianra vahintema kyero i mwutukyavanto ni nraaqiaranramwuanravata vahianinravata taqevavarave.

²⁴ Ko, haaru hia mwaa mwatava vahu entara e nianra mwutukya vahuvrara tira, e ni nronraqama kyoraro e ni nronraqama kyoraro ni okyara kepukya okyaravanto vahuvana variavarave. E nraaky'e qora ni mpiarahua mwihuavata ni peqa okyara taqaate tina, nte tiqana, Nte varianinrani mwihuavata varivarave, tuquo.

²⁵ Ko, e avuqavuma kyera variaravave. Qati nraaky'e qora mwatani varihua hia i ntapihi kyaavana nte nraahu i ntapihi kyaurave. E ni titaanranra mwaa nraaqiaranramwuhua nraahu mwia ntapihi kyaarave.

²⁶ Nte iara mwihua timwa nyugata mwihua i ntapihi kyaarave. I mwutukyavanto nianra vahintema kyeta mwihuavata mpo-huara mwutukya vahirata varivaqe nte mwihuavata kuaaqi variqina quankye tina, nte mwihua iara mpoqiaavata timwa nyiq'i quarita mwihua ntapihi rievarave, tiro. Iesusiva nai qorara aakyara nteqaro mwitaa tura.

18

Iesusira ntavaaqqavu kyora

(Matiu 26:47-56; Maaki 14:43-50; Ruku 22:47-53)

¹ Iesusiva mwitaama kyero Kotirara aakyara timwa taiqa kyero mwiva nai nraaqiaranramwu vatama kyero vuva uro Kitaroni pata nramanriqiaru qarero oripi kyatari kyaqamwa tutoraqi vura.

² Iesusiva airi enta nai nraaqiaranramwu kyapata mwipi uro varurara tiro, Iutaasiva Iesusira nramwutaahua kyaquuqi kyaariva mwia ntapihi kyora. ³ Iutaasiva ntapihi kyero uro Kotira kyaiqa vara mwate varu vaisihua mwihua nronra vaisinramwuvata, Parisi vaisinramwuvata, timwa nyuvata mwihua kamaninra porisinramwu Iutaasiva mwita kyaiqa vaisinramwuvata mwia mwuvaro Iutaasiva mwihua sita

varero vura. Mwihua omwavata ramuvata cupi kye vareta ntaqi inraikyaravata vareta vuhua uro Iesusiva hunani uro ntora.

⁴ Mwini uro ntovaro Iesusiva vaakya mwihua uti inraikyara ntapihi kyero mwiva vutu ntero mwihua kyapara hiro tiqaro, Nkye tararave puua hi variavo? tiro.

⁵ Mwitaa tuvata mwihua tiqata, Tire Iesusira Nasaretinyaanranra puua hi varuro, tuvaro Iesusiva mwihua timwa nyinro tiqaro, Nte mwaa mwivama varuqo, tiro. Mwitaa tuvaro Iutaasiva Iesusira nramwutaa kyauquqi kyaari vaisiva, mwiva Iesusira rukyehua kyapata siviro varura.

⁶ Iesusiva nte mwaa mwivave tuvata mwihua nrihanrama vita uro ntanteta atuma kyeta mwatasata tuto ntita varura.

⁷ Mwitaa huvaro Iesusiva qaiqaa mwihua kyapara hiro tiqaro, Nkye tararave puua hi variavo? tuvata mwihua qaiqaa tiqata, Iesusira Nasaretinyaanranrave, tuvaro ⁸Iesusiva tiqaro, Nte vaakya nkyi timwa nyunrave. Nte mwaa mwivama varuqo. Nkye nianra puua hirerata nrivera, mwaa vaisinramwuhua qati kyaivata quate, tiro. ⁹Vuni Iesusiva nai qorara mwitaama tiro: Vaisi mponramwu ni mpiarahua hia nte mpoku raupirima kyauqo, tura. Mwi quava qutaa mwivau vahiarive tiro, Iesusiva tiqaro, Mwi vaisinramwuhua qati kyaivata quate, tiro.

¹⁰ Mwitaa tuvaro Pitaava nai paipanta varero nrunra veva ntanrau kyero mwiaqotairo Kotira kyaiqa vara mwate varu vaisihua mwihua vunyaa vaisi, mwia kyaiqa vaisi nraato kyaatutani vahura teqa kyora. Kyaiqa vaisi mwia nrutu Marakusira.

¹¹ Pitaava mwia nraato teqa kyovaro Iesusiva Pitaarara tiqaro, Ena paipa vara veva nai tuaqi hu taante. Ni kova nramanri ni mpianinra hia nivanto nraanrive tirave mwitaa hiaro? tiro. (Iesusiva nramanriqaa ntumwa kyero nai ntuqutivarо nriqa quani inraikyara varero uro qutu quaninranra tura.)

Iesusira vitaqita uro Anaasiva hunani kyora

¹² Iesusiva mwitaa tuvata Romeninyaahua ntaqu vaisihua nkyiari qiata vaisi vatama kyeta nruvata Iutaa porisinramwuvantovata nri nteta Iesusira ntavaaqavu kyeta mwia rupa kyeta ¹³ mwia vitaqita Anaasiva hunani nraante kyora. Anaasiva mwiva Kaiapaasira nrinraamwiva varuvaro Kaiapaasiva nronraqama vuva mwi ihiraqi Kotira nraamwuqi Kotira kyaiqa vara mwate varu vaisihuaqaa ntaqikyiqaro qiata vaisivanto varura.

¹⁴ Tauraa Kaiapaasiva nai Iutaa kaanasori vaisi timwa nyinro tiqaro, Tiri kyaahaqa hirero vaisi kuaikuvanto qutu viraro kyuqe hiananrove, tu vaisiva varurama.

Pitaava Iesusirara hia nte mwia taqaurave tura

(Matiu 26:69-70; Maaki 14:66-68; Ruku 22:55-57)

¹⁵ Iesusira Anaasiva hunani vitaqita uro kyovata Saimoni Pitaavavata Iesusira nraaqiara mpovantovata Iesusira vataqita vura. Anaasiva Pitaara vatama kyero nru vaisira ntapihi kyovara tiro, mwiva Iesusira vataqiro viqaro Anaasira mwaata mwatukya utaqi viqetora. ¹⁶ Pitaava mwaaqani varuvaro Iesusira nraaqiara Anaasiva ntapihi kyo vaisiva mwatukya utaqi vuva uro ntantero nrumu quesana ntaqikyiyi varu nraakyera timwa mwitero uro Pitaara vitaqiro nrumu utaqi vera kyora.

17 Utaqi kyovaro Pitaava varuvaro nraakye qesaqaa ntaqikyi varuva mwiva tiqaro, Evata mwi vaisira nraaqiarave variaro? tuvaro Pitaava qaqao, Nte hiave, tiro. 18 Timwa kyero varuvata porisinramwuvantovata Anaasira kyaiqa vaisinramwuvantovata varuvaro antovata mwihua qia quarateta qia taare varuvaro Pitaavavata mwini uro variqaro qia taare varura.

*Anaasiva Iesusira kyaparama mwatora
(Matiu 26:59-66; Maaki 14:55-64; Ruku 22:66-71)*

19 Mwiaqaatai Iesusira vitaqita mpoqi uro kyovaro Kotira kyaiqa vara mwate varu vaisihua mwihua vunyaa vaisivanto Iesusira nai nraaqiarara kyapara hiro Iesusiva nraakye qora timwa nyu quararavata kyapara huvaro 20 Iesusiva nai timwa mwinro tiqaro, Nte qoqaa variqana nraakye qora qua timwa nyunrave. Nte ekyaa enta nraakye qora timwa nyinrenrana Iutaavanto ntuvantuama vita variaraqive, mwaanra nraamwuqive, Kotira nraamwu nronraqive, variqana nte mwihua qua timwa nyunrave. Hia nte uqeta kyena variqana mwihua qua timwa nyunrave.

21 Qio nanraqamave e ni kyapara hi variaro? E ni qua riaahua kyapara hiataarave. Nte qua timwa nyuhua kyapara hiante. Mwihua nte tu quara riaahuave, tiro.

22 Iesusiva mwitaa tuvaro porisi vaisi mpovanto mwiqi varuva Iesusira nraatokyai ntuteqa kyero tiqaro, E hia mwitaama kyera tiri nronra vaisiara qua qianta, tiro.

23 Mwitaa tuvaro Iesusiva mwia timwa mwinro tiqaro, Ni quavanto api qua vahiraravauma e ekyaa nraakye qora mwianra timwa nyinrata rievarave. Ni quavanto qio vahara e nanraqamave ni qumina ntutuqu tira hiaro? tiro.

24 Iesusiva mwitaa timwa kyero mwia kyaantaqotaita rupatova varuvaro Anaasiva mwia titovaro Kotira nraamwuqaa ntaqikyi varu vaisira Kaiapaasiva hunani viro.

*Pitaava qaiqaa hia Iesusira taqaurave tura
(Matiu 26:71-75; Maaki 14:69-72; Ruku 22:58-62)*

25 Iesusiva mwini vuvaro Pitaava mpoqi variqaro qia taare varuvata mwini varuhua mwia kyapara hita tiqata, Evata mwia nraaqiarave variaro? tuvaro Pitaava qaqao, Nte hiave, tiro.

26 Mwitaa tuvaro vaisi mpo qiaata vaisi kyaiqa vaisivanto Pitaava mwia nraato teqa kyora mwia hena vaisivanto Pitaarara tiqaro, Qutaa eve nte taqauqara mwikyantiri kyatari kyaqamwaqi variaro? tiro.

27 Tuvaro Pitaava qaiqaa qaqao nraahu tiro. Mwitaa timwa kyero riovoro qamwanrama kyero kokoraaravanto nruqua tura.

*Iesusira Paireativa hunani vitaqita uro kyora
(Matiu 27:1-2, 11-14; Maaki 15:1-5; Ruku 23:1-5)*

28 Mwihua Kaiapaasira mwini kyeta Iesusira vita vare uro nronra vaisi kamaninra nraamwuqi kyora. Mwihua vaakya toqaqi mwini uro nteta mwihua Iutaavantora tita, hia mwia nraamwuqi vera ntaraaita, mwaatani varura. Mwihua nkyiari tiqata, Tire mwia mpo mwatanaanra nraamwu hia kytatataqi vera nteta uaqiamma vita mwia kyaara tire hiama vekyahu nyato entaraqaa omwata qio nraananrave, tita. 29 Mwitaa timwa kyeta mwihua mwaatani varuvaro Paireativa

kamaninra qiata vaisivanto mwihua taqarero veva ntero mwihuara tiqaro, Nanra qua mwaa vaisiraqaa vahatave qiao? tiro.

³⁰ Paireativa mwitaa tuvata mwihua tiqata, Mwi vaisiva hia uaqia hi kyaiqara utitirio, tire hiama qio e hiananrani mwia vite nrurratirio, tita.

³¹ Mwihua mwitaa tuvaro Paireativa qaqao tiro, Nkyeta mwaa mwi vaisira viteta nkyeta Iutaa ko quaqaa rieqatama mwia ko qiate, tiro. Paireativa mwitaa tuvata Iutaa mwihua tiqata, Qaqao, tire qumina vaisi variqata vaisi ru kyaananranra qua varaarorave. (Ena kamaniva variqara qiomia tirata mwia ru kyevarave), tita.

³² Mwihua mwitaa tuvaro Jesusiva mwihua mwitaama kyeta ni ru kyevarave tu quava qutaa mwivau vahura.

³³ Iutaa vaisi nronranramwuvanto mwitaa tuvaro Paireativa nai nraamwu kamaninra nraamwuqi vera ntero Jesusira nraanrama kyovaro mwipi vuvaro mwia kyapara hiro tiqaro, Qutaa e Iutaqaqaa ntaqikyi variaravave? tiro.

³⁴ Tuvaro Jesusiva tiqaro, Ena nraato tukyerave mwi quara qiaro? Vaisi mpovanto nianra i timwa mwihanrave e mwitaa qiaro? tiro.

³⁵ Jesusiva mwitaa tuvaro Paireativa tiqaro, Nte Iutaa vaisive huqo? Nte hia Iutaa vaisive. Ina nramwunaa Iutaavantovata, Kotira kyaiqa vara mwate varia vaisihua mwihua nronra vaisinramwuvata, mwihuama i viteta mwaini nriavo. E nataama kyaaratave i viteta nriavo? tiro.

³⁶ Mwitaa tuvaro Jesusiva tiqaro, Nte ntaqikyiariva hiama mwaa mwataraqaa vaiho. Mwiva mwaa mwataraqaa vahitirio, Iutaavanto ni rupevo tita ni kyaara ni pataqi nrihua mwihuavata ntaquatirio. Qio nte ntaqikyiariva hiama mwatanai vaiho, tiro.

³⁷ Jesusiva mwitaa tuvaro Paireativa tiqaro, Qio qutaa e nraakye qoraqaa ntaqikyi variaravave? tiro. Tuvaro Jesusiva tiqaro, Qutaa nte nraakye qoraqaa ntaqikyi varuvave. Mwianra rieqaro ni mwatani mwatataihana nruvave. Qutaa qua okyara nraakye qora timwa nyinrenrana nte mwatani tumuvave. Qutaa quara riaariva ni quama riaananrove, tiro.

³⁸ Jesusiva mwitaa tuvaro Paireativa tiqaro, Qutaa qua vahirero mwia nanra quave iho? tiro.

Paireativa Jesusira kyatariqaa rutaate tura

(Matiu 27:15-31; Maaki 15:6-20; Ruku 23:13-25)

Paireativa mwitaa timwa kyero veva ntero Iutaa ntuvantuama vita varuhua timwa nyinro tiqaro, Nte taqauqaro hia mwia rukyaarava mpo okyara mwiaqi vaiho, tiro.

³⁹ Mwitaa timwa kyero mwiva tiqaro, Qio nkye mpo inraikya utuava mwitaamama vaiho. Nkye vekyahu nyato kyarara omwata nraa entaraqaa nte karavu vaisi kuaiku nkyiara rieqanama mwia huvantu nyataurave. Qiove nte mwianra rieqana nkyi Iutaqaqaa ntaqikyi vari vaisira huvantu nyataaninrave? tiro.

⁴⁰ Mwitaa tuvata mwihua aakyara ntamwakye nai timwa mwita tiqata, Qaqao, hia mwi vaisira huvantu kyaante. Vaisi mpo mwia nrutu Varavaasira mwia huvantu timwataante, tura. Qio Varavaasiva vaisi ru kyeqaro mwihua munima vare varu vaisiva varura.

19

¹ Mwihua mwitaa tuvaro qaiqaa Paireatativa tiqaro, Iesusira viteta uro kyaantaqo mwia ntuteqaate, tuvata mwia kyaantaqo ntuteqaateqama kye vatora.

² Mwitaama kye vateta Paireatira ntaqu vaisihua uro tauvera vara kyeta qiata vaisi tovaqa voti hora ququrama kyeta mwia qiataqaa qu mwateta nraanre tavuna vara utu mwateta,³ mwihua mwiva varunani uro nteta mwihua vireraqama kye Iesusirara tiqata, Iutaa vunyaa vaisi mwaavaao, variqarave? timwa kyeta kyauquqo mwia viri ntuteqa kyora.

⁴ Mwihua mwia mwitaama kyovaro Paireatativa qaiqaa veva ntero Iutaa ntuvantuama vita varuhuara tiqaro, Qio taqaate. Nte taqauqaro hia mwiva uaquia hi kyaiqara utihana nte mwiaqua qua vataariva hiama vahirove. Nkyevata mwia taqe ntapihi kyaate tina, nte mwia vara veva kyarerave, tiro. ⁵ Mwitaa tuvaro Iesusiva qiataqaa tauvera qu mwateta nraanre tavuna utu mwatoria rirante veva ntovaro Paireatativa tiqaro, Qio taqaate, mwaa mwi vaisivave, tiro.

⁶ Mwitaa tuvata Kotira nraamwuqi Kotira kyaiqa vara mwate varu vaisihua mwihua nronra vaisinramwuvata, porisinramwuvata, Iesusira taqeta mwihua aakyara nteta tiqata, Kyatariqaa mwia hiriataate. Kyatariqaa mwia hiriataate, tita.

Mwitaa tuvaro Paireatativa tiqaro, Nkyeta mwia vitaqita uro kyatariqaa hiriataate. Nte taqauqaro hia mwiva uaquia hi kyaiqara utihana nte mwiaqua qua vataariva hiama vahirove.

⁷ Tuvata mwihua tiqata, Qaqao, mwiva tire qao timwa tauna quara mpo nteqa kyairave. Mwia kyaara mwiva qutu quarivama variho. Mwiva tiqaro, Nte Kotira mwaaqvantove tirave, tita.

⁸ Mwitaa tuvaro Paireatativa mwi quara riero mpoqiyavata aatu hiro⁹ mwiva tumu ntantero nai nraamwuqi vera ntero Iesusira kyapara hiro tiqaro, E tainyaavave? tiro. Tuvaro Iesusiva hia qua tiraitiro, tirema varura.

¹⁰ Tirema varuvaro Paireatativa tiqaro, E nive hia qua timwa mpirera utuaro? E riaante. Nte nronravanto nte qiomia i huvantu kyena, nte qiomia qiarita i kyatariqaa hiritevarave, tiro.

¹¹ Mwitaa tuvaro Iesusiva Paireatira timwa mwinro tiqaro, Kotiva nyaamwuni variva hia i kyaakue mwitirio, hiama qio e ni naatara kyaaratirio. Vaisi mpovanto ni pitaqiro nrumu i mwi vaisira kyaiqavanto i uaquia hi kyaiqaravata nraatara kyaiho. Mwia kyaara mwi vaisiraqaa nronra quama vahiananrove, tiro.

¹² Iesusiva mwitaa tuvaro Paireatativa mwiaqatairo Iesusira huvantu kyarerera uti varuvata Iutaa vaisinramwu ntuvantuama vita varuhua aakyara nteta tiqata, E mwia huvantu kyairaro qati virera, e hiama qiatata vaisi Sisaara toti varinanrave. Mpovanto nanrianra tiqaro nte qiatata vaisima varuqo qiariva, mwiva Sisaara nramwutaama variananrove, tita.

¹³ Tuvaro Paireatativa mwi quara riero uro Iesusira vitaqiro veva ntero ko riaa vaisihua taintaqaa uro mwatakyaa viro. Mwi taintava vahu mwatara nrutu nteqata, *Ori Ntamwatairave*, tura. Iutaa mwatanaahua quaqitai mwianra *Kapatave*, tura. ¹⁴ Vekyahu nyato kyarara nro entava mwia qanranraa vahuvaro huari vu nrinro virini qiataga vahuvaro Paireatativa uro mwi taintaraqa mwatakyaa viro Iutaa ntuvantuama

vita varuhua timwa nyinro tiqaro, Qio nkye nkyeta qiai vaisei mwaa taqaate, tiro.

¹⁵ Tuvata mwihua aakyara nteta tiqata, Mwia ru kyaante. Mwia ru kyaante. Mwia kyatariqaa hiritaivaro qutu quarive, tita.

Mwitaa tuvaro Paireativa mwihua kyapara hiro tiqaro, Nte qiarita nkyi qiai vaisei kyatariqa ninriko ru terara nkyi mwutukya vahirove iho? Mwitaa tuvata Kotira kyaiqa vara mwate varu vaisihua mwihua nronra vaisinramwu tiqata, (Mwiva hia tiri qiai vaiseive.) I nronravanto Sisaava mwiva nraahuma tiri qiai vaiseive, tita.

¹⁶ Mwitaa tuvaro Paireativa Jesusira kyatariqa hiritaate tiro, mwihua kyauquqi kyora.

Iesusira ninriqotaita kyatariqaa rutora

(Matiu 27:32-44; Maaki 15:21-32; Ruku 23:26-43)

Paireativa Jesusira mwihua nyuvata mwihua mwia viteta vuvaro

¹⁷ Jesusiva nai hirite kyatarira vara qu varero uvata mwihua Jesusira vita vareta mwaa quaraqitai *Qiata Mwukyaari* satave tunani vita. Iutaa mwatanaahua quaqitai *Korokotaave* tunani uro ntora. ¹⁸ Uro nteta Jesusira kyuqu kyauqu kyatariqaa ninriqotaita rukyeta vara mwaamwi mwataaqi ratora. Mwia rateta vaisei mpotanavata kyatariqaa ru kyeta hini hini ratovaro Jesusiva mwitanahua utaqaa varura.

¹⁹ Jesusira kyatariqaa hiritovaro Paireativa qua qara ntumwa tora uro Jesusira qiatani kyatariqaa rutora. Mwataama kyero qara ntumwa tero:

IESUSIVA NASARETINYAAVA IUTAA VUNYAA VAISIVE, tura.

²⁰ Jesusira kyatariqaa hiritova Ierusaremi nraaqani vahuvatara tita, mwi mwatanaahua airivanto nrumu Jesusira taqeta mwi quara kyaara ntumwa kyeta taqora. Mwi quara taara mpo quaqitairo qara ntumwa tora. Iutaa quaqitaivata, Romeni quaqitaivata, Kiriki quaqitaivata, qara ntumwa tora.

²¹ Kotira nraamwuqaa ntaqikyu vaisihua mwi quara taqeta Paireatirara qaqao tita, E hia mwianra Iutaa qiai vaiseive timwa kyera qara ntuataarave. E mwataama kyera qara ntuataarave. Mwi vaisiva nai tiqaro nte Iutaa qiai vaiseive tirave. Mwitaa timwa kyera qara ntuante, tita.

²² Tuvaro Paireativa qaqao tiro, Nte qara ntumwa tauva qio mwataama vahiarive, tura.

Iesusira tuavaaqa ntainra kyeta varora

²³ Ntaqu vaisinramwuhua Jesusira kyatariqaa hiriteta mwiaqaataita mwia tuavaaqa vara kyeta erahiamuaantema ntainra kyeta ntaqu vaisihua nkyiari erahiamuaantema variqara tita, mpovanto mpokaatairo varovaro mpovanto mpokaatairo varero mwitama kyeta vareta mwia siotivata vara kyeta taqovaro mpuahaanta virisairo mppiani tumitarova vahuvata ntaqu vaisinramwuhua tiqata, Hia mwaa nrahituare. ²⁴ Nrivaqe mwianra kaati voti hira santu ruararo tiriqitairo mpovanto mwia vararive, tita. Mwitaa turara tiro, mpo quavamoto haaru qumina vakya qara ntumwa tova qutaa mwivau vahura. Mwataama tiro:

Ni tuavaaqa ntainra kyeta varevarave.

Ni sioti mpuahaanta vararerata kaati ruantema kyetama varevarave, tiro. Mwitaa tura.

(Ihi 22:18)

Ntaqu vaisinramwuhua mwitaama kyeta Jesusira tuavaaqa ntainra kyeta varora.

Jesusiva nai nronranra tura

²⁵ Jesusira kyatariqaa hiritovata nraakyenramwuvanto nrumu mwi kyatarira tataaga sivita varura. Jesusira nrovavata, mwia nronra nrunravantovata, Kiropasira nraata Mariaavavata, Mariaava Makataranyaavavata, mwinramwuhua Jesusira hirito kyatarira tataaqa sivita varuvaro ²⁶ Jesusiva taqovata mwia nrovavata mwia vataqiro nrohu vaisiva mpo Jesusiva mwianra mwutukya ntu vaisivavata varura. Mwitanahua varuvaro Jesusiva nai nronranra tiqaro, ²⁷ Mwaa nraakyevao, e mwi vaisirara ni maaquve qianta, tiro. Timwa kyero nai vataqiro nrohu vaisira Jesusiva mwianra mpoqama kyero mwutukya ntu vaisirara tiqaro, Mwaa nraakyerara ni ntorave qianta, tiro. Mwitaa tuvaro mwi entaraqaatairo mwia vataqiro nrohu vaisiva Jesusira nronra vitaqiro nai nraamwuqi kyero kyuqema kyero mwiaqaa ntaqikyiqiro vura.

Jesusiva qutu vura

(Matiu 27:45-56; Maaki 15:33-41; Ruku 23:44-49)

²⁸ Jesusiva mwi quara timwa kyero mwiva ntapihi kyovaro qio mwia kyaiqvanto taiqa vura. Mwiaqaatairo mpo qua haaru qumina vakya mpukuqi qara ntumwa tova qutaa mwivau vahiarive tiro, mwiva tiqaro, Ni nramanri nraataa iho, tiro.

²⁹ Mwitaa tuvaro uaini ukavura tanuqi vahuvaro tavuna viti vara kyero nramanriqi ntamwa kyero kyaamwu vitiqaa rupa kyero viri Jesusira nroqi ntamwa tovaro ³⁰ Jesusiva ukavu nramanrinra mwia nrenro mwiaqaatairo mwiva tiqaro, Qio taiqama viho, timwa kyero nru kinta tero nai mwanraqura titovaro vuvaro mwiva qutu viro.

Vaataaraqotairo Jesusira nraanteresa sata ra varora

³¹ Mwiva qutu vuvaro mwia qanranraa mwaanra enta vekyahu nyato kyarara nro entava nronra enta vahianinranra tita, Iutaavanto tiqata, Hura vaisinramwu qutu quahua mwihua mwamwanta kyatariqaa vahiankyorave timwa kyeta, uro Paireatirara tiqata, E tirata mwinramwuhua kyuqu ntuvuraa kyaivata mwinramwuhua qamwanrama qutu vivata varaqita uro quntaa, tita.

³² Tuvaro Paireatativa eo tuvata mwia ntaqu vaisinramwuhua nrumu Jesusira tataaqa hirito vaisira kyuqu ntuvuraa kyeta uro vaisi mpo hini hiritora kyuqu ntuvuraa kyeta ³³ uro Jesusira kyuquvata ntuvuraa kyaare tita, taqovaro mwiva vaakya qutu vuvata mwihua qaqlira kyeta hia mwia kyuqu ntuvuraaqura.

³⁴ Ntaqu vaisiva mpovanto uro vaataaraqotairo Jesusira nraanteresa sata ra varero. Ra kyovaro qamwanrama kyero nraanrevata qati nramanrivata tumunra.

³⁵ Qio nte mwaa quara qara ntumwa tauva mwi entara variqana nte mwi inraikyara mwi inraikyara taqaavarave. Quttaaqama kyena nte mwi inraikyara mwi inraikyara taqaavarave. Nkye mwi quarara qutaave qiate tina, nte mwi inraikyara quttaaqama kyena taqaurara nkyivata timwa nyuqo.

³⁶ Ntaqu vaisiva mwitaa hurara tiro, haaru qati vakya qara ntumwa to quava qutaa mwivau vahura. Qara ntumwa tova mwataama tiro:

Mwihua hia mwia mwukyaari mpo ntuvuraa kyevarave,
tura.

(*Ihi 34:20*)

³⁷ Qaiqaa mpo quavata haaru qara ntumwa tova tiqaro:

Mwihua nkyiari vaataaraqotaita rute vaisira taqevarave,
tura.

(*Sekaraiaa 12:10*)

Iesusira quntamwa tora

(*Matiu 27:57-61; Maaki 15:42-47; Ruku 23:50-56*)

³⁸ Mwitaa huvaro vaisi mpovanto mwia nrutu Iosepiva mwiva Arimatianyaava mwiva tauraaqama Iutaa vaisinramwu nyaatu aatu hiqaro tuqeta kyeqaro Iesusira vataqiro nrohu vaisiva, mwiva uro ntero Pairaatirara tiqaro, Iesusira mwamwanta mpiraqena varaqina quntaankye, tiro. Tuvaro Pairaativa tiqaro, Qio uro vara kyera quntaante, tuvaro Iosepiva uro Iesusira mwamwanta itu kyero varora.

³⁹ Varovaro Nikotimaasiva, mwiva haaru entaqi Iesusira uro taqova, mwivavata kyuqe ueri kyuqe hu kyatariva mwunta vura kuaaqi tuqasaakye vatoravata varero. Mwia muaanravanto vahirero 30 kiro vhura varero Iosepikyantiri viro.

⁴⁰ Mwitanahua Iesusira mwamwanta vareta egarori tavuna vara kyeta kyuqe mwunta vura vatama kyeta mwia mwamwanta qapuqama kyora. Iutaa mwatanaahua vaisi qunto okyarava mwitaama vahurara titi, mwitanahua mwitaa hura.

⁴¹ Iesusira hiritonani kyaqamwa tutova vahuvaro mwiqi qaraakya ori vauru tora vaisi qunte varuva mpo vahura. Mwia qaraakya vahuvaro tauraa hia vaisi mpo mwiqi quntora.

⁴² Qio mwia qanranraa Iutaa mwatanaahua mwaanra enta vahiananrove timwa kyeta, mwi oriva qaumato vahuvata mwiqi mwitanahua Iesusira uro quntamwa tora.

20

Iesusiva qati sivura

(*Matiu 28:1-8; Maaki 16:1-8; Ruku 24:1-12*)

¹ Qio Saanteqa toqa entaqi qakyoo qaatataserera huvaro Mariaava Makataranyaava Iesusira oriqi quntamwa toraqi uro ntero taqovaro orivanto qesa titatova qatinani vara kyovaro vahiro.

² Ori qatinani vara kyova vahuvaro mwi nraakyeva uro ntante hiantero Iesusira nraaqiaratana Saimoni Pitaavavata, mpo vaisi Iesusiva mwianra mpoqama kyero mwutukya ntu vaisivavata, varunani nri ntero mwitanahua timwa nyinro tiqaro, Mwihua origitaita Iesusira vara kyaavata tirenramwu hia mwia varaqita vataara taqauro, tiro.

³ Mwitaa tuvata Pitaavavata, vaisi mpo mwivavata, Iesusira oriqi vatora mwiniyanra vita. ⁴ Mwitanahua hianteta vuvaro mpovanto Pitaara nraatara kyero mwiva nraante oriqi Iesusira quntamwa tonani uro ntero. ⁵ Mwiva nraante uro ntero hiama mwiqi vigetaraitiro, qatinani variqaro kakataama viro vera taqovaro oriqi tavuna nraahu vahura.

⁶ Tavuna nraahu mwiqi vahuvaro taqero varuvaro nraakiara Saimoni Pitaava nri ntero mwiva hia qatinani variraitiro, mwiva qamwanrama oriqi vera ntero taqovaro tavuna nraahu vahuvaro ⁷ mpo tavunavata, Iesusira qjata nraamwuma tova mwivavata, qumina vahiro.

Iesusira ququtama to tavunava, mwi tavunava hia mpo tavunavata kuaaqaa vahiraitiro, nanrianra mposata vahura.

⁸ Mwitaama vahuvaro vaisi mpo vaakya nruva, mwivavata mwiqi verantero mwi inraikyara taqamwa kyero mwiaqatairo mwia vu nraato ntapihi vuvaro Iesusira okyarara ntapihi kyero qio quataa mwivave tiro. ⁹ Tauraa mwitanahua variqata mpukuqi Iesusiva qutu viro qaiqaa qati siquaninranra qara ntumwato quara hia ntapihi riora. Hia ntapihiraitita, variqi vita qio mwi entara mwitanahua mwi quara ntapihi kyora. ¹⁰ Mwi inraikyara taqeta mwitanahua nrumu ntanteta mwaatani vura.

*Mariaava Makataranyaava Iesusira taqora
(Maaki 16:9-11)*

¹¹ Mwitanahua mwaatani vuvaro Mariaava Iesusira quntamwa tonani nri ntero qatinani variqaro ntate variro. Mwiva ntate variqaro kakataama kyero oriqi vera taqovata ¹² nyaamwunyaahua taaratana mwiqi varura. Mwitanahua egarori tuavaaqa ututotana mpovanto tauraa Iesusira mwamwantavanto vahura qiatani mwatakyaa viro varuvaro mpovanto mwi kyuqutarani mwatakyaa viro varura.

¹³ Mwitanahua Mariaara kyapara hita tiqata, Mwaa nraakyevao, nanra inraikyarave e ntate variaro? tuvaro mwiva tiqaro, Mpohua ni nronra vaisi mwaaqitaita vara kyaavana nte mwihua uro mwia kyaanani hia taqaraitinama, mwianra ntate varuquo, tiro.

¹⁴ Mariaava mwitaa timwa kyero mwiva tuqasaa viro taqovaro Iesusiva mwia mwoqani siviro varuvaro mwiva hia mwia viri ntapihi taqaraitiro, mpo vaisivantove tiqaro varuvaro ¹⁵ Iesusiva mwia kyapara hiro tiqaro, Mwaa nraakyevao, nanraqamave e ntate variaro? E tararave puua hi variaro? tiro. Iesusiva mwitaa tuvaro Mariaava nai riero tiqaro, Mwi vaisiva kyaqamwa mwaqqi ntaqikyi vari vaisivave, tiro. Timwa kyero mwianra tiqaro, E mwia vitaqira uro kyerava varirera, mwiqi vatauquo tiraqe nte uro varaaqye, tiro.

¹⁶ Mwitaa tuvaro Iesusiva mwianra tiqaro, Mariaao, tiro. Tuvaro Mariaava tuqasaa viro Iesusira ntapihi taqero Iesusirara nai Iutaa quaqitairo tiqaro, Raponao, tiro. Mwaa quaraqitai tirera, Mwaanra ti variara vaisio, tiro.

¹⁷ Mariaava mwitaa tuvaro Iesusiva tiqaro, Qio hia niqaa tu varaante. Nte hia ntena kova hinani tumu ntantena vuquo, tiro. Mwitaa timwa kyero mwiva mwia timwa mwinro tiqaro, E ni katamwanra uro timwa nyiante. Nianra mwitaa mwitaama kyera timwa nyiante. Nte virini ni kovavata nkyi sovavata hinanive, ni mwanriqvantovata nkyi mwanriqvantovata hinani tumu ntantena virerave, tiho quante, tiro.

¹⁸ Mwitaa tuvaro Mariaava Makataranyaava nrumu ntantero uro Iesusira nraaqiaranramwu timwa nyinro tiqaro, Nte tiri nronra vaisi mwia taqauquo. Mwiva nianra mwitaa mwitaama kyera nkyi timwa nyiante tiho, tiro.

*Iesusiva nai nraaqiaranramwu suqaa qovarama vura
(Matiu 28:16-20; Maaki 16:14-18; Ruku 24:36-49)*

¹⁹ Mwi Saanteraqaa enta huvata Iesusira nraaqiaranramwuvant Iutaa nronra vaisinramwu nyaatu aatu hiqata nraamwu mpoqi qesanramwu vahura ruteta varura. Mwihua mwiqi varuvaro mate mwiqiara Iesusiva mwihua utaqaa qovarama viro sivi variro mwihua

qua mwantero tiqaro, Nkyi mwutukya qihakya hirata variate, tiro.
²⁰ Mwitaa timwa kyero mwiva nai kyauqu ninriqotaita ru ratonta kyora mwihua nyaamwutero nai nraanterasataa ratoravata nyaamwutora. Nyaamwutovata mwia nraaqiaranramwu mwia taqovaro mwihua kyuqe huvata mwihua mwianra qamwateqata varura.

²¹ Varuvaro Jesusiva qaiqaa mwihua qua mwantero tiqaro, Nkyi mwutukya qihakya hirata variate. Ni kova ni titaintema kyena nte nkyivata sitarerave, tiro.

²² Mwitaa timwa kyero mwiva mwihuaqaa nai nraaiho vuata kyero tiqaro, Qio Kotira mwanraqura varaate. ²³ Nkye vaisi mpovanto Kotira qua nteqa kyaani quara qaqlira kyaivera, mwi quava taiqama quananrove. Nkye mwi quava qati vahiarive tivera, mwi quava qatima vahiananrove, tiro. Mwitaa tura.

Tomaasiva Iesusira taqora

²⁴ Jesusiva nai nraaqiaranramwu hunani nri ntero mwipi varuvaro mwi entara mwia nraaqiara mpovanto 12 nramwuqitairo hia mwihua-vata varura. Mwia nrutu Tomaasira mwia mpo nrutu Kaapirave tura.

²⁵ Jesusiva vuvaro Tomaasiva mwisairo nri ntovata Iesusira nraaqiara mpo uhua Tomaasira timwa mwita tiqata, Tire nronra vaisi Iesusira taqauro, tita.

Tuvaro Tomaasiva tiqaro, Qaqao, nte hia mwia kyauquqi ninri rutaara nrumwaanra taqena, nte hia ntena kyauqu mwipi veta kyena, mwia nraanterani rutaaraqivata hia ntena kyauqu veta kyaraitina, hia nkyi quara qutaave qianinrave, tiro.

²⁶ Tomaasiva mwitaa timwa kyero varuvaro kuaa ulki nritarovata Iesusira nraaqiaranramwuvanto varuvaro Tomaasivavata mwihua kyapata variqata ekyaa qesa ruteta mwipi varuvaro Jesusiva qaiqaa qovarama viro mwihua utaqaa siviro variro mwihua qua mwantero tiqaro, Nkyi mwutukya qihakya hirata variate, tiro.

²⁷ Timwa kyero mwiva Tomaasirara tiqaro, Qio ena kyauqu tutu kyera ni kyauquqi veta kyeqara taqaante. Ena kyauqu tutu kyera ni nraanterani rutaaraqi vera kyeqara taqaante. E nianra taara nraato tinara qaqlira kyaante. E nianra kepukyaqama kyera riemwaqira quante, tiro.

²⁸ Mwitaa tuvaro Tomaasiva mwia timwa mwinro tiqaro, E ni nronravantove. E Kotiva ni mwanriqavanto variaro, tiro.

²⁹ Mwitaa tuvaro Jesusiva mwia timwa mwinro tiqaro, Tomaasio, e ni taqera mwiaqatairama e nianra qutaave qiaro. Qio tahuave hia ni taqaraitita, nianra qutaa mwivave tihua, mwihua qamwateqata variate, tiro. Jesusiva mwitaa tura.

Mwaa mpukura okyarara tura

³⁰ Jesusiva nai nraaqiaranramwu suqaa variqaro nai okyara nyaamwutarero nronra kyaiqa, mpo kyaiqa mpo kyaiqa vare varura. Qio nte Ioniva mwi kyaiqara hini nraahu mwaa mpukuraqi qara ntumwa tena.

³¹ Nkye Jesusirara qutaa mwiva tiri kyaahaqa hiariva variqaro qutaama mwiva mwanriqa Kotira mwaaqvavento variho timwa kyeta mwianra kepukyaqama kyeta riemwaqita vita ekyaa enta ekyaa enta qati variqi quate tina, nte Ioniva mwaa quara qara ntumwa taura.

21

Iesusira nraaqiara 7 nramwuvanto qaiqaa mwia taqora

¹ Mpo enta Iesusira nraaqiaranramwuvanto Taipiriaasi kyaarereraqa Kariri mwatani varuvaro Iesusiva qaiqaa mwihua suqaa qovarama vuvata mwia nraaqiaranramwuvanto mwia taqora. Mwataamama mwi quava vahiro.

² Mwia nraaqiaranramwu Saimoni Pitaavave, Tomaasiva mwia mpo nrutu Kaapivave, Kena mwatukya Karirinyaaisi Nataanierivave, Sepetira mwaqaqtanave, Iesusira nraaqiara mpo taaratanave, mwinramwuhua mwini kuaaqi varura.

³ Saimoni Pitaava hini mwihua tigaro, Qio nte tavukyara vahe ntarera virerave, tuvata mwinramwuhua tigata, Tirevata virerave, tita. Mwitaa timwa kyeta uto mpotuqi mwaanri nteta mwiqi variqata entaqi tavukyara vahe ntamwaqi vita hia tavukya mpokuvata varora.

⁴ Mwitaamaqita vuvaro qaatastarera huvata mwihua taqovaro Iesusiva kyaarerera tokyaqaa siviro varuvata mwihua hia mwia ntapihi taqaraitita, mpo vaisive tuvaro ⁵ mwiva mwihua tigaro, Ni vaisituaavo, hiave nkye tavukya vareta hiavo? tiro. Mwitaa tuvata mwihua tigata, Hia varauro, tuvaro mwiva tigaro, ⁶ Qio nkye vahe kyaatutani kyeta tavukya varaate, tiro.

Mwitaa tuvata mwihua vahe kyaatutani kyeqata taqovaro vahevanto piqa vuvaro tavukya airinti mwiqi vahuvaro anoma kyero muaanra ntovata mwihua hia qio vahe pati mwaanri mpotuqi vataaqara hura.

⁷ Mwihua hia vahe pati mwaanri mpotuqi vataaqara huvaro Iesusiva mpooqama kyero mwutukya ntu vaisiva Pitaara timwa mwinro tigaro, Mwi vaisiva tiri nronravantove, tiro. Mwitaa tuvaro Saimoni Pitaava mwi quara riero nai sioti qatinani vatora vara utu varero mpotuqitairo mwaamwi ntero nramanriki kyavuhu viro nako ru varero Iesusiva hunanianra vuvata hini mwihua mpotu mwiqi varura.

⁸ Kyaarerera tokya mwiva hia nyianrani vahuvatara tita mwihua mpotuqi variqata tavukyavanto vahe piqa kyora ntanrauqi vita tokyani uro ntora.

⁹ Tokyani mpotu uro vateta mwihua mwaamwi nteta taqovaro qia quaratero mwiaqaa tavukya utatova vahuvaro mperetivata vahura.

¹⁰ Vahuvaro Iesusiva mwihua tigaro, Tavukya mateqa varataara kyaatavata vareta nriate, tiro.

¹¹ Mwitaa tuvaro Saimoni Pitaava mpotuqi mwaanri ntero vahe mwia ntanrauqiro tokyani uro kyora. Tavukya airi 153 nramwu vaheqi vahuvaro vahevanto ntupema quataara hia ntupema vura.

¹² Mwitaa huvaro Iesusiva tigaro, Qio nrita kyara nraate, tuvata mwihua Iesusira vaakya ntapihi kyeta tire kyauruaro tita mwihuaqitairo hia mpovanto Jesusirara e tavave tura. ¹³ Qati varuvaro Iesusiva mperetivata tavukyavata mwihua nyuvata nronra.

¹⁴ Iesusiva nai qutu vuraqitairo siviro nai nraaqiaranramwu suqaa qovarama vuvata mwihua mwia taqora. Mwi entara taarampo nani mwihua suqaa qovara hura.

Iesusiva Pitaaravata qua tura

¹⁵ Mwihua kyara nramwa kyovaro Iesusiva Saimoni Pitaara kyapara hiro tigaro, Saimonio, Ioninra mwaquo, quataave mwaa vaisihua mwutukyavanto nianra vahiravata nraatara kyero i mwutukyavanto

nianra mpoqiaavata vaiho? tiro. Mwitaa tuvaro Pitaava tiqaro, Nronrao, qutaave. Ni mutukyavanto iara vahira mwia e ntapihi kyaananrave, tiro. Tuvaro Iesusiva tiqaro, Qio ni sipisipi nraati kyara nyante, tiro.

¹⁶ Mwitaa timwa kyero Iesusiva qaiqaa mwia kyapara hiro tiqaro, Saimonio, Ioninra mwaquo, qutaave i mwutukyavanto mpoqiaavata nianra vaiho? tiro.

Tuvaro Pitaava tiqaro, Nronrao, qutaave. Ni mutukyavanto iara vahira mwia e ntapihi kyaananrave, tiro.

Mwitaa tuvaro Iesusiva tiqaro, Qio ni sipisipiqa ntaqikyiate, tiro.

¹⁷ Mwitaa timwa kyero Iesusiva qaiqaavata tiqaro, Saimonio, Ioninra mwaquo, qutaave i mwutukyavanto mpoqiaavata nianra vaiho? tiro.

Iesusiva taarampo nani tiqaro, Quataave i mwutukyavanto mpoqiaavata nianra vaiho, tuvarora tiro, Pitaara mwutukyavanto uaquia huvaro mwiva tiqaro, Nronrao, e ekyaan inraikya ntapihi kyaaravave, Ni mutukyavanto iara vahira mwia e ntapihi kyaananrave, tiro.

Mwitaa tuvaro Iesusiva Pitaarara tiqaro, Qio ni sipisipi kyara nyante, tiro.

¹⁸ Iesusiva mwitaa timwa kyero Pitaara timwa mwinro tiqaro, Nte quaa qua qianinra riaante. Tauraa e qaraakya vaisi variqara e tuavaaqa utu varera ena virera hiananraqaa quananrave. Nraakiara e nyaapaiqama vira ena kyauqu tututairaro mpovanto i tuavaaqa utu mwatero i vita varero hia e virera tinanraqaa quananrove.

¹⁹ Iesusiva mwi quaraqaa ntumwa kyero Pitaava mwitaama kyero Kotira nrutu tuaahereqaro uro qutu quananrove, tura. Iesusiva mwi quara timwa kyero mwiva Pitaara qaiqaa timwa mwinro tiqaro, E ni pataqira nriante, tiro.

Iesusiva nai nraaqiara mpora mpo qua tura

²⁰ Mwitaa tuvaro Pitaava tuqasaa viro taqovaro Iesusiva mpoqama kyero mwutukya ntu vaisiva mwitanhua nraakiara nrinro. Haaru mwihua entaqi kyara nre varuvaro mwi vaisiva Iesusiraqaa uromwi vuntuvi variqaro Iesusira kyapara hiro tiqaro, Ta vaisivave i nramwutaahua iara timwa nyiananrove, tu vaisiva nri ntovaro ²¹ Pitaava mwi taqero mwianra Iesusira kyapara hiro tiqaro, Nronrao, qio mwaa vaisiva mpo? Mwaa vaisiva nataave hiananrove? tiro.

²² Pitaava mwitaa tuvaro Iesusiva mwia timwa mwinro tiqaro, Nte mwianra tiqana, E qati variqira viraqena nte qaiqaa mwatanani tumuankye, qiankyera, mwia hia i kyaiqama vahiananrove. E ni pataqira nriante, tiro.

²³ Iesusiva mwitaa tuvata mwia nraaqiaranramwuvanto mwi quara apiqama kyeta rieta mwihua mwitaama titi, Iesusiva tiqaro mwi vaisiva hiama qutu quananrove tiho, tura. Iesusiva hia mwitaa tiraitiro, mwiva tiqaro, Nte mwaa vaisirara tiqana e variqira viraqena nte mwatanani tumuankye qiankyera, nte mwianra mwitaa qiariva hiama i kyaiqa vahiananrove, tiro. Iesusiva mwitaa tura.

Ioniva taiqaani quara qara ntumwa tora

²⁴ Qio mwi entara Iesusiva qua timwa mpu vaisiva nte mwaa mwivave. Nte variqanama mwi inraikyara mwi inraikyara taqamwa kyena mwiaqataina mwaa quara qara ntumwa taurave. Nte tu quava ekyaan mwi quava quataa quama iho.

25 Iesusiva varo kyaiqara nte hini vitiqia nraahu qara ntumwa taurave. Ekyaa mwia kyaiqa kuaiqia kuaiqia qara ntumwa taivera, airi mpuku vahiro mwaa mwatara piqa kyaananrove. Qio nte mwiqarama tuqo.

KYAIQA VARORA

Rukuva Iesusiva nronraqama kyo vaisinramwuhua kyaiqa varorara tura

¹ Tiopiraasio, Nte tauraaqama kyena ini qara ntumwa tauraqi Iesusiva kyaiqa varorave, Iesusiva qua timwa nyunrave, ekyaa mwi quara i timwa mwiavarave. ² Iesusiva kyaiqa toharama kyero varaqiro viro uro nai kyaiqa taiqa kyovaro mwiaqatairo Kotiva mwia nyaamwuni vita varorara i timwa mwiavarave.

Iesusiva nyaamwuni virera huvaro Kotira mwanraquravanto mwia kepuuyaqama mwatovaro Iesusiva nai nronraqama kyo vaisinramwuhua mpo qua mpo qua timwa nyunra.

³ Iesusiva qutu vuraqaatairo 40 iherara mwaa mwataraqaa variqiro viqaro airi nani nai nraaqiaranramwu suqaa qovarama viro varuvatara tita, mwihua taqovaro Iesusiva hia qutu vuvara votima kyero variraitiro, mwiva qutaaqama qati varu vaisiva varura. Mwihua mwia taqeta varuvaro Iesusiva mwihua kyapata variqaro qua timwa nyiqiro viqaro Kotiva ntaqikyianinranra mwihua timwa nyunra.

⁴ Mwia nraaqiaranramwu ntuvantuama vita varuvaro Iesusiva mwinramwuhua timwa nyinro tiqaro, Hia Ierusaremiqitaita quate. Ni kova mpo inraikya nkyi nyianinranra nkyi timwa nyunra mwia veqya variate. ⁵ Ioniva nraakye qora qati nramanri nyunrave. Mpo iheraqiatana nritarairata nkye Kotira mwanraqura varevarave, tiro.

*Iesusiva nyaamwuni vura
(Maaki 16:19-20; Ruku 24:50-53)*

⁶ Iesusiva nai nronraqama kyo vaisinramwuhua Iesusira vatama kyeta ntuvantuama vita variqata Iesusira kyapara hita tiqata, Nronrao, mwaa entarave e tiri kyaahaqa hiraqe tire ntaquqi viqata teta haivaqara mwata Isareris qaiqaa varaananrave? tita.

⁷ Mwihua mwitaa tuvaro Iesusiva mwihua timwa nyinro tiqaro, Qaqao, mwi inraikyara hiama nkyi kyaiqa vaiho. Ni kora kyaiqama vaiho. Nai nanra toraqaaave nanra entaqaaave mwi inraikyava mwi inraikyava mwitaa hiananrove? Ni kova mwiva nraahuma mwi kyaiqarara mwi okyarara qiananrove.

⁸ Nkye varivaro Kotira mwanraquravanto tumu nkyiqi variqaro nkyi kepuuyaqama nyatairata nkye kepuuya varetu mwaa kyaiqara varaqita quate. Nkye ni okyarave, ni kyaiqave, taqaahuara tita, nkye tau-raaqama kyeta Ierusaremiq nraante ni qua timwa nyita, mwiaqataita uro Iutiaani timwa nyita, mwiaqataita vetara Sameriaani uro timwa nyita, mwiaqataita ekyaa mwata maata vahiarintema timwa nyiqi quate, tiro.

⁹ Iesusiva mwihua timwa nyi taiqa kyovaro mwia vitero nyaamwuni vuvata mwihua mwia taqe varuvaro tonamwuvanto mwia ntumwaqu kyovata mwihua hia mwia qaiqaa taqora.

¹⁰ Iesusiva mwihua kyero nyaamwuni vuvata mwihua nyaamwuqi uitutotanahua qovarama vita mwihua nraaqani sivita varura.

11 Mwitanahua tiqata, Kaririqinaa vaisi nkyenramwuve, nanraqamave nkye nyaamwuni taqe variavo? Iesusira mateqa vitaiharo nyaamwuni viho. Qio mateqa nkye taqe variavaro vintema kyero nraakiara Iesusiva mwisairo uro ntantero tumuananrove, tura.

Mpowanto Iutaasira kyaiqa varaarive titi nrutu vatora

12 Mwitanahua mwitaa tuvata Iesusiva nronraqama kyo vaisinramwuhua Oripi taaqiqaataita uro ntanteta Ierusareminianra vura. Oripi taaqi mwiva Ierusaremi nraaqani vahura.

13 Iesusira nraaqiaranramwuvanto uro ntanteta tumu Ierusaremini nauqaa nkyiari varu nraamwunra nyaamwuni vahu nraamwunraqi vera nteta varura. Pitaavave, Ionivave, Iemisikya Enturukyave, Piripikya Tomaasikyave, Pataromiukya Matiukyave, Arapi-aasira mwaqaqu Iemisivave, Saimoni Serotivave, Iemisira mwaqaqu Iutaasivave, ¹⁴ mwinramwuhua nraamwu mwipi ntuvaantuuma vita variqata enrai qanranra huvata Kotirara aakyara ntamwaqita vi varuvata nraakyenramwuvata, Mariaava Iesusira nrovavata, Iesusira qatanramwuvata mwihua kyapata nraamwuqi variqata Kotirara aakyara nte varura.

15 Mwi entara Iesusira nraaqiara vatama kyeta 120 nramwuvanto mwi nraamwunraqi ntuvaantuuma vita varuvaro Pitaava mwihua suqaa siviro variro tiqaro, ¹⁶ Ni kata pakyaa tuaavo, Iutaasiva Iesusira uaqiamma mwatarero aanra nyaamwutovata mwihua Iesusira uro ntavaaaqvamu kyorave.

Haaru qumina vakya Kotira mwanraquravanto vaisi mpo Ntevitira, tiri haivaqara, kyaahaqa huvaro mwiva Iutaasirara qua qara ntumwatovave. Mwaa entara mwi quava qutaa mwivauma viho. ¹⁷ Iutaasiva tauraa tiri Iesusira nraaqiara 12 nramwu kyapata variqaro mwivavata tiri kyaiqa varaqiro viro mwiaqatairo mwiva qaqlira kyero Iesusira rukyaate tiro, mwia qovarama nyatovata ¹⁸ mwihua utaru munima utu kyeta mwia mwuvaro Iutaasiva mwi munimanra varero uro mwata kyoqama tero mwiaqatairo nanrianra nronraqama kyero riero vaanta hiriviro tumu ntuvaro mwia utaqinaa inraikyavanto ntuperero ntupepaa huvaro qutu vurave. ¹⁹ Ekyaa Ierusaremiqinaahua mwi quara rieta, mwiva mwata varorara *Akeritamave*. Nraanre Mwatave, ti variavo.

20 Saami mpukuqi Iutaasirara haaru poropetivanto tiri haivaqava qara ntumwatova mwataama tiro:

Mwia nraamwu qumina nraamwu vahiraro

hia mpovanto mwipi variananrove, turave.

(Ihi 69:25)

Mpo quavata qara ntumwatova mwataama tiro:

Mpowanto mwiva ntaqikyiani kyaiqara varaananrove,

turave.

(Ihi 109:8)

21-22 Nrivaqenramwu mwi quara rieqatama tire vaisi mpo mwatama kyaararo mwi vaisiva Iutaasira kyaiqa varaarive. Tavave Iutaasira kyaiqa qio varaananrove? Vaisi mpovanto mwiva tiri nraantantero Ioniva nramanri nyunraqatairo tohara kyero ekyaa Iesusira kyaiqa taqaariva, mwi vaisiva mwia kyaiqa qio varaananrove. Mwiva tiri vatama kyero variqaro nraakye qora Iesusiva qaiqaa qati sivi quara timwa nyinrata riaate, tiro.

²³ Pitaava mwitaa tuvata vaisi taaratana nrutu ntor. Vaisi mpo Iosepi Iasitaasira mwia vara nrutu mpo Vasapaasiravata, vaisi mpo Mataiasiravata, nrutu vatora.

²⁴ Vateta mwihua Kotirara aakyara nteta tiqata, Nronrao, e vaisi okyarara ntapihi kyaaravave. Mwaa vaisitanaqitaira ta vaisira mwatama taanra tiri tinraamwutaante.

²⁵ E mwi vaisira tiri tinraamwutairae tire mwia nronraqama kyaararo mwiva Iutaasira kyaiqa varaarive. Iutaasiva mwi kyaiqara qaqira kyero nai mwaata uaquia hinani viho, tita.

²⁶ Mwihua mwitaa timwa kyeta mpovanto mpora nrutu vatovaro mpovanto mpora nrutu vatovaro mwitaamaqita vita taqovaro Mataiasira nrutuvanto nraatara kyovata mwia vara nronraqama kyovaro Mataiasiva Jesusiva vara nronraqama kyo vaisihu kyapata kuaaqi kuairama viro variqaro mwihua kyapata kyaiqa varaqiro vura.

2

Kotira mwanraquravanto tumu nto iherara

¹ Mpo enta Pentikosi omwata nro entava nri ntovata Jesusira nraaqiaranramwuvanto nraamwu kuaaqi ntuvantuama vita varura.

² Mwiqi varuvaro qamwanrama kyero nyaamwusairo nruquavanto toqa vaururuvanto nruqua tintema kyero nruqua timwaqiro tuminro mwihua varu nraamwunra mwia piqa kyora.

³ Nraamwu mwia piqa kyovata taqovaro qia auru voti huva qovarama viro ntukohi kauhi hiro ekyaa nraakye qora mwiqi varuhua qiatqaa vhura.

⁴ Mwihua qiatqaa tumu vahuvaro Kotira mwanraquravanto ekyaa mwihua utaqi piqa kyero uro variqaro mwiva mwihua kyaahaqa huvata mwihua mpo qua mpo quaqitaita ti varura.

⁵ Mwitaa ti varuvata Iutaa vaisi mpo mwata mpo mwatasaita Ierusalemqi nruhua mwihua Kotira qua riohua ⁶ mwihua variqata nruqua nronraqama kyero tura rieta nanra inraikyavantove nruqua tiho timwa kyeta hisai hisaita nrumu ntuvantuama vita variqa taqvata Jesusira nraaqiaranramwu Kotiva mwaaqinri tuqasaa kyovata mpo qua mpo quaqitaita tiqata mpo mwatanaa mpo mwatanaahua qua ti varuvata mwinramwuhua mwihua tu quarara nrihanrama vita.

⁷ Nrihanrama vita kyauqu ntukikinraaqate varita tiqata, Qikye, ekyaa mwi quara ti variahua mwihua Kaririqinaahua nraahuve.

⁸ Nataama kyetave mwihua tiri qua ekyaa riemwa vareta mpo qua mpo quaqitai ti variavo?

⁹ Tire mpo mwatasai mpo mwatasai nrunrahuave. Paatiaave, Mitaave, Iraamive, Mesopotemiaave, Iutiave, Kapatosiaave, Pontaasive, Esiaave, ¹⁰ Pirisiaavata Pampiriaavatave, Isipive, Ripiaa Sairini nraaqanive, Romive, tire mwisai mwisai nrunrahuave.

¹¹ Tire mponramwu Iutaa nraakye qora varuro. Tire mponramwuvanto mpo mwatanaa variqata tetu mwaanra qua qaqira kyeta Iutaa mwaanra qua riemwaqita vurahuave. Kiritive, Areppiaave, mwisai mwisaita tire mwaini nrumu varuro. Tire mwaini variqata taqe varurata mwinramwuhua tiri qua, mpo qua mpo quaqitaita tiqatama Kotira kyaiqa kyuqe kyaiqara ti variavo, tita.

¹² Mwitaa timwa kyeta mwihua nrihanrama vita kyauqu ntukikin-raaqate variqata mwihua nai kyapara hi nai kyapara hita tiqata, Qikye, nanra inraikyavanto vara mwitaama kyaihatave mwihua mwitaa ti variavo? tita. ¹³Tuvata mpo uhua raima nyateta tiqata, Qaqao, mwihua qaraakya uaini nramwa kyeta uera nteqatama mwitaa ti variavo, tita.

Pitaava mwihua qua timwa nyunra

¹⁴ Mwihua mwitaa ti varuvaro Pitaava Iesusiva nronraqama kyo vaisihua 11 nramwu kyapata siviro variro paatiro vera kyero timwa nyinro tiqaro, Iutaa vaisituaavo, nkyevata, nkye Ierusaremini nruru variahuavata, rie varivaqe nte mwaa inraikyava qovara hirara ntapihi kyena nkyi timwa nyiankye.

¹⁵ Nkye tiqata, Mwihua uera nramanri nramwa kyeta mwitaa ti variavo, qia quava hia qutaave. Mate mwaa toqaqive. Toqaqi variqaro hia vaisivanto uera nramanri nre varirave. ¹⁶ Nkye mate taqe varia inraikyara haaru qumina vakya poropeti vaisivanto mwia nrutu Ioeriva Kotira qua tiqaro mwi inraikyava qovara hiananrove turave. Mwiva haaru qua tuva mate qutaa mwivauma viho. Ioeriva qara ntumwa tero tiqaro,

¹⁷ Kotiva mwitaama tiho.

Nraakiara ekyara enta qaumato vahiraqe
nte ntena mwanraqura nraakyе qora nyianinrave.
Mwiaqaataita nkyi nyaamwunra mwaqvantovata
ni mwakyaakya tivarave.

Nkyi qaraakya vaisivanto qati variqata
ruvaata voti hianinra taqeverave.
Nkyi nyaapaivanto ruvaata taqeplatama
ni okyarara tivarave.

¹⁸ Ni kyaiqa vare nraakyе qorahua mwihua varivaqena
nte mwihua ntena mwanraqura nyianrita
mwihua ni qua mwakyaakya
nraakyе qora timwa nyivarave.

¹⁹ Nte variqana nyaamwuqi nronra kyaiqa varaaninrave.
Nte mwatanivata nronra kyaiqa varaaninrave.
Ekyara enta qaumato vahiraro nraanrevantove,
qiavantove, qia munravantove, vahirata taqeverave.

²⁰ Nronravanto tumuani entava qaumato vahiraro
huarivanto kyokira ruviraro
toravanto nraanre nrusi utu quananrove.

²¹ Mwi entara nronrao tiri kyaahaqa hiante tihu
nronravanto kyaahaqa hirata qatima varivarave,
turave.

Ioeriva Kotira qua tiqaro mwitaa turave.

(Ioeri 2:28-32)

²² Qio Isarerisaisinramwu tuaavo. Nte qianinra riaate. Iesusiva Nasaretinyaava varuvaro Kotiva mwia kyaahaqamaqiro vi varuvaro mwiva nronra kyaiqa kepukya kyaiqa varovata nkye Kotiva mwia tito okyarara ntapihi kyorave. Mwiva mwi kyaiqara nkyita suqaa utuvatara tita, nkyetavanto mwi inraikyara taqorave. ²³ Qio Kotiva nai mwitaa mwitaa hiani okyarara rieqaro Iesusira nkyi nyuvata nkye mwia ntavaaqavu kyeta kyatariqaa ninriqo ru torave. Nkye Romeni

mpo mwatanaahuara mwia kyatariqaa ru timwataate qiaavata mwihua Iesusira ru kyaarave.

²⁴ Qio qutu vi inraikyava Iesusira hia qio tutaaninranra tiro, Kotiva mwia vara qati sivuma kyorave. ²⁵ Haaru Ntevitiva tiri haivaqava mwianra mwataa turave:

Nte taqauqaro nronravanto nivatama kyero variqaro
mwiva ni kyauqu kyaatutani variqaro
mwiva ni kyaahaqa hi variho.

²⁶⁻²⁷ Mwiva mwitaama variqiro vi varirara tiro,
vanto kyuqe iharo
ni novanto qamwateqaro qua ti variho.

E hia ni qutu quahua mwaatani ni kyenanranra tiro,
ni mwamwantavanto hiama aatu hicqaro variananrove.
E hiama ena kepukya vaisi qaqlira kyairaro
mwiva ntenraananrove.

²⁸ Qati variqina quani aanranra
mpo aanra mpo aanra ni naamutaaro.
E nivata varirage nte variariro
ni mutukyavanto kyuqe hiarive, turave. *(Ihi 16:8-11)*

Haaru tiri haivaqava Ntevitiva mwi quara turave.

²⁹ Qio nkye ni kata pakya, riaivage nte Ntevitirara nkyi ntapihi kyena timwa nyiankye. Mwiva qutu vuvata quntamwa torave. Mwia quntamwa to mwatapiva mwaa entara qatima vaiho.

³⁰ Kotiva Ntevitira kyaahaqa huvaro mwiva Kotira qua turave. Kotiva nai kyauqu nriqiqaa vatero Ntevitirara tiqaro, Nraakiara e vara mwataratera huaqitairo mpovanto i nraantantero vunyaa vaisi kyaiqa varaananrove, tuvaro Ntevitiva mwi quara riemwa torave. ³¹ Mwi quara riemwa teroma Ntevitiva mesaiaavanto qati siquani okyarara tiqaro:

Kotiva hiama mwia qutu vihua vi mwataraqi kyaananrove.
Mwia mwamwanta hiama ntenraananrove,
turave. *(Ihi 16:10)*

³² Qio Jesusiva qutu vuvaro Kotiva mwia qaiqaa qati vara sivuma kyovata tirenramwu mwia taqaunansrave.

³³ Haaru Kotiva nraakye qora kyaahaqa hicqaro nai mwanraqura nyinrenrave turaqaa Jesusiva Kotiva hinani viharo Kotiva mwia nronraqama kyaiharo Jesusiva mwia kyauqu kyaatutani mwatakyaa viro variharo mwiva nai mwanraqura Iesusira mwihanro Jesusiva Kotira mwanraqura mwia rauriharо tiriqi tuminrama mateqa nkye taqeta rieta hiavo. ³⁴ Ntevitiva hia nai nyaamwuni vurave. Ntevitiva tiqaro:
Nronravanto Kotiva ni nronra vaisiara tiqaro,
Mwaini ni kyauqu kyaatutani mwatakyaa vira variraqena
³⁵ nte i nramwutaahuavata ntaqina nraatara kyaarira
e ena kyuqu mwihuaqaa ntamwa tenanrave,
turave. *(Ihi 110:1)*

Ntevitiva mwitaa turave.

³⁶ Qio nkye Isareri vaisivantove, nkye riaate. Nkye Iesusira mwia ninriqotaita kyatariqaa ru kyeta hiritaara, mwiamma Kotiva nronraqama kyaiharo mesaiaavanto kepukya vaisi nronravanto variho. Nkye mwia ru kyaarave, tiro.

37 Pitaava mwitaa tuvata nraakye qora mwi quara riovoro mpo-qama kyero mwihua mwutukya ntuvata mwihua Pitaaravata Iesusira nraaqiara hini mwinramwuhuavata kyapara hita tiqata, Qikye, tiri tiqata vakyaahuanramwuve, tire nataave hiananrave? tita.

38 Tuvaro Pitaava mwihua timwa nyinro tiqaro, Nkye ekyaa mwihua uaquia hi kyaiqara uti varira qaqlira kyetama Iesusira nrutu ntegata nramanri varaivaro Kotiva nkye uaquia hi kyaiqara uti vari quara nruka kyaarive. Nkye mwitaa hivaro Kotiva nai mwanraqura nkyi nyinrata nkye varevarave.³⁹ Kotiva nai kyauqu nriqiqaa vatero tiqaro, Ntene mwanraqura nraakye qora nyinrenrave, turave. Kotiva mwi quara tiqaroma mwiva nkyiaravata, nkyi nraaqiararavata, rieqaro turave. Nraakye qora nkye mwatani variahuaravata rieqaro turave. Kotiva nai nyaanrama taari nraakye qorahua ekyaa nai mwanraqura nyiananrove, tiro.

40 Pitaava mwitaa timwa kyero mwiva mpo qua mpo qua timwa nyinro tiqaro, Nkye mwi quara mwi quara riaate. Nkyevata nkyeta nramwunaahua nraantanteta uaquia hiani aanranraqaa nrohiqata qua varevorave, tiro.

41 Mwitaa tuvata nraakye qora airivanto mwi quarara qamwata kyeta quataave timwa kyeta nramanri varora. Mwi entara airi 3,000 vanto Iesusira nraaqiarama vita kuaaqi varura.

Iesusira nraaqiaranramwu kuaaqi varura

42 Mwihua Iesusiva nronraqama kyo vaisihua kyapata variqi viqata mwihua qua riemwaqi vita, mwihua kuaaqi variqata nai kyaahaqa hi nai kyaahaqa hita, mwihua kuaaqi variqata kyara nreta, kuaaqi variqata Kotirara aakyara nte varura.

43 Iesusiva nronraqama kyo vaisinramwuhua variqata nronra kyaiqa kepuqya kyaiqa vare varuvata nraakye qora mwinramwuhua kyaiqa taqeta kyauqu ntukikinraaqateqa varura.

44 Iesusirara quataave timwa kye kepuqyaqama kye riemwaqi vi varuhua kuaaqi variqata nai kyaahaqa hi nai kyaahaqa hiqata nkyiari vato inraikyara nai mwi nai mwi hi varura. ⁴⁵ Mwihua nkyiari mwatave, nkyiari vato inraikyarave, mpohua nyiqata munima vara kyeta taqovata nkyiari henahua vehi varuhua mwi munimanra ntainra kyeqata nyunra.

46 Mwihua mpo enta mpo enta Kotira nraamwuqi uro ntuvantua hita mwiaqaataita uro mpo nraamwu mpo nraamwuqi ntuvantuama vita variqata nkyiari kyara kyakyama kye nkyiari henahuavata nyiqata nronra.

47 Mwitaamaqi viqata mwihua Kotira nrutu tuaahere varuvata nraakye qoravanto mwihuara qamwate varura. Mpo enta mpo enta nronravanto nraakye qora kyaata nraahu kyaahaqa huvata mwihua quataa Iesusiva mwivave timwa kyeta Iesusira nraaqiaraqama viqata kuaaqi variqi vi varura.

3

Vaisi kyuqu ntanrenra vura kyuqema kyora

1 Mwi mwatanaahua mpo enta mpo enta Kotirara aakyara ntarerata enronani 3 kiroki Kotira nraamwu nronraqiara vi varura. Mwitaa huraga mpo enta Pitaavavata Ionivavata Kotira nraamwuqiara vura.

² Mwitanahua Kotira nraamwuqiara viqata qesa mpo mwia nrutu *Mpoqaraa Qesave* tunani uro nteta taqovaro vaisi mpovanto kyuqu ntanrenra vuva qesa mwina varura. Mwia kyuqu nai nrova mwata kyoraqaatairo ntanrenra vuva varuvata mwia nramwunaahua mpo enta mpo enta mwia vitaqiqata mwii qesaraqaa uro kyovaro mwiva mpo enta mpo enta qesana variqaro Kotira nraamwuqiara vitare nritare hi varuhuara munimanrave mwitaa inraikyarave nyaanru tiqaro varura.

³ Mwiva qesana variqaro taqovata Pitaakya Ionikya vera ntarera huvaro mwitanahuara tiqaro, Po, qati mpo inraikya ni mpiae, tiro.

⁴ Tuvata mwitanahua mwia nraahu viti taqe kyeta mwiaqaatairo Pitaava tiqaro, Qio, mwaini tiritana taqaante, tiro.

⁵ Mwitaa tuvaro mwi vaisiva mwitanahua mpo inraikyave ni mpivare timwa kyero mwitanahua taqe varuvaro ⁶ Pitaava tiqaro, Hia nte munima vatauqo. Nte vatau inraikyara i mwinrenrave. Iesusi Karaisira Nasaretinyaanra mwia nrutuara rieqanama nte iara sivira nrohiante tuqo, tiro.

⁷ Mwitaa timwa kyero Pitaava mwi vaisira kyauqu kyaatutani tu varero kyaahaqa huvaro sivuvaro qamwanrama mwia kyuqvantovata aurokyavantovata kepukyaqama vura.

⁸ Kepukyaqama vuvaro mwiva siviro kyuqu ntamwaqiro viro nrinro hiqaro mwiaqaatairo mwiva mwitanahuavata viqaro qamwatero veranta verantamaqiro Kotira nrutu tuaaheraqiro Kotira nraamwuqiara vura.

⁹ Mwini uvata nraakyе qora ntuvaantuama vuhua taqovaro mwiva nai nrohiqaro Kotira nrutu tuaahereqaro varuvata ¹⁰ mwihua mwia ntapihi kyeta taqeta tiqata, Qikye, mwaa taqaate. Mwi vaisiva Kotira nraamwu *Mpoqaraa Qesave* tunanrana variqaro mwitaa inraikya mpiae ti vari vaisiva qati naima nrohi variho, tita. Mwitaa timwa kyeta mwi vaisiva kyuqema vurara mpoqama kyeta nrihanrama vita kyauqu ntukikinraaqate varura.

Pitaava Kotira nraamwuqi variqaro mwakyaakya timwa nyunra

¹¹ Mwi vaisiva Pitaakya Ionikyaqaa tuqiro nrohuvata nraakyе qora nrihanrama vita mwihua hianteta mwinramwuhua Kotira nraamwuqiara vera ntoraqaa Soromoninra aatareqaqaave tunani mwihua vunani vita. ¹² Mwiqi vuvaro Pitaava nraakyе qora taqero tiqaro, Qio nkye Isareris vaiisi tuaavo, nanraqamave nkye nrihanrama vita airi nraato ti variavo? Nanraqamave nkye tirinramwu itutu hi variavo? Nkye tiqata, Tiretana teta kepukyarave, teta kyuqe kyaiqa qaarave, mwi vaisira kyaahaqama kyauraro mwiva nrohi varihove nkye qiavo? Qaqao, hiave.

¹³ Qio mwanriqa Kotiva tiri haivaqahuanramwuqaa ntaqikyi varuva mwiva Evarahaamunraqaave, Aisaakiraqaave, Iaikopuraqaave, ntaqikyi varuva, mwiva Iesusira nai kepukya vaisi nronraqama kyovata nkye mwi vaisira ntavaaqavu kyeta uro Paireatira mwuvaro Paireatira mwia huvantu kyarerave tuvatavata nkye tiqata, Hia mwia huvantu kyaante, turave.

¹⁴ Mwiva Kotira kyuqe vaisivanto kytataqama kyero nrohi varu vaisiva varuvata nkye hia mwia huvantu kyaante turave. Nkye vaisi mpovanto vaisi rukyo vaisira mwia huvantu timwataante turave.

¹⁵ Nkye mwiaqataita qati variqi vi varia okyarara nyaamwute vari vaisira ru kyorave. Qio Kotiva mwi vaisira qutu viraqitairo qati vara sivuma kyaiahata tirenramwu mwi inraikyara qutaaqama kyeta taqaunanrave.

¹⁶ Mate tiretana mwia nrutuara rieqatama Iesusirara Kotira kepuksa vaisivanto qutaama tiritana kyaahaqa hiananrove tiqatama mwaa vaisira nkye taqe varia vaisira mwia kyuqu kyuqema kyauro. Qutaama tiretana turo. Tiretana Iesusirara qutaama mwiva tiritana kyaahaqa hiananrove tiqata mwaa vaisira nkyi suqaa kyuqema kyauro.

¹⁷ Ni kata pakyahua nkyenramwuve, nte ntapihi kyaurave. Nkyevata, nkyiqa ntaqikyia vaisihuavata, hia Iesusira okyara ntapihi-raitita, nkye Iesusira ru kyaarave. ¹⁸ Haaru Kotiva poropeti mpo nroqitairove qaiqaa mpo poropeti nroqitairove nkyi timwa nyinro tiqaro, Nai kepuksa vaisivanto nriqa quani inraikyara varaqiro viro uro qutu quaninranra timwa nyu quava mate mwivauma vahirove. ¹⁹ Mwiaqataita Kotiva nkye uaquia hi kyaiqara uti vari quara nruka nyataarive tita, nkye uaquia hi aanranraqataita tuqasaqita Kotirara aakyara qiate. ²⁰ Nkye mwitaa hivaro Kotiva nkyivata variqiro viqaro nkyi mwutukya kyuqema kyaananrove. Nkye mwitaa hivaro Kotiva qaiqaa Iesusira titairaro mwiva qaiqaa tumuanrive. Kotiva Iesusiva nkyi kyaahaqa hiarive tiro, mwia nkyi kyaama tero mwia nronraqama tairave.

²¹ Iesusiva nyaamwuni variqiro viraro ekyaa inraikya qaraakyaqama kyero qaiqaa ututaari entava nri ntaarive. Haaru nai poropeti vaisi mpohua mpohua kyaahaqa huvata mwi quara turave.

²² Mosesiva nkyi haivaqava mwitaa turave:

Ni titaintema kyero nkyi nronravanto Kotiva
poropeti vaisi mpo titaananrove.

Mwi vaisiva nkyi okyara kuua okyara variananrove.

Mwiva nri ntairata nkye mwiva qiani quara
ekyaa quama riaate.

²³ Vaisi mpovanto hia mwia qua riaariva variraro Kotiva
nai nraakye qoraqitairo mwia teqa raaquta kyero
kyaananrove, tiro.

(Lo 18:15, 18-19)

Mosesiva turave. ²⁴ Qio ekyaa poropeti vaisinramwu Samuerivave, mwia nraakiara varuhuave, mwihua Kotira qua tiqatama mwaa entara qovara hiani inraikyara turave.

²⁵ Qio nkye poropeti mwihua nraisima variavo. Mwihua nkyi kyaahaqa hirerata nkyiara rieqata mwi quara turave. Haaru Kotiva nkyi haivaqahuavata variqaro kyaquu nriqiqaa vatero tiqaro, Nte nkyi kyaahaqa hirera mwitaa mwitaama hianinrave, turave. Qio Kotiva nkyi haivaqahuara tiqaro nkyivata kyaahaqa hirero mwi quara turave. Kotiva nkyi haivaqara Evarahaamunra timwa mwinro tiqaro,
E mwata humwuanrama tera nraakye qorahua
nraakiara variqata mwihua ni kyaiqa vareqata
ekyaa mwatani vari nraakye qorahua
kyaahaqama nyatevarave, turave.

(Okyara 22:18)

²⁶ Mwianra rieqaro Kotiva nkyiara mwihua uaquia hi aanranra qaqlira kyaate tiro, nai kepuksa vaisi nronraqama kyero nkye varianani titaiharo Iesusiva nkyi nraante kyaahaqa hirera tumunrave, tiro.

4*Pitaaky Ionikya karavuqi kyora*

¹ Pitaaky Ionikya nraakye qora qati nraahu qua timwa nyi varuvata Kotira nraamwuqi Kotira kyaiqa vara mwate varuhuavata, mwihua piponramwuqaa ntaqikyi varu vaisivavata, Saitiusi vaisinramwuvantovata, mwihua mwitanahua qua ti varunani nrintora.

² Saitiusi mwaanra okyaravanto mwataamama vahiro. Mwihua tiqata, Qutu quari vaisiva hiama qio qaiqaa siquananrove, ti varura. Mwitaa ti varuhuara tita, mwihua Pitaaky Ionikya Jesusirara qutu viraqitairo qati siviho tu quarara mwihua raraqa te varura.

³ Raraqa tovata mwihua uro nteta mwitanahua ntavaaqavu kyeta enrovatara tita, mwihua hura ko tirerave timwa kyeta karavuqi sitaqita uro kyora. ⁴ Karavuqi sitaqita kyovata nraakye qora mwihua vaakya Pitaaky Ionikya qua timwa nyunranra nronraqama kyeta rieta mwi quarara qutaa quave timwa kyeta Jesusira nraaqiaranramwuqi kuairama vita Jesusira nraaqiara varura. Jesusira nraaqiara airiqamaqita vita 5,000 nraakye qora airi varura.

⁵ Mwia qanranraa Iutaa vunyaa vaisive, nronra vaisive, mwaanra okyara ti varu vaisihuave, mwihua Ierusaremini ko tirerata ntuvaantuuma vita.

⁶ Mwihua mpo uhua kyapata ntuvaantua hura. Mwihua nronra vaisinramwu varirerata, Anaasiva mwiva vunyaa vaisivanto varuvata, mwia nramwunaa Kaiapaasivavata, Ionivavata, Arekisantaavavata, varuvata mwihua nramwunaa mpo uhuavata varura. Mwihua ekyaa ntuvaantuuma vita variqata ko tirera hita ⁷ mwihua Jesusiva nronraqama kyo vaisitanahua sitaqita nrumu tiri tivuqaa kyaivata sivita variate tuvata sitaqita nruvata mwitanahua kyapara hita tiqata, Qio nataama kyetave nkyetana mwi kyaiqara vare variavo? Nanra inraikyavanto nkyitana kepukyaqama kyaihatave nkyetana mwitaa hiavo? Tara nrutu nteqatave nkyetana mwitaa hiavo? tita.

⁸ Mwihua mwitaa tuvaro Pitaava Kotira mwanraquravanto mwia utaqi varuvaro mwiva tiqaro, Nkye nraakye qoraqaa ntaqikyi variahuave, Isareri vaisi nronra vaisinramwuvantove, ⁹ tiretana kyuqu uaqiamava vi vaisira kyuqema mwataunanra nkye mwia kyaara tiritana kyaparama timwatareratave uti variavo? Nataama kyetave tire mwia kyuqema kyaunanra, mwianrave nkye tiri kyapara hiavo?

¹⁰ Nkyevata ekyaa Isareri vaisivata riaate. Jesusi Karaisira Nasaretinyaanra nkye mwia kyatariqaa hiritavararo qutu viharo Kotiva mwia qaiqaa vara qati sivuma kyai vaisira, tiretana mwi vaisira nrutu ntamwa kyauraro mwivama tiritana kyaahaqa ihatama tiretana mwaa vaisira kyuqema mwatauraro mwiaqatairo mate mwiva nkyi suqaa qio siviro variho.

¹¹ Kotira mpukuvanto mpo quaqaa ntumwa kyero Jesusirara mwataama tiho:
Nkye nraamwu hoqeqlata ori mpo qaqlira kyaava,
mwi oriva puhaqamama viho, turave. *(Ihi 118:22)*

¹² Jesusiva mwi puhavama variho. Kotiva tiri tivitaarive tiro, Jesusiva mwiva nraahuma tiri qio kyaahaqa hiariva variho. Kotiva hiama vaisi mpo nrutu tinraamwutairaro mwi vaisiva tiri kyaahaqa hiariva

variananrove. Jesusiva mwiva nraahuma tire mwatanani variarahuva kyaahaqa hiqaro huvantu timwataarivama variho, tiro.

¹³ Pitaava mwitaa tuvata kaanasorinramwuvanto taqovata Pitaakya Ionikya mwihua suqaa variqata hia aatu hiraitita qua vutu kye tuvata mwihua ntapihi kyovata mwitanahua qumina vaisi hia sikuruqi vutanahua varuvata mwihua mwianra kyaauqu ntukikinraaqate varura. Mwitanahua mwi quara tuvata mwihua ntapihi kyovata mwitanahua tauraa Iesusiravatama kyeta nrohi varutanahua varura.

¹⁴ Mwihua mwitanahuaqaa qua vataare tita, taqovaro mwitanahua vaisi mwia kyuqema kyova Pitaakya Ionikya nraaqani siviro varuvata mwihua hia qio qua mwitanahuaqaa vatora.

¹⁵ Hia qio mwitanahuaqaa qua vateva vahuvatara tita, mwihua mwitanahuara tiqata, Nkyetana uro mpoqi varivaque tire mwi quara ntapihi kyaare, tuvata mwitanahua vuvata mwihua mwi quara nai timwa mwi nai timwa mwi hita tiqata, ¹⁶ Mwi vaisitanahua tire nataave hiananrave? Mwitanahua nronra kyaiqa varaavata ekyaa Ierusaremiquinaahua mwitana kyaiqa taqaavata tire mwitanahua kyaiqa hia qio uqeta kyaananrave. ¹⁷ Haunri mwaa mwi quara timwaqita vivata ekyaa mpo mwatanaa mpo mwatanaa mwitanahua kyaiqa varaarara rievorave. Nrivaqenramwu qao timwa kyeta mwitanahuara hia Iesusirara mpohua mpohua timwa nyiate qiare, tita.

¹⁸ Mwitaa timwa kyeta mwihua qaiqaa mwitanahua nyaanrama kyeta tiqata, Qio nkyetana hia qaiqaavata Iesusirara nraakye qora timwa nyiate. Tire mwi quara tirara qaoqama tauro, tita.

¹⁹ Mwihua mwitaa tuvata Pitaakya Ionikya tita, Tiretana nkyi qua rieta Kotira qua qaqlira kyaararo Kotiva mwianra qioqave hiananrove? Nkye nkyetavanto tukyama kye tivaqeta tire riaare.

²⁰ Tiretana variqata tetatana tivuquo taqeta nraatoqi riaunanranra hia qio uqeta taananrave. Tiretana mwi inraikyarara timwa nyiananrave, tita. ²¹ Mwitaa tuvata kaanasori mwihua mpoqivata kepukyaqama kye qaoqama teta mwitanahua huvantu kyeta sitovata vura.

Pitaakya Ionikya vaisi mwia kyuqema mwatorara nraakye qoravanto Kotira nrutu tuaahere varurara tita, qumina mwitanahuaqaa qua vataarorave tita, mwitanahua huvantu kyora. ²² Mwitanahua kyuqu ntanrenra vu vaisira kyuqema kyo vaisiva hia qaraakya vaisi varura. Mwiva 40 ihi vara kyo vaisiva varura.

Iesusira nraaqiaranramwu Kotirara aakyara nte varura

²³ Mwihua Pitaakya Ionikya huvantu kyovata mwitanahua uro ntanteta nkyiari nramwunaa varunani vuhua uro mwini variqata Kotira nraamwuqi Kotira kyaiqa vara mwate varu vaisihua mwihua nronranramwuvanto tu quaravata, mponramwuvanto tu quaravata mwihua timwa nyunra.

²⁴ Timwa nyuvata mwihua mwi quara rieta, ekyaa mwihua Kotirara aakyara nteqata mwataama tita:

Nronrao, e ekyaa inraikya ututaaravave, Nyaamwuve, mwatave, kyaarerera nronrave, ekyaa inraikya nyaamwunive, mwatanive, nramanriqive, vahi inraikyara e nraahu ututaaravave.

²⁵ Haaru tiri haivaqava Ntevitiva i kyaiqa vaisivanto varuvaro i mwanraquravanto mwia kyaahaqa huvaro mwataa turave:
Nanraqamave mpo mwatanaahua mpo mwatanaahua

Kotirara raraqa te varihata variavo?

Nanraqamave mwaa mwatanaahua hia mpo okyaravata
vahiraqaataita Kotiravata ntaqirerata uti variavo?

²⁶ Mwatanyaa vaisi vunyaahua huru kyaamwu terama
teta mwihua sivita kuairama vita Kotira ntaqu mwateta
mwiva nronraqama kyai vaisiravata ntaqirerata

uti variavo, turave.

(Ihi 2:1-2)

²⁷ Qio Kotio, mwi quara timwa toraqaa mate mwivauma vaiho. E Iesusira nyaamwusaira titoraro mwiva hia uaquia hi kyaiqara utiraitiro, i kyaiqa nraahu varaqiro vuvata nronra vaisi Herotivavata, Pontiaasi Pairaativavata, mwitanahua mwaa mwatuskyara Ierusaremipi ntuvaantuama vita mwitanahuavata, mpo mwatanaavata, Isareris vaisivantovatama kyeta, Iesusira uaqiamma mwatarerata uti varurave.

²⁸ Mwihua Iesusira uaqiamma mwatarerata ntuvaantua hiqata, haaru e nraante ena kepukyaqove, ena vu nraato tutonanraqaave, Iesusira mwitaama mwaterara tunanranra mwihua hia ntapihurave.

²⁹ Qio nronrao. Mwihua tiri uaqiamma timwatarera qia quara ri-aante. E ena kyaiqa vaisi tiri kyaahaqa hiraqe tire hia aatu hiraitita, kepukyaqama kye i qua timwa nyianre. ³⁰ Ena kyauqu tutu kyera tiri kyaahaqa hiraqeta tire nraakye qora nriqa vihua kyugema nyataare. E tiri kyaahaga hiraqeta tire Iesusira i kyaiqa vaisi kyugera mwia nrutuara rieqatama nronra kyaiqa kepukyia kyaiqa varaqita quare, tita.

³¹ Mwihua mwitaa timwa kyeta Kotirara aakyara ntamwa kyovaro gamwanrama kyero mwihua varu nraamwuva mwiva qakyaa qakyaa huvaro Kotira mwanraquravanto mwiqi varuhua kepukyaqama kyovata mwiaqaataita mwihua hia vaisi nyaatu aatu hiraitita, Kotira qua vutu kye timwa nyiqi vi varura.

Mwihua kuaaqi varura

³² Qio mwi entara Iesusirara qutaa mwivave tuhua kuaaqi variqata mwihua kuaa vu nraato kuaa mwutukya vateta varura. Hia mpovanto nai vato inraikyara nai nraahu tuqara tutora. Mwihua nkyiari vato inraikyara ntainra kyeta nai mwi nai mwi hi varura.

³³ Mwitaa hi varuvata Iesusiva nronraqama kyo vaisinramwuhua kepukyaqama kyeta Iesusiva nronravanto qati sivu quara nraakye qora timwa nyiqita vura. Timwa nyi varuvata Kotiva mwihua kyugema nyatovata ³⁴ mwihua variqata kyugema kyeta nai kyaahaqa hi nai kyaahaqa hi varuvaro hia mpovanto vehi vaisi varura. Vaisivanto nraamwuve, mwatave, vatohua mwi inraikyara mpohua nyita munima vara kyeta varaqita uro Iesusiva nronraqama kyo vaisinramwuhua ³⁵ nyuvata mwinramwuhua mwi munimanra vara kyeta ntainra kyeqata nraakye qora nyunra. Nyiqata hia airi inraikya vatora vehi vaisi puaama kyeta munima mwita, airi inraikya vatora pataqia mwita mwitaamaqi vita ntainra kyeqata nkyiari nramwunaahua nyunra.

³⁶⁻³⁷ Mwitaamaqita vuvaro vaisi mpovanto mwia nrutu Iosepiva, mwiva Rivaira okyaraqinaanra Saiparaasini mwatatova, mwiva nai mwataqaatairo munima vara kyero varaqiro uro ekyaa mwi munimanra Iesusiva nronraqama kyonramwuhua nyunra. Iesusiva nronraqama kyo vaisinramwuhua mwi vaisira mpo nrutu ntamwa teta mwianra Vanavaasirave. Mpohua Kyaahaqa Hiani Vaisirave, tura.

5*Ananaiaasikya Sapairaakya qua*

¹ Vaisi mpovanto mwia nrutu Ananaiaasiva nai nraata Sapairaakyan-tiri varura. Mwitanahua mwata mpo mpohua nyita munima varovaro Ananaiaasiva hini munima tetatana tutarerave ² tuvaro mwia nraata-vantovata mwi quara rioraro Ananaiaasiva hini munima nraahu varero uro Iesusiva nronraqama kyo vaisinramwuhua kyuqutarani vatero tiqaro, Nte ntene naatantiri teta mwataqaataita munima varau-nanra ekyaa mwi munimanrama nkyi nyuquo, tiro.

³ Tuvaro Pitaava qaqaqo tiro, Ananaiaasio, nanraqamave e kyaararo Saataaniva iqaa ntaqikyi varihara e mwia qua rieqarama Kotira mwan-raqura unra qiaro? E ena mwata nyinra munima vara kyera hini munima ena vatera e unra tiqarama, Nte ekyaa munima nkyi nraahu nyuquo, tira hiaro.

⁴ Tauraa hia mwi mwataraqataira kyoqaa varaana entara mwi mwatava i mwata vahurave. Mwiaqqaataira mwi mwataro mpohua nyinra munima varaararo mwi munimava i munima vahirave. Qio nanraqamave hini munima ena tutera hini munima nraahu tiri timwinra tiri unra tiqarama, Nte ekyaa mwi munimanra nkyi nraahu nyuquo, qiaro? E hia tiri qumina vaisi unra qiaro, E mwitaa tiqarama Kotirama unra tira hiaro, tiro.

⁵ Mwitaa tuvaro Ananaiaasiva mwi quara riemwa kyero qamwan-rama tumu ntiro qutu viro. Qutu vuvata ekyaa mwi quara riohua mpoqama kyeta aatu hi varura.

⁶ Mwiva qutu vuvata qaraakya vaisinramwuvanto vera nteta mwia mwamwanta qapuqama kyeta vareta uro quntamwa tora.

⁷ Quntamwa tovaro pataqia vari kyero (huari vuvanto 3 sua vara kyovaro) mwia nraatavanto hia mwi quara riaraitiro, mwiqi vera ntero.

⁸ Mwiva mwiqi vera ntovaro Pitaava mwianra tiqaro, Qio nkyetana mwata nyita munima varaara qio mwia ekyaa mwinramwunrave iho? tuvaro mwiva tiqaro, Eo, qio mwia ekyaa mwinramwunrave, tiro.

⁹ Mwitaa tuvaro Pitaava tiqaro, Qio nanraqamave nkyetana mwi quara unra qua tirerave timwa kyetatana Kotira mwanraqura unra qiavo? Qio taqaante. I vaati uro quntamwa taahua qesana variavo. Mwihua ivata uro quntevarave, tiro.

¹⁰ Mwitaa tuvaro mwi nraakyeva qamwanrama tumu ntiro qutu viro. Mwitaa huvata qaraakya vaisinramwuvanto vera nteta taqovaro mwiva qutu vuvata mwiaqata varaqita uro nai vaati tataaqa quntamwa tora.

¹¹ Quntamwa tovata ekyaa Iesusira nraakyе qora mpoqama kyero nyaatu qatovata aatu hi varuvata ekyaa mwi quara riohuavata mpo-qama kyeta aatu hi varura.

Nronra kyaiqa varorara tura

¹² Mwitaa huvata Iesusiva nronraqama kyo vaisinramwuhua nraakyе qora kyaahaqa hirerata nronra kyaiqa mpo kyaiqa mpo kyaika vare varura. Mpo enta mpo enta Iesusira qua riohua Kotira nraamwuqi vera ntosata Soromoninra nraamwuve tunani ntuvaantuuma viqata varura.

¹³ Mwihua mwini kuairama vita varuvata qati nraakyе qoravanto mwihuara kyuqe hiahuave timwa kyeqata aatuma kyeqata nyianrasata variqata hia mwihuavata kuairama vita varura.

¹⁴ Mwi entara vaisivata nraakyevata airi kyaatavanto nraahu Iesusirara quitaave timwa kyeta Jesusira nraaqiaraqama vita kuaaqi varura.

¹⁵ Iesusiva nronraqama kyo vaisinramwuhua nronra kyaiqa varaqita vuvata mwi mwatanaahua nriqa vuuhua sitaqita uro aanrani taariqaave, taintaqaaave, vateta tiqata, Pitaava nritareqaro mwiva hia nkyi tu varairera, mwia mamanaanruvanto nkyi mwamwanta kyuqema kyaarive, timwa kyeqata aanraqaa sitaqiqata uro vatora.

¹⁶ Hisai hisai mpo mwatukya mpo mwatukyaqitaita vaisi airivanto nriqa vu nraakyе qorahuave, ueravanto utaqi varuhuave, sita vareta Ierusaremini uro kyovata Iesusiva nronraqama kyo vaisinramwuhua mwihua kyuqema nyatora.

Iesusira nraaqiaranramwu uaqiana nyatorara tura

¹⁷ Mwihua mwitaamaqita vuvata Kotira nraamwuqi Kotira kyaiqa vara mwate varu vaisihua mwihua nronra vaisivantovata, mwihua nramwunaahua Saitiusi vaisinramwuvata, mwihua variqata taqovata airi nraakyе qoravanto Iesusiva nronraqama kyonramwuhua qua riovata mwihua tiri qua nraahu riaataarave tura. ¹⁸ Mwitaa timwa kyeta uro Iesusiva nronraqama kyo vaisinramwuhua ntavaaqavu kyeta karavuqi sitaqita uro kyora.

¹⁹ Mwipi uro kyovaro entaqi Kotiva titova nyaamwunyaava karavu nraamwu qesa qatua kyero Iesusiva nronraqama kyo vaisinramwuhua sitaqiro tumu mwaatani kyero timwa nyinro tiqaro, ²⁰ Uro Kotira nraamwuqi sivila variqata qaraakyaqama kye qati variqi vi okyarara nraakyе qora timwa nyiate, tiro.

²¹ Mwitaa tuvata mwinramwuhua mwia qua rieta mwia qanranraa ntuvahama vuvata uro Kotira nraamwuqi variqata nraakyе qora mwi quara timwa nyunra.

Mwinramwuhua mwini uro varuvata Kotira nraamwuqi Kotira kyaiqa vara mwate varuhua mwihua nronra vaisi mwivavata, mwia nramwunaahuavata, mwihua ntuvantuama vita Iutaa vaisi nronra vaisi kaanasori mpoqiani mpoqiani nyaanrama kyeta tiqata, Nrvagenramwu mwaaqi variqata qua avuqavu hiare, timwa kyeta ntuvantuama vita variqata Iesusiva nronraqama kyo vaisinramwuhua uro sitaqita nriate tuvavata ²² uro sitaare tita, taqovata mwinramwuhua hia karavuqi varuvata mwihua uro ntanteta kaanasorinramwu uro timwa nyita tiqata, ²³ Tire karavuqi uro taqauraro qesa rutaavaropiponramwu mwaqqani qesana ntaqikyi variavata tire qesa qatua kyeta taqauraro hia vaisi mpovanto karavu nraamwu utaqi variho. Ekyama quavo, tita.

²⁴ Mwitaa tuvata karavuqaa ntaqikyi varuhua vunyaaavavata, Kotira nraamwuqi Kotira kyaiqa vara mwate varuhua mwihua nronra vaisinramwuvata, mwihua mwi quara rieta tiqata, Nataama kyetave mwi vaisinramwuhua quavo? tita.

²⁵ Mwitaa ti varuvavaro vaisi mpovanto vera ntero timwa nyinro tiqaro, Riaate, nkye karavu rupa kyaahua, mwinramwuhua Kotira nraamwuqi variqata nraakyе qora qua timwa nyi variavo, tiro.

26 Mwitaa tuvata karuvaqaa ntaqikyuhua nkyiari vunyaa vaisivatama kyeta uro Iesusiva nronraqama kyo vaisinramwuhua sita vareta nrunra. Nraakye qoravanto origotaita tiri ntuqutu kyevorave tita, mwihua qati qihakayama kyeta sita vareta nrunra.

27 Mwihua mwinramwuhua sitaqita uro kaanasori suqaa kyovaro Kotira nraamwuqi Kotira kyaiqa vara mwate varu vaisihua mwihua nronra vaisivanto mwinramwuhua kyaparama nyatero tiqaro,²⁸ Tire nkyinramwuanrama hia Jesusirara nraakye qora timwa nyiate, turo. Mwianra tire nronraqama kyeta qao timwa taunanrave. Qio taqaate. Nkyenramwu ekyaa Ierusaremiqi nrohiqata mwi quara timwa nyi variavo. Nkyenramwu Iesusira rukyaa quara tiriqaa ntumwa tarerata uti variavo, tiro.

29 Mwitaa tuvaro Pitaavavata, Iesusiva nronraqama kyo vaisinramwuhua mpo uhuavata, tiqata, Kotiva mpo qua tiraro qumina vaisivanto nai riemwa kyero mpo qua tirera, tire Kotira qua nraahu riemwaqita virerave.

30 Nkye Iesusira ninriqotaita kyatariqaa rukye hiritovaro mwiva qutu vuvaro mwiaqatairo tiri haivaqahuqaa ntaqikyi variva, Kotiva mwia qaiqaa qati vara sivuma kyorave.³¹ Kotiva mwia qati vara sivuma kyero mwia nronraqama kyaiharo mwiva mate Kotira kyauqu kyaatutani kepukyavanto tiri kyaahaqa hiariva variho. Tire Isareri vaisivanto variqata uaqia hi aanranra qaqira kyaararo mwiva tiri kyaahaqa hiananrove. Mwiva kepukyavanto variqaro qioma tire uaqia hi kyaiqara varaana quara nruka timwa taananrove.

32 Tire teta tivuqotaita taqaunanra tire mwi inraikyarara timwaqি vireratave. Tirevata, Kotira mwanraquravantovata, mwi quara nraahu timwaqita vireratave. Kotiva nai qua riemwaqita nrohiahua nraahu nai mwanraqura nyi varivave, tita.

33 Mwitaa tuvata kaanasori mwihua mwi quara riovoro mwihua mpoqama kyero raraqa tovata mwihua mwinramwuhua ru kyaare titi utura.

34 Ru kyarera uti varuvaro kaanasori mpovanto mwia nrutu Kamerieriva, mwiva Parisi vaisi mwaanra qua okyara ti varuva, nraakye qora mwianra kyuqe vaisive ti varuva, mwiva kaanasori nraamwuqi siviro Iesusiva nronraqama kyo vaisinramwuhuara tiqaro, Mwaqaqitaita mwihua vara veva kyaate, tiro.

35 Mwitaa timwa kyero mwiva kaanasori mwihua timwa nyinro tiqaro, Nkye Isareri vaisinramwuvantove, hiama paparuqa hiqata mwi vaisinramwuhua ruate. Nkyeta vararera hi kyaiqara qakyoma kyeta nraato riemwaqi viqata varaate.³⁶ Haaru vaisi mpovanto mwia nrutu Tiutaasiva qovarama vurave. Mwiva nte nronra vaisive tuvata airi vaisi 400 vanto mwia kyuquqaa vitinteta, kamaninravata ntaquare tuvaro kamaniva mwia ru kyovata mwia vataqi vuhua aatu ntuqeqla hita vivu kyaavuma vurave. Mwitaa huvaro mwi vaisira kyaiqavanto ekyara taiqa vurave.³⁷ Qio qaiqaa nrutu vare varu entara mpovanto mwia nrutu Iutaasiva mwiva Karirinyaava qovarama viro varuvata vaisi airivanto mwia vataqita vuvaro qio mwiavata ru kyovata aatu ntuqeqla hita vivu kyaavuma vurave.

38 Mwianra rieqanama mwaa vaisinramwuhua hia mpo qara hiate. Qati kyaivata quate. Mwihua kyaiqavanto qati qumina vaisivanto nai riemwa kyero varai kyaiqava vahirera, mwihua kyaiqavanto

qati quminavau quananrove. ³⁹ Mwihua kyaiqavanto Kotiraqaatairo govarama virera, hiama qio nkye mwi vaisinramwuhua nraatara kyevarave. Nkye haunri Kotiravatama kyeta ntaquqita vivorave, tiro.

⁴⁰ Kamerieriva mwitaa tuvaro mwia quavanto kepuuyaqa huvata mwihua mwia qua riora. Mwiaqaataita Iesusiva nronraqama kyo vaisinramwuhua nyaanrama kyeta mwinramwuhua kyaamwuquotaita ntuqutu kyeta vateta tiqata, Hia qaiqaavata Jesusira nrutu nteqata mpohua mpohua timwa nyiate, timwa kyeta mwinramwuhua huvantu kyora.

⁴¹ Mwihua huvantu kyovata Iesusiva nronraqama kyo vaisinramwuhua veva nteta viqata Kotira nrutu tuaahereta tiqata, Kotiva tiriara mwihua Jesusira nrutuara rieqatama kyaurira inraikya vareqata kepuuyaqamakye varivarave titahara titama, tire mpinqama kye qamwateqata varuro, tita.

⁴² Mwiaqaataita mwinramwuhua mpo enta mpo enta Kotira nraamwuqive, qati vaisi nraamwuqive, mwipi mwihua kyuqe qua Iesusiva tiri kyaahaqa hiarivave tu quara nraakye qora timwa nyiqi vi varura.

6

Kyaahaqa hi vaisihua 7 nramwu mwatama tora

¹ Mwi entara Jesusira nraaqiara airiqamaqita vi varuvata mwihuaqtai mpo uhua inronra hi varura. Iutaanramwu Kiriki qua tuhua variqata Iutaa nkyiari Hivuru qua tuhuavata inronra hita tiqata, Mpo enta mpo enta nkye munima ntainra kyeta vehi nraakye qora nyiqata hiama tirivatama kyeta tetoka nraakye variahua nyiavo, tita.

² Mwitaa tuvata Iesusiva nronraqama kyo vaisinramwuhua ekyaa Iesusira nraaqiara mwihua ntuvaantuama kyeta tiqata, Tire Kotira qua qiana kyaiqara qaqla kyeta munima ntainra kyeta nyiana kyaiqara nraahu varaqita quarorave. ³ Tiri tiqata vakyaahua nkye riaate. Vaisi 7 nramwu kyuqe su nyaato vataahua Kotira mwanraquravanto qiani quara kyuqema kyeta riemwaqita vi vaisihua sitaqita nrivaqeta tire mwihua mwi kyaiqaraqaa ntaqikyitaarata varaate. ⁴ Mwihua mwi kyaiqara vare varivaqeta tire Kotirara aakyara ntamwaqi viqatama Kotira qua nraakye qora timwa nyiqi quare, tita.

⁵ Mwitaa tuvata nraakye qora kuairama vuhua mwihua ekyaa mwinramwuhua quara qamwata kyeta mwi kyaiqara varehua mwatama teta. Mwihua mwaa vaisinramwuhua mwatama tora:
Sitiveninra. Sitiveniva Jesusirara kepuuyaqama kyero
riemwaqiro vuvaro Kotira mwanraquravanto mwia
utaqi varuvaro mwiva mwia qua ekyaa qua
riemwaqiro vura.

Piripira, Porokorasira, Naikenonra,
Taimoninra, Pamenasira,
Antiokinyaava Nikorasira. Nikorasiva mwiva
tauraaqama kyero mpo mwatanaava variqaro nai
nraaquhua taatohua okyara qaqla kyero Iutaa kyaiqa
varero qio mwiaqaatairo Jesusira qua riero Jesusira
nraaqiaraqama vura.

⁶ Qio mwi vaisinramwuhua sitaqita uro Iesusiva nronraqama kyo vaisinramwuhua hunani kyovata mwihua nkyiari kyauqu mwihuaqaa vateta Kotirara aakyara ntora.

⁷ Qio Iesusira nraaqiaranramwuvanto Kotira qua timwa nyiqi vuvaro mwi quava mpoqiaavata viro nrinro huvata airi vaisivanto mwi quara riora. Ierusaremmini Iesusira nraaqiara airiqama vuvata Kotira nraamwuqi Kotira kyaiqa vara mwate varu vaisihua airivantovata Iesusirara qutaa mwivave timwa kyeta Iesusira nraaqiaraqama vura.

Sitiveninra karavuqama kyora

⁸ Qio Sitiveniva Kotirara kepuqyaqama kyero riemwaqiro vuvaro Kotira kepukyavanto mwiaqi varu vaisiva variqaro nraakye qora suqaa variqaro Kotira kyaiqa nronra kyaiqa, mpo kyaiqa mpo kyaiqa varaqiro vura. ⁹ Mwitaa huvata vaisi mponramwuvanto Sitiveninravata inronra hirerata nrunra. Mwi vaisihua mpo qua rihoa nkyiari mwaanra nraamwu mwia *Huvantu Kyaa Vaisira Nramwuve* tura. Mwi vaisihua Iutaa mponramwuvanto Sairininyaahuavata, Arekisantirianyaahuavata, varuvata mponramwu Sirisanyaahuavata, Esiaanyaahuavata varvara.

Mwihua Sitiveninra inronra hirerata nruvaro ¹⁰ Kotira mwanraquravanto Sitiveninra kyaahaqa huvaro mwia quavanto kepuqyaqa huvatara tita, mwi vaisinramwuhua hia qioqama kye mwia qua nraatara kyora. ¹¹ Mwihua hia qio mwia nraatara kyaaqara huvata mwihua vaisi mponramwu utaru munima nyita tiqata, Nkyenramwu Sitiveninraqaa unra qua ntumwa kyeta tiqata mwitaama qiate, Sitiveniva Mosesiraravata Kotiraravata uaqia hi quarama ti varihata riaunanrave, qiate, tita.

¹² Qio mwihua mwitaama kyeta unra qua tuvata Iutaa nronra vaisive, mwaanra okyara ti varu vaisihuave, mwihua mwi quara riovoro mwihua raraqa tovata mwihua uro Sitiveninra ntavaaqavu kyeta vitaqita uro kaanasorivanto ntuvaantuama vita varuraqi kyora.

¹³ Kyeta mwihua vaisi mponramwu Sitiveninraqaa unra qua vataate tita, nyaanrovata mwihua nrumu tiqata, Mwaa vaisiva ena ena iharo Kotira nraamwuanra uaqia hi quara ti variho. Mwiva Mosesiva mwaanra qua timwa torara uaqia hi quara ti variho. ¹⁴ Tire airivant varunanraqa mwiva mwataama tiho. Iesusiva Nasaretinyaava mwaa nraamwunra Kotira nraamwu ntapairi kyaananrove, tiho. Iesusiva Mosesira mwaanra qua qaqlira kyero qaraakya qua tiri timwiananrove, tiho. Sitiveniva mwi quara mwi quara tihata riaunanrave, tita.

¹⁵ Mwitaa ti varuvata kaanasorinramwuvanto nraamwuqi varuhua variqata Sitiveninra taqovaro mwia viri kyuqe viri nyaamwunyaahua siri voti huva vahura.

7

Sitiveniva nkyiari timwa nyu quara

¹ Mwihua unra qua mwitaa tiqata Sitiveninraqaa qua vate varuvarto Kotira nraamwuqi Kotira kyaiqa vara mwate varu vaisihua mwihua nronra vaisivanto Sitiveninra kyapara hiro tiqaro, Qio mwihua qutave titi hiavo? tuvaro ² Sitiveniva tiqaro, Ni kata pakyaahuavata ni kohuvata nkye nte qianinra rie variate. Haaru Evarahaamuva tiri haivaqava mwiva hia Haraanini vu entara mwiva Mesopotemia mwatani varuvarto mwanriqa peqavanto Kotiva qovarama viro ³ Evarahaamunra

timwa mwinro tiqaro, Ena nramwunaahuavata, ena mwaatavata, qaqlira mwaini kyera nte i nraamwutaani mwatarani quante, turave.

⁴ Mwitaa tuvaro Evarahaamuva Karatia mwatanu varura mwini kyero kyatiro uro Haraanini varurave. Qio nai qova qutu vuvaro Kotiva qaiqaa tuvaro Evarahaamuva mwaa mwataru nkye variara mwaini nrurave. ⁵ Mwi entara Kotiva hia Evarahaamunra mwata mwunrave. Evarahaamuva nai kyuqu ntama taani mwataru mpo-qiaqata hia mwunrave. Mwi entara Kotiva kyauqu nriqiqaa vatero Evarahaamunra timwa mwinro tiqaro, Qio mwaa mwataru nraakiara nte i mwinrenrave. Mwaa mwataru i mwatama vahiananrove. E nraaqiara mwataraterahu mwatama vahianarove, turave. Qio mwi entara Kotiva nriqiqaa kyauqu vateqaro tu entara hia Evarahaamuva nraaqiara mwato entara ⁶ Kotiva mwaa quara timwa mwinro tiqaro, Nraakiara e mwata humwuanramatera nraaqiarahua mpo mwatanu uro varivata mwi mwatanaahua e mwataraterahu qoraqamaqita vi varivata mwihua airi ihi 400 ihiara mwi mwataraqi variqi vivarave.

⁷ Qio mwi entaraqaataina nte e mwataraterahuqaa ntaqikyihua mwihuaqaa qua vateqanama mwihua qoraqama nyataaninrave. Nte mwihua qoraqama nyataarita mwiaqataita e mwataraterahu mwi mwataraqataita kyatita nrumu mwaa mwataraqaa variqata ni nutu tuaaheraqita vivarave, turave.

⁸ Kotiva mwidaa timwa kyero nai kyauqu nriqiqaa vato quarara Evarahaamuvavata, mwiva mwatarataihuavata, qati nraahu riemwa taate tiro, Kotiva qoraisi nraaqiara mwamwanta toqaani okyarara Evarahaamunra mwunrave. Mwiaqatairo Evarahaamuva nai nraaqiara Aisaakira mwatatoraro ⁸ enta nritarovaro mwia mwamwanta toqa mwatorave. Aisaakiva Iaikopura qova varuvaro Iaikopuva tiri haivaqahua 12 nramwu sova varurave.

⁹ Qio tiri haivaqahuanramwu variqi vita, mwinramwuhua nkyiari sata Iosepira kyaru kyaaruma mwateta mwia uaqama mwatarerata mwia ntavaaqavu kyeta mpo mwatanaahua nyita munima varovata Iosepira rupaqita uro Isipini kyora. Mwini uro kyovaro Iosepiva mpo mwatanaahuaqaa quminaqama kyero kyaiqa vare varuvaro Kotiva mwiavata varurave.

¹⁰ Kotiva mwiavata variqaro Iosepira mwia kyaahaqamaqiro vuvaro mwiva qio varurave. Perova Isipi mwataqaa ntaqikyuvu Iosepira nraanrovoro mwiva mwia vuqaa uro varuvaro Kotiva mwia vu nraato kyaahaqa huvaro Perova mwianra kyuqe vaisivanto kyuqe vu nraato vataavave timwa kyero mwia nronraqama kyero tiqaro, Nte vunyava variarira e ni naakiara variqarama ni nraamwuqaavata ni mwataqaa-vata ntaqikyiente, turave.

¹¹ Qio mwi entara nronraqama kye aara nto entava Isipinivata Kenaaninivata vahuvata nraakyne qora uaqama kye varuvata tiri haivaqahuanramwuvata kyarara hurave.

¹² Mwidaa huvaro Iaikopuva riovoro kyara (raisi voti huva) Isipini vahuvu tuvaro riero mwiva tiri haivaqahuanramwu mwini sitovata vurave. ¹³ Mwihua mwini taara nani vuvaro Iosepiva qoqaa timwa nyinro tiqaro, Nte nkyi satavantove, tuvaro Perova Iosepira vataahuara riero qamwata nyatovaro ¹⁴ Iosepiva qua vara kyero nai qorara tiqaro, Evata, ena nraakyne nraaqiararavata ekyaama mwaini Isipini nriate, tuvata nraakyne qora 74 nramwuvanto Isipini vurave.

¹⁵ Iaikopuva kyatiro uro Isipini variqiro viro qutu vuvata tiri haivaqahuanramwuvata mwini variqi vita qutu vurave. ¹⁶ Mwinramwuhua qutu vuvata mwihua mwamwanta mwia varaqita Sekemi mwatani uro Evarahaamuva munima nyuvata Hamonraa mwatanaavanto mwata mwunraqi quntamwa torave.

¹⁷ Qio airi ihi nritarovaro Kotiva haaru nai nriqiqaa kyauqu vateqaro Evarahaamunranra e mwataraterahua kyaahaqa hirerave tu entava qaumato vahuvata nraakye qoravanto kyatita Isipini vuhua airiqama vuvaro ¹⁸ vaisi mpo vunyaa vaisivanto hia Iosepira ntapihi kyova qovarama viro Isipiqa ntaqikyirero varurave.

¹⁹ Mwiva hia tiri haivaqahuqa ntaqikyirero kyero ntaqikyiqiro viraitiro, mwiva mwihua uaqiamaqiro viro tiqaro, Nkye nraaqiara mwata kyeta qaqira kyaivata qutu quate, turave.

²⁰ Perova mwitaa tuvaro tiri haivaqava mpovanto Mosesira mwatatoraro mwiva nraaqiara kyuqevara varuvaro mwia nrova hia mwia qaqira kyaraitiro, tora taaramponramwuanra nraamwuqi mwia uqeta kye ntaqikyiqiro viro ²¹ mwiaqatairo vitaqiro nramanri tokyani uro uqeta tovaro Perora nraamwunravanto mwia puaama kyero, Nte mwia virirerave, timwa kyero mwiva nai nraaqiaraqaa ntaqikyuntema kyero mwiaqaa ntaqikyiqiro vurave. ²² Ntaqikyiqiro vuvata Mosesiva ekyaa Isipi mwatanaa okyarave kyaiqave nraamwutovaro Mosesira kyaiqvantovata quavantovata anomia kyero kyuqe hurave.

²³ Qio Mosesiva 40 ihi vara kyero mwiva tiqaro, Kyai nte ntene nramwunaahua Isareru uro taqaankye, timwa kyero ²⁴ uro taqovaro Isipi vaisi mpovanto Mosesira nramwunaa mpo uaqiamma mwate varuvaro Mosesiva nai nramwunaa mwia kyaara Isipi vaisi mwia ru kyero kyorave. Mosesiva nai riero tiqaro, ²⁵ Ni nramwunaahua nianra mwitaama tivarave. Tiri kyaahaqa hiarive tiro Kotiva titaiharo nrivate. Mwihua nianra, Mwi vaisiva mwaa kyaiqara uaqia hi kyaiqaraqitairo tiri huvantu timwataarivave tivarave, tiro. Mosesiva mwihua mwitaave tivarave tuvatavata mwia nramwunaahua hia mwitaa tivarave.

²⁶ Varuvaro mwia qanranraa Mosesiva taqovata mwia nramwunaa Isareritanavanto nkyiaritana nraahu ntaqi varuvaro Mosesiva uro mwitanahuara tiqaro, Eqaate. Nkyetana mwaini riaate. Nkyetana kuaa nramwunaave. Nanraqamave nkyetana ntaqi variavo? tuvaro ²⁷ vaisi mpovanto nai hena vaisi ri varuva Mosesira rataa kyero tiqaro, Tava iara tiriqaa nronraqa hira ntaqikyiente tiharave nrianro? ²⁸ E enta Isipi vaisi mpo ru kyaarantema kyera nivata ru kyarerarave uti variaro? tiro.

²⁹ Tuvaro Mosesiva mwi quara riero Isipisairo aatu ntugema kyero uro mwata mpo Mitiaanini varurave. Mwini variqaro mwiva qoraisi nraaqiara taaratana mwatatorave.

³⁰ Mwini variqiro vuvaro 40 ihi nritarovaro Mosesiva qumina mwatani Sainai taaqi nraaqani nrohiqaro taqovaro kyatari mpo qia ite varuvaro mwiqitairo Kotiva titova nyaamwunyaava qovarama vurave.

³¹ Qovarama vuvaro Mosesiva nrihanrama viro vaisairo kyatari ite varura taqarerarev timwa kyero riovoro Kotira quavanto mwiqitairo mwia timwa mwinro tiqaro. Nte mwanriqvantove.

³² Nte nkyi haivaqahua Evarahaamunrave, Aisaakirave, Iaikopurave, mwihuaqaa ntaqikyi varuvave, tuvaro Mosesira mpogama kyero

kyuqu kyaqu nuvaro mwi inraikyara taqaankyorave tiro aatu hi varuvaro³³ Kotiva timwa mwinro tiqaro, E variana mwatara mwia kytataqaave. Ena kyuqu nraamwuma taananra qatinani vara kyera sivira variante.³⁴ Nte taqauqata Isipivanto ni nraakye qora uaqama nyate variavo. Ni nraakye qoravanto atura ntqata qara nte riena mwihua kyaahaqa hirerarama tumuqo. Qio nrinraqena nte i Isipini titaankye, turave.

³⁵ Qio mwi vaisira Mosesira tauraa Isarerivanto mwia qorrima kyeta tqaata, Tava i vara nronraqama kyero tiriqaa ntaqikyianti tiharave nri-anro, tu vaisira, mwi vaisira Kotiva nronraqama kyero tiri haivaqahua kyaahaqa hirero mwihuaqaa ntaqikyiarive tiro, mwia titorave. Kotiva titova nyaamwunyaava qia ito kyatariraqi variqaro Mosesira Kotira qua timwa mwuvaro³⁶ Mosesiva vuva uro tiri haivaqahua Isipiqtairo sitarera hiro Isipiqivata kyaarerera Nraanre nramanriqiaavata qumina mwatanivata nronra kyaiqa varaqiro vurave. Qumina mwata mwiaqaa 40 ihiara nronra kyaiqa varaqiro viqaro tiri haivaqahua sitaqiro nrumu mwaini kyorave.

³⁷ Qio mwi vaisiva Mosesiva Isarereri nraakye qora timwa nyinro tiqaro, Kotiva ni titaintema kyero vaisi mpo titairaro mwi vaisiva Kotira qua qiananrove. Mwi vaisiva nkyiqitairoma qovara hiananrove, turave.

³⁸ Tiri haivaqahua mwihua hia vaisivantovata varu mwatara qumina mwataqaa variqi vuvaro Mosesiva mwihuaavata varurave. Mwiva tiri haivaqahuavata varuvaro nyaamwunyaava Sainai taaqiqaa variqaro Mosesira timwa mwuvaro mwiva Kotira qua qati vahiqiro quani quara varero tumu mwi quara tiri haivaqahua timwa nyunrave.

³⁹ Mwiva Kotira qua varero tumu tiri haivaqahua timwa nyuvata mwihua hia mwi quara riarerave timwa kyeta Mosesira qua raaquta kyeta qaiqaa Isipini quataa huvata varurave.⁴⁰ Qio (Kotiva mwia nraanrovaro Mosesiva Sainai taaqiqaa mwaanri ntero vuvata) mwihua Eroninra (Mosesiva tauraa varuvaro mwiva mwia nraakiara varurara) tqaata, E tirini mwanriqa mpontoramwu ututairata mwihua tiri tivuni viqata tiriqaa ntaqikyiate. Mosesiva tiri Isipisairo tivitaqiro nriva nai tainive viho? turave.

⁴¹ Mwitaa timwa kyeta mwihua qati inraikyaqo purimakau nraati utu kyeta mwi inraikyara mwanriqave timwa kyeta mwi inraikyara qamwata mwatarerata nkyiari quara ru kyeta qia quara mwatorave. Mwihua mwitaa hiqata nkyiari kyaquqotaita ututo inraikyara nrutu tuaahererata omwatavata nronrave.

⁴² Mwitaa hvavar Kotiva mwihua taqero mwoqa nyinro nkye uaqia hi kyaiqara utuqita quate tuvata mwihua qumina nyaamwuqi vahi inraikyara huarive, torave qovorave, mwi inraikyara mwanriqavantove timwa kyeqata qamwataqita vurave. Poropeti mpukuqi Kotiva mwitaama tiro:

Isarereri nraakye qora tuaavo,
nkye 40 ihiara qumina mwatani nrohiqatama
nkye hia nini sipisipive purimakauve
ru kyeta qia quara matorave.

⁴³ Qaqao, nkye nkyeta mpo inraikya mpo inraikya ututo inraikyaraara quara rukyeta qia quara mwate varurave.
Nkye qumina mwatani nrohiqata mwanriqa mpo

mwia nrutu Morokura nkye mwia seri nraamwu
vara qu vareqata nrohi varurave.

Mpo inraikya nkye qovora mwia nrutu Repaninra
nkye mwiavata vareqata nrohurave.

Mwi inraikyarara mwanriqave timwa kyeqata
qamwata mwatarerata utu' torave.

Qio mwia kyaara nte nkyi nyianra

Papironi mwia mwoqani vahi mwataranri
sitaarita vivarave, turave.

(Emosi 5:25-27)

Kotiva mwitaa turave.

⁴⁴ Qio tiri haivaqahua qumina mwatani hia vaisivantovata varu
mwataraqaa variqi viqata mwihua seri nraamwu Kotira nraamwu
vareqata nrohurave. Mwi nraamwunranra Kotira Mosesirara mwataa
mwataama kyera ututaante tuvaro ututorave.

⁴⁵ Mwia nraakiara tiri haivaqahua mwi nraamwunra nkyiari so
huamwanraqaataita vara kyeta varaqi viqata mwihua Iosuaara vatama
kyeta vi varuvaro Kotiva mpo mwatanaa mpo mwatanaahua qatinani
vara kyovata tiri haivaqahua mwihua nraatara kyeta mwihua mwata
varorave. Qio tiri haivaqahua seri nraamwu mwipi variqi vuvaro tiri
haivaqava Ntevitiva varu entava nri ntorave.

⁴⁶ Nri ntovaro Kotiva Ntevitirara qamwateqaro varuvaro Ntevitiva
Kotirara tigaro, E tiri haivaqara Iaikopuraqaa ntaqikyi variaravave.
Qiove nte ini nraamwu hoqa mwataaninrave? tuvaro Kotiva qaqao
tiro, I mwaaquvanto hoqa mataarive, tuvaro ⁴⁷ mwia mwaaquvanto
Soromoniva Kotira nraamwu hoqa mwatorave.

⁴⁸ Qio riaate. Kotiva mwiva kepukyavanto nyaamwuni variva mwiva
hiama qumina vaisivanto hoqataa nraamwunraqi variananrove. Kotiva
nai poropeti vaisi timwa mwinro tigaro:

⁴⁹ Nyaamwuvanto nte mwata kyaavina variqana
ekyaa inraikyaqaa ntaqikyiari taintavama vaiho.

Mwatavanto nte kyuqu mpiami vataarivama vaiho.

Nkye nanra nraamwuve hoqa matevarave?

Hiama nte variani nraamwunra nkye qio hoqa tevarave.

Hia nte qio nraamwuqi varianinrave.

⁵⁰ Qutaave nte ntena kyauquqotaina ekyaa mwi
inraikyara utu kyena vataurave? turave.

(Aisaiaa 66:1-2)

Kotiva mwitaa turave.

⁵¹ Nkye Kotira qua hia riaataa ihata hia riaavo. Nkyi mwutukyave
nkyi nyaatovanto unra mwanriqanra vaiho. Nkyi mwutukyavanto
hiama Kotirara vaiho. Nkye nkyeta haivaqahua nraantanteta Kotira
mwanraqurara hia kyakya ihatama variavo.

⁵² Nkyi haivaqahua Kotira qua tu vaisihua ekyaa mwihua uaqiamma
nyatorave. Kotira qua tu vaisihua takuravata hia uaqiamma nyatorave,
ekyaa mwihua uaqiamma nyatorave. Kotira qua tu vaisihua haaru
qumina vakya Kotira qua tiqata, Kotira kyaiqa vaisivanto ntapihi kyero
nrohi variari vaisiva mwatani tumuananrove, tuvata nkyi haivaqahua
mwitaa tu vaisihua ru kyontema kyetama nkyevata ntapihi kyero nrohi
vari vaisiva mwiva mwatani tumihatama nkye mwiavata uaqiamma
mwatetama mwia ru kyeta hiavo. ⁵³ Nyaamwunyaahua Kotira qua
mwaanra nkyi timwa nyi variavata nkye Kotira qua mwaanra riaataara
vaihatama nkye hia mwi quara rieta hiavo, tiro.

Oriqotaita Sitiveninra ntuqutu kyora

⁵⁴ Sitiveniva mwitaa tuvata kaanasori vaisinramwu mwi quara riorvaro mwihua mpooqama kyero raraqa tovata nkyiari aanrai kuti varuvaro ⁵⁵ Kotira mwanraquravanto Sitiveninra mwiaqaa ntaqikyiqaro kepukyaqama mwatovaro Sitiveniva nyaamwuni vuru taqovaro Kotiva hu inraikyava itero takyuqi varuvaro Iesusiva Kotira kyauqu kyaatutani siviro varuvaro ⁵⁶ mwiva tiqaro, Qio taqaate, nyaamwuvanto qatua viharo nte taqe varuqaro Iesusiva mwatani mwatatai nraaqiarava, mwiva Kotira kyauqu kyaatutani kepukyavanto siviro variho, tiro.

⁵⁷ Sitiveniva mwitaa tuvata mwihua tiqata, Tire mwiva uaqia hi ququaarura tira riaarorave, timwa kyeta kyauqo nkyiari nyaato titateta qua aakyara ntamwaqi vita uro ⁵⁸ Sitiveninra ntavaaqavu kyeta uro Ierusaremi mwaqaqani kyeta ori vara kyeta mwia ntuqutuqi vita uro mwia aavata ntuqutu kyora.

Sitiveninranra vaakya unra qua tuhua oriqotaita mwia ntuqutere hita mwihua nkyiari vaaqa qatinani vara kyeta uro ⁵⁹ qaraakya vaisi mpo mwia nrutu Sorura kyuqutarani vateta uro Sitiveninraqaa ori kyarerata vuvaro Sitiveniva Kotirara aakyara ntero tiqaro, Qio nronrao, Iesusio, Ni manraqura vitaante, timwa kyero ⁶⁰ mwiva tori kyauru raviro paatiro aakyara ntero tiqaro, Nronrao, hia mwihua uaqia hi inraikyara utuara kyaara mwihuaqaa qua vataante, tiro. Mwitaa timwa kyero mwiva qutu vura.

8

¹ Qio Sitiveninra ntuquuti varuvaro Soruva mwini variqaro mwia qioma ru kyeveravare tura.

Soruva Iesusira nraaqiara ru taiqa kyarero uti varura

Qio mwihua Sitiveninra rukyeta mwi entaraqaataita mwihua Iesusira nraaqiaranramwu mpooqama kyeta uaqiamaqita vura. Uaqiamaqita vuvata Iesusira nraaqiara Ierusaremini varuhua tirivata rivorave timwa kyeta Ierusaremi mwini kyeta Iutia mwatani mpo mwatukya mpo mwatukya vura.

Mponramwuvanto Sameriaani uro varuvata Iesusiva nronraqama kyo vaisinramwuhua nraahu Ierusaremini varura.

² Vaisi mponramwu Kotira quara mwutukya ntuhua Sitiveninra mwamwanta varaqita ntataqi vita uro quntamwa kyora.

³ Mwia quntamwa tovaro Soruva Iesusira kyaiqvata, Iesusira quavata, taiqa kyarero uti variqaro mwiva uro mpo nraamwu mpo nramwuqitaiqaro Iesusira nraaqiaraqahuhua vaisivata, nrahesivata, ntavaaqavuqiqaro karavuqi kyora.

Sameriaani Iesusira qua uro timwa nyunra

⁴ Soruva mwitaamaqiro vuvata Iesusira nraaqiaranramwuvanto Ierusaremiqitaita mpo mwatukya mpo mwatukya nrohiqata Iesusira mwakyaakya timwa nyi varuvaro ⁵ Piripivavata vevara Sameriaani uto mpo mwatukyaqi variqaro mwi mwatanaahua timwa nyinro tiqaro, Iesusiva mwiva Kotiva titaiva mesaiaavantove, ⁶ tuvata nraakyehoravanto riovoro mwiva kyuqe qua timwa kyeqaro nronra kyaiqvata vare varuvatara tita, mwihua mwia qua nrumu tirema variqata kyuqema kyeta rie varura.

⁷ Rie varuvata vaana mpohuavata qua aakyara nteqata mpo vaisinramwuqitaita nritarovaro Piripiva airi nriqa vuahuave, mwamwanta hia qakyaa uhuave, kyuqu uaqjama vuahuave, kyujemba nyatero.
⁸ Mwitaamaqiro vuvata mwi mwatukyaraqinaahua mpoqama kyeta qamwateqata varura.

⁹ Mwi mwatukyaraqinaa vaisi mpovanto mwia nrutu Saimonivave tuva varura. Mwi vaisiva vuhaa pahaave, quaha utua kyaiqarave, varaqiro vuvata Sameriaavanto mwia kyaiqara kyauqu ntukikinraaqate varuvaro mwiva tiqaro, Nte nronravantove,¹⁰ tuvata mwi mwatanaahua nronra vaisivata, pata vaisivantovata, mwianra nronraqama kyeta riemwaqi viqata mwi vaisirara mwiva Kotira kepukya inraikya varaivave tuvaro¹¹ mwi vaisiva airi enta quahave mpo kyaiqa nronra kyaiqa varaqiro vuvata mwi mwatanaahua kyauqu ntukikinraaqate varura.

¹² Mwitaa hi varuvaro Piripiva nri ntero kyuqe mwakyaakya Kotiva ntaqikyianinranrave, Iesusiva Kotiva titava mesaiaavanto variainranrave, timwa nyuvata mwihua mwi quarara qutaave timwa kyeta mwihua nraakyevantovata vaisivantovata nramanri varora.
¹³ Saimoniva mwivavata mwi quara riero qutaave timwa kyero mwiva nramanri varero mwiaqatairo mwiva Piripikyantiri variqaro Piripiva nronra kyaiqa varorara mwiva nai kyauqu ntukikinraaqate varura.

¹⁴ Qio Iesusiva nronraqama kyo vaisinramwuhsa Ierusalemini variqata riovata Sameriaavanto Kotira quara qamwateqata variavo tuvata mwihua Pitaakya Ionikya sitovata¹⁵ mwitanahua uro nteta mwi mwatanaahuavata variqata mwihuavata Kotira mwanraqura varaate tita, Kotirara aakyara ntora.¹⁶ Mwi entara mwi mwatanaahua tire Iesusira nraaqiara varirerave tuhua nramanri nraahu nyuhua variqata hia Kotira mwanraqura varovata

¹⁷ Pitaakya Ionikya Kotirara aakyara nteqata nkyiari kyauqu mwihuaqaa vatovata mwihua Kotira mwanraqura varora.

¹⁸ Mwitaa huvaro Saimoniva taqovata Iesusiva nronraqama kyo vaisitanahua nkyiari kyauqu vaisiqaa vatovata mwi vaisihua Kotira mwanraqura varovaro Saimoniva taqovaro mwia mwutukya ntuvoro mwiva munima varaqiro mwitanahua nyinrenro hiro tiqaro,
¹⁹ Munima mwaa varetama nivata nronraqama kyaivaqenama ntevata ntena kyauqu vaisiqaa vataarita mwihua Kotira mwanraqura varaate, tiro.

²⁰ Mwitaa tuvaro Pitaava mwia timwa mwinro tiqaro, I qua uaqia hi quarama vaiho. Ena qua kyaara ena munima mwia vatama kyera vira taiqa quante. Kotira mwanraqura hiama munima kyera varenanrave. Kotiva nai mwanraqura nraakyae qora qatima nyi variho.²¹ Kotiva taqaiharo i mwutukyavantovata i vu nraatovantovata uaqiamama vaiho. Mwitaa hirara tira, e hiama qio tire varaana kyaiqara evata varenanrave.

²² Qio ena uaqia hi kyaiqara utinanra qaqlira kyaante. Mwia qaqlira kyera Kotirara aakyara ntairaro mwiva qiove tirera, e uaqia hi kyaiqara utuana quava taiqa quananrove.²³ Nte taqauqara e mpoqama kyera mwutukya ntihara vairiqahi variara vaisivave. Uaqia hi kyaiqava i ntavaaqavu kyaihara e uaqia hi kyaiqara uti variaro, tiro.

²⁴ Pitaava mwitaa tuvaro Saimoniva Pitaakya Ionikyara tiqaro, Qiove nkyetana nianra rieqata Kotirara aakyara ntaivaro nkyetana nianra

timwataa quava hia qovara hiarive? tiro. Saimoniva mwitanahuara mwitaa tura.

²⁵ Pitaakya Ionikya nraakye qora Jesusira quave Jesusira okyararave timwa nyita mwiaqataita mwitanahua tumu ntanteta verara Ierusaleminianra vura. Mwitanahua mwiniyanra viqata Sameriaani vahu mwatukyara mponramwuqi viqata Jesusira qua kyuqe qua timwa nyiqita vura.

Piripiva uro Itiopia nronra vaisi mpo timwa mwu quara

²⁶ Qio Piripiva Sameriaani varuvaro nyaamwunyaava Kotira kyaiqa vaisi mpovanto Piripira timwa mwinro tiqaro, E sivira vevara Ierusaremisauro Kasaanianra vi aanranraqaa quante, tura. Mwi aanranraqaa hia airi vaisivanto vita nrita hu aanrava vhaura.

²⁷⁻²⁸ Piripiva siviro vuva uro ntero taqovaro Itiopia vaisi mpovanto aanraqaa varura. Mwi vaisiva nronra vaisivanto variqaro mwiva nai vunyaa nraakye mwia nrutu Kantesira mwia kyaiqa varaqiro viqaro munimave taakisi kyaiqaqaa ntaqikyi varuva, mwiva uro Ierusaremini Kotira nrutu tuaahera kyero mwiaqatairo uro ntantero vevara nai mwaatani virero aanrani viro.

Mwiva aanraqaa viqaro qosivanto ntanrau vare vuraqi mwatakyaa viro variqaro Aisaiaava poropetivanto qara ntumwa toraqi kyaara nti varura.

²⁹ Mwi mpukuragi kyaara nti varuvaro Kotira mwanraquravanto Piripira timwa mwinro tiqaro, Uro qosivanto ntanrau varero nrinra mwia huntu kyaante, tuvaro ³⁰ Piripiva hiantero uro riovoro mwi vaisiva Aisaiaava poropetivanto qara ntumwa toraqi kyaara nti varuvaro Piripiva mwia kyapara hiro tiqaro, E kyaara ntqara mwi quara okyara ntapihirave hiaro? tiro.

³¹ Mwitaa tuvaro mwiva tiqaro, Hia mpovanto ni kyaahaqa hiraqe nte nataama kyenave mwi quara okyara ntapihianinrave? E mwaaqi mwaanri ntera nivatama kyera variqarama ni kyaahaqa hiante, tiro.

³² Qio mwi vaisiva Aisaiaara mpukuqitairo mwaa quara kyaara nti variro:

Sipisipi quara ru kyarera utiharo sipisipivanto
hia qua tintema kyero mwivavata hia qua tiho.
Sipisipi nraati kyaahi teqe variavaro sipisipi nraativanto
hia qua tintema kyero mwivavata
(nai nramwutaahua suqaa variqaro) hia qua tiho.

³³ Mwia uaqiamma mwateqata
hia mwia qua ntapihi kye riaarave.

Mwia ru kyaavarora tiro,
mwiva mwata humwuanrama taarihua hia varivar
hia mpovanto mwihuara qiarivavata variananrove,
tura.

(Aisaiaa 53:7-8)

³⁴ Qio mwi vaisiva mwi quara kyaara ntumwa kyero Piripira kyapara hiro tiqaro, Mwaa quara ta vaisirara turave? Aisaiaava nanrianra turave iho? Mporara turave iho? tiro.

³⁵ Tuvaro Piripiva timwa mwinro tiqaro, Mwi quara Jesusirara timwa tairave, timwa kyero mwiaqatairo mwiva Jesusira okyara kyuqe qua mwia timwa mwinro.

³⁶ Aanraqaa vuhua nramanri rumpua mpotua vahunani uro ntovaro Itiopia vaisi mwiva tiqaro, Qio taqaante. Mwaa nramanrima vaiho. E qiove tirera, nte nramanri varaankye, tiro.

³⁷ [Mwitaa tuvaro Piripiva tiqaro, E ena mwutukyaqitairave vu nraatoqitairave qutaave tirera, qiomia e nramanri varenanrave, tuvaro mwiva tiqaro, Qio nte qutaama Iesusirara mwiva Kotira mwaaquve tuqo, tiro.]

³⁸ Mwitaa timwa kyero mwiva nai kyaiqa vaisiara tiqaro, Qosi mwia ntavaaqavu taivaro mwaato variarive, timwa kyero mwiva Piripikya nramanriqi mwaamwi ntovaro Piripiva mwia nramanri mwunra.

³⁹ Nramanri mwi kyero mwitanahua nramanriqitai mwaanri ntovaro mwiaqaatairo Kotira mwanraquravanto Piripira vitero vuvaro Itiopia vaisivanto hia mwia qaiqaa taqaraitiro, mwiaqaatairo mwiva qamwataqiro qaiqaa nai mwaatanianra vurama.

⁴⁰ Mwiva vuvaro Kotira mwanraquravanto Piripira vitaqiro uro Asatoti mwatukyaqaa kyovaro Piripiva ntapihi kyora. Mwiaqaatairo mwiva mpo mwatukya mpo mwatukya variqiro viqaro Iesusira qua timwa nyiqiro viro Sisariaani uro ntora.

9

Soruva Iesusira nraaqiaraqama vu quara

(Kyaiqa Varora 22:4-16, 26:9-18)

¹ Qio Soruva Ierusaremini variqaro Iesusira nraaqiaraqama vuhua ru kyaani quara timwaqiro viro mwiaqaatairo uro Kotira nraamwuqi Kotira kyaiqa vara mwate varu vaisihua mwihua nronra vaisiara tiqaro, ² Qara ntumwa kyera ni mpiraqena nte Ntamaasikaasi mwatukya nronraqi uro mwaanra nraamwuqaa ntaqikyihua nyianrita mwihua taqaivata Iesusira nraaqiara Iesusira aanraqaa vihua varivera, nte mwihua vaisive, nraakyeve, rupa kyena sitaqina mwaini Ierusaremini nrumu karavuqi kyaankye, tiro.

³ Mwitaa timwa kyero Soruva qaravata varero Ntamaasikaasi mwini-anra viro. Qio Ntamaasikaasi qaumato aanraqaa vi varuvaro qamwan-rama kyero nyaamwusairo omwavanto aaquakyaa voti huva Soruva vi varunani itovaro ⁴ Soruva mwatasata tumu ntiro variqaro riovaro qua mpovanto mwia nraanrenro tiqaro, Soruo, Soruo, nanra kyaarave e ni uaqiamate variaro? tiro.

⁵ Mwitaa tuvaro Soruva tiqaro, Nronrao, e tavave? tuvaro quavanto mwitaama tiro: Nte Iesusivave. Nte e uaqiamate variarava mwivama huqo, tiro.

⁶ Mwitaa timwa kyero tiqaro, Qio sivira mwatukyaqi viraro mpov-ant e mwitaa mwitaa hinanranra i timwa mwianrive, tiro.

⁷ Quavanto mwitaa tuvata Soruravatama kyeta nruhua qua nraahu rieta hia vaisi virivata taqaraitita, qio mwihua qati mwito varita aatu hi variqata hia quavata tura.

⁸ Mwihua hia quavata tuvaro Soruva mwataqaatairo siviro taqaankye tuvaro mwia vuvanto qipa vuvaro hia qio taqero. Hia qio taqovata mwia vatama kyeta nruhua mwia kyauqu tu vareta Ntamaasikaasini vitaqita uro kyora. ⁹ Mwini uro kyovaro Soruva taarampo entara vu qipa vuvaro variqaro kyaravata nramanrivata hia nronra.

¹⁰ Mwitaama varuvaro Jesusira nraaqiara mpovanto Ntamaasikaasini varura. Mwi vaisira nrutu Ananaiaasiva, mwiva variro ruvaata votima kye taqe varuvaro nronravanto mwia nraanrovaro mwiva tiqaro, Nronrao, nte mwaa varuqo, tuvaro ¹¹ nronravanto mwia timwa mwinro tiqaro, Mwatukyani aanra mpo mwia nrutu *Ntapihikye Vahi Aanranrave* qianani viravama Iutaasira nraamwu gesana uro ntera vaisi mpo mwia nrutu Soruva mwiva Tasaasinyaa vaisi qio mwianra uro kyapara hiante. ¹² Soruva nianra aakyara nte variqaro ruvaata votima kye taqaihara e Ananaiaasiva uro ntera mwiva qio taqaarive tira ena kyauqu mwiaqaa vataararo mwiva qio taqaiho, tiro.

¹³ Mwitaa tuvaro Ananaiaasiva tiqaro, Qaqao, airi vaisivantoma mwi vaisira okyara ni timwa mpiavana riaurave. Mwi vaisiva Ierusaremini variqaro i nraaqiara ntapihi kyeta nrohi variahua airi uaqiamma nyate varivave. ¹⁴ Kotira nraamwuqi Kotira kyaiqa vara mwate varia vaisi-hua mwihua nronra vaisinramwuvanto mwia qara mwiavarro mwiva mwihuaqatairo kepukyo varero mwaini Ntamaasikaasini i nrutu nte variahua ruparero nrivave, tiro.

¹⁵ Ananaiaasiva mwitaa tuvaro nronravanto mwia timwa mwinro tiqaro, Qio hia aatu hiraitira mwini quante. Ntenavanto mwi vaisira mwatama tauqaro mwiva nte mpo inraikyaqo kyaiqa varaani in-raikyara kyuqera voti hiarivama variananrove. Mwiva ni kyaiqa vaisi variqaroma mwiva mpo mwatanaa mpo mwatanaave, vunyaa vaisinramwuve, Isareri nraakye qorave, mwiva mwihua ni nutu timwa nyiananrove. ¹⁶ Nraakiara mwiva nianra rieqaro ni kyaiqa varaqiro viro mwia kyaara nriqa quani inraikyara, mpo inraikya mpo inraikya varaanarove. Qio nte mwi okyarara ntenavanto mwia nraamwutareave, tiro.

¹⁷ Mwitaa tuvaro Ananaiaasiva uro mwi nraamwunraqi vera ntero nai kyauqu Soruraqaa vatero mwia timwa mwinro tiqaro, Ni katao, Soruo, nronravanto Jesusiva e mwainianra nriqanra taqaarava mwivama ni titaiho. E qaiqaa qio taqairaro Kotira mwanraquravantovata i utaqi kepukyoqo hiqaro variarive tiro, mwiva ni titaihanama nruqo, tiro.

¹⁸ Mwitaa tuvaro qamwanrama kyero Sorura vuqaatairo egarori inraikya tonamwu voti huva vi vuvaro mwiva qio taqevaro siviro varuvaro Jesusira nrutuara nramanri mwunra.

¹⁹ Mwuvaro mwiaqatairo mwiva kyaravata nrenro qio mwiaqatairo kepukyo varero varura.

Soruva Ntamaasikaasiqi Kotira qua timwa nyunra

Mwiaqatairo Soruva Ntamaasikaasiqi mpo entanramwu Jesusira nraaqiaranramwu kyapata varura.

²⁰ Mwini variqaro qamwanrama kyero mwiva Iutaa mwaanra nraamwu mpoqi mpoqi vera ntero Jesusirara timwa nyinro tiqaro, Qutaama mwiva Kotira mwaaku variho, tiro. ²¹ Mwitaa tuvata mwihua mwia qua rieta nrihanrama vita nai kyapara hi nai kyapara hita tiqata, Qutaa mwi vaisivave Ierusaremini variqaro Jesusira nraaqiara uaqiamma nyate varirave? Qutaa mwivave Jesusira nraaqiara rupa varero uro Kotira nraamwuqi Kotira kyaiqa vara mwate varia vaisihua mwihua nronra vaisinramwu nyinrenro mwaini nrivave? tita.

22 Mwitaa ti varuvaro Sorura quavanto mpoqama kyero kepukyaqqa hi varuvaro Soruva tiqaro, Iesusiva mwivama mesaiaavantove, timwa kyero mpo qua mpo quaqtairo Iesusira mesaiaa okyarara nyaamwutovata Iutaa vaisinramwu Ntamaasikaasini varuhua mwia qua nraatara kyaare tita taqovarovata Sorura quavanto nraahu mwihua qua nraatara kyora.

23-24 Mwitaa ti varuvaro mpo entanramwu nritarovata Iutaa vaisinramwu ntuvantuama vita variqata Sorura ru kyerara qua timwa kyeta vateta mwia entaqivata, qaataatoraqaaavata, vasaamwunra quesana vaimwanraanra ntaqikyi varura. Mwitaama varuvaro Soruva nai ru kyarera hu quara vaakya riovata²⁵ mwia vataqita nrohu vaisihua mwia kyaahaqa hiqata mwia tua nronraqi ntumwa kyeta ori vasaamwunraqitaita kyaantaqaama kye mwaati qatinani kyovaro vura.

Soruva Ierusaremini vura

26 Soruva Ierusaremini vuva uro Iesusira nraaqiara mponramwu kyapata kuairama quankye tuvata mwihua qaqao e hia Iesusira nraaqiara variaro timwa kyeta Sorura nraatu aatu hiqata varura.

27 Mwia nraatu aatu hi varuvaro Vanavaasiva mwia kyaahaqa hirero nri ntero Sorura vita varero uro Iesusiva nronraqama kyonramwuhua varunani kyero Vanavaasiva Sorura okyarara mwihua timwa nyinro mwiva Soruva aanraqaa viqaro Iesusira taqo quara timwa nyinro Iesusiva Sorura qua timwa mwunranravata timwa nyinro. Mwiva Soruva Ntamaasikaasiqvata variqaro Iesusira nrutu nteqaro kepukyaqama kyeqaro Iesusirara mwi mwatanaahua timwa nyunranravata mwihua timwa nyinro. Vanavaasiva Sorura okyarara mwihua ntapihi timwa nyuvata mwihua mwiaqataita qiove tita.

28 Mwihua qiove tuvaro Soruva mwihua kyapata variqaro Ierusaremini nrohiqaro hia aatu hiraitiro, Iesusira nrutu ntamwa kyeqaro Iesusira qua mwi mwatanaahua timwa nyunra.

29 Mwitaamaqiro viqaro mwiva uro Kiriki mwataqaa Iutaa vaisi varuhua kyapata variqaro qua timwa nyinro kepukyaqama kyero ti varuvata mwihua rieta mwia ru kyarerata uti varura.

30 Sorura ru kyarerata uti varuvata Iesusira nraaqiaranramwuvanto Sorura qata vakyyaqa uhua mwi quara rieta, mwihua Sorura kyaahaqa hiqatama mwia vitaqita uro Sisariaani kyeta titovaro mwiva nai mwaata Tasaasini vura.

31 Soruva mwini uro varuvata Iesusira nraaqiaranramwuvanto Iutiaani varuhuave, Karirini varuhuave, Sameriaani varuhuave, mwihua qio mwaateraqama vita varuvaro mwi entara hia mpovantovata mwihua qoraqama nyate varuvata mwihua Iesusira kyaiqara kepukyaqamaqita viqata mwihua Kotirara nronraqama kyeta riemwaqita vuvaro Kotira mwanaquravanto mwihua kyaahaqa hi varuvata airivanto nrita Iesusira nraakyе qoraqama vita varura.

Pitaava mpo mwatukya mpo mwatukya vura

32 Qio Pitaava Iesusira nraaqiara kyaahaqa hirero mpo mwatukya mpo mwatukya nrohiro. Nrohiqaroma mwiva Iesusira nraaqiara mponramwuvanto Rintaani varuhua uro taqarero vura.

33 Pitaava mwini uro ntero taqovaro vaisi mpovantovato mwia nrutu Iniaasiva varura. Mwi vaisiva hia mwia mwamwantavanto qakyaa huvaro variqaro mwiva 8 ihi vara kyero taintaqaa nraahu vaiteqaro

varuvaro Pitaava uro ntero mwianra tiqaro,³⁴ Iniaasio, Iesusi Karaisiva qiomia i kyuqema kyaananrove. E sivira ena tainta ntapihiante, tuvaro mwi vaisiva qamwanrama kyero siviro.

³⁵ Sivuvata Rintaaqinaahuavata, Seroniqinaahuavata, taqovaro mwi vaisiva qati siviro varuvata mwiaqataita mwihua Iesusira nraaqiara varirerata Kotirara aakyara ntora.

³⁶ Mpo mwatukya Iopaani Iesusira nraaqiaraqitairo nraakye mpov- anto mwia nrutu Tavitaava varura. Mwia nrutu mwia Kiriki quaqtaita trirerata *Ntokaasivave* tura. Ntokaasiva kyuqe nraakyevanto variqaro vehi nraakye qora kyaahaqa hirero kyaiqa vara nyate varu nraakyeva varura.

³⁷ Qio mwi entara mwi nraakyeva nriqa vu inraikyara varero qutu vuvata mwia nramwunaahua mwia varaqita mwia nramanri ntumwa kyeta qapuqama kyeta nraamwu mpontuna mwaanrinra mwoqaqa vahuraqi uro vatora. ³⁸ Iopaani varuhua riovoro Pitaava vaini Rintaani varuvata mwihua vaisi taaratana mwini siteta tiqata, Nkyetana Pitaarara mwitaama qiate. Hiantera mwaini tire varunanrani nriante qiate, tuvata mwitanahua uro Pitaara timwa mwuvaro ³⁹ Pitaava siviro mwitanahuavata nrinro.

Pitaava nri ntovata mwihua mwia vita vareta verara nraakye vatoraqi vera ntovaro Pitaava taqovata airi nraakye tetooqavanto Pitaara taqeta ntateqata Ntokaasiva qati varu entara mwihua haqirama nyu tuavaaqarave siotive, mpo inraikya mpo inraikyavata Pitaara nraamwute varura.

⁴⁰ Nraamwutovaro Pitaava ekyaa mwipi varuhua sita mwaatani veva kyero mwiva mwipi variqaro tori kyauru raviro Kotirara aakyara ntero. Kotirara aakyara ntamwa kyero mwiva tuqasaa viro qutu vurara tiqaro, Tavitao, siquante, tuvaro mwi nraakyeva qutu vuraqitairo vu ntapairi kyero Pitaara taqero qio mwiaqatairo qati siviro mwaamwianrama viro varuvaro

⁴¹ Pitaava nai kyauqu tutu kyero mwia kyaahaqa huvaro mwiva qio siviro. Qio sivuvaro Pitaava Iesusira nraaqiaranramwuvata, tetooq nraakyenramwuvata, nyaanrama kyero qutu vu nraakyera nyaamwutovata mwihua taqovaro mwi nraakyeva qati siviro varura.

⁴² Mwi nraakyeva qati siviro varuvata mwi quara timwaqita vuvata Iopaaqinaa nraakye qora airivanto mwi quara rieta qio mwiaqataita airi vaisivanto Iesusira quara quitaave tura.

⁴³ Qio Pitaava Iopaaqi airi enta variqaro Saimoninra nraamwuqi varura. Saimoniva purimakau pahiqa kyaiqa varo vaisiva varura.

10

Pitaaky Koniriaasikya

¹ Sisariaani vaisi mpovanto varura. Mwia nrutu Koniriaasiva (mwiva hia Iutaa vaisi variraitiro) mwiva Romeni ntaqu vaisihuva vatova variqaro mwiva 100 ntaqi varu vaisihuqaa ntaqikyi varuvata mwi vaisinramwuhua Itarisaita nruvatara tita, mwihuara Itarinyaahua ntaqua vaisihuave tura.

² Koniriaasiva Kotirara aakyara nte varu vaisiva variqaro mwivavata, mwia nraamwuqi varuhuavata, Kotira nrutu tuaahere varura. Mwiva Iutaa nraakye qora vehi varuhua kyaahaqa hiqaro variqiro viqaro Kotirara ekyaa enta aakyara nte varura.

³ Qio mpo enta enrenro 3 kirokiqa huvaro Koniriaasiva qati variqaro ruvaata voti hora taqero. Taqebaroma mwiva ntapihi kyero taqovaro nyaamwunyaava Kotiva titova viqetero mwianra tiqaro, Koniriaasio, tuvaro mwiva nyaamwunyaanra mwianra aatu hiro ⁴ mwia aitutuma kyero taqero tiqaro, Nronrao, nanrave? tuvaro nyaamwunyaava mwiva tiqaro, E Kotirara aakyara ntaana quarave, e mpohua kyaahaqa hiananrave, Kotiva mwianra qamwateqaro iara rieqaroma variho. ⁵ Qio vaisi mponramwu sitairata mwihua Iopaacitaita vaisi mpo mwia nrutu Saimoni Pitaara uro vitaate. ⁶ Pitaava vaisi mpo vatama kyero variho. Mwi vaisiva Saimoniva purimakau pahiqo kyaiqa vare variva, mwiva nai nraamwuqi verara kyaarerera tokyasataa variho, tiro.

⁷ Mwitaa timwa kyero nyaamwunyaava vuvaro Koniriaasiva mwiva tuntema kyero nai nraamwuqi kyaiqa varo vaisitanahua nyaanrama kyero ntaqu vaisira mpo, mwiva Kotirara aakyara nte varu vaisiva nai kyaahaqa hi varu vaisira mwiavata nraanrenro.

⁸ Koniriaasiva mwi vaisinramwuhua nyaanrama kyero vaakya taqorara mwihua timwa nyinro qio mwihua Iopaani sitero.

⁹ Sitovata mwia qanranraa aanraqaa Iopaa qaumato vi varuvaro Pitaava Iopaani variqaro huarivanto virira qiataqa vahuvaro mwiva nraamwu mwoqa tahiporaqa mwaanri ntero Kotirara aakyara ntarero viro.

¹⁰ Mwini mwaanri ntero nraamwuqaa variqaro kyara nraataa huvaro kyara tera hi varuvaro mwia vekya variqaro ruvaata voti hora taqero.

¹¹ Pitaava taqovaro nyaamwuvanto qatua vuvaro mwiqitairo taari voti hora ekyaa mwia vitiqaa rupatova tumuqata tumuqata tiro tumu ntora. ¹² Taari mwiqi Pitaava taqovaro mpo vahi aasau, mpo vahi aasau vahura. Quarave, qarurave, nyaamwave, mwi inraikyava mwi inraikyava mwiqi vahuvaro ¹³ quavanto Pitaarara tiqaro, Qio sivira ru kyera nraante, tiro.

¹⁴ Tuvaro Pitaava qaqao tiro, Nronrao, hiave. Tire tetu mwaanra okyara rieqatama mwi inraikyarara uaquia hi inraikyarave timwa kyeta hia nraunanrave, tiro.

¹⁵ Mwitaa tuvaro quavanto qaiqaa tiqaro, Kotiva kyuqe inraikyave tirara e hia uaquia hi inraikyarave qianta, tiro.

¹⁶ Tuvaro Pitaava kuaa qarama kyero nraahu ruvaata mwia taarampo nani taqovaro mwiaqatairo taari mwia varero tumu ntantero nyaamwuni vura.

¹⁷ Mwitaa huvaro Pitaava ruvaata voti hora mwia taqorara nraato ti varuvata Koniriaasiva sitonramwuhua mwi mwatukyaraqi nri nteta Saimoninra nraamwuanra kyaparama kyeta uro mwia nraamwunra quesana varita ¹⁸ aakyara nteta tiqata, Saimoniva mwia nrutu mpo Pitaavave qiafa, mwaa nraamwunraqive nrumu variho? tita.

¹⁹ Tuvaro Pitaava ruvaata voti hora taqorara qati nraahu nraato ti varuvaro Kotira mwanraquravanto mwia timwa mwinro tiqaro, Taqaante, vaisi taarampotanavanto i puua hirerata nri ntaavo.

²⁰ Qio sivira uro mwihua huntia kyera hia aatu hiraitira, mwihuavata quante. Nte mwihua mwaini sitauqata i puua hirerata nriahuave, tiro.

²¹ Mwitaa tuvaro Pitaava mwi vaisihua nrumu varunani uro ntero tiqaro, Nkye tararave puua hi variavo? Nte mwaa mwivave. Nkye nanra inraikyarave nriavo? tiro.

²² Tuvata mwinramwuhua tiqata, Vaisi mpo Koniriaasiva, mwiva ntaqua vaisihua 100 nramwuqaa ntaqikyi variva, mwiva ntapihi kyero nrohi variqaro Kotira nrutu tuaahere varivave. Mwitaa ihata ekyaa Iutaa vaisivanto mwianra kyuqe vaisivantove ti variavave. Qio mwi vaisiva tiri mwaini titaiho. Koniriaasiva variharo nyaamwunyaava Kotiva titaiiva tumu ntero mwia timwa mwinro tiqaro, E Pitaara nraanrainranro mwiva i nraamwuqi nrumu varirara e mwia qua riaante, taho. (Mwitaa tiharo Koniriaasiva tiri titaihata nrunro), tita.

²³ Mwinramwuhua mwitaa tuvaro Pitaava tiqaro, Qio mwaaqi vaitaivaqenramwu hora quare, tiro.

Timwa kyero vaitero mwia qanranraa Pitaava siviro mwinramwuhuavata vuvata Iesusira nraaqiara mponramwuvantovata Iopaaqinaahua Pitaara vatama kyeta vura. ²⁴ Pitaava mwihuavata vuva uro aanrani vaitero mwia qanranraa mwiva Sisariaani uro ntero taqovaro Koniriaasiva nai nramwunaahuavata nai totinramwuvatama kyero Pitaara veqya varuvaro

²⁵ Pitaava uro ntero nraamwuqi vera ntovaro Koniriaasiva uro mwia taqero mwia kyuqu tarani tumu ntiro variqaro Pitaara nrutu tuaahere varuvaro ²⁶ Pitaava tiqaro, Qaqao, hia ni nutu tuaaheraante, timwa kyero mwia vara mwaamwianrama kyero timwa mwinro tiqaro, Sivira variante. Hia nte mwanriqavantove. Nte qati vaisima varuquo, tiro.

²⁷ Timwa kyero Koniriaasikya qua timwaqiro vuva uro taqovata airi nraakye qoravanto mwipi ntuvaantuama vita varuvaro

²⁸ Pitaava mwihuara tiqaro, Nkye ntapihi kyaarave. Tire Iutaavanto varuraro tiri mwaanra quavanto mpo mwatanaahua kyapata variqi quananranra qao timwa taihata varunanrave. Hia mwihua nraamwuqi vera ntaunanrave. Tire tiqata, Tire mwitaa hiararo mwihua uaqia hi okyarava tiriqaavata vahiankyo tita, tire nraahumwaqa ntuqema vita varunanrave. Qio mwitaama kyena varuqaro Kotiva mpo okyara ruvaatakyaa ni naamutaiharo ni pu naatovanto ntapihi vihana ntapihi riaurave. Kotiva hia mpo mwatanaahuara qora mwatanaave tihana nte mwihuara qora mwatanaave qiankyorave. Haunri nte tiqana, Nte mpo mwatanaahua kyapata varianinraqatairo mpo inraikyavanto ni uaqiamma mataananrove, qiankyorave.

²⁹ Kotiva mwitaama kyero timwa mpihana varuqata nkye mpo mwatanaahua variqata nkye ni naanraavana nte hia qao tiraitina, nte qamwanrama kyena nkye hianani nruquo. Qio nanraqamave nkye ni naanraavo? Nkye tivaqena nte riaankye, tiro.

³⁰ Pitaava mwitaa tuvaro Koniriaasiva timwa mwinro tiqaro, Taarampo enta nritaraiharo mwaa mwia varurantema 3 kiroki enrovana nte ntene nraamwuqi variqana Kotirara aakyara nte variavar qamwanrama kyero ni puqaa vaisi mpovanto qovarama vurave. Mwia tuavaaqavanto takyuquva ³¹ nianra tiqaro, Koniriaasio, e Kotirara aakyara ntaana quarave, e mpohua kyaahaqa hiananrave, Kotiva mwianra qamwateqaroma iara rie variho.

³² Qio vaisi mponramwu Iopaani sitairata mwihua vaisi mpo mwia nrutu Saimoni Pitaara uro viteta nriate. Pitaava vaisi mpovatama kyero variharo mwi vaisiva Saimoniva purimakau pahiyo kyaiqa vare variva mwiva nai nraamwuqi kyaarerera tokyasataa varirave, turave.

³³ Mwiva mwitaa tihana nte qamwanrama uro i vita vare nriate

timwa kyena vaisi mponramwu sitaurave. Nte sitauqata mwihua uro ntaavara e nianrave tirama nrianro. Qio Kotiva taqe varihata tire mwaaqi ntuaantuama vita varuro. Qio Kotiva i qua mwianinra timwa timwinraqeta tire riaare. Tire i vekeyama varuro, tiro.

Pitaava mwihua qua timwa nyunra

³⁴ Koniriaasiva mwitaa tuvaro Pitaava tiqaro, (Nte tuvana ruvaata taqaavaraqaatairo) mate ni pu naato ntapihi vihana nte riauqaro Kotiva hia mpo mwatanaanra nraahu nronraqama kyero riaho. ³⁵ Qio ta mwatanaavave mwia qua riemwaqiro viqaro ntapihi kyero nrohiariva variraro Kotiva mwianrama nronraqama kyero rieqaro mwianra qamwateqaro variananrove.

³⁶ Qutaa Kotiva Iesusi Karaisira titaiharo mwiva tiri Isareriqi kyuqe mwakyaakya nraakye qora mwaateraqama variate ti quara tiri timwa timwinrave. Tiri mwi quara timwa timwihanro Iesusi Karaisiva ekyaa nraakye qora vunyaa vaisivantoma variho.

³⁷ Nkye rieta ntapihi kyaarave. Tauraa Ioniva nramanri nyiqanro qua timwa nyuvaro mwiaqaatairo Jesusiva Karirini qovarama viro nraakye qora qua timwa nyiqiro viro Iutiaanivata timwa nyiqiro vuvata ekyaa Iutaavanto mwi quara riorave.

³⁸ Nkye rieta ntapihi kyaarave. Kotiva nronraqama kyo vaisiva Jesusiva Nasaretinyaava varuvaro Kotira mwanraquravanto mwia kepukyaqama kyovaro mwiva viro nrinro hiqaro nraakye qora kyuqema kyorave. Kotiva mwia kyaahaqa hi varuvaro mwiva Saataaniva rupato vaisihua huvantu kyovata mwihua qio varurave.

³⁹ Tire mwiavata variqi viqata mwiva Iutiaani kyaiqa varoravata, Ierusaremimi kyaiqa varoravata, taqaavananrave. Qio mwia ru kyeta kyatariqaa hiritovaro qutu vurave.

⁴⁰ Mwiva qutu viro taarampo enta vara kyovaro Kotiva mwia vara sivuma kyovaro mwiva qaiqaa qovarama vurave. ⁴¹ Mwiva qati siviro qaiqaa qovarama vuvata hia ekyaa Iutaa qumina vaisivanto mwia taqorave. Tire nraakye qora timwa nyianrahua varuraro Kotiva tiri nraanraiata varurahua tire nraahu mwia taqaavananrave. Jesusiva qutu vuraqitairo siviro varuvata tire mwiavata variqata kyarave nramnive nramwaqita quavanranrave.

⁴² Qio Jesusiva tiri titeqaro quavata tiri timwa timwihata tire mwaa mwakyaakyara kyuqe mwakyaakya nraakye qora timwa nyi varuro. Kotiva Jesusira nronraqama kyaiharo mwiva nraahuma ekyaa mwatani variahua qati variahuate, qutu quahuave, mwihuqaqa ntaqikyiqaro ko qiananrove. Mwiva mwihuqaqa qua vataari vaisiva variananrove. ⁴³ Haaru poropeti vaisivanto ekyaa mwia okyarara tiqata mwitaama tita. Mwianra qutaa mwivave qiariva variraro Jesusiva nronravanto variqaro qioma mwiva uaquia hi kyaiqa varaani quara nruka mwataananrove turave, tiro.

Mpo mwatanaahua Kotira mwanraqura varora

⁴⁴⁻⁴⁶ Pitaava mwihua timwa nyi varuvaro Kotira mwanraquravanto Pitaara qua riohuqaqa tumuvata mwiaqaataita mwihua mpo qua mpo quaqitaita timwaqiqi viqata Kotira nrutu tuaahere varura. Mwitaa hi varuvata Jesusira nraaqiara mponramwuvanto mwihua Iutaa vaisinramwu Pitaaravatama kyeta Iopaasaita nruhua mwinramwuhua

mwiqi variqata taqovaro Kotiva nai mwanraqura mpo mwatanaa nyuvata mwihua nraahumwa mpo qua mpo quaqitaita Kotira nrutu tuaahere varuvata Iutaa vaisinramwuvanto mwi inraikyarara nrihan-rama vuvaro mwiaqaatairo Pitaava tiqaro,⁴⁷ Mwaa vaisinramwuhua tire varaurantema kyeta Kotira mwanraqura varaavo. Tavave mwihua nramanri varerara qao qiananrove? Qioma mwihua nramanri vare-varave, tiro.

⁴⁸ Mwitaa timwa kyero mwiva tiqaro, Iesusi Karaisira nrutu nte-qatama nramanri mwihua nyiate, tuvata nramanri mwihua nyunra.

Nramanri nyuvata mwi mwatanaahua Pitaarara mpo entanramwuvata vari kyera quante tuvaro Pitaava mpo entanramwuanra mwihua kyapata varura.

11

Pitaava uto ntantero Ierusaremini vura

¹(Pitaava Sisariaani varuvata) Iesusiva nronraqama kyonramwuhua Iesusira nraaqiara Iutiaani varuhuavata riovata mpo mwatanaa nraakyehoravanto Kotira quara qamwateqata varuvata (mwia kyaara Iesusira nraaqiara hininramwu inronra hi varura).

² Pitaava uto ntantero Ierusaremini uro ntovata mwihua hininramwuvanto mwamwanta toqo okyarara riohua Pitaara inronra hita tiqata,³ Qaqao, e mwamwanta hia toqaa vaisihua nraamwuqi vera nterama mwihua kyapata kyara nrenra hiaro. E hia mwitaa hiataarave, tita.

⁴ Mwitaa tuvaro Pitaava mwi quara okyaraqaatairo timwa nyinrenra hiro tiqaro,⁵ Nte Iopaani Kotirara aakyara nte variqana ruvaata voti hira taqaurave. Nte taqe variavaro taari voti huva mpo inraikyavanto nyaamwusairo tumunrave. Mwi inraikyara hini hini vitiqaa rupa kyero tuqiro tumuvaro tumuqata tiro nte hiavaraqaa tumu ntovana⁶ nte mwiqi taqaavaro quarave, aasauve, qarurave, nyaamwave, ekyaa mwi inraikyava mwi inraikyava mwiqi vahuvaro⁷ quavanto nianra tiqaro, Pitaa, sivira rukyera nraante, tuvana⁸ nte tiqana, Qaqao nron-rao, hia nte mwitaa hianinrave. Nte tetu mwaanra okyarara rieqana hia kyuqe inraikya vaihananra tina, hia nraaninrave,⁹ qiaqaro quavanto nyaamwusairo qaiqaa nianra tiqaro, Kotiva kyuqe inraikyave tirara e hia uaquia hi inraikyarave qianta, turave.

¹⁰ Mwitaa tuvana nte mwini variqana kuua inraikya mwia taarampo nani taqaavaro mwiaqaatairo mwi inraikyara nyaamwusairo tu ntan-rau varovaro tumu ntantero qoqaraanani vurave.

¹¹ Mwitaa huvana nte taqaavata vaisi taarampotanavanto mpo mwatanaa Sisariaasairo sitonramwuhua ni pitarerata nte variavara gesana nrintovaro¹² Kotira mwanraquravanto nianra hia aatu hiraitira, mwihuavata quante tuvana nte mwihuavata quavata vaisi⁶ nramwuvanto Iesusira nraaqiaraqa uhua Iopaanyaahua ni vatama kyeta vuvata tire quavarahua Koniriaasira nraamwuqi uro ntaavararo¹³ Koniriaasiva mwitaamama tiri timwa timwinro tiqaro, Nyaamwun-yaava mpovanto ni nraamwuqi qovarama viro nianra e vaisi sitairata mwihua uro vaisi mpo mwia nrutu Saimoni Pitaara vita vare nrivarо¹⁴ mwiva nrumu ivata i nramwunaahuavata mwakyaakya timwa nyin-rata nkye mwi mwakyaakya riemwaqita vivaro Kotiva nkyi sitaarive, turave.

¹⁵ Mwitaa tuvana nte mwia nraamwuqi uro variqana mwakyaakya ti variavaro Kotira mwanraquravanto tauraa tiriqaa tumu ntema kyero mwihuaqaavata tumunrave. ¹⁶ Mwitaa huvana nte haaru Iesusiva nronravanto qua tiri timwa timwu quarara riaavarave. Iesusiva tiqaro, Ioniva nramanri nkyi nyi variho. Qio nraakiara Kotiva nai mwanraqura nkyi nyiananrove, turave.

¹⁷ Mwiaqaatai nte ntapihi kyaqaro tire Iutaavanto Jesusirara qutaa mwivave turaro Kotiva nai mwanraqura tiri timwintema kyero mwiva mpo mwatanaa mwihuaavata kuua qarama kyero nyiho. Kotiva mwitaama kyero nai mwanraqura mwihuaavata nyinraqe nte ta vaisiva variqanave nte mwia antuaaninrave? tiro.

¹⁸ Pitaava mwi quara mwihua ntapihi kyero timwa nyuvata mwihua inronra qua qaqlira kyeta Kotira nrutu tuaahereta tiqata, Qikye, Kotiva hia tiriara nraahu riaratiro, mpo mwatanaahuaravata tiqaro, Mwihuatama nkyiari uaqia hi aanranra qaqlira kyeta ekyaa enta ekyaa enta qati variqi vivarave, tiho, tura.

Jesusira nraaqiaranramwuvanto mpo mwata mpo mwatani vura

¹⁹ Qio Sitiveninra ru kyeta Jesusira nraaqiara uaqama nyato entaraqaataita Jesusira nraaqiara airivanto tirivata rivorave timwa kyeta Ierusaremisaita kyatita mpo nani mpo nani vura. Mponramwuvanto Ponisia nyianrani vuvata mponramwuvanto mpo mwata Saiparaasini vuvata mponramwuvanto mwatukya mpo Antiokini vura. Mwini uro variqata nkyiari nramwunaa Iutaa mwini varuhua mwihua nraahu Jesusira mwakyaakya timwa nyi varura.

²⁰ Mwihua nkyiari Iutaa nraahu timwa nyi varuvata mpo uhua Saiparaasinyaahuavata, Sairiniyaahuavata, uro Antiokini variqata nronra vaisi Jesusirara mpo mwatanaahuavata timwa nyi varuvaro ²¹ Kotiva kyaahaqa huvata airi vaisi Kirikivantovata nkyiari uaqia hi aanranra qaqlira kyeta tuqasaa vita nronranra qutaa mwivave tura.

²² Mwitaa huvata Jesusira nraaqiara Ierusaremimi varuhua riqvata mpo mwatanaahua airivanto Jesusirara qutaa mwivave tuvata Ierusaremimi varuhua Vanavaasira titovaro mwiva mwihua kyaahaqa hirero verara Antiokini vura.

²³ Uro ntero taqovaro Kotiva mwi mwatanaahuara po kye timwa nyatero mwihua kyaahaqa huvaro Vanavaasiva qamwata kyero mwiva mwihua qaqliraavata timwa nyinro tiqaro, Qio nkye nronra vaisi Jesusirara nraahu riemwaqiqi viqata nrohiate, tiro.

²⁴ Vanavaasiva kyuqe vaisivanto varuvaro Kotira mwanraquravanto mwia utaqi kepuqyaqama kyero varuvaro Vanavaasiva mpoqiyavata Jesusira qua riemwaqiro viqaro mwiva airi vaisi kyaahaqa huvata mwihua Jesusira nraaqiaraqama vita varura.

²⁵ Mwitaa huvaro Vanavaasiva Antiokisairo uro Tasaasini Sorura puua hirero vuva ²⁶ uro mwia puaama kyero vita varero Antiokini nrumbu varura. Mwini kuua ihiara variqata mwi mwatanaahua Jesusira nraaqiaraqama vuhua mwakyaakya timwa nyita mwaiqiaraqama Jesusira nraaqiaraqa uhuavata kyaahaqama nyatora. Antiokini varu vaisihua nraante tohara kyeta Jesusira nraaqiaraqama vuhuara *Kirisitenive* tura.

²⁷ Qio mwi entara Ierusaremisaita poropeti vaisi mponramwuvanto Antiokini uto varuvaro ²⁸ mwihuaqitairo vaisi mpovanto mwia nrutu

Akapaasiva siviro Kotira mwanraquravanto mwia kyaahaqa huvaro mwiva mpo qua timwa nyinro tiqaro, Ekyaa mwatani hia kyara qio vahiraro kyarara aarante entava nriananrove, tiro. Mwi vaisiva tu quava Kirontiaasiva nronra vunyaa vaisivanto ntaqikyi varu entara kyarara aaranto entava qutaa vahura.²⁹ Akapaasiva hia kyara qio vahiarci entava nriananrove tuvata Jesusira nraaqiaranramwuvanto qua timwa kyeta tiqata, Varaivaqeta tire munima mponta mponta ntuvaantuama kyeta varetu uro teta tiqata vakyaai Iutiaani variahua nyianre, tita. Mwitaa timwa kyeta munima airi vatoehua airi kyovata, hia munima airi vatoehua pataqia kyeta³⁰ mwi munimanra ntuaantuama kyeta Soruravata Vanavaasiravata nyuvata mwitanahua varaqita uro Jesusira nraaqiaraqaa ntaqikyi varu vaisihua nyunra.

12

Herotiva Jesusira nraaqiara uaqiamma nyatora

¹ Mwi entara nronra vaisi vunyaaava Herotiva Jesusira nraaqiara hininramwu uaqiamma nyatarera utura. ² Ioninra vakyaara Iemisira ntavaaaqavu kyero mwia nrunta teqa kyora.

³ Iemisira nrunta teqa kyero Herotiva taqvata Iutaa vaisivanto mwianra qamwate varuvaro mwiva uro Pitaaravata ntavaaaqavu kyora. Mwi entara omwata mpo hia kyoto mperetira nro entava vahuvaro ⁴ Herotiva Pitaara ntavaaaqavu kyero karavuqi vitaqiro uro kyero tiqaro, Pitaava karavuqitairo quankyo, timwa kyero, mwiva ntaqu vaisihua 16 nramwu ntainra kyero tiqaro, 4 nramwuvanto nraante mwiaqaa ntaqikyiqi vita tumitaraiavata 4 nramwuvanto qaiqaa mwiaqaa ntaqikyiqita quate. Mwitaamaqita quate, tiro. Herotiva tiqaro, Vekyahu nyato kyarara omwata nre entava taiqa viraqena nte Iutaa vaisi suqaa Pitaara qovarama kyena ko tirerave, tiro. ⁵ Mwitaa timwa kyero Pitaara karavuqi rupa tovaro varuvata Jesusira nraaqiaranramwuvanto nraamwu mpoqi ntuvaantuama vita Kotiva Pitaara kyaahaqa hiarive tita, Kotirara kepuqyaqama kye aakyara ntamwaqita vi varura.

Pitaara huvantu kyora

⁶ Pitaava karavuqi variqiro vuvaro Herotiva tiqaro, Hura nte mwia vitaqina uro vaisi suqaa qovarama kyena ko tirerave, tuvaro Pitaava entaqi vaite varuvata ntaqu vaisihua mpotana mwia hini hini varuvaro Pitaara seniqo rupa tovaro varuvata ntaqu vaisihua mpotana gesana ntaqikyti varura. ⁷ Mwitaa huvaro qamwanrama nronravanto titova nyaamwunyaava Pitaara vuqaa qovarama viro siviro varuvaro nraamwuqi ntuaahae varuvaro nyaamwunyaava Pitaara qumwuqa tu varero mwia vaurama kyero tiqaro, Qamwanrama siquante, tuvaro senivanto Pitaara kyauquqitairo tumu ntuvaro⁸ nyaamwunyaava tiqaro, Ena tuavaaqaa utu varera kyuqu nraamwu utuante, tiro. Tuvaro Pitaava vara utu varovaro nyaamwunyaava tiqaro, Qio ena vaqaqaa utu varairaqeta tiretana quare, tuvaro

⁹ Pitaava mwia vata varero karavuqitairo viro. Mwini viqaro nai riero tiqaro, Hia nte qutaa vuqo. Nte ruvaata taqe varuqaro ni mwanraquravanto nraahu vi variho, tiro.

¹⁰ Mwitaa timwa kyero Pitaava nyaamwunyaava vaisi mwia vataqiro viro, ntaqu vaisitana nraatara kyero uro mpo ntaqu vaisitanahuavata varura mwihuavata nraatara kyero, uro qatinani quani quesara nronra qaini qesa tita tonani uro varuvaro mwi quesava nai qatua vuvata mwitanhua mwiqitai veva nteta aanraqaa vuvaro qamwanrama nyaamwunyaava Pitaara mwini kyero vura.

¹¹ Vuvaro Pitaara vu nraato ntapihi vuvaro mwiva tiqaro, Nte qutaama tumuquo. Qutaama nronravanto nai kyaiqa vaisi titaiharo mwiva ni kyaahaqa hiqaro Herotiva ni rupatairaqitairo ni huvantu kyaiho. Iutaavanto ni uaqama matarerata uti variavaro mwiva ni kyaahaqa ihana tumuquo, tiro.

¹² Pitaava nai mwitaama riemwaqiro viro uro nraamwu mpo, Ioni Maakira mwia nronra Mariaara nraamwu, mwipi airi nraakyе qora ntuvantuama vita variqata Kotirara aakyara nte varuraqi uro ntero ¹³ qesa ntukuakua huvaro kyaiqa nraakyе mpovanto mwia nrutu Rontaava qesa vara kyarero nri ntero

¹⁴ Pitaara qua ntapihi kyero riero mwiaqaatairo mwiva nronraqama kyero qamwateqaro qesa qatuaaninranravata hia riaraitiro, mwiva mwipi ntuvantuama vita varuhua uro timwa nyinro tiqaro, Pitaavama nrumu mwaatani qesaaqaa variho, tiro.

¹⁵ Mwitaa tuvata mwihua tiqata, Eqaante, i vu nraatovanto apiqama viharama e mwi quara tira hiaro, tuvaro mwiva kepukyaqama kyero tiqaro, Qutaama mwiva nrumu quesana variho, tuvata mwihua qikye tita, Pitaara ru kyaavaroo nyaamwunyaava mwiaqaa ntaqikyiva, mwivama quesana nrumu variho, tita.

¹⁶ Mwitaa tuvaro Pitaava qaiqaa qesa ntukuakua hi varuvata mwihua qesa vara kyeta taqovaro mwiva quataa nrumu varuvata mwihua nrihanrama vita varuvaro ¹⁷ Pitaava kyauqu tuaahera kyero tiqaro, Mwaini riaate, tiro. Timwa kyero mwiva nronravanto karavuqitairo nai kyaahaqa hurara mwihua timwa nyinro. Timwa nyi kyero mwiva tiqaro, Qio Iemisiravata tiri tiqata vakyaahuanramwuvata mwi quara timwa nyiate, timwa kyero mwiva veva ntero mpo nraamwuqiara viro.

¹⁸ Qio Pitaava vuvata mwia qanranraa qaataata vuvata ntaqu vaisihua Pitaaraqaa ntaqikyi varuhua taqovaro Pitaava hia karavuqi varuvata mwinramwuhua airi nraato tita tiqata, Pitaava nataama kyero vire? tita.

¹⁹ Timwaqita vuvaro Herotiva mwianra puua hiqata taqaate tuvata mwinramwuhua mwianra qumina puua hiqata taqovaro hia huvata varuvaro Herotiva ntaqu vaisihua mwihuqaa qua vatero mwihua ko timwa kyero Pitaava ntugema kyero vura kyaara mwinramwuhua ekyaa ru kyora.

Mwinramwuhua ru kyero Herotiva Iutia kyero uro Sisariaani varirero viro.

Herotiva qutu vura

²⁰ Herotiva Sisariaani uro variqaro Taiaaqinaahuavata Saitoniqi-naahuavata inronra hi varuvata mwi mwatanaahua mwi quara vara ntapihi kyaare tita Herotiva hunanianra nrunra. Vaisi mpo mwia nrutu Parasitaasiva Herotira kyaiqa vaisi nronravanto varuvata mwihua mwia totiqama teta mwia timwa mwita tiqata, Tire mwaateraqama

varirerave. Tire inronra hiqata Herotira mwataqaataita hia kyara varaarorave, tuvaro Parasitaasiva Herotira mwi quara timwa mwunra.

²¹ Timwa mwuvaro Herotiva tiqaro, Mwi entara mwi quara avuqavu hirerave, timwa kyero mwiva mwi entaraqaa nronravanto variqaro nai tuavaaqa kyuqera ututero uro nai tainta vunyaahua varu taintaraqaa mwatakyaa viro variqaro mwi mwatanaahuara aakyara ntamwa kyero mwihua qua timwa nyuvata (mwihua mwiva kyuqe inraikya uttora taqeta mwia qua rieta) mpoqama kyeta mwianra qamwateta nronraqama kyeta timwaqita vita Herotirara tiqata, ²² Mwiva hia qumina vaisivanto variqaro qua tiho, Mwiva mwanriqavantove, tuvaro ²³ Herotiva mwihua nkye qutaa qiaovo tiro mwiva hia qaqao Kotiva nraahuma mwanriqavanto variho tiraitiro varuvaro mwia kyaara qamwanrama kyero Kotiva titova mpovanto mwia ntuqutu kyovaro mwimwivanto mwia mwamwanta nramwa kyovaro mwiva qutu vura.

²⁴ Herotiva qutu vuvata Jesusira nraaqiaranramwuvanto Kotira qua timwaqita vuvata airi nraakye qora mwi quara riemwaqi viqata Jesusira nraaqiaraqama vita kuaaqi varura.

²⁵ Vanavaasikya Sorukya munima nyunra vareta Jesusira nraaqiaranramwu Ierusaremimi varuhua uro nyita mwiaqaataita mwitanahua vaisi mpo Ioninra mwia nrutu mpo Maakiravata vita kyeta uro ntanteta Antiokini vura.

13

Vanavaasiravata Soruravata nyianrani sitovata vura

¹ Antiokini Jesusira nraaqiara mponramwu varura. Jesusira nraaqiara mponramwuvanto poropeti vaisi varuvata mponramwuvanto Kotira okyara mpo okyara mpo okyara timwa nyi varuhua varura. Vanavaasivave, Simioniva mwia vara nrutu Upivave, Rusiasiva Sairininyaavave, vunyaahua vaisi Herotira henava Maneaanivave, Soruvave, mwihua mwi kyaiqara vareqata Jesusira nraaqiaranramwu kyaahaqamaqita vi varura.

² Mpo enta mwihua kuairama vita variqata kyara aurama teta Kotirara aakyara nte varuvaro Kotira mwanraquravanto mwihua timwa nyinro tiqaro, Vanavaasikya Sorukya mpo kyaiqa varaate tina, mwitanahua nyaaraugqo. Qio mwitanahua ninive timwataate, tiro.

³ Kotira mwanraquravanto mwitaa tuvata mwihua qaiqaa kyara aurama teta Kotirara aakyara ntamwa kyeta mwiaqaataita mwihua mwitanahuaqaa nkyiari kyaauqu vateta mpo mwatani sitovata vura.

Mpo mwata Saiparaasini vura

⁴ Mwitanahua sitovaro Kotira mwanraquravanto aanra nyaamwutovata Vanavaasikya Sorukya mwatukya mpo Serusiani uto nteta mwiaqaataita sipiqi mwaanri nteta kyaarerera nronraqa qara vareta kyaarerera utaqaa vahu mwatarasa Saiparaasini vura.

⁵ Mwi mwataraqaa uro nteta mwitanahua uro mwatukya mpo Saramisini Iutaa mwaanra nraamwuqi variqata Kotira qua timwa nyunra. Ioni Maakiva mwitanahua kyaahaqa hirero mwitanahua kyapata vurama.

⁶ Vanavaasikya Sorukya Saiparaasini mpo mwatukya mpo mwatukya nrohiqata Kotira qua timwa nyiqi vita vutura hini tokya mwatukya mpo

Peposini uro nteta taqovaro quaha uti varu vaisiva mpovanto varura. Mwia nrutu Mpaa-Iesusiva mwiva Iutaa vaisivanto nai unra tiro tiqaro, Nte Kotira qua mwakyaakya qovarama kye varuqo, tiro.

⁷ Mwitaa tiqaro mwiva kamaninra totiqama tero varura. Kamaninra mwia nrutu Sesiaasi Poraasiva mwiva kyuqe vu nraato vataava, mwiva Kotira qua riarerero Vanavaasiravata Soruravata nyaanronra.

⁸ Nyaanrovaro Mpaa-Iesusiva mwia vara nrutu Erimaasiva, mwivavata variqaro kamaninra mwianra e hia mwitanahua Iesusirara ti quara riaante tuvaro ⁹ Soruva mwia nrutu mpo Poruva Kotira mwanraquravanto mwia utaqi kepukyaqama kyero varuvaro mwiva quaha vaisi mwia taqero mwianra tiqaro, ¹⁰ E Tovesi nraaqiaravantove. Ekyaa kyuqe inraikyavanto vahara e mwia nramwutaavama variaro. Unra quave, uaquia hi kyaiqavave, mwi inraikyava nraahuma i vu nraatoqi vaiho. E Kotira qua mpo okyara mpo okyara api ti variananrave. Api qua qaqlira kyaataarama e qati nraahu mwi quara ti variaro.

¹¹ Qio riaante. Mateqama nronravanto i ntutuqiraro i vuvanto qipa quananrove. Mwiaqataira e huravata mporavata variqi viqara hia huari qio taqenanrave, tiro. Mwitaa tuvaro Erimaasiva taqovaro mwia vuvanto entama vuvaro mwiaqatairo mwiva aanrani viro tiqaro, Ni kyauqu tu vareta aanra naamutaate, ti varura.

¹² Poruva mwitaa tuvaro Erimaasira vu qipa vuvaro kamaniva vunyavaa mwi inraikyara taqero mwiva Porukya Vanavaasikya tu quarara quataave tiro kyauqu ntukikinraaqa tero Iesusira quara kyuqe quave tura.

Mwata mpo Pisintiaani vura

¹³ Poruvavata mwia vatama kye nruhuavata Peposi kyeta mpotuqi vuhua mwata mpo Pampiriaani uro mwatukya mpo Pekaani uro ntora. Mwini uro ntovaro mwihuaqitairo Ioni Maakiva mwihua kyero uro ntantero Ierusaremimi vura. ¹⁴ Vuvata mwinramwuhua vuhua Pekaa kyeta Pisintiaani vuhua mwatukya mpo Antiokini uro nteta mwini variqata mwaanraqaa mwinramwuhua uro Iutaa mwaanra nraamwuqi vera nteta mwatakyaa vita varura.

¹⁵ Mwi mwatanaahua Mosesiva qara ntumwato quara kyaara ntita poropetivanto qara ntumwato quara kyaara ntumwa kyeta mwiaqataita mwaanra nraamwuqaa ntaqikyuhua vaisi mpo titovaro mwiva mwinramwuhua kyapara hiro tiqaro, Tiri tiqata vakyaa tuaavo, tiri kepukyaa timwiani quava vahirera, nkye tiri timwa timwivaqeta tire riaare, tiro.

¹⁶ Mwitaa tuvaro Poruva siviro kyauqu tuaahera kyero mwiva mwihua timwa nyinro tiqaro, Nkye Isarereri vaisinramwuvata, nkye mpo mwatanaahua Kotira nrutu tuaahere variahua nkyevata, riaate.

¹⁷ Isarereri nraakyae qoraaqaa ntaqikyi variva Kotiva, mwiva haaru tiri haivaqahuarave tiri tiqohuara tiqaro, Nkye ni nraakyae qoramava varivarave, turave. Mwiaqatairo tiri haivaqahua Isipini varu entara Kotiva mwihua kyaahaqa hi varuvata mwihua airiqama vuvaro mwiaqatairo Kotiva nai kepukyaqo mwi mwataraqatairo mwihua sita varero ¹⁸ nrumu kyovata mwihua 40 ihiara qumina mwatani variqi vuvaro Kotiva hia mwihua qaqlira kyaraitiro, mwihuaqaa ntaqikyiqi vurave.

¹⁹ Mwitaamaqiqi viqaro mwihua kyaahaqa huvata mwihua Kenaanini nkyiari nramwutaa ⁷ mwatanaa ru taiqa kyovaro Kotiva Kenaani mwia

tiri haivaqahua nyuvata ²⁰ mwihua mwi mwataraqaa 450 ihi vara kyeta ntaqikyiqi vurave.

Mwiaqatairo Kotiva tiri haivaqahuaqaa ntaqikyiqaro vaisi mpo uhua nronraqama kyero nraakye qora ni qua timwa nyiate tuvata mwihua Kotira qua timwa nyiqita vita mwitaamaqi vita qutu vuvaro mwiaqatairo Kotiva Samuerira nronraqama kyovaro mwiva Kotira qua timwa nyi varura.

²¹ (Mwiaqataita tiri haivaqahua pupohama nyuvata Samuerirara qaqao tita, Vaisi mpo mwatama tairaro mwiva nronra vunyava variqaro tiriqaa ntaqikyiarive, tuvaro) Kotiva mwi quarara eo timwa kyero Mpenisamininra okyara Kisira mwaaku mwia nrutu Sorura nyuvaro Soruva 40 ihiara variqiro viqaro tiri haivaqahuaqaa ntaqikyiqiro vurave.

²² Mwiaqatairo Kotiva mwia qorirma mwatero Ntevitiva mwihua vunyaa vaisi variarive tiro, mwia nronraqama kyorave. Kotiva Ntevitirara qamwateqaro mwataama tiro, Ni mutukyavanto Iesira mwaaku Ntevitirara vaiho. Mwiva nte vararerera hiani kyaiqara qioma vara mataananrove, turave.

²³ Qio Kotiva nai qua vatora mwivau viqaro Ntevitira okyaraqitairo Isareri huvantu kyaani vaisira Iesusira vara kyovaro tumunrave.

²⁴ Tumu variqaro Iesusiva hia nai kyaiqa toharo entara Ioniva aakyara ntamwa kyero Isareri nraakye qora timwa nyinro tiqaro, Uaqia hi aanranra qaqlira kyeta nramanri varaaate, turave. ²⁵ Mwitaa timwaqiro viro nai kyaiqa taiqa kyaani entava qaumato vahuvaro Ioniva tiqaro, Nkye nianra ta vaisivaveve qiao? Nkye Kotiva titaani vaisira vekeya variava hia nte mwaa mwivave. Qio taqaate. Mwiva ni naakiara nri variho. Nte qati qumina vaisi variqananra tina, hiama qio mwia kyuqu nraamwu ntahuku mwataaninrave, tiro. Ioniva Iesusirara mwitaa turave.

²⁶ Qio nkye ni kata pakyaa Evarahaamunra nraisivantove, qumina mpo mwatanaa Kotira nrutu tuaahere variahuavatave, nkye ekyaa riaate. Tire huvantu vita kyuqema variananranra rieqaro Kotiva tiriara mwi quara vara kyaiharo nriho.

²⁷ Ierusalemini variahuavata, mwihuaqaa ntaqikyiahuvata, hia ntapihiavararo Iesusiva Kotiva titaiva varihata mwihua mpo mwaanraaqaa mpo mwaanraqaa poropetivanto qara ntumwatora kyaara ntita hia ntapihiavararo mwi quava Iesusirara tihata mwihua poropeti qua hia ntapihi kye riaraitita, Iesusiraqua qua vataavarora tiro, haaru poropeti vaisivanto qua tuva mwivauma vaiho.

²⁸ Mwihua Iesusira ru kyarerera uti variqata taqovaro hia mwiaqaa qua vahuvatavata mwihua kepukyaqama kyeta Paireatira rapateta mwia ru kyaante turave. ²⁹ Mwiaqataita mwihua Kotira mpukuqi Iesusira mwitaa mwitaa hivarave tu quara utu taiqa kyeta Iesusira kyatariqaatai itu kyeta varaqi oriqi uto quntamwa torave. ³⁰ Quntamwa tovaro Kotiva mwia qati vara sivuma kyovaro ³¹ Iesusiva airi enta mwatanri nrohi varuvata Karirisaita Ierusalemianra Iesusira vatama kyeta vuhua mwia taqorave. Mwihua matevata nkyiari taqorara Isareri nraakye qora timwa nyi variavo.

³² Tire Vanavaasikyavata nkyi kyuqe mwakyaakya timwa nyinrenra nrunruhuave. Kotiva haaru tiri haivaqahua timwa nyinro tiqaro, Nraakiara nkyiara rieqana nte mwitaa mwitaa hirerave, tu quava mate

mwivauma vaiho. ³³ Tire teta haivaqahua nyaisinramwu varuraro Kotiva tiri kyaahaqa hirero Iesusira qati vara sivuma kyaiho. Haaru Kotiva Saami 2 mwipi Iesusirara mwataama tiro:
E ni maaqvantoma variaro.

Mate nte i qovama varuqo, turave. *(Ihi 2:7)*

³⁴ Iesusiva qutu viharo Kotiva mwia qati vara sivuma kyaiharo Iesusiva hia qaiqaa qutu viro ntenra quariva variho. Haaru Kotiva Iesusirara mwaa quara timwa torave:

Nte Ntevitirara i kyuqema mwatarerave qiava inraikyara, mwi inraikyara i mwinrenrave, turave. *(Aisaiaa 55:3)*

³⁵ Mpo Saami mpukuqi quavanto mwataamama vahiro:
E hia ena nraaqiara kyuqera qaqlira kyairaro

qumina ntenraananrove, turave. *(Ihi 16:10)*

³⁶ Ntevitiva tiri haivaqava Kotira kyaiqa varaqiro viro uro qutu vuvata quntamwa tovaro ntenra vurave. ³⁷ Qio Kotiva qutu vira qati vara sivuma kyaiva, Iesusiva hia qumina ntenra virave.

³⁸⁻³⁹ Ni kata pakyaa tuaavo, nkye riaate. Nkye uaqia hi kyaiqara uti quara Iesusiva nraahuma qio taiqa kyaananrove. Tiretana mwi mwakyaakyara nkyi timwa nyinrenra nrunkro. Nkye Mosesira qua riemwaqita vivaro hia mwi quava nkye uaqia hi kyaiqara uti quara nruka nyataaananrove. Nkyiqa qatima qua vahirata nkye rupa vita variqata hiama qio qati varivarave. Iesusirara qutaa mwivave qiariva, mwiva nraahuma qio huvantu viro qati variananrove.

⁴⁰ Qio nkye rauriqata variate. Haaru poropetivanto Kotira qua qara ntumwato quava nkyiqa qutaa vahiankyorave. Quavanto mwataama tiro:

⁴¹ Nkye ni quara raima mate vaisihua,
nkye rauriqata variate.

Nkye nte vararera hiani kyaiqarara
nraato taramaqi vita uro qutu quate.

Nkye qati variqi vi entara ntena vararera hiani kyaiqara
varaarita nkye mwi kyaiqarara hia quataave tivarave.

Mpovanto mwi kyaiqara okyara vutu kyero
nkyi timwa nyinratavata nkye hia quataave tivarave.

Nkye nte kyaiqa varaaninra taqeta
kyauqu ntukikinraaqa teqata qutu quate, tura. *(Habakuk 1:5)*

Kotiva mwitaa turave, tiro.

⁴² Poruva mwi quara timwa nyi taiqa kyero Vanavaasikyantiri mwaanra nraamwuqitairo virera huvata nraakyae qoravanto tiqata, Qio nkyetana mpo enta mwaanraqaa qaiqaa nrumu variqata mwi quara mpoqiaavata timwa timwiate, tita. ⁴³ Mwitaa tuvaro mwihua qua timwaqti vuva taiqa vuvata airi vaisi Iutaa vaisive, mpo mwatanaaa vaisi Iutaa mwaanra okyara riohuave, mwihua Porukya Vanavaasikya sataqti vuvata mwitanahua mwihua qua timwa nyita tiqata, Kotiva nkyiara po timwa nyataani quara kepuqyaqama kyeta riemwaqita quate, tita.

⁴⁴ Mwitaa tuvata mpo mwaanraqaa mwi mwatuqyaraqi varuhua airivanto Kotira qua riarerata ntuvaantuama vita varura.

⁴⁵ Ntuvaantuama vuvata Iutaa vaisinramwuvanto taqovata mpo mwatanaaa airivanto ntuvaantuama vuvata Iutaa vaisinramwuvanto inronra hita tiqata, Mpo mwatanaavanto tirivata kuaaqi ntuvaantuama

vita varivorave, timwa kyeta Porura uaqama mwatarerata mwia quara unra quave tiqata mwianra qora qua tura.

⁴⁶ Mwitaa ti varuvata Porukya Vanavaasikya hia aatu hiraitita, kepukyaqama kyeta tiqata, Tiretana nkyi Iutaa nraante qua timwa nyunro. Tire mwia qiomaa mwitaa huro. Mwiaqaataita tire taqaurata nkye mwi mwakyaakyarara uaqia hi quarave qiao. Nkye ekya enta ekya enta qati variqi vi quarara hia nkyi kyakya ihata variavo. Mwia kyaara tiretana nkyi Iutaa qaqlira kyeta mpo mwatanaahua mwi quara timwa nyinrenrave.

⁴⁷ Nronravanto tiritana titeqaro mwitaama tiho:

E mpo mwatanaa mpo mwatanaa kyaahaqa hirata
mwihua kyuqe aanraqaa vivaro Kotiva mwihua sitaarive
tina, nte i omwa votima kyena titauqo, turave. *(Aisaiaa 49:6)*

Nronravanto mwitaa turave, tiro.

⁴⁸ Porukya Vanavaasikya mwitaa tuvata mpo mwatanaa mwihua mwi quara rieta qamwata kyeta nronravanto timwato quarara kyuqe quave tita. Nraakye qora ekya enta qati variqi quate tiro, Kotiva sita varohua, mwihua Porukya Vanavaasikya qua rieta Jesusirara quataave tura.

⁴⁹ Qio Jesusira quavanto ekya mwi mwataraqi viro nrinro huvata ekya mwi quara riemwa ntora.

⁵⁰ Mwitaa huvata Iutaavanto mwitanahua inronra hita uro mwi mwatanaahua nraakye nronranramwu Kotira nrutu tuaahere varuhuavata, nronra vaisivata, unra qua timwa nyuvata mwihua Poruravata Vanavaasiravata uaqama nyateta mwihua nkyiari mwataqaataita mwitanahua sitamwa kyora.

⁵¹ Mwitaa huvata Jesusiva nronraqama kyo vaisitanahua nkyiariqaatai ntovenrauma kye qaqlira tuto kyeta tiqata, Nkye taqeverave, timwa kyeta mwi mwataraqi kyeta uro mpo mwatukya Aikoniaamini vurama.

⁵² Qio Jesusira nraaqiaravanto qamwateqata varuvaro Kotira mwantaquravanto mwihua mwutukyave su nyaato kepukyaqama kyovata varura.

14

Porukya Vanavaasikya Aikoniaamini varura

¹ Porukya Vanavaasikya Aikoniaamini mwini uro nteta mwitanahua tauraa Antiokini huntema kyeta uro Iutaa mwaanra nraamwuqi nraante variqata qua kepukyaqama kyeta timwa nyuvata Iutaa nraakye qora airivantovata, mpo mwatanaa nraakye qora airivantovata, Jesusirara qutaa mwivave timwa kyeta Jesusira nraaqiaraqama vita kuaaqi varura.

² Mwitaa huvata Iutaa vaisi mponramwuvanto hia Jesusirara qutaa mwivave tuhua uro unra quaqo mpo mwatanaa mwihua su nyaato vara apiqama kyovata mwihua Porukya Vanavaasikya ua vu nraato tura.

³ Mwitaa ti varuvata Porukya Vanavaasikya airi enta mwini variqata hia aatu hiraitita, Jesusira mwakyaakyia timwa nyiqi vuvaro nronravanto Kotiva mwitanahua kyaahaqa huvata mwitana mwini variqata nronra kyaiqa hia taqo kyaiqara varaqita vura.

⁴ Mwi mwatukyaraqinaahua ntainra vita hinivanto Porukya Vanavaasikyaqaa ntumwa vuvata hinivanto Iutaaqaa ntumwa vura.

⁵ Mwiaqaataita mpo mwatanaa mwihuavata, Iutaa mwihuavata, nkyiari nronra vaisi kyapata Porukya Vanavaasikya qorama nyateta oriqo mwitanahua ntuqufirerata uti varuvata ⁶ mwitanahua mwi quara vaakyra riemwa kyeta, mwiaqaataita mwitanahua ntuqufema kyeta veta mwata mpo Rikoniam uro varura. Mwini variqata mwatuqyata hini hini vahu mwatuqyaraqivata, ⁷ nrohiqata Iesusira mwakyaakya timwa nyiqita vura.

Risitaraanivata Ntepinivata varura

⁸ Risitaraani vaisi mpovanto kyuqu ntanrenra vuva mwatakyaa viro varura. Mwi vaisira mwia nrova mwata kyovaro mwia kyuqu ntanrenra vuva hia aanra nrohiraitiro varura.

⁹ Mwiva mwatakyaa viro variqaro Poruva Iesusirara qua tura rie varuvaro Poruva mwi vaisiva Jesusiva quataama ni kyuqu kyugema mataananrove tura taqero Poruva mwia vuqi aitutu hiqaro ¹⁰ mwianra aakyara ntamwa kyero tiqaro, Sivira ena kyuqu ntatuta kyera mwaamwianra variante, tuvaro mwiva qamwanrama kyero siviro nrohi varura.

¹¹ Nrohi varuvata nraakye qora ntuvantuama vuhua Poruva mwi kyaiqara varora taqeta, mwihua nkyiari Rikoniam quaqitaita aakyara nteta tiqata, Qikye, Nyaamwunyaa mwanriqatanavanto vaisi tueta mwaini tirivata varirerata tumu ntaavo, tita.

¹² Mwitaa timwa kyeta mwihua Vanavaasirara nkyiari vunyaa mwanriqa nrutu nteta *Suaasirave* tita. Poruva qua ti varu vaisiva varuvatara tita, mwianra mwanriqa mpo nrutu *Heminrave* tura.

¹³ Suaasirara aakyara nte varu nraamwuva mwatuqyaa nraaqani vahuvoro mwiaqaatairo Suaasira kyaiqa vara mwate varu vaisiva nronravanto purimakau qoranramwu nraahu sita varero maunra viti kye nruntaqi ntumwu nyateravata varero nri ntovata nraakye qora ntuvantuama vuhua Porukya Vanavaasikya nrutu tuaahereqata purimakau ru kye nyinrenrata uti varura.

¹⁴ Mwitaa huvata mwitanahua mwihua mwitaa hirera uti varurara ntapihi kyeta, haunri mwihua mwitaa hivorave timwa kyeta, nkyiari tuavaaqa nrashitu kyeta nraakye qoravanto ntuvantuama vita varura utaqaa hiantamwate viqata aakyara nteta tiqata, ¹⁵ Vaisituaavo, eqaate. Tiretana nkyi nraantante qumina vaisima varuro. Tiretana Iesusira mwakyaakya kyuqe mwakyaakya nkyi timwa nyinrenrata nrunkro. Nkye unra mwanriqa mwia utuara mwintira qaqlira kyeta quataa mwanriqa nrutu tuaaheraate tita, tiretana mwaini nrunanrave. Mwanriqa Kotiva mwiva nraahuma nyaamwuvata, mwatavata, ekyaa inraikyavanto mwataqi vahiravata, nyaamwuni vahiravata, utu kyero vatairave.

¹⁶ Haaru Kotiva ekyaa nraakye qora qati kyovata nkyiari quataa hi aanranraqaa vurave.

¹⁷ Kotiva qati kyovata vuvarovata mwiva nai nronravanto varira ntapihiate tiro, mwiva nai nyaamwuteqaro kyuqe inraikya mpo inraikyaqo mwihua nyaamwutorave. Mwiva vati vara kyaiharo kyuqema kyeqaro ntharo kyara kyuqema kyero qupiqeqaro keko titatama nkye nreqatama qamwateqata variavo, tita.

¹⁸ Porukya Vanavaasikya mwitaa tuvatavata nraakye qora ntuvaaantuama vuhua hia mwitanahua quara nronraqama kyeta riaraitita, mwitananra mwanriqavantove timwa kyeta, purimakau ru kyeta mwihua nyutu tuaahera nyatarera uti varuvata mwihua mwukyaari tu kyeta hia mwitaa hiate timwa mwihua antua kyora.

Oriqo Porura aavata ntuqutu kyora

¹⁹ Mwia nraakiara Iutaa mponramwuvanto Antiokisaitave, Aikoniammisaitave, nri nteta nraakye qora ua vu nraato nyuvata mwihua qua riemwaqi vita ori vara kyeta Porura aavata ntuqutu kyeta qutu viho timwa kyeta mwia ntanraucita uro mwatukya mwaaqani tuto kyora.

²⁰ Porura mwaaqani tuto kyeta vuvata Jesusira nraaqiaranramwuvanto nrnum Porura tataaqa ututuma vita varuvaro Poruva mwiaqaatairo qati siviro qaiqaa mwatukya mwiqi viro. Mwia qanranraa mwiva Vanavaasikyantiri mwatukya mpo Ntepini vura.

Mwitanahua uro ntanteta Antiokini nrnunra

²¹ Mwitanahua Ntepini variqata Jesusira mwakyaakya timwa nyi varuvata airivanto Jesusira nraaqiaraqama vuvata mwitanahua mwiaqaataita uro ntanteta Risitaraani mateta Aikoniaamini vuhua Antioki Pisisitaa mwatani vura.

²² Mwini variqata Jesusira nraaqiara mwini varuhua mwihua kepukyaqama nyateta tiqata, Jesusirara nraahu riemwaqita quate, tita. Tire Kotira mwatukyaqi virera hiarahua airi muaanra varaqi vitama mwini qio quananrave, tiro.

²³ Poruva mwitaa timwa kyero mwitanahua Vanavaasikya mpo mwatukya mpo mwatukya nrohiqata vaisi vara mwatama kyeta nronraqama kyeta tiqata, Nkye Jesusira nraaqiaraqaa ntaqikyiqita quate, timwa kyeta mwihua kyapata variqata kyara aurama tetu Kotirara aakyara nteta tiqata, E mwaa Jesusirara qutaave qia vaisinramwuhuaqaa kyuqema kyera ntaqikyiqira quante, tita.

²⁴ Mwitaa timwa kyeta mwitanahua Pisisitaa vara kyeta mpo mwata Pampiriaani nri ntora. ²⁵ Mwi mwatara mwini variqata uro Pekaani Kotira qua timwa nyita, mwiaqaataita mwitanahua vevara Ateriaani uro nteta, ²⁶ mwiaqaataita sipiqi mwaanri nteta kyaareru nronraqama tetu Antiokini qoqaraara mwini nrnum ntanteta vura. Tauraa Jesusira nraakye qoravanto Antiokini mwini variqata Kotirara aakyara nteta tiqata, Porukya Vanavaasikya po kye timwa nyatairata mwitanahua mpo mwatanaa mpo mwatanaa Jesusira kyaiqara timwa nyiate, tunani nkyiari kyaiqa taiqa kyeta vura.

²⁷ Mwitanahua mpo mwatanaa mpo mwatanaa mwatukyaqi nrohita Antiokini uro nteta Jesusira nraaqiara mwini varuhua ntuvaaantuama kyeta nkyiaritana nrohurara timwa nyita tiqata, Kotiva aanra qatua kyaihata mpo mwatanaa nraakye qoravantovata Jesusirara qutaave qiaovo, tita. ²⁸ Mwitaa timwa kyeta mwitanahua Jesusira nraaqiaranramwu kyapata mpuahaama mwini varura.

15

Porukya Vanavaasikya Ierusaremini vura

¹ Porukya Vanavaasikya Antiokini varuvata Iutiasaita vaisi mponramwuvanto nri nteta Jesusira nraaqiaranramwu timwa nyita tiqata,

Nkye hia Mosesiva tuntema kyeta nkyeta mwamwanta toqaivera, Kotiva hiama qio nkyi sitaananrove, tita.

² Mwitaama kye timwa nyi varuvata Porukya Vanavaasikya mwi quarara qao timwa kyeta mwihua kyapata nronraqama kyeta inronra hi varura. Mwi quara kyaara inronra hi varuvata Antiokini varuhua kuaa qua vateta Porukya Vanavaasikyavata, mpo uhuavata, siteta tiqata, Nkyenramwu uro Ierusaremini Jesusiva nronraqama kyai vais-inramwuhua kyapata variqatama mwi quara ntapihi kyaate, tita.

³ Timwa kye sitovata aanravau viqata mwinramwuhua mpo mwatanaahua Iesusirara qutaa mwivave turara mwata mpo Ponisianivata, Sameriaanivata, timwa nyiqita vura. Timwa nyuvata Iesusira nraaqiara mwini varuhua mwihuavata mwi quara rieta mpoqama kyeta qamwateqata varura.

⁴ Mwinramwuhua timwa nyiqi vita Ierusaremini uro ntovata ekyaa Iesusira nraakye qoravantovata, Iesusira nraaqiara nronranramwuhuantovata, Iesusira nraakye qoraqaa ntaqikyi varuhuavata, ekyaa mwihua mwinramwuhua qamwata nyatovata Porukya Vanavaasikya mpo mwatukya mpo mwatukya nrohiqata Kotiva kyaahaqa huvata mwitanahua nronra kyaiqa varaqita nrohi varurara timwa nyunra.

⁵ Mwinramwuhua mwitaa ti varuvata Iesusira nraaqiara mpronramwuvanto mwihua Parisi mwaanra qua riohua sivita tiqata, Qaqao, tire Iutaa vaisi variqata Mosesira mwaanra qua rieqatama tetu mwamwanta toqaana okyararave, Mosesiva timwato quarave, riemwaqita vurahuave. Mpo mwatanaavanto Iesusira qua riaahua, mwihuavata hiama equevarave. Mwihuavata nkyiari mwamwanta toqa kyeta Mosesira quavata riemwaqitama vivarave, tita.

⁶ Mwitaa tuvata Iesusiva nronraqama kyo vaisinramwuhuavata, Iesusira nraakye qoraqaa ntaqikyi varuhuavata, mwi quara avuqvavu hirerata ntuvaantuama vita. ⁷ Ntuvaantuama vita mwihua airi qua timwaqita vuvaro Pitaava siviro mwihua timwa nyinro tiqaro, Ni kata pakya tuaavo, nkyevata haaru taqorave. Hia Iutaa nraahu Iesusira qua rieqata qutaave qiate tiro, Kotiva nkyiqitairo ni nronraqama kyero mwi quara mpo mwatanaahuavata timwa nyiante tiro, ni titorave.

⁸ Kotiva ekyaa nraakye qora mwutukyaqi taqe varivave. Mwiva nai mwanraqura tiri timwintema kyero mpo mwatanaahuavata nyi vari-rave. Mwitaa hirara tita, tire taqauraro Kotiva mpo mwatanaahuavata qamwateqaro varirave. ⁹ Kotiva hiama tiri mpo qarama timwa tero mwihua mpo qarama nyataiho. Mwihuavata tirivata kuaa qarama nraahu timwa taiho. Tiri nraantante mpo mwatanaahua Iesusirara qutaa mwivave qiarara tiro, Kotiva mwihua uaqia hi inraikyara nruka nyatairave.

¹⁰ Tiri haivaqahuavata, tire tetavata, Mosesira qua vara qu vareta nrohirera taqauraro muaanra ntairave. Qio nkye nanraqama mwi quara mpo mwatanaahuqaa qu nyatarerata uti variavo? Nkye mwitaa hiqatama Kotira mwataara hirerata uti variavo. Hia nkye mwitaa hiate.

¹¹ Tire taqauraro Iesusiva nronravanto tiriaravata po tiraqataitiro Kotiva tiri tivitairave. Qio tiri tivitaintema kyero Kotiva mpo mwatanaa mwihuavata qiomia siterove, tiro.

¹² Pitaava mwitaa tuvata mwiqi ntuvaantuama vuhua tirema variqata mwihua Vanavaasikya Porukya qua rie varuvata mwitanahua

sivita nkyiari nrohurara timwa nyita. Mwitanahua mpo mwatanaavanto varunani nrohuvaro Kotiva kyaahaqa huvatatana nronra kyaiqa varaqita nrohurara mwihua timwa nyunra.

¹³ Mwitanahua timwa nyi taiqa kyovaro Iemisiva siviro tiqaro, Ni kata pakyaa tuaavo, ni qua riaate. ¹⁴ Vuni Kotiva nraakye qora mponramwu nai nrutu tuaaheraate tiro, uro mpo mwatanaahuqitairo sito quara Saimoni Pitaava vaakya tiri timwa timwinrave.

¹⁵ Qio poropeti vaisinramwu haaru qara ntumwato quavavata, mwaa Pitaara quavantovata, ntapihi kyero kuaa mwiaqama vahirove. Haaru mwataa turave:

¹⁶ Nronravanto tiqaro, Nraakiara nte nrumu ntantena uro nkyi haivaqara Ntevitira nraamwu ntaputama vira qaiqaa hoqarerave.

Mwi inraikyara mwi inraikyara nraaparaqama vira qaraakyama kyena vara qaiqaa mwaamwianra tarerave.

¹⁷ Nte mwitaa hiarita nraakye qora mpo mwatanaa mpo mwatanaahuqitaina nte ntena nraaqiaraqama tena nyaanrama taarihua nronra ni puaama kyevarave, tura.

¹⁸ Nai haaru nronravanto mwi quara qovarama kyorave, turave, tiro. *(Emosi 9:11-12)*

¹⁹ Iemisiva mwitaa timwa kyero mwiva tiqaro, Qio nte mwataamama riauquo. Mpo mwatanaahua qora aanra qaqlira kyeta Kotira aanraqaa quahuaqa hia tire mpo muaanra vataare. ²⁰ Nrivaqe tire mwihuani qara nraahu ntumwa kyeta mwitaa mwitaama timwa nyianre: Nkye hia qumina unra mwanriqani vate kyarara nraate. Hia vaisivanto nraakyevata api nrohiate.

Hia nruntana tu vareta ntaqutu kye vahi aasaura nraate.

Hia nraanrevata nraate.

Mwi quara nraahu qara ntumwa taarata mwihua taqaate. ²¹ (Mpo mwatanaavanto mwi quara riemwaqita vivera, hiama Iutaa mwini varihua mwihua kyapata inronra hivarave.) Iutaavanto mpo mwata mpo mwata quahua variqata mpo mwaanraqaa mpo mwaanraqaa Mosesira qua kyaara ntumwaqita vi variarave. Mpo mwatukya mpo mwatukya Mosesira qua timwa nyiahua variavo, tiro.

Mpo mwatanaahuani qara vara kyora

²² Iemisiva mwitaa tuvata Jesusiva nronraqama kyonramwuhuavata, Jesusira nraakye qoraqaa ntaqikyi varuhuavata, ekyaa mwipi ntuvantuuma vita varuhuavata, kuaa qua nraahu vateta tiqata, Nrivaqe tetaqitai vaisi mpotana sitaarata mwitanahua Porukya Vanavaasikya kyapata vihua tire mwaaqi variqata timwa tauna quara vevara Antiokini varihua uro timwa nyiate, tita.

Mwitaa timwa kyeta mwihua vaisi taaratana mwatama kyora. Vaisi mpo mwia nrutu Iutaasira mwia vara nrutu Vasavaasira, vaisi mpo mwia nrutu Sairaasira. Mwitanahua Jesusira nraakye qora hini mwihuaqitai viritoqama vita varutanahua varura.

²³ Mwihua mwatama kyeta mpo mwatanaa mwihuani qara vara kyeta tiqata,

Tire Jesusiva nronraqama kyainramwuhuavata, Jesusira nraakye qoraqaa ntaqikyi variahuaavata, tire nkyi qata vakyaahua variqatama nkye mpo mwatanaa Antiokini

variahuave, Siriaani variahuave, Sirisiaani variahuave, nkye tiri tiqata vakyaahua variahua tire nkyi qua mwantauro.

²⁴ Tire riaurata tiriqitaita vaisi mponramwuvanto uro api qua nkyi timwa nyiavata nkye mwi quara rieta qumimaqa hi variavo. Hia tire mwihua sitaurata mwihua nkyiari riemwa kyeta uro mwitaa qiavo.

²⁵ Mwiaqaataita tire ntuvaantuama vita kuaa qua vateta mwataama tita, Nrivaqe vaisi mponramwu sitaarata mwihua tiri mwutukya vahi vaisitana Porukya Vanavaasikyavata quate, turo.

²⁶ Porukya Vanavaasikya hia nkyiari ru kyerara nronraqama kye riaraitita, mwitanahua tiri nronra vaisi Iesusi Karaisira kyaiqa varaqita vi variatanahuave.

²⁷ Mwaisaita tire Iutaasikya Sairaasikya sitaarata mwitanahua tire kuaa qua vateta qara ntumwa tauna quara mwaa nkyiari nyogitaitavata nkyi timwa nyivarave. ²⁸ Kotira mwanraquravantovata, tirevata, mwaa quara kuaa quama vatauro. Tire hia qumina airi qua tiqata nkyiqa muaanra vatarerave.

²⁹ Mwaa quara nraahu riemwaqita quate:

Unra mwanriqani kyara vatera hia nraate.

Hia nraanre nraate.

Hia nruntana tu vareta ntaqutu kye vahi aasaura nraate.

Hia vaisivanto nraakyevata api nrohiate.

Nkye mwi quara riemwaqi viqatama nkye kyuqema kyeta nrohivarave. Qio mwiqarama tirenramwu turo, tita.

³⁰ Mwitaa timwa kyeta mwihua sitovata mwihua vevara Antiokini uto Iesusira nraaqiaranramwu varuhua kuairama kyeta qara vare vura nyuvata ³¹ mwihua kyaara ntumwa kyeta ntapihi rieta mwi quarara qamwata kyeta kyuqe quama qaraqi vaiho. Mwi quava tiri kepuuyaqama timwa taani quarave, tita. ³² Mwitaa tuvata Iutaasikya Sairaasikya Kotira qua tutanahua sivita mwihua timwa nyiqata kyuqe mwakyaakya mpuahaa qua tiqata mwihua kepuuyaqama nyatora.

³³ Mwitaa timwa kyeta Ierusaremisaita tumu ntotana airi enta mwini Antiokini varuvata mwiaqaataita Iesusira nraaqiaranramwu mwini varuhua kyuqema kyeta kyauqu nyita sitovata mwitanahua tumu ntanteta tauraa nkyiari tumunani vura. ³⁴ [Sairaasiva nraahu Antiokini variataa huvaro mwini varura] ³⁵ Porukya Vanavaasikyavata airi enta Antiokini varura. Mwitanahuavata mpo uhuavata nronravanto timwato quara nraakye qora timwa nyiqata varura.

Porukya Vanavaasikyatana inronra hita ntainra vura

³⁶ Porukya Vanavaasikya Antiokini variqita vuvaro mpo entaramwu nritarovaro Poruva Vanavaasirara tiqaro, Varaiqetana qoqaraananianra viqatatana mpo mwatukya mpo mwatukya viqata tetu tiqata vakyaahua taqaare. Haaru tiretana Kotira qua timwa nyiavana nraakye qorahua mwihua qiove variavo hiave qio variavo? tiro.

³⁷ Poruva mwitaa tuvaro Vanavaasiva Ioninravata vitero virero uti varura. Ioninra nrutu mpo Maakiva. ³⁸ Vanavaasiva mwivavata vitero virera uti varuvaro Poruva qaqa tiro. Haaru tiretana mpo mwatukya mpo mwatukya nrohiquata mwakyaakya timwa nyiqi vi variavararo mwi vaisiva tiritana Pampiriaaqitairo qaqlira kyero pupohovaro nrumu

ntantero vurave, tiro. ³⁹ Mwitaa timwa kyetatana mwitanahua nronraqama kye inronra hi kyeta ntainra vura. Ntainra vita Vanavaasiva Maakiravata vitero nkyiariaratana mpona sipiqi mwaanri nteta Saiparaasini vura.

⁴⁰ Vuvaro Poruva Sairaasiravata vitero virera huvata mwia qata vakyaahua Jesusira nraaqiaranramwuvanto kyauqu nyita tiqata, Kotiva nkyitananra po timwa nyate variratama nrohivarave, tita.

⁴¹ Mwitaa tuvaro Poruva Siriaanivata Sirisiaanivata viqaro mwiva Jesusira nraaqiaranramwu mwini varuhua kepukyaqama nyataqiro vorama.

16

Porukya Sairaasikya Timotiravata viteta vura

¹ Poruva vuva Ntepinivata Risitaraanivata uro ntora. Mwini Jesusira nraaqiara mpovanto mwia nrutu Timotiva varuvaro mwia nrovavata Jesusira nraaqiara variqaro mwiva Iutaa nraakyе varuvaro mwia qova mpo mwatanaa Kirikivanto varura.

² Jesusira nraaqiaranramwu Risitaraani varuhuavata Aikoniamini varuhuavata Timotirara kyuqe vaisive tuvaro ³ Poruva mwiaavata vitero virera hiro taqovaro Timotira qova mpo mwatanaa Kirikivanto variqarora tiro, mwiva hia Timotira mwamwanta toqa mwatova varuvaro Poruva mwia mwamwanta toqa mwatero. Poruva tiqaro, Iutaa mwaini variahua Timotira qova Kiriki vaisi varira ntapihiarave. (Mwi-hua Timotira mwamwanta hia toqa mwatairave tivorave timwa kyero Poruva Timotira mwamwanta toqa mwatero mwiaqatairo mwiaavata vitero viro.)

⁴ Vitero vuhua mwinramwuhua mpo mwatukya mpo mwatukya nrohiqata Jesusira nraaqiaranramwu tauraa Jesusiva nronraqama kyonramwuhuavata, nronra vaisinramwuvata, Ierusaremini variqata (mpo mwatanaavanto Jesusira nraaqiaraqama vihua mpo hi quara mwataa mwataama kye vataqi quate) tu quara timwa nyiqi vita tiqata, Nkye mwi quara nraahu riemwaqita quate, tura.

⁵ Mwitaa timwaqi viqata mwinramwuhua Jesusira nraaqiaranramwu kyaahaqa huvata mwihua Jesusira qua kepukyaqama kyeta riemwaqita vita airiqama vura.

Poruva ruvaata taqora

⁶ Poruvavata mwia vatama kyeta nruhuavata uro vutura Karesiaa hini vahuvaro Pirisiaa hini vahuvaro Esiaa mwata mwiva utaqaa vahuvaro Kotira mwanraquravanto mwihuara hia Esiaa mwata mwiaqaa uro qua timwa nyiate tura.

⁷ Tuvata mwihua vuhua Misiaa mwatani vuvaro Pitiniaa mwata qaumato vahuvata mwini virera tuvaro Jesusira mwanraquravanto hia mwini quate tuvata ⁸ mwihua Misiaa mwata utaqamaa tetu Toroasini uro ntora.

⁹ Mwini uro nteta varuvaro entaqi Poruva ruvaata voti hora qoqaa taqero. Taqe varuvaro Masentonaa vaisi mpovanto siviro variro Porura nraanrenro tiqaro, Po, qati kyaarerera nronra teqera nrinrava nrumu mwaini Masentonianivata variqara tiri kyaahaqa hiante, tiro.

¹⁰ Mwitaa tuvaro Poruva taqero mwiva siviro mwivavata, tire mpo hiavarahuavata, (nte Rukuvavata,) mwitaama tita, Kotiva Masentonianavata uro ni qua mwakyaka timwa nyiatema, tiho, tita. Mwitaa timwa kyeta tire mwini virerata tera hita.

Piripaini vura

¹¹ Mwiaqaatai tire sipiqi mwaanri nteta Toroasi kyeta kyaareranronraqaama teta nramanri utaqaa vahu mwatara Samoteresini uro nteta. Mwia qanranraa tire qaiqaa sipiqima teta Niaporisini quavanana.

¹² Mwiaqaataita mwi mwatukyara kyeta verara mwatukya mpo Piripainianra quavarahua mwini uro ntaavanana. Masentonie mwataqitairo mwatuka Piripaivanto vunyaa mwatukyavanto vahuvata Romenivanto mwi mwatukyara qovarama kyora. Tire Piripaini uro nteta mpo entanramwu mwini varita.

¹³ Mwini variqata mwaanraqaa tire mwatukyaqitaita vasaamwunra gesana ntuqieta uro mwaqani nramanri tokyasataa Iutaavanto Kotirara aakyara nte variava vahiananrove timwa kyeta nramanri tokyasataa mwatakyaa vita variqata mwini nraakyenramwu ntuvantuama vuhua qua timwa nyi variavararo ¹⁴ nraakye mpovanto mwia nrutu Ritiava mwiva Taiatairanyaava mwiva kyoqaa kyaiqa vareqaro nraanre tavuna nyiqanro munima vare varu nraakyeva varuva. Mwi nraakyeva mpo mwatanaava variqaro Iutaa qua mwaanra rieqaro Kotira nrutu tuaahere varu nraakyeva varuvaro nronravanto mwia vu nraato kyaahaqa huvaro mwiva Poruva tu quara ntapihi kyero riora.

¹⁵ Riero mwivavata mwia nraamwuqi varuhuavata nramanri varora. Nramanri varero mwiva tiriara tiqaro, Nte nkyi nronra vaisiara quataa mwivave tuqo. Nkye nianra tiqata, E quataama Iesusira nraaqiara variaro, tivera, nkye ni nraamwuqi nrira nivata variate, tiro. Mwitaa tuvaro mwia quavanto kepukyaqa huvata tire mwia nraamwuqi uro variavanana.

Porukya Sairaasikya karavu rupa kyora

¹⁶ Mpo enta tire qaiqaa Iutaavanto Kotirara aakyara nte varunani virera hiavararo mwanraata mpovanto nrumbu tiri qintorama kyero. Vaanavanto mwi mwanraatara utaqi variqaro mwia kyaahaqa huvaro mwiva nraakiara qovara hiani okyarara nraakye qora timwa nyi varura. Nraakye qoravanto nraakiara qovara hiani inraikyara riarerata hiqata airi munima mwi nraakyeraqaa ntaqikyu vaisihua nyuvata mwihua airi munima varora.

¹⁷ Mwi nraakyeva nri ntero Poruravata, tirinramwuvata, tivataqiro viqaro aakyara ntero tiqaro, Mwaa vaisinramwuhua mwanriqa Kotiva nyaamwuni varira kyaiqa vare varia vaisihuave. Nkye hia ekyara qutu vivaro Kotiva nkyi qati sitaaninranra mwihua timwa nyinrenrata nriavo, tiro.

¹⁸ Mwi nraakyeva airi enta tiri tivataqiro viqaro mwi quara timwaqiro vuvaro Porura mpogama kyero pupohovaro mwiaqaatairo mwiva nraakye utaqi varu vaananranra tiqaro, Nte Iesusi Karaisira nrutu nteqanama iara mwi nraakyeraqitairo nritarera quante tuqo, tiro. Mwitaa tuvaro mwi nraakyeraqitairo vaana mwiva qamwanrama kyero nritarero viro.

¹⁹ Vuvata mwiaqaa ntaqikyi varuhua taqovaro mwihua munima varo aanrava taiqa vuvata mwihua tiqata. Qikye, hiama qaiqaa mwi nraakyeva qianinraqataita munima varaananrave, tita. Mwitaa timwa kyeta mwihua raraqa tovata mwihua Porukya Sairaasikya ntavaaqavu kyeta ntanraunru vareta ko tirerata nronra vaisinramwvanto variqata qua tunani kyapaqama vahu mwatukyaraqaara vurma.

²⁰ Uro mwini kyeta Romeni vaisi qua ntapihi varu vaisihua timwa nyita tiqata, Mwaa Iutaa vaisitanave. Mwihua tiri mwatukyagi nrumu variqata uaqia hi inraikyara nraakyе qora nyaamwute variavo. ²¹ Tire Romenivanto hia mwi quara riarerave timwa kyeta qao timwa tauna quara, mwihua timwa nyi variavo, tita.

²² Mwitaa tuvata nraakyе qora mwini ntuvantuama vita varuhua Porukya Sairaasikya ntuquuti varuvata mwihua vunyahua uro Porukya Sairaasikya tuavaaqaa nraanrahituma kye qatinani vara kyeta tiqata, Mwaatanahua kyaamwuquotai ntuquutukye vataate, tita.

²³ Mwitaa tuvata mwitanahua ntuqutu kye ntupintirima kye vateta sitaqita uro karavuqi tuto kyeta karavuqaa ntaqikyi varu vaisirara tiqata, Mwitanahua tuqara kyera rupataante, tita.

²⁴ Mwitaa tuvaro karavuqaa ntaqikyi varuva mwihua tuntema kyero karavu nraamwu mwia nai vetara utaqi vahura mpoqi sitaqiro uro kyero mwitanahua kyuqu kyatari vauru toraqi vatero vara mwatumwi tuqara kyero rupa tero.

²⁵ Mwitaa huvata mwitanahua mwipi variqata enta mwutukya Kotirara aakyara nteta ihi timwaqi viqata Kotira nrutu tuaahere varuvata karavu hini mwihua variqata mwitana tura rie varura.

²⁶ Rie varuvaro qamwanrama kyero mwaturavanto nronraqama kyero karavu nraamwu qakyaa hi varuvaro mwiaqatairo karavu nraamwu qesanramwu ekyaa qatua vuvaro ekyaa karavu vaisiqaatairo seni kyaanta huvantu viro tumu ntura.

²⁷ Mwitaa huvaro karavu nraamwuqaa ntaqikyi varu vaisiva vaitorajitairo siviro taqovaro ekyaa qesa qatua viro vahuvaro mwiva qikye tiro. Ekyaa karavuvanto mwaaqitaita ntuqema kyeta quavo. (Mwia kyaara niqaa ntaqikyi vari vaisiva ni ru kyaankyorave), timwa kyero mwiva nai paipanta veva tuaqitairo ntanrau kyero mwiaqotairo naivanto nai ru kyarero uti varuvaro

²⁸ Poruva aakyara ntero tiqaro, Hia enavanto ena ru kyaante. Tire ekyaa mwihua mwaaqi qatima varuro. Hia mpovanto aatu ntuqema kyero viho, tiro.

²⁹ Mwitaa tuvaro karavu nraamwuqaa ntaqikyi varuva tiqaro, Omwa quipqita nriate, timwa kyero mwiva hiantero mwipi viqetero mpoqama kyero aatu hiqaro uro Porukya Sairaasikya suqaa mwatasata ntumwa viro varuvaro kyuqu kyauqu nti varuvaro varura.

³⁰ Mwiaqatairo mwiva siviro mwitanahua sitaqiro uro mpoqi kyero mwitanahua kyapara hiro tiqaro, Nkyetana nronraqama quatanahuave. Nte nataa hiarirove Kotiva ni pitaananrove? tiro.

³¹ Mwitaa tuvata mwitanahua mwia timwa mwita tiqata, Iesusiva tiriqaa ntaqikyi varivave. E mwianrama qutaa mwivave qiante. Mwitaa tiraroma Kotiva ivata i nraamwuqi varihuavata sitaanarrove, tita. ³² Mwitaa timwa kyeta mwitanahua nronravanto tu quara mwia timwa mwitatana mwia nraamwuqi varuhuavata timwa nyunra.

³³ Mwitanahua mwihua timwa nyuvaro mate mwiqiara karavuqaa ntaqikyi varuva mwitanahua sitaqiro uro vaisivanto ntutuquti tora hiqama nyatero mwiaqatairo mwivavata mwia nraamwuqi varuhuavata nramanri varora. ³⁴ Nramanri vareta mwiaqatairo karavuqaa ntaqikyi varuva qaiqaa mwitanahua sitaqiro uro nai nraamwuqi kyero mwitanahua kyara nyinro. Kyara nyinro mwivavata, mwia nraamwuqi varuhuavata, Kotirara mwutukya ntuvata mwihua mpoqama kyeta qamwateqata varura.

³⁵ Mwia qanranraa toqaqi Romeni vunyaaahua nkyiari piponramwu siteta tiqata, Mwi vaisitanahua huvantu kyaivata quate,³⁶ tuvata mwiramwuhua uro karavuqaa ntaqikyi varura timwa mwuvaro mwiva Porura timwa mwinro tiqaro, Vunyaa vaisivanto qua vara kyeta tiqata, Ivata Sairaasiravata karavuqitaira huvantu kyairata quatema, qiao. Qio nkyi mwutukyavanto qihakya hirata mwaqaqitaita quate, tiro.

³⁷ Mwitaa tuvaro Poruva qaqao timwa kyero mwiva pipo mwihua timwa nyinro tiqaro. Mwihua enta hia ntapihi kye ko tiraitita, mwihua nraakye qora suqaa tiritana kyaamwuqotaita ntutuquti kye vateta tiritana karavuqi kyaarave. Qio, tiretana hia qumina vaisitanavauma varuro. Tiretana Romeni nrutu varaurahuama varuro (haaru tiritana nronraqama kyaavata Romeniqama vita varurahuave). Qio mate, mwihua tiritana tirema uqeta kyeta titarerata uti variavo. Hiama tiretana qati uqeta kyeta quananrave. Romeni vunyaa vaisi mwihua nkyiarima nrumu tiritana huvantu kyevarave, tiro.

³⁸ Poruva mwitaa tuvata piponramwuvanto uro Romeni vunyaaahua timwa nyuvata mwihua Porukya Sairaasikya tire Romenivantove tu quara rieta mwihua aatu hita. ³⁹ Mwihua aatu hiqata uro mwitanahuara po kye timwa nyateta qihakya kyea kyeta tiqata, Qikye, tire hia mwitaa hiataara qora utunanrave, timwa kyeta mwitanahua karavuqitaita siteta, Qio mwaa mwatukyaraqitaitavata quate, tita.

⁴⁰ Mwitaa tuvata Porukya Sairaasikyatana karavu kyeta uro Ritiaara nraamwuqi Iesusira nraaqiaranramwu uro taqeta mwitanahua mwihua kepukyaqama nyataare tita kyuqe qua timwa nyita mwiaqataita mwitanahua mwi mwatukyara kyeta vurama.

17

Tesaronaikaani vura

¹ Mwitanahua Piripai kyeta vuhua uro mwatukya mpotana Ampiporisivata, Aparoniaavata, vara kyeta vutura Tesaronaikaani uro ntora. Mwi mwatukyaraqi Iutaa mwaanra nraamwu mpo vahura.

²⁻³ Poruva nauqaa uturara rieqaro mwi nraamwunraqi vera ntero. Poruva taarampo mwaanraqaa mwiqi variqaro mwakyaakya mwiqi ntuvantuuma vuhua timwa nyinro. Mwiva mesaiara mwihua hia ntapihura timwa nyinrenra hiro hia mwihua mwia quara unra quave tintema kyero Poruva mwia okyara ntapihi kyero Kotira mpukuqitairo puaama kyeqaro timwa nyinro tiqaro, Mesaiaavantone nriqa vi inraikyara varero uro utu viro qaiqaa qati siquani quava Kotira mpukuqi mwataama vahirave. Iesusiva nte mate nkyi timwa nyu vaisiva qio mwivama mesaiaa mwiva variho, tiro.

⁴ Mwitaa tuvata Iutaa nraakye qora mponramwuvanto qutaama qiaro timwa kyeta Porukya Sairaasikya vataqita vuvata, Kiriki vaisi airinramwuvanto Iutaa qua mwaanra riohua mwihuavata qutaave

timwa kyeta Porukya Sairaasikya sataqita vuvata, nrutu nronra vataa nraakyenramwuvata, mwitanahua sataqita vura.

⁵ Mwihua quataave tuvata Iutaa vaisinramwuvanto taqovata mpo mwatanaa nraakye qoravantovata Porukya Sairaasikya sataqita vuvata mwihua mwia kyaara mwihua uaqia huvata uro aanraqaataita uaqia hu vaisihua sita ntuvaantuama kyeta mwihuara vuavi tuvata mwia vaisihua uro ekyaa mwia mwatanaahua rapatovata mwihua uro Iasoninra nraamwu qesa ntukuraa kyeta vijeteta nraamwuqi Porukya Sairaasikyara puaama kye sitaqita nraakye qora suqaa kyarerera utura.

⁶ Puaama kye taqovata hia huvata mwiaqaataita mwihua Iasoninravata Iesusira nraaqiara mponramwuvata ntavaaqavu kyeta ntanrauqita uro mwia mwatukyaraqaa ntaqikyi varu vaisihua suqaa kyeta aakyara nteta tiqata, Ekyaa mwata maata vahintema mwaa vaisinramwuhua antua utuqita nrohahuama mwaini tiri mwatukyani-vata nrianrave. ⁷ Nriavarso mwaa vaisiva Iasoniva mwinramwuhua qamwata nyatero nai nraamwuqi sitaqiro uro kyaiho. Tiri vunyaa vaisi Rominyaava varihata mwihua ekyaa mwia qua hia riaraitita, mwia qua nteqa kyeta tiqata, Tiri vunyavaa mpovanto Iesusivama variho qiavo, tita.

⁸ Mwihua mwitaa tuvata mwia mwatukyaraqaa ntaqikyi varuhuavata, nraakye qora mwini ntuvaantuama vita varuhuavata, uaqia huvata nronraqama kye qua aakyara timwaqita vura.

⁹ Mwitaa ti varuvata mwia mwatukyaraqaa ntaqikyi varuhua tiqata, Iasonivavata mpo vaisinramwuvata qio mwitaa mwitaama munima kyetama mwaatani quate, timwa kyeta mwinramwuhuaqitaita munima vareta huvantu kyovata nkyiari mwaatani vurama.

Mperiaani vurama

¹⁰ Mwihua huvantu kyovata vuvoro enta huvata Iesusira nraaqiaranramwuvanto mwia mwatukyaraqi varuhua qamwanrama kyeta Porukya Sairaasikya Mperiaani sitovata mwitanahua mwini vurama. Mwitanahua Mperiaani uro nteta uro Iutaa mwaanra nraamwuqi vera nte variqata qua mwakyaakya timwa nyunra.

¹¹ Mperiaaqinaahua hia Tesaronikaqaqinaahua voti hiraitita, mwihua qaraakya qua Poruva tu quara riaataa nraahu huvata mwia qua rieqata mwihua mpo enta mpo enta Porura quavanto quataa qua vahianinra nkyiari suqovata taqarerata Kotira mpukuqi mwia quara kyaara ntqata puua hi varura.

¹² Mwitaamaqita vita Iutaa airivanto Iesusirara quataa mwivave tuvata Kiriki nraakye nrutu nronra vahuhuavata airivanto quataave tuvata Kiriki vaisi airivantovata quataave tura.

¹³ Airi nraakye qora Iesusira quara quataave tuvata Iutaa vaisinramwu Tesaronikaani varuhua riovoro Poruva Mperiaani Kotira qua timwa nyi varuvata mwia kyaara mwihua nkyiari mwaata mwini kyeta Mperiaa mwini uro nteta antua qua tiqata uaqia hu vaisihua sita kyeta mwihua rapateqata tuvata Porura uaqjama mwatarerata uti varura.

¹⁴ Mwitaa huvata Iesusira nraaqiaranramwu mwini varuhua Porura rivorave timwa kyeta qamwanrama Porura vita kyeta vevani titovaro vuvata Sairaasikya Timotikya nraahu Mperiaani varuvata ¹⁵ mpo vaisinramwuvanto Porura vitaqita uto mwatukya nronra Ateni mwini kyeta mwiaqaataita mwinramwuhua uto ntanteta Mperiaani nruhua

nrumu Sairaasikya Timotikya timwa nyita tiqata, Poruva nkyitananra tiqaro, Nkye mpo kyaiqa taiqa kyeta qamwanramama mwaini nte hunani tumuate, tihos, tita tura.

Poruva Atenini varura

¹⁶ Mwia kyeta vuvaro Poruva Ateni mwini nanrianraa variqaro mwiva mwatukya mwipi nrohiqaro taqovata mwi mwatanaahua airi inraikya viri kohi kyeta tiri mwanriqave timwa kyeqata vatova vahuvoro Porura mwutukyavanto uaquia huvaro varura.

¹⁷ Poruva mwi inraikyara mwi inraikyara taqero mwiaqatairo mwiva Iutaa mwaanra nraamwuqi uro variqaro Iutaavata, mpo mwatanaa nraakye qoravanto Kotirara aakyara nte varuhuavata, mwakyaakya timwa nyinro mwiaqatairo mwiva mpo enta mpo enta maaketiqi uro variqaro mpo mwatanaa nraakye qora vitare nritare hi varuhua qua mwakyaakya timwa nyinro.

¹⁸ Poruva mwihua timwa nyi varuvata mpo qua Epikuriaaninra okyaravata, Sotoikira okyaravata, riohua nri nteta mwihua Poruravata qua tura. Mponramwuvanto nkyiari henahua kyapara hita tiqata, Mwamwaa api mpo qua mpo qua ti vari vaisiva, mwaava nanra qua tirerove ti variho? tita.

Tuvata qaiqaa mpo uhua tiqata, Mwiva mpo mwatanaahua mwanriqanramwu okyararave ti variho? tita. Poruva Iesusiva qutu viro qaiqaa qati sivurara timwa nyi varuvatara tita, mwihua mwitaa tura.

¹⁹ Mwihua mwitaa timwa kyeta Porura viteta Ariopakaasi kaanasorinramwu kuairama vita varunani uro kyeta Porurara tiqata, Qaraakya qua e nraakye qora timwa nyi variana quara tiri timwa timwiqe riaare.

²⁰ Tire i qua riauraro mwi quava nraahumwa mpo qara ihata qaiqaavata mwi quara okyara ntapihi kyeta riarerave, tita. ²¹ Mwi mwatanaahuavata, mpo mwatanaahuavata mwipi varuhuavata, qua nraahu ti varu vaisihua variqata mwihua qaraakya qua timwaqi viqata qaraakya qua riemwaqita virara nraahu rieqata varura.

²² Mwihua mwi quara okyara riarerave tuvaro Poruva Ariopakaasi kaanasorinramwu kuairama vuhua suqaa siviro timwa nyinro tiqaro, Ateninyaa vaisi nkyenramwuve, nte taqauqata nkye mpoqama kyeta mwaanra okyara mpo okyara riemwaqita vi variahuvave.

²³ Nte mwaini nkyi mwatukyaqi nrohiqana nkyeta mwanriqanramwuanra aakyara nteqata mpo inraikya mpo inraikya utu taara airi inraikyama taqauqo. Nte mpo taintavata taqauqo. Mwiaqaa mwaa quara qara ntumwa taarave: *MWAA TAINTARA TIRE HIA TAQETA RIETA HUNA MWANRIQANRANRA RIEQATA TAINTA UTU MWATAUNNARAVE*, qiarave. Nkye mwanriqa mwia hia taqeta rieta ntapihiara, mwianra qumina nkye aakyara nte variara, nte mate mwianra ntapihi kyena nkyi timwa nyinrenrave.

²⁴ Mwanriqa mwia nrutu Kotivave. Kotiva mwatavata, ekyaa mwiaqaa vahi inraikyavata, utu taivave. Mwiva nyaamwuqaavata, mwataqaavata, ntaqikyi varivara tiro, mwiva hia vaisivanto hoqataa nraamwunraqi variqiro vi varivave.

²⁵ Kotiraqaatai ekyaa nraakye qoravanto nraaihovata ekyaa inraikyavata vare variarara tiro, hiama qio vaisivanto mpo inraikya Kotira kyaahaqa hiariva vahiananrove.

²⁶ Kotiva haaru vaisi kuaiqia tiri haivaqara utu tovaro mwiku-raqaatairo ekyaa nraakye qora qovarama vuvaro Kotiva ekyaa mwata maata variate tiro, mwihua sitorave. Kotiva nraakye qora utu kyero tiqaro, Mwi mwatanaava mwi entara mwi mwataraqaa variananrove, mwi entara mwi mwatanaava mwi mwataraqaa variananrove, timwa kyero kyaihata variarave.

²⁷ Mwihua Kotirara puua hirerata tupupa hiantema kyeta puua hiate tiro, Kotiva nraakye qora qovarama kyaihata variarave. Qio Kotiva hia tiri nyianrato variho. ²⁸ Mwianra mpovanto mwitaama tiro:

Kotiva qati varirara tita, tire qati variqi vita, tire qakyaa hita, tire qati nraahu variqi quarahuama varuro, tirave.

Nkyi mpukuqi qara nti varia vaisihua mwitaama tita:
Tire mwia nraaqiarama varuro, qiarave.

²⁹ Qio tire Kotira nraaqiara variqataro tita, tire Kotirara mwiva vaisivanto korive, orive, munimave, vara kyeta kohi kyeta utu taa inraakyara votima kyero varirave qiarorave. ³⁰ Haaru nraakye qora hia Kotira ntapihi kyaraitita, qora kyaiqa vare varuvaro Kotiva qati vu taqe kyorave. Mwaa entara Kotiva ekyaa nraakye qorara uaqia hi aanranra qaqlira kyaate ti varirave.

³¹ Kotiva qua vatero tiqaro, Mpo enta ko qiasi entavama vahiananrove, tirave. Mwi entaraqaama Kotiva nronraqama kyai vaisiva ntapihi kyero ko tiqaroma mwaa mwataraqaa vari nraakye qorhua qua riaananrove. Nkye ko qiani vaisira mwia ntapihi kyaate tiro, Kotiva mwia qutu vuraqitairo qati vara sivuma kyorave, tiro.

³² Poruva Iesusiva qutu vuvaro qaiqaa qati vara sivuma kyo quara tuvata hini uhua raima mwatovata hini uhua tiqata, Mpo entavata e mwi quara qaiqaavata tiraqeta tire riaare, tita.

³³ Mwitaa tuvaro Poruva mwihua kyero vura. ³⁴ Vuvata vaisi mponramwuvanto mwia vataqita vita Kotira nraaqiaraqama vura. Vaisi mpovanto Taionisiaasiva mwiva Ariopakaasi kaanasori vaisivanto varuvaro nraakye mpo mwia nrutu Ntamarisiva mwitanahuavata, mponramwuvantovata, Porura vataqita vura.

18

Poruva Korintini vura

¹ Mwiaqatairo Poruva Ateni kyero Korintini vura. ² Mwini uro ntero mwiva Iutaa vaisi mwia nrutu Akuireara Pontaasinyaanra puaama kyora. Haaru vunyaa vaisi Korontiaasiva ekyaa Iutaa mwihuara hia Romini variate timwa kyero ekyaa sitamwa kyo entara, Akuireava nai nraata Pirisiraaravata vita varero Itari kyero mwi entara Korintini nrumu varura. Poruva mwitanahua taqarerero vuva ³ uro mwitanahuavata varura. Mwivavata mwitanahuavata seri nraamwu toqa kyeqa haqiro kyaiqara varohuara tita, mwihua kuaaqi variqata mwi kyaiqara varora.

⁴ Poruva mwi kyaiqara vareqaro mwiva mpo mwaanraqaa mpo mwaanraqaa Iutaa mwaanra nraamwuqi vera ntero variqaro Iutaa-vata, Kirikivata, Iesusira quara qutaa quave qiate tiro, mwiva mwihua kyapata qua ti varura.

⁵ Poruva mwitaamaqi vi varuvata Sairaasikya Timotikya Masento-niasaita uro ntovaro mwiaqatairo Poruva mpo kyaiqa varora qaqlira kyero mpo enta mpo enta Iesusira mwakyaakya nraakye qora timwa

nyiqiro viro. Mwiva Iutaa timwa nyinro tiqaro, Nkye mesaiaa vekya variara qio Jesusiva mwivave, tiro.

⁶ Tuvata mwihua mwi quara hia riaraitita, mwi quara kyaara Porura uaqjama mwateqata uaqia hu quara tuvaro Poruva qaqao timwa kyero ntovenrauma kyero tiqaro, Kotiva nkyi qaqira kyairata nkye raupirima vivera, hia niqaavauma qua vahiananrove, nkyitaqaama qua vahiananrove. Mate nte nkyi kyena mpo mwatanaahua hinani virerave, tiro.

⁷ Mwitaa timwa kyero Poruva mwiaqaatairo mwihua kyero mpo mwatanaa vaisi mwia nrutu Taitaasi Iasitaasira nraamwuqi uro varura. Taitaasi Iasitaasiva Kotirara aakyara nte varu vaisiva varuvaro mwia nraamwuvanto Iutaa mwaanra nraamwu qaumato vahura. ⁸ Vaisi mpovanto mwia nrutu Kirisipaasiva, mwiva mwaanra nraamwuqaa ntaqikyi varuva mwivavata, mwia nraamwuqi varuhuvata, nronra Jesusirara qutaa mwivave tura. Korintiqinaahua airivan-tovata Porura mwakyaakya rieta qutaa quave timwa kyeta nramanri varora.

⁹⁻¹⁰ Mwitaamaqiro vuvaro mpo enta Poruva entaqi vaiteqaro ruvaata taqovaro nronravanto mwia timwa mwinro tiqaro, Nte i vatama kyena varurara tira, e hia aatu hiqara mwakyaakya timwa nyiante. Hia tirema variante. Mwaa mwatanaahua airi nraakye qora ni nraaqiara variavananra tina, nte iqaa ntaqikyiqi vi variariro hia mpovanto qio i ruananrove, tiro.

¹¹ Mwitaa tuvarora tiro, Poruva kuaa ihi vara kyero mpo ihi hinivata mwini variqaro mwi mwatanaahua Kotira qua timwa nyiqiro vura.

¹² Poruva mwitaamaqiro vuvata Kariora nronraqama kyeta tiqata, E Romeni vunyaa vaisi mpo variqara Akaiaaqaa ntaqikyiente, tuvaro Kariova nronraqama viro varura. Mwiva varuvata Iutaa mponramwuvanto ntuvantuuma vita tiqata, Nrivaqe Porura uaqjama mwataare, timwa kyeta uro Porura ntavaaqavuqita uro ko ti varu nraamwuva vahunani kyeta Kariorara tiqata,

¹³ Mwaa vaisiva nraakye qorara mwataa mwataama kyeqatama Kotira nrutu tuaaheraate tiqaroma tiri mwaanra qua nteqa kye variho, titi.

¹⁴ Mwihua mwitaa tuvaro Poruva qua qiankye tuvaro Kariova nraante Iutaa vaisinramwuanra qaqao tiro, Mwaa vaisiva hia ruvi kyaiqarave, uaqia hi kyaiqarave, utiqaro kamaninra qua nteqa kyaitiirio, nte qiomia nkyi qua riautirio.

¹⁵ Nkye nkyeta quarave, nkyeta nyutuarave, nkyeta mwaanra ok-yararave, nronraqama kye rieqata nte hunani nriavo. Mwi quava nkyitani vahirara tina, nte hia mwi quara riarerave. Nkyeta mwini viqata qiate, tiro. ¹⁶ Kariova mwitaa timwa kyero mwiva mwihua mwiqitairo sitero tiqaro, Hianteta mwaaqtai vevante quate, tiro.

¹⁷ Mwihua sitovata vaisi mponramwuvanto uro Sositenisira Iutaa mwaanra nraamwuqaa ntaqikyura mwia ntavaaqavu kyeta ko nraamwu qesaqaa variqata mwia ntuqutu kyeta vatovaro Kariova hia mwianra nronraqama kyero riora.

Poruva nrumu ntantero Antiokini vura

¹⁸ Poruva Korintini Jesusira nraaqiaranramwu kyapata airi enta vari kyero mwiaqaatairo mwiva Pirisiraaravata, Akuiraaravata, sitero Korinti kyero sipiqi mwaanri ntero Siriaanianra vura. Mwiva mwinianra

viqaro mwatukya mpo Senkariaani uro ntero Kotirara nai kyauqu nriiqaa vateqaro mpo qua timwa torara rieqaro nai qiata ekya toqa kyero viro.

¹⁹ Qio mwinramwuhua vuhua Epesaasini uro nteta Poruva Pirisir-aakya Akuiraakya mwini kyero uro Iutaa mwaanra nraamwuqi vera ntero Iutaa kyapata qua tiro. ²⁰ Mwihuavata qua tuvata mwihua Porurara tiqata, Tirivata mpuahaama variqira quante, tuvaro Poruva qaqqao tiro, Nte mate hia nkyivata mpuahaa varirerave, tiro.

²¹ Timwa kyero mwiva virera hiro mwihua timwa nyinro tiqaro, Nraakiara Kotiva qiove tirera, nkyivata qaiqaa nrumu varirerave, tiro. Timwa kyero mwiva sipiqi mwaanri ntero vura.

²² Vuva Sisariaani uro ntero mwiaqaatairo mwiva sipiqitairo mwaamwi ntero viviro uro verara Ierusaremini Jesusira nraaqiaran-ramwu qua mwantero mwiaqaatairo uro ntantero Antiokini uto varura.

²³ Mwiva mwini mpo entanramwu vari kyero mwiaqaatairo mwiva vuva uro mwata mpotana Pirisiaanivata, Karesiaanivata, nrohiqaro mwatukya mpoqi mpoqi Jesusira nraaqiara varuhua kepukyaqama nyataqiro vura.

Aporosiva Epasaasiqvata Korintiqivata kyaiqa varora

²⁴ Poruva mwihua kepukyaqama nyate varuvaro Iutaa vaisi mpov-anto mwia nrutu Aporosiva, mwiva Arekisantaanyaava, mwiva Epe-saasini vura. Mwiva kyuqema kyeqaro nraaky'e qora qua mwakyakya timwa nyi varuva. Mwiva Kotira qua qara ntumwa tora kyuqema kyero rio vaisiva.

²⁵ Mpovanto nronra vataqi quani aanranra mwia nraamwutovaro mwiva ntapihiro mwiaqaatairo mwiva kepukyaqama kyero nraaky'e qora Iesusirara vutu kyero timwa nyiqiro vura. Mwitaa hiqaro mwiva haaru Ioniva nramanri nyu entarara nraahu mpoqiavata ntapihura.

²⁶ Aporosiva Epesaasini uro ntero Iutaa mwaanra nraamwuqi vera ntero mwiva hia aatu hiraitiro Kotira qua timwa nyi varuvata Pirisiraakya Akuiraakya mwia qua rieta mwia vitaqita nkyiaritana nraamwuqi uro kyeta Kotiva hinani vi aanranra Jesusira qua mpoqi-avata ntapihi kyeta timwa mwunra.

²⁷ Timwa mwuvaro riero mwiaqaatairo mwiva Kirikini virera hu-vata Jesusira nraaqiaranramwu Epesaasini varuhua mwia kyaahaqa hiqata qara ntumwa kyeta mwita Jesusira nraaqiaranramwu Kirikini varuhuara mwaa vaisira kyuqe hi vaisira qio mwia kyuqema kyeta vitaate timwa kyeta qara mwia mwia mwita. Mwuvaro Aporosiva varero uro nyinro mwini variqaro mwiva Kotiva kyuqema nyatovata Jesusira nraaqiaraqama vuhua kyaahaqa hiqaro varura. ²⁸ Mwiva nraaky'e qora suqaa variqaro Iutaa kyapata qua timwaqiro vuvaro mwia quavanto Iutaa qua nraatara kyero. Mwiva Kotira mpukuginaa qua timwa nyiqanro Jesusira mesaiaa okyararavata ntapihi kyero timwa nyunra.

¹ Aporosiva Korintiqi varuvaro Poruva vuva mpo mwataqaama tero vuva Epesaasini uto ntero taqovata Jesusira vataqita nro uhua mwini varura.

² Varuvaro mwiva mwihua kyapara hiro tiqaro, Nkye haaru Jesusira quataave tu entara nkye Kotira mwanraqura varorave iho? tiro. Tuvata mwihua tiqata, Hia tire Kotira mwanraquravanto variho qia okyarara riaunanrave, tita.

³ Tuvaro Porura mwihua kyapara hiro tiqaro, Mwitaa ihata nkye nanra nramanri varaarave? tuvata mwihua tiqata, Tire Ioninra nramanri varaunananrave, tita.

⁴ Tuvaro Poruva mwihua timwa nyinro tiqaro, Nraakye qora uaqia hi aanranra qaqlira kyaate tiro, Ioniva mwihua nramanri nyunrave. Ioniva mwihua timwa nyinro tiqaro, Ni naakiara nriani vaisira mwianra qutaa mwiva mesaiaavanto variho qiate, turave, tiro.

⁵ Poruva mwitaa tuvata mwihua mwi quara riovoro Poruva Jesusira nrutu nteqaro nramanri nyinro mwiaqatairo ⁶ nai kyauqu mwihuaqaa vatovaro Kotira mwanraquravanto mwihuaqi tumu varuvata mwihua mwiaqataita mpo qua mpo quaqitai Kotira qua timwa nyi varura. ⁷ Mwi vaisinramwuhua 12 nramwu varura.

⁸ Poruva Iuttaa mwaanra nraamwuqi variqaro taarampo torara hia aatu hiraitiro, mwi quara ntapihi kye riaate tiro, Kotiva ntaqikyiani quara mwihuatama kyero ti varura.

⁹ Timwa nyuvata mponramwuvanto mwihua su nyaatovanto kepuqyaqa huvata hia Porura qua riaraitita, mwiaqataita mwihua nraakye qora suqaa Porurara tiqata, Nronravanto hinanianra qua aanranra e qiananra uaqia hi quarama iho, tita. Mwihua mwitaa tuvaro Poruva mwihua kyero Jesusira nraaqiaranramwu nraahu sita varero vuva uro mpo nraamwuqi Tiranaasira sikuru nraamwuqi variqaro qua mwakyaakya timwa nyi varura.

¹⁰ Mwiqi variqaro taara ihi mwianra Kotira qua mwakyaakya timwa nyuvata ekyaa Esiaani varuhua Iutaave, mpo mwatanaave, nronra Jesusira qua riora.

Sivaara mwaaqunramwu

¹¹ Kotiva Porura kyaahaqa huvaro mwiva nronra kyaiqa, mpo kyaiqa mpo kyaiqa vare varura. ¹² Mwitaa huvata Porura tuavaaqave, pata tavuna qainaamave nominra nrukorave, nrumu varaqita uro nriqa vuhuaqave, vaanavanto utaqi varuhua, viti mwihua nyamwantaqaa vatovata nriqa vuhua kyugema vuvata vaanavantovata vaisi utaqitairo nrutarero vuvata mwihua qio varura.

¹³⁻¹⁴ Mwitaa huvata Iuttaa vaisi mponramwuvanto mpo mwatukya mpo mwatukya nrohiqata vaana sitarera uti varuhua varura. Mwi vaisihua Sivaara mwaaqu ⁷ nramwu varuvaro mwihua sova Iuttaa mwaanra qua rieqaro Kotira kyaiqa vara mwate varu vaisiva nronravanto varuvata mwihua Porura kyaiqa taqeta, Porura nraantanteta mwiva varo kyaiqara mwihuatata vararerata uti varita tiqata, Nrivaqe tirevata Jesusira nrutu nteqata vaana sitaarata nritareta quate, tita. Mwitaa timwa kyeta mwihua uro mwataara hita vaananra mwitaama tita, Tire Poruva ti vari vaisira nrutu, Jesusira nrutu nteqatama iara nrutarera quante turo, tita.

¹⁵ Mwihua mwitaa tuvaro vaanavanto mwihuara tiqaro, Nte Jesusira ntapihi kyena Poruravata ntapihi kyaurave. Nkye tahuave iho? tiro.

¹⁶ Mwitaa tuvaro vaanavanto mwia utaqi varu vaisiva mwiva mwi-huaqaa vi nraaquo nri nraaquo hiqaro mwihua ntuutiqaro mwihua tuavaaqa nrahiti kyovata mwihua mwi vaisira nraamwuqitaita veva nteta nraanre mwamwantavata tokya mwihua hiantamwa teta vura.

¹⁷ Mwitaama kyovata ekyaa Iutaave, mpo mwatanaahuave, Epe-saasiqi varuhua mwi quara rieta mpoqama kyeta aatu hita Jesusira nrutu tuaahere varura.

¹⁸ Iesusira nraakye qora airivanto airi suqaa variqata mwihua nkyiari uaqia hu kyaiqara varora timwa qovarama kyora.

¹⁹ Mwitaa huvata airi vaisivanto tauraa mwihua tovevaanavata kyaiqa utuhuave, quahave vuhaapahaa utuhuave, mwi kyaiqara qaqira kyeta mwihua nkyiari mpukuve, mwitaa inraikyave, vareta nraakyе qora sugaa uro qia quarateta. Nronra munima 50,000 kinaa kyeqata varato mpukura qia quara taiqa kyora.

²⁰ Qio mwitaama kyeta mwi mwatanaahua uaqia hu kyaiqara qaqira kyeta Kotira qua riemwaqita vuvaro Kotira quavanto mwi mwatanaahua kepukyagama nvatora.

Epesaasigi Porura qua kyaara nronraqama kyeta inronra hura

²¹ Mwiaqaatairo Poruva tiqaro, Kyaiqe nte Masentoniaanivata Kirikinivata vintantena Ierusaremini quangkye. Nte mwini quarivama nronra mwatukya Rominiyata quangkye, tiro.

²² Mwitaa timwa kyero Poruva nai kyaahaqa hu vaisitana Timotikya Iraasitisikyatana sitovata mwitanahua Masentoniaani vuvaro Poruva nai Esiaani mpo entanramwu variro.

²³ Mwini varuvaro mwi entara Epesaasini Kotiva hinani vi aanranra kyaara inronra hu inraikvaya govara hura.

²⁴ Vaisi mpovanto mwia nrutu Ntimitiriaasiva, mwiva oriqtatayaiqa varo vaisiva, mwiva nraakyemwanriqa mwia nrutu Atemisira nraamwu nronra vahuvaro mwiva mwianra rieqaro nraamwu pataqiani nai kyaiqa vaisi kyapata utu kyeqaro mwiaqatairo munima airi vare varura.

²⁵ Ntimitiriaasiva nai kyaiqa vaisinramuwuvata mpo uhua mwi kyaiqara varohuavata ntuvaantuama kyero mwihuara tiqaro, Mwaini riaate. Tire mwaa kyaiqara vareqata mwiaqataita airi munima vare varunaparaye.

²⁶ Nkye Poruva vare vari kyaiqara ntapihi kyaarave. Poruva tiqaro, Nkye nkyeta kyauquqotai mwanriqa ututaava hia qutaa mwanriqa-vanto variho, tiho. Mwitaa tirara tita, airi nraakye qora Epesaasiqinaahuave, ekyaa vara ututu Esiaaqinaahuave, mwia quara qutaa quave ti variarave. ²⁷ Poruva qati nraahu mwitaa timwaqi vi varirera, nraakye qoravanto tiri kyaiqara qumina kyaiqa unra kyaiqvate tivarave. Hia tiri kyaiqa mwianra nraahu mwitaa tivarave. Mwihua nraakye mwanriqa Atemisira nraamwuanra qumina nraamwuve timwa kyeta Atemisira qaqlira kyevarave. Mwitaa tivera, Atemisiva hia tiri mwanriqa nronravanto variananrove. Mate ekyaa Esiaanyaahuvata, ekyaa mwata maata vahi ntema variahuavata, mwia nrutuuaahere variarave. tiro.

²⁸ Ntimitiriaasiva mwitaa tiqaro mwihua rapatama kyovata nraakye qora airivanto inronra hiqata nkyiari mwanriqanra aakyara ntamwaqi vita tiqata, Atemisiva Epesaasiqinaavama nronravantove, tita.

²⁹ Mwitaa timwa kyeta mwi quara timwaqi vuvata ekyaa mwi mwatanaahua antua aantua tita. Mwitaa timwaqi viqata mwihua uro Kaiaasikya Arisitakaasikya ntavaaqavu kyeta. Mwitanahua Masentonniaa vaisitana Poruravatama kyeta nrutanahua nrumu varuvata mwihua mwitanahua ntavaaqavu kyeta sitaqa tita uro nraakye qora ntuaantua hunani kyeta.

³⁰ Mwitanahua site vuvaro Poruva naivata nraakye qora ntuaantua hunani virera huvata Jesusira nraaqiara mponramwuvanto mwia ntavaaqavu teta tiqata, E hiama qio vinanrave, tuvata ³¹ nronra vaisi mponramwu Poruva totiqama tohuavata qua vara kyeta kepukyaqama kyeta tiqata, E hiavata mwaini ntuaantua hianani nrumu ena viri nyaamwutaante, tita.

³² Mwitaa tuvata nraakye qora varuhua antua aantua tita. Airi nraakye qora ntuaantuuma vita varura mwia okyara hia ntapihi kyaraitita mwiaqaataita nkyiariara mpohua aakyara ntamwa kyeta mpo qua tuvata mpohua aakyara ntamwa kyeta mpo qua tura.

³³ Mwitaamaqi vuvata Iutaavanto nkyiari nramwunaanra mpo Arekisantaara rataa kyeta tiqata, Ema nraakye qora suqaa sivira variqara ntapihi kye qua timwa nyiante, tuvaro Arekisantaava siviro kyauqu tuaahereqaro qua qiankye tuvata ³⁴ mwihua taqovaro mwiva Iutaa vaisivanto varuvata mwihua hia mwia quavata riaraitita, nkyiari mwanriqanra aakyara nteta tiqata, Atemisiva Epesaasiqinaavama nronravantove, tita. Mwi quara nraahu 2 auara timwaqi vi varura.

³⁵ Mwitaa timwaqita vi varuvaro mwiaqaatairo kusikusivanto siviro nraakye qora antua kyovata tirema varuvaro mwiva tiqaro, Epesaasiqinaa vaisi tuaavo, Tire Epesaasiqinaahua teta mwanriqa Atemisira kyuqema kye ntaqikyi varuna quara ekyahua ntapihi kyaarave. Nyaamwusairo orivanto mwaaqi tumu ntiro vahira mwiaavata ekyaa ntapihi kyaarave.

³⁶ Hia mpovanto mwi quarara unra quave qiananrove. Mwianra rieqatama nkye qati tirema variqatama hia paparuqa hiqata mpo inraikya mpo inraikya utuate.

³⁷ Mwi vaisitanahua hiama tiri mwanriqa nraamwuqitaita mpo inraikya mpuara varavao. Hia mwihua tiri nraakye mwanriqanra qora qua qiavo. Mwitanahua hia uaqia hi kyaiqara utu kyaavata nkye quminama siteta mwaini nriavo.

³⁸ Ntimitiriaasivavata, mwia kyaiqa vaisinramwuvantovata, vaisi mpoqaa qua vatarera hivera, nronra vaisi ko riaahua varianani ko ti entaraqaa qiomaa mwihua mwi vaisiraqaa qua vatevarave.

³⁹ Nkyiqi mpo quavata vahirera, nkye ekyaa ntuaantuuma vita variraqa ntapihi kyeta mwi quara qiomaa tivarave. ⁴⁰ Nkye qumina qua kyaara timwaqita ntaqirerata uti variavo. Nraakiara mwi quara okyarara kamaniva tirinramwu kyapara hiraqe tire hia qio mpo qua qiananrave. Nraakiara kamaniva tirinramwuanra tiqaro, Nkye qumina mwi entara ntaquarave, timwa kyero tirinramwuqaa qua vataankyorave, tiro.

⁴¹ Kusikusivanto mwitaa timwa kyero mwini ntuvantuama vita varuhua sitovata vita nrita hurama.

20

Masentoniaanivata Kirikinivata vura

¹ Qio nronraqama kye inronra huva taiqa vuvaro Poruva Iesusirara quitaave tuhua nyaanrovata mwiva hunani nruvaro mwiva qua tiqaro mwihua kepuqyaqama nyatero kyauqu nyinro mwihua kyero Masentoniaani viro.

² Mwiva Masentoniaani vuva uro mpo mwatukya mpo mwatukya nrohiqaro Iesusirara quitaave tuhua mwini varuhua mpo qua mpo qua timwa nyinro mwihua kepuqyaqama nyatero mwiaqaatairo mwiva Kirikini viro.

³ Mwiva taarampo torara Kirikini variro mwiaqaatairo mwiva Siri-ani sipiqli quankye tiro riovata Iutaa vaisinramwuvanto mwia ru kyarerata uti varuvaro Poruva qaqira kyero tumu ntantero Masentoniaani quankye tura.

⁴ Paireasira mwaqqi Sopataava Mperianyaava Porura vatama kyero vuvata vaisi mponramwuvantovata Poruravata vura. Tesaronaikaa qinaahuatana Arisitakaasikya Sekantaasikyave, Ntepinyaava Kaiaasivave, Timotivave, Esiaanyaahuatana Titikaasikya Toropimaasikyave, mwinramwuhua Poruravatama kyeta vurama.

⁵ Mwihua nraante vuhua uro Toroasini tiri vekya varuvata ⁶ tire Piripaini varita hia kyoto mperetira omwata nro entava taiqa vuvata mwiaqaataita sipi vareta vita kyauquru enta vara kyeta Toroasini uro nteta mwini ⁷ entara variavanana.

Poruva Toroasini variqaro Iutikaasira vara sivuma kyora

⁷ Saanteqa tire kyara nranrenrata ntuvantuama vita variavararo Poruva nraakye qora ntuvantuama vuhua qua mwakyaakya timwa nyinro. Mwiva hora quarivara tiro, mwiva qua mpuahaa timwaqiro vuvaro enta mwutukyaqa hiro.

⁸ Mwiva qua timwa nyiqiro vi varuvata tire nraamwu verato vahusata ntuvantuama vita variavarata omwa airi cupi kyeta mwiqi vata tovaro ⁹ qaraakya vaisi mpovanto Iutikaasiva uintuaaqaa mwatakyaa viro varuvaro Poruva qua timwaqiro vuvaro Iutikaasira vuyanto taute varuvaro mwiva vaita aavata viro verara nraamwu nai mwoqqa nai mwoqqa hoqatora taarampo nraamwu mwia ekyaararaqaatairo vevara mwataqiqi tuto ntiro. Tuto ntuvata mwihua uto vita kye taqovaro mwiva qutu viro.

¹⁰ Qutu vuvaro Poruva uto mwiaqaa nraaqi viro mwia tutero tiqaro, Nkye hia aatu hiate, mwiva qatima variho, tiro. ¹¹ (Mwitaa tuvaro qutu vuva qaraakya vaisivanto qaiqaa qati sivuvaro) Poruva tumu ntantero uro variqaro mpereti nteqa kyero mwihuavata nrenro nyinro mwiaqaatairo mwiva mpuahaa qua mwiqi varuhuavata timwaqiro vuvaro qaatafa vuvaro Poruva mwihua mwini kyero vura.

¹² Vuvata qaraakya vaisi mwiva qati varuvata mwia viteta mwaatani vuvaro mwihua mwutukyavanto kyuge huvata varura.

Poruva mwatukya mpo Mairitaasini vura

¹³ Poruva varuvata tire nraante sipi vareta Asosini uro nteta mwini Porura vekya variavanana. Poruva vuni tiqaro, Nkye mwini uro ni

pekyva varivaqena nte mwataqaa quariva uro nkyi huntia kyaankye, tura. ¹⁴ Poruva viro tirivata huntia kyovata tire uro mwatukya mpo Mitirinini uro ntaavanana.

¹⁵ Qio mwiaqaataita tire quavarahua mwia qanranraa kyaarerera utaqaah vuah mwataro mpo Kiosi qaumato uro nteta vita mwia nraatara kyeta mwata mpo Samosivata vita nraatara kyeta mwia qanranraa mwatukya mpo Mairitaasini uro ntaavanana.

¹⁶ Poruva tiqaro, Nte Esiaani mpuahaama uro variangkyo, tiro Poruva nai nraahu riero tiqaro, Nte hia Epesaasini virerave. Nte qamwanrama quangkyera nte Ierusaremini Pentikosi omwata nre entara uro taqarerave, tiro.

Poruva Epesaasiqinaa nronra vaisinramwu ekyara qua timwa nyunra

¹⁷ Poruva mwitaa tuvata tire Mairitaasini uro ntaavararo Poruva qua vara kyovaro Epesaasini viro. Poruva tiqaro, Uro timwa nyivata Iesusira nraaqiaraqaa ntaqikyi varihua nrumu ni taqaate, tiro. ¹⁸ Qua vara kyovaro mwihua hunani uvata mwihua mwiva hunani nri ntorvaro Poruva mwihua timwa nyinro tiqaro, Nte vuni Esiaani variqana nkyi kyapata kyaiqa varavaara okyara nkye ntapihi kyaarave.

¹⁹ Hia nina nutu nronraqa hiarive tiqana nte kyaiqa varavaarave. Iutaavanto ntuvantuama viqata ni uaqjama matarerata uti variavana nte toqaamwu tukyena, nruqunru tuqi viqana, Iesusira kyaiqa vareqana qua mwakyaakya nkyi timwa nyunrave.

²⁰ Nkye mwianra ntapihiarave. Nkye taqaavana nte hia mpo qua uqetatenia mpo qua nraahu nkyi timwa nyilavarave. Nte ekyaa qua nkyi kyaahaqqa hiani quara ekyaa nraakye qora suqaavata, nkyita suqaavata, nkyi timwa nyiavarave.

²¹ Nte Iutaa vaisiaravata, mpo mwatanaahuaravata, kepukyaqama kyena qua timwaqina viqana mwitaama qiavarave, Uaqia hi kyaiqarave uaqia hi aanranra qaqlara kyeta Kotiva hinani nriqata Iesusira tiri nronra vaisiara quitaave qiate, qiavarave.

²² Qio mate nte Kotira mwanraquravanto nianra mwini quante tintema kyena nte Ierusaremini virerave. Ierusaremini quariro nanra inraikyavantove niqaa qovara hiananrove? Hia nte ntapihuqo. ²³ Mwaa inraikyara nraahuma nte ntapihuqo. Kotira mwanraquravanto nianra tiqaro, Rauriqara variante. E mpo mwatukya mpo mwatukya vinanra i karavuqa hivavata muaanra vareravavatama i vekya variho, tirave.

²⁴ Nte Iesusiva nronravanto mpi kyaiqara, mwi kyaiqara nraahu varaqina vina uro taiqa kyarerave. Mwiaqaataina nte hia mwaa mwataroqaa qati variqi quaninranra nronraqama kyena riarerave. Nte Kotiva nraakye qorara po tiro kyuqema nyataani quara kyuqe mwakyaakya, mwi quara nraahu timwa nyiqi virerave.

²⁵ Nte Kotiva ntaqikyiani quara nkye varianani nrohiqana timwa nyunrave. Nte mate ntapihi kyauqo, nkye nraakiara hiama qaiqaa ni piri taqevarave. ²⁶⁻²⁷ Hia nte mpo qua qati riemwa tena mpo qua nraahu nkyi timwa nyunrave. Nte ekyaa Kotira quave, kyaiqave, nkyi timwa nyunrave. Nte mate kepukya qua nkyi timwa nyianinra riaate. Nte Kotira qua ekyaa qua nkyi timwa nyunranra tiro, nraakiara nkyiqitairo mpovanto raupirima virera, hiama niqi qua vahiananrove.

²⁸ Kotira mwanraquravanto nkyi nronraqama kyaihatara tita, nkye nkyetaqaavata, Kotira nraakye qoraqaavata, kyuqema kyeta ntaqikyiqi quate. Kotiva nai mwaaku nraanreqo mwi nraakye qorahua kyogaama tairara tita, nkye sipisipi qohua kyuqehua votima kyeta variqata Kotira nraakye qoraqa ntaqikyiqita quate.

²⁹ Nte ntapihi kyauqo. Nte quarita uaquia hi quara ti vari vaisihua qaakyau vairi nraantanteta nrumu nkyi uaqiana nyatevarave.

³⁰ Nraakiara nkyitaqitaita vaisi mponramwu qovarama vita, Iesusira nraakye qoravanto tiri vataqi quate tita, mwihua api qua unra qua mwihua timwa nyiqi vivarave. ³¹ Mwianra rieqatama rauriqata variate. Hia taunru kyaate. Nte taarampo ihi variqana iheravata, entaqivata, nkyiara nronraqama kye riena nruqunru rauru kyeqana nkyi kuua kuua mwihua timwa nyiavarave.

³² Nte mate virera hiqanama Kotiva nkyiqa ntaqikyiarive tinama, mwianra aakyara ntauqo. Kotiva nkyiara po tiro kyuqema nyataani quara riemwaqita quate. Mwia quavanto nkyi kyaahaqamaqiro virata nkye nraakiara ekyaa Kotira nraakye qora kyapata variqata kyuqema kyeta varivarave.

³³ Nte nkyiyata variqana hia nte mpora munimanrave, koriarave, tuavaaqarave, vairiqa hiavarave. ³⁴ Nkye taqaarave. Hia nte nkyiara ni kyaahaqa hiate tiraitina, nte ntene kyauqu mwaatanaqotaina kyaiqa varaqi viqana ntene kyaravata, tuavaaqavata, vara kyena ni vatama kyeta varuhuavata kyaahaqamaqi quavarave.

³⁵ Nte ekyaa kyaiqa vareqanama kyuqe aanra nkyi nyaamwutau-rave. Tire mwitaama kye kepuqyaqama kye kyaiqa vara kyetama vehi nraakye qoravata kyuqema kyeta kyaahaqa hiananrave. Tire mwitaa hiqatama nronravanto Iesusiva tu quarara nraato tuare. Iesusiva mwataama tiro: Mpowanto mpohua mpo inraikya nyinro qamwataariva mpovanto mpo inraikya varero qamwataaninravata nraatara kyaananrove, turave, tiro.

³⁶ Poruva mwitaa timwa taiqa kyero mwiva nronra vaisi kyapata tori kyaataa ntaqantaa kyero Kotirara aakyara ntero.

³⁷ Kotirara aakyara ntamwa kyovala mwihua ntateqata mwia kyuquqama mwateta mwia mota kyeta qio quante tita.

³⁸ Poruva vaakya mwihuara tiqaro, Nte hiama nkyi siri qaiqaavata taqaaninrave, turara mwihua mwutukyavanto uaquia huvata mwihua Porura vitaqita sipiqi uro kyora.

21

Poruya Ierusalemini vura

¹ Mwihua Porura uro kyovata tire vuro timwa kyeta sipiqi quavanana. Tire sipi varetu kyaareru utaqaa vahu mwatara Kosini tumu vari kyeta mwia qanranraa mwata mpo Rotesini uro nteta mwiaqaataita Pataraani vita. ² Mwini uro nteta taqaavararo sipi mpovanto Ponisiiani virera huvata tire mwiqi mwaanri nteta vita. ³ Viqata taqaavararo kyaareru utaqaa vahu mwatava Saiparaasi kyauqu kyaantaqani vahuvata vitareta Siriaani uro ntaavararo mwatukya mpo Taaiaani sipivanto nai varato inraikyara uro qatinani vara kyarero utuvata ⁴tirevata mwini mwaamwi nteta uro Iesusirara quitaave tuhua puaama kyeta mwihua kyapata mwini kuua uikiara variavananra. Variavararo

Kotira mwanraquravanto mwihua kyaahaqa huvata mwihua Porurara tiqata, Hia Ierusaremini quante, tita.

⁵ Tuvata tire mwini variavararo tire quana entava nri ntovata vita. Virera hiavararo Iesusirara quutaave tuhua nkyiari nraakyne nraaqiararavata mwatukya kyeta tiri tivitaqita uro nramanri tokyani kyovata tire ekyaa tori kyaataa ntaqantaaqita Kotirara aakyara ntaavanana. ⁶ Mwiaqatai mwihua kyauqu tiri timwuvata tire nkyiari kyauqu nyita sipiqa quavarata mwihua tumu ntanteta nkyiari mwaatani vura.

⁷ Mwihua vuvata tire Taiaa kyeta sipi mwiqimate mwatukya mpo Toremesini uro nteta Iesusirara quutaave tuhua mwini varuhua qua mwanteta mwihua kyapata kuaa enta mwini varita ⁸ mwia qanranraa sipiqa mwaanri nteta Sisariaani uronte mwini variqata Piripiva Kotira mwakyaakya tu vaisira nraamwuqi uro variavananra. Tauraa Ierusaremini variqata vaisi ⁷ nramwu vara sivuma kyeta Kotira kyaiqa varaate tu vaisinramwuhuaqitairo Piripiva mwiva mpovanto varura. ⁹ Piripira nraamwunra erahiamuaantemanramwuvanto variqata mwihua hia vaati vararaitita, qati variqata Kotira qua qovarama kye varura.

¹⁰ Tire mwihuavata Sisariaani mpo entanramwu variavararo Kotira qua qovarama kye varuva mpovanto mwia nrutu Akapaasiva Iutiasairo nri ntero.

¹¹ Mwiva uro ntero Porura reti vara kyero mwiaqotairo nai kyauqu kyauqu rupatero tiqaro, Kotira mwanraquravanto mwitaama tiho. Nraakiara Iutaavanto Ierusaremini varihua reti mwaa qora mwataama kyeta mwia kyuquvata kyauquvata rupa kyetama mpo mwatanaahua nyivarave, tiro.

¹² Mwitaa tuvata tirevata, mwini varuhuavata, mwi quara rieta Porurara po tita tiqata, E hia Ierusaremini quante, tita. ¹³ Mwitaa qiavararo Poruva qaqao tiro. Nkye ntataqita vivaro ni mutukya uaqia hiankyorave. Hia nte karavuqi quaninranra nraahu nronraqama kyena riauqo. Nte Iesusirara rieqana Ierusaremiqi qutu quaninranrvata tera huqo, tiro.

¹⁴ Mwitaa tuvata tire hia mwia qua qio nraatara kyaarava vahuvata mwitaama tita, Qio nronravanto nai kyakya hiani kyaiqara varaarive, tita.

¹⁵ Mwitaa timwa kyeta tire mpo entanramwu mwini vari kyeta mwitaa inraikya tera taarama kye vareta mwiaqataita verara Ierusaremini quavananra. ¹⁶ Iesusirara quutaave tuhua mponramwuvantovata Sisariaasaita tiri tivitaqita nrumu teta variana nraamwunra Nesoninra nraamwuqi kyora. Nesoniva Saiparaasinyaava mwiva haaru vakyaqama Iesusirara quutaave tuva varura.

Poruva Iemisira uro taqora

¹⁷ Tire Ierusaremini uro ntaavarata tiri tiqata vakyaa Iesusira nraaqiaranramwu mwini varuhua tiriara qamwateqata tiri tivitora.

¹⁸ Mwihua tiriara qamwateqata tiri vitovaro mwia qanranraa Poruva tirivata tivitero Iemisira taqarerero viro. Vuvata Iesusira nraaqiara nronra vaisinramwuvantovata mwipi varuvaro

¹⁹ Poruva mwihua qua nyantero Kotiva mwia kyaahaqa hi varuvaro nai mpo mwatanaa mpo mwatanaahuani nronra kyaiqa vara nyatorara mwihua timwa nyinro.

²⁰ Poruva mwi quara ekyaa timwa nyuvata mwihua mwi quara rieqata Kotira nrutu tuaahera kyeta Porurara mwitaama tita, Qio tiri tiqatao, taqaante. Airi Iutaa vaisi tausenivanto Jesusira nraaqiaraqama vita mwihua Mosesira quavata nronraqama kyeta riemwaqita vi variavo. ²¹ Mpo hiahua unra qua timwa nyiqata iqaa ntumwa kyeta mwitaama ti variavo. Poruva Iutaa vaisi imponani imponani variahuara tiqaro, Nkye Mosesira qua qaqira kyaate. Hia nkye nkyeta qoraisi nraaqiara mwamwanta toqate. Hia Iutaa mwaanra okyara riemwaqita quate, tirave, qiaovo. ²² Iara mwi quara mwi quara ti varia vaisihua e Ierusaremini nri ntaananra ntapihi kyaavo. Mwitaa hirara e nataave hinanrave?

²³ Kyai tire i timwa mwianranra e tire qiarante hiante. Vaisi erahiamuaantemanramwu Kotirara nkyiari kyauqu nriqiqaa vateta tiqata, Tire qutaaqama kye mwitaa hirerave, qiarave.

²⁴ E mwinramwuhua sita varera Kotiva mwamwantave mwutukya hiqama nyataani okyarara riemwaqira viqarama uro taiqa kyera e mwiaqaataira mwinramwuhua kyaahaqa hiqarama munima kyairara mwinramwuhua qiata ekyaa toqa nyataate. E mwitaamaqira virata nraakye qora i taqeta, mpo hiahua iara timwa taa quava unra quama vaiho tivarave. E mwitaa mwitaa hirera, nraakye qoravanto taqaivar a Mosesira qua okyara ntapihi kyera riemwaqira vi variaravama vari-nanrave. ²⁵ Mpo mwatanaa mpo mwatanaa Jesusira nraaqiaraqama quahua haaru tire mwaa quara qara ntumwa kyeta timwa nyiavanranrave. Mwi entara qara ntumwa teta tire tiqata, Hia unra mwanriqani vate kyarara nraate. Hia nraanre nraate. Hia nruntana tuvareta ntaqutu kye vahi aasaura nraate. Hia vaisivanto nraakyevata api nrohiate, qiaavanranrave, tita.

²⁶ Mwihua mwitaa tuvaro Poruva mwi vaisinramwuhua sita varero mwia qanranraa mwihua kyapata variqaro mwamwantavata mwutukyavata hiqaani okyarara riemwaqiro viro mwiaqaatairo Kotira nraamwuqi verantero Kotira kyaiqa vara mwate varu vaisihua timwa nyinro tiqaro, Tirenramwu mwi entara mwi entara mwaaqi variqata mwamwantave mwutukyave hiqaana okyarara riemwaqi vita uro taiqa kyarerave. Mwiaqaataita tire variarata nkye tiri kyaahaqa hiqatama Kotira kyaiqa vara timwataate, tiro.

Kotira nraamwuqitai Porura ntavaaaqvavu kyora

²⁷ Qio 7 enta mwiva qauma taiqa quariva vahuvata Iutaa vaisinramwu Esiaanyaahua taqovaro Poruva Kotira nraamwuqi varuvata mwinramwuhua mwia taqeta antua qua tiqata nraakye qora nyaan-rama kyeta uro Porura ntavaaaqvavu kyeta aakyara nteta tiqata, ²⁸ Isareri nraakye qora tuaavo, tiri kyaahaqa hiate. Mwaa vaisiva imponani imponani nrohiqaro Isareriaravata, Mosesira qua okyararavata, tiri mwaanra nraamwu mwaanravata, api qua ti vari vaisiva varihata mwia ntavaaaqvavu kyauro. Qio mate mwiva mpo mwatanaa vaisinramwu sitaqiro Kotira nraamwuqi nrumu kyaihata mwihua mpo mwatanaa vaisi variqataro tita, mwihua Kotira nraamwu uaqiamama kyaavarro hiama kytataqama vaiho, tita.

²⁹ Tauraa mpo enta mwihua taqovaro mpo mwatanaa vaisi mpovanto Epesaasinyaava mwia nrutu Toropimaasiva Porukyantiri mwatukyagi

nrohi varuvata mwihua tiqata, Poruva vaisi mwiavata vitero uro Kotira nraamwuqi viho, tiqata mwitaa tura.

³⁰ Mwihua nkyiari riemwa kyeta api qua Poruraqaa vatovatara tita, Ierusaremini ekyaa nraakye qora hisai hisaita hiante uro ntuvantuama vita Porura Kotira nraamwuqitaita ntavaaqavu kyeta ntanrauqita mwaatani veva kyeta. Mwaatani kyovata Kotira nraamwuqaa ntaqikyi varuhua qamwanrama kyeta qesa tita tora.

³¹ Mwitaa huvata nraakye qora ntuvantuama vuhua Porura ru kyarerata uti varuvaro vaisi mpovanto qua vara kyero tiqaro, Ekyaa Ierusaremini variahua uaqia hi okyarara qovaramama teta hiavo, tuvaro ³² ntaqi varuraqaa nronraqa huva nai nronra vaisi mponramwuvata, ntaqu vaisihua mponramwuvata, sita kyero hiantero nraakye qora kuairama vita varunani viro.

Mwini vuvata nraakye qoravanto mwi vaisiravata ntaqu vaisihuvata taqeta qamwanrama kyeta Porura ntutuqti varura qaqlira kyora. ³³ Qaqira kyovaro ntaquraqa nronraqa huva uro Poruva varunani variqaro Porura tutero ntaqu vaisihuara tiqaro, Seni taaratanaqotaita mwia rupataate, tiro. Mwitaa timwa kyero mwiva kyapara hiro tiqaro, Mwaa ta vaisivave iho? Mwiva nanra inraikya utu kyaihatave nkye mwia ntutuqti variavo? tiro.

³⁴ Mwitaa tuvata mwipi ntuvantuama vuhua hia kuaa qua tiraitita, mpo qua mpo qua ti varuvaro mwiva qua okyara hia ntapihi kyero riaaitiro, Porurara tiqaro, Mwia vita vareta ntaqua vaisihua nraamwuqi uro kyaate, tiro.

³⁵ Tuvata mwihua mwia viteta nraamwu mwipi qara iriqaa uro nteta taqovata nraakye qoravanto Porura ru kyarerata mpo uti varuvata ntaqu vaisihua mwia kyavuhu kyeta nyaamwuqaa tu vareta vuvata ³⁶ nraakye qora Porura vataqi viqata aakyara ntamwa kyeta Porura ru kyaate nraahu tura.

Poruva naiqaatai vaitutu hiqaro qua tura

³⁷ Mwitaamaqita vuvata ntaqu vaisihua Porura vitaqita uro nraamwuqi kyarera huvaro Poruva ntaqu vaisihua nronra vaisiara tiqaro, Qiove nte ivata qua qianinrave? tuvaro mwiva tiqaro, E Kiriki qua riaaravave iho? ³⁸ Nte iara tiqana, E mpo mwatanaa Isipivantove turave. Mwi vaisiva haaru kamaninra vatama kyero ntaqirero hiqaro 4,000 ntaqu vaisihuavata sitero qumina mwatani ntaqirera uti varurave, tiro.

³⁹ Mwitaa tuvaro Poruva qaqao tiro, Nte Iutaa vaisima varuqo. Nte mwatukya Tasaasi Sirisiaani ni mwata taivave. Mwi mwatukyaya mwatukya nronra vaiana nte mwi mwatanaavama varuqo. Qiove nte nraakye qora qua timwa nyianinrave? tiro.

⁴⁰ Tuvaro ntaquraqa ntaqikyi varu vaisiva qiove tuvaro Poruva nraamwu qesaqaa siviro variro kyauqu tuaahera kyero tirema variate tuvata nraakye qora tirema varuvaro Poruva mwihua nkyiari Hivuru quaqitairo timwa nyinro.

22

¹ Poruva mwitaama tiro: Ni kata pakyaavata, ni kohuavata, nkye mwaini riaate. Nkye niqaa qua vataavana nte ntenaqaatai vaitutu hiqana qua tirerave, tiro. ² Mwitaa tuvata mwihua riovoro Poruva

mwihua nkyiari Iutaa qua Hivuru quaqitairo ti varuvata mwihua mpoqiyavata nai tirema kyeta varuvaro Poruva nai vaitutu hiani quara tiqaro mwitaama tiro:

³ Nte Iutaavanto varuqo. Ni mwatukya Tasaasi Sirisiaani mwatataivave. Nte Ierusaremi mwaaqi variqana nronra tuemwa vuvave. Kamariariva nronra vaisivanto ni timwa mpohana nte ekyaa tiri haivaqahua mwaanra okyara ntapihi kyaaurave. Mwitaamaqina viqana nte kepukyaqama kyena Kotira vataqi vurave. Mate nkye Kotira vataqita quantema kyena ntevata Kotira vataqina quavarave.

⁴ Mwi entara nte hia Iesusira vataqina quava entara nte Iesusira aanraqa nrohi varuhua uaqiana nyateqana mwihua qati nraahu ru kyaavarave. Nte vaisivata nraakyevata ntavaaqavu kyeqana uro karavuqi kye variavarave. ⁵ Kotira nraamwuqi Kotira kyaiqa vara mwate varia vaisihua mwihua vunyaa vaisivantovata, mwia kaanasoriantovata, mwi quarara quitaave tivarave. Mwihua Ntamaasikaasini varu qata vakyaahuara qara ntumwa kyeta ni mpuvana nte mwi qarara varena nraakye qora seniqotaina uro rupaqina nrumbu Ierusaremini kyaarita mwihua ruate timwa kyena quavarave.

*Poruva nai Iesusira nraaqiaraqama vurara tura
(Kyaiqa Varora 9:1-19, 26:12-18)*

⁶ Qio nte qara varena Ntamaasikaasi qaumato quavaro huarivanto virini qiataqa vahuvaro qamwanrama kyero nyaamwusairo omwamento aaquakyaa voti huva niqaa tumuvana ⁷ nte mwataqi tumu ntina mwiqitaina riaavaro quavanto nianra mwitaama tiro: Soruo, Soruo, nanraqamave e ni uaqiana matera hiaro? turave.

⁸ Tuvana nte tiqana, Nronrao, e tavave? qiavaro mwiva tiqaro, Nte Nasaretinyaava Iesusivave. E ni uaqiana mate variaravama varuqo, tiro. ⁹ Mwitaa tuvata ni vatama kyeta nruhua omwa nraahu taqeta hia mwi quara ntapihi riorave.

¹⁰ Mwitaa huvana nte nronra mwia kyapara hina tiqana, Nte nataave hianinrave? qiavaro nronravanto nianra mwitaama tiro: Sivira virava uro Ntamaasikaasini variraro vaisi mpovanto e Kotira kyaiqa varenanranra i timwa mwianrive, turave.

¹¹ Mwitaa tuvaro omwa nronravanto utu varora tiro, ni pu qipa vuvana hia qio taqaavata ni vatama kyeta nruhua ni kyauqu tu vareta pitaqita Ntamaasikaasini uro kyorave.

¹² Mwini kyovaro vaisi mpovanto mwia nrutu Ananaiaasiva mwiva Mosesira okyara qua kyuqema kyero rio vaisiva, ekyaa Iutaavanto Ntamaasikaasini varuhua mwianra kyuqe vaisive ti varuva, ¹³ mwiva nte variavanani nri ntero ni nraaqani siviro variro tiqaro, Ni kata Soruo, i vu qipa viharave? Qio qaiqaa taqaante, tuvaro ni puvanto qamwanrama kyero ntapairi vuvana nte qio taqeqlana mwi vaisiravata ntapihi taqaavarave.

¹⁴ Mwiaqaa variavaro mwiva tiqaro, Tiri haivaqahua mwanriqa Kotiva e mwia kyakya hianinra ntapihi kyaante tiro, i mwatama tairave. Ntapihi kyero nrohi vari vaisira Kotira kyaiqa vaisi Iesusira e mwia taqeqlana mwia nroqitaira qua riaante tiro, Kotiva i mwatama tairave. ¹⁵ E Iesusira kyaiqa taqenanza Iesusira okyara rienanza ekyaa nraakye qora timwa nyinanrave. ¹⁶ E nanra vekyave variaro? Sivira

nramanri vareqara Iesusira nrutu ntairaro mwiva i uaquia hi kyaiqara nruka mwataarive, turave.

Kotiva Porurara mpo mwatanaahua ni qua timwa nyiante tura

17 Ananaiaasiva mwitaa tuvana nte mwiaqaaataina uro ntantena Ierusaremini nrumeru Kotira nraamwuqi Kotirara aakyara nteqana ruvaata voti hora taqaavarave.

18 Ruvaata taqe variavaro nronravanto nianra tiqaro, Qamwanrama kyera Ierusaremi kyera quante. E ni qua timwa nyinanra mwaa nraakye qorahua hiama qio rievarave, turave.

19 Mwitaa tuvana nte tiqana, Nronrao, mwihua ni kyaiqa okyara taqorave. Nte haaru mwaanra nraamwu mpoqitaina iara rio nraakye qorahua ntanrauqina uro karavuqi nraahu kyena mwihua ruavarave. 20 Haaru iara ti varu vaisira Sitiveninra mwihua ru kyovana ntevata mwi entara mwihua tua vaaqaaqaa ntaqikyi variqana qio mwia ru kyaate qiavarave. 21 Mwitaa qiavaro nronravanto nianra tiqaro, Qio quante. Nte mpo mwatanaahua varira nyianra mwutukyani i titarerave, turave, tiro.

22 Poruva mwitaa timwaqiro vuvata mwihua mwia qua riemwaqita vuvaro Poruva mpo mwatanaahuara qua tuvata mwiaqaaataita mwihua raraqa tovata mwihua aakyara nteta tiqata, Mwia vitaqita uro ru kyaate. Mwitaa qia varisa hiama qio qati variananrove, tita.

23 Mwitaa timwa kyeta mwihua qua aakyara ntamwaqi viqata nkyiari tuavaaqa tuto tuto hita mwumwuvata varake tuto tuto hi varuvaro 24 Romeninyaava ntaquhuaqa nronraqa huva Porurara ntaqu vaisihua timwa nyinro tiqaro, Nraamwuqi vitaqita uro kyetama mwia kyaantaqotaita ntuqufuate. Mwia ntuqufiquatama mwia kyapara hiate, E nanra utu kyaaratave nraakye qoravanto qua aakyara ti variavo, tivaroma mwiva nai qua okyara qovarama kyairata riaate, tiro.

25 Mwitaa tuvata mwihua Porura kyatariqaa rupateta mwia ntuqufute tuvaro Poruva nronra vaisi mwiva mwia tataaqa siviro varura mwia kyapara hiro tiqaro, E kamaninra okyara rieqarama e qiove hia ko tiraitira, Romeni vaisi ntuqufutanrave? tiro. 26 Poruva mwitaa tuvaro nronra vaisi mwiva mwi quara riero uro mwihuaqaa nronraqa hu vaisira timwa mwinro tiqaro, E nataave hinanrave? Mwi vaisiva Romeni vaisivantoma variho, tiro.

27 Mwitaa tuvaro ekyaa mwihuaqaa nronraqa huva Poruva varunani nri ntero mwia kyapara hiro tiqaro, E quataave Romeni vaisivantomo variaro? E tiraqe riaankye, tiro. Mwitaa tuvaro Poruva eo tiro.

28 Tuvaro nronra vaisi mwiva tiqaro, Nte munima nronraqama kyena Romeni vaisiqama vurave. E mpo, nataama kyerave Romeni vaisiqama quaro? tuvaro Poruva mwia timwa mwinro tiqaro, Ni ntohua kohua Romeni vaisiqama quarara tina, ntevata Romeni vaisima varuqo, tiro.

29 Poruva mwitaa tuvata vaisi mponramwuvanto Poruva qua qiarive titi mwia kyapara hirera utuhua nrihanrama vita varuvaro nronra vaisi mwiva aatu hiro, Qikye tiro, Poruva Romeni vaisivantomo varihata tire mwia seniqotaita rupa tauro. Tire hia mwitaa hiataarave, tiro.

Porura vitaqita uro Kaanasori suqaa kyora

30 Nronra vaisi mwiva mwitaa timwa kyero mwiva Iutaa vaisinramwu Poruraqaa qua vatarera uti varu okyarara ntapihi kyero riarero

variqaro mwia qanranraa Porura seniqotaita rupa tora huvantu kyero qua vara kyovata nronra vaisi Kotira nraamwuqi Kotira kyaiqa vara mwate varuhua mwihua nronra vaisinramwuvata, ekyaa kaanasorivata, nrumu ntuvaantuama vuvaro mwiva Porura vitaqiro mwihua suqaa uro kyora.

23

¹ Poruva siviro kaanasori mwihua taqero mwiva mwihua timwa nyinro tiqaro, Ni kata pakyaa tuaavo, nte Kotira vuqaa nrohiqana hia unra kyaiqa varauquarora tiro, hia ni kyaurihana varuqo, tiro.

² Mwitaa tuvaro Kotira nraamwuqaa ntaqikyuya Ananaiaasiva, mwiva vunyaava varuva Porura nraaqani varuva timwa nyinro tiqaro, Porura nro vaitua ntuteqa kyaate, tuvaro ³ Poruva tiqaro, Kotiva inavata ntuquutuananrove. E uaqia hi kyatarira egarori penti quataara mwia voti hiaravama variaro. E Kotira qua mwaanra rieqara ntapihi kyera ko qiataara vaiharama e Kotira qua nteqa kyeqarama ni ntuquutuate qiaro, tiro.

⁴ Poruva mwitaa tuvata vaisinramwu mwia nraaqani varuhua tiqata, E Kotira kyaiqa vaisi vunyaanranrama uaqia hi quara ti variaro, tita.

⁵ Mwitaa tuvaro Poruva qaqao tiro, Ni kata pakyaa tuaavo, hia nte mwiva vunyaa vaisi varira mwia ntapihi kyaraitina tuqo. Kotira mpukuqi mwitaamaa tiro:

Hia nraakye qoraqaa ntaqikyiani vaisirara

(*Kyatura 22:28*)

Nte mwi quara ntapihi kyaurave, tiro.

⁶ Poruva mwitaa timwa kyero mwiva taqvata vaisi mponramwuvanto Saitiusi mwaanra okyara riohua varuvata mponramwuvanto Parisi mwaanra okyara riohua varuvaro Poruva Kaanasori timwa nyinro tiqaro, Ni kata pakyaa tuaavo, nte Parisi mwaanra okyara riauvave. Ni kovavata Parisi mwaanra okyara rie varurara tina, ntevata mwia mwaquivanto mwitaa hi varuqo. Vaisi qutu vihua qaiqaa qati sivira nte mwianrama qutaa quave ti varuqo. Qio mwi quara kyaarama mate nkye niqaa ko vateta hiavo, tiro.

⁷ Poruva mwitaa tuvata Parisivata, Saitiusivata, mwiaqataita sivita ntainra vita nai inronra hi nai inronra hi varura.

⁸ Saitiusivato ti varu okyarava mwataamama vahiro:

Vaisivanto ekyara qutu viro hia qaiqaa siquananrove.

Hiama Kotira kyaiqa vaisi nyaamwunyaahua variavo.

Hiama mwanraqura inraikyavantovata variavo, tura.

Saitiusivanto mwaanra ti varu okyarava mwitaama vahuvaro

Parisivanto mwaanra ti varu okyarava mwataamama vahiro:

Vaisivanto qutu viro qiomaa qaiqaa qati siquananrove.

Nyaamwunyaaisi variavo.

Mwanraqura inraikyavantovata variavo, tura.

Mwihua ekyaa taarampo qua mwinramwunranra qutaa quave tura.

⁹ Inronra hi variqata mwihua qua nronra ti varuvata vaisi mponramwuvanto mwaanra okyara ti varu vaisihua Parisiqinaahua sivita kepukyaqama kye qao titi tiqata, Tire taqauraro hia mwaa mwi vaisiva uaqia hi kyaiqara utu kyaiho. Qutaa haaru mwi entara mwanraqura

mpovantove, nyaamwunyaava mpovantove, mwiva timwa mwurave iho? tita.

¹⁰ Mwihua mwitaa timwa kyeta nronraqama kyeta inronra hi varuvaro Romeni vaisi ntaquhuqa nronraqa huva, mwiva aatu hiro tiqaro, Haunri mwihua hisai hisaita Porura nrnumu tu vareta utaqa tu ntapema kyevorave tiro. Mwitaa timwa kyero mwiva nai ntaqi varu vaisihua sitero tiqaro, Uro Porura mwihuaqitaita vitaqita nrnumu ntaqua vaisihua nraamwuqi kyaate, tiro.

¹¹ Mwitaa tuvata mwia vitaqita nraamwuqi uro kyovaro entaqi Poruva varuvaro nronravanto qovarama viro mwia nraaqani siviro variro mwia timwa mwinro tiqaro, Hia aatu hiante. Kepukyaqama kyera variante. E mwaini Ierusaremini variqara ni okyarara timwa nyiananrave. Nraakiara e nyianra Rominivata uro variqarama ni okyarara mwitaama kyerama timwa nyinanrave, tiro. Nronravanto mwitaa tura.

Iutaavanto Porura ru kyerara tura

¹² Mwia qanranraa toqaqi Iutaavanto ntuvaantuama vita kuaa qua timwa kyeta taaqau kye vateta. Mwihua Kotirara kyauqu nriqiqaa vateta mwitaama tita, Mate tire nramanrivata kyaravata aurama tetu Porura ru kyeta mwiaqataita kyaravata nramanrivata nranrenrave, tura.

¹³ Mwihua 40 vaisinramwuvanto mwitaa hirerata qua timwa kyeta taaqau tetu ¹⁴ mwiaqataita uro Kotira nraamwuqaa ntaqikyi varuhua nronra vaisinramwu uqeta kyeta timwa nyita tiqata, Tire qua taaqau kye vatetama kyauqu nriqiqaa vateta Porura ru kyeta mwiaqataita kyaravata nramanrivata nranrenrave, turo.

¹⁵ Nkyevata, kaanasorivata, qua vara kyaivaro Romeni vaisi vunyava varinani viraro Porura vara kyairaro tumuanrive. Nkye Romeni vaisi mwianra tiqata, Tire Porura kyaparama kye mwia qua okyara mpoqiyavata riemwa ntapihirerave, qiate. Nkye kumwaanri mwitaa tivaqeta tire mwaanra utu taararo mwiva tuminraqeta mwia aanrani ru kyaare, tita.

¹⁶ Mwihua uqeta kyeta mwitaa tuvaro Porura nrausivanto mwihua tu quara riero mwiva uro ntaqu vaisihua nraamwuqi Poruva varuraqi uro Porura timwa mwinro.

¹⁷ Timwa mwuvaro Poruva ntaqu vaisihuqaa ntaqikyi varura mpo nraanrama kyero timwa mwinro tiqaro, Nyaako mwaa vita varera vunyava varinani uro kyairaro mwiva qua mpo mwia timwa mwianrive, tiro.

¹⁸ Tuvaro mwiva mwia vita varero vunyava varunani uro kyero tiqaro, Karavu vaisi Poruva nianra qumwanraa mwaa vita varera iara mwiva hinani uro kyairaro qua mpo iara mwia timwa mwianrive, tiho, tiro.

¹⁹ Mwitaa tuvaro vunyaa vaisi mwiva qumwanraa mwia kyauqu tu varero vitaqiro uro nanrianraa kyero mwia kyapara hiro tiqaro, E nanra qua ni timwa mpirerarave nriaro? tiro.

²⁰ Tuvaro qumwanraa mwiva mwia timwa mwinro tiqaro, Iutaa nronranramwuvanto mwataa timwa kyeta qua taaqau taavo. Mwihua hura iara Porura vitera kaanasorivanto varinani viraqeta tire Porura qua ntapihi kyeta kyapara hiqata taqaare tivarave.

²¹ Mwihua mwitaa tivara hia mwihua qua riaante. Vaisi 40 nramwvanto aanrani uqeta vita Porura ru kyarerata mwaanra utute variavo. Mwihua kyauqu nriqiqaa vateta tiqata, Tire kyara auramate Porura ru kyeta mwiaqaataita kyaravata nramanrivata nranrenravema, qiavo. Mwihua mwitaa timwa kyeta i vekyama variavo, tiro.

²² Qumwanraa mwiva mwitaa tuvaro vunyaa vaisi mwiva mwia timwa mwinro tiqaro, E ni timwa mpiana quara hia mpohua timwa nyante, tiro. Timwa kyero qumwanraa mwia titovaro viro.

Porura Pirikisiva hunani titora

²³ Qumwanraa mwia titovaro vuvaro vunyaa vaisivanto nai ntaqi varu vaisihuqaqa ntaqikyi varu vaisihua taaratana nyaanrama kyero timwa nyinro tiqaro, Ntaqi vaisihua 200 nramwu sita vataate. Qosiqaa nrohiqata ntaqua vaisihua 70 nramwu sita vataate. Vaataara tutehua 200 nramwu sita vataate. Mwihua terama kyeta vatetama Sisariaani 9 kiroki entaqima quate.

²⁴ Poruranivata qosи mponramwu terama taivaro mwiva mwiaqaa mwatakyaa viro varirata vitaqita uro nronra kamaniva Pirikisiva hinani kyaivaro mwiva kyugema kyero uro ntaarive, tiro. ²⁵ Vunyaa vaisivanto mwitaa timwa kyero qaravata ntumwa tero mwitaama tiro:

²⁶ Nte Karontiaasi Risiaasiva nte mwaa quara qara ntumwa kyena vara kyaariro e nronra kamaniva variananrani quarive. Nte i qua mwantauqo.

²⁷ Iutaavanto mwaa vaisira ntavaaqavu kyeta ru kyarerata uti variavana nte taqauqaro mwiva Romeni vaisivanto varihana nte ntaqua vaisihua sitaqina uro mwi vaisira mwihua kyauquqitai vara kyaunanrave.

²⁸ Mwihua mwi vaisiraqaa qua vataara okyara ntapihi kyena riaankye tina, nte mwia vitaqina uro mwihua kaanasori varianani kyena mwini variqana ²⁹ taqauqaro hia mwia ru kyaani okyaravavata, karavuqama kyaani okyaravavata vahirave. Mwihua nkyiari mwaanra qua kyaara nraahu mwiaqaa qua vataarave.

³⁰ Mwiaqaatairo mpovanto timwa mpiri tiqaro, Iutaavanto uqeta kyeta Porura ru kye quara ti variavo tihana nte kyai e hiananrani titaariro quarive tuqo. Mwitaa timwa kyena nte Poruraqaa qua vataa vaisihuara nkye iara mwiva hinani uto variqata mwi quara qiate tuqo, tiro.

³¹ Vunyaa vaisivanto mwitaama kyero qara ntumwa tovata ntaqu vaisinramwuhua nkyiariqaa ntaqikyi varuhua tuntema kyeta Porura vita vareta entaqi uro mwatukya mpo Antipatirisini kyeta. ³² Mwia qanranraa qati mwataqaa vu vaisihua uro ntanteta nkyiari mwaatani nruvata qosiqaa vuhua nraahu ³³ Poruravata qaravata vareta Sisariaani kamaniva nronravanto varunani uto kyora.

³⁴ Uto kyovaro mwiva qara mwia kyaara ntumwa kyero taqero Porura kyapara hiro tiqaro, E tainyaavave? tiro. Tuvaro Poruva tiqaro, Nte Sirisiaanyaavave, tiro. ³⁵ Mwitaa tuvaro mwiva tiqaro, Iqaa qua vatarera ihua nrivaqena nte mwi quara riarerave, tiro. Mwitaa timwa kyero mwiva Herotira nraamwu nronraqi Porura vita vera kyero mwi vaisiraqaa kyugema kyeta ntaqikyate tiro. Turama.

24

Iutaa vaisi nronranramwuvanto Poruraqaa qua vatora

¹ Kyauquru enta nritarovaro Kotira nraamwuqaa ntaqikyi varuva, Ananaiaasiva nronra vaisivata huntu kyero ekyaa ko okyara ntapihi paahima kyero rio vaisira Tetaraasiravata huntu varero Sisariaani Porura ko tirero vura.

² Vuvaro Tetaraasira nraanrovoro Tetaraasiva Poruraqaa qua vatevaro mwitaama tiro:

Nronra vaisi Piriskisio, e tiriqaa kyuqema kyera ntaqikyi variarata tire kyuqema kyeta varuro. Haaru tire api kyaiqa vare variarara e nri nterama tiri kyaiqa kyuqema kyera ntapihi kyera vara timwa taaro.

³ E mwitaa hiarata tire mpo mwatukya mpo mwatukyaqi varurahua i kyaiqara nronraqama kyeta qamwateqata iara kyuqema hiaro turo.

⁴ Qio tire i mpuahaama mwaaqi tutaarorave. E tiriara po tiraqeta tire pata quaquia qiare.

⁵ Tire taqauraro mwaa vaisiva airiqama kye ntaqira qua ti variara mwia okyaravantove. Mwiva mpo mwata mpo mwatani nrohiqaroma Iutaavanto ntaquate tiqaro mwihua rapate variho. Mwiva tiri mwaanra okyara mwia qaqlira kyero mpo okyara Nasaretinyaava ti vari okyarara mwiaqaa ntaqikyiqaro vuniqama kyero vi varivama variho. ⁶ Mwiva tiri mwaanra nraamwu Kotira nraamwu nronraqi nrohiqaroma tiri nraamwu mwia uaqama timwataiho. Mwiva Kotira nraamwu uaqama mwatarero uti varihata tire mwia ntavaaqavu kyauro. Tire teta mwaanra qua rieqata ko qiare turaro ⁷ Romeni vunyaava Risiaasiva nri ntero kepuqyaqama kyero tiriqitairo mwia vitaiho. ⁸ Risiaasiva tiqaro, Mwiaqaa qua vatarera tihua iara mwiva hinani quate tiho. (Mwitaa tihata tire mwaini tumunro). E Porura nai kyapara hiraro tire mwia ko tirera huna quara mwiva nai nroqitairo tirara e riaante, tiro. ⁹ Tetaraasiva mwitaa tuvata Iutaa vaisi ekyaa mwihua Poruraqaa qua vateqatama Tetaraasiva quataa quama tiho, tita.

Poruva naiqaatairo vaitutu hiqaro qua tura

¹⁰ Mwihua mwitaa tuvaro kamaniva nronravanto Poruva qua qiarive tiro, nruvaairama kyovaro Poruva siviro mwitaama tiro:

Nte ntapihi kyauqara e airi ihi variqara mwaa mwataraqaa ntaqikyiqarama ko ti variaravave. Mwianra rieqanama nte qamwateqana ntena qua i timwa mwinrenrave. ¹¹ Hia nte Ierusaremini nri ntena airi enta varuqo. Nte 12 entanramwuanra nraahuma mwini teta mwaanra qua tirerana nrumu varuqo. E mpo vaisivata kyapara hiraro mwiva nte qiani quarara quataave nraahuma qiananrove. ¹² Hia Iutaavanto taqaavana nte Kotira nraamwuqi variqana mpohia vaisihua kyapata antua quavata tuvave. Hia mwihua taqaavana nte mwaanra nraamwu mpoqi mpoqive, mwatukya mwipi mponave, variqana nraakye qoravanto ntaquate tina, mwihua rapataurave.

¹³ Mwihua niqaa quminama qua vataavo. Hia mpo aanra puaama kye mwihua nkyiari qua mwianra quataave tiva vaiho.

¹⁴ Mwihua hini qua nianra timwa taa quava quataa quama vaiho. Quataama nte teta haivaqahua mwanriqa nrutu tuaahererera hiqana nte mpo qua okyara rieqanama mwia nrutu tuaahere varuqo. Mwihua mwi aanranravata mwi okyararavata unra okyararave ti variavo. Qio nte mwi okyarara rieqanama hia nte tiri haivaqahua qua okyara qaqlira

kyauquo. Nte Mosesira qua mwaanrave, poropeti vaisinramwuvanto qara ntumwa to quarave, mwi quarara qutaa quave tuvave.

¹⁵ Viti vaisihua tiqatama, Nraakiara Kotiva ekyaa nraakye qora, uaqia hi kyaiqara vareqata qutu vihuave, kyuqe kyaiqa vareqata qutu vihuave, qaiqaa qati sivuma kyaananrove, qia quarara ntevata mwihua nraantantena mwi quarara qutaa quave ti varurave.

¹⁶ Nte Kotira vuqaavata, nraakye qora suqaavata, hia api nrohiraitina ntapihi kyena nrohirerave timwa kyena, taqamwaqina vi varuvave. Nte nraakye qora suqaave, Kotira vuqaave, kyauruankyorave tina, taqamwaqina viqana ntapihi kyena nrohi varuvave.

¹⁷ Nte Ierusaremisaina mpo nani mpo ihinramwuanra varina mwiaqaataina kyai mwini uro ntena nramwunaahua Iutaa nraakye qora taqena, mwihuani munima vatera nyina, mwiaqaataina Kotira qamwata mwataankye turave.

¹⁸⁻¹⁹ Mwitaa timwa kyena nte uro ntena tiri mwaanra quavanto mwamwantave mwutukya hiqama kyaani okyarara riemwaqi viqana Kotira nraamwuqi variqana hia airi vaisi kyapata variqana hia nte mpo hiahua kyapata inronra hiraitina, hiqama kyaani okyarara nraahu riemwaqina vi varuqata Iutaa vaisinramwu Esiaanyaahua ni puaama kyaavo. Qio qua vahirera, mwi vaisinramwuhua i vuqaa nri nteta mate qua niqaa vatera tivarave.

²⁰ Mwihua hia tivera, mwaa vaisinramwuhua qioma tivarave. Nte tauraa kaanasori suqaa sivina variqana qora kyaiqa utu kyaarita taqera qioma tivarave. ²¹ Nte mwi entara kaanasori suqaa sivina variqana mwaa quara nraahu qiavarave. Nraakiara Kotiva nraakye qora qutu vihua qaiqaa qati vara sivuma kyaananrove tuqata nkye mwia kyaarave niqaa qua vateta hiavo? tina qiavarave, tiro.

²² Poruva mwitaa tuvaro Pirikisiva Jesusira nraaqiaranramwuvanto nrohu okyarara riero ntapihi kyovara tiro, tiqaro, Qio mate qioma riauquo. Ierusaremisairo vunyaava Risiaasiva nai tuminraqena nte mwi quara mpoqiyavata riarerave, tiro.

²³ Mwitaa timwa kyero mwiva nronra vaisi mpo timwa mwinro tiqaro, Porura ntaqikyiqira quante. Hia mwia kepukyaqama kyera rupa taante. Mwiva varirata mwia totivanto qioma mwia kyaahaqa hiqata nrumu taqevrave, tiro.

Pirikisiva Porura nraanronra

²⁴ Pirikisiva mwitaa timwa kyero mpo entanramwu variro mwiaqaatairo nai nraata Nturusiraakyantiri Porura taqarero nrunka. Nturusiraava Iutaa nraakyevanto varuvaro mwikyantiri nri ntero tiqaro, Porura nraanraivaro nrianrive, tuvaro Poruva nri ntero Jesusira qua okyara mwitanahua timwa nyuvaro Pirikisiva mwi quara rie varuvaro ²⁵ Poruva Jesusira qua timwaqiro viqaro mwiva ntapihi kye nrohi okyarara timwa nyinro, hia qamwanrama raraqa taani okyarara timwa nyinro, Kotiva ko qiani entarara timwa nyuvaro Pirikisiva mwi quara riovoro nraatuqa tovaro tiqaro, Qioma riauquo. Qio ena qoqaraaanani quante. Nraakiara hia kyaiqa vahiani entara i nraanraanrinra qaiqaa nrinraqe i taqaankye, tiro.

²⁶ Pirikisiva mwitaa timwa kyero mwiva Poruva munima mpiraqena nte mwia titaairo nai mwaatani quarive, tiro. Nai nraatoqi mwitaama

kyero riemwa tero mwiva mpo enta mpo enta Porura nraanrama kyero mwikyantiri qua ti varura.

²⁷ Mwitaamaqiro viro taara ihi nritarovaro mpo vaisivanto Posiasi Pesitasiva Pirikisira mwaata varero mwi kyaiqara vararero nri ntovaro Pirikisiva vurama. Pirikisiva Porura qamwanrama titaataara vahuvaro mwiva Iutaavanto nianra kyuqe vaisive qiate tiro, Porura qati nraahu karavuqi kyovaro varura.

25

Poruva vunyaa vaisi nronravanto Romini varuva ni qua riaarive tura

¹ Pesitaasiva nri ntero mwi mwataraqaa ntaqikyirero taarampo enta nrumu Sisariaani vari kyero mwiaqatairo verara Ierusaremini viro.

² Mwini uro ntovata Kotira nraamwuqaa ntaqikyuhuavata, nronra vaisivantovata, mwiva hunani uro nteta Poruraqaa qua vateqata kepukyaqama kyeta tiqata, ³ Po, e qati tiri kyaahaqa hiqarama tirata Porura vita vareta Ierusaremini nrivaqeta ko qiare, tita. Mwihua Porura ru kyarerata aanrani mwaanra utu teta mwitaa tura.

⁴ Mwihua mwitaa tuvaro Pesitaasiva mwihua timwa nyinro tiqaro, Poruva Sisariaani karavuqima variho. Nte pataqia vari kyena nrumu ntantena Sisariaani virerave. ⁵ Nkyeta nronra vaisiara tivata mwihua nivata vihuama mwi vaisiraqaa mpo qua vahirera, uro ko qiate, tiro.

⁶ Pesitaasiva mwitaa timwa kyero mwiva mwihuavata ⁸ entave ¹⁰ entave mwini vari kyero uro ntantero Sisariaani vuva mwia qanranraa mwiva ko ti varu nraamwunraqi uro variro tiqaro, Porura viteta nriate, tiro. Tuvata Porura vita vare uro ntovata

⁷ Iutaa vaisinramwu Ierusaremisai tumuhua Porura vara ututuma teta airi qua Poruraqaa vateta. Mwihua Poruraqaa qua vata tovaro hia mwihua quara quataa quave tiva vahura.

⁸ Mwihua mwitaa tuvaro Poruva naiqaatai vaitutu hira qua tiro tiqaro, Nte hia uaquia hi kyaiqaravata utuvave. Nte hia Iutaa mwaanra qua nteqa kyaurave. Nte hia Kotira nraamwu uaqiamma kyaurave. Nte hia Romeni vunyaanra Sisaara uaqiamma mwataurave, tiro.

⁹ Poruva mwitaa tuvaro Pesitaasiva Iutaa vaisinramwuyvanto nianra kyuqe vaisive qiate tiro, Porura kyapara hiro tiqaro, E Ierusaremini virera hirera, e mwini viraqema nte mwini uro ntenama i qua avuqavu hiankye, tiro.

¹⁰ Mwitaa tuvaro Poruva qaqao tiro, Nte mate sivina varu nraamwunra mwaa kamaninra ko nraamwuqima varuqo. Nte mwaaqi variarira ko qjataarave. E ntapihi kyaananrave. Hia nte Iutaa vaisi antua utu nyatauvave. ¹¹ Nte kamaninra qua nteqa kyaaritavauma ni qio ru kyevarave. Mwihua niqaa vate quava unra qua vahirera, hia e qio ni pita kyera mwihua nyinrata mwihua ni ru kyevarave. Nte nronra vunyaa vaisi Sisaava hinani quariro mwiva ni ko riaariverave, tiro.

¹² Mwitaa tuvaro Pesitaasiva nai kaanasori kyapata qua timwa kyero mwiaqatairo Porurara tiqaro, E tiqara, Qioma Sisaava ni qua riaarive, qiananrave. Qio ena mwini viraro mwiva i qua riaarive, tura.

Pesitaasiva Akiripaaravata Porurara timwa mwunra

¹³ Mpo entanramwu nritarovaro Pesitaasiva qaraakyaqama kyero nrumu varuvorora tiro, vunyaava Akiripaava nai nraata Mpe-naisikyantiri Sisariaani Pesitaasira qua mwantarero tumu ntora.

¹⁴ Mwitanahua tumu nteta mpo entanramwu mwini varuvaro Pesitaasiva vunyaanra Porurara qua timwa mwinro tiqaro, Tauraaqama kyero Pirikisiva variqaro mwiva vaisi mpo karavuqi kyaiva qati nraahu mwipi variho. ¹⁵ Nte Ierusaremini uro varuqata Iutaa vaisi mwaanra kyaiqaqaa ntaqkyiyahuavata, nronra vaisinramwuvata, mwi vaisir-aqaa qua vateqata mwi vaisira ru kyaante, qiarave.

¹⁶ Mwihua mwitaa qiavana nte mwihuara tiqana, Qaqao, Tire Romenivanto mpo qara hunanrave. Tire vaisi mpoqaa qua vatehua nruru varivaqema mwi vaisira qio ko qiananrave. Mwi vaisiraqaa qua vataivararo mwivavata nai vaitutu higaro qiomaa qua qiananrove tunanrave. ¹⁷ Nte mwitaa tuqata mwihua mwaini nte hunani ko tirerata tumuavana nte hia qakyove tiraitina, nte huru mwi quara avuqavu hirerave timwa kyena mwia qanranraa nte ko tirera hina mwi vaisira viteta nriate tuqata viteta nriavana riauqata ¹⁸ hiama mwihua sivita tiqata, Mwi vaisiva mwitaa mwitaama kyero tiri antua utu timwa tairave, qiavo.

¹⁹ Mwihua qumina nkyiari mwaanra qiaro mwianra inronra hiqatama qumina mwi vaisiraqaa qua vataarave. Vaisi mpo Iesusiva qutu virara mwihua mwianra qutuma viho ti variavaro Poruva qaqao mwiva qatima variho tirave. ²⁰ Mwihua mwitaa qiavana nte variqana hia mwi quara okyara ntapihi kyena riauqo timwa kyena Porurara tiqana, E uro Ierusaremini variraqena nte mwini uro i qua okyara riaankye, tuqaro ²¹ Poruva qaqao, Romeni vunyaava Sisaava ni qua riaananrove, tihana nte Porurara tiqana, Mwia karavuqi kyaivaqena nte mpo enta Sisaava hinani titaariro quarive turave, tiro.

²² Pesitaasiva mwitaa tuvaro Akiripaava tiqaro, Nte ntenavanto mwi vaisira qua riarerave, tiro. Tuvaro Pesitaasiva tiqaro, Qioma, huru mwi vaisira qua rienanrave, tiro.

²³ Mwitaa tuvata mwia qanranraa Akiripaasikya Mpenaisikya nruvata nraakye qoravanto mwitanahuara nronra vaisitanama nriavo timwa kyeta qamwataqita vuvata mwitanahua nriqata nronra vaisi Sisariaani varuhua kyapata vuhua uro qua rie varu nraamwunraqi vera ntovata Pesitaasiva tuvata Porura vita varetu nruvaro Pesitaasiva tiqaro, ²⁴ Vunyaa vaisi Akiripao, evata mwaaqi varihuavata riaate. Mwaa vaisira taqaate. Ekyaa Iutaa mwihua mwaini variahuave, Ierusaremini variahuave, mwaa vaisiraqaa qua vateqata nte hunani mwi quara varetu nrianrave. Mwihua nronraqama kye qua aakyara nteta tiqata, Mwi vaisiva mpuahaama qati variqiro quankyorave, qiarave.

²⁵ Mwihua mwitaa qiavana nte ko tiqana taqauqaro mwi vaisiva hia uaqia hi kyaiqara utirara tina, mwia ru kyaari aanrava hia vahirave. Qio nai mwiva tiqaro, Sisaava ni qua riaarive, tirave. Mwitaa tihana nte mwia Sisaava hinani titaankye timwa kye kyauqaro varirave.

²⁶ Nte Porura qua qara ntumwa kyena Sisaara mwiankye tina taqauqaro mwi quava hia ntapihi viho. Nronra vaisi Akiripao, mwianra rieqanama nte mwi vaisira vitaqina iara mwiva mwia qua riaarive tina, nte mwia i vuqaavata, ekyaa mwaaqi variahua suqaavata, vitaqina nruru kyauqo. Nkyevata mwi quara tivaqena nte Sisaaranai mwi quara qara ntumwa taankye. ²⁷ Hia nte mwi vaisira qua ntapihi

kyena mwiva mwitaa mwitaama uaqia hi kyaiqara utiho tiraitina, qati titaankeyera, hiama kyuqe hiananrove, tiro.

26

Poruva Akiripaasira vuqaa nai vaitutu hiqaro qua tura

¹ Pesitaasiva mwitaa tuvaro Akiripaava Porurara tiqaro, Ena qua qioma tinanrave, tiro. Mwitaa tuvaro Poruva nai kyauqu tuaahera kyero nai vaitutu hiqaro qua mwataama kyeroma tiro.

²⁻³ Nronra vaisi Akiripao, Iutaa vaisinramwuvanto niqaa qua vataara nte mate ntena qua tirerave. E tiri Iutaa okyarave, tire inronra hi varuna quarave, ntapihi kyaananranra tina, nte i vuqaa variqana qianinranra qamwateqana varuqo. Mwitaa ihanama nte mwi quara i timwa mwiqina quarirama e hiama pupohairara qoririma kyera riaante tuqo.

⁴ Nte haaru nraaqiarakyaan ntene mwaatani variqi vina, mwia nraakiara Ierusaremini uro ntapihikye variqi quavata ekyaa nraakyne qora ni kyaiqa taqamwa kyorave. ⁵ Parisi vaisinramwuvanto nraahu nronraqama kyeta tiri mwaanra qua riaahuave. Qio haaru nte tetu mwaanra qua riarerana nte Parisi vaisinramwu ti varia okyarara riaavavave. Nte haaru mwitaama kyena riemwaqina quavata Iutaa vaisivanto ekyaa ni okyara tagorave. Mate mwihua nkyiarivanto ntapihi kyeta tivera, qioma mwihua i timwa mwivarave.

⁶⁻⁷ Tire Iutaavanto varirerata 12 okyara varunanrave. Qio tire ekyaa Kotiva timwa to quara mesaiaavanto tumuani quara nraahu riemwaqita viqata entaqivata, iheravata, mwi quara vekya variqata Kotira nrutu tuaaheraqi vi varuro. Nronrao, ntevata mwi quara vekya varuqata mwia kyaara Iutaavanto qumina niqaa qua vataarave. ⁸ Nkye nanraqamave Kotirara mwiva qutu vi vaisihua hia qio qati vara sivuma kyaananrove qiaovo?

⁹ Nte vuniqama kyena Jesusirara uaqia hi vaisivave timwa kyena Nasaretinyaanra Jesusira nrutu uaqama kyarerana variavarave.

¹⁰ Nte Ierusaremini mwitaamaqina vi variavata mwaanra tu vaisihua nronranramwuvanto ni nronraqama kyovana nte Kotira nraaqiara airinti ntavaaqavuqina karavuqi uro kyena nte mpo uhua kyapata variqana kyauqu vera kyena tiqana, Qioma mwi nraakyne qorahua rukyaate, qiavarave.

¹¹ Nte mwi entara airi nani mwaanra nraamwu mpoqi mpoqi vera nteqana mwihua ntuqutuqina vina tiqana, Nkye Jesusira qua qaqira kyaate, qiavarave. Ni mpoqama kyero raraqa tovana nte Jesusira nraaqiara mponani varuhuavata ruankye tina uti variavarave.

Poruva nai Jesusira nraaqiaraqama vurara tura

(Kyaiqa Varora 9:3-19, 22:6-16)

¹² Qio Jesusira nraaqiara ruankye tina uti variavata mwaanra ti varu vaisihua nronranramwuvanto ni nronraqama kyeta qaravata mpuvana varena Ntamaasikaasinianra quavarave. ¹³ Qio nronrao, e rie variante. Nte aanrani vi variavaro huarivanto qiaataqaa vahuvana taqaavaro omwavanto nyaamwusairo nronraqama kyero iteqaro huarivanto itairavata nraatara kyero iteqaro nte hiavaranivata, nivata vuhua hunanivata, itorave.

¹⁴ Itovata tire ekyaa mwataqi tumu ntita variqata riaavararo quavanto titi Hivuru quaqitairo nianra mwataama tiro, Soruo, Soruo, nanraqamave ni uaqama matera hiaro? (Purimakauvanto hia ntapihi kyero viraitiro uro ntantero nrihanro nai qova kyaamwu viaruaara tutava mwia rirave.) E mwia votima kyera enavantoma ena ri variaro, tuvana nte tiganama, ¹⁵ Nronrao, e tavave? qiavaro nronravanto tiqaro, Nte Iesusivave. E uaqama mate variaravama varuqo.

¹⁶ Qio e sivira mwaamwianra vira variante. E ni kyaiqa vaisi varianterama nte i vuqaa qovarama vuqo. E mate ni taqenanranrave, nraakiara nte mpo kyaiqara i timwa mwianinranrave, e mpohua timwa nyinanrave.

¹⁷ Ni nramwunaahua Iutaave, nraahumwa mpo mwatanaahuave, i ntuqutu kyeve tina, nte i kyaahaqamaqi quarira e qati vinanrave. Nte i titamwa kyaarira e mpo mwatanaa nraakte qora varinani vinanrave.

¹⁸ E mpo mwatanaa nraakte qora su ntapairi kyairata mwihua enta hiraqi kyaiqa varera qaqlira kyeta omwavanto itaaninrani nrumu kyuqe kyaiqa vareqata Saataaniva mwihuqaa ntaqikyianinra qaqlira kyeta Kotirara tiriqaa ntaqikyante qiate tina, nte i titauqo. E mwitaa hirata mwihua nianra riemwaqita vivaqena nte mwihua uaqia hi kyaiqara qaqlira kyaarita mwihuavata Kotira nraaqiara mpo ihua kyapata kuaaqi variate, turave. Iesusiva nianra mwitaa turave.

Poruva nai kyaiqa varorara Akiripaara timwa mwunra

¹⁹ Nronra vaisi Akiripao, quavanto nianra mwitaa tuvana nte nyaamwuqitairo qovara hura mwia hia qaqlira kyairatina, nte mwi quava tuntema kyena ²⁰ vuni Ntamaasikaasini nraante uro ntena mwini variqana mwi quara timwa nyina, mwiaqataina Ierusarem-ini uro ntena mwi quara timwa nyina, mwiaqataina Iutiaani uro variqana mpo mwatukya mpo mwatukya nrohiqana ekyaa timwa nyina, mwiaqataina mpo mwatanaa mpo mwatanaa timwa nyiqina vurave. Nte mwihua mwataamama timwa nyina, Nkye qora aanra qaqlira kyeta tuqasaa vita Kotira aanraqaa quate. Kotirara aakyara ntamwaqita viqata Kotira kyaiqa nraahu varaqita quate, ti varurave. ²¹ Nte mwi quara nraahu tuqata mwia kyaara Iutaavanto nte Kotira nraamwuqi varuqata ni ntavaaqavu kyeta ni ru kyarerata uti variarave.

²² Mwihua mwitaa hiavaro Kotiva ni kyaahaqamaqiro vihana nte mate nkyi suqaa sivina variqana mwi quara nronra vaisive, pata vaisive, timwa nyi varuqo. Hia nte mpo quavauma ti varuqo. Poropetivantovata, Mosesivavata, qua timwa tora kuaa qua mwiamma ntevata timwaqina vi varuqo.

²³ Mwihua mwitaa turave, Nraakiara mesaiaavanto nai mwamwan-taqaqaa nriqa quani inraikyara varero uro qutu viro mwiva nraantema vuniqama kyero qati siviro variananrove. Iutaavantove, mpo mwatanaavantove, kyokiraqi varihua omwa itaaninra taqaate tiro, mwiva nraante qaiqaa siviro variananrove, turave tiro.

²⁴ Poruva mwitaa tuvaro Pesitaasiva Porurara aakyara ntamwa kyero tiqaro, Poruo, i vu nraatovanto apiqama viho. E mpo okyara mpo okyara sikuru tira nraatara kyaararo mwia kyaara i vu nraatoqitairo apiqama vihara e airi qua timwaqira quaro, tiro.

²⁵ Mwitaa tuvaro Poruva qaqao tiro, Nronra vaisi Pesitaasio, ni pu naatovanto apiqa hivenavauma nte mwi quara tuqo. Ni pu naatovanto qio vahana quataa quama nte tuqo.

²⁶ Nronra vaisi Akiripaa, e mwi quara okyara ntapihiananranra tina, nte hia aatu hiqanavauma mwi quara i timwa mwuqo. Iesusira nraaqiaravanto hia uqeta vita variqata mwi quara qiavo. Mwihua nraakye qora suqaa variqata mwi quara qivara e riaananrave. ²⁷ Nronra vaisi Akiripaa, quataave e poropeti vaisinramwu quara quataa quave qiaro? Nte ntapihi kyauqara e mwihua quara quataavema qiaro, tiro.

²⁸ Poruva mwitaa tuvaro Akiripaava Porurara tiqaro, E pata qua qiananra mwiqiaraqaa nivanto Iesusira nraaqiaraqama quarive tirave qiaro? tiro.

²⁹ Tuvaro Poruva tiqaro, Nte qua pataqia qianinraqaave, airi enta qianinraqaave, nte evata, ekyaa mwaaqi variahuavata, ni votima kyeta variate tinama, nte Kotirara aakyara nte varuqo. Ni votima kyeta variate tura mwia hia nte mate ni rupa taantema kye variateravauma tuqo. Nte Iesusira nraaqiara varuntema kyeta nkyevata Iesusira nraaqiara variaterama tuqo, tiro.

³⁰ Poruva mwitaa tuvata nronra vaisi vunyaava mwivavata, kaman-inra vaisinramwuvantovata, Mpenaisivavata, mwiavata mwatakyaa vita varuhuavata, sivita ³¹ mwaatani veva nteta mwihua nai timwa mwi nai timwa mwi hita tiqata, Hia mwaa vaisiva uaqia hi kyaiqara utira tire qumina mwia karavuqi kyetave, mwia ru kyetave, mwitaa hiarorave, titi.

³² Mwitaa tuvaro Akiripaava Pesitaasirara tiqaro, Hia mwi vaisiva Sisaava ni ko riaarive titirio, qiomaa mwianra qati quante qiaratirio, tura.

27

Poruva Rominianra sipiqi vura

¹ Mwihua qua timwa kyeta tiriara Itarini quate tita, mwihua uro Poruravata karavu vaisi mponramwuvata sitaqita uro ntaqi varu vaisiva mpovanto mwihuaqaa ntaqikyiariive tita, mwia mwunra. Ntaqi varu vaisiva mwiva nai henahua 100 nramwuqaa ntaqikyi varuva mwia nrutu Iuriaasiva, mwiva Sisaarani variqata ntaqi varu vaisihuqaa ntaqikyi varuva varura.

² Mwi vaisiva karavu vaisinramwu sita varero mwivavata tirevata Ataramitiaminyaahua sipiqi mwaanri nteta variavararo sipivanto Esi-aani virero varuvata tire mwiqi variavararo tiri tivita varero viro. Tiri tivitero vuvaro vaisi mpovanto Arisitaakasiva mwiva Masentoniavanto Tesaronaikaaqinaava, mwivavata tirivata uvata tire quavanana.

³ Mwia qanranraa Saitonini uro ntaavararo Iuriaasiva Porurara qamwatero mwianra tiqaro, Mwaini variqara qiomaa ena nramwu-naahua uro taqairata mwihua i kyaahaqa hiqata mpo inraikyave, kyarave, i mwiate, tuvaro Poruva mwitaa hura.

⁴ Mwitaa huvata qio mwiaqataita tire Saitoni kyeta qaiqaa sipiqi vi variavararo sipivanto mwiru virera huvaro toqavanto api ventaqiro vuvaro qaqira kyero kyaarerera utaqaa vahu mwatara Saiparaasini hia toqavanto tusataama teta uvata tire ⁵ Sirisiaa kyaarerera vara

mwini kyeta Pampiriaa kyaarereravata vara mwini kyeta Risiaani vahu mwatukyara mpo Mairani uro nteta.

⁶ Tire Mairani uro ntaavararo karavu vaisiqaa ntaqikyi varuva sipi mpo puaama kyero. Mwi sipiva Arekisantarianyaa sipivanto Romini quankye tu sipiva vahuvaro mwia puaama kyero mwiaqaatairo tiri tivitaqiro uro mwi sipiraqi kyero.

⁷ Mwi sipiraqi kyovata tire mwipi viqata qakyo qaakyoma kyeta vi variavararo mpo entanramwu nritarovata tire mwukyaari tuqita viqata Naitaasi qaumato uro nteta. Mwini uro nteta ntapihi kye quananrave qiavararo toqavanto kepukyaqha huvatara tita, vintanteta Kiriti mwata pataqia nramanri utaqaa vahunani vintanteta mwi mwatara hini viti mwia nrutu Saamoni mwata vitive qiara vara mwini kyeta ⁸ mwiaqaataita mwukyaari tuqita vita mwata vahuvata mwia tokyasataa vita uro Kyuqema-Vahisatave qiara mwatukya mpo Resia qaumato uro variavanana.

⁹ Tire airi enta mwini variqi quavararo Iutaavanto kyara aurama to entava nritarovaro toqavanto nronraqama kyero tu entava nrintovarora tiro, ekyaa sipivanto qaqira kye varura. Vi entava nri ntovaro Poruva siviro mwihua timwa nyinro tiqaro,

¹⁰ Nkye vaisi mwaanramwuhua mwaini riaate. Tire mwaqaqitaita quararo toqa vaururuvanto sipi ntuvuraa kyairaro mwipi mpo inraikya mpo inraikya vataaravata, tiri hini hiarahuavata, taiqa kyaananrove, tiro.

¹¹ Poruva mwitaa tuvata sipi mwia qovavata mwia nriqi tuqiro nrohuvavata mwitanahua tiqata, Qioma tire quananrave, tuvaro ntaqu vaisihuqaqa ntaqikyuva mwitanahua qua nraahu riero hia Porura qua riaraitiro tiqaro, Qioma tire quananrave, tiro.

¹² Mwiva mwitaa tuvata hini vaisinramwuvantovata mwi quara nraahu mwitaama tita, Toqa nronra tirera, sipivanto hiama mwaasata qio vahiananrove. Nrivate viqata mwataara hiqa taqeta mwatukya mpo Pinikisiani quare. Pinikisiani uro variararo vuhairaqeta quare, tita. Pinikisiani nramanrivanto kyuqema kyero vahisata hia toqavanto tunanianra tita, mwihua mwitaa tura.

Toqa vativanto utuvaro kyaarereravanto humwunra nte varura

¹³ Mwihua mwitaa tuvaro mpo enta toqa kyuqema kyero tuvata mwihua qio nrivaqe quare timwa kyeta ankaavanto sipi ntavaaqavu tora vara mwaanri sipiqi vateta Kiriti tokyasataa qakyoma kyeta vita. ¹⁴ Mwisataa qakyoma kyeta quare tuvaro toqa nronravanto mwi mwataraqaatairo nrinro ¹⁵ sipi ventaqiro viro mwata vahunasairo api ventaqiro vuvata tire sipi tuqasaa kyeta ntapihi kye quare tita utuavararovata toqavanto kepukyaqama kyero sipi venta varero api viro.

¹⁶ Toqavanto apiqama kyero ventaqiro vuvaro tiri tivita varero vuvata tire mwata pata mpoqia kyaarerera utaqaa vahu mwatara Kotani uro ntaavararo mwata mwiva antua kyovaro toqa hia tunani uro vahiro. Tire toqa hia tunani variqata tire mwukyaari tiqatama mpotu pata sipi mwiva ntanrau vare nrurra ¹⁷ vara mwaanri sipiqi kyeta mwiaqaataita kyaanta vara kyeta nronra sipi mwia kepukyama kyeta rupa teta. Sipivanto api viqaro Apirikaani nramanri verato vahira

nruqasata quankyorave tita, mwihua seri ntaputaa kyeta uromwi rupa tovaro sipivanto nai qakyoma kyero viro.

¹⁸ Mwitaa huvaro toqavanto qati nraahu nronraqama kyero tiqaro nramanri vente varuvaro mwia qanranraa sipivanto hupeta quankyorave tita, mwihua ontave mwitaa inraikya sipiqi vatora vara kyeta nramanriqi mwaamwi qaqlira kyeta, viqata taqovaro sipivanto hia nraahu qio vahuvata ¹⁹ mwia qanranraa nkyiari kyauquqotaita sipiqaa ntaqikyu inraikyara vatora vara kyeta nramanriqi qaqlira vara mwaamwi kyora. ²⁰ Mwitaa huvata tire airi enta viqata hia huari-vata qovoravata taqaraitita quavararo toqa vauruvanto nraahu nronraqama kyero ti varuvata tire tiqata, Qio tire hia qati variarahuave. Tire taiqaarahuave, tita.

²¹ Tire airi enta mwitaamaqita vita hia kyaravata nranraitita variavararo Poruva vaisi mwihua utaqaa siviro variro tiqaro, Nkye mwaa vaisihuao, nkye ni qua rieta Kiritini variataarave. Nkye ni qua rieta mwini variatirio, hiama mpo inraikya uaqla hiraro nkye vataa inraikyava sipiqi qatima vahitirio.

²² Qio nte nkyiara kepuqyaqama kyeta variatema tuqo. Hia tiriqitairo vaisi mpovanto raupiri hiananrove. Sipivanto nraahuma taiqa quananrove. ²³ Nte Kotiva nronravanto virini varira mwia nraaqiara variqana nte mwia nrutu tuaahere varuvama varuqo. Entaqi Kotiva nyaamwunyaa vaisi mpo titaiharo ni puqaa siviro variro ²⁴ mwataamama ni timwa mpiho, Poruo, hia aatu hiante. E nronra vaisi vunyaanra Sisaara vuqaa sivira varinanrave. Qio riaante. Kotiva iarave tiro mwiva i vatama kyeta sipiqi varihua kyaahaqa hirata nkye qiomma varivarave, tiho. Kotiva mwitaama kyeroma ni timwa mpiho. ²⁵ Qio vaisi tuaavo, mwianra rieqatama hia aatu hiqata variate. Kotiva ni timwa mpihana nte nkyi timwa nyunteema kyero Kotiva quttaaqama kyeroma nkyi kyaahaqa hiananrove.

²⁶ Qio tire quararo sipivanto uro mwata pata mpoqiaqaa ntiro ntuvuraa quananrove, tiro.

²⁷ Poruva mwitaa tuvaro 14 enta nritarovaro toqavanto Metitarenia kyaarereraqaa tiri qati nraahu ventaqiro vuvata enta tavaara sipiqi kyaiqa vare varu vaisihuua tiqata, Mwata qaumatoma vahiananrove, tita.

²⁸ Mwitaa timwa kyeta mwihua nramanri mwatama kyeta taqarerata kyaanta vara kyeta ori vitiqaa sutu kyeta nramanriqi mwaamwi tuta kyovaro mwataqaa uto vahuvata taqovaro mwatavanto qaumato 40 mitaa vahuvata uromwi mpoqiaavata vita qaiqaa mwateqata taqovaro mwatavanto 30 mitaa qaumato vahura. ²⁹ Mwihua mwatama kyeta taqeta aatu hita tiqata, Tire mate mpoqiaavata quararo sipivanto oriqaave mwataqaave uro ntiro ntukuraa quankyorave, tita. Mwiaqaataita mwihua ankaa 4 nramwu pipi vitiqaataita nramanriqi mwaamwi kyeta tiqata, Qamwanrama kyera huari vara kyairaro itaarive, tita.

³⁰ Sipiqi kyaiqa vare varu vaisihuua tiqata, Nrivaqenramwu tirema kyeta, teta nraahu aatu quare, timwa kyeta mpotu mwipi vatora vara mwaamwi kyeta unra tita tiqata, Tire mpotu mwaaqi variqata pipi nriqini uro ankaa vatarerave, tita.

³¹ Mwihua mwitaa tuvaro Poruva mwihua taqero nronra vaisi mpo-vata, ntaqi varu vaisihuavata, timwa nyinro tiqaro, Sipiqa kyaiqa vare varia vaisihua hia mwaaqi ntaqikyiqata varivera, tire hia qio varianan-rave, tiro. ³² Poruva mwitaa tuvata ntaqi varu vaisinramwuhua uro mpotu mwia rupa to kyaantara teqa kyovaro mpotuvanto nramanriqi tumu ntiro.

³³ Mwitaa huvaro qaatastarera huvaro Poruva mwihuara vuavi tiro tiqaro, Nkye kyara nraate. Nkye mwaaqi 14 entara variqi viqatama hia kyaravata nraavo.

³⁴ Mwianra rieqanama nte nkyiara kyara nraatema tuqo. Kyara nraivarо nkyi mwamwantavanto qio vahiarive. Hia nkyi qiata kyaahi mpoqivavento raupiri hiananrove. Nkye ekyaa mwihua qarahini uro qatima varivarave, tiro.

³⁵ Poruva mwitaa timwa kyero mpereti vara kyero mwihua suqaa variqaro Kotirara kyuqeve timwa kyero kyara nrenro.

³⁶ Poruva mwitaa huvata mwihua taqovaro mwihua mwutukyaqitiarovata kyuqe huvata mwihuavata kyara vara kyeta nronra.

³⁷ Tire sipi mwipi varirerata 276 vaisi variavanana.

³⁸ Qio tire kyara qio nreta mwiaqaataita sipi muaanra ntaankyo-tita ekyaa kyara qati vahura mwia qaqlira nramanriqi vara tuto kyaavanana.

Sipivanto ntuvuraa vura

³⁹ Qaatata vuvata sipiqa kyaiqa vare varu vaisihua vutuni vutu mpo mwata taqeta mwi mwatara hia taquaunananrave tita. Mwihua taqovaro nruqa kyuqe huva tokyasataa vahuvata mwini sipi uro vataare tita, ⁴⁰ mwiaqaataita ankaa kyaanta teqa kyeta ankaa mwinramwunra nramanriqi kyeta nriqi ti varu kyatarira mwia tuto kyaantaravata teqa kyeta toqavanto ventaqiro quarive tita seri mpo vara kyeta rupa teta nruqasata quare tita ⁴¹ quavararo sипиванто vuva uro nruqave orive mwemwani vahuraqa taaqau viro. Sipi nriqvavento kepukyaqama kyero taaqau vuvaro mwia viti nramanrivavento kepukyaqama kyero nteqaro mwia ntuvuraa vurama kyora.

⁴² Mwitaa huvata ntaqi varu vaisihua tiqata, Karavu vaisi hinivanto nako ruqita vita tokyani uro nteta ntugema kyeta vivorave. Nrivaqe tire karavu vaisi mwihua ekyaa ru taiqa kyaare, tura.

⁴³ Tuvaro mwihuaqaa ntaqikyti varuva Porurara rieqaro Poruravata ru kyevorave tiro, hia karavu vaisi mwihua ru kyaate tiro. Timwa kyero mwihuara tiqaro, Nako riqata taqehua mwihua nraantema qio nramanriqi kyavuhu vita nako ruqita qatinani uro ntaate. ⁴⁴ Hia nako riqata taqehua mwihua nkye uro kyatarive, sipiqa inraikyavavento nteqaaninrave, mwia tu varetama nramanri turusata vita vutura tokyani uro ntaate, tiro. Mwihua nronra vaisivavento mwitaa tuvata mwihua tokyani ekyaa uro ntovaro Poruva vaakya qua timwa nyuva quataa mwivau vahura.

28

Poruva kyaarerera utaqaa vahu mwatara Morotaaqa varura

¹ Tire hia vaisi mpovata nrira raupirima kyaraitita, tire ekyaa kyuqema kyeta nramanri tokyani nri nteta. Tire mwini nrumu

variavararo mpovanto tiri timwa timwinro tiqaro, Mwaa mwatara Morotaave, tura.

² Qio tire mwini nri ntaavarata mwi mwatanaahua tiri tivitaqita kyuqema kyeta tiriqaa ntaqikyura. Vati ntuvaro antovata mwi mwatanaahua qia quara teta tiri tivitaqita qia quara tonani uro kyeta.

³ Mwitaa huvaro Poruvavata qia vaqitaqiro uro quaraankye tiro utuvaro qia nronraqama kyero iteqaro tutoqa huvarora tiro, quaihavanto qiaqi varuraqitairo vutu ntero Porura kyauquqaa nrutero varura.

⁴ Mwi mwatanaahua taqovaro quaiha mwiva Porura kyauquqaa nrutero varuvata mwihua tiqata, Qikye, mwi vaisiva vaisi ru kye vari vaisivama variananrove. Mwiva kyaarerera nronraqi hia qutu viraitiro, nri ntaiharoma tiri mwanriqavanto mwi vaisiva vaisi ru kyaiva naivata qutu quarive tiroma quaiha vara kyaiharo uro mwiaqaa nrutaiho, tita.

⁵ Mwihua nkyiari riemwa kyeta mwitaa tuvaro Poruva nai kyauqu ntukikinraaqata kyovaro quaihavanto hia Porura uaqiamma mwataraitiro, qiaqi tumu ntuvata ⁶ mwi mwatanaahua Porurara tiqata, Mwia kyauqu kyota viraro qutuma quananrove. Kyai variqa taqaare, tita. Mwitaa timwa kyeta variqi viqata taqovaro hia Porura mwamwantavanto mpo qara huvaro Poruva qati varuvata mwihua mpo qua tita tiqata, Qaqao mwi vaisiva mwanriqa mpovantoma variho, tura.

⁷ Tire mwini variavararo vaisi mpovanto Papiriaasiva mwata mpo qaumato vahu mwatara qova varura. Mwi vaisiva nronra vaisi variqaro mwi mwataraqaa ntaqikyi varuvara tiro, tiri tivitaqiro uro nai nraamwuqi kyero tiriqaa kyuqema kyero ntaqikyiqiro vuvaro taarampo enta nritarora. ⁸ Variavararo Papiriaasira mwia qora nriqa vuvaro taintaqa variro. Mwia mwamwanta qiara utovaro kanunu utiqaro varuvaro Poruva mwiva varuraqi vera ntero Kotirara aakyara nteqaro mwi vaisira kyaahaqa hiante tiqaro nai kyauqu mwiaqaa vatero mwia kyuqema kyovaro mwia mwamwantavanto kyuqema vura.

⁹ Poruva mwitaa hvata mwia taqeta mwi mwataraqaa varu vaisihua nriqa vuhua ekyaa Poruva hunani nruvaro Poruva mwihua kyuqema nyatora. ¹⁰ Qio Poruva mwitaa hvata tire virera hiavarata mwi mwatanaahua qamwateqata airi inraikya timwita sipiqi viqata nraananravata timwuvata vareta sipi mpoqi mwaanri nteta quavanana.

Poruva Romini uro ntora

¹¹ Tire mwi mwataraqaa variqi vita taarampo tora vara kyeta mwiaqaataita tire mpo sipi mwaanri nteta vita. Mwi sippa Arekisantariaanyaahua sippi mwia nrutu *Mwanriqa Vaisi Kaapitanave* tura. Toqa nronravanto tuvaro mwi sippa mwi mwataraqaa variqaro vuhaani entara quangye tiro varuvata qio tire mwipi mwaanri nteta quavarahua ¹² mwatukya mpo Sairakaasini uro nteta mwini taarampo enta varita. ¹³ Mwiaqaataita qaiqaa sippi mwaanri nteta vintante nri ntantemaqita vita Rekumini uro nteta. Mwia qanranraa taqaavararo toqa kyuqema kyero tuvata tire sippi taara enta vita mwatukya mpo Piuteorini uro nteta.

¹⁴ Mwini uro nteta taqaavarata Iesusirara quitaave tuhua mwi mwatukyaraqi varuhua tiriara kuua uiki vari kyeta quate tuvata tire mwini vari kyeta qio mwataqaa nraahu vita Romini uro nteta.

¹⁵ Tire Romini uro ntaavarata tiri tiqata vakyaa Iesusira nraaqiaranramwuvanto tire uro ntaavana quara rieta mwihua tiri nrumu hunta kyaare *tita Apiasi maaketivantovata, Taarampo Nraamwu Vaito nraamwuvavata*, vahunani nri nteta tiriara puaa hita. Mwihua nruvaro Poruva mwihua taqero Kotirara kyugema hiaro timwa kyero mwiva qamwateqaro varura.

Poruva Romini uro ntero mwini varura

¹⁶ Qio tire Romini uro ntaavararo kamaniva Porura hia mwia kepuqyaaqama kyero ruparaitiro, mwitaama tiro: E mpo nraamwuqi enanraa variraro ntaqi vaisiva mpovanto iqaa ntaqikyiarive, tiro tura.

¹⁷ Poruva taarampo enta vari kyero mwiaqatairo mwiva Iutaa vaisi nronranramwu nyaanrovata mwihua Poruva hunani nruvaro mwiva mwihua timwa nyinro tiqaro, Ni kata pakyaa tuaavo, nkye riaate. Hia nte ntene nramwunaahua uaqiamma nyatauqo. Hia nte tiri haivaqahua tiri timwa timwito quara okyara nteqa kyaquo. Hia nte mwitaa hiraitina, Ierusaremini varuqata qumina ni karavuqama kyeta Romeni vaisi kyaquoqni kyaavo.

¹⁸ Ni nrumu kyaavata Romeni vaisi mwihua ni kyaparamaqi viqata riaavarao hia nte uaqia hi kyaiqara utu quava vahatara tita, mwihua tiqata, uaqia hiani kyaiqara utuaninravauma mwia ru kyaananrave. Tire riauraro hia mwiva uaqia hi kyaiqara uti quara tiri timwa timwiho, tita. Romeni vaisi mwihua mwitaa timwa kyeta ni qati huvantu kyarerera uti variavata

¹⁹ Iutaavanto qaqao hia mwia huvantu kyaate tuvana nte tiqana, Sisaava ni qua ntapihi kyero riarive, qiavarave. Hia nte ntene nramwunaahuaquaqua qua vatarerana nte Sisaarara turave.

²⁰ Nte mwi quaqiera riemwa tenama mwiqiara nkyi timwa nyinrenrana nkyi nyaanrauqo. Tire Isarerri nraaqiara variqatama Kotira kepuqya vaisi vekyama varuro. Qio mate mwi vaisira kyaara seniqotaita ni rupa taavo, tiro.

²¹ Poruva mwitaa tuvata Iutaa vaisi mwini ntuvantuaama yuhua tiqata, Hia tire Iutiasaita iara mpo qua qiaava nrihata riauro. Hia tiri qata vakyaa mpovanto nrintero iara uaqia hi quara tihata riauro. Tire qumimaqama varuro.

²² Tire mwaa quara nraahu riaunanrave. Iutaa vaisi mpo nani mpo nani variahua tiqata, Iesusira nraaqiaranramwu hia kyuge hia vaisihua variarave, tita qiarave. E tiqarama nte Iesusira nraaqiarave qiananrave. Tire ina nroqitaita qua tinanra riarerave, tita.

²³ Mwitaa timwa kyeta mwihua tiqata, Kyaiqe mwi entara i qua riaare, tita. Timwa kyeta mwi entara timwa toraqaa Iutaa airivanto Porura qua riarerata Porura nraamwuqi nri nteta varuvaro Poruva toqaqi qua toharama kyero timwa nyiqiro vi varuvaro huarivanto vi kyovaro enta huvaro Poruva mwi quara nraahu timwaqiro viro. Kotiva mwihuaqaa ntaqikyiani quara mwihua timwa nyinro. Mwiva tiqaro, Mosesivave, poropeti vaisinramwuvantove, Iesusira okyarara mwi quara mwi quara timwa torave. Nkye mwi quara rieqatama Iesusira okyarara qati nraahu riemwa taataarave. Nkye mwi quarara quataave qiate, tiro.

²⁴ Poruva mwitaa tuvata hini uhua quataama qiaro tuvata hini uhua hia mwia quara quataave tura. ²⁵ Mwihua mpo qua mpo qua timwa kyeqata qaqlira kyeta nkyiari mwaatani nkyiari mwaatani vura.

Mwihua virera huvaro Poruva timwa nyinro tiqaro, Haaru
 Kotira mwanraquravanto nkyi haivaqara poropeti vaisi mpo
 Aisaiaara kyaahaqa huvaro²⁶ mwiva mwataama kyero nkyi
 okyarara ntapihi kye timwa torave:

Mwaa mwatanaahua qua mwataama kyera
 uro timwa nyante, turave.

Nkye mwaa quara riemwaqita viqatavata
 hia ntapihi kyeta rievarave.

Nkye taqamwaqi viqatavata hia ntapihi kyeta taqevarave.

²⁷ Mwaa mwatanaahua su nyaato tita vihata
 hia ni qua riaataa ihata variarave.

Mwihua ni qua riaaro tita, nkyiari nyaato tita taarave.

Mwihua ni okyara taqaaro tita, nkyiari su qipa taarave.

Mwihua su nyaatovanto ntapihirata ni qua kyugema
 kyeta rieqata nianra aakyara ntaivaqena nte Kotiva
 mwihua kyaahaqa hiqana kyugema nyataankyo tita
 mwihua mwitaa hiarave, turave.

(Aisaiaa 6:9-10)

Aisaiaava Kotira qua mwitaa turave, tiro.

²⁸ Poruva mwitaa timwa kyero mwiva Iutaa vaisinramwu timwa
 nyinro tiqaro, (Kotiva nraakye qora sitaani quara nkyi timwa nyuqata
 nkye riaataara vahata nkye hia riaavo). Qio riaate. Kotiva tiqaro, Mwi
 quara mpo mwatanaahuavata timwa nyinrata mwihua mwi quara qio
 rievarave turave, tiro. ²⁹ [Poruva mwitaa tuvata Iutaa vaisinramwu
 mwi quara kyaara nkyiari qaakyuma inronaanronrama vareta vura.]

³⁰ Poruva taara ihiara nanrianraa mwi nraamwunraqi variqaro
 nraamwu qora kyoqaa mwiqanro mwiqi variqaro mwiva ekyaa vaisi
 mwia taqarerata nrhuuara qamwatora. ³¹ Mwiqi variqaro mwiva
 Kotiva nraakye qoraqaa ntaqikyiani quara timwa nyinro. Poruva hia
 aatu hiraitiro, timwa nyiqiro vi varuvaro hia vaisi mpovantovata mwia
 antuovaro Poruva nronra vaisi Iesusi Karaisira qua mwihua timwa
 nyiqiro vurama.

ROMENI

Poruva Romeni mwatanaahuani qara ntumwa tora

Iesusira sivuma kyovaro nyaamwuni uro varuvaro 25 ihive 30 ihive nritarovaro Poruva mwaa quara qara ntumwa tora. Mwiva Romenivanto Romini varuhua uro taqarerera hiro mwaa qarara nraante vara kyovaro vura. Romeni mponramwuvanto Iesusira nraaqiaraqama vuhua ntapihi kye Kotiva mwihua huvantu kyero sitaani okyarara riaate tiro, Poruva mwaa quara qara ntumwa tora.

¹ Nte Poruva Iesusi Karaisira kyaiqa vaisi variqanama mwaa quara nkyini qara ntumwa nyate. Kotiva ni nai kyaama tero ni naanrama kyero Karaisira mwakyaakya kyuqe mwakyaakya nraakyе qora timwa nyiqira quante tiro, ni nronraqama kyaira.

² Haaru Kotiva nai kyauqu nriqiqaa vatero quataa nte mwataama kyena nraakyе qora kyaahaqa hirerave tuvata poropetinramwuvanto Kotira qua qovarama kye varuhua mwi quara kyuqe qua Kotira mpukuqi qara ntumwa torave.

³ Kotiva nraakyе qora kyaahaqa hiani mwakyaakyara tiqaro nai mwaaquara turama. Mwia mwaaqu mwia mwatanyaा okyaravanto vahirero mwiva vaisiqama viro nronra vaisi Ntevitira okyara kuaa okyaravanto varura.

⁴ Mwia mwaaqu mwia nyaamwunya okyaravanto vahirero mwiva Kotira mwaaquvanto varura. Mwi okyarara Kotiva tiri ntapihi kyero tinraamwutarero Kotiva nai kepukyaqo Iesusira qutu vuraqitairo qati vara sivuma kyorara tita, tire taqauraro mwiva qutaaqama kye Kotira mwaaquvanto tiri nronravanto Iesusi Karaisiva varira.

⁵ Karaisiva ni kyuqema matero ni nronraqama kyaihana nte mwia nrutuara rieqanama nte ekyaa mpo mwatanaa mpo mwatanaahu timwa nyianrita mwihua Karaisira quara qutaave timwa kye riemwaqi viqata nrohiata.

⁶ Nkyevata Iesusi Karaisira nraaqiara nraahu variate tiro, Kotiva nkyivata nyaanrama taira. ⁷ Mwianra rieqanama nte nkye Romini variahuani mwaa quara qara ntumwa nyate. Kotira mwutukyavanto nkyiara vaiharo nkyiara ni nraakyе qora variate tiro, nkyi nyaanrama taira.

Kotiva tiri tiqovavata, tiri vunyaa vaisivanto Iesusi Karaisivavata, nkyi kyuqema nyatairata nkyi mwutukyaitairo qihaakya hi varirata variata.

Poruva Kotirara qamwata mwateqaro kyuqeve tu quara

⁸ Iesusi Karaisiva ni kyaahaqa hi varihana nte vuni nkyiara mwataama tina. Ekyaa mpo mwatanaa mpo mwatanaavanto nkyiara mwihua kyuqema kyeta Karaisira qua riemwaqi viqata nrohi variavo qivananra tina, nte mwianra rieqanama Kotirara kyuqeve ti varura.

⁹ Nte kyuqe mwakyaakya Kotira mwaaquara nraakyе qora timwa nyiqi vi varuqaroma ni mwanraquravantovata mwi kyaiqara varaataa hi varihana vare varura. Nte Kotira kyaiqa vare variariro Kotiva

naima ni quara qutaa qua vaiho qiananro. Nte qutaaqama kye nkyiara rieqana airi enta Kotirara aakyara nte varura.

¹⁰ Nte Kotirara aakyara nteqana mwitaama tina: E qiove tirera, nini aanra utu tairaqe nte mpo enta Romini uro nkyi taqaankye, tura.

¹¹ Nte Kotira okyara mpo nkyi timwa nyianrita nkye kepuuyaqama kyeta Kotira aanraqaa quate tina, nte mpoqama kyenama uro nkyi taqaankye tina, ua hi varina.

¹² Nte uro nkyi taqaariro nkye Jesusirara kepuuyaqama kye riemwaqi quava ni kyaahaqa hiraro nte Jesusirara kepuuyaqama kye riemwaqi vuva nkyi kyaahaqa hianano.

¹³ Ni kata pakyaa tuaavo, nte mwini quani okyarara nkye hia ntapi-hivorave. Nte airi enta nkyi uro taqarerera huqaro mpo inraikyavanto ni antua kyaihana nte hia uro nkyi taqaurave. Nte mpo mwatanaa mpo mwatanaahua Kotira aanra nyaamwu tauntema kyena nte nkyi kyapata uro variqana nkyivata timwa nyianrita nkye Kotira aanraqaa quate tina, nkyi taqarerera uti varina.

¹⁴ Kotiva ni titaihananra tina, nte mwatukya nronraqinaahuavata, mwatukya pataqinaahuavata, ekyaa okyara taquaahuavata, hia taquaahuavata, ekyaa mwihua nte Karaisira qua timwa nyianrivama varuuo.

¹⁵ Mwitaama kyena nte qamwateqana mwi quara nkyi timwa nyiataa ihana nkyi Romiqi variahuavata Karaisira kyuqe qua uro timwa nyin-renrave.

Karaisira qua kepuuya quama vaiho tura

¹⁶ Karaisira qua kyuqe mwakyaakya vaiharo Kotira kepuuyaavanto mwipi vaihananra tina, nte mwi quarara hiama kyaurina. Nraakye qoravanto mwi quarara qutaa quave tivarо mwi kepuuyaava qiomа mwihua huvantu nyataananro. Tire mwi quara Iutaa nraante timwa nyitama, nraakiara mpo mwatanaahuavata timwa nyiqi virerave.

¹⁷ Karaisira qua kyuqe mwakyaakya, mwi quava Kotiva tiri avuqavuma timwataani okyarara tiri timwa timwinro tiqaro, Tire Karaisirara qutaave timwa kyeta kepuuyaqama kyeta riemwaqi quanana, Kotiva mwianra nraahu rieqaroma tiriara mwihua avuqavuma kye nrohi variahuave qiananro. Kotira mpukuqi qara ntumwa tova tiqaro,

Kotirara kepuuyaqama kyeta riemwaqi quahua variavaro
Kotiva mwihuara avuqavuma kye
nrohi variahuave ti nraakye qorahua,
mwihuama qati variqi vivarave, tura.

(Habakuk 2:4)

Ekyaa mwaa mwatanaahua Kotira mwoqa mwianranra tura

¹⁸ Kotiva nyaamwusairo mwaa quara qovarama kyero: Mwatani variahu Kotira mwoqa mwipi qata uaqia hi kyaiqara utiqata qutaa qua riaa aanranra huvai haavai hi variarara tiro, mwia kyaara Kotira raraqa taiharo mwihuqaa qua vatarero uti variro.

¹⁹ Kotiva hia nai okyara tuqeta kyaraitiro, mwiva nai okyara qoqaa qovarama kyaihata mwatani variahu qio mwia taqaara. Kotiva naivanto mwihua nyaamwu taira. ²⁰ Tauraaqama kyero Kotiva mwaa mwatara utu kyovata mwi entaraqaataita nraakye qora Kotiva ututo inraikyara qio taqamwaqi vi variara. Ekyaa mwi inraikyara taqe-qatama nraakye qoravanto mwia okyara mpo, hia qio taqe okyarara,

Kotiva mwanriqavanto ekyaa enta ekyaa enta peqaqa hi vari okyarara, mwianravata qio ntapihiara. Mwitaama qio ntapihiqara tita, mwihua hia ntapihunanrave tiqata nkyiari vaitutu hira qua tiva hiama vahiro.

²¹ Mwatani variahua Kotira okyara ntapihi, mwia qamwata mwateta mwianra mwanriqave qiataara vahata mwia qaqlira kyeta qumina inraikyara nraahu vu nraatoqi vahata riemwaqi quavaro mwihua su nyaato qumimaqa ihata upi hiraqi variqi vi variara.

²² Mwihua Kotira qaqlira kyeta tiqata, Tire qiomma mpo okyara mpo okyara ntapihi paahi huro, qiavarovata mwihua su nyaatovanto apiqa ihata variarave. ²³ Mwihua mwanriqa Kotiva ekyaa enta qati variqiro vira, mwia nrutu nraahu tuaaheraataara vahata mwihua mwia mwoqa mwita vaisivanto qutuaninranra rieqata mwia mwanraqurave, aasau mwanraqurave, nyaamwa mwanraqurave, qarura mwanraqurave, mwi inraikyara nraahu utu kyeta vateta mwia nrutu nraahu tuaahere variara.

²⁴ Mwatani variahua mwitaa hiavaro Kotiva mwia kyaara mwihua qaqlira kyero tiqaro, Qio nkyeta mwitaa hiate. Nkyeta varaataa hi kyaiqara uaqia hi kyaiqara mwia nraahu utuqi quate, tihata mwihua nkyiari henahuavata api nrohiqata nkyiari mwamwanta uaqama kyaara.

²⁵ Mwihua Kotira qutaa qua qaqlira kyeta uro unra quara qutaa quave ti variara. Mwihua Kotiva utu tai inraikyara nyutu nraahu tuaahereqata mwi inraikyara nraahu kyaiqa vara nyateqata Kotiva ekyaa mwi inraikyara utu taira nai mwia qaqlira kyaavo.

Qio Kotiva mwiva nraahu ekyaa inraikyara ututaiva varihatara tita, tire mwia nrutu nraahu ekyaa enta tuaaheraqita quare. Qutaave.

²⁶ Mwihua Kotira qaqlira kyaavarora tiro, Kotiva mwihua nkyiarivata qaqlira kyaihata mwihua nkyiari varaataa hi kyaiqara vareqata kyaurira inraikya uti variara. Nraakyevanto qoraisi qaqlira kyeta nkyiari hena nraakyevata api nrohi variavata ²⁷ vaisivantovata nraakye qaqlira kyeta nkyiari hena vaisivata nrohiataa ihata nkyiari hena vaisivata api nrohi variara. Mwitaamaqi viqata vaisivanto nai uaqama mwate nai uaqama mwateta kyaurira kyaiqa nraahu utuqita vi variavaro mwia kyaara Kotiva mwihua ntutu variqaro huviqarave ti variro.

²⁸ Mwatani variahua tiqata, Hia tire Kotirara riarerave, qiavaro Kotiva mwia kyaara mwihua qaqlira kyaihata mwihua uaqia hi kyaiqara utirara nraahu riemwaqi viqata mwihua mwi kyaiqara nraahu utuqi vi variara. Mwihua mwi kyaiqara hia varaataara vahata mwihua mwi kyaiqara vare variara.

²⁹ Qora kyaiqa mpo kyaiqa mpo kyaiqavanto mwatani variahua su nyaato mwutukyagi piqaro vahata mwihua variqi vi variara. Mwihua mpovanto vatai inraikyara vairiqa hiqata variara. Mwihua mpo inraikya taqeta ninivata mwitaama vahitaarave, nivata mpiataarave, ni nutuvata vahitaarave, qiavaro mwihua mwutukyavanto uaqia hirave. Mwihua nai rukye nai rukye hi variara. Mwihua ntaqi variara. Mwihua unra qua timwaqi vi variara. Mwihua mpohuara mometa titahiananra nraahu ti variara. Mwihua mpohuara mwoqanyaa qua ti variara.

³⁰ Mwihua mpohuua nyutu uaqama kyarerata mwihuaqaa ntumwa kye unra qua ti variara. Mwihua Kotira nramwutaaqa hi variara. Mwihua inronra quaqitai mpohuua mauqa ntamwa nyate variara.

Mwihua nkyiari nyutu nraahu tuaahere variara. Mwihua tiqata, Nrivaqenramwu uaquia hi kyaiqara mpo qaraakyaqama kye puaama kye varaare ti variara. Mwihua nkyiari nyohua sohua qua raaqute variara.

³¹ Hia mwihua su nyaato vahata variara. Mwihua kyauqu nriqiqaa vataa quara nteqa kye variara. Mwihua hia mpohuara mwutukya vahata variara. Hia mwihua mpohuara po kye timwa nyate variara. ³² Kotiva qua vatero tiqaro, Mwi kyaiqara varehua qutuma vivarave, tura mwihua riemwa ntapihi kyetavata mwihua hia mwi quarara nronraqama kye riaraitita, mwihua uaquia hi kyaiqara nraahu varaqi viqata nkyiari henahua uaquia hi kyaiqara uti variahuaravata tiqata, Nkyevata kyuqe nraahuma hi variavo, ti variara.

2

Kotiva Iutaqaavata qua vataaananrove tura

¹ E vaisi mpovanto ena henanra kyaiqa taqera uaquia hi kyaiqara uti variaro timwa kyera mwiaqaa qua vatenanra nte inanravata tirerama. E hiama qio ena vaitutu hiqara mpo qua tinanrave. Evata mwiva kyaiqa varaintema kyera qora kyaiqa uti varianranra tiro, iqaavata kuaa qarama kyeroma qua vahiro.

² Tire ntapihi kyauraro Kotiva mwitaama kye qora kyaiqa uti variahuqaa ntapihi kyero qua vatero. ³ E ena henanranra mwiva uaquia hi kyaiqara uti varivave tiqarama evata mwia votima kyera uaquia hi kyaiqara utira. E mwitaa hiqara haunri Kotiva hia niqaa qua vataaananrove tirava.

⁴ E uaquia hi kyaiqara uti variararo Kotiva hia vaakya iqaa qua vataraitiro, mwiva iara po kye timwa mwate varira mwianra e hiave nronraqama kyera riaaro? E hiave ntapihi riaaro? Iara uaquia hi kyaiqara qaqlira kyero kyuqe aanraqaa quarive tiro, Kotiva iara po kye timwa mwate varira.

⁵ Kotiva mwitaa ti variharo i vu nraato uaquia hi vu nraatova vaharara tirama, e hia uaquia hi kyaiqara qaqlira kyaaro. Mate e uaquia hi kyaiqara utiqarama enavanto enaqua qua mpoqiaavata vate variaro. E mwitaa hiraro nraakiara ekyara entaqaa Kotira raraqa tairaro qua avuqvavu hiani entaraqaa iqaa qua nronrama vahiananro.

⁶ Mwi entaraqaa Kotiva nraakye qoravanto kyaiqa varera nkyiari kyaiqa mwiaqaa tukyama kyeroma mwihua kyoqaa nyiananrove.

⁷ Mpo hiahua kyuqe kyaiqa nraahu varaqi vita tiqata, Kotivama tiri nronraqama kyero tiri nrutu tuaahera kyero tiri kyaahaqa hiraqe qati variqi quananrave, tihu varivaro Kotiva mwihua qamwata nyatairata mwihua ekyaa enta ekyaa enta qati variqita vivara.

⁸ Mpo hiahua nkyiariara nraahu rieqata Kotira qutaa qua qoririma mwateta hia mwia qua riaraitita, uaiqia hi aanranraqaa nraahu quahua varivaro mwia kyaara Kotira raraqa tairaro mwihuaqaa qua nronrama vataaananro.

⁹ Ekyaa uaquia hi kyaiqara uti varihua nriqa vira inraikyavata muaanravatama varevara. Iutaavanto nraante varavata mwihua nraakiarama ekyaa mpo mwatanaavantovata varevara.

¹⁰ Ekyaa kyuqe kyaiqa vare varihua varivaro Kotiva mwihua nronraqama kyero mwihua nyutu tuaahera kyero mwihua mwutukya qihakyma nyatairata varivara. Kotiva Iutaa nraante mwitaama

kyero kyuqema nyatero nraakiara ekyaa mpo mwatanaavata kyuqema nyataananro. ¹¹ Kotiva ko tiqaro ekyaa nraakye qora qua kuaa qarama kyero tukya hiananro.

¹² Mpo mwatanaahua Kotiva Mosesirara timwa to quara hia riehua, mwihuavata nkyiari uaqia hi kyaiqara utira kyaara raupiri hivarovata hiama mwi quava mwihua tukya hiananro. Iutaavanto Kotiva Mosesirara timwa to quara rieta mwi quara nteqa kyera kyaara mwi quava mwihuaccaa qua vataananro.

¹³ Kotiva Mosesirara timwa to quava vaiharo vaisivanto mwi quara qumina riero kyairaro Kotiva mwi vaisirara hia avuqavu nrohi vari vaisivave qiananro. Vaisi mpovanto mwi quara rieqaro hia mwi quara nteqa kyaraitiro nrohi vari vaisirara, Kotiva avuqavu nrohi vaisivave qiananro.

¹⁴ Kotiva Mosesira timwa mwu quara hia mpo mwatanaahua timwa nyiavata mwihua variara. Mwitaa hiavata mpo mwatanaahua mwiaqataita nkyiari riemwa kyeta tiqata, Nrivaqenramwu kyuqe aanraqaa nraahu quare, tivera, mwihua Kotira qua rieqata nrohiantema kyetama nrohi varivara.

¹⁵ Mwihua mwitaamaqi vi varivaro Kotira quavanto mwihua mwutukyaqvata vu nraatoqivata qara ntumwa taantema kyero vahiananro. Mpo mwatanaahua mpo enta kyuqe kyaiqa vare variavaro mwihua mwutukya su nyaatovanto tiqaro kyuqe kyaiqa nraahuma vare varuro tihata variara. Mwihua uaqia hi kyaiqara uti variavaro mwihua mwutukya su nyaatovanto uaqia hi kyaiqarama uti varuro tihata variara.

¹⁶ Nraakiara ekyara entaqaa Kotiva Iesusi Karaisirara ko qiante tiraro mwiva ekyaa nraakye qora vu nraatoqi vahiani quara avuqavuma kyero ko nyiananro. Nte nraakye qora Karaisiva tiri kyaahaqa hiani quara timwa nyiqanama mwi quaravata timwa nyunra.

Poruva Iutaara tura

¹⁷ E tiqara, Nte Iutaavantove, qiana vaisira nte iara tirera. E tiqara, Nte Mosesirara timwa to quara riemwaqi vi varuvara tina, nte qioma varianinrave, tiqarama ena mwahuta timwa kyera, Kotiva ni qamwata mate variho, qiananra.

¹⁸ Kotira kyakya hira e ntapihi kyaananrave. Kotiva Mosesirara timwa to quava kyuqe aanra i nraamwutaiharara tira, e kyuqe aanra nrohina quarave, uaqia hi aanranraqaa nrohina quarave, mwi quara mwi quara riaananrave.

¹⁹ Mwitaama kyera riaananranra tira, hia kyuqe aanra taqai vaisirara e tiqara, Nte qioma mwia kyaahaqa hianinrave, qiananrave. Kyokiraqi vari vaisirara e tiqara, Nte omwavanto itamwaqi vintema kyena mwia kyuqe aanra nraamwutaaninrave, qiananrave.

²⁰ Qumimaqamaqiro vi vaisirara e tiqara, Nte qua okyara qioma timwa mwianinrave, qiananrave. Nte qioma qaraakyahua qua mwaanra timwa nyianinrave, qiananrave. E tiqara, Kotiva Mosesirara timwa to quava ekyaa mwi okyarara mwi okyarara ni naamutaihananra tina, nte qioma mwitaama kye mpo ihua kyaahaqamaqi quaninrave, qiananra.

21 E mpohua mpohua qua okyara timwa nyiqanrama ena mpo? Enavata mwi quara ntapihi riaataarave. E timwa nyinra tiqara, Hia mpuara varaate, tiqarama ena mpo? Evata mpuara vare variaravave. 22 E tiqara, Hia mpore nraatara mpore vaatiara nrohiante, tiqara ena mpo? Ena hia mpore nraatara mpore vaatiara nrohi variananrave? E unra mwanriqanra uaqia hi inraikyarave tiqarama e qutaave unra mwanriqa nraamwuqitaira mpuara vare variananrave?

23 E qutaa ena mwahuta tiqara, Kotiva Mosesirara timwa to quara tiri Iuttaa nraahu timwunrave, tiqarama e mwi quara nteqa kye variarata mwia kyaara mpo mwatanaahua Kotira nrutu vara mwataniqama kyeqata uaqiamma mwate variarave? 24 Kotira mpukuqi qara ntumwa tova mwitaama tiro:
Iutaavanto utuara kyaara mpo mwatanaa
mpo mwatanaahua Kotira nrutu vara
uaqiamma mwate variarave, tiro tura.

(Aisaiaa 52:5)

25 I mwamwanta toqa kyaava e Iuttaa mwatanaava variaro. Qio e Kotiva Mosesirara timwa to quara riemwaqira virera, i mwamwanta toqa kyaariva qioma i kyaahaqa hiananrove. E Kotiva Mosesirara timwa to quara nteqaqira virera, i mwamwanta toqa kyeva hiama qio i kyaahaqa hirara e mpo mwatanaahua votima kyera varinanrave.

26 Mpo mwatanaa vaisivanto hia mwamwanta toqa kyaa vaisiva variqaro Kotiva Mosesirara timwa to quara kyuqema kyero riemwaqiro virera, Kotiva mwi vaisirara Iuttaa voti hivavema qiananrove. Qutaama Kotiva mwi vaisirara mwitaata qiananrove.

27 I mwamwanta toqa kyaava, e Iutaavanto variqarama Kotiva Mosesirara timwa to quara rieqarama, mwi quara kyuqema kyera riaataara vaiharama mwi quara nteqakye varira. Mwia kyaarama nraakiara hia nai mwamwanta toqaariva, mpo mwatanaava Kotira qua riemwaqi quariva, iqama qua vataananro. Nte mwitaama kyena Iuttaa vaisiara qianinra.

28-29 Tavave qutaa mwamwanta toqakyaa vaisiva Iuttaa tarava variananro? Mwamwanta toqakyaa vaisiva hia mwivavauma mwi mwatanaava variananro. Mwia nraato mwutukyaqitairo qora kyaiqa toqa mwataiva, mwi vaisivama Iuttaa taravave, Kotira nraaqiara tarava variananro. Hia Kotiva Mosesirara timwato quava mwivavauma mwia vu nraato mwutukya hiqama mwataananro. Kotira mwanraqura, mwivama mwia nraato mwutukya hiqama mwataananro. Hia qati nraakye qoravantovauma mwia nrutu tuaaherevara. Kotiva mwiva nraahuma mwia nrutu tuaaheraananro.

3

Uaqia hi kyaiqava hiama qio Kotira kyaiqa kyaahaqa hiananrove tura

¹ Nkye ni kyapara hita tiqata, Hiave Iutaavanto varianinraqaatairo kyuqe inraikya qovara hiananrove? Hiave mwia mwamwanta toqa kyeraqaatairo mpo inraikyavanto qovarama viro nai kyaahaqa hiananrove? tivera, ² nte nkyitara tiqana, Qaqao, qioma mpo inraikyavanto qovarama quananrove, qianinra. Tauraaqama Kotiva nai qua okyara Iuttaa nraahu mwia tutaate tiro, Kotiva mwihua nraahu timwa nyurave.

³ Qutaa Kotiva nai qua mwihua timwa nyuvata mpo uhua mwia qua hia riaraitita, hia Kotirara riemwaqita vura. Mwihua mwitaamaqita

vurara tita, nkye tiqata, Kotiva nai nriqiqaa kyauqu vatero qutaa tu quara qaqlira kyaananrove, tivora.

⁴ Hiama qio nkye mwitaat tivara. Ekyaa vaisi unra qua nraahu ti variavaro Kotiva nraahu qutaa qua timwaqiro vi varivama variro. Kotira mpukuqi qara ntumwa tova Kotirara mwitaama tiro:
Ekyaa i quavanto ntapihi kyero nraahuma vaiho.

Vaisivanto iqaa qua vatarerave tirera,
i kepuanya quavanto nraatara kyeroma vahiananrove,
tura.

(*Ihi 51:4*)

⁵ Tire hia ntapihi kye nrohi varura kyaiqava Kotiva ntapihi kyero nrohi vari kyaiqara qovarama kyairara tita, qiove tire mwaa quara tiqata, Tire hia ntapihi kyeta nrohi varura kyaiqava Kotira kyaahaqa hi variharo mwia kyaara Kotiva hiama tiri inronra hiananrove qiananra? Nte mwitaa tiqanama qumina vaisivanto tintema kyena ti varina.

⁶ Qaqao, tire hiama mwitaa qiananra. (Tire uaquia hi kyaiqara uturava hiama Kotira kyaahaqa hi variro. Mwia kyaara Kotiva qiomia tiri inronra hiananro.) Kotiva hia ntapihi kyero variariva varirera, mwiva nraakiara nataama kyerove ekyaa nraakye qora qua ntapihi nyataananro?

⁷ Vaisi mponramwuvanto mwitaama tita, Nrivaqe tire unra qua qiararo Kotira qutaa quavanto ntapihi kyero qoqaa vahiraro Kotira nrutuvanto nri quarive, tita. Mwihua mwitaa timwa kyeta qaiqaavata mwitaama tita, Tiri unra quavanto mwitaama kyero Kotira nrutu vara viriniqama kyairera, nanraqamave Kotiva tita uaquia hi kyaiqara kyaara tiriqaa qua vataananrove? ⁸ Nrivaqe uaquia hi kyaiqara varaqita quararo Kotira kyuqe kyaiqa qovara hiarive, qia quava mwataamama vahiro. Mpo hiahua tirinramwuanra uaquia hi quara tirerata uti variqata unra tiqata, Nkyenramwuma mwi quara ti variavo, ti variara. Mwihua mwitaa qiera kyaara Kotiva mwihuaqaa qua vataiqena nte huviqaravema qianinra.

Ekyaa mwatani varia nraakye qorahua Kotira qua nteqa kyaara

⁹ Qio tire Iutaavanto kyuqe nraakye qora varurata mpo mwatanaa mwihua uaquia hi kyaiqara uti variahuave varita? Qaqao, hiama mwitaama vahiro. Nte vaakyta tura, ekyaa mwatani variahua Iutaavantovata, mpo mwatanaavantovata, variavaro uaquia hi kyaiqava ekyaa mwihuama tutero.

¹⁰ Kotira mpukuqi mwataama tiro:

Hia vaisi mpovanto ntapihi kyero nrohi variva varirave.

Hiavatave:

¹¹ Hia vaisi mpovanto Kotira okyara

ntapihi kyero riaiva varirave.

Hia vaisi mpovanto tiqaro, Kyaiqe

nte Kotira puaama kyena taqaankye, tiva varirave.

¹² Ekyaa mwatani variahua Kotira aanraqaa

ntapihi kye quataara vahata mwihua mwi

aanranraqataita mpona tuqasaaqita vetantaarave.

Hia vaisi mpovanto Kotira kyaiqa kyuqema kyero

vare varirave. Hiavatave.

¹³ Vaisivanto quntamwa tai mwatapira

hia ntahirama taira,

(*Ihi 53:1-3*)

mwia votima kyero mwatani varia nraakye qorahua
nyovanto qatua viro vahirave.

Mwihua mwaaqinriqatairo unra quavanto
qovara hi varirave.

(Ihi 5:9)

Mwihua quavanto quaiha tuhi voti hiva
mwihua mwaaqinriqaa vahirave.

(Ihi 140:3)

¹⁴ Mpohua uaqiamama nyate quava nraahu mwatani
varia nraakye qorahua nyoqi vahirave.

(Ihi 10:7)

¹⁵ Mwatani varia nraakye qorahua qamwanrama kyeta
uro vaisi ru kyarerata uti variahua variavo.

¹⁶ Mwatani varia nraakye qorahua vi variavaro
mwihua quaraqaatairo vehi utu kye inraikyavave,
kye vu tiqata ntate varia inraikyavave,
qora inraikya mwiva nraahu qovara hi varirave.

¹⁷ Mwatani varia nraakye qorahua mwutukyavanto
qihaakyama vahiani okyarara hia ntapihiarave.

(Aisaiaa 59:7-8)

¹⁸ Mwatani varia nraakye qorahua Kotira nraatu aatu
hiqata nrohiataara vahihata mwihua hia Kotira nraatu
aatu hi variarave, tura.

(Ihi 36:1)

Kotira mpukuqi mwitaa turave.

¹⁹ Tire riauraro Kotiva nai haaru timwa to quava, mpo qua mpo qua
vaihata mwi quara riaa nraakye qorahua ekyaa mwi quara nraahu
riemwaqi quataara vahihata mwihua mwi quara nteqa kye variara.
Hiama qio mpovanto tiqaro, Nte uaqia hi kyaiqara okyara hia riaurave,
qiananro. Ekyaa mwatani variahua Kotira qua nteqakye variavaro
mwia kyaara Kotiva mwihuaqaa qua vataananro.

²⁰ Mwiaqaatairo Kotiva haaru Mosesira mwu quara nraakye qor
vanto riemwaqiro quariva hiama qio Kotira vuqaa ntapihi kyero nrohi
variariwa variananro. Kotiva haaru Mosesira mwu quava mwi quava
iara tiqaro, E uaqia hi kyaiqara nraahu uti variaro, timwa kyero mwia
nraahuma i nraamwutaananro.

Kotiva nraakye qora avuqavuma nyataaninranra tura

²¹ Qio mate mwaa entara qaraakya quama nri ntero. Kotiva nraakye
qora qua taiqa kyero avuqavuma nyataani okyarava qovarama viho.
Mate Kotiva hia nai haaru timwa to quara riaraitiro, mwiva mpo
okyara nraakye qora avuqavuma nyataani okyarara rieqaro mwi
okyarara qovarama kyero. Mwi okyarara qovarama kyaaninranra
haaru Mosesivavata, poropeti vaisinramwuvata, tiri timwa timwunra.

²² Ta nraakye qorahua Iesusi Karaisirara qutaa mwivave tivera,
Kotiva mwihua qua taiqa kyero mwihua avuqavuma nyataananro. Hia
nraakye qoraqitairo mpovanto mpo qaramavata variho. Ekyaa kuua
qarama nraahu variavo.

²³ Tire ekyahua Kotiva qua nteqa kyeta hia qioqa hunanranra tita,
tire hiama qio uro Kotiva kepukyavanto varinani variarahua varita.

²⁴ Tire mwitaama varurarovata Kotiva tiriara po kye timwa timwa
teqaro Karaisiva tiri huvantu timwa taani kyaiqarara rieqaro tiri
avuqavuma timwatero. ²⁵ Tiriara mwihua uaqia hi kyaiqara uti
varia quara taiqa quarive tiro, Kotiva Iesusi Karaisira tiri timwihanro
Iesusira nraanre rauruvaro qutu vura. Tire tiqata, Qutaama Jesusiva
tiri kyaahaqa hirero mwitaa iho, qiarera, Kotiva tiri uaqia hi quara

nruka timwataananro. Haaru nraakye qoravanto uaqia hi kyaiqara utuqita vuvaro Kotiva hia qamwanrama mwihua riraitiro, qati vu nraahu taqero variqiro viro mwiaqataairo mate mwaa entara nraakye qora avuqavuma nyatai okyarara qovarama kyero.

²⁶ Kotiva hia nraakye qora uaqia hi kyaiqara varaa quara qumina nruka nyataraitiro, mwiva avuqavuma kyero Iesusira kyaiqara rieqaro nraakye qora qua nruka kyero avuqavuma nyatero. Vaisivantove nraakyevantove Iesusi Karaisirara qutaa mwivave tiraro Kotiva mwia avuqavuma mwataananro.

²⁷ Qio tire nanra qua rieqatave teta mwahuta qiananra? Hiama mpo qua vahiro. Nanra inraikyavantove tiri kyaahaqa hiananrove? Hiama tire haaru Kotiva timwa to quara riaurava tiri kyaahaqa hiananro. Tire Iesusirara qutaa mwivave turava, mwiva nraahuma tiri kyaahaqa hiananro.

²⁸ Nte mwitaama tuqo: Vaisivanto Kotiva haaru timwa to quara riemwaqiro viraro Kotiva hia mwianra rieqaro mwia uaqia hi quara nruka mwataananrove. Qaqao, vaisivanto Iesusirara qutaa mwivave timwa kyero mwianra riemwaqiro viraro Kotiva mwianra rieqaro mwia uaqia hi quara nruka mwatero mwi vaisirara, Avuqavu nrohi variara vaisivavema, qiananro.

²⁹ Kotiva Iutaa mwanriqvavanto nraahu variqaro mwiva hiave mpo mwatanaahua mwanriqvavantovata variho? Qaqao, mwiva ekyaa mpo mwatanaahua mwanriqvavantovatama variho.

³⁰ Qutaa Kotiva mwanriqa kuaiqiavanto nraahuma variho. Nkyiari mwamwanta toqa kyaahua Iutaavanto Iesusirara qutaa mwivave tivaro Kotiva mwihua uaqia hi kyaiqara vare quara nruka kyero mwihua avuqavuma nyataananro. Mpo mwatanaahuavata Iesusirara qutaa mwivave tivaro Kotiva mwihua uaqia hi kyaiqara vare quaravata nruka kyero mwihuavata avuqavuma nyataananro.

³¹ Tire Iesusirara riemwaqi viqata Kotiva haaru timwa to quara qati inraikyaqamave kyaananra? Qaqao, tire Iesusirara riemwaqi viqatama mwiaqataita tire Kotiva haaru timwa to quaravata ntapihi kyetama riemwaqita quananra.

4

Poruva Evarahaamuva uturara riaate tura

¹ Evarahaamuva mwiva tiri Iutaa haivaqava variqaro mwiva uturara nte nanreve qianinra? ² Kotiva Evarahaamunra kyaiqara rieqaro mwianra, E avuqavu nrohi variara vaisivave, qiankye tutirio, Evarahaamuva qiomia nai mwahuta tutiri.

³ Kotira mpukuqi Evarahaamunranra mwataama tiro: Evarahaamuva Kotira quara qutaaeve tuvarora tiro, Kotiva mwianra, E avuqavu nrohi variara vaisivave, tuqo, turama.

⁴ Kyaiqa vaisivanto mpora kyaiqa vara mwataiharo mwia kyaiqara rieqaro mwia kyoqaa mwinrave. Mwi vaisiva hiama tiqaro, Qati mpiho qiananro. Nina kyaiqa qiatu mpihoma qiananro.

⁵ Tire hia kyaiqa vaisi mwia votima kye varuro. Hiama qio tire Kotira kyaiqa vara mwataararo Kotiva mwianra rieqaro mwia qiatu tiri uaqia hi quara nruka timwa taananro. Kotiva nraakye qora uaqia hi quara nruka nyate variva varihata tire hia mwitaa hiraitita, tire Iesusirara

qutaav mwivave qiararo Kotiva mwianra rieqaroma tiri avuqavuma timwa taanano.

⁶ Hia vaisi kyaiqa mwianra riaraatiro, Kotiva mwia uaqia hi kyaiqara varai quara nruka kyero avuqavuma mwatairaro mwi vaisira mwutukyavanto kyuqema kyero vahianinranra, tiri haivaqava Ntevitiva mwitaama tiro:

⁷ Kotira qua nteqa kyaa quara Kotiva nruka kyero vara kyaarihua qamwateqata varivarave.

⁸ Kotira qua nteqa kyaani vaisirara Kotiva tiqaro, Nte mwi quara taunru kyena hiama mwianra riemwaqina quaninrave, qari vaisiva qamwateqaro variarive, tura.

(Ihi 32:1-2)

Ntevitiva mwi quara tura.

⁹ Kotiva vaisi mwia uaqiahi quara nruka mwatairaro qamwateqaro varianinranra Ntevitiva tuva, mwi quava Iutaavanto nkyiari mwamwanta toqakyaahuara nraahuve tiho? Qaqao, hia nkyiari mwamwanta toqaahuaravatama mwi quava vaiho. Nte vaakya Evara-haamunranra tura riaate.

Evarahaamuva Kotira quara qutaave tuvaro Kotiva mwianra avuqavu hiara vaisivave turave. (Okyara 15:6)

¹⁰ Kotiva taire Evarahaamunranra mwitaa turave? Evarahaamuva nai mwamwanta toqa kyo entaraqaave Kotiva mwitaa tiro? Qaqao, Evarahaamuva hia nai mwamwanta toqa kyo vakya Kotiva mwitaa tura. ¹¹ Tauraa hia nai mwamwanta toqa kyo entaraqaa Evarahaamuva Kotirara, Qutaa qua qiaro, tuvaro Kotiva mwi vakya Evarahaamunra avuqavuma mwatora. Mwia avuqavuma mwatero mwia nraakiara mpo enta nraakyne qoravanto Evarahaamunra avuqavuma mwatorara qati riemwa taate tiro, Kotiva qoraisi mwamwanta toqa kye okyarara qovarama kyovaro Evarahaamuva nai mwamwanta toqa kyora. Qio hia nai mwamwanta toqa kyo entaraqaa Kotiva Evarahaamunra avuqavuma mwatora.

Mwitaa hurara tita, hia nkyiari mwamwanta toqa kyaraitita, Kotirara qutaave qiararo Kotiva avuqavuma nyatai nraakyne qorahua mwihua qiomia Evarahaamunranra tiri tiqvavate tivara.

¹² Nkyiari mwamwanta toqa kyaahua mwihuavata variqata nkyiari mwamwanta toqa kyerara hia nronraqama kyeta riaraaitita, mwihua tiri haivaqara Evarahaamunra votima kyeta Kotirara qutaave timwaqi viqatara tita, mwihuavata Evarahaamunranra mwiva tiri tiqvavem tivara. Evarahaamuva hia nai mwamwanta toqa kyo entara Kotirara riemwaqiro vurama.

Kotiva nai kyauqu nriqiqaa vateqaro qutaave tu quara

¹³ Kotiva nai kyauqu nriqiqaa vatero Evarahaamunranra tiqaro, Evata i nraaqiaravantovata varivarо ekyaa mwata mwia nkyi mwatama vahiananrove, tura. Kotiva mwi quara tiqaro hia Evarahaamunranra, Mwiva nte Mosesira mwu quara okyara qio riaiho, timwa kyero mwitaa turave. Kotiva hia mwitaa tiraitiro, Evarahaamunranra, Mwiva ni quara qutaave tihananna tina, nte mwianra rieqanama mwia avuqavuma mwatarerave, timwa kyero mwitaa turama.

¹⁴ Kotiva haaru Mosesira mwu quara riarera ihua hiama qio ekyaa mwata varevara. Mwihua ekyaa mwata vararerava ihua varivarovauma

Iesusirara qutaa mwivave qia quava qumina qua vahiraro Kotiva nai kyauqu nriqiqaa vateqaro Evarahaamunranra tu quavavata qumi-naqama quananro.

¹⁵ Kotiva haaru timwa to quava vaiharora tiro, vaisivanto mwi quara nteqa kyararo mwia kyaara Kotira raraqa tairaro mwi vaisiraqaa qua vataananro. Qua mwaanra mwiva hia vahirera, mwi quara nteqa kyaariva hiama qio qua varaananro.

¹⁶ Evarahaamuva Kotira quara qutaave tuvarora tiro, Kotiva nai kyauqu nriqiqaa vatero Evarahaamunranravata mwia nraaqiararavata mwihua kyuqema nyatarero mwitaamama timwa nyinro. Mwiaqatairo ekyaa Evarahaamunra nraaqiaranima mwi quava vahiananro. Iutaavanto Kotiva haaru timwa to quara riehuavata, ekyaa mpo mwatanaahuavata, mwihua Evarahaamunra votima kyeta Kotirara riemwaqita vivaro Kotiva qutaa mwitaa hiankye ti quava mwihuqima vahiananro. Tire tahuave Kotirara riemwaqi quarera, tire qioma Evarahaamunranra mwiva tiri tiqovave qiararo Kotiva Evarahaamunra timwa mwu quava tirinima vahiananro.

¹⁷ Kotira mpukuqi Kotiva Evarahaamunranra mwitaama tiro:

E mpo mwatanaa mpo mwatanaa

mwihua haivaqavama varinanrave, tura.

(Okyara 17:5)

Evarahaamuva Kotira vuqaa variqaro mwia quara qutaa quave tiro. Evarahaamuva tiqaro, Kotiva mwanriqavanto mwiva qioma qutu vihua vara qati sivuma kyaananrove. Kotiva mwanriqavanto variqaro tiraro qioma hia vahiani inraikyava qovarama quananrove, turama.

¹⁸ Evarahaamuva hia qio nraaqiara mwataariva variqaro Kotirara kepuqyaqama kyero riemwaqiro viro tiqaro, Nte qioma nraaqiara mwataaninrave, timwa kyero mwiaqatairo Evarahaamuva mpo mwatanaa mpo mwatanaa mwihua haivaqava varura. Kotiva Evarahaamunra timwa mwinro tiqaro, I nraaqiara airima varivarave, tu quava qutaa mwivau vahura.

¹⁹ Mwi entara Evarahaamuva hia nraaqiara mwataraitiro, 100 ihi vara kyero anomia kyero nyaapaiqama viro mwiva hia nai nyaapaiqama vurara riaraitiro, mwiva hia mwia nraatavanto kyontaqama vurara riaraitiro, mwiva Kotirara nraahu kepuqyaqama kyero riemwaqiro vura.

²⁰ Mwiva Kotiva nai kyauqu nriqiqaa vatero qutaa mwianinrave tu quarara unra quave qiankyo timwa kyero, mwiva Kotirara kepuqyaqama kyero riemwaqiro viqaroma Kotira nrutu tuaaherero tiqaro, ²¹ Kotiva nai kyauqu nriqiqaa vatero qutaave timwa tai quava qutaa mwivauma vahiananrove. Kotiva nraaqiara ni mpiananrove, tiro.

²² Evarahaamuva mwitaa timwa kyero Kotirara riemwaqiro vuvaro Kotiva mwianra rieqaro Evarahaamunranra, I uaqia hi quara nruka mwatena iara avuqavuma kyera nrohi variara vaisivavema tuqo, tura.

²³⁻²⁴ Kotiva Evarahaamunranra rieqaro mwitaa tura. Kotiva tiriaravata rieqaro mwitaama qiananro. Tirevata Evarahaamunra votima kyeta Kotirara riemwaqi quararo Kotiva tirivata avuqavuma timwa taananro. Iesusiva tiri vunyaa vaisivanto qutu vuvaro Kotiva mwia qati vara sivuma kyorara tita, tire Kotirara riemwaqi vi varunanza.

25 Kotiva Jesusira titovaro Jesusiva tiri uaquia hi kyaiqarara qutu vuvaro mwiaqaatairo tiri uaquia hi quara taiqa kyero avuqavuma timwa taaninranra rieqaro Kotiva Jesusira qaiqaa qati vara sivuma kyora.

5

Kotiva tiri avuqavuma timwa tairara tura

¹ Kotiva Jesusira qati vara sivuma kyorara tita, tire Jesusirara qutaa mwivave turaro Kotiva tiri uaquia hi quara taiqa kyero tiri avuqavuma timwa taira. Tiri vunyaa vaisivanto Iesusi Karaisiva kyaiqa vara mwatorara rieqaro Kotira mwutukyaqitairo qichaakya iharo tiriara mwaateraave tihata tire Kotiravatama kyeta kuaaqi varunanza.

² Tire Jesusirara qutaa mwivave turaro Kotiva tiri kyuqema timwate varihata varunanza. Mwitaamaqi viqata nraakiara Kotira peqa okyara taqaananra vekya variqatara tita, tiri mwutukyaqitairo kyuqe hi varihata varunanza. ³ Muaanra vahiani entaravata tiri mwutukyaqitairo kyuqe hi variraqetama variananza. Tire Kotirara rieqatama muaanra nraatara kyeta tire mwiaqaataita kepukyaqama vita variqata ⁴ tire hia ugenranrai tita tire kepuky a nraakye qora variqata mwi inraikyara vekya varunanza.

⁵ Tire mwitaamaqita quararo Kotiva hia tiri qaqlira kyairaqe tire kyauriqata variananrave. Kotiva nai mwanraqura tiri timwihanro mwia mwanraquravanto tiri mwutukyaqi kepukyaq hiro vaihata tire Kotira mwutukyaqvanto tiriara vahira ntapihunanranra tita, tire hia kyauriqata variananza.

⁶ Tire uaquia hora nraakye qorahua variqata hia qioqama kye tetu kyaahaqa hiarhua variavararo Kotiva nai timwa to entaraqua Karaisira vara kyovaro tiri kyaahaqa hirero qutu vura.

⁷ Tire mwata mwaini varurahua ntapihi kyero nrohi variani vaisira kyaahaqa hirerata tire hiama qichaakyama kyeta mwianra qutu quananra. Kyuqe vaisiaravata mpovanto nanrianra mwianra qutu quataa hiraroma mwianra qutu quananro.

⁸ Tire mwitaa hurarovata Kotiva hia mwitaa hiraitiro, mwia mwutukavanto tiriara mpoqiyavata vahira tiri tinraamwuteqaro tire tetu uaqiahi inraikyaraqi varuraro Karaisira timiharo tiriara qutira.

⁹ Jesusiva tiriara rieqaro nai nraanre rauru kyero qutu viro tiri vara kyero Kotira vuqaa avuqavuma timwa taihata varunanza. Jesusiva mwitaa hivara tiro, mwiva kepukyaqama kyero mpoqiyavata tiri kyaahaqamaqiro viraro Kotiva hia tiriqa nraakiaravata qua vataananro.

¹⁰ Tire Kotira nramwutaahua variavararo mwia mwaaquvanto tiriara rieqaro qutu vurara tita, tire Kotiravata kuaaqi varunanza. Tire Kotira nramwutaa variavana entara Karaisiva tiri kyaahaqama timwa tora. Mwaa entara tire Kotiravata kuaaqi varurarora tiro, mwia mwaqqavanto tiriqi variqi vi variva mpoqiyavata tiri kyaahaqama timwa tairaro Kotiva tiri tivitaananro.

¹¹ Hiama mwi quava nraahu vahiro. Mwaa quavavatama vahiro. Tiri vunyaa vaisivanto Iesusi Karaisiva tiri kyaahaqama timwa taihata tire Kotiravata kuaaqi variqatara tita, tire Kotirara qamwateqata varunanza.

Poruva Ataamunra okyararavata Jesusira okyararavata tura

¹² Haaru vaisi kuaikuvanto Kotira qua nteqa kyovaro mwiaqaatairo uaqia hi kyaiqara vare okyarava mwatani qovarama vuvaro qutu vi okyaravavata qovarama vuvata mwiaqaataita ekyaa nraakye qora uaqia hi kyaiqara uti varurara tita, mwihua ekyaa qutu vi okyararavata varora.

¹³ Tauraaqama Kotiva nai qua okyara hia Mosesira timwa mwu entara uaqia hu kyaiqava mwatani vahura. Mwi entara Kotiva nai qua okyara hia Mosesira timwa mwunranra tita, nraakye qora uaqia hi kyaiqara utuqi vuvaro hia Kotiva tiqaro, Nkye ni qua nteqa kyaavo, tura.

¹⁴ Kotiva hia mwitaa tuvarovata Ataamunraqatairo nraakye qora quti okyarava qati nraahu vahiqi vi varuvaro Mosesivavata variqiro viro uro qutu vura. Mwi entara Ataamuva Kotira qua nteqa kyero variqiro viro uro qutu vuvata, nraakye qora hia Ataamuva Kotira qua nteqa kyontema kyeta varuhua, mwihuavata mwipi nraahu variqita vita qutu vura.

Ataamuva tauraanaa vaisi varuvaro mwia nraakiara qovara hiani vaisiva Iesusivavata tauraanaa vaisi votima kyero varura.

¹⁵ Mwitanahua kyaiqa hia kuaa kyaiqa vahura. Ataamuva Kotira qua nteqa kyero varo kyaiqava vahuvare Kotiva nraakye qora kyuqema nyataari okyarava Ataamunra kyaiqa nraatara kyero vahura. Ataamuva vaisi kuaikuvanto Kotira qua nteqa kyoraqaataita airi nraakye qora qutu vi variara. Kotiva nraakye qora kyuqema nyatarero vaisi mpo titovaro mwi vaisiva Iesusi Karaisiva kuaikuvanto mwihua kyaahaqama nyatorqaataita airi nraakye qora kyuqema vita variara.

¹⁶ Qaiqaa tirera. Tauraanaisi kuaikuvanto uaqia hi kyaiqara utu kyova mpo qarama vahiro Kotiva nraakye qora kyuqema nyataani okyarava mpo qaramama vahiro.

Tauraanaisi kuaikuvanto Kotira qua kuaanani nteqa kyovaro Kotiva mwiaqaa qua vatero tiqaro, E qutu vinanrave, tura.

Nraakiara nraakye qoravanto airi nani Kotira qua nteqa kyaavararo Kotiva qati mwihua kyuqema nyatarero hiro tiqaro, Hia nkyiqa qua vataaninrave, tura.

¹⁷ Haaru vaisi kuaikuvanto uaqia hu kyaiqara utuvaro mwiaqaatairo qutu vi inraikyava nraakye qoraqaa ntaqikyiqiro vi varuvata mwihua qutuqita vi varura. Mwitaamaqita vi varuvaro Iesusi Karaisiva kuaikuvanto qutu vi varia okyarara nraatara kyorara tita, nraakye qora mponramwu, Kotiva qati kyuqema nyateqaro nkyiqa hia qua vataaninrave ti nraakye qorahua, mwihua qati variqi viqata Karaisira vatama kyeta varivara.

¹⁸ Mwi quara okyara mwitaamama vahiro: Haaru vaisi mpovanto uaqia hu kyaiqara kuaiqia utu kyovaro mwia kyaara Kotiva ekyaa nraakye qoraqaa qua vateqaro qutu vivarave tuvata nraakye qora qutuqita vi varura. Mwia votima kyero vaisi mpovanto kyaiqa kuaiqia kyuqe kyaiqa vara kyovaro mwiaqaatairo Kotiva nraakye qorara tiqaro, Nkyi uaqia hi quara taiqa kyena avuqavuma nyatauqo. Nkye qati variqita vivarave, tura.

¹⁹ Haaru vaisi kuaikuvanto Kotira qua nteqa kyoraqaataita airi nraakye qora hia kyuqema vita variqata uaqia hu kyaiqara varaqita vi varura. Mwia votima kyero vaisi mpo mwiva kuaiqivavanto Kotira

qua vataqiro vuraqaatairo Kotiva airi nraakyе qorara tiqaro, Nkyi qua taiqa kyena nkyi avuqavuma nyataaninrave, ti varira.

²⁰ Nraakyе qoravanto uaqia hi kyaiqara utuqita vuvaro mwiaqaatairo Kotiva qao tu quara Mosesira mwuvatavata nraakyе qoravanto uaqia hi kyaiqara mpoqiavata nraahu utuqita vura. Mwitaamaqi vi varuvaro qora kyaiqvanto nronraqama kyero vahuvoro mwiaqaatairo Kotiva kyuqema nyataari okyarava mwivata nraatara kyero mpoqiavata vahura.

²¹ Haaru uaqia hu kyaiqava nraahu nraakyе qora ntavaaqavu kyovaro qutu vi inraikyava mwihuaqaa ntaqikyiqiro vuvata mwihua qutuqita nraahu vi varura. Mwaa entara Kotiva tiri kyuqema timwa teqaro tiriqaa ntaqikyiqiroma viro. Tiri nronravanto Iesusi Karaisiva tiri kyaahaqama timwa torara tiro, Kotiva tiri avuqavuma timwa taihata tire ekya enta qati variqi quarahuama varita.

6

Tire Jesusira vatama kye qutu vurahua

¹ Mwi quara rieqatama tire nanra quave qiananra? Tire mwaa quarave qiananra, Nrivaqe uaqia hi kyaiqara utuqita quararo Kotiva mpoqiavata tiri kyuqema timwa taarive. Mwitaave tire qiananra?

² Qaqao, hia tire mwitaa qiara. Tire qutu vuraro uaqia hi kyaiqava hia qaiqaa tiriqaa ntaqikyiVaraho. Mwitaa hirara tita, tire qaiqaa uaqia hi kyaiqara utuqita quarora.

³ Nkye hia mwaa quara ntapihiarave? Tire Jesusira nraaqiaraqama vita nramanri vareta tire mwi entara Iesusi Karaisira vatama kyeta kuaaqi variqata tire mwiva qutu vuntema kyeta qutu vunanra. ⁴ Tire nramanri vareta Iesusi Karaisira quntamwa tontema kyeta tirivata quntamwa taavata varunanra. Mwiaqaatairo Jesusira qova peqaqama kyero Jesusira qati vara sivuma kyontema kyero mwiva tirivata vara sivuma kyairaqe tire qaraakyaqama kyetama variqita quananra.

⁵ Tire Jesusira vatama kyeta qutu quarahua variqata qiomia tire Jesusira vatama kyeta qati sivita variananra. ⁶ Tire ntapihi kyaunranrave. Tiri vu nraatoqi uaqia hi kyaiqara utuarava tiri hia ntavaaqavu tairaro tiriqii uaqia hi kyaiqara varaanana mwia kepukyavantovata taiqa quarive tiro, tiri haaruaa vu nraato Karaisira vatama kyero kyatariqaa rutora.

⁷ Qutu viva qutu virara tiro, uaqia hi kyaiqava hiama qio qaiqaa mwiaqaa ntaqikyiananro.

⁸ Karaisiva qutu vuvata tire mwivatama kye qutu vurahuara tita, tire qiomia Karaisira vatama kyeta qati sivi variqita quananra.

⁹ Tire ntapihi kyauraro Karaisiva qutu vuvaro Kotiva mwia qati vara sivuma kyorara tiro, mwiva hia qaiqaavata qutu quananro. Hia qutira inraikyavanto mwiaqaa qaiqaa ntaqikyiananro.

¹⁰ Jesusiva qutu virara hiqaro mwiva tiri uaqia hi kyaiqarara rieqaro kuaa nani qutu vura. Jesusiva hiama qio qaiqaavata mwianra rieqaro qutu quananro. Jesusiva mwaa entara qati variqiro viqaro Kotiravata variqiro vi variro.

¹¹ Mwia votima kyeta nkyevata vu nraatoqitaita mwitaama kye rieta qiatia. Tire qutu quarahua votima kyeta variararo uaqia hi kyaiqava

hia tiriqaa qio ntaqikyiananrove. Tire Iesusi Karaisira vatama kyeta qati variqi vita Kotira vatama kyeta kuaaqi variqi virerave, qiata.

¹² Nkye varivaro nkyi mwamwantavanto mpo enta qutu quananro. Qio nkye qutu vi mwamwantara vatama kyeta variqata nkye nkyeta mwamwantavanto api varaataa hi kyaiqara utivora. Uaqia hi kyaiqava nkyi mwamwantaqaa ntaqikyiqiro quankyyora.

¹³ Nkye nkyeta kyauquve, kyuquve, nanra mwamwantave qati kyaivarso mwi mwamwantava uaqia hi kyaiqara utuankyyora. Nkye ekyaara qutu quataara vaihata nkye qati variqita vi variara. Nkye mwianra rieqatama Kotira kyaiqa nraahu vararerata uti variqatama nkyeta kyauquve, kyuquve, mpo mwamwantave, mwiaqotaita avuqavuma kyeta kyuqe kyaiqa nraahu varaqita quata.

¹⁴ Kotiva Mosesira mwu quava mwaa entara hiama qio nkyiqa ntaqikyiananro. Kotiva nraakye qora kyuqema nyatai okyarava nkyiqa ntaqikyi variro. Mwitaa hirara tiro, uaqia hi kyaiqava nkyiqa ntaqikyiqiro quankyyora.

Ntapihi kye nrohia okyarara kyaiqa vaisi variate tura

¹⁵ Mwiaqaataita tire nanra quave qiananra? Mosesira qua okyaravanto hia tiriqaa ntaqikyiananrove. Kotiva nraakye qora kyuqema nyatai okyarava tiriqaa ntaqikyi variho. Mwitaa hirara tita, uaqia hi kyaiqara qati nraahu utuqi quare. Mwitaave tire qiananra? Qaqao, tire mwitaa qiarora.

¹⁶ Nkye hiave ntapihiavo? Nkye vaisi mporara i kyaiqa vararerave tivaro mwi vaisiva nkyiqa ntaqikyirata nkye mwia kyaiqa vaisima varivara. Nkye uaqia hi kyaiqara utivera, uaqia hi kyaiqava nkyiqa ntaqikyiqi virata nkye mwia kyaiqa vaisima variqata mwia kyaiqa nraahu varaqita vita uro qutu vivara. Nkye Kotira qua riemwaqita vivera, Kotiva nkyiqa ntaqikyiqiro virata nkye mwia kyaiqa vaisi varivaro Kotiva nkyi avuqavuma nyataananro. ¹⁷ Nkye haaru varuvaro uaqia hu kyaiqava nkyiqa ntaqikyiqiro vi varuvata nkye varura. Nkye mwitaamaqita vi varuvata mwiaqatata mpo uhua qutaa qua nkyi timwa nyuvata hia nkye mwia qua mpoqia qaqira kyaraitita, ekyaa mwi quara riemwaqita vi variara. Nte mwianra rieqanama Kotirara qamwateqanama varina.

¹⁸ Kotiva nkyi huvantu kyaiharo uaqia hi kyaiqava nkyi tuta kyaihata nkye variara. Mate kyuqe kyaiqvanto nkyiqa ntaqikyi varihata nkye kyuqe kyaiqa nraahu vararerata uti variara.

¹⁹ Ni qua hia rievorave tina, mwiaqaataina nte vaisivanto qua qiantema kyena nkyiara tuqo.

Haaru uaqia hu kyaiqava nkyiqa ntaqikyi varu entara nkye uaqia hu kyaiqara varaataa huvata nkye uaqia hu kyaiqara utita tiqata, Tiri mwamwantavanto qiomaa mwi kyaiqara varaananrove timwa kyeqata uaqia hu kyaiqara mpo kyaiqa mpo kyaiqa uti varura.

Mwia votima kyeta mwaa entara nkye tiqata, Kyuqe kyaiqvanto tiriqaa ntaqikyi variraqe tire qutaa Kotira nraaqiara variare, timwa kyeqata nkyeta nyamwantaqotaita kyuqe kyaiqa nraahu varaqita quata.

²⁰ Haaru uaqia hu kyaiqava nkyiqa ntaqikyi varuvata nkye mwia kyaiqa vaisi varuvaro kyuqe kyaiqvanto hia nkyiqa ntaqikyurave.

²¹ Nkye haaru uaqia hu kyaiqara uturara mate riaavar o nkyi kyau-rihata variarave. Nkye mwi kyaiqara uturaqaataita nanra kyuqe in-raikya varorave? Mwi kyaiqara utuariva variqiro viro uro ekyaarama qutu quananro.

²² Qio mate mwaa entara nkye huvantu quavaro uaqia hi kyaiqava hia nkyiqa ntaqikyi varihata nkye Kotira kyaiqa vaisi variarama. Mwiaqaataita nkye nanra inraikyave varevara? Nkye mwitaamaqi viqatama nkye quutaama Kotira nraaqiaraqama vita nkye mwiaqaataita ekya enta qati variqita virama varevara.

²³ Uaqia hi kyaiqava nai kyaiqa vaisi qutu quani kyoqaara mwihanro Kotiva Iesusi Karaisira tiri vunyaa vaisi kyaiqara rieqaro tiri qatiqama kyero ekya enta qati variqita quananra timwinrama.

7

Poruva nraakyevanto vaati varaaninraqaa ntumwa kyero tura

¹ Ni kata pakya tuaavo, nkye qua vataira okyara ntapihi riaahuara tita, nkye ntapihi riaavar o qua okyaravanto vaisivanto qati variqiro quani entara nraahu mwiaqaa ntaqikyiro. Vaisivanto qutu quani entara mwi quava hiama qio mwiaqaa ntaqikyiananrove.

² Qio nraaky e ntumwua okyarara nraato tuata. Nraaky e ntumwu mwataiharo tiri qua okyaravanto mwi nraakyerara tiqaro mwi vaisiva i vaativanto variho tiharo mwi nraakyeva nai vaatintiri variro. Mwia vaativanto qati variqiro vi entara mwiva mwia nraatavanto variro. Mwia vaativanto qutu quani entara tiri qua okyaravanto hia mwi nraakyera tutaananro.

³ Mwia vaativanto qati variani entara mwi nraakyeva mpo vaisintiri nrohi varirera, mwi nraakyerara nraata vaati ntuge hi vari nraakyer-ave tivara. Mwia vaativanto qutu viraro tiri qua okyaravanto hia mwi nraakyera tutairaro mwi nraakyeva qati variqaro vaisi mpo vareqaro mwiva hiama nraata vaati ntuge hiananrove.

⁴ Ni kata pakya tuaavo, nkyevata mwia votima kyeta variavo. Iesusi Karaisira kyatariqaa hiritovaro qutu vuvata nkyevata mwi entara qutu vurara tiro, mate Mosesira qua okyaravanto hiama qio nkyi tutaananrove. Kotiva Karaisira qati vara sivuma kyorara tiro, Karaisiva qati varihata nkye mwianivanto variavo. Nkye Karaisira nraaqiara variqatar a tita, nkye Kotira kyaiqa varehuama varita.

⁵ Haaru uaqia hi kyaiqava tiriqaa ntaqikyi varu entara Mosesira mwu quava tiri vara sivuma kyovata tire qao timwa tai kyaiqara nraahu varaqi virera utuavanana. Mwi kyaiqaraqaatairo qutu quana inraikyava nraahu qovarama vura.

⁶ Haaru Mosesira mwu quava tiri rupa tovata tire qutu quavanana ranra tiro, mwi quava hia tiriqaa ntaqikyi varihata tire qati varunana. Tire qatinani variqata hia tire haaruana qua okyara qara ntumwa tora rieqata Kotirani kyuqe kyaiqa vararaitita, tire qaraakya qua okyara rieqata varuraro Kotira mwanraquravanto tiri kyaahaqa ihata Kotira kyaiqa vare varunana.

Kotiva Mosesira mwu quaravata qora kyaiqaravata tura

⁷ Kotiva haaru Mosesira mwu quava hia tiri kyaahaqa hurara tita, tire mwianra uaqia hi quaraveve qiananra? Tire mwitaave qiananra? Qaiao, hiave. Mwi quava hia vahitiri, tire hiama uaqia hi kyaiqara

okyara ntapihuratiri. Mwi quava tiqaro, Hia mpova hi inraikyarara vairiqa hiante, tirave. Mwi quava hia mwitaa titiri, nte vairiqa hia okyarara hiama ntapihutiri.

⁸ Nte mwi quara riemwaqina quataara vahuvana nte variavaro uaqia hi kyaiqara utuariva nraahu ni pu naatoqi vahuvananra tina, nte mwi quara nteqa kyaankye timwa kyena mwiaqaatai mpo inraikya mpo inraikyara ni mutukya ntuvana variavara. Kotiva qaoqa hiqaro qua vatova hia vahitiri, mpovanto qua nteqa kyairaqaatairo hiama uaqia hi kyaiqara utu kyaiho tivaro uaqia hi kyaiqara kepukya hiama vahitiri.

⁹ Ntevata haaru variqana hia Kotira qua okyara riaava entara qati variqina quavara. Nte mwitaaama variqina vi variavaro Kotiva hia mwitaa hiante tu quava nri ntovana nte mwi quara riaavaro ni pu naatoqitairo uaqia hi kyaiqara utuariva qovarama vuvana nte mwi quara nteqa kyena ¹⁰ mwia kyaara qutu quahua votima kyena variqina quavara. Kotiva hia mwitaa hiante tu quava ni kyaahaqa huvana nte qati variqina quataara vahuvana ntenavanto mwi quara nteqa kyena mwia kyaara nte qutu quahua votima kyena variqi quavara.

¹¹ Nte Kotiva hia mwitaa hiante tu quara riaavaro ni pu naatoqitairo uaqia hi inraikyava ni kumwaanri tiqaro, Qioma mwi quara nteqa kyenanrave, tuvana nte mwi quara nteqa kyaavaro uaqia hi kyaiqara utuavava ni naatara kyovana mwia kyaara nte qutu quariva variavara.

¹² Mosesira mwu quava kytata quama vahiro. Kotiva qao timwa kyero hia mwitaa hiate tu quavavata Kotira qua kytata quama vahiro. Mwi quava nai avuqavuma kyero vahiva kyuqe quama vahiro.

¹³ Mwi quava kyuqe qua vaihananra tina, nte kyuqe qua kyaarave quti inraikyara varena? Qaqao, hiama. Nte mwi quara nteqa kyena uaqia hi kyaiqara utuaninra kyaarama nte qutuani inraikyara varena. Ni pu naatoqitairo uaqia hi kyaiqara utuariva kyuqe qua nteqa kyaante tura kyaara nte qutu quani inraikyara varena mwiaqaataina nte ntapihi kyena taqauqaro uaqia hi kyaiqara okyaravanto uaqia hiva vahirama. Kotiva qao timwa tero hia mwitaa hiante tu quara naamutovana nte uaqia hi kyaiqara okyara taqauqaro nai anomia kyero uaqia hivama vahiro.

Uaqia hi kyaiqava tiri vu nraato ntumwa qu kyai okyarara tura

¹⁴ Tire ntapihi kyaunananra. Kotiva haaru vato quava aanra kyuqer-aqaa nrohiana okyarara ti varira. Mwi quava mwitaa ti varihana nte uaqia hi aanranraqaa nrohiarivama varina. Uaqia hi kyaiqava ni rupa taihana nte mwia kyaiqa vaisivama varina.

¹⁵ Nte ntene vare varu kyaiqara hia anomia kyena ntapihura. Mwi kyaiqara kyuqe kyaiqa ni varaataa iho timwa kyena mwiaqaataina nte hia mwi kyaiqara varena. Qaiqaa mpo kyaiqa uaqia hi kyaiqara hia ni kyakya hira hia varaaninrave timwa kyena mwiaqaataina nte mwi kyaiqara uti varura.

¹⁶ Nte uaqia hi kyaiqara hia varaataa hira mwia nraahu vareqana nte taqauqaro Kotiva qao timwa to quava kyuqe qua nraahuma vahiro.

¹⁷ Nte uaqia hi kyaiqara utiqana hia ntenavauma mwi kyaiqara uti varina. Ni pu naatoqi uaqia hi kyaiqara utuariva vahiva, mwivama mwi kyaiqara uti variro.

¹⁸ Nte taqauqaro kyuqe kyaiqa varaariva hia ni utaqi vahira. Nte ntenga pu naato mutukyaqiaro tuqo. Ni mutukyaqitairo kyuqe kyaiqa varataa ihanavata hia mwia varaura.

¹⁹ Nte tiqana, Kyai nte kyuqe kyaiqa varaankye, timwa kyenavata mwi kyaiqara hia varaura. Nte tiqana, Qaqao, hia uaqia hi kyaiqara utirerave, timwa kyenavata uaqia hi kyaiqara mwia qati nraahu uti varura. ²⁰ Hia ni kyakya hi kyaiqara nraahu vare varura mwia hia ntenavantovauma varena. Uaqia hi kyaiqava ni utaqi vahiva, mwivama mwi kyaiqara vararerera uti varihana nte mwi kyaiqara varena.

²¹ Mwiaqaataina nte taqauqaro vaisivanto kyaiqa varaari okyarava mwitaamama vahiro. Nte kyuqe kyaiqa vararerera huqaro uaqia hi kyaiqvama aanra antue variro. ²² Ni mutukyavanto Kotira qua okyarara qamwataihana kyai mwi quara vatacqina quankye tuqaro ²³ ni pu naato utaqitairo mpo kyaiqa uaqia hi kyaiqara varaariva nramwutaaga hiqaro nte kyuqe kyaiqa vararerera hora nraatara kyero ni ntavaaqavu kyero rupate varihana varura.

²⁴⁻²⁵ Ni mutukyaqitairo Kotira kyaiqa vaisi variataa iharo ni mantavanto uaqia hi kyaiqara vararerera uti varira. Po, nte anomia kyena uaqia hiraqi uaqima kyena varuqo. Ni mamantavanto uaqia hi kyaiqara varaari mwamwantava ni ntavaaqavu kyaihana nte mwia kyaara qutu quankyorave. Tavave ni huvantu kyairae nte qati vari-aninrave? Qio Iesusi Karaisiva tiri vunyaava, mwivama tiri huvantu kyaariva variho. Nte mwianra rieqanama Kotirara kyuqeve tina mwia nrutu tuaaherauqo.

8

Kotira mwanraquravanto nraakye qora kyaahaqa hirata nrohirara tura

¹ Mwi quara okyara mwitaamama vahiro: Nraakye qoravanto Iesusiraqaa taaqau vita varihua hiama mwihuqaa qua vahiananro.

² Kotira mwanraquravanto tiriqaa ntaqikyi variraqe tire Karaisiravata kuaaqi variararo hiama uaqia hi kyaiqvavata, qutuari inraikyavavata, tiri tutairaqe variananra. Tire huvantu vita nritareta qatinanima varita.

³ Tauraa tiri vu nraatovanto uaqima kyero vahuvarora tiro, Kotiva qaoqa hiqaro Mosesira mwu quava hia kepukyaqama kyegaro tiri kyaahaqa hora. Mwi quava hia tiri kyaahaqa hiariva vahuvarora tiro, Kotiva naivanto tiri kyaahaqa hora. Nraakye qorara rieqaro mwihuua uaqia hi kyaiqaraqaara qutu quarive tiro, Kotiva nai mwaaqu titovaro Karaisiva tiri uaqia hora nraakye qorahua votima kyero tiri kuaa mwamwanta varero varuvaro Kotiva tiri uaqia hi quara mwiaqaa vatovaro Karaisiva qutu vura.

⁴ Haaru Kotiva avuqavuma kyero nraakye qorara mwitaa mwitaamaqi viqata nrohiate timwa to quava vahuvaro Kotiva tiriara mwi quava mwihuqai vahirata mwihuua nkyiari mwamwantavanto uaqia hi kyaiqara varataa hianinra hia vararaitita, nina mwanraquravanto qiani quara nraahu riemwaqita quate tiro, Kotiva tiri qua Karaisiraqaa vatovaro qutu vura.

⁵ Mwia vu nraatoqitairo uaqia hi kyaiqara nraahu varataa hiari vaisiva variraro uaqia hi kyaiqava mwi vaisiraqaa ntaqikyiqiro quananro. Mwia vu nraatoqitairo Kotira kyaiqara nraahu riemwaqiro

quari vaisiva variraro Kotira mwanraquravanto mwi vaisiraqaa ntaqikyiqiro quananro.

⁶ Mwia vu nraatoqitairo uaquia hi kyaiqara nraahu utuataa hiari vaisiva variqiro viro uro ekyara qutu quananro. Mwia vu nraatoqitairo Kotira kyaiqara Kotira mwanraquravanto kyaahaqa hiraro mwia nraahu varaataa hiariva variqiro viraro mwutukyaqitairo qichaakya hiraro ekyaa enta gati variqiro quananro.

⁷ Uaqia hi kyaiqara nraahu varaataa hiariva vaisiqa ntaqikyiqi vi variraro mwi vaisiva Kotira nramwutaama variananro. Mwi vaisiva hia Kotira qua riaraitiro, Kotira qua nteqakye variananro. Mwiva Kotira qua riemwaqiro quariva hiama mwiaqi vahiro.

⁸ Uaqia hi kyaiqara nraahu varaataa hirata vari nraakyе gorahua Kotira kyakya hiani inraikyara hiama qio varevara.

⁹ Qio Kotira mwanraquravanto nkyiqi varirera, Kotira mwanraquravanto nkyiqa ntaqikyi variraro nkyi vu nraatovanto uaquia hi kyaiqara nraahu varaataa hiva hiama qio nkyiqa ntaqikyiananro. Karaisira mwanraquravanto vaisi mpoqi hia varirera, mwi vaisiva hiama Karaisiranivanto variananro.

¹⁰ Karaisiva nkyiqi variqi virera, nkyi mwamwantavanto uaquia hi kyaiqara kyaara qutu quariva variraro Karaisiva nkyi avuqavuma nyatairara tiro, nkyi mwanraquravanto qati variqiro quarivama variananro.

¹¹ Iesusiva qutu vuvaro Kotiva mwia vara qati sivu kyora. Qio Kotira mwanraquravanto nkyiqi varirera, Kotiva Iesusira qati vara sivuma kyontema kyero mwiva nkyi qutu vi mwamwantara vara sivuma kyairata qati variqi vivara. Kotira mwanraquravanto nkyiqi variqiro vi varirara tiro, Kotiva mwitaa hirata nkye qati variqi vivara.

¹² Ni kata pakyaa tuaavo, mwi quara rieqatama tita vu nraatovanto uaquia hi kyaiqara varaataa hira tire varaqita quarora.

¹³ Nkye nkyeta vu nraatovanto uaquia hi kyaiqara varaataa hira varaver, nkye ekyara qutu vivara. Kotira mwanraquravanto nkyi kyaahaqa hirata nkye uaquia hi kyaiqara ekyaa ru taiqa kyaivera, nkye ekyaa enta qatima variqi vivara.

¹⁴ Kotira mwanraquravanto ti quara rieqata nrohiahua, mwihuama Kotira nraaqiarama varita.

¹⁵ Kotiva hia nkyiara qaiqaa aatu hiqata nrohivaro vaana uaquia hiva nkyi rupa kyero nkyiqa ntaqikyiarive timwa kyero mpo mwanraqura nkyi nyinrave. Kotiva nai nraaqiaraqama kyero tiri virirero nai mwanraqura tiriqi vataihata tire Kotirara aakyara nteqata, Ko, ko, ti varunanra.

¹⁶ Kotira mwanraquravanto tiri mwanraqura kyaahaqa hi variharo tiri mwanraquravanto tiqaro, Tire Kotira nraaqiarama varuro, ti varira.

¹⁷ Tire Kotira nraaqiara varurahuara tita, tire Kotiva nai nraaqiaranive timwa tai inraikyara varaarahuama varita. Tire Karaisiravatama kye varurahuara tita, tire Kotiva Karaisiranive timwa tai inraikyara varaarahuama varita. Tire mate mwaa entara Karaisira nraantanteta nriqa vi inraikyara varaqi quarahua nraakiara Karaisiva varintema kye tire nronraqama vita Karaisiravata kepukyaqama kye qati variqi quananra.

Tire nraakiara kyuqema kyeta qati variqi quananranra tura

¹⁸ Nte mwitaamama riena. Nraakiara Kotiva tiri nronraqama kyero kyuqema timwa taani entava qovarama quaninra vekya variqanama nte mate mwaa entara nriqa vi inraikyara varaqi quaninrave, muaanra varaqi quaninrave, mwi inraikyarara hia nronraqama kyena riaaninra.

¹⁹ Kotiva tiri nai nraaqiara nronraqama kyaani entava qovarama quaninranra, ekyaa Kotiva ututai inraikyava mwi entara qamwanrama qovara hiarive timwa kyero mwia vekya variro.

²⁰ Mwaa entara ekyaa Kotiva ututai inraikyava vahiqiro viro uro uaqima viro taiqa vi varira. Hia naiqama kyeqaro mwitaa hira, Kotiva taiqaante tiharo mwitaa hira. Qio Kotiva ututai inraikyava hiama mpo enta mpo enta mwitaamaqiro nraahu quananro.

²¹ Nraakiara Kotiva huvantu kyairaro mwi inraikyava hia tapi taraitiro, qatima vahiqiro quananro. Nraakiara ekyaa Kotiva ututai inraikyava tire mwia nraaqiaravanto variarantema kyeroma qati vahiqiro quananro.

²² Tire ntapihi kyaunanra. Nraakyevanto nraaqiara mwatarero atura ntintema kyero ekyaa Kotiva ututai inraikyava nai huvantu kyaani entarara rieqaro atura ntumwaqiro nrivama mate mwaa entaravata qati nraahu atura nti variro.

²³ Hia mwi inraikyava nraahu atura nti variro. Kotiva nai mwana raqura nraante tiri timwhihata varurahuama, tirevata mwitaamaqita vi varunana. Tire Kotiva tiri vara virikyero tiri kyuqema kyaani entara vekya variqatama, tirevata atura ntqata varunana.

²⁴ Haaru tire uaquia hi aanranra qaqlira kyauraro Jesusiva tiri aanra kyuqeraqaa vita kyero vatairara tita, tire tiqata, Nraakiara Kotiva tiri mwamwanta qati vara sivuma kyero tiri viriananrove, timwa kyeta tire mwi entara vekyama varita. Mate hia taqaana inraikyava nraakiara nriainra mwia vekyama varita. Tire mwi inraikyara taqetavauma hia mwi inraikyara vekya varianana.

²⁵ Tire hia taqaraitita tiqata, Qutaama mwi entava nri ntaananrove, timwa kyeta mwiaqatai tiri mwutukya qihakya hi varihata mwi entara vekya variqata taqe varunana.

²⁶ Tire hia kepukya vahi nraakye gorahua variqata mwukyaari tu kyeta aanra kyuqera mwiaqaa nrohi varurarora tiro, Kotira mwana raquravanto tiri kyaahaqa hiro. Tire Kotirara aakyara nteqata mwutukyaqitai mwi inraikyara riauraro nrovanto hia kyuqema kyeqaro qua ti varira. Tire mwitaa huraro Kotira mwanaquravanto tiriara rieqaro Kotirara aakyara ntaira.

²⁷ Mwiva mwitaa ti variharo Kotiva tiri mwutukyaqi taqaiva qiomia nai mwanaquravanto qiani quara riemwaqiro quananro. Mwia mwanaquravanto Kotira mwutukya vahi inraikyara ntapihi kyaivara tiro, mwiva Kotira nraaqiara tiri kyaahaqa hiarive tiro, Kotirara ntapihi kyero aakyara nte variro.

²⁸ Tire ntapihi kyaunanra. Kotirara mwutukya vaihua nai kyakya hiraqa nyaanrama kyero vataihua varivarso mpo inraikya mpo inraikyavanto mwihuaqaa qovara hirera, mwi inraikyava hiama mwihua uaqima nyataananro. Ekyaa mpo inraikya mpo inraikyavanto mwihuaqaa qovara hiraro Kotiva mwi inraikyaraqo mwihua kyuqemama nyataananro.

²⁹ Haaru nraakyе qora hia varu entara qumina vakya Kotiva tiqaro, Nte mwi nraakyе qorahua nyaanraanrita ni nraaqiarama varivarave, timwa kyero mwihuara nai mwaاقu votima kyeta variate tiro, mwihuara nai kyaama tero. Kotiva mwihuara nai kyaama tero tiqaro, Ni maaquvanto mwihuara sakyaava varirata mwihuara mwia nrunra qatama varivarave, tura.

³⁰ Kotiva haaru mwitaa turara tiro, mwiva tiri nai kyaama tai nraakyе qorahua nraanrama taira. Mwiva tiri nraanrama tero tiriqaa qua vahira taiqa kyero avuqavuma timwa tero tiriara mwihuara nivata kuaaqaa variate tiro, tiri nraanrama taira.

Kotira mwutukyavanto tiriara vahira hiama mpo inraikyavanto antua kyaananro

³¹ Kotiva tiri mwitaa hirara tita, tire nanra quave qiananra? Kotiva tiri kyaahaqa hirara tiro, tavave tiri nramwutaa variqaro Kotira nraatara kyero tiri uaqjama timwa taananro? Hiama qio mpovanto mwitaa hiananro. ³² Kotiva nai mwaاقuvara hia ntena tutarerave tiraitiro, qihakyama kyero tiri timwinra. Kotiva mwitaa hivara tiro, mwiva tiri kyaahaqa hirero hiave ekyaa hini inraikya mwiavata apiara votima kyero timwiananro?

³³ Tavave tiri Kotiva nai kyaama taihuaqaa qua vataananro? Hiama mpovanto qio mwitaa hiananro. Kotiva naivanto tiriqaa qua vahira nruka kyero tiri ntapihi kyero vataira.

³⁴ Tavave ko tiqaro tiriara nkye qutu vivarave qiananro? Hiama qio mpovanto mwitaa qiananro. Iesusi Karaisiva tiriara rieqaro qutu vura. Iesusiva hia ekyaaqua qutu viraitiro, mwiva qutu vuraqitairo qati siviro kepuqyama viro mate mwiva Kotira kyauqu kyaatutani variqaro tiriara aakyara nte variro.

³⁵ Karaisiva mwitaa hirara tiro, tavave tiri Karaisiraqaatairo antua qatiraqaa kyairaro Karaisiva tiri qaاقira kyairaro mwia mwutukyavanto hia tiriara vahiananro? Hiama qio mpovanto mwitaa hiananro. Ntaqivave, inronra hivave, mwukyaari tu kyeqata nrohiara entavave, mpovanto tiri uaqjama timwa taari entavave, kyara hia vahiraqe qati variara entavave, tuavaaqaa hia vahiarri entavave, tiri nraatuqataani entavave, qutuara entavave, mwi inraikyava mwi inraikyava qovara hiro hiama qio tiri antua qatiraqaa kyairaro Karaisira mwutukyavanto hia tiriara vahiraro tiri qaاقira kyaananro. ³⁶ Nte tuntema kyero Kotira mpukuqivata mwitaama kyero qara ntumwa torave. Mwitaama tiro:
Tire i nraaqiara varuratara tita,
tiri ekyaa enta ru kyevama vahirove.
Mwihuara sipisipi ru kyaantema kyeta
tirivata ru kyarerata uti variarave, tura.

(Ihi 44:22)

³⁷ Mwihuara mwitaa hiqata tiri uaqjama timwa taivaqe tire hia mwianra nronraqama kyeta riaara. Iesusira mwutukyavanto tiriara mpooqiyata vahirara tita, tire qiomaa mwi inraikyara nraatara kyeta kepuqyama kyeta variananra.

³⁸⁻³⁹ Mwaa quava qutaa qua vahana nte ntapihi kyaura. Kotira mwutukyavanto tiriara vaharora tiro, mwiva Karaisira tiri timwianro Karaisiva tiriqaa ntaqikyiqiro vi varirara tiro, hia mpo inraikyavanto Kotiva tiriara mwutukyavanto vataira antua kyaananro. Tire qutuaravave, qati variaravave, hiama tiri antua kyaananro. Hiama qio

nyaamwunyaahuave, vaanavantove, tiri antua kyevara. Mate vahiari inraikyavavata, nraakiara vahiari inraikyavavata, hiama qio tiri antua kyaananro. Nyaamwuni varihuave, mwatani varihuave, Kotiva utu tai inraikyava mpovantove, mwihua mwihua Kotira mwutukyavanto tiriara vahianinraqataita hiama qio tiri antua kyevara.

9

Poruva nai mwatanaa Iutaara tura

¹ Nte Iesusira nraaqiara variqananra tina, nte qutaa qua nraahu ti varuvama. Kotira mwanraquravanto ni mutukyagi ntaqikyi varihananra tina, nte hia unra qua nkyi timwa nyinrenrave.

²⁻³ Nte ntene nramwunaa Iutaa ni kuaa nraanrenra riauqaro ni mpoqama kyero ua iharo ni mutukyavanto uaqia ihana variqina vi varurama. Po, aanra qio vahirarovauma Iutaavanto Karaisira qua ntapihi kyeta riaate tiro, Kotiva ni inronra hiro Karaisiraqaatairo ni teqa kyero qatinani tuto kyaarive qianinra.

⁴ Kotiva Iutaa mwihuara nraahu tiqaro, Nte nkyi nyaanraanrita nkye ni nraaqiarama varivarave, timwa kyero nai peqa okyara nyaamwutovata taqora. Kuaa mwihuara nraahu tiqaro, Nte mwitaama kyena nkyiqa ntaqikyiqina virerave, timwa kyero Kotiva mwihuara timwa to quara mwihua timwa nyunra. Kotiva kuaa mwihuara nraahu mwataama kyeta mwaanra tiqatama nkye ni nutu tuaaheraqi quate timwa kyero, qaiqaavata kuaa mwihuara nraahu nai kyauqu nriqiqaa vatero tiqaro, Nte nkyi mwitaa mwitaa hirerave, tura.

⁵ Kotiva mwitaa tuvata haaru nronra vaisinramwuvata Iutaa mwihua haivaqahua nraahu varura. Karaisivavata kuaa okyara Iutaa okyara mwipitai nraahu qovarama vura.

Karaisiva vunyaava ekyaa inraikyaa ntaqikyi variva, mwiva ekyaa enta qati nraahu variariva varirage tire ekyaa enta mwia nrutu tuaaheraqi quara. Nte qutaama tuqo.

Kotiva nraaky e qora nai kyaama taani okyarara tura

⁶ Qio Iutaavanto hia Kotira qua rie variavata mwia kyaara qiove tire Kotira quavanto raupirima viho qiananra? Hiama mwitaa qiananra. Isarerivanto variavaro hia ekyaa mwihua Kotiva nai kyaama taihua variara.

⁷ Hia ekyaa Evarahaamunra nraaqiara mwihua Kotira nraaqiara variara. Kotiva Evarahaamunranra mwitaama tiro, I mwaaku Aisaakira nraaqiara mwihua nraahuma i nraisi varivarave, tura.

⁸ Mwi quara okyara mwitaamama vahiro: Hia Evarahaamuva nai kyakya hiraqa mwata taihua Kotira nraaqiara variara. Evarahaamuva tintema kyeta Kotirara qutaama qiaro tihua, mwihuama Kotira nraaqiara varivara.

⁹ Kotiva kyauqu nriqiqaa vatero Evarahaamunranra mwitaama tiro, Mwi entara nte uro ntantena tumuanrinro i nraata Seraava qoraisi nraaqiara mwata taananrove, tura.

¹⁰ Hia mwi quava nraahu vahiro. Mpo quavatama vahiro. Revekaara mwaaqtana varuvaro mwitanhua sova kuaikuvanto tiri haivaqava Aisaakiva varura. ¹¹⁻¹² Revekaava nraaqiara tuaqama virovata hia nraaqiara kaapitana mwata tovata mwitanhua hia kyuqe kyaiqave uaquia hi kyaiqarave varo entara, Kotiva naivanto vu nraato tu kyero

qua vatero tiqaro, Vakyaava qata kyaiqa vaisi variananrove, tura. Kotiva nai kyakya hiraqa vaisi nyaanraivara tiro, Kotiva hia mwitanahua kyaiqara riaraitiro, mwia qata nraahu nai kyaama tora.

¹³ Kotira qua qara ntumwa toraqi Kotiva mwitaama tiro:
Iaikopurara ni mutukya vaiharo Isorara hiama ni mutukya
vaiho, tura.

¹⁴ Kotiva mwitaa tura mwianra tire nanreve qiananra? Kotiva hia ntapihi kyero qua ti varivama varihove qiananra? Qaqao, tire hiama qio mwitaa qiananra.

¹⁵ Haaru Kotiva Mosesira timwa mwinro tiqaro,
Nte vaisi mpo hia ruataa hiraqe nte mwia hiama ruaninrave.
Nte vaisi mpora po kye timwa mwataataa hiraqe
nte mwianra po kye timwa mwataaninrave, tura. *(Kyatura 33:19)*

¹⁶ Mwianra rieqaro hiama qumina vaisi mpovanto tiraro Kotiva mwianra po kye timwa mwataananro. Hiama vaisivanto Kotira kyuqe kyaiqa vara mwatairaro mwianra rieqaro po kye timwa mwataananro. Kotiva nai nraato tu kyero nai mwi vaisirara kyakya hiraro mwianra po kye timwa mwataananro.

¹⁷ Mosesiva qara ntumwa toraqi Kotiva Perorara mwitaama tiro:
E variqara ni peqa okyara taqenanrave.
E ni peqa okyara taqairata ekyaa mpo mwatanaa
mpo mwatanaa ni nutu ntapihi kyevarave.
Nte mwianra rieqanama nte i nronraqama kyauqara
e vunyaa vaisivanto variaro, tura. *(Kyatura 9:16)*

¹⁸ Kotira okyaravanto mwitaamama vahiro. Kotiva ta vaisirara po kye timwa mwataataa hiraro Kotiva mwianra po kye timwa mwataananro. Kotiva hia vaisi mpora po qiataa hiraro mwiva vaisi mwiva ni qua riaankyo tiro, mwia vikyokya kepukyaqama kyeroma titaaananro.

Kotiva po qiani okyararavata Kotira raraqa taani okyararavata tura

¹⁹ Kotira okyaravanto mwitaama vahirera mpovanto nkyiqitairo qaqao tiro tiqaro, Nanraqamave Kotiva tiriqaa qua vataih? Tiriqitairo tavave Kotira kyakya hira raaquta kyaananrove? qiananrove.

²⁰ Nkyiqitairo mpovanto mwitaa tirera, nte nai timwa mwinrenra. E qumina vaisivanto variqarara tira, e hia Kotirara mwitaa tinanrave. Vaisivanto aatapai vara kyero tave utu taiharo tave mwiva hiama qio tiqaro, Qaqao nanraqamave e ni mwataama kyera utu taaro? qiananro.

²¹ Tave utuari vaisiva qiomaa nai kyakya hianinraqaa tave utuananro. Mwiva aatapai kuua mwiaqtairo qiomaa tave mpo kyuqema kyero utu tero tave mpo qumina tave uaqiamma kyerovata utu taananrove. (Mwia votima kyero Kotiva nai varaataa hiani kyaiqara varairaqe hiama tire Kotirara e hia mwitaa hiante qiananra.)

²² Kuua qarama kyero mpo hia nraakte qorahua mwihua nkyiari uaqia hi kyaiqara utuara kyaara Kotiva mwihua taiqa kyaataara vaiharovata Kotiva qati kyaihata variahuara hiave Kotira raraqa tairaro mwihua rirata mwihua mwia peqa okyara taqevara?

²³ Nraakiara Kotiva mpo hi nraakte qorahua ru taiqa kyero mwiaqatairo mwiva qiomaa tiri mpo hiara nraakte qorahua po tiro tiqaro, Nte mwihua kepukyaqama kyaarita mwihua nivata kuaaqi variqi vivarave, qiananro. ²⁴ Kotira kyakya hiva mwitaama vaiharora

tiro, mwiva tiri Iutaa mpo hurahuavata, mpo mwatanaa mpo hiahuvata, nai kyaama taira.

²⁵ Haaru poropeti vaisi Hosaiaava qara ntumwa tero Kotiva mwitaama tiho tiro:

Mpo mwatanaavanto hia niniqama kye variahua, mwihua varivage nte mwihuarama ni nraakyе qorave qianinrave.

Ni mutukyavanto hia mwi mwatanaahuara vahuhua, mwihuarama ni mutukyavanto vahiananrove.

(Hosaiaa 2:23)

²⁶ Nkye hia Kotiranivanto variavo tu mwatara

mwi mwataraqaaanaa nraakyе qora mwihuara mwitaama qiananro,

Kotiva mwanriqavanto qati variqiro vi variva varirata nkye mwia nraakyе qorama varivarave qiananrove,

tura.

(Hosaiaa 1:10)

Mwi quara qara ntumwa tova vaiharo mpo quavata vahiro.

²⁷ Mpo poropeti Asaiaava haaru aakyara ntamwa kyero Isareriera mwitaama tiro:

Nraakiara Isarerivanto nramanri tokyasataa nruqa airi vahintema kyeta mwihua airinti variraqitairovata Kotiva hia airi sitaraitiro, mwiva pataqiatana nraahuma sitaananrove.

²⁸ Kotiva hia qakyoma kyero ko tiraitiro,

mwiva qamwanrama kyero ko timwa kyero

mwihua quaqa vataananrove, tura.

(Aisaiaa 10:22-23)

²⁹ Mwitaa timwa kyero Asaiaava haaru mpo quavata tiqaro:

Kotiva nyaamwuni varihuaqaa ntaqikyi variva hia tiri nraakyе qora pata mponramwu vekyahu nyataarita nraaqiara mwata humwuanrama taivata airi variate titiro,

Kotiva Sotomivata Komoravata ntuqutu taiqa

kyontema kyeroma tirivata ntuqutu taiqa kyaihata

tire taiqama vuratirio, tura.

(Aisaiaa 1:9)

Isarerivanto hia Jesusirara quataave tu quara

³⁰ Mwi quara okyara mwitaamama vahiro: Mpo mwatanaavanto varita hia mwihua tiqata, Kyai Kotira aanra kyueria mwiaqaa quare, qiahua variqi vita mwiaqaatai mwihua Jesusirara quataa mwivave qiavaro Kotiva mwihua avuqavuma nyataira.

³¹ Isareri nraakyе qora Iutaavanto tiqata, Kyai Kotiva Mosesira mwu quara riemwaqita quare, timwa kyeta variqi viqata mwihua hia qua okyara mwia ntapihi kyeta riaraitita variavaro mwia kyaara Kotiva hia mwihua avuqavuma nyataira.

³² Nataa ihatave Iutaavanto apiqama quavo? Mwihua tiqata, Tire mwi kyaiqara mwi kyaiqara varaqi quararo qioma Kotiva qamwata timwa taananrove, timwa kyeta mwiaqaatai hia Karaisirara nron-raqama kye riaara. Vaisivanto oriqaatairo aantapo hiro ntuqutu vin-tema kyeta mwihua Karaisiraqatai aantapomaqita ntuqutu vi variara. Mwihua Karaisirara api vu nraato rie variara.

³³ Kotira mpukuqi mwitaama tiro:

Taqaate, nte Saioniqi (Ierusaremiqi) ori mpo ntamwa taarita nraakyе qoravanto mwiaqaatai

ntamwa aantapoma vareta ntuqutu vivarave.

Ori mwiaqataita airivanto ntuqutu vivarave.

Ori mwianra quataave qiariva hiama kyauruananrove,
tura.

(Aisaiaa 8:14)

10

¹ Po, ni nramwunaahua, Kotiva ni nramwunaa Iutaa huvantu nyataarive tina, nte Kotirara aakyara nteqana varura. Kotiva mwihua huvantu nyataaninranra nronraqama kyero ni mutukyavanto vahira.

² Nte taqauqata Iutaavanto mpoqama kyeta Kotira qua rieta mwia kyaiqa vararera uti variqatavata hia Kotira okyara ntapihiara.

³ Kotiva avuqavuma nyataani okyarara qaqlira kyeta nkyiari riemwa kyeta mwataama kye avuqavuma nrohiare timwa kyeta, Kotiva nyaamwutai aanranra qaqlira kyaara. ⁴ Kotiva Mosesira mwu quava vahuvaro Karaisiva nri ntero mwi okyarara nraatara kyorara tiro, Karaisirara quataa mwivave qiariva variraro Kotiva mwia avuqavuma mwataananro.

Kotiva ekyaa nraakye qora huvantu nyatarero uti variho tura

⁵ Haaru Kotiva timwa to quara rieqaro avuqavuma kyero nrohianinranra Mosesiva mwitaama tiro: Mwi quara hia mpoqiaavata nteqa kyaraitiro, ekyaa mwi quara vataqiro quariva qioma qati variqiro quananrove, tura.

⁶ Mosesira qua riaariya mwitaama vaharo Karaisira qua riaariya mpo okyarama vahiro. Vaisivanto Karaisirara quataa mwivave qiariva variraro Kotiva mwia avuqavuma mwataananro. Kotiva mwitaa hianinranra tita, nkye qumina tiqata, Tavave Karaisira vita varero tuminrenro nyaamwuni quananrove, tivora.

⁷ Nkye qumina tiqata, Tavave qutu vihua variraqitairo Karaisira vitarero quananrove, tivora. Nkye qumina mwitaa tivora. (Karaisiva nyaamwusairo tuminro uro qutu viro mwiqitairo siviro qati variva, mwiva nkyi nraaqanima variro.)

⁸ Karaisira quavanto nkyi nraaqani nkyi nroqavata nkyi mwutukyavatama vahiro. Tire mwi quara Karaisirara kepukyaqama kyeta rieqata nrohiate tuna quara nkyi timwa nyi varunanra. Tire mwitaama tita:

⁹ Nkye nkyeta nroqitai tiqata, Qutaama Jesusiva vunyaa vaisivanto variho, tita nkye nkyeta vu nraato mwutukyaitai tiqata, Qutaama Jesusira qutu vuraqitairo Kotiva mwia qati vara sivuma kyaiharo qati variho, tivera, Kotiva mwianra rieqaroma nkyi huvantu kyero sitaananrove. ¹⁰ Tire vu nraato mwutukyaitai quataave qiararo Kotiva tiri avuqavuma timwa taananro. Tire mwi quara nroqitaita qiararo Kotiva tiri huvantu kyero tivi taananro.

¹¹ Kotira mpukuqi mwitaama tiro:

Karaisirara quataa mwivave qiariva

hiama kyaurira inraikya varaananrove, tura.

(Aisaiaa 28:16)

¹² Ekyaa mpo mwatanaa mpo mwatanaahua mwi quara qioma tivara. Iutaavantove, mpo mwatanaavantove, hia mpo qarama kyeta variara. Karaisiva ekyaa mwihuaqaa ntaqikyi varira. Karaisira nraanrama kyero ni kyaahaqa hiante qiani vaisira, Karaisiva kyaahaqama kyero mwia mpoqiaavata kyuqema mwataananro.

¹³ Kotira mpukuqi mwitaama tiro:

Tahuave tiri vunyaa vaisiara aakyara nteqata
mwia nrutu ntehua mwihua mwiva huvantu kyero
sitaananrove, tura.

(Ioeri 2:32)

¹⁴ Hia Karaisirara quttaa mwivave tihua nataama kyetave mwihua Karaisirara aakyara ntevara? Karaisira qua hia riaraiqata nataama kyetave mwihua Karaisirara quttaave tivara? Hia mpovanto mwi quara timwa nyinrenra, nataama kyetave mwi quara rievara? ¹⁵ Hia vaisi mpo titairaro mwiva nataama kyerove uro mwihua timwa nyiananrove?

Kotira mpukuqi mwitaama qara ntumwa tova tiqaro,
Kyuqe mwakyaakya varero uro timwa nyi vari vaisira
nte mwia qamwata mwatarererave, tura. *(Aisaiaa 52:7)*

¹⁶ Tire kyuqe mwakyaakya Karaisira qua timwa nyunrata hia Iutaa ekyaa mwihua mwi quarara quttaave qiara. Haaru tiri haivaqava Aisaiava tiqaro,

Nronrao, tire i qua kyuqe qua mwihua timwa nyunrata
mwihua hia tiri quara quttaave qiavo, tura. *(Aisaiaa 53:1)*

¹⁷ Tire ntapihi kyaunanra. Mpovanto Karaisira mwakyaakya mpora timwa mwinranro mwiva mwi quara riaananro. Mwiva mwi quara rieqaroma mwiva Karaisirara quttaave qiananro.

¹⁸ Nte nkyi kyapara hirera, Iutaavanto Karaisira qua hia riaarave iho? Qaqao, nte mwihua mwi quara riaaravema, qianinra. Kotira mpukuqi mwitaama tiro:

Mwihua ekyaa mwatani nrohiqata timwa nyiavaro
mwihua quavanto viro nrinro ihata
ekyaa mwatanaa mwihua qua riaarave, tura. *(Ihi 19:4)*

¹⁹ Nte qaiqaavata nkyi kyapara hirera. Haaru Karaisirara tu quara hia Iutaa Isarerri nraakye qoravanto mwi quara okyara riaarave? Qio mwihua riaarave. Mwihua haivaqava Mosesiva naivanto timwa nyinro tiqaro,

Kotiva mwitaama tiho:

Nkye mpo mwatanaahuara qumina mwatanaave qiahua,
mwihuara nte ni mwatanaahuave qiarita
nkye mwianra kyaru ntivarave.

Nte utuariva nkyi qumina hia vu nraatovata
vahi mwatanaahuara raraqa tairata
mwihua inronra hivarave, tura. *(Lo 32:21)*

²⁰ Mosesiva mwitaa tuvaro mwia nraakiara Aisaiava hia aatu hiraitiro, mwitaama tiro:

Kotiva mwitaama tiho:

Hia nianra puaa hi varihua,
mwihuama ni puaama kyevarave.

Hia nianra ntumwa hiamwa ihua varivaqe nte mwihua
suqaama qovara hianinrave tiho, tura. *(Aisaiaa 65:1)*

²¹ Kotiva Isarerriara mwitaama tiho:

Nte mpo enta mpo enta nkyi kyaahaqa hirera
ntena kyauqu tutuqatavata nkye qaqlira kyeta
ni qua nteqa kyeta ni mwoqa mpi variavo, tura. *(Aisaiaa 65:2)*

¹ Nte vaakya tu quarara rieqana mwataama kyena nkyi kyapara hirerama. Qutaave Kotiva nai nramwunaa Iutaa mwihua qoririma nyatero? Qaqao, hia mwiva mwihua qoririma nyatairave. Mwaa ntene mwiva Iutaa Isareri vaisima varuqo. Evarahaamuva ni haivaqavama variho. Nte Iosepira mwaaqu Mpenisamininra mwia okyarama varuqo.

² Kotiva tauraaqama kyero Iutaa nai kyaama taihua hia mwihua qoririma nyataira. Kotira mpukuqi Iraisaarara qara ntumwa to quara nkye hiave ntapihiavo? Mwi entara Iraisaava hia Isareriar qamwataraitiro, Kotirara mwitaama tiro:

³ Nronrao, Isarerivanto poropeti vaisi airima ru kyaavo.

Quara ru kyeta i qia quara mwate varia taintara mwihua ekyaa ntakuraa kyaavo.

Nte i poropeti kuaiqavanto nraahu varuqata mwihua nivata ru kyarerata uti variavo,

tura.

(1 King 19:10)

⁴ Iraisaava mwitaa tuvaro Kotiva mwia nai nanra qua timwa mwunrave? Kotiva qaqao tiro,

Ni nraaqiara variate tina,

nte 7,000 vaisi nyaanrama kyena vatauqo.

Mwi vaisihua hia unra mwanriqa Mpaarirara

tori kyauru ravita variqata qamwata mwataahua

variavare, tura.

(1 King 19:18)

⁵ Haaru mwitaa huntema kyero mate mwaa entaravata Kotiva nraakyne qorara po timwa nyataivara tiro, mwiva hia ekyaa Isareri mwihua qoririma nyataraitiro, mwiva pata mponramwuanra po timwa nyatero mwihua nai kyaama tero. ⁶ Kotiva hia nraakyne qora mwihua kyuqe kyaiqa vara mwataarara riaraitiro, mwiva qati po kye timwa nyateqaro mwihua nai kyaama taira. Kotiva mwihua kyaiqara rieqaro mwihua nai kyaama taitiri, mwiva po tiva hiama qutaaqama vahitiri.

⁷ Mwiaqaatai tire nanra quave qiananra? Mwitaama qiananra. Kotiva qamwata nyataani aanranra Isareri nraakyne qora Iutaaavanto puaama kyaare timwa kyeta toqaamwu tu kyeta puaamaqai quahuavata hia puaama kyaara. Kotiva nai kyaama taihua, mwihua mwia puaama kye taqaara. Mwihua puaama kye taqaavata Iutaa hini mwihua su nyaato titi vihata mwihua hia Kotira qua rieta.

⁸ Kotira mpukuqi qara ntumwa tova tiqaro,

Kotiva Isareri nraakyne qorara tiqaro, Nte qio mwihuara

ni pupohama mataihana kyauqata

mwihua su nyaato qumimaqa ihata variarave.

Mwi mwatanaahua haaru hunte, matevata

su nyaato qumimaqa ihata variarave, tura.

(Lo 29:4)

⁹ Mwitaa tuvaro Ntevitivavata mwitaama tiro:

Mwihua omwata nramwaqai vivaro

mwi kyarava vaara vuvu taava nraantantamwa kyero

mwihua tu varairaque nte huviqarave qianinrave.

Mwihua Kotira qua nteqa kyera kyaara mwihua nyutu

vara mwataniqama kyero mwihua qoraqama kyero

ntuqtirage nte huviqarave nraahu qianinrave.

¹⁰ Kotiva mwihua su qipa kyairata hia qio taqaivaque

nte mwianravata huviqarave qianinrave.

Mpo enta mpo enta muaanra ntaani kyaiqara nyinrata
 mwihua kakataama vita tantuvaantu hita
 mwukyaari tiqata varaqi vivaqe nte mwianravata
 huviqarave nraahu qianinrave, tura.

(*Ihi* 69:22-23)

Nraakiara Iutaa su nyaato qatua quaninrave tura

¹¹ Nte qaiqaa nkyi kyapara hirera. Iutaavanto Karaisira qaqlira kyeta huntavaivai hiahua, mwihua ekyaarave kyaamwu ntuavo? Qaqao, hiave. Mwihua Karaisira mwoqa mwianraqataita mpo mwatanaa mpo mwatanaahua Kotiva nraakye qora huvantu nyataani quara rie variara. Mpo mwatanaahua mwi quara riemwaqi vivata Iutaavanto mwihua taqeta taara nreqata tiqata, Mwihua variantema tirevata variataarave, tivara.

¹² Mate mwaa entara Iutaavanto Karaisira mwoqa mwianraqataita mpo mwatanaa mpo mwatanaahua Karaisira qua rieta kyugema variara. Iutaavanto uaqia hi aanranraqaa vi variaraqaatairo Kotiva mpo mwatanaa mpo mwatanaahua kyugema nyataira. Qio nraakiara Iutaavanto uaqia hi aanranra qaqlira kyeta Karaisira qua riaivar, qikye, mwi entara Kotiva nraakye qora kyugema nyataariva nritarero vahiananrove.

¹³ Nkye hia Iutaa variavana nte nkyi mpo mwatanaa mwaa quara timwa nyuqo. Nte mpo mwatanaa mpo mwatanaahua timwa nyinrenra huqaro ni titaihana nte mwi kyaiqarara nronraqama kyena riemwaqi vura.

¹⁴ Nte nkyi mpo mwatanaahua timwa nyiqi quarita nina nramwunaa Iutaa hininramwuvanto mwianra ua hita tiqata, Po, tirevata mwi quara riaataarave. Kyai qio riemwaqita quare, tivaro Kotiva mwihua huvantu nyataarive tinama, nte nkyi mpo mwatanaahua timwa nyi varina.

¹⁵ Kotiva Iutaa qoririma nyatairaqaatairo ekyaa mpo mwatanaahua kuaaqi taaqauvi variva qovarama viro. Qio nraakiara Kotiva Iutaa qaiqaa sitaani entaraqaatairo kyuge inraikyavanto qaiqaa qovara hi-ananro. Mwihua qutu vihua qati sivita nrohintema kyetama varivara.

¹⁶ Kyara viti mpoqiyavanto Kotirani vahianinra mwia hini kyara nronra mwivavata Kotiranima vahiananro. Kyatari mpo tuqavanto Kotirani vahirera, kyauqu kyaara mwivavata Kotiranima vahiananro.

¹⁷ (Evarahaamunra nraisi mwihua oripi kyatari votima kye variara. Evarahaamuva kyatari tuqa votima kyero varihata mwia nraisi mwihua okyaravata apavata kyaaravata votima kyeta variara.) Kotiva mwi kyatarira kyaara hininramwu qatinani teqa kyero oripi kyatari qaakyauqama vahiraqaatairo nkyi mpo mwatanaa vara kyero nkyiara kyugema kyeta qupiqaate tiro, nkyi kyatari kyaara teqa kyairaqi vara tomaqa taihata nkyevata kyatari tuqa mwia nronra nramwanri nreqata qio variara.

¹⁸ Nkyi mwitaama kyero tomaqa tai kyaarahua variqatama hia nkyeta mwahuta tita mpo kyaara mwihuara, Nkye qumina kyaarave, qiaata. Nkye nkyeta mwahuta tivera, nkye mwaa quara riaata. Nkye hia tuqa mwia kyugema mwataavo. Tuqavanto nkyi kyauqu kyaara kyugema nyate variho.

¹⁹ Mwitaa hirata nkye tiqata, Kotiva naitaraara kyaara mwia teqa kyero tirini mwaata utu tairave, tivera, nte nkyiara mwitaama qian-inra. ²⁰ Nkye mwiavata quataama qiaovo. Iutaavanto hia Kotirara

qutaave qiavaro mwia kyaara mwihua teqa kyero kyairave. Nkye Kotirara qutaave qiavaro Kotiva nkyi tomaqa tairave. Mwianra rieqata hia nkyeta mwahuta tiqata variata. Nkye aatu hiqata variata.

²¹ Iutaa kyatari kyaara taruhua variqata mwihua hia qutaave qiarara tiro, Kotiva mwia kyaara mwihua hia vekyahu nyataraitiro, mwihua teqa kyero kyaira. Nkye hia kyatari kyaara taruhua variqata nkyevata hia qutaave tivera, Kotiva nkyivata hia vekyahu nyataraitiro, qiaakyama kyeroma nronraqatairo nkyi teqa kyaananrove.

²² Nkye Kotiva po tiravata, raraqa tairavata, ntapihi kye rieta taqe-qata variata. Mpo hiahua Kotira qaqlira kyaavarao Kotiva mwihuara raraqa taiharo varira. Nkye mpo hiahua mwia qua riaavarao Kotiva mwianra rieqaro nkyi kyuqema nyate varira. Nkye mwia qua qati nraahu riemwaqi vivera, Kotiva nkyi kyuqemaqiro quananro. Nkye mwia qua qaqlira kyaivera, Kotiva qiaakyama kyero kyatari kyaara teqaintema kyero nkyivata teqa kyaananrove.

²³ Iutaa mwihua uaqia hi aanranra qaqlira kyeta Karaisirara qutaave tivera, Kotiva mwihua qio vara kyero qaiqaa tomaqaanrivara tiro, qiomia mwihua qaiqaa tomaqa kyero naitarama taananro.

²⁴ Kotiva nkyi mpo mwatanaahua oripi kyatari qaakyauqama viro vahira votima kye variaraqaatairo nkyi teqa kyero varaqiro uro nraahumwa mpo kyatari kyuqeraqaa nkyi tomaqa taira. Kotiva Iutaa mwihua kyatari kyuqeraqaatairo teqa qatinani kyairara tiro, mwiva mpo enta qiaakyama kyeroma qaiqaa mwihua vara naiqaa tomaqa taananro.

Nraakiara Iutaavanto Karaisirara qutaave tivarave tura

²⁵ Ni kata pakyaa tuaavo, Kotiva mpo qua uqeta taira nkye hia ntapihivo tina, nte nkyi vutu kye timwa nyinrenra. Nkye mwi quara rieqatama nkye hia nkyeta mwahuta tivara. Mwi quara mwitaamama vahiro. Iutaa Isarerri nraakye qoravanto hiama Iesusira qoririma mwateta ekyara mwia qaqlira kyevara. Nraakiara mpo mwatanaa nraakye qoravanto Kotira qua rieta nrira mwia nraaqiaraqama vita qioqama vivaro, mwiaqatairo Ktiva Isarerri nraakye qora mwihua qaiqaa sitaanano.

²⁶ Mwataama kyero Kotiva mwihua sitaanano. Kotira mpukuqi mwitaama tiro:

Nraakye qora huvantu nyataariva
Saioniqitairo qovara hiananrove.

Mwiva Iaikopura nraisimwanra kyaahaqa hirata
mwihua hia qaiqaa Kotira qua qoririma kyevarave.

²⁷ Nte mwihuaqaa qua vahira nruka taiqa kyaani entarara
haaru nte kyauqu nriqiqaa vateqana qiaava quava
qutaa mwivauma vahiananrove, tura. (Aisaiaa 59:20-21)

²⁸ Iutaavanto Karaisira quara hia qutaa quave timwa kyeta Kotira nramwutaaqa hi variarara tita, nkye mpo mwatanaahua Karaisira quara qutaave qiera. Qio haaru Kotiva Iutaa mwihua nai kyaama tora. Kotiva mwihua haivaqahuara raiharo mwihuaravata mwia mwutukya vahira.

²⁹ Kotiva nte mwi mwatanaahua ntena kyaama tena mwihua kyuqema nyatarerave tuvara tiro, mwiva hiama mwihua qaqlira kyero nraakiara mwihuaro mpo vu nraato tuananro.

³⁰ Nkye mpo mwatanaahua nkye haaru Kotira qua nteqa kyohua variavararo nraakiara Iutaavanto Kotira qua nteqa kyaaraqaatairo Kotiva tuqasaa viro nkyiara po kye timwa nyate varira.

³¹ Kuua qarama kyero Kotiva nkyiara po kye timwa nyatairaqaataita Iutaavanto Kotira qua nteqaqita vi variara. Qio mwihua Kotira qua nteqaqita vivaro Kotiva nraakiara mwihuaravata po kye timwa nyataanānrove.

³² Ekyaa mwatani variahua Kotira qua nteqa kyaavararo mwia kyaara Kotiva ekyaa mwihua rupa taira. Mwihua rupa vita varivaqe nte mwihuara po kye timwa nyataankye timwa kyero mwitaa hiro.

Kotira nrutu tuaaheraare

³³ Qikye, Kotira kyuqe okyaravantove, Kotira vu nraatovantove, Kotiva ntapihi paahi hi inraikyavave, piqero veva veva mwutukyara vivare. Tavave mwiva tukya hiani inraikyara ntapihiananrove? Tavave mwiva kyaiqa varaani okyarara ntapihiananrove? ³⁴ Kotira mpukuqi mwitaama tiro:

Tavave Kotira vu nraatoqi vahi quara qio ntapihiananro?

Hiamma qio mpovanto ntapihiananro.

Tavave Kotira qua mwaanra mwinro aanra nraamwutaananro?

Hiamma qio mpovanto mwitaa qiananro.

³⁵ Tavave Kotira mpo inraikya mwitairara rieqaro

Kotiva nai mwiananro?

Hia mpovanto mwia mpo inraikya mwinrave, tura. (Aisaiaa 40:13)

³⁶ Kotiva nai ekyaa inraikya utu taivama variro. Kotiva variharora tiro, ekyaa inraikyavanto vahiqiro viro. Mwi inraikyava vahiqiro viqaro mwianima vahiro. Mwitaa hirage tire Kotira nrutu nraahu tuaaheraqi ekyaa enta ekyaa enta quara. Qutaave.

12

Tire Kotira kyaiqa vara mwataananranra tura

¹ Ni kata pakya tuaavo, Kotiva tiriara nronraqama kyero po kye timwa timwatairara tina, nte kepuuyaqama kyenama nkyiara mwitaama tina, Nkye Kotira kyaiqa nraahu vareqata nkye Kotira nraahu qamwata mwatarera utiqata, quara rukye mwintema kye, nkye qati variqata nkyeta vu nraato mwutukya mwamwantave Kotira mwiata. Nkye mwitaa hiqatama quitaaqama nkye Kotira nrutu tuaaherevara.

² Hia mwataqaa variahua api nrohiantema kye nrohiata. Nkye api vu nraato tira qaqa kyaivararo Kotiva nkyi su nyaato kyuqema nyataarive. Kotiva nkyi kyuqema nyatero nkyi qaraakya su nyaato kyuqera nyinrata mwiaqaatai qioma Kotira kyakya hiani inraikyara varevara. Nkye mwitaama kye varaqi viqata kyuqe kyaiqa Kotira qamwataani kyaiqara nraahu varaqi viqata nkye hia ugenraani kyaiqara vararaitita, nkye kepuuyaqa hiani kyaiqara nraahu varevara.

³ Kotiva ni kyuqema mataihana nte nkyi kyaahaqa hiariva variqananra tina, nte nkyi kuaiqia kuaiqiara mwitaama tina, Hia nkyetara tiqata, Nte kepukyavanto nronra vaisima varuqo qiata. Nkye mwitaama qiata, Kotiva ni kyaahaqa hi varihananra tina, nte Kotirara riemwaqi viqana nte mpo kyaiqa mpo kyaiqa vararerave qiata.

⁴ Tire ntapihi kyaunananra. Vaisi mwamwanta vahirero kyauquve, kyuquve, mpo mwamwanta mpo mwamwantave, vaiharo mwi mwamwantava kuaiqia kuaiqiavantio mpo kyaiqa mpo kyaiqa vare varira.

⁵ Mwia votima kye tire nraakye qora airi variqata tire Karaisiravata kuaaqi taaqauvi variqata kuaa mwamwanta votima kye varunanra.

⁶ Kotiva tiri kyuqema timwa teqaro nai kepukya mpo tiri timwhihata tire mponramwuvanto mpo kyaiqa varaarahua varurata nkye mponramwuvanto mpo kyaiqa varehuama varita.

Kotiva vaisi mpo, mpo kepukya mwiganro ni qua nraakye qora timwa nyante qiariva, mwi vaisiva Kotirara kepukyaqama kye riemwaqiro quaninra mwivauma nraakye qora Kotira qua timwa nyianri. ⁷ Kotiva vaisi mpo, mpo kepukya mwinranro mwi vaisiva nraakye qora kyaahaqa hiariva qutaaqama kyero kyaahaqa hiari. Kotiva vaisi mpo, mpo kepukya mwinro mpo qua mpo qua okyara timwa nyiqira quante qiariva, mwi vaisiva mwi kyaiqara qutaaqama kyero varaqiro quari.

⁸ Kotiva vaisi mpo, mpo kepukya mwinro nraakye qora kepukyaqama nyatairata mwihua aanra kyuqe hiraqa quate qiariva, mwi vaisiva mwi kyaiqara qutaaqama kye varaari. Kotiva vaisi mpore ena vatena inraikyara tukyama kyera mpohuavata nyante qiariva, mwi vaisiva qihakyama kyero mwitaamaqiro quari. Nrutu vataa vaisivanto hia pupohairaro kyuqema kyero nai kyaiqa varaqiro quari. Mpore kyaahaqa hiari vaisiva hia ua viri ratero mpore kyaahaqa hiari. Mwiva kyuqe viri vatero qamwateqaro mpore kyaahaqa hiari.

⁹ Hia unraqama kye nkyeta henahuara tiri mwutukya nkyiara vaiho qiata. Nkyi nramwunaahuara nkyi mwutukya qutaaqama kye vahirata variata. Nkye uaqia hi kyaiqara mwoqa mwita kyuqe kyaiqa tuqara kye tutataa.

¹⁰ Nkye Karaisira nraaqiaraqama vita nkye qata vakyaa variqata nanrianra nanrianra mwutukya vahirata variata. Nkyeta sata sakyaa nyunra nyakyaa nyutu tuaaheraqita quata.

¹¹ Hia qoririhiro pupohairata kepukyaqama kye kyaiqa varaata. Nkye Kotira kyaiqa vareqata tiri mwi kyaiqara qutaaqama kye varaataa iho timwa kyeta mwi kyaiqara varaata.

¹² Nkye Karaisira vekya varivaro nkyi mwutukyaqitai kyuqe hi varirata variata. Uaqia hiani entarave, muaanra vahiani entarave, nkye kepukyaqama kye varivaro nkyi mwutukya qihakyama hirata qihakyama kyeqata nrohita variata. Nkye ekyaa enta Kotirara aakyara nteqata variata. ¹³ Nkyi henahua hia mpo inraikya vataivata nkyeta vatera ntainra kye mwihuavata nyiata. Mponanyaahua nrivata kyuqema kye mwihuajaa ntaqikyiata.

¹⁴ Mpohua nkyi uaqiamma nyataivata hia Kotirara aakyara nteqata nkyiarivata uaqiamma nyataante qiata. Nkye Kotirara aakyara nteqata mwihua kyuqema nyataante qiata.

¹⁵ Qamwateqo vari nraakye qorahua varivata nkye mwihua kyapata qamwateqata variata. Ntateqata vari nraakye qorahua varivata nkye mwihua kyapata ntateqata variata.

¹⁶ Hia mpo qua mpo qua antua qua tiraitita, kuaa qua nraahu tiqata nanrianra nanrianra qamwateqata variata. Hia nkye tiqata, Tire nronra vaisi variqata hia qumina vaisivata variananrave tira qaqira

kyeta, nkye qamwateqata qumina nraakye qora kyapata variqi quata. Nkye nkyeta nyutu tuaahereqata ekyaa kyaiqa taqaurahuave tivora.

¹⁷ Mpowanto nkyi uaqama nyatairata nkye hia nai uaqama mwataata. Nraakye qoravanto mpo kyaiqa mpo kyaiqa kyuqe hirave tira, mwi kyaiqara nraahu nkyi varataa hirata varaqi quata.

¹⁸ Hia ntaquata. Mwaateraqama vari aanrava vahirera, nkye mwi aanranraqaa nraahu nrohiqata variata.

¹⁹ Ni nramwunaa tuaavo. Nkyi uaqama nyataivata hia nkyiari uaqama nyataata. Nkye qaqlira kyaivaro Kotira raraqa taariva mwihuaqi kyaiqa utuari. Kotira mpukuqi mwitaama tiro:

Ntenavanto uaqia hi kyaiqara utihua hiniqa hianinrave.

Ntenavanto mwihua nkyiari kyoqaa nyianinrave,

tura.

(Lo 32:35)

²⁰ Nkye mwi quara rieqatama taqaivaro nkyi nramwutaavanto kyara nraataa hiraro varirata nkye mwia kyara mwiata. Mwia nramanri nraataa hirata mwia nramanri mwivaro nraanri.

Quttaaqama kye nkye mwitaa hivaro mwiva nai uaqia hi

kyaiqarara rieqaroma nkyi suqaa kyauruananro. (Sindaun 25:21-22)

²¹ Uaqia hi kyaiqava nkyi nraatara kyaankyora. Nkye kyuqe kyaiqa varaqi viqatama uaqia hi kyaiqara nraatara kyaata.

13

Tire kamaninra qua riemwaqi quananranra tura

¹ Nkye ekyaa mwihua kamaninra qua riemwaqi viqata nrohiata. Kotiva hia qiove tiraro hiama qio kamaniva variananro. Kotiva qiove timwa kyero Kotiva kamaninra vataiharoma kamaniva variro.

² Mpowanto kamaninra qua nteqa kyaariva, mwiva Kotiva nronraqama taira quama nteqa kyaananro. Mwi quara nteqa kyairaro Kotivavata mwi vaisiraqaa qua vataananro.

³ Kyuqema kyero nrohi variari vaisiva hiama kamaninra nraatu aatu hiananro. Uaqia hi kyaiqara utuani vaisivama kamaninra nraatu aatu hiananro. Nkye hia kamaninra nraatu aatu hiraita, aanra kyuqeraqaa nrohirerave tivaro kamaniva nkyi qamwata nyataari.

⁴ Kamaniva nkyi kyaahaqa hirata nkye kyuqema variate tiro, Kotiva mwia nronraqama kyaiharoma variro. Nkye uaqia hi kyaiqara utiqata mwia kyaarama nkye kamaninra nraatu aatu hivara. Mwiva kepukyavanto variqaro nkyita uaqia hi kyaiqara kyaara qiomia nkyita ntutuananro. Uaqia hi kyaiqara uti vaisihua ntutuarive tiro, Kotiva kamaninra nronraqama kyaira.

⁵ Mwianra rieqatama kamaninra qua riemwaqi viqatama nrohiata. Hia nkye kamaniva tiri ntutuankyo titi mwianra rieqata mwia qua riemwaqita quata. Nkye tiqata, Tire Kotira qua rieqata mwia aanraqaa nrohirerave, timwa kyeta kamaninra quavata riemwaqita quata.

⁶ Mwi quara rieqatama nkye ntapihi kyeta taakisiga hiata. Kotiva mwi kyaiqara varaante tiharo kamaniva taakisiga vare varira.

⁷ Kamaniva nkyiara vaisi taakisive, mwata taakisive, mpo taakisive, kyaate tirata mwi taakisira ntapihi kyeta kyaata. Kamaniva tiqaro, Nkye ni qua riemwaqita nrohiate, tirera, nkye mwi quara riemwaqita quata. Kamaninra kyaiqa vaisi mpovanto nronra vaisi varirera, nkye mwianra nronra vaisive qiatia.

Nkye mpo huara mwutukya vahirata variqi quate tura

⁸ Nkye mpo inraikya mpohuaqitai vareva qati nkyiqi vahiarivaarave. Nkyeta qata vakyaahuara mwutukya vateva, mwiva nraahu mpo inraikya mpohuaqitai varaavaro qati nkyiqi vahintema kyero vahiarive. Nai hena vaisiara mwutukya vataiva, mwiva Kotiva vato quara qio riemwaqiro vi varivama variro.

⁹ Kotiva timwa to quava vahirero hia mpore nraata vaati ntuge hiante, hia mpore ru kyaante, hia mpuara varaante, hia mpova hi inraikyarara i mwutukya ntuarive, ekyaa mwi quavavata mpo quavantovata mwaa quara utaqima vahiro: Inanra i mwutukya vahintema kyero i nramwunaanranravata i mwutukya vahiasi.

¹⁰ Nai nramwunaanranra mwutukya vahiasi vaisiva hiama mwia uaqiamma mwataananro. Nai nramwunaanranra mwutukya vahiasi vaisiva ntapihi kyeroma Kotiva timwa to quara ekyaa quama riemwaqiro vi variananro.

Tire ntapihi kyeqata nrohiara

¹¹ Nkye mwaa entarara rieqatama nanrianra nanrianra mwutukya vahirata nrohiata. Nkye vaiteraqitai sivi entavama nri ntero. Kotiva tiri huvantu kyero tivitaaninranra haaru tire qaraakyaqama kye Iesusirara quataave tiqata riemwaqi quavarava mwi entava mate mwaa qio mpoqiaavata vainima vahiro.

¹² Enta hiva taiqarerera iharo qio qaata virera utiho. Mwianra rieqatama tire entaqi variqata varaqi quana kyaiqara qaqira kyaara. Kyai tire ntuvahairaqanaanra huru kyaamwu voti hira vara kyeta tutaura.

¹³ Nrivaqe tire aanra kyugeraqaa nrohiqata ntuvahairaqaa nrohurantema kye kyuqema kye nrohiara.

Tire uera ntaare timwa kyeta ntuvantuama vita variqata uera nramanri nramwaqi quarora. Tire mpo nraakyeve mpo qoravata api nrohiqata mwi inraikyarara rieqata api uaqiamma kye nte tutiqe hiarora. Tire inronra hiqata ntaquarora. Tire mpova hiani inraikyarara vairiqa hita kyaruntuarora.

¹⁴ Nkye tiri vunyaa vaisi Iesusi Karaisirara nronraqama kye riemwaqi vivaro mwiva nkyi huru kaike votima kyero variari. Nkyi su nyaatovanto uaqia hi kyaiqara utuaninranra riaaninra qaqira kyeta hia mwianra riemwaqi nrohiata.

14

Hia ena qata vakya kyaiqa pupitaante

¹ Nkye taqaivarao nkyi sata sakyaa mpovanto hia kepukyaqama kyero Iesusira vataqiro vi varirera, nkye mwi vaisira hia qaqira kyaata. Nkye mwi vaisirara tirivata nrumu variante qia. Mwitaa timwa kyeta hia qumina mwiva vu nraato tutaani quara kyaara inronra hiata. ² Iesusira nraaqiara mpovanto tiqaro, Nte qiomaa ekyaa kyara nraaninrave, tiharo mpovanto Iesusirara hia kepukyaqa hiva tiqaro, Nte haquruaninra nraahu nrena kepukya kyara hia nranrenrave, tiro.

³ Ekyaa kyara nraanri vaisiva hiama mpova hia ekyaa kyara nraani vaisirara uaqia hi vaisivave qia. Qaiqaa hia ekyaa kyara nraani vaisiva ekyaa kyara nraani vaisira mwianra hia uaqia hi vaisivave

qiari. Kotiva mwitanahuaqama huvantu kyero sitairara tita, mwitanhua hia mwitaa qiata.

⁴ E ta vaisiva variqarave e mporda kyaiqa vaisiara e uaqama kyera kyaiqa varaaravave qiaro? Mwia hia i kyaiqave. Mwiaqaa ntaqikyi vaisira nai mwia kyaiqave. Mwivama tiqaro ni kyaiqa vaisivanto kepukyaqama kyero siviro variho hia kepukyaqama kyero siviro variho timwa kyero Jesusiva mwia kyaahaqa iharora tiro, mwiva quataa siviro variananro.

⁵ Jesusira nraaqiara mpovanto tiqaro, Mwi entara nronra enta mwaanra entave mwi entara qumina entave, timwaqiro viharo Jesusira nraaqiara mpovanto tiqaro, Qaqao, ekyaa enta mwiva kuua qarama vaiho, timwaqiro viro. Qio nkye ekyaa mwi quara rieqatama nkyeta su nyaato mwutukyaqitai tukyama kye nanra quave quataa qua vahianinra mwi quara riemwaqi quata.

⁶ Vaisi mpovanto mwi entarara nronra entave tiva, mwiva Jesusira nrutu tuaahereqaroma mwitaa tiro. Mpovanto mpo kyara nreqanro mwiva Jesusira nrutuma tuaaherero. Mwiva kyara mwianra Jesusirara kyuqeve timwa kyero nre varira. Mpovanto mwi kyarara nraanrinro Kotiva qiankyorave timwa kyero hia nraiva, mwivavata Jesusira nrutuma tuaaherero. Mwivavata Jesusirara kyuqeve nraahu tira.

⁷ Hia tiriqitairo mpovanto nai qati varianinranra nina kyaiqave tira. Mwiva hia nai qutuaninranra nina kyaiqave tira.

⁸ Tire qati variqi quarera, mwia Karaisira kyaiqama vahiro. Tire qutu quarera, mwiavata nai Karaisira kyaiqa nraahuma vahiro. Mwianra rieqata tire qati varitave, qutitave, mwia tire Karaisiranvanto nraahuma varita.

⁹ Karaisiva nte nronravanto qati varihuaqaavata, qutu vihuaqaavata, ntaqikyiqina quankye timwa kyero, mwianra rieqaro mwiva uro qutu viro mwiqitairo qati siviro varira.

¹⁰ Mwianra rieqarama e nanraqamave ena qata kyaiqa tukya hiaro? Nanraqamave e mwia uaqama mwataaro? Nraakiara Kotiva ko qiani entara tire ekyaa mwihua mwia vuqaa sivita variararo mwiva tiri tukya hiananrove.

¹¹ Kotira mpukuqi mwitaama tiro:

Nte qati variqi vuvara tina, nte mwaa quarama tuqo.

Nraakiara ekyaa nraakyne qora ni puqaa variqata tori kyaataa ntaqantaa qivarave.

Mwihua tori kyaata ntaqantaate varita tiqata,

Qutaama e Kotiva ekyaa enta variaravave tivarave, tura.

(Aisaiaa

45:23)

¹² Tire ekyaa mwihua kuaiqia kuaiqavanto Kotira vuqaa variqata ekyaa teta kyaiqa varaananranra timwa qovara hiananrave.

Hia mpo inraikya utu kyairaro i qatavanto qora kyaiqaqi tumu ntuari

¹³ Mwi quara rieqatama tire mpohua kyaiqa taqeta tukyama kye uaqia hi kyaiqarave qiarora. Mwi quara qaqa kye mwataama qiata. Ni katavanto nte utuaninra taqero mwivavata uaqia hi kyaiqara utuankyorave, kyai nte kyuqe kyaiqa nraahu varaankye, qiata.

¹⁴ Nte Jesusiravata variqana mwaa quara quataaqama kye riaura. Ekyaa kyara vaiharo hia mpo kyaravanto Kotira vuqaa uaqia hirave. (Tire ekyaa kyara nraanranro Kotiva hiama tiriara qiananro.) Mwi

quava vahiana nte mpo quavata tirera. Vaisi mpovanto nai riemwa kyero tiqaro, Mwi kyarara nrena Kotira qua nteqa kyaankyorave qiariva, mwi vaisiva mwitaama kyero riero mwi kyarara nrainrenra, mwiva mwi kyarara nreqaro Kotira qua nteqa kyaananrove.

¹⁵ Nkye mpo kyara nre varivaro nkyi sata mpovanto nkyiara tiqaro, Kotiva qao ti kyarara hia nraate, tirata nkye qati nraahu mwi kyarara nre varivaro mwiva nkyi sata mwia vara uaqiamma kyaaninra nkye hia kyugema kyeta varivaro nkyi mwutukyavanto hiama nkyi satara vahiananro. Karaisiva nkyi sata mwianravata rieqaro qutu vurara tita, nkye apiqama kye variqata nkyeta kyara mwiaqo mwia vara uaqiamma kyevoraa.

¹⁶ Mwianra rieqatama nkye ekyaa kyara nrehua variqatavata nkyeta qatara rieqata hia ekyaa kyara nraata. Nkye mwitaa hivaro mwiva nkyiara uaqia hi kyaiqara utuavo qiankyora.

¹⁷ Kotiva tiri ntaqikyi variva, mwiva tire nramanrive kyarave nraananra, mwianra mwiva hia nronraqama kyero riero. Tire avuqavuma kye nrohi varuraro Kotira mwanraquravanto tiri kyaahaqa ihata tiri mwutukya qihaaakyama vahata qamwateqa varunana, mwianrama Kotiva nronraqama kyero riero.

¹⁸ Vaisivanto mwitaama kyero nrohiqaro Karaisira kyaiqa varaqiro viraro Kotiva mwia qamwata mwatairata nraakye qoravantovata mwianra kyuqe vaisive tivara.

¹⁹ Mwinra rieqatama mpo inraikya mpo inraikyavanto tiri mwutukya qihaaakyaa hianinra timwianinra, mwi kyaiqara nraahu varaqi viqata nai kyaahaqa hi nai kyaahaqa hiqata variara.

²⁰ Tire kyara nraananranra nraahu riemwaqita quararo Kotira kyaiqvanto uaqiamma quankyyora. Tire ekyaa kyara qioma nraananra. Tire ekyaa kyara nreqatavata tire mwitaama nraanrava tiri qata vakyaa mpo uaqiamma mwataankyo tita, tire hia mpo kyara nraanra.

²¹ Nkyi sata mpovanto tumu ntuankyo tita nkye quarave, uainive, mpo kyarave, hia nraata. Nkye mwitaa hiqata kyuqe aanraqaama vivara.

²² Nkye mwi kyarara qioma nraanranro hiama tiriqaa qua vahiananrove tivera, mwia nkye hia mpohuavata timwa nyinraitita, qati kyaivaro mwi inraikyava Kotikya nkyitani vahiarri. Vaisivanto nte mwi kyaiqara varaariro hiama ni kyauruananrove timwa kyeqaro varaqiro quariva qamwateqaro variananrove.

²³ Vaisi mpovanto mpo kyara nranrenra hiro tiqaro, Nte mwaa kyarara nraanrinro Kotiva nianra qiananrove iho, hiave qiananrove? timwa kyero nraanriva, mwiva Kotira vuqaa uaqia hiraro mwiaqaa qua vahiananrove. Tire mpo kyaiqa vararerera hitave, mpo kyara nranrenra hitave tire tiqata, Tire mwaa kyaiqara vareta mwaa kyarara nreta hiararo Kotiva tiriqaa qua vataaananrove, hiave qua vataaananrove, timwa kyeta mwitaa hiqata Kotira qua nteqa kyaararo tiriqaa quama vahiananro.

15

¹ Tire Kotira aanraqaa kepukyaqama kye nrohi variarahu mpolhua Kotira aanraqaa hia kyuqema kye nrohi varihua kyaahaqa hiara. Tire teta kyuqema kye variqi quananranra nraahu riemwaqi quarora.

² Tire kuaiqia kuaiqavanto teta qata vakyaara rieqata mwihua kyuqemaqita quarata mwihua kepukyaqama vita Kotira aanraqaa kyuqema kye nrohiata.

³ Karaisivavata hia nai kyakya hi kyaiqara varora. Karaisiva Kotira kyakya hi kyaiqara nraahu varora. Kotira mpukuqi Karaisiva Kotirara mwitaama tiro:

Mwihua iara uaqia hi quara qiava niqaa tumu ntihana
ntema mwia varauquo, tura.

(*Ihi 69:9*)

⁴ Haaru Kotira mpukuqi qara ntumwa to quava ekyaa mwi quava tiri kyaahaqa hiarive tita, qara ntumwa tora. Tire mwi quara rieqatama hia tiri pupohairaqe kepukyaqama kye Kotira aanraqaa nrohiqatama nyaamwusairo tumu tiri tivitaaninra vekya variananra.

⁵ Nkye hia qoriri hiraitita kepukyaqama kye nrohiate tiro, Kotiva nkyi kyaahaqa hi variro. Qio nte mwia nraanraanrinro mwiva nkyi kyaahaqa hirata nkye Iesusi Karaisiva nrohintema kye nrohiqata nkyevata kuaa qua nraahu timwaqi quate.

⁶ Nkye kuaa qua tita kuaa vu nraato vateta Kotira nrutu tuaaheraqi quata. Nkye Iesusi Karaisira tiri vunyaa vaisi mwia qora Kotira nrutu tuaaheraqi quata.

Karaisira quavanto mpo mwatanaahuaravata vahirama

⁷ Karaisiva nkyiara qamwateqaro nkyi sitaintema kyeta nkyevata nkyeta henahua sita kye vateta qamwateqata kuaaqi varivaro Kotira nrutuvanto virito vahiasi.

⁸ Nte nkyi timwa nyinrenra. Kotiva kyauqu nriqiqaa vatero Iutaa haivaqahuara tu quava qutaa mwivau vahiarive tiro, Karaisiva Iutaa kyaahaqa hirero mwatani tuminro.

⁹ Mpo mwatanaa mpo mwatanaahuaavata Kotiva mwihuara po kye tira rieqata mwia nrutu tuaaheraate tiro, Iesusiva mwatani tumunra. Kotira mpukuqi mwitaama tiro:

Nte mpo mwatanaa mpo mwatanaahua utaqaa variqana
i nrutu tuaaherarerave.

Nte ihi tiqana i nrutu tuaaherarerave, tura.

(*2 Samueri 22:50*)

¹⁰ Kotira mpukuqi qaiqaavata tiqaro,

Nkye mpo mwatanaa mpo mwatanaahua Kotiva
Iutaa nraakyae qorara nainive tihua, mwihua kyapata
kuaaqi varita qamwateqata variate, tura.

(*Lo 32:43*)

¹¹ Kotira mpukuqi qaiqaa mpoqiyavata tiqaro:

Nkye ekyaa mpo mwatanaa mpo mwatanaahua
nkyeta nronra vaisi mwia nrutu tuaaheraate.

Mwata maata vahintema varihua

mwia nrutu nraahu tuaaheraate, tura.

(*Ihi 117:1*)

¹² Aisaiaava qaiqaa mpoqiyavata nraahu tiqaro,

Ntevitira qora Iesira okyaraqitairo

vaisi mpo qovara hiananrove.

Mwi vaisiva nronraqama viro ekyaa mpo mwatanaa

mpo mwatanaahuaqaa ntaqikyi varirata

mwihua mwiaqaa vuntuvi varita tiqata,

Mwiva tiri kyaahaqa hiraqe mwivavata uro variaravama

variho, tiqatama mwia vekya varivarave, tura. (Aisaiaa 11:10)

¹³ Qio Kotiva Karaisira nronraqama kyairara tita, nkye mwi vaisirara tiqata, Karaisiva tiri kyaahaqa hiraqe mwiavata uro variaravama variho, ti variara. Nkye Karaisirara riemwaqi vivaro Kotiva nkyi kyaahaqa hi variraro nkyi mwutukya qihakya hi varirata kyugema kye variqata nrohiata. Kotira mwanraquravanto nkyi kepukya nyinrata nkye Karaisiravata kuaaqi vari entara vekya variata.

Poruva mpo mwatanaahuaqi kyaiqa varorara tura

¹⁴ Ni kata pakyaa tuaavo, nte nkye variara mwianra ntena riemwa kyena nte nkyiara kyuqe hiahuavema tuqo. Nkye aanra kyuqe hiraqa nrohia okyarara mwia ntapihima kyaavo. Nkye qioma nai kyaahaqa hi nai kyaahaqa hivarave tuqo.

¹⁵ Nte mwaa qara ntumwa tauraqi kepuqyama kyenama nkyiara tuqo. Hia nte aatu hiqana mwi quara qara ntumwa tauqo. Kotiva ni kyuqema mateqaro ¹⁶ nianra e Iesusi Karaisira kyaiqa vaisi variqara mpo mwatanaahua kyaahaqa hiante tihanana tina, nte hia aatu hiraitina mwitaa tina. Kotiva qamwateqaro variarive tiro, Kotira nraamwuqi kyaiqa varai vaisiva quara ru kyero mwintema kye ntevata Kotiva nkyiara qamwateqaro variarive tina, nte nkyi Kotira qua kyuqe mwakyaakya timwa nyi varura. Nte mwi quara nkyi timwa nyuqanro Kotira mwanraquravanto nkyi kyuqema kyaiharo Kotiva nkyiara qamwateqaro variro.

¹⁷ Nte Karaisiravata taaqauvi variqana nte Kotirani vara mwatau kyaiqarara rieqanama nte ntena mwahuta tuqo. ¹⁸ Hia mwi kyaiqara ntenanraa varaurara rieqana ntena mwahuta tuqo. Karaisiva ni kyaahaqa ihana varaurara rieqanama ntena mwahuta ti varuqo. Karaisiva ni kyaahaqa hi varihana nte Karaisira qua timwaqi viqana Karaisira kyaiqavata varaqi vuqata mwiaqatai mpo mwatanaa mpo mwatanaa Kotira qua vataqi vi variara.

¹⁹ Kotira mwanraquravanto ni kepuqyama kyaihana nte nronra kyaiqa, hia taqaa kyaiqara varaqi viqanama mwi quara timwa nyiqi vi varura. Nte Ierusaremisaina toharama kye mpo mwatukya mpo mwatukya ekyaa Karaisira qua nraakye qora timwa nyiqina vuva mwatukya mpo Iririkaamini nri ntaurave.

²⁰ Nte tiqana kyai nte Karaisira qua hia rie mwatanaahua vari mwatukyaraqi nrohiqana timwa nyiankye turave. Vaisi mpovanto nraante Karaisira qua timwa nyiani mwatukyaraqi nte qumina qaiqaa timwa nyiankyorave timwa kyena, qaraakya nraakye qora hia Karaisira qua riaahua uro timwa nyinrenra uti varurave. ²¹ Nte Kotira mpukuqi tintema kye tirera.

Kotira mpukuqi mwitaama tiro:

Hia timwa nyihua, mwihua qioma

Kotira kyaiqa taqevavarave.

Kotira qua hia riehua, mwihua mwi quara
ntapihi kye rievarave, tura. (Aisaiaa 52:15)

Poruva Romini quaninranra vu nraato tu kye vatora

²² Nte qaraakya mwatanaahua mwi quara timwa nyiqana mpo enta mpo enta nkyi uro taqaankye tuqaro mwi kyaiqava ni ntavaaqavu taihana nte hia nkyi uro taqena. ²³ Airi ihiara nte nkyi taqarerera uti

varura. Mate ekyaa mwi mwatukyaraqi kyaiqa taiqa kyenanra tina, nte qioma uro nkyi taqaaninra.

²⁴ Nte mwata mpo Sipeninianra viqanama uro nkyivata vari kye-nama quaninra. Nte nkyi kyapata uro variariro ni mutukyavanto kyuqe hiraqe variarita nkye ni kyaahaqa hiqata ni pitaqita Sipeninianra qua aanranra ni naamutaivage nte quaninra.

²⁵ Mate nte hiama nkyi taqarera quaninra. Mate nte Ierusaremini Kotira nraakyе qora mwini variahua kyaahaqa hirera virera.

²⁶ Iesusira nraaqiara Masentoniaani variahuavata Akaiaani vari-ahuavata munima ntuvantuama kye tiqata kyai tire Iesusira nraakyе qora vehiqa hiahua Ierusaremini variahua kyaahaqa hiare timwa kye mwihua ntuvantuama taa munimanra nte varaqina uro mwihua nyinrenrave.

²⁷ Mwihua qamwateqata mwi munimanra ntuvantua hiataa ihata ntuvantuama taarave. Iutaavanto mpo mwatanaahua nyitorara rieqata mwihua nkyiari nyita. Haaru Iutaavanto Ierusaremi-saita Iesusira qua mwanraqura kyaahaqa hianinra nyunranra tita, mate qioma mpo mwatanaa mwihua mwianra rieqata nkyiariavata mwamwanta kyaahaqa hiani inraikyara nyivara.

²⁸ Qio nte mwihua ntuvantuama taa munimanra varaqina uro nyina ekyaa mwi kyaiqara taiqa kyena nte mwiaqatai Sipenini virera. Mwinianra viqana uro nkyivata vari kyena virera.

²⁹ Nte ntapihi kyauqo. Nte uro nkyi kyapata variariro Karaisiva mpoqiaavata nkyi kyuqema nyatairata nkye kyuqema varivarave.

³⁰ Ni kata pakya tuaavo, nte tiri vunyaa vaisi Iesusi Karaisira nrutuara rieqanama, nte Kotira mwanraquravanto tiriara mwutukya vatairara rieqanama, nte nkyiara kepukyaqama kyena mwitaama tina, Nte Kotirara aakyara nte variarita nkyevata nianra rieqatama Kotirara aakyara nteqata variate, tuquo.

³¹ Nkye Kotirara aakyara nte varivaqe nte Ierusaremini quarita Iutaavanto Iesusira qua hia riaahua, mwihua hia ni uaqlama mataivaqe nte Iesusira nraaqiara mwini variahua qio kyaahaqa hiarita mwihua ni kyaiqara qamwataata.

³² Nte mwitaa hiariro Kotiva nkye hinani qio quante tirera, ni mutukyaqitairo kyuqe hiraqe nte nkyi kyapata uro varianinra.

³³ Kotiva mwutukya qihakya hi varira mwia okyaravanto varivara tiro, mwiva nkyivata variqiro viraro nkyi mwutukyavanto qihakya hi varirata variata. Quataave.

16

Poruva Romini varuhua qua mwantora

¹ Nte nraakyе mpo Pipira titaariro mwiva nkye hinani uro vari-ari. Mwi nraakyeva tiri tinrakyaavama variro. Mwiva mwatukya mpo Senkiriqaq variqaro Iesusira nraaqiaranramwu kyaahaqa hi vari nraakyevama variro.

² Mwi nraakyeva nkye varinani uro ntairata nkye Iesusira nraaqiara variahua tita, kyuqema kyema mwi nraakyera qamwata mwateta kyuqema kye vita vataata. Mwi nraakyeva airi nraakyе qoravata nivata kyaahaqa hi varirara tita, nkye mwia kyaahaqa hivarо mwiva qio variari.

³ Nte Pirisiraaravata, mwia vaati Akuiraaravata, qua mwantauquo. Nte mwitanahuavata Iesusi Karaisira kyaiqa kuaa mwia varaqita vunanrama. ⁴ Haaru mwitanahua ni kyaahaqa hiqata mwitanahua hia nkyiari mwamwantara nronraqama kyeta riora. Hia nte nraahuavata mwihuara qamwaterna. Ekyaa mpo mwatanaahua Iesusira nraaqiara mpo mwatani mpo mwatani variahua, mwihuavata mwitanahuara qamwate variara.

⁵ Iesusira nraaqiara mponramwuvanto mwitanahua nraamwuqi ntuaavanta hiahua, mwihuavatama nte qua nyantauquo.

Nkye ni toti kyuqera Epinitasira qua mwantaura timwa mwiata. Esiaaqitairo mwi vaisiva nraante vuniqama kyero Iesusira nraaqiaraqama vura.

⁶ Mariaara qua mwantauravata timwa mwiata. Mwi nraakyeva nkyiarave tiro, toqaamwu tu kyero kyaiqa varaira.

⁷ Nte Antaronaikaasikya Iuniaasikya qua nyantaura timwa nyiate. Mwitanahua ni votima kye Iutaatana variara. Mwitanahua karavuqi nivatama kye variqi vurama. Iesusiva nronraqama kyai vaisihua mwitananra vaisi kyuqe hiatanahuave ti variara. Mwitanahua nraante Iesusira nraaqiaraqama quavana nte mwihua nyaakiara Iesusira nraaqiaraqama vura.

⁸ Nkye Ampirietaasira qua mwantaura timwa mwiata. Mwi vaisiva Karaisikyantiri varirara tiro, ni mutukyavanto mwianra vahana varura.

⁹ Nkye Epaaninra qua mwantaura timwa mwiata. Mwiva tiri nraantantamwa kyero Karaisira kyaiqa vare varira. Sitekisiravata qua mwantaura timwa mwiata. Mwiva ni toti kyuqevama variro.

¹⁰ Nkye Aperisira qua mwantaura timwa mwiata. Tire taqauraro mwiva Karaisirara riemwaqiro viharo hia pupohai vaisivama variro. Nkye Arisitopiuraasira nraamwuqi variahuvata qua nyantaura timwa nyiata.

¹¹ Nkye Herotioninra qua mwantaura timwa mwiata. Mwivavata ni mwatanaama variro.

Nasisaasira nraamwuqi Iesusira nraaqiara variahuvata qua nyantaura timwa nyiata.

¹² Nraakye Taraipinaanravata Taraiposaaravata qua mwantaura timwa nyiata. Mwitanahua Karaisira kyaiqa kyuqema kye vare variara. Pesisiravata qua mwantaura timwa mwiata. Mwi nraakyevavata kyuqema kyero Karaisira kyaiqa vare varira.

¹³ Rupaasiravata qua mwantaura timwa mwiata. Mwiva kyuqema kyero Karaisira vataqiro vi varira. Mwia nronravata qua mwantaura timwa mwiata. Mwiva ni ntova votima kyero niqaa ntaqikyiqiro vira.

¹⁴ Nkye Asinkiritasirave, Pirikoninrave, Hemaasirave, Pataropaasirave, Hemisirave, mwihua qua nyantaura timwa nyiata. Mwinramwuhua kyapata variahuvata qua nyantaura timwa nyiata.

¹⁵ Nkye Pirorokaasiravata, Iuriaaravata, Neriasiravata mwia nruravata, Orimpaasiravata, ekyaa mwihua kyapata variqata Kotira qua rie variahuvata, nte qua mwantaura timwa nyiata.

¹⁶ Nkye qua mwanteqata kyuqema kye kyauquvata nyiqi quata. Mwaisaita ekyaa Iesusira nraaqiaravanto nkyiara rieqata nkyi qua mwantaavo.

Poruva ekyara qua tura

17 Ni kata pakyaa tuaavo, nte nkyiara rauriqata variate qiani quara ntapihi kye riaate. Vaisi mponramwuvanto api qua tivata nkye ntainra vita mpo qua mpo qua rieta mpo aanraqaa quarorave tita, mwihua rauriqata variata. Mwi vaisihua tire nkyi timwa nyuna quara qaqira kyeta mpo qua nkyi timwa nyi variarave. Nkye mwihua nyaatu nyianrato variata.

18 Mwitaama kye qua ti varia vaisihua hia tiri vunyaa vaisi Iesusira kyaiqa vare variara. Mwihua nkyiari kyakya hi kyaiqara vare variara. Mwihua vaisiara qamwata kye vateta qiakyaa hi quara kyuqema kye ti variavata qumina vaisivanto mwihua unra quara qutaa quave ti variara.

19 Ekyahua riavata nkye kepukyaqama kye Iesusira qua riemwaqita vi variara nte mwianra rieqana nte nkyiara qamwate varura. Nkye mpo kyaiqa mpo kyaiqa kyuqe hianinranra nraahu riemwaqi viqata hia uaqia hi kyaiqarara riaivaqe nte nkyiara kyuqema hita hiavo qianinra.

20 Kotiva mwutukya qihakya hi varira mwia okyaravanto varirara tiro, tiri mwutukyavanto qihakya hi varihata varita. Pataqia vari kyero Kotiva nkyi kyaahaqa hirata nkye qiomma Saataaninra nraatara kyeta varivara. Tiri vunyaa vaisi Iesusiva nkyi kyuqemaqiro virata nkye qio variata.

21 Timotiva nivatama kyero variqaro kyaiqa varaqiro vi variva, mwiva nkyi qua mwantero. Ni mwatanaa Iutaa vaisinramwu Rusiaasivavata, Iesonivavata, Sosipataavavata, nkyi qua nyanteta.

22 Nte Tetiaasiva Porurani mwaa quara qara ntumwa mwataura. Nte Iesusira qua riauvama, ntevata nkyi qua mwantena.

23 Kaiasivavata nkyi qua mwantero. Nte Poruva mwia nraamwuqi varuvama. Mwia nraamwuqi Iesusira nraaqiaranramwu ntuvantua hiara. Erasitasivavata nkyi qua mwantero. Mwiva mwatukya nronra mwaaqi variqaro mwaaqinaa munimaqaa ntaqikyi vari vaisivama variro. Tiri qatavanto Kuotasivavata nkyi qua mwantero.

24 Tiri vunyaa vaisi Iesusiva nkyi ekyaa mwihua kyuqema nyataari. Qutaave.

Poruva Kotira nrutu tuaahereqaro tura

25 Nrivaqe Kotira nrutu tuaaheraara. Nte Iesusira Karaisira qua nkyi timwa nyuqata nkye mwianra kepukyaqama kye riemwaqi vi variara qiomma Kotiva nkyi kepukyaqama nyataananro. Mwi quava haaru mpuahaama kyero uqeta viro vahurama. ²⁶ Mwaa entara mwi quava qoqaa qovarama viro vahiro. Poropeti vaisinramwuvanto mwi quara qovarama kyaavarao Kotiva ekyaa enta variqiro vi variva tiqaro, Mwi quara ekyaa mpo mwatanaa mpo mwatanaa timwa nyivata mwihua mwi quarara qutaave timwa kye riemwaqita quate, tira.

27 Iesusi Karaisiva tiri vunyaa vaisivanto varihata tire mwia nraaqiara varurahuara tita, nrivaqe Kotira nrutu tuaaheraara. Kotiva kuaikuvanto ekyaa okyara ntapihivama variro. Qutaaqama kyenama tuquo.

1 KORINTI

Poruva Korintiqinaahuani hoqarenaa qara vara kyora

Iesusira vara sivuma kyovaro nyaamwuni uro varuvaro 25 ihive 30 ihive nritarovaro Poruva mwaa quara qara ntumwa tora. Mwi entara Korinti mwatukya nronra vahuvaro Poruva nraante mwi mwatukyaraqinaahua Karaisira qua timwa nyuvata mwihuaqitai mponramwuvanto Iesusira nraaqiaraqama vita varura. Mwihua Iesusira nraaqiaraqama vita variqi viqa inronra hita nkyiariara nkyiariara ntainra vita variqata hia kyuqema kyeta Karaisira qua riemwaqi vi varuvarorora tiro, Poruva mwaa quara qara ntumwa tora.

¹⁻² Nte Poruva, Kotiva nai kyakya hiraqa ni naanrama kyero ni nronraqama kyaihana nte Iesusi Karaisira qua nraakye qora timwa nyi varuvama varina. Nkye Kotira nraakye qora Korintiqinaahua variavata tiretana tiri tiqata vakyaa Sositenisikyantirima mwaa quara qara ntumwa teta.

Nkye hia uaquia hi kyaiqara utiraitita Kotira nraakye qora kyuqehua variate tiro, Kotiva nkyi nyaanrama taiharo Iesusi Karaisiva nkyi kyuqema nyataihata nkye Kotiranivanto variara. Ekyaa Kotira nraakye qora Iesusi Karaisira nrutu nte variahua mpoqi mpoqi variavaro Iesusi Karaisiva mwihuaqaaavata nkyiqaavata ntaqikyiqiro vi varira.

³ Tiri tiqova Kotivavata, tiri vunyaa vaisi Iesusi Karaisivavata, nkyi kyuqema nyatairaro nkyi mwutukyaqitairo qihaakya hirata variata.

Poruva Kotirara kyuqeve tu quara

⁴ Kotiva Iesusi Karaisira kyaiqara rieqaro nkyiara po tiro nkyi kyuqema nyataira mwianra rieqanama nte Kotirara kyuqeve tina.

⁵⁻⁶ Tire Karaisira qua nkyi timwa nyunrata nkye kepuqyaqama kyeqata mwi quara riemwaqi viqata Karaisiravata variarara tiro, Kotiva nkyi kyaahaqa ihata nkye kyuqe qua, mpo qua mpo qua okyara qio ntapihita nkye Karaisira qua vutukye timwa nyihua variara. ⁷ Nkye mwitaa hia nraakye qorahua varihuara tita, nkye tiri vunyaa vaisi Iesusi Karaisira veckya variqata nkye qamwateqa mwiva qovara hianinranra taqeqlata variara. Nkye mwia veckya variavaro Kotiva nkyiara kyuqe kyaiqa nraahu varaae tiro, Kotiva nai kepuqya mpo kepuqya mpo kepuqya hia mpoqia eqaraitiro, ekyaa kepuqya nkyi nyinra.

⁸ Tiri vunyaa vaisivanto Iesusi Karaisiva qovara hiani entaraqaa hia nkyiqa qua vahirata nkye mwi entaraqaa kyuqema kye variate tiro, Karaisiva nkyi kyaahaqa hi varirata nkyi hia pupohairata aanra kyuqeraqaa variqi vita uro taiqa kyevara.

⁹ Tiriara mwihua Kotira mwaauq Iesusi Karaisira tiri vunyaa vaisivata kuaaqi taaqauvi variate tiro, Kotiva tiri tinraanrainrama. Kotiva tiri tinraanrama taihata tire qiomaa Kotirara mwutukya qihaakya hiraqe variqi quananra.

Nkye ntainra vita variqata mpo qua mpo qua tivorave tura

¹⁰ Ni kata pakyaa tuaavo, tiri vunyaa vaisi Iesusi Karaisiva ni nronraqama kyaivara tina, nte nkyiara poma tuqo. Nkye ntainra vivorave

nkye kuaa qua nraahu timwaqti viqata kuaa qua mwianra nraahu eo qiata. Nkye kuaaqi variqata kuaa qua riemwaqti viqata Kotira kyaiqa kuaana variqata varaqi quata.

¹¹ Ni kata pakyaa tuaavo, nraakye mpovanto mwia nrutu Koroiva varihata mwia nraamwuqi variahua ni timwa mpiqata nkyiara inronra hiqata variavo qiavana riaura.

¹² Mwihua nkyiara mwitaama tita. Nkye mpo hiahua tiqata, Tire Porura vataqita vurahuave, qiavata mpo hiahua tiqata, Tire Aporosira vataqi vurahuave, qiavata mpo hiahua, Pitaara vataqi vurahuave, qiavata mpo hiahua, Karaisira vataqita vurahuave, ti variavo qiavana riaurave.

¹³ Qikye, nkye mwitaa tiqata qiove Karaisira utaqaa tukyama kye hini hini varevara? Qaqao, nkye hiama qio mwitaa hivara. Nkyiara rieqata ni Porura kyatariqaa ru kye hiritorave iho? Nkye nramanri vareqata ni Porura nrutuara rieqata nramanri varaarave iho? Qaqao, hia nkye mwitaa hiarave.

¹⁴ Nte nkyiqitaina vaisi taaratana nraahu nramanri nyunrave. Nte Kirisipaasiravata Kaiasiravata nraahu nramanri nyunrave. Nte hia airi vaisi nramanri nyinraitina, vaisi taaratana nraahu nramanri nyunranra rieqana Kotirara kyuqeve tuqo.

¹⁵ Nte vaisi taaratana nraahu nramanri nyunranra tita, nkye hiama qio tiqata, Tire Porura nraaqiara nraahuma varuro, tivara.

¹⁶ Nte mpoqiaqata nramanri mwunranra taunru kyuauqo. Mwia Sitepanaasiravata, mwia nraamwuqi variahuvata, nramanri nyunrave. Nkyi utaqitaina mpoqianivata nramanri nyianinra mwia hia ni pu naatoqi ntaho.

¹⁷ Karaisiva hia nraakye qora nramanri nyianrive tiro ni titairave. Karaisiva nai mwakyaakya kyuqera nraakye qora timwa nyianrive tiro ni titaira. Mwataqaanaa qua okyaravanto vaihata qumina nraakye qoravanto mwi quarara kyuqe quave ti variavana qio nte hia mwi quara nkyi timwa nyinraitina, nte Karaisira qua nkyi timwa nyi varura. Nte mwataqaanaa qua okyara nkyi timwa nyianrita nkye Karaisira kyatariqaa hirito quarara qumina quave tivara. Mwianra rieqanama nte Karaisira qua ntapihi kyena nkyi timwa nyunra.

Karaisiva Kotira kepukyavantove tura

¹⁸ Mpo hia nraakye qorahua vita ekyara raupiri ihua variqatarata tita, mwihua Karaisira kyatariqaa rutowaro qutu vu quarara qumina qua hia quaqa hirave ti variara. Tire hia mwitaa tiraitita, tiri Kotiva huvantu kyero tivitaarihua variqatarata tita, tire Karaisira kyatariqaa rutovaro qutu vu quarara Kotira kepukya qua vailho tunanra.

¹⁹ Kotira mpukuqi haaru Kotiva mwitaama tiro:

Nraakiara mpo okyara mpo okyara rie taqe ihua
varivaqe nte mwihua qua nraatara kyaariro
mwihua quavanto qumina qua nraahu vahiananrove.
Airi inraikya okyara mpoqiaqata ntapihi paahi hiahua
su nyaatoqi vahiani quara vara raupirima kyaaninrave,
tura.

(Aisaiaa 29:14)

²⁰ Airi okyara rie varia vaisihuave, mpo sikuru mpo sikuruqi vita mpo kyaiqa mpo kyaiqa taqaa vaisihuave, mpohua qua nraatara kyeqa ti varia vaisihuave, mwihua mpo? Mwi vaisihua varivaqe nte mwihuara

nanra quave qianinra? Ekyaa mwihua variqata mwatanyaa okyara qua nraahu ti variarara tiro, Kotira quavanto mwihua qua nraatara kyaiharo mwihua quavanto qumina qua hia quaqa hiva nraahuma vahiro.

²¹ Kotiva ekyaa okyara ntapihi kyaiva, mwiva qua okyara mwaa qovarama kyaiharo mwi quava mwitaamama vahiro: Vaisivanto hia mwatanyaa okyara mpo okyara riairagaatairo Kotira okyara qio ntapihiananrove. Tire Karaisirara nkyi timwa nyunrata qumina quave qiara, mwi quarara nraakye qoravanto qutaave tivera, Kotiva mwihua sitairata mwihua hia ekyara qutu vivara.

²² Iutaavanto tiqata, Vaisivanto nronra kyaiqa varairaqe tire mwia kyaiqa taqe mwi vaisirara Kotiva titai vaisirave tiqata mwia vataqi quare, ti variavata, Kirikivanto tiqata, Vaisivanto mpo kyaiqa mpo kyaiqa okyara tinraamwutairaque mwia taqeta mwiaqatai mwi vaisira vataqi quare, ti variara.

²³ Tire mpo? Tire variqata Karaisira kyatariqaa rukye hiritaa quara, mwi quara nraahu timwaqi virera. Tire mwi quara Iutaave timwa nyinrenra hurata mwihua mwi quarara tiqata, Uaqia hia vaisihua nraahu kyatariqaa ruarave. Nkyi qua mwia uaqia hi quarave, ti variara. Mwihua mwitaa qavata tire mwi quara Kiriki timwa nyinrenra hurata mwihua mwi quarara, Qumina qua hia quaqa hirave, ti variara. ²⁴ Mwitaa qavatavata tiri mpo hurahua Iutaave, Kirikive, mpo mwatanaave, Kotiva nraanrama taihata tire variqata ntapihi kyauraro Karaisiva Kotira kepukyavanto tiri kyaahaqa hiarivama variro. Karaisiva ekyaa Kotira okyara qua, kepukyia qua tiri timwa timwianrivama variro.

²⁵ Nraakye qora mpo hiahua Karaisira quara qumina quave ti variavaro mwi quava Kotira quavanto vahiqaro ekyaa mwatanyaa okyara vaisivanto ti varia quara nraatara kyaira. Kotira quara uqenrai quarave qia, mwi quava vaisi kepukyia qua nraatara kyaira.

²⁶ Eo, ni kata pakyaa tuaavo, nkye haaru nataa nataa hu nraakye qorahua varuvaro Kotiva nkyi nyaanronra mwianra nraato tuate. Mwi entara nkyi utaqi hia mpo okyara mpo okyara ntapihi riohua varurave. Mwi entara hia nkyi utaqi nrutu nronra vataahua airivanto varurave. (Mwi entara Kotiva hia nkyi nyutu nronraqama vahura mwianra rieqaro nkyi nyaanronra.)

²⁷ Mwatanyaa qua okyarara ti varia vaisihua kyaurira inraikya varaate tiro, Kotiva qumina quave ti varia quara, Karaisira rukyaa quara vara kyero qumina nraakye qoravanto mwi quara riaate tiro. Kepukya nraakye qoravanto kyauruate tiro, Kotiva qumina nraakye qora nyaanrama kyero mwihuara ni nraakye qorama varivarave tiro.

²⁸ Mwatani variahua mpo hia nraakye qorahua, mwihuara hia tiri mwutukya vaiho qiahuave, hia kyuqe nraakye qora qumina nraakye qorave ti variahua, Kotiva mwi nraakye qorahua vara kyero mwi-huaqotairo tire nronravantove ti varia nraakye qorahua vara qumina inraikyaqama kyairave. ²⁹ Kotiva nai mwitaa hirara tiro, hiama qio mpovanto nai mwahuta qiananro.

³⁰ Nkye Karaisiravata variate tiro, Kotiva naivanto nkyi sitaqiro uro kyaihata nkye Karaisiravata variara. Kotiva Karaisira titovaro Karaisiva Kotiva tiri kyaahaqa hiani okyarara qovarama kyero. Karaisiva tiri kyaahaqa iharora tiro, Kotiva tiri uaqia hi quara nruka

kyero tiri vara avuqavuma kyero. Karaisiva tiri kyaahaqa hirara tita, tire qioma Kotira kyaiqa vareqata aanra kyuqeraqaa quananra. Karaisiva tiri kyaahaqa ihata tire huvantu vita qatinani varunana.

³¹ Teta kyaahaqa hiarava hia vahuvaro Karaisiva mwitaama kyero tiri kyaahaqa hurara tita, tire Kotira mpukuqi qara ntumwa to quara ntapihunanra. Mwi quava mwitaama tiro:

Vaisivanto nai kyaiqara rieqaro hia nai mwahuta qiarive.

Tiri vunyaa vaisivanto tiri kyaahaqa hirara rieqaro

mwi vaisiva mwia mwahuta qiarive, tura.

(Aisaiaa 40:13)

2

Karaisira kyatariqaa ruto quara

¹ Haaru nte nkye hunani nrintena nte Kotiva ugeta tai quara nkyi qoqaa timwa nyinrenrana nte hia qiakya hu quara nkyi timwa nyiavarave. Hia nte mwatanyaqua okyara rieqana nkyi timwa nyiavarave.

² Mwi entara nte nkyi utaqaa variqana kuaa qua nraahu timwaqi virerave timwa kyena hia mpo qua mpo qua nkyi timwa nyiavarama. Nte Iesusi Karaisira qua nraahu nkyi timwa nyiavarama. Nte mwi entara Iesusi Karaisira kyatariqaa ruto quara nraahu nkyi timwa nyiavarama.

³ Haaru nte nkyi utaqaa nrumu variavaro ni kepuuya hia vahuvaro ni kyuqu kyauqu ntuvana nte aatu hiqana variavara. ⁴ Nte mwakyaakya nkyi timwa nyiqana hia qiakya hi quara nkyi timwa nyinraitina, nte qua nkyi timwa nyiavata nkye taqovaro Kotira mwanraquravanto ni kyaahaqa huvana nte kepuuyaqama kyena qiavara.

⁵ Nkye hia mwatanyaqua okyara riemwaqi viraitita, Kotiva kepuuya kyaiqa varaira mwia okyarara riemwaqi viqata Karaisirara qutaa mwivave qiate tina, nte Karaisira kyatariqaa ruto quara nraahu nkyi timwa nyiavara.

Qua nronra kyuqeva Kotiraqaatairo qovara hi varirara tura

⁶ Kotira aanraqaa kepuuyaqama vari nraakye qorhua varivaqe tire qioma mwihua nronraqama vahiani quara timwa nyiananra. Tire nronraqama vahi quara tiqata hia qumina mwatanyaqua okyara tunanrave. Mwaa mwataraqaa ntaqikyi varia vaisihua mwatanyaqua okyara ti variahua, mwihua variqi vita taiqa vivaro mwihua quavata taiqa quananrove.

⁷ Hia tire mwihua qia quara tiraitita, tire nronra qua Kotiva ugeta tai quara kyuqe qua, mwi quara nkyi timwa nyunana. Haaru hia mwaa mwataraqaa ntaqikyi varia vaisihuaqitairo hia mpoqivavantavata mwi quara okyara ntapihi kyero. Mwihua Kotira qua nronraqama vahi quara riaatirio, mwihua hiama Kotiva kyuqe inraikya vatairaqaa ntaqikyi vaisira kyatariqaa ru kyaatiri.

⁸ Mwaa mwataraqaa ntaqikyi varia vaisihuaqitairo hia mpoqivavantavata mwi quara okyara ntapihi kyero. Mwihua Kotira qua nronraqama vahi quara riaatirio, mwihua hiama Kotiva kyuqe inraikya vatairaqaa ntaqikyi vaisira kyatariqaa ru kyaatiri.

⁹ Kotira mpukuqi mwitaama tiro:

Hia vaisivanto vuqotairo taqai inraikyara,

hia vaisivanto nraatoqitairo riai inraikyara,

hia vaisivanto nai nraatoqitairo riemwa kyero tiqaro,
 Mwi inraikyava qio vahiananrove, ti inraikyara
 vara kyero Kotiva mwianra mwutukya vataa nraakye
 qorahuani terama kyero vatairave, tura. (Aisaiaa 64:4)

¹⁰ Kotiva nai mwanraqura titaiharo mwia mwanraquravanto Kotiva nai uqeta tai quara hia mwaa mwataraqaa ntaqikyi variahua timwa nyinraitiro, mwiva tiri nraahu timwa timwi varira. Kotira mwanraquravanto ekyaa inraikya ntapihi kyero ekyaa okyara inraikya Kotiva uqeta tai okyararavata taqaivama variro.

¹¹ Ta vaisivave mpore vu nraatoqi vahiani inraikyara ntapihi kyaananro? Hiama vaisi mpovanto mpore vu nraatoqi vahianinra ntapihiananro. Nai mwia mwanraquravanto mwia utaqi vahiva mwivama mwia vu nraato ntapihiro. Mwia votima kyero Kotira mwanraquravanto nraahu Kotira okyara ntapihi kyero riaira.

¹² Tire hia mwata mwaqaatai qovara hi mwanraqurara mwia varau-nanrave. Kotiva tiriara mwihua nte kyuqema nyatau okyarara ntapihi kyeta riaate tiro, mwiva nai mwanraqura timwhata varau-nanra.

¹³ Tire Kotira mwanraqura varaurahuara tita, tire hia vaisivanto mwatanyaa okyara timwa timwianravauma nkyi timwa nyi varita. Tire Kotira mwanraquravanto timwa timwi vari quarama nkye Kotira mwanraqura varau-hua nkyi timwa nyi varita.

¹⁴ Vaisi mpoqi hia Kotira mwanraqura variariva hiama qio Kotira mwanraquravanto qiani quara ntapihiananro. Mwiva mwi quarara qumina qua hia quaqa hiravema qiananro. Kotira mwanraqura mwiaqi variari vaisiva, mwiva nraahuma Kotira mwanraquravanto qiani quara qio ntapihi kyero riaananro.

¹⁵ Kotira mwanraquravanto mwiaqi variari vaisiva variqaro mwiva ekyaa okyara taqero tukyama kyero kyuqe okyarave, uaqia hi okyarar-ave, qiananro. Mwiva qio mwitaa tiraro qumina vaisi mpovanto hiama qio nai mwi vaisira okyara tukyama kyero taqaananro.

¹⁶ Kuua qarama kyero Kotira mpukuqi mwitaama tiro:
 Vaisivanto Kotira vu nraatoqi vahi inraikyara
 hia ntapihirara tiro,
 mwiva hiama qio Kotirara e mwitaa mwitaa hiante
 qiananrove, tura. (Aisaiaa 40:13)

Mwitaa iharovata Kotira mwanraquravanto tiriqi variharora tiro, Karaisira vu nraatovantovata tiriqi vahira.

3

Korintivanto ntainra vita varura kyaara Poruva mwihua inronra hura

¹ Ni kata pakyaa tuaavo, nte Kotira mwanraqura vataa vaisivata qua tuntema kye nkyivata qua qiankye qiavata nkye hia qioqa hura. Nte mwatanyaa inraikyara nraahu riaa vaisihua qihakya hi quara timwa nyuntema kyena nkyivata qihakya hi quara nraahu timwa nyiqana taqaavata nkye mwi entara Iesusirara quitaave turaqi nraaqiara votima kyeta varurave.

²⁻³ Nronra tuai vaisira kepukya kyara mwintema kye nte nronra qua nkyi timwa nyiankye tina, taqaavata nkye nraaqiara votima kyeta varu-vanana tina, nte nkyi nraamwa nraahu nyiavara. Qumina nraakye qora mwata mwaqa varau-hua hia kyuqema kye nrohi variantema kye

nkyevata nrohi variarara tita, mate mwaa entaravata nkye nraamwa nraahuma nrevara. Nkye qumina nraakyte qora votima kyeta variqata nkye mpohuara ua qua tiqata inronra hi variara. Nkye mwitaamaqi viqata nkye qumina nraakyte qoravanto mwatanyaa okyarara nraahu riaahua votima kye nrohi variara.

⁴ Qikye, nkye inronra higata ntainra quavarao nkyiqitairo mpovanto tiqaro, Nte Porura vataqina vuvave, tiharo mpovanto tiqaro, Nte Aporosira vataqi vi varuvave, ti variro. Nkye mwitaamaqi viqata nkye mwatanyaa okyara riaahua votima kyeta uaqama kyetama nrohi variavo.

⁵ Aporosiva mwiva tavave variho? Nte Poruva mwiva nte tavave varuqo? Tiretana Kotira kyaiqa vare varuratanahua nraahuma varita. Nkye tiritanaqaataita Iesusirara quataave qiara. Aporosivavata ntevata Kotiva tiri timwi kyaiqarama vareta.

⁶ Nte Poruva kyara humwu vara tutauqaro Aporosiva nramanri mwihanro Kotiva mwi kyarara qupiqaante tiharoma qupiqero.

⁷ Kyara humwu vara tivavata, nramanri nyivavata, qumina vaisitanama varita. Kotiva tiharo kyara mwiva qupiqairara tiro, Kotivama nronravanto variro.

⁸ Kyara humwu vara tivavata, nramanri nyivavata, kuaa kyaiqa mwianra rieqatama vareta. Nraakiara Kotiva mwihua nkyiari kyaiqa varerara rieqaro kyoqaa nyiananroma. ⁹ Tiretana kuaana variqata Kotira kyaiqa vare varurata nkye aakyo votima kyeta variqata, Kotira nraamwu votima kyetavatama varita.

¹⁰ Kotiva ni kyuqema mataihana nte nraamwu hoqaahua qiata vaisi votima kyena variqana nte nraante nraamwu tura ratauntema kye nte nraante Karaisirara nkyi timwa nyi varura. Nkye Kotira nraakyte qora kyuqehua Kotira nraamwu kyuqera votima kyeta variate tina, nte nraante puha ratauqata mwiaqaatai mpohua mpohua mwi nraamwunra hoqe varita. Mwi nraamwunra hoqehua taqeqata hoqataa.

¹¹ Nte puha rataura mpovanto ntaku kyero mpo kyatari rataankkyora. Nte puha rataurara tura mwia Iesusi Karaisivama.

¹² Nte puha rataura mwiaqaa vaisi mpovanto Kotira nraamwu hoqarerera hiro kyuqe inraikyaqo mwi nraamwunra hoqaananro. Mwiva kori orive, munima orive, mpo ori kyuquerave, vara kyero kyuqema kyero mwi nraamwunra hoqa taananrove. Mwiva mwitaama kyero hoqairaro mpovanto kyatarive, nramwuhive, taquve, mwi inraikyara vara kyero hoqaananrove.

¹³ Vaisi mpohua mpohua mwitaamaqi vivaro nraakiara ekyara entaqaa Kotiva mwihua hoqa tera qovarama kyairaro qoqama vahiananro. Mwi entara qiyanto itaintema kyero Kotiva mpohua mpohua kyaiqa varatera qovarama kyero mwataara hiqaro taqaananrove.

¹⁴ Qiavanto vaisi mwiva nraamwu hoqa taaninra mwataara hiqaro taqairaro hia itamwa kyairera, mwi vaisiva nai kyoqaa qiomavaaraanro.

¹⁵ Qiavanto vaisi mwiva nraamwu hoqa taaninra mwataara hiraro itamwa kyairera, mwi vaisira nraamwu ekyaa itamwa kyaananro. Mwiva nraamwu hoqa taaninra ekyaa itamwa kyairaro vaisi mwiva nraahu qati variraro mwiva qiaqitairo qatinani nritarero varintema kyero variqaro hia kyoqaa varaanro.

¹⁶ Nkye hiave ntapihiavo? Nkye Kotira nraakye qora variqata Kotira nraamwu kyotata nraamwu votima kyeta variavaro Kotira mwanaraquravanto nkyi utaqi varihata variara.

¹⁷ Nkye Kotira nraamwu kyuqebehua variarara tiro, mpovanto nkyiqitairo mwi nraamwunra vara uaqiamama kyairera, Kotiva nai mwi vaisiravata vara uaqiamama mwataananro. Nkye Kotira nraamwu mwihua variqatara tita, nkye ntainra vita varivorave.

¹⁸ Nkye nkyeta riemwa kyeta api qua riemwaqita vivora. Nkyiqitairo vaisi mpovanto nanrianra tiqaro, Nte mwatanyaa okyara mpo okyara mpo okyara ntapihi kyauvave, tirera, nte mwi vaisirara tiqana, E mwi quara qaqlira kyera Kotira qua nraahu riemwaqira quante. E mwitaa hirata qumina nraakye qoravanto iara hia vu nraato vataavave tivarot Kotiva iara qua okyara ntapihiva vu nraato vataavave qiarive, qianinra. ¹⁹ Mwi quara okyara mwataamama vahiro. Mwatanyaa okyarara Kotiva tiqaro, Mwi okyarava qumina qua hia quaqa hirave, tiro. Kotira mpukuqi mwianra mwataama tiro:

Mwatanyaa okyara ntapihiahua
ntaqaaverura kyaiqa vare variavaro
Kotiva nkyiari utua kyaiqara mwiaqotairo
tuqasaa kyeqaro nkyiari tu vare varira.

(Iopu 5:13)

²⁰ Mwi quava vaiharo mpo quavata vahiva mwitaama tiro:

Nronravanto Kotiva mwatanyaa okyara ntapihiahua
su nyaatoqi vahi quara taqaiharo ekyaa mwi quava
qumina vehi quama vahirove, tura.

(Ihi 94:11)

²¹ Nkye mwi quara rieqatama hia vaisivanto varaani kyaiqarara nronraqama kye rieqata vaisi nrutu tuaaheraata. Hiavata mwitaa hiata. (Hia mwatanyaa inraikyavanto nkyiqa ntaqikyi varirave. Nkye mwiaqaa ntaqikyi variarave.) Ekyaa mwi inraikyava nkye hia inraikyava nraahuma vahiro. ²² Nte Poruvave, Aporosivave, Pitaavave, mwaa mwatavave, qati variqi vi okyaravave, qutuvi okyaravave, mate vahi inraikyavave, nraakiara vahiani inraikyavave, ekyaa mwi inraikyava nkyi kyaahaqa hiari inraikyava nraahu vahirara tiro, ekyaa mwi inraikyava nkye hia inraikyava nraahuma vahiro. ²³ Mwitaa ihata nkyeta mwihua Karaisiranivanto variavaro Karaisiva mwiva Kotiranivantoma variro.

4

Poruva nte Karaisira kyaiqa vaisi varuvave tura

¹ Nkye tiri kyaiqara rieqata mwataama qiata. Tiriara nkyenramwu Karaisira kyaiqa vaisinramwu Kotiva ugeta tai quara timwa qovara hi varia vaisihua variavo qiata. Kotiva mwi kyaiqaraqaa ntaqikyiate tiro, tiri nronraqama kyaira.

² Mpore kyaiqaqaa ntaqikyiaro vaisiva nataama kyero vahiva kyaiqa varaanano? Mwi vaisiva hia qoriri hiraitiro, ntapihi kyero nai nronra vaisi kyaiqaqaa ntaqikyiqiro quananro. Mwi quara rieqanama nte ntapihi kyena Karaisira kyaiqa vareqana nkyiqa ntaqikyi varura.

³ Nte Kotira kyaiqa vaisi variqana nkyi Kotira nraakye qoraqaa ntaqikyi variarita nkyeve, vaisi mpovantove, ni tukya hiqata ni kyaiqara uaqia hi kyaiqarave, kyuqe kyaiqave, tivaqe nte hia mwianra nronraqama kyena riaaninra. Ntevata hia ntene kyaiqara rieqana

tukyama kye mwi kyaiqara kyuquerave, mwi kyaiqara uaqia hirave, qianinra.

⁴ Nte ntena kyaiqara rieqana ni kyaiqvanto qio vahoma tina. Nte mwitaa qiariro quataave ni kyaiqvanto qio vahiananro? Niqaa ntaqikyi variva, mwiva nraahuma ni kyaiqa tukyama kye taqero kyuqe hirave hia kyuqe hirave qiananro.

⁵ Mwianra rieqatama haunri nkye paparuqa hiqata mpore kyaiqara kyuqe kyaiqave, uaqia hi kyaiqarave, tivora. Nkye qaqlira kyeta tiri vunyaa vaisivanto qaiqaa tumuani entara vekya variata. Mwiva mwi entaraqaa vaisivanto entaqi variqaro ugeta taani kyaiqara qovarama kyaananro. Mwiva vaisivanto nai vu nraatoqi riemwa taani inraikyara qovarama kyaananro. Mwiva mwitaamaqiro viraro mwiaqaatairo Kotiva nraakye qoravanto kyaiqa varera taqebaro kyuqe kyaiqave, uaqia hi kyaiqarave, qiananro.

Korintivanto nkyiari nyutu tuaaherora kyaara Poruva mwihuara tura

⁶ Ni kata pakyaas tuaavo, nte nkyiara rieqana nte tetu Aporosikyaqaa ntumwa kye turave. Nkye mwi quara rieqatama Kotira mpukuqi qara ntumwa to quara mwia hia nraatara kyeta ntainra vita variqata hia vaisi mpo nrutu tuaahereta mpo nrutu vara mwataniqa hiata.

⁷ Ni kata, Tavave iara e vaisi nronravanto variaro tiho? Hia mpovanto iara mwitaa tiho. Qio quataave ekyaa e vataana inraikyara Kotiva i mwihi? Nanraqamave ekyaa e vataana inraikyara Kotiva i mwihihara e ntene kyauquqo vara taurave timwa kyera e ena mwahuta tira hiaro?

⁸ Qikye, nkye Korintiqinaahua mwamwaahuave, quataave nkye Kotiva hi inraikyara ekyaa vataahua variavo? Quataave nkye airi inraikya vataahua variavo? Tire hia nkyi kyaahaqa hurata nkye nkyetaraa variqata quataave nkye nritare vunyaa nraakye qora variavo? Nkye quataaqama kye nronraqama vivage nte nkyiara qamwateqana tire nkyi kyapata nronraqama vita ntaqikyiqata variataarave.

⁹ Nte ntene riemwa kye mwitaama tina, Tire Karaisira qua nkyi timwa nyunrahua varuraro Kotiva tiri vara ekyaa tokyaqama vatero. Nramwutaa sitaqi ru kyareru utuavata ekyahua mwihua nraahu taqaantema kyetama mwata mwaaqaanaa nraakye qoravantovata nyaamwunyaahuavata tiri taqeta.

¹⁰ Tire Karaisirara rieqata Karaisira qua nkyi timwa nyi varurata qumina nraakye qoravanto tiriara nkye hia vu nraato vahua variavo ti variara. Mwihua tiriara mwitaa ti variavata nkye ekyaa qua riaahua votima kyeta Karaisira qua rie variara. Tire Karaisirara rieqata tire uqenraunra vaisihua varurata nkye kepukya vaisi votima kyeta variara. Tire Karaisirara rieqata tire varuraro tiri nrutuvanto mpiato vahata nkyi nyutuvanto virito vahintema kyeta nkye variara.

¹¹ Tire Karaisirara rieqata haaruvata, mate mwaa entaravata, hia kyara vaharo tiri mpoqama kye nraataa ihata varunanra. Tiri tuavaaqa nrahitiro uaqia aaqia ihata varunanra. Tiri ntuqutu kyeqa vataavata varunanra. Tire hia kyuqema kye mwatukya kuaaqi variraitita, tire mpoqi mpoqi nrohi varunanra.

¹² Tire munima kyeqa kyara varaare tita, tetu kyauquqo toqaamwu tukyeqa kyaiqa vare varunanra. Mpovanto tiriara mwaaquqa hi quara tihata tire hia nanrianra mwaaquqa hi quara tiraitita, tire Kotirara mwi

vaisira kyuqema mwataante tunanra. Tiri uaqama timwa taavata tire hia Kotira kyaiqa qaqla kyaraitita, tire kepuqyama kye mwia kyaiqa varaqita vunana.

¹³ Mpowanto tiri nrutu vara mwataniqa hiqaro unra tihata tire hia nanrianra mwitaa tiraitita, tire mwianra kyuqe qua nraahu tunanra. Tire mwitaamaqi viqata Karaisirara rieqata varurata kyara viti qaqla kyaantema kye qumina nraakye qoravanto tiri qaqla kyaarave. Mwaa entaravata mwihua tiriara vehi vaisi qumina inraikyavantove ti variara.

¹⁴ Hia nte nkyi kyauruariveravauma mwaa quara qara ntina. Nkye ni nraaqiara kyuqehua votima kye varivaro nkyi su nyaatovanto ntapihirata variate tinama, mwaa quara qara ntina.

¹⁵ Vaisi 10,000 vanto nkyiara tiqata, Tire nkyiqa ntaqikyi varuhauave. Nkye mwitaama kye Karaisira qua riemwaqita quate, tivera, nkye mwaa quara riaata. Mwihua mwitaama varivaqevata nte nkyi sova kuaikuvanto nraahuma varianinra. Nte nraante Karaisira qua kyuqe mwakyaakya nkyi timwa nyiavata nkye Karaisira aanraqaa vurara tina, nte nkyi sovaqama vurama.

¹⁶ Nte nkyi sova varuvvara tina, nte nkyi su nyaato nyianrita nkye nte nrohuntema kye nrohiata.

¹⁷ Nkye mwitaama kye nrohiate tina, nte Timotira titaariro nkye hinani quananro. Nte Timotirara ni maaque tuqaro ni mutukyavanto mwianra mpoqiyavata vahira. Mwiva tiri vunyaa vaisi mwianra nraahu rieqaro mwia kyaiqa vare vari vaisivama variro. Nte Timotira titaariro mwiva uro nte mpoqi mpoqi nrohiqana Karaisirara nraakye qora timwa nyuntema kyena ntenavata mwi quara riemwaqi viqana Karaisira aanraqaa nrohurara ntapihi kyero nkyi timwa nyianri.

¹⁸ Nkye mpo hiahua tiqata, Nianra mwiva hiama qio mwaini tiri taqarerero nriananrove, timwa kye qamwateqata nkyeta nrutu tuaahere variara.

¹⁹ Tiri vunyaa vaisivanto qiove tiraqe nte qiomma nkyi taqarerera qamwanrama uro ntaaninra. Nte quariva uro variqana nkyiari nyutu tuaahere variahua taqarerera. Hia nte mwihua qua nraahu riarera. Nte mwihua kepuqyavata taqarerera. ²⁰ Kotiva ntaqikyi vaisiva, mwiva hia qua nraahu timwaqiro quananro. Mwiva Kotira kepuqyara variqaro Kotira aanraqaa quananro.

²¹ Nkye hia ntapihi kye nrohi varira kyaara nte kyapipivata vare quaninranrave nkyi mwutukya vahiro? Nkye ntapihi kye nrohiarara rieqana nte uro nkyiara po tina nkyi kyuqema nyataaninranrave nkyi mutukya vahiro? Nkyetavanto tivaqe riaari.

5

Quara vairiqa hirikye nkyiqitairo vaisi mpovanto api nrohi variho tura

¹ Quavanto viro nrinro ihana nte riauqaro nkyi utaqitairo quara vairivanto nrohia okyarava qovarama viho. Qikye, Kotira qua hia riaa nraakye qorahua mwitaa hiarara uaqla hi kyaiqarave timwa kye hia mwitaa hiarave. Mpowanto qua ni timwa mpihana nte riauqaro vaisi mpovanto nai qora nraata varatero nrohi variho, qara.

² Mwiva nkyi utaqi variqaro mwitaamaqiro nrohi varihata nkye nanra inraikyara rieqatave nkyeta mwahuta ti variavo? Nkye hia

nkyeta mwahuta tiraitita, nkye ntataataarave. Nkye ntateqata mwi vaisira titaivaro nkyiqitairo quataarave.

³ Mate nte nyianrani variqana hiama qio mwi quara nkyi kyapata variqana avuqavu hiarava aanra vahiro. Nte nyianrani varura, mwianra nte hiama nronraqama kye riena. Tiri vunyaa vaisivanto ni nronraqama kyaihananra tina, nte qioma nyianrani variqanavata mwi quara avuqavu hianinra. Nte nkyi kyapata variqana mwi quara avuqavu huntema kyena vaakyama mwi vaisira ko timwa kyena mwiaqaa qua vataquo.

⁴ Mwianra rieqanama nte nkyiara mwitaama tina. Nianra mwiva tirivata variho timwa kyetama nkye mwi vaisira qua riarerata ntuaantua hiata. Nkye ntuaantuama vita varivaro tiri vunyaa vaisivanto nkyi nronraqama kyairata nkye ntuaantuama vita variqatama ⁵ mwi vaisira nkyetaqitai titaivaro mwiva nanrinraa variqaroma Saataaninra kyaiqa varaqiro quananro. Nkye mwitaa hivaro mwi vaisiva nai mwamwantaoqo Saataaninra kyaiqa varaqiro viraro vu nraato ntapihi viraro uaqia hi kyaiqara qaqlira kyairaro ekyara entaqaa mwia mwanraquravanto qio variraro Kotiva mwia nyaamwuni vitaari.

⁶ Nkye qumina nkyeta mwahuta tivora. Nkye mwaa quara ti variara riaarave. Qamaa pataqia taupa tairaro ntenraanriva ekyaa hini qamaa mwiaavata ntenra kyaananrove.

⁷ Vaisi mwiva taupataira votima kyero varira nkye qamwanrama kye mwia titaivaro mwiva uaqia hi kyaiqara varaiva hia nkyi utaqi varirata nkye qio variqi quata. Nkye qio varivaro mwia uaqia hi kyaiqava nkyivata uaqama nyataankyora. Vekyahu nyato kyarara omwata nraani entaraqaa sipisipi nraati ru kyaintema kyero tiriara rieqaro Karaisira ru kyora.

⁸ Karaisira tiriara ru kyorara tita, nrivaqe vekyahu nyato kyarara votima kye nreqata taupataira vatama kye mpereti uta taira qaqlira kye, mpo mpereti hia taupataira vata uta taira nramwaqi quara. (Mwi quara okyara tirera nrivaqe Kotira aanraqaa nrohiqatama uaqia hi kyaiqara qaqlira kye kyuge kyaiqa quataa kyaiqa nraahu varaqi quara.)

⁹ Tauraa nte nkyini qara mpo vara kye nkyi timwa nyiavaraqi mwitaama tina, Nraakye qora api qaraqita nrohihuavata hia kuaaqi variate, qiavarave.

¹⁰ Nte mwi quara tiqana hia nte quminahua hia Jesusira nraaqiaraqa hiahuara turave. Hia nte qumina nraakye qora airi inraikyara mwutukya ntihata variahuarave, mpuara vare variahuarave, unra mwanriqa nrutu tuaahere variahuave, hia nte mwihuara turave. Nkye mwi nraakye qorahua qaqlira kye nkyetaraa varirera hivera, mwia nkye mwaa mwatara qaqlira kyetama nkyetaraa varivarave.

¹¹ Nte tohare hia nte qumina nraakye qora mwihuara turave. Nte vaisi mpovanto tiqaro nte Jesusira nraaqiarama varuquo timwa kyero uaqia hi kyaiqara varaaninra mwianrama tuquo. Ni qua okyaravanto mwitaamama vahiro. Vaisi mpovanto tiqaro, Nte Jesusira nraaqiara nkyi sata sakyama varuquo, timwa kyero mwiaqatairo mwiva mpo nraakyevata nrohiarivave, airi inraikyara mwutukya vahiarivave, airi inraikya vare variarivave, unra mwanriqa nrutu tuaahere variarivave, mwiva mpora nrutu vara mwataniqa hiqaro unra qua qiarivave, mwiva uera nramanri nreqaro uera ntaarivave, mwiva mpuara uti

variari vave, mwiva mwitaa hi variari viva nkyi sata sakya ave tirata nkye mwia qaqira kye mwia nraatu aatu hita hia mwia vata variqata kyara nraatema tuqo. Ni qua okyara vaakyva tuva mwitaa mama vahiro.

¹²⁻¹³ Hia Kotira nraakye qora qumina nraakye qora mwaqaani vari ahua hia nte mwihua qua avuqavu hirerave. Mwihua kyaiqa tukya hianinra mwia hia ni kyaiqavauma, mwia nai Kotivama mwia avuqavu hiananro. Qio nkye hia qumina nraakye qora variavo. Nkye Iesusira nraakye qoravantoma varita. Haunri nkyiqitairo mpovanto uaquia hi kyaiqara utu kyairata nkye tiqata, Kyai qaqira kye hia avuqavu hiare, tivora. Nkye qamwanrama kye mwi quara avuqavu hiata. Kotira mpukuqi qara ntumwa to quara rieqanama nte nkyi sata mwitaama tina. Mwi quava mwataama tiro:

Vaisi mpovanto nkyi utaqi variqaro uaquia hi kyaiqara
varaaninra nkye titivararo quarive, tuqo.

(Lo 13:5)

6

Qua vahirera, nkyetavanto mwi quara avuqavu hiate tura

¹ Nkyiqitairo mpovanto nai qata vakya aqa qua vatarera hiqaro haunri mwiva uro hia Kotira qua riehua mwi quara avuqavu hiate qiankyora. Mwiva nkye Kotira qua riehuara ni qua avuqavu hiate qari.

² Nkye hia ntapihiarave? Nraakiara Kotira nraakye qoravanto variqata mwihua mwaa mwataraqaa varihua qua avuqavuma hivara. Nkye nraakiara mwaa mwataraqaa varihua qua avuqavu ihua vari ahua rita, nkye nanraqamave mate mwaa entara pata qua mwiqian inra hia avuqavu hita? ³ Nkye hia ntapihiarave? Nraakiara tire nyaamwunyaahua mwihua quavatama avuqavu hiananra. Tire nyaamwunyaahua quavata avuqavu hiarahuara rita, tire qiomma mwata mwaqaanaa quavata avuqavu hiananra.

⁴ Nkyiqitairo ko ti quava qovara hirata nkye mwi quara avuqavu hirerata nkye qumina mwaqaanyaaisi, hia Iesusira nrutu tuaahere huara mwi quara avuqavu hiate tivora.

⁵ Nkye mwitaa hiqata kyauruataarave. Nkyi sata sakya taaratana vanto inronra hivera, hiave nkyi utaqi vaisi mpo kyuqe vu nraato vahiva, mwi quara avuqavu hiariva variro? ⁶ Nkyiqitairo kyuqe vu nraato vahiva mpovanto mwi quara avuqavu hiataara hia mwitaa hiavatama nkyi qata vakya mwihua mwi quara vareqata qumina vaisi hia Kotira qua riaahua hianani vi varita.

⁷ Nkye nai ko ti nai ko ti hiqatama nte taqauqata nkye Kotira qua qaqira kyeta mwia aanraqaavata hia kyuqema kye nrohi variara. Nkyi qata vakya mpovanto nkyi uaqima nyatairata nkye qaqira kye qiove qiaataara. Nkyi qata vakya mpovanto nkyini mpo inraikya mpuara varairata nkye hia mwiaqaa qua vataraitita, qiove qiaataara.

⁸ Mwitaa hiataara nkye uro nai uaqima mwate nai uaqima mwate hiqata naini naini mpuara vare variavo. Qikye, mwihua nkyi sata sakya variavata nkye mwitaa hiqata mwihua uaqima nyate variavo.

⁹ Nkye hia mwaa quara riaarave iho? Qora kyaiqa vare varihua hia Kotiva ntaqikyi mwatuqyaraqi qio vivarave. Vaisi mpovanto nkyi sata mpo qua unra qua qiankyora. Api qaraqita nrohihuave, unra mwanriqa nrutu tuaaherehuave, nraata vaati ntugeqama kye

api nrohihuave, nkyiari hena vaisive nkyiari hena nraakyevata api nrohihuave,¹⁰ mpuara uti varihuave, airi inraikyara mwutukya ntirata vare varihuave, uera nramanri nreqata uera nte varihuave, mpura nrutu vara mwataniqa hiqata unra qua ti varihuave, mpova hi inraikyara unraqanraama kyeqa vare varihuave, ekyaa mwi kyaiqara mwi kyaiqara vare varihua hiama qio Kotiva ntaqikyi mwatukyaraqi vivara.

¹¹ Nkye hini uhua haaru mwi kyaiqara mwi kyaiqara vare varura. Nkye mwitaama varuvaro nkyiara Kotira kyaiqa nraahu varaqita quate tiro, Kotiva nkyi mwutukya vu nraato hiqama nyatero. Kotiva tiri vunyaa vaisi Iesusi Karaisira kyaiqara riero nai mwanraquraravata rieqaro Kotiva nkyi avuqavuma nyataira.

Karaisiva tiri huvantu kyairaqaatai tire uaquia hi kyaiqara varaqi quarorave tura

¹² Mpovanto tiqaro, Karaisiva ni huvantu kyaihana nte qati varuvarta, nte ekyaa mpo kyaiqa mpo kyaiqa qioma vare variariro Kotiva hiama nianra qao qiananrove, qianinra nte nai mwia mwataama kye timwa mwinrenra. E ekyaa kyaiqa qio varairarovata hia ekyaa mwi kyaiqava i qio kyaahaqa hiananrove, qianinra. Nte ekyaa kyaiqa qio varaariva variqanavata nte hia ekyaa kyaiqa varaqina virerave. Nte ekyaa kyaiqa vare variariro kyaiqa mpovanto niqaa ntavaaqavu kyero ni ntaqikyiqiro quankyorave.

¹³ Mpovanto tiqaro, Kyaravanto vaisi vikyokyqaqi quariva vaiharo vikyokyavanto kyara nraanriva vahirave qiananro. Qio mwi inraikyava quaahaqa vahi inraikyarara tiro, nraakiara Kotiva kyaravata vikyokya mwiavata taiqama kyaananro. Mwi inraikyava quaahaqa vaiharo vaisivanto quaahaqa variara. Mwitaa hirara tiro, vaisivanto api mpo nraakyre mpo vaisivata nrohiqaro nai mwamwanta Kotira vuqaa vara uaqama kyaananro. Vaisivanto nai mwamwantaqa Karaisira kyaiqa varaqiro viraro Karaivisa mwia mwamwantaqa ntaqikyiananro.

¹⁴ Kotiva tiri vunyaa vaisi qati vara sivuma kyovara tiro, mwiva nai kepukya mwiaqo tirivata qioma qati vara sivuma kyaananro.

¹⁵ Nkye hia ntapihiarave? Nkyi mwamwanta mpoqiani mpoqianivanto Karaisira mwamwantama vahiro. Qiove Karaisira mwamwantataqaatairo mpo mwamwanta vara kyero api qaraqiro nrohi vari-ani nraakyera mwamwantaqa taaqau tairaro vahiananro? Hia qio mwitaa hiananrove.

¹⁶ Nkye hia ntapihiarave? Vaisivanto api qaraqiro nrohiani nraakyeravata nrohi variraro mwitanahua nyamwantavanto kuaa mwamwanta vahiananrove. Kotira mpukuqi mwianra mwataama tiro:

Mwitanahua nyamwantavanto

kuaa mwamwanta vahiananrove, tura.

(Okyara 2:24)

¹⁷ Iesusira nraaqiaravanto hia mwitaama kyero variananro. Tiri vunyaa vaisivata taaqau viro variariya variraro mwitanahua mwanaqravavento kuaa mwanaqrurama vahiananro.

¹⁸ Api qaraqi nrohiragaatai nkye ntuvaihaaqita qatiraqaa variata. Mpovanto uaquia hi kyaiqara hini hira utiva hia mwia mwamwanta uaqama kyaira. Mwiva api qaraqiro nrohiqaroma nai mwamwantavata vara uaqama kyaira.

¹⁹ Nkye hia ntapihiarave? Nkyi mwamwanta mwiva Kotira mwanaquravanto variqiro vi vari nraamwuvama vahiro. Kotiva nai mwanaqura nkyi nyihanro mwia mwanraquravanto nkyi mwutukyaqi variqiro vira. Nkye hia nkyetavanto nkyetaqaa ntaqikyiahuauma. Nkye Kotiranivantoma varita.

²⁰ Kotiva nai mwaqaqu nkyi nyinro nkyi kyoqaa utu tairara tita, nkye Kotiranivanto variqata nkyeta mwamwantaqo Kotira nrutu tuaaherata.

7

Poruva nraata vaati vare okyarara tura

¹ Nkye ni kyapara hiqata qara ntumwa taa quara nte nkyita timwa nyinrenra. Qioma vaisivanto hia nraakye vararaitiro, qati variqiro quananro.

² Nte mwi quara tiqanama taqauqata vaisivanto nraakyevanto mpo nraakyevata mpo vaisivatama kye api nrohi variava tuqara vihana nkyevata mwi kyaiqara utivo tina, mpo qua mwitaama tina: Kyaivata ekyaa nraakye qoravanto nraata vaati vareta variate, tuqo.

³ Vaisivanto nai nraata kuaa mwamwantavanto variqaro mwiva nraakye kyakya hianinranra hia qao tiraitiro, mwia kyuqema mwataari. Nraatavantovata kuaa qara hiari. Mwitanhua mpovanto mpore kyuqema mwatairaro mpovanto mpore kyuqema mwateqatatana variata.

⁴ Nraakyevanto hia nai mwamwantaqaa ntaqikyi variharo mwia vaativanto mwia mwamwantaqaa ntaqikyi varira. Kuaa qarama kyero vaativanto hia nai mwamwantaqaa ntaqikyiharo mwia nraatavanto mwia mwamwantaqaa ntaqikyira.

⁵ Vaatiaravata nraataravata nte mwaa quara tirera. Nkyetana mwamwanta ntuvantua hi okyarara hia mpovanto qao qari. Nkyetana qua taaqaute tiqata, Nrijetana Kotiravata mwi iherara qua qiare ti, qioma nkyetana qati variqi vivara. Nkyetana mwitaamagi viqata Kotiravata qua tira taiqa kyeta mwiaqataita qaiqaa mwamwanta ntuvantua hiata. Haunri nkyetana nraahumwa nraahumwa varivaro Saataaniva nkyitana mwataara hirata nkye mpo nraakyeve mpo vaisivata nrohi kyevora.

⁶ Nkye mwi quara ni kyapara hiqata qara ntumwa taarara tinama, nte nkyita timwa nyina. Nte hia mwi quara kepukyaqama kye vateqana nkye mwi quara nraahu vataqita quatevauma tina. Nte qati mwi quava nkyita kyaahaqa hiarive tinama mwitaa tina.

⁷ Nte nkyiara mwataavatama tina, Ekyaa nraakye qora ni votima kye varivaqe nte mwianra qiove qianinra. Qio nte ntapihi kyauqaro Kotiva mpo vu nraato vaisi mpo mwihanro mwi vaisiva nraakye varatero variharo, Kotiva vaisi mpove nraakye mpove mpo vu nraato mwihanro mwiva ehaara variqi vi varira.

⁸ Mwanraataravata, qumwanraaanravata, saati qutu quavata, tetoga varia nraakyehuaravata, nte tirera. Nkye ni votima kye nkye qati varivaqe nte nkyiara qiove qianinra.

⁹ Vaisivantove nraakyevantove hia qio qati variaqara hirata qioma nraata vaati varevara. Haunri qati varivaro vaisiarave, nraakyerave, mpogama kyero mwutukyaqi ntirata mwia rirante qati variqi vivora.

¹⁰ Nraata vaati varaahua nte mwaa quara timwa nyinrenra. Mwaa mwi quara hia ntena riemwa kye tuqo. Tiri vunyaa vaisivanto timwa tairama. Mwiva nraakyera mwitaama tiro: Nraakyevanto hiama qio nai vaati ekyaara kyero quananrove. ¹¹ Mwiva nai vaati qaqlira kyairera, mwiva hiama uro mpo qoraisi vararaitiro, qatima variarive. Mwiva nai vaati qaqlira kyero uro nanrianraa vari taqero kyai nte ntena paativanto hinani nruru ntante quankye timwa kyero mwiva qioma nai vaatintiriro uro variananrove, tiro. Mwitaa timwa kyero tiri vunyaa vaisivanto mwia vaatiaravata mwitaama tiro:

Vaisivantovata hia nai nraata qaqlira kyaananrove, tiro.

¹² Nte hini mwihuara mwaa quara tirera. Mwaa mwi quara hia tiri vunyaa vaisivanto timwa tairavauma. Nte ntena mwi quara tirera. Iesusira nraaqiara mpovanto variraro mwia nraatavanto hia Iesusirara quataave qiaro nraakyeva variqaro nai vaatiara tiqaro, Hia i qaqlira kyaraiti, nte i vatama kye variqi virerave, tirera, hia mwia vaativanto mwia qaqlira kyaari.

¹³ Iesusira nraaqiaraqa hiariva nraakye mpovanto variraro mwia vaativanto hia Iesusirara quataave qiariva variqaro nai nraatara tiqaro, Hia i qaqlira kyaraiti, i vatama kye variqi virerave, tirera, hia mwia nraatavanto mwia qaqlira kyaari.

¹⁴ Vaativanto hia Iesusirara quataave qiariva nai nraatantiri variqi viraro Kotiva mwia nraatara rieqaroma mwi vaisirara quataama mwiva mwia vaativanto variho qiananro. Nraakye mpovanto hia Iesusirara quataave qiariva nai vaati Iesusirara quataave qiani vaisiravata variqi viraro Kotiva mwia vaatiara rieqaroma mwi nraakyerara quataama mwiva mwia nraatavanto variho qiananro. Kotiva hia mwitaa qian-inravauma mwitanahua nraaqiara mwata tehua qumina nraakye qoravanto apiqama kye mwata taa nraaqiaraqua votima kyeta varivara. Mwitana nraaqiaraquanta Iesusirara quataave qia nraakye qorahua nraaqiara votima kyetama varivara.

¹⁵ Hia Iesusirara quataave qiariva nai nraatave, nai vaative, qaqlira kyarera hirera, kyairaro mwitaa hiari. Mwiva qaqlira kyero virera hiraro qioma vaativantove, nraatavantove, Iesusirara quataave qiariva mwia tuta kyairaro quananro. (Mwia hia tuta kyairaro virera, mwitanahua inronra hiqatama varivara.) Mpore qihakayama mwatairaro mwiva ina qihakayama mwatero mwitaamaquata tiro, Kotiva tiri nraanrama taira.

¹⁶ Mwianra rieqanama nte mpo hiahua mwihuara nyaatavantove saativantove hia Iesusira qua riaahuara mwitaa tirera. Nkyi saativantove, nkyi nyaatavantove, nkyiara rieqata Iesusira nraaqiaraqama vivarave iho, hiave Iesusira nraaqiaraqama vivarave iho? Nkye mwihuara kyaahaqa hi okyarara hia ntapihiavo.

Iesusira nraaqiaraqama quavaro nkyi mpo kyaiqa mpo kyaiqa nyinra qaqlira kyevorave tura

¹⁷ Haaru nkye varuvaro Kotiva nkyi nyaanro entara mwi entaraqaa tiri vunyaa vaisivanto kyaiqa tukyama kyero nkyi kuaiqia kuaiqia nyunranra rieqanama nte nkyiara tiqana, Nkye variqata nkyeta nanra kyaiqave tutera mwianra nraahu riemwaqita quate, tuqo. Nte mpo mwatukya mpo mwatukya nrohiqana Iesusira nraaqiara variahua mwi quara nraahu timwa nyiqina nrohurave.

¹⁸ Iutaa vaisivanto Kotira qua riero Jesusira nraaqiaraqama viva, mwiva haaru nai mwamwanta toqakyaarara hia kyauruari. Mpo mwatanaa vaisivanto Kotira qua riero Jesusira nraaqiaraqama viva, mwiva hia nai mwamanta toqa kyaari.

¹⁹ Mwamwanta toqe okyaravave, hia toqe okyaravave, hiama mwi okyarava vaisi kyaahaqa hiananro. Nkye mwi okyarara hia nronraqama kye riaata. Kotira qua kyuqema kye riemwaqi vira, mwianra nronraqama kye riemwaqi quata.

²⁰ Nkye mpo kyaiqa vare variraro Kotiva nkyi nyaanraanrihua nkye mwi kyaiqara vareqata variata.

²¹ Mwi entara vaisi mpovanto nai kyaiqara rieqaro i rupa tovara e mwia kyaiqave vare varuraro Kotiva i nraanronra? Qio mate i rupa taira hia mwianra nronraqama kyera riaana. I huvantu kyaari aanrava qio vahirera, e qioma qati vinanra. ²² Tiri vunyaa vaisi Karaisiva vaisi mpo rupa taaninra nraanrainranro mwi vaisiva nai rupa taaninranra hiama nronraqama kyero riaananro.

Nte mwi vaisirara mwitaa qiantre tirera: E tiqara, Karaisiva Saataan-inraqaatairo ni huvantu kyaihana nte qatinani varuqo, tiqara variqira quana. Mwia votima kyero hia rupa taari vaisiva qumina vaisivanto variraro Karaisiva mwia nraanrainranro mwi vaisiva Karaisiva rupa tai vaisivama variananro.

²³ Kotiva nronra kyoqaa Karaisiraqo nkyi huvantu kyairara tita, nkye qumina vaisivanto nkyi rupa tairata mwia kyaiqa vareqata Kotira kyaiqa hia varevora.

²⁴ Ni kata pakyaa tuaavo, Kotiva nkyi nyaanro entara mwi entaraqaa nkye mpo kyaiqa vare varura, mwi kyaiqara nraahu matevata varaqi viqata Kotiravata variqata kyuqema kyeta nrohiate.

Poruva qaraahahua hia nraata vaati varaaahuaravata tetooqaravata tura

²⁵ Nte nkyi qaraakya nraakye qora hia nraata vaati varaaahuara tirerama. Nkyiara hia ni vunyaa vaisivanto qua mpo timwa mpihana riaura. Ni vunyaa vaisivanto nianra po timwa matero ni nronraqama kyaihana nte mwia kyaiqa vaisi varuvara tina, nte nkyiara ntenga riemwa kye qua timwa nyianinranra nkyi mwutukyavanto qihakya hirata quitaave qiata.

²⁶ Mwaa entara uaquia hi entara muaanra vahi entarara tina, nte mwianra rieqana nkyi vaisiara mwitaama tina, Nkye mate nataama kye varira qio mwivau variqita quate, tuqo.

²⁷ E nraakye vaakya varaterava hia mwia qaqlira kyenanranra riaante. E ehaara varirava hia uro nraakye varenanranra riaante.

²⁸ E uro nraakye varenanra mwia hiama e Kotira qua nteqa kyenanra. Qioma mwitaa hinanra. Mwanraatavantovata uro qoraisi varairera, mwiva mwitaa hiqaro hiama Kotira qua nteqa kyaananro. Qioma mwitaa hinanro. Mwaa entara nraata vaati varehua nronraqama kye muaanra ntaani inraikyara varaqi vivara. Nkyevata mwi muaanranra varevo tina, mwianra rieqanama nkye hia nraata vaati varate, tuqo.

²⁹ Ni kata pakyaa tuaavo, nte nkyiara qua tuva mwia okyara mwataamama vahiro. Tire mwata mwaaqaa variara entava pataqiamma vahiro. Mwianra rieqatama nkyiqitai nraakye varehua hia nraakye varehua

nraantantamwa kye variqi viqata Kotira kyaiqara nronraqama kye riemwaqi quata.

³⁰ Nkye hia mwatani airi enta qati variqi virara rieqatama nkyiqitai ntatehua mwihua hia ntatehuara nraantantamwa kye variqi viqata Kotirara nronraqama kye riemwaqita quata. Kuua qarama kye nkyiqitai raihi varihua, mwihua hia raihihuara nraantantamwa kye variqi viqatama Kotira kyaiqara nronraqama kye riemwaqi vivata nkyiqitai mpo inraikya mpo inraikya kyoqaa hi varihua hia mpo inraikya vatehua nraantantamwa kye varaqi quata.

³¹ Nkye munima kyaiqave, kyoqaa kyaigave, varehua hia mwi kyaiqarara nronraqama kye riemwaqita quata. Mwaa mwatarera mwia kyaiqa okyaravata taiqe variharo mwiva taiqaani entava qaumato vahirara tita, nkye mwianra rieqatama Kotira kyaiqara nraahu nronraqama kye riemwaqi viqata variqi quata.

³² Ni kyakya hiva mwitaamama vahiro: Hia nkyi mwutukyavanto mwata mwaaqaanaa inraikyara mpoqama kyero vahiaro. Hia nraakye varaari vaisiva variqaro mwiva tiri vunyaa vaisi qamwata mwatarero mwianra nronraqama kyero rieqaro mwia kyaiqa nraahu varaqiro quananro.

³³ Nraakye varate variari vaisiva nai nraata qamwata mwatarera uti variqarora tiro, mwiva mwata mwaaqaanaa inraikyara nronraqama kyero riemwaqiro quananro.

³⁴ Mwiva mwitaa hiqaro hia Kotira kyaiqara nraahu riemwaqiro quananro. Mwiva Kotira kyaiqaravata, nai nraata kyaiqaravata, riemwaqiro quananro.

Mwanraatavantove, hia vaati varaari nraakyevave, variqaro mwiva tiri vunyaa vaisi kyaiqara nraahu riemwaqiro quananro. Mwiva nai mwanraquraqotairovata nai mwamwantaqotairovata mwia kyaiqa nraahu varaqiro quananro. Vaati vataa nraakyevanto variqaro mwiva nai vaati qamwata mwatarera uti variqarora tiro, mwiva mwaa mwataraqaa vahi inraikyara nronraqama kyero riemwaqiro quananro.

³⁵ Nte mwaa quara tiqana nte hia nkyi antuareqanavauma tina, nte nkyi kyaahaqa hiqanama tina. Nkye aanra kyuqe hiraqaa nrohiqata Kotira kyaiqara nraahu riemwaqi viqata hia mpo kyaiqa mpo kyaiqara riemwaqita quate tinama, mwitaa tura.

³⁶ Vaisi mpovanto tiqaro, Nte hia nraata vararaitina variariva mpo nraakyevata nrohiankyorave, qiariva mwi vaisiva qioma nraata varaanarove. Mwiva mwitaa hiqaro hiama Kotira qua nteqa kyaananrove.

³⁷ Vaisi mpovanto tiqaro, Nte hia nraakye vararerave. Nte qioma ehaara variqana qati variqina quaninrave, timwa kyero mwitaamajiro viqaro kepukyaqama kyero variqiro quariva, qioma mwi vaisiva mwitaa hiqaro ehaara variqiro quananro.

³⁸ Nraakye varaariva, mwiva qio kyuqema hiananro. Hia nraakye vararaitiro ehaara variariva, mwiva mpoqiaquatama kyuqe hiananro.

³⁹ Vaativanto qati varirera, mwia nraatavanto mwikyantiri nraahuma variqiro quananro. Vaativanto qutu viraro mwi nraakyeva qioma nai kyakya hiani vaisira varaanarove. Mwiva mpo qoraisi vararerera hiro Jesusirara quitaave qianinra nraahuma qio varaanarove.

⁴⁰ Nte ntene riemwa kye mwi nraakyerara tiqana, Mwi nraakyeva hia qaiqaa qoraisi varairera, mwiva qamwateqaroma variqiro quanarovema, tina. Nte mwitaa tiqanama Kotira mwanraquravantovata nte tu quara kuaa qua mwia nraahu qiananrovema tina.

8

Unra mwanriqani vate kyarara qiove nraananrave hiave qio nraananrave? tura

¹ Nkye ni kyapara hiqata qiove tire maaketiqitai unra mwanriqani vate kyarara munima kye vara kye nraananrave qia quara nkyita timwa nyinrenra. Haunri nkye paparuqa hita tiqata, Tire mwi quara okyara ntapihi kyaurahua qioma mwitaa mwitaa hiananrave, tivora. Nkye mwi okyarara ntapihi kyaurahuave tiqata nkyeta nrutu nraahu tuaaherevora. Hia mwitaa ti quara mwiaqo mwi quara avuqavu hiata. Nkye nanrianra nanrianra mwutukya vateqatama mwi quara avuqavu hiata.

² Vaisivanto hini qua okyara nraahu ntapihi kyero haunri mwiva tiqaro, Nte ekyaa qua okyara ntapihi kyauqo, qiankyorave.

³ Kotirara mwutukya vahiarai vaisiva variraro Kotiva mwi vaisira ntapihi kyero taqero ni nraaqiarave timwa kyeroma mwia kyaahaqa hiananro.

⁴ Mwi quara rieqana nte unra mwanriqani vate kyarara tirera. Tire ekyahua ntapihi kyauraro unra mwanriqavanto qumina inraikya nraahuma vahiro. Tire ntapihi kyauraro qutaa mwanriqa kuaikuvanto Kotiva nraahuma variro. ⁵ Mpo hiahua tiqata, Nyaamwunivata mwata mwaqaavata mwanriqa airivanto variqata tiriqaa ntaqikyi variavata tiri vunyaa vaisi airivantovata variqata tiriqaa ntaqikyi variarave, qiarave.

⁶ Mwihua mwitaa qiyata tire tiqata, Mwanriqa kuaikuvanto Kotiva nraahuma variho, ti varunanra. Kotiva tiri tiqovama variro. Mwiva ekyaa inraikya utu taiva varihata tire mwia nraaqiaravanto qati variqi quarahuama varita. Tiri vunyaa vaisi kuaikuvanto Iesusiva nraahuma variro. Kotiva Karaisira nronraqama kyaiharo mwiva ekyaa inraikya utu taira. Karaisiva varihatara titama, tirevata varita. Tire mwi quara rieqatama unra mwanriqanra qumina inraikyaye tunanra.

⁷ Tire mwi quara ntapihi kyaurahua varurata hia ekyaa nraakyeva qora mwi quara ntapihiara. Mpo hiahua tauraa unra mwanriqanra rihoua, mwihua Iesusira nraaqiaraqama vita mwihua mwaa entaravata unra mwanriqani vataa kyarara nreeta tiqata, Qae, mwaa unra mwanriqani vataa kyarava tiri uaqiyama timwa taarivaare, ti variarave. Mwihua mwutukya vu nraatovanto hia ntapihihata mwihua airi nraato tiqata mwi kyarara nramwa kyeta mwihua tiqata, Qae, ni kyauriroma iho. Hia mwi kyarara nraataara vahiana nramwa kyaurave, ti variara.

⁸ Mwihua mwitaa ti variavata tire ntapihi kyauraro Kotiva tire kyara nraananra mwianra mwiva hia nronraqama kyero riero. Hia Kotiva tire kyara nraananra mwianra rieqaro tiri qamwata timwa taananro. Tire mpo kyara aurama te mpo kyara qati nre hiarava hiama tiri vara mpo qarama kyairaqe tire kyugema kye Kotira nraaqiara variananra.

⁹ Mwi quava mwitaama vahirara tita, nkye hia kyauriraitita, qioma mpo kyara mpo kyara nrevara. Nkye mpo kyara mpo kyara nrehuavata

rauriqata variata. Nkye mpo kyara mpo kyara qio nraahu nrehua variavata nkyi henahua Iesusira nraaqiara hini mwihua nronraqama kye nraato tita tiqata, Tire mpo kyara nraanranro tiri kyauruankyorave, ti variahua suqaa nkye ekyaa kyara nraivata mwihua mwia taqeta mwihua uaquia hi kyaiqaraqi tumu ntivorave.

¹⁰ Ni qua okyara mwitaamama vahiro. E mpovanto tiqara, Nte qioma ekyaa kyara nraanrinro hia ni toqaamwu ruananrove, tirava uro unra mwanriqa mwaanra nraamwuqi kyara nre variraro i qata mpovanto Iesusira nraaqiara hia kepuuyaqa hiariva i taqero mwiaqataairo mwivavata hia nraani kyarara mwia nraianranro mwia kyauriraro hia nraataara nrauqoma qiananro. Nramwa kyero mwia kyaara mwi vaisiva Kotira qua nteqa kyaananro.

¹¹ Mwi vaisiva mwitaa ihara mwia e tiqara, Nte ekyaa kyara qioma nraaninrave, qiananra, mwia okyaraqaarama mwi vaisiva tumu ntiro. Karaisiva hia iara nraahu qutu vurave, Karaisiva i qata vakyaa mwianravata qutu vurave.

¹² E mwi kyarara nraianranro i qata mpovanto hia kepuuyaqa hiariva apiqama rieqaro kyara vara kyero nraienrenra, e hia mwia nraahu uaqiamamwatenanra. E Karaisiravata uaqiamma mwatera mwia quavatama nteqa kyenanra.

¹³ Mwianra rieqanama nte mwi kyarara nreqana taqaariro mwi kyararaqaara ni kata pakyaa mpovanto tumu ntirera, nte mwiva tumu ntuankyo tina, nte hiama mwi kyarara qaiqaavata nramwaqina quaninra.

9

Poruva Iesusira kyaiqa vareqaro hia kyoqaa varora mwianra qamwatora

¹ Qio qutaa hia mpovanto ni rupatalihana nte qatima varugo. Qutaa nianra Karaisiva qua timwa nyianrive tiro, ni nronraqama kyaihana varuvama varina. Iesusiva nronraqama kyai vaisihua nraantante qutaama nte tiri vunyaa vaisi Iesusira taqauvama varina. Qutaa nte tiri vunyaa vaisi mwia kyaiqa vare varuqata nkye ni kyaiqa mwiaqatai Iesusira nraaqiaraqama vita variara.

² Mpo ihua nianra hia Iesusiva nronraqama kyai vaisiva variaro tivata nkye hia mwitaa tiraiti, nkye qutaama nianra Iesusiva i nronraqama kyai vaisiva variaro tivara. Nkye mwi quara nraahuma tivara. Nkye Kotira vataqita aanra kyueraqaa vivaro mpovanto mwia taqero nianra qutaama Iesusiva mwia nronraqama kyairave qiananro.

³ Vaisi mpo ihua niqaa qua vataivera, nte nkyiari mwitaama kyena timwa nyianinra, ⁴ Nte Kotira kyaiqa vare variariro tavave nianra qao tiraqe nte kyaravata nramanrivata hia nraaninra? Hiama mpovanto nianra qao qiariva variro.

⁵ Iesusiva nronraqama kyaihua mponramwuvata, Iesusira qatanramwuvata, Pitaavavata, mwihua nraakye varate variqi vi variarara tiro, tavave nianra qao tiraqe nte hia mwihua hiante ntevata Iesusira vataqi quani nraakyera mpo varena mpo mwatukya mpo mwatukyaqi nrohianinra?

⁶ Tire Vanavaasikya Kotira kyaiqa vareqata hiama nraakye qorara kyara timwiate tiraitita, tetatana kyauquqo kyaiqa vara kyeqa tetatana

ntaqikyi varunanra. Iesusiva nronraqama kyo vaisinramwuhuaqitaita tiretana nraahu mwitaa hi varunanra.

⁷ Qikye, qaami vaisivanto qaami kyaiqa vareqaro nai munima kye-garove mwi kyaiqara vare variro? Qaqao, hia mwiva nai munima kyaira. Mwiaqaa ntaqikyiva mwia munima mwinra. Vaisivanto uaini vara tutairaro tamwa riemwa tairaro mwiva hiave nai tutaanin-raqaatairo tamwa hiqu kyero nraananro? Qaqao, mwia qiomaa mwitaa hiananro. Sipisipiqa ntaqikyi variva, mwiva hiave qio nai sipisipi nraamwa nraananro? Hiama mpovanto mwianra qao qiananro. Mwiva qiomaa naivata nraananro.

⁸ Mwaa quara tiqana nte hia vaisivanto ti varia quara nraahu rieqana tirera. Kotira mpukuqvata mwi quara okyara vahiro.

⁹ Kotiva Mosesira mwu quava mwitaama tiro:
Uiti uru ntakakaru hiarive tiro, purimakauvanto kyuququo
mwivau ntamwaqiro viro nrinro hianinra
hia mwia nro rupa taante. Mwia qati kyairaro
mwivavata uiti uru mpo hira nraanrive, tura. (*Lo 25:4*) Kotiva mwi
quara purimakaura nraahu rieqaro turave iho?

¹⁰ Kotiva mwi quaraqaa ntumwa kyero tirivata kyaahaqa hirero turave iho? Eo, mwiva tirivata kyaahaqa hirero mwi quara timwa torave. Mwi quara okyara mwataamama vahiro: Kyara vara tirero mwata quvuarivavata, kyara vantu varero nrianrivavata, mwitanahua nraakiara mwaa kyarara qiomaa tetatanavata nraananrave tivara. Qua mwia okyaravanto mwitaama vahirara tita, mwitanahua qiomaa nre-vara.

¹¹ Vaisivanto kyara humwu mwataqi vara tintema kye tire nraante Kotira qua nkyi vu nraato mwutukyaqi vataunanra. Vaisivanto kyara vara tutaira vantintema kye hiave tire uro nkyiqitai kyarave tuavaaqave varaananra?

¹² Vaisivanto kyara humwu mwataqi vara tintema kye tire nraante Kotira qua nkyi vu nraato mwutukyaqi vataunanra. Vaisivanto kyara vara tutaira vantintema kye hiave tire uro nkyiqitai kyarave tuavaaqave varaananra?

¹³ Nkye hia ntapihiarave? Ierusaremini Kotira nraamuqi Kotira kyaiqa vare variahua, mwihua mwi nraamwunraqitai nkyiari kyara vara kyeqata nre variara. Mwini Kotirani quara vahi aasau rukyeta qia quara mwate variahua quara vahi aasau hini nkyiarivata nraanra. Mwihua mwi kyarara hini nkyiarivata nraavarro Kotiva hia mwihuara tirave.

¹⁴ Kuua qarama kyero tiri vunyaa vaisivanto qua vatero tiqaro, Ni qua timwa nyiqi vi varihua varivata mwia hiniqama mwihua qua rie nraakte qorahua, mwihuama mwihuama kyuqema kye ntaqikyiqi vivata qio variqi quate, tura.

¹⁵ Mwi quava vahana nte hia mwitaa hurave. Nte haaru nkyi-vata variqana Karaisira qua nkyi timwa nyiavara mwia hiniqama hia nte nkyiara kyarave mpo inraikyave mpivaque nte qio variankye qiyvara. Nte nkyiqitai mwi inraikyara mwi inraikyara qio varaariva

vahuwanavata qaqlira kyaavara. Nte qara mwaa ntigana nte hia nkye niqaa kyuqema kye ntaqikyiateravauma qara ntina. Hia nte nkyiara mwitaa tirera. Nte qutu vina hia nkyi kyapata variani entara mwi quara qiaatarave. Nkyiqitai mpo inraikyave kyarave munimave hia nyaanruma kye varaurara riena nte qamwateqana ntena mwahuta ti varuqo. Nkyiqitairo hiama mpovanto tiqaro, Nte mwia mpo inraikya mwunraqa mwiva mwitaa tiharo mwia quavanto unra quama vahiananrove, qiananro.

¹⁶ Nte nraakye qora Karaisira qua timwa nyiqi viqana nte hia ntena mwahuta tirera. Nianra mwi quara timwa nyiantre tirara tina, nte mwi quara nraakye qora timwa nyianriva nraahuma vahiro. Qikye, nte mwi quara hia qiariro Kotiva niqaa qua vatairage nte uaqiamma kyena varianinra. Mwianra rieqana nte hia ntena mwahuta tirera.

¹⁷ Hia nte ntena riemwa kye tiqana, Kyai nte Karaisira qua timwa nyiqi quankye, turave. Nte mwitaa timwa kye ntena kyakya hiraqa varaaninra mwia nte qoma mwia qiata kyoqaavata varaaninra. Hia nte mwitaa hirerama. Kotiva ni kyauquqi mwi kyaiqara vatero nianra mwi quara timwa nyiantre tirara tina, nte mwi quara timwa nyiqi vura.

¹⁸ Nte mwitaamaqi viqana nte mwia qiata nanra kyoqaa varaurave? Hia nte kyoqaa varaura. Ni kyoqaa nraahumwa mpo qara hi kyoqaava mwataama kyeroma vahiro: Nte Karaisira qua nraakye qora timwa nyiqanama hia munimave mpo inraikyave mpiate timwaqina vuva, mwivama ni kyoqaa vahiro. Nte Karaisira qua nkyi timwa nyiqana qio nkyiqitaina munimave mpo inraikya varaariva vahianavata nte qaqlira kye hia nkyiqitai vare varuva, mwiva mwia ni kyoqaa vahiro.

¹⁹ Hia vaisi mpovanto ni rupa taihana nte mwia kyaiqa vaisi varurave. Nte qati varuvama varuqo. Nte qati vaisi varura mwianra nte hia nronraqama kye riaraitina, kyai ekyaa nraakye qora Jesusira aanraqaa sita vare quankye tina, nte rupa taahua nraantantamwa kye variqana mwihua kyaiqa vaisi nraahu varirerana varura.

²⁰ Nte Iutaa nraakye qoravata variqana mwihua Jesusira aanraqaa quate tina, Iutaa nraakye qora Mosesira qua okyarara rieqata variqi quantema kye ntevata variqi vura. Nte hia Mosesira qua mwemwaniqa huva variqanavata mwihua Karaisira qua riaate tina, nte Mosesira qua okyara mwemwaniqa hina nrohi varina.

²¹ Kuua qarama kye nte mpo mwatanaahuavata variqana mwihua hia Mosesira qua okyarara riemwaqi quantema kye ntevata mwihua Jesusira aanraqaa quate tina, mwihua nraantantamwa kye variqi vura. Nte mwitaama kye variqi viqana hia nte Kotiva timwa tai quara qaqlira kyaraitina, nte Karaisira qua mwemwaniqa varina.

²² Hia kepukyaqa hia nraakye qorahua variavana nte mwihuavata variqana mwihuavata Jesusira aanraqaa quate tina, ntevata vina mwihua nraantante hia kepukya vahivara votima kyena varura. Ekyaa mpo qara mpo qarama kye vari nraakye qorahua Jesusira aanraqaa quate tina, nte ekyaa mwihua variantema kyena ntevata variqina viqana mwihuqa kyaiqa utura.

²³ Nte Karaisira qua kyuqe qua rieqana nte mwitaamaqina vura. Nte mwitaamaqi vi variariro Kotiva nivata mpo ihuavata kyuqema timwa taarive tina, nte mwitaamaqi viqana Karaisira qua timwa nyiqi vi varura.

Kyoqaa vararerera tire kepukyaqama kye hiantaara

²⁴ Nkye hia ntapihiarave? Mpo inraikya vataara vararerata nai ntutaa kye nai ntutaa kye hiante varia nraakye qorahua airivanto hiantaavaroo kuaiqiaavanto mwihuaqitairo nraatara kyero kyoqaa varairave. Nkyevata Iesusira aanraqaa viqata kyoqaa varehua hianteta quata.

²⁵ Nai ntutaa kye nai ntutaa kye hianteqata kyoqaa vararerera hiahua tauraaqama kye kyuqu kyauquvanto huvantu vaantu hiro mwamwantavanto qio vahiarive tita, ekyaa nkyiari mwamwanta kyakya hira qaqlira kyeta uro mwataara hiara.

Mwihua mwitaa hiqata kyoqaa vararerera kyatari mwanre qiataqaa qu nyataara mwia nraahu varaara. Mwihua mwanrevanto tamusa quaninranra tera hiqata kepukyaqama kye hiantaara. Tire hia mwihua nraantante qumina kyoqaa taiqa quaninranra riaraitita, tire teta ekyaa enta qati variqi quana kyoqaarara rieqata tire teramate kyuqema kye Kotira aanraqaa vi varunananra.

²⁶ Mwianra rieqana nte hia tuqasaaqasa hina viti viri hiqana Kotira aanraqaa virera. Nte nriqi vataaninraqaa viqana avuqavuma kye virera. Hia nte vaisi mpovanto ntaqiqaro quminanraqi kyuqu tuto kyaintema kye ntevata kyauqu tutokyaqi virera.

²⁷ Nte Karaisira qua mpohua timwa nyiqi vina mwiaqaatai ntena raupiri hiankyorave tina, nte ntenaqa kyuqema kye ntaqikyiqi vi varura. Nraaqiaravanto nai qora qua vataqiro quarive tiro, mwia qova mwia ntuqtira. Mwia nraantantamwa kye nte ntena mwamwanta-vanto tumusa quarive tina, nte ntena mwamwanta ntuqtuqi vi varura.

10

Nkyevata Iutaa haivaqahua hia Kotira aanraqaa nrohuntema kye nrohivorave tura

¹ Ni kata pakyaa tuaavo, tiri Iutaa haivaqahua qumina mwataqaa nrohita uro taiqa vu quarara nkyevata nraato tuata. Mwi entara Kotiva mwihua kyaahaqama nyatovaro tonamwuvanto ekyaa mwihuaqaa ntaqikyiqiro viqaro aanra nyaamwute varuvata ekyaa mwihua nramanri nronra qio qareta vura. ² Mwihua ekyaa tonamwuqivata nramanriqvata Mosesira vataqita vurara tita, mwihua ekyaa mwi entara Mosesira nramanri varohua votima kye varura.

³ Mwihua ekyaa qumina mwataqaa hia kyaravata nramanrivata vahuraqa Kotiva nyu kyarara nraahumwa mpo qara hu kyarara nramwaqi vi varura. ⁴ Ekyaa mwihua Kotiva nai nyu nramanrinra nramwaqi vi varura. Mwihua mwi mwataraqaa nrohiquvata Kotiva nyu nramanrinra oriqtai nre varuvaro Karaisiva mwi nramanrinra nyinro mwi orira votima kyero mwihua kyapata variqiro vura.

⁵ Kotiva tiri haivaqahuaqaa kyuqema kyero ntaqikyuvata ekyaa mwihua mwia qua riaataara vahuvata airivanto qaqlira kyeta mwia qua nteqa kyovaro mwia kyaara Kotiva hia mwihua qamwata nyatovata mwihua qutu vuvaro mwihua nyamwantavanto qumina mwata mwiaqaa mpoma mpona vahura.

⁶ Haaru Jutaa haivaqahua hia Kotira qua rieqata variqi vura, tire mwi quara rieta tirevata mwitaama kye variqi quarora. Mwihua mwutukyavanto qora kyaiqara vahuntema kyero tiri mwutukyavantovata mwitaa hiankyora.

⁷ Mwihua hinivanto unra mwanriqa nrutu tuaaherontema kye tirevata mwitaa hiarora. Kotira mpukuqi qara ntumwa tova mwihuara mwitaama tiro:

Nraakye qoravanto mwatakyaa vi variqata
kyaravata nramanrivata nreta

mwiqaataita api ntetutiqeqlata varurave, tura. *(Kyatura 32:6)*

⁸ Mwi entara mwihuaqitaita mponramwuvanto api qaraqita vura kyaara Kotiva mwihua saihovata kuua enta airi 23,000 nraakye qoravanto qutu vura. Tirevata mwihua nrohuntema kyeta nrohiarora.

⁹ Tire mwihuaqitai mpo uhua Kotira mwataara huntema kye tirevata Kotira mwataara hiarora. Mwihuaqitaita mponramwuvanto Kotirara hia tiriqaa kyuqema kyero ntaqikyiho timwa kye Kotira mwataara huvaro mwia kyaara Kotiva quaiha vara kyovata mwihua airinramwu kutu taiqa kyora.

¹⁰ Mwihuaqitaita mponramwuvanto Kotirara nrutu nraunru/nrunru nraanru timwaqi vuvaro mwia kyaara nyaamwusairo Kotiva titova vaisi ru kye varuva mpopvanto tumu mwihua ru taiqa kyora. Mwianra rieqatama tire mwihua hunte hiarora.

¹¹ Mate mwaa vari nraakye qorahua Kotira okyara ntapihi kyeta taqaate tiro, tiri haivaqahua mwitaama kye api nrohi varuvaro Kotiva mwihua ntuququqiro vura. Tiriara mwihua mwi quara taunru kyeta mwihuaavata mwitaa hivorave tiro, mwi quara Kotira mpukuqi qara ntumwa tora. Ekyara enta nri ntaariva qaumato vahata tire varuhuara tita, tiri haivaqahua qua qara ntumwa tora tire taunru kye mwihua votima kye api nrohiarora.

¹² Mwi quara rieqatama tahuave tire Kotira aanraqaa kepuuyaqama kye varuro tihua rauriqata variata. Nkyevata uaqia hi kyaiqaraqi tumu ntita qora aanraqaa vivora.

¹³ Nkyiara uaqia hi aanranraqaa quate tiro, airi inraikyavanto nkyi mwataara hirero uti varira. Mwi inraikyava hia nkyi nraahu mwataara hirero uti varira. Mwi inraikyava ekyaa nraakye qora mwataara hirero uti varira. Mwitaa hi variharo Kotiva nkyiara nronraqama kyero riemwaqiro vi variva uaqia hi kyaiqava nkyi nraatara kyaankyorave tiro, Kotiva nkyi kepuuyaqama nyatairata nkye uaqia hi aanranraqataita ntuqema kye kyuqe aanraqaa viva qioma vahiananro.

Kotira vataqi viqata kuua vakya uaqia hi tove vaananravata vataqi quarora

¹⁴ Ni nramwunaa tuaavo, mwi quara rieqatama unra mwanriqa nrutu tuaahere okyarara nkye mwoqa mwiata. ¹⁵ Nkye kyuqe vu nraato vataahua variqara tita, nkye nkyetavanto ni qua tukyama kye kyuqe quave, uaqia hi quarave, qiaata.

¹⁶ Tire Karaisira nraanrevanto tumunra mwianra rieqata ntuvaantuama vi variqata uaini vara kye Kotirara kyuqeve timwa kye kaapu kuaaqitai mwi nramanrinra vara kye nreqata tire hiave Karaisiva tiriara rieqaro nai nraanre raurura mwianra rieta? Mperetivata nteqakye nreqata tire Karaisiva nai mwamwanta tiri timwunranra rieta?

¹⁷ Mpereti kuaiku vahata tire airivanto mpereti kuaa mwikuraqaatai nteqa kyeqa nre varunanranra tita, tire nraaky e qora airi mwihua kuaa mwamwantama varuro.

¹⁸ Nkye Isarer i vasisara riaata. Mwihua Kotirani quara aasau rukyeta vateqata mwihua nkyiarivata mwi kyarara nreta mwihua Kotiravata kuaaqi varirerata mwitaa hura.

¹⁹ Ni qua okyaravanto nataamave vahiro? Mwataamave vahiro? Unra mwanriqa qutaa varirani vasisvanto kyara mwia mwinranro qiove mwia kyaahaqa hiananro? Qaqao, hia ni qua okyaravanto mwitaama vahiro.

²⁰ Hia Kotira qua riaahua unra mwanriqani quara rukye variara mwia mwihua vaananima quara rita. Mwihua hia Kotiranivauma mwi quarara rita. Nkye hia Kotira qua riaahua mwihuavata variqata mwihua nkyiari vaanani vate kyarara nreqata nkyevata vaana mwihua kyapata kuaaqi varivorave.

²¹ Nkye tiri vunyaa vasisi mwia kaapuqitai mwia nramanri nramwa kyeta mwiaqatai uro vaanavanto hiani kaapuraqi nrevora. Nkye hiama qio tiri vunyaa vasisi kyapata taintaqaatai kyara nramwa kye mwiaqatai uro vaanavanto hiani taintaraqaatai nrevora. ²² Tiri vunyaa vasisi raraqa taankyo tita, tire hiama uro vaana kyapata kuaaqi variara. Hia tire teta vunyaa vasisi nraatara kyaaurahuave. Haunri tire teta vunyaa vasisi nraatara kye kepukyavanto varuro qiarora.

Vaisivanto hia nai nraahu kyuqema kyero variqiro quaninranra riaari

²³ Hia tiriara qao tihata tire ekyaa inraikya qio nraahu utuarahuama varita. Mwitaa hiararovata hiama ekyaa inraikya mwiva tiri kyuqema timwataananro. Hia tiriara qao tihata tire ekyaa inraikya qio nraahu utuarahuama varita. Mwitaa hiararovata hia ekyaa inraikyavanto tiri kyaahaqa hiananro.

²⁴ Vaisivanto hia nai nraahu kyuqema kyero variqiro quaninranra riaari. Mwiva variqaro nai hena vasisi kyaahaqa hianinranravata riaari.

²⁵⁻²⁶ Kotira mpukuqi mwitaama tiro:

Mwatavata, mwatanya kyaravata,

Kotiva hi inraikyava nraahu vahirave, tura.

(Ihi)

^{24:1} Ekyaa kyara Kotiva hi inraikyava vahirara tita, nkye ekyaa kyaara nreva nraahuma vahiro. Mwianra rieqatama nkye quara kyara maaketiqi vatera qiomma kyoqaama kye nrevora. Nkye mwia kyoqaa hiqata hiama kyapanaapara hita taisairo varaqiro vatairave tiraitita, qati mwia nraahu kyoqaamaqita uro nraata.

²⁷ Mpovanto hia Kotira qua riaari vasisiva nrita nivata kyara nraate tirata nkye mwini uro mwiavata kyara nraivera, hia uro kyapanaapara hita taisairo mwi kyarara varaqiro vatairave tiraitita, qati nraata.

²⁸ Nkye nranrenra hivar o mpovavanto nkyiara tiqaro, Qaqao mwi kyarara unra mwanriqani vataarama iho, tirera, nkye hia mwi kyarara nraata. Toqaamwu ruankyo tita, hia mwi kyarara nraata.

²⁹ Hia nte nkyi toqaamwu ruaninra mwianravauma tuqo. Nte nkyi timwa nyi vasisi mwia toqaamwu ruankyo tinama tuqo. Mwiva nkyiara mwi kyarara unra mwanriqani vataa kyaravama vaiho tirata nkye mwi kyarara nraivaro mwi vasisi tiqaro, Mwihua mwi kyarara hia nraataara nraavaro ni toqaamwu riho, qiankyorave. Nte nkyiara mwitaa qiariro mpovanto qao tiqaro mwitaama qiananro, ³⁰ Nte ekyaa

kyarara Kotirara kyuqeve timwa kye nraanrinro tavave nianra e uaqia hiaro timwa kyero niqaa qua vataananro?

Nte Kotirara kyuqeve qiani kyarara mpovanto hia qao qiarivema, qiananro.

³¹ Mpovanto mwitaa tiraqe nte nai mwitaama timwa mwianinra. E kyarave nramanrive nrenra mpo kyaiqa mpo kyaiqa vareqarama Kotira nrutu nraahu tuaahererera hiqara mwitaamaqira quante, qianinrave. Nkye mwianra rieqatama nkyi hena vaisi toqaamwu ruankyo tita, rauriqata variata.

³² Iutaave, Kirikive, mpo mwatanaave, Iesusira nraaqiara hini ihuave, nkye mwihuara rieqata variqi viqa mwi mwatanaahua tire utuananraqataai mwihua uaqahirraqi tumu ntivorave timwa kye rauriqata variqi quata. ³³ Nkyevata nte hunte hiata. Nte mpo kyaiqa mpo kyaiqa vareqana nraakye qora qamwata nyataankye tina, vare varura. Kotiva ekyaa mwihua sitaarive tina, nte hia ntena kyuqema mataaninranra riaraitina, nte mwihua kyuqema varirara nronraqama kye rieqana variqi vi varura.

11

¹ Nte Karaisiva nrohuntema kye nrohurara tita, nkyevata nte hunte hiata.

Nraakyevanto nkyiari qiata nraamwu hirara tura

² Nkye nianra rieqata nte qua okyara nkyi timwa nyunranra riemwaqi vi variarara tina, nte nkyiara qamwateqana varuquo.

³ Nkye mwaa quara ntapihi kye riaate tina, nte nkyi timwa nyinrenra. Ekyaa vaisiqa ntaqikyi variva Karaisivama variro. Nraakyevanto variharo mwia vaativanto mwiaqaa ntaqikyi varivama variro. Karaisiva variharo Kotiva mwiaqaa ntaqikyi varivama variro.

⁴ Karaisiva vaisiqa ntaqikyi varira, mwianra rieqaroma nkye ntuvantuuma vita varivaro nkyiqitairo vaisivanto Kotirara aakyara tirera hirove, Kotira qua tirera hirove, mwiva sivirera, mwi vaisiva hia nai qiata ntumwaquari. Mwi vaisiva nkyi suqaa siviro variqaro nai qiata ntumwaqu tairera, mwiva Karaisira kyauru mwataananro.

⁵ Qaiqaa tirera. Vaativanto nraataqaa ntaqikyi varirara tiro, nkye ntuvantuamavi varivaro nkyiqitairo nraakyevanto Kotirara aakyara tirera hirove, Kotira qua nkyi timwa nyinrenra hirove, mwiva siviro mwitaa hirera, mwiva nai qiataqaa ntumwaqu taarive. Nraakyevanto hia nai qiataqaa ntumwaqiraitiro, nkyi suqaa siviro qua tirera, mwi nraakyeva nai vaati kyauru mwataananro. Mwitaa hiari nraakyeva qora hi nraakyeva nai qiata kyaahi ekyaa toqa kyaivara votima kyeroma variananro.

⁶ Qikye, nraakyevanto nai qiata hia nraamwuma tairera, mwiva nai qiata toqa kyaarive. Mwiva tiqaro, Qiata toqa kyenave, ekyaa humutu kyenave, mwitaa hiariro ni kyauruarivaare, tirera, mwiva nai qiata nraamwuma taarive.

⁷ Kotiva vaisi utirero nai nraantantamwa kyero ututovaro Kotira kepukyavanto vaisiqaatairo vara rairara tiro, vaisivanto siviro nraakyeva qora suqaa qua tirera hiro hiama nai qiata ntumwaqu taananro. Nraakyevanto qati vaisi kepukyavanto mwiaqaaatairo vara rairara tiro, mwiva nai qiata ntumwaqu taananro.

⁸ Kotiva vaisi utirero hia nraakyeqatairo vaisi utu tora. Kotiva vaisigaatairo nraakyte utu tora. ⁹ Kotiva hia nraakyera rieqaro vaisi utu tora. Kotiva vaisiara rieqaro nraakyte utu tora.

¹⁰ Kotiva vaisiara rieqaro nraakyte utu torara tiro, mwianra rieqaro nraakyevanto ni paativanto niqaa ntaqikyi varivave tiqaro nai qiataqaa ntumwaqu taananro. Mwiva nai qiataqaa ntumwaqu tairata nyaamwunyaahuavata mwia taqeta mwianra nai vaati qua riemwaqiro vi vari nraakyevave tivara.

¹¹ Nraakyevanto hia vaisi kyaahaqa hiraro hiama qio vaisivanto variqiro quananro. Vaisivanto hia nraakyte kyaahaqa hiraro hiama qio nraakyevanto variqiro quananro. Vaisivanto nraakyte kyaahaqa hiraro nraakyevanto vaisi kyaahaqa hiarive tiro, Kotiva vaisivata nraakyevata utu tora.

¹² Haaru Kotiva vaisigaatairo nraakyte utu tovaro nraakyevanto qovarama vura. Mate mwaa entara nraakyevanto qoraisi nraaqiara mwataqiro viharo mwiaqatairo vaisivanto qovara hi varira. Mwitaa iharovata qio ekyaa inraikyavanto Kotiraqatairo qovara hi varira.

¹³ Kyai nte mwaa quara qiarita nkyetavanto tukyama kye qiove hiave qiove qiata. Nraakyevanto hia nai qiata ntumwaqu tero qiove mwiva nraakyte qora suqaa siviro Kotirara aakyara qiananro? Qaqao, nraakyevanto hiama qio mwitaa hiananro.

¹⁴ Nkyevata nraakyte qora okyarara rieta tiqata, Vaisi qiata mpuahaa vahirera, mwiva kyauruananrove, ti variara. ¹⁵ Nraakyte qiata mpuahaa vahianinra mwia qiove. Nai qiata kyaahi mpuahaa mwiva mwia qiata ntumwaqu kyaiharoma nraakyevanto qio variro.

¹⁶ Mwi quarara airi qua tiqaro ni qua nraatara kyarera utuani vaisirara nte mwitaama qianinra. Nraakyevanto nraakyte qora suqaa Kotira qua timwa nyinrenra hiro nai qiata ntumwaqu taarive, tura. Nte mwi quara nraahu timwa nyuqata Iesusira nraaqiara mpoqi mpoqi variahua ntapihi kyaara. Hia tire mwi quara qaqira kye mpo qua riarera. Mwi quara nraahu riemwaqi virera.

Tiri vunyaa vaisi kyara mperetivata uainivata apiqama kye nre varurara tura

¹⁷ Nte nkyiara mwi kyaiqara mwi kyaiqara mwataama kye varaate tiqana nkye mpo inraikyaqia utuarara rieqana nte hiama nkyiara qamwatauqo. Nte riauqata nkye mwaanra tirera ntuvantuama vita kyuqema kye variataara uaqama kyeta variara.

¹⁸ Tohare nte mwaa quara nraante nkyi timwa nyinrenra. Mwitaa tihana riaura: Nkye mwaanra tirera ntuvantuama vita variqata nkye inronra hiqata ntainra vita variara. Nkyiara mwi quara tihana nte mwi quara rieqanama mwi quava hini qua qutaa qua vahiananrove tura.

¹⁹ Nkye imponramwuvanto tiqata, Tiri quavanto nraahuma avuqavu iho, timwa kyeqata mwia kyaara ntainra viqata variara. Mwia qio qutaaama nkye ntainra vita varivata mwiaqatai avuqavuma vari nraakyte qorahua qovarama vivara.

²⁰ Nkye ntuvantuama vi variqata tiri vunyaa vaisi kyara naitarama kye nraataara vaihata nkye apiqama kye nre variara.

²¹ Nkye ntuvantuama vita variqata nkyeta kyakya hiraqa kyara vara kye nramwaquavata mpo hiahua nraataa ihata variavata mpo hiahua nronraqama kye uera nramanri nreta uera ntaara.

22 Qikye, nkye hia nraamwuqi variahuave? Nkye nkyeta nraamwuqi variqata mwini kyaravata nramanrivata nramwa vareta, mwiaqaatai uro mwaanra tirerata ntuvantua hiataara vahihata nkye hia mwitaa hi variara. Nkye variavata vehi nraakye qoravata mwipi variavata nkyeta nraahu kyara nraavata mwihua kyaurihata variara. Qikye mwihuavata Kotira nraakye qora variavata nkye mwihua kyaurira inraikya vara nyinrenrata uti variara. Nte nkyi kyaiqa mwianra riena nte nkyiara nanreve qianinra? Nte nkyi qamwatave nyataaninra? Qaqao, nte hiama nkyi qamwata nyataaninra.

*Iesusiva mperetiaravata uainianravata tu quara
(Matiu 26:26-29; Maaki 14:22-25; Ruku 22:14-20)*

23 (Kyai nte qaiqaa tiri vunyaa vaisivanto tu quara nkyi timwa nyianri.) Tiri vunyaa vaisivanto mwi quara ni timwa mpuvana nte mwi quara nkyivata timwa nyiavara. Mwi quava mwataamama vahiro: Iutaasiva mwia qovarama kyarero veva ntero vu entara enta mwipi tiri vunyaa vaisivanto Iesusi Karaisiva nai nraaqiaranramwuvata kyara nreqanro mpereti vara kyero²⁴ Kotirara kyuqeve timwa kyero nteqa kyero nai nraaqiaranramwu nyinro tiqaro, Mwaa ni mamantave. Nkyiara rieqanama nkyi nyuqo. Nkye nianra rieqatama mwi kyarara nramwaqita quate, tiro.

25 Mwitaa tuvata mwia nraaqiaranramwuvanto mwi kyarara nramwa kyovaro kuaa qarama kyero mwiva uaini kaapu vara kyero tiqaro, Mwaa nramanriva ni nraanreve. Kotiva nraakye qora kyapata kuaaqi taaqau viro varirero qaraakya qua vataariva, mwi quava kyaakueqama quarive tiro, ni nraanrevanto mwi quara kyaakueqama kyaananrove. Nianra rieqama mwi nramanrinra nramwaqi quate, tura.

26 Iesusiva mwitaa turara tita, nkye ntuvantuama vi variqata mpereti mwiaqvata, nramanri mwiaqvata, nramwaqi viqata nkye tiri vunyaa vaisivanto tiriara rieqaro qutu vurara nkye nraakye qora timwa nyi variara. Nkye mwitaamaqi vivaro tiri vunyaa vaisivanto uro ntantero tumuanri.

Hia paparuqama kyeqata mwaa kyarara nraata

27 Mwi quava mwitaama vahirara tiro, mpovanto uaquia hi kyaiqara utuqi viqaro tiri vunyaa vaisi mwia mperetivata mwia nramanrivata nrainrenra, mwiva tiri vunyaa vaisi mwia mwamwantavata mwia nraanrevata uaqlama mwatairaro mwia kyaara mwiaqaa quama vahiananro.

28 Mwitaa hiankyorave tiro, vaisivantove nraakyevantove nai mwutukya vu nraatoqi uaquia hi kyaiqava vahiankyo tiro, nai tukyama kye taqero mwiaqaatairo mpereti mwiaqvata, nramanri mwiaqvata, qio nraananro.

29 Mpovanto paparuqama kyero nreqanro hia Karaisira mwamwantaara ntapihi kyero riaraitiro, qumina mperetivata nramanrivata nraanriva, naivantomaa naiqaa qua vataananro.

30 Nkye ntuvantuama vita apiqama kyeta mwi kyarara nre variara mwiaqaa nrama nkye mponramwuvanto hia kepukya nraakye qora variavata mponramwuvanto nriqa vi inraikyara vare variavata mponramwuvantö qutu quavo.

31 Tire mwi kyarara nranrenra hita vuni teta uaquia hi inraikyara utuarava qati vahiankyo tita, teta mwutukya vu nraato tukyama kye

taqeta, mwiaqaatai qiomaa mwi kyarara mwi nramwanrinra nraanranro hia tiriqaa qua vahiananro.

³² Tiriara mwaa mwataraqaa varihuavata variqata nronraqama kye qua varevorave tiro, tiri vunyaa vaisivanto tiri kyaiqa mwataarama kyero taqamwaqiro viqaroma tiriara avuqavuma vahi aanranraqaa quate tiro, tiri ntuquuti varira.

³³ Ni kata pakyaa tuaavo, mwi quara rieqatama tiri vunyaa vaisi kyara nranrenrata ntuvantuama vita variqa nkye qakyoma kye mphuua sekya variqata kuua vakya kuaaqi mwi kyarara nraata.

³⁴ Mpowanto kyara nraataa hiraro nai nraamwuqi nrenro ntuvantua hiraqi nrianri. Nkye mwitaama kye uro ntuvantuama vita varivarо Kotiva hia nkyiqa qua vataananro.

Qio nte nraakiara nkye hinani uro ntena mpo quavata nkyi ntapihi kye timwa nyinrenra.

12

Kotira mwanraquravanto mpo qara mpo qarama kyero nraakye qoraqi kyaiqa utuaninranra tura.

¹ Ni kata pakyaa tuaavo, Kotira mwanraquravanto mpo kepuuya mpo kepuuya nkyi tukyama nyiani okyarara nkye api riemwaqita vivora.

² Nkye nkyeta haaru nrohi varu okyarara nkye ntapihiara. Haaru nkye hia Kotirara rio entara qora kyaiqvanto nkyi vara apiqama kyovata nkye uro unra mwanriqa hia qua tu inraikyara qamwata mwate varura.

³ Nkye mwi entara hia Kotira mwanraqurara riaraitita, api nrohurara rieqana nte mwaa quara nkyi timwa nyinrenra. Kotira mwanraquravanto vaisi kyaahaqa hi varirera, mwi vaisiva hiama qio tiqaro, Kyai Iesusiva uaqama quarive, qiananro. Hiama qio mwitaa qiananro. Kotira mwanraquravanto hia vaisi mpo kyaahaqa hirera, mwi vaisiva hiama qio tiqaro, Iesusiva vunyaa vaisivanto variho, qiananro. Kotira mwanraquravanto kyaahaqa hiari vaisiva, mwiva nraahuma qio mwitaa qiananro.

⁴ Nraakye qoravanto Kotira kyaiqa mpo kyaiqa mpo kyaiqa varaate tiro, Kotira mwanraqura kuua mwiva nraahu mwi kepuuya ntainra kyero nyi varira.

⁵ Nraakye qoravanto Kotira kyaiqa mpo kyaiqa mpo kyaiqa vare variavaro tiri vunyaa vaisi kuua mwikuva nraahu mwihuaqaa ntaqikyi varira. ⁶ Nraakye qoravanto mpo kyaiqa mpo kyaiqa mpohua vara nyate variavaro Kotiva kuaikuvanto mwihua su nyaato kyuqema nyatalhata mwihua mwitaa hi variara.

⁷ Ekyaa Kotira nraakye qoravanto kyuqema kye variqi quate tiro, Kotira mwanraquravanto mpo qara mpo qara hi kyaiqara nraakye qora nyaamwute varira.

⁸ Kotira mwanraquravanto mpo kepuuya vaisi mpo mwihanro mwi vaisira kyuqe vu nraato vaiharo mwiva kyuqe qua timwa nyiqiro vi varira. Kotira mwanraqura kuua mwiva nraahu vaisi mpo nraahumwa mpo kepuuya mwihanro mwiva Kotira qua okyara timwa nyiqiro vi varira.

⁹ Kotira mwanraqura kuua mwiva mpo kepuuya vaisi mpo mwihanro mwiva mpooqama kyero Kotirara riemwaqiro viqaro quataama Kotiva mwi kyaiqara mwi kyaiqara qio varaananrove ti varira. Kuua

mwanraqura mwiva mpo kepuuya mwihanro mwi vaisivave, mwi nraakyevave, nriqa qua nraakye qorahua kyuqema nyate varira.

10 Mpo kepuuya mwihanro mpovanto nronra kyaiqa nraahumwa mpo qara hi kyaiqara vare varira. Kotira mwanraquravanto mpo kepuuya mpore mwihanro mwiva Kotira qua qovarama kyeqaro vutu kyero timwa nyi varira. Mpore mpo kepuuya mwihanro mwiva variqaro mpovanto timwa tai quara riemwaqiro viqaro tukyama kyero taqero tiqaro, Mwaa quara Kotiva timwa tai quarave, mwi quara tovevaanavanto timwa tai quarave, ti varira. Kuua mwiva mpore mpo kepuuya mwihanro mwi nraakyevave mwi vaisivave nraahumwa mpo quaqitairo ti varira. Kuua mwiva mpore mpo kepuuya mwihanro mwiva nraahumwa mpo qua ti vari vaisira qua qio tuqasaa kyero riero mwiaqatairo nraakye qora ntapihi kyero timwa nyi varira.

11 Mwitaamaqiro viqaro kuua mwanraqura mwiva nraahu mpo kepuuya mpo kepuuya ntainra kyero nyi variro. Mwiva nai kyakya hiraqa kepuuya ntainra kyero nyiqiro vi varira.

Tire Karaisira mwamwanta kuua mwamwanta varurahuave tura

12 Vaisi mwamwantavanto kuaiku vaiharo mwamwanta mwiaqaa mpo mwamwanta mpo mwamwanta airiqianima vahiro. Mwitaama kyero airi mwamwanta vaiharovata mwamwanta kuaikuma vahiro. Mwia votima kyero Karaisira mwamwanta kuaiqia nraahu vahata tire mwia mwamwanta hini mpinqia mpinqia airivantoma varuro.

13 Kuua qarama kye tire Iutaavantove, mpo mwatanaavantove, rupa tai nraakye qorahuave, qati nraakye qoravantove, variqata tire nramanri varaintema kyeta Kotira mwanraqura varauunanrave. Kotiva nai mwanraqura titaihata tire mwia mwanraquravata variqata Karaisira kuua mwamwantavantom varita.

14 Vaisi mwamwanta vahirero hia mwamwanta kuaiqia nraahuvauma vahiro. Mwamwanta mwiaqaa nai mpo mwamwanta mpo mwamwanta airiqianivantoma vahiro.

15 Vaisi kyuquvanto tiqaro, Nte hia kyauqu vahuvara tina, nte hia vaisi mwamwantave, tirera, mwia quavantovata hia quaqa hiananro. Kyuqu mwiva mwamwantaqanaavama vahiro.

16 Vaisi nraatovanto tiqaro, Nte hia vu vahuvara tina, nte hia vaisi mwamwantave, tirera, mwia quavantovata hia quaqa hiananrove. Nraatovantovata mwamwantaqanaavama vahiro.

17 Ekyaa vaisi mwamwanta mwiva vuku nraahu vahirera, nataama kyero ve vaisi tira riaananro? Vaisi mwamwanta mwiva nraatoku nraahu vahirera, nataama kyero ve mwunta huaananro?

18 Tiri mwamwantavanto hia mwitaama kyero vahata varunanza. Kotira tiri vaisi mwamwanta utiqaro mwi mwamwantava mwi kyaiqara varaarive, mwi mwamwantava mwi kyaiqara varaarive, timwa kyeqaro utu tora. 19 Mwamwanta pata kuaiqiaru nraahu vahirera, ekyaa hini mwamwanta mwiva tanave vahiananro?

20 Qio vaisi mwamwantavanto vahirero mwamwanta mpinqia mpinqia vahira tomaqa kyaiharo mwamwanta kuaiku vahira.

21 Vaisi mwamwantavanto mwitaama vahirara tiro, vuvanto hiam qio kyauquvara tiqaro, E hia varirage nte qiomma varianinrave, qiananro. Qiatavantovata hiam qio kyuquvara, E hia varirage nte qiomma varianinrave, qiananro. Hiam qio mwitaa qiananro.

²² Tiri vaisi mwamwantavanto hia mwitaama vahata varunanra. Teta mwamwanta mpoqiara uqenrai mwamwantarave turava, mwipi-ava hia vahirera, tire hiama kyuqema variananra.

²³ Tire mwamwanta mpoqiara qumina mwamwanta hia kyuqe hirave tunanra mwiaqa kyuqema kyeta ntaqikyi varunanra. Mpo mwamwanta qoqaa vahiankyo tunanra, mwia kyuqema kye tu-avaaqaqo ntumwaqu mwataunana.

²⁴ Mpo mwamwantara tire kyuqe hi mwamwantarave timwa kye qati kyaunana. Kotiva vaisi mwamwanta kyuqema kyero taaqau tairara tiro, vaisivanto nai mwamwantaqaa ntaqikyiqaro nai mwamwanta mpoqiara qumina mwamwanta hia kyuqe hivave tira, mwipiaraqaa kyuqema kyero ntaqikyiqiro vira.

²⁵ Vaisi mwamwantavanto mwitaama vahirara tiro, vaisi mwamwanta mpoqia mpoqia vahiva hia tukyama viro nanrianraa variqaro nai kyaahaqa vare varira. Ekyaa mwamwanta mwiva ntuvaaqua hiro nai kyaahaqa nai kyaahaqa hi varira.

²⁶ Mwia mwamwantaqatairo mwamwanta kuaiqavanto nriqa viraro ekyaa mwia mwamwantavanto nriqa quananro. Mwia mwamwantaqatairo mwamwanta mpoqavanto kyakya hiraro ekyaa mwamwanta mwiva kyakya hiro qamwataananro.

²⁷ Vaisi mwamwantaqaa ntumwa kyena tuva mwia okyaravanto mwitaamama vahiro. Nkye Karaisira mwamwanta kuua mwamwan-tama variavo. Nkye mwia hini mwamwanta mpoqia mpoqia vahira mwihuuma variavo.

²⁸ Kotiva nai nraakyе qora nyaanrama kyero kyaiqa tukyama kyero mpo kepuqya mpo kepuqya nyinro.

Toharero mwiva vaisi mponramwu nronraqama kyero, Nkyen-ramwu vuni variqata Karaisira qua mwakyaakya nraakyе qora timwa nyiqi quate, tiro.

Mwia nraakiara mponramwu nronraqama kyero tiqaro, Nkye vuni varia vaisihua nraakiara variqata nte qovarama kyaani quara nraakyе qora timwa nyiqi quate, tiro.

Mwitaa timwa kyero mwiva vaisi mponramwu nronraqama kyero tiqaro, Nkye mwihua nraakiara variqata ni nraakyе qora ni kyaiqa okyara nyaamwutaivata mwihua kyuqema kye ni aanraqaa quate, tiro.

Mwitaa timwa kyero mwiva mponramwu nronraqama kyero mwihua tiquaro, Nkye nronra kyaiqa hia nraakyе qora taqe kyaiqara varaqi quate, tiro.

Mwitaa timwa kyero mwiva mponramwu nronraqama kyero mwihua, Nkye nriqa vi nraakyе qorahua qioqama kyeqata vara mwaamwianrama kyaate, tiro.

Mwitaa timwa kyero mwiva mponramwu nronraqama kyero, Nkye nraakyе qora kyaahaqamaqita quate, tiro.

Mwitaa timwa kyero mwiva mponramwu nronraqama kyero, Nkye mpo kyaiqaqaa mpo kyaiqaqaa ntaqikyiqi quate, tiro. Mwitaa timwa kyero mponramwu nronraqama kyero, Nkye nraahumwa mpo quaqita-taita timwaqi quate, tiro.

²⁹ Kotiva hia nai nraakyе qora ekyaa mwihua kuua qarama kyero kuua kepuqya mwia nraahu nyinrave. Hia nkye ekyaa mwihua Kotiva nronraqama kyaari vaisihua vuni variqata Kotira nraakyе qoraqaa ntaqikyitave, Kotira qua qovarama kyehua varitave, ni kyaiqa

okyara nyaamwutehua varitave, nronra kyaiqa hia nraakyte qora taqe kyaiqara qovarama kyetave,³⁰ nriqa vihua vara mwaamwianra kyetave, nraahumwa mpo quaqtai titave, mwi quara vara ntapihi kye timwa nyitave, mwitaa hiate tirave. Qaqao, Kotiva tukyama kyero mpo qara mpo qara hi kyaiqara mpohua mpohua nyinrave.

³¹ Nkye Kotira kyaiqa vararerata nkye vuni nronraqama kyero vahiani kepukyara mwianra nraante nkyi mwutukya vahiari.

13

Mpohuara mwutukya vahiani okyarara tura Qio kyai nte mpoqavata aanra kyuqeraqaa nrohi okyarara mpo nkyi timwa nyianri.

¹ Nte mpohuara mwutukya vahiani okyarara nkyi timwa nyinrenra. Mwi okyarava vuni vahi okyaravama vahiro.

Nte mwaa mwataraqaa varihua qua mpo qua mpo qua qio tiqana nyaamwunyaahua quavata qio qiariro ni mutukyavanto hia mpohuara vahirera, nte mpo qua mpo qua qiariva, mwiva qumina vahi nyaamwa nruquave, taaqa nruqua votima kyeroma vahiananro.

² Nte Kotira qovarama kyaani quara mpo qua mpo qua timwa nyi variqanave, nte ekyaa qua okyara rieqana ekyaa uqeta taani quara rienave, nte tiqana, nte Kotira kepukyara kepukyaqama kyena riemwaqina quariva qioma taaqi mpo rataa kyaananrove, qiarivavata variariro mpohuara mwutukya vahiariva hia niqi vahirera, nte qumina inraikyavanto varianinrave.

³ Nte Kotirara rieqana ekyaa ntene vataani inraikyara vehi nraakyte qora nyinave, nte kyaariro ni mamanta qavanto itamwa kyairarovata mpohuara mwutukya vahiariva hia niqi vahirera, mwi inraikyava hiama ni kyaahaqa hiraqe nte quminama mwitaa hianinra.

⁴ Mpohuara mwutukya vate okyarava mwataamama vahiro. Mwia mwutukyavanto mpohuara vahiri vaisiva hia qamwanrama kyero nkyiari uaqlama nyataraitiro, mwiva kyuqema kyeqaro mpohuavata kyaahaqa hiananro.

Mwia mwutukyavanto mporara vahiariva hiama vaisi mpovanto airi inraikya vataaninranra ua hiananro. Mwiva hiama nai mwahuta qiananro. Mwiva hiama nai nrutu tuaheraanano.

⁵ Mpohuara mwutukya vahiariva hiama mpohua mwutukya uaqja hiarintema kyero qua tirove, nanrianra nraahu rierove, mwia utaqitairo qamwanrama kyero raraqa taariva nriananro. Mpohuara mwutukya vahiariva mpohua mwia uaqlama mwaterara hiama qati nraahu riemwatero kyaara ntumwaqiro quananro.

⁶ Mpohuara mwutukya vahiariva hiama uaqia hi kyaiqara varaaninranra qamwateqaro variananro. Mwiva Kotira kyaiqa qutaa kyaiqara qamwateqaro variananro.

7 Mpohuara mwutukya vahiariva hia qoriri hiraro mpohua kyaahaqamaqiro quananro. Mwiva Kotirara kepuqyaqama kyero riemwaqiro quananro. Mwiva Kotira vekya variqaro Kotira aanraqaa kepuqyaqamaqiro viqaro muaanra vahiani entara hiama Kotira qaqlira kyaananro.

8 Mpohuara mwutukya vahiani okyarava hiama taiqa quananro. Mwi okyarava qati nraahu vahiqiro quananro. Vaisivanto Kotira qua timwa nyiqiro quari okyarava, mwiva taiqa quananro. Vaisivanto Kotira qua nraahumwa mpo qua qiari okyarava, mwivavata taiqa quananro. Vaisivanto mpo okyara mpo okyarara timwa nyiqiro quariva, mwi okyaravavata taiqa quananro.

9 Tire mwaa entara Kotira okyara hia ekyaa mwia ntapihiraitita, pata mpoqiatana nraahuma ntapihita. Mate mwaa entara Kotiva nai qua mpoqiatana nraahu timwa timwihata tire mwiqiatana nraahu nraakyne qora timwa nyi varunanra. ¹⁰ Nraakiara tire ekyaa inraikyaqi qioqa hiana entava nri ntairaqe tire hia hini vitiqia nraahu ntapihiarava vahiananrove. Tire ekyaa inraikya ntapihiananrave.

¹¹ Nte nraaqiara variqana nte nraaqiara taaqa qua timwaqina quavaro ni pu naatovanto nraaqiara taaqa vu nraato vahuvana variqina quavara. Nte mate nronra tuemwa vina nraaqiara taaqa okyara qaqlira kyena varura.

¹² Tire mate Kotira nraakyne qoravanto nraaqiara taaqa votima kye variqata Kotira okyara hia anomia kye taqe varunana. Vaisivanto kyinumiqi hia kyuqema kyero nai mwanraqura taqaintema kye tire Kotira okyara taqeqatavata hia ntapihi kye taqaunana. Nraakiara tire nai viri nai viri taqe qata ntapihi kye taqaananra. Nte mate mwaa entara hini qua nraahu riaariva nraakiara ekyaa qua ntapihi kyena riaaninra. Kotiva ni okyara ekyaa ntapihi kyero taqaintema kyena nte ntene okyara ntapihi kyena taqaaninra.

¹³ Taarampo okyaranramwuvantoma qati nraahu vahiqiro quananro. Kotirara riemwaqiro quari okyarava vaiharo, Kotira vekya variqata qamwate okyarava vaiharo, mpohuara mwutukya vahiri okyarava vahiro.

Mwinramwuhuaqitairo mpohuara mwutukya vahiani okyarava vunyaa okyarama vahiro.

14

Kotira mwanraquravanto nraakyne qora kepuqya nyianinranra mpo-qiaqata tura

¹ Mwianra rieqatama nkye mpohuara mwutukya vahianinra mwia nraante vara vuniqama taata. Nkye mwia vara vuni vateta Kotira mwanraquravanto mpo kepuuya mpo kepuuya nyianinranra nronraqama kye rieqata qati nraahu varaataa hirata variata. Kotira qua mwakyaakya nraakyе qora timwa nkyi kepukyara, mwi kepukyara nkyi varaataa hirata variata. (Hia nraahumwa mpo qara hiani quaraqitai ti kepukyara nkyi varaataa hirata variata.)

² Kotira mwanraquravanto mpo kepuuya vaisi mpo mwihanro mwiva mwiaqaatairo nraahumwa mpo qua timwaqiro quariva, mwi vaisiva mwi quara tirata nraakyе qoravanto mwia qua hia riaivaro Kotiva nraahuma mwia qua riaananro. Kotira mwanraquravanto mwia kyaahaqa hiraro mwiva uqeta taani quara nraahu timwaqiro quananro.

³ Vaisi mpovanto hia mpo quaqitairo tiraitiro, vutu kyero Kotira qua mwakyaakya timwa nyianri vaisiva, mwiva timwa nyinrata nraakyе qoravanto mwia qua kyuqema kyeta rierara tiro, mwi vaisiva qiomia mwihua kyaahaqama nyatero, mwihua kepukyaqama nyatero, mwiva qiomia mwihua mwutukya qihaaqama nyataananro.

⁴ Nkye ntuvantuama vita varivaro vaisi mpovanto Kotira qua nraahumwa mpo quaqitairo tirera, mwi quava nai mwi vaisira nraahuma kyaahaqa hiananro. Hia mpo quaqitairo tiraitiro, vutu kyero Kotira qua timwa nyianriva ekya Kotira nraakyе qoramia kyaahaqama nyataananro.

⁵ Kotira mwanraquravanto mpo kepuuya nkyi nyinrata nkye nraahumwa mpo qua mpo quaqitai tivera, nte pataqiamia nkyiara qamwataaninra. Kotira mwanraquravanto mpo kepuuya nkyi nyinrata nkye Kotira qua qio tivera, nte mpoqama kyena nkyiara qamwataaninra. Nkye ntuvantuama vita varivaro Kotira qua mpo quaqitairo qiariva timwaqiro viraro hia mpovanto mwia qua qio tuqasaa kyero nraakyе qora timwa nyinrenra, mwia quavanto hiama qio nkyi kyaahaqa hiananro. Mwitaa hiraro Kotira qua vutu kyero tirata ekyaahua mwia qua rie vaisiva, mwiva mwia quavata nraatarama kyaananro.

⁶ Ni kata pakyaa tuaavo, nte nkye hinani uro ntene nte nkyivata nraahumwa mpo quaqitaina qiarita nkye hiama qio ni qua riaivaro hiama qio ni quavanto nkyi kyaahaqa hiananro. Nte nkye hinani uro ntene vutu kyena Kotira qua qoqaa nkyi timwa nyinrenrave, Kotira okyara uqeta tai quara nkyi timwa nyinrenrave, nkye mwitaa mwataama kyeta Kotira aanraqaa nrohiate tina, nkyi timwa nyinrenrave, nte mwitaama kye vutu kyeqa nkyi timwa nyianrita nkye ni qua ntapihi kyeta riaivaro mwi quava qiomia nkyi kyaahaqa hiananro.

⁷ Nkye riaivage nte hia qakyaa hira qumina inraikya ntomavaarave, kitaarave, mwiaqa ntumwakye tirera. Ntomavaara api vuatairaro hiama kyuqema kyero nruqua qiananro. Kitaavata api ntiraro hiama kyuqema kyero nruqua qiananro.

⁸ Ntaqi ntomanra apiqama kyero rirata hiama qio ntaqi vaisihua veva huru kyaamwu tera taara hivara.

⁹ Mwia votima kyeta nkye nraahumwa mpo quaqitai tigata hia vutu kye tivera, tavave nkyi qua qio riaananro? Nkye hia qua vutu kye tivar nkyi quavanto qumina inraikyaqama hiananro.

¹⁰ Mwaa mwataraqaa mpo mwatanaa mpo mwatanaa qua airi vaiharo hia mpo qua qumina quavata vahira. Ekyaa mwia okyara vahi quava nraahu vahira.

¹¹ Vaisivanto nianra mpo quaqitairo tiraqe nte hia mwia qua riaankyerera, nte mwi vaisirara mpo mwatanaa vaisivema qianinra. Mwivavata nianra mpo mwatanaa vaisivema qiananro.

¹² Nkyevata ntuvantuama vita variqata nraahumwa mpo quaqitai timwaqi vivera, nkyi quavanto mpo mwatanaahua qua votima kyero nraahuma vahiananro. Kotira mwanraquravanto nyiani kepukyara nkyi mpoqama kyero mwutukya ntihata variahuara tita, nkye Kotira mwanraqurara tiqata, Mpo kepukyara timwinraqe vutu kyeqata ntapihi kye tiqata nai kyaahaqa hi nai kyaahaqa hi hiare, qiata. Mwi kepukyara varerara nkyi mwutukya vahirata variata.

¹³ Kotira mwanraquravanto vaisi mpo kepukyara mwinranro nraahumwa mpo quaqitairo qiariva mwi quara okyara hia ntapihiraitiro, nkye ntuvaaquama vita variraqi mwi quara qiankyora. Mwi vaisiva Kotira kyapara hiraro Kotiva mwia kyaahaqa hiraro mwi quara okyara tuqasaa kyero ntapihi kye nraakye qora timwa nyianri. ¹⁴ Kotira mwanraquravanto ni kyaahaqa hiraqe nte nraahumwa mpo quaqitaina Kotirara aakyara ntaariro ni mutukya manraquravanto qio rie varivaro ni pu naatovantoma hia qio riaananro.

¹⁵ Mwitaa hiraqe nte nataave hianinra? Nte mwutukya mwanraquraqotai nraahumwa mpo quaqitai Kotirara aakyara nteqana nte vu nraatoqitainavata riemwa kyena Kotirara vutu kye aakyara ntarera. Nte mwutukya mwanraquraqotai Kotirara ihi tiqana nte vu nraatoqitainavata riemwa kye vutu kye ihi tirera.

¹⁶ Nkye Kotira qamwata mwatarera uti variqata mwianra nraahumwa mpo quaqitai kyuqeve ti varivaro nkyi mwutukya mwanraquravanto nraahu mwi quara qio riaananro. Nkye mwitaa timwaqita vivaro mpovanto nkyivata nrumu variariva nkyi qua hia riaraitiro, nataama kyerove nkyi quara quataave qiananro?

¹⁷ Nkye nraahumwa mpo quaqitai timwaqi viqata Kotirara kyuqeve tivaro nkyi quavanto kyuqe qua vahiqaro nkyita nraahu kyaahaqa hiqaro hiama qio nkyi henanra mwia kyaahaqa hiananro.

¹⁸ Nte nkyi nraatara kyena nraahumwa mpo quaqitaina airiqama kyena ti varuvama. Nte mwianra rieqana Kotirara kyuqeve ti varura.

¹⁹ Kotira nraakye qora ntuvantuama vita varivaqena nte mwihua utaqa variqana nraahumwa mpo quaqitaina qumina airi quantikara qiarita hia rievo tina, nte mwihua rie quaraqitaina pataqia toqa kyena qiariro mwihua qio kyaahaqa hiananro.

²⁰ Ni kata pakyaa tuaavo, nraaqiara akirivanto hia uaqia hi kyaiqara utiraitiro kyuqema kyero varintema kye, nkyevata variate. Mwitaama variqatavata hia nraaqiara vantuama vu nraato tintema kye vu nraato tuate. Nkye nronra tuaahua vu nraatoqa hirata variata. ²¹ Kotira mpukuqi Kotiva mwitaama tiro:

Mpo qua ti vaisihua nroqitai

nte mwaa mwatanaahua ntene qua timwa nyinrenrave.

Nte mpo mwatanaa mwihua nyqitaina qiaritavata hia mwaa mwatanaahua ni qua rievarave, tura. *(Aisaiaa 28:11-12)*

22 Hia qumina nraakye qorara riaraitiro, Kotira nraakye qoravanto Kotira kepukya taqaate tiro, Kotira mwanraquravanto mpo hiahua kyaahaqa hiqaro mwihua kepukya mpo nyihata mwihua nraahumwa mpo quaqitai ti variara.

(Mwi quava vahiro mpo quavatama vahiro. Mwataamama vahiro): Hia Kotira nraakye qorara riaraitiro, qumina nraakye qoravanto Kotira kepukya taqaate tiro, Kotira mwanraquravanto vaisi mponramwu kyaahaqa hiqaro mpo kepukya nyihata mwihua qumina nraakye qora Kotira qua timwa nyi variara.

23 Nkye ntuvantuama vita variqata nkye ekyaa mwihua nraahumwa mpo quaqitaita timwaqi vivata mpo ihua qumina nraakye qorave, hia Kotira qua riehuave, mwihuavata nrumu variqata mwihua nkyi qua rietama nkyiara vu nraato apiqama vihata ueraqama quavoma tivara.

24 Nkye ntuvantuama vita variqata Kotira qua ntapihi kye timwa nyiqi vivaro mpovanto qumina vaisivantove, hia Kotira qua anom kyero riaari vaisivave, nkyi qua riero tiqaro, Qutaa nte uaqia hi kyaiqara uti varuvama varuquo, qiananro. Mwiva mwitaa tiraro nkyi quavanto mwia kyaahaqa hiraro mwia vu nraato ntapihi viraro mwiva tiqaro, Qikye, nte uaqia hi aanranraqaa nrohi varuvama varuquo, qiananro.

25 Mwitaa timwa kyero mwiva nai uqeta taani quara timwa qovarama kyero mwiva tumu ntiro variqaro Kotira nrutu tuaaherero tiqaro, Qutaaqama kyermota Kotiva nkyi utaqaa variho, qiananro.

Poruva mwataama kye variqi viqata Kotira qua mwaanra qiate tura

26 Ni kata pakyaa tuaavo, ni qua okyaravanto mwataamama vahiro. Nkye mwaanra tirerata ntuvantua hita variqata nai kyaahaqa hi nai kyaahaqa hirara rieqata variata. Nkyiqitairo mpovanto tiqaro, Nrivaqe mwi ihira qiare, tirata nkye mwia qua rieta mwi ihira tivaro mwiaqatairo mpovanto tiqaro, Tire mwataama kye Kotira aanraqaa nrohirerave, tirata nkye mwia qua rieta varivaro mwiaqatairo mpovanto tiqaro, Kotiva mwitaa tihana riaurave, tirata nkye mwia qua rie varivaro mwiaqatairo nraahumwa mpo quaqitairo nkyi timwa nyi variraro mpovanto mwi quara tuqasaa kyero nkyita quaqitairo timwa nyi varirata mwia qua riaata. Mwitaama kyeqata mwaanra timwaqi quata. Nkye nai kyaahaqa hi nai kyaahaqa hirara rieqata variata.

27 Nkyiqitai airivanto nraahumwa mpo quaqitai nkyetara nkyetara timwaqita vivora. Kuaikuvantove, taarakuvantove, taaramponramwuwantove, qioma nraahumwa mpo quaqitaita tivara. Mwinramwuhua nraahumwa mpo quaqitai tirerata kuaiqia kuaiqiaqvanto timwaqi vivaro mpovanto mwihua qua tuqasaa kyero nkyi timwa nyinrata nkye ntapihi kye rievera.

28 Mwihua qua tuqasaa quariva hia varirata nraahumwa mpo qua tihua mwihua tirema variata. Mwihua variqata nkyiariaraqama kye Kotiravata qua tiqata variata.

29 Vaisi taaratanave taarampotanavantove Kotira qua tirera hivera, nkye qati kyaivata mwinramwuhua qiata. Mwinramwuhua qua nkyi timwa nyivata nkye mwihua qua tuyama kye rieqata variata.

30 Mpovanto siviro Kotira qua timwa nyi variraro mwiaqatairo mpovanto mwatakyaa quariva tiqaro, Kyai ntevata Kotiva ni mpi quara

timwa nyiankye, tirera, vaakya siviro qua qiariva eo timwa kyero mwatakyaa viraro mwivavata nkyi qua timwa nyianri.

³¹ Nkye mwitaama kye kuaiqia kuaiqavanto siviqata Kotira qua timwaqi viqatama ekyaa nai kyaahaqa hi nai kyaahaqa hiqata ekyahua kepuqyaqama nyatevara.

³² Vaisi mpo Kotiva nai qua qiarive tiro nai kepuqya mwianriva, mwi vaisiva nai quaqaa ntaqikyiqaro nai tukyaqaama qiananro.

³³ Kotiva hia kyirikyairi hi kyaiqara vararaitiro, Kotiva kyuqema kyero kyaqa vare varirara tita, nkyevata hia kyirikyairima kyeqa mwaanra tiraitita, vivinrama kyeta qiata.

Kotira nraakyе qoravanto mwatukya mpoqi mpoqi ntuvantua hitantema kye ³⁴ nkyevata mwaanra tirera ntuvantua hita variqata nraakyera nkye hia uro sivita Kotira qua qiate, nkye tirema variate qiate. Kotira mpukuqi nraakyevanto hiama vuni variananrove tura.

³⁵ Nraakyevanto mpo qua okyara kyaparama kyero ntapihirero nai nraamwuqi variqaro nai vaati ntumwahiamwa hiari. Nkye ntuvantua hiraqi nraakyе mpovanto siviro qua tirera, kyaantaaqaqa hiro hiama kyuqe hiananro.

³⁶ Qikye, Kotira quavanto nkyi Korintiqitairove qovara hiro? Mwi quava nkyi nraahu kyaahaqa hirero qovarama virave iho? Hiave.

³⁷ Mpovanto nanrianra tiqaro, Nte Kotira qua ti varuvave. Kotira mwanraquravanto mpo kepuqya mpihana varuvave, tirera, mwi vaisiva ni quara qutaavema qiananro. Mwiva nte tu quara mwianra, Tiri vunyaa vaisivanto vatai quaravema, qiananro.

³⁸ Mwi vaisiva ni quara hia nronraqama kyero riairera, nkye mwi vaisira qua hia riaata.

³⁹ Qio ni kata pakyaa tuaavo, Kotira qua mwakyaakya nraakyе qora timwa nyi kepuqyara mwi kepuqyara nkyi varaataa hirata variata. Nkyiqitairo mpovanto nraahumwa mpo quaqitairo nkyi timwa nyinrenro utirata hia mwianra qao tiraitita, qiomaa tinanrave qiata.

⁴⁰ Nkye ntuvantua vita variqata hia apiqama kye Kotira qua mwaanra tiraitita, ntapihi kyeqata Kotira qua mwaanra tira mwivau timwaqi quata.

15

Karaisiva qutu vuraqitairo qaiqaa qati sivurara Poruva tura

¹ Ni kata pakyaa tuaavo, nte Karaisira mwakyaakya nkyi timwa nyiava quara qaiqaa nkyi timwa nyianrita nkye mwi quara rieqata variata. Nte tauraa mwi quara nkyi timwa nyiavata nkye mwi quarara qutaa quave timwa kyeta mwiaqatai nkye mwi quara kepuqyaqama kye riemwaqita vura.

² Karaisira qua nkyi timwa nyiavara nkye hia mwi quara qaqlira kyaraitita, kyuqema kye tutaiivera, mwi quava nkyi kyaahaqa hiraro Kotiva hia nkyi qaqlira kyaraitiro nkyi sitaanano. Nkye mwi quara hia kyuqema kye tutaivaro mwi quava hia nkyi kyaahaqa hiankyora.

³ Mwi quara ni timwa mpuvana nte mwi quarara vunyaa quama vaiho timwa kye mwi quara nkyi timwa nyiavara. Nte nkyiara mwitaama tina. Tire uaqia hi kyaiqara uturava nruka quarive tiro, Karaisiva tiriara rieqaro qutu vura. Kotira mpukuqi mwitaama kyero qutu quananrove turaqa mwiva qutu vura. *(Aisaiaa 53:5-12)*

⁴ Karaisiva qutu vuvata mwataqi quntamwa tovaro taarampo enta vaitero mwiaqaatairo qaiqaa qati sivura. Kotira mpukuqi mwitaama siquananrove turaga mwiva sivura.

⁵ Karaisiva qutu vuraqitairo qati siviro uro Pitaara vuqaa qovarama viro mwiaqaatairo mwiva nai nronraqama kyo vaisihua 12 nramwu suqaa qovarama viro ⁶ mwiaqaatairo nai nraaqiara airi 500 nramwu suqaaavata qovarama vuvata mwihua mwia taqora. Mate mwi nraakyne qorahua hininramwu qutu quavata hini airivanto qati variara. ⁷ Iesusiva nai nraaqiara mwihua suqaa qovarama viro, mwiaqaatairo Iesusiva Iemisira vuqaavata qovarama viro, mwiaqaatairo ekyaa nai nronraqama kyo vaisinramwuhua suqaa qovarama vuvata mwia taqora.

⁸ Karaisiva mwitaamaqiro viro ekyara ni puqaavata qovarama vuvana taqaavara. Nraaqiara mpo mwatai iherava nritaraiharo nraakiara mwataintema kyena nte nraakiarani Karaisira nraaqiaraqama vura.

⁹ Nte Iesusiva nronraqama kyai vaisihuaqitaina uapaa vaisi hia kyuqe huva varuva. Tauraa Karaisira vataqi nrohi varu nraakyne qorahua nte anomia kye uaqiamaqina quavarara tiro, Karaisiva hia nianra nronra vaisive qiataara.

¹⁰ Kotiva mwiva nraahu nianra po kye tiqaro kyuqema mataihanra tina, nte mwataama kye vaisi nronra varura. Kotiva ni kyuqema mataihana hia nte qaqla kyena qati varura. Nte kepukyaqama kye mpoqiaavata mwia kyaiqa varaqi viqana mwiva nronraqama kyai vaisinramwuhua kyaiqavata nraatara kyaura. Qio hia nte ntene kepukyara mwi kyaiqara varaura. Kotiva ni kyuqema matero kepukya mpihana nte mwia kyaiqa varaqi vi varura.

¹¹ Nteve mwihuave Karaisira qua nkyi timwa nyunanza mwianra nte hiama nronraqama kye riena. Tire mwinro mwaanro mwihua nkyi timwa nyunrata nkye mwi quarara quataave timwa kye variara, mwianrama nte nronraqama kye riena.

Poruva tire qutu quananraqitai qati siquananranra tura

¹² Tire mwakyaakya nkyi timwa nyiqata Karaisiva qutu vuraqitairo qati sivurave tunanra. Tire mwitaa turata nanraqamave nkye mponramwuvanto qutu vihua hiama sivivarave ti varita?

¹³ Quataa qutu vihua hia sivira hitiri, Kotiva hiama Karaisira sivuma kyotiri.

¹⁴ Kotiva hia Karaisira sivuma kyotiri, tire qua turava qumina qua vailaro nkyi timwa nyunrata nkye quataave qiaava, mwivavata qumina inraikyaqama hitiri.

¹⁵ Qikye, tire nkyi timwa nyiqata quataaqama kyero Kotiva Karaisira qati vara sivuma kyorave tuna quava, mwi quava unra qua vahitiri, mpovanto tiriara tiqaro, Kotiva hia Karaisira qati vara sivuma kyorave. Nkye mwitaama kye Kotirara qia quava unra quama vaiho, titiri.

¹⁶ Kotiva hia qutu quahua qati vara sivuma kyaiva varitiri, mwiva hiama qio Karaisiravata qati vara sivuma kyotiri. ¹⁷ Kotiva hia Karaisira qati vara sivuma kyaitiri, nkye quminama Karaisirara quataave qiavaro nkyiqa qua vahiva hia taiqaraitiro, qatima vahitiri.

¹⁸ Kotiva hia Karaisira qati vara sivuma kyaitiri, Karaisirara quataave timwa kye qutu quahuavata hia qaiqaa qati siviraiti, uro quminama raupirima quatiri.

¹⁹ Tire Karaisira vekya variqata mwaa mwataraqaa mwianra riemwaqi vita uro qutu vita hia qati siquarahua variaratavauma mwaa mwataraqaa varihua tiriara raima timwa teta po kye tivara.

²⁰ Mwihua hiama qio mwia kyaara tiriara raima timwa tevara. Karaisiva qutu vuvaro quataaqama kyero Kotiva mwia qati vara sivuma kyora. Kyara vara tutaiharo tohare riemwa taiva, mwiva nraante keko tintema kyero Karaisiva nraante qutu vuraqitairo qati sivurara tita, Karaisirara quataave timwa kye qutu quahua qatima sivivara.

²¹ Haaru vaisi mpoqaatairo qutu vi okyarava qovarama vurama. Qaiqaa kuua qarama kye vaisi mpoqaatairo qati sivi okyarava qovarama vira. ²² Tire Ataamunraqatai qovara hurahua ekyaa qutu vi varunanra. Kuua qarama kye tire Karaisira nraaqiaraqamavi variarrahua nraakiara tire ekyaa mwihua sivita qati variqi quananra.

²³ Nraakiara hia tire apiqama kyeta siquananra. Tire naitarama kyeta kuaiqia kuaiqiyavanto siquananra. Karaisiva nraante quturacitairo qati sivurara tita, Karaisiva qaiqaa mwatani tumuani entaraqaa Karaisiva hiari nraakye qorahua qaiqaa qati sivivara.

²⁴ Mwihua sivivaro mwiaqaatairo ma taigaani entava nriananro. Mwi entaraqaa Karaisiva kepukyaqa hiqaro mpo mwatanaa mpo mwatanaahua kamaninra nraatara kyero, vaisi kepukyave ekyaa mpo inraikya mpo inraikya kepukyavata nraatara kyero, uro nai qora Kotira kyauquqi kyero tiqaro, Nte ekyaa inraikya nraatarama kyauqo. E ekyaa inraikyaqaa ntaqikyiqira quante, qiananro.

²⁵⁻²⁶ Karaisiva kepukyaqa hiqaro nai nramwutaahua nraataraqi viro uro ekyaararaqama qutuqi vi vari okyarara nraatara kyairaro mwi okyarava ekyarama taiqaananro.

²⁷ Kotira mpukuqi mwitaama tiro:

Kotiva Karaisira nronraqama kyaiharo
Karaisiva ekyaa inraikya nraatara kyero
mwiaqaa ntaqikyiqiro quananrove, tura.

(Ihi

^{8:6}) [Karaisiva ekyaa mwi inraikyaraqa ntaqikyiqaro hiama Kotiraqaaavata ntaqikyiananro.]

²⁸ Nraakiara Karaisiva ekyaa inraikya nraatara kyero mwiaqaa ntaqikyiqiro viro mwiva nai qora mwemwani variro tiqaro, E niqaa ntaqikyiqira vi variaravama e niqaa ntaqikyiqira quante, qiananro. Karaisiva mwitaa tiraro mwiaqaatairo Kotiva Karaisiraqaaavata ekyaa inraikyaqaaavata ntaqikyiqiro quananro.

²⁹ Karaisiva hia qutu viraqitairo qaiqaa qati sivira hitiri, nanraqamave mpo hiahua qutu quahua rieqata nramanri vare varita? Qutu quahua ekyara qutu quavo qiatiri, hiama qumina mpo hiahua mwihua kyaahaqa hiqata nramanri vare variatiri. Mwihua tiqata, Qutaama qutu quari vaisiva qaiqaa siquananrove, timwa kyetama nramanri vare varita.

³⁰ Karaisira qua kyaara tiri ekyaa enta ru kyarera uti variara. Tire hia qutu quananraqitai qaiqaa siquarahuaavauma, tiri qumina mwitaa hivara.

³¹ Ni kata pakyaa tuaavo, Iesusi Karaisiva nkyiqaavata niqaavata ntaqikyi varihananra tina, nte nkyiara qamwate variqana ntena

kyauqu nriqiqaa vatena qutaaqama kyena tirera. Ekyaa enta ni ru kyaivaqe qutu quariva nte variqina vi varurave, tuqo.

³² Nte Karaisirara rieqana Epesaasiqi uro variavata mwi mwatanaahua qaakyau vairi votima kye variqata ni naatara kyarerera uti varuvana variavarave. Nte qumina vaisi taiqa quariva hutiri, nte quminama mwini varutiri. Kotiva hia qutu vihua sivuma kyaari quava qutaa vhiraqevauma nte mate mwaa entarara rieqana mwataa qianinra: Nrivaqe kyuqe aanra qaqlira kye hora qutuananranra hia nronraqama kye riaraiti, mate kyaravata nramanrivata nramwaqi quare, qianinra.

³³ Haunri mpo ihua unra qua tivata nkye mwihua sataqita vivora. Quavanto mwitaama tiro.

Vaisivanto uaquia hi vaisihuavata variqi viro

mwi vaisivavata uaqjama quananrove, tura.

(Aisaiaa 22:13)

³⁴ Mwianra rieqatama nkyi su nyaatovanto ntapihi virata uaquia hi kyaiqara qaqlira kyaata. Qikye, nkyi utaqitai nraakye qora mpo hiahua hia Kotirara riaraitita, api qua ti variara. Mwitaa qiahua mwihua kyauruate tinama, nte mwitaa tina.

Mwamwantavanto qati siquani okyarara tura

³⁵ Mpowanto mwitaama qiananro. Nataama kyeroove Kotiva qutu vihua qati vara sivuma kyaananrove? Nataama vahiani mwamwantara varetave sivivarave? qiananro. Mpowanto mwitaa tirera, nte nai timwa mwinrenra:

³⁶ I vu nraato apiqamave viho? E hiave ntapihiaro? E kyara humwu mwataqi vara tutairaro uru mwiva ntuko hiraro nruhi mwiva hia tapitairera, kyaravanto hiama qupiqaananrove.

³⁷ E kyara humwu vara tirera hira, e humwu nraahu kyakuma humwuve, mpo humwuve, vara tuananrave. E hia uro nronra mwia rirante ntaruqira tuananrave, qianinra. ³⁸ Kotiva tiharo uru mwiaqatairo mwi kyarava qupiqaiharo mpo humwuqatairo mpo kyaravanto qupiqaiharo hia kuaa mwamwanta vahirave. (Mwia votima kyero tire qutu quananraqitai qaiqaa siquararo tiri mwamwanta nraahumwa mpo mwamwantama vahiananro.)

³⁹ Vaisi mwamwantavata, vahi aasau mwamwantavata, hia kuaa qarama kyero vahirave. Vaisi mwamwanta mpo mwamwanta vaiharo, vahi aasau mpo mwamwanta vaiharo, nyaamwa mpo mwamwanta vaiharo, tavukya vaanti mpo mwamwanta vahirama.

⁴⁰ Nyaamwuni nraahumwa mpo inraikya vaiharo mwatani mpo inraikya vahirama. Nyaamwuni itai inraikyava mwitaama kyero iteqaro ntuvaahe variharo mwatani vahi inraikyava nraahumwa mpo qarama kyero ntuvaahe varira.

⁴¹ Huarivanto iteqaro mpo qarama kyero ntuvaahe variharo, toravanto iteqaro mpo qarama kyero ntuvaahe variharo, qovora kuaiqia kuaiqvanto mpo qara mpo qarama kyero ntuvaahe varira.

⁴² Mwi inraikyara mwi inraikyara mwunruqa hi okyarava nraahumwa vahirama. Mwia votima kyero nraakiara tiri mwamwantavanto qutu quaninraqitairo qaiqaa qati siviraro nraahumwa mpo mwamwantama vahiananro. Tiri mwamwanta mwataqi quntamwa taavaro ntenrai mwamwantavama vahiro.

Nraakiara sivuma kyaani mwamwantara qaraakya mwamwanta hia ntenraani mwamwantavama vahiananro.

⁴³ Tiri mwamwanta mwataqi quntamwa taava uqenrenro hia kyuqe mwamwanta vahira. Nraakiara tiri sivuma kyaani mwamwantava kepukyu mwamwantavanto kyuqe mwamwantama vahiananro.

⁴⁴ Tiri mwamwantavanto mwaa mwataraqaa nrohiarive tiro utu tairara tita, mwaa mwataraqaa qunte variara. Nraakiara tiriara nyaamwuni nrohiate tiro, nyaamwuni nrohiana mwamwantara vara sivuma kyaananro. Mwaa mwataraqaa nrohiara mwamwantava vaiharo nyaamwuni nrohiara mwamwantavavata vahira.

⁴⁵ Mwi quara Kotira mpukuqi mwitaama tiro:
Kotiva utu kyovaro toharennaa vaisi Ataamuva siviro
qati variqiro vi varurave, tura. *(Okyara*

^{2:7}) Mwi vaisiva mwitaama varuvaro mwia nraakiara vaisi mpo Karaisiva qovarama viro ekyaa nraakyе qora qati variqi quate tiro, qati nraahu varura.

⁴⁶ Hia nraakyе qoravanto nyaamwuni nrohira nraante qovarama kyora. Nraakyе qoravanto mwatani nrohira nraante qovarama kyero mwiaqaatairo nraakiara nyaamwuni nrohira qovarama kyora.

⁴⁷ Hoqarenaa vaisi Ataamunra mwataqotairo utu tovaro mwaa mwataraqaa qovarama viro varura. Nraakiara vaisi mpovanto Karaisiva nyaamwusairo mwatani tumu qovarama viro varura.

⁴⁸ Mwaa mwataraqaa variahua mwihua mwataqotairo utu to vaisira votima kyeta variara. Nyaamwuni varirera hiahua mwihua nyaamwusairo tumu vaisira votima kyeta varivara.

⁴⁹ Mwaa entara tire mwataqotairo utu tai vaisira Ataamunra votima kyeta nrohi varunanra. Nraakiara tire nyaamwunyaa vaisi Karaisira nraantantamwa kyeta variananra.

⁵⁰ Ni kata pakyaa tuaavo, nte nkyi timwa nyinrenra. Nraakyе qora mwaa mwamwantara vataahua hiama qio Kotira mwatuqyaqi vivara. Ntenra quari vaisiva hia ntenraani mwatuqyaraqi hiama qio quananro.

⁵¹ Kyai nte Kotiva ugeta tai quara nkyi timwa nyianri. Hiama tire ekyaa qutu quananra. Tire Iesusira nraaqiara mpo hiarahua hia qutu viraitita, qati variqi vita qamwanrama kye kyuqu quananra.

⁵² Tire mponramwuvanto variararo nraakiara ekyaa entaqaa ntoma riraro Kotiva qutu vihua qaiqaa qati sivuma kyairata mwihua mwiaqaatai hia qaiqaavata tapitaraitita, qati variqi vivara. Tire ekyaa mwi entaraqaa kyuqu vita variananra.

⁵³ Tire ntenrai mwamwantara vataahua mwi entara kyuqu vita hia ntenraani mwamwantara vareta qati variqi quananra. Tire quti mwamwantara vataahua kyuqu vita hia qutuani mwamwantara vareta qati variqi quananra.

⁵⁴ Tire ntenrai mwamwantara vataahua kyuqu vita hia ntenraani mwamwantara vareta qati variqi quananra. Tire quti mwamwantara vataahua kyuqu vita hia qutuani mwamwantara vareta qati variqi quananra. Mwi entara mwi quara tuntema kye tire mwitaama qiananra:

Qutu vi inraikyara vara mwataniqama kyero
Kotiva mwia ekyaa nraatara kyairave.

55 Quti okyarava e riaante. E vaisi ru kyera nraatara kyera kepukyava tanave vaiho?

Iaanraivanto vaisi kutu kyaariva tanave vaiho? *(Hosaiia 13:14)*

56 Qutira inraikya mwia qora kyaiqavanto ru vatero nai qora kyaiqa mwiva Kotiva timwa to quaraqaatairo kepukya varaira.

57 Qio tiri vunyaa vaisivanto Iesusi Karaisiva quti okyarara nraatara kyero qati sivirara tiro, Kotiva tirivata kepukya timwihata tire qioma qutuani okyarara nraatara kye qaiqaa qati sivi variananra. Mwianra rieqatama tire Kotira nrutu tuaahereta mwianra kyuqeve ti varita.

58 Ni kata pakyaa tuaavo, mwi quara rieqatama kepukyaqama kye sivita variata. Tiri vunyaa vaisi kyaiqa kepukyaqama kye varaqi quata. Nkye ntapihiarave. Nkye kyaiqa vareva hia quminavau quaninranra tita, nkye kepukyaqama kye mwia kyaiqa varaqita quata.

16

Iutiaani munima vara kyaivarо quaninranra tura

¹ Kotira nraakye qora Iutiaani hia kyuqema kye variahua rieqata nkye mwihua kyaahaqa hirerata munima ntuvaantua hirara tirera. Nte Karesiaani variqana Kotira nraakye qora mwini variahua timwa nyunteema kyena nkyivata timwa nyianrita nkyevata mwitaa hiata.

² Mpo Saante mpo Saante nkye kuaiqia kuaiqivanto nkyeta munima vareraqitai munima mpoqiani qati vataqi vivaro qio vahiar. Nkye mwitaamaqi vi varivae nte nkye hinani iro ntaarita nkye hia nanra munimave mwunro tita uro munimanra puua hiata.

³ Nraakiara nte nkye hinani uro variarita nkyetavanto vaisi mponramwu mwatama kyaivae nte mwinramwuhua qara nyina sitaarita mwihua mwi munimanra varetama Ierusaremini uro nyiata. ⁴ Mwi entara nte Ierusaremini mpo kyaiqa varaariva vahirage ntevata quankiera mwihua nivata qioma vivara.

Poruva nai nrohianinranra vu nraato tutora tura

⁵ Nte Masentoniaani mpo mwatukya mpo mwatukya nrohivaravatina, mwini nrohivaraama uro nkyi taqaaninra.

⁶ Nkyivata uro variqana nte mpuahaamave, toqa vaururu tuani entara vari kyena qaiqaa taini tainive virera hiarita nkye ni kyaahaqa hivae nte quari. ⁷ Hia nte aanraqaa viqana nkyivata pataqia totiqama kye varirerave. Tiri vunyaa vaisi Karaisiva qiove tirera, nte nkyivata mpuahaama varirerave.

⁸ Qio nte mwate Epesaasini variqi quariro Pentikosi omwata nre entava nrianrive. ⁹ Mwaini nte airi mwataqi nraakye qora Kotira aanra nyaamwutaariva vaihananra tina, nte mwaini variqina virera. Nte mwaini mwi kyaiqara vare varuqata airivanto ni nramwutaqa hiavanavata nte Karaisira nraakye qorara rieqana mwaini varirera.

¹⁰ Timotiva nte varautemba kyero tiri vunyaa vaisi kyaiqa vare varivara tiro, mwiva nkye hinani uro ntairera, nkye mwia qamwata mwateta mwia vitaata.

¹¹ Mwianra rieqatama nkyiqitairo mpovanto Timotirara qumina vaisive timwa kyero mwoqa mwiankyora. Nkye Timotirara mwiva Karaisira kyaiqa vaisi variho timwa kyetama mwia kyaahaqa hiqata huntaqita aanraqaa uro kyaivarо mwiva kyuqema kyero variro qaiqaa

nte hunani nrianri. Nte mwiavata tiri tiqata vakyaa mponramwuvata mwihua sekyama varuqo.

¹² Nte tiri tiqata vakyaa Aporosirara tirera. Nte mpo enta mpo enta nkyiara rieqana mwianra mwitaama tina, Qata vakyaa mponramwuvanto Korintini virera hiahuavata e quante timwa kyena vuaviraavira tuqaro hia quataa iharoma mate hia viro. Nraakiara aanra qio vahirera, mwiva nkye hinani quanano.

Poruva ekyaara qua tura

¹³ Nkye rauriqa taqe variata. Nkye Karaisirara qutaave tiraqa kepukyaqama kye variata. Vaisima variata. Kepukyaqamavi variata.

¹⁴ Nanrianra nanrianra mwutukya vahianinraqitai ekyaara kyaiqa varaqi quata.

¹⁵ Nkye Sitipanasiravata mwia nraamwuqi variahuvata ntapihi kyaarave. Nte haaru Akaiaani variqana Karaisira qua mwi mwatanaahua timwa nyiavata mwihua nraante qutaave tura. Mwihua mwitaa timwa kyeta mwiaqatai mpoqama kye Kotira nraakyе qora kyaahaqa hirera uti variara. Ni kata pakyaa tuaavo, nte nkyiara qati mwataa hiatema tuqo, ¹⁶ Nkye mwi vaisinramwuhua mwemwani variqata mwihua hiante hiate, tuqo. Mwihua kyapata kyaiqa varaahua mwihuavata mwemwani variqata mwihua hiante hiata.

¹⁷ Nkyiqitai Sitipanaasivavata, Potunataasivavata, Akaikaasivavata, nte hunani nriavana nte qamwateqanama varuqo. Nte hia nkyi taqaaninranra ni mutukyavanto uaqia ihana varuqata mwihua nte hunani nri nteta nkyiara qiavana riena, nte qamwateqana varuqo.

¹⁸ Mwihua nkyi mwutukya kyuqema nyataavar o qihakyama vahin tema kyeta nrumu mwaini ni mutukyavata kyuqema kye qihakyama mataavana varuqo. Nkye mwitaa hi vaisihua nyutu tuaaheraata.

¹⁹ Kotira nraakyе qora Esiaani mpoqi mpoqi variahua nkyiara rieqata nkyi qua mwantaavo. Akuraava mwia nraata Pirisiraavavata, mwitanahua nraamwuqi ntuvantua hiahuavata, tiri vunyaa vaisi nrutuara rieqatama nkyi qua mwantaavo.

²⁰ Tiri tiqata vakyaa mwaini variahua, mwihuavata nkyi qua mwantaavo. Nkye nai qua mwante nai qua mwante nai kyauqu mwi nai kyauqu mwi hiqata variate.

²¹ Qio nte ntene kyauquqo mwaa quara qara ntina:
NTE PORUVA NKYI QUA MWANTAUQO.

²² Tiri vunyaa vaisi Karaisirara hia mwutukya vahiani vaisira kyaivar o viro ekyaara vehiqama quarive. Marana ta. Po, nronrao, qamwanrama uro ntantera tumuana.

²³ Tiri vunyaa vaisivanto Iesusiva nkyi kyuqema nyataari.

²⁴ Nkyevata ntevata Iesusi Karaisiranqamavi varunanranra tina, nte nkyiara mwutukya ntihana varura.

2 KORINTI

Poruva Korintiqinaahuani nraakiaraa qara vara kyora

Poruva kuua ihi vara kyero Masentoniani variqaro qaiqaa Korintiqinaahuani qara vara kyora. Poruva qara mwaaqi Kotiva mwia nronraqama kyovaro Iesusi Karaisira kyaiqa varo okyarara mwi mwatanaahua timwa nyunra.

¹ Nte Poruva. Kotiva tihana nte nronraqama vina Iesusi Karaisira mwakyaakya timwa nyi varuvama varina. Tiretana tiri tiqata Timotikya nkyiara Kotira nraakyе qora Korintiqi variahuavata ekyaa Kotira nraakyе qora Akaiaani variahuanivatama qara mwaa vara kye.

² Tiri tiqova Kotivavata tiri vunyaa vaisivanto Iesusi Karaisivavata nkyi kyuqema nyatairaro nkyi mwutukyaqitairo kyuqe hiro qihaakya hirata variata.

Poruva Kotirara kyuqeve timwa kyero qamwata mwatora

³ Nrivaqe Kotirara kyuqeve timwa kye qamwata mwataara. Mwiva mwanriqavanto variqaro tiri vunyaa vaisi Iesusi Karaisira mwia qovama variro. Kotiva tiri tiqova variharo ekyaa tiriara po kye ti okyaravavata, mwutukya qihakya hi okyararavata, mwiaqaatairo qovara hi varira.

⁴ Tire mpo muaanra mpo muaanra vare variqata atura nti varuraro Kotiva tiri mwutukya qihakyaama timwa te varira. Kotiva tiri mwutukya qihakyaama timwa te varirara tita, tire taqaarata nraakyе qoravanto mpo muaanra mpo muaanra vare varivage tire Kotiva tiri mwutukya qihakyaama timwa taintema kye tirevata mwi nraakyе qorahua mwutukya qihakyaama nyataara.

⁵ Karaisiva nriqa vi inraikyara varaqiro vihata tire mwiavata taaqau vi variqata nriqa vi inraikyara varaqi vunanra. Mwia mwutukya qihakyaama mwataintema kyero Kotiva tiri mwutukyavata qihakyaama timwa taananro.

⁶ Hia tire quminavauma nriqa vi inraikyara vare varita. Kotiva nkyi mwutukya qihakyaama nyatero nkyi sitaarive titama, tire nriqa vi inraikyara vare varita. Tire nriqa vi inraikyara vare varuraro Kotiva tiri mwutukya qihakyaama timwa tairara tita, mwiaqaatai tire qiomma nkyi mwutukyavata qihakyaama nyateta tiqata, Tirevata nkyi nraantante nriqa vi inraikyara varau. Nkye kepukyaqama kyeta variate, qiananra.

⁷ Nkye tiri nraantante nriqa vi inraikyara varaqi vivera, Kotiva tiri mwutukya qihakyaama timwa taintema kyero nkyi mwutukyavata qihakyaama nyataananro. Tire mwianra rieqatama nkyiara tiqata, Nkye hia qoriri hiraitita, kepukyaqama kye variqi quate, tita.

⁸ Tiri tiqata vakya tuaavo, tire haaru Esiaani nrohiqata muaanra varavaananra, mwi quara nkye hia ntapihi kyevara. Mwi muaanrava nronraqama kye tiriqaa vahuvata tire tiqata, Po hia qio muaanra mwia vare qati quananrave. Tire qutu quananrave, qiananra.

⁹ Mwi entara tire tiqata, Po, tire qati variara entava taiqa viharo qutu quara entavama nri ntaiho, qiananra. Tire mwitaa timwa kye

tire tetavanto teta kyaahaqa hiara aanrava hia vahuvata mwiaqaatai tire Kotiva qutu qua nraakyе qorahua qati vara sivuma kye variva, mwiva nraahu tiri kyaahaqa hiananrove timwa kye, mwianra nraahu nronraqama kye riemwaqi quavanana.

¹⁰ Tire mwi entara qutu virera uti variavararo Kotiva tiri vaitutuma kyovata tire qati variavanana. Kotiva mwi entara tiri vaitutu huntema kyero nraakiaravata Kotiva tiri vaitutuma timwa taananro. Tire mwiaqaa kepukya vu nraato vateta tiqata, Kotiva tiri qaiqaavata qaiqaavata vaitutumaqiro quananrove, turo.

¹¹ Nkyevata tiriara rieqata Kotirara aakyara tivaro tiri kyaahaqa hiari. Nraakyе qora airivanto tiriara rieqata Kotirara aakyara tivera, Kotiva tiri kyuqema timwa tero kyaahaqa hirata mwiaqaatai nraakyе qora airivanto Kotirara kyuqeve tivara.

Poruva hia Korintini vurara ntapihi kyero timwa nyunra

¹² Tire nraakyе qora utaqaa nrohi varuraro hia tiri toqaamwu rihata tire kyuqema kye mwihua utaqaa nrohi varunanranra tita, tire mwianra qamwateqa kyuqe huroma tita. Tire nraakyе qora suqaa nrohirera hia tire mwatanyaa qua okyara riaraiti, tire Kotiva tiri kyuqema timwa taaninranra rieqata Kotira kyaiqa nraahu varaqi viqata avuqavuma kye nrohi varunanra. Tire mpo nraakyе qora suqaavata, nkyi suqaavata, nrohqata mwitaamaqi vita mpoqiaavata mwitaamaqi vunana.

¹³⁻¹⁴ Tire nkyini qara ntqata hia mpo quaqaa ntumwa kye mwi quara okyara uqeta taunanra. Nkye ntapihi kye rie quara nraahu tire nkyini qara ntumwa taunanra. Nkye mwaa entara hiama tiri ntapihi kye taqe variavo. Nraakiara nkye tiri okyara ntapihi kye taqaivera, nte qiove qianinra. Nkye tiri okyara ntapihi kye taqeta variqi vita nraakiara tiri vunyaa vaisivanto Iesusiva tumuani entaraqaa nkye tiri qamwata timwa taivaqe tire nkyita qamwata nyataananra.

¹⁵⁻¹⁶ Tauraa nte nkyiara qiomaa ni qamwata matevarave timwa kye-qana nte nkyi taqarerera uti variqana mwataa qiavarama: Kyai nte Masentoniani viqana nkyi taqena qaiqaa mwisaina uro ntante nriqana qaiqaavata nkyi uro taqaarita nkye taara nani ni taqaivaqena nte nkyi kyuqema nyataarita nkye uro ni nikyaivaqe Iutiaani quankye, qiavara.

¹⁷ Mwitaa timwa kye nkyi uro taqaankye timwa kyenavata hia uro nkyi taqaavara. Tauraa nte nkyi taqaankye qiavara nte mwi quara unra qiavarave iho? Mwatanyaa vaisivanto mwatanyaa qua okyara rieqaro taara qua tintema kyenave nte eo mwitaa hirerave, hia mwitaa hirerave, tiqana varuvave iho? Nkye mwitaamave nianra riaavo?

¹⁸ Nte Kotira qutaa okyarara rieqanama ntena kyauqu nriqiqaa vatena tiqana, Hia tire nkyi unra tiqata taara qua tiqata, Eo mwitaa hirerave. Hia mwitaa hirerave, turahua nkyi timwa nyi varunanra.

¹⁹ Sairaasivavata, Timotivavata, ntevata, tirenramwu nkyi utaqaa variqata Iesusi Karaisira qua nkyi timwa nyiavanana. Iesusi Karaisira okyaravanto vahirero mwiva Kotira mwaqvavantoma variro. Mwiva hia unra qua taara qua tiraitiro, mwiva qutaa qua nraahu ti variva. Mwiva nte mwitaa hirerave timwa kyeqaro qutaa mwitaa hi varira.

²⁰ Kotiva nai kyauqu nriqiqaa vatero mpo qua mpo qua tiqaro nte mwitaa hirerave tu quara, mwi quava mwivau vahiarive tiro, Karaisiva qovarama vura. Kotiva timwa to quava mwivau vahiarive

tiro, Karaisiva qovarama viro Kotira kyaiqa varaqiro vurara tita, tire Karaisira kyaiqara rieqatama Kotirara i qua qutaa quama vaiho timwa kyeqatama mwia nrutu tuaahereqa varunanra.

²¹ Kotiva nai nkyivata tirivata kepukyaqama timwa taihata tire Karaisiravata kuaaqi variqi vi varunanra. Tiriara mwihua nai kyaiqa vara mataate tiro, Kotiva naivanto tiri nronraqama kyaira.

²² Kotiva tiri nai kyaama tero mwiaqaatairo nai kyaama tai quava kepukyaqama vahiarive tiro, mwiva nai mwanraqura tiri mwutukyaqi vataira. Mwia mwanraquravanto tiri mwutukyaqi varihatara tita, tire tiqata, Qutaama Kotiva nraakiara tiri tivitaananrove, ti varunanra.

²³ Nte nkyi unra qianinravauma Kotiva ni qua qovarama kyaananro. Nte qutaa qua nraahu tireranama. Nte uro Korintini variqana mpo qua kyaara nkyiara qiaro nkyi mwutukyavanto uaquia hiankyo tina, qaqira kyena hia quavara.

²⁴ Hia nte nronra vaisi nraantantamwa kye variqana nkyiara kepukyaqama kye mwi quara mwi quara vataqi quate tireranavauma. Tire taqaurata nkye qioqama kye Karaisira qua riemwaqi vi variara. Nkye Karaisira qua rieqata qamwateqa variate tita, tire nkyi hena vaisi variqata nkyivata kyaiqa varaqi virera uti varunanra.

2

¹ Mwi quara rieqanama mpo qua kyaara nkyi uro timwa nyataariro nkyi mwutukya uaquia hiankyorave tina, qaqira kyena hia uro nkyi taqarera quavara.

² Nte uro nkyi timwa nyataariro nkyi mwutukyavanto uaquia hiraro mwiaqaatairo tavave ni mutukya kyuqema matairaqe qamwateqa varianinrave? Hiama mpovanto ni mutukya kyuqema mataariva variananro. Nkye ni mutukya kyuqema mataahua varivae nte nkyi timwa nyataariro nkyi mwutukyavanto uaquia hirata variqata nkye hia ni mutukya kyuqema matevara.

³ Nte mwianra rieqana haaru nkyini qara vara kyaavaro vura. Nte tiqana, Nkyi uro timwa nyataarita nkye ni mutukya kyuqema mataahua variqata mwiaqaatai nkye ni mutukya uaqiamatevorave, timwa kyena nte nkyini qara ntumwa taavara. Ni mutukyaqitai kyuqe ihana varuqata nkyevata nkyi mwutukyaqitai kyuqe ihata variara. Mwi quarara quitaave tura.

⁴ Mwi quara qara ntigana ni mutukya uaquia huvana ntateqana qara ntumwa taavara. Nte qara ntigana hia nkyi mwutukya uaquia hiarive tina, qara ntuavara. Ni mutukyavanto nkyiara mpoqiaavata vahira nkye anomia kye ntapihiate tina, nte nkyini qara vara kyaavara.

Vaisi mpovanto uaquia hi kyaiqara utu kyora mwi quara taiqa kye taunru kyaate tura

⁵ Nkyi utaqitairo vaisi mpovanto uaquia hi kyaiqara utu kyovaro mwia kyaara hia ni mutukyaqitairo nraahu uaquia huvana variavarave. Ekyaa nkyi mwutukyaqitaivata uaquia huvata varurave. Qio hia nte qaiqaavata mwi vaisirara kepukya qua tirerave.

⁶ Nte taqauqata nkye mwi vaisira nai uaquia hi kyaiqara kyaara airi vaisivanto mwia nai kyoqaa mwunranra tina, nte tiqana, Qio hia qaiqaavata mwitaame mwataate. Qiovema, tuquo.

⁷ Mate mwaa nkye mwia qua taiqa kye taunru kyauro timwa kyeta mwia mwutukya qihakayama mwataata. Nkye hia mwitaa hivaro mwia mwutukyavanto uaqia hiraro mwi vaisiva tiqaro, Hiama qio nte aanra kyuqeraqaa qaiqaavata quaninrave. Ekyarama qaqlira kyauqo, qiankyorave. ⁸ Nte nkyiara po tiqana qiarita nkye mwi vaisirara quitaama tiri mwutukyavanto iara vaiho qiatu.

⁹ Nkye ekyaa ni qua kyuqema kyetave, hia kyuqema kyeta riera, nte mwia taqarera nkyini qara mwia vara kyaavara. ¹⁰ Nkye vaisi mpovanto qora kyaiqa utuaninra taiqa kye qaqlira kyauro tivera, ntevata taiqa kyauqoma qianinra. Nkyi utaqatairo mpovanto uaqia hi kyaiqara utirera, nte Karaisira vuqaa variqana nte nkyiara rieqana mwi vaisiva uaqia hi kyaiqara uti quara taiqa kyauqo qianinra.

¹¹ Tire Saataaniva unra kyaiqa vare vari okyarara taqaunanranra tita, mwiva tiri nraatara kyaankyo tiqata hia mpova uaqiamma kyai quara qati nraahu riemwaqi viraitita, tire qamwanrama kye mwia qua taiqa kyeta taunru kye varunana.

Poruva hia Taitaasira puaama kyorara airi nraato tura

¹² Nte Karaisira qua timwa nyinrenrana Toroasini uro ntena taqaavararo nronravanto Kotiva mwi mwatanaahua su nyaato terama kyero vatovana nte qua timwa nyianriva vahuvana nte mwini mpua-hamma variantkye timwa kyena ¹³ taqaavararo ti tiqata vakyaa Taitaasiva hia huvaro ni pu naatovanto hia kyuqema vahuvana mwi mwatanaahuara varivaqe nte vuqo timwa kyena Masentoniaani quvara.

Iesusiva nraatarairara tita, tirevata qiomia nraataraananrave tura

¹⁴ Qikye, Kotiva mwitaa mwitaa hirara rieqana nte Kotirara kyuqeve timwa kyena mwiaqamwata mwatarera. Tire Karaisiravata nrohi varunanranra tiro, Kotiva tiri tivita vareqaro nrohi varihata tire mpo mwata mpo mwataaqi nrohiqata teta nramwutaahua nraataraqi vi varunanrave. Tire Karaisira qua timwa nyiqi vi varuraro tiriqatairo mwi quavanto kyuqe mwunta vira votima kyero ekyaa viro nrinro hi variro.

¹⁵ Tire Karaisira mwakyaakya nraakye qora timwa nyi varuraro Kotiva tiriara tiqaro, Karaisiraqaa kyuqe mwunta viva nkyiqaatairovata kyuqe mwunta vi varihata variavo, tihata nkye Kotira mwatukyaqi virera hiahuavata, Saataaninra mwatukyaqi virera hiahuavata, mwi mwuntara hue variara.

¹⁶ Nraakye qora mpo hiahua Karaisira mwakyaakya rieqata uaqia hi mwuntara voti hirave timwa kyeta mwi quara qoririma kye variarara tita, mwihua Saataaninra mwatukyaqi vihua variara. Nraakye qora mpo hiahua Karaisira mwakyaakya rieta mwi quarara kyuqe mwunta voti hirave timwa kyeta mwihua mwi quarara nronraqama kye ri-aarara tita, mwihua Kotira mwatukyaqi vihuama varita.

Qikye, mwaa mwi kyaiqara nronraqama vahi kyaiqarave. Tavave qio varaanrove? Avuqavu nrohiari vaisiva, mwiva nraahuma mwi kyaiqara qio varaanro.

¹⁷ Tirenramwu Kotira kyaiqa vareqata hia vaisi mpo hiahua nraantantamwa kyetama vare varita. Mwihua mpo inraikya nyiqata munima vare variantema kyeta Kotira qua tiqata munima vare variara. Hia tire munimanra rieqata nraakye qora Karaisira qua timwa nyi varunana.

Tire Karaisira mwakyaakyara qutaa mwakyaakyave timwa kye Kotiva tiri titaihata tire Karaisira kyaiqa vaisima varuro timwa kyeqata Kotira vuqaa variqata nraakye qora Karaisira qua timwa nyi varunana.

3

Tire Kotiva qaraakya qua timwa taira nraakye qora timwa nyi varurahuave tura

¹ Tire qaiqaa mwi quara tiqata hia tetu nrutu tuaahere varuro. Vaisi mpo hiahua kyaiqa vararerita hita nkyiari nronra vaisiara tiqata, Qara timwivaque vare quararo vaisi mpovanto tiri kyaiqa okyara taqaarive, ti variara. Tire hia mwitaa hirera. Nkye tiri okyara ntapihiarara tita, tire qumina mwitaa hiarora.

² Nkye tiri qara nraantantamwa kyetama variavo. Nraakye qoravanto nkyi taqetama tiri kyaiqa okyara ntapihi kye taqevara. Nkyi qara votima kyero tiri mwutukyaqaa qara ntumwa taihata nraakye qoravanto nkyiara rieqatama tiri okyara ntapihi kyevara.

³ Tire Karaisira mwakyaakyaa nkyi timwa nyiavarata nkye mwi quara riorara tita, nkye tiri qara votima kyeta variara. Karaisiva nkyi qua qara ntirera hiro hia vakoraqotairo qara ntumwa taira. Kotiva qati variva variharo Karaisiva mwia mwanraquraqotairo nkyi qua qara ntumwa taira. Mwiva hia qumina oriqa mwi quara qara ntiraitiro, mwiva nkyi nraakye qora mwutukyaqaa mwi quara qara ntumwa taira.

⁴ Karaisiva tiri kepukya timwihatara tita, tire Kotira vuqaa variqata mwutukya qihakyama kye mwi quara mwi quara ti varunana. ⁵ Hiama tire tetaqama kye Kotira kyaiqa qio vare varuro qiananra. Tire taqauraro teta kepukyara Kotira kyaiqa varaarava hiama qioqa hiro. Kotiva tiri kyaahaqa ihatara tita, tire qioma mwia kyaiqa varaananra.

⁶ Kotiva tiri kyaahaqa hiqaro tiri nronraqama kyaihata tire Kotiva nraakye qora kyapata kuaaqi varirero qaraakya qua vataira nraakye qora timwa nyi varurahuama. Tire nraakye qora timwa nyiqata hia haaru qara ntumwa to quara riemwaqi quate tiraitita, tire Kotira mwanraqurara mwihua timwa nyi varunana.

Kotiva Mosesirara timwa to quara nraakye qoravanto hia riemwaqi vuraqaatairo qutu vi inraikyava qovarama vura. Kotiva qaraakya qua timwa tairaqaatai nraakye qoravanto Kotira mwanraqura vareta mwihua ekyaa enta qati variqi vihuama varita.

⁷ Tauraa Kotiva qua vatero nraakye qorara mwi quara riemwaqita quate tiro, mwi quara oriqa qara ntumwa kyero Mosesira mwia quara nraakye qoravanto mwi quara vataqi quare tura mwi quara nteqaqi viqata mwia kyaara qutu vi varura. Mwi quava nronra qua vahuvarora tiro, Kotiva Mosesira mwi quara timwa mwi varuvaro Kotira peqa okyaravanto iteqaro Mosesira viri ntuvahama mwatora. Mwitaa huvaro Mosesiva mwi quara oriqa qara ntumwa toro varero nraakye qora kyonani vuvaro mwia virivanto nronraqama kyero ntuvahero takyuqi varuvata nraakye qoravanto mwia viriqi taqaare tura hia kyuqema taqovaro vahiqiro viro uro taiqa vura.

⁸ Mwi entara Kotiva nai mwaanra qua qovarama kyovaro mwia peqa okyaravanto takyuqi varura. Mwaa entara Kotiva nai mwanraqura nyiani quara qovarama kye variharo mwi quava nraakiara vahi quava

tauraa vahi quara nraatara kyero vahiqarora tiro, mpoqivata nronra inraikyama vahiro.

⁹ Kotiva Mosesirara timwa to quara, nraakye qoravanto hia ntapihi kye riemwaqi viqata quti varu quara, Kotiva qovarama nyatovaro mwi entara Kotira peqa okyaravanto takyuqi varura. Mwaa entara Kotiva mwi quara nruka kyero qaraakya qua qovarama nyataira. Kotiva nai qaraakya quaqotairo nraakye qora avuqavuma nyate varirara tiro, qaraakya quavanto haarua qua nraatara kyero vuni vahi quavama vahiro.

¹⁰ Tauraa Kotiva Mosesira mwu quava vahuvata tire mwi quarara kepuuya quave, Kotiva nai peqa okyara qovarama kyeqaro tu quarave, ti variavanana. Mwaa entara tire Kotiva qaraakya qua vatairara kepuuya quave tiqata haaruaa quara hia kepuuya quave ti varita. Kotira haaruaa quavanto tumitarero vahiro Kotira qaraakya quavanto nritarero vahiro.

¹¹ Kotiva Mosesira mwu quara pataqia vahianinra qovarama kyorara tiro, mwi entara Kotira peqa okyaravanto pataqia takyuquqiro viro uro taiqa vura. Kotira qaraakya quavanto hia taiqaraitiro, qati vahiqiro quaninranra tiro, Kotira peqa okyaravanto qati nraahu takyuquqiro vi variananro.

¹² Tire tiqata, Kotira qaraakya qua rieqatama hia ekyara qutu viraitita, qati variqi virerave, ti varunanranra tita, tire hia aatu hiraitita, tire mwutukya qihakyama kye varunana. ¹³ Hia tire Mosesira nraantantarerave. Mosesira virivanto takyuqi varuvaro mwiva nai nramwuna Isareriera tiqaro, Mwihua taqaivarо ni virivanto takyuquqiro viro uro taiqa quaninra taqevorave, timwa kyero tavuna vara kyero nai viri ntumwaqu torave.

¹⁴ Qio Isarerivanto varuvaro hia mwihua su nyaatovanto ntapihuvata varura. Mwaa entaravata mwi mwatanaahua Kotiva haaru vato quara kyaara ntqiata hia mwi quara okyara ntapihiara. Mosesiva nai viriqaa ntumwaqu to tavunana votima kyeta Kotira qua amaata nyate varihatara tita, mwihua mwi quara kyaara ntqiata hia ntapihi kye riaara. Mwihua nkyiarivanto hiama qio mwi tavunana vara qatinani kyeta ntapihi kyeta taqevara. Karaisiva mwiva nraahuma mwi tavunana vara qatinani kyaananro.

¹⁵ Haaruvata mwaa entaravata Isarerivanto Mosesira mwu quara kyaara nti variavaro tavuna votima kyero mwihua su nyaato ntumwaqu kyahata mwihua hia Iesusira ntapihiara.

¹⁶ Qio vaisivanto nai mwaaqu kyaiqqaatairo tuqasaa viro tiri vunyaa vaisi Iesusi Karaisirara aakyara ntairera, mwiva mwi tavunana mwia vu nraatoqitairo qatinani vara kyaananro.

¹⁷ Nte tiri vunyaa vaisi Iesusi Karaisirara tiqana nte mwia mwanaraqurara ti varura. Tiri vunyaa vaisi mwanaraquravanto vaisi mwutukyaqi varirera, mwi vaisiva variraro qora inraikyavanto hiama mwia rupa tairaro mwiva qatinani huvantu viro variananro.

¹⁸ Tire Iesusi Karaisira nraaqiara varuraro hia tiri viriqaa tavunavanto ntumwaqu taihata tire kyinumi votima kye varuraro tiri vunyaa vaisivanto tiriqatairo itero vara re varira.

Tire mwitaamaqi quaraqata quaraqata tita, tire tetu vunyaa vaisi mwia votima kyeta variananra. Qio mwi kyaiqara Kotira mwanaraquravanto uro taiqa kyaananro.

4

Poruva nkyiariara tire ntapihi kye Karaisira mwakyaakya nraakye qora timwa nyi varurahuave tura

¹ Kotiva tiriara po tiro kyugema timwa teqaro tiri nronraqama kyero tiriara mwaa quara nraakye qora timwa nyiate tihatara tita, tire mwihua timwa nyiqata hia qoriri hunanra.

² Tire nraakye qora timwa nyiqata vaisivanto uqeta variqaro kyauri kyaiqara utira, mwi okyarara mwoqa mwita hia kumwaanri tiraitita, hia Kotira qua api tuqasaaqasama kye tiraitita, tire Kotira vuqaa variqata vutu kye timwa nyi varurata nraakye qoravanto tiri qua rie variavaro mwihua su nyaato mwutukyavanto tiri quara qutaa quave ti varihata variara.

³ Tire Karaisira qua ntapihi kye nraakye qora timwa nyiqi vi varunananra. Vaisi mpo ihua hia mwi quara rialvera, mwihua vita raupiri hi vaisihuama hia rievara.

⁴ Mwihua variavaro unra mwanriqa Saataaniva mwaa mwataraqaa ntaqikyi variva mwihua su nyaato tita kyaihatara tita, mwihua Karaisira quara hia qutaa quave ti variara. Karaisira mwakyaakya-vanto omwa votima kyero iteqaro mwihua su nyaato ntuyaahama nyataankyo tiro, Saataaniva mwihua su nyaato vara qumimaqama kyero. Karaisira peqa okyara vahirero mwia vu nraatovata Kotira vu nraatovata kuua qarama kyero vahira.

⁵ Hia tire nkyiqa ntaqikyirera teta quavauma nkyi timwa nyita. Tire nkyi timwa nyiqata Iesusi Karaisiva mwiva nraahuma tiri vunyaava variho ti varunananra. Tire Iesusirara rieqata nkyi kyaiqa vaisiqama variqata kyaiqa varaurahuama.

⁶ Haaru kyokira riro vahuvoro ntuyaahama quante tuva, Kotiva, mwivama mwaa entara tiri mwutukya vu nraatoqi ntuyaahama timwa taihata tire vu nraato mwutukyaitai Kotira peqa okyaravanto Karaisira viriqi ntuyaahae varihata taqaunanra.

Tire tave votima kyeta varuraro tiriqaatairo Kotiva nai qua qovarama kye varira

⁷ Tire tave aatapaiqo vara kyero utu taira votima kyeta varuraro Kotira quavanto tiriqima vahiro. Tire tave votima kyeta uqenraunrahua varuratara tita, nraakye qoravanto taqaavarao tire ti varura quava hiama tiri titaqitairo qovara hiro. Mwi quava nritarero vahi quava kepukya qua vaihatara tita, nraakye qoravanto taqaavarao mwi quava Kotiraqatairo qovarama viro tiriqi vahiro.

⁸ Hisai hisairo nramwutaavanto mwaanra tita, taintema kyero mpo muaanra mpo muaanravanto tiri titatarero utihatavata tire qatinani quara aanrava qatima vahiro. Mpo enta mpo enta tire tiqata, Po, mate nataama kyetave variqi quananrave, timwa kyeta tire qaqlira kyaarava vaini vaihatavata hia tire ekyaara qaqlira kyaunanrave.

⁹ Nraakye qoravanto tiri nramwutaqa hiqata tiri vataqi quavarao Kotiva hia tiri qaqlira kyero nkyetaraa variqi quate tiraitiro, Kotiva tiri kyaahaqa hi varihata variqi vunananra. Nraakye qoravanto tiri riqatavata hia ekyaara tiri taiqa kyakya hiara.

¹⁰ Tire varurata Iesusira ru kyontema kyeta ekyaara enta tiri mwamwantavata ruavata tire qiove tunanra. Tire mwitaama kye

variarata Iesusiva siviro qati variqiro vi vari kepukyaravata nraakyen qoravanto tiri mwamwantaqo qio taqevara.

¹¹ Tire Iesusirara rieqata qati variqi vurata mwia kyaara mpo enta mpo enta tiri ru kyarerera uti variavata varunanra. Mwitaamaqi vi varurata nkye tiri taqaavarao tire taiqa quana mwamwantaraqi Iesusiva qati variqiro quariva varihata varunanra.

¹² Tire variqata tiri ru kyehua varurata nkye variqata tiri qua riaahuara tita, qati variqi vihuama varita.

¹³ Kotira qua mpukuqi vahiva mwataama tiro:

Nte Kotira quara quataave timwa kyenama nte mwi quara nkyivata timwa nyi varurave, tura. *(Ihi 116:10)*

Tirevata mwi vaisira nraantanteta Kotirara qutaa quama tiho timwa kyeqatama mwia qua nkyi timwa nyi varunanra. ¹⁴ Tire ntapihi kyauraro tiri vunyaa vasisi Iesusi Karaisira qati vara sivuma kyaiva, mwiva nraakiara tiri qati vara sivuma kyero tirivata nkyivata tivitaqiro uro kyairaqe tire ekyaa Iesusi Karaisira vuqaama variananra.

¹⁵ Tire nkyiara rieqata nkyi kyaahaqa hirera nriqa vi inraikyara varaqi vi varunanra. Tire mwitaamaqita quarata nkye Kotiva nkyi kyuqema nyatai quara riemwaqi viqata airiqama vita, nkye nraakyen qora airivanto variqata Kotira qamwata mwataivaro Kotira nrutuvanto virito vahiari.

¹⁶ Mwianra rieqatama hia tire qoririma kye mwaa kyaiqara varaqi virerave. Tiri mwamwantavanto taiqavi variharo mpo enta mpo enta tiri mwutukya mwanraquravavanto qaraakyqaq ihata varunanra.

¹⁷ Mwaa entara muaanra varaananra mwianra hia tire nronraqama kyeta riaara. Tire mwi inraikyara hia mpuahaama vahi inraikyavare tunanrama. Mwi inraikyara mwi inraikyara nraataraqi vita, nraakiara tire kyuqema kye nyaamwuni ekyaa enta ekyaa enta qati variqi quarava muaanra varauanra mwiavata anomia kyero nraatara kyaananro.

¹⁸ Tire vuqotai taqe varunanra mwatani vahi inraikyara hia nronraqama kye rieta. Ekyaa mwi inraikyava quaahaqa vahiari inraikyavama vahiro. Tire hia vuqotai taqe varunanra nyaamwuni vahi inraikyara nronraqama kye riemwaqi vi varunanra. Hia vuqo taqauna inraikyava, mwi inraikyava ekyaa enta ekyaa enta qati nraahu vahiqiro quananro.

5

Tiri mwamwantara tiqaro haraara nraamwu quaahaqa vahirave tura

¹ Tiri mwamwanta vahirero haraara nraamwu votima kyero vahihata tire mwi mwamwantaraqi variqata mwatani variqi vi varunanra. Tiri haraara nraamwu ntapairi kyairera, tire ntapihi kyauraro nyaamwuni tiri mwamwanta nraamwu voti hiva mpo vahiananrove. Mwi nraamwuu hia vaisivanto nai kyauquqo hoqo tai nraamwunra votima kyeroma vahiananro. Kotiva mwi mwamwantara utu timwa tairara tiro, mwi mwamwantava ekyaa enta qatima vahiqiro quananro.

² Mwaa entara tire nyaamwuni vahi mwamwantarara rieqatama mwi mwamwantaraqi uro varirerata mwaa mwamwantaraqi variqata atura ntqata varunanra. ³ Tire nruhivanto variaro tita, mwi mwamwantara utute variananrave.

⁴ Tire mwaa mwamwantara haraara voti hiraqi variqi viqata atura ntiqata muaanra vare varuro tunanra. Hia tire teta mwamwanta qaqira kyarera utunanrave. Vaisivanto haaruaa tuavaaqaqaa qaraakya tuavaaqa ututaintema kye, tire teta haaruaa mwamwantaqaa qaraakya mwamwanta utirerave. Mwitaa hiraro tire qutu quara mwamwantava variqiro viro mwiaqaatairo kyuqu viro qati variqiro quari mwamwantavama vahiananro.

⁵ Tiriara mwihua mwitaama kye qati variqi quate tiro, Kotiva tiri mwamwanta terama kyero vataira. Kotiva mwitaa timwa kyero tiri nai kyaama tero nyaamwuni vahi inraikyara timwinrenro timwa tai quava kepukyaqama quarive tiro, mwiva nai mwanraqura nraante vuni tiri timwihata varaunanra.

⁶ Tire mwaa mwamwantara vataahua variqata hia aatu hiraitita, mwutukyavanto qihaakya ihata varunananra. Tire mwaini mwaa mwamwantaraqi variarera, tire hiama qio nyaamwuni tiri vunyaa vaisivanto varinani quananra.

⁷ Mwaa entara tire hia mwia virivata taqaraitita, mwia quara nraahu qutaa quave tiqata variqi vi varunananra. ⁸ Tire mwutukyavanto qihaakya ihata varurahuama varita. Tire teta mwamwanta mwaini kye uro nyaamwuni teta mwaata tuananrani teta vunyaa vaisivata variataama hiro. ⁹ Qio tire mwaini teta mwamwantavata variarerave, nyaamwuni uro variarerave, tire Iesusira kyakya hiani inraikyara nraahu utiqa varirera.

¹⁰ Nraakiara Karaisiva ko riaahua taintaqaa mwatakyaa viro variqaro ko tirera hiraqe tire ekyaa mwihuama mwia vuqaa sivita variananra. Mwi entara tire kuaiquia kuaiqiyavanto mwaa entara mwamwantavata variqata varaana quara avuqavu hiananro. Kyuqe kyaiqa varaani vaisira nai kyoqaa kyuqema kyero mwiananro. Uaqia hi kyaiqara utuani vaisira nai kyoqaa uaqia hianinrama mwiananro.

Nraakyne qoravanto Kotiravata kuaaqi variate tu quara

¹¹ Tiri vunyaa vaisivanto ko qiani entarara rieqata tire aatu hiqama teta hena nraakyne qorara mwia qua riemwaqita quate ti varunananra. Kotiva tire ntapihi kye varaana okyarara taqema variro. Nkyevata tire varaana okyarara qio ntapihivera, qiovema qianinra.

¹² Tirenramwu teta okyarara rieqata hia teta nrutu tuaahererera uturahuave. Tire mwi quara nkyi timwa nyianrata nkye tiri okyarara qamwate variqata nraakyne qora mpo ihua api qua tihua nkyiarivata qua timwa nyihua variate. Mwi vaisihua vaisi mwataara hirerata, vaisi viri mwamwantara nraahu nronraqama kye rieqata hia vaisi mwutukyavanto vu nraatora nronraqama kye rie variara.

¹³ Mpo hiahua tiriara ueraqama quavo qiahua, mwihua qiomia nkyiari mwitaa tivara. Tire Kotirara rieqata mwitaamaqi vi varunananra. Mpo hiahua tiriara kyuqe vu nraato vataahuave qiahua, mwihuavata qiomia mwitaa tivara. Tire nkyiara rieqata mwitaamaqi vuro.

¹⁴ Karaisira mwutukyavanto tiriara vahatara tita, tire mwia kyaiqa nraahu vare varunananra. Mwaa quara okyara vahirero mwataamama vahiro. Tire ekyahua qutu quataara kuaikuvanto tiri ekyahua rieqaro tiri mwaata varero qutu virara tita, tire ekyahua mwiaqatama kye qutu vurahuama varita.

¹⁵ Mwiva tiri ekyaahuara rieqaro qutu virara tita, tire hia teta vari-ananranra nraahu riemwaqi viraitita, Karaisira kyaiqa varaananranra riemwaqi viqata qati variqi quaravama vahiro. Mwiva tiriara rieqaro qutu viro qaiqaa qati siviro varirara tita, tire mwitaa hiara.

¹⁶ Mwaa entara hia tire qaiqaa mwatanyaa qua okyara rieqata vaisi mpo tukyama kye mwi vaisiva kyuqe vaisive, mwi vaisiva uaqia hi vaisivave, tunanrave. Tauraa tire mwatanyaa okyara rieqata Karaisira tukya hiqata Karaisirara qumina vaisive qiavanana. Mwaa entara hia qaiqaa mwitaa ti varunana.

¹⁷ Vaisivanto Karaisiravata varirera mwi vaisiva qaraakyaqama viro qaraakya vaisima variro. Mwi vaisiva haaru api nrohu okyarara qaqlira kyero, qaraakya okyara varaivama variro.

¹⁸ Kotiva mwi vaisira qaraakyaqama kyaiharoma variro. Tire Kotira nramwutaa variavararo Kotiva tiriara nivata kuaaqi variate tiro Karaisira titorara tita, tire mwia nraaqiaraqama vitama varita. Tire mwia nraaqiaraqama vi varuraro Kotiva tiri titero nte nraakyne qoravata kuaaqi varirera tu quara uro timwa nyiate tiro.

¹⁹ Mwi quara okyara mwataamama vahiro: Kotiva mwatani variahua uaqia hi kyaiqara utuara kyaara hia mwihuaqaa qua vataraitiro, mwiva Karaisiva nraakyne qorara qutu vura mwianra rieqaro nraakyne qorara nivata kuaaqi taaqau vi variate ti varira. Mwi quara nraakyne qora timwa nyiate tiro, Kotiva tirinramwu nronraqama kyero titaihata tire uro nraakyne qora timwa nyi varunana.

²⁰ Tire Karaisira kyaahaqa hiqata mwia qua vareta nrunranro Kotiva tiri nroqitairo nkyi timwa nyi variro. Tire Karaisira kyaahaqa hiqata nrumu nkyiara po kye tiqata Kotiravata kuaaqi variate ti varunana.

²¹ Karaisiva hia uaqia hi kyaiqara utiraitiro varuvaro Kotiva tiri-ara rieqaro tire uaqia hi kyaiqara utuna quara Karaisiraqaa vatero. Mwiaqaa qua vatovaro Karaisiva tiri uaqia hi quara varero uro qutu vurara tita, tire Karaisiravata kuaaqi varuraro Kotiva hia tiriqaa qua vataraitiro, tiri avuqavuma timwa taihata varunana.

6

Tire nkyi kyaahaqa hirera airi muaanra varaqi vi varunana rave tura

¹ Tire Kotiravata kyaiqa vare varurahua variqata tire nkyiara po kye tita tiqata, Kotiva nkyi kyuqema nyataira mwianra haunri nkye qumina inraikyave tivorave, turo.

² Kotiva mwitaama tiro:

Nte nkyi kyuqema nyataani entaraqaa nkye qua tivaqe nkyi qua riaaninrave.

Nte nkyi huvantu kye sitaani entaraqaa

nkyi kyaahaqa hianinrave, tura.

(Aisaiaa 49:8)

Riaate, mate Kotiva nkyi kyuqema nyataari entavama vahirove. Mate Kotiva nkyi huvantu kyero sitaari entavama vaiho, tuqo.

³ Nkye tiri kyaiqaqua vatevo tiqatama tire hia apiqama kye kyaiqa vare varita. ⁴ Hia mwitaa hiraitita, mpo enta mpo enta tire variqata nkye tiriara mwihua Kotira kyaiqa vaisima variavo qiate tita, tire qihakayama kye variqi vi varunana. Mwitaama variqi viqata nriqa vi inraikyara vare varuna entarave, muaanra vare varuna entarave,

tiri uaqiamama timwa taa entarave, tire hia qoriri hiraitita, kepukyaqama kye variqi vi varunanra.

⁵ Tiri nramwutaahua tiri kyaamwuqo ntuqutu kye vateta, tiri karavuqi uro kyeta, tiri tuqara tuteqata tiri ntuqutu kye vateta, mwitaamaqi quavata tire variqi viqata toqaamwu tiqa kyaiqa varaqi vita, entaqi hia kyuqema kye vaiteta, kyara nraataa ihata variqi vita, mwitaamaqi viqatavata tire hia qoriri hiraitita, kepukyaqama kye variqi vi varunanra.

⁶ Nkye tiriara Kotira kyaiqa vaisima variavo qiate tita, tire kyuqe kyaiqa nraahu varaqi vita, kyuqe vu nraato vataqi vita, tiri mwutukyavanto qihakya hi varihata varita, mpohuara kyuqemqaqita vi varunanra. Kotira mwanraquravanto tiriqi varihata tire nraakyehorara qutaqama kye mwutukya vateqata varunanra.

⁷ Qutaa qua nraahu tire ti varunanra. Kotira kepukyaqo tire mwi kyaiqara vare varunanra. Vaisivanto huru veva tutaintema kyeta tire kyauqu tuananranivata, kyaantaaqanivata, Kotiva avuqavuma nrohian i okyarara tuqi vi varunanra.

⁸ Vaisi mpo hiahua tiri nrutu tuaahere variavata mpo hiahua tiri nrutu vara mwatanica hi variara. Mpo hiahua tiri nrutu tuaahereqa kyuqe vaisive ti variavata mpo hiahua tiriqaa uaqia hi quara vate variara. Mwihua tiriara unra qua ti variahuave qiaavata tire qutaa qua nraahu ti varurahuama varita.

⁹ Mpo hiahua tiriara hia nkyi ntapihi kyaurahuave qiaavata mpo hiahua tiri ntapihi kyaarave. Mpo hiahua tiriara qutuavo qiaavata mpo hiahua tiri ntuqutuqvi viqatavata hia ekyaara tiri ntuqutu kyaarave.

¹⁰ Mpo inraikya mpo inraikyavanto tiri mwutukya uaqiamama timwa te varihatavata tire qamwateqa nraahu variqi vi varunanra. Tire vehi vaisi varuratavata tiri quaqaatai airi nraakyehorava kyuqe inraikya vare variara. Tire hia mpo inraikya vataurahuava variqatavata tire nyaamwuni airi inraikya vataurahuama varita.

¹¹ Po, nkye Korintiqi variahua tiri tiqata vakyaa tuaavo, tire hia mpo qua uqeta taraitita, ekyaara qua qoqaa nkyi timwa nyi varunanra. Tiri mwutukya ekyaara mwiva nkyiarama vahiro.

¹² Tiri mwutukya ekyaara mwiva nkyiara vahata hia tire nkyi uama nyatauro. Nkye nraahuma tiri qoririma timwa taavo.

¹³ Nte ntenga nraaqiara timwa nyi varuntema kyenama nkyiyata timwa nyi varina. Tiri mwutukyavanto nkyiara vahintema kyero nkyi mwutukyavantovata tiriara vahiari.

Iesusirara hia qutaave tihua varivata nkye hia mwihua kyapata kuaaqi taaqau vi variqi quate tura

¹⁴ Purimakau taaratana rupa taariro kuaaqi viqaro kyaiqa varaarive tiro, hia vitare tumitare hitana rupa tairave. Mwia nraantantamwa kye nkye Iesusira qua riehua variqata nkye uro hia Iesusira qua riehua kyapata kuaaqi kyaiqa varevorave. Nataama kyero kyuqe inraikyavantovata uaqia hiari inraikyavavata kuaaqi variqiro quananro? Hiama qio mwitaa hiananro. Nataama kyero kyuqe omwavantovata, enta hiarivavata, kuaaqi variqiro quananro? Hiama qio mwitaa hiananro.

¹⁵ Nataama kyeye Karaisivavata Saataanivavata kuaa qua vatevara? Hiama qio mwitaa hivara. Karaisirara qutaave qiarivavata, hia

Karaisirara quitaave qiarivavata, qiove ekyaa inraikyaqi kuua qaramaqita vivara? Hiama qio mwitaa hivara.

¹⁶ Kotira nraamwuvanto nraahumwa vaharo unra mwanriqa nraamwuvanto nraahumwama vahiro. Kotiva qati variqiro vi variva varihata tire mwia nraamwuma varuro. Kotiva nai mwitaama tiro: Nte ntena nraakye qoravata varirerave.

Mwihua utaqaa nte variqina viqana
nte mwihua mwanriqvanto variarita
mwihua ni nraakye qorama varivarave, tura. *(Wok Pris 26:12)*

¹⁷ Mwiva mwitaa timwa kyero qaiqaavata mwitaama tiro:
Nkye qumina nraakye qora kyeta nrumu nkyetaraa variata.
Nkye uaqia hi inraikyara hia tu vararaitita,
variqi vi varivaqe nte qiomma nkyi sitaaninrave. *(Aisaiaa 52:11)*

¹⁸ Nte nkyi sova variarita nkye ni naamwunra maaqu varivarave. Nte nronravanto ekyaa kepukya vahiva mwitaa turave, tura. *(2 Samueri 7:14)*

Kotiva mwi quara turama.

7

¹ Qio ni kata pakyaa tuaavo, Kotiva nai kyauqu nriqiqaa vateqaro tiriara ekyaa mwi quara turara tita, nrivaqe tetu mwamwantaqaave mwutukyaqive uaqia hi inraikyava vahianinra nruka kyeta Kotirara nraahu nronraqama kye rieqata Kotira kyaiqa kyuqera varaqita quara.

Nkyiara ni mutukyaqitairo kyakya ihana varurave tura

² Hia tiri qoririma timwa taraitita, tiriara mwutukya vahirata variata. Hia tire vaisi mpo uaqama mwataunanra. Hia tire vaisi mpo apiqama kyauraro mwiva qora aanraqaa vira. Hia tire vaisi mpovanto hi inraikyara kumwaanri timwa kye varauanra.

³ Hia nte mwitaa tiqana nkyiqa qua vatarera. Nte vaakya mwianra nkyi timwa nyunra. Tiri mwutukyavanto nkyiara nronraqama kyero vahirara tita, nkye qati vari entarave, quti entarave, tire nkyiyata nraahu variananra.

⁴ Nkyiara tiri mwutukyavanto qihakya ihata varunanza. Nte nkyi nyutu tuaahere varura. Muuanravanto qovara ihana nte hia mwianra nronraqama kye riaraitina, nkyiara rieqanama mwutukyaqitairo kyuqe ihana mpoqiaavata qamwateqana varura.

⁵ Tire Masentoniani uro nteta qative variananrave qiaavananza hisai hisairo qora inraikyavanto qovara huvata tire aatu hiqata variananra.

⁶ Qio Kotiva mwutukya qora iharo vari vaisira kyuqema mwate variva, mwiva mwi entara tiri mwutukya qihakyaama timwa teqaro Taitaasira titovaro tire hiavananza uro ntora.

⁷ Hia tire Taitaasiva uro ntora mwianra nraahu qamwateqata variavananza. Mwiva nkyiara kyuqe mwakyaakya timwa timwinra, mwianravata qamwateqata variavananza. Taitaasiva nkye tiri taqaataa ihata variarara timwa timwinro. Nkye po, hia mwitaa hiataara mwitaa huro, qia quaravata Taitaasiva tiri timwa timwinro. Nkye nronraqama kye tiriara rie variararavata Taitaasiva timwa timwhata rieta. Taitaasiva mwitaa mwitaa tihana nte nronraqama kyena qamwateqana varura.

⁸ Nte qaraqitaina nkyi timwa nyataavata mwia kyaara nkyi mwutukya uaquia huvata varura. Mate hia nte mwianra eqaataara mwitaa qiavarave qianinra. Haaru nte taqaavata nkye nte qara kyaavarara pataqia variqata mwutukya uaquia huvata varuvana nte mwi entara tiqana mwi qarara hia nkyi nyiataara nyuqo qiavara.

⁹ Mate mwi qarara nkyi nyiavarara qamwateqanama varuqo. Qara mwiva nkyi mwutukya uaqiana nyatora mwianra hia nte qamwateqa varuqo. Nkye qara mwia kyaara ntuvardo nkyi mwutukyavanto uaquia huvata mwiaqaatai nkye uaquia hi aanranra qaqlira kyaara, nte mwianrama qamwateqana varuqo. Nkyeta uaquia hi kyaiqara kyaara nkyi mwutukyavanto uaquia ihata variavaro Kotivavata nkyi mwutukyavanto qio mwitaa hiarive tirave. Tire nkyi timwa nyateqa qiavarava hia nkyi uaqiana nyatorave.

¹⁰ Vaisivanto mwutukya uaquia hiraro tiqaro, Po, Kotira qua hia nteqa kyaataara nteqa kyauqo, qiariva uaquia hi aanranra qaqlira kyairaro Kotiva mwi vaisira qiomma huvantu mwataananro. Vaisi mwia mwutukyavanto uaquia hiariva, mwiva mwia kyaahaqa hiananro. Vaisi mpovanto qumina mwatanyaa qua okyarara rieqaro mwia mwutukyavanto uaquia hiraro hia uaquia hi aanranra qaqlira kyaraitiro, mwitaamaqiro viro uro ekyarama qutu quananro.

¹¹ Nkye nkyeta kyaiqa varorara rieqata variata. Nkyi utaqitairo vaisi mpovanto qora kyaiqa utuvata nkye mwianra qitara vahuvata nkye hia mwianra tiraitita variqata mwiaqaatai ni qaraqinaa quara rieqata nkye tiqata, Hia tire kyuqema kye Kotira kyaiqa vare varuro, tuvaro nkyi mwutukyavanto uaquia huvata varurave. Mwi entara nkyi mwutukyavanto uaquia huvata varurara tita, nkye mwiaqaatai aanra kyugeraqaa nraahu nrohiataa huvata mwiaqaa nrohura.

Mwi entara nkyi mwutukyavanto uaquia huvata varurara tita, nkye mwi vaisira qua ntapihi kyarerera uti varura. Mwi entara nkyi mwutukyavanto uaquia huvatara tita, mwi vaisira nai uaquia hu kyaiqara kyaara mwia inronra hora. Mwi entara nkyi mwutukyavanto uaquia huvata varurara tita, nkye Kotirara aatu hiqata mwi vaisira uaquia hi kyaiqaraqaa Kotiva tiriqaa qua vataankyorave tura.

Mwi entara nkyi mwutukyavanto uaquia huvata nkye nianra tiqata mwiva mwaini tirivata variqaro mwaa quara avuqavuma timwa tairaqe qiove qiare tura. Mwi entara nkyi mwutukyavanto uaquia huvata nkye Kotira kyaiqa nraahu vararerata mwi vaisira qua kepukyaqama kye avuqavuma mwatarerera uti varura. Nkye mwitaa mwitaamaqi vuvananra tina, nte taqaavata nkye mwi vaisira qua avuqavuma mwatarerera uti varura.

¹² Nte haaru mwi quara qara ntqana hia nte uaquia hi kyaiqara uti vaisira mwianra rieqana qara ntumwa taavara. Hia nte mwi vaisiva uaqiana mwato vaisirara rieqana qara ntumwa taavara. Nkye Kotira vuqaa variqata su nyaatovanto ntapihirata nkye tiriara nronraqama kye riaava vahirara ntapihiate tita, qara mwia nkyini vara kyaavanana. ¹³ Nkye ni qaraqinaa qua rieta mwitaa hiarara tiro, tiri mwutukyavanto kyuqe ihata varunana.

Tire Taitaasira titavararo nkye hunani vuvata nkye mwia mwutukya qihakayama mwatovaro mwia mwutukyaqitairo kyuqe huvaro varura mwianravata rieqata tire qamwateqata varuro.

¹⁴ Nte Taitaasira timwa mwiqana nkyiara kyuqe hia nraakyе qorahuave qiavaro mwiva nkyivata variqaro ni quara qutaa quave turara tina, nte hiama kyauringa. Tire nkyiara qutaa qua nraahu timwaqi vi varunanra. Tire Taitaasira timwa mwiqata nkyiara kyuqe hia nraakyе qorahuave tuna quara, mwi quaravata Taitaasiva taqaiharo qutaa quama vahiro.

¹⁵ Taitaasiva nkye hunani vuvata nkye mwia qamwata mwateqa mwia mwemwani variqata mwia qua kyuqema kye riorara tiro, Taitaasiva mwianra riaiharo mwia mwutukyavanto nkyiara mpoqiyavata vahira.

¹⁶ Mwianra rieqanama ni mutukyavanto nkyiara qihakyama vahana nkyiara qamwateqana varura.

8

Nkyeta sata sakyaa kyaahaqa hirera hivarо nkyi mwutukyaqitairo qihakyа hirata kyaahaqa hiata

¹ Ni kata pakyaa tuaavo, Kotira nraakyе qora Masentoniani mpo mwatukya mpo mwatukyaqи variahua variavaro Kotiva mwihua kyuqema nyataihata variara mwi mwakyaakyara nkyi timwa nyianrita riaata.

² Mwinyaa nraakyе qoravanto variqi quavarо nronra muaanravanto mwihua mwataara hirero qovarama viro vahata mwi mwatanaahua vehiqama vita hia munimave, kyau kyoqaave, vataahua variqata Kotirara qamwateqa nraahu variqi vita mwiaqaatai mwihua mpohua kyaahaqa hirerata nkyiari hu inraikyara hia tuqara tutaraitita, qihakyama kye tiriqaавата tire varaqita uto nyunanra.

³ Nte qutaama tuqо. Mwihua mpohua kyaahaqa hirerata nataama munimave, kyau kyoqaave, nyianre qiarо mwia nyita qaiqaa mpoqiyavata tiriqaавата vataavata tire varaqita uto nyunanra. Hia nte kepuqyaqama mwihuara tuqata mwihua mwitaa hiara. Mwihua nkyiarivanto mwitaa hiataa mwitaama kyeqa nyianra.

⁴ Mwihua nkyiarivanto tiriara po kye titа tiqata, Kyai tirevata Kotira nraakyе qora mpo hiahua Iutiaani variahua kyaahaqama nyataare, qiarо. ⁵ Tire tiqata, Mwihua munimave, kyau kyoqaave, pataqia timwivaque vaqita uto nyianranrave, turata nraakiara mwihua munimavata kyau kyoqaavata airi timwiavata vaqita uto nyunanra. Mwi mwatanaahua nraante tiqata, Tire Kotira kyaiqa nraahu vararerave, timwa kyeta nkyiari ekyaa Kotira mwita tiriara tiqata, Kotira kyaiqa tinraamwutaivaque varaqi quare, tura.

⁶ Masentoniaaqinaahua mwitaama kyeqa nkyiari munimave, kyau kyoqaave, Iutiaani variahua nyianranra titа, tire Taitaasirara tiqata, E Korintiqi tohara kyera munimavata kyau kyoqaavata vararerera quanranrave. E mwini qaiqaa nrumu ntantera vira, mwi kyaiqarara po timwa nyateqara munima varena kyaiqara taiqa kyaante, titа. Mwitaa timwa kyetama nkye hianani Taitaasira titaararo quarive titа, vuaviraavira ti varuro.

⁷ Nkye mpo kyaiqa mpo kyaiqa kyuqema kyeqa vare variahua. Nkye Karaisirara kepuqyaqama kye rie variahua. Nkye mwia qua kyuqema kye rie variahua. Nkye mwia qua okyara ntapihi paahima kye rie variahua. Nkye mpohua kyaahaqa hirerata uti variahua. Nkye tiriara mwutukya vahata variahua. Nkye mwitaa mwitaama kye

variarara tina, nte nkyiara tiqana, Nkye Iutiaani variahuara po tirerata qihakayama kyeta nkyeta munimavata kyau kyoqaavata nyiate, tuqo.

⁸ Mwitaa tiqana hia nte nkyiara kepukyaqama kyena munima kyaate tuqo. Masentoniaavanto kyuqema kye nkyiari munimave, kyau kyoqaave, nyia okyararama nkyi timwa nyina. Nte mwitaa tiqana nkyi mwutukyavanto mpo inraikyara vahira mwataara hiqana taqarera.

⁹ Tiri vunyaa vaisi Iesusi Karaisiva tiri kyuqema timwa taira nkyevata riaara. Mwiva ekyaa inraikya vataiva eqero nkyiara rieqaroma mwiva vehiqama viro. Mwiva vehiqama viraqataitama nkye ekyaa nyaamwuni vahi inraikyara varehuama varita.

¹⁰ Hia nte nkyiara kepukyaqama kye tiraitina, nte ntenga riemwa kye nkyiara mwitaama tina: Tuvana ihiqi nkye nraante munimavata kyau kyoqaavata ntuvaantua hirerata tohara tora. Nkye nraante mwitaa hiataa huvata mwitaa hurara tita, nkye mwi kyaiqara varaqita uro taiqa kyaata.

¹¹ Qio mate nte nkyiara tiqana mwi kyaiqara varaqita uro taiqa kyaate tuqo. Nkye tohara kye mwi kyaiqara vaavaa varontema kyeta matevata mwi kyaiqara vaavaa taiqa kyaate, tuqo. Munima airi vateda kyaahaqa hiataa hirata munima airi nyiata. Munima pataqia vataivera, mwia pataqia nyiata.

¹² Nkye munima pataqia vatehua mwiqiara qihakayama kye nyivera, Kotiva hiama nanraqamave pataqia nyiavo tiraitiro, qiovema qiananro.

¹³⁻¹⁴ Hia tire nkyiqa nronraqamakyne muaanra vateqa nkye nronraqama munima nyivata mpo mwatanaahua pataqia nyiate turo. Nkye mate mwaa entara airi vateraqaa qioma tukyama kye mpohua hia airi inraikya vataahua kyaahaqa hivara. Nraakiara mpo enta nkye hia airi inraikya vateraqaa qioma mwihua airi vateqata tukyama kye nkyitavata nyivara. Nkye mwitaama kye nai kyaahaqa hi nai kyaahaqa hiqata nkyevata mwihuavata kuua qaramama varivara.

¹⁵ Nkye munima tukyama kye nyi okyarara rieqata Kotira mpukuqi haaru qara ntumwa to quarara rieqata variata. Kotira mpukuqi mwitaama tiro:

Manaa kyara airi ntuvaantuama tai vaisiva hia kyuqinra kye nraihanro qamwanrama taiqa viharo hia vahirave.

Manaa pataqiatana uti vaisiva kyuqinra kye nraihanro vikyokya hirave, tura.

(Kyatura 16:18)

Korintinanra vaisi mponramwu sitovata vura

¹⁶ Kotiva Taitaasira kyaahaqama mwataiharo mwiva tire nkyi kyaahaqa hirera hurantema kyero nkyi kyaahaqa hirero nronraqama kye rie variro. Taitaasiva mwitaa hirara rieqata tire Kotirara kyuqeve tiqata varunanra.

¹⁷ Nte Taitaasirara nkyi uro kyaahaqa hiarive tuqaro mwiva mwi quarara qamwata kyero nai mwiva nkyi kyaahaqa hiataa iharo mwiva nkyi uro taqarerave tiro.

¹⁸ Tire vaisi mpo titaararoma Taitaasira vatama kyero quananro. Mwi vaisiva kyuqema kyero Karaisira qua timwa nyi varihata Kotira nraakye qora mpoqi mpoqi variahua mwianra kyuqe vaisive ti variara.

¹⁹ Mwihua mwi vaisirara kyuqe hi vaisirave timwa kyeta tirivata variqaro kyaiqa varaarive tita, mwianra qiove timwa taavararo mwiva

tiri kyaahaqa hi varihata tire munima vara kyeqata ntainre varunana. Kotira nrutu tuaahereqata tire mwi munimanra vara kyeqata ntainraunana. Mwitaamaqi viqata tire vehi nraakye qorara nronraqama kye riaunanra nkyivata nyaamwute varunana.

²⁰ Nraakiara mpovanto munima vara kyeqata apiqama kye tukya hiavo qiankyo tita, tire mwi vaisira Taitaasiravatama kye titarera. ²¹ Tire ntapihi kyeqata mwi kyaiqara mwi kyaiqara vararerera. Hia tire Kotira vuqaa nraahu variqa mwitaa hirerave. Ekyaa nraakye qora suqaavata variqa mwitaa hirera.

²² Tire mwitanahua siteqata vaisi mpovata titarera. Tire airi nani mwi vaisira mwataarama kye taqauraro mpohua kyaahaqa hiarivama variro. Mwia mwutukyavanto nkyiara qihakyama kyero vahirora tiro, mwiva qamwata kyero nkyi kyaahaqa hirero uti variro.

²³ Nte Taitaasirara tirera. Mwiva nivatama kyero kyaiqa vare vari vaisivama variro. Mwiva nivata variqaro ni kyaahaqa hiataa iharo variqaro kyaiqa vare variro. Nte vaisi mpotananra vaakya tuhuara tirera. Iesusira nraaqiara mwatukya mpoqi mpoqi variahua mwitanahuara tiri kyaahaqa hiqata nkyi uro kyaahaqa hiate timwa taatanahua. Mwitana kyaiqavanto Karaisira nrutu tuaaheraananro.

²⁴ Mwihua nkye hinani vivata nkye mwihua kyuqema nyataivarone nkyiara qua tuva quataa mwivau vahiasi. Nkye mwihua kyuqema nyataivata Iesusira nraakye qora mponani mponani varihua nkyiara tiqata, Qutaama nkyi mwutukyavanto tiriara vaiho, tivara.

9

Mwutukya qihakyama kye munima nyi okyarara tura

¹ Nkye Kotira nraakye qora kyaahaqa hi okyarara vaakya ntapihi kyaarara tina, nte hia qumina qaiqaa mwi quara nkyi timwa nyiqana qara ntirera. ² Nte taqauqaro nkyi mwutukyaitairo mpoqama kye mwihua kyaahaqa hiataa ihata nkye Iutiaani variahua kyaahaqa hi variara. Nte nkyiara Masentonia nraakye qora timwa nyiqana nkyi nyutu tuaaherena tiqana, Akaiaani variahua tuvana ihiqi variqata munimavata mpo inraikyavata terama kyeta mpo mwatanaahua nyinrenrata uti variarave, tina. Nte mwitaama kyena nkyi nyutu tuaahereqana qiyata Masentoniaaqinaahua mwihuavata qamwateqata munimavata mpo inraikyavata terama kye vataare tita uti varura.

³ Nte mwi mwatanaahua timwa nyiqana nkyi nyutu tuaaherau quava qumina qua vahiankyo tina, nte tuntema kye terama kye vate variate tina, nte vaisi mponramwu nkye hianani sitauquo.

⁴ Nte hia mwihua nraante sitaraitina, nte Masentoniaaa vaisinramwu kyapata nkye hinani uro nte taqaarita nkye hia mwi inraikyara ntuvantuuma kye terama vataivera, nte nkyiara mwihua qio munima teramakyte vatevarave tu quava qumina qua vahirata nte mwia kyaara kyaurira inraikya varaarita nkyevata kyaurira inraikya varevarave.

⁵ Mwianra rieqanama nte mwaa vaisihua sitaarita mwihua nraante tiri tivuni vihua uro nkye munima mwivavata mwitaa inraikya mwivavata ntainra kye nyinrenrave qiyata, mwihua mwi inraikyara uro ntuvantuuma kye vataivaqe tirevata mwini quananra. Nkye mwitaa hivaqe nte quariva uro nkyiara tiqana, Nte hia nkyiara kepuqyaqama kyena tuqata nkyetavanto mwitaa hiavo, qianinra. Nte nkyiara

mwihua qihaakyama kyeqata munimavata kyau kyoqaavata tiriqaa vataavata varaqita uto nyunanrave qianinra.

⁶ Mwaa quara ntapihi kye riemwa taata. Mpovanto kyara pataqiatana vara tutaariva pataqiatanama vantuananro. Mpovanto kyara airi vara tutaariva kyara airintima vantuananro.

⁷ Kyara vara tira mwianra rieqatama nkye qihaakyama kyeqa Kotira kyaiqara rieqatama munima nyiata. Nkye kuaiqia kuaiqavanto kyuqema kye vu nraato tu kyeta mwitaa mwitaama qioma nyiananrave timwa kyeta nyiate. Nkye hia nyiataa hirata nyivora. Nkye tiriara mwihua kepuqyaqama kye nyiate qiavatama nyunro tivora. Vaisi mpovanto qamwata kyeqaro qihaakyama kyero nyi vari vaisirarama Kotira mwutukya vahiro.

⁸ Nkye qihaakyama kyeqata Kotira mwivaro Kotiva nai mpoqiatama nkyi kyuqema nyatairata nkye hia aarantaraaiti, qioqama kye variqi vivara. Nkye mwitaama kye variqi viqata nkye ekyaa enta mpohuavata kyaahaqa hiva qioma vahiananro.

⁹ Kotira mpukuqi mwitaama tiro:

Vehi nraakye qora qihaakyama kyeqaro mpo inraikya
mpo inraikya nyiqiro quariva variraro
mwia kyuqe kyaiqavanto ekyaa enta
qati nraahuma vahiqiro quananrove, tura.

(Ihi 112:9)

¹⁰ Vaisivanto kyara vara tukye nraate tiro, Kotiva kyara humwu kyanaa nyi variva, mwiva nkyi kyaahaqa hirata nkye kyuqe kyaiqa mpoqavata varevarave.

¹¹ Nkye airi inraikya vateta mpo kyaiqa mpo kyaiqa kyuqe kyaiqa vareqata mwiaqatai nkye qioma mpo enta mpo enta qihaakyama kyeqata nraakye qora kyaahaqamaqi vivara. Nkye nraakye qora qihaakyama kyeqata kyaahaqamaqi vivata nraakye qora airivantoma Kotirara kyuqeve tiqata qamwata mwatevara.

¹² Nkye Kotira nraakye qorani kyuqe kyaiqa vara nyateqata nkye hia mwihua nraahuvauma kyuqe kyaiqa vara nyatevara. Nkyi kyaiqatai airi nraakye qoravanto Kotirara kyuqeve tiva mpoqiatama vahiananro.

¹³ Nkye nraakye qorani kyuqe kyaiqa varaqi vivata mpohua nkyi okyara ntapihi kyetama taqevara. Mwihua nkyi okyara taqeqata Kotira nrutu tuaahera kyeta mwihua nkyiara tiqata, Qikye, mwihua Karaisira quara quataave timwa kyeta mwi quara kyuqema kye riemwaqi vi variarave, tivara. Mwihua nkyiara tiqata, Mwihua tirivata mpohuavata qihaakyama kyeqata nkyiari hia inraikyara tukyama kyeqata timwi variarave, tivara.

¹⁴ Mwihua nkyiara Kotiva mpoqiatama mwihua kyuqema nyate varaho timwa kye nkyiara mwutukya vahirata nkyiara rieqata Kotirara aakyara ntamwaqi vivara.

¹⁵ Kotiva nai mwaaqu nritarero vari vaisira tiri timwinranra tita, nri-vagenramwu Kotirara kyuqeve tita mpoqiatama qamwata mwataara.

10

Api qua ti varu vaisihua Poruva nkyiari timwa nyu quara

¹ Nkye hini hiahua nianra tiqata, Poruva tiri tivuqaa variqaro aatu hiqaro qua qihaakyama kyero ti varirave. Mwiva uro mponani

variqaro kepuqyaqama kyero ti varirave, qiara. Nkye mwitaa qiavana nte nkyita timwa nyinrenra. Karaisiva hia raraqa taiharo qihakyama kyero nrohirara tina, nte mwianra rieqana mwia nraantantamwa kye variqana nkyi timwa nyinrenrave.

² Nte nkyi mwitaa timwa nyiqana taqauqata nkyiqitai mponramwuvanto tiriara tiqata, Mwihua mwatanyaa qua okyara rieqatama kyaiqa vare variavo, qiarave. Qio nkye rauruate. Mwihua mwitaama kye api qua tira kyaara nte qiomma nkye hinani urontena nkyivata kepuqyaqama kyena qua qiatama vaihanavata nte hia mwitaa hirerave.

³ Qutaa tire mwaa mwataraqaa variqi vi varunanrave. Tire hia mwaa mwataraqaa variqata veva huru kyaamwu vara kye ntaquqi vi varunanrave.

⁴ Tire uaquia hi inraikyaravata ntaquqi viqata nraahumwa mpo veva huru kyaamwuquo ntaquqi vi varunanra. Kotiva mwiva tiri kepuqya timwhiata tire ntaquqi viqata uaquia hi kyaiqara kepuqya mpo kepuqya mpo kepuqya nraataraqi vi varunanra. Vaisi mpovanto tiriara mwihua qua nraatara kyaankye tiqaro unra qua tirera, tire qiomma Kotira kepuqyaqo mwia qua nraatara kyaananra.

⁵ Mpovanto nraakye qoravanto Kotira qua okyara rievorave tiro mpo inraikya mpo inraikyaqo huwaitairera, tire mwi kepuqyaraqo qiomma mwi inraikyara qatinani vara kyaananra. Mpo qua mpo qua api quavanto tiri vu nraatoqi vahata tire mwi kepuqyaraqo nraahu mwi quara raaquta kyeta Karaisira qua nraahu riemwaqi vi varunanra.

⁶ Tire nkyi veqya variqata taqaarata nkye tiri qua ekyaa qua qio riemwaqita virerata utivera, mwiaqatai tire qiomma hia qua rie variani vaisiraqaa qua vataananra.

⁷ Nkyi suqaa vahiani inraikyara ntapihi kye taqaata. Nkyiqitairo mpovanto nanrianra tiqaro, Nte Karaisira nraaqiarama varuqo, tirera, mwi vaisiva qaiqaa riemwa kyero tiriavata mwitaama qiali. Mwi huavata Karaisira nraaqiarama variavo, qiali. Mwi vaisiva varintema kye tirevata Karaisira nraaqiarama varita.

⁸ Tiri nronravanto tirinramwu nronraqama kyaihatara titi, tire nkyiqa ntaqikyi varurahuama. Nte nkyiqa ntaqikyiani quara timwa nyina qaiqaavata qaiqaavata nraahu timwa nyiqana hia kyaururave. Nte nkyiqa ntaqikyiqana nkyi kyaahaqa hirera uti varurave. Hia nkyi uaqiamma nyatareravauma varina.

⁹ Nte hia nkyi nraatuqa taariveravauma mpo qua mpo qua nkyini qara ntumwa tena. ¹⁰ Mpo hiahua ni vara mwataniqa hita nianra tiqata, Poruva qaraqitairo nraahu kepuqya qua ti variho. Mwiva tiri utaqaa variqaro mwiva uqenrai vaisi variqaro uqenranra qua qumina qua nraahuma qiananrove, ti variara.

¹¹ Mwi quara ti variahua ntapihi kyeta riaata. Tire nyianrani variqata qaraqitai turantema kye uro nkyivata variqata kuaa qua mwia nraahu tirera.

¹² Mwi quara ti variahua nkyiari nyutu tuaahereta tire vaisi nronrama varuro ti variavata tire aatu hita hia mwihua qiantema kyeta qio qiananra. Mwihua nkyiari qua nraahu rieqata, nkyiari nraahu taqeqlata kyuqe vaisivanto varunanrave titi. Mwitaa qia vaisihua hia su nyaatovata vahata variara.

13 Hia tire mwihua vu nraato tuantema kye tirera. Kotiva hia timwiani kyaiqara mwianra hia teta nrutu tuaahererera. Kotiva tiri timwi kyaira mwianra nraahu timwaqi virera. Kotiva nkyiyata variqata kyaiqa varaaate tihata tire nkyi utaqaa variqata kyaiqa varau-nranra tirera.

14 Hia tire Kotiva mwukya rataira voti hira nraatara kye nkye hunani quavanana. Kotiva tiri titovatara tita, tire kyuqe mwakyaakya Karaisira mwakyaakya uro nkyi timwa nyiavananra.

15 Kotiva tiri timwi kyaiqara hia tire mwia nraatara kye vaisi mpo-vanto vara tairara tire vara taunanrave timwa kyeqata teta nrutu tuaaherererave. Tire Kotiva tiri timwi kyaiqara nraahu vareqata nkyiara tiqata, Mwihua variqi viqata kyuqema kye Karaisira qua riemwaqita vi varavaqe tire mwiaqatai mwihuaqi nronra kyaiqa mpo kyaiqa qio varaanarave, tita.

16 Nkye kepukyaqama kye Karaisira qua riemwaqi vivaqe qiomma tire nkyi mwini kyeta Karaisira qua timwa nyinrenra mpo mwatani quananra. Tire mwitaa hiqata mpovanto nraante Karaisira kyaiqa varaaninranra hia tire teta mwahuta tiqata mwi kyaiqara tirema varauq qiananra. Hiama mwitaa tiqata unra qiananra.

17 Kotira mpukuqi mwitaama tiro:
 Vaisivanto nai kyaiqara rieqaro
 nai mwahuta qiankyorave.
 Mwi vaisiva Kotiva mpo kyaiqa mpo kyaiqa
 varaaninranra rieqaro Kotira nraahu
 mwahuta timwa mwataarive, tura. (Ieremaiaa 9:24)

18 Vaisivanto nanrianra tiqaro, Ni kyaiqvanto kyuqe kyaiqave, tiraro mwia quavanto qumina quama vahiananro. Kotiva vaisi mpora tiqaro, I kyaiqvanto kyuqema iho, tirera, mwia kyaiqvanto kyuqe kyaiqama vahiananro.

11

Unra qua mwaanra tihua qua riemwaqi vivorave tura

1 Nkye ni qati kyaivaqe nte pataqia ntenga mwahuta qari. Nkye qati kyaivaqe nte mwaa quara qari. ² Kotiva vaisi mpora uaqia hi aanranraqaa quankyo tiro, mwiaqaa ntaqikyintema kye ntevata nkyiqa ntaqikyiqina vi varura. Mwanraata kyuqema kye varira qoraisi ntumwu mwintema kye nte nkyi qoraisi kuaiku nyitura. Nte nkyi sitaqina uro Karaisiva hinani kyaaninra.

³ Nte nkyi Karaisiraqaa ntumwu tarera hiariro mpovanto nkyi uaqiamma nyataankyo. Haaru qaruravanto qutaa qua votima kyero unra tuvaro Ipisa mwia quara qutaa quave tuntema kyeta, nkyevata vaisi mpo quara qutaa quave timwa kyeta tuqasaa vita hia Karaisira qua riemwaqita vivora. Nte mwianrama aatu hina.

⁴ Tire nkyi timwa nyiqata Karaisira okyarara ntapihi kye timwa nyun-rata nkye variavaro vaisi mpovanto nri ntero api qua tiqaro, Karaisira okyara mwitaamama vaiho, tihata nkye mwia qua rie variara. Tire Karaisira mwakyaakya nkyi timwa nyunrata nkye Kotira mwanraqura varaaavarro mwiaqatairo vaisi mpovanto nri ntero api mwakyaakya tiqaro Kotira mwanraqurara api qua nkyi timwa nyihata nkye mwia qua rie variara. Nkye mwi vaisirara tiqata, Mwia qati kyaivararo qiarive, timwa kyeta mwia qua rie variara.

⁵ Nkye vaisi mwinramwuhuara tiqata, Kotiva nronraqama kyaihata vuni variahuave, ti variara. Mwi vaisihua hia nritare tiri vuni variahuama.

⁶ Qutaa ni novanto muaanra ntaihana hia kyuqema kyena qua nkyi timwa nyi varura. Mwianra nte hiama nronraqama kye riaaninra. Nte Kotira qua okyara ntapihi paahima kye riauvvara tina, nte nkyi mwakyaakya timwa nyi varura. Mwiaqaataina mpo enta mpo enta ntapihi kyena qutaa qua nkyi timwa nyi varura.

⁷ Nte Kotira qua kyuqe mwakyaakya nkyi timwa nyiqana hia nkyiara kyoqaa mpivage nkyi timwa nyiankye qiavara. Mwi entara nkyi nyutuvanto virito vahiarive tina, ntene nutu vara mwataniqa hiavara. Nte mwitaa hiavara mwianra nkye tiqata, Nivanto uaqia hi kyaiqara utihove, tivara? Hiama qio mwitaa tivara.

⁸ Mwi entara nkyiqi kyaiqa varegana hia nte nkyiara munima mpiate tiraitina variavata Kotira nraakyae qora mpo mwatani varuhua ni kyaahaqa hiqata kyoqaa ni mpi varuvana nte mpuara vaisi nraantantamwa kye mwihua munima varena nte nkyiqi Kotira kyaiqa varaqina quavara.

⁹ Mwi entara nkyivata variqi quavaro ni munima taiqa vuvana hia nte nkyiara ni kyaahaqa hiate tiraitina variavata ni nramwunaahua Masentoniaasai nrumu mwi inraikyara mwi inraikyara hia vataava inraikyara kyaahaqama matovana variavara. Haaru mwitaa hiavantema kye nraakiaravata nkyi muaanra nyiankyo tina hia nte nkyiara ni kyaahaqa hiate qianinra.

¹⁰ Nte Karaisira qutaa qua ti varuva kyauqu nriqiqaa vateqana qutaa quama tina, Nte ntene mwahuta tiqana nte hia nkyiqitaina munima varauvavem, tuqo. Hiama qio mpovanto nkyi mwata Akaiaani variva ni quara unra quave qiananrove, tuqo.

¹¹ Nte nanraqamave mwitaa tina? Nkyiara hia ni mutukya vaihanave nte mwitaa tina? Qaqao, Kotiva ntapihi kyaiharo ni mutukyavanto nkyiara vaihana varura.

¹² Mpo vaisinramwuvanto unra titi tiqata, Kotiva tiri nronraqama kyaihata mwia kyaiqa vare varuro, qiahua, mwihua nraakyae qora suqaa variqata nkyiari nyutu tuaahererata mwihua tire vuna aanranra kuaa mwiaqaa quare titama puaahi varita. Mwi aanrava vahiankyo tina, nte nkyiqitaina hia munima vararaitina, qati variqi virera. Nte mwitaa hiarita mwihua hia qio tiqata, Tire Porura nraantantamwa kye nkyiqitai munima vareqata Kotira kyaiqa vare varuro, tivara.

¹³ Hia Karaisiva mwi vaisihua nronraqama kyero ni kyaiqa varaate tihua variqata mwihua nkyiariara unra qua tiqata, Karaisiva tiri nronraqama kyaihuave, tiqata kumwaanriqama kyeqata mwia kyaiqa varaqi vi variara.

¹⁴ Hia nte mwihua kyaiqara nrihanrama vina nronraqama kye riaaninra. Saataanivavata mwaaquvanto variqaro kumwaanriqama kyeqaro nyaamwunyaava kyuqema kyero itero ntuvaah varira virininiqama kyero nrohi varira.

¹⁵ Mwi vaisihua mwia kyaiqa vaisi variahuara titi, mwihua Saataanira nraantanteta kumwaanriqama kyeqata avuqavu nrohi varia vaisihua nraantantamwa kyeta nrohi variara. Mwihua nkyiari api kyaiqaqaara nkyiari kyoqaa varavaje huviqaravem, qianinra.

Poruva nronraqama viro Kotira kyaiqa vare varuvata mwia qoraqamaqita vurara tura

16 Nte nkyi timwa nyu quara qaiqaavata nkyi timwa nyinrenra. Hia mpovanto nianra mwanrunrunraqa hivave qari. Nianra mwanrunrunraqa hivave tivera, kyaivaqe nte mwitaa hiarivavata variqana ntina nrutu pataqia tuaaheraari. 17 Nte ntina nutu tuaahereqana hia Karaisiva tintema kyenavauma tina. Nte hia vu nraato vataava variqana mwitaa qianinra.

18 Airi vaisivanto mwatanyaa qua okyara rieqata nkyiari kyaiqara nkyiari mwahuta ti variarara tina, ntevata mwihua nrantantarera.

19 Qio qutaama nkyi su nyaato kyuqe su nyaato vahirara tita, qiomia nkye kyaivata hia kyuqe su nyaato vahiarhua nkyi qua timwa nyivara.

20 Qikye, nte taqauqata vaisi mponramwuvanto qovarama vita nkyi api ntavaaqavu kyeta, nkyi munimavata kyoqaavata vara kye nramwa kyeta, nkyi vireraarorama nyateta, nkyi pupohaira utu nyateta, nkyi siri ntuteqa kyeta, mwihua qovarama vita mwitaa hi variavata nkye mwihuara tiqata, Qati kyaivata variate, qiarave. Nkye mwi vaisihuara, Hia mwitaa hiate, qitaara vahihata nkye mwihuara, Qati kyaivata variate, qiarave.

21 Qikye, tire uqenraunra vaisihuara variqatave mwi vaisihuara nkyi qoroma nyataantema kye tirevata hia nkyi qoroma nyatauro?

Vaisi mponramwuvanto nkyiari mwahuta tiqata nkyiari nyutu tuaahere variara. Kyai ntevata hia aatu hiraitina, mwihua qiantema kye qiankye. Nte mwitaa tiqana hia vu nraato vahihata vaisiva tintema kye tirera.

22 Mwi vaisihuara nkyiari mwahuta tiqata, Tire tetu haivaqahua qua Hivuru qua ti varurahuave, ti variarave. Qio ntevata Hivuru qua ti varuvave.

Mwihua tiqata tire Isarerivantove, ti variarave. Qio ntevata mwaa kuaa mwi okyaravama varuqo. Mwihua tiqata, Tire Evarahaamunraqatai qovara hurahuave, ti variarave. Qio ntevata mwaa mwiaqaataina qovara huvave.

23 Mwihua tiqata, Tire Karaisira kyaiqa vaisima varuro, ti variara. Nte mwitaa tiqana ueraqa hi vaisiva qua tintema kyenama ti varina.

Mwihua tire Karaisira kyaiqa vaisima varuro, ti variara. Qio nte mwihuavata nraatara kyenama Karaisira kyaiqa vaisi varuqo. Nte mwihua mpoqiaavata nraatara kyena Karaisira kyaiqa vare varura.

Nte mwihua nraatara kye qaiqaavata qaiqaavata Karaisira kyaiqa vare varuqata mwia kyaara ni karavuqi kyaavana variqi vura.

Nte mwihua nraatara kye qaiqaavata qaiqaavata ni kyaamwuqo ntuqutu kye vataara. Airi enta nte qutu quari entava qaumato vahihana varura.

24 Nte Karaisira kyaiqa vare varuqata mwia kyaara reti kyaantaqo 39 nani ni moqaqa uaqiamma kye ntuqutuara. Iutaa vaisivanto kyauquru nani ni mwitaama kyeqa ntuqutuara.

25 Nte Karaisira kyaiqa vare varuqata mwia kyaara Romenivanto ni retiqo ntuqutu kye vataara.

Mpo enta mpo mwatanaahua ni oriqa ntuqutu kye kyovana ntumwa quavarara.

Nte taarampo nani nramanriqaa sipiqi quavararo sipivanto nramanriqi vijetora.

Mpo enta sipivanto nramanriqaa ntuvuraa vuvana nramanri mwutu sata kuaa ihera kuaa enta variavara.

²⁶ Nte Karaisira kyaiqa vareqana nyianrani vi variavaro humwunra nramanrivanto ni vara kyeqaro ntuhiqau kyakya huru. Mpuara vaisivanto ni rirerata uti varura. Nina mwatanaa Iutaavanto ni rirerata uti varura.

Mpo mwatanaavanto ni rirera uti varura. Nte mwatukya nronraqi nrohi variavata ni rirera uti varura.

Nte qumina mwata sata aanraqaa vi variavaro ni taiqa kyarerera uti varura.

Nte kyaareraqaa vi variavaro ni taiqa kyarerera uti varura.

Vaisi mponramwuvanto unra tiqata, Tire i qata vakyaahuave, tuhua ni rirerata uti varura. Nte mwitaa mwitaamaqi viqana Karaisira kyaiqa vare varura.

²⁷ Nte Karaisira kyaiqa togaamwu tu kyena varaqi viqana entaqivata airi enta hia vaitaraitina, Karaisira kyaiqa varaqina quavara. Airi enta hia kyaravata nramanrivata nraavaroo ni nraataa huvana variavara. Nte airi enta hia tuavaaqa vahuvana qati variavaro ni toqa tu kyeqaro vatora.

²⁸ Hia mwi inraikyava mwi inraikyava nraahu ni muaanra mpi varira. Mpo enta mpo enta Karaisira nraakye qora mpoqi mpoqi varihua nte mwihuaqaa ntaqikyianinranra nronraqama kye riemwaqi vi varuqaro mwi muaanravavata niqaa vahana varura.

²⁹ Mwihuaqitairo vaisi mpovanto tiqaro, Nte hiama kepuuyaqama kyena Kotira aanraqaa quaninrave, tirera, nte mwianra po qiariro ni mutukyavanto uaquia hiraqena varianinra. Mpovanto Kotira aanraqaatairo tumu ntiro qora kyaiqa varairera, mwianravata riaariro ni mutukyavanto uaquia hiraqe varianinra.

³⁰ Nte ntene mwahuta qiaro aanrava nraahu vahirera, nte ntene hia kepuuya vahana varura mwianra nraahu rieqana nte ntene mwahuta qianinra. ³¹ Kotiva tiri vunyaa vaisi Iesusi Karaisira qova varirama. Nte Kotira nrutu nraahu ekyaa enta tuaaheraqi virerama. Kotiva rie varihana hia nte nkyi unravauma tina.

³² (Nte uqenrau vaisira ni okyara riaate tina, nte mwaa quara nkyi timwa nyinrenra.) Haaru nte Ntamasikaasini mwatukya nronraqi variavaro Aretaasiva vunyaa vaisivanto varuvaro mwia kyaiqa vaisi nronra mpovanto mwatukya mwiaqaa ntaqikyi variqaro nianra mwia ntavaaqavuqita uro karavuqi kyaate timwa kyero vaisi mponramwu sitovata uro vasaamwunra qesaqaa variqata nianra taqe varura.

³³ Taqe varuvata vaisi mponramwuvanto ni kyaahaqa hiqata tua nronra ntutantu toraqi ntumwa kye vateta vasaamwunra ntukoraatonataita kyaantaqa sutu kyeta mwaaqani mwaati kyovana mwiaqataina ntugema kyena quavara.

12

Kotiva Porura nraamwuto inraikyarara tura

¹ Nte ntene mwahuta qiariva hiama ni kyaahaqa hiananro. Vaisi mponramwuvanto unra qua mwaanra nkyi timwa nyiqatama nkyiari mwahuta ti variarara rieqana, nte ntene mwahuta qiaro aanrava nraahuma vahiro. Qio kyai nte ntene mwahuta timwaqai viqana nronravanto ruvaatakyaa qua mpo qovarama kyahana taqaurara nkyi timwa nyianri.

² Haaru nte Karaisira nraaqiara variavaro Kotiva ni pitaqiro verara nyaamwuni uro kyora. Ni manraquha nraahu pitaqi uro kyorave iho, ni mamanta rirante pitaqiro uro kyorave iho, hia nte mwia ntapihuqo. Kotiva nraahuma mwia ntapihiro. Mwi entaraqaatai variqi vuqaro 14 ihima nritarero.

³ Kotiva ni pitaqiro uro nai mwatukya kyuqeraqi kyovana taqaavara. Mwi entara ni manraquravanto nraahuve, ni mamantavantovatave, vura nte hia mwia ntapihuqo. Kotiva nraahuma mwia ntapihiro.

⁴ Ni pitaqiro uro nai mwatukya kyuqeraqi kyovana mwipi variqana hia qio nkysi timwa nyiani quara riaavara. Hiama qio teta vaisi quaqitai mwi quara nkysi timwa nyianinra.

⁵ Nte mwini variqana mwi inraikyara mwi inraikyara taqaurara rieqana qio ntena mwahuta qiataa ihanavata hia nte mwitaa hirera. Nte uqenrau vaisiva varura mwianra rieqana ntena nutu tuaherarerera.

⁶ Nte nyaamwuni variqana taqau inraikyara rieqana ntena mwahuta qiankyera, hia nte vu nraato apiqa hi vaisihua qianta qianinra. Nte qutaa qianinra. Qio hia nte nyaamwuni variqana taqau inraikyara rieqana ntena mwahuta timwaqi virera. Nte mwitaa qiariro vaisi mpovanto nianra qikye mwiva nronra vaisivanto variho qiankyora. Nkye ni kyaiqa taqeta nte qua ti varura rieta qiomaa ni okyara ntapihi kye taqevara.

Viaruaava rintema kyero Porura ri varurara tura

⁷ Kotiva ni pitaqiro uro nyaamwuni kyovana nte kyuqe inraikya mpo inraikya mpo inraikya taqaavarora tiro, Kotiva nianra tiqaro, Poruva nai tiqaro, Nte nronra vaisi varuqo qiankyorave, tiro. Mwitaa timwa kyero Kotiva ni mamantaqa nriqa vu inraikyara vatora. Mwi inraikyaya viaruaava rintema kyero ni mamanta ri varihana varura. Saataaniva mwi inraikyaraqo ni uaqiamma mate varihana varuvarta, nte nyaamwuni taqau inraikyara ntena mwahuta timwaqina quankyora.

⁸ Nte tiri vunyaa vaisiara taarampo nani po tiqana mwi inraikyara qatinani vara kyairaqe qio variqanye tuqaro⁹ mwiva qaqaq tiro, E mwi muaanranra varaqi vi variraqe nte qiomaa i kyuqemaaqina quaninrave. E uqenrenra vaisiva variqira viraqe nte qiomaa i kepuqya mwiqina quaninrave, tiro. Mwiva mwitaa tihana nte nriqa vi inraikyara varaqi viqana uqenrau vaisiva variqi quaninra mwianra rieqana qamwateqana variqi virera. Nte mwitaamaqi vi varuqaro Karaisiva ni kepuqyaqama mate varihana variqi vi varura.

¹⁰ Nte Karaisirara rieqana nte uqenrau vaisiva varianinranra hiama nronraqama kye riena. Mpohua nianra qora qua tirave, nte mwukyaari tuqina quaninrave, ni uaqiamma mataivaqe variqi quaninrave, muaanra varaqi quaninrave, nte Karaisirara rieqana hia mwi inraikyara mwi inraikyara ronraqama kye riemwaqina virera. Nte uqenraanri vaisiva variario Karaisiva ni kepuqyaqamaqiro vi variraqe variqina quaninra.

Poruva Korintiqinaahuara nronraqama kyero riora

¹¹ Nte ntena mwahuta tiqanama nte hia vu nraato vahi vaisiva tintema kyenama ti varina. Nte nkysiara rieqanama ntena mwahuta ti varina. Nkye ni kyaiqara kyuqe kyaiqave qiataara hia mwitaa qivo. Nkye nianra qumina vaisivantomaa variho tivera, mwaa quara

riaata. Nkye vaisi mponramwuanra tiqata, Karaisiva nronraqama kyai vaisihuave, qiahua nte mwihua kyaiqa nraatara kye varuvave.

¹² Karaisiva quetaaqama kyero ni nronraqama kyaihana nte quetaaqama kyena mwia kyaiqa vaisima varuqo. Nte nkyi utaqaa variqana hia qoriri hiraitina, mpo kyaiqa mpo kyaiqa nronra kyaiqave, hia taqaa kyaiqarave, vare variavata nkye ni kyaiqa taqeta mwiaqaa nianra quetaama Kotiva mwia nronraqama kyero titaiho timwa kyeta ni okyara ntapihi kye taqataara.

¹³ Nte Karaisira nraakye qora mpo nani variahuaqaa kyugema kye ntaqikyiqana nkyiqa nraahuve hia kyugema kye ntaqikyiVaruqo? Qaqao, nte mwihuaqaavata nkyiqaavata kuaa qarama kyena ntaqikyiVaruqo. Nte mwitaa hiqanavata kuaa inraikyaqo mpohua ntaqikyuravata nraatara kye nkyiqa ntaqikyura. Nkyi muaanra nyiankyo tina, nte nkyiara hiama kyarave, mpo inraikyave, mpiate tina. Hia nte mwitaa tiraitina, nkyiqa qati ntaqikyiqina vi varura. Po, nkyivata muaanra nyiataara hia nkyi muaanra nyunrave.

¹⁴ Nte nkyi taara nani uro taqaura. Nte terataarama kye qaiqaa nkyi uro taqarerera utuqo. Hia nte nkyi muaanra nyinrenrana uro nkyi taqareravauma iho. Hia ni nkyi munimanrave, ontarave, mwutukya ntihana nte nkyi vaisiara mwutukya ntihana uro nkyi taqarerera. Hia nraaqiara patavanto nkyiari nyohua sohuaqaa ntaqikyiVariara. Nyohua sohua nkyiari nraaqiaraqaa ntaqakyi variara. Nkye ni nraaqiara votima kyetama variavo.

¹⁵ Nte nkyi kyaahaqa hirerana qamwateqana ntena kepukya taiqa kye ntena mwamwantaqaa nriqa vi inraikyara varaqina virera. Ni mutukyavanto nkyiara uromwi mpoqiatama vahiro. Nkyi mwutukyavanto nianra nataamave vahiro? Nkyi mwutukyavanto nianra mwatumwi pataqiae vahiro?

¹⁶ Nte hia nkyi muaanra nyianinranra tura mwianra nkye quetaave nraahuma tivara. Nkye mpo hiahua nianra tiqata, Poruva kumwaanri utu kyeqaro tire hunu inraikyara vare variho, qiaro.

¹⁷ Nanraqamave nte mwitaa hianinrave? Nte vaisi mponramwu sitauqata nkye hianani quahua nkyiqtai mpo inraikya varetave hiavo? Qaqao, mwihua hia mwitaa hiara.

¹⁸ Nte Taitaasirara po tiqana nkyiara mwihua hianani quante timwa kyena mwivata Karaisira nraaqiara mponramwu sitauqata mwihua Taitaasiravatama kyeta quarama. Taitaasiva uro nkyi unra utu kyero mpo inraikya varairave iho? Hia mwiva mwitaa hirave. Ntevata Taitaasivavata kuaa kyaiqa mwia nraahu vare varurahua. Tiretana hia unra utu kyeqata mpohuani vare varunanza.

¹⁹ Hia tire mwaa quara tiqata nkyi suqaa variqata teta qua ntapihi kye taiqa kyaare titavauma tita. Ni nramwunaa tuaavo, tire Karaisira nraaqiara variqata Kotira vuqaa variqatama ti varita. Tire nkyi kyaahaqa hiare tita, mpo kyaiqa mpo kyaiqa vare varurahuama varita.

²⁰ Nte mpo inraikyara aatu hiqanama varina. Nkye mwitaama varia nraakye qorahua varivaravema ti varina. Nte nkye hinani uro ntena taqaarita hia mwitaama vari nraakye qorahua varivora. Nkyevata nianra mwitaama vari vaisiva variananrove tihua variavana nte nkye hinani uro ntaarita nkye nianra hia mwitaama vari vaisiva variho tivorave. Mwianra aatu hiqanama varuqo.

Nte nkye hinani uro ntenga api okyara, mpo okyara mpo okyara taqaankkyora. Inronra hi okyarararave, kyarunti vari okyarararave, raraqa tai okyarararave, tukyama vita hia kuaaqi vari okyarararave, uaqia hi quara ti vari okyarararave, mpohuara mwoganyaa qua ti okyarararave, nte nronravanto varuqo ti vari okyarararave, nanrianra nanrianra mpo qua tiqata hia kuaa qua ti vari okyarararave, nte ekyaa mwi okyarara mwi okyarara nkye hinani uro ntenga taqaankkyora. Mwi inraikyara taqaaninranra aatu hiqana varura.

²¹ Nte uro ntenga taqaarita nkye api qaraqita nrohi variqata uaqia hi kyaiqara mpo kyaiqa mpo kyaiqa utuqi vira hia qaqlira kyaraitita varivera, mwia kyaara Kotiva kyaurira inraikya ni mpiraqe nkyiara nronraqama kyena ntataaninra. Nte mwi okyarara taqaankkyora.

13

Poruva qua taiqa kyarerera hiro tiqaro, Rauriqata variate, tura

¹ Nte taara nani nkyi uro taqauva qaiqaa uro nkyi taqarerera. Kotira mpukuqi mwaa quava mwitaama tiro:

Vaisi taaratanave, taarampotanavantove,
nkyiari suqo taqaivarao

vaisi mpovanto qora kyaiqa utu kyairera,
nkye mwi vaisinramwuhua quara quataave tiqatama
mwi vaisiraqaa qua vatevarave, tura.

(Lo 19:15)

² Nte taara nani nkyi taqarerera quava entaraqaa nkyi kyapata variqana qora kyaiqa uti nraakye qorahuaravata, ekyaa hini mwihuaravata, kepukyaqama kyena qao tiqana qua timwa nyiavara. Nte mate nyianrani variqana qaiqaa mwi quara tirera. Nte qaiqaa nkye hinani quariva haaru qora kyaiqa vare varia nraakye qorahuavata, kyaatavantovata, qora kyaiqa vare variahua hia nte mwihua ntauhaaninra.

³ Nkye nianra tiqata, Quataave Karaisiva mwia nroqitairo ti variho, hiave mwia nroqitairo ti variho? tiqata ni mwataarama kye taqarerera uti variarara tina, nte uro ntenga qora kyaiqa uti variahua hiama ntauhaaninra. Nte uro ntenga mwitaa hiarita ni okyara ntapihi kyeta taqevara. Karaisiva hia uqenrai vaisiva variqaro nai okyara nkyi nyaamwute variho. Karaisiva kepukya vaisivanto variqaro nkyi nyaamwute variho.

⁴ Haaru mwiva uqenro vaisiva varuvata mwia kyatariqaa rukye hiritovaro Kotiva mwia kepukyaqama kyovaro mwaa entara mwiva qaiqaa qati siviro kepukyavanto qati variqiro vi varira. Karaisiva haaru uqenro vaisiva varuntema kye mate tirevata uqenraunra vaisihua varita. Kotiva tirivata kepukya timwiqi vi varirage tire Karaisiravata kuaaqi variqi viqata nkyini kyaiqa varaqi virera.

⁵ Quataa nkye Karaisira qua riemwaqi quarave? Nkye nkyeta tukyama kye taqaate. Nkye qiove tiqata, Iesusi Karaisiva tiri utaqi variho, tivara? Nkye hia qio mwitaa tivera, nkye hia Karaisira qua riaahuama varivara.

⁶ Nkye tiri tukyama kye tiriara nanra quave tivara? Nkye tiriara tiqata, Tire mwihua tukyama kye taqaurata mwihua ntapihi kye variavo, tivera, tire nkyi quara qiovema qiananra.

⁷ Nte Kotirara aakyara nteqana mwitaama tina, Kotio, mwihua kyaahqa hirata mwihua hia mpo inraikya apiqa hiraitita, ntapihi kyeta variate, tuquo. Nte ntenga kyaiqa qioqama kye varaaninra mwianra hia

nte nronraqama kye riauqo. Nte nkye Kotira vuqaa ntapihi kye varira mwianra nte nronraqama kye riauqo. ⁸ Tire hiama qio quataa qua vara mwatumwiqa hiananra. Tire mwi quara kyaahaqamaqita virera.

⁹ Nkye kepukya nraakye qora variqi quate titi, tire qioma hia kepukyaqa hiara vaisihua variqi quananra. Tire nkyiara kepukyaqama vita quataaqama kye Kotira nraakye qora variate titi, Kotirara aakyara nte varunana.

¹⁰ Nte vaini quariva nkyi uro inronra hiankyo tinama, nyianrani variqana qara nraahu vara kyena. Kotiva ni nronraqama kyaihana nte nkyiqa ntaqikyi varuvama varina. Kotiva hia nianra nkyi uaqiamma nyataarive tiravauma. Mwiva nianra nkyi kepukyaqama nyataarive tiro, ni nronraqama kyaihana nte nkyiqa ntaqikyiqina vi varura.

Qua mwanteqaro tura

¹¹ Ni kata pakyaa tuaavo, ni qua qio taiqero. Nkye Kotira vuqaa ntapihi kye variqi virara kepukyaqamaqita quata. Nte tu quara riemwaqi quata. Kuua qua nraahu timwaqi quata. Nkyi mwutukyaqitairo qihaakya hi varirata variqi quata. Nkye mwitaamaqi vivaro Kotiva nkyiara mwutukya mpogiqavata vahiaro nkyi mwutukya qihakyama nyate variva, mwivama nkyivata variqiro quanano.

¹² Nkye Kotira nraakye qora variqatara titi, nkye kyuqema kye nai qua mwante nai qua mwante hiqata variata.

¹³ Kotira nraakye qora mwaini variahua nkyiara rieqata nkyi qua mwantauroma titi.

¹⁴ Qio varivarо tiri vunyaa vaisivanto Iesusi Karaisiva nkyi kyuqe-maqiro viraro Kotiva nkyiara mwutukya vahiariva vahiqiro viraro mwia mwanraquravanto nkyivata variqiro quari.

KARESIA

Poruva Karesiaqinaahuani qara vara kyora

Iesusira qati vara sivuma kyovaro nyaamwuni uro varuvaro 25 ihive nritarovata Karesia mponramwuvanto Karaisira quara quitaave timwa kye varuvata vaisi mponramwuvanto uronte mwihuara tiqata, Nkye Karaisira qua nraahu riemwaqita vivorave. Nkye Karaisira qua rieqata Iutaa mwaanra qua Kotiva Mosesira mwu quara mwi quaravata riemwaqita quate, ti varura. Mwihua api mwitaa ti varuvaro Poruva mwia kyaara mwaa quara qara ntumwa teqaro Karesiaqinaahua ntapihi kyero timwa nyinro kepukyaqama kyero tiqaro, Karaisira qua nraahu riemwaqita quate, tura.

¹ Nte Poruva qara mwaa nkyini vara kyauquo. Hia qumina vaisivanto ni nronraqama kyero ni titaihana nte variqana Karaisira qua nkyi timwa nyiqi vi varura. Qaqao, Iesusi Karaisivavata, tiri tiqova Kotiva Karaisira qutu vuraqitairo qati vara sivuma kyova mwivavata, mwitanahua ni nronraqama kyeta ni titaavana nte Karaisira qua nraakyе qora timwa nyiqi vi varuvama varina.

² Ntevata, Kotira nraaqiara mponramwu mwaini nivatamakyе variahuavata, tire nkyiara Kotira nraakyе qora Karesiani variahua nkyi qua mwanteqqa mwitaama tita, ³ Kotiva tiri tiqovavata, tiri vunyaa vaisivanto Iesusi Karaisivavata, mwitanahua nkyi kyuqema nyataivaro nkyi mwutukyaqitairo qihakya hi varirata variate, turo.

⁴ Tire mwata mwaqaq variqata qora kyaiqa nraahu utuqita vi variavararo Karaisiva tiri kyaahaqa hirero tiri qora kyaiqavanto mwihuua ntumwaqu kyaankyo tiro, mwiva tiriara rieqaro tire qora kyaiqa utuna quava nruka quarive tiro qutu vura. Tiri tiqova Kotiva Karaisira titovaro Karaisiva Kotira qua riemwaqi viro qutu vura.

⁵ Qio Kotiva Karaisirara tiri kyaahaqa hiarive tiro Karaisira titairara tita, nrivaqe tire ekyaa enta Kotira nrutu tuaaheraqi vi variare. Qutaave.

Hia mpo qua mwaanra riaraitita, Karaisira qua nraahu riemwaqita quate, tura

⁶ Kotiva Karaisira kyaiqara rieqaro nkyi kyuqema nyatarero nkyi nyaanrama taihata nkye Karaisira qua riemwaqi vita mwiaqatai nkye qamwanrama kye Karaisira qua qaqla kyeta tiqata, Kyai mpo qua Kotiva varinanianra vi quara riemwaqi quare, timwa kyeqata variara. Nkye mwitaa hiavana nte mwianra nronraqama kye rieqana aatu hina tiqana, Qikye, mwihuua quitaave mwitaa ti variavo? tura.

⁷ Hia nraahumwa mpo qua kyuqe qua vahira mwi quara rieqata nkye Kotira aanraqaa vivarave. Hiave. Vaisi mpo hiahua Karaisira qua hia ntapihi kyeta tiraitita, apiqama kyeqata mpo qua nkyi timwa nyinrenra uti variavaro nkyi su nyaato apiqaa ihata taara su nyaato vahata variarara tina, nte nkyiara tiqana, Karaisira qua nraahu vaharo hia nraahumwa mpo qua vahirave. Nkye Karaisira qua mwia nraahu rieqata Kotira aanraqaa vivarave, tuquo.

⁸ Tireve iho, nyaamwunyaahuave iho, tauraa tire nkyi timwa nyuna quaraqaatai nraahumwa mpo qua nkyi timwa nyianrenra, Kotiva

mwiaqaa qua vatairaro mwiva uaqiahia nraakye qorahua uaqiahia mwataraqi rupavita varinani viraqe nte huviqarave qianinrave.

⁹ Mwi quara tire haaru nkyi timwa nyiavana quara nte qaiqaavata nkyi timwa nyinrenrama. Tire Karaisira qua nkyi timwa nyunrata nkye mwi quarara qutaa quave qiara. Nkye mwitaa qiarara tiro, vaisi mpovanto nkyiara mwi quara qaqlira kyeta mpo qua riemwaqita quate tirera, Kotiva mwiaqaa qua vatairaro mwiva uaqiahia mwataraqi uaqiahia nraakye qorahua rupavita varianani viraqe nte mwianra huviqaravema qianinra.

¹⁰ Hia qumina vaisivanto ni qamwata mataate tinavauma, mwi quara tina. Qaqao, Kotiva ni qamwata mataarive tina nte variqina vura. Hia nte nraakye qoravanto ni qamwata mataate tina, Karaisira kyaiqa vare varura. Nte mwitaama rieqana kyaiqa varautiri, nte hiama Karaisira kyaiqa vaisi varutiri.

Iesusi Karaisiva Porura nraanrama kyero nronraqama kyorara tura

¹¹⁻¹² Ni kata pakya tuaavo, nte kyuqe mwakyaakya Karaisira qua nkyi timwa nyunra mwi quara hia vaisi mpovanto nai riemwa kyero timwa mpi quaravauma nkyi timwa nyina. Hia vaisi mpovanto nai riemwa kyero mwi quara okyara ni naamutaihana nte nkyi timwa nyunra. Qaqao, Iesusi Karaisiva naivanto mwi quara qovarama kyaihana nte mwia qua rieqana nkyi timwa nyunra.

¹³ Nte Iutaa vaisivanto variqana nte haaru Iutaa mwaanra okyara Kotiva Mosesira timwa mwu quara, mwi quara nraahu kepukyaqama kyena riemwaqi viqana nrohiavara nkye mwia ntapihi kyaara. Nte mwi entara Iesusira qua rio nraakye qorahuara api qua riaahuave timwa kyena hia mwihuara po tiraitina, mwihua ntuqutu kyena raupirima kyarerera uti variavara.

¹⁴ Nte Iutaavanto variqana mwi entara nte Iutaa mwaanra okyara riemwaqi viqana nte ntene henahuavata nyaatara kyena vuni variavara. Nte mwihua vuni variqana nte mpogama kye teta haivaqahua tu quara, mwi quara nraahu pu naatoqi vatena riemwaqina vi variavara.

¹⁵ Qio haaru hia ni mwato entara Kotiva kyuqema mateqaro ni nai kyaama tero nianra Poruva ni kyaiqa vaisima variananrove timwa kyero ni naanrama kyero ni pita vatora.

¹⁶ Mwiaqatairo mpo enta nai mwatamato entaraqaa nianra Poruva ni maaqu mwakyaakya mpo mwatanaa mpo mwatanaa, hia Iutaa mwatanaahua mwi quara timwa nyianrive tiro, Kotiva nai mwaaku qovarama kyovana nte mwia taqaavara.

Nte Kotira mwaaku taqena mwiaqatai hia mpohua mpohua Iesusira okyarara kyapara hirerana quavara.

¹⁷ Hia nte Ierusaremini nraante vaisi mponramwu nronraqama kyohua taqarerana quavara. Nte hia mwini viraitina, mwi entara toharena nyianra Arebiaani uro varina mwisai uro ntantena Ntamaasikaasini nrumu variavara. ¹⁸ Nte mwini variavaro taarampo ihi nritarovana nte Pitaara taqarerera Ierusaremini quavava uro mwiaavata taarampo uiki variavara. ¹⁹ Mwi entara hia nte Iesusiva nronraqama kyo vaisihuqaqtai vaisi mpovata taqaraitina, nte Iesusira qata Iemisira nraahu taqaavarave.

²⁰ Nte Kotira vuqaa variqana kyauqu nriqiqaa vateqanama nkyiara tina, Qara mwaa ntumwa tau quava hia unra quavauma vaiho. Qutaa quama vaiho, tuqo.

²¹ Nte Ierusaremini vari kyena mwiaqaatai nte Siriaanivata Sirisi-aanivata uro variavara. ²² Mwi entara Iesusira nraaqiara Iutiaani varuhua hia ni ntapihi kyohua varura. ²³ Mwihua mpo uhua nianra tu quara mwia nraahu riora. Mpo uhua nianra tiqata, Mwi vaisiva haaru Iesusirara qutaave tivorave timwa kyero tiri Iesusira nraaqiaran-ramwu uaqiamma timwa tarero uti varurave. Mwiva mate mwaa entara Iesusirara qutaave qiate tiqaro nraakye qora timwa nyi varirave, tura.

²⁴ Mwihua mwitaa timwa kye nianra rieqata Kotiva kepukyavanto variho timwa kyeta Kotira nrutu tuaahere varura.

2

Poruva Iesusiva nronraqama kyo vaisihua uro taqora

¹ Ihi 14 nramwu nritarovana nte Vanavaasikyantiri nrumu ntante qaiqaa Ierusaremini quavara. Nte mwini virera hina Taitaasira, hia Iutaa mwatanaa mpo mwatanaa vaisivata vitena quavara.

² Kotiva qovarama kyero nianra Ierusaremini quante tu quara nte ntapihi kyena nte mwi quara vataqi vina nte mwini quavara. Nte mwini uro variqana nronra vaisinramwuve qiahuavata nraahu variqana nte Karaisira qua mwitaa mwitaa timwa kyeqana mpo mwatanaahua timwa nyu okyarara mwihuavata timwa nyiavara. Nronra vaisi mwinramwuhua nianra api qua qumina quama mpo mwatanaahua timwa nyiho timwa kyeta ni ntavaaqavivo tina, nte mwinramwuhua mwi quara ntapihi kye timwa nyiavara.

³ Mwi entara nivatama kyero nru vaisira Taitaasiva Kiriki mpo mwatanaavanto varuvata mwihua hia Iutaa mwaanra okyarara rieqata mwia mwamwanta toqa mwataate turave.

⁴ Vaisi mponramwuvanto nraahu unra qua tiqata, Tirevata Iesusira nraaqiarave, tuhua, mwihua nraahu nianra tiqata, Qaqao, e Taitaasira mwamwanta toqa kyaataarave, tura. Mwi vaisihua tiri kyaipa okyara apeqama kye taqarerata nru vaisihua varura. Iutaa mwaanra quavanto tiri rupa taihata varuraro Iesusi Karaisiva tiri huvantu kyaihata tire qatinani nritare varurata mwihua taqeta qaqao tita, Nkye Iutaa mwaanra qua nraahu riemwaqi quataarave, tiqata mwihua qaiqaa mwi quaraqotai tiri ruparera uti varura.

⁵ Mwihua mwitaa hirerata uti varuvata tire hia mwihua qua pataqavata riaraitita, mwihua quara qoririma kyeta Karaisira qua mwi quava nraahu qutaa qua vaihata nkye mwi quara nraahu riemwaqi quate tita, tire hia mwihua api qua riaavanana.

⁶ Mwi entara nte Ierusaremini uro variavata nronra vaisinramwuve tuhua nanra quave ni timwa mpita? Hia nte nronra vaisi nronraqama quaninranra rienia. Kotiva hia vaisi nrutuara rieqaro mwi vaisiva kyuqe vaisive mwi vaisiva qora vaisive tira. Qio mwi entara nronra vaisi mwihua nianra nanra quave tita? Mwihua hia nianra e mpo quavata qiaataarave tiraitita, mwihua ni quara qio vaiho, tura.

⁷ Mwihua mwitaa timwa kyeta taqovaro Pitaava nronraqama viro Iutaa mwihua Karaisira qua timwa nyi varuntema kyero Kotiva ni

nronraqama kyovana nte mpo mwatanaa Karaisira qua timwa nyi variavara.

⁸ Iutaa timwa nyianrive tiro Pitaara nronraqama kyaiva Kotiva, mwivama nivata nronraqama kyero mpo mwatanaahua timwa nyante, tiro. Kotiva kuaa mwiva nivata Pitaaravata nronraqama kyaivama variro.

⁹ Nronra vaisinramwuve ti variahua Iemisivavata, Pitaavavata, Ionivavata, mwinramwuhua nianra tiqata, Quttaaqama kyero Kotiva i nronraqama kyaihara e mwi kyaiqara varaqira vi variaro, timwa kyeta mwihua ni kyauqu mpita Vanavaasiravata kyauqu mwunrama. Mwihua tiritana kyauqu timwiqata Vanavaasikya tiritananra tiqata, Nkyetana mpo mwatanaahuaqi kyaiqa varaqi vivaqe tire teta nramwuaa Iutaaci kyaiqa varaqi quare, tura.

¹⁰ Mwihua qua kuaiqia nraahu tiritana timwa timwita tiqata, Nkyetana vehi nraakyе qorara taunru kyevorave. Nkyetana mwihuama kyaahaqama nyataate, tuvana nte tiqana, Eo, nte mwihuara mwutukya vaihana vaakya mwitaa hi varuvara tina, nte mwitaa hianinrave, qiavara.

Poruva Pitaara inronra hiqaro mwia avuqavu hura

¹¹ Mwitaa timwa kye nte variqi quavaro mpo enta Pitaava nte hiavara Antiokini rrintero mwini variqaro mpo inraikya apiqama kyovana mwia kyaara nte ekyahua suqaa variqana Pitaara inronra hiavara. (Mwi quara okyaraqaataina nkyi timwa nyinrenra.)

¹² Mwi entara vuni Pitaava Jesusira nraaqiara mpo mwatanaavatama kyero kyara nre varuvata mwiaqaatai Iemisiva Ierusaremisauro sito vaisihua nri ntora. Mwihua Iutaavanto nruvaro Pitaava mpo mwatanaa mwihua kyero tiqaro, Mpo mwatanaahua hia Iutaa mwaanra qua riaraitita, hia nkyiari nyamwanta toqaahuave. Mwia kyaara nte mwihua kyapata kyara nre variarita Iutaa mwaanra qua rieqata nriahua nianra tivorave, tiro. Pitaava mwitaa timwa kyero mwiva hia mpo mwatanaa kyapata variraitiro, mwihua kyero nanri-anraa variqaro kyara nre varura.

¹³ Pitaava mwitaa huvata Iutaa mponramwuvanto Jesusira nraaqiaraqama vita varuhua, mwihuavata Pitaava tuntema kye tiriara tivorave timwa kyeta hia mpo mwatanaavata kyara nronra. Mwihua mwitaama kyeta kumwaanriqama kyeqata kyuqe kyaiqa varovaro Vanavaasivavata mwihua hunte kuaa qarama kyero hia mpo mwatanaa mwihuavata kyara nronra.

¹⁴ Mwinramwuhua mwitaa huvana nte taqaavata mwihua hia ntapihi kyeqa Karaisira qua riemwaqi viqata nrohi varuvana nte ekyaa mwihua suqaa sivina Pitaarara mwitaama tina, Qaqao, e Iutaavanto Jesusira qua riaarava variararovata Iutaa mwaanra okyaravanto hia i tutaihara variaro. E ena mwitaama variqara nanraqamave mpo mwatanaa mwihuara nkye Iutaa mwaanra okyara riemwaqita quate ti variaro? E hia mwitaa qiatarave, tina. (Nte Pitaarara mwitaa timwa kye mwiaqaatai teta Iutaa mwatanaavanto varuna okyarara mwihua ntapihi kye timwa nyiavara.)

Iesusirara qutaa mwivave tihua mwihua nraahuma Kotiva avuqavuma nyataananro

15 Tiri tinrohua qohua tiri mwatataavata tire Iutaavanto variqata tire tauraaqama kye mpo mwatanaahuara tiqata, Mwihua mpo mwatanaavanto variarara tiro, Kotiva tiri haivaqara Mosesira mwu quava, Iutaa mwaanra okyaravanto hiama qio mwihua kyaahaqa hiraro uaqia hi kyaiqara vare quava qatima mwihuaqaa vahiananrove, ti variavananra.

16 Tire mwitaa ti variavarahua variqata mwiaqaaatai tiri tivu nraato ntapihi vuvata riaavararo tiriqitairovata vaisivanto Kotiva Mosesira haaru mwu quara riemwaqiro viraro Kotiva hiama mwianra rieqaro mwi vaisira qua taiqa kyairaro mwi vaisiva uaqia hi kyaiqara utuani quava mwiaqaa qatima vahiananro. Vaisivanto Iesusi Karaisirara quitaave timwa kyero mwianra riemwaqiro viraro Kotiva mwi vaisira qua nraahuma taiqa kyaananro.

Tire Kotirara mwiva tiri qua taiqa kyaarive tita, tire Iesusi Karaisirara quitaave tunanra. Tire haaru Mosesiva Iutaa mwaanra qua timwa tora riemwaqi quavararo Kotiva hia mwianra rieqaro tiri qua taiqa kyora. Tire Karaisirara mwiva tiri kyaahaqa hiarivama variho turaro Kotiva mwianra rieqaro tiri qua taiqa kyero tiri avuqavuma timwa taira. Vaisi mpovanto Iutaa mwaanra okyara riemwaqiro viraro Kotiva hiama mwi vaisirara qamwateqaro e ntapihi kyera nrohi variaravave qiananro.

17 Kotiva tiri avuqavuma timwa taarive tita, tire Karaisirara quitaave tunanra. Tire Karaisirara quitaave turaro mwiaqaaatairo tiri tivu nraato ntapihi vihata tire taqauraro mpo mwatanaavanto uaqia hi kyaiqara utuqita quantema kyetama tire Iutaavantovata uaqia hi kyaiqara utuqi vurahuama varita. Iesusiva tirini kyaiqa vara tairaqaatairove tiriqi uaqia hi kyaiqava qovarama viro? Qaqao, mpovanto mwitaa tirera, mwiva api quama qiananro.

18 Haaru nte Iutaa mwaanra okyara riemwaqi quankye timwa kyena, qora aanraqaa nraahu quavara. Nte Iutaa mwaanra okyara qaqira kyaura, mwi quara qaiqaa riemwaqi quankye qiankyera, nte qaiqaa nraahuma uaqia hi aanranraqaa viqana uaqia hi kyaiqara varaqi quaninra.

19 Mate Iutaa mwaanra okyaravanto hiama niqaa ntaqikyi variro. Karaisiravata ni ru kyorave. Nte qutu vi vaisira votima kye varuqarora tiro, mwi quava hia qio niqaa ntaqikyiariiva vahiana nte Karaisirara nraahu riemwaqi viqana variqi virera.

20 Mate hia nte ntena variqi vi varuvave, Karaisiva ni utaqi variqiro vi varihana nte variqi vuqo. Mwaa entara nte Karaisirara quataa mwiva Kotira mwaaquve timwa kye mwianra riemwaqi viqananra tinama, nte variqi vina.

Karaisiva nianra mwutukya vahuvaro nianra rieqaro qutu vura.

21 Karaisiva mwitaama kyero kyuqema matairara tina, hia nte mwiva mwitaama mataira mwia qaqira kyarerave. Kotiva Mosesira mwu quava Iutaa mwaanra okyaravanto tiri kyaahaqama timwa taitiri, Kotiva mwianra rieqaro tiri avuqavumama timwa taitiri. Mwitaa hiankye titiri, Karaisiva hia tiri kyaahaqa hiraitiro, quminama qutu vitiri.

3

Nkye Karaisirara quitaave timwa kyeqata Kotira mwanraqura varaarave tura

¹ Qaqao, Karesia tuaavo, hia nkyi su nyaato vaihata variarave. Tava nkyi su nyaato vara apiqama kyaihatave nkye api qua rieqata nrohi variavo? Nte ntapihi kye Karaisira kyatariqaa ruto quara nkyi timwa nyuqata nkye hiave ntapihi riaavo?

² Nkye kuaa qua mwaiqiara ni timwa mpivae riaari. Nkye Iutaa mwaanra qua riemwaqi viqatave Kotira mwanraqura varaavo? Nkye Iesusi Karaisirara qutaave timwa kyeqatave Kotira mwanraqura varaavo? Timwa mpivae riaari. Nte mwianrama nkyi kyapara huqo.

³ Nkyi su nyaatovanto apiqamave viro? Nkye Iesusi Karaisirara qutaave timwa kyeqata Kotira mwanraqura varaarave. Tohare nkye nkyetavanto hia nkyeta kyaahaqa hiraitita varuvaro Kotira mwanraquravanto nkyi kyaahaqa huvata nkye Iesusira nraaqiaraqama vita variqi vurave. Mwiaqaatai nkye nanraqamave api vu nraato rieqata Kotira mwanraqura qaqira kyeta nkyetavanto nkyeta qaiqaa kyaahaqa hirerata uti varita?

⁴ Haaru nkye Iesusira nraaqiara variqi vuvata mwia kyaara nkyi uaqiamaqita vuvata nkye mwi entara hia qoriri hiraitita, kepukyaqama kye variqi vura. Haaru mwi entara nkye kepukyaqama kye variqi vurara mate mwaa entara taunru kyeta haunri api mpo qua riemwaqi vivora.

⁵ Nkye hia Iutaa mwaanra okyara riemwaqi viraitita, nkye Karaisira quara qutaau quave qiavarora tiro, Kotiva nai mwanraqura nkyi nyihano mwiva nkyi utaqi varihata nkye nronra kyaiqa nraahumwa kyaiqa vare variara.

⁶ Evarahaamunranra tu quara rieqata variata. Kotira mpukuqi Evarahaamunranra mwitaama tiro, Evarahaamuva Kotirara e quta mwitaa hinanrave tuvaro Kotiva mwianra rieqaro mwia qua taiqa kyero iara avuqavuma nrohi variara vaisivavema qianinrave, tura.

⁷ Evarahaamuva tuntema kye Kotirara qutaave ti varia nraakye qorahua, mwihua qutaama Evarahaamunra nraaqiara variarama. (Evarahaamuva mwatatai vaisihua mpo hiahua Kotirara hia qutaave tiraitita variahua, mwi nraakye qorahua hia Evarahaamunra nraaqiara variarama.)

⁸ Karaisiva nraakiara nraakye qora kyaahaqa hianinranra rieqaro Kotiva haaru Evarahaamunranra qua turama. Mwi quara Kotira mpukuqi qara ntumwa tova mwitaama tiro:

E mwatatera huaqitairo vaisi mpovanto ekyaa
mpo mwatanaa mpo mwatanaa kyaahaqa hi varirata
mwihua kyuqema kye varivarave, tura. *(Okyara 12:3)*

Mpo mwatanaa mpo mwatanaa Karaisirara quta mwivave tivaqe nte mwihua avuqavuma nyataankye qianinranra rieqaro Kotiva Evarahaamunranra mwitaa tura.

⁹ Evarahaamuva Kotirara qutaave timwa kyero mwianra kepukyaqama kyero riemwaqiro vurara tiro, Kotiva mwianra rieqaro mwia kyuqema mwatora. Mwia votima kyeta ekyaa nraakye qora Kotirara kepukyaqama kye riemwaqita quahua, mwihua variavaro Kotiva Evarahaamunra kyuqema mwataintema kyero mwihuavata kyuqema nyate varira.

¹⁰ Kotira mpukuqi mwitaama tiro:

Mosesiva ekyaa mwaanra okyara qara ntumwa to quava
vaiharo vaisivanto hia ekyaa mwi quara nraisairo

riemwaqiro viraitiro, hini qua qaqira kyairera,

Kotiva mwia uaqama mwataananrove, tura.

(Lo 27:26)

Kotira mpukuqi mwitaa tirara tiro, mpovanto tiqaro, Kyai nte Mosesira qua riemwaqiqi quankye, qiariva uro uaqiamama quananro.

11 Vaisivanto Mosesira mwaanra okyara riemwaqiro virera, Kotiva hiama mwianra rieqaro mwia qua nruka mwataananro. Kotira mpukuqi mwitaama tiro:

Kotirara kepukyaqama kyero riemwaqiro vi variari
vaisiva variraro Kotiva mwia qua taiqa kyairaro

mwi vaisiva qatima variqiro quananrove, tura. (Habakuk 2:4)

12 Mosesira mwaanra okyara riemwaqiro quari aanrava mpo aanra vailharo Karaisirara riemwaqiro quari aanrava mpo aanra vahirama. Hia aanra mwitanava kuaa qarama kyero vahira. Kotira mpukuqi mwitaama tiro:

Mosesira mwaanra okyara hia mpoqia qaqlira kyaraitiro,
ekyaa mwi quara vataqiro quariva,

mwi vaisivama qati variqiro quananrove, tura. (Wok Pris 18:5)

13 Tire Mosesira mwaanra okyara hia ekyaa mwi quara vataqiqi vunanra mwia kyaara uaqama quataara vahuvaro Karaisiva qovara hiro tiri mwaata varovaro Kotiva mwia uaqama mwatora. Kotira mpukuqi mwitaama tiro:

Kyatariqaa rutaari vaisiva variraro

Kotiva mwia uaqama mwataananrove, tura.

(Lo 21:23)

14 Kotiva haaru nai kyauqu nrifqaa vateqaro Evarahaamunranra kyugema kyero tu quara ekyaa mpo mwatanaa mpo mwatanaahuaqi mwi quava vahiarive tiro, Iesusi Karaisiva mwianra rieqaro uaqama vura. Karaisiva uaqama vurara tita, tire Karaisirara qutaa mwiva tiri kyaahaqa hiarivama variho turaro Kotiva nai mwanraqura tiriara mwihua nyinrenrave timwa kyero mwiva mate tiri nai mwanraqura timwihata vareta.

Kotiva nrifqaa kyauqu vato quara tura

15 Ni kata pakyaa tuaavo, nkye nte tu quara ntapihi kye riaate tina, nte qumina quaqaa ntumwa kyena nkyi timwa nyinrenra. Vaisivanto nai qutuaninranra rieqaro qara vara kyero qara ntqaro, Nte qutu quariro ni onta mwi vaisirarama tiraro varaarive, timwa kyero nai nrutuvata qara mwipi vatero variro qutu viharo mwia quavanto qio mwitaama vahiraro hiama qio mpovanto mwi quara hini qua qaqira vara kyero kyaananro. Hiama mpovanto mpo quavata mwia quaqa mwaati tomaqa taananro.

16 Mwia votima kyero Kotiva nai kyauqu nrifqaa vatero Evarahaamunranra tiqaro, Nte iaravata e mwataterahuaravata rieqanama mwaa quara tuqo, tura. Kotiva hia tiqaro e mwataterahuave turave. Kotiva e mwatateravave tiqaro vaisi kuaiqarama tiro. Karaisiva hia mwatani tumu entara Kotiva Evarahaamunranra e mwatateravave tiqaro Karaisirara tura.

17 Nte tu quara mwia okyaravanto mwataamama vahiro: Kotiva Evarahaamunranra qua timwa tero kyauqu nrifqaa vateqaro nte qutaa mwitaa hirerave tura. Kotiva mwi quara tuvaro 430 ihi airi ihi nrutarovaro mwiaqataairo Kotiva nai mwaanra okyara Mosesira timwa mwunra. Nraakiara Mosesirara mwaanra okyara timwa to quava

hiama qio hoqarero Evarahaamunranra tu quara nruka kyaananrove. Hoqarero Kotiva Evarahaamunranra tu quava qatima vahiananro.

¹⁸ Kotiva hia nai Mosesira timwa mwiqanro mwaanra okyara timwa to quarara rieqaro nraakye qora kyugema nyatarero uti varirave. Mwiva mwitaa hiangye titiri, haaru Evarahaamunranra tu quava qumina quama vahitiri. Kotiva hoqarero Evarahaamunranra tu quara mwi quarara rieqarora tiroma, nraakye qora kyugema nyatarero uti variro.

¹⁹⁻²⁰ Kotiva Mosesira timwa mwiqanro mwaanra okyara timwa to quara mpo? Nanraqama Kotiva nai mwaanra okyara Mosesira timwa mwunrave? Nraakye qoravanto nkyiari qora kyaiqa okyara ntapihi kye taqaate tiro, Kotiva nai mwaanra okyaravata tomaqa kyero vatora. Nraakye qoravanto mwi okyarara riemwaqi vi varivaro nte tu vaisiva Evarahaamuva mwatarataariva qovarama quarive tiro, Kotiva ni mwaanra okyara nraahu riemwaqita quate tiro, tura.

Kotiva nraakye qora nai mwaanra okyara timwa nyinrenro mwataama kyero timwa nyinro. Kotiva mwi quara nyaamwunyaahua nraante timwa nyuvata mwiaqatai mwihua Mosesira tumu timwa mwuvaro mwiaqatairo Mosesiva mwi quara uto timwa nyunra. Kotiva Evarahaamunra qua timwa mwinrenra hiro hia vaisi mpo timwa mwinro tiqaro e uto Evarahaamunra timwa mwiante tiraitiro, Kotiva nai Evarahaamunra timwa mwunra.

Kotiva mwitaa mwitaama rieqaro Mosesira timwa mwiqanro nai mwaanra okyara timwa tora

²¹ Qutaa Kotiva nai vuni Evarahaamunranra tu quara nruka kyarero Mosesira nai mwaanra okyara timwa mwunrave? Qaqao, hia mwitaa hurave. Kotiva Mosesira mwaanra okyara timwa mwunra hiama qio vaisi mpovanto mwi quara kyugema kyero riemwaqiro quananro. Vaisi mpovanto Kotiva Mosesirara mwaanra okyara tu quara qio riemwaqiro quangye titiri, Kotiva mwi vaisirara, E avuqavu nrohi variara vaisivave. E hia ekyaara qutu viraitira, e ekya enta qatima variqira vinanravema, titiri.

²² Kotira mpukuqi hia mwitaa tiraitiro, mwataama tiro:

Qora kyaiqvanto ekya mpo mwatanaa
mpo mwatanaahua ntumwaqu kyaihatara tita,
mwihua ekya qora kyaiqa varaqi vi variarave, tura.

Nraakye qora ekya mwihua qora kyaiqa utuqi vi variarara tita, Iesusi Karaisirara qutaa mwivave qiariva, mwiva nraahuma qio variananro. Vaisivanto Karaisirara riemwaqiro quariva variraro Kotiva Evarahaamunranra nai nriqiqaa kyauqu kyo quava, mwi quava mwianima vahiananro. Kotiva mwi vaisirama kyugema mwataananro.

²³ Vuni hia Karaisiva qovarama vu entara Mosesira mwaanra okyaravanto tiri rupa tovata variavanranrama. Tire mwi quara nraahu riemwaqi viqata variavararo mwiaqatairo Karaisiva qovarama vurama.

²⁴ Tire Karaisirara qutaa mwivave tiqata mwianra riemwaqi quararo Kotiva tiriqaa qua vahira taiqa kyero avuqavuma timwa taarive tiro, Kotiva Mosesira mwu quava tiriqaa ntaqikyiqiro vi varura.

25 Karaisiva qovarama vihata tire mwianra kepukyaqama kye riemwaqi vi varunanranra tiro, mate Kotiva Mosesira mwia quava hiama tiriqaa ntaqikyi variro.

26 Nkye Iesusi Karaisirara qutaav mwivave timwa kyeta mwianra riemwaqi vi variarara tita, nkye Iesusi Karaisiravata kuaaqi variqata Kotira nraaqiaraqama vita variavo. 27 Nkye nramanri vareta mwiaqataai Karaisiravata kuaaqi variavo. Nkye mwitaa hi variarara tiro, nkyi su nyaatovanto Karaisira vu nraato votima kyero vahira.

28 Nkye Karaisirara qutaave qiahua hiama mpo qarama mpo qarama varita. Iutaavantove mpo mwatanaavantove, kyaiqa vaisivantove qumina vaisivantove, nraakyevantove vaisivantove, nkye Karaisiravata variqatara tita, nkye kuaa qarama nraahuma varita.

29 Nkye Karaisiraniqama quarara tita, nkye Evarahaamunra nraaqiara variara. Kotiva nai kyauqu nriqiqaa vateqaro Evarahaamunranra e mwataterahua kyuqema nyataaninrave tu quara nkyiqi mwi quava vahirata nkye kyuqema kye varivara.

4

Kotira mwaaqu varunanranra tura

1 Mwi quara okyaravanto mwataamama vahiro. Nraaqiaravanto nraakiara ekyaa nai qova hiani inraikyara varaarivama variro. Qakyo mwi inraikyara vararerero mwiva mate nraaqiararu variqaro nai qora kyaiqa vaisi nraantantamwa kyero qumina vaisima variro.

2 Mwiva nraaqiara varirata mpo vaisinramwuvanto mwiaqaa ntaqikyiqi viqatama mwataama kyera kyaiqa varaante timwaqi viqatama nraamwutamaqita vivaro nai qova qio mwiva varaananrove qiai entava nrintairaro mwi inraikyara varaananro.

3 Mwia votima kyeta tirevata variavararo mwatanyaa qua okyaravanto tiri rupa tero tiriqaa ntaqikyiqiro vura.

4 Mwitaamaqiro vuvaro Kotiva timwa to entava nri ntovaro Kotiva nai mwaaqu titovaro nraakyevanto mwia mwata tovaro mwivavata Mosesira mwaanra okyara riemwaqiro vura.

5 Tiriara Mosesira mwaanra okyaravanto hia mwihua tutairata mwihua Kotira nraaqiara tuananra variate tiro, Iesusiva tiriara rieqaro putu viro tiri huvantu kyora.

6 Tire quttaaqama kye Kotira nraaqiara varurarora tiro, Kotiva nai mwaaqu mwanraqura tiri timwihanro mwiva tiri mwutukyaqi varihata varunanrama. Mwi mwanraqurava nai qorara, Ko, ni ko, qio ti varira.

7 Kotira mwanraquravanto i mwutukyaqi variharara tira, e mwaa entara hia rupa tai vaisira votima kyera variaro. E Kotira mwaaquvanto variaro. E Kotira mwaaqu variananranra tiro, Kotiva nai mwaaqu mwi inraikyara ivatama mwiananro.

Poruva Karesiani varuhuara nronraqama kyero riora

8 Haaru nkye Kotirara hia rio entara unra mwanriqvavento nkyi rupa tero nkyiqa ntaqikyi varuvata nkye mwia kyaiqa vare varura.

9 Mwaa entara nkye Kotirara ntapihi kye rieta. Qio kyai nte mwi quara ntapihikye qiai: Mwaa entara Kotiva nkyiara ntapihi kyero rie variro. Mwaa entara Kotiva nkyiara kyuqema kyero rie varihata nanraqamave nkye mwia qaqlira kyeta haaruaa okyara uqenrenro hia

nkyi kyaahaqa hiani okyarara riemwaqi viqata mwi okyarava qaiqaa tiriqaa ntakiyiqi vi variraqe mwia kyaiqa varaare ti variavo?

¹⁰ Kotiva nkyi qamwata nyataarive tita nkye tiqata, Mwi entaraqaa nronra enta vahiraqe mwitaa mwitaa hirerave. Mwi toraraqaa mwitaa mwitaa hirerave. Mwi ihiraqi mwitaa mwitaa hirerave, ti variavo. (Nkye mwi quara mwi quara riarera hivaro mwi quava nkyi ntavaaqavu kyero nkyi rupama taananro.)

¹¹ Nkye mwitaa mwitaa hiare tita uti variara mwianra rieqana nte aatu huqo. Nte tauraa nkyiqi kyaiqa utu tauva quminave quananro?

¹² Ni kata pakyaa tuaavo, nte nkyiara nronraqama kye riена po tiqana nkye nte hunte hiatema tina. Nte Iutaa vaisivanto variqana Iutaa mwaanra okyara qaqlira kyena nkyi mpo mwatanaa votima kyena varura. Nkyevata ni nraantantamwa kyeta Iutaa mwaanra okyara hia riaata. Nkye hia haaru ni uaqama matarera uti varura.

¹³ Haaru ni nronraqama kyero niqapuvana nkyivata variqananra tina, nte Karaisira qua timwa nyiavata nkye rieta variara.

¹⁴ Mwi entara ni nronraqama kyero niqavuvana variavata nkye hia mwianra nronraqama kye riaraitita, niqaa kepuuyaqama kye ntakiyiqi vi varurama. Nkye mwi entara nyaamwunyaa vaisi vitontema kyeta ni pitora. Nkye Iesusi Karaisira vitontema kyeta ni pitora.

¹⁵ Mwi entara nkye nronraqama kye qamwateqata varura. Nataama kyaihatave nkye mwaa entara hia mwitaa hi varita? Qikye, nkye mwi entara ni kyaahaqa hirerata nkyeta vu vauru kye ni mpirerata utunte hi varura. Nte qutaaqama kyena qiomma mwi quara nkyiara qianinra.

¹⁶ Mate nte qutaa qua nkyi timwa nyuqata nkye mwia rieta nkye ni nramwutaaqamave vita?

¹⁷ Mpo hia vaisihua nrumu nkyiari mwaanra quara rieqata nkyiara mwi quarara eo qiate tita, nkyiara nronraqama kye riemwaqi quahua nraantantamwa kye variqata mwihua unraqama kye mwitaa hiqata hia nkyi kyugema nyatarera uti variara. Nkye ni qua qaqlira kyeta mwihua quara nraahu nronraqama kye riemwaqi quate tita, mwihua nkyi timwa nyi variara. ¹⁸ Vaisi mpo ihua qutaaqama kye nkyi kyaahaqa hi varivera, mwihua qiomma nkyiara nronraqama kye rievara. Nte nkyivata variani entarave, hia nkyivata variani entarave, mwihua qiomma mwitaa hivara.

¹⁹ Ni nraaqiaranramwu tuaavo, nkye nte mwatatauhua votima kyetama variavo. Nkye kepuuyaqama vita Karaisira nraaqiara variate tina, nte qaiqaa nkyi mwata kyarerera atura ntuarintema kyenama niqapihana varina.

²⁰ Po, mate nte nkyivata variqana mwianra qiove qiatara. Nte nkyivata variqanavauma mpo qua qio qianinra. Nte mwaini variqana nkyiara nte mwihua nataamakyenave kyaahaqa hianinrave timwa kyeqana nronraqama kyena rie varura.

Poruva Evarahaamunra nraatatanqaa ntumwa kyero tura

²¹ Nkye Mosesira qua okyara riemwaqita viqata mwia mwemwani varirera uti variahua nte nkyi kyapara hirera. Nkye mwi quara okyara qio ntapihi kyeta riaarave?

²² Mwitaama tiro, Evarahaamunra mwaaku taaratana varura. Mwia nraata mpovanto rupa to nraakyeva mwia mwaaku mpo mwata

mwuvaro mwia nraata mpo qati varu nraakyeva mwaaqu mpo mwata mwunra.

²³ Rupato nraakyeva nraakyeye qora nraaqiara mwataa okyarara mwiaqaa mwata tovaro qati varu nraakyeva mpo qarama mwatora. Kotiva Evarahaamunranra kyauqu nriqiqaa vatero tiqaro, E qoraisi nraaqiara mwata tenanrave, turaqaatairo mwi nraakyeva qoraisi nraaqiara mwata tora.

²⁴ Nte mwi nraakyerara rieqana mpo quaqaa ntumwa kyena tirerave. Haaru Kotiva qua taaratana timwa torama. Rupato nraakyera mwia nrutu Hekaarira mwiaqaa ntumwa kyena qua tirera. Mwi nraakyeva varirero Kotiva qua mpo Sainai taaqiqaa variqaro Mosesira mwu quavama vahiro. Mwi nraakyeva mwi quavama variro. Hekaariva rupa to nraakyeva varurara tita, ekyaa mwia nraisi mwihuavata rupa tohua varura.

²⁵ Nte Sainai taaqi Arebia mwatani vahiraqaa qaiqaa mpo qua ntumwa kyena tirera. Taaqi mwia Hekaarivama. Ierusaremi mwatukyaqaa qua ntumwa kyena tirera. Ierusaremi mwatukyavanto Hekaarira nraisima variro. Ierusaremi mwatukyani variahua variavaro Mosesira qua okyaravanto mwihua rupa taihata variarama. Mwihua Hekaarira nraisi votima kyeta rupa taihua variara.

²⁶ Ierusaremi mwatukya mpovanto nyaamwunima vahiro. Mwi mwatukyaraqaa ntumwa kyena qua tirerama. Mwi mwatukyava vahirero mwiva qati vari nraakyeva Seraavama variro. Mwi mwatukyava tiri tinrovama variro.

²⁷ Kotira mpukuqi mwianra mwitaama tiro:
 Hia qioqama kyera nraaqiara mwataara nraakyeva
 eraataqa variara nraakyeva qamwateqara variante.
 E hia atura ntqara nraaqiara mwataaarava
 qamwateqara ihi timwaqira quante.
 Vaati vataa nraakyevanto hia airi mwatairara
 e mwia nraatara kyera i qaqlira kyai nraakyeva
 variqara airi nraaqiara mwatenanrave, tura. *(Aisaiia 54:1)*

²⁸ Ni kata pakyyaa tuaavo, Kotiva kyauqu nriqiqaa vatero Evarahaamunranra e nraaqiara mwatenanrave turaqaatairo Aisaakira mwata tora. Nkyevata Kotiva nai kyauqu nriqiqaa vatero turaqaatai Evarahaamunra nraaqiara variara.

²⁹ Mwi entara mwaaqu mpo qati mwata tova, Isamairiva variqaro Kotira mwanaraquravanto kyaahaqa huvaro mwata tora Aisaakira uaqiamma mwate varura. Mwaa entaravata tire Kotira mwanaraqura varaurahua varurata Mosesira mwaanra okyara riaahua tiri uaqiamma timwa tarerata uti variara. ³⁰ Qio Kotira mpukuqi nanra quave mwianra tiro? Mwitaama tiro:
 Rupatai nraakyera titairaro nai nraaqiarantiri quarive.

Mwia nraaqiara mwiva hia nai qova hi inraikyara
 varaariva variho.

Qati vari nraakyera mwia mwaaqvantom
 nai qova hi inraikyara varaananrove, tura. *(Okyara 21:10)*

³¹ Ni kata pakyyaa tuaavo, mwia nraantantamwa kye hia tire rupa tai nraakyera nraaqiara varunanrave. Tire qati vari nraakyera nraaqiara nraahu varurahuama varuro. (Mosesira mwaanra okyaravanto hia tiri rupa taiho. Karaisira quavanto tiriqaa ntaqikyi variho.)

5

Nkye qaiqaavata rupa vivorave tura

¹ Tiriara hia rupavita variraitita, qati variqata nrohiate tiro, Karaisiva tiri huvantu timwa taira. Nkye qatinani varia nraakye qorahua variqatama hiama kyaivaro mpovanto nkyi qaiqaa rupa taarive.

² Nte Poruva nkyi timwa nyianinra riaata. Nkye tiqata, Iutaa mwaanra okyara rie variarata tiri mwamwanta toqa kyaivaqe tire qio variare tivorave. Nkye mwitaa tivera, Karaisiva hiama qio nkyi kyaahaqa hiariva variananro.

³ Nte qaiqaa kepuuyaqama kye nkyi timwa nyinrenrave. Vaisivanto tiqaro, Kyai nte Iutaa mwaanra okyara hini nraahu tutena ni mamanta toqa kyaani okyarara tuqina quankye, tirera mwi vaisiva hia hini mwi quara nraahu tutairaro ekyaa Mosesira mwaanra okyaravantavata mwia ntumwaqu kyairaro mwiva ekyaa mwi quara tutaariva nraahuma variananro.

⁴ Nkye tiqata, Kotiva avuqavuma timwa taarive tiqata Mosesira mwaanra okyarave Iutaa mwaanra okyarave riemwaqi virerave, tivera, nkye Karaisiraqaatai ntuvalhaa vita nkyetaraama varivara. Nkye mwitaama varivaro hiama Kotiva nkyiara po timwa nyatero nkyi kyuqema nyataananro.

⁵ Kotira mwanraquravanto tiri kyaahaqa ihata tire Karaisirara riemwaqi vi varurahuama. Tire mwitaamaqi viqata Kotiva tiri avuqavuma timwa taani entara vekyama varita.

⁶ Tire Iesusi Karaisiravata varunanranra ti, tiri mwamwanta toqa kyaarivave, hia toqa kyaarivave, mwi okyarava hiama tiri mpo qarama timwa taananro. Tire Karaisirara riemwaqi viqata mpohua mpohuara mwutukya vahiraqe variarava, mwi okyaravama tiri kyaahaqa hi-ananro.

⁷ Tauraa nkye kyuqema kye nrohi variavaro tava nkyi antua kyai-hatave nkye uaqlama vita qutaa qua qaqlira kyeta nrohi variavo?

⁸ Kotiva nkyi nyaanramataiva hia mwitaa tihata nkyetavanto api nrohi variara.

⁹ Qua mpovanto mwitaama tiro: Taupataariva uapaiqavanto qamaa vitiqaa vahirera, qamwanramama qamaa ekyaa mwiva ntenra quanrove, tura.

¹⁰ Qio nkyevata ntevata Karaisiraqi kuaa mwihua varurahuama. Mwianra rieqanama nte nkyiara mwutukya qihakyama kye mwitaama kye nkyiara riaaninra. Nkye nte qiani quarara qutaa quave timwa kyeta mpo qua hiama qio riemwaqi vivaravema, qianinra. Nai ta vaisivave nkyi api qua timwa nyi vari vaisira, mwia Kotiva nai quaqaara mwiaqaa qua vataananrove.

¹¹ Ni kata pakyaa tuaavo, nte Karaisira qua mpohua mpohua timwa nyiqana nte hia vaisi mwamwanta toqa kyaatera turavauma iho. Nte mwi quara qiankye tutiri, hiama vaisi mpo hiahua ni uaqlama mataatiri. Hia nte mwi quara tura kyaaravauma Iutaa vaisivanto ni uaqlama mateta. Nte mwamwanta toqe okyararavata nraakye qora timwa nyianritavauma Iutaavanto nianra qamwateqata hia ni uaqlama matevara.

¹² Qikye, nkyiara api qua tiqata nkyeta mwamwanta toqa kyaate ti variahua, mwi vaisihua nkyiari tamwa ekyara iti kye qaqlira kyaivaqe nte huviarave qiataara.

13 Ni kata pakyaa tuaavo, nkye hia rupa viraitita, qatinani nrohiate tiro, Kotiva nkyi nyaanrama taira. Nkye hia rupa vi variraitita, qatinani nrohiqa varia nraakye qorahua nkye haunri tiqata, Kyai tire haaru qora kyaiqa varaataa hi mwutukyaraqo uaquia hi kyaqara utuqita quare, tivora. Nkye qatinani nrohiqata varia nraakye qorahua variqata nkye nanrianra nanrianra mwutukya vahirata naini naini kyuqe kyaiqa nraahu varaqtita quata.

14 Nte Kotiva Mosesira mwu quara, ekyaa mwi quara varakye kuaiqi-aqa vataariro mwia okyaravanto mwitaama qiananro:
Nkye nkyetara mwutukya vahirata variantema kyeta
nkye nkyeta henahuaravata
mwutukya vahirata variatema, qiananro.

(Wok Pris 19:18)

15 Nkye hia mwitaa hiraitita, nkye quara vairi votima kyeta variqata inronra hita ntaqua ntari hiqata varivora. Nkye mwitaamaqi viqata nkye nkyeta taiqa vivora.

Aanra kyuqeraqaa nrohirara tura

16 Nte nkyiara mwitaama tina: Nkye aanra kyuqeraqaa nrohiqata nkye Kotira mwanraqurara aanra tinraamwutairage nrohiare qiate. Nkye mwitaamaqi vivera, hia nkyeta haaru qora kyaiqa varaataa hi mwutukyava qora kyaiqa vare varira varevarave, tuqo.

17 Tita haaru qora kyaiqa varaataa hi mwutukyava vare vari kyaiqava mpo kyaiqa vaiharo Kotira mwanraquravanto vare vari kyaiqava nai nraahumwa mpo kyaiqama vahiro. Mwitanahua nramwutaa variarara titi, tire hiama qio teta kyuqe kyaiqa varaataa hianinra varaananra.

18 Kotira mwanraquravanto nkyi sitaqiro nkyi aanra nyaamwutairera, nkye qioma Kotira kyaiqa varaqi vi varivaro hiama Mosesira qua okyaravanto nkyiqa ntaqikyiqiro quananro.

19 Nkye haaru qora kyaiqa varaataa hi mwutukyava vare vari kyaiqara mwia ntapihi kyaara. Mwataamama vahiro. Api qaraqita nrohirave, nraakye qora nanrianra nanrianra ua vu nraato tiqata api nte tutiqe hirave, nkyiari mwamwanta hia kyotataqama kye vate okyararave,²⁰ unra mwanriqa nrutu tuaahererave, haaqa quaakyavata tuhi quaativata utirave, nramwutaaqa hirave, ntaqirave, mpohua nunu naanunrama nyateta kyaruntumwa nyaterave, raraqa taaninrave, nkyiari nyutu nraahu tuaahererave, inronra hita tukyama vita nkyiariara nkyiariara varivave,²¹ mpova hi inrakyarara mwutukya ntirave, uera nramanri nramwa kyeta ueraqa hirave, ntuvantua hiaragaatai ueraqama vita qua aakyara nteta api qua api qua ti variarave, ekyaa mwi kyaiqara haaru qora kyaiqa varaataa hi mwutukyava uti vari kyaiqarama vahiro. Nte tauraa nkyi timwa nyuntema kyena qaiqaavata nkyi timwa nyinrenra: Mwi kyaiqara mwi kyaiqara utihua hiama Kotira mwatukyaqi vivarave, tuqo.

22 Qio Kotira mwanraquravanto hia mwitaama kyero kyaiqa varaqiro virave. Kotira mwanraquravanto nraakye qoraaqaa ntaqikyiqiro vi variraro mwaa kyaiqava mwaa kyaiqavama qovara hiananro. Mpohuara mwutukya vahiarivave, mwutukyaqitairo qamwataarivave, mwutukyaqitairo qihakya hiarivave, hia qamwanrama kyero raraqa tairaro qihakymaqiro quarivave, mpora kyaahaqa hiarivave, ntapihi kyero nrohiarivave, nai vaative nai nraatarave mwianra nraahu riemwaqiro quarivave,²³ hia nai nrutu tuaaheraarivave, uaquia hi

kyaiqara utuankyo tiro nai mwamwantaqa kyuqema kyero ntaqikyiarivave, ekyaa mwi kyaiqava Kotira mwanraquraqaatairo qovara hirama. Vaisivanto mwi kyaiqara nraahu varaqiro virera, hiama mpo quavanto mwia antuataananro.

²⁴ Tire Karaisiraniqama vurahuama. Haaru tiri qora kyaiqa varaataa hi mwutukyava kepukyaqama kyero qora kyaiqa varareru uti varuvaro qora kyaiqa mwianra nraahu mwia mwutukya vahura. Tire mwi mwutukyara vara kyeta Iesusira ruto kyatariraqaa ekyaara ru taiqa kyaunanrama.

²⁵ Tire ekyaara qutu vurahua votima kyeta varuraro Kotira mwanraquravanto tiri qaiqaa qati vara sivima kyaihata qati variqi vunranra tiro, Kotira mwanraqura mwiva nraahu tiriqaa ntaqikyiqi vi variqe tire mwia kyaiqa nraahu varaqi quananra.

²⁶ Tire tetara vaisi nronra varuro qiarora. Nkyeta nanrianra nanrianra raraqa taani quara tivora. Tire mpovanto kyuqema kyero kyaiqa varaaninrave, mpo inraikya vataaninranra rieqata hia mwia kyaruntumwa mwataara.

6

Tire nai kyaahaqa hi nai kyaahaqa hiqata muaanra varaqi quare tura

¹ Ni kata pakyaa tuaavo, nkyiqitairo vaisi mpovanto aanra kyuqer-aqaa quariva uaqia hi kyaiqara utu kyairata hia mwi vaisira qaqla kyaata. Nkye kyuqema kyeta Kotira kyaiqa vare vaisihua variqata nkye qihakayama kye mwi vaisira kyaahaqa hivaro mwiva uro ntantero Kotira aanraqaa ntapihi kyero quari. Saataaniya nkyiara qora kyaiqa utuate tiro nkyi kuaiqia kuaiqia sataqiro quankyyora, nkyevata rauriqata variata.

² Muaanravanto vahirera, nkye nai kyaahaqa hi nai kyaahaqa hiqata mwi muaanranra varaqi quata. Nkye mwitaamaqi vivera, nkye Karaisiva vatai quara quataaqama kyetama riemwaqi vivara.

³ Vaisi mpovanto nanrianra tiqaro, Nte nronra vaisima varuqo, tirera, mwi vaisiva nai unrama qiananro.

⁴ Nkye kuaiqia kuaiqiatvanto nkyeta kyaiqa kyuqe kyaiqave qora kyaiqa vahianinra tukyama kye taqaata. Vaisivanto nai kyaiqa tukyama kye taqairaro kyuqe kyaiqa vahirera, qiomu mwiva nanrianra tiqaro, Nte kyuqe kyaiqa vare varuqo, qiananro. Mwiva haunri mpore kyaiqa tukyama kye taqero mwia kyaiqvavanto uaqia iharo ni kyaiqvavanto kyuqe iho qiankyora.

⁵ Hia mpore kyaiqara nronraqama kye riaata. Nkyeta kyaiqa vare-qata mwia muaanra nkyeta varaqi quata.

⁶ Nkye Kotira qua ntapihi kyeta riaate tiro, vaisi mpovanto mwi quara nkyi timwa nyiani vaisira nkye mwia kyaahaqa hiqata nkyeta kyuqe inraikya vatera mwi vaisiravata ntainra kye mwiata.

⁷ Nkye Kotirara api qua tivora. Nkye unra qua tivera, Kotiva hiama nkyi unra quara quataa quave qiananro. Vaisivanto nanra kyarave vara tutaaninra nraakiara nai mwi kyararama vantu kyero nraananro. ⁸ Mwia votima kyero vaisivanto nai mwutukyavanto api varaani kyaiqara varaqiro virera, mwiva nraakiara qutuani inraik-yarama varaananro. Vaisivanto Kotira mwanraquravanto varaani

kyaiqara nraahu varaqiro virera, nraakiara Kotira mwanraquravanto mwia kyaahaqa hiraro ekyaa enta qati variqiro quananro.

⁹ Nkye mwi quara rieqatama haunri nkye kyuqe kyaiqa varaqi vivaro nkyi pupohaarivaara. Hiama vaisivanto kyara vara tutero mateqa mwia vantuqiro nraananro. Mwiva kyara vara tutero variqiro viraro kyaravanto keko tiraroma varaqiro nraananro. Mwia votima kye tire mate hia qoriri hiraitit kyuqe kyaiqa varaqi vivita nraakiara mpo enta tire kyuqema kye Kotiravata variqi quananra.

¹⁰ Mwianra rieqatama tire taqaararo vaisi mpo kyaahaqa hiara aanrava vahirera, varaivaqe mwi vaisira kyaahaqa hiara. Tire ekyaa nraakyae qora mwihua kyaahaqa hiarahua variqatavata Iesusira nraaqiara variahua, mwihua mpoqiatavata kyaahaqa hiara.

Poruva ekyara qua tura

¹¹ Nkye mwaa taqaata. Nte nkyiara rieqana ntenga kyaauququo nronraqama kyenama qara ntumwa tena. ¹² Nanraqamave vaisi mponramwuvanto nkyi mwamwanta toqarerata kepukyaqa hi varita? Mwihua tiqata, Mpo hihua tiri qamwata timwa taate, tiqata nkyi mwamwanta toqarerata uti variara. Mwihua tiqata, Tire kyatariqaa rutova Karaisiva, tiri kyaahaqa hiarivave qiarata Iutaavanto mwi quara kyaara tiri uaqiamma timwa tevorave, ti variara.

¹³ Mwitaa ti variqata mwihua mwamwanta toqa kye okyarara nraahu nronraqama kye riemwaqi viqata Mosesira mwaanra okyara mpo qua mpo qua qaqlira kyeta hia mwi quaravata riemwaqi vi variara. Mwihua nkyiari mwahuta tiqata nkyiara mwitaama tivara. Tiri qua rietama nkye nkyeta mwamwanta toqa kyaahuave, tivara.

¹⁴ Mwihua nkyiari nyutu tuaahererera utuavanavata nte hiama ntenga nutu tuaahere varina. Nte kyatariqaa ruto vaisira Iesusi Karaisira tiriqaa ntaqikyi vari vaisira nrutu nrauhuma tuaahereqana varina. Karaisira kyatariqaa rutovaro qutu vurara tina, nte mwia vatama kye qutu vuvama varina. Nte qutu vuva votima kyena varuqarora tiro, mwatani vahi inraikyava hiama qio ni tu varaananro. Hia nte mwatani vahi inraikyarara ni mutukya ntihana varuquo.

¹⁵ Mwamwanta toqa kye okyaravave, hia mwamwanta toqa kye okyaravave, mwi inraikyava qumina inraikyama vahiro. Tiri vu nraato mwutukyavanto qaraakyaqama quani okyarava, mwi inraikyavama cutaa inraikya vahiro.

¹⁶ Vu nraato mwutukyavanto qaraakyaqama quarihua varivaro Kotiva ekyaa mwihuara po tiro kyuqema nyatairata mwihua mwutukyaqitairo qihakya hi varirata varivara. Mwi nraakyae qorahua cutaa Kotira nraakyae qora Isareris nraakyae qoravantoma varivara.

¹⁷ Nte ntenga qua taiqa kyarera hina mwitaama tina. Nte Iesusira kyaiqa vare varuqata mwia kyaara ni ntuqutiqata teqataava nrumwaanravanto ni mamantaqa qati vahirara tita, nkye nivata inronra hivora.

¹⁸ Ni kata pakyaa tuaavo, tiri vunyaa vaisi Iesusi Karaisiva nkyi ekyaa mwihua kyuqema nyataarive. Qutaave.

EPESAASI

Poruva Epesaasiqinaahuani qara vara kyora

Iesusira ru kyovaro qaiqaa qati siviro nyaamwuni uro varuvaro 30 ihive nritarovaro Poruva karavuqi variqaro mwaa quara qara ntumwa tora. Poruva Epesaasiqi varuhuavata mpoqi mpoqi varuhuavata Iesusira peqaa okyara ntapihi kyeta riaate tiro, Poruva mwaa quara qara ntumwa tora. Karaisiva mwihua kyuqema nyatorara tita, mwihua mwianra rieqata Karaisira qua riemwaqi viqata aanra kyuqeraqaa nraahu nrohivama vaiho timwa kyero Poruva qara ntumwa tora.

¹ Nte Poruvama. Kotiva nai kyakya hiraqa ni nronraqama kyaihana nte Iesusi Karaisira qua nraakye qora timwa nyi varuvama varina. Nte nkye Kotira nraakye qoravanto Epesaasini variahua Iesusi Karaisirara nraahu riemwaqi quahua nte nkyinima mwaa quara qara ntumwa tena.

² Tiri tiqova Kotivavata, tiri vunyaa vaisi Iesusi Karaisivavata, nkyi kyuqema nyatairaro nkyi mwutukyavanto qihakya hirata variata.

Kotiva tiri kyuqema timwa taaninranra tura

³ Nrivate Kotira tiri vunyaa vaisi Iesusi Karaisira qora nrutu tuaaheraqi quara. Tire Karaisiravata kuaaqi varunanranra tiro, Kotiva tiri kyuqema timwa teqaro tiriara Kotira aanraqaa viqata mwia kyaiqa varaate tiro, mwiva ekyaa nyaamwunya kepukya tiri timwinra.

⁴ Haaru hia mwata mwaavata ututo entara Kotiva tiriara mwihua Karaisiravata variqata hia mwihuaqa qua vahirata kyotataqama kye ni puqaa variate tiro, tiri nai kyaama tora. Kotira mwutukyavanto tiriara vahirora tiro, ⁵ mwiva haaru tiri nai kyaama tero tiriara tiqaro, Nte Karaisira kyaiqara rieqana mwihua sita kye vataarita mwihua ni nraaqiara variate, tura. Kotiva nai kyakya horaqa qio nte mwitaa hiankye timwa kyero mwitaa hora.

⁶ Kotiva hia tiri kyoqara nyaanru hiraitiro, nai mwaaqu nai mwutukya nti nraaqiarara tiri timwunranra tita, varaivaje mwia nrutu tuaahereqa Kotirara e tiri kyuqema timwa taaravave timwaqi quara.

⁷ Qikye, Kotira mwutukyavanto tiriara mpoqiyavata vahiraro tiri kyuqema timwa taiharo Karaisira nraanre rauruvaro qutu vurara tiro, Kotiva tiri uaquia hi quara nraka timwa taihata tire qatinani huvantu vita varunanra.

⁸ Kotira mwutukyavanto mwitaama kyero tiriara mpoqiyavata vahirora tiro, mwiva tiri kyuqe vu nraato timwihiata tire mpo okyara mpo okyara qio ntapihunanra.

⁹ Haaru Kotiva variqaro Karaisiva nraahuma ni mutukya vahi kyaiqara vara mataananrove timwa kyero nai vararerera hi okyarara tuqeta taira, mwi quara mwiva qovarama kyaihata tire riaunana.

¹⁰ Qua mwia qovarama kyaiva mwi quava mwitaamama vahiro: Nraakiara mpo enta Kotiva nte mwitaa hirerave qiai entava nri ntairaro Kotiva nyaamwuni varihuavata, mwatani varihuavata, hisai hisairo ntuvaantuama tero Karaisira nronraqama kyairaro Karaisiva ekyaa mwihuaqaavata, ekyaa inraikyaqaavata, ntaqikyiqaro vunima variananro.

11 Nraakiara Karaisiva vuni variqaro ekyaa inraikyaqaa ntaqikyi variraqe tire Iutaavanto Karaisiravata variararo Karaisiva nai hiani inraikyara tirivata tukyama kyero timwiananro. Tire Iutaavanto Karaisiravata variate tiro, Kotiva haaru tiri nraante nai kyaama tora. Kotiva kepukyavanto varivara tiro, mwiva qari quava mwivauma vahiananro.

12 Kotiva tiriara mwitaama kyero timwa taihatara tita, tire Iutaavanto nraante Karaisirara tiri kyaahaqa hiarivama variho timwa kyeta Kotira nrutu tuaahere varunanra.

13 Nkye mpo mwatanataa mpo mwatanaahua nkyevata quataa qua Karaisira qua rieta quataave tiqata nkyevata Karaisivavata kuaaqi variara. Kotiva nai nriqiqaa kyauqu vato quarara rieqaro nai mwanraqura nkyi nyinra. Nkyi ntena kyaama tauqo timwa kyero mwi quava kepukyaqama quarive tiro, nai mwanraqura nkyi nyinra.

14 Kotiva nai mwanraqura tiri timwinranra tita, tire ntapihi kyauraro mwiva nraakiara ekyaarama tiri huvantu timwa tairaqe variananra. Mwianra rieqatama varaivaqe Kotira nrutu tuaaheraara.

Poruva Kotirara aakyara nteqaro tu quara

15 Nte riauqata nkye tiri vunyaa vaisi Iesusi Karaisirara kepukyaqama kye rieqata Kotira nraakye qorara mwutukya vahira variarara tina, ¹⁶ nte nkyiara rieqana Kotirara mpo enta mpo enta kyuqeve tiqana nkyiara rieqana Kotirara aakyara ntaura.

17 Kotiva tiri vunyaa vaisi Iesusi Karaisira qova variharo mwia okyaravanto kepukyo okyara vahirama. Kotiva mwitaama varirara tina, nkyiara mwihua Kotira okyara anomia kye taqamwaqita quate tina, nte Kotirara aakyara nteqanama mwihua su nyaato kyuqema nyateqara ena qua okyara qovarama nyataante ti varura.

18 Nkye nraakiara kyuqema kye variqi quate tiro, Kotiva nkyi nyaanrama taira. Nkyi su nyaatovanto ntapihi virata mwi quara ntapihi kye rieqata mwi entara veckya variate tina, nte Kotirara aakyara nteqana varura. Kotiva nai nraakye qorara rieqaro mwihua kyaama tai inraikyava, mwi inraikyava nritarero nai mpoqaraa inraikyama vahiro. Kotiva qihakayama nyataani okyarara nkye mwianra riaate tina, nte Kotirara aakyara nteqana varura.

19-20 Kotira kepukyavanto nritarero mpovatama vahiro. Tire Karaisirara quataave timwa kye mwianra kepukyaqama kye riemwaqi quanranra tiro, Kotiva nai kepukyo tiri timwianrivama variro. Nkye mwi quaravata ntapihi kye riaate tina, nte Kotirara aakyara nteqana varura. Kotiva kepukyaqama kyero Karaisiva qutu vuraqitairo qati vara sivuma kyero nyaamwuni nai kyauqu kyaatutani vitaqiro uro kyora. Kotiva kepukyaqama kyero Karaisira kyaahaqa hintema kyero tirivata kyaahaqa hiarivama variro.

21 Karaisiva Kotira nraaqani mwia kyauqu kyaatutani mwatakyaa viro variqaro mwiva nritarero ekyaa inraikyaqaa ntaqikyiqaro, mwiva ekyaa nyaamwuni vuniqama vita variahuaqaa ntaqikyi variqaro, mwiva ekyaa nronraqama quahuqaave, ekyaa nronra vaisiqaave, ekyaa nrutu nronra vataahuqaave, ntaqikyi varivama variro. Mate mwaa entaravata nraakiaravata mpo nrutu mpo nrutu nronra nrutu vataahua varivaro Karaisira nrutuvanto mwihua nyutuvata nraatara kyero vahiananro.

²² Kotiva Karaisira nronraqama kyero ekyaa inraikya vara kyero Karaisira mwemwani vataiharo mwiva vunyaava nronravanto variqaroma tiri Kotiva nraanrama tai nraakyae qorahuqaqa ntaqikyi variro. ²³ Karaisiva tiri qiata votima kyero varihata tire mwia mwamwanta varunanra. Tire Karaisira mwamwanta varuraro Karaisiva ekyaa tiriqi kyuqinra viro variharo ekyaa inraikya piqe variva Kotiva mwiva Karaisiraqi piqa kyero variro.

2

Tire qutu vurahua Karaisiva qati vara sivuma kyaira

¹ Nkye hia Iutaa mpo mwatanaahua nkye haaru Kotira qua nteqa kyeta qora kyaiqa nraahu uti varuvarora tiro, nkyi su nyaato mwutukyavanto hia Kotirara riaraitiro qutu vuvata varura. ² Mwi entara nkye mwatanyaa qua okyara riemwaqi vi varuvaro vaana nyaamwu mwaa sata variahua vunyaava nkyiqa ntaqikyi varura. Mwi vaanava Kotira qua nteqa kye variahuaqa ntaqikyi varivama variro.

³ Tire Iutaavantovata qora kyaiqa vareqata Kotira qua nteqa kye variavanana. Mwi entara nkyevata tirevata quara vairi votima kye nrohiqata tetu tivu nraatoqi api inraikya varaanana mwianra nraahu riemwaqi nrohiavanana. Mwi entara tita mwutukya vahu kyaiqara nraahu varaqita quavanana. Mwi entara tire ekyaa hini mpo mwatanaahua mwihua nraantanteta variavararo tiri tivu nraatovanto uaquia hi kyaiqara utuarava nraahu vahuvaro mwia kyaara Kotira raraqa tovaro tiri ruataara hia tiri rura.

⁴ Kotira mwutukyavanto tiriara mpoqiyata vahuvaro hia tiri ntuqukitiraitiro, tiriara po timwa timwatora.

⁵ Tire qora kyaiqa utiqata Kotira qua, mpo qua mpo qua nteqa kyaavararo mwia kyaara tiri tivu nraato mwutukyavanto hia Kotirara riaraitiro, qutu vuvata variavararo, Kotiva Karaisira qaiqaa qati vara sivuma kyero tiriara mwihua Karaisiravata variate tiro, tirivata qati vara sivuma kyora. Riaate, Kotiva hia nkyi qaqlira kyaraitiro, Kotiva nkyi kyaahaqa hiqaro nkyi kyuqema nyatairara tita, nkye Kotiva nkyi huvantu nyataarihuama varita.

⁶ Kotiva tiri Karaisiravata makye qati vara sivuma kyovara tiro, mwiva tiri nronraqama kyaihata tire nyaamwuni Iesusi Karaisiravata kuaaqi taaqauvi variqata ntaqikyiqi quarahuama varita.

⁷ Nraakiara qovara ihua, mwihuavata Kotiva quttaaqama kyero kyuqema nyataani okyarara taqaate tiro, Kotiva Karaisiraqtairo tiri mwatani varurahua kyuqema timwa taira.

⁸ Nkye Karaisirara quttaave qiavaro Kotiva hia nkyi qaqlira kyaraitiro, qatiqama kyero nkyi kyuqema nyatairara tita, nkye Kotiva nkyi huvantu kyero sita taihuama varita. Hia nkyita kyaiqqaara mwitaama nyataraitiro, Kotiva nkyiara kyuqe hiqaro qatiqama kyero nkyi huvantu nyatairama. ⁹ Tire hia Kotirani kyaiqa varauraro Kotiva qati tiri kyuqema timwa tero huvantu timwa tairara tita, hiama tire mpo inraikyara rieqata tire teta mwahuta qiarava vahiro.

¹⁰ Tire Kotiva ututai nraakyae qorahuama varita. Kotiva tiriara mwihua Iesusi Karaisiravata variqata kyuqe kyaiqa nraahu varaqi quate tiro, tiri utu tairama. Haaru Kotiva variqaro tire kyaiqa varaanana terama tairama.

Nkyevata tirevata Karaisiravata kuaaqi varunanranra tura

¹¹ Nkye nkyeta okyarara taunru kyevora. Nkye hia Iutaa mwatanaa variraitita, nkye mpo mwatanaa variavo. Iutaa mwihua nkyiari nyamwanta toqa kyaahua variqata nkyiara hia mwamwanta toqa kyaahuave ti variarave. Nkye haaru varurara nraato tuata.

¹² Mwi entara nkye hia Karaisirara riaraitita, nkye nyianrasata varura. Mwi entara Kotiva Iutaave Isarerive mwihuara nraahu ni nraakye qorave tiqaro nkyiara mpo mwatanaave ti varura. Kotiva nai kyauqu nriqiqaa vatero Iutaara tiqaro, Nkyi ntenga kyaama tau nraakye qorahua nte nkyiara mwitaa mwitaa hirerave, timwa kyero nkyiara hia mwi quara tura. Mwi entara nkye hia Kotirara tiqata, Mwiva mpo enta tiri kyuqema timwa taananrove, tiraitita nkye api variqi viqata hia Kotira kyuqe inraikya vekya varurave.

¹³ Mwi entara nkye Kotira nyianrani varuhua mate mwaa entara Karaisiva nkyiara rieqaro nai nraanre rauru kyero qutu vihata nkye Karaisiravata kuaaqi variavaro Karaisiva nkyi sitaqiro nrumu Kotira nraaqani kyaihata variara.

¹⁴ Haaru Iutaavanto mpo mwatanaahuavata nramwutaatana varuvaro mwihua utaqaa vasaamwunra votihuva antua kyovalta nyianrasata varuraye. Mwitaama varuvaro Karaisiva mwitanahua mwaateraqama variate timwa kyero, nrumu vasaamwunra ratora mwia ntukuraaqu kyaihata mwitanahua kuaaqi variara. Mwi quara okyara mwitaamama vahiro: Karaisiva nkyi mpo mwatanaahuavaravata tiri Iutaaravata rieqaroma qutu vura. Karaisiva qutu viro nramwutaaga huna vasaamwunranra ntukuraa kyora.

¹⁵ Karaisiva qutu viro Mosesira mwaanra okyara hia mwitaa mwataa hiate tu quara ekyaa taiqa kyora. Karaisiva vaisi qaraakya kuaiku ututarero mwiva ekyaa mpo mwatanaavata Iutaavata kuairama kyero mwitanahua vaisi kuaiku votima kye variqata nivata mwaateraqama kye variate tiro, qutu vura.

¹⁶ Karaisiva qutu viro nraakye qoravanto nramwutaaga hi varia okyarara taiqa kyora. Ekyaa mwi mwatanaahua kuaaqi kuairamavi varivaro Kotira hia raraqa tairaro kyuqema nyataarive tiro, Karaisiva kyatariqaa nraakye qorara rieqaro qutu viro.

¹⁷ Ekyaa nraakye qora mwutukyaqitai qihaakya hi varirata mwaateraqamavi variqi quate tiro, Karaisiva nrumu mwakyaakya timwa nyiqiro viro. Nkye ekyaa Kotira nyianrani variahuvata, tire Kotira nraaqani varurahuavata, Karaisiva mwi mwakyaakya timwa timwinro.

¹⁸ Karaisiva nkyi mpo mwatanaahuavaravata, tiri Iutaaravata, rieqaro qutu vurara tita, nkyevata tirevata Kotira mwanraqura kuaa mwanaqura mwia nraahu vareta qiomaa tiri tiqova Kotiva varinani quanana.

¹⁹ Mwi quava vaiharora tiro, mwaa entara Kotiva hia nkyiara mpo mwatanaave tiraitiro, Kotiva nkyiara ni nraakye qorave ti varira. Nkyevata tire Iutaavata Kotira nraakye qora kuaa nraakye qoramava varita.

²⁰ Nkyevata tirevata Kotira nraamwu voti hurahuama varita. Karaisiva nronraqama kyai vaisihuavata, poropeti vaisi Kotira qua qovarama kyaa vaisihuavata, mwihua nraante nraamwu tura rataara votima kyeta variarama. Mwihua mwitaama variavaro Iesusi Karaisiva puha utaqaa rataara votima kyeroma variro.

²¹ Iesusi Karaisiva puha mwiva variharora tiro, nraamwu mwiva kyugema kyero taaqau kyero hoqa taiva hia uaqiamma kyero vahiraitiro Kotira nraamwu kyotata nraamwuma vahiro.

²² Nkyevata Karaisiravata kuaaqi variarara tita, nkye nraamwu mwia hiriraarave, umove, votima kyeta variara. Kotiva nai mwanraquravatama kyero nraamwu mwipi variqiro vi varira.

3

Poruva mpo mwatanaahuaci kyaiqa varorara tura

¹ Mwianra rieqanama nte Poruva Iesusi Karaisiva ni rupa taihana varuva, nte nkyi mpo mwatanaahuara rieqana variqi vura. ² Kotiva ni kyugema mateqaro nkyiara ni timwa mpiro, E mwihuaqi kyaiqa utuante, ti quara, nkye quataa mwi quara riaarave iho?

³ Kotiva nai uqeta tai quara qoqaa ni timwa mpihana nte haaru mwi quara pataqia timwa nyiqana nkyini qara ntumwa taavara.

⁴ Nkye mwi quara kyaara ntigata nte Karaisirara uqeta taira qua okyara ntapihi kyaura nkyevata qioma ntapihivara.

⁵ Haaru Kotiva hia mwi quara timwa nyuvatara tita, haaru varu nraakyne qorahua hia mwi quara okyara riora. Mwaa entara Kotira mwanraquravanto Kotira kyaiqa nraahu vare varia vaisihua Jesusira vaisi nronranramwuve, poropeti vaisive, mwi quara qoqaa timwa nyinra.

⁶ Mwi quara uqeta taiva mwitaamama vahiro: Hia Kotiva Iutaa nraahu kyugema nyatarerove. Mpo mwatanaa mpo mwatanaahuavata Karaisira quara quataave qiate tiro, Kotiva mwihuaavata kyugema nyatarero uti variro. Ekyaa mpo mwatanaahuavata Iutaavata kuaa vaisi varita kuaara mwamwanta nraahuma varivara. Kotiva nai kyauqu nriqiqaa vatero Karaisirara Iutaa timwa nyi quava, mwi quava mpo mwatanaahuqvavatama vahiananrove, tiro. Mwi quara uqeta tai quava mwitaamama vahiro.

⁷ Kotiva nai kepukya ni mpiro ni kyugema matero ni nronraqama kyaihana nte Karaisira qua nraakyne qora timwa nyiqi vi varura.

⁸ Ekyaa Kotira nraakyne qoravanto virito variavana nte mwihua mwemwani varura. Nte mwitaa hu vaisiva varuqaro Kotiva hia mwianra nronraqama kyero riaraitiro, Kotiva nianra qamwata kyero kyugema matero ni nronraqama kyero mpo mwatanaa mpo mwatanaahu Karaisira qua uro timwa nyiqanra Karaisiva mpo inraikya mpo inraikya kyuge inraikya vataiva nkyi kyugema nyataananrove qiantre, tiro.

⁹ Kotiva ekyaa inraikya ututaiva haaru variqaro nai utuani okyarara uqeta tero variqiro viro mwiaqatairo nte mwi quara mwataama kyena qovarama kyarerave timwa kyero nianra mwi quara nraakyne qora timwa nyiqira quante tiro.

¹⁰ Mwaa entara vuni variahua nyaamwunyaahua taqaavaro Kotiva nyaanrama tai nraakyne qorahua varirerata mwihua Iutaavata mpo

mwatanaavata variarara tita, nyaamwunyaahua tiqata, Qikye Kotira vu nraatoqi kyuqe okyara mpo okyara mpo okyara vaiharo rie vari-vave, ti variara. Mwihua mwitaa qiate tiro, Kotiva nai uqeta tai quara qovarama kyero.

¹¹ Haaru Kotiva tiqaro, Nraakiara ekyaa mpo mwatanaa mpo mwatanaa nyaanrama kyena ntuvantuama taarita ni nraakye qora varivarave, timwa kyero variqiro viro nai quavanto qutaa mwivau ma vahiarive tiro, Iesusi Karaisira titovaro Karaisiva tiri vunyaa vaisivanto Kotira kyaiqa varora.

¹² Mwitaa hurara tita, tire Karaisirara qutaa mwivave timwa kyeta Karaisiravata variqata tire hia aatu hiraita, mwutukya qihaakyama kyeqata Kotiva hinani qioma quananra.

¹³ Nte mwi quara rieqanama nkyiara po kye tina nkyiara rieqana mwitaama tina, Nte nriqavi inraikyara vare varura mwianra hia nkyi mwutukyavanto uaquia hirata variate, tuqo. Nkyi nyutu tuaa-hereqanama nte nriqavi inraikyara varaqi vi varurave.

Poruva mwihuara rieqaro Kotirara aakyara ntora

¹⁴ Mwianra rieqana nte tori kyaata ntaqantaa kyena Kotira tiri tiqora nraanreqana varura. ¹⁵ Kotiva tiri tiqova varihatara tita, ekyaa mwia nraaqiara nyaamwuni variahuavata, mwatani variahuavata, mwianra tiri tiqorave qiara.

¹⁶ Kotira peqja okyaravanto mpo okyara mpo okyara vahirara tina, nte Kotirara aakyara nteqana nkyiara mwitaama tina, Kotio, ena mwanraquraqotaira mwihua mwutukya kepukyaqama nyataante, ti varura.

¹⁷ Nkye Karaisirara kepukyaqama kyeta riemwaqi vivaro Karaisiva nkyi mwutukyaqi variqi quarive tina, nte Kotirara aakyara nte varura. Karaisiva nkyi mwutukyaqi varirata nkye mpohuara mwutukya vahirata variqata nkye kyatari kyuqevo nai tuqa paama tiharo mwataqi ratero vahintema kye nkye kepukyaqama vita variate tina, nte Kotirara aakyara nte varura.

¹⁸⁻¹⁹ Nkye mwitaama kye kepukya nraakye qora variqata mwiaqaatai nkye ekyaa Kotira nraakye qoravata variqata nkye qioma Karaisiva nkyiara mwutukya vataani okyarara taqevevara.

Karaisiva nkyiara mwutukya vataiva mpoqiaavata vitarero, tu-mitarero, nronraqama kyero vahirara tiro, hiama qio qumina vaisi mpo vu nraatovanto mwi okyarara ntapihi kyaananro. Nkye mwi okyarara taqaate tinama, nte Kotirara aakyara nte varina. Nkye Karaisira mwutukyavanto nkyiara vahi okyarara ntapihi kye taqeta variqi vivaro Kotiva ekyaa kyaiqa vare variva nkyi su nyaato mwutukyaqi kepukyaqavanto variananro.

²⁰ Tire haunri Kotirara tiqata, Mwia peqvavanto mwi kyaiqara mwi kyaiqara nraahuma qio varaananrove. Kotiva hiama qio mpo kyaiqa mpo kyaiqa varaananrove, qiarora. Kotira kepukyavanto tiriqi vahirara tita, tire mpo kyaiqa mpo kyaiqara riemwa kyeta Kotira kyapara hiararo Kotiva qioma mwi kyaiqara mwi kyaiqara vara timwa tero nai mpoqiaavata nrirareroma mpo kyaiqa mpo kyaiqa vara timwa taananro. Kotira kepukyavanto tiriqi variharo Kotiva nronraqama kyero tiri kyuqema timwa taaninranra tita, mwia nrutu mpoqiaavata tuaaheraara.

²¹ Kotira nraakye qora mwaa entara varihuavata, nraakiara varihuavata, mwihua Karaisiravata variqata Kotira nrutu tuaaheraqi ekyaa entara quate. Qutaave.

4

Tire Karaisira mwamwanta kuua mwamwanta varurahuave tura

¹ Nte teta vunyaa vaisi kyaiga vare varuqata mwia kyaara ni rupa kyaavana varura. Nte mwitaama variqana nte nkyiara vuavima kyena mwitaama tina, Qaraakya aanra kyugeraqaa quate tiro, Kotiva nkyi nyaanrama tairara tita, nkye mwi aanranraqaa nraahu quate, tuqo.

² Nkye variqata tire qumina vaisi varurahuave timwa kyeta nkyeta vara mwataniqamaqita quata. Mpohuara qihaakyamaqita quata. Hia qamwanrama kye qoriri qaariri tiraitita, mpohua kyugema kye kyaahaqa hiqata nkyi mwutukyavanto mwihuara vahianinra mwihua nyaamwutaata.

³ Nkyiara kuaikuvanto variate tiro, Kotira mwanraquravanto nkyi vara taaqau tairave. Mwianra rieqatama haunri ntainra vita variarorave tita kepuqyaqama kye kuaaqi kyugema varirara riemwaqi quata.

⁴ Tire Iesusi Karaisira mwamwanta kuaiqia nraahu varurahuama varita. Kotira mwanraqura kuaiqivanto nraahuma tiriqi variro. Kotiva nkyi nyaanrama taihata nkye Kotiva nkyi kyugema nyataaninra mwia vekyaa nraahu varita.

⁵ Karaisiva kuaiqivantomma tiri vunyaa vaisivanto variro. Tire mwianra nraahu qutaave timwa kyeta kepuqyaqama kyeta riemwaqi vunanra. Tire mwia nramanri nraahu varuananra.

⁶ Mwanriqa kuaiqivantomma variro mwiva Kotiva ekyaa nraakye qora sova variqaro mwiva vunyaava variqaroma mwihuara ntaqikyi variro. Mwiva ekyaa nraakye qora mwutukyagi kyaiqa vare variqaro mwiva ekyaa nraakye qoraqi variqi vi varira.

⁷ Tire kuaara nraaqiara variqata hia kuua kyaiqa mwia nraahu vare varunanra. Karaisiva tiri kuaiqia kuaiqiara mwi kyaiqara varaate mwaa kyaiqara varaate timwaqiro viqaro tiri kyugema timwa taihata tire mpo kyaiqa mpo kyaiqa vare varunanra.

⁸ Haaru Kotira mpukuqi Karaisiva varaani kyaiqarara mwitaama tiro:

Mwiva nyaamwuni tumu ntante viqaro
rupa tehua airinti sitaqiro uro kyaananrove.

Karaisiva nraakye qora kyuge inraikya
mpo inraikya mpo inraikya tukyama kye nyiananrove,
tura.

(Ihi 68:18)

⁹ Karaisiva nyaamwuni tumu ntantero vurara tu quara mwia okyaravanto nataamave vahiro? Mwia okyara mwataamama vahiro. Karaisiva toharero nyaamwusairo tumuva tumitarero nai mwata vevani uto varura. ¹⁰ Mwata mwaqa tumu varuva nai kuaava mwiva nraahuma uro nyaamwuni variqaro ekyaa inraikya rieqaro ekyaa inraikyaqaa ntaqikyi variro.

¹¹ Hini vaisivanto nronraqama vita vunyaa vaisivanto variate tiro, Karaisiva nai kepuqya mpo mwihua nyinra. Hini vaisiara nai qua timwa qovarama kyehua variate timwa kyero, nai kepuqya mpo mwihua nyinra. Hini vaisiara ni qua qaraakya mwatanaahua timwa nyiate tiro, nai kepuqya mpo mwihua nyinra. Hini vaisiara ni nraakye

qoraqaa ntaqikyiqi viqata ni qua okyara timwa nyiqi quate tiro, Karaisiva nai kepukyia mpo mwihua nyinra.

¹² Mwihua Kotira nraakye qora terama taivata mwihua kyuqema kye Kotira kyaiqa varaqi viqata Karaisira mwamwanta variqata kepukyaqamavi variate tiro, Karaisiva mwihua nai kepukyia mpo kepukyia mpo kepukyia nyi varirave.

¹³ Tire Kotira kyaiqa varaqi viqata tire ekyaa kuaikuvanto variqata Karaisirara kepukyaqama kye riemwaqi vivita uro tire Kotira mwaaku okyara ntapihi kye taqaananra. Mwi entara hia tire mwanrunrunraqa hiara nraakye qorahua variraitita, mwi entara tire Karaisiva varintema kye kepukyia nraakye qorama variananra.

¹⁴ Mwi entara hia tire nraaqiara pata votima kye variananra. Nraaqiara patavanto qamwanrama kyero mpo qua riero quataave timwa kyero mwiaqaaatairo qaiqaa uro mpo qua riero mwi quarara quataa quave tirave. Mwiva mwitaamaqiro vi varihata unra ti varia vaisihua unraqama kyeqata mpo qua mpo qua ti variavaro mwiva mwi quarara quataa quave ti varira.

¹⁵ Hia tire mwitaa hiara nraakye qorahua variraitita, tire quataa qua nraahu timwaqi viqata tire nanrianra nanrianra mwutukya vahiraqe tire kyuqema kye nronra tuemwa vita tire teta qiata Karaisiravata taaqauvi kyuqema kye variara.

¹⁶ Karaisiva tiri qiatavanto variqaro tiri nai mwamwantaqaa ntaqikyi variro. Karaisiva tiriqaa ntaqikyi variraqe tire mwia mwamwanta variqata tire kyuqema kye taaqau vita variara. Vaisi mwamwanta mpooqia mpooqia vahiva qio vaharo vaisivanto nronra tuairave. Mwia votima kye tire Karaisira kuaaranivanto variqata tire teta kyaiqa mpo kyaiqa mpo kyaiqa varaqi viqata nanrianra nanrianra mwutukya vahiraqe variqi vita qiomia kepukyaqama kyeta variananra.

Haarua aanra qaqlira kyeta qaraakya aanraqaa nrohiate tura

¹⁷ Mwi quara rieqanama nte Karaisira nrutu nteqana nkyiara kepukyaqama kye mwataama tina. Kotira qua hia riaa nraakye qorahua qumina inraikyarara nraahu nraatoqi vahata riemwaqita vi variarave. Nkye hia mwihua variantema kye variqi quate.

¹⁸ Enta hiraqi variva mwiva nraahu mwihua su nyaatoqi vahata variara. Mwihua enta hiraqi kepukyaqama kye variqata Kotira qua hia riarera uti variarara tita, Kotiva nraakye qorara qati variqi quate ti vari okyarara mwihua hia qio riarera uti variara.

¹⁹ Mwihua uaqia hi kyaiqara utiqata kyauruataara vahata mwihua hia kyauriraitita, uaqia hi kyaiqara qati nraahu utuqi vi variara. Vaisi mpuara, nraakye mpuara, mwianra nraahu nronraqama kye rieta mwihua mpo kyaiqa mpo kyaiqa uaqia hi kyaiqara mwia nraahu utuqi vi variara.

²⁰ Mpowanto Karaisira okyara nkyi timwa nyuvata nkye taqovaro Karaisira okyaravanto vahirero hia mwitaama vahi okyarava vahirama. Karaisira okyaravanto hia uaqia hi okyarava vahirama.

²¹ Karaisira qua quataa qua nkyi timwa nyiqi quarara tina, nte nkyiara ntapihi kye Karaisira okyara riaahuavema tuqo. Qio quataave nte tuqo?

²² Nkye Karaisira nraaqiara variqata haaruua vu nraato, uaqia hi kyaiqarara nraahu riemwaqi vi vari vu nraatora qaqlira kyaata. Nkye

haaruu variqata nkyeta su nyaatoqi unraqama kyeqata mwaaqu kyaiqa nraahu vare varu okyarava nkyi taiqa kyarera uti varuvata vararua.

²³ Nkye Karaisira nraaqiara variahuara tita, nkye haaruua vu nraato qaqira kyeta qaraakya vu nraato varetu variqi quata.

²⁴ Nkye haaruua vaisi qaqira kyeta qaraakya vaisima varuro timwa kyeqatama variata. Kotiva nkyiara mwihua avuqavuma kye nrohiqata ni kyaiqa nraahu varaqi viqata ni votima kyeta variate tiro, nkyi qaraakyaqama kyero utu taira.

²⁵ Nkye mwi quara rieqatama mpohua unra ti okyarara qaqira kyaata. Tire Karaisira kuaa mwia nraaqiara varita mwia mwamwanta kuaa mwamwanta varurahuara tita, nkye qutaa qua nraahu nai timwa mwi nai timwa mwi hiata. ²⁶ Mpo qua kyaara nkyi raraqa tairata, hia nkye tiri raraqa taiho timwa kye mwaaqu kyaiqa varaata. Nkyi raraqa tairata mpuahaama variqi vivaro huari vu vikyaarivaarave.

²⁷ Qamwanrama nkyi sokyokyavanto qihaakyा hirata variata. Haunri nkyi raraqa tairata mpuahaama variqi vivaro Saataaniva nkyiqi uaquia hi kyaiqara vara vataarivaarave.

²⁸ Nkye mpuara uti variani vaisirara mwitaama qiata: E Karaisira nraaqiara varinanranra rieqara mpuara varenanra qaqira kyaante. E qaqira kyera ena kyauquqo kyaiqa varaqira quante. E mwitaamaqira viraro qioma ini mpo inraikya vahirara e vehi nraakye qora kyaahaqa hinanrave, qiata.

²⁹ Uaqia hi quava nkyi nyogitairo qovara hiankyora. Nkye kyuqe qua nraahu timwaqi vivaro nkyi quavanto mpohua kyaahaqa hirata mwihua kyuqema kye variata. ³⁰ Kotira mwanraquravanto nkyi utaqi varira mwia muaanra inraikya mwivorave. Kotiva nkyi nai kyaama teqaro nai mwanraqura nkyi nyinra. Kotiva nai mwanraqura nkyi nyinranra tita, nkye ntapihi kyaavarao Kotiva ekyaara entaqaa nkyi qatinani huvantu kyaarivama variro.

³¹ Kyarunti okyaravave, raraqa te vari okyaravave, mauqa ntamwa kye inronra hita quaaru ti vari okyararave, mwi okyararavata ekyaa mpo okyara uaquia hi okyararavata nkye qaqira taiqa kyaata.

³² Nkye mwaaqu okyara qaqira kyeta mpohua qihaakyama nyateqata variqi quata. Nanrianra nanrianra po kye tiqata variata. Kotiva Karaisira kyaiqara rieqaro nkyi uaquia hi quara nruka nyataintema kyeta nkyevata mwi quara rieqata nkyeta nanrianra nanrianra uaquia hi quara tira taunru kyeqata qaqira kyakya hiata.

5

Tire ntuvahaaninraqaa variqi quananranra tura

¹ Kotiva nkyiara mwutukya ntiharo varihata nkye mwia nraaqiara variahuara tita, nkye mwia votima kye variqita quata. ² Karaisira mwutukya vahintema kye nkye nanrianra nanrianra mwutukya vahirata variqi quata. Vaisivanto Kotira qamwata mwatarero kaahe mwunta vira qia quara mwataintema kyero Karaisiva tiriara mwutukya vahuvaro qutu vuvaro Kotiva mwianra rieqaro qamwata mwatora.

³ Nkye Kotira nraakye qora variarara tiro, nraakye mpuarave vaisi mpuara nre okyarava nkyi utaqi vahiankyora. Nraakye qoravanto uaqiamma kye nte tutiye hi okyaravave, nkyiari mwamwanta hia kyuqe

hivata taqe ua hi okyararave, mwi inraikyava nkyi utaqaa vahiankyora. Mpova hi inraikyarara mwutukya ntirata vare vari okyaravavata nkyi utaqaa vahiankyora. Nkye hia mwi inraikyarara qua pata mpociaavata qiata.

⁴ Nkye Kotira nraakye qora variqata hia quaaruve, vehi quave, qainaamaqama kye virera qua tirave, ekyaa mwi quara hia qiata. Nkye mwi quara qaqlira kyeta Kotirara kyuqeve titi mwia qamwata mwate quara nraahu timwaqi quata.

⁵ Mwaa quava qutaa quama vahiro. Nraakye mpuarave vaisi mpuarave nre varihuave, uaqlama kye ntetutiqe ihuave, mpova hi inraikyarara mwutukya ntirata vararera uti varihuave, mwihua hiama qio Karaisivavata Kotivavata ntaqikyi mwatukyaraqi vivara. Mpova hi inraikyarara mwutukya nti variva, mwiva hia Kotirara nronraqama kye riaraitiro, mwiva mwitaa inraikya varaaninranra nraahuma nronraqama kyero rieqaro mwianra nraahu qamwateqaro hia Kotira qamwata mwate varirave.

⁶ Vaisi mponramwuvanto nrinti nkyi kumwaanri tiqata, Nraakye qoravanto uaqlia hi kyaiqara utivaro hiama mwia kyaara Kotiva mwihua ruananrove, mwihua mwitaa tivera, nkye hiama mwihua unra qua mwia riaata. Nraakye qoravanto Kotira qua nteqa kyeqata uaqlia hi kyaiqara uti variarara tiro, mwia kyaara Kotira raraqa tairaro mwihua ruananrove.

⁷ Nraakye qora uaqlia hi kyaiqara utivata nkye mwihua kyapata variqata uaqlia hi kyaiqara utuqi vivora. Nkye mwi nraakye qorahua nyaatu qatinani ntuvaihaavita uro variata.

⁸ Haaru nkyevata enta huraqi variqi vura. Mwaa entara nkye Karaisira nraakye qora variqataro tita, nkye ntuvahairaqaa variqi vi variara. Mwianra rieqata nraakye qoravanto ntuvahairaqaa nrohi-antema kye nkyevata nrohiata.

⁹ Nraakye qoravanto ntuvahaaninraqaa variqi vivera, mwihua kyugema kye nrohivara. Mwihua avuqavuma kyetama nrohivara. Mwihua qutaa qua nraahuma timwaqi vivara.

¹⁰ Nkye Kotiva nkyi qamwata nyataani kyaiqara puaama kyeta mwi kyaiqara nraahu varaqi quata.

¹¹ Nraakye qora enta hiraqi variqata qora kyaiqa uti variraqaatai nkye mwihua nyaatu nyianrasata uro variata. Nkye mwihua mwaaku kyaiqa mwia okyara uro ntuvahaaninraqaa qovarama kyaivata mwihua taqaata.

¹² Qikye, uqeta kyeqata mpo kyaiqa mpo kyaiqa uaqlia hi kyaiqara uti variara mwianra nte nkyi timwa nyiqana kyaurira inraikya varaankyora. ¹³ Kyokiraqi vahiani inraikyara varaqiro uro ntuvahaaninraqaa kyairaro omwavanto mwi inraikyara okyara ntuvahama mwatairaro qoqaama vahiananro.

¹⁴ Vaisivanto enta hianinraqaitairo uro ntuvahaaninraqaa urontero mwivavata ntuvahaaninraqaa variqiro quananro. Mwianra haaru quavanto mwataama tiro:

E vaite variarava siquante.

E qutu quarava siquante.

E mwitaa hiraro omwavanto Karaisiva
i ntuvahama mwatananrove, tura.

¹⁵ Mwi quara rieqatama nkye rauriqata variqi quata. Haunri hia su nyaato vahua nraantantamwa kye variqi vivorave. Vu nraato vataahua variantema kye variqi quata.

¹⁶ Mwaa entara uaqia hi kyaiqara varaahua airivanto variavata tire varuro. Mwianra rieqatama hia qumina variraitita, Kotira kyaiqa nraahu varaqita quata. ¹⁷ Hia nkye su nyaato hia vahihua votima kyeta variqi quata. Qaqao, nkye su nyaato ntapihirata rieqata Kotira mwutukya vahi kyaiqara varaqita quata.

¹⁸ Hia uera nramanri nreqata uera ntaata. Nkye mwitaa hivera, nkye qoranama varivara. Nkye mwia qaqlira kyeta kyaivaro Kotira mwanraqura mwiva nkyiqi variqaro nkyiqa ntaqikyiari.

¹⁹ Nkye ntuvantuanmavi variqata Kotirara qua vahiani ihira timwaqi quata. Mwaanra ihi timwaqi quata. Kotira nrutu tuaahere variani ihira timwaqi quata. Nkyeta mwutukyaqitai ihi timwaqi viqata tiri vunyaa vaisi nrutu tuaaheraqi quata.

²⁰ Tiri vunyaa vaisi Iesusi Karaisira nrutu nteqata nkye ekyaa inraik-yara Kotirara kyuqeve timwa kyeqata variqi quata.

Poruva nraata vaati varaaahuara tura

²¹ Nkye Karaisira nrutu tuaahere variahua variqataro tita, nkyeta qua tirara nraahu kyuererave tivora. Nkye nai qua rie nai qua rie hiqata variata.

²² Nte nraakye nkyiara tirera. Nkye tiri vunyaa vaisi qua riemwaqi vintema kyeta nkyeta saatimwanra quavata riemwaqi quata.

²³ Karaisiva tiri nai nraakye qoraqaa ntaqikyi varintema kyero nraakye vaativantovata nai nraataqaa ntaqikyi variananro. Karaisiva tiri Kotira nraakye qorara nkye ni mamantama variavo timwa kyero tiri huvantu timwa taira.

²⁴ Tire Kotira nraakye qora variqata Karaisira qua nraahu riemwaqi vi varurantema kye nkye nraakyevanto variqata nkyeta saativanto ekyaa qua tira riemwaqi quata.

²⁵ Nte nkyi saatimwanranra tirera. Karaisiva Kotiva tiri nraanrama tai nraakye qorahuara mwutukya vahuvaro tiriara rieqaro qutu vura. Nkyevata mwitaama kyeta nkyeta nyaatamwanranra po tivaro nkyi mwutukyavanto mwihuara vahiasi.

²⁶ Karaisira nramanrivantovata quavantovata tiri Kotira nraakye qora hiqama timwa taihata Kotira kyaiqa nraahu vararera varuraro Karaisiva Kotiva tiri nraanrama tai nraakye qorahuara rieqaro qutu vura.

²⁷ Karaisiva mwitaa hurara tiro, vaisivanto nai ntumwu mwataa nraakyera varaintema kyero Karaisiva nraakiara tiri Kotiva nraanrama tai nraakye qorahua sitaanano. Vaisivanto hia uaqia aaqia hiro tauma vaakuhaa uti nraakyera varaintema kyero Karaisiva nraakiara tiri Kotiva nraanrama tai nraakye qorahua varaanano. Tiriara mwihuara hia uaqia hi kyaiqara varaqi viraitita, kyuqe kyaiqa nraahu varaqi vi varivaro hia mwihuqaa qua vahiarive tiro, Karaisiva tiri hiqama taiva mwiva tiri vararerero.

²⁸ Vaisivanto nai mwamwantaqaa kyuqema kyero ntaqikyintema kyero mwiva nai nraataqaavata kyuqema kyero ntaqikyiananro. Mwia nraatavanto mwia mwamwanta kuaa mwiva varirara tiro, vaisivanto nai nraataqaa kyuqema kyero ntaqikyiqaro mwiva nai mwamwan-taqaama kyuqema kyero ntaqikyi variro.

29 Vaisivanto hia nai mwamwanta uaqiamma mwatairave. Mwiva hia mwitaa hiraitiro, nai mwamwanta kyara mwinro mwiaqaa kyuqema kyero ntaqikyi varira. Kuua qarama kyero Karaisiva tiri nai nraakye qoraqaa ntaqikyi varihata³⁰ tire Karaisira mwamwanta varunana.

³¹ Kotira mpukuqi mwitaama tiro:

Kotiva vaisiara rieqaro nraakye utu tairara tiro,
vaisivanto nai nrohua qohua kyero
nai nraatantiriro taaqauvi variho.

Mwitanahua kuua mwamwanta varivarave, tura. *(Okyara 2:24)*

32 Nte ntene riemwa kyena mwi quara okyaravanto mwitaama vailoma tina. Nraakye qora nraata vaati vare quava nronra quama vahiro. Vaisivanto nraakye varaintema kyero Karaisiva tiri Kotiva nraanrama tai nraakye qorahua vararero.

33 Qio nkye mwihua saati kuaqia kuaqiaqanto nkyeta mwamwan-taqaa kyuqema kye ntaqikyiantema kyeta nkyeta nyaatamwanraqaa kyuqema kye ntaqikyiqata mwihuara mwutukya vahirata variata. Nkye mwihua nyaatamwanravantovata nkye nkyeta saatiara vaisi kyuquerave timwa kyeqata mwihua qua riemwaqi quata.

6

Nraaqiararavata nyohua sohuaravata tura

1 Nte nkyi nraaqiarara tirerave. Tiri vunyaa vaisivanto nkyi nyohua sohuara nkyiqaa ntaqikyiqi quate tirara tita, nkye nkyeta nyohua sohu qua riemwaqi quata. Nkye mwitaamaqi viqatama nkye avuqavuma kye nrohivara.

2 Haaru Kotiva qao timwa kyero qua vatero mwaa quaravata mwitaama tiro:

Ena nronra qora nrutu tuaaheraqira quante, tiro.

Kotiva mwi quara tiqaro nai kyauqu nriqiqaa vatero mpo quavata taaqau kyero³ mwitaama tiro:

Kyuqema kye mwatani variqi viqana mpuahaama mwaa mwataraqaa varirerave tirava ena nrohua qohua nyutu tuaaheraqira quante, tura. *(Kyatura 20:12)*

4 Nte nkyi nraaqiara sohuara tirera. Nkyi nraaqiara raraqa taankyorave tita hia nkye mwihua uaqiamma nyataivata variata. Nkye nraaqiara hia uaqiamma nyataraitita, kyuqema kye nkyeta nraaqiaraqaa ntaqikyiqi viqata tiri vunyaa vaisi qua mwia nraahu mwihuavata timwa nyiqi vivata mwihua aanra kyuqeraqaa nraahu quata.

Kyaiqa vaisiaravata nkyiari mwihuagaa ntaqikyi vaisihuaravata tura

5 Nte nkyi kyaiqa vaisiara tirerave. Nkye nkyeta nronra vaisi nyaatu aatu hiqata mwihuara vaisi kyuqe huave timwa kyeta mwihuani kyaiqa varaata. Nkye Karaisira kyaiqa varaantema kye mwihua kyaiqavata varaqi quata.

6 Nkye nkyeta nronra vaisini kyaiqa vareqata mwihua tiri qamwata timwa taate tita, hia mwihua suqaa nraahu variqata kyuqema kye kyaiqa varaata. Mwihua hia nkyi taqera mwiaqaavata kyuqema kye kyaiqa varaata. Nkye mwihua kyaiqa vareqata tire Karaisira kyaiqa vaisi varurahua Kotira qua riemwaqi vurahuave timwa kyeqata kyuqema kye mwihua kyaiqa varaqi quata.

⁷ Nkye mpohua kyaiqa varaqi vivaro nkyi mwutukyavanto qamwate variratama mwihua kyaiqa varaqi quata. Hia qumina vaisiara rieqata mwihua kyaiqa varaata. Nkye Karaisirara rieqata mwihua kyaiqa varaata.

⁸ Mwaa quara riaara hia taunru kyaata: Kyaiqa vaisi rupa taahuave, qati variahuave, mwihua mpo kyaiqa mpo kyaiqa kyuqe kyaiqa varerara rieqaro nronravanto Karaisiva mwihua kyoqaa nyiananroma.

⁹ Nkye vaisi nronra variqata kyaiqaqaa ntaqikyi variahuara tirerave. Nkyevata kyuqema kye nkyeta kyaiqa vaisiqa ntaqikyiqi quata. Hia qumina qumina mwihua ntutuquare tita, ntauqi nyataivata aatu hiata. Nkye mwaa quara riaara hia taunru kyaata: Nkyigaavata nkyi kyaiqa vaisiqaavata ntaqikyi variva kuaikuvanto nyaamwunima variro. Mwiva hiama nraakiara nkyi nyutuarave, vaisi viriarave, rieqaro qua avuqavu hiananro.

Kotira aanraqaa viqata Saataaninravata ntaqi huru kyaamwunra tu vare quate tura

¹⁰ Qio nte ntene qua taiqa kyarera hina mwitaa tirerave: Kepukyaqama kye variqi quata. Nkyeta kepukya mwia qaqlira kyeta tiri vunyaa vaisi mwia kepukya nraahu vareqata kepukyaqamavi variqi quata. ¹¹ Saataaniva kumwaanri utu kyero nkyi nraatara kyaankyo tita, ekyaa huru kyaamwu Kotiva nyinra vara tuteta kepukyaqama kyeta variata.

¹² Hia tire qumina vaisivata ntaquqi vurahuavauma. Tire vaana nyaamwu mwaasata kyokiraqi variahua airivata ntaqiqata tire nyaamwuni uaqlama quahua Saataaninra kyaiqa vaisivata ntaquqi vi varurahuama varita.

¹³ Mwianra rieqatama nkye Kotira huru kyaamwu vara kyeta terama kye tuteta varivaro qora kyaiqvanto qovara hirata nkye Saataaninravata kepukyaqama kye ntaquqi viqata hia aatu viraitita, mwiaqaa kaike rateta kepukyaqama kye variata.

¹⁴ Qio huru kyaamwu vaqa ntumwa kye vateta variata. Hoqukyu tavaarana rupataantema kye Kotira qutaa qua okyara tuqara tutaata. Avuqavu nrohi vari okyarara vara kyeta mwetokyaaanaa tuavaaqa votima kyeta utu taata.

¹⁵ Kyuqu nraamwu utu taantema kye Karaisira qua kyuqe qua mwutukya qihaakya hi vari quara utu taata.

¹⁶ Kepukyaqama kye Karaisirara riemwaqi viva, mwiva nkyi kaike votima kyero vahirata nkye mpo enta mpo enta mwia hiri vare vivaro Saataaninra veva qia itaiva hia nkyi ruari.

¹⁷ Nkye qaini tovaqa qiataqa qutaantema kyeta Kotiva nkyi uaqia hi kyaiqaraqitairo huvantu kyaira vara qutaata. Paipa mpuahaa tutaantema kyeta Kotira mwanraquravanto nyi quara, Kotira qua, mwia tuqara kye tutaata.

¹⁸ Ekyaa enta Kotirara aakyara nteqata variata. Kotira mwanraquravanto mwi inraikyara mwi inraikyara Kotira kyapara hiate tirata nkye mwia qua rieqata Kotira kyapara hiata. Nkyi hia pupohairata su ntapairi kye viti viri taqeqa variqi viqata ekyaa Kotira nraakye qorara rieqata Kotirara aakyara ntaata.

¹⁹ Nianravata rieqata Kotirara aakyara qiata. Nkye Kotirara aakyara tivaro Kotiva ni kyaahaqa hiraqe nte mwaini mwaaqi variqana hia aatu

hiraitina, mwutukya qihakya hiraqe Kotiva uqeta tai quara Karaisira qua ntapihi kye timwa nyianri.

²⁰ Kotira qua nraakyе qora timwa nyiqinra quante tiro, Karaisiva ni nronraqama kyaihana varura. Kotira qua nraakyе qora timwa nyunra kyaara ni rupa kyaavana nte karavu mwaaqi varura. Nkye mwianra rieqata Kotirara aakyara ntaivaro ni kyaahaqa hiraqe hia aatu hiraitina, ni mutukya qihakya hiraqe Karaisira qua kepukyaqama kyena timwa nyianri.

Ekyaara qua mwi mwatanaahuara tura

²¹ Tiri tiqata vakyaa Tikikaasiva Karaisirara riemwaqi viqaro mwia kyaiqa vare variva, mwiva ni mwakyaakya nkyi timwa nyinrata nkye nte variqi vurara riaata.

²² Mwiva mwi quara nkyi timwa nyianrive tina, nte mwia titaairo mwiva uro nkyi timwa nyinrata nkye tire variananranra rieta hia aatu hiraitita, nkyi mwutukya qihakya hirata variata.

²³ Tiri tiqova Kotivavata, tiri vunyaa vaisi Iesusi Karaisivavata, nkyi kyaahaqa hirata variata. Mwitanahua nkyi kyaahaqa hivata nkye nanrianra nanrianra mwutukya vahirata variata. Mwitanahua nkyi kyaahaqa hivata nkye mwitananra kepukyaqama kye riemwaqi quata.

²⁴ Ekyaa nraakyе qora mwihua tiri vunyaa vaisi Iesusi Karaisirara hia pupohairata, mwianra mwutukya ntirata variqi vi variahua mwihua Kotiva kyuqema nyataarivema tuqo.

PIRIPAI

Poruva Piripaiqinaahuani qara vara kyora

Iesusira qati vara sivuma kyovaro nyaamwuni uro varuvaro 30 ihive nritarovaro Poruva Iesusira qua timwa nyiqiro nrohura kyaara karavuqi kyovaro variqaro qara mwaa ntumwa tora. Iesusira nraakyе qora Piripaiqi varuhua Porura kyaahaqa hirerata munima vara kyovaro Poruva mwi munimanra varero mwihuara kyuqeve tiqaro mwaa qarara ntumwa nyatora. Poruva mwihuara kepukyaqama kyero timwa nyiqanro kuaaqi variqi viqata Karaisira qua nraahu riemwaqi viqata hia unra vaisi qua mwaanra riemwaqi quate tiro, mwaa qarara ntumwa nyatora.

¹ Nte Poruvama. Tiretana Timotikya Iesusi Karaisira kyaiqa vaisitanavanto variqata nkye Kotira nraakyе qora Piripaiqi variahuaravata, vaisi nronranramwu nkyiqa ntaqikyi variahuaravata, mpo hiahua nkyiqa kyaiqa vare variahuaravata, tiretana nkyiara nkye Karaisiravata kuaaqi variahuanive timwa kyetama qara mwaa ntumwa teta.

² Kotiva tiri tiqovavata, tiri vunyaa vaisivanto Iesusi Karaisivavata, mwitanahua nkyi kyuqema nyataivaro nkyi mwutukyaqitairo qihakya hi varirata variata.

Poruva Kotirara kyuqeve tu quara

³ Nkyiara ni pu naatoqi nti entara nte Kotirara aakyara nteqana kyuqeve timwaqina vurave.

⁴ Kotiva nkyi kyaahaqama nyataarive tina, nte mwianra airi nani aakyara nteqana ni mutukyaqitairo kyuqe ihana Kotirara qamwateqana aakyara nte varura. ⁵ Nkye haaru Karaisira qua rioraqaatai Karaisira kyaiqa nivatama kye kuua kyaiqa mwia varaqi vi, mate mwaa iheraraqaa nrintaarara tina, nte nkyiara rieqana Kotirara qamwate varura.

⁶ Nte mwaa quara ntapihura. Kotiva nkyiara kyuqe nraakyе qora variate tiro, mwiva nkyi mwutukyaqi kyaiqa tohara taira. Kotiva nkyi mwutukyaqi kyaiqa kyuqera tohara taivara tiro, mwiva nkyiqa variqaro mwi kyaiqara varaqiro viviro uro Iesusiva tumuani entaraqaa taiqa kyairata nkye mwi entaraqaa kyuqe nraakyе qorama varivara.

⁷ Nte nkyiara riemwaqi viqananra tina, nte qiomma nkyiara mwi quara mwitaa qianinra. Nte mate karavuqi varu entarave, nte qatinani variqa Karaisira qua timwa nyiqana hia qumina quave kepukya quave timwa nyu entarave, nkye mwi entara mwi entara nivata variqi vi variavaro Kotiva nkyivata nivata nronraqama kyero kyuqema timwa te varihata tire mwia kyaiqa vare varunanra.

⁸ Karaisira mwutukyavanto nkyiara mpoqiaavata vahintema kyero ni mutukyavanto nkyiara mpoqiaavata vaihana nte nkyi uro taqaataa ihanama varina. Kotivavata ni quara quitaavema qiananro.

⁹ Nte mwitaama kye nkyiara rieqana nte Kotirara aakyara nte varurama. Nte Kotirara aakyara nteqana nte nkyiara mwataama tina, Kotio, e mwihuara kyaahaqa hirata mwihuara mpoohuara mwutukya vahirata variqi vivaro mwihuara su nyaatovanto ntapihirata mpo kyaiqa mpo kyaiqa okyara ntapihita mwi kyaiqara qio mwataara ihua variqata

¹⁰ uaqia hi kyaiqara qaqlira kyeta kyuqe kyaiqa nraahu tuteqata mwi kyaiqara nraahu varaqi viqata nraakiara mwihua Karaisiva tumuani entaraqaa kyuqema kye varivaro hia mwihuaqaa qua vahiarive, tina.

¹¹ Kotiva mwitaama kyeqaro nkyi kyaahaqamaqiro virata nkye Iesusi Karaisiravata variqi vivaro nkyi kyaiqavanto kyuqema nraahu vahirata nraakye qoravanto nkyi kyaiqara rieqata Kotirara kepukyavantove timwa kyeqata mwia nrutu tuaaheraqivi vivara.

Poruva nai karavuqi varurara tura

¹² Ni kata pakyaa tuaavo, nte mwaqaqi varurara nkyi timwa nyinrenrama. Ni karavuqi kyaavana varuva, mwiva hia Karaisira quavatavauma aanra titatero. Karaisira qua qiariva aanra nronraqama kyeroma qatua viro vahiro. Haaru nte qatinani variava entara nte Karaisira qua mwaa vaisihua timwa nyianriva hia vahura. Mate karavuqi variqana qiomaa mwaa vaisihua Karaisira qua timwa nyianinra.

¹³ Ni rupa kye Sisaara karavu nraamwu mwaaqi kyaavana varuqata ntaqua vaisihua nraamwu mwaaqi ntaqikyiahuvata, ekyaa mpo vaisinramwuvata, nte Iesusi Karaisira kyaiga vaisi varura kyaara ni rupa kyaavana varura mwia ntapihi kyaara.

¹⁴ Ni rupa kyaavana mwaaqi varuqata mwiaqaatai Karaisira nraakye qora airivanto mwianra rieqata kepukya vareta hia aatu hiraitita, mwutukya qibaakyama kyeta Karaisira qua nraakye qora timwa nyiqi vi variara.

¹⁵ Qutaa vaisi mponramwuvanto nianra ua vu nraato vateta ni naatara kyaare tita, Karaisira qua nkyi timwa nyi variara. Mwihua mwitaa hiavata vaisi mponramwuvanto hia mwitaa hiraitita, mwihua kyuqema kyeta Karaisira qua nkyi timwa nyi variara.

¹⁶ Mwi vaisihua nianra mwutukya vahata variqata taqaavana nte Karaisira quaqaa ntaqikyiqana mpohua mwi quarara qumina quave tivo tina timwaqi vuqata mwia kyaara ni rupa taavana mwaaqi varura.

¹⁷ Hini hia vaisihua nte vaakya tu vaisihua, mwihua hia Karaisirara riaraitita, mwihua nkyiariara nraahu rieqata Karaisira qua nraakye qora timwa nyiqi vi variara. Mwihua tiqata, Kyai mwi quara timwa nyianranro Poruraqaa qua mpoqiyavata vahiarive, timwa kyeqata Karaisira qua timwa nyi variara.

¹⁸ Mwihua mwitaa ti variavana nte qamwateqana hiama mwianra nronraqama kye riena. Vaisivanto nai nrutuara rieqaro Karaisira qua timwa nyinratave, Karaisirara rieqaro mwia qua timwa nyinrata, nraakye qoravanto Karaisira ntapihira, nte mwianra rieqana qamwateqana varianinra.

¹⁹ Nte qamwateqana nraahu variqina virerave. Nkye nianra rieqata Kotirara aakyara nte variavaro Iesusi Karaisira mwanaquravantovata ni kyaahaqama mate varihananra tina, nte tiqana, Qutaa mwihua ni mwaaqitai huvantu kyaivaqe nte qatinani quaninrave, tura.

²⁰ Ni mutukyavanto mpoqama kyero mwataama vahana varura. Nte hia mpo inraikya kyaara kyauriraitina, nte matevata ekyaa entavata Karaisira kyaiqa kepukyaqama kyena varaqi viqana nte qati variqi quankyerave, nte qutu quankyerave, nraakye qora ni kyaiqara rieqata Karaisira nrutu nraahu tuaaherevara.

²¹ Nte ntena mwatani qati variqi quaninranra mwataama tina, Nte ekyaa inraikya qaqlira kyena Karaisirara nraahu riemwaqi viqana

mwatani variqi virererave, tuqo. Nte qutu quankyera, nte qioma Karaisiravata varianinranra mpoqama kye qamwataaninrave.

²² Qio nte nkyi kyaahaqa hiariva qio vahirera, nte mwaini mwamwantavatama kye qati variqina quaninra. Qikye, ni mutukyavanto nanra inraikyarave vahiro? Nte mwatani qati variqana mwaini varianinranrave, nte qutu vina nyaamwuni quaninranrave?

²³ Nte mwianra taara vu nraato tiqanama varina. Nte mwaini kyena uro Karaisiravata varianinranrama nronraqama kyero ni mutukyavahiro. Nte mwianra kyuqe hiravema tuqo.

²⁴ Nte mwitaa tiqanavata qio nte nkyi kyaahaqa hiariva qati vaihananra tina, nte qaqlira kyena nkyiara rieqana mwatani qati variqi virererave, tuqo.

²⁵ Nte nkyi kyaahaqa hiariva qati vaihananra tina, hia nte qamwanrama qutuaninranra ntapihi kyena. Nkye kyuqema kye variqi viqata mwutukyaqitai kyuqe hi varirata qamwateqata Karaisirara riemwaqi quate tina, nte nkyi kyapata qati variqi virererave. ²⁶ Nraakiara nte nkyivata qaiqaa uro variarita nkye nianra mpoqama kye qamwateqatama Iesusi Karaisira nrutu tuaaherevara.

²⁷ Nkye Karaisira qua riaahuara tita, nkye Karaisira nraakyne qora variqata avuqavuma kyeqata nraahu nrohiata. Nkye mwitaamaqi vi varivaqe nte nkyi uro taqaankyer, hia uro nkyi taqaankyer, nte qioma nkyiara tiqana, Mwihua kuaa su nyaato vateta kuaaqi variqata kuaara nraaqiara votima kye variqata Karaisira qua tuteta variqi viqata kepukyaqama kye mwi quara timwa nyiqata ²⁸ hia mwihua nkyiari nramwunaahua nyaatu aatu hiraitita variqita vi variarave, qianinra.

Nkye mwitaama kye variqi vivatama nkyi nramwunaahua su nyaato ntapihirata rieta Kotiva mwihua nkyiari taiqa kyairata raupiri hirara ntapihvara. Nkye mwitaama kye variqi viqata taqaivaro Kotiva, mwivama nkyi kyaahaqa hiariva varirata nkye qioma nkyeta nramwutaahua nraatara kyevara.

²⁹ Karaisirara qutaa mwivave qiate tiro, Kotiva nkyi nyaanrama taihata nkye Karaisirara riemwaqi vi variara. Kotiva nkyi nyaanrama tero nkyiara, Mwihua Karaisirara rieqata nriqavi inraikyara varaqi quate, tihata nkye mwiaqatai nriqavi inraikyara varaqi vi variara.

³⁰ Nkye mwitaamaqi vi variarara tita, nkye qioma ni votima kyeta nramwutaahua kyapata ntaquqi viqata mwihua nraatara kyevara. Nkye taqovana nte haaru variqana nramwutaahua ni naatara kyevorave timwa kyeqana, mwukyaari mwataqina vi variavara. Nkye ntapihi kyaavana nte mwaa entaravata mwukyaari mwataqina viqana variqina vi varura.

2

Kuaana variqata mwaateraqama kye qua timwaqita quate tura

¹ Nte mwaa quara nkyi kyapara hirera. Nkye Karaisiravata variqi viqata nkye qutaaqama kye kepukyaqama kyetave variqi vita? Karaisiva nkyiara mwutukyva vaharo qutaaive Karaisiva nkyi mwutukyva qihakyma nyate varihata varita? Qutaave Kotira mwanraquravento nkyi mwutukyaqi variqaro nkyi kyaahaqa hiro? Qutaave nkye nanrianra nanrianra po kye tiqata kyuqema nyateqata varita?

² Nte mwi quara mwi quara nkyi kyaparama nyataurara nkye qio eo timwa kyeta mwaa mpo qua qianinravata riemwaqita vivera, ni mutukyaqitai mpoqama kye kyuqe hi varirage qamwateqana varian-inrave. Mwaa quara riaata: Nte nkyi timwa nyianrita nkyi quavanto kuaana vahirata mwaateraqama kye qua timwaqita quata. Kuaaqi variqata nanrianra nanrianra mwutukya vahirata variata. Nkyi su nyaato mwutukya kuaa vahirata aanra kuaaqaa nrohihua variata. Nkye mwitaamaqi vivaqe nte nronraqama kyena qamwateqanama varianinra.

³ Nkye mpo kyaiqa mpo kyaiqa vararerera hita hia nkye nkyeta nyutuara nronraqama kye riaraitita, hia nkyeta mwahuta tirara rieqata mwi kyaiqara varaqi quata. Nkye mwitaamaqi viqata nkyeta nyutu vara mwataniqa hita mpohua nyutu vara viriniqamaqita quata. ⁴ Hia nkyeta kyaiqa vareqata nkyeta hi inraikyaraqa ntaqikyirara nraahu riemwaqita quata. Mpohua kyaiqa vareqata mwihua kyaahaqa hiraravata riaata.

⁵ Iesusi Karaisiva vu nraato tintema kye nkyevata vu nraato tuqita quata.

⁶ Iesusi Karaisira vu nraatovantovata
Kotira vu nraatovantovata kuaa qarama vahuvaro
mwiaqaatairo mwiva Kotikyantiri kuaaqaa
varianinranra hia nronraqama kye riaraitiro,

⁷ nai nrutu nronra mwia qati vatero
kyaiqa vaisi nraantantero
Kotira kyaiqa vararero vaisi tuero vaisi varura.

⁸ Mwiva vaisi tuero variqaro nai nrutu vara
mwataniqama kyero Kotira qua nraahu
riemwaqiro viro uro qutu vura.

Mwihua uaquia hu vaisihua ru kyontema kyeta
mwia kyatariqaa ru tovaro qutu vura.

⁹ Mwiva nai nrutu qati vatero
Kotira qua nraahu riemwaqiro viro
uro qutu vurara tiro,

Kotiva mwia qaiqaa qati vara sivuma kyero
mwia tuaahera kyero vara virito vatero
ekyaa mpohua nyutu vara mwataniqama kyero
mwia nrutu nronra mwihanro Iesusira nrutuvanto
nraahu nronraqama viro virito vahira.

¹⁰ Mwia nrutu nronra vahirara tiro, nraakiara Iesusira
nrutu ntamwa tairata ekyaa nyaamwuni varihuave,
mwatani varihuave, mwata mwemwani varihuave,
mwihua mwia nrutu rieqata tori kyaata
ntaqantaaqita ¹¹ Iesusi Karaisirara mwivama
tiriqaa ntaqikyi varirave tivara.

Mwihua mwitaa tiqata
Kotira tiri tiqora nrutu tuaaherevara.

Omwa votima kye variqata kyuqema kye Kotira kyaiqa varaate, tura

¹² Ni nramwunaa tuaavo, mwi quara rieqatama Karaisirara timwa nyu quara riemwaqita quata. Nte nkyivata varu entara nkye mwi quara riemwaqita quarama. Nte mwaa entara mwaini nyianrani varuqata nkye nkyetaraa variqata nkye mpoqiyavata mwi quara riemwaqita

quata. Nkye Kotiva nkyi nyaamwuni sita varero quaninranra rieta aatu hita kyuqu kyauqu ntirata Kotira kyaiqa nraahu vararo nkyi sitaari.

¹³ Kotiva nkyiara mwihua ntena varaani kyaiqara varaate tiro, mwiva nkyi mwutukyaqi variqaro nkyi kyaahaqa hi varihata nkye mwia kyaiqa vare variarama. ¹⁴ Nkye mpo kyaiqa mpo kyaiqa varaqi viqata hia *nrutu nraunru/nrunru nraanru* tiraqitaive, inronra hiraqitaive, mwi kyaiqara varaqi quata.

¹⁵ Nkye mwitaama kye variqi vi varivaro hia quavanto nkyiqa vahirata nkye kyuqe nraakye qora varivara. Nkye kyuqe nraakye qora varivaro nkyi mwutukyaqi hia mpo nramwanaamwavata vahirata nkye Kotira nraakye qora mwaa mwataraqaa variqi viqata api nraakye qora hia avuqavuma kyeqa nrohi vari nraakye qorahua utaqi variqi vivara. Enta hiraqi qovoravanto itaintema kye nkye mwi nraakye qorahua utaqi variqata itamwaqi viqata ¹⁶ qati variqi vi quara mwihua timwa nyiqi vivara. Nkye mwitaamaqi vivera, ekyara enta Karaisiva qovara hianinraqa nte nkyi qamwata nyateqana nte nkyi nyaamwuteqana timwa nyu kyaiqava hiama qumina viho qianinra.

¹⁷ Nkye kyuqema kye Karaisirara riemwaqita quate tina, nkyi kyaahaqa hianinranra ni nraanre rauriraqe qutu quankyera, nte nkyiara rieqana qamwateqanama qutu quaninra.

¹⁸ Nte nkyi kyaahaqa hiqana qutu quankyera, nkye nte qutu quaninranra hia mwutukya uaquia hirata variraitita, nkye nte hiarintema kye qamwateqata variata.

Poruva Timotira titaani quara tura

¹⁹ Tiri vunyaa vaisivanto Iesusiva qiove tirera, nte Timotira titaariro nkye hinani quananrove. Mwiva mwini uro variqaro nkyi mwakyaakya riero mwaini nrumbu ni timwa mpiraro ni mutukyaqitairo kyuqe hiraqe varianinra.

²⁰ Hia Timotira nraantantaiva mpovanto nivata variho. Mwiva nivata kuaana variqaro nkyiara nronraqama kyero rie vari vaisivave. ²¹ Ekyaa hini vaisi mwihua nkyiari kyaiqara nraahu rieqata hia Iesusi Karaisira kyaiqaravata riaara.

²² Nkyevata taqaavararo Timotira kyaiqvanto kyuqema kyeroma vahiro. Vaisivanto nai qokyantiri kyuqema kyero kyaiqa varaintema kyero mwiva nivatama kyero kyaiqa vareqaro Karaisira qua timwa nyiqiro vi varirave.

²³ Nte mwaini variqi quani okyarara ntapihi kyena mwiaqaatai aanra qio vahiraqe nte Timotira titaariro nkye hinani quananro.

²⁴ Qutaa tiri vunyaa vaisi Iesusi Karaisiva nini aanra ututairaqe nte uro nkyivata varianinra mwianra ni mutukyaqitairo qihakya ihanama varina.

Poruva Epaporotaitaasira titaani quara tura

²⁵ Nte tiri tiqata vakya Epaporotaitaasirara mwitaama tina. Mwiva nkye hinani nrumbu ntante quarive turave. Nkye haaru mwiva ni airuqa hiarive titi, titovaro nruva mwaini variqaro ni airuqa hiro ni vatama kyero kuaa kyaiqama varaqiro viro.

²⁶ Mwiva mwaini variqaro nkyiara po nkyi qaiqaa taqaataaravema ti variro. Mwiva nriqa viharo varirara nkyevata riaarara mwia mwutukyavanto uaquia iharo variro.

²⁷ Qutaa haaru mwiva nriqa vuvaro qutiro ntuhiqauruvaro Kotiva mwianra po tiro mwia qati vara sivuma kyora. Mwiva qutu vutiri, nte nronra muaanrama varautiri. Kotiva nianra po tihana nte hia mwi muaanranra varaurarave.

²⁸ Mwiva quari aanravavata qio vahiraqe nte qamwanrama mwia titaairo mwiva nkye hinani virata nkye mwia taqeta qamwata mwataate. Mwiva viraro ni muaanravantovata qihakya hiraro nina mamanta vahiari.

²⁹⁻³⁰ Nkye hia mwaini nriaqanra huvaro mwiva nkyi kyaahaqa hirero mwaini nruva nrumu Karaisira kyaiqara rieqaro qutu viro ntuhiqaururara tita, nkye mwianra rieqata mwitaa hi vaisihua mwihua kyuqe vaisive timwa kyeta qamwata nyataata.

3

Mpo hi vaisihua nkyi uaquia hi aanranra nyaamwutevorave tura

¹ Ni kata pakyaa tuaavo, mwaa quara taiqa kyarera hina nkyiara mwataama tina. Nkye Karaisiravata variqatara tita, nkyi mwutukyaqitai kyuqe hi varirata qamwateqata variqi quata. Hia nte qoriri hiraitinama qaiqaa mwaa quara nkyini qara ntina. Mwi quava nkyi kyaahaqama nyatairata nkye qio variata.

² Uaqia hi kyaiqara uti variahua, mwihua qaakyau vairi votima kye variqata vaisi mwamwanta toqa nrupepaama kyarera uti variahua variavata nkye mwi vaisihuara rauriqata variata.

³ Mwihua nkyiari mwamwanta toqa kyaahua variavata tire hia mwihua votima kyeta varunananra. Kotiva tiri mwutukyaqitairo uaquia hi kyaiqara toqa kyaihata tire mwiva qutaa toqa kyaihuama varuro. Kotira mwanraquravanto tiri kyaahaqa hi varihata tire Kotira nrutu tuaahere varuro. Tire Iesusi Karaisiravata variananranra nronraqama kye rieta hia qumina vaisivanto nkyiari mwamwanta toqe okyarara nronraqama kye rieta.

⁴ Vaisi mwamwanta toqe okyarava qio ni kyaahaqa hiraqevauma, nte mwi inraikyava kyuqema ni kyaahaqa iho qianinra. Mwi vaisihuqaqitairo mpovanto tiqaro, Mwi okyarava ni kyaahaqama mataihana varuqo, tirera, nte haaru ekyaa mwi okyarara riemwaqina vi varurara tina, nte mwi vaisira nraatarama kyaaninra.

⁵ Ni mwata kyoraqaataina nte Isarerivantoma varuqo. Nte ntena okyarara tirera nte Mpenisamininra okyarama varuqo. Ni ntohua kohua Hivuruve Iutaave variavana ntevata Hivuruvantoma varuqo. Ni mwata tovaro 8 enta nritarovaro ni mamanta toqa kyora. Nte Mosesira qua mwaanra riemwaqi vina Parisi vaisi variqana kepukyaqama kyena mwi quara riemwaqina vi variavara.

⁶ Nte mwi quarara nronraqama kye riemwaqi viqananra tina, nte Iesusira nraakye qora ruqina viqana uaqiamaqina quavara. Nte Mosesira qua mwaanra avuqavuma kyena riemwaqi vi variavaro hia mpovanto e nianra mwi quara mpo nteqa kyaaro qiariva varuvana nte ekyaa mwi quara riemwaqina vi variavara.

⁷ Mwi entara nte tiqana, Mwi inraikyava mwi inraikyava ni kyaahaqa hi varihana nte nronra vaisima varuqo, qiavara. Mwaa entara Karaisirara rieqana nte mwi inraikyarara qumina inraikya hia ni kyaahaqa hiani inraikyarave ti varura.

⁸⁻⁹ Hia nte Iutaa mwaanra okyara mwianra nraahu ti varuqo. Nte Karaisirara rieqana ekyaa mpo inraikya mpo inraikya mwianra qumina inraikyavema tuqo. Nte ntapihi kyauqaro Iesusi Karaisiva ni nronravanto variqaro niqaa ntaqikyi varivama variro. Mwiva mwitaa hirara tina, nte mwianra nraahu nronraqama kye riemwaqi viqana ekyaa mpo inraikya mpo inraikya qaqira kyena qumina inraikyave ti varura. Nte Karaisira nraahu varena mwikyantiri kuaaqi varirerave timwa kyena, ekyaa mwi inraikyarara qumina inraikya kukomwave ti varurave.

Tauraa nte tiqana, Kyai nte Iutaa mwaanra okyara riemwaqina quariro Kotiva ni avuqavuma mataarive, timwa kyena taqauqaro Kotiva mwianra rieqaro ni avuqavuma mataariva hia vahuvana mwiaqaatai nte qaqira kyena Karaisirara qutaa mwivave tuqaro Kotiva nte Karaisirara tu quara riero ni qora inraikya nruka matero ni avuqavuma mataihana varura.

¹⁰ Nte Karaisirara nraahu riemwaqina virera. Karaisiva qutu vuraqitairo kepukyaqama kyero qati siviro variqi vintema kyena, ntevata kepukyaqama kyena variqi virera. Karaisiva nriqavi inraikyara varaqiro vintema kyena, ntevata mwikyantiri kuaaqi variqana nriqavi inraikyara varaqi virera. Mwiva qutu vintema kyena, ntevata variqi vina uro qutu virerave.

¹¹ Kotiva Karaisira qati vara sivuma kyaintema kyero nivata qati vara sivuma kyaarive tina, nte mwitaamaqina virerave.

Poruva mwatama tairaqaara hiantero quaninranra tura

¹² Mwaa entara hiama nte ntenanra ekyara kepukya vaisima varuqo qianinra. Karaisiva nianra e mwitaama varira vaisivama varinanrave timwa kyero ni pitairara tina, nte mwitaa hu vaisiva varirerave timwa kyena kyugema kye variqina virera.

¹³ Ni kata pakyaa tuaavo, Mwaa entara hia nte mwi vaisira votima kyena varuqo. Nte mwi vaisira votima kye variankye tina, kyugema kyena variqi virera. Nte haaru nrohurara hia riaraitina, qaqira kyena qaraakya inraikya nraakiara qovara hiani inraikyarara rieqana varaariva variqi virera.

¹⁴ Vaisivanto nai nraatara kye nai nraatara kye hiante quantema kye, nte hiante avuqavu hi aanranraqaa viqana Kotiva ni mpirera hi inraikyara vararerera utiqana variqi virerave. Kotiva Iesusi Karaisira kyaiqara rieqaro nianra nyaamwuni variqiro quarive tiro, ni naanrama taira.

¹⁵ Tire Kotira kyaiqa okyara riaurahua tire ekyaa mwihua mwi quara nraahu riemwaqi quara. Nkye mpo ihua mpo qua riemwaqita virera hivera, Kotiva nkyi qua avuqavuma nyatairata nkyi su nyaato ntapihirata riemwaqi vivara. ¹⁶ Varaivaqe tire kyuqema kye nrohuna aanranra mwiaqaa nraahu tuqarakye nrohiara.

¹⁷ Ni kata pakyaa tuaavo, nte nrohiarintema kyeta nkyevata mwi aanranraqaa nraahu nrohiata. Tire nyaamwutaurata nrohiahua, nkye mwihua nraahu sataqita quata.

¹⁸ Airi enta nkyi timwa nyi varu quara nte qaiqaavata ntateqana nkyi timwa nyinrenra. Nraakyae qora airivanto tiqata, Kotira vataqi viqata mwia aanraqaa qioma vuro, timwa kyeqata qora aanraqaa nraahu vi variavo. Mwihua api aanra nrohi varita unra tiqata, Kotira aanraqaama vi varuro, qiarara tita, mwihua Kotira nramwutaahuama

variavo. Mwihua mwitaamaqi viqata Karaisira ruto kyatarira nramwutaaqa hi variavo.

¹⁹ Mwihua mwitaamaqi vi variarara tita, mwihua uro raupirimama vivara. Mwihua Kotirara nraahu riemwaqi quataara vahata mwihua nkyiari mwamwanta kyakya hirara nraahu riemwaqi vi variara. Mwihua nkyiari kyaiqara rieqata kyauruataara vahata mwihua nkyiari mwahuta ti variara. Mwihua mwata mwaqa vahi inraikyara nraahu nronraqama kyeta rie variara. Mwihua mwitaamaqi vi variarara tita, uro raupirma vivara.

²⁰ Tire hiama mwihua nraantantamwa kye varita. Tire nyaamwunianra tiri mwaakyota mwata vaiho timwa kyeqata variqi vunanra. Mwata mwaqaatairo tumu tiri tivitaariva nyaamwusairo tumuananro. Tire mwia vekya variqata mwianra nronraqama kye rie varunana.

²¹ Mwi entara mwiva ekyaa inraikyaa ntaqikyirero kepuuyaqama kyero variqaro tiri mwamwanta uqenrenro qutuani mwamwantara kyuqu kyairaro nai mwamwanta takyuquani mwamwantara votima kyeroma vahianano.

4

¹ Ni kata pakyaa tuaavo, mwianra rieqatama nkye tiri vunyaa vaisi Karaisiravata kuaaqi variqata kepuuyaqama kye variqi quata. Nte nkyiara ua ihana varuqo. Ni mutukyavanto nkyivata variataa ihana varura. Nkye variavarao ni mutukyavanto kyuqe ihana varuqo. Ni kyaiqvanto nkyiqi kepuuyaqa ihata nkye ni nronra nrutu kyuqera votima kyetama variavo.

Ekyara qua tura

² Nte nraakyetana Iuotiaravata Sintikiravata qua timwa nyinrenrave. Nte nkyitananra po tqiana nkyetana Karaisiravata kuaaqi variqata hia haaru tunte mpo qua mpo qua tiraitita, kuaa qua nraahu timwaqi quate, tuqo.

³ Qio Kyaahaqao, ena nrutuara rieqarama e nraakye mwitanahua kyaahaqa hianta. Haaru nte Karaisira qua timwa nyi variavata nraakye mwitanahua ni kyaahaqa hiqata kuaa kyaiqa mwia vare varura. Mwi entara Keremenivavata, ni kuaa kyaiqa vare varuhuavata, mwi nraakyetanahua kyapata kyaiqa vare varura. Kotiva mwinramwuhua nai kyaama tero mwihua nyutu nai mpukuqi qara ntumwa taihatara tita, mwihua ekyaa enta qati variqi vihuama varita.

⁴ Nkye tiri vunyaa vaisi Karaisiravata variqatara tita, qamwateqata variate. Nte qaiqaa nkyiara tirera: Qamwateqata variate, tuqo.

⁵ Nkye ekyaa nraakye qorara qihakymaqita vivata nkyi kyuqe okyara taqaata. Tiri vunyaa vaisivanto tumuanriva qaumaqama hiro.

⁶ Hia mpo inraikya mpo inraikyara nronraqama kye riaata. Nkye hia mpo inraikya vataivera, Kotira kyapara hiata. Nkye Kotirara kyuqeve tiraqitai mwia kyaparamaqita quata. ⁷ Nkye mwitaamaqi vivaro Kotiva mwutukya qihakyma hiani inraikyara nkyi nyiananro. Tire qati qumina vaisi varurahuara tita, hiama qio Kotiva mwutukya qihakyma nyate vari okyarara ntapihi kye taqaananra. Nkye Iesusi Karaisiravata variqi vivaro Kotiva nkyi mwutukya qihakyma nyate vari okyarava mwiva nkyi su nyaato mwutukyaqi ntaqikyiqiro quananro.

⁸ Nte mwaa quara taiqa kyarera hina nkyiara mwitaama tina. Mpo okyara mpo okyara kyuqema kyero vahianinra, mwianra nraahu riemwaqita quata. Qutaaqama kye vahiani okyararave, kyuqema kyero vahiani okyararave, ntapihi kyero vahiani okyararave, hia mpo nramwanaamwavata mwiaqaa vahiani okyararave, kyotataqama kye vahiani okyararave, nrutu kyuqema kyero vahiani okyararave, ekyaa mwi okyarara nraahu riemwaqita quata.

⁹ Nte nkyi timwa nyu quara nkye riaarave, nte kyaiqa vare varuqata nkye ni taqaarave, mwianra rieqatama nkye sivita mwi kyaiqara mwi kyaiqara varaqi quata. Nkye mwitaamaqi vivaro Kotiva nkyi mwutukya qihaakyama nyate variva nkyivata variratama nkye variqi vivara.

Piripaiqinaahua Porura kyaahaqa hurara qamwateqaro tura

¹⁰ Airi enta vivihata nkye qaiqaa ni kyaahaqa hiarara tina, nte Karaisiravata variqana nronraqama kyena qamwateqana varuqo. Qutaaqama nkye haaruvata ni kyaahaqa hirera uti varuvaro hia ni kyaahaqa hi aanrava vahuvata hia qio ni kyaahaqa hurave.

¹¹ Hia nte munimave mpo inraikya hia vahuvana variavara mwianra tuqo. Qaqao, mpo inraikya mpo inraikya vahirove hia vahirove hira, nte hia mwianra nronraqama kyena riemwaqina vurave.

¹² Nte mwitaa mwitaama variani okyarara ntapihi kyaura. Nte vehiqama vina vehi vaisi variqi quani okyarara ntapihi kyaurave. Nte airi inraikya vataani okyarara ntapihi kyaurave. Ni pu naatovanto ntapihi vihana nte uqeta tai quara mpo ntapihi kyaura. Nte mwi quara rieqanama kyara vahi entarave hia vahi entarave, tuavaaqa vahi entarave hia vahi entarave, nte hia mwianra nronraqama kye riemwaqi viraitina, nte qiomma varuqo ti varura.

¹³ Mwinra rieqana nte taqaariro Karaisiva ni kepukyaqama kyairaqena nte ekyaa inraikya qiomma varaqina quaninra.

¹⁴ Nte mwitaa tiganavata nkye ni kyaahaqama matorara qamwateqanama varuqo. Ni uaqiamma matovana variavata nkye ni kyuqema kye kyaahaqama matora.

¹⁵ Nkye Piripaiqinaahua nkye ntapihiarave. Nkye Karaisira qua vuni rieta varu entara nte Masentonaa kyaavata mwi entara hia Jesusira nraakyae qora hinivanto ni kyaahaqa ihuavata varuvata nkye nraahu munima ni mpuvana variavarave.

¹⁶ Nte mpo mwatukya Tesaronaikaaqivata uro variavata nkye airi nani ni kyaahaqama matorave.

¹⁷ Nkye ni mpia inraikyara mwianra hiama nte nronraqama kyena riauqo. Nte nkyitarama nronraqama kyena riauqo. Nkye ni kyaahaqa hiqata mwi inraikyara ni mpiarara tiro, Kotiva mwianra rieqaro mwia hiniqama nkyita nyianinra, mwianra nte nronraqama kyena riauqo.

¹⁸ Mate nte ekyaa mwi inraikyara airiqama kyena vatauqo. Epaporotaitaasira titovaro mwiva nkye nini vato inraikyara varaqiro nrumu mpihana ekyaa inraikya qio vatauqo. Nkye ni mpia inraikyava kyuqe mwuntavi vari inraikyara, Kotira mwia inraikyara votima kyeroma vahiro. Nkye ni mwi inraikyara mpiavaro Kotiva nkyi qamwata nyate varira.

19 Tire Karaisiravata varunanranra tiro, Kotiva ni mwanriqavanto variqaro mwiva ekyaa kyuqe inraikya vataiva ekyaa inraikya nkyi nyinrata nkye kyuqema kye mwia kyaiqa varaqi quata.

20 Nrivaqe Kotira tiri tiqora mwia nrutu ekyaa enta tuaaheraqi quararo mwia peqa okyaravanto takyuquqiro quarive. Nte quutaama tuquo.

Qua mwanteqaro tura

21 Ekyaa Kotira nraakye qora Karaisiravata variahua nte nkyi qua mwantaupo. Tiri tiqata vakyaa mponramwuvanto nivata variahua, mwihuavata nkyiara rieqata nkyi qua mwantaavo.

22 Ekyaa Kotira nraakye qora mwaini variahuvata nkyi qua mwanteta. Mwaini Kotira nraakye qora vunyaa vaisi Sisaara nraamwuqi kyaiqa vare variahua, mwihua nkyiara nronraqama kye rieqata mpo-qiavatama nkyi qua mwanteta.

23 Tiri vunyaa vaisi Iesusi Karaisiva nkyi kyuqema nyatairaro nkyi mwutukyaqitairo kyuqe hi varirata variate, tuquo.

KOROSI

Poruva Korosiqinaahuani qara vara kyora

Iesusira sivuma kyovaro nyaamwuni uro varuvaro 30 ihive nritarovalo Poruva karavuqi variqaro mwaa quara qara ntumwa tora. Korosiqinaahua mponramwuvanto Karaisira quara quataave timwa kyeta varuvata vaisi mponramwuvanto uronte mwihua unra qua mwaanra timwa nyi varuvaro mwia kyaara Poruva qara mwaaqi Karaisira peqa okyara mwihua ntapihi kyero timwa nyunra.

¹⁻² Nte Poruvama. Kotiva nai kyakya hiraqa ni nronraqama kyaihana nte nronraqamavi variqana Iesusi Karaisira qua nraakye qora timwa nyiqi vi varuvama varina.

Tire Timotikya nkye Kotira nraakye qora Korosiqi variahuanima mwaa quara qara ntumwa teta. Nkye Karaisiravata variqata mwianra nraahu riemwaqi vi variahuanra tita, nkye tiri tiqata vakyaama varita.

Kotiva tiri tiqova nkyi kyuqema nyatairaro nkyi mwutukya qilhaakya hi varirata variate.

Poruva mwihuara rieqaro Kotirara kyuqeve tura

³⁻⁴ Nkye Iesusi Karaisirara kepukyaqama kye riemwaqi quavar nkyi mwutukyavantovata ekyaa Kotira nraakye qorara vahira mwia tire riemwa ntapihi kyaunanrave. Nkye mwitaa hiara mwianra rieqatama tire teta nronra vaisi Iesusi Karaisira qora Kotirara aakyara nteqata kyuqeve timwaqi vunanra.

⁵ Haaru qutaa mwakyaakya Karaisira qua nkyi timwa nyuvata nkye mwi quara riovoro mwutukyaqitai kyuqe huvata tiqata, Mwi quara rieta hia raupiri hiraitita, nraakiara qioma nyaamwuni qati variqi quananrave, tura. Nkye mwitaa timwa kye nraakiara nkye nyaamwuni uro kyuqema kye varira, mwi entara vekya variqataro tita, nkye Karaisirara kepukyaqama kye riemwaqi viqata nanrianra nanrianra mwutukya vahata variara.

⁶ Haaru nkye Karaisira qua kyuqe qua riovoro nkyi su nyaatovanto ntapihuvata nkye Kotiva nkyi kyuqema nyataaninranra anomia kye rieta, mwiaqaatai nkye kyatarivanto tamwa kyuqe hira riaintema kyeta nkye kyuqe kyaiqa varaqi vi variara. Mpo mwatanaaa mpo mwatanaahua variavaro Karaisira quavanto viro nrinro ihata mwihuvata mwi quara rieta mwiaqaatai mwihua nkyi nraantanteta kyuqe kyaiqa nraahu varaqi vi variara.

⁷ Vaisi mpo Epaparaasiva Karaisira qua okyara nkyi timwa nyuvata nkye kyuqema kye mwi quara riora. Mwi vaisiva tiritana henava kuaa kyaiqa mwia varava variqaro mwiva tiri kyaahaqa hiqaro nraakye qora timwa nyi varira.

⁸ Kotira mwanraquravanto nkyi kyaahaqa huvata nkye nanrianra nanrianra mwutukya vahuvata variqi vi varu quara Epaparaasiva nrumu tiri timwa timwuvata riaavanana.

⁹ Nkyiara tiri timwa timwuvata mwi entaraqaatai hia mpo enta nkyiara taunru kyaraitita, mpo enta mpo enta nkyiara rieqa Kotirara aakyara ntamwaqi vi varunana. Kotiva nkyi su nyaato kyuqema kyairata nkye Kotira kyaiqa okyara qio riemwaqi viqata Kotira nai

mwia kyakya hira nkye ntapihi kye taqeqlata qio vari nraakye qorahua variate titi, tire Kotirara aakyara nte varunana.

¹⁰ Kotiva mwitaamaa kyero nkyi kyaahaqa hirata nkye mwiaqaaatai qioma mwia kyaiqa nraahu kyuqema kye varaqi vivara. Mwitaamaqi viqata nkye mpo kyaiqa mpo kyaiqa kyuqe kyaiqa vare varivaro Kotiva nkyiara qamwateqaro variananro. Mwitaamaqi viqata nkye kyatarivanto tamwa kyuqera riemwa taintema kyeta kyuqe kyaiqa, mpo kyaiqa mpo kyaiqa vareqata Kotira okyarara riemwaqi viqata uro kyaata nraahu mpoqiaavata rievara.

¹¹ Kotiva anomia kepukyavanto varirara titi, tire mwianra aakyara nteqata nkyiara mwihua kepukyaqama nyataante titi. Kotiva nkyi kepukyaqama nyatairaro nkyi hia qamwanrama kyero pupohairata kepukyaqama kye variqi vivaro nkyi mwutukyaaqitai kyuqe hi varirata variqi vivara.

¹² Kotiva ntuvaahaaninraqaa variqaro ntaqikyi variani mwatukyara Kotiva nai nraakye qorara rieqaro mwi mwatukyara mwihua kyaama tero. Mwiva nkyivata qioqama kyairara titi, nkyevata nraakiara qioma Kotira nraakye qora mpo ihua kyapata mwi mwatukyaraqi variqi vivara. Nkye mwianra rieqata tiri tiqora Kotirara kyuqeve timwaqita quata.

¹³ Haaru tire variavararo enta hu inraikyava tiri ntumwaqu kyovata tire enta huraqi variavararo Kotiva mwitaitiro tiri huvantu kyero tivitaqiro uro nai mwaqaqu mwianra mwutukya nti vaisiva ntaqikyi varinani kyaira. ¹⁴ Mwia mwaqvavanto Kotirani kyaiqa utu toraqatai tire qatinani huvantu vita varuraro Kotiva tire uaquia hi kyaiqara varaua quara taiqa kyero nruka timwa taira.

Karaaisiravata mwia peqa okyararavata tura

¹⁵ Tire hia qio taqaarava mwanriqa Kotivavata, tire qio taqaarava Karaaisivavata, mwitanahua kuaa qarama kyeta variara.

Karaaisiva Kotira mwaqaqu vunyaava variharo ekyaa utu tai inraikyava mwia mwemwanima vahiro.

¹⁶ Kotiva Karaaisira nronraqama kyovaro mwiva nyaamwuvata mwatavata ekyaa inraikya utu kyero vatora. Vaisivanto hia qio taqaani inraikyavare, qio taqaani inraikyavare, mwatani qoqaa variqatave uqeta kye variqata ntaqikyiahuate, nyaamwuni ntaqikyiahuate, mwiva mwihua mwihua utu kyero vatero.

Ekyaa inraikyavanto Karaaisirani nraahu vahiarive tiro, Kotiva Karaaisira nronraqama kyovaro mwiva ekyaa inraikya utu kyero vatora.

¹⁷ Vuni ekyaa inraikyavanto hia vahu entara Karaaisiva qati variqiro vura.

Mwaa entara Karaaisiva variharora tiro, ekyaa inraikyavanto naitarama kyero qio vahiqiro vi varira.

¹⁸ Karaaisiva vuni variqaro qia votima kyero varihata tire mwia nraakye qoravanto mwia nraakiarani

mwia mwamwanta votima kyeta varunanza.
 Mwiva vuni qati variqiro vihatara tita,
 tire mwia nraakyе qoravanto
 qio qati variqi vi varunanza.
 Karaisiva nraahu ekyaa inraikya nraatara kyero
 uro vuni variarive tiro,
 Kotiva mwia nraante qutu vuraqitairo
 qati vara sivuma kyora.
¹⁹ Kotiva naivanto tiqaro,
 Kyai nte Karaisiraqi variqi viqana
 ekyaa ntene kepukyavatama kye mwiaqi variqi
 virerave, tuvaro Kotira kepukya okyaravanto
 ekyaa Karaisiraqi vhura.
²⁰ Kotiva nyaamwunive mwatanive vahi inraikyara
 nte mwi inraikyara kyapata mwaateraqama variqana
 kuaaqi varirerave timwa kyero nai mwaaku titovaro
 mwiva kyatariqaa nraanre rauru kyero qutu vuvaro
 mwia nraanrevanto ekyaa mwatanaa
 vara mwaateraqama kyaihata
 mwihua Kotiravata kuaaqi variqi vi variara.

²¹ Nkye haaru Kotiraqaatai nyaianrasata variqata nkye uaqia hi
 kyaiqara utiva nraahu nkyi su nyaatoqi vahuvata nkye uaqia hi
 kyaiqara mwia nraahu utuqi viqata nkye mwia kyaara Kotira nramwu-
 taahua varura.

²² Nkye Kotira nramwutaahua varuvaro Karaisiva vaisi mwamwanta
 varero nkyiara rieqaro qutu vura. Mwitaa hurakaatairo Kotiva
 nkyivata mwaateraqama varirara tita, nkye qioma uro Kotira vuqaa
 varivarо mwiva nkyiara ni nraakyе qora kyuqe hiahuave, uaqia hi
 kyaiqava hia nkyiqa vaihata variahuave, hia nkyiqaqua vaihata
 variahuave, qianano.

²³ Haaru Karaisira qua nkyi timwa nyuvata nkye mwi quara ri-
 eta tiqata, Tire Karaisira nraaqiaraqama vita variqi vita nraakiara
 kyuqema kye nyaamwuni uro variananrave, tura. Nkye hia mwi quara
 qaqlira kyeta mpo qua riaratita, Karaisira qua nraahu kepukyaqama
 kye riemwaqi viqata hia pupohairata variqi vivera, nkye qioma tiqata,
 Kotiva tirivata taaqau viro kuaaqi variho, tivara. Nte Poruva Karaisira
 qua kyuqe qua nraakyе qora timwa nyinrenra nronraqama vuvama
 varina. Tire ekyaa mwaa mwataraqaa varia nraakyе qorahua mwi
 quara timwa nyiqita vi varunanza.

Poruva Kotira nraakyе qoraqi kyaiqa varorara tura

²⁴ Nte nkyiara rieqana nriqa vi inraikyara varaqi vura nte mwianra
 qamwateqana varuqo. Karaisiva Kotira nraakyе qorara mwihua ni
 mamanta votima kyetama variavo timwa kyero mwihuara rieqaro
 nriqa vu inraikyara varaqiro vura. Mwihuara rieqaro nriqa quani
 inraikyara varaqiro quariva hini qati vaihananra tina, nte Karaisira
 nraakyе qorara rieqana nte Karaisira kyaahaqama kye nriqa vi in-
 raikyara ntene mwamwantaqaavata varaqi quariro qioqama viro taiqa
 quari.

²⁵ Nkyi Kotira nraakye qoraqi kyaiqa varaarive tiro, Kotiva ni nronraqama kyaihana nte Karaisira qua okyaravata, tavaaravata, mwutuvata, ekyaa mwi quara nkyi timwa nyi varura.

²⁶ Haaru mpo vakya mpo vakya varu nraakye qorahua hia mwi quara rioraro mwi quava uqeta viro vahura. Mwaa entara Kotira nraakye qoravanto nraahu mwi quara riaate tiro, mwi quara qovarama kyaira.

²⁷ Mpo mwatanaa mpo mwatanaa mwia peqa okyara kyuqe okyara taqaate tiro, Kotiva nai uqeta tai quara nai nraakye qorara rieqaro qovarama nyataira. Kotiva uqeta tai quara mwia okyara mwataamama vahiro: Karaisiva nkyi mwutukyaqi variqiro vi varivama variro. Mwiva nkyi mwutukyaqi variqiro vi varirara tita, nkye nraakiara Kotiravata variqata mwia votima kye kepuqya nraakye qorama variqi vivara.

²⁸ Kotiva uqeta tai quava mwitaama vahirara tita, tire Karaisira qua mpo mwatanaa mpo mwatanaahua timwa nyiqi vi varunanra. Mwihua mwaa quarara nronraqama kye riaate tita, tire mwihua Kotira okyara qua, mpo qua mpo qua timwa nyiqi vi varunanra. Mwihua Karaisiravata kuaaqi variqata hia nraaqiara taaqa votima kye variraitita, mwihua kuaiqia kuaiqiaavanto kepuqya nraakye qora variqata Kotira vuqaa qio uro variate tita, tire Karaisira qua mwihua timwa nyiqi vunanza.

²⁹ Nraakye qoravanto mwitaama variate tina, Karaisiva kepuqya ni mpira mwiaqotai nte kepuqyaqama kye mwi kyaiqara vare varura.

2

Karaisira qua nraahu riemwaqi viqata unra qua hia riaate tura

¹ Nte nkyi timwa nyinrenra. Nkyivata, Reotisiaaqi variahuavata, mpo hiahua hia ni piri taqaahuavata, nte toqaamwu tu kyena kyaahaqamaqina vi varura.

² Nkyi mwutukyaqitairo qihaakya hirata nanrianra nanrianra mwutukya vahirata kuaaqi variqi quate tina, nte nkyi kyaahaqamaqina vura. Nte nkyi kyaahaqamaqina quarita nkye Kotira qua ntapihi kye rieqata mwi quara qutaa quama vaiho tiqata Kotiva uqeta tai quara, Karaisirara timwa tai quara, anoma kye riemwaqi quata.

³ Kotiva nai kyuqe okyara, mpo okyara mpo okyara Karaisiraqi uqeta taiharo ekyaa mwi inraikyara Karaisiva qovarama kyaihata tire Karaisiraqitaima Kotira okyara, mpo okyara mpo okyara qio taqe varita. ⁴ Vaisi mpovanto unra qua nkyi timwa nyinrenro kyuqe kyuqe timwaqiro nrianinra mwia qua hia riaate tinama, nte mwi quara nkyi timwa nyina.

⁵ Mate nte nyianrani variqana hiama nte nkyivata varina. Qio nte nyianrani variqanavata nte nkyivata varuva votima kyena variqana nte nkyi kyaiqara rieqana qamwateqanama varina. Nkye kuaa qua nraahu timwaqи viqata Karaisirara kepuqyaqama kye riemwaqi vi variarara tina, nte mwianra rieqanama mwutukyaqitai kyuqe ihana nkyiara qamwateqanama varina.

Karaisira qua rieqata mwiaavata kuaaqi taaqauvi variqi quata

⁶ Nkye Iesusi Karaisirara mwiva tiri vunyaa vaisivantove qia quarara rieqata nkye Karaisiravata kuaaqi taaqauvi variqi quata.

⁷ Kyatarivanto mwata kyuqeraqi tuqa tuta kyero kyuqema kyero cupiqaintema kyeta nkyevata nronra tuemwaqi viqata Karaisiravata kuaaqi variqi quata. Karaisirara timwa nyu quara, mwi quara nkye riemwaqi viqata kepukyaqamaqita quata. Mwitaamaqi viqata Kotirara kyuqeve timwaqi quata.

⁸ Mpowanto mwatanyaa qua okyara timwa nyiqanro mwi quaraqo nkyi ntumwaqu kyaankyo tita, nkye rauriqata variata. Mwi quava qumina unra quama vahiro. Qumina vaisivanto mwatanyaa okyarara nraahu rieqaro nai timwa mwi nai timwa mwi hia quava nraahuma mwi quava vahiro. Hia mwi quava Karaisiraqatairo qovara hira.

⁹ Karaisiva vaisi mwamwanta vataava variharo mwanriqavanto Kotiva qati variqi vi okyarava, ekyaa mwi okyarava Karaisiraqi vahirara tita,¹⁰ nkye Karaisiravata kuaaqi variqi viqata nkye qio varia nraakyne gorahuama variqi vita. Nyaamwunivata mwatanivata variqata mpo inraikya mpo inraikyaqaa ntaqikyi variahua variavaro Karaisiva mwi-hua nraatara kyero vuni varivama variro.

¹¹ Nkye taaqau vita Karaisiravata kuaaqi variavaro mwiva nkyiqitairo qora kyaiqa teqa kyero kyaira. Mwiva hia Iutaa vaisivanto nai mwaanra qua rieqaro qoraisi nraaqiara mwamwanta toqa kyaintema kyero nkyi mwamwanta toqa kyaira. Mwiva nkyiara hia api vu nraato tiqata uaquia hi kyaiqara utuate tiro, nkyi mwutukyaqitairo uaquia hi kyaiqara toqa kyaira.

¹² Nkye haaru nramanri vareqa Karaisiravata varuvaro mwi entara nkyi Karaisiravatama kyeta quntamwa tora. Nkyi quntamwa tovata nkye Kotiva Karaisira qutu vuraqitairo qati vara sivuma kyorara kepukyaqama kye riemwaqi quavarora tiro, mwiva Karaisira vatama kyero nkyivata quntamwa toraqitai qati vara sivuma kyora.

¹³ Haaru nkye qora kyaiqa nraahu utuqi vurara tita, nkye qutu vuhua votima kyeta varura. Mwi entara nkyi mwutukyaqitairo hia nkyi qora kyaiqa toqa nyatovatara tita, nkye hia qioqama kye varura. Qio mwaa entara Karaisira vatama kyero Kotiva tiri qati vara sivuma kyero ekyaa tiri qora kyaiqa mwi quara nruka timwa taira.

¹⁴ Tire Kotira qua, mpo qua mpo qua nteqa kye variavararo mwia kyaara tiriqaqua qua nronra vahuvaro Kotiva mwi quara vara kyero Karaisira ruto kyatariraqaa mwi quaravata rutovaro Karaisiva tiriara rieqaro qutu viro tiriqaqua qua vahura taiqa kyora.

¹⁵ Karaisira kyatariqaa hiritovaro mwiva mwiaqaa variqaro tiriqaqua vahura taiqa timwa torara tiro, Saataanivavata, mwia henahua vaana vunyaahuavata, tiriqaqua vateva hia vahura. Hia vahuvaro Karaisira kyatariqaa hiritovaro variqaro nraakye qora suqaa mwihua kepukya nteqa kyero mwihua nraatara kyora.

¹⁶ Karaisiva mwitaa hurara tiro, haunri mpovanto nkyi ntavaaqav-iqaro nkyiara haaruua mwaanra qua rieqata nkye mwi kyararave mwi nramanrinrave nrevorave, mwi entara mwi entara nronra entaqaa mwitaa mwitaa hiate, qaraakya tora nri ntaaninraqaa mwitaa mwitaa hiate, Iutaa mwaanra entaqaa nkye mwitaa mwitaa hiate, qiankyorave. Mpovanto qovarama viro mwitaa mwitaa hiate tiqaro nkyi ntavaaqavu kyaarivaarave.

¹⁷ Ekyaa mwi okyarava quaahaqa vahi okyaravama vahiro. Karaisiva qovarama viro ekyaa mwi okyarara taiqa kyairama. Ekyaa mwi

okyarava mamanaanru votima kyero vaiharo Karaisiva quataa inraikya mwivama variro.

¹⁸ Mpo ihua nkyiara tiqata, Nrivaqe tetu nrutu vara mwataniqamaqi viqata nyaamwunyaahua nyutu tuaaheraqi quare, ti variara. Nkye mwi vaisihua qua riemwaqi viqata apiqama vivora. Mwi vaisihua tire ruvaata taqaurahuave tiqata qumina mwatanyaa okyara riemwaqita mwihua nkyiari nyutu nraahu tuaaheraqi vi variara. ¹⁹ Mwi vaisihua Karaisira qaqlira kyeta hia mwiavata kuaaqi variara. Karaisiva tiri qata votima kyero varihata tire mwia mwamwanta votima kyeta varunansrave. Mwamwantave, kyuqu kyauquve, nrunrunruve, ekyaa mwi inraikyava qiatavata taaqau viro vahiraro qiomava vaisivanto kepuqyaqa hiro nronra tuemwa quananro. Mwia votima kyeta tire Karaisiravata taaqauvi kuaaqi variarera, tire mwia mwamwanta variqata qiomava nronra tuaananra. Tiriara mwihua mwitaamaqi viqata nronra tuemwa quate tiro, Kotira mwutukya vahira.

²⁰ Nkye Karaisivavata qutu vurara tiro, mwatanyaa okyara mpo okyara mpo okyaravanto hia nkyiqa ntaqiyihata nkye qatinani huvantu vita variara. Nkye qatinani huvantu vi variahura tita, nkye nanraqamave mwatanyaa okyarara nronraqama kye riemwaqi vi varita?

²¹ Mpo hiahua nkyiari riemwa kye tiqata, Hia mwi inraikyara tu varaante. Hia mwi kyarara nraante. Hia mwi inraikyara tu varegara taqaante, ti variara. Mwihua mwitaa qiatavata nkye nanraqamave mwihua qua riaavo?

²² Mwihua mwitaa ti varia inraikyava, mwi inraikyava pataqia vahi inraikyava vaiharo vaisivanto mwi inraikyara vara kyaiharo taiqa vi inraikyava nraahuma vahiro. Qumina vaisivanto nkyiari riemwa kyeta mpohua timwa nyiqata tiri qua vataqi quate ti varia quava nraahuma vahiro.

²³ Airi nraakye qoravanto qao timwa tai quara rieqata kyuqe quave qiavarovata mwi quava hia kyuqe quama vahiro. Vaisivanto mwi quara riemwaqiro viqaro nai nrutu vara mwataniqamaqiro viro kyara aurero nai mwamwanta ntutuqiro viro mwitaamaqiro quari okyarava hiama qio mwia kyaahaqa hiananro. Mwi quara riemwaqiro quariva qati nraahuma uaqia hi kyaiqara utuqiro quananro.

3

Kotiva Karaisiravatama kyero tiri qati vara sivuma kyaira

¹ Kotiva Karaisiravatama kyero nkyi qati vara sivuma kyaihata variarara tita, nkye nyaamwuni vahi inraikyara nronraqama kye riemwaqita quata. Nyaamwuni Karaisiva kepuqyavanto Kotira kyauqu kyaatutani mwatakyaa viro varira.

² Nkye nyaamwuni vahi inraikyara nronraqama kye riemwaqi viqata hia mwatanqama kye inraikyara riemwaqi quata.

³ Nkye Karaisiravata qutu quarara tita, nkye Karaisiraqivi variqatama nkye Kotiravata kuaaqi varita.

⁴ Karaisiva qati variqiro vi varirara tita, nkyevata qati variqi vivara. Mwiva nraakiara qovara hirata nkye mwi entara mwiavata qoqaa variqata mwiva kepuqyamava kyero kyuqema kyero variqi vintema kyeta nkyevata kyuqema kye variqi vivara.

⁵ Mwi quara rieqatama nkyi su nyaato mwutukyaqitairo mwata mwaqaanaa kyaiqa api kyaiqa varera ru taiqa kyaivaro ekyara taiqa quari. Nraakyе qora api qaraqita nrohi okyararave, nraakyе qoravanto nkyiari mwamwantaqa hia kyuqema ntumwaqi okyararave, mpohua nraata vaatiqama kye uaqjama kye vu taqe okyararave, qora kyaiqa vararera uti varirave, mpo inraikya mpo inraikya vara ntuaantua hirarave, mpo inraikya mpo inraikya vara ntuaantua ihua, mwihua unra mwanriqa nrutu tuaahere variahua votima kye variqata Kotira qaqlira kye variara.

⁶ Nraakyе qoravanto ekyaa mwi kyaiqara uti varivaro Kotira mpo qama kyero raraqa tairaro mwihuaqaa nronraqama kyeroma qua vataananro. ⁷ Nkyevata haaru variqata mwi aanranraqaa nraahu variqi vi varurave.

⁸ Mate mwaa entara nkye ekyaa api okyara mwitaa hiani okyarara qaqlira kyeta nrohiata. Raraqa taani okyararave, inronra hiqata ntaqirera uti okyararave, mpohua nramwutaqa hi okyararave, ekyaa mwi okyarara qaqlira kyeta nrohiata. Uaqia hi quavave, quaaru tivave, nkyi nyooqitairo nriankyora.

⁹ Haaru nkyi su nyaato mwutukyavanto uaqjama kyero vahuvata nkye api aanraqaa nraahu nrohura. Mwiaqaatai nkye api nrohu aanranra qaqlira kyeta variarara tita, hia nanrianra nanrianra unra qua qiata.

¹⁰ Mwaa entara Kotiva nkyi su nyaato mwutukya vara kyero qaraakya utu tairara tita, nkye kyuqema kye variqi vivaro Kotiva nkyi vara kye qaraakya utuqiro virata nkye Kotira nraantantamwa kye variqata Kotira okyara kyuqema kye taqaata.

¹¹ Kotiva nkyi qaraakya utu kyero vataivara tiro, mwiva hiama nkyiara tiqaro, E mpo mwatanaave, e Iutaave; e mwamwanta toqa kyai vaisivave, e hia mwamwanta toqa kyai vaisivave; e nronra mwatanaave, e pata mwatanaave; e rupa taihara variara vaisivave, qati variara vaisivave; qiananro. Kotiva hia nkyi tukyama kyero mwitaa tiraitiro, nkyiara nkye Karaisiravata kuaaqi variahuvema qiananro. Karaisiva ekyaa Kotira nraakyе qoravata kuaaqi variqiro vi varira.

¹² Kotira mwutukyavanto nkyiara vahiaro nkyiara mwihua ni nraakyе qora variqata mwihua ni kyaiqa nraahu varaqi quate tiro, Kotiva nkyi nai kyaama taihata nkye variara. Nkye mwitaa hi variarara tita, nkye nanrianra nanrianra po kye tiqata kyuqemaqita quata. Hia nkyeta nyutu tuaaheraqi viraitita, mpohuara qibaakyamaqi vivaro hia pupohairata variata.

¹³ Nkye hia inronra hiraitita, nai kyaahaqa hi nai kyaahaqa hiqata variqi quata. Nkyiqitairo mpovanto nai qata vakyaara mpo qua timwa kyairera, mwi vaisirara qamwanrama kyera ena qata vakyaara qiove i qua qaqlira kyauqo hia qua vaiho qianta qjata. Nkye mwitaa timwaqita quata. Tiri nronravanto Karaisiva nkyi qua qaqlira kyero nruka nyataintema kyeta nkyevata mpohua qua qaqlira kyeta taunru kyaata.

¹⁴ Nkye ekyaa kyuqe kyaiqa mwia varaqi viqata nanrianra nanrianra mwutukya vahirata variata. Nkye mwitaama variqi vivera, nkye kuaara nraatima variqi vivara.

15 Karaisiva nkyi mwutukya qihakayama nyataihata nkye variarara tita, nkyi mwutukyaqitai qihakya hi varirata variata. Mwitaama variqata kuaara nraati Karaisira mwamwanta votima kyeta variqita quate tiro, Kotiva nkyi nyaanrama taira. Mwianra rieqata Kotirara kyuqeve timwaqi quata.

16 Kyaivaro Karaisira quavanto anomia kyero nkyi kyaahaqa hiari quava nkyi su nyaato mwutukyaqi vahirata nkye mwi quarara nraahu riemwaqi viqata nrohiata. Kyuqe vu nraato tu kyeta Kotira qua okyara nai timwa mwi nai timwa mwi hiqata kyuqe aanra nai nraamwute nai nraamwute hiqata variata. Kotirara qamwateqata ihi qiata. Kotira qua ihiqama kye timwaqi quata. Kotira nrutu tuaahereqa mpoqiatava ihi timwaqi quata.

17 Nkye mpo kyaiqa mpo kyaiqa varaqi viqatave, nkye mpo qua mpo qua timwaqi viqatave, Karaisira nrutuara riemwaqi viqatama mwitaa hiata. Karaisira nrutu nteqatama Kotirara kyuqeve qiata.

Nkye Kotirara rieqata mwataama kye qua riemwaqi viqata variqi quata

18 Nte nkyi nraakyе vaati vataahuara qiarita riaata. Nkye nkyeta saa-timwanra qua riemwaqita quata. Nkye Karaisira nraaqiara variahura tita, nkye mwitaamaqita quata.

19 Nte nkyi mwihua saatiara qiarita riaata. Hia nkyeta nyaatamwanra uaqiamma nyataraitita, mwihua mwutukya vahirata variqita quata.

20 Nte nkyi nraaqiara qiarita riaata. Nkye mpo enta mpo enta nkyeta nyohua sohua qua rieqata variqi quata. Nkye mwitaamaqи vivaro Kotiva nkyiara qamwateqaro variananro.

21 Nte nkyi nraaqiara sohuara qiarita riaata. Nkyi nraaqiaravanto hia qaiqaavata kyuqe kyaiqa varaananrave tivo tita, hia mwihua inronramaqita quate.

22 Nte nkyi kyaiqa vaisiara qiarita riaata. Nkye nkyitaqaa ntapihkyi vaisihua qua rieqata kyaiqa varaaata. Hia vaisivanto qamwata nyataate tita, mwihua suqaa nraahu variqata kyaiqa varaaata. Nkye tiri vunyaa vaisi Karaisirara nronraqama kye riemwaqi viqata mwihua kyaiqa ntapihkyi kye varaataa hirata varaaata.

23 Nkye vaisi mponi mpo kyaiqa vareqata nkye Karaisira kyaiqama varauro timwa kyeqata kyuqema kyeta varaata.

24 Mwaa quara riaata. Nkye vaisi mponi kyuqema kye kyaiqa vare varivaro nraakiara tiri vunyaa vaisivanto nkyi kyaiqara rieqaro mwia qia nkyita kyoqaa nyinrata nkye mwiva nai nraakyе qorara rieqaro nkyiari kyaama taani inraikyara varevara. Nkye Karaisira kyaiqa vaisi variarara tiro, Karaisiva nkyi kyaiqara rieqaro mwia qia kyoqaa nkyita nyiananro.

25 Mwaa entara vaisivanto uaquia hi kyaiqara utuqiro quaninra nraakiara Kotiva mwianra rieqaro nai kyoqaa ntapihkyi kyeroma nai mwiananro. Kotiva hia mwi vaisira nrutuara rieqaro qamwata mwataraitiro, ntapihkyi kyeroma mwia qua tukya hiananro.

4

¹ Nte nkyi kyaiqa vaisiqaa ntaqikyi variahura qiarita riaata. Nkye ntapihi kyeqata nkyeta kyaiqa vaisiqaa ntaqikyiqi quata. Nkyitaqavata nyaamwuni variva ntaqikyi varirara tita, nkyeta kyaiqa vaisiqaa kyuqema kye ntaqikyiqi quata.

Mwaa quaravata riemwaqita quate tura

² Hia qoriri hiraitita, mpo enta mpo enta Kotirara aakyara ntamwaqita quata. Hia vaite variqata Kotirara aakyara tiraitita, su nyaato tu kyeta aakyara nteqata Kotirara kyuqeve timwaqita quata.

³ Nkye Kotirara aakyara nteqata tiriara mwihua kyaahaqa hirata Karaisira qua timwa nyiqi viva aanra vahiarive qiata. Nte Karaisirara uqeta tai quara nraakye qora timwa nyiqina vuvama varina. Mwi quara nraakye qora timwa nyunra kyaara ni rupa kyaavanama mwaaqi varina.

⁴ Qio nianra rieqata Kotirara aakyara ntaivaqena nte ntapihi kye Karaisira qua nraakye qora timwa nyianrita ntapihi kye riaata. Haunri nte api qua timwa nyiankyora.

⁵ Karaisira qua hia rieqata qorahua varivata nkye mwihua suqaa ntapihi kye nrohiata. Hia nkye mwihuavata qumina variraitita, nkye taqaivaro Karaisira qua timwa nyi aanrava vahirata nkye Karaisira qua mwihua timwa nyiata.

⁶ Nkye mwihuavata qua tiqata hia mwihua qoriri hiani quara tiraitita, mwihua kyakya hiani quara tivata mwiaqatai mwihua mpo quara nkyi kyapara hivata nkye qio nkyiari timwa nyintema kyeta variata.

Qua mwanteqaro ekyara qua tura

⁷ Tikikaasiva ni mwakyaakya nkyi timwama nyiananro. Tikikaasiva tiri tiqata vakyaa kyuqeva variqaro ntapihi kyeqaro tirivata kuaa kyaiqa Karaisira kyaiqa vare varira. ⁸ Nte mwia titaariro mwiva nkye varinani uro tiri mwakyaakya nkyi timwa nyinrata nkyi mwutukyavanto kyuqe hirata qamwateqata variata.

⁹ Nte mwiaavata Onisimaasiravata titaarita vivara. Onisimaasiva tiri tiqata vakyaa kyuqevama. Mwiva quitaqama kyero ekyaa kyaiqa vare varivama variro. Mwiva nkyiqinaavama variro. Mwitanahua vihua uro mwaini vahi mwakyaakya nkyi timwa nyivara.

¹⁰ Arisitakaasiva mwiva nivatama kyero rupa taava, mwiva nkyi qua mwantero. Vanavaasira qata Maakivavata nkyi qua mwantero. Nte vaakya nkyiara tiqana, Maakiva nkye hinani virera nkye mwia qamwata mwateta mwia vitaate, tura.

¹¹ Iosuaava mwia mpo nrutu Iasitaasivave qia vaisiva, mwivavata nkyi qua mwantero. Kotira nraaqiara Iuttaaqitai qio taarampo mwinramwuhua nraahu nivata variqata Kotiva ntaqikyiani quarara nronraqama kye rieqata ni kyuqema kye kyaahaqa hi variara.

¹² Epaparaasivavata nkyi qua mwantero. Mwivavata nkyiqinaava Iesusi Karaisira kyaiqa vaisima variro. Mwiva nkyiara rieqaro kepuqyaqama kyero Kotirara aakyara nte varira. Mwiva nkyiara Kotirara aakyara ntero tiqaro, Kotio, e mwihua kyaahaqa hirata mwihua hia pupohairata kepuqyaqama kye variqata hia nraaqiara taaqa variraitita, kepuqya nraakye qora variqata i qua kyuqema kye riemwaqita quate, tira.

¹³ Nte taqauqaro mwi vaisiva kepukyaqama kyero kyaiqa vareqaro nkyivata Reotisiaani variahuavata, Hiraporisini variahuavata, kyaahaqa hi variro.

¹⁴ Rukuva tiri totaa kyuqevavata, Ntimaasivavata, nkyi qua mwanteta.

¹⁵ Tiri tiqata vakya Reotisianni variahuavata mwihuara rieqana mwihua qua mwantaura timwa nyiata. Nraakye mpo Nimpaaaravata mwia nraamwuqi ntuvantua hiahua, mwihuuaravata nte rieqana qua mwantaura timwa nyiata.

¹⁶ Nkye qara mwaa kyaara ntumwa kyeta Kotira nraakye qora Reotisiqinaahuavata nyivata mwihuavata kyaara ntuata. Mwiaqaataita nte qara mpo, Reotisiqinaahuani vara kyaura, mwia nkyevata vara kyeta kyaara ntuata.

¹⁷ Nkye Akipaasira mwitaama kye timwa mwiata. Tiri nronra Karaisiva i kyaiqa mwinra quttaaqama kyera varaqira vira uro taiqa kyaante, qiata.

¹⁸ NTE PORUVAMA, ntena kyauquqo qara ntiganama nkyi qua mwante varuqo. Ni rupa taavana mwaaqi varuraravata hia taunru kyaata.

Kotiva nkyi kyuqema nyataarive tuqo.

1 TESARONAIKA

Poruva Tesaronaikaaqinaahuani vunyaa qara vara kyora

Iesusira qati vara sivuma kyovaro nyaamwuni uro varuvaro 20 ihive nritarovaro Poruva mwaa quara qara ntumwa tora. Poruva Tesaronaikaaqi varuhua Karaisira qua timwa nyuvata mwihua mponramwuvanto Karaisira quara quutaave timwa kyeta varura. Mwihua Iesusira nraakye qora variqi uvata mwia kyaara mpo uhua mwihua uaqiamaqita vuvaro Poruva mwihuara hia pupohairata kepukyaqama kye variqi quate tiro, mwaa quara qara ntumwa nyatora. Poruva Karaisiva tumuani quaravata mwihua ntapihi kye timwa nyunra.

¹ Nte Poruvama. Ntevata Sairaasivavata Timotivavata tirenramwu nkye Kotira nraakye qora Tesaronaikaaqi variahua nkyinima qara ntumwa teta. Nkye tiri tiqora Kotiranivantovata Iesusi Karaisiranivan-tovatama varita. Kotiva nkyi kyuqema nyatairaro nkyi mwutukyaqitaira qihakaaya hirata variata.

Tesaronaikaaqinaahua Iesusirara riemwaqita vurara tura

² Tire mpo enta mpo enta Kotirara aakyara nteqata nkyiara kyuqeve timwa kyeta nkyi nyutu nteqata Kotirara aakyara nte varunanra.

³ Tire Kotira vuqaa variqata nkye vare varia kyaiqara hia taunru kyaraitita, tire ntapihi kyaurata nkye Karaisirara qutaa mwivave timwa kyeta mwiaqaatai nkye mwia kyaiqa varaqi quara. Nkyi mwutukyavanto Karaisirara vahata nkye kyuqema kye mwia kyaiqa vare variara. Iesusi Karaisiva tiri vunyaa vaisivanto tumuaninra, nkye mwia vekya hia pupohaihata variqi vi variara.

⁴ Tiri tiqata vakya tuaavo, tire ntapihi kyauraro Kotira mwutukyavanto nkyiara vaharo nkyiara ni nraakye qora variate tiro, mwiva nkyi nai kyaama taira.

⁵ Haaru tire Karaisira qua nkyi timwa nyiavarata nkye hia mwi quarara qumina quave tiraitita, mwi quarara kepukya quave tuvaro Kotira mwanraquravanto nkyi kyaahaqama kyovata nkye mwi quarara quutaave timwa kyeta kepukyaqama kye mwi quara riemwaqita vura. Mwi entara tire nkyiara rieqata nkyi utaqaa nrohi variqata kyuqema kye ntapihi kye nrohiavanana mwia nkye ntapihi kyaarama.

⁶ Mpo uhua nkyi uaqiamma nyateqqa nkyiara hia mwi quara riaate tuvata nkye hia mwihua qua riaraitita, Karaisira quara quutaave tuvaro mwiaqaatairo Kotira mwanraquravanto nkyi mwutukya kyuqema nyatovata nkye qamwateqqa variqata tire hurantema kyeta Karaisira tiri vunyaa vaisi vataqita vi varura.

⁷ Nkye mwitaamaqi uvata Karaisirara quutaave tuhua Masentoniananivata Akaiaanivata varuhua nkyi taqeta, Kyai tirevata mwitaa hiare, timwa kyeta mwitaamaqi vurama.

⁸ Nkye Karaisira qua rieta mwiaqaatai mpohua mpohua timwa nyiqi quavaro mwi quava nkyiqitairo viro nrinro Masentoniaani viharo Akaiaani viharo mwiaqaatairo ekyaa mwatani viro nrinroma virara tita, ekyaa mwi mwatanaahua nkyiara tiqata, Mwihua kyuqema kye Kotira

qua riemwaqi vi variarave, ti variara. Nkyiqitairo mwi quava viro nrinroma virara tita, tire qumina mwi quara nkyita timwa nyianronra.

⁹ Haaru nkyivata variqata mwitaa mwitaa hiavana quara, mwi quara Akaiaaqinaahuavata, Masentoniaqinaahuavata timwa nyianre tita taqaurata mwi mwatanaahua nkyiari vaakya mwi quara ntapihi kyeta nkyiarivanto tiri timwa timwunra. Mwi entara tire nkyivata uto variavarata nkye unra mwanriqanra rieqata utu kye vato inraikyara qaqlira kyeta tuqasaa vita qutaa mwanriqavanto qati variqi vi varira, Kotira mwia kyaiqa nraahu vararerera uti varura.

¹⁰ Mwitaa hiqata nkye mwia mwaaquvanto nyaamwusairo qaiqaa tumuaninra vekya variara mwi quara mwi quara mwihua nkyiarivanto tiri timwa timwiavata riaunanra.

Mwia mwaaquvanto qutu vuvaro Kotiva mwia qaiqaa qati vara sivuma kyova, Iesusiva, mwivama tiri vaitutuma kyaarivama variro. Nraakiara Kotira raraqa tairaro ko qiani entaraqaa Kotiva tiriqaavata qua vataankyo tiro, Iesusiva tiri vaitutuma timwa taananro.

2

Poruva nai toharero Tesaronaikaaci kyaiqa varorara tura

¹ Ni kata pakyaa tuaavo, haaru tire nkyivata uro variqata nkyi kyaahaqa hura kyaiqava hia qumina vivira. Nkye mwia ntapihiara. ² Haaru hia nkye hunani quavana entara tire Piripaini variavarata mwi mwatanaahua tiri uaqima timwa teta kyaurira inraikya vara timwuvata tire nriqa vu inraikyara varaavananra nkye mwi quara ntapihi kyaara. Tire Piripai kyeta nkye hunani utontaavarata vaisi airivanto tiri qoraqama timwa teta hia mwi quara qiate ti varuvaro Kotiva tiri kepuuya timwuvata tire hia aatu hiraitita, Kotira qua Iesusira mwakyaakya nkyi timwa nyiavananra.

³ Tire nraakye qora qua timwa nyinrenra hia api qua rieqata mwi quara timwa nyiavananra. Hia tire mpohuavata api nrohiqata uaqia hi inraikyara utuana quara timwa nyiavananra. Hia tire nraakye qora unra utu nyatarera qua timwa nyiavananra.

⁴ Qaqao, Kotiva tiri mwataarama kyero taqero qiomma nkye ni qua kyuqera nraakye qora timwa nyivarave tilata tire mwi quara nraakye qora timwa nyi varunananra. Tire hia nraakye qoravanto qamwata timwa taate tita, qua timwa nyunananra. Kotiva tiri qamwata timwa taarive tita, tire mwia qua nraakye qora timwa nyi varunananra. Tire vu nraato tunanravata Kotiva tukyama kyero taqaivama variro.

⁵ Nkye tiri okyara taqamwa kyaara. Tire haaru nkyivata nkyi mwaatani uro variqata hia tire kyuqe kyuqe timwaqi viqata qiaavanana. Kotivavata taqe varuvata hia tire tiqata, Kyai tire kyuqe kyuqe timwaqita quarata mpo inraikya timwiate, timwa kyeta qua nkyi timwa nyiavananra. ⁶ Hia tire nkyiarave, mpohuave, tiri nrutu tuaaheraate qiaavanana.

⁷ Tire Karaisiva nronraqama kyaihua variqata nkyiara kepuuyaqama kye tiqata, Nkye tiri mwitaa mwataama timwa taate, qiera aanrava vahuvatavata, tire hia mwitaa hiraitita, tire qihakyma kye nkyiqi kyaiqa varaavananra. Mwia nrova nai nraaqiaraqaa kyugema kyero ntaqikyintema kye tire nkyiqa qihakyma kye ntaqikyiyavananra.

⁸ Mwi entara nkyiara tiri mwutukya vahuvata tire Kotira qua Karaisira mwakyaakya nkyi timwa nyita nai mpoqivata nkyiara tiri mwutukya vahuvata tire nkyivata variqata nkyi nraahu kyaahaqa hiarhua variavanana. ⁹ Tire mwi entara toqaamwu tu kyeta kyaiqa varavananra mwia nkye ntapihi kyaara. Tire Kotira qua Karaisira mwakyaakya nkyi timwa nyiqi viqata haunri nkyi muaanra nyianro tita, entaqivata iheravata toqaamwu tu kyeta qati nraahu kyaiqa varaqi vi variavanana.

¹⁰ Nkye Karaisira quara quataave tuvata tire nkyivata variqi quavarata nkyevata Kotivavata taqovata tire kyuqema kye hia apiqama kyeqata nkyivata variavanana.

¹¹ Mwia qova nai nraaqiaraqaa kyuqema kyero ntaqikyintema kye tire nkyi kuaiqia kuaiqiaqaa ntaqikyiqi quavanana. ¹² Nkyi pupo-haankyo tita, tire kepuuya quoqo nkyi su nyato nyita, nkyi mwutukya qihakyama nyateta, nkyiara po tiqata aanra kyuqeraqaa nraahu vivaro Kotiva nkyiara qamwateqaro variarive qiavanana. Nkye Kotiva nai ntaqikyi mwatukyaraqi uro variqata mwia peqa okyara taqaate tiro, Kotiva nkyi nyaanrama tairara titama, tire mwi quara mwi quara nkyi timwa nyita.

¹³ Tire Kotira qua nkyi timwa nyiavarata nkye mwi quarara hia qumina vaisivanto timwa tai quarave tiraitita, mwi quara Kotiva timwa tairave tura. Nkye mwitaa hiavata tire Kotirara kyuqeve timwaqi vunanra. Qio quataaqama kye mwi quava Kotira quama vahiro. Nkye qua mwianra quataave qiavaro mwi quava nkyiqi vahiqaro nkyi kyaahaqama nyate varira.

¹⁴ Ni kata pakyaa tuaavo, Iutiani Kotiva nyaanrama tai nraakyе gorahua, mwihua Iesusi Karaisirara quataave tuvata mwia kyaara nkyiari nramwunaahua mwihua uaqiamaqita vuvata mwihua nriqa vu inraikyara varaqi vi varura. Mwihua nraantantamwa kye nkyevata Karaisirara quataave qiavata mwia kyaara nkyita nramwunaahua nkyi uaqiamaqita quavata nkye nriqa vi inraikyara varaqi vi variara.

¹⁵ Iutaavanto Iesusira ru kyora. Haaruvata kuaa mwihua nraahu poropeti vaisi mponramwu ru kyora. Mwaa entaravata mwi mwatanaahua nraahu Karaisira qua kyaara tirivata uaqiamaqita timwate variara. Iutaavanto mwitaamaqi viqata mwihua Kotiva hia qamwataani kyaiqara nraahu varaqi viqata ekyaa mpo mwatanaahua nramwutaaqa hi variara.

¹⁶ Tire Kotiva nraakyе qora huvantu nyataani quara mpo mwatanaa mpo mwatanaa timwa nyianre turata Iutaavanto tiriara hia mwi quara qiate tita, tiri aanra huvaitarera uti variara. Mwihua mwitaamaqi quavaro mwihua qora kyaiqvanto nritarero vaiharo Kotira raraqa taiharo qiove timwa kyero mwiaqatairoma mate mwihua ntuquuti variro.

Poruva qaiqaa mwihua uro taqaaninranra tura

¹⁷ Ni kata pakyaa tuaavo, Iutaavanto tiri uaqiamaqita timwa tetu nkyiqitai tiri titovata mwia kyaara tire mpo entanramwu variqata tiri mwutukyavanto uaqia huvata nraanranra nraaqiara votima kye variqata hia nkyi siri taqaraitita, nkyiara nronraqama kye nraato tiqata varunana. Tiri mwutukyavanto anomia kyero uaqia huvata tire mwi entara, Kyai nrumu ntanteta uro nkyi siri taqaare, timwa kyeta ¹⁸ nkye

hunani quananra aanra puaa hiavararo hia vahuvata variavanana. Nte Poruva qaiqaavata qaiqaavata nrumu ntantena uro nkyi taqarerera hiavararo nte quari aanrava hia qioqa hora. Saataaniva tire quana aanranra tita tovata hia nkyi uro taqaavanana.

¹⁹ Qio nraakiara tiri vunyaa vaisivanto Iesusi Karaisiva qaiqaa tuminraqe tire mwi entara mwia vuqaa sivita variqata tire tahua taqaananra vekyave mate tire varita? Mwia nkyeve. Mwi entara tire tahua taqeve mpoqama kye qamwataananra? Mwiavata nkye nraahuma. Tire tahua taqetave tiri kyaiqavanto hia qumina viviho qiananra? Tire mwi entara nkyi Tesaronaikaa nraakye qora taqeqatama mwi quara mwi quara mwitaa qiananra.

²⁰ Nkye Kotira nraaqiara kyuqema kye variarara rieqatama tire Kotira nrutu tuaahereqa qamwateqata varita.

3

Poruva Tesaronaikaani Timotira titorara tura

¹ Tire nrumu ntanteta uro nkyi Tesaronaikaaqinaahua taqaare tita, aanranra puaamaqi viqa taqaavararo hia vahuvata haunri tire mpuahaama varita hia nkyi mwakyaakya riaarorave timwa kyeta kyai tire tetaraa mwaini Atenini variqata ² Timotira titaavararo mwiva uro nkyi taqaarive qiavanana. Timotiva tirivatama kyero Kotira kyaiqa vareqaro Karaisira qua kyuqe mwakyaakya nraakye qora timwa nyi variva. Timotiva mwiva uro nkyi su nyaato nyinrata nkye kepukyaqama kye variqata Kotira qua kyuqema kyeta riemwaqi quate tita, mwia titavararo mwiva nkye hunani vurama.

³ Vaisi mponramwuvanto nkyi uaqiamma nyataivata nkyiqitai mpo ihua pupohairata Kotira qaqlira kye vivo tita, Timotira titaavararo mwiva nkye hunani vurama. Nkyevata tirevata Iesusira nraaqiara varunanranra tita, tiri uaqiamma timwa teva vahiananro. Mwia nkye ntapihi kyaara.

⁴ Haaru tire nkyivata variqata nraakiara mwinro mwaanro tiri uaqiamma timwate quara nkyi timwa nyiavarata nkye mwi quara riora. Qio mate nkye taqaavararo qutaama mwi inraikyava qovara hiro.

⁵ Nkyi uaqiamma nyataivafe nte mwaini mpuahaama qumina variankyo tina, kyai nte Timotira titaariro mwini quarive qiavara. Nkye Kotira qua rieve variavo, hiave rie variavo, tina, Timotira titaavararo nkye hunani vura. Nte nkyiara tiqana, Saataaniva mwihuara uaqia hi kyaiqara utuate tirata mwihuara mwia qua rieta tiri quavata tire mwihuqaq kyaiqa vara taunanravata qaqlira kyevorave tina, Timotira titavararo.

Timotiva nkyi mwakyaakya kyuqe mwakyaakyama nrumu timwa mpiho, tura

⁶ Mate Timotiva nkye hianasairo uro ntantero nrumu nkyi mwakyaakya kyuqe mwakyaakya timwa mpghanama riaura. Mwiva nkyiara tiqaro, Mwihuara Kotira qua riemwaqita vima variavo. Nanrianra nanrianra mwutukya vaihatama variavo. Mwihuara tiriara riemwaqi vigata tiriara qamwateqatama variavo, tiro. Tire nkyi siri taqaataa ihata varurantema kye nkyevata tiri tiviri taqaataa ihata varivoma, tiro. Timotiva nkyiara mwitaa mwitaa tihatama riaunana.

⁷ Ni kata pakyaa tuaavo, tire mwaini variqata ekyaas mwi muaanranra varaqi vi varuraro Timotiva nkye Iesusirara kepukyaqama kye riemwaqi quara, nkyi mwakyaakya kyuqe mwakyaakya tihata tire mwi quara riauraro tiri kepukya timwiho.

⁸ Nkyi hia pupohaihata kepukyaqama kye nronravanto ti quara riemwaqi quaraqaatai tire qioma kyuqema kye qati variqi quananra.
⁹ Timotiva nkyi mwakyaakya tiri timwa timwihanro tiri mwutukyaqitairo anomia kyero kyuqe ihata tire Kotira vuqaa variqata nronraqama kyema qamwateqa varita. Qikye, nkyiara qamwateqata nai Kotirara nataamave qamwataananra?

¹⁰ Qio tire qaiqaa nkyi uro taqeta nkyi kyaahaqa hiqata nkye Kotira qua hini qua hia riaara, mwi quaravata nkyi timwa nyianrata nkye Kotira qua ekyaas qua riemwaqita quate, titama tire entaqi ihera nkye hinani quana aanranra tinraamwutaante timwa kyeqata Kotirara aakyara nte varunanra.

¹¹ Kotiva tiri tiqova naivata Iesusi Karaisiva tiri vunyaa vaisivantovata aanra tinraamwutairae qiove qiananra. ¹² Kyaivaro tiri vunyaa vaisivanto nkyi kyaahaqa hirata nkye nanrianra nanrianra mwutukya vahirata variqi viqata uro ekyaas nraakye qoraravata mwutukya vahirata variata. Nkye mwitaamaqi vivera, tiri mwutukyavanto nkyiara mpoqiaavata vahintema kyeroma nkyi mwutukyavanto mpohuara vahiananro.

¹³ Mwiva nkyi kyaahaqa hiraro nkyi mwutukyavanto kepukyaqa hirata varivaro nraakiara Iesusiva tiri vunyaa vaisivanto nai nraakye qora kyuqehua kyapata tuminrata nkyevata mwi entara hia apiqa hi nraakye qorahua variraitita, kyuqe nraakye qoravanto nraahu variqataro tita, hia kyauriraitita, qioma tiri tiqora Kotira vuqaa sivita varivara.

4

Mwataa hi aanranraqaa nrohi vaisirara Kotiva qamwateqaro vari-rave, tura

¹ Qio ni kata pakyaa tuaavo, haaru tire nkyivata variqata nkyi timwa nyita mwataama kye aanra kyuqeraqaa nrohivarot Kotiva nkyiara qamwateqaro variarive qiavarata nkye mwi quara riora. Nkye matevata mwi quara rieqata nrohi variara. Tire tetu vunyaa vaisi Iesusi Karaisirara rieqatama nkyiara po kye tita kepukyaqama kye tiqata, Kotira aanraqaa mwitaa mwitaama kye nrohiate tunanra mwi quara nraahu riemwaqi viqatama anomakye mpoqiaavata mwi quara riemwaqi viqatama mwi aanranraqaa quaterama, turo.

² Tiri vunyaa vaisi Iesusi Karaisiva tiri nronraqama kyovata tire mwaanra qua, mpo qua mpo qua nkyi timwa nyiavana quara, nkye ntapihi kyaara.

³ Qio Kotira mwutukyavanto mwataamama vahiro, Kotiva nkyiara hia uaquia hi kyaiqara utiraitita, aanra kyuqeraqaa nraahu nrohiqata api qaraqita nrohi okyarara qaqlira kyaatema tiro.

⁴ Mwianra rieqatama nkyeta mwamwantara kyuqe mwamwantave timwa kyeta mwiaqotai uaquia hi kyaiqara utuarorave tiqata kyuqema kye nkyeta mwamwantaqaa ntaqikyiqi quata.

5 Nkye variqata mpo mwatanaahua, hia Kotira qua riaahua api nrohiantema kyeta nrohivora. Mwihua qora kyaiqara mwutukya ntihata mwi kyaiqara uti variara.

6 Iesusira nraaqiara mpovanto mwi kyaiqara utirera, mwiva nai henanra uaqjama mwataananro. Mwiva hiavata mwitaa hiari. Mpovanto mwitaa hirera, Kotiva naivantoma mwi vaisira ruananro. Tire haaru kepukyaqama kye nkye mwitaa hivorave tita, nkyi mwi quara timwa nyiavanana. 7 Kotiva hia tiri nraakye qorara nanrianra nanrianra api nrohiate tiro, tiri nraanrama tairavauma. Tiriara mwihua kyuqe kyaiqa nraahu varaqi quate tiro, Kotiva tiri tinraanrama taira.

8 Tire mwaa mwi quara nkyi timwa nyuna quara mpovanto mwoqa mwianriva hia vaisivauma mwoqa mwiananro. Mwi vaisiva Kotiva nai mwanraqura nkyi nyi varira, mwiama mwoqa mwiananro.

9 Nkye nanrianra nanrianra mwutukya vahata variara Kotiva vaakya nkyi nyaamwutairara tita, tire hia qaiqaa mwi quara nkyi timwa nyita mwitaa hiate qiananra. 10 Nkye nanrianra nanrianra mwutukya vahata variqata mwiaqaaatai ekyaa Iesusira nraakye qora Masentoniana variahuaravata mwutukya vahata variara. Nkye mwitaamaqi vi variavata tire nkyiara mpoqiaavata mwitaamaqi quatema turo.

11 Nkye qihakyama kye varirara kepukyaqama kye riemwaqita quata. Hia qumina aanraqaa nrohiqata mpore kyaiqa uro mwaati taqe nrumu mwaati taqe hiata. Nkyeta kyaiqa nraahu varaqita quata. Nkyeta kyauquqo kyaiqa vara kye kyara nreqata variata. Mwi quara haaru nkyi timwa nyiavanana mwivauma quata.

12 Nkye mwitaamaqita viqata nkye qioma nkyetavanto nkyetaqa ntaqikyiqata hia qumina uro mphouara kyararave, mpo inrakyarave, nyaanru tiraitita, variqi vivata mpo nraakye qoravanto hia Iesusira qua riehua, mwihua nkyi kyaiqa taqeta nkyiara kyuqe nraakye qoravema tivara.

Tiri vunyaa vaisivanto qaiqaa tumuaninranra tura

13 Ni kata pakyaa tuaavo, hia Kotira qua riaa nraakye qorahua ekyara qutu vita hia qaiqaa siquananrave ti variavaro mwihua mwutukyavanto uaqia ihata variara. Nkyevata mwihua nraantantevo tita, tire ntapihi kyeta qutu vihua okyarara nkyi timwa nyinrenra.

14 Iesusiva qutu viro mwiqitairo qaiqaa sivura mwi quarara tire quitaave tunanra. Tire mwi quarara quitaave tiqatara tita, tire tiqata, Nraakye qora Iesusirara qutaa mwivave tihua, mwihua qutu vivaro Kotivama mwihuavata qati vara sivuma kyairata mwihua Iesusiravatama kye uro ntante tumivaravema, turo.

15 Tiri vunyaa vaisivanto tirivata timwa timwi quarama nkyiyata timwa nyita. Tiri vunyaa vaisivanto tumuani entaraqaa Iesusirara quitaave tiqata qati varihua, hiama mwihua nraante vivata qutu vihua nraakiara vivara.

16 Qaqao, mwi entara Kotiva qua tiraro mwiaqatairo nyaamwunyaava nronravanto aakyara tiraro Kotira ntomagotairo vuatairaro tiri vunyaa vaisi nai mwivama nyaamwusairo tumuananro. Mwitaa hiraro Karaisirara qutaa mwivave timwa kye qutu vihua, Kotiva mwihua nraante qati vara sivuma kyairata¹⁷ mwiaqaaatai tiriqitai qati vari nraakye qorahua, mwihua vita qutu vihua kyapata ntuvantua hita tiri vunyaa vaisivanto tonamuqi tumuaninra mwia hunta kyarerera virini

vivara. Tire uro teta vunyaa vaisi hunta kyeta mwiaqaatai ekyaa enta mwia vatama kyeta qati variqi quananra.

¹⁸ Nkyi mwutukyaqitai kyuqe hi varirata variate tita, nkye mwi quara nai timwa mwi nai timwa mwi hiqata variata.

5

Iesusiva tumuani entarara terama teta variate, tura

¹ Ni kata pakyaa tuaavo, ekyaa mwi inraikyava qovara hianinra okyara nkyeta ntapihi kyaarara tita, tire qumina nkyi qara ntumwa kye timwa nyiqata mwi entara mwaa entarave qiarora. ² Nkye ntapihi kyaarama. Mpuara vaisivanto entaqi tirema kye nriantema kyero Iesusivavata nkye hia mwianra rie entara tumuananro.

³ Nraakiara nraakye qoravanto tiqata, Mate kyuqe entave. Kyuqema kye variqi virerave, timwa kye varivaro nrighanrama nyatero mwi-hua ntuqutu raupirima kyaari entava nrintairata mwihsua anomia kyeta uaqiamma kyeta varivara. Nraakyevanto kyuqe variqi viharo qamwanrama kyero nraaqiara mwataari entava qovara iharo atura ntintema kyero qamwanrama kyero mwi entava qovara hiananro. Mwi entaraqaa hiama mpovanto ntuqema kyero aatu quari aanrava vahiananro.

⁴ Ni kata pakyaa tuaavo, nkye hia enta hiraqi variqata uaquia hi kyaiqara uti variahuara tita, nkye mwi entava mpuara vaisivanto tirema nrintema kyero nriankyo tita, teramateta variate. ⁵ Nkye omwavanto itainani varia nraakye qorahua nraahu variara. Nkye huari iteqaro ntuvahainani nraahu variara. Nkyevata tirevata hia enta hiro kyokira riraqi varurahuavauma.

⁶ Tire mwianra rieqatama haunri mpo nraakye qora nraantante vaite variarora. Nrivaqe sivi variqata vu ntapairi kye viti viri taqeqlata variqi quara.

⁷ Vaitaahua entaqi vaite variavata uera nramanri nraahuavata entaqi nraahu nreqata apiqama kyeqa uera nte variara. ⁸ Tire hia mwi-hua nraantantamwa kyeta varurahua. Tire ntuvahairaqaa nrohura nraakye qorahuara tita, varaivaqe vu ntapairi kye viti viri taqeqlata variqi quara.

Ntaqi vaisiva vevavanto ni mutukya ruankyo tiro, nai mwetokyaqa gainiqotairo nraamwuma taira. Mwia nraantantamwa kyeta varavaqe Iesusirara kepukyaqama kye riemwaqi viqata nanrianra nanrianra mwutukya vataana okyarara riemwaqi quararo mwi okyarava tiri mwetokya ntumwaqu tairaqe variara.

Ntaqi vaisiva qiataqi ruankyo tiro, qaini tovaqa nai qiataqaa qutaira. Mwia votima kyero Kotiva tiri huvantu kyero tivita vatairaqe tire mwiaavata qio variana quara riemwaqi quararo mwi quava tiri qiataqaa tovaqa votima kyero vahiasi.

⁹ Hia Kotira raraqa tairaro tiri ntuqufirero nai kyaama tairavauma. Tire Iesusi Karaisira tiri vunyaa vaisiara rieqata hia ekyara qutu viraitita, Kotiravata qati variqi quananranra rieqaro Kotiva tiri nai kyaama tairama.

¹⁰ Karaisiva tiriara rieqaro qutu vurara tita, qutu quararove, qati variararove, mwiva tuminraqe tire mwi entaraqatai mwiaavata ekyaa enta qati variqi quananra. ¹¹ Nkye mwianra rieqatama nkye mate hiantema

kyeta nkye nai kyaahaqa hi nai kyaahaqa hiqata nai kepukyaqama mwate nai kepukyaqama mwate hiqata variata.

Vitini ekyara qua tura

¹² Tire nkyiara mwataa hiatema tita, Vaisi mponramwuvanto nkyivata variqata Kotira kyaiqa nkyiqi vare varihua nkye mwihuara nronraqama rieqata mwihuara kyuqema nyataata. Tiri vunyaa vaisivanto mwihuara nkyi aanra kyuqera nyaamwutamaqi quate tiro, mwihuara nronraqama kyaira. ¹³ Mwihuara nkyiqi kyaiqa varerara tita, nkye mwianra rieqata mwihuara kyuqe vaisive tiqata nkye mwihuara mwutukya vahirata variata. Nkye kuaara nraati variqi viqata nanrianra nanrianra qibaakyamaqita quata.

¹⁴ Tiri qata vakyaa tuaavo, tire nkyiara mwataa hiatema tita, Hia kyaiqa vararaitita qumina nrohi varihua su nyaato nraivata mwihuara kepukyaqama kyeta kyaiqa varaata. Aatu hi varihua kyaahaqa hivata kepukyaqama kyeta riemwaqi vihua, kyaahaqa hivata kepukyaqama kye Jesusira qua riemwaqi quata. Hia paparuqa hita vuavi raavira tiraqitai mpohua kyaahaqamaqita quata.

¹⁵ Nkyi uaqjama nyataivata nkyiari uaqjama nyataaro tita, rauriqata variata. Nkye nanrianra nanrianra kyuqe hita kyaahaqa hiqata ekyahua kyaahaqa hiata.

¹⁶ Nkye ekyaa enta qamwateqata variata.

¹⁷ Nkye ekyaa enta Kotirara aakyara nteqata variata.

¹⁸ Hia kyuqe enta nraahu Kotirara qamwateqata variata. Uaqia hi entaravata Kotirara qamwateqata nraahu variqi quata. Kotira kyakya hiva nkyiara mwitaamaqita quatemata tiro.

¹⁹ Kotira mwanraquravanto nkyiqi variva nkyiqi kyaiqa utirera hirata nkye mwia kyaiqa antua kyeta mwia qua hia rievora.

²⁰ Kotira mwanraquravanto vaisi mpo kyaahaqa hiraro mwi vaisiva Kotira qua tirata nkye mwia quara qumina quave tivora.

²¹ Nkye ekyaa kyaiqave, ekyaa inraikyave, tukyama kye taqaivaro kyuqema vahianinra mwia nraahu tuqara tutaata.

²² Ekyaa uaqia hi kyaiqavave, uaqia hi inraikyavave, vahianinra mwia qaqlira kyaata.

²³ Nraakye qorara hia aatu hiraitita, mwutukyaqitai qibaakyaya hi variata variate ti variva, Kotiva nkyivata kyaahaqa hirata nkye hia uaqia hi kyaiqara utiraitita, kyuqe kyaiqa nraahu varaqi quata. Kotiva nkyiqi ntaqikyi variraro nkyi mwutukyavantovata, su nyaatovantovata, mwamwantavantovata, qio vahiaro. Mwitaa hiraro Jesusi Karaisiva tiri vunyaa vaisivanto tumuani entaraqaa nkye kyuqema kyeta varivaro hiama nkyiqa qua vahiananro.

²⁴ Kotiva nkyi nyaanrama taiva quttaaqama kyeroma nkyi kyaahaqamaqiro quananro.

²⁵ Ni kata pakya tuaavo, nkye tiriaravata rieqata Kotirara aakyara ntaata. ²⁶ Nkye Jesusira nraaqiara varihuara tita, Jesusira nraaqiara mpo ihua kyuqema kye qua mwanteqata nai kyauqu mwi nai kyauqu mwi hiqata variata.

²⁷ Nronravanto ni nronraqama kyaiva nte nkyiara kepukyaqama kyena tiqana, Qara mwaa kyaara ntumwa kyeta ekyaa tiri tiqata vakyaavata mwaa quara timwa nyiata.

28 Tiri vunyaa vaisivanto Iesusi Karaisiva nkyivata variqaro nkyi
kyuqema nyatairata nkye kyuqema kye variqi quatema tuqo.

2 TESARONAIKA

Poruva Tesaronaikaaqinaahuani nraakiaraa qara vara kyora

Iesusira qati vara sivuma kyovaro nyaamwuni uro varuvaro 21 ihive nrinarovaro Poruva mwaa quara qara ntumwa tora. Tesaronaikaaqi varuhua mpo uhua Karaisiva qaiqaa tumuani entara vekya variqata kyaqa qaqira kyeta qumina varuvaro mwia kyaara Poruva mwihuara kepukyaqama kyero tiqaro, Kyaqa varaqi viqata Iesusira vekya variate, tura. Mwihuara kyaqa varaate timwa kyero mwaa quara qara ntumwa tora.

¹ Nte Poruvama. Ntevata, Sairaasivavata, Timotivavata, tire nramwu nkye Kotiranivata, Iesusi Karaisiranivata, Tesaronaikaaqi varia nraakye qorahua nkyinima qara mwaa vara kyeta.

² Tiri tiqova Kotivavata, tiri vunyaa vaisi Karaisivavata, nkyi kyuqema nyatalivarо nkyi mwutukyaqitairo qihaakya hi varirata variata.

Karaisiva uro ntantero tumu variqaro ko qianinranra tura

³ Ni kata pakyaa tuaavo, tire nkyiara rieqata mpo enta mpo enta Kotirara kyuqeve qiarava nraahu vaihata varunanra. Nkye Karaisirara qutaave timwa kyeta mwiaqatai mwianra riemwaqi viqata kepukyaqamaqi vi variarara tita, tire qioma Kotirara kyuqeve qiananra. Nanrianra nanrianra mwutukya vahiva nkyiqi mpoqiatavata vahirara tita, tire qioma Kotirara kyuqeve qiananra.

⁴ Nkye mwitaamaqita vi variarara tita, tire Kotira nraakye qora mpo hiahua utaqaa variqata nkyi nyutu tuaahere varunanra. Nkye Iesusira nraakye qora variavata mwia kyaara mpohua nkyi qoraqama nyate variavata nkye nronra muaanra vareqata hia qoriri hiraitita, kepukyaqama kye Karaisirara riemwaqi vi variarara tita, tire nkyi nyutu tuaahere varuro.

⁵ Nkye Karaisira kyaara muaanra varaqi quara Kotiva hia taunru kyaananro. Kotiva nraakye qora qua avuqavu hi variva varihatara tita, nkye Karaisirara riemwaqi viqata nronraqama kye muaanra varaqi vivaro Kotiva nkyiara, Nkye ni nraakye qorave. Nkye ni mwatukyaqti qiomа nrivarave, qiananro. Nkye Kotira mwatukyaqti vihuara titama, nkye mwaa entara muaanrave, nriqa vi inraikyarave, varetia.

⁶ Kotiva avuqavuma kyero qua rie variva. Nkyi uaqiamma nyateta muaanra nkyiqa vatehua varivaro Kotiva mwihua nkyiarivata uaqiamma nyatero muaanra mwihuqaqaa vataaananro.

⁷⁻⁸ Nkye muaanra varaqi vi varivaro ekyaara entaqaa nkyiqaataivata, tirqaataivata, muaanra vara kyairaro vvvuatama viraqe variananra. Ekyaaara entaqaa tiri vunyaa vaisi Jesusiva nyaamwusairo nai nyaamwunyaahua kepukyanramwuvata sita varero mwihua kyapata qovarama viro qia nronraqama kyero itaaninravata tumuananro. Mwi entara mwiva Kotirara hia rie nraakye qorahuave, Iesusi Karaisira quara qumina quave ti nraakye qorahuave, mwihua rirero qovara hiananro.

⁹ Mwiva qovarama viro mwi nraakyе qorahua ri ntuquti hiqaro titairata nyianrani nkyiariaraa uro variqata ekyaa enta uaqiamma vita variqata hiama tiri vunyaa vaisi Jesusira kepukya okyara taqevara.

¹⁰ Mwi entara Jesusiva tuminranro mwia peqa okyaravanto qoqaa vahirata Jesusirara quataave ti nraakyе qorahua mwia nrutu tuaahera kyeta mwia mwahuta timwa mwatevara. Tire Jesusirara nkyi timwa nyunrata nkye quataave qiarara tita, nkyevata mwi entara mwi nraakyе qorahua kyapata varivara.

¹¹ Tire mwianra rieqatama Kotirara nkyi kyaahaqama nyataarive titama, mpo enta mpo enta mwianra aakyara nte varunanra. Aanra kyuqeraqaa quate tiro, Kotiva nkyi nyaanrama taira. Aanra mwiaqaa kyuqema kye quate tita, tire Kotirara aakyara nte varunanra. Nkye Karaisirara kepukyaqama kye riemwaqi viqata kyuqe kyaiqa nraahu vararerera uti varivaro Kotiva nkyi kepukya nyinrata nkye qio mwi kyaiqara mwi kyaiqara vareqa variate.

¹² Nkye mwitaamaqi vivaro tiri vunyaa vaisi Iesusi Karaisira nrutuvanto viriraqaa nri viraro mwiva nkyita nrutuvata tuaaheraari. Kotivavata, tiri vunyaa vaisi Iesusi Karaisivavata, nkyi kyuqema nyatairata nkye qiomma mwitaamaqi vivara.

2

Anoma kyero Kotira qua nteqa kyero qora kyaiqa uti varianikurara tura

¹ Iesusi Karaisiva tiri vunyaa vaisivanto tiri ntuvantua hirero tmuani entarara nkyi timwa nyinrenra. Nte nkyiara po,² qati hia mpo-hua api qua tira riaate tuqo. Vaisi mponramwuvanto unra tiqata, Tiri vunyaa vaisivanto uro ntante tumuanri entava vaakya qovaramama viho, ti variara. Nkye aatu hiqata mwihua quara nronraqama kyeta rievora. Hia mwi entava nrintaiho. Taisairo mwi quava qovarama vihatave mwihua api qua ti variavo? Mpowanto unra tiqaro, Kotiva tihana riaurave, tihatave mwitaa ti variavo? Mpowanto tiriara, Mwihua mwi quara mwitaa qiarave. Mwihua mwi quara qara ntumwa taarave, tihatave mwitaa ti variayo?

³ Hiama kyaivarao vaisi mpovanto mpo qua mpo quaqotairo ekyaara entara nkyi kumwaanri qiasi. Nraakiara mpo enta nraakyе qora airivanto Kotira qoririma mwate varivaro mpovanto Kotira qua nteqa kyaari vaisikuva qovarama viro variqiro viraro mwiaqatairo Karaisiva tumuani entava qio nriananro. Ekyaa mwi inraikyava nraante qovarama viro variqiro viraro mwi entava nriananro. Mwi entava hia nri ntaaninraqaa Kotira qua nteqa kyaari vaisiva nraante qovarama viro qora inraikyavanto variqiro viro Saataaninra mwatukyaqi viro raupiri hiarivama variananro.

⁴ Kyai nte mwi vaisira qora kyaiqara nkyi timwa nyianri. Mwi vaisiva nraakiara qovarama viro nraakyе qoravanto mwanriqave ti inraikyarara qumina inraikyave tiro nraakyе qoravanto mpo inraikya nrutu tuaahera inraikyarara qumina inraikyave timwa kyero mwiva tiqaro, Nte mwi inraikyara mwi inraikyara nraatara kyauvave, timwa kyero uro Kotira nraamwuqi mwatakyaa viro variqaro nanrianra nte Kotivave qiananro.

⁵ Nkye hiave mwi quara nraatoqi vateta? Nte haaru nkyi kyapata variqana mwi quara mwi quara nkyi timwa nyiavarama.

⁶ Qora vaisi Kotira qua nteqa kyaari vaisiva qamwanrama qovara hiankyorave tiro, mpo inraikyavanto mwia antua taira. Nte mwi inraikyarara nkyi timwa nyugata nkye mwi quara ntapihi kyaara. Kotiva mwi vaisirara qovara hiante qiani entarama Kotira qua nteqa kyaari vaisiva qovara hiananro.

⁷ Mwaa entara Kotira qua nteqa kye variahua hia qoqaa variqata uaqia hi kyaiqara uti variavo. Mwihua ujeta vi variqata uaqia hi kyaiqara uti variavaro nraakiara mwihua kyaiqa antua taariva ekyara viro mwia mwaanrainranro ⁸ mwiaqaatairoma qamwanrama kyero Kotira qua nteqaari vaisiva qovara hiananro. Mwi vaisiva qovarama viro qoqaa variqaro mwaqa kyaiqa utuqiro quananro. Mwiva mwaqa vehi kyaiqa mwia utuqiro viraro mwiaqaatairo tiri vunyavaa, Iesusiva qovarama viro mwia peqa okyaravanto takyuqi vairaro mwiva tumu nai nroqitairo vuata kyairaro mwi vaisiva taiqa quananro.

⁹ Kyai nte mwi vaisira qora kyaiqara mpoqiyata nkyi timwa nyianri. Kotira qua nteqa kyaari vaisiva nri ntero qovarama viro variraro Saataaniva mwia kepukya mwinranro mwiva nraakye qora unra qua timwa nyiqiro viqaro mwihuara api aanraqaa viqata nai mwianra qutaa vaisive qiate tiro, mwiva mpo kyaiqa mpo kyaiqa nronra kyaiqa hia taqe kyaiqara varaqiro quananro.

¹⁰ Mwiva mwitaamaqiro virata Saataaninra mwatukyaqi virera hi nraakye qorahua varivaro mwiva mpo qua mpo qua unra qua mwihua timwa nyiqiro virata mwihua mwia quara qutaavema tivara. Mwi nraakye qorahua Karaisira qutaa quara hia mwutukya vaihata variarara tita, mwia kyaara mwihua Saataaninra mwatukyaqi vihua varivaro Kotiva hiama qio mwihua huvantu nyataananro.

¹¹ Mwia kyaara Kotiva mwihua su nyaato vara qumimaqama kyairata mwihua mwitaama variqata unra quara quave tivara.

¹² Ekyaa nraakye qoravanto Kotira qutaa quara unra quave timwa kyeta uaqia hi kyaiqarara qamwate varivaro Kotiva mwihua ko timwa nyatairata mwihua Saataaninra mwatukyaqi vivara.

Kotiva nkyi nai kyaama torara tura

¹³ Ni kata pakyaa tuaavo, tire mpo enta mpo enta nkyiara rieqata Kotirara kyuqeve timwaq virera. Tiri vunyaa vaisi Karaisira mwutukyavanto nkyiara vaihata nkye variavo. Haaru nkye hia varu entara Kotiva nkyiara nte mwihua huvantu nyatarerave timwa kyero nkyi nai kyaama torara tiro, Kotira mwanraquravanto nkyi kepukya nyihata nkye Kotira nraakye qora variara. Karaisira qutaa quara nkye qutaave tiqata variarara tita, nkye Kotira nraakye qora variarama.

¹⁴ Tiri vunyaa vaisivanto Iesusi Karaisiva nyaamwuni uro kepukyavanto variharo Kotiva nkyiaravata nronraqama vita Karaisiravata variqi quate tiro, nkyi nyaanrama taira. Nkye Kotiva nkyi nyaanrama tai quara riaate tita, tire Karaisira mwakyaakya nkyi timwa nyunanra.

¹⁵ Ni kata pakyaa tuaavo, mwi quara rieqatama nkyevata kepukyaqama kyeta variata. Tire nkyi timwa nyuna quara mwia nraahu tuqara kyeta tutata. Nroqitaive, qaraqitaive, nkyi timwa nyuna quara tuqara kyeta tutata.

¹⁶⁻¹⁷ Tiri vunyaa vaisivanto Iesusi Karaisivavata, Kotiva tiri tiqovavata, tiriara mwutukya vaihata varunanra. Tiriara mpo enta mpo enta

kepukyaqama kye variqata mwiavata uro vari entara vekya variate tiro, Kotiva tiri kyugema timwa taira. Kyaivaro mwiva nkyi mwutukya kepukyaqama nyatairata nkye kepukyaqama vi variqata kyuqe kyaiqa nraahu varaqi viqata kyuqe qua nraahu timwaqi viqata variata.

3

Poruva nkye tiriavarata rieqata Kotirara aakyara ntaate tura

¹ Ni kata pakyaa tuaavo, nte ekyaara mpo qua nkyi timwa nyinrenra. Nkye Kotirara aakyara nte varivaro tiri vunyaa vaisi quavanto qamwanrama kyero viro nrinro hirata mpo mwatanaavanto mpo mwatanaavanto nkye qiantema kyeta mwihuavata mwi quarara qutaa qua nritare vahi quarave qiaita.

² Hia ekyaa nraakyе qoravanto Karaisirara qutaave ti variarara tita, nkye qaiqaavata Kotirara aakyara nte varivaro mwaqu kyaiqave, uaqia hi kyaiqarave, vare varihuaqitairo tiri vaitutuma kyaari.

³ Tiri vunyaa vaisivanto nkyiara ekyaa enta rie varivama variro. Saataaniva nkyi tu varaankyo tiro, mwiva nkyi kepukyaqama nyatero nkyi vaitutuma kyaananro.

⁴ Tire tetu vunyaa vaisiara rieqatama nkyiara mwutukya qihakya ihata mwitaama tita, Qioma nkye tire nkyi timwa nyuna quaravata, qaiqaa timwa nyiana quaravata, riemwaqita vivarave, turo.

⁵ Tiri vunyaa vaisivanto Karaisiva nkyi kyaahaqa hirata nkye Kotiva nkyiara mwutukya vataani okyarara ntapihiata. Karaisiva nkyi kyaahaqa hirata nkyevata mwiva nai kepukyaqama kyero variqi vintema kyeta kepukyaqama kye variqi quata.

Haunri nkyiqitai mpo ihua qumina variqata hia kyaiqa varevorave, tura

⁶ Ni kata pakyaa tuaavo, tiri vunyaa vaisi Iesusi Karaisira nrutu nteqatama tire mwaqua quara kepukyaqama kye nkyiara mwitaama tita, Nkye taqaivaro nkyi sata sakyaa mpovanto hia kyaiqa vararaitiro, mwiva tire nkyiara mwataama kye kyaiqa varaate tiqata nkyi timwa nyuna quara hia riaraitiro, qumina variqiro virera, nkye mwi vaisira vitiqama taqaata.

⁷ Nkye ntapihi kyaara. Tire hurante hiataara vaihata nkye hininramwuvanto uaqia hi variavo. Tire nkyivata variqata hia qumina variavanana.

⁸ Tire nkyivata variqata hia nkyi kyara qumina vararaitita, munima kyeqata varaavanana. Tire nkyi muaanra nyianro tita, entaqivata iheravata toqaamwu tu kyeta kyaiqa varaqi viqata munima vara kyeta mwiaqo kyara nramwaqita quavanana.

⁹ Mwi entara tire nkyiqitai kyara nyaanruma kye nraanrava qio vahuvatavata tire hia mwitaa hiavanana. Nkye tiri kyaiqa taqeqlata tiri vataqi viqata tire hurante hiate tita, hia nkyiara kyararave, mwitaa inraikyarave, nyaanru qiaavanana.

¹⁰ Tire nkyivata variqata nkyi qua mwaanra timwa nyiqata mwitaa qiaavanana. Hia kyaiqa varaataa hiari vaisiva hia kyara nraanrive, qiaavanana.

¹¹ Tire riaurata nkyiqitai vaisi mpo hiahua hia kyaiqa vararaitita, mwihua qumina variqata mpohua kyaiqara nraahu airi qua tiqata qumina variara.

12 Tiri vunyaa vaisi Iesusi Karaisira nrutuqaa tire qua vateqama mwi vaisihuara kepukyaqama kye tiqata, Hia qumina aanra nrohiraitita, mwata sata tirema kye variqata kyaiqa vara kyeqata kyara nramwaqi quate, turo.

13 Qio ni kata pakyaa tuaavo, hia qoririma kyeqa kyuqe kyaiqa varaqi quata.

14 Tire mwaaqi qara ntumwa tauna quarara mpovanto qumina quave qiankyora. Mpovanto mwaa quara hia riarerave tirata nkye mwi vaisira ntapihi kye taqeta mwia vitiqama taqeta nraahumwa sata varivaro mwi vaisiva kyauruari.

15 Hia mwi vaisira nramwutuaqa hiraitita, nkye mwianra qata vakyaave tiqatama mwaateraqama kye mwianra ena quana aanranra mwia qaqlira kyaante qiata.

Ekyaara qua tura

16 Tiri vunyaa vaisivanto mwutukya qihaaqyama nyate varivama variro. Mwiva nkyi kyaahaqa hirata nkye mpo kyaiqa mpo kyaiqa varaqi vivaro nkyi mwutukyavanto qihaaqya hi varirata variqi quata. Tiri vunyaa vaisivanto nkyivata variqiro virata nkye variqi quata.

17 Qio nkyi qua mwantarera nte ntena kyauquqo ntena nutu qara ntumwa tauqo: NTE PORUVAVE. Nte ntena nutu qara ntumwa taura taqeqatama nkye qutaama Poruva tirini qara ntumwa tairave tivara.

18 Tiri vunyaa vaisivanto Iesusi Karaisiva nkyi kyuqemaqiro virata variqi quatema, tuqo.

1 TIMOTI

Poruva Timotirani toharenaa qara vara kyora

Iesusira qati vara sivuma kyovaro nyaamwuni uro varuvaro 35 ihive nritarovaro Poruva qaiqaa karavuqi variqaro mwaa quara qara ntumwa tora. Timotira qova Kirikinyaava varuvaro mwia nrova Iutaa nraakyevanto varuvaro Timotiva Porura mwakyaakya riero Karaisira quara quataave timwa kyero Porura vataqiro viqaro mwia kyaahaqa-maqiro vi varura. Timotirara mwiva kyuqema kyero Karaisira qua nraakye qora timwa nyiqiro viqaro unra qua mwaanra hia riaraitiro variqiro quarive tiro, Poruva Timotirani mwaa quara qara ntumwa tora.

¹ Nte Poruvama. Kotiva nyaamwuni tiri huvantu timwa taarivavata, Iesusi Karaisiva tire mwia vekya varuravavata, mwitanahua qivana nte nronraqama vina Karaisira qua nraakye qora timwa nyi varuvama varina.

² Nte i Timotiranima mwaa quara qara ntumwa tena. E Iesusi Karaisirara quataave qiananranra tina, nte iara ni maaquve titi hurama. Tiri tiqova Kotivavata, tiri vunyaa vaisi Iesusi Karaisivavata, i kyuqema mwateta iara po timwa mwate varivaro i mwutukyavanto qihakya hi varirara variante.

Unra qua mwaanra timwa nyi varu vaisihuara tura

³ Timotio, nte Masentoniaani virera hiqanama nte kepukyaqama kyena iara tiqana, Epesaasini variante, tura. Qaiqaavata qio iara mwini nraahu variantema, tuqo. Vaisi mponramwuvanto mwini variahua unra qua mwaanra nraahu nraakye qora timwa nyi variahua e mwihuara qao tira hia mwitaa qiate qiate.

⁴ Mwihua uri qua nraahu timwaqi viqata nkyiari haivaqahua nyaquhuu okyarara nraahu riemwaqi viqata mwiaqata inronra qua nraahu qovara hi variara. E uro mwihuara hia mwitaa qiate qiate. Mwi quava hiama qio vaisi mpo kyaahaqa hiraro mwiva Kotira kyaiqa taqaananro. Vaisivanto Iesusi Karaisirara kepukyaqama kyero riemwaqiro viqaroma Karaisira kyaiqa qio taqaananro.

⁵ Nraakye qora su nyaato mwutukyavanto kyuqema viro vahirata variqata hia taara nraato tiraitita, Karaisirara quataaqama kye riemwaqi viqata nanrianra nanrianra mwutukyavanto variate titi, tire Karaisira qua nraahu timwa nyi varunananra.

⁶ Mpo hia vaisihuua mwi aanranraqaa nraahu quataara vahihata mwihuua apiqama kye nrohi variqata api qua nraahu ti variara.

⁷ Mwihua tiqata, Kyai tire Mosesira mwaanra qua nraakye qora timwa nyianre, timwa kyeta mwihua mwaanra qua okyara ntapihi-hua votima kye variqata mwi quara okyararavata, mwihua nkyiari qiararavata, hia ntapihi kyaahua variara.

⁸ Tire ntapihi kyaauraro Kotiva Mosesira mwu quava vahihata mwihuua rieqaro mwi quara ntapihi kyero riero vataqiro quariva hiama Kotira qua nteqa kyaananro.

⁹ Tire ntapihi kyaauraro Kotiva hia mwia qua rie varia nraakye gorahuara rieqaro mwi quara vatairavauma. Mwia qua nteqa kyeqata uaqia hi kyaiqara uti varia vaisihuani mwi quara Mosesira mwunrama.

Nraakye qoravanto hia Kotirara rie variahuave, mwaaku kyaiqa vare variahuave, Kotira qua qaqla kyeta mwatanyaa okyarara rie variahuave, nkyiari nyohua sohua ru kye variahuave, mpohua ru kye variahuave,¹⁰ nraakye qora api qareqata uaqia hi kyaiqara uti variahuave, hena vaisive hena nraakyevata qora kyaiqa utuahuave, vaisive nraaqiarave mpuara utihuave, unra qua ti varihuave, unra quaravata nkyiari kyauqu nriqiqaa vate varihuave, qutaa qua mwoqa mwita mpo kyaiqa mpo kyaiqa api kyaiqa varaqi vi variahuave, mwihuara rieqaro Kotiva nai qua mwaanra qovarama kyero Mosesira mwunra.

¹¹ Qutaa qua vahirero Karaisira quama vahiro. Kotiva nraakye qora kyuqema nyate variva, mwiva ni nronraqama kyero mwi quara kyuqe hi quara nraakye qora timwa nyante tihana ti varurama.

Kotiva Porurara po tiro kyuqema mwatorara tura

¹² Iesusi Karaisiva tiri vunyaa vaisivanto ni kepuuya mpiro nianra mwiva qioma ni qua timwa nyiqiro quananrove timwa kyero ni nronraqama kyaihana nte mwia kyaiqa varaurara tina, nte mwianra kyuqemave ti varuquo.

¹³ Qutaa nte haaru Karaisirara uaqia hi quara timwa kyeqana mwia nraaqiara mwihua uaqiamaqi viqana mwihua ntutuavara. Nte mwitaamaqi viqana mwi entara Karaisira okyara hia ntapihiraitina mwitaa hiavarara tiro, Kotiva nianra po tiro kyuqema mataihana nte Karaisirara qutaa mwivave tura.

¹⁴ Tiri vunyaa vaisi Iesusi Karaisiva qutaaqama kyero kyuqema mataihana mwiaqataai nte mwiavata kuaaqi variqana mwianra kepuuyaqama kye riemwaqi viqana nte mwianra mwutukya vahana varura.

¹⁵ Mwaa quarara nraakye qoravanto qutaa quave timwa kyeqata qioma riemwaqi vivara. Mwaa quava mwitaamama vahiro:

Mwiva uaqia hi kyaiqara uti varia nraakye qorahua

kyaahaqa hiraro Kotiva mwihua sitaarive tiro,

Iesusi Karaisiva mwatani tumunra. Qikye, uaqia hia nraakye qorahua variavana mwihua utaqitaina nte anomia kye uaqia hiava vaisiva variavara.

¹⁶ Nte uaqia hia nraakye qorahua mwihua suni uaqia hu vaisiva varuqaro Iesusi Karaisiva nraakye qorara nte mwihua qihayama nyataani okyarara ntapihi kye taqaate tiro, mwiva nianra nraante po timwa mataira. Iesusi Karaisiva nte qora hu vaisira nianra nraante po timwa matairara riaivarao nraakye qora su nyaatovanto ntapihirata tiqata, Qikye, Karaisiva Porurara po timwa mwataintema kyero mwiva tiriavata po timwa timwa tairaqe ekyaa enta qati variqiqi quara. Kyai Karaisirara qutaave qiare, tivara.

¹⁷ Kotiva ekyaa enta qati variqiro vi variva, mwiva hia qutuariva variva, mwia hia vuqo taqaava variva, mwiva kuaava nraahu mwaniqavanto varira. Mwiva mwitaama varirara tita, nrivage ekyaa enta variqata mwia qamwata mwateqata mwia nrutu nraahu tuaaheraqi quara. Qutaave.

¹⁸ Ni maaqu Timotio, haaru vaisi mponramwuvanto i timwa mwigata Kotiva iara mwitaama tiho tu quarara rieqanama nte mwaa quaravata i timwa mwina. E Kotira aanraqaa viqarama uaqia hi kyaiqara uti varihua i nraatara kyevorave tiqara kyuqema kyero ntaqi vari vaisira

nraantantamwa kyera variqira viqara uaqia hi kyaiqara nraataraqira quantema tina.

¹⁹ Aanra mwiaqaa viqara Karaisirara kepukyaqama kyera riemwaqira viqara kyuqe kyaiqa nraahu vare variraro hia i toqaamwu ruari. Mpo hia vaisihua kyuqe aanra qaqlira kyeta uaqia hi kyaiqara utiqata kyaaurirara hia nronraqama kyeta rieta, mwia kyaara mwihua Karaisirara riemwaqi quava uaqama viro.

²⁰ Haimeniaasivavata Arekisantaavavata mwitanahua mwitaama kye kyuqe aanra qaqlira kyeta qora aanraqaa quara. Nte mwitanahuara qao timwa tena hia Kotirara qora qua qiate timwa kyena mwitanahuara Saataaniva nkyitanaqaa ntaqikyiqiro quananrove tura.

2

Poruva Timotirara nkye ntuvantuama vita variqata mwataama kye Kotira nrutu tuaaheraate tura

¹ Nte iara kepukyaqama kye tiqana vuni i mwitaama kye timwa mwinrenra. Nkye ntuvantuama vita variqata mwataama kye Kotirara aakyara qiata: Mwiva nkyi kyaahaqa hiarive titama mwianra aakyara qiata. Mwiva mpohuavata kyaahaqa hiarive tita aakyara qiata. Mwianra aakyara tiqata kyuqeve timwaqi quata. Nkye Kotirara aakyara nteqata ekyaa nraakye qorara rieqata Kotirara aakyara qiata.

² Vunyaa vaisive, kamaninranrave, ekyaa nronraqama vita vari vaisihuave, mwihuaravata rieqata nkye Kotirara aakyara tivaro Kotiva mwihua kyaahaqa hiarive. Nkye mwitaamaqi viqata Kotirara aakyara nte varivaro Kotiva mwihua kyaahaqa hirata mwihua tiriqaa kyuqema kye ntaqikyti varivaqe mwiaqatai tire qio variararo tiri mwutukyavanto qihakya hiraqe tire tirema variqi viqata Kotira kyaiqa vareqata aanra kyuqeraqaa quananra.

³ Nkye mwitaama kyeta Kotirara aakyara nteqata kyuqe kyaiqa vare varivaro Kotiva tiri huvantu timwa taariva nkyi qamwata nyataananro.

⁴ Kotiva ekyaa nraakye qorara uaqia hi aanranra qaqlira kyeta qutaa qua okyara ntapihi kye riemwaqi quate tiro, mwiva mwihua huvantu nyataarivama variro.

⁵ Kotiva mwanriqa kuaiqiyavanto nraahuma variro. Kotiva variharo vaisi kuaiqiyavanto tavaaraqaanaa vaisivanto variqaro Kotiravata mwatani variahuvata vara kuaaqi vataarivama variro. Mwiva Iesusi Karaisiva vaisivantoma variro. ⁶ Mwiva ekyaa nraakye qora mwihua huvantu vita qatinani variate tiro, qutu vurama. Mwiva Kotiva timwa to entaraqaa qutu viro Kotiva nraakye qora huvantu nyataani okyarara qovarama kyora.

⁷ Mwi mwakyaakyara nraakye qora timwa nyante tiro, ni nronraqama kyero titaihana nte ekyaa mpo mwatanaahua hia Iutaa mwatanaahuara mwi mwakyaakyarara qutaa ve timwa kyeta riemwaqi quate tina, mwihua timwa nyiqina vi varura. Hia nte unra quavauma ti varuqo. Nte qutaa quama ti varuqo.

⁸ Mwianra rieqanama ni kyakya hiva mwitaamama vahiro: Mpo mwatukya mpo mwatukyaqi vari nraakye qorahua Kotirara aakyara nteqata variate tura. Mwihua hia raraqa tairata variqata hia inronra hiraitita, Kotira kyaiqa nraahu vararerata nkyiari kyauqu tuaahereqa Kotirara aakyara ntamwaqi vivaravema tina.

Poruva nraakyе mwunruqa qutaa mwunruqanra tura

⁹ Nte nraakyera tirerama. Nraakyevanto nai mwamwantaqa kyuqema kyero ntumwaqu tero naitarama kyero tuavaaqa utuari. Hia impo qara mpo qarama kyero qiata mwunruqa hiari. Hia ori inraikyaqo inranra kyaatamwa ututaara nronra munima vahira vara kyero ututaari. Hia nronra munima vahiani tuavaaqara utuari.

¹⁰ Nraakyevanto nte Kotira aanraqaa vi varuvave tirera, mwiva hia nai kyuqe kyaaqema kyero mwunruqa hianinranra nronraqama kyero riari. Mwiva Kotira aanraqaa viqaro kyuqe kyaiqa varaqiro quariva, mwi inraikyava mwia mwunruqa qutaa mwunruqa vahiali.

¹¹ Nkye ntuvaantuama vita varivaro vaisivanto Kotira qua mwaanra tiraro nraakyevanto hia qua tiraitiro, qati variqaro vaisi qua nraahuma riemwaqiro quari. ¹² Nraakyе qoravanto varivaro hiama nraakyevanto vintantero Kotira qua mwaanra timwa nyiari. Hia nraakyevanto nronraqama viro vaisiqaa ntaqikyiari. Nte mwianra qaoma tina. Nraakyevanto tirema variari.

¹³ Kotiva Ataamunra nraante ututero mwia nraakiara Ipira utu tora.

¹⁴ Hia Ataamuva Saataaninra quara qutaa quave tuvaro nraakyе mwiva Saataaninra qua riero qutaave timwa kyero Kotira qua nteqa kyora. Mwitaa hurara tinama, nte nraakyera mwitaa tina.

¹⁵ Qio nraakyevanto Jesusirara riemwaqiro viqaro mpohuara mwutukya vahiraro Kotira kyaiqa varaqiro viro hia nai nrutu tuaaheraraitiro, variro nraaqiara mwataqiro vi variraro Kotiva mwia huvantu mwataananro.

3

Kotira nraakyе qoraqaa ntaqikyi vaisihuara tura

¹ Mwaa quarara nraakyе qora qutaa quave tiqata qioma riemwaqi vivara. Mwitaamama mwaa quava vahiro:
Jesusira nraakyе qoraqaa ntaqikyirera hiari vaisiva
kyuqe kyaiqa varareraihiarivama variananro.

² E mwi quara rieqara mwaa quara vataqi viqara vaisi mpo nronraqama kyaante. Jesusira nraakyе qoraqaa ntaqikyi variari vaisiva avuqvavuma kyero nrohiari vaisiva variari. Nraakyе kuaiqia varataariva variari. Hia nramanri nrenro uera ntaari vaisiva variari. Mwiva naiqaa kyuqema kyero ntaqikyiariiva variari. Nraakyе qoravanto mwi vaisirara kyuqe vaisive tiva variari. Mwiva kyuqema kyero nyianranyaahua sita kyero nraamwuqi vateqaro kyara nyi variariva variari. Mwi vaisiva Kotira kyaiqa okyara nraakyе qora qioqama kye nyaamwute variari vaisiva variari.

³ Mwi vaisiva hiama uaini nrenro uera ntaari vaisiva variari. Mwiva hia qamwanrama kyero raraqa tairaro nraakyе qora ntuqtuariva variari. Mwi vaisira vikyokyavanto qihaakya hiraro nraakyе qora qihaakyama kyero kyaahaqa hiari vaisiva variari. Mwi vaisiva hia munimanra nronraqama kyero mwutukya ntua vahira variari. ⁴ Mwiva nai nrakesi nraaqiaraqaaavata kyuqema kyero ntaqikyiariiva variari. Mwia nraamwunra mwaaqvavanto mwi vaisira qua kyuqema kye rie vari vaisiva variari. ⁵ Vaisivanto nai nrakesi nraaqiaraqaa hia kyuqema kyero ntaqikyiariiva nataama kyerove Jesusira nraakyе qoraqaaavata ntaqikyiananro?

⁶ Hia mateqa nrumu Jesusira nraaqiaraqama quariva Jesusira nraakyne qoraqaa ntaqikyiqiro quari. Haunri mwiva nronraqama viro nte nronravanto varuqo qiankyora. Mwiva mwitaamaqiro vi-raro Kotiva Saataaninraqaa qua vatontema kyero mwiaqaavata qua vataankyora.

⁷ Mwi vaisiva kyuqe vaisi varirata ekyaa qumina nraakyne qoravata mwianra kyuqe vaisive tivara. Mwiva hia mwitaama variari vaisiva varirata, qumina nraakyne qoravanto mwianra uaqia hi vaisirave tivaro mwia kyaara Saataaniva mwi vaisira raaquta kyairaro uaqia hi aanran-raqaa quananro.

Jesusira nraakyne qoraqaa kyaiqa vare vaisihuara tura

⁸ Jesusira nraakyne qoraqaa ntaqikyiariva kyuqe vaisivanto varirata mwia votima kyeta mwia nraakiara nronraqama vita mwia kyaahaqa hi varihua kyuqe vaisi nraahu varivara. E mwi vaisihuara nronraqama kyarera hiqara mwaa quara vataqira quante: Mwihua avuqavu nro-hiqata nkyiari qua vataqi viqata quataa qua nraahu tihua variata. Mwihua hia uaini airi nre vaisihuara variata. Hia munimanra mpogama kyero mwutukya ntuarihua variata.

⁹ Mwihua Karaisira qua tirera hivaro hia mpo qua apiqama kye quava mwihua nyu muaanra ntairata mwihua vutu kye Kotiva qovara hiani quara timwa nyiqita quata.

¹⁰ E qakyo mwihua nronraqama kyarera hira mwihua nraante mwataarama kyera taqaante. E mwihua kyaiqa mwataara hiqara taqairata mwihua mwi kyaiqara kyuqema kye varaivera, e mwihua nronraqama kyairata mwihua Jesusira nraakyne qoraqaa kyaiqa varaqi quata.

¹¹ Mwihua nyaatamwanravata kyuqe nraakyne nraahuma varivara. Mwihua nyaatamwanravanto hia mpohua mwaanra tiraitita, mwihua su nyaato kyuqema vahirata variqi viqata ekyaa kyaiqa quataa qama kye varaqita quata.

¹² Vunyaa vaisi mwia mwemwani nronraqama viro variariva, mwivavata nraakyne kuaiqia vataavama variari. Mwi vaisiva kyuqema kyero nai nraaqiaraqaaavata mwia nraamwuqi varihuaqaavata ntaqikyiarivama variari. ¹³ Nronraqama vita Jesusira nraakyne qoraqaa kye kyaiqa varaqi vivera, mwihuara kyuqe vaisive tivata mwihua qua rientemwa kye variqata qioma nkyiari Karaisira aanraqaa virara timwa nyiqi vivara.

Kotira qua nronraqama kyero vahi quarama

¹⁴⁻¹⁵ Nte pataqia vari kyena uro i taqaaninranra rieqanama varuqo. Mpo inraikyavanto antua kyairaqe hia vaakya uro i taqaaninrave tinama qara mwaa ini vara kyena. Nataama kyetave Kotira nraakyne qora variqita vivarave? E mwi quara okyara ntapihiante tinama, nte ini qara mwaa ntumwa tena.

Kotira nraakyne qora varirerata mwihua mwia nraamwuqi variahua votima kyetama varita. Kotiva qati variqiro vi variva varihata mwihua Kotiva nyaanrama taihuama varita. Mwihua Kotiva nyaanrama taihuama variqata kyatari kepukyaqama kye rataara votima kye kepukyaqama kyeqata Kotira quataa quaqua ntaqikyiqi vi variara.

¹⁶ Qikye, Kotiva nai qua qovarama kyai quava nronraqama kyero vahi quavama vahiro. Mwataamama vahiro:

Karaisiva vaisi mwamwanta varero
mwatani qovarama vuvaro
Kotira mwanraquravanto mwia qutaa okyara
qovarama kyovata nyaamwunyaahua mwia taqora.
Karaisira qua mpo mwatanaa mpo mwatanaa
timwa nyiqi vuvaro mwihua mwianra qutaave tura.
Mwihua qutaave tuvaro
nraakiara Kotiva mwia vitovaro nyaamwuni vura.
Kotiva nronra qua qovarama kyaiva mwitaamama vahiro.

4

Poruva unra qua mwaanra tu vaisihuara tura

¹ Kotira mwanraquravanto mwaa quara ntapihi kyero mwitaama tiro, Nraakiara mpo hi vaisihuua Karaaisirara ti quara qaqira kyeta tovevaanavanto unra qiani quara nraahu riemwaqi viqata Saataaniva timwa taani quara nraahu riemwaqita vivarave, tira.

² Mwi vaisihuua mwaa entara qovarama vita mwihua qutaa qua ti variahua nraantantamwa kyeta unra qua timwaqi vi variqata kyauru-ataara vahata hia kyauriraitita, Saataaniva uti vari kyaiqara nraahu uti variara. ³ Mwihua mwaanra qua timwaqi viqata nraakye qorara hia nraata vaati varaate tita, mwi kyarara mwi kyarara hia nranraitita qati variqi quate, ti variarave. Mwihua mwitaa qiavaro Kotira quavanto hia mwitaa tira.

Tiriara mwihua ekyaa mwi kyarara mwi kyarara nraate tiro, Kotiva mpo kyara mpo kyara utu taira. Mwianra rieqatama tire Karaaisirara qutaave kye Kotira qutaa qua riemwaqi viqata tire qiomma mpo kyara mpo kyarara Kotirara kyuqeve timwa kyeta nramwaqi quananra.

⁴ Ekyaa Kotiva ututai inraikyava kyuqe inraikyama vahiro. Tire hia mpo kyarara qao tiraitita, ekyaa kyarara kyuqeve timwa kyeqata qiomma nramwaqi quananra. ⁵ Kotiva tiharo kyaravanto qovarama virara tita, tire Kotirara kyuqeve timwa kyeta tire ekyaa kyarara kyuquerave nraahu timwa kyeqata nraananra.

Timotirara e kyuqema kyera Iesusi Karaaisira kyaiqa varaqira quante tura

⁶ E mwi quara mwi quara Iesusira nraakye qora timwa nyiqira viqarama e kyuqema kyera Iesusi Karaaisira kyaiqa varaqira vinanra. E mwitaamaqira viqara e qutaa mwaanra qua riemwaqira vi variravara tiro, mwi quava i kyara votima kyero vahirara e kyuqema kyera Kotira aanraqaa vinanra.

⁷ Mpo qua uri qua apiqama kyeqa mwanriqanra ti varia quara kyontavanto mwi quara ti variara. E ekyaa mwi quara mwoqa mwiante. E variqara Kotira aanra kyuqeraqaa nraahu quataa hirara variqira quante.

⁸ Vaisivanto nai mwamwanta huvantu vaantu hiarive tiro, kyuqu kyuauqu ntatuteqaro mpo qara mpo qara hiariva, mwiva mwaa entara nraahuma mwia kyaahaqa hianro. Vaisi mwanraquravanto huvantu vaantu hiro kepukyaqama quarive tira, e Kotira aanraqaa mpo enta mpo enta kepukyaqama kyera viraro i vu nraato mwutukyaqitairo qio vahirara e mwaa entaravata nraakiara nyaamwuni varina entaravata qiomma variqira vinanra.

⁹ Mwi quarara nraakye qoravanto qutaa quave timwa kyeta qiona riemwaqita vivara.

¹⁰ Tire tiqata, Mwanriqavanto qati variqiro viva, Kotiva, mwiva tiri kyaahaqa hiariva variho, ti varunanranra tita, tire kyuqema kye Kotira aanraqaa virera uti variqata tire toqaamwu tiqata Kotira kyaiqa varaqi vi varunanra. Kotiva ekyaa nraakye qora huvantu nyataariva variva, mwiva Iesusirara qutaa mwivave ti nraakye qorahua huvantu nyate variro.

¹¹ Mwaa quara timwa mwunra e nraakye qora timwa nyiqanra mwi quara riemwaqita quate qianta.

¹² Mpo ihua iara tiqata, Taqaate, mwiva qaraakya vaisima variho. Hia mwia qua riarerave, tihua, haunri mwihua iara mwitaa tivora. Iesusira nraakye qoravanto iara kyuqe vaisive qiate tira, e kyuqe qua nraahu timwaqira viqara kyuqema kyera nrohiante. Mpohuara mwutukya vahirara variqira quante. Kotirara kepukyaqama kyera riemwaqira quante. Api nrohina okyarara mwoqa tu kyera variqira quante. E mwitaamaqira virata nraakye qora e nrohinanra taqeqlata mwihuavata qiona mwitaama kye nrohivara.

¹³ E ni pekya variqarama mwaa kyaiqara varaqira quante. Nraakye qora ntuvantuuma kyera mwihua suqaa sivira Kotira mpukuqitaira qua kyaara ntumwa kyera timwa nyiqinra quante. Mwitaamaqira viqara mwihuara mwi quara riemwaqita quate tira, mwi quara okyara ntapihi kyera mwihua timwa nyiqanra variante. ¹⁴ Haaru Kotira vaisi nronranramwuvanto nkyiari kyauqu iqaa vateqata Kotira qua mpo i qovarama kye mwuvara e mwiaqataira Kotira kepukyu mpo kepukyu varonanra. Kotiva mwi kepukyara mwinra e hia mwianra taunru kyaraitira, mwianra riemwaqira quante.

¹⁵ Ekyaa mwi inraikyarara tura mwi kyaiqaraqaa variqara qutaaqama kyera varaqira virata ekyaa nraakye qora i kyaiqa taqeqlata kyue kyaiqave qiaata.

¹⁶ E aanra kyuqeraqaa viqarama kyuqe qua nraahu timwa nyiqi virerave timwa kyera kyuqema kyera enaqa ntaqikyiqira quante. E mwitaamaqira viraro Kotiva inavata, i qua riehuavata, huvantu nyataananro.

5

Mwataama kyera Iesusira nraakye qoraqaa ntaqikyiqira quante tura

¹ E taqairaro Iesusira nraaqiara nronra tuaari vaisiva mpovanto hia aanra kyuqeraqaa virera, hia mwia mpogama kyera inronra hiante. Ena qorara qihakyma kyera qiarantema kyera tiraro aanra kyuqeraqaa quari. Qaraakya vaisiara ena qata vakyaara tinantema kyera mwihuavata qiaata. ² Kyontara ena nronranra tinantema kyera mwihuavata qiaata. Qaraakya nraakyera ena nrurra nrakyaara tinantema kyera mwihiuaravata qiaata. Qaraakya mwihiuaravata tiqarama kytataqama kyeqara variqira quante.

³ Taqairaro tetoga nraakyevanto nanrianraa varirata qio qutaa hia mpohua mwiaqaa ntaqikyivera, mwiaqaa kyuqema kyera ntaqikyianta.

⁴ Tetoqa nraakyevanto varirata mwia nraaqiaravantove, mwia nraisivantove varivera, mwihua qioma mwiaqaa ntaqikyivara. Mwihua nyohua sohua, nyaahquhua saatohua, haaru mwihuaqaa ntaqikyrara rieqata mwihuaqaa ntaqikyiqita quata. Mwihua mwitaa hiqatama Kotira kyaiqa vare varivaro Kotiva mwihuara qamwataananro.

⁵ Tetoqa nraakyevanto nanrianraa variqaro Kotirara nronraqama kyero riemwaqiro viqaro mpo enta mpo enta Kotirara aakyara nteqaro mwianra ni kyaahaqa hiarive qiani nraakyera, mwiaqaa kyuqema kye ntaqikyiqi quate qianta.

⁶ Tetoqa nraakye mpovanto nanrianra nraahu qamwataani nraakyera hia kyaahaqa hiate qianta. Mwi nraakyeva qutu quahua nraantantamwa kyeroma variro.

⁷ E mwaa quara Kotira nraakye qora timwa nyinrata mwihuaqaa hia qua vahirata kyuqema kye variqi quata.

⁸ Vaisi mpovanto hia nai nrahesi nraaqiaraqaave mwiaavata varihuqaqaa kyuqema kye ntaqikyirera, mwi vaisiva Karaisira quara qumina quave timwa kyero nteqama kyero. Mwi vaisiva hia Kotira qua riaa vaisihuavata nraatara kyero qora vaisivantoma variananro.

⁹ E tetoqa nraakye kyaahaqa hiqara mwia nrutu vatarera hira taqairaro nraakye mpovanto qoraisi kuaiqia nraahu varataariva variqaro kyontaqama viro 60 ihi varaariva varirera, mwia nrutu nraahu vataate qianta.

¹⁰ Mwi nraakyerara kyuqe kyaiqa vare vari nraakyerave ti vari nraakyeva nraahuma variari. Mwi nraakyeva kyuqema kyero nai nraaqiaraqaa ntaqikyiqi vihata mwihua nronra tueta varia nraakyevama variari. Mwi nraakyeva kyuqema kyero nyianranyaahua sitaqiro nai nraamwuqi kyero kyara nyi variari nraakyevama variari. Mwi nraakyeva Kotira nraakye qorani hia mpohua varaataa hi kyaiqara vara nyataarivama variari. Mwiva uaqima vita vari nraakye qorahua kyaahaqa hiar nraakyevama variari. Mwiva kyuqe kyaiqa, mpo kyaiqa mpo kyaiqa vare variari nraakyeva nraahuma variari. Mwitaa hiani nraakyera nrutu nraahu vataate qianta.

¹¹ Tetoqa nraakyevanto kyontaqama viro 60 ihi vara kyaaninra mwia nrutu nraahu vateta tetoqa nraakye qaraakyara nrutu hia vataate qianta. Mwi nraakyeva Karaisira kyaiqa vareqa taqero vaati varaataa hiraro qaqlira kyaaninranravata hia mwia nrutu vataate qianta. ¹² Mwi nraakyeva tauraa nai kyauqu nriqiqaa vateqaro qiani quara qaqlira kyero Karaisira kyaiqavata qaqlira kyero mwia kyaara qua varaankyora.

¹³ Tetoqa nraakye qaraakyavanto hia qumina variqaro mpo nraamwu mpo nraamwuqi vera nteqaro airi qua timwaqiro nrohiari. Mwitaa hia nraakyehua nrohiqata mpohua mwaanra tita, hia qiataa qua viti timwa nyi viri timwa nyita, qua raapu vareqata mpo nraamwu mpo nraamwu nrohi variara.

¹⁴ Tetoqa nraakye qaraakyava mwitaa hiankyorave tina, nte mwianra tiqana, E qaiqaa vaati varera nraaqiara mwata kyera mwiaqaa ntaqikyiqira quantema, tina. Mwi nraakyeva mwitaa hirera, tiri nramwutaaqa hi varihua hiama qio mwi nraakyerara rieqata tiriqaa qua vatevara.

¹⁵ Nte taqauqata tetoqa nraakye mpo hiahua kyuqe aanra qaqlira kyeta Saataaninra kyaiqa nraahu vare variara.

¹⁶ Nraakye mpovanto Iesusira nraaqiaravanto variqaro taqairaro mwia kuaa nraanre mpovanto tetoga nraakye varirera, mwivama mwiaqaa ntaqkyiqiro quari. Mwiva mwiaqaa ntaqkyiqiro virata Iesusira nraaqiara hini mwihua tetoga nraakye mpoqiani nkyiariaraa varihuaqaa ntaqkyiata.

Nronra vaisinramwu Kotira kyaiqa varaahuaqa kyuqema kye ntaqkyiate tura

¹⁷ Nronra vaisinramwu kyuqema kye Iesusira nraakye qoraqaa ntaqkyihuara tirera. Mwihua kyaiqvamoto kyuqema kyero vahirara tira, e Iesusira nraakye qora timwa nyinrata mwihua kyuqema nyate-qata uqinra kye kyoqaa nyiate. Vaisinramwu kyuqema kyeqaa nraakye qora timwa nyiqi viqata mwaanra qua okyara timwa nyiqi vi varia vaisihua, nte mwi vaisihuarama tuqo. E mwihua uqinra kye kyoqaa nyiate qiantema tina.

¹⁸ Kotira mpukuqi mwitaama tiro:

Uti uru ntatatumwu hiarive tira, purimakau vita vatairaro uiti mwivau ntamwaqiro nrohianinra nrona hia rupaante.

Mwia nrona hia rupairaro purimakauvanto mwi kyaiqara vareqaro qioma mwi kyarara mpoqiani nraananrove, turama. (Lo 25:4)

Kotira mpukuqi mpo quavata vahiva mwitaama tiro:

Mporani kyaiqa varaariva hia eqaanarove, mwiva nai kyoqaa varaananrove, tura. (Matiu 10:10) Mwi quara rieqarama e Iesusira nraakye qora timwa nyinrata mwihua nkyiari nronra vaisi uqinra kyeqaa kyoqaa nyiata.

¹⁹ Nronra vaisivanto Iesusira nraakye qoraqaa ntaqkyi variariva variraro vaisi kuaiqvamoto mwiaqaa qua vatarera uti varirara hia mwi vaisira qua riaante. Vaisi taaratanave, taarampotanavantove, mwiaqaa qua vataivera, mwi quara rieqara avuqavu hiante. ²⁰ E taqairata nronra vaisinramwu quetaaqama kye qora kyaiqa utu kyaivera, e mwihua sita varera uro nraakye qora suqaa variqara mwihua tiqara avuqavu hiante. E mwitaa hirata hini nraakye qora mwihua taqeta tirevata mwitaa hiarorave tiqatama aatu hiate.

²¹ Timotio, nte Kotira vuqaavata, Iesusira vuqaavata nyaamwunyaahua suqaavata, variqanama nte iara kepuqyaqama kyena tiqanama: Nte i timwa mwu quara mwaa nraakye qora timwa nyiqi viqara hia vaisi mpora ntena nramwunaave timwa kyera mwivata qihakyama kye qua tira, mpo mwatanaahuavata kepuqyaqama kyera qua qianta. E ena nramwunaahuaravata mpo nramwunaahuaravata kuaa qarama kyera qua qianta.

²² Hia paparuqama kyera ena kyauqu vaisiqaa vateqara mwia nraaqama kyairaro Kotira kyaiqa varaari. E mwitaa hiraro mwi vaisiva hia kyuqema kyero Kotira kyaiqa varairaro iqaaavata qua vahiankyora. Mpohua qora kyaiqvamoto ivata tu varaankyo tira, e kyuqe kyaiqa nraahu varaqira quante.

²³ Hia qumina nramanri nraahu nramwaqira quante. Airi enta i nriqa virara tira, e uaini pataqiani nranra hiraro i vikyokyavanto qio vahiari.

24 Mpo hia vaisihua qoqaa variqata qora kyaiqa uti variavaro qamwanrama kyero mwihuaqaa ko vahira. Mpo hia vaisihua uqeta variqata qora kyaiqa uti variavaro mwihua qora kyaiqa mwiva nraakiarama qovara hiananro. ²⁵ Mwia votima kyero nraakye qoravanto kyuqe kyaiqa vare variava qoqaama vahiro. Uqeta variqaro kyuqe kyaiqa vare variariva variraro mwia kyuqe kyaiqvanto nraakiara qoqaama vahiananro.

6

Rupatovata variqata mpohuaqaa qumina kyaiqa varo nraakye qorahuara tura

¹ Nte nkyi rupa taavata mpohuani kyaiqa vareqata hia kyoqaa varaa nraakye qorahuara tirera. Nkye variqata nkyitaqaa ntaqikyiani vaisirara kyuqe qua nraahu timwaqi viqata mwia qua nraahu riemwaqi quata. Nkye mwitaamaqi vivaro mpovanto hiama qio Kotirara uaquia hi quara qiananro. Mpovanto hiama qio tiri mwaanra quara uaquia hi quarave qiananro.

² Nkyi rupa taari nraakye qorhua varivaro nkyiqaa ntaqikyiarai vaisiva, mwivavata Iesusira nraaqiara varirera, nkye mwi vaisirara tiri tiqata vakyaama variho qiata. Nkye mwia qua raaqutevora. Mwi vaisiva nkyi sata sakyaa varirata nkye kyugema kye mwia qua rieqata mwia kyaiqa vara mwataata. Mwi vaisivavata Iesusirara quataave timwa kyero Kotirara mwutukya vahirara tita, nkye kyugema kye mwia kyaiqa vareqata mwia kyaahaqamaqita quata. Timotio, e mwi quara nraakye qora timwa nyiqira quante.

Unra qua mwaanra ti vaisihuara tura

³ Vaisi mpovanto nri ntero tiri vunyaa vaisi Iesusi Karaisiva quataa qua tura qaqlira kyero, mwiva tire riemwaqi vi varuna quara qaqlira kyero mpo qua mwaanra tirera, ⁴ mwi vaisiva nai nrutuara nraahu rie vari vaisiva variqarora tiro, mwiva hia mwaanra okyara ntapihihari vaisivama variananro. Mwitaa hi vaisihua varivaro inronra quave antua quave tiva nraahuma mwihua su nyaatoqi vahiananro. Mwihua mwi quara ti variavata mwia kyaara nraakye qoravanto mpohuara vikyokya uaquia hirata variqata inronra hiqata varivara. Mwi quara kyaara mwihua nanrianra nanrianra qora qua tivara. Nraakye qora nanrianra nanrianra qora su nyaato rieqata varivara.

⁵ Nraakye qoravanto uaquia hi qua mwaanranra nraahu rieqata hia su nyaatoqi ntapihirata mwihua Kotira quataa qua qaqlira kyeta munimave, mpo inraikya vararerera nraahuma uti varivara. Mwihua tiqata, Kyai Kotira vataqi quana aanranraqatai munimave mpo inraikya mpo inraikya varare, ti varivara.

⁶ Vaisivanto Kotiva mwiani inraikyarara qiove timwa kyero qamwatairera, quataama mwiva airi inraikya mwia vatero kyugema kyero variariva variananro.

⁷ Tiri mwatani mwatatai entaraqaa tire qovarama vita hia mpo inraikyavata vare nrunanra. Tire qutu vita nanra inraikyavatave vare quananra? Hiama qio tire mpo inraikyavata vare quananra.

⁸ Mwianra rieqama tire taqaararo kyarave tuavaaqave qio vahiraqe tire kyuqemave timwa kye tire qio varuro qiara.

⁹ Munimave, airi inraikyave, vararera uti variahua variavaro mwi inraikyava mwihua vara qora kyaiqaqi kyaihata nkyiari kyakya hira mpo kyaiqa mpo kyaiqa varaqi vita uro uaqama kye variqi vita raupirima quara.

¹⁰ Nraakte qora munimanra nraahu mwutukya ntihata mwianra nraahu riemwaqi vi variara mwia kyaarama ekyaa mpo kyaiqa mpo kyaiqa uaquia hi kyaiqava qovara hi variro. Nte taqauqata vaisi mponramwuvanto munimanra mpoqama kye mwutukya ntihata mwihua Iesusira qua qaqlira kyeta variqi vita mwiaqatai mwihua mwutukyavanto uaquia ihata variara.

Poruva Timotirara mwitaama kyera variqira quante tura

¹¹ Qio Timotio, e Kotiranivanto varianranra tira, ekyaa qora kyaiqa mwia nraatu ntuvalhaa vira uro nyianrato variante. E avuqavu vahiani okyarara riemwaqira quante. Kotira aanraqaa nraahu nrohiante. Iesusirara kepuuyaqama kyera riemwaqira quante. Mpohuara mwutukya vahirara variqira quante. Hia qamwanrama kyero pupohairara kepuuyaqama kyera variqira quante. Nraakte qorara qilhaakyamaqira quante.

¹² Vaisivanto mpo inraikya vararerata nai ntutaa kye nai ntutaa kyemaqi viqata hiantaantema kyera evata hianteqara uaquia hi kyaiqara qaqlira kyera nte ekyaa enta qati variqi virerave timwa kyeqara Iesusirara rieqarama variqira quante. E mwitaama kyera variqira quante tiro, Kotiva i nraanrama taira. Kotiva i nraanrama taihara e airi nraakte qora suqaa variqara nte Kotira aanraqaa nraahu virerave qiananra.

¹³ Kotiva variharora tiroma, ekyaa inraikyavanto qati vahiqiro viro. Qio nte Kotira mwia vuqaa variqanama iara mwaa quara riemwaqira quantema tuqo. Iesusi Karaisiva Pontiaasi Paireativia horaqa variqaro kyugema kyero mwia timwa mwunra. Qio nte Iesusi Karaisira nai mwia vuqaavata variqanama mwaa quara riemwaqira quantema tuqo:

¹⁴ Nte Kotira qua i mwu quaraqaa kyugema kyera ntaqikyiqira viraro hia api qua inaqaavata mwiaqaaavata vataivaro kyugema kyero vahirara ntaqikyiqira viraro ekyara entaqaa tiri vunyaa vaisi Iesusi Karaisiva qovara hiari.

¹⁵ Nraakiara Kotiva timwa taani entaraqaa Iesusi Karaisiva qovara hirata ekyama mwia taqevara. Kyugema varia okyarava Kotiraqima vahiro. Mwiva nraahu ekyaa inraikya ntaqikyi varivama variro. Mpohuara mpohuara vunyaaahuave, nronravantove, variavaro Kotiva ekyaa mwihua nraatara kyero mwihua vuni varivama variro.

¹⁶ Mwiva nraahu ekyaa enta qati variqiro vi variva. Mwiva omwa nronravanto ite variraqi variharo hiama vaisi mpovanto Kotiva hinani quariva vahiro. Hiama vaisi mpokuvanto Kotira taqaiva variro. Hiama mpovanto mwia taqaarivavata variananro. Mwiva ekyaa enta kepuuyaqanto variqiro quaninranra tita, varavage mwia nrutu nraahu tuaaheraqi quara. Qutaama tuqo.

Airi inraikya vataahua tukyama kyeta mpohuavata nyiate tura

¹⁷ Mwaa mwataraqaa airi inraikya vataahua e timwa nyinrata mwihua hia nkyiari nyutu tuaahereqata tire nronra nraakte qorave qiate. Mpohuara hia nkyetani quaahaqa vahiani inraikyara nronraqama kye riaraitita, Kotirara nraahu nronraqama kye riemwaqita quate

qianta. Tiriara kyuqema kye variqi quate tiro, Kotiva qihakkyama kyeqaro ekyaa inraikya naini vahi inraikyara tiri timwi varira.

¹⁸ E airi inraikya vataahuara kyuqe kyaiqa, mpo kyaiqa mpo kyaiqa varaqi quate qianta. E mwihuara nkyeta hi inraikyara qihakkyama kye tukyama kyeqqa mpohuavata nyiate qianta.

¹⁹ Mwihuua mwitaamaqi vivaro nraakiara nyaamwuni mwihuua ky-oqaa kyuqema kyero kepuqyaqama kyero vahiananro. Mwihuua mwiaqaatai quttaaqama kye qati variqi vi okyarara vareta qati variqi vivara.

Kotiva i mwiani kyaiqaraqaa kyuqema kyera ntaqikyianante tura

²⁰ Timotio, Kotiva i mwiani kyaiqaraqaa kyuqema kyera ntaqikyiqi viqara mwi kyaiqara varaqira quante.

Mpohia vaisihua hia Kotira qua ntapihi kye riaraitita, mwihuua nkyiari riemwa kyeta tire mwaanra qua okyara ntapihura huave timwa kyeta api qua ti variara. E mwi quara ti varihua mwoqa nyianta.

²¹ Mpo hia nraakye qorahua, mwihuua quara qutaa qua okyarave timwa kyeta mwihuua Kotira aanra qaqlira kyeta apiqama kye uaqla hi aanranraqaa nrohi variara.

Kotiva nkyi kyuqema nyatairata variatema, tuqo.

2 TIMOTI

Poruva Timotirani nraakiaraa qara vara kyora

Iesusira qati vara sivuma kyovaro nyaamwuni uro varuvaro 36 ihive nritarovaro Poruva karavuqi variqaro qaiqaa qara mwaa ntumwa tora. Mwi entara Porura ru kyeva qaumaqa huvaro Poruva mwianra rieqaro Timotira qua mwaanra mwinro tiqaro, Kyuqema kyera Karaisira qua riemwaqira quante, tiqaro qara mwaa ntumwa tora.

¹ Nte Poruvama. Kotiva nai kyakya hiraqa tihana nte nronraqama vina Iesusi Karaisira qua timwa nyi varuvama varina. Tire Iesusi Karaisiravata variqi quananranra Kotiva kyauqu nriqiqaa vateqaro timwa tai quara, nte mwi quara nraakye qora timwa nyi varuva.

² Nte i Timotirara ni maaqu kyuqevavema tuqo. Kotiva tiri tiqovavata, Iesusi Karaisiva tiri vunyaa vaisivantovata, i kyuqema mwateta iara po kye timwa mwataivarо i mwutukyaqitairo qihaakya hi varirara variante.

Tire hia Karaisira quara kyauruare tura

³ Nte Kotirara kyuqeve timwaqi viqana ntena haivaqahua huntema kyena Kotira kyaiqa varaqi vi varura. Nte Kotira kyaiqa vareqana ntapihi kyena varaurara tina, nte qua tuqaro hia ni no muaanra ntaihana vutu kyena tura. Nte mwitaamaqi viqana nte entaqivata iheravata Kotiva i kyaahaqa hiarive tina, mwianra aakyara ntamwaqina vura.

⁴ I vuqitairo nruqunru tumunranra nte qati nraahu rie varuqo. Ni mutukyavanto kyuqe hiarive tina, i taqaataa ihana varuqo.

⁵ E hia unraqama kyera Kotirara rieqara mwia aanraqaa quananra nte mwia ntapihima kyena. I taatova Roisivavata, i nrova Iunisivavata, Kotira aanraqaa vuntema kyera evata vi variananra nte ntapihi kyuquo.

⁶ Mwianra rieqanama haaru nte iqaa kyauqu vataavarо Kotiva mwi entara nai kepuqya mpo i mwunra, e mwia taunru kyerorave tuqo. Vaisivanto qia vuata kyaiharo auru vintema kyera e Kotiva nai kepuqya mpo i mwinra hia qumina tutaraitira, tuqara kyera mwia kepuqyaqama kye tutera Kotira kyaiqa varaqira quante.

⁷ Hia tiriara mwihua aatu hiate tiro, Kotiva nai mwanraqura timwinra. Qaqao, Kotiva nai mwanraqura tiri timwihanro mwia mwanraquravanto tiri kyaahaqa hi varihata mwiaqatai tire kepuqyaqama kye variqi viqata tire nanrianra nanrianra mwutukya vahata tire kyuqema kye tetu mwamwantaqaa ntaqikyiqi vunanra.

⁸ Mwianra rieqarama hia kyauriqara tiri vunyaa vaisiara nraakye qora timwa nyiqira quante. Nte Karaisira qua timwa nyunra mwia kyaara ni rupa kyaavana karavuqi varura, hia mwianravata riairaro i kyaurirara variante. E hia kyauriraitira, ni nraantantero tiri vunyaa vaisi quarave tira i uaqama mwate varivara e muaanra varenanranra hia nronraqama kyera riemwaqira quante. E mwitaamaqira viraro Kotiva i kyaahaqa hiqaro i kepuqyaqama mwatairara e qiomа variqira vinanra.

⁹ Kotiva tiri huvantu timwa tero tiriara ni nraakye qora variate tiro, tiri tinraanrama taira. Hia tire kyuqe kyaiqa vara mwataunranra

riero tiri tinraanrama taira. Mwiva nai nte mwitaa hirerave timwa kyero qati tiri kyuqema timwa taira. Hia mwaa mwatara ututo entara Kotiva tiqaro, Nraakiara nte Iesusi Karaisira kyaiqara rieqana nraakye qora kyuqema nyatarerave, timwa kyero terama tero varura.

¹⁰ Kotiva mwitaa timwa kyero variharo mwaa entara Iesusi Karaisiva tiri huvantu timwa taariva mwatani qovarama virara tita, tire Kotiva tiri kyuqema timwa taaninranra ntapihi kye riaunanra. Karaisiva qovarama viro ekyara qutu vi okyarara mwia kepuqya nteqa kyairara tita, tire Karaisira mwakyaakya kyuqera riemwaqi viqata tirevata qioma ekyaa enta qati variqi quananra.

¹¹ Kyuqe mwakyaakya mwia timwa nyianrive tiro, Kotiva ni nronraqama kyaihana nte mwi quara nraakye qora timwa nyiqi viqana qua okyaravata mwihua timwa nyi varura.

¹² Nte mwi quara timwa nyiqi vi varuqata mwia kyaara mpo hi ahua ni uaqiana mate variavana nte muaanra vare variqana nte hia nronraqama kye mwianra rienna kyauriraitina, nte mwiaqaa vuntu vina varu vaisira Iesusira okyara ntapihi kyauvara tina, nte mwutukya qibaakyama kyena tiqana, Mwiva qiomma ni kyaiqa mpitairaqua ntaqikyiqiro viraro ekyara enta qovara hiananrove, ti varura.

¹³ Nte qutaa qua i timwa mwunra rieqarama mwi quara nraahu tuqara tutera nraakye qora timwa nyiqinra quante. Mwi quara rieqarama Karaisirara kepuqyaqama kyera riemwaqi viqarama mpo huara mwutukya vahirara variqira quante.

¹⁴ Vaisivanto kyuqe inraikyaqaa ntaqikyintema kyera e Karaisira qua nte i timwa mwunraqaa kyuqema kyera ntaqikyiqira quante. Kotira mwanraquravanto tiriqi variva i kyaahaqa hi varirara e mwi quaraqua ntaqikyiqira quante.

¹⁵ Nte Esiaani nrohi varuqata ekyaa vaisivata, Pikeraasivavata, Hemokenaasivavata, ni qaqla kyeta quara e mwia ntapihi kyaananra.

¹⁶ Ni karavuqi kyeta seniqo rupa taavana varuqaro Onesiporaa siva hia mwianra kyauriraitiro, mpo hira mwipi nruru ni kyuqema matairara tina, nte Kotirara aakyara nteqana mwi vaisiravata, mwia nraamwuqi variahuavata, kyuqema kyera po kye timwa nyataantema tuquo.

¹⁷ Mwi vaisiva hia ni rupa taarara nronraqama kyero riaraitiro, Romiqi uro ntero ni piriara puaamaqiro viro uro ni puaama kyaira.

¹⁸ Qio tiri vunyaa vaisivanto ekyara entaqaa mwianra po kye timwa mwataananro. Nte Epesaasiqi variavaro mwi vaisiva kyuqema kyero ni kyaahaqa hora, mwiavata e ntapihiananra.

2

Ntaqi vari vaisira kyuqera votima kyera variqira quante tura

¹ Timotio, ni maaquo, Iesusi Karaisiva tiri kyuqema timwa te varirara tira, e kepuqyaqamaqira quante. ² Nte nraakye qora airi suqaa variqana timwa nyu quara e riaananra, mwi quara Kotira aanraqaa kyuqema kyeta nrohi vaisihua timwa nyinrata mwihua mwi quaraqua kyuqema kye ntaqikyiqi viqata mpohuavata timwa nyiqi quata.

³ E Iesusi Karaisira nraaqiara variqara ntaqi vaisira kyuqera votima kyera variqarama hia tiri uaqiana timwa terara nronraqama kyera riaraitira, tiri nraantantamwa kyera muaanra vareqarama

kepukyaqama kyera variqira quante. ⁴ Ntaqi vaisiva variqaro naiqaa ntaqikyi vaisira qamwata mwatarero uti variqaro mwiva hia mpo kyaiqa mpo kyaiqa varaqiro viraitiro, mwiva ntaqi kyaiqara nraahu varaqiro vi varira.

⁵ Mpo inraikya vararerata hiante huaqitairo mpovanto hiante okyarara timwa taani quara hia riaraitiro, nai riemwa kyero mpo aanraqaa quariva hiama qio kyoqaa varaanano. ⁶ Vaisivanto toqaamwu tu kyero kyaiqa varaqi viro kyara vara tutaariva, mwiva nraantema kyara nraanano.

⁷ Tiri vunyaa vaisivanto i kyaahaqa hirara e ekyaa qua okyara qio ntapihi kyera rienanranra tira, e nte tu quarara nraato tuqira quante.

⁸ Nte Karaisira mwakyaakya kyuqe mwakyaakya nraakye qora timwa nyiqina vu quara nraahu riemwaqira quante. Iesusi Karaisiva Ntevitira okyara kuua okyara varuva qutu vuraqitairo qaiqaa qati sivurama. Nte mwi vaisira qua timwa nyiqi vi varurama.

⁹ Nte timwa nyiqi vuqata mwi quara kyaara ni uaqiamma mateta antua utuahua rupa taantema kyeta ni seniqo rupa taara. Mwihua ni nraahu qio rupa teta Kotira qua hia qio rupa tevara.

¹⁰ Mpo hiahua ni uaqiamma mate variavana nte hia mwianra nronraqama kyena riauquo. Nte Kotiva nai kyaama tai nraakye qorahuara rieqana qioma nte muaanra mwia varaaninra. Mwihuavata Karaisira qua riaivaro Kotiva mwihua sitairata ekyaa enta Kotiravata qati variqi quate tinama, nte ekyaa muaanra mwianra hia nronraqama kye riaraitina, variqi vura.

¹¹ Mwaa quarara qutaa quave qiarara tira, evata riemwaqira quante: Tire Karaisiravata qutu quarahua variarerera,
tire qioma nraakiara mwihuvata qati variqi quananrave.

¹² Tire hia qoriri hiraitita, kepukyaqama kye variqi
quarerera, tire Karaisira vatama kye

variqata ntaqikyiqita quananrave.
Tire Karaisira mwoqa mwianrenra,
mwivavata tiri mwoqa timwiananrove.

¹³ Tire mwia qua riemwaqita virerave timwa kyeta
qaqira kyaarerera, mwiva nai timwa taani quara
hia qaqira kyaraitiro, qati nraahuma
mwi quara riemwaqiro quananrove.
Mwiva hia nai timwa taani quara qaqira kyero
mpo qua mwia mwoqaqaa qiananrove.

Kotira kyaiqa kepukyaqama kyera varaqira quante tura

¹⁴ Ekyaa mwi quara tura qaiqaavata qaiqaavata nraakye qora timwa nyiqira quante. E Kotira vuqaa variqara nraakye qora timwa nyiqanrama hia qumina mpo qua mpo qua kyaara inronra hiqata variate qianta. Inronra hi quava hia nraakye qora kyaahaqa hiananro. Mwi quava mwihua vara raupirimama kyaananro.

¹⁵ Kotiva iara kyaiqa vaisi kyuqevave qiarive tira, mwia kyaiqa nraahu kyuqema kyera varaqira quante. E tiqara, Mwiva ni kyaiqa tukyama kye taqairae hia kyaurirerave, timwa kyeqarama mwia kyaiqa varaqira quante. Kotira qua qutaa qua ntapihi kyera nraakye qora timwa nyiqira quante.

16 Vaisivanto hia Kotirara riaraitiro, qumina qua nraahu riemwaqi viqaro inronra qua qiani vaisira mwoqa mwiante. Mwi quava vaisi vara kyairaro Kotira aanra qaqlira kyero mpo aanra uaqlira hianinraqaama quananro.

17 Mwi quava tauma rumpuara uaqlira hiva vaisi mwamwanta nre varira voti hira. Haimeniaasivavata Pairitaasivavata mwi quara timwa nyiahua variara.

18 Mwitanahua qutaa aanra qaqlira kyeta tuqasaavi api qua tiqata, Ekyaa nraakye qora qutu viraqitai qaiqaa qati sivi entarara vaakya qovarama viro taiqama viho, ti variavata Iesusira nraaqiara mpo hiahua mwitanahua quara qutaaave timwaqi vita mwia kyaara mwihua uaqlama quara.

19 Qio paathiaro mwataqi kyatari rataintema kyero Kotiva nai qua paathiaro rataira. Mwiaqaa qara ntumwa taiva mwitaama tiro:
Nronravanto nainive ti nraakye qorahua
ntapihi kyairavema, tiro.

Qara mpovanto tiqaro:
Nronravanto niqaa ntaqikyi varivave qiariva,
mwi vaisiva uaqlira hi kyaiqara qaqlira kyero
kyuqema kyero variqi quarive, tira.

20 Nraamwu nronraqi taanu mpo qara mpo qara hiva vahira. Mpo hiva nronra munima kyeqata utu taava korive, munimave, mwi inraikyaraqo utu taava vailharo mpo hiva kyatarive, aatapaive, mwiaqo utu taava vahira. Mpo hi taanunraqaa nronra entaqaa nraavata mpo hiraqaa qumina entaqaa nraanra.

21 Vaisivanto uaqlira hi kyaiqara qaqlira kyero variva, mwi vaisiva taanu kyuqeraqaa nronra ihera nraahu vara kyeqaro nrai taanunra votima kyero variananro. Tiri nronravanto mwi vaisira vita kyero qiomia mwiva ni kyaiqa nronra kyaiqa varaananrove qiananro. Tiri nronravanto mwi vaisirara hia qumina kyaiqa vararaitiro, ni kyaiqa nraahu varaqiro quananrovema qiananro.

22 Qumwanraa vaisive, qaraakya vaisive, variqata api nkyiari mwamwanta kyakya hira qora kyaiqa varaataa hira qaqlira mwoqa tukyera ntapihi kyera variqira quante. E Karaisirara kepukyaqama kyera riemwaqira quante. Mpohuara mwutukya vahirara variqira quante. Mwaateraqama kyera variqira quante. Mwitaamaqira viqarama mpo ihua qutaaqama kyero Karaisiva tiriqa ntaqikyi vari-vave tihuavata variqira quante.

23 Qua uaqlira hianinra tiqata inronra hivara e hia mwihua kyapata variqira quante. Mwihua mwitaa timwaqi viraqatairo ntaqira inraikyavanto nraahuma qovara hiananro.

24 Karaisira kyaiqa vaisivanto hiamma mpohuavata ntaqiro inronra-maqiro quananro. Mwiva mwihua mwutukya vara qihakayama kyero kyuqeraqama vataqiro quananro. Mwiva kyuqema kyero raraqa taaninra vara mwataniqama kyero ntapihi kyero qua okyara timwa nyiqiro quananro.

25 Mwia quara qumina quave timwa kye hia riehua qihakayama kye timwa nyiqi viro avuqavu hiari. Mwiva mwitaamaqiro viraro Kotiva mwia qua hia riehua kyaahaqqa hirera, mwihua mwi vaisira quara qutaaave timwa kyeta unra qua qaqlira kyeta Karaisira quara qutaaavema

tivara. ²⁶ Vaaravanto aasau tutaintema kyero Saataaniva mwi vaisihua tutaihata mwihua mwia qua nraahu riemwaqi vi variara. Mwihua su nyaato ntapihi virata ntapihi riaivera, mwihua Kotira qua riemwaqi vivara.

3

Poruva ekyara entanramwuanra tura

¹ E mwaa quara riaante. Ekyara enta qaumaqa hianinraqa nraakyeye qora uaqima kye variqata nronraqama kye muaanra vahianinraqi varivara.

² Mwi entara vaisivanto nkyiariara nraahu riemwaqita vivara. Mwihua munimanra nraahu nronraqama kye rieqata mwia varehua nraahu kyaiqa utuqita vivara. Mwihua nkyiari mwahuta tita nkyiari nyutu nraahu tuaaheraqi vivara. Mwihua mpohuara uaquia hi quara nraahu timwaqi vivara. Mwihua nkyiari nyohua sohua qua raaqu tevara. Mpohua mpo inraikya nyivatave, kyaahaqa hivatave, hiama kyuqelevata tivara. Mwihua hia Kotira kyaiqarave Kotiva hi inraik-yarara riaraitita, apiqama kye variqi vivara.

³ Mwihua hia mpohuara mwutukya vahirata variqi vivara. Mwihua hia mpohuara po tita mpohuara kyuqe hivara. Mpohua nyutu vara mwataniqa hiqata unra qua tiqata varivara. Mwihua hiama qio nkyiari nyamwantaqaa kyuqema kye ntaqikyivara. Mwihua qamwanrama kyeta hena vaisi rukye toqa ntupepaa hirera nraahu utivara. Mwihua kyuqe okyarara hia mwutukya vahirata varivara.

⁴ Utaruara rieqata nramwutaa kyauquqi mwihua nkyiari nramwunaahua sitaqita uro kyevara. Mwihua paparuqama kyeqa api kyaiqa varevara. Mwihua nkyiari mwahuta tiqata tire nronra vaisi varuroma tivara. Mwihua nkyiari qamwaterara nraahu rieqata hiama Kotirara nronraqama kye rievvara.

⁵ Mwihua nraakyeye qora suqaa nrohiqata nkyiari nroqitai tiqata, Tire Kotira vataqi vi varuro, timwa kyeta mwihua nkyiari su nyaatoqitai tiqata, Hiama Kotiva tiri qio kyaahaqa hiananrove, tivara. Nraakiara mwitaa hi vaisihua qovarama vivara e mwihua nyaatu aatu hiqara hia mwihua nraaqani quante.

⁶ Mwitaa hia vaisihua hia kyuqe vu nraato vahi nraakyehuara tiri qua riemwaqi quate tita, mwihua mpo nraamwu mpo nraamwuqi vi variara. Mwi nraakyehuara nkyiari qora kyaiqaqaara nronra muaanra vareta nkyiari mwamwanta kyakya hira vataqi viqata mwi aanran-raqaave mpo aanraqaave quananrave ti varia nraakyehuara variara.

⁷ Mwihua mpo qua mpo qua ntapihiare tiqatavata hia Kotira qua qutaa qua okyara ntapihi kye riaara.

⁸ Haaru Mosesiva varu entara vaisitana Ianisikya Iampirisikya Mosesira nramwutaaqa huntema kyeta mwaa entara mwi vaisihua Kotira qua qutaa qua okyara nramwutaaqa hiqata varivara. Mwi vaisihua variavaro mwihua su nyaatovanto apiqama vihata mwihua unra tiqata, Tire qiomaa Kotira aanraqaa vi varuro, ti variara.

⁹ Qio mwihua mwitaamaqi viqata hia qioqama kye variqi vivara. Haaru nraakyeye qoravanto Ianisikya Iampirisikya api okyara qovarama kye taqontema kyetama nraakyeye qoravanto mwi vaisihua okyara qumina unra okyara qovarama kye taqevvara.

Poruva Timotirara Kotira qua kepukyaqama kye tutaante tura

¹⁰ E nivatama kyera variqara nte nraakye qora timwa nyu quara ntapihi kyera riaananra. Nte nrohina varura ekyaa ni okyara ntapihi kyaananra. Nte Karaisirara kepukyaqama kye riemwaqi vurarave, ni pikyokyaqitairo hia raraqa tihana nte tirema variqana kyuqema kye vaisi kyaahaqa hi varurarave, nte mpohuara mwutukya vaihana varurarave, e ekyaa mwi inraikyara ntapihi kyaananra. Hia nte qoriri hiraitina kepukyaqama kye variqi vurarave,¹¹ mpo hiahua ni uaqiana mataavana toqaamwu tu kyeqana variqi vurarave, nte atura ntqiana variqina vurarave, mwiavata ntapihi kyaananra. Nte Antiokinive, Aikoniaminive, Risitaraanive, mwi mwatukyara mwinramwunraqi variqi vi variavata mwi mwatanaahua anomia kye ni uaqiana mate varuvana nte nriqa vu inraikyara varaavara e mwiavata ntapihi kyaananra. Mwi mwatanaahua anomia kye ni uaqiana mate varuvaro tiri vunyaa vaisivanto mwihuaqitairo ni vaitutuma kyero ni vara qatinani kyora.

¹² Ekyaa nraakye qora Iesusi Karaisiravata variqata Kotira aanraqaa virera ihua varivata mwata mwaqaanaa nraakye qoravanto hiama mwihua egevara. Mwihua ri ntuquti hivata nriqa vira inraikya vareqatama varivara.

¹³ Uaqia hi kyaiqara uti varihuave, Kotira kyaiqa unraqama kyeqa vare varihuave, mwihua uaqia hi kyaiqara utiva mpoqiyata nritarero nronraqama kyero vahiananro. Mwihua mpohua unra utu nyataivata mwihua nkyiari unra utu nyatevara.

¹⁴ Qio e hia mwitaav tiraitira, mwaanra qua rieqara mwi quarara quitaave qiananra mwianra nraahu riemwaqira quante. Tire mwi quara i timwa mwunanranra tira, e tiri okyaravata ntapihi kyaananra.
¹⁵ E pataru variqara Kotira mpukuqi qara ntumwa tai quara riemwaqira quananra. Mwi quava i kyaahaqa iharo i vu nraatovanto ntapihi paahima vihara e Iesusi Karaisirara quitaave qiananranra tiro, Kotiva i huvantu kyero qioma i vitaananro.

¹⁶ Ekyaa Kotira mpukuqi vahi quara Kotira mwanraquravanto vaisi kyaahaqa hi varihata qara ntumwa taara. Mwi quava nraakye qora kyaahaqa hiari quavama vahiro. Mwi quaraqaatairoma vaisivanto quataa qua okyara qio ntapihiananro. Mwi quaraqaatairoma vaisivanto nai uaqia hi kyaiqara utuaninra vu nraato ntapihiraro ntapihi kyero riaananro. Mwi quaraqaatairoma kyuqe aanraqaa nrohiani okyarara qio ntapihiananro. Mwi quava nraakye qora kyaahaqa hi variratama mwihua ntapihi kye variqi vivara.

¹⁷ Mwi quava mwitaama vahirara tiro, Kotira kyaiqa vaisivanto Kotira mpukuqi vahi quara riemwaqiro viro mwiaqaatairo tera taarama kye variqaro qioma kyuqe kyaiqa varaqiro quananro.

4

Kepukyaqama kyera Karaisira qua timwaqira quante tura

¹ Nte Kotira vuqaavata, Karaisira vuqaavata, variqana qua i timwa mwinrenra. Iesusi Karaisiva nraakiara qutu vihuavata, qati varihuavata, tukya hiananro. Mwiva nraakiara vunyaa vaisivanto variqaro ekyaa nraakye qoraqaa ntaqikyiariva tumuananro. Mwianra rieqanama nte i qua mwiqana mwitaama tina:

² Karaisira mwakyaaky aakye qora timwa nyiqira quante. Nraakye qoravanto tera hita qamwate entarave, hia qamwate entarave, qati nraahu mwi quara timwa nyiqira quante. Kepukyaqama kyera qua timwa nyiqira virata mwihua mwi quarara quataave qiata. Mwihua qora aanra nrohira mwi inraikyara qoqaa timwa nyiqira virata mwihua mwi aanranra qaqlira kyeta Kotira aanraqaa quate. Mwi quara hia paparuqama kyera timwa nyinraitira, qakyoma kyera ntapihi paahima kyera timwa nyiqira quante.

³ Mpo enta nri ntairata mwi entaraqaa nraakye qoravanto hia quataa qua riarera utivara. Mwihua nkyiari riaataa hiani quara, mwia nraahu riarera uti variqata api okyarara nraahu ti vaisihua sita kye vateta tiqata, Tiri rie nraahu variataa hiraqe rieqata qamwate variana quara nraahu timwa timwiqi quatema, tivara.

⁴ Mwihua quataa qua mwoqa mwita uri quave, haaru varuhua qua nraahu riaataa hiratama rieqata varivara.

⁵ Mwihua mwitaamaqi vi varivara e hia mwitaa hiraitira, i vu nraatovanto kyuqema vahirara variqira quante. I uaqama mwataivara e nriqa vi inraikyara vareqara kepuqama kyera variqira quante. Karaisira qua timwaqira quante. Kotiva i mwitai kyaiqara varaqira quante.

Nte qutuan entava qaumatomava tura

⁶ Kotira kyaiqa vareqaro uaini ekyaa rauru kyaintema kyero quamma ni nraanrevata raurirage taiqaninra. Pataqia vari kyena mwaa mwataraqatai taiqena quaninra.

⁷ Nte mwatanai variqana mpo inraikya vararerai hiantantema kye hiantamwaqi vina uro aanra mwia taiqa kyauqo. Nte Karaisira qua kepuqama kye tuqina vi varura.

⁸ Nte kyuqema kye hianteqana aanra mwia taiqa kyaurara tina, nte mwia qita kyoqaa varaaninra mwia vekya nraahuma varuqo. Nronravanto ekyaa nraakye qora ntapihi kyeqaro tukya hi variva, mwiva ekyara entaqaa variqaro ni kyoqaa mpiqaroma nianra e ntapihi kyera nrohi variaravavema qiananro. Mwiva hia nianra nraahu mwi quara qiananro. Ekyaa nraakye qoravanto mwiva qaiqaa qovara hiani entara mwia vekya varihuavata varivaro mwiva mwihuaravatama mwi quara qiananro.

Poruva ekyara qua tura

⁹ E ni taqera aanrava vahirara qamwanrama nrumu ni taqaante.

¹⁰ Ntimaasiva mwaa mwataraqaa vahi inraikyara mpoqama kyero mwutukya nti variharo ni qaqlira kyero Tesaronaikaani vura. Kereseniva Karesiaani viharo Taitaasiva Ntarimesiaani viharo ¹¹ Rukuva kuaikuvantoma nivata variro. E mwaini nrinrenra hira Maakiravata vitera nriante. Mwiva kyuqema kyero ni kyaahaqa hi varihana kyaiqa varaura.

¹² Nte Tikikaasira titauqaro Epesaasini virama.

¹³ E mwaini nrinrenra hira ni vaaqtua Toroasini Kapaasira nraamwuqi kyaura mwiavata varaqira nrumu mpiante. Mpukuvata varaqira nrumu mpiante. Mpuku mponramwu aasau pahiqa utu taira mwianra nronraqama kye riemwaqi virama varaqira nrumu mpiante.

¹⁴ Arekisantaava qainiqotairo mpo inraikya mpo inraikya uti variva nronraqama kyero ni uaqama mataira. Mwianra rieqaro tiri vunyaa vaisivanto nai kyoqaa mwiananro.

¹⁵ Evata mwi vaisirara rauriqara variante. Tire nraakyе qora timwa nyuna quara mwiva quttaaqama kyero mwi quara nramwutaaqa hi varira.

¹⁶ Vuni niqaa qua vatovana ko ti variavaro hia mpovanto nivata variro ni kyaahaqa hura. Ekyaa ni qaqlira kyeta vuvana nte ntenanraa variqana ntena vaitutu hiavara. Qio nte Kotirara aakyara nteqanama mwitaa hia vaisihua hia mpo qara hiante tura.

¹⁷ Nte ntenanraa ko ti variavaro tiri vunyaa vaisi mwiva nraahu nivatama kye variqaro ni kepuqyaqama matovana nte Karaisira qua ekyaa mpo mwatanaa mwihua timwa nyiavata mwihua ni qua riora. Tiri vunyaa vaisivanto qaakyau vairi raioni nroqitairo ni vaitutuma kyora.

¹⁸ Uaqia hi kyaiqava ni nraatara kyaankyo tiro, tiri vunyaa vaisivanto ni vaitutumaqiro viviro ni pitaqiro uro nyaamwuni nai mwatukyaqi naivatama kye variarive tiro, ni uro kyaananro. Mwiva kepuqyavento varirara tita, mwia nrutu nraahu ekyaa enta tuaaheraqi quata. Qutaave.

Qua mwanteqaro ekyara qua tura

¹⁹ Nte Pirisiraaravata Akuiaraaravata qua mwantauquo. Onesipo-raasiravata mwia nraamwuqi variahuavata nte qua mwantauquo.

²⁰ Irasitasiva Korintiqi nraahu variharo Toropimasira nriqa vihananra tina, nte Mairitasini mwia kyaura.

²¹ Ni taqarerara toqa vaururu tuani entara nrinronra. E nrinra aanrava qio vahirara, vuhaaninraqaa qamwanrama kyera nrumu ni taqaante.

Iuvuraasivavata, Piutenisivavata, Rainasivavata, Kirotiavavata, ekyaa tiri tiqata vakya hini mwihuavata, nkyi qua mwantaavo.

²² Tiri vunyaa vaisivanto Karaisiva i mwutukyaqi variari. Kotiva nkyi ekyaa kyuqema nyatairata variatema, tuquo.

TAITAASI

Poruva Taitaasirani qara vara kyora

Iesusira qati vara sivuma kyovaro nyaamwuni uro varuvaro 36 ihive nritarovaro Poruva qaiqaa karavuqi variqaro mwaa quara qara ntumwa tora.

Taitaasiva hia Iutaa vaisi nai mpo mwatanaavanto Iesusira nraaqiaraqama viro varuvaro Poruva mwianra mwataama kyera nraakye qora Kotira aanra nyaamwutaante tiqaro Taitaasirani qara ntumwa tora.

¹ Nte Poruva Kotira kyaiqa vaisi varuvama. Kotiva ni nronraqama kyaihana nte Iesusi Karaisira qua timwa nyiqi vi varuvama varina.

Kotiva nai kyaama tai nraakye qorahua Karaisirara kepukyaqama kye variqi viqata qutaa qua okyara riemwaqi quate tiro, Kotiva ni titairave.

² Kotiva hia unra qua ti variva haaru hia mwaa mwatara ututo entaraqaa nai kyauqu nriqiqaa vatero tiqaro, Ntena kyaama taani nraakye qorahua ekyaa enta qati variqi vivarave, tura. Mwianra rieqanama nte nraakye qora timwa nyiqanama, Nkye Kotirara kepukyaqama kye riemwaqi viqatama mwi entara vekya variqi quate, ti varurave.

³ Kotiva nai kyaama tai nraakye qorahua ekyaa enta qati variqi vivarave timwa kyero variqi vuvaro nai timwa to entaraqaa Iesusi Karaisiva tumu ntero Kotira qua qaraakya qua qovarama kyora. Mwi quara nraakye qora timwa nyiqira quante tiro, Kotiva tiri huvantu timwa taariva, mwiva ni nronraqama kyaihana nte mwi quara nraakye qora timwa nyiqi vi varuvama varina.

⁴ Taitaasio, nte mwaa quara inima qara ntumwa tena. Tiretana Karaisira qua kuua qua nraahu riemwaqi vi varunanranra tina, nte iara ni mwaaque turave. Kotiva tiri tiqovavata Iesusi Karaisiva tiri kyaahaqa hiarivavata i kyuqema mwataivaro i mwutukyaqitairo qihakya hi varirara variana.

Mwaa quara rieqara vaisi nronraqama kyairata Iesusira nraakye qoraqaa ntaqikyiate tura

⁵ Iara nte hia taiqa kyaani kyaiqara ntapihi kyera taiqa kyera mpo mwatukya mpo mwatukyaqitaira vaisi nronraqama kyairata Iesusira nraakye qoraqaa ntaqikyiqi quate tina, nte Kiritini i kyena nrunrave. Qio nte mwini variqana i timwa mwiava quara riemwa taante. ⁶ E vaisi nronraqama kyarerera hira mwataama variani vaisira nronraqama kyaante:

Mwi vaisiva varirata nraakye qoravanto hia mwianra uaqia hi kyaiqara utiho timwa kye mwiaqaa qua vatevama variari.

Mwi vaisiva nraakye kuua varataarivama variari.

Mwi vaisira nraaqiaravantovata Karaisira qua riemwaqi viqata mwihuavata hia api aanra nrohiraitita, nkyiari nyohua sohua qua nraahuma riemwaqi quata.

⁷ Mwi vaisiva Kotira kyaiqaqaa ntaqikyiqiro quaninranra tiro, qora kyaiqa varaani quava hia mwiaqaa vahiasi.

Mwi vaisiva hia nai quara nraahu kyuquerave timwaqiro quari.

Mwi vaisiva hia qamwanrama kyeqaro raraqa taariva variari.

Mwi vaisiva hia nramanri nrenro uera ntaari vaisiva variari.

Hia mwi vaisira raraqa tairaro qamwanrama kyeqaro mpohua ntutuariva variari.

Hia munimanra mpochiavata mwutukya ntuaari vaisiva variari.

⁸ Mwi vaisiva nyianrasai nrihua kyarave qiatomwave nyianrivama variari. Mwiva kyuqe okyarara mwutukya vahiarivama variari.

Mwi vaisiva naiqa kyuqema kye ntaqikyiarivama variari.

Mwiva avuqavuma kyero nrohiari vaisivama variari.

Mwiva kyotataqama kye variari.

Mwiva nai kyaipa vutu nteqaro varaari vaisivama variari.

⁹ Qutaa qua mwia timwa mwia quara mwi vaisiva tuqara kyero tutaa variama variari.

Mwiva mwitaa hiari vaisiva variqaro qioma mpohuavata kyaahaqama nyataari.

Mwiva mwitaamaqiro viqaro api qua ti vaisihua quavata nraatara kyairata mwihua nkyiari api qua ntapihi kyaata.

Mwaanra apiqama kye ti vaisihuara rauriqara variante tura

¹⁰ Vaisi airivanto mwihua kepuqyaqama kye Iutaa mwaanra okyarara rie variahua, mwihua tiri quara qoririma kyeqata mwihua qumina qua unra qua nraahu timwa nyiqi vi variarave.

¹¹ Mwihua munimanra nraahu rieqata api qua ti variavata mwihua quaquaara mpo nraamwu mpo nraamwuqi variahua apiqama vivi hiarave. Mwihua uaqia hi quara ti variarara tira, e mwihuara qaqira kyeta tirema variate qianta.

¹² Kiriti vaisi mpovanto nraakiara qovara hianinranra timwa nyi varu vaisiva haaru variqaro nai nramwunaahuara mwitaama tiro: Kiritiqinaahua unra qua nraahu ti variahuate.

Mwihua qaakyau quara vairi nraantantamwa kye variarave. Mwihua hia kyaipa vararaitita, qumina aanra nrohiqata kyara nraahu kyovi kyaavirama kye nre variarave, tura.

¹³ Haaru mwi vaisiva tuva quitaama vahiro. Mwianra rieqarama mwi mwatanaahuara kepuqyaqama kyera tiqara, Qora qua qaqira kyeta kyuqe qua nraahu riemwaqi quate, qianta.

¹⁴ Iutaavanto uri qua tira hia riaate, qianta. Vaisi mpovantom nkyiari riemwa kyeta hia mwitaa mwataa hiate ti quaravata hia riaate, qianta.

¹⁵ Kyuqe vu nraato vahiali vaisiva variqaro mwiva ekyaa inraikyara kyuqe inraikyavema qiananro. Vaisi mpovanto hia Iesusirara quitaave qiariva ua vu nraato vahiariva hiama qio mpo inraikyavemata kyuqe inraikyavemata qiananro. Mwia vu nraato mwutukyaqitairo apiqama quaniranra tiro, mwiva ekyaa inraikyara qora inraikyavemata qiananro.

¹⁶ Mwitaa hia vaisihua nkyiari nyocitai tiqata, Tire Kotirara rieqata nrohi varurahuave, timwa kyeqata variavaro mwihua kyaiqvavento mpovau vahata Kotira qoriri hi kyaiqara varaqi vi variarave. Mwihua mwitaama kye nrohi variavaro Kotiva mwihuara qua raaqute varia vaisihuave tirave. Mwihua Kotira qua raaqute variarara tiro, kyuqe kyaiqvavento hiama qio mwihuqaq vahiananrove.

2

Qua mwaanra kyuquerara tura

¹ Mwihua api qua timwa nyivara e kyuqe qua nraahu timwa nyiqinra quante. E nraakyе qora mwaanra qua kyuqera timwa nyiqanra mwataama kyeta nkye mwi quara rieqata nrohiate qianta.

² Nyaapai mwihua mwataama kyera timwa nyiana: Nkye hia nramanri nreta uera ntaraitita, nkye kyuqe vu nraato vahirata nkyeta mwamwanta mwutukyaa kyuqema kye ntaqikyiqi nrohiate. Karaisira qua anomа kye rieqata variqi quate. Mpohuara mwutukya vahirata variqi viqata hia pupohairata kepukyaqama kye Kotira aanraaqaa variqi quate, qianta.

³ Kyontavata mwataama kyera timwa nyiante: Nkye Kotiranivanto variarara tita, kyotataqama kye variqi quate. Hia mpore nrutu vara mwataniqa hiqata qora qua qiata. Uainivanto nkyi kyonta ntavaaqavu kyaankyorave, qianta. Kyonta nronra tuaari nraakyeva qaraakya nraakyе aanra kyuqera nraamwutairaro ⁴ mwiva kyuqema kyero nai vaatiaravata, nai nraaqiararavata, mwutukya vahiraro variari.

⁵ Nronra tuaari nraakyeva qaraakya nraakyе nraamwutairaro kyuqema kyero nrohiquaro hia mpo vaisiara riaraitiro, nraamwu maataqaa kyuqema kyero ntaqikyiqaro nai vaati qua nraahu riemwaqiro viraro mpovanto mwia kyaiqa taqero hiama Kotira quara uaqia hi quarave qiananro.

⁶ Qaraakya vaisiaravata mwataa qianta: Uaqia hi kyaiqara utuaro tita kyuqema kye nkyeta mwamwantaqaa ntaqikyiqi quate, qianta.

⁷ Taitaasio, e ena mwiva mpo kyaiqa mpo kyaiqa vareqara kyuqe kyaiqa nraahu varaqira virata qaraakya vaisivanto i kyaiqa taqeta mwihuvata kyuqe kyaiqa varaqita quate. E nraakyе qora Kotira aanra nyaamwuteqara hia nroqitaira nraahu qianta. Qua timwa nyiqanra qua mwia vataqi vira mwitaa mwitaa hiante. Hia uqenraaqenrama kye tiraitira, mwi quarara nronra qua qutaa vahirave qiate tira, kepukyaqama kyera qianta.

⁸ E ntapihi vahiani quara nraahu timwa nyiqira virata hia iara api qua tiho qiata. Mwitaa timwaqira virata tiri nramwutaahua tiriqaa qora qua vateva hia vahirata mwihua nkyiari kyauruata.

⁹ Rupataavata quminaqama kye kyaiqa vare varia vaisihuara mwataa qianta: Nkyiqa ntaqikyiani vaisira qamwata mwateqata mwia qua riemwaqi quate. Hia mwianra qora qua qiate.

¹⁰ Mwiva vataani inraikyara hia mpuara varaaate. Nkye mwia kyaiqa kyuqema kye varaqi vivaro mwi vaisiva nkyiara kyuqe vaisi nraahuve timwa kyero Kotiva tiri huvantu kyaiva timwa tai quarara kyuqe quave qiare, qianta.

¹¹ Tire ntapihi kyaunananrave. Ekyaa nraakyе qora huvantu vita qio variate tiro, Kotiva nai kyuqema nyataani okyarara qovarama kyairave.

¹² Tire mwi okyarara rieqatama hia Kotira qoririma mwataraitita, mwatanyaa inraikyara hia mwutukya ntiraqeta tetqa kyuqema kye ntaqikyiqata ntapihi kye nrohiquaro mwaa entara Kotira kyaiqa nraahu varaqi quaravama vahiro.

¹³ Tire mwitaamaqi viqata tiri kyuqema timwa taani entara vekya varunanra. Mwi entara tiri mwanriqa nronravanto tiri huvantu timwa

taariva Iesusi Karaisiva, mwia peqa okyaravanto omwa votima kyero itero takyuqi variraro qoqaa tumu ntaananrove.

¹⁴ Uaqia hi kyaiqava tiri rupa taankyo tiro, mwiva tiriara rieqaro tiri huvantu timwa tarero qutu vurave. Mwiva tiriara kyai mwihua hiqama nyataarita mwihua ni nraakye qora variqata kyuqe kyaiqa nraahu varaqi quate tiro, mwianra rieqaro qutu vurave.

¹⁵ Qio e mwi quara nraakye qora timwa nyiqira quante. E nronra vaisivanto variqarara tira, kepukyaqama kyera nraakye qora mwi kyaiqara mwitaa mwataama kye vareqata mwi kyaiqara hia varaaate qianta. Haunri vaisi mpovanto iara qumina vaisive qiankyorave.

3

Mwataama kyeqata Kotira aanraqaa nrohiate qianta tura

¹ Nraakye qora timwa nyiganrama kamaninra nronra vaisive, kamaniva nronraqama kyai vaisihuave, mwihua qua hia raaqutaraita, mwihua qua riemwaqi quate quante. Mpo kyaiqa mpo kyaiqa kyuqe kyaiqa vahianinra qamwanrama varehua terama viqata variate qianta.

² Mpohua nyutu mwataniqa hiarive titi mwihuaqaa unra qua vatorevare qianta. Tirema variqata nanrianra nanrianra qamwateqata variate qianta. Henahuara qihakayamaqi viqata variqi quate qianta.

³ E ntapihiananrave. Haaru tire qumimaqa hiqata qua nteqa kyeta apiqa hiqata nrohi variavanranrave. Mwi entara api nrohiaravave, apiqa qamwataaravave, mwi inraikyava nraahu tiri rupa tovata variavanranrave. Tire mwi entara mpohua uaqlama nyateqata kyarukyaaruma nyate variavanranrave. Tire mpohua nramwutaaqama nyate variavarata mwihua titi mwitaama timwa te varurave.

⁴ Tire mwitaamaqi vi variavararo Kotiva tiri huvantu timwa taariva, mwiva nai kyuqema timwa taaninra mwia mwutukyavanto tiriara vahianinra qovarama kyero ⁵ tiriara apiqama kye variqi vivorave timwa kyero mwiva tiri huvantu timwa torave. Mwiva hia tire kyuqe kyaiqa mpo kyaiqa mpo kyaiqa varaavanranra rieqaro tiri huvantu timwa toravauma. Mwiva nai tiriara po kye timwa timwa taaninranra rieqaro tiri huvantu timwa torave. Mwiva tiri hiqama timwa taihata tire qaraakya vaisi utuvita varuraro mwia mwanraquravanto tiri qaraakyaqama kyaihata variqi vi varunanrave.

⁶ Iesusi Karaisiva tiri huvantu timwa taariva tiriara rieqaro kyaiqa varorara tiro, Kotiva qihakayama kyero nai mwanraqura tiri timwi varirave.

⁷ Kotiva kyuqema timwa tairaqaatairo tiriqaqua vahiva taisa vihata tire mwia nraaqiaraqama vita variqata mwiavata ekyaa enta qati variqi quananra mwia vekyama varuro.

⁸ Mwi quava quttaa quama vahiro. E mwi quara kepukyaqama kyeqara timwa nyiqira virata Kotirara quttaave ti nraakye qorahua mpooqama kye kyuqe kyaiqa varerara nraato tuqita quata. Mwihua mwitaamaqi viqata qiomaa mpohuavata kyaahaqa hivara.

⁹ Qumina inronra hi quarave, nkyiari haivaqahua okyarara nraahu nronraqama kye rie vari quarave, antua quave, Mosesira mwaanra qua kyaara inronra hi quarave, ekyaa mwi quara mwi quara tihua nraaqani hia uro variante. Mwi quava hiama qio vaisi kyaahaqa hiananro. Hiama mwi quaraqaatairo kyuqe inraikyavanto qovara hiananro.

¹⁰ Vaisi mpovanto inronra hiqaro Iesusira nraakye qora ntainra kyarera uti varirera, e mwi vaisirara hia mwitaa hiante tiraro hia riairara qaiqaa mponanivata qiante. Mwitaa tiraro qio hia riairara mwi vaisira qoririma kyera mwoqa mwiante.

¹¹ E ntapihi kyaananrave. Mwitaa hia vaisihua apiqama quavaro nkyiari qora kyaiqvanto vara uaqama kyaihata nronra qua varaavo.

Ekyaaqua tura

¹² Nte Atemaasikya Tikikaasikya titaarita mwini uro ntaivara e Nikoporisini nte uro varianinrani quante. Huari hia kyuqema kyero itaani entara nte uro mwinima varianinra.

¹³ Sinasiva ko okyara ntapihi paahima kyero rie vari vaisivavata, Aporosivavata, mwitanahua nyianra aanraqaa virera hiatanahua kyuqema kyera kyaahaqama nyatairata aanraqaa viqata hia mpo inraikyara aaranteta puua hiata.

¹⁴ Tiri nraakye qoravanto hia kyaiqa vararaitita, qumina varivaro kyarave mpo inraikya hia vahirata aara ntevorave tira, mwihuara kyuqema kye kyaiqa varaqi vi varivaro ekyaa mwi inraikyava nkyini qio vahiarive qiante.

¹⁵ Nivatama kye variahua i qua mwantaavo. Karaisira qua riähua tiriara mwutukya vahata variahua, qua mwantaunana timwa nyante.

Kotiva nkyi kyuqema nyatairata variate, tuqo.

PIRIMONI

Poruva Pirimoninrani qara vara kyora

Iesusira qati vara sivuma kyovaro nyaamwuni uro varuvaro 30 ihive nritarovaro Poruva karavuqi variqaro mwaa quara qara ntumwa tora. Pirimoniva nronra vaisivanto Iesusira nraaqiaravanto varuvaro mwia kyaiqa vaisi rupatova Onisimaasiva nai kyaiqa qaqlira kyero ntuqema kyero uro Romini variqaro Porura nroqitairo Karaisira qua riero mwi quarara qutaave timwa kyero Poruravata varuvaro Poruva Onisimaasira Pirimoniva hunani titarera hiro Pirimoninrani qara mwaavatama kyero titovaro vura.

¹ Nte Poruva. Iesusi Karaisiva ni rupa taihana varuva. Nte tiri tiqata vakya Timotikyama mwaa quara i Pirimoninrani qara ntumwa teta. E tiritana vaisivanto variqara tiri nraantantera Kotira kyaiqa vaisima variaro.

² Iesusira nraakye qora i nraamwuqi variahuanivatama mwaa quara qara ntumwa tena. Tiri nrunra nrakyaa Apiaaranivata, Akipaasirani-vatama, nte qara ntumwa tena. Akipaasiva tiri nraantantamwa kyero ntaquqi viqaro Kotira aanraqaa kepuqyaqama kyero vi varirama.

³ Kotiva tiri tiqovavata, tiri vunyaa vaisi Iesusi Karaisivavata, nkyi kyuqema nyatairata nkyi mwutukyaqitai qihakya hi varirata variata.

Poruva Pirimoniva Karaisira qua riorara tura

⁴ Pirimonio, nte Kotirara aakyara nteqana mpo enta mpo enta iara rieqana Kotirara kyuqeve tura.

⁵ Nte riauqara e Kotira nraakye qora ekyaa mwihuara i mwutukya vailhara e kepuqyaqama kyera tiri vunyaa vaisi Iesusi Karaisirara riemwaqira vi variananrave.

⁶ E Karaisira qua mpohua mpohua timwa nyiqira quante tina, nte Kotirara aakyara nte varura. E mwitaamaqira viqarama Karaisiva tiri kyuqema timwa taani okyarara mpo okyara mpo okyara ntapihi kyera taqenanra. ⁷ E mpohuara mwutukya vailhara variarava mwiva nivatama kyuqema mataiharo ni mutukyavanto kyuqe ihana varura. E mwitaa hiarava mwi okyarava ekyaa Kotira nraakye qora mwutukya kyuqema nyataihata variara.

Nte iara Onisimaasirara po kye timwa mwataantema tuqo tura

⁸ Pirimonio, e mwitaama variarana nte Karaisiravatama kye variqana nte i vakyaava variqananra tina, nte qiomma kepuqyaqama kyena iara ni qua nraahu riaante qianinra. Nte qio mwitaa qiariva vaihanavata hia nte mwitaa tirera.

⁹ Ni mutukyavanto iara vaihananra tina, nte ivata qua qihakya kyena tirera. Nte Poruva nte nyaapaiqama vina variqana nte Iesusi Karaisiva rupa taihana varuva, ¹⁰ nte iara qihakya kyena mwitaama tina, Onisimaasira ni maaqara po kye timwa mwataante, tuqo. Ni seniqo rupa taavana mwaini varuqaro mwiva i qaqlira kyero ntuqema kyero mwaini nrumu variro mwiva Karaisirara qutaave timwa kyero mwiaqatairo mwiva ni nraaqiaraqama vira. ¹¹ Mwi vaisiva haaru hia kyuqema kyero i kyaahaqa hu vaisiva varura. Mwaa

entara mwiva Karaisirara qutaa mwivave tivara tiro, mwiva nivata ivata kyuqema kyero kyaahaqa hiari vaisivama variro.

¹² Nte mate e hiananrani Onisimaasira titaariro mwiva nrumu ntantero quananro. Mwiva ni mutukya nti vaisiva varihana nte mwia titeqana ntena mwamwanta votima kyena titaariro quananro.

¹³ Nte Karaisira qua timwa nyiqi vi varuqata mwia kyaara seniqotai ni rupa taavana varuva. Nte mwaini mwaaqi variqana iara tiqana, E hia qioqama kyera nrumu ni kyaahaqa hinanrave timwa kyena Onisimaasirara mwiva i mwaata varero mwaini variqaro ni kyaahaqa hinanrove, timwa kyena mwianra mwaini variarive qiataa ihana-vatama ¹⁴ Onisimaasiva hia i kyapara hirara rieqanama qaqlira kyena mwianra hia mwaini variante tuqo. Hia nte mwia mwaini tutaaninra mwianra iara kepukyaqama kye eo qiantre tirera. Ina kyakya hiro eo qiataa hirara eo tinanra.

¹⁵ Qutaa Onisimaasiva i qaqlira kyero ntuqe hiro hia mwaini nrumu mpuahaama varirave. Qio mwiva i kyero ntuqema kyero viraqitairo Iesusira nraaqiaraqama virora tiro, mwiva ekyaa enta ivata qioma qati variqiro quananro.

¹⁶ E mate mwaa entaraqaataira hiama mwi vaisirara nte rupa tau vaisiva mwitaama nraahu variarive tiraitira, e mwitaama qiantre: Onisimaasiva quttaaqama kyero Kotira nraaqiaraqama virara tina, nte mwianra ni kata pakyaave qianinrave, qiantre. Nte mwi vaisirara ni mutukya vahana nte mwianra ni katave tura. E qioma mwi vaisirara tiqara, Mwiva ni kyaiqa vaisi kyuqeva variqaro mwiva Karaisira nraaqiara varivara tiro, mwiva ni kata pakyaama variho, tinanra.

¹⁷ E nianra quttaaqama kyera ni hena vaisive tirera, e ni qamwata materantema kyera Onisimaasiravata qamwata mwataante.

¹⁸ Onisimaasiva haaru i apiqama mwatovavata ini mpo inraikya varero hia mwianriva qati vahirera, e mwia nrutu nruka kyera ni nutu vatairaqe nte mwianra rieqana i kyooqaa mwiankye.

¹⁹ Qio taqaante, nte ntena kyauquqotaina mwaa quara qara ntireranama,
NTE PORUVA MWI MUNIMANRA INA MWINRENRAVE, tuqo.

E ni qua riera Kotira nraaqiaraqama vira variananra mwia hiniqama hia nina mpiante turave. Nte mwianra qiataa ihanavata hia mwianra tirera.

²⁰ Po, Pirimonio, ni katao, tiri vunyaa vaisiara rieqara nte qiani quara riera mwitaa hiante. E Karaisiravata variqara e ni katavanto variananranra tira, ni mutukya kyuqema matairaqe qamwateqana variari.

²¹ Nte mwaa quara qara ntiqanama iara ni qua riero mwitaa hinanrovema tina. Nte iara tiqana, Mwiva nianra qamwateqaro ni quaravata, mpo qua hia nte timwa mwianinravata, nai riemwa kyero mwitaa hinanrovema, tina.

²² Nte pata qua mpoqia tirera. Nte mwini quaninranra rieqara e nini nraamwu mpoqiaqi terama taante. Kotiva ni kyaahaqa hiarive titi, nkye mwianra aakyara nte variara. Nte Kotiva nkyi qua qioma riaananrove timwa kyena nkyi uro taqaaninranra nronraqama kyena rieqana varura.

Ekyara qua tura

²³ Epaparaasiva nivatama kyero variva i qua mwantaiho. Mwiatata Iesusi Karaisira kyaara rupa taavaro nivatama kyeroma variro.
²⁴ Maakivavata, Arisitakaasivavata, Timaasivavata, Rukuvavatama kyeta i qua mwantaavo. Mwinramwuhua nte varau kyaiqara kuaa kyaiqa mwia vare variahuave.

²⁵ Tiri vunyaa vaisivanto Iesusi Karaisiva nkyi kyuqema nyatairata variate, tuquo.

HIVURU

Hivuruqinaahuani qara vara kyora

Iesusira qati vara sivuma kyovaro nyaamwuni uro varuvaro 40 ihive nritarovaro vaisi mpovanto mwaa quara qara ntumwa tora. Mwaa quara qara ntumwa to vaisira nrutu tire hia ntapihi kyaunana. Mwi vaisiva Poruvave, Rukuvave, Aporosivave, Sairaasivave, nraahumwa mpovantove, mwaa quara qara ntumwa teta? Hia ntapihuro. Iutaavanto Iesusira nraaqiaraqama vuhua Iesusi Karaisiva nritarero uro virini kepukyavanto vari okyarara ntapihi kye rieta taqaate tiro, mwi vaisiva mwaa quara Iutaani qara ntumwa tora. Iutaave Hivuruve mwia kuaa mwatanaa mwihua nyutuma.

Karaisiva nronravanto vitarero vuni vari okyarara tura

¹ Haaru Kotiva tiri haivaqahua Hivuru nraakye qora qua timwa nyinrenro mwiva vaisi mponramwu poropetive tuhua ekyaa mpo qua mpo qua timwa nyuvata mwihua mwi quara qovarama kyeqata tiri haivaqahua timwa nyiqi vi varurave. Mpo enta Kotiva ruvaatakyaa poropeti vaisi mpo timwa mwinro mpo enta nraahumwa mpo qarama kyero poropeti mpo timwa mwinro mwitaamaqi vivihura.

² Kotiva mwitaa timwa nyiqiro viro mwaa entara ekyara enta vahiraqaa mwiva nai mwaاقqu titaiharo mwia mwaاقquvanto mwia qua qovarama kyaihata tire riaunana. Kotiva nai mwaاقqu nronraqama kyovaro mwia mwaاقquvanto mwatavata nyaamwuvata utu tora. Kotiva ekyaa inraikya mwia nai mwaاقqu kyaama taiva nraahuma vahiro.

³ Kotira peqa okyaravanto nai mwia mwaاقquvata ntuvaahe vari-rama. Mwia mwaاقqu okyaravantovata, mwia qora okyaravantovata, kuaa okyara nraahuma vahiro. Mwia mwaاقquvanto timwa tai quaraqatairo ekyaa nyaamwunivata, mwatanivata, vahi inraikyava qati nraahu vahiqiro vi varira. Mwaa entara mwia mwaاقquvanto nraakye qora uaqia hi kyaiqara utua quara nruka nyatero uro nyaamwuni Kotira kepukyavanto vahinani mwia kyauqu kyaatutani mwatakyaa viro variro.

⁴ Kotiva mwianra ni maaquve tirara tiro, mwia mwaاقquvanto ekyaa nyaamwunyaahuavata nraatara kyero nritarero variharo mwia nrutuvantovata mwihua nyutu nraatara kyero nritarero virinima vahiro.

⁵ Kotiva nai mwaاقqu mwianra nraahu tiqaro,

E ni maaquvanto variaro.

E ni maaquvanto variarana

nte mate i nronraqama kyauquo.

(Ihi 2:7)

Kotiva hia nyaamwunyaahuara mwi quara tiraitiro, nai mwaاقquara mwi quara turave. Kotiva qaiqaa nai mwaاقquara tiqaro, Nte mwia qova variariro mwiva ni maaquvanto variarive, turave.

(2 Samueri 7:14)

Mwitaa tiqaro Kotiva hia nyaamwunyaahuara mwi quara tiraitiro, nai mwaاقquara nraahu mwi quara turave. ⁶ Kotiva nai nraaqiara tauraanaanra mwata mwaini titarera hiro tiqaro, Ekyaa nyaamwunyaahu mwia nrutu nraahu tuaaheraqi quate, turave.

(Lo 32:42)

⁷ Kotiva nyaamwunyaahua okyarara mwitaama tiro:
Nte tuqata nyaamwunyaahua toqavanto tintema kyeta
hianteqa nrohi variarave.

Nte qua ti varuqata mwihua qia auruvanto itaintema
kyeta ni kyaiqa vare variarave, turave.

(Ihi 104:4)

⁸ Nyaamwunyaahuara mwitaa timwa kyero Kotiva nai mwaqaquara
mwaa quara tiqaro,

Kotio, e kepukyavanto varira ntaqikyiqi viqara
ekyaa enta qati nraahu variqira vinanrave.

E ntapihi kyera nraahu ntaqikyiqira vinanrave.

⁹ Ntapihi kyera nrohina okyararama
i mwutukyavanto vaiharo

qora okyarara hia i mwutukya vahirave.

E mwitaa hi variarana nte Kotiva iqaa ntaqikyi varuva
i hena vaisi qaqlira mwini kyena,

i nraahu vita kye vate i mwutukyaqitai
kyuqe hi varirara variante tina,

nte i nronraqama kyaurave, tura.

(Ihi 45:6-7)

¹⁰ Kotiva mwitaa timwa kyero qaiqaa nraahu nai mwaqaquara tiqaro,
Nronrao, e haaru toharera mwaa mwatara utu tonanrave.

E ena kyauququotaira nyaamwuvata utu tonanrave.

¹¹ Nyaamwuvantovata mwatavantovata
hia ekyaa enta vahirara

e nraahuma ekyaa enta variqira vinanrave.

Tuavaaqavanto nrihiqama vintema kyero

nyaamwuvantovata mwatavantovata

nrihiqama quananrove.

¹² Tuavaaqa qaraakya utirera hiro

haaruaara ntahuku kyero kyaintema kyera

e nyaamwuvata mwatavata taiqa kyenanrave.

Mwia taiqa virara e nraahu hia nyaapaiqama viraitira,
ekyaa enta qati nraahu variqira vinanrave,

turave.

(Ihi 102:25-27)

¹³ Kotiva hia nyaamwunyaahuara tiraitiro, nai mwaqaquara
nraahu mwaa quara tiqaro,

E nrutarera nina kyauqu kyaatutani variraqe

nte i nramwutaahua ru taiqa kyaarira

mwihuaqaa kyuqu ntamwa tera variante, turave.

(Ihi 110:1)

¹⁴ Nyaamwunyaahua mwihua okyara vahirero mwitaamama vahiro.

Mwihua Kotira kyaiqa vaisivanto hia mwamwantavata vahata mwana-

raqura nraahu vahua varita. Kotiva mwihua airi enta sitaihata uro

Kotiva huvantu nyataani vaisihuua kyaahaqa hi variara.

2

Kotira quara qumina quave tivorave tura

¹ Mwia mwaaquvanto Iesusiva nyaamwunyaahua nraatara kyero
vuni varirara tita, tire mwia qua riaunana mwi quara hia qoriri hi-
raitita, kepukyaqama kye riemwaqi quara aanrava nraahuma vahiro.

² Haaru Kotiva nyaamwunyaahua sitovata mwihua Kotira qua
Mosesira timwa mwitovaro mwi quava quataa qua vahurara tiro,

mpovanto mwi quara nteqa kyovaro Kotiva mwia hiniqama nai kyoqaa mwunrama.

³ Kotiva mwi quara qovarama kyero variqiro viro nraakiara qua mpo nai nraakyе qorara po timwa nyatero huvantu nyataani quara qovarama kyero. Tire mwi quarara qumina quave timwa kyeta mwi quara qaqlira kyaarerera, Kotiva tiri ruari entava nrinraqe po tire nataama kyetave ntugema kye aatu hianteta quananrave? Mwi quara qovarama kyarero nai mwaalqu tiri nronra vaisi titovaro mwiva nraante mwi quara timwa nyuvata mwia qua riohua tirivata timwa timwiavata riaunanrave. Mwi quava haaru Kotiva Mosesira timwa mwu quaravata nraatara kyero nronraqama kyero vahirarama tina.

⁴ Nraakyе qoravanto Kotira quara qutaa quave qiate tiro, Kotiva nai qua timwa nyiahua kepuqyaqama nyataihata mwihua nronra kyaiqa, hia taqaa kyaiqara varaqi vi variara. Kotiva nai mwanraquravata nai kyakya hiraqaa nraakyе qora nyi varihata mwihua mpo kepuqya mpo kepuqya vareqata variara.

Iesusiva nraahu tiri huvantu timwa taariva variho tura

⁵ Tire qaraakya mwata nraakiara qovara hianinranrama ti varita. Kotiva hiama nyaamwunyaahuara mwi mwataraqaa ntaqikyiqita quate qiananro.

⁶ Kotira qua mpovanto mwitaama tiro:

Kotio, e nronravanto variqarara tira,
nanraqamave e qumina nraakyе qora mwatani
varurahuara nronraqama kyera riemwaqira vi variaro?
Mwihua nraaqiaraqaavata nanraqamave
e ntaqikyiqira vi variaro?

⁷ E nraakyе qora utu kyera mwihuara pataqiaqaa
tumitare nkye nyaamwunyaahuara mwemwani
kumwaanri pataqiara variqi quate qiananrave.
Nraakiara e mwihua vara vuniqama kyera
mwihua nyutuvata vara viriniqama kyera
⁸ mwihua nronraqama kyera mwihuara tiqara,
Ekyaa inraikyaqaa ntaqikyiqita quate tinanrave,
tura.

(Ihi 8:4-6)

Mwi quara okyaravanto mwitaamama vahiro. Kotiva nraakyе qora nronraqama kyairata mwihua ekyaa inraikyaqaa ntaqikyiqi vivara. Mwihua hiama mpo inraikyaqaa hia ntaqikyivara. Mwihua ekyaa inraikyaqaa ntaqikyiqi vivara. Nraakiara mwi quava qutaaqama kyero mwivauma vahiananro. Mate mwaa entara nraakyе qoravanto hiama ekyaa inraikyaqaa ntaqikyiqi varita.

⁹ Mwihua hia mwitaa hiavarovata mwaa entara tire Iesusira okyara ntapihi kyaunana. Kotiva nraakyе qora kyuqema nyatarera hiro Iesusirara pataqia tumitarera nyaamwuni variahua mwihua kyuqutarani variqara nraakyе qorara rieqara qutu quante tuvaro mwiva nriqa vu inraikyara varero qutu vura. Mwiva ekyaa nraakyе qorara rieqaro qutu vurara tiro, Kotiva mwia vuni vita kyero vatero mwia kepuqyaqama kyero mwia nrutu vara viriniqama kyaiharo variqiro vi varira.

¹⁰ Kotiva variharo Kotiraqaatairo ekyaa inraikya qovarama viro ekyaa enta qati nraahu vahiqiro vi variro. Kotiva airi nraakyе qorara mwihua ni nraaqiara varivaqe nte mwihua sitaqina ntena varianinrani

ntuvaahainani uro kyaankye timwa kyero, Jesusira qati kyovaro nriqa vu inraikyara varaqiro viro uro qutu vurama. Kotiva ntapihi kyero Jesusira qati kyovaro qutu vurama. Jesusiva nriqa vu inraikyara varaqiro viro qutu vurara tiro, mwiva viriniqama viro kepukyavanto variqaro qioma tiri huvantu kyero Kotiva varinani tivitaqiro uro kyaarivama variro.

¹¹ Jesusiva tiri uaqia hi kyaiqara qua vahira nruka timwa taiva varihata tire mwiva tiri uaqia hi kyaiqara qua nruka timwa taihua varunanranra tiro, Kotiva mwia qovavata tiri tiqovavatama variro. Mwitaama varunanranra tiro, Jesusiva tiriara nkye ni nunra katave qianinranra hia kyaurira.

¹² Jesusiva mwitaama tiro:
Kotio, ntena nunra kata i okyara timwa nyiqi virerave.
Mwihua ntuvaantuama vita varivage nte i nrutu
tuaahereqa ihi timwaqi virerave, turama. *(Ihi 22:22)*

¹³ Qaiqaa mwiva tiqaro,
Nte Kotirara quataave timwa kyena
mwiaqaa vuntuvina varirerave, turama. *(Aisaiaa 8:17)*
Qaiqaavata mwiva tiqaro,
Kotiva nraaqiara ni mpihata
mwihua nivata variavana varuvave, turama. *(Aisaiaa 8:18)*

¹⁴ Tire Kotira nraaqiara variqata mwamwanta vataahua varunarama. Tire mwamwanta vataahua varurarora tiro, Jesusivavata vaisi tuero tiri nraakye qora nraantantero mwamwanta vataava variqiro vurave. Saataanira kepukyavanto ekyaa nraakye qora rupa tovata mwihua ekyaara qutu vita varuvarora tiro, Jesusiva vaisi tuero Saataanira kepukyavanto qumina inraikyaqama quarive tiro, qutu vurave.

¹⁵ Nraakye qoravanto mwatani qati variqi viqata mwihua nkyiari qutirara aatu huva mwi inraikyava mwihua rupa tovata varuvaro Jesusiva mwi nraakye qorahua mwiqitairo huvantu kyarero vaisi tuero qutu vurave.

¹⁶ Jesusiva hia nyaamwunyaahuara rieqaro mwatani qovarama vuravauma. Mwiva mwatanyaa nraakye qora Evarahaamunra okyarara rieqaro vaisi tuorama.

¹⁷ Mwiva tiri nai nrunra qata votima kyero vaisi tuero, mwamwanta vataava variqiro vurara tiro, mwiva tiri kyaahaqa hiarivama variro. Mwiva hia mwitaa hiankye titiri, hiama tiri kyaahaqa hiariva mpovanto varitiri. Tire mwatani variavarahua tetavanto teta uaqia hi kyaiqara qua nruka kyaara aanrava hia vahuvaro Jesusiva mwi quara Kotiva nruka timwa taarive tiro, mwatani tuminro nraaqiara tuemwa vura. Jesusiva tiri nraakye qorara po kye timwaqiro viqaro mwiva Kotira kyaiqa vara mwataariva nronravanto variqaro Kotirara kepukyaqama kyero riemwaqiro viqaro Kotiva tiriara mwihua uaqia hi quara nruka nyataarive tiro, tiriara rieqaro qutu vurave.

¹⁸ Jesusiva vaisi tuero variqi vi varuvaro uaqia hi kyaiqava mwia mwataaramaqi viqaro taqovaro mwiva hia uaqia hi kyaiqara utiraitiro, kepukyaqama kyero variqiro vi varurara tiro, uaqia hi kyaiqava tirivata mwataara hiraro Jesusiva tiri qioma kyaahaqa hiraqe hia uaqia hi kyaiqara utuananra.

3

Mosesiva nronravanto variharo Iesusiva mwiavata nraatara kyero anoma nronravantoma variro

¹ Ni kata pakyaa, nkye rauriqata variata. Kotiva nkyi uaqia hi kyaiqara qua nruka nyataihata variara. Kotiva nkyivata nyaanrama taihata variara. Nte vaakya tu quarara rieqanama nkyiara nkye Iesusira nronraqama kyeta riemwaqitama quatema tuqo. Iesusiva Kotiva nronraqama kyero titai vaisivama variro. Kotiva tiriqaa qua vahira nruka timwa taarive tiro, Iesusiva tiriara rieqaro Kotirani kyaiqa vara mwato vaisiva varihata tire mwia qua riemwaqi vi varunanrave.

² Kotiva Iesusira nai kyaiqaqaa vita vatovaro Iesusiva kepukyaqama kyero mwi kyaiqara varaqiro viqaro Kotira qua nraahu riemwaqiro vurama. Haaru Mosesiva ekyaa Kotira nraakye qoraqaa ntaqikyiqiro viqaro mwia qua nraahu riemwaqiro viqaro kyaiqa varontema kyero, Iesusivavata Kotira kyaiqa varaqiro vurama.

³ Kotiva Iesusira nrutu vuni vara vatero Mosesira nrutu nraakiaranima vatero. Nraamwu hoqa tai vaisiva vuni variharo nraamwu mwiva mwatumwi vahintema kyero, Iesusiva vuni variharo Mosesiva nraakiaranima variro.

⁴ Ekyaa nraamwu hia naiqama kye qovarama viro vahira. Vaisivanto hoqa taiva nraahu vahira. Qio kuaa qarama kyero Kotiva nyaamwuvata mwatavata utu taivama variro.

⁵ Mosesiva Kotira kyaiqa vaisivanto variqaro Kotira qua nraahu riemwaqiro viqaro ekyaa Kotira nraakye qoraqaa ntaqikyiqiro vurama. Mwiva mwi kyaiqara vareqaro nraakiara qovara hiani vaisirara timwa nyiqi vurama.

⁶ Mosesiva qati kyaiqa vaisivanto varuvaro Karaisiva Kotira mwaaku taruvama variro. Karaisiva Kotira mwaaku taruva variqaro Kotira qua nraahu riemwaqiro viqaro mwia nraakye qoraqaa ntaqikyiqiro vi varirama. Tire kepukyaqama kyeqata Karaisirara riemwaqi viqata, Kotiva tiri kyuqema timwa taani entara mwia vekya variqi quarera, tire qioma tiqata, Tire Kotira nraakye qorama varuro, qiananra.

Nkye Kotira quara pupohairata qaqlira kyevorave tura

⁷ Kotira mpukuqi Kotira mwanraquravanto timwa tai quara riaata. Mwi quava mwitaama tiro:

Mate Kotira qua riarerera hita

⁸⁻⁹ nkye nkyi haivaqahua Kotira qua rieta qaqlira kyeta nkyiari vu aanranraqaa qua raaquta kyeqata vuntema kyeta nkyevata vivorave.

Kotiva nkyi haivaqahua mwitaama tiro,

Nte nkyi haivaqahuaqi 40 ihiara kyaiqa varaqina quavata nkyi haivaqahua qumina mwatanani variqi viqata nte mwihuani kyaiqa varataavarara hia nronraqama kye riaraita, mwihuua qua raaquta kyeqata nianra mwia mwoqaga

mpo kyaiqa nraahu varaarive tiqata nina nraahu mwataarama kye taqarerera uti varuhua varurave.

¹⁰ Mwihuua mwitaamaqi vuvaro

ni raraqa tovana mwihuara tiqana,

Mwihuua ekyaa enta api aanra mwiaqaa nraahu

virera uti variahuave.

Mwihua qua raaquta kyeqata

hia ni aanraqaa virera uti variahuave, qiavarave.

¹¹ Mwihiara ni raraqa tovana

nte ntena kyauqu nriqiqaa vatena tiqana,

Mwia kyaara mwihua hia uro nivatama kye tekya

hivarave, turama.

(Ihi 95:7-11)

¹² Ni kata pakyaa tuaavo, nkye rauriqata variata. Nkyi su nyaato mwutukyavanto uaqama virata nkye Kotira quara hia qutaa quave timwa kyeta tuqasaa vita qati variqi vi vari mwanriqara, Kotira mwoqa mwivorave.

¹³ Mate mwaa entara nkye Kotiva hinani nrta mwia aanraqaa nrohi entavama vahiro. Uaqia hi kyaiqava nkyi vara apiqama kyairata nkye hia Kotira aanraqaa vivorave tita, mwaa entara nkye nai kepuuyaqama mwate nai kepuuyaqama mwatemaqi viqata Kotira aanraqaa quata.

¹⁴ Haaru enta tire Karaisirara quttaave timwa kyeta mwianra kepuuyaqama kye variqi quavanaranrave. Mwi entaraqaatai tire kepuuyaqama kye Karaisirara riemwaqi viqata matevata variqi vita uro qutu quarera, tire qiomma tiqata, Tire Karaisiravata variqi vuruahuave, qiananra. ¹⁵ Nte qaiqaa Kotira mpukuqi tu quara tirerama. Mwitaamaa tiro:

Mate Kotira qua riarera hita,

nkye nkyi haivaqahua Kotira qua rieta qaqlira kyeta

mwihua nkyiari vu aanranraqaa nraahu

qua raaquta kyeqata virerata uti varuntema kyeta

vivorave, tura.

(Ihi 95:7-8)

¹⁶ Ta vaisihua Kotira qua rieta qaqlira kyeta nkyiari vu aanranraqaa nraahu nrohirera uti varurave? Mwihua tiri haivaqahua. Mosesiva mwihua sita varero Isipisairo uro kyohua, mwihua Kotira qua rieta raaqutorama.

¹⁷ Kotiva tahuara raraqa tovara 40 ihiara variqi vurave? Mwiva tiri haivaqahua raraqa tovaro varurave. Tiri haivaqahua qumina mwatani variqata uaqia hu kyaiqara utura kyaara mwini qutu taiqa vurama.

¹⁸ Kotiva nai kyauqu nriqiqaa vatero tiqaro, Mwihua hia ni mwata tekya hi mwataraqi uro tekya hivarave, tu quara, tahuara turave? Mwiva tiri haivaqahua turave. Mwihua Kotira qua rieta qaqlira kyeta nkyiari nrohu aanranraqaa nraahu virera uti varurara tiro, Kotiva mwitaa turama.

¹⁹ Tire ntapihi kyaurata mwihua hia Kotira quara qutaa quave turara tita, mwihua hia qioqama kye Kotira mwata tekya hi mwataraqi tekya hirera vura.

4

Kotira nraakye qoravanto tekya hirara tura

¹ Haaru Kotiva nai kyauqu nriqiqaa vatero tiqaro, Ni nraakye qoravanto nivatama kyeta uro tekya hiqata varivarave, turama. Mwianra rieqata nrivage tire aatu hiqata variara. Haunri nkyiqitairo mpovanto mpo aanraqaa ntuqia viro hia tekya hi mwataraqi quankyora.

² Tire mate riaurantema kyeta tiri haivaqahua vata Kotira qua riora. Mwihua Kotira qua riovaro mwi quava hia mwihua kyaahaqa hura.

mwihua mwi quara rieta mwianra hia qutaa quave timwa kyeta qaqlira kyorara tiro, mwi quava hia mwihua kyaahaqa hura.

³ Tire Kotira qua rieta qutaave qiarahua nraahuma uro Kotiravata tekya hiananra. Kotira mpukuqi nraakye qora Kotira qua nteqa kyaahuara Kotiva mwitaama tiro:

Ni ntaraqa taihana nte ntena kyauqu nriqiqaa vatena tiqana, Mwihsa hia uro ni vatama kye tekya hivarave, turama.

(Ihi 95:11)

Kotiva nai kyaiqa haaru taiqa kyero tekya huva viviro taiqa vuvarovata mwi quara turama.

⁴ Kotira mpukuqi Kotiva tekya hu entarara mwitaama tiro:

Kotiva 6 entara kyaiqa varaqi viro uro taiqa kyero

⁷ entaqaa mwiva tekya hurave, turama.

(Okyara 2:2)

⁵ Kotiva mwi entaraqaa tekya hurara tita, Kotira nraakye qoravata tekya hita qati variqi vivara. Kotira qua rieta qoririma kyeqa nrohia nraakye qorahuara Kotiva mwitaama tiro:

Mwihsa hia qio nte tekya hianinrani vivarave, tura.

⁶ Haaru tiri haivaqahua Kotira qua kyuqe qua rieta qaqlira kyeta hia qutaa quave turara tita, mwihsa hia Kotiravata tekya hirerata vura. Kotira quara qutaa quave ti nraakye qorahua mwihuama Kotiva qati kyairata Kotiravatama kye tekya hivara.

⁷ Haaru tiri haivaqahua Kotira qua qaqlira kyeta mwia kyaara hia Kotiravata tekya hirera vuvaro airi ihi nritarovaro Kotiva qaiqaa mpo entara mwatama tero tiqaro, Mate mwaa entaraqaa ni qua riaate, tiro. Mwiva tiri haivaqara Ntevitira nroqitairo tiri haivaqahua mponramwuanra vaakyia timwa nyu quarara tiqaro mwitaama tiro:

Mate Kotira qua rieta hia qoririma kye

mwia qua qaqlira kyaate, tura.

(Ihi 95:7-8)

⁸ Haaru tiri haivaqahua qumina mwatani variqi vita qutu vuvaro Iosuaava mwihsa nraaqiara sita varero uro Isareri mwatani kyorave. Kotiva ni mwatani tekya hiate tiqaro hia Isareri mwata mwianra turavauma. Mwiva Isareri mwatanianra tutiri, mwiva hiama nraakiara Ntevitira nroqitairo tiqaro, Mwaa entara ni qua riehua ni mwatani tekya hivarave, tutiri. Kotiva ni mwaatave tiqaro mwiva nai varinanianra ti varira.

⁹ Kotiva 6 entara kyaiqa utuqi viro uro mwaa mwatara taiqa kyero ⁷ entaqaa tekya hurave. Kuua qarama kye tire Kotira nraakye qoravanto kyaiqa taiqa kyeta mwiaqatai tekya hiananrave.

¹⁰ Kotiva nai kyaiqa taiqa kyero tekya huntema kye Kotira nraakye qoravanto nkyiari kyaiqa taiqa kyeta uro Kotiravata tekya hiqata variqi vivarave.

¹¹ Mwianra rieqatama nrivaqe Kotiravata varianranra hia qoriri hiraqe kepukyaqamaqi vita mwini quara. Tiri haivaqahua Kotira qua nteqa kyeta mwia kyaara mwihsa hia Kotira mwaatani tekya hirera vurave. Tiriqitairo mpovanto mwihsa nraantantaankyorave.

¹² Kotira quavanto qati nraahu vahiqi viqaro kepukya quama vahiro. Paipa hini hini vai vahira votima kyero mwia quavanto mpoqama kyero vahira. Paipavanto mwamwanta toqaqiro viro uro mwukyaarivata mwativata teqa kyero ntainra kyaintema kyero Kotira quavanto vaisi vu nraato mwutukyaqi vahira qovarama kyero mwi vaisira

mwataarama kye taqero tiqaro, I vu nraato mwutukyaqi vahi quara qora quave, kyuqe quave, ti varira.

¹³ Kotiva ututai inraikyaraqitairo hia mpo inraikyavanto Kotira vuqaa uqeta viro vaiho. Mpo inraikya mpo inraikya nyaamwuni vahi inraikyavave, mwatani vahi inraikyavare, ekyaa inraikyavanto qo tuananraqaan vaharo Kotiva mwi inraikyara taqe variho. Nraakiara tire ekyaa mwitaama varira mwia vuqaa variqatama teta utuana inraikyara ekyaa timwa qovarama kyeqata timwa mwiananra.

Iesusiva tavaaraqaanaa vaisi vunyaava tiriara rieqaro Kotirani kyaiqa varaivama variro

¹⁴ Jesusiva Kotira mwaaquvanto variqaro tiri kyaahaqamaqiro viro Kotiva tiri qua nruka timwa taarive tiro, tiriara rieqaro Kotirani kyaiqa vara mwatero uro nyaamwuni Kotiva varinanim variro. Mwiva tavaaraqaanaa vaisi vunyaava mwitaama varirara tita, nrivaqe mwia qua kepukyaqama kye riemwaqita quara.

¹⁵ Tire uqenraunra nraakye qorahua variqata hia qio qora kyaiqa nraatara kyaarahuama varita. Tire mwitaa hora nraakye qorahua variqata haunri tiri tavaaraqaanaa vaisi vunyanranra mwiva hia tiriara po kye ti variho qiaravaara. Ekyaa qora kyaiqvanto tiri mwataara hirero uti vari kyaiqava, kuaa mwi kyaiqava Iesusiravata mwataara hiqaro taqovarovata Jesusiva hia qora kyaiqa mpoqivata varora.

¹⁶ Jesusiva tiri kyaahaqama timwa taiva nronravanto variqaro nyaamwuni uro varirara tita, nrivaqe hia aatu hiraitita, Kotiva varira mwia nraaqani uro variara. Kotiva tiri kyuqema timwa te variavama variro. Tire mwianra aakyara qiararo mwiva po timwa timwa taananro. Muaanra vahiani entara tire mwianra aakyara qiararo mwiva tiri kyaahaqa hiqaro tiri kyuqema timwa taananro.

5

Qumina nraakye qorara rieqaro tavaaraqaanaa vaisivanto Kotirani kyaiqa varaaninranra tura

¹ Mwi vaisiva qati vaisivanto nraahu varuvata mwia hena vaisivanto mwia nronraqama kyeta tavaaraqaanaa vaisi variqara Kotirani mwi kyaiqara varaante tura. Mwi vaisiva nraakye qora uaqia hi kyaiqarara rieqaro quara vahi aasau ru kyeqaro qia quara mwateqaro mwi kyaiqara vare varura.

² Mwi vaisiva qati vaisi hia kepukya vahiva variqarora tiro, mwiva taqairaro mwia hena vaisi mpovanto hia kyuqe vu nraato vahiariva qora kyaiqa utu kyairera, mwiva nte mwi vaisira votima kyena hia kepukyaqa huvama varuqo timwa kyero mwia qihaakyama mwataanano.

³ Kotira nraamuqi yuniqama viro Kotira kyaiqa vara mwate vari vaisiva mwivavata vaisivanto variqarora tiro, mwiva hia hini nraakye qora uaqia hi kyaiqarara nraahu riaraitiro, mwiva nai uaqia hi kyaiqararavata rieqaro quara ru kyero Kotira qia quara mwate varira.

⁴ Mwi vaisiva hia nai nronraqama viro mwi kyaiqara vare varira. Kotiva mwia haivaqara Eroninra nraanrama kyero nronraqama kyontema kyero, Kotiva mwi vaisira nraanrama kyero nronraqama kye varira.

⁵ Mwia votima kyero Karaisiva hia nai nronraqama viro tiqaro, Kyai nte nraakye qorara rieqana Kotira kyaiqa vara mwataankye, tura. Kotiva mwia nronraqama kyero mwianra mwitaama tiro:
E ni maaquvanto variaro.

Mate nte i qovama varuquo.

(Nte mate i nronraqama kyauquo.)

⁶ Qaiqaa Kotira mpukuqi Kotiva Karaisirara mwitaama tiro:

Vaisi mpo Merikisetekiva nraakye qora uaquia

hi kyaiqarara rieqaro ni kyaiqa vara mate varurave.

Evata mwia nraantantamwa kyera vareqarama ekyaa

enta mwi kyaiqara varaqira vinanrave, tura. *(Ihi 110:4)*

⁷ Iesusiva mwatani varu entaraqaa mwiva ti atura ntiro vera kyero ntataqi viqaro Kotirara aakyara ntora. Mwiva Kotirara nte qutu quarira e qiomaa ni kyaahaaq hinanrave timwa kyero hia nai kyakya hurara riaraitiro, Kotira qua nraahu riemwaqiro vurara tiro, Kotiva mwia qua riorave.

⁸ Iesusiva Kotira mwaqaqvanto variqaro mwiva hia nte mwia mwaqaqvute tiraitiro, tirema variqaro nriqa vu inraikyara varaqiro viqarora tiro, mwiva kyugema kyero Kotira qua riemwaqiro vura.

⁹ Mwiva Kotira qua nraahu riemwaqiro viqaro nriqa vu inraikyara varaqiro viro uro qio varu vaisiva varura. Iesusiva qio vari vaisiva varirara tiro, nraakye qoravanto mwia qua riemwaqi vihua varivaro Kotiva mwihua huvantu nyatairata mwihua ekyaa entama qati variqi vivara.

¹⁰ Kotiva Iesusira nronraqama kyero tiqaro, Merikisetekiva nraakye qora uaquia hu kyaiqarara rieqaro nini kyaiqa vara matontema kyero Iesusivavata nraakye qora uaquia hi kyaiqarara rieqaro nini kyaiqa vara mwataananrove, tura.

Tire nronra tuaurahua nraaqiara taaqa nraantantamwa kye variarorave tura

¹¹ Tire mwaa quara airi qua nkyi timwa nyianre tita, taqauraro nkyi su nyaatovanto hia qioqama kye vahiro qua okyara hia ntapihiaqara ihata tire mwukyaari tu kyeta mwaa quara nkyi timwa nyi varunanza.

¹² Nkye airi enta mwaa quara riemwaqi viqata ntapihi kye rieta mpohuavata timwa nyiataara vahata nkye hia Kotira qua ntapihi kye rie variavo. Mwia kyaara tire mwi quara okyaraqaatai nkyi timwa nyianrava qati vaiho. Nkye mwaa entara kepukya kyara nraataarama nraamwa nraahu nre variavo.

¹³ Nraamwa nraahu nre variva, mwiva nraaqiara taaqa nraahuma variro. Mwiva nraaqiara taaqa variqaro hiama qio kyuqe hi aanranrave, uaquia hi aanranrave, anomia kyero ntapihianano.

¹⁴ Kepukya kyara nronra tuaahua nranra hiarave. Nronra tuaahua kepukya kyara nre variantema kye Kotira nraakye qoravanto kepukya qua qio rie varivaro mwihua su nyaatovanto qio ntapihi vihatara tita, mwihua qiomaa kyuqe hi aanranrave, uaquia hi aanranrave, anomia kye ntapihivara.

6

¹ Mwi quara rieqatama nrivaqe Karaisira qua rieqata okyaraqinaa qua mwiaqaa vateta, tavaarananavata mwutunivata vahi quara riarerata quara. Vuni nkye uaquia hu kyaiqara uti varuvaro nkye ekyara qutu

viva vahuvata nkye mwi aanranraqaatai tuqasaavi Kotirara riemwaqi vura.

² Nkye nramanri varovaro vaisi mpovanto nkyiqa nai kyauqu vatovala nkye Kotira mwanraqura vare, nkye Kotiva nraakye qora vara sivuma kyaani quara rieta, ekyaara entaqaa Kotiva ko qianinravata nkye riaarave. Hia tire okyarani toharai quara mwia nraahu riemwaqita quare.

³ Kotiva qati kyairera, tire uromwi mpoqiaavata viqata tavaaranavata mwutunivata vahi quara riemwaqita quara.

⁴ Kotira aanraqaatai vita mwiaqaatai qaqlira kye quahua, nataama kyeve mwihua qaiqaa Kotira aanraqaatai vivara? Mwihua kyokiraqi variavaro su nyaatovanto qatua vihata mwihua Kotiva kyuqema nyataaninra nyaamwunya inraikya vareta, mwihua Kotira mwanraqura vareta, ⁵ mwihua mwataarama kye taqaavarao Kotira qua kyuqe qua nraahu vahata mwihua Kotiva nraakiara qovarama kyaani inraikyara hini okyara taqaara.

⁶ Ekyaa mwi inraikyara taqaahua, mwihua Kotira aanra qaqlira kyaivera, mwihua uaqia hi aanranraqaatai qaqlira kye nrumu ntante viva hiama qio vahiananrove. Mwitaa hiahua mwihua Kotira mwaagu qaiqama kyatariqaa ru teqata ekyaahua suqaa mwia kyaurira inraikya vara mwita. Mwitaa hi variarara tiro, mwihua qaiqaa nrumu ntante Kotira aanraqaatai viva hiama qio vahiananro.

⁷ Kotira qua riemwaqi vi varia nraakye qorahua mwata kyuqera votima kyeta variara. Vativanto ntiro mwi mwataraqi viharo kyara tutaiharo mwata mwiqitairo upiqa variharo Kotiva mwata mwianra kyuqe mwatavema tiro.

⁸ Mwata mpoqaatairo kyaantamwanra ubi auquqa hiva uakukya kyapata nraahu upiqa variharo Kotiva mwi mwatarara uaqia hi mwataravema tiro. Mwi mwataraqi upiqaanira qia tuta kyairaro itamwama kyaananro.

⁹ Ni nramwunaa tuaavo, nte uaqia hi mwatararavata kyuqe mwataravata tiqana hia nkyiara uaqia hia mwatahuave tiqanavauma tina. Tire nkyiara tiqata, Mwihua kepukyaqama kyeta aanra kyuqeraqaa vi varivara Kotiva mwihua sitaarihuama variavo, tunanra.

¹⁰ Kotiva hia nkyi apiqama nyataananrove. Mwiva nkyi ntapihi nyataananrove. Nkye mwiani kyaiqa varaarara hia taunru kyaananrove. Nkye Kotirara mwutukya vahata nkyeta hena nraakye qora Kotira nraakye qora kyaahaqama nyataararave, mate mwaa entaravata kyaahaqama nyaterarave, Kotiva hiama taunru kyaananro.

¹¹ Nkye mwia vekya variva qutaa mwivau vahiarive tita, nkye mwatani variqata Kotira aanraqaatai kepukyaqama kye variqi vita uro taiqa kyaata. Nkye mwitaama varira mwianra tiri mwutukya vahata varunanra.

¹² Tire nkyiara Kotira aanraqaatai viqata pupohevorave turo. Kotiva nai kyauqu nriqiqaa vatero kyuqema nyatarerave tuvata mpo uhua mwi quarara qutaa quave, timwa kyeta hia pupohovata variqi vuvarora tiro, Kotira quavanto mwihuaqi qutaa mwivau vahura. Nkyevata mwihua votima kye varivaqe tire qiovema qiananra.

Kotiva nai kyauqu nriqiqaa vateqaro tu quarara tire qio qutaavema qiananrave tura

¹³ Kotiva tiri haivaqara Evarahaamunranra nte mwitaa mwitaa hirerave tiqaroma Kotira nraatara kye variva hia mpovanto varuvarora tiro, mwiva nai nrutu nteqaro nai kyauqu nriqiqa vatero mwitaa turama. ¹⁴ Mwiva tiqaro, Nte ntene kyauqu nriqiqa vateqanama nte i kyuqemaqina vireravema, tuqo. E mwatara terhua airinti varivarave, tura.

¹⁵ Kotiva mwitaa tuvaro Evarahaamuva hia qoriri hiraitiro, qakyoma kyero Kotira veqya variqiro vuvaro Kotiva kyauqu nriqiqa vateqaro tu quava quataa mwivau vahuvaro mwiva qoraaisi nraaqiara mwata tora.

¹⁶ Vaisivanto nte mwitaa hirerave tirera hiro, nai kyauqu nriqiqa vateqaro mpovanto mwiavata nraatara kyero nronraqama varira nrutu timwa kyero nai kyauqu nriqiqa vatairave. Mpovanto mwia quara unra quave timwa kye airi qua qiankyo tiro, mwiva nronra vaisi nrutu nteqaro nai qua kepuqyaqama kye varirave. Iutaa mwatanaa okyara mwitaamama vahiro.

¹⁷ Kotiva Evarahaamunranavata mwiva mwatara tohuavaravata rieqaro mwivavata nai kyauqu nriqiqa vateqaro timwa to quara kepuqyaqama quarive tiro, nai nrutuvata nteqaro timwa torave. Kotiva mwitaa turara tiro, mwiva timwa to quava hia tumitare vahiaro mpo quavanto nritarero vahiananro. Mwiva timwa to quava nraahuma vahiananro.

¹⁸ Kotiva nai kyauqu nriqiqa kyoraravata, nai nrutu ntoraravata, mwitaa hurara tiro, mwia quavanto hiama qio unra qua vahiananro. Kotiva timwa to quava quataa qua vahirara tita, tire Kotirara tiriqa ntaqikyiyante turahua hia aatu hiraitita, Kotira qua rieqatama kepuqyaqama kye mwia quavanto quataa qovara hiani entara veqya varita.

¹⁹ Kotiva timwa to quava quataa qovara hiani entarara rieqatama tire hia ntutu vaisivi hiraitita, kepuqyaqama kyeta variara. Kotira quavanto quataa qovara hiani entarara rieqatama tire qiomata tauha voti hira pati kyeta Kotiva varira turuarani uro variananra. Tire qiomata mwaa entara Kotira nraaqani uro variananra.

²⁰ Iesusiva tiri kyaahaqama timwa teqaro mwiva nraante Kotiva varira turuarani vurama. Haaru Merikisetekiva nraakye qora uaquia hu kyaiqarara rieqaro Kotirani kyaiqa vara mwatontema kyero Iesuvavata Kotiva nraakye qora qua nruka nyataarive tiro, Kotirani kyaiqa vara mwatero ekyaa enta qati variqiro vivama variro.

7

Merikisetekira okyarara tura

¹ Merikisetekiva vunyaa vaisivanto mwatukya mpo Saremiqua ntaqikyiqiro viqaro mwiva nraakye qorara rieqaro mwiva virini varira mwanriqa, Kotira kyaiqa vare varu vaisiva varurama.

Mpo enta mwiva varuvaro Evarahaamuva ntaquqi viro nronra vaisi vunyaa vaisinramwu nraatara kyero nrumu ntantero aanrani vi varuvaro Merikisetekiva Evarahaamunra uro huntu kyero nai kyauqu mwiaqaa vatero mwianra tiqaro, Kotiva i kyuqema kyero ntaqikyi mwataarive, tiro.

² Timwa kyovaro Evarahaamuva ntaqiqaro varato inraikyara ntainra kyero kyauqurutana vato inraikyaraqitairo kuaa inraikya Merikisetekira mwunrama. Merikisetekira nrutu okyara mwaa

quaraqitai tirera, *Vunyaa Vaisivanto Ntapihi Kyero Nrohi Varivavema qiananra*. Mwiva Saremiqaa ntaqikyi varurara tiro, mwia nrutu mpo mwaa quaraqitai tirera, *Mwaateraqama Kyero Ntaqikyi Varivavema qiananra*.

³ Merikisetekira nrohua qohuave, mwia okyarave, hia mpukuqi vahurara tita, hia tire mwia ntapihunanra. Mwia mwatato entarave, mwiva qutu vu entarave, hia mpukuqi qara ntumwa torara tita, hia tire mwia ntapihunanra. (Kotiva mwi vaisira nronraqama kyorara tiro, mwiva ekyaa entama Kotirani kyaiqa varaqiro quananro.) Mwi vaisira nraantantamwa kyero Kotira mwaaquvanto nraakye qorara rieqaro ekyaa enta Kotirani kyaiqa varaqiro quananro.

⁴ Merikisetekiva nronra vaisivanto varurara rieqata variata. Evara-haamuva tiri haivaqahua vunyaa vaisivanto ntaquqiro viro nramwuntaa nraatara kyero, mwihua hu inraikyara varatora kyauqurutana vatoraqitairo Merikisetekira kuaiqia mwunrave. Merikisetekiva nronra vaisi varurara tiro, Evarahaamuva mwitaama kyero mwunra.

⁵ Rivaira okyaraqitaita Mosesira qua okyara vataqi viqatama nraakye qorara rieqata Kotira kyaiqa varaqi vihua, mwihua qumina nraakye qorara nkyeta kyauqurutana vate inraikyaraqitai kuaiqia tiri timwiate timwa kyeqata mpo inraikya mpo inraikya vare variarave. Mwihua nkyiari nramwunaa Evarahaamuva mwataratai huaqitai vare variarave.

⁶ Merikisetekiva hia Rivaira kuaa okyaravanto variqaro Evara-haamuva nai hu inraikyara tukyama kyero vatoraqitairo kuaa inraikya varero Evarahaamunranra tiqaro, Kotiva iqaa kyuqema ntaqikyi mwataarive, tura. Kotiva nai kyauqu nriqiqaa vateqaro timwa to vaisiva, Evarahaamuva varuvaro Merikisetekiva nai kyauqu mwiaqaa qutero mwi vaisirara tiqaro, Kotiva iqaa kyuqema ntaqikyi mwataarive, turave.

⁷ Hiama vaisi mwatumwi variariva nronra vaisiqaa kyauqu vatero mwianra tiqaro, Kotiva iqaa kyuqema ntaqikyi mwataarive, qiananrove. Nronra vaisivanto nai kyauqu mwatumwi variani vaisiraqaa vateroma mwianra tiqaro, Kotiva iqaa kyuqema ntaqikyi mwataarive, qiananro. Merikisetekiva nronra vaisivanto variqarora tiro, mwiva nai kyauqu Evarahaamunraqaa vatero tiqaro, Kotiva i kyuqema mwataarive, turave.

⁸ Rivaira okyaravanto nronraqama vita Kotira nraamwuqi Kotira kyaiqa varaqita vi variahua, mwihua nraakye qora vataa inraikyara kyauqurutanaqa tukyama kyeqa vataaraqitai kuaiqia vare variara. Rivaira okyara mwihua variqi vita ekyaa qutu vi variahua variara. Merikisetekiva Evarahaamuva ntainra kyero vatoraqatairo kuaiqia varora. Kotira mpukuqi Merikisetekira okyarara mwiva qati variqiro quari vaisivave turara tiro, Merikisetekira okyaravanto Rivaira okyara mwihua nraatara kyora.

⁹⁻¹⁰ Nte Merikisetekira okyarara rieqana mpo quavata tirera. Rivaiva Kotira kyaiqa vare varuva varuvatara tita, nraakye qoravanto nkyiari vato inraikyara kyauqurutanaqitai kuaiqia vara kyeqata Rivaira mwi varura. Evarahaamuva mpo inraikya ntainra kyero kyauqurutanaqitairo Merikisetekira mwu entara Rivaira hia mwatatovaro Evarahaamunra nai haivaqara mwamwantaqi varura. Mwi entara Rivaiva nai haivaqara Evarahaamuva mwamwantaqi variqarora tiro, mwivavata

Evarahaamunravatama kyero variqaro Merikisetekira mwi inraikyara mwuntema kyero mwunra. Rivaiva Merikisetekira mwi inraikyara mwunranra tiro, Merikisetekira okyaravanto Rivaira okyara nraatara kyora.

¹¹ Kotiva nai qua okyara Mosesira timwa mwu entara mwiva Rivaira okyara vara nronraqama kyero mwihuara tiqaro, Mwi okyararaqinaa vaisivanto nraahuma qio nini kyaiqa varaanarove, timwa kyero Rivaira kuaa okyara varu vaisira Eroninra nronraqama kyovaro Eroniva vuni variqaro mwi kyaiqara varorave. Rivaira okyara mwihua variqata nraakyne qorara rieqatama Kotira kyaiqa varaqi viqata quara vahi aasau ru kyeta Kotirani qia quaraqita vuvaro mwihua kyaiqvanto hia anomia kyero kyuqe kyaiqa vahura. Mwihua kyaiqvanto qio vahutiri, vaisi mpovanto Kotirani kyaiqa varaariva Jesusiva hiama qovara hutiri. Jesusiva qovara hiro Merikisetekiva Kotira kyaiqa vara mwatontema kyero Kotira kyaiqa vara mwatora. Mwiva hia Eroniva Kotira kyaiqa varontema kyero Kotira kyaiqa vara mwatora.

¹² Haaru Kotiva Rivaira okyaraara mwihua nraahuma ni kyaiqa varaqi quate tura. Nraakiara Kotiva mwi quara qatinani vara kyero Jesusira titovaro mwiva Kotira kyaiqa vararerero tumunranra tiro, Mosesira qua okyaravantovata qatinaniqama hiananro.

¹³ Tiri vunyaa vaisivanto Jesusiva hia Rivaira okyara kuaa okyara-vantovata varura. Hia Jesusira okyaraqitairo mpovanto Kotira nraamwuqi Kotira kyaiqa vara mwataariva varura.

¹⁴ Tire ntapihi kyauraro Jesusira okyaravanto Iutaa okyarama vahiro. Hia Mosesiva Iutaa okyaraqinaanra vaisi mpore Kotira nraamwuqi Kotira kyaiqa varaqiro quarive tura.

¹⁵ Jesusiva hia Rivaira okyaravanto kyaiqa varontema kyero Kotira kyaiqa vararaitiro, mwiva Merikisetekiva Kotira kyaiqa varontema kyero Kotira kyaiqa vararerero tumunranra tita, tire ntapihi kye taquararo Kotiva Rivaira okyara mwihua nraahu ni kyaiqa varaqi quate tu quara qaqla kyora.

¹⁶ Vaisi mpovanto Rivaira okyaravanto varuvvara tiro, mwiva Kotira nraamwuqi Kotira kyaiqa vara mwate varura. Jesusiva hia mwihua nraantantamwa kyero nai okyaraara riemwaqiro viraitiro, mwiva kepukyavanto ekyaa enta qati nraahu variqiro vi varivara tiro, mwiva Kotira kyaiqa varaqiro vura.

¹⁷ Kotira mpukuqi Jesusira okyaraara mwitaama tiro:
Merikisetekiva Kotira kyaiqa vara mwantontema kyera
evata Kotira kyaiqa varaqi viqara
ekyaa enta qati variqi vinanrave, turama. (Ihi 110:4)

¹⁸⁻¹⁹ Rivaira okyaraqinaa vaisinramwuwanto Kotira kyaiqa varaqi viqata hia qio nraakyne qora uaquia hu kyaiqara qua nruka nyatovaro mwihua kyaiqvanto hia kepukyu vahuvaro Kotiva nai Mosesira mwu quara vara kyero qatinani nruka kyero qaraakya qua qovarama kyora. Haaruua qua Mosesira qua okyara rieqaro nrohu vaisiva, hia kyuqema varu vaisiva varura. Qaraakya quavanto nritarero vahirara tita, tire qaraakya qua rieqatama tire qiomaa entara Kotira nraaqani uro variananra.

²⁰ Kotiva Jesusira vara sivuma kyarerera hiro nai kyauqu nriqiqaa vateqaro qua tura. Rivaira okyaravanto Kotira kyaiqa vararerera utuvaro

Kotiva hia kyauqu nriqiqaa vateqaro qua tura. ²¹ Kotiva nai kyauqu nriqiqaa vatovaro Iesusiva nraakye qorara rieqaro Kotira kyaiqa varaqiro vura. Kotiva Jesusirara mwitaama tiro:

Nte i nronravanto variqana
ntena kyauqu nriqiqaa vatena tiqana,
E ekyaa enta qati variqira viqara
ni kyaiqa varaqira viananrave.

Hia nte mate timwa taani quara vara kyena
qaqira kyaaninrave, tura.

(Ihi 110:4)

²² Kotiva nai kyauqu nriqiqaa vateqaro Iesusirara mwitaa turara tita, tire ntapihi kyauraro qaraakya quavanto haaruua qua nraatara kyero nritareroma vahiro.

²³ Rivaira okyaravanto haaruua qua rieqatama Kotira kyaiqa varaqi viqata qutuqi vura. Mwi kyaiqara airi vaisivanto varaqi vura.

²⁴ Qaraakya quavanto qovarama viharo Iesusiva ekyaa enta qati variqi vi varivara tiro, mwiva Kotira kyaiqa varaqiro viqaro ekyaa entama variqiro quananrove. ²⁵ Iesusiva ekyaa enta qati variqiro vi varirara tita, nraakye qoravanto tiri kyaahaqama timwa taante ti variavaro mwiva ekyaa enta mwihiuara rieqaro Kotirara aakyara ntamwaqiro quananro. Iesusiva mwitaama varivara tiro, mwiva nraakye qora kyaahaqama nyataariva qio variharo Kotiva mwihiu qiomia huvantu nyataananro.

²⁶ Iesusiva vuni variqaro tiriara rieqaro Kotira kyaiqa vara mwate varivama variro. Mwiva Kotira kyaiqa nraahu vare varivama. Mwiva hia uaqia hi kyaiqaravata utiraitiro, kyuqe kyaiqa nraahu vare varivama variro. Uaqia hi kyaiqara uti variahua variavaro mwiva nanri-anraama kyotatavanto variro. Kotiva mwia tuaahera kyaiharo mwiva nyaamwuni viro nraatara kyero veratoma variro. Iesusiva mwitaama vari vaisiva varivara tiro, mwiva qioqama kyero tiri kyaahaqa hiarivama variro.

²⁷ Rivaira okyaravanto mpo enta mpo enta Kotira kyaiqa varaqi viqata mwihua nkyiari uaqia hu kyaiqarara nraante rieqata quara Kotirani qiaqaa kyovaro itamwa kyovata mwia nraakiara nraakye qora uaqia hu kyaiqarara rieqata mwitaa hura.

Iesusiva hia mwihua hunte hura. Hia Jesusiraqaa uaqia hi kyaiqava vahuvara tiro, hia nai vara ntapihiani kyaiqara nraante mwiva varora. Hia mwiva mpo enta mpo enta quara qiaqaa kyovaro itamwa kyovaro Kotirani mwi kyaiqara varaqiro vura. Mwiva hia airi nani mwitaa hiraitiro, mwiva kuaa nani nraakye qora uaqia hi kyaiqarara rieqaro nai mwamwanta Kotira mwinro qutu viqaro Kotira kyaiqa vara mwatora.

²⁸ Mosesira qua okyarara rieqatama nraakye qoravanto Rivaira okyaraqi vaisi nronraqama kyeta tiqata, Nkyenramwuma tiri uaqia hi kyaiqarara rieqata tiri kyaahaqa hiqata Kotira kyaiqa varaqi quate, tura. Mwitaa tuvata mwi vaisinramwuhua nronraqama vita hia kepukya vahuhuvata variqata mwi kyaiqara vare varura.

Kotiva Mosesirara qua timwa to entara mwia nraakiara Kotiva nai kyauqu nriqiqaa vatero nai nrutu ntero tiqaro, Ni maaquivanto ni kyaiqa varaqiro quananrove, timwa kyero mwia nronraqama kyora. Mwia mwaquivanto nronraqama viro Kotira kyaiqa varaqiro viqaro qioqama kyero vari vaisiva variqarora tiro, mwiva nronraqama viro ekyaa entama mwia kyaiqa varaqiro quananro.

8

Iesusiva tavaaraqaanaa vaisi nronravanto nyaamwuni variqaro tiri kyaahaqa hiqaro Kotira kyaiqa vara mwate varivama variro

¹ Nte qua ti varura mwia okyara vahirero mwataamama vahiro. Iesusiva tavaaraqaanaa vaisi nronravanto nyaamwuni variqaro tiri kyaahaqa hiqaro Kotira kyaiqa vara mwate varivama variro. Nyaamwuni nronravanto Kotiva variharo mwi vaisiva mwia kyauqu kyaatutanimaa mwatakyaa viro variro.

² Rivaira okyaravanto Kotira kyaiqa varaqi viqata vaisivanto kyauquqo hoqa to nraamwunraqi kyaiqa vare variqata mwi nraamwunranra Kotira nraamwuve ti varura. Iesusiva nyaamwuni variqaro Kotiva hoqa taira nraamwu tuananraqi variqaro Kotira kyaiqa varaqiro vi varira. (Mwi quara ntapihi kye tirera Iesusiva nyaamwuni qutaa Kotiva varinani uro variqaro Kotira kyaiqa varaqiro vi varirave.)

³ Nraakye qoravanto Rivaira okyaraqinaanra vaisi mpo nronraqama kyarerera hita mwianra tiqata, E tiri kyaahaqamaqi viqara vunyaa vaisivanto variqara quara rukyeqara Kotirani kyairaro qiaqaa itaarive, qia. Mwihua mwitaa qiavaro mwi vaisiva quara rukyeqaro Kotirani kyaiharo qiaavanto itamwa kyaiharo mwi kyaiqara varaqiro vira. Qio tiri kyaahaqama timwa teqaro Kotira kyaiqa varaqiro vi vari vaisiva, Iesusiva, mwivavata Kotira kyaiqa vareqaro mpo inraikya Kotira mwinrama. (Mwiva nai nraanre Kotira mwinrama.)

⁴ Iutaa qua mwaanra rieqata Rivaira okyaravanto Kotira kyaiqa varaqita quarara tiro, Iesusiva mwatanati varitiri, mwiva hiama mwi kyaiqara varaitiri.

⁵ Rivaira okyaravanto Kotirani varaa kyaiqava hia qutaa kyaiqa vaiharo qati mamanaanruqama kyero vahiro nyaamwunima kyaiqa tuananravanto vahiro. Iesusiva nyaamwuni variqaro Kotirani qutaaqama kyero vahi kyaiqarama vare variro. Kuaa qarama kyero haaru Mosesiva Kotira nraamwu hoqarera uti varuvaro Kotiva tiqaro, E taaqiqaa nivatama kyera variarana nte i nraamwuteqana e mwitaama kyera nraamwu hoqaante tura mwianra rieqarama mwitaama kyera hoqaante, tura.

⁶ Kotiva Iesusira nronraqama kyaiharo mwiva Kotira kyaiqa varaqiro viqaro Rivaira okyara mwihua kyaiqa nraatara kyaiharo mwia kyaiqvanto vunima vahiro. Rivaira okyaravanto Kotiva Mosesira timwa mwu quara nraahu rieqata Kotira kyaiqa varaqi vi variavaro Iesusiva Kotiva nai kyauqu nriqiqaa vateqaro timwa to quara rieqaro Kotira kyaiqa varaqiro vi varira. Kotiva nai kyauqu nriqiqaa vateqaro tu quava, mwi quava vuni vahiro Iesusiva mwi quara riemwaqiro vi variharora tiro, mwia kyaiqvantovata nritareroma vahiro.

⁷ Kotiva Mosesira mwu quava qio vahitiri, Kotiva hiama mwi quara nruka kyero qaraakya qua mpo nraakiara vataitiri.

⁸ Kotiva taqovata nraakye qoravanto nai Mosesirara timwa to quara hia kyugema kye riovarora tiro, mwiva mwataama tiro:
Nraakiara mpo enta nrianinra mwi entaraqaa
nte Isarerri nraaqiara Iutaa okyaravata variqana
qaraakya qua vataaninrave.

⁹ Ni qua qaraakya mwiva vahirero

hia mwihua haivaqahuara qiava quara
 nraantantamwa kyero vahiananrove.
 Haaru nte mwi entara mwihua haivaqahua kyauquqaa
 tu vare Isipiqitai sitaqina nrumu kyena
 nte mwihuavata variqana qua timwa taavata
 mwihua ni qua riemwaqi quataara vahuvata
 mwihua qaqlira kyeta hia ni qua riemwaqi vi varurara
 tina, mwia kyaara nte mwihua qaqlira kyaavarave.

¹⁰ Nte nraakiara mpo enta nrianinraqaa
 Isareri nraaqiaravata variqana
 qaraakya qua timwa kyena vataaninrave.
 Hia nte mwi entara oriqa mwi quara qara ntuaninrave.
 Nte mwi entara mwihua su nyaatoqi
 mwi quara qara ntumwa taaninrave.
 Nte ntina qua mwihua mwutukyaqi
 qara ntumwa taaninrave.

Nte mwihua mwanriqavanto variqana
 mwihuqaa ntaqikyiqi vi variarita
 mwihua ni nraaky qora varivarave.

¹¹ Nraakiara mwi entara nronra vaisivata
 qumina vaisivantata mwihua ekyaa ni okyarara
 ntapihi hia qumina ni okyarara
 uro hena nraaky qora timwa nyivarave.

Mwi entara ekyahua ni okyara ntapihi kyetara tita,
 hia mpovanto uro nai nrunra nrakyaa qata vakyaa
 timwa nyianriva vahiananrove.

¹² Mwi entara mwihua uaqia hi kyaiqara uti varirara
 rieqana nte mwihuara po timwa nyataaninrave.
 Nte mwihua uaqia hi kyaiqara uti quara nruka nyatena
 hia mwianra riemwaqina quaninrave, tura. (*Ieremaiaa 31:31-34*)

¹³ Kotiva mwi quara mwitaa tiqaro qaraakya qua vataaninranra
 tura. Mwiva mwitaa tiqaro haaru qua vatova mwiva hia vahiananrove
 tiqaro turama. Haaruua inraikyavanto nraahaqamaqiro viro uro
 qamwanramama taiqa quananro.

9

Haaruua qua rieqata Kotira nraamwuqi kyaiqa varaqi vurara tura

¹ Nte Kotiva vuni timwa to quara haaruua qua okyarara tirerama.
 Kotiva Mosesira qua timwa mwuvaro Mosesiva nraaky qorara mwitaa
 mwitaama kye Kotira nrutu tuaaheraqi quate tuvata mwi quara rieqata
 nraamwu mpo Kotirani hoqa mwatorama. Mwi nraamwuva nai mwata
 mwaqa vahu nraamwuva vahura.

² Mwi nraamwunra vahirero tavunaqo hoqato nraamwuva vahura.
 Nraamwu mwia hoqa kye utaqaa vaata/ antuataara tavunaqo utu
 teta vuni vahura mwisatara kyuqe inraikya nraahu vahiarive tura.
 Mwiqi omwa qupi kyeqata vato taquva vahuvare tainta mpo vahuvare
 Kotirani utato mperetivavata vahura.

³ Tavunaqotairo tavaaranana titi tora mwia mwaatira uta mwiqiara
 Kotira turuaranive turama. Kotira turuarani vahurara tiro, vaisivanto
 mwiqi qati viqetaariva hia vahuvare qao timwa tora.

⁴ Kotira turuara mwipi tainta mpo koriqotairo ututo taintara mwiaqaa kyugema kyero mwunta vu inraikyara qia quarate varu taintava vahuvaro vokuhe mpo koriqotai taaqau kye ntumwaqu tova vahuvaro mwipi Kotiva Mosesira mwu quara qara ntumwa to ori tanava vahuvaro, manaa kyara huto taquvavata mwipi vahuvaro, Eroninra kyaamwu, mwia haaru aaharaqa mwanre qupiqavu kyaamwuvavata vahura.

⁵ Mwi inraikyava mwi inraikyava mwipi vahuvaro vokuhe viti hiniqaa hiniqaa nyaamwunyaahua ututova taaratana vahura. Mwitanahua nkyiari nraakoya iri kye aaraa vatetatana Kotiva mwaini mwaaqima variho tiqata varura. Mwitanahua hini vitiqaa hini vitiqaa varuvaro vokuhe uta mwiaqaaanrama Kotiva nraakye qorara po kye timwa nyateqaro mwihua qora kyaiqa nruka nyate vari satave tura. Kotiva nraakye qoravanto uaqia hi kyaiqara uti quara nruka nyataarive tiro, mpo ihi mpo ihiqi kuua nani nraahu Kotira nraamwuqi kyaiqa varo vaisiva vunyaaava nraanre kyaqa kye varero vera ntero vokuhe mwia utaqaa uro ntukikiata kyora. Hiama qio tire mwaa qararaqi ekyaa mwi quara mpoqiaavata qiarava vahiro.

⁶ Kotira kyaiqa vara mwate varu vaisihua mwaanra qua rieqatama mpo enta mpo enta nraamwu mwipi tavunaqo vaata utu tova vuruto vahuvata vera ntora, mwisata vera nteta kyaiqa vareqata hia turuara Kotirani vahunani vura.

⁷ Mwihua vunyaa vaisivanto qio nai mwiva nraahuma mpo ihi mpo ihiqi kuua nani nraahu vera ntanta hora. Mwi entaraqaa mwi vaisiva hia qati mwipi vera ntaraitiro, mwiva nraanre kyaqapiro mwipi uro ntukikiatora. Mwiva nai uaqia hi kyaiqararavata qumina nraakye qora uaqia hi kyaiqararavata rieqaro Kotiva tiriqaqua vahira nruka timwa taarive tiro, mwiva turuara Kotiva horaqi vera ntero nraanre ntukikiata tero vura.

⁸ Mwi vaisi mwitaama kyeqaro Kotira kyaiqa varaqiro vura mwianra Kotira mwanraquravanto tiri tinraamwutaihata tire ntapihi kyauraro qumina nraakye qoravanto Kotiva hinani vi aanrava hia vahurama. Kotira nraamwuvanto mwatani vahuvaro haaruua okyaravanto qati vahuvarora tiro, qumina nraakye qoravanto Kotiva hinani vi aanrava hia vahura.

⁹ Mwaa entaravata haaruua qua rieqaro quara Kotirani rukyero qiaqaa kyaiharo itaiva mwi kyaiqava hia nraakye qora kyaahaqa ihata mwihua mwutukya su nyaatovanto qati nraahu uaqiamma kyero vahurama variara.

¹⁰ Nraakye qoravanto haaruua qua rieqatama kyarave nramanrive nrenranra rieqata mpo qara mpo qarama kye nkyiari mwamwanta hiqama kye kytataqama kye variare ti variavaro mwi inraikyava hia mwutukya vu nraato kyaahaqa hira. Kotiva nai haaruua qua Mosesirara timwa torara tiqaro, Mwi quava quaahaqa pataqiamma vahiananrove. Mwi quava vahiraro ni qua qaraakya quavanto qovara hiarive, tura.

Qaraakya quara tura

¹¹ Kotira qaraakya quavanto nritarero vahi quara Karaisiva hia mwi quara nteqaraitiro riemwaqi virero qovarama vura. Mwiva Kotira

kyaiqa vare variva vunyaa vaisivantoma variro. Mwiva hia vaisivanto mwata mwaini hoqa tai nraamwunraqi Kotira kyaiqa vare variavauma. Mwiva nai nritarero vahinani Kotiva varinani nyaamwuni variqaro Kotira kyaiqa vare variro.

¹² Karaisiva nyaamwuni vuva uro turuara, Kotiva hinani hia quaa-haqa variariva variraitiro, mwiva ekyaaa variarivama variro. Kotiva nraakye qora uaquia hi kyaiqara qua nruka nyataarive tiro, Karaisiva kuaa nani hia memenra nraanreve, hia purimakau nraanreve, kyaqa varero mwipi viraitiro, mwiva nai nraanre varaqiro uro vataiharora tiro, Kotiva tiri uaquia hi kyaiqara qua nruka timwa taariva qio vahiaro tiri huvantu timwa taariva ekyaa enta qio vahiananro.

¹³ Haaruuaa qua okyara rieqaro Kotira nraamwuqi kyaiqa vare varu vaisiva memenra nraanrevata purimakau nraanrevata nraakye qoraqaa ntukikiata kyero purimakau nraati qia quara tova itero qau-paqama vura, mwiva qaupa mwia vaqita kyero nraakye qoraqaa qu nyatero mwihuara tiqaro, Kotiva mwianra rieqaroma nkyi hiqama nyataiho, tiro. Mwiva mwitaa tiqaro mwihu pahi nraahu hiqama nyatero, hia mwihu mwutukya su nyaato hiqama nyatora.

¹⁴ Haaruuaa qua okyara rieqaro mwitaama kyovaro Karaisiva mwi okyarara nraatara kyero nai nraanreqotairo tiri hiqama timwa tero. Kotira mwanraquravanto ekyaa enta qati variqi vi variva Karaisiraqi varuvaro Karaisiva hia uaquia hi kyaiqara utuva Kotira kyaiqa vareqaro qutu vurara tiro, mwia nraanrevanto qiomaa tiri tivu nraato mwutukya hiqama timwa tairaro tire uaquia hi kyaiqara utuqi viqata uro ekyaaa qutu quarava hia vahiraqe tire Kotiva mwiva qati variqi vi vari mwanriqara mwia kyaiqa nraahu varaqi quananra.

¹⁵ Karaisiva Kotira qaraakya qua qovarama kyai vaisivama variro. Kotiva nai kyauqu nriqiqaa vatero tiqaro, Nte nyaanrama taari nraakye qorahua kyuqema nyataarita ekyaa enta kyuqema kye qati variqi vivarave, turara tiro, Karaisiva mwi quava qutaa mwivau vahiarive tiro, qovarama vura. Nraakye qoravanto haaruuaa qua Mosesira mwu quara rieta hia mwi quara ntapihi kye riaraitita, uaquia hu kyaiqara utuqi vi varuvaro Kotiva mwiaqatairo mwihuua uaquia hi quara nruka nyatarero qaraakya qua timwa tovaro Karaisiva nraakye qorara rieqaro qutu vura.

¹⁶⁻¹⁷ Vaisi mpovanto qati variro tiqaro, Nte qutu quariro mwi vaisiva mwaa vaisivama nte hu inraikyara varaananrove, timwa kyero mwi quara qara ntumwa taananro. Qara ntumwa tero mwiva qati variani entaraqaa hiama vaisi mpovanto mwiva hi inraikyara varaananro. Mwiva qutu viraroma qio mwia quavanto qutaa mwivau vahiananro.

¹⁸ Mwia votima kyero Kotiva haaruuaa qua timwa tova, mwi quava kepukyaqama quarive titaa, mwihuua quara ru kyovaro mwia nraanrevanto raurura.

¹⁹ Mwi entara vuni Kotiva timwa to quara ekyaa mwi quara Mosesiva nraakye qora timwa nyi taiqa kyero mwiaqatairo purimakau nraati rutoravata, memenra nraati rutoravata, mwia nraanre kyaqa kye varero mwia qati nramanrivatama kyero tuqasaa kyero sipisipi kyaahi ventakya voti huraqi ntamwa to kyaantara vara kyero qaukyuvera mwanre voti huru vitiqaa rupa tero nraanreqi ntamwa kyero varero uro Kotira qua qara ntumwa to mpukuraqaavata nraakye qoraqaaavata nraanre ntukikiatero.

²⁰ Mwiva nraanre Kotira mpukuqaavata, nraakye qoraqaavata, ntukikiata kyero tiqaro, Kotiva qua timwa kyero vatero nkyiara, Mwi quara riemwaqi quate, tihata nkye tiqata, Tire mwi quara riemwaqi virerave, qiara. Kotiva timwa tai quavavata nkye qia quavavata kepukyaqama quarive tinama, nte nraanre mwaa ntukikiata kye nkyi qu nyatauqo, tura.

²¹ Mosesiva mwitaa timwa kyero mwitaamaqiro viqaro nraanre kyaqaqiro uro Kotira nraamwuqaa ntukikiata kyero nraamwu mwipi vahu inraikyaraqaavata ntukikiatora.

²² Haarua qua okyarara rieqaro mpo inraikyavanto uaqia huvaro nraanrevanto hiqama nyate varura. Hia mpo inraikya ru kyairaro nraanre rauru viraro qutu virera, Kotiva nraakye qora uaqia hi kyaiqara qua nruga nyataari aanrava hia vahura.

Kotiva nraakye qora uaqia hi kyaiqara qua nruga nyataarive tiro, Karaisira nraanre rauruvaro qutu vura

²³ Kotira nraamwu mwatani hoqato nraamwunravata, nraamwu mwipi vahu inraikyaratava, qumina vaisivanto hoqa kyero ututo inraikyava nraahu vahurama. Mwitaa hi inraikyava Kotirani qutaaqama kyero vahi inraikyava nyaamwunima vahiro. Vaisivanto Kotira nraamwu mwatani vahuravata, mwipi vahu inraikyaratava, hiqama mwatarero mwiva quara nraanreqo nraahu ntukikiata kyeqaro hiqama mwate varurama. Kotiva hi inraikyara nyaamwuni vahi inraikyara hiama qio quara vahi aasau nraanreqo hiqananro. Nritarero variari vaisira nraanrevanto nraahu mwi inraikyara hiqaarivama vahiro.

²⁴ Karaisiva hia vaisivanto nyaamwuni vahi nraamwunranra rieqaro hoqa to nraamwuva mwata mwaaqa vahura turuaraqi viqe toravauma. Karaisiva Kotira nraamwu tuananra nyaamwuni vahira mwiqima viqetero. Mwi quara vutu kye tirera, Karaisiva Kotiva varinani nyaamwuni viva uro variqaro tiri kyaahaqa hiarivama variro.

²⁵ Kotira nraamwuqi kyaiqa varai vaisiva vunyaava mpo ihi mpo ihiqi kuaa nani nraahu quara vahi aasau nraanre kyaqa kye varero Kotira nraamwu turuarani vi varira. Karaisiva hia mwitaa hira. Kotiva nraakye qora uaqia hi kyaiqara qua nruga nyataarive tiro, mwiva hia qaiqaa qutiro qaiqaa qutiro hiariva variro.

²⁶ Mwiva mwitaa hiankye titiri, mwiva mwata mwaa ututo entaraqaatairo airi nani nriqavi inraikyara varaqiro vitiri. Karaisiva hia mwitaa hirero qovara hiravauma. Mwaa entara taiqaari entava qaumaqa huvaro Karaisiva Kotiva nraakye qora uaqia hi kyaiqara qua nruga nyataarive tiro, kuaa nani nraahu mwihuara rieqaro qutu virero qovara hura.

²⁷ Mwata mwaaqa vari nraakye qorahua variqi vita kuaa nani nraahu qutu vita mwiaqaatai mwihuara varivaro Kotiva mwihuara quaqaa vateroma ko qiananro.

²⁸ Karaisiva Kotiva nraakye qora uaqia hi kyaiqara qua nruga nyataarive tiro, mwivavata kuaa nani nraahu qutu vura. Karaisiva mwitaama kyero qutu vurara tiro, Kotiva mwia kyaiqara rieqaro qioqama kyero nraakye qora uaqia hi kyaiqara qua nruga nyataarivama vahiro. Nraakiara Karaisiva qaiqaa mwatani tumuan entara mwi entara mwiva hia nraakye qora uaqia hi kyaiqarara rieqarovavauma

tumuananro. Mwiva mwi entaraqaa mwia vekya vari nraakye qorahua sitareroma tumuananro.

10

Rivaira okyaravanto Kotira kyaiqa varaqi vuraqaatairo Kotiva nraakye qora uaquia hi kyaiqara qua nruka nyataariva hia qioqa hora

¹ Kotiva Mosesira mwu quava mwi quava vahirero hia qutaa inraikya vhura. Qati mamanaanruqama kyero vhura. Mwitama vahirara tita, nraakye qoravanto mwi quara riemwaqi viqata hia ntapihi kye Kotiva kyuqema nyatarera hu okyarara taqora. Nraakye qoravanto Mosesira mwu quara rieqata mpo ihi mpo ihiqi quara vahi aasau nraahu Kotirani qia quaraqita vuvaro quara vahi aasau qia quara mwato inraikyava su nyaato mwutukya hia qioqama kye hiqama nyataariva vahuvaro nraakye qora uaquia hu kyaiqava qati vahuvata mwihua hia qioqama kye varu nraakye qorahua varura.

² Kotirani qia quara mwatova quara vahi aasau mwiva nraakye qora su nyaato mwutukya qioqama kye hiqama nyataankye titiri, nraakye qoravanto tiqata, Tiri uaquia hi kyaiqara qua nruka timwa taiho, timwa kyeta hiama qaiqaavata mpo ihi mpo ihiqi quara vahi aasau Kotirani qio quara mwataatiri.

³⁻⁴ Purimakau qora ru kyaira mwia nraanrevantovata, memenra nraanrevantovata, rauriraro hiama Kotiva mwianra rieqaro nraakye qoravanto uaquia hi kyaiqara uti quara nruka nyataananro. Mwitaa hurara tita, nraakye qoravanto mpo ihi mpo ihiqi quara vahi aasau ru kyeta Kotirani qia quaraqita vuvaro su nyaato ntapihi vuvata tiqata, Qikye, tire uaquia hi kyaiqara nraahu uti varurahuave, tura.

⁵ Kotirani quara vahi aasau qia quara mwate varuva hia nraakye qora kyaahaqama nyatorara tiro, Karaisiva mwaa mwataraqaa tuminrenra hiro Kotirara mwitaama tiro:

Quara vahi aasau ini qia quarataavave,
ini vataa kyaravave, ekyaa mwi inraikyava
hia i mwutukya ntihara variaro.

Mwitaa ihara e nianra mwiva ni mutukya vahira
varaqiro quananrove timwa kyera ni mamanta
mwatanianra rieqara terama mataaro.

⁶ Quara vahi aasau ru kyeqata kyaitu qia quara
mwataara mwianra hia e qamwateqara variaro.
Nraakye qoravanto tiri uaquia hi kyaiqara qua
nruka timwa taarive timwa kyeta quara vahi aasau
varaqi ini ru kye vataararavata
hia qamwateqara variaro.

⁷ Mwitaa hi variarana nte iara tiqana,
Kotio, nte mwaa varuqo.

Nte i kyakya hi inraikyara vararerana varuvave.
Haaru nianra qara ntumwa to quava tuntema kyena
nte mwitaa hiqana i kyakya hira vataqina virerave,
tura.

(Ihi 40:6-8)

⁸ Kyai nte hini qua tura qaiqaa qiasi. Haaru Kotiva Mosesira qua
timwa mwinro tiqaro, Nkye quara vahi aasau nini qia quaraqita quate,
timwa kyero varuvaro Iesusiva Kotirara mwitaama tiro: Ini quara
vahi aasau qia quara mwataava ekyaa mwi inraikyava hia i mwutukya

ntihara variaro. E hia ekyaa mwi inraikyarara qamwateqara variaro, tura.

⁹ Iesusiva mwitaa timwa kyero mwiva nte vaakya turara tiqaro, Kotio, nte mwaa varuqo. Nte i mwutukya vahira vararerana varuvave, tura. Iesusiva mwitaa tuvaro Kotiva nai Mosesira mwu quara haaruaa qua qaqlira kyero mwia mwaatana mpo qua nai mwutukya vahu quara govarama kyora.

¹⁰ (Mwi quara okyara mwitaamama vahiro): Karaisiva Kotira mwutukya vahi inraikyara varaqiro viqaro uro kuaa nani nai mwamwanta mwinro qutu vurara tiro, Kotiva tiri uaqia hi kyaiqara qua nruka timwa taariva qioma vahiro.

¹¹ Mwaa entara Rivaira okyaraqitaita mpo hia vaisihua ekyaa enta haaruua okyarara rieqata sivi variqata Kotirani kyaiqa varaqi viqata airi nani Kotirani quara vahi aasau qia quara mwate variara. Mwihua mwitaama kye Kotirani varaa kyaiqava hiama qio uaqia hi kyaiqara qua nruka timwa taananro.

¹² Kotiva tiriara mwihua uaqia hi kyaiqara qua nruka timwa taarive tiro, Karaisiva tiriara rieqaro kuaa nani qutu vura. Mwiva mwitaa hurara tiro, mwiva tiri kyaahaqama timwa taariva ekyaa enta qati nraahuma variqiro quananro. Karaisiva tiriara rieqaro qutu viro mwiaqaatairo mwiva nritarero uro Kotira kyauqu kyaatutani mwatakyaa viro varira. ¹³ Mwiva mwaa entara mwini variqiro viraro Kotiva mwia nramwutaahua nraatara mwatairaro nai kyuqu mwihuaqaa vataaninra.

¹⁴ Iesusiva Kotirani kyaiqa vareqaro nraakye qorara rieqaro kuaa nani qutu vurara tiro, mwiva Kotira nraakye qora su nyaato mwutukya hiqama nyataihata mwihua ekyaa enta qio vari nraakye qorahua variqi vivara.

¹⁵ Kotira mwanraquravantovata Kotira okyara ntapihi kyeroma tiri timwa timwinro. Mwiva haaru poropeti kyaahaqa huvaro mwi vaisiva tiqaro,

¹⁶ Kotiva mwitaama tiho,

Nte nraakye qora kyapata variqana qaraakya qua vatarera.

Nraakiara nriani entaraqaa

hia nte oriqaan ntena qua qara ntumwa tarerave.

Mwi entaraqaa nte nraakye qora su nyaatoqi ntena qua vatarerave.

Nte ntena qua mwihua mwutukyaqi qara ntumwa tarerave, tiho, tura.

(Ieremaiaa 31:33)

¹⁷ Qaiqaavata mwitaama tiro:

Kotiva mwitaama tiho,

Nraakye qoravanto uaqia hi kyaiqara uti varirave,

ni qua raaqute varirave, nte ekyaa mwi quara

taunru kyena hia mwi quarara riemwaqina virerave,

tiho, tura.

(Ieremaiaa 31:34)

¹⁸ Kotiva nraakye qorara nkye uaqia hi kyaiqara utuara ekyaa mwi quara nruka nyataurave tirara tita, nraakye qoravanto qumina qaiqaa tiqata, Tirigaa qua vahira nruka timwa taarive tiqata Kotirani kyaiqa varaqi virerave, tivora.

Kyai Kotira nraaqani quare, tura

19 Iesusiva tiriara rieqaro mwia nraanre rauruvaro qutu vurara tiro, Kotiva tiriqaa qua vahira nruka timwa taihata tire mwia qua rie varurahua qioma Kotira nraamwu turuarani qati quananra. Tire qioma Kotiva hinani qati quananra.

20 Haaru Kotiva hinani vi vari aanranra tauhaqo antua tovata tire Kotiva hinani quara aanrava hia vahuvaro Iesusiva mwamwanta vataava variqiro viro tiriara rieqaro qutu viro mwiva mwi tauhara qatinani vara kyero mwiva Kotiva hinanianra tirini qaraakya aanra utu timwa tora.

21 Mate Iesusiva tiriara rieqaro vuniqama viro variqaro Kotira kyaiqa vareqaro Kotira nraamwuqaa ntaqikyl varira.

22 Iesusiva mwitaamaqiro vi varihatara tita, nrivaqe Kotiva varira mwia qaumato quara. Kyai mwiva hinani tiri mwutukyaqitairo quataa hirage quara. Iesusiva qutaa mwi aanranra utu timwa taiho timwa kyeta quara. Tire ntapihi kyauraro tiri tivu nraato mwutukyavanto uaqama kyero vahuvaro Iesusiva nai nraanre rauru kyero tiriara rieqaro qutu vurara tiro, tiri tivu nraato mwutukya hiqama timwa taihata varunananra.

23 Kotiva qutaa qua nraahu ti variva hiama mpo qua nruka kyero mpo qua qiananro. Mwianra rieqatama nrivaqe hia ntuqutu vaisivi hiraitita, kepukyaqama kye Kotiva kyuqema timwa taani entara vekya variqi quara.

24 Varaivaqe tetu hena nraakye qorara nronraqama kye riemwaqiqi vigaqata nanrianra nanrianra mwutukya vahiraqeta kyuqe kyaiqa nraahu varaqita quara.

25 Nrivaqe ntuvaantua hiqata Kotira qua riaananra hia qaqira kyaraitita, tuqara kyeta tutara. Mpo hiahua hia ntuvaantua hirara nronraqama kye riaara. Haunri tirevata mwitaa hiarora. Karaisiva tumuanri entava qauma qauma hi varira mwianra rieqata nrivaqe tire tetu henahua kepukyaqama nyateqata Kotira aanraqaa vi variara.

26 Tire Kotira qua qutaa qua rieta mwiaqatai Kotira mwoqa mwita tetu uaquia hi aanranraqaa nraahu virerave qiarera, qaiqaa tiriara rieqaro Kotirani tiri kyaahaqa hiani kyaiqara varaariva hiama vahiananro. Kotiva qaiqaa tiri uaquia hi kyaiqara qua nruka timwa taariva hiama vahiananro.

27 Tire mwitaa hiarera, tire mpoqama kye aatu hiqata Kotiva ko qiani entara vekya variarava nraahuma vahiananro. Qiavanto mpoqama kyero iteqaro Kotira nramwutaahua itamwa tatoqa kyaani qiaro tire mwia vekya nraahu variaravama vahiananro.

28 Haaruaa qua Kotiva Mosesira mwu quara nteqa kyo okyarava mwitaama vahura. Vaisi mpovanto mwi quara nteqa kyovata vaisi taaratanave, taarampotanavantove, tiquata, Qutaa tire taqe varuraro mwi vaisiva mwi quara nteqa kyairave, tuvaro mwiaqatairo hia mwi vaisirara po timwa mwataraitiro, qamwanrama kyero mwia ru kyora. Haaruaa qua nteqa kyo okyarava mwitaama vahura.

29 Haaruaa qua nteqa kyo vaisira rukyo okyarava mwitaama vahirara tiro, qikye, qaraakya qua rierovata mwoqa mwiani vaisira ru kyaari okyarava nataamave vahiananro? Mwi quara mwoqa mwiani vaisiva mwitaai hiqaroma Kotira mwaqaquara qumina inraikyavema tiro. Karaisira nraanrevanto Kotiva qaraakya qua timwa tora kepukyaqama kyero mwi vaisira uaquia hi quara nruka mwataariva vaiharo mwi

vaisiva tiqaro, Hiama qio nruka mataananrove. Qumina nraanreve, tiro. Kotira mwanraquravanto nraakyе qora kyugema nyataaninranra mwi vaisiva qaqrave tiro, qoririma mwate variro. Qikye, mwi vaisira rukyaani okyarava nataamave vahiananro?

³⁰Tire ntapihi kyaurraro mwaa quara nte qiani quara Kotivama timwa tero. Mwiva mwitaama tiro:
Ntenavanto mwihua ru vuntuaninrave. Ntevanto
mwihua nkyiari kyoqaa nyianinrave, tura. (*Lo 32:35*) Kotiva mwitaa tuvaro mpo quavata vahiva mwitaama tiro:
Kotiva naivanto nai nraakyе qoraqaa qua vatero
mwihua ko qiananrove tura. (*Lo 32:36*)

³¹Qikye, Kotiva qati variqiro vi varira kyaauquqi mwia qua nteqa kyaani vaisiva ntumwa quaninranra nronraqama kyena po kye tuqo. Kotiva mwi vaisira nataamave mwataananro?

Mwianra rieqatama nkye Karaisirara kepuuyaqama kyeta riemwaqita quate tura

³²Haaru Kotira quavanto nkyi mwutukya su nyaatoqi viro ntuaahama nyatovata varu entarara nraato tuata. Mwi entara nkye Kotira qua riemwaqi vi varuvata nkyi muaanra nyita nkyi uaqiamaqita vuvata nkye nriqa vu inraikyara varaqi viqata nkye kepuuyaqama kyeta nraahu variqi vura.

³³Mwi entara mpo hora nkye varuvata mpo uhua nraakyе qora suqaa nkyi uaqia hu quara timwa nyateta nkyi uaqiamama nyatora. Mpo hora mwihua nkyi hena nraakyе qora uaqia hu quara timwa nyateta uaqiamama nyate varuvata nkye nkyeta hena nraakyе qora kyaahaqamaqi vura.

³⁴Mwi entara Karaisira vataqi vura kyaara nkyi henahua karavuqi kyovata nkye hia aatu hiraitita, uro mwihua kyapata variqata mwihuara po kye timwa nyatora. Mwi entara nkyi mwatave, nkye hu inraikyarave, varovata nkye hia mwianra nronraqama kyeta ri-ora. Nkye tiqata, Tire hora inraikyava nyaamwuni nritarero vahi inraikyava ekyaa enta qati nraahu vahiqiro quananrove, timwa kyeta qamwateqata nraahu varura.

³⁵Mwi entara nkye kepuuyaqama kyeqa variqi vurara rieqatama nkye mwaa entaravata kepuuyaqama kyeqata nraahu variqi vivaro Kotiva mwianra rieqaro nkyi kyoqaa nyianri.

³⁶Nkye hia pupohairata kepuuyaqama kyeta variqi vivera, nkye qiomma Kotira mwutukya vahianinra varaqi vivaro Kotiva nai kyauqu nriqiqaa vateqaro timwa to quava quataa nkyi vahiananro.

³⁷Kotira mpukuqi qara ntumwa to quava mwitaama tiro:

Pataqia vari kyero

nraakiara tuminrenra hiari vaisiva tumuananro.

Mwiva hia vari kyero qakyoma kyero tumuananro.

³⁸Ntapihi kyero nrohiani vaisirara Kotiva mwitaama tiro:

Mwi vaisiva ni quara quataave timwa kyero

ni qua rieqaro qati variqiro quananrove.

Mwi vaisiva ni aanraqaatairo tuqasaaviro

qaqira kyero virera, hia nte mwianra

qamwata mwataaninrave, tura.

(*Habakuk 2:3-4*)

³⁹ Tire Kotira aanraqaa viqata hia mwiaqaatai tuqasaaqita raupirima quarahuama varita. Tire Kotira quara quutaave timwa kyeta mwi quara nraahu riemwaqi quararo Kotiva tiri tivitaarihuama varita.

11

Tire Kotira quara quutaave timwa kyeta riemwaqi quana okyarara tura

¹ Tire Kotira quara quutaave timwa kyeta riemwaqi quara okyarava mwataamama vahiro, Tire Kotira quara quutaave tiqata hia taara vu nraato tiraitita, Kotiva kyuqema timwa tarera hiari inraikyava quutaama qovarama quananrove timwa kyeta mwia vekyama vari-ananra. Mwaa entara mpo inraikya mpo inraikya hia vuqotai taqaura inraikyava vahata tire Kotira quara quutaave tiqatama qutaaqama kyero ekyaa mwi inraikyava vaiho ti varunanra.

² Haaru vetato varu entara Kotira nraakyе qoravanto Kotira quara quutaave tiqata kepukyaqama kye variqi vurara tiro, Kotiva mwihuara qamwateqaro varura.

³ Haaru Kotiva tuvaro mwia quavanto nyaamwuvata mwatavata utu kyero vatora mwi quarara tire tiqata, Qutaa Kotiva mwitaa hurave, timwa kyeqata varunanza. Mwiva mwi entara hia qio vaisivanto taqaani inraikyara vara kyero mwiaqotairo qio vaisivanto taqaani inraikyara utu kyero vatora.

Everira, Inokura, Noaanra, mwinramwuahuara tura

⁴ Haaru Everiva Kotira quara quutaave timwa kyero sipisipi nraati ru kyero Kotirani qia quara mwatovaro mwiva Kotira mwu inraikyava Keniva Kotira mwu inraikyavaravata nraatara kyora. Everiva Kotira quara quutaave tuvaro Kotiva mwianra, E ntapihi kyera variara vaisiva variaro, timwa kyero Everiva mwu inraikyara qamwata mwatora. Everiva haaru qutu vuvaro mwiva Kotirara quutaave tu quara nraakyе qoravanto nai timwa mwi nai timwa mwimaqita vi variavarora tiro, mwia quavanto hia taiqaraitiro, qati nraahu vahiqiro vi variro.

⁵ Haaru Inokuva Kotira quara quutaave timwa kyero Kotirara kepukyaqama kyero riemwaqi vuvara tiro, mwiva hia qutu vura. Mwiva hia qutu vura qati varura Kotiva nyaamwuni vita varovata hia vaisivanto mwia puaama kye vitora. Kotira mpukuqi qara ntumwa to vaisiva Inokurara mwitaama tiro: Inokuva mwatanai kyuqema kyero variqiro vuvarora tiro, Kotiva mwia qamwata mwateqaro mwia qati nyaamwuni vitero vurave, tura.

⁶ Vaisivanto hia Kotira quara quutaave tiraitiro variraro Kotiva hiama mwi vaisira qamwata mwataananro. Vaisivanto tiqaro, Qutaama Kotiva variho. Qutaama nte mwianra puaamaqina quariro mwiva ni kyuqema mataananrove, qiariva mwi vaisiva nraahuma Kotira nraaqani qio quananro.

⁷ Kotiva Noaanranra tiqaro, Mpo inraikya mpo inraikya nraakiara qora inraikyavanto mpo enta qovara hiananrove, tuvaro Noaava hia mwi inraikyara taqaraitiro, Kotira quara quutaave timwa kyero nra manriqaa quani nraamwunra hoqa kyero nai nraakyе nraaqiararavata mwi nraamwunraqi kyuqema varurave. Noaava Kotira quara quutaave tuvata mwia hena nraakyе qora mwatanai varuhua hia Kotira quara quutaave tuvaro mwia kyaara Kotiva mwihuara ntuqutu taiqa kyero Noaanranra ntapihi kyero nrohi vari vaisivave tura.

Evarahaamunranra tura

⁸ Haaru Kotiva Evarahaamunra nraanrama kyero tiqaro, Sivira ena mwaata mwaini kyera mpo nani uro varirage nraakiara mwi mwatara i mwianrinro ini vahiarive, tuvaro Evarahaamuva mwi mwatara hia taqaraitiro, Kotira quara qutaa quave timwa kyero nai mwaata qaqa kyero vurama.

⁹ Evarahaamuva Kotira quara qutaaave timwa kyero Kotiva nai mwia kyaama to mwataraqaa uro variqi viro mwiva mpo mwatanaava votima kyero variqaro mwiva hia mwaakyota variani nraamwunra hoqa taraitiro, seri nraamwu nraahu hoqa kyero mwiqi mpoqi variqiro vura. Mwitaa huvata mwia mwaaku Aisaakivavata mwia nraisi Iaikopuvavata tiqata, Kotiva mwata mwaanra tu quava tiritanani vaharo mwaa mwatara tiri kyaama taivama vaiho, timwa kyeqata mwi mwataraqaa seri nraamwuqi nraahu variqi vurama.

¹⁰ Mwi entara Evarahaamuva seri nraamwuqi variqiro viqaro mwiva nyaamwuni vahiani mwatukyara Kotiva riemwa kyero mwaakyota variani nraamwunra hoqa tora mwia vekya varurama.

¹¹ Evarahaamunra nraatavanto Seraava kyontaqama viro nraaqiara mwataariva hia qioqa huvaro Seraava hia mwianra nronraqama kye riaraitiro, mwiva tiqaro, Kotiva nianra nraaqiara mwataananrove tiva mwiva qutaa qua nraahu ti varivave, timwa kyero variro nraakiara Seraava qutaa nraaqiara tuaqama viro nraaqiara mwata tora.

¹² Mwitaa huvaro Evarahaamuva nyaapaiqama viro qutuariva quamaqa hu vaisira kuaiqiaqatairo mwia nraaqiara airintivanto qovarama vura. Mwiaqaatai qovara hia nraaqiarahua qovora aahoqura votima kyeta airinti variara. Mwihua nramanri tokyasataa nruqa vahira votima kyeta airinti variara.

¹³ Nte vaakya tu nraakte qorahua Kotira quara qutaaave timwa kyeta Kotiva nkyiari kyaama to inraikyara mpo inraikyara mpo inraikyara hia vararaitita, qutu vura. Mwihua qutaa mwi inraikyava nraakiara qovara hiananrove timwa kyeta qamwateqata varura. Mwihua mwata mwaanra vutu kye tiqata, Qutaaqama kye tire mpo mwatanaavanto mwata mwaqaquaahaqama varuro, tura.

¹⁴ Mwihua nkyiari mwaata tuananra puaama kye mwini viqatara tita, mwitaa tura.

¹⁵ Mwihua haaru Evarahaamuva qaqa kyero nru mwatara hia mwini nrumu ntanteta virara nraato turave. Mwihua mwini nrumu ntanteta virara nraato tutiri, qiomaa mwihua mwini vutiri.

¹⁶ Mwihua nritarero vahi mwatara mwianra mwutukya vahuvata mwia vekya varura. Mwihua Kotirara kepukyaqama kyeta riemwaqi viqata nyaamwuni vahu mwatara mwia vekya varurara tiro, Kotiva mwihua mwata terama nyatero tiqaro, Nte hia kyaauriraitina, nte mwihua mwanriqavanto variqana mwihuaqaa ntaqikyiqina virerave, tura.

¹⁷⁻¹⁸ Evarahaamuva Kotiva timwa to quarara qutaa quave timwa kyero nai mwaaku ru kyero Kotira mwinrenra uti varura. Kotiva nai kyauqu nriqiqaa vatero Evarahaamunranra tiqaro, I mwaaku Aisaaki-raqaatairo i nrutuvanto qati nraahu vahiqiro quananrove, timwa kyero variro mpo enta Evarahaamunra mwataara hirero mwianra tiqaro, Ena mwaaku ni ntuquu mpiante, tuvaro Evarahaamuva Kotira qua

riero nai mwaاق ru kyarera hiro tiqaro, Kotiva nianra nai kyauqu nriqiقا vateqaro timwa to quava qutaa qua nraahuma vahiananrove.

¹⁹ Nte ntene maaqu ru kyaariro Kotiva qiomia mwia qati vara sivuma kyaananrove, timwa kyero mwia Kotira ru kyero mwinrenra uti varuvaro Kotiva hia mwia ru kyaante tuvaro Evarahaamuva nai mwaاق putu vuraqitairo qati sivuvaro vitontema kyero vitora.

Aisaakira mpo, Iaikopura mpo, Iosepira mpo, mwinramwuhuara tura

²⁰ Aisaakiva Kotiva timwa to quarara qutaa ave tiqaro nyaapaiqama viro qutuari entava qaumaqa huvaro mwiva nai kyauqu Iaikopuraqaa-vata Isoraqaavata vatero kyuqema nyateqaro mwitanahuara tiqaro, Qutaama Kotiva nraakiara nkyitana mwitaa mwitaama kyero kyuqema nyataariva variho, tura.

²¹ Iaikopuvavata Kotiva timwa to quarara qutaa quave tiqaro nyaapaiqama viro qutuari entava qaumaqa huvaro nai kyauqu Iosepira mwaاقutanqa vatero kyuqema nyatero mwitanahuara tiqaro, Qutaama Kotiva mwitaa mwitaama kyero nkyitana kyuqema nyataariva variho, timwa kyero nai kyauruqaa vuntuvi variqaro Kotira nrutu tuaaherora.

²² Iosepivavata Kotiva timwa to quarara qutaa quave tiqaro nyaapaiqama viro nai qutuari entava qaumaqa huvaro Kotira qua mpo qovarama kyero tiqaro, Qutaama nraakiara Isareris nraakyre qora Isipiqi varita nraakiara nkyiari mwaatani nrumu ntanteta vivarave. Mwi entara virera hita ni mwukyaari mwaa mwataraqitai pati kye varaqi uro titi mwatani quantaate, tura.

Mosesirara tura

²³ Mosesira nrohua qohua Kotira qua riemwaqita vi varura. Mosesira nrohua qohua mwia mwata kyeta taqovaro nraaqiara kyuqeva varu-vata mwitanahua Perova qoraisi nraaqiara mwata tera rukyaate tu quara nteqia kyeta hia mwianra aatu hiraitita, Kotirara qutaama mwiva tiri kyaahaqa hiariva variho timwa kyeta Mosesira taarampo torara uqetaqita vura.

²⁴ Mosesivavata Kotira qua riemwaqiro vi varura. Mwiva nronra tuemwa viro Kotira quara qutaa quave timwa kyero mwiva qaqao tiro, Hia nianra Perora nraamwunravanto viritai vaisirave qilaterave.

²⁵ Nte Isipiqinaahuavata pataqia variqana qora kyaiqa utuqi vina qamwateqana variankyorave. Nte qaqira kyena ntene nramwunaahua Kotira nraakyre qora kyapata kuaaqi variqana muaanra varaqina virerave, tura.

²⁶ Isipini mpo inraikya mpo inraikya kyuqe hu inraikyaya nraahu vahuvare Mosesiva hia mwianra nronraqama kyero riaraitiro, Kotiva mwia nronraqama kyero titora mwianra nronraqama kyero riemwaqiro viro tiqaro, Ntene nraakyre qora kyapata kuaaqi variarita Isipiqinaahua qiomia ni uaqiamaqita vivage varianinrave, timwa kyero Kotiva nraakiara nyaamwuni mwia kyoqaa mwianinra mwianra riemwaqiro vura.

²⁷ Mosesiva kepukyaqama kyero Kotirara riemwaqiro viqarora tiro, mwiva nai nraakyre qora sita varero Perora raraqa taaninranra hia nronraqama kyero riaraitiro, Isipi kyero vura. Vaisivanto qutaa nai vuqo Kotira taqontema kyero Mosesiva qutaa ave tura mwiaqo Kotira taqamwaqi viqaro Isipi kyero vurama.

²⁸ Mosesiva kepukyaqama kyero Kotirara riemwaqi viqarora tiro, mwiva Kotiva tu quara riero nyaamwunyaava Isarerivanto vunyaa nraaqiara mwata tohua ekyaa mwihua hia ru taiqa kyaraitiro, vekyahu nyataarive tiro, sipisipi nraati ru kyero nrenro mwia nraanre qesa mpoqa mpoqa qutora.

Isareri nraakyе qora airivanto Kotira quara kepukyaqama kye riemwaqi vurara tura

²⁹ Isarerivanto kepukyaqama kyeta Kotirara riemwaqi viqatara tita, mwihua aahara mwataqaa ntamwaqi vuntema kyeta nramanri *Nraanre Nramanrive* tura mwia qareta vurama. Mwihua qio qareta vuvata Isipivanto mwihua rirera mwihua sataqi vuhua mwihuavata nramanri nronra mwiaqaa Isarerivanto vuntema kyeta qare quare tuvaro nramanrivanto mwihua ntumwaqu kyora.

³⁰ Isarerivanto Kotirara kepukyaqama kye riemwaqi vurara tiro, Kotiva mwihuara tiqaro, Nkye Ieriko mwia uro 7 entara vara ututu nrohi varivaro mwi mwatukyara ori vasaamwunra ututaava ntavesau quarive, tuvata mwihua Kotira quara qutaa quave timwa kyeta mwitaa-maqi vuvaro ori vasaamwunravanto ntavesau vura.

³¹ Nraakyе mpovanto api nrohi varu nraakyeva Rehepiva Kotirara kepukyaqama kyero riemwaqiro viqarora tiro, mwiva nai nramwutaa Isareri vaisitana kyaahaqama nyatora. (Isareri vaisi mwitanahua uqeta kyeta uro Ieriko mwia apeqa hirerata nruvaro Rehepiva ni nramwunaahua mwi vaisitana puaama kye rukyevorave timwa kyero uqeta tovata mwia nraakiara Isarerivanto mwi mwatukyara nraatara kyeta mwiqi varuhua hia Kotira quara qutaave tuhua ruqi viqata mwi nraakyeva Isareri vaisitana kyaahaqama kyorara rieqata mwi nraaky-era qati kyora.) Mwi nraakyeva Kotirara qutaave turara tiro, Kotiva mwia kyaahaqama mwatovata Isarerivanto hia mwiavata rukyora.

³² Kotirara kepukyaqama kye riemwaqi vu nraakyе qorahua variava nte mpoqiatavate mwihuara timwaqina quaninra? Kitioninrave, Paraakirave, Samusoninrave, Iepitaarave, Ntevitirave, Samuerirave, nte hiama qio qara mwaaqi ekyaa mwihuara qiariva qioqa hiro.

³³ Mwihua Kotira quara qutaa quave tiqata mwianra kepukyaqama kyeta riemwaqi viqatara titi, ntaqiqata nronraqama varu mwatanaahua nraatara kyorave. Mwihua avuqavuma kye nrohi varuvarora tiro, Kotiva nai kyauqu nriqiqaa vateqaro timwa to quara riero mwihua nkyiari kyoqaa nyunra. Mwihua Kotirara kepukyaqama kye riemwaqi viqatara titi, mwihua mpo uhua variqata qaakyau vairi mwia nrutu raioni nro titi tovaro hia kutura.

³⁴ Mpo uhua Kotirara kepukyaqama kyeta riemwaqi vuvaro qiaavanto nronraqama kyero iteqaro mwihua tatoqa kyarerera huvata mwihua qia mwia qipa kyora. Mpo uhua Kotirara kepukyaqama kyeta riemwaqi vuvatara titi, mwihua nramwunaavanto mwihua rirera utuvata mwihua qio ntuqema kyeqa aatu vivi hurave. Mwihua uqenro nraakyе qorahua variqata mwiaqatai Kotirara kepukyaqama kyeta riemwaqi viqatara titi, mwihua kepukya nraakyе qoraqama vita varurave. Mwihua Kotirara kepukyaqama kye riemwaqi vita ntaquqi viqata mpo mwatanaa mpo mwatanaahua ntaqu vaisihua nraatara kyora.

35 Haaru Kotira nraakyenramwuvanto kepukyaqama kyeta Kotirara riemwaqita vuvarora tiro, Kotiva mwihua nraaqiaranramwu qutu vuhua sivuma kyero nyunra.

Haaru Kotira nraakye qoravanto Kotirara kepukyaqama kye riemwaqi vuvata mwihua nramwutaahua mwihua ntavaaqavu kyeta tiqata, Kotira mwoqa mwita mwia qaqlira kyaivaqe tire nkyi qati kyaarata variate. Nkye hia mwitaa hivaqe tire nkyi ntuqutuqi vita nkyi taiqa kyaananrave, tuvata mwihua hia nramwutaavanto tu quara riaraitita, mwihua nraakiara qutu vita mwiaqatai Kotiravata kyuqema kye variqi virara nraahu rieqata hia Kotira mwoqa mwita hia mwia qaqlira kyovata mwia kyaara nramwutaahua mwihua ntuqutuqi vita uro ru kyora.

36 Kotira nraakye qora Kotirara kepukyaqama kye riemwaqi vuvata mwia kyaara mwihua mpo uhua raima nyateta mpo uhua kyaamwuqo ntuqutu nyatora. Mpo uhua rupa kyeta karavuqi uro kyora.

37 Mpo uhua ori tuto kyeqa mwihua ntuqutuqi vita uro ntuqutu kyora. Mpo uhua so vara kyeta mwiaqo mwihua mwamwanta tavaaraqa teqa kyeqa kyora. Mpo uhua paipa viti mpuahaa vahuntaininraqo rakuraa kyeqata ru kyeqata kyora. Mpo uhua sataqi viqata uaqiamama nyatovata hia kyuqe tuavaaqa utiraitita, sipisipi pahiqvata memenra pahiqvata tuavaaqa utu kye utu vareta uaqiamama kye nrohiqata varura.

38 Mwihua hia vaisivata varura qumina mwatasata nkyiariaraa variqita vurave. Mpo uhua qumina taaqiqaa varivaraa nrohurave. Mwihua ori ontamwuqive, ori mwata hakaraukaqive, vaitaqita nrohura. Qikye, mwi nraakye qorahua Kotirara kepukyaqama kyeta riemwaqi vi variqata kyuqe nraakye qora nraahu varuvata mwatani varuhua uaqia hu kyaiqara nraahu varaqi vi varuhua mwihua uaqiamqita vurama.

39 Mwi nraakye qorahua haaru Kotira quara quataave tiqata Kotirara kepukyaqama kyeta riemwaqi vi varurara tiro, Kotiva mwihua kyuqema nyateqaro mwihuara kyuqe nraakye qorave tura. Kotiva mwitaa tiqaro mwihua qamwata nyatovatavata nai kyauqu nriqiqaa vateqaro nyinrenrave tu inraikyara hia varora.

40 Haaru Kotiva tiriaravata rieqaro qua mpo vatero tiqaro, Hia haaru varu nraakye qorahua nraante kyuqema nyatarerave. Haaru varu nraakye qorahuavata nraakiara vari nraakye qorahuavata kuaaqi varivaqe nte mwinro mwaanro mwihua kyuqema nyataarita qio vari nraakye qorahua varivarave, tura.

12

Karaisiva qioqama kyero vari vaisivama variro

1 Qio haaru nraakye qora airivanto Kotira quara quataave tiqata kepukyaqama kye mwianra variqi vi varurave. Mwaa entara mwi nraakye qorahua airivanto tiri vara ututu variqata tiri taqe variahua nraantantamwa kye variarara tita, nrivafe mwihua suqaa variqata hia qoriri hiraitita, kyuqema kye Kotira aanraqaa viqata mpo inraikya vararerera hiantaantema kye hiantaara.

Mwihua suqaa variqata mpo inraikya mpo inraikyavanto tiri ntavaaqavu kyarera uti variani inraikyara qaqlira kye uaqia hi

kyaiqava tiri tuqara kyero tutaaninra ntavaqaa kye qaqira kyeta hia qoriri hiraitita, kepukyaqama kye hiantamwaqi quara.

² Nrivaqe hiante viqata Jesusira nraahu taqamwaqita quara. Mwiva nraante vuni viqaro Kotirara kepukyaqama kyero riemwaqiro vivara tiro, mwiva qiomma tirivata kyaahaqama timwa tairaqe tire mwia votima kyeta Kotirara kepukyaqama kyeta riemwaqi viqata uro taiqa kyaananra. Jesusiva kyatariqaa qutu virera hiro, Nianra raima mateta kyaurira inraikya mpira nte hia mwianra nronraqama kyena riarerave, timwa kyero mwiva nraakiara qamwateqaro variani entarara riero tiriavata rieqaro qutu vura. Mate mwaa entara mwiva nritarero Kotira kyauqu kyaatutanimu variro.

³ Karaisiva mwatani varuvata uaqia hi kyaiqara uti varu vaisihua anoma kyeta mwianra ua vu nraato vateta qoririma mwatovaro varurave. Karaisirara ua nraato vateta qoririma mwatora nkye mwianra rieqata varivata nkyivata uaqiamma nyatarera utivata hia pupohairata qoriri hirata variqi viraitita, kepukyaqama kyetama variqi quata.

⁴ Nkye variavata uaqia hi kyaiqara utuahua nkyivata ntaquqi vi hiama nkyi ru kyaavata nkye qutu quavo.

⁵ Mpo qua qara ntumwa tora nkye taunru kyevora. Mwi quaraqi Kotiva nkyiara ni naamwunra maaqueve tura. Mwitaama tiro:

Ni maaquo, ina kyaiqa kyaara Kotiva i avuqavu hiqaro
i mpo qarama mwatairara

e mwianra nronraqama kyera riaante.

I inronra hirera hia e kyaru ntuante.

⁶ Kotiva nai mwutukya nti vaisiva qaiqaa
uaqia hi aanranraqaa quankyo tiro,
mwiva nai nraaqiara ntuqutuqiro viro
mwia ntapihiqiro virave.

Mwiva ni maaqueve qiani vaisira
kyamwu mwiqiro quananrove, tura. (Sindaun 3:11-12)

⁷ Kotiva nkyi qati ntuqutuqiro virera, nkye kepukyaqama kye variqata Kotiva ni nai mwaaquma ntuqutihi qia. Ta nraaqiarara mwia qova mwia avuqavu hiqaro hia ntuqutirave? Mwia qova nai mwaquaara avuqavuma kyero nrohiarive tiro, mwia qati nraahu ntuqutuqiro virave.

⁸ Kotivavata nai nraaqiara mwihua ntuqutuqiro vi varirave. Mwiva hia nkyivata ntuqutirera, nkye hia mwia nraaqiara tuananravanto variraitita, nkye kyapa nraatima varita.

⁹ Mwata mwaini tiri tiqohuamwanra tiriara avuqavuma kye nrohiate tiqata tiri ntuqutuqi quavata tire hia mwihua kyaru ntumwa nyataraitita, tire mwihuara vaisi kyuehuave nraahu tunanra. Mwia votima kyeta tire tiri tiqova Kotiva nyaamwuni varira mwia qua mpoqiyavata riemwaqi viqata ekyaa enta qati variqi quara.

¹⁰ Tiri tiqohua mwatani variahua quaahaqa variqata mwihua nkyiari riemwa kyeqata mwi aanranra nrohiate timwa kyeqata tiri ntuquti variara. Kotiva tiriara mwihua nivata variqata hia uaqia hi kyaiqara utiraitita, kyue kyaiqa nraahu varaqi quate tiro, tiri kyuehma timwa teqaro tiri ntuqutuqiro vi varira.

¹¹ Mwia qova nai nraaqiarara avuqavuma kyero nrohiarive tiro, mwia ntuqutuqiro vi variharo mwi nraaqiarava tiqaro, Qikye ni

mamanta mpoqama kyero niqa viho, timwaqiro viro nraakiara mwiva nronra tuero vaisi kyuqevama variananro.

¹² Kotiva nkyiara avuqavuma kye variqi quate tiro, nkyi ntuquuti varihatara tita, nkye hia qoriri hiraitita, nkyi kyauquve, nkyi kyuquve, uqenraaqenra hianinra tuaahera kye kepukyaqama kye kyuqe hi aanranraqaa variqi quata. ¹³ Nkye ntapihi kye Kotira aanraqaa quata. Nkye mwitaa hivaro hia kyuqe hiari kyuquva kyuqema virata kepukyaqama kye vivara.

Uaqia hi kyaiqara utuaro tita rauriqata variate tura

¹⁴ Nkye variqi viqata hia antua qua tiraitita, ekyaa nraakyae qora mwutukya qihakkyama nyate kyaiqara varaqita quata. Nkye hia uaqia hi kyaiqara utiraitita, Kotira kyaiqa nraahu varaqita viqata variata. Hia Kotira kyaiqa vararaitiro variqiro quariva, mwi vaisiva hiama qio Kotira taqaanano.

¹⁵ Kotiva nkyi kyuqema nyataihata nkye variarara tiro, haunri mpovanto nkyiqitairo Kotira qaqlira kyero mwia nununrama mwataankkyora. Mwitaa hirara rauriqata variata. Kyanaa mwanre uka viravata uta taira nraavarao uka vintema kyero mpora unra quavanto nkyi vara uaqiamma kyaankyo tita, nkye rauriqata variata.

¹⁶ Api qaraqi nrohi okyarava nkyiqi vahiankyo tita rauriqata variata. Nkyiqitairo mpovanto mwata mwaaqaanaa inraikyara nronraqama kyero riero Kotirara hia riaankyo tita, rauriqata variata. Tiri haivaqava Isova mwitaa hi varu vaisiva varurama. Mwia nraante vuni mwatato nraaqiarava variro mpo enta qoraqama kye kyara nraataa huvaro nai qatara tiqaro, Kyara mpiraqe nte iara vuni mwatatai nraaqiarava variho, iara ni kova nianra qamwatero kyuqema mataani quara ema varenanrave qiankye, timwa kyero nai qata kyara nronra.

¹⁷ Nramwa kyero variro mpo enta mwiva qaqao tiro, Nte hia mwitaa qiaataarave, timwa kyero nai qorara tiqaro, Ni nraante vuni mwatataaravave. E qutu virera hira kyauqu niqaa vateqara ni kyuqema matena quara tiraqena ntevata ni nraaqiaravantovatama kye kyuqema variqita quare, tuvaro mwia qova hia kyauqu mwiaqaa vateqaro mwia kyuqema mwatorave. Mwita huvaro Isova ntateqaro, Kyai haaru nai qatara tu quara nruka kyena vara kyaankye timwa kyerovata taqovaro hia qioqa hurave. *(Okyara 27:30-40)*

Haaruua quaravata qaraakya quaravata tura

¹⁸ Nkye Kotiva qaraakya qua vataira riaahua variarave. Hia nkye Kotiva haaruua qua vataira riaahuavauma. Haaru Kotiva qua timwa kyero qovarama kyero nyinrenro utuvata nkyi haivaqahua Sainai taaqi mwemwa tunrenrasata uro ntuvantua vita variqata taqovaro qiaavanto nronraqama kyero itamwaqiro vuvaro kyokira ru tovaro nrotaara aaquakyaavanto mpo uti varura.

¹⁹⁻²⁰ Mwitaa hi varuvata nraakyae qoravanto kuaiqiaqa vita variqata riovoro ntomavanto nronraqama kyero nruqua tuvaro mwiaqatairo quavanto nyaamwuqitairo mwitaama tiro: Vaisivantove quaravantove hiavata taaqi mwaaqaa nriate. Mpovanto mwaaqaa nrianinra mwia oriqa ntuquuti kyaate, tiro. Quavanto mwitaa tuvata nraakyae qoravanto nraatuqa tovata hia qaiqaavata qua qianta tura.

²¹ Mosesivavata ekyaa mwi inraikyara taqero tiqaro, Qikye, nivata mpoqama kyero kyuqu kyauqu ntihana aatu hiqana varuqo, tura.

²² Nkyi haivaqahua ekyaa mwi inraikyara taqeqlata haaruua qua riorave. Nkye Kotira qaraakya qua riaahuara tita, nkye hiama mwi inraikyara mwi inraikyara taqevara. Nkye Kotira qaraakya qua riaahuara tita, nkye hia vuqotai taqe varia taaqira voti hiraqaa uro nteta. Taaqi mwia nrutu Saionive. (Mwi taaqira vutu kye tirera nyaamwuni Kotiva varinane tina.)

Nkye Kotira mwatukya Ierusaremi nyaamwunianra uro nteqa vi variara. Mwi mwatukyaraqima Kotiva qati variqi vi variva variro. Nyamwunyahua airivanto variavata qaiqaa kyaatavantovata airivanto ntuvantuuma vita variqata Kotiva qamwata mwate variara, nkye mwinianra uro nte vi variara.

²³ Kotiva vuni nraakye qora mpo hiahua nai nraaqiaraqama taihua nyaamwuni variananianra nkye vi variara. Mwi nraakye qorahua nyutu nyaamwuni qara ntumwa taiharoma vahiro. Kotiva ekyaa nraakye qora qua avuqavu hiariva varira nkye mwiva hinani uro nteqa vi variara. Mwatani ntapihi kye nrohi varia nraakye qorahua mwihua mwanraquravanto varianani nkye mwinianra vi variara. Kotiva mwihua kyaahaqama nyataihata mwihua qio varia nraakye qorahua variara.

²⁴ Jesusiva Kotiva qaraakya qua timwa taira qovarama kyai vaisiva varira nkye mwiva variananianra vi variara. Jesusira nraanre rau-ruvaro tiriara rieqaro qutu vurara tiro, Kotira qaraakya quavanto kepukyaqama viro vahiro. Keniva Everira ru kyovaro Everira nraanrevanto rauriqaro naivata ru kyera vuntu taante tura. Jesusira nraanre rauriqaro hia mwia qitataqaa nkyiarivata rukyera vuntu taante tiraitiro, nraakye qora uaqia hi kyaiqara qua nruka nyataante tirara tiro, Jesusira nraanrevanto Everira nraanre nraatara kyora.

²⁵ Mwi quara rieta rauriqata variata. Mwaa entara Kotira qaraakya qua nkyi timwa nyi vari vaisira qoririma mwatevora. Haaru Mosesiva qumina vaisivanto variqaro Kotira haaruua qua nraakye qora timwa nyuvata mwihua hia mwi quara riovoro mwia kyaara Kotiva mwihua ruvata mwihua ntugema kye aatu vi aanrava hia vahurama. Mwaa entara Jesusiva nyaamwunyahua vaisivanto Kotira qua tiri timwa timwi varihata tire mwia qua hia riaarera, Kotiva qoraqama kyero tiri ntugema kye aatu quara aanrava hiama vahiananro.

²⁶ Kotiva nai haaruua qua qovarama kyero timwa nyu entara qua tuvaro mwatavantovata qakyaa hurama. Mwaa entara Kotiva nai kyauqu nriqiqaa vatero tiqaro, Nraakiara nte qaiqaa qiaro hiama mwatavantovata nraahu qakyaa hiananrove. Mwi entara nyaamwuvantovatama qakyaa hiananrove, tura.

²⁷ Kotiva qaiqaave tu quara okyaravanto mwataamama vahiro: Kotiva haaru tuvaro nyaamwuvantovata mwatavantovata qovarama vura. Nraakiara mwiva qaiqaa tiraro mwatavata nyaamwuvata taiqa quananro. Taiqa viraro Kotira mwatukya hia qio qakyaa hiarivama qati vahiananro.

²⁸⁻²⁹ Tire hia qakya hiani mwatukyaraqi quarahuara tita, nrivaqe Kotirara kyuqeve tiqata variara. Kotiva tiri mwanriqavanto qiyavanto tatoqa kyaintema kyero vaisi rirara tita, nrivaqe mwia nraatu aatu hiqata kyuqema kyeqa mwia nrutu tuaahereqa variara. Mwiva nronravanto varirara tita, nrivaqe mwianra nronraqama kye riemwaqi quara.

13

Mwataama kye nrohivaro Kotira kyakya hiarive tura

¹ Nkye Iesusira nraaqiaraqama vi variqata nkye qata vakyaa nrunra nrakyaa variqata nanrianra nanrianra mwutukya vahirata variqi quata.

² Mponasairo nriani vaisira kyuqema kyeta vitaqi nraamwuqi kye kyara mwivaro nrenro quari. Mwi okyarara hia qaqira kyaraitita, kyuqema kye rieqata variata. Haaru nyaamwunyaahua mponramwu mwatani qovarama vita varuvata mpo uhua mwinramwuuhara qumina vaísima variavo tiqata mwihua sitaqita vateta kyara nyunra. Mwi quara rieqatama kyuqema kye mponasai nrihua kyaahaqa hiata.

³ Nkye nkyeta hena nraakye qora karavuqama taahua taunru kyevora. Nkyevata karavuqi variqataro votima kyeta mwihuara po tiqata kyaahaqama nyataata. Nkyi uaqiamma nyataavata variarara votima kyeta nkyi hena nraakye qora uaqiamma nyataavata varihuara po timwa nyataata.

⁴ Nraata vaati varaa okyarava kyuqe okyara vahoma qata. Vaativanto nraatara rieqaro variraro nraatavanto vaatiara rieqaro variari. Api qaraqita nrohihuave, mpohua nraata vaativata api nrohihuave, varivaro Kotiva mwihuqaqua vataanano.

⁵ Nkye variqata hia munima vararerera nraahu nronraqama kye riemwaqita quata. Nataama inraikya vatera mwianra qioma vatauro qata. Kotiva tiriara mwitaama tiro, Nte nkyivata variqina quaninrave. Nte hia nkyi qaqira kyaaninrave, tura.

⁶ Kotiva mwitaa turara tita, nrivaqe hia aatu hiraitita, mwutukya qihakyama kye vahiraqe Kotirara mwataama qiera:

Kotiva ni kyaahaqama mate varihananra tina,

nte hia vaisivanto uaqiamma materara

aatu hirerave.

(Ihi 118:6-7)

⁷ Haaru nkyi vunyaa vaisi mponramwuvanto Kotira qua nkyi timwa nyunra nkye mwi quara taunru kyevora. Mwihua Kotira quara quataa quave timwa kyeta kepuqyaqama kye Kotirara riemwaqi vita qutu vurara rieqatama nkyevata mwihua hunte hiata.

⁸ Iesusiva haaru kuaa qarama kyero varuva, matevata kuaa qarama kyero variva, qakyovata kuaa qarama kyero nraahuma varianano.

⁹ Nkye ntapihi kye vahi aanranraqaa viqata hia nraahumwa mpo qua mpo qua riarerata mpo aanraqaa quata. Nkye variqata kyai tire mwi kyarara nreta mwi kyarara aurama teqata kyuqema kye variqi quare tivora. Kotivama nkyi mwanraqura kyuqema nyatairata variqi vivara. Kyai mwi kyarara nre mwi kyarara hia nraanre ti vari okyarava hiama qio vaisi kyaahaqa hiraro aanra kyuqeraqaa quananro.

¹⁰ Kotira nraamwuqi kyaiqa vare variahua mwihua mpo taintaqa variqata Kotira kyaiqa vare variara. Tire mpo taintaqa variqata Kotira kyaiqa vare varunana. Tiri tainta vahirero Karaisira ruto kyatarivama vahiro. Mwitaa hirara tita, mwihuavata tirevata hiama qio kuaaqi varianano.

¹¹ Rivaira okyaraqinaava vunyaa vaisivanto Kotiva nraakye qora uaqia hi kyaiqara qua nruka nyataarive tiro, quara rukyero mwia nraanre Kotira nraamwuqi turuarani uro ntukikiata kyaihata quara

nronra mwia varaqita uro mwatukya mwaaqani kyeta qia quara te variarave.

¹² Iesusiva Kotiva nraakyе qora uaqia hi kyaiqara utira nruka nyataarive tiro, mwivavata uro mwatukya mwaaqani qutu viro nai nraanreqotairo nraakyе qora mwutukya su nyaato hiqama nyatora.

¹³ Mwiva mwatukya mwaaqani uro qutu vurara tita, nrivaqe tirevata Kotira haaruua qua okyara qaqlira kyeta uro mwatukya mwaaqani quarata mwia kyaurira inraikya mwuntema kyeta tirivata kyaurira inraikya vara timwivaque mwi inraikyara varaqita quara.

¹⁴ Hiama mwata mwaqa tire mwaakyota variara mwatukyava vahiro. Tire mwatukya mpo nraakiara qovara hiani mwatukyara mwia vekya varigatama tagamwaqita vi varunana.

¹⁵ Karaisiva tirilara rieqaro qutu vurara tita, nrivaqe hia quara vahiaasau Kotira rukye mwinraitita, Karaisira kyaiqara rieqata Kotirarnruti tuaaheraqi quara. Nrivaqe tire Karaisira nraaqiarama varurotimwaqi quara.

¹⁶ Mwitaamaqi viqata nkye kyuqe kyaiqa varaqi viqata nai kyaahaqa hi nai kyaahaqa hiqata variata. Mwitaa hi kyaiqara mwianra Kotira kyakva hirama.

¹⁷ Nkyiqa ntaqikyi vari vaisihua qua kyuqema kye riemwaqita quata. Nkye mwitaa hivata mwihua hiama qoririma kyeqata nkyiqa ntaqikyiqita vivara. Nraakiara mwihua Kotira vuqaa uro variqata nkyiqa ntaqikyirara timwa mwivara. Nkye mwihua qua riemwaqi vivera, mwihua qamwateqata nkyiqa ntaqikyi kyaiqara varaqi vivara. Nkye mwihua qua hia riemwaqi vivera, mwihua mwutukya uaquia hianinraqitai nkyiqa ntaqikyiva hiama nkyi kyaahaqa hiananro.

¹⁸ Tiriara rieqata Kotirara aakyara ntaata. Tire teta tivu nraato vikyokyqa vahi inraikyara ntapihi kyeta tiquaq, Tiri kyaiqavanto kyuekyaqama vaiho, tunanra. Tire ekyaa inraikyqa ntapihi kyeta kyaiqavaraqita virera.

¹⁹ Mwi quara rieqanama nte nkylira tiqana, Nkye Kotirara aakyara tivaro mwiva qamwanrama ni titairaqe nte nkye hinani quangye, tuo.

20-21 Kotira qaraakya quavanto ekyaa enta qati nraahu vahiqiro quarive tiro, Iesusiva tiri nai sipisipiqaan ntaqikyiva vunyaava qutu vuvaro mwia nraanrevanto mwi quara kepukyaqama kyovaro Kotiva mwia qati vara sivuma kyorara tiro, Iesusiva nronraqama viro nkye Kotira kyakya hira vataqi quate tiro, mpo inraikya mpo inraikya kyuqe inraikya nkyi nyinra. Karaisiva nkyi kepukyaqama nyatairata nkye Kotira mwutukya vahiasi nraakye qorahua variata. Nrivaqe Karaisira nrutu ekyaa enta tuaaheraqi quara. Outaave.

Ekyaara qua tura

²² Nte nkyi mwutukya qihakyama nyatarera mwaa quara turama. Nte nkyiara po tiqana mwaa quara riemwaqita quate tuqo. Nte mwaa quara gara ntigana hia mpuahaa qua gara ntumwa taurave.

23 Nte mwaka yaa kya mpo nkyi timwa nyianrita riaata. Tiri tiqata vakyaa Timotiva karavu qitai taiqeroma. Mwiva qamwanrama mwaini nrinrenra, nte mwikyantirma uro nkyi tagaaninra.

24 Nte nkyira ntaqikyi varia vaishhua qua mwantaura timwa nyiata. Ekyaa Kotira nraakyee qoravata qua mwantaura timwa nyiata. Nkyi gata yakvaa Itarinyaahua nkyi qua mwantaayo.

²⁵ Kotiva nkyi ekyaa mwihua kyuqemaqi virata variqi quate, tuqo.

IEMISI

Iemisiva qara vara kyora

Iesusira ru kyovaro qati siviro nyaamwuni uro varuvaro 10 ihive 15 ihive nritarovaro Iemisiva mwaa quara qara ntumwa tora. Iemisiva Iesusira qatavanto variqaro Iesusira qua rie varu nraakye qorahua Ierusaremini varuhuaqaa ntaqikyi varura. (Kyaiqa Varora 12:17, 15:13)

Ierusaremisaita mpo nani mpo nani kyatita uro varu nraakye qorahua aanra kyuqeraqaa kepukyaqama kye variqita quate tiro, Iemisiva mwaa quara qara ntumwa tora.

Iesusiva sita vato vaisihua 12 nramwuqitairo mpo vaisivanto mwia nru tu Iemisiva mwia qamwava varura. Nkye mwi vaisirara kuua vaisi mwivave tivora.

¹ Nte Iemisiva. Kotivavata, tiri vunyaa vaisi Iesusi Karaisivavata, variavana nte mwitanahua kyaiqa vaisima varina. Isarerivanto 12 okyara kuua naaquntaqaanaahuqitaita Kotira nraaqiaraqama vita nkye mpo nani mpo nani uro variahua nte nkyi qua mwantauquo.

²⁻³ Ni kata pakyaa tuaavo, nkyiara uaqia hi aanranraqa quate tiro, mpo kyaiqa mpo kyaiqavanto nkyi mwataara hirera, hia nkyi mwutukyavanto uaqia hirata variate. Nkye mwi entara tire qamwateqata nraahu varirerave qiata. Nkye Iesusira qua riemwaqita viqatama uaqia hi kyaiqara nraatara kyeta tire kepukyua vaisive, kepukyua nrahesive, qiata.

⁴ Nkye mwitaamaqi viqata mpo enta mpo enta nkyi mwataara hiani inraikyara nraataraqi viqata mwiaqataita nkye kepukyaqama vita hia Kotira okyara, mpo okyara mpo okyarara aara ntaraitita, nkye qioqama vita varivara.

⁵ Kotiva hia kepukyaqama kyeqaro tute variva, mwiva nraakye qorara po kye timwa nyateqaro mwiva qihakyama kyeqaro nyi varirara tiro, nkyiqitairo vaisi mpovanto kyuqe vu nraato hia vahiraro mwiva kyuqe vu nraatora aara ntairera, mwi vaisiva Kotirara aakyara ntairaro Kotiva qiomma mwia kyuqe vu nraato mwiananro.

⁶ Haunri nkye Kotirara aakyara nteqata mwiva tiri kyaahaqa hiananrove, hiave tiri kyaahaqa hiananrove, tivora. Kotiva qutaaqama kyero tiri kyaahaqa hiananrove tiqatama Kotirara aakyara ntaata. Kotirara taara vu nraato ti variva, mwi vaisiva nanra inraikya votima kyero variro? Mwi vaisiva nramanriqaa kurupupora/nramanri taara toqavanto tiqaro ventaqiro viro nrinro hintema kyero varira.

⁷ Haunri mwitaa hiari vaisiva tiqaro, Kotirara mwiva ni kyaahaqa hiananrove, qiankyora.

⁸ Mwi vaisiva mwi aanranraqaa quataara vaharo mwiva mpo aanraqaa viqa taqero qaqira kyero qaiqaa mpo aanraqaa viqa taqero mwiavata qaqira kye vari vaisivama variro.

Vehi vaisiaravata airi inraikya vatai vaisiraravata tura

⁹ Tiri tiqata vakya mpolvanto vehi vaisi variraro Kotiva mwi nronraqama kyairera, mwiva qamwataari. ¹⁰ Tiri tiqata vakya mpolvanto airi inraikya vataariva mwia vu nraato ntapahiraro mwiva tiqaro, Nte

vatau inraikyava qumina inraikyave. Nte vehi vaisi nraahuma varuqo, tirera, qamwataari.

Airi inraikya vatehua maunra pairavanto tapupu hiro taiqa vintema kye taiqa vivarave.

¹¹ Maunra paira kyuqema kyero riemwa tiharo huari nronra iteqaro aaharama kyaiharo tapupu hiro tumu ntiharo mwiaqatairo haa hiro mpoqaraa hiva mwivavata taiqa vira. Mwia votima kyero airi inraikya vataari vaisiva nai kyaiqara nraahu riemwaqiro quaninra mwiqitairo qamwanramama qutu quananro.

Uaqia hi kyaiqava vaisi mwataara hianinranra tura

¹² Vaisivanto Kotira aanraqaa viqaro taqairaro mwataara hiari inraikyava nrinranro hia pupohairaro kepuqyaqama kyero nraatara kyero variqi virera, Kotiva mwia kyuqema mwataananro. Kotiva mwianra tiqaro, E mwia kyoqaa vararer ekyaa enta qati variqira vinanrave, qiananro. Kotiva nai kyauqu nriqiqaa vatero tiqaro, Nianra mwutukya vahiari nraakye qorahua ekyaa enta qati variqita vivarave, tiro, tura.

¹³ Uaqia hi kyaiqava vaisi mpo mwataara hirera, haunri mwi vaisiva tiqaro, Kotiva ni mwataara iho, qiariva. Uaqia hi kyaiqava hiama qio Kotira mwataara hiraro Kotivavata hiama qio vaisi mpore uaqia hi kyaiqara utuarive tiro, mwia mwataara hiananro.

¹⁴ Mwataama kyero vaisivanto apiqama kyeqaro uaqia hi kyaiqara uti varira. Vaisivanto nai vu nraato tiraqitairo uaqia hi kyaiqara utuaninranra riemwa kyero mwi kyaiqarara nraahu riemwaqiro viharo mwi quava mwia tuqara kye tutero ¹⁵ mwi kyaiqara utuante tiharo vaisivanto uaqia hi kyaiqara uti varira. Mwiva uaqia hi kyaiqara utuqiro viro mwia kyaara uro qutu quani inraikyara varero qutu vira.

¹⁶⁻¹⁷ Ni kata pakyaa tuaavo, Kotiva hiama vaisiara uaqia hi kyaiqara utuarive tiro, mwia mwataara hiananro. Mpovanto Kotiva mwitaama kyero mwataara hiananrove tirata nkye mwia unra quara qutaa quave tivora. Qati nyi varia inraikyavave, ekyaa kyuqe inraikyavantove, Kotiva hinasairo nraahu tumi varira. Kotiva ekyaa nyaamwuni iteron tuvaahae vari inraikyara utu taiva, mwiva kyuqe inraikya tiri timwi varivama variro. Mwiva kuaa kyaiqa nraahu varaqiro vi varivama variro. Nyamwuni itamwaqiro vi vari inraikyava iteron qiperomaqiro vi variharo Kotiva nraahuma qati itamwaqiro vi varivama variro.

¹⁸ Kotiva nai kyakya hiraqa nai qutaa quaquo tiri utu kyero vataihata varunanra. Mwitaa ihata ekyaa mwiva utu kye vatai inraikyaraqitai tire vuniqama kye varurahuama varita.

Nkye Kotira qua qumina riemwaqita viqata mwia kyaiqavata hia varevovarave tura

¹⁹ Po, ni kata pakyaa tuaavo, nkye mwaa quara riaata. Nkye qamwanrama kyeta mpore qua rieta qakyoma kyeta mwia qua hinipa hiata. Mpore qua riaivar hia qamwanrama kyero raraqa tairata inronra hiata.

²⁰ Vaisivanto raraqa taaninraqaatairo hiama Kotira kyaiqa kyuqe okyaravanto qovara hiananro. ²¹ Mwi quara rieqatama nkye api nrohi okyararave, ekyaa qora kyaiqave, qaqlira kyaata. Nkye Kotira qua riarerata uti variqata nkyeta nyutu vara mwatumwi mwataniqama

kyeta Kotiva nkyi su nyaatoqi vataani quara riemwaqita vivaro Kotiva nkyi huvantu nyataari.

²² Nkye hia Kotira qua quminaqama kye riemwaqita quata. Nkye mwitaa hiqata nkyeta unrama utita. Nkye mwi quara rieqata mwi quava tintema kye nrohi variqata kyaiqa varaata. ²³ Vaisivanto Kotira qua riero hia mwia kyaiqa vararaitiro qumina variva, mwi vaisiva vaisi mpovanto nai viri kyinumiqi taqai vaisira votima kyeroma variro. ²⁴ Mwi vaisiva kyinumiqi nai viri taqero nte mwataama varuvave timwa kyero vututo viro uro nai viri taqairara taunru kyairave.

²⁵ Kotiva kepuuya qua vataiva, mwi quava tiri huvantu kye varira. Vaisivanto mwi quara ntapihi kyero riemwaqiro viqaro hia qaqlira kyaraitiro, mwi quarara nraahu riemwaqiro quariva, mwi vaisiva mwitaamaqiro viraro Kotiva mwia qamwata mwataananro.

²⁶ Vaisi mpovanto nte Kotira qua riemwaqina vi varu vaisivama varuquo timwa kyeqarovata hia nai nroqa kyugema ntaqikyi variva, mwiva nte Kotira qua rie varuva varuquo ti quava, qumina qua nraahu vaiharo mwi vaisiva naima unra utu mwate variro.

²⁷ Mwataama kyero vaisivanto Kotira tiri tiqora mwia aanraqaa nrohiqaro ntapihi kyero mwia nrutu tuaaheraananro. Mwi vaisiva uro nrainranra nraaqiaravata, tetoqa nraakyne muaanra vare varihuavata, uro kyaahaqa hiari vaisivama variananro. Mwiva mwitaamaqiro viqaro nte Kotira qua nteqa kyena qora kyaiqa varaankyorave tiqaro ntapihi kyero nrohi variari vaisivama variananro. Mwitaa hiani vaisirara Kotiva tiqaro, Qutaaqama kyero mwi vaisiva ni aanraqaa nrohi vari vaisivama variho, qiananro.

2

Ekyaaahua kuua qarama nyataate tura

¹ Ni kata pakyaa tuaavo, Iesusi Karaisira mpo mwatanaa mpo mwatanaahua vara kyeta puhaqama taa vaisiva varihata nkye mwia qua riemwaqita viqata nkye mpo vaisi nrutuara rieqata mwi vaisira nraahu qamwata mwateta mpo vaisi hia qamwata mwatevorave.

² Nkye taqaivarao nkye ntuvantua hiraqi mpovanto nai kyaququqi vataani inraikyara nronra munima kyero vara taaninra utu tero kyuqe tuavaaqa utu taariva nrinranro mpovanto vehi vaisivanto mwia tuavaaqa uaquia hiro nrahiti quaninravata nrinrata ³ nkye kyuqe tuavaaqa ututaaninranra nraahu tiqata, Tainta kyuqera mwaaqaa mwatakyaa quante, mwianra mwitaa timwa kyeta vehi vaisirara, Mwini qati sivira variante. Mwini qati mwatasata mwatakyaa vira variante, tivora.

⁴ Nkye mwitaa hivera, nkye apiqama kyeta nai tukya hi nai tukya hi varivara. Nkye ko rie vari vaisirara votima kyeta mwi vaisirara uaquia hi vaisivave, mwi vaisirara kyuqe hi vaisivave, titi. Mwitaa hiqata nkye uaquia hi okyarara nraahu rieqatama mwitaa hivara.

⁵ Ni kata pakyaa tuaavo, nte qianinra riaata. Hia mpo inraikyavata vataa nraakyne qorahua variavata mwatani variahua mwihuara nkye vehi nraakyne qorave ti varia nraakyne qorahua, mwihuara Kotiva qamwateqaro nyaanrama kyero site varira. Mwihuara Iesusirara kepuuyaqama kyeta riemwaqita vivaro Kotiva mwihuara nronraqama kyairata mwihuara Kotira mwatukya taqevara. Kotiva nai kyaququ

nriqiqaa vatero tiqaro, Nianra mwutukya vahiasi nraakye qorhua ni mwatukya varevarave, tura.

⁶ Vehi nraakye qora mwitaa hiahua variavata nkye mwihua nyutu vara mwataniqa hi variavo. Tahuave nkyi airi muaanra nyita nkyi ntanrau vareqata ko riaahua suqaa vi variavo? Mwia airi inraikya vataahua, mwihuave.

⁷ Nkye Jesusira nraaqiara variavata airi inraikya vataahua variqata mwihuama Jesusira nrutuara uaqia hi nruturave ti varita.

⁸ Kotiva vunyaava mwaa quara vataiva mwitaama tiro:
Inanra i mwutukya vahintema kyero
mporaravata i mwutukya vahiarive, tura. (Wkp 2:8)

Nkye mwitaamaqita vivera, nkye ntapihi kye vahi kyaiqarama varevara. ⁹ Nkye hini vaisiara nraahu kyuqe vaisive tita, hini vaisiara uaqia hia vaisihuave tivera, nkye qua raaquta kyeta uaqia hivaro Kotiva nkyiara nkye ni qua nteqa kyaavoma qiananro.

¹⁰ Vaisivanto Kotira qua ekyaa hini qua riemwaqiro viqarovata kuaiqia nteqa kyairera, Kotiva mwi vaisirara tiqaro, E ni qua ekyaa mwi quarama nteqa kyaaroma, qiananro.

¹¹ Kotiva tiqaro, Hia mpore nraata vaatiara nrohiante, tira. Mwi quara tiva, kuua mwiva nraahu mpo quavata tiqaro, Hia mpore ru kyaante, tira. Nkye hia mpore nraatave, mpore vaativata nrohiraitita uro vaisi ru kyaivera, nkye Kotira qua nteqama kyevara.

¹² Jesusiva nkyi huvantu kyaihata nkye Jesusira qua riaahua variara. Nkye mwia qua nraahu rieqatama kyuqe kyaiqa nraahu vare varivaro Kotiva hia nkyiqaqua vataari.

¹³ Nkye mwaa entara hia mpore po titi kyuqema mwataivera, nraakiara Kotiva ko tiqaroma hiama nkyitaravata po timwa nyataananro. Nkye mpohuara po titi kyuqema nyataivera, nkye qioma ko nraatara kyevara.

Jesusira qua riauvave timwa kyera haunri hia mwi quara vataqira viravaarave tura

¹⁴ Ni kata pakyaa tuaavo, nkye taqaivaro vaisi mpovanto tiqaro, Nte Jesusirara kepukyaqama kyena riemwaqina vuvave, tiqarovata hia kyuqe kyaiqa varaqiro virera, mwia quavanto qumina qua nraahuma vahiraro Kotiva hiama mwi vaisira huvantu kyaananro.

¹⁵ Nkye taqaivaro nkyiqtairo nkyi qata vakyaave, nrunra nrakya mpovanto hia tuavaaqa vaterove nraataa hirarove varirera, ¹⁶ nkye mwia hia kyaahaqaraitita, nkye mwianra qumina tiqata, Uro kyara nrenra tuavaaqa utu tera kyuqema variante, tiva, mwi quava nataama kyerove mwia kyaahaqa hiananro? Hiama mwi quava mwia kyaahaqa hiananro.

¹⁷ Mwia votima kyeta nkye hia mpohua kyaahaqa hivera, nkyi kyaiqvanto hia kyuqe kyaiqa vahirata nkye Jesusirara qutaa mwivave ti quava qumina unra qua nraahuma vahiananro.

¹⁸ Mpovanto ni qua nraatara kyarero uti variqaro mwitaama qiananro. Qioma vaisi mpovanto Jesusirara kepukyaqama kyero riemwaqiro viraro qioma vaisi mpovanto kyuqe kyaiqa nraahu varaqiro quananrove, tirera, nte nai mwi vaisira mwataama kyenama timwa mwianinra. E nataama kyerave hia mpore kyaahaqaraitira, Jesusirara nraahu kepukyaqama kyera riemwaqira vinanrave? Nte

mpohua kyaahaqamaqima viqana Iesusirara kepukyaqama kyena riemwaqina quariro ni quavanto qutaa qua vahirara evata qiomtaqenanrave, qianinra.

¹⁹ E tiqara, Qutaama mwanriqa Kotiva kuaikuvanto variho, qiananra. Mwia kyuqemama mwitaa tira. Tove vaanavantovata qutaama mwanriqa Kotiva kuaikuvanto nraahu variho ti variara. Mwihua mwitaa timwa kyeqata variavaro mpoqama kyero kyuqu kyaqu ntihata aatu hi variara. ²⁰ I vu nraato apiqama vihara variarao. I vu nraatovanto qatua viro ntapihirara e riaante. E hia mpohua kyaahaqa hiraitira variarao e Iesusirara qutaa mwivave tirava qumina unra qua nraahuma vahiananro.

²¹ Tiri haivaqava Evarahaamuva Kotiva tu quara riero nai mwaaqu Aisaakira vita kyero Kotirani qia quara mwatarero uti varuvaro Kotiva mwia kyaiqa taqero tiqaro, Nte iara avuqavuma kyera nrohi variara vaisivave tuqo, tura. Kotiva Evarahaamunra kyaiqara rieqaro mwitaa tura.

²² E hiave taqera? Evarahaamuva Kotira quara qutaa quave timwa kyero mwiaqatairo mwiva tuntema kyero Kotira kyaiqa varaqiro vura. Evarahaamuva Kotira quara qutaave tu quavavata, mwiva Kotira kyaiqa varovavata, mwitanahua nai kyaahaqa hi nai kyaahaqa hi varuvaro qio varura. Mwiva Kotira kyaiqa varova kyaahaqa hi varuvaro mwiva Kotirara qutaave tu quava qio vahura.

²³ Evarahaamuva mwitaamaqiro vurara tiro, Kotira mpukuqi qara ntumwa to quava mwivau vahura. Mwitaama tiro:

Evarahaamuva Kotira quara qutaave tuvaro

Kotiva mwianra tiqaro,

E ni quara qutaa quave qiaranama nte e qiana quara rieqanama iara ntapihi kyera nrohi variara vaisivave tuqo, tura. (Okyara 15:6)

Mwianra rieqaro Kotiva Evarahaamunranra e ni vaisima variaro tura. ²⁴ Nkye mwi quara rieqatama mwaa quara okyara anomka kyeta ntapihiata. Vaisivanto hia Kotira kyaiqa vararaitiro tiqaro, Nte mwia qua nraahu riauqo qiani vaisirara, Kotiva mwi vaisirara hia ntapihi kyera nrohi variara vaisivavema, qiananro. Vaisivanto Kotira qua riero mwiaqatairo mwia kyaiqvata varaani vaisirara, Kotiva mwi vaisirara ntapihi kyero nrohi vari vaisiravema qiananro.

²⁵ Haaru nraakyevi mpo Rehepiva mwiva api qaraqiro nrohi varu nraakyeva mwivavata Evarahaamuva hunte hura. Iosuaava nai ntaqu vaisitanahua nramwutaahua varunani uqeta kyero titovata mwitanahua uro ntovaro Rehepiva mwitanahua nai nraamwuqi uqeta tero ni nramwunaahua mwitana ntavaaqavu kyevorave tiro, mwitanahua kyaahaqa hura. Kyaahaqa huvata qio mwitanahua uqeta kyeta mpo aanraqamateta vurara tiro, Kotiva Rehepira kyaiqara rieqaro mwi nraakyerara tiqaro, E ntapihi kyera nrohi variara nraakyevave, tura. (Jos 2)

²⁶ Vaisivanto hia nai mwanraqura vatama kyero varirera, mwi vaisiva qutu quari vaisiva variananro. Mwia votima kyero vaisivanto Iesusirara qutaa mwivave qiali quava nraahu vahiraro mwi vaisiva Iesusira kyaiqa varaqiro quariva hia vahirera, mwiva Iesusirara qutaaive tivavata qumina inraikyaqama hiananro.

3

Nkyeta mwaaqinriqaa kyuqema kyeta ntaqikyiqita quate tura

¹ Ni kata pakyaa tuaavo, nkyiqitaita airi vaisivanto tiqata, Tire mwaanra okyara nraakye qora timwa nyinrenrave, tivora. Tirenramwu mwaanra okyara timwa nyi variara vaisihua variararo Kotiva tiri kyaiqa mpooqavata tukya hiro mpohua kyaiqa viraaqamama tukya hiananro.

²Airi enta ekyaa tire variqata ntapihi kyeqata kyaiqa varaare tunanra tire apiqama kyeqata vare varunanra. Vaisivanto hia api qua tiraitiro, ntapihi kyero nraahu ti variari vaisiva varirera, mwi vaisiva hia uqenraanri vaisiva variraitiro, mwiva kepukya vaisima variananro. Mwiva ekyaa nai mwamwantaqaa kyuqema kyero ntaqikyi variari vaisivama variananro.

³ Tire qosiqaa nrohiqata teta virera hiananrani qosivanto quarive titi, tire qaini pataqia mwia nroqi vateta kyaantaqa tu varauraro qosini nronra mwiva tire virera tuna aanranra mwiaqaa nraahu vi varira.

⁴ Nkye sipiaravata riaata. Sipi nronravanto vaiharo toqavanto nronraqama kyero ti variharo vaisivanto mwi aanranraqaa quankye timwa kyero mwia nriqi ti varira pataqiaqotairo sipi mwia tuqasaa kyaiharo sipivata mwiva virera ti aanranraqaa vi varira.

⁵ Mwia votima kyero vaisi mwaaqinrivanto pataru vahiqarovata mwiva nronra kyaiqa vare varira. Qio taqaata. Qia pataqiavantato itamwaqiro viro uro antave, mwukyauve, qioma itamwa kyaananro.

⁶ Vaisi mwaaqinrivanto qora qua tiqaro qia auru votima kyero iteqaro mpo inraikya mpo inraikya qoraqama kye varira. Mpo qua mpo qua uaquia hi quavave, uaquia hi kyaiqvavave, mwaaqinriqaatairo qovara hiro. Vaisi mwaaqinrivanto ekyaa vaisi mwamwanta uaqiamma kye varira. Saataaninra mwatukyaqitairo qjavanto nri ntero vaisi mwaaqinriqaatairo iteqaro qora kyaiqa mpo kyaiqa mpo kyaiqa vare varira.

⁷ Vaisivanto ekyaa vahi aasauve, qarurave, tavukyave, ekyaa qaakyau vahi aasau vara tumusa kyeqaro vataariva qioma vahiro.

⁸ Mwi inraikyara mwi inraikyara qio tumusa kyaariva vaiharo vaisivanto nai mwaaqinri nraahu tumusa kyaariva hiama qio vahiro. Mwaaqinrivanto qoraqaa hi inraikyava nai kyakya hira nraahu vataqiro vivarivama vahiro. Vaisi ru kye varia tuhira, haqaquaakyara voti hi inraikyava mwaaqinriqaa piqaroma vahiro. ⁹ Tire mwaaqinriqotaita Kotiva tiriqaa ntaqikyi varira teta tiqorara qamwateqata variana quara timwa kyeta qoqaraara mwiaqotaita tire vaisi mpo Kotiva nai votima kyero utu tai vaisirara uaquia hi quaarura ti varunana.

¹⁰ Qikye, kuaa nro mwiqitairo qamwate varina quava nri ntaiharo qora quavanto mpora timwa mwate varina quavavata nrinte varira. Ni kata pakyaa tuaavo, tiri nroqitairo hia mwitaa qiarive.

¹¹ Rumwu kuaa mwiqitairo hiama kyuqe hiani nramanrivavata uka quani nramanrivavata nriananro. ¹² Kyaimwuvanto hia vatekya tamwa riairave. Tauveravanto hia kyaimwu riairave. Puaataqitaira hiama kyuqe hiani nramanrinra kyaqenanrave.

Kyuqe quaravata kyuqe vu nraatoravata tura

¹³ Nkyiqitairo kyuqe qua rie vari vaisiva, kyuqe vu nraato vataava varirove? Mwi vaisiva hia nai nrutuara riaraitiro, kyuqe qua nraahu

riemwa kyeqaro kyuqe kyaiqa nraahu vare varirata nraakyе qora mwia kyaiqa taqeqlata mwianra kyuqe vaisive qiata.

¹⁴ Vaisi mpo kyuqema mwataaninra kyaara nkye mwia kyaru ntumwa mwate variqata nkyetara nraahu rieqatama tire nronra vaisi varirerave tiqata nkye nai nraatara kye nai nraatara kyemaqita vivera, nkye mwianra rieqata hia nkyeta mwahuta tiqata, Tire kyuqe nraakyе qora varuro, tivara. Nkye nkyeta uaqia hi kyaiqara utirara unra qua tivora.

¹⁵ Hia nyaamwusairo Kotiva kyaahaqa iharo mwi vaisiva mwitaama kyero uaqia hi kyaiqara utirave. Mwi kyaiqara utuari okyarava mwatasairo qovarama vi variho. Saataaniva kyaahaqa hi variharo vaisivanto mwi kyaiqara uti varira. ¹⁶ Nraakyе qoravanto vaisi mpo kyuqema mwataaninra kyaara mwia kyaru ntumwa mwate variqata mwihua nkyiariara nraahu rieqatama tire nronra vaisi varirerave tiqatama nai nraatara kye nai nraatara kye hi variraqi inronra hi quavave, uaqia hi kyaiqavave, mwiva nraahuma vahiananro.

¹⁷ Mwatasairo qua okyaravanto mwitaama vaharo nyaamwusairo Kotira vu nraatovanto vahirero mpo qaramama vahiro. Vaisivanto Kotira vu nraato vahirara rieqaro mwiva vunyaa inraikya mwia, mwiva kyuqema kyero nraahu variqiro quananro. Kotira vu nraato vahirara riaari vaisiva hia antua qua tiraitiro, qihakkyamaqiro quananro. Mwi vaisiva hia nai qua nraahu riaraitiro, mpore quavatama riemwaqiro quananro. Mwiva mpohuara po timwaqiro viqaro mwiva mwihuara kyuqemaqiro quananro. Mwiva mwianravata mporaravata kuaa qua nraahuma timwaqiro quananro. Mwiva hia unraqama kyeqaro Kotira kyaiqa varaananro.

¹⁸ Tire mpohuara qihakkyamaqita viqata kuaara nraati variananraqaatairo qioma ntapihi kye nrohi variana okyarava qovara hiananro.

4

Mwata mwaaqaanaa inraikyara nraahu mwutukya ntiraro variari vaisiva Kotira nramwutaama variananrove tura

¹ Nkye variavaro taisairove inronra hia quavave, ntaqua quava nninro? Kyai nte nkyi timwa nyianri. Nkyi su nyaatoqitairovata nkyi mwutukyaqitairovata qora kyaiqa, mpo kyaiqa mpo kyaiqa vareva nri ntero nkyiqa ntaqikyirero uti variqaroma nkyivata ntaqi variro.

² Nkye mpo inraikya mpo inraikya varaataa ihata hia mwi inraikyara vararaitita, mwiaqaataita nkye tiqata, Kyai tire vaisi ru kyeta mwi inraikyara varaare, ti variara. Nkyi mwutukyavanto mpo inraikyara vaihata nkye mwi inraikyara varaare qia hia vararaitita, mwiaqaataita nkye inronra qua tiqatama ntaqi variara.

Nkyi mwutukyavanto vahi inraikyara nkye hia vare variara. Nkye mwi inraikyara Kotirara aakyara tiqata kyapara hiataara vaihata nkye hia mwitaa hiara.

³ Nkye Kotirara aakyara qia entara nkye apiqama kyeqata nkyeta kyakya hiraqa vara kye api tuto kyarerera aakyara nte variavarora tiro, Kotiva hia mwi inraikyara nkyi nyi varira.

⁴ Nai vaati qaqlira kyero mpo vaisintiri api nrohi vari nraakyera votima kyeta nkye variara. Nkye hiave ntapihita? Nkye mwatanai vahi inraikyara totiqa hiqata mwia nkye Kotira nramwutaaqama hita.

Tavave mwata mwaaqaanaa inraikyara nraahu riemwaqi viro mwi inraikyara totiqa hiariva, mwiva Kotira nramwutaama variro.⁵ Mwi quara Kotira mpukuqi qara ntumwa torara nkye qumina quave tivora. Mwitaama tiro:

Tiriara nkyi mwutukyavanto nianra nraahu vahiarive tiro,
Kotiva nai mwanraqura tiri timwinrave, tura.

⁶ Kotiva po timwa timwateqaro tiriara uaquia hi kyaiqara
nraatara kyaate tiro, Kotiva tiri kyaahaqa hi varira.

Kotira mpukuqi mwitaama tiro:

Nai nrutu nraahu tuaaheraani vaisira

Kotiva raaquta kyaananrove.

Hia nai nrutu tuaaheraani vaisira Kotiva po timwa
mwatero mwia kyuqema mwataaanrove, tura. (Snd 3:34)

⁷ Kotiva nkyiqa ntaqikyiarive tita, nkyeta nyutu vara mwatanigama
kyeta mwia mwemwani variate. Nkye Saataaninravatama kyeta
kepukyaqama kyeta ntaquqita vita mwia nraatara kyaivarao mwiva
aatu quarive.

⁸ Nkye Kotira nraaqani uro varivarao Kotiva nkyi nraaqani vari-
ari. Vaisivanto qainaama kyauquqaa vahiankyorave tiro nai kyauqu
hiqama kyaintema kyeta, nkye uaquia hi kyaiqara uti varihua nkyeta
mwutukya hiqama kyaivarao uaquia hi kyaiqava hia vahiari. Nkye Kotira
vataqi vuro timwa kyeqata kumwaanri hi variahua nkyeta mwutukya
hiqama kyaata.

⁹ Nkye nkyeta uaquia hi kyaiqara uti varirara hia raihita qamwateqata
variata. Mwi inraikyarara riaivaro nkyi mwutukyavanto uaquia hirata
variqata ntataata. ¹⁰ Nkye Kotira vuqaa nkyeta vara mwataniga hivaro
Kotiva nkyi tuaahera kyaari.

Hia mpohua mwaanra qiate tura

¹¹ Ni kata pakyaa tuaavo, nkye hia mpohua nyaanra tiqata uaquia hi
quara qjata. Nai qatave nai vakyaarave pupitaapitama kyero e mwitaa
mwataama variaravave qiariva, mwiva ko riaa vaisihua votima kyero
variqaro Kotira vatai quara hini hi quara mwinanra kyuqe quave tiro
mpo hi quara uaqiahi quarave ti varira.

(Nkyiqitairo mpovanto mwitaa tirera, nte mwianra mwitaa qian-
inra.) E mwitaamaqira viqarama Kotira qua hia tутera hiama vataqira
vira hiaro. E ko iaa vaisihua votima kyera variqarama Kotira qua
mwataara hiqarama ntainra kyera hiaro.

¹² Kotiva mwiva nai nraahu nai qua vata tairave. Mwiva nraahuma
nraakye qorara kyuqe vaisive qora vaisive qiananrove. Mwiva
nraahuma ko tiqaro vaisi ru kyeroive vaisi sitaananrove. E ta vaisiva
variqarave e ena hena nraakye qora tukya hiaro? qianinra.

Haunri nkye qakyo vare inraikyarara nronraqama kye riemwaqita vivorave tura

¹³ Nkye mpo hiahua tiqata, Kyai tire mateve hurave mwi mwatukyara
nronra mwatukyaqi uro variqata munima airi ntanrau kyeta varaana
kyaiqara kuua ihiara varaqi viqata munima airi varaare, qiahua, nkye
rie varivaqena nte nkyi qua timwa nyianri.

¹⁴ Nkye hora qovara hiani inraikyarara mate hiama ntapihita. Nkye
variqita viva nanra inraikya votima kyeroive vahiro? Kyai nte nkyi
timwa nyianri. Toqaqinaa tonamwuvanto rupa qutero pataqia vahiro

ntupepaama viro hia qaiqaavata vahintema kyeroma, nkye variqi viva vahiro.

¹⁵ Mwianra rieqatama nkye hia nte mwitaa mwitaa hirerave qiata. Nkye mwataama qiata, Nai Kotira kyakya hirave. Mwiva nianra qiove tirera, nte mwitaa mwitaa hianinrave, qiata.

¹⁶ Mate nkyeta nyutu nraahu tuaaheraqi viqata nkye nkyeta mwahuta nraahu ti variavo. Mwitaa ti varia quava uaquia hi quava nraahuma vahiro. ¹⁷ Vaisivanto tiqaro, Mwi kyaiqara kyuqe kyaiqa varaataara vaihanavata nte qaqlira mwia kyena hia vararerave, qiariva, mwi vaisiva Kotira qua nteqa kye variananro.

5

Airi inraikya vataahuara tura

¹ Nkye airi inraikya vatehua ni qua riaata. Qikye, nkye nraakiara anoma kyero uaquia hiani entarara rieqatama mwaa entara ntataqi viqatama po kye timwaqita quata.

² Nkyi kyau kyoqaavanto ntenra quarivama vahiro. Tovesivanto nkyi tuavaaqa nramwa kyaarivama vahiro.

³ Nkyi kori munimavantovata, ori munimavantovata, puaataqa taari-vama vahiro. Nraakiara puaataqa taaninra taqebaroma nkye qora kyaiqa varera ntapihi kyero taqaananro. Qia auruvanto itaintema kyero puaataqa taariva, nkyi mwamwanta itamwaqiro viro uro taiqa kyaananro. Nkye mwaa ekyara enta variqata nkye mwaa mwatara taiqa kyaani entarara hia riaraitita, nkye mwitaa inraikya ntuvantua hirara nraahu riemwaqita vi variara.

⁴ Taqaata. Nkyi kyaiqa vaisivanto nkyi aakyogi kyaiqa varaahua kyoqaa nyiqata nkye ntape rape hi variarave. Nkye mwitaa hiavata nkyi kyaiqa vaisivanto mwia kyaara inronra hi variavaro Kotiva nyaamwuni ntaqi varia vaisihuqaa ntaqikyi variva, mwiva mwihua qua mwia rie varira.

⁵ Nkye mwatani variqata nkye kyuqe inraikya, mpo inraikya mpo inraikya vateqata nkyetara nraahu rieqata nkyeta qamwaterara nraahu rieqata variavo. Nkye airi kyara nramwaqita quavaro nkyi mwamwantavanto nrakyote varihata nkyetavanto nkyita ru kyaani iherara tera hi variavo.

⁶ Hia uaquia hi kyaiqara uti varia vaisihu variavata nkye mwihuaqaa qua vateta mwihua ru kyaara. Mwihua hia nkyi hiniqama kyeta uaqama nyataavata nkye mwihua ru kyaara.

Mwutukya qihakya hirata Kotirara aakyara nteqata Iesusira vekya variate tura

⁷ Ni kata pakyaa tuaavo, nkye tiri vunyaa vaisivanto qaiqaa tumuaninranra rieqatama mwia vekya variqata mwutukya qihakya kyeta varivaro tumuanri. Nkye kyara vara ti vari vaisirara nraato tiqata variata. Mwi vaisiva kyara vara tutero hia vaakya vara kyero nranraitiro, mwiva qakyoma kyero variqaro huarivata vativata vekya variharo mwitanava kyaiqa utiharo kyaravanto upiqero peqaqama viharo mwiva uro vantuqiro nrumu nrainrave.

⁸ Nkyevata mwiva hintema kyeta Iesusira vekya variqatama mwutukya qihakya kyeqata variata. Tiri vunyaa vaisivanto tumuanriva qaumato vahihatara tita, nkye kepukyaqama kye variqita quata.

⁹ Ni kata pakyaa tuaavo, Kotiva nkyiqa qua vataankyo tita, nkye hia nanrianra nanrianra uaqua tiqata e hia ni mwitaa mwataa hiaro tiqata airi quanti qiata. Ko rie variva nronravanto Kotiva nrumu qesana variqaro vera ntareroma uti variro.

¹⁰ Ni kata pakyaa tuaavo, haaru poropeti vaisivanto Kotira nrutuara rieqata hia aatu hiraitita, Kotira qua timwa nyiqi vuuhua, nkye mwi vaisihuara riemwaqita viqata variata. Mwihua nriqa vu inraikya varaqita viqata mwutukya qihakayama kyeqata nraahu varurara rieqata nkyevata mwitaa hiata.

¹¹ Haaru uaqiana nyatovata poropeti vaisivanto hia Kotira kyaiqa qaqlira kyaraitita, Kotira kyaiqa kepukyaqama kyeta vare varura. Mwihua mwitaa hurara tita, tire mwihua tiqata, Mwihua qamwateqata varu vaisihuave, tunanra.

Iopuva tiri haivaqava mwivavata mwutukya qihakayama kyero vahu vaisiva varura. Nkye mwi vaisira ntapihi kyaara. Iopuva haaru nronra vaisivanto varuva, mwiva anomia kyero uaqiana variqiro viro mwiva mwi entara hia Kotira qaqlira kyaraitiro, Kotirara rieqaro mwutukya qihakayama kyero varuvoro mwiaqatairo nronravanto Kotiva mwia kyuqema mwatero mwia qaiqaa nronraqama kyora. Nronravanto Kotiva, mwiva tiriara po kye tiro kyuqema timwa te varivama variro.

Kyauqu nriqiqaa vaterara tura

¹² Ni kata pakyaa tuaavo, kyai nte Kotiva nronraqama kyero qao timwa tai quara nkyi timwa nyianri. Nkye kyauqu hia nriqiqaa vateqata nyaamwunyaa nrutuve, mwatanyaa nrutuve, mpo inraikya nrutuve, nteqata qutaama turo qiata. Nkye qua tiqatama qati eo nraahu tita hiave nraahu qiata. Nkye mwitaa tivarot Kotiva hiama nkyiqa qua vataanano.

Ntapihi kyeqaro nrohi vari vaisiva Kotirara aakyara ntai quava kepukya vaiho tura

¹³ Nkyiqitairo vaisi mpovanto variraro mwi inraikyara mwi inraikyara kyaara mwia mwamwantavanto muaanra ntairaro varirera, mwi vaisiva Kotirara aakyara ntaari. Mpovanto mwutukyaqitairo qamwateqaro varirera, mwi vaisiva Kotirara ihi tiqaro Kotira nrutu tuaaheraari.

¹⁴ Nkyiqitairo vaisivantove nraakyevantove nriqa virera, mwiva Iesusira nraaqiara nronranramwu nyaanrainrata mwihua nrumu tiri vunyaa vaisi nrutu nteqatama vahamwenra mwia qaiqaa qu mwataeta Kotirara aakyara nteqatama mwia kyuqema kyaante qiata.

¹⁵ Nkye mwitaama kyeta Kotirara aakyara nteqatama Kotiva qutaama mwia kyuqema kyaananrove tivarot Kotiva mwia kyuqema kyaari. Nronravanto mwia nriqa quaninra vara kyero mwiva uaquia hi kyaiqara utuani quaravata nruka mwataananro.

¹⁶ Nkye mwi quara rieqatama hia nkyeta uaquia hi kyaiqara utira uqeta taraitita, mwi quara qovarama kyeta nai timwa mwi nai timwa mwi hiata. Nkye mwitaamaqita viqata nanrianra nanrianra rieqatama Kotirara aakyara ntaivaroma mwiva nriqa quaninra taiqa kyaari. Avuqavuma kyeqaro nrohi vari vaisiva Kotirara aakyara nteqaro ti vari quava, kepukya qua vaharo Kotiva mwi quara rie varira.

¹⁷ Tiri haivaqava Iraisaava mwivavata tiri nraantantova vaisivanto varura. Mwiva hia vati ntuarive tiro, Kotirara kepukyaqama kyero

aakyara ntovaro Kotiva mwia qua riovaro vativanto taarampo ihi vara kyero mpo ihi mwia hinivata vara kyero hia vati ntura.

¹⁸ Hia vati ntuvaro Iraisaava variqiro viro mwiaqaatairo vati ntuarive tiro, Kotirara aakyara ntovaro nyaamwusairo nronraqama kyero vati ntuvaro mwiaqaatairo kyaravanto kyuqema kyero qupiqora.

Vaisivanto kyuqe aanra qaqlira kyero quaninra uro qaiqaa viteta nrinranra tura

¹⁹ Ni kata pakyaa tuaavo, nkyiqitairo mpovanto qutaa qua qaqlira kyero uaqia hi aanranraqaa viraro mwiaqaatairo mpovanto mwia vitero kyuqe aanraaqaa numru kyaani vaisirara tirera.

²⁰ Mwia kyaahaqa hiraro uaqia hi aanranra qaqlira kyero uro ntantero nriani vaisiva hiama ekyara qutu quananro. Kotiva mwi vaisiva uaqia hi kyaiqara utuani quara, mpo qua mpo qua nrukama mwataananro.

1 PITAA

Pitaava tauraanaa qara vara kyora

Iesusira ru kyovaro qutu viro qati siviro nyaamwuni uro varuvaro 30 ihive 35 ihive nritarovaro Pitaava mwaa quara qara ntumwa tora. Mwi entara Iutaavanto Iutaa mwaanra qua riohua Iesusira nraakye qora qoraqama nyate varuvata Iesusira nraakye qora airavanto tiqata, Iesusira vataqi vunanza kyaara tirivata rivorave, timwa kyeta Ierusaremisaitavata, Iutaa mwatasasaitavata, kyatu kyaatu hita uro mpo nani mpo nani varirerata vurama.

Mwihua mwini uto varuvata Iutaa vaisivanto mwini varuhuavata, mpo vaisinramwuvantovata, Iesusira vataqi vura kyaara mwihua qoraqama nyate varura. Mwihua qoraqama nyate varuvata Iesusira nraakye qoravanto Iesusira vataqi vura kyaara muaanra vareqata pupohevovare tiro, Pitaava mwihua kepukyaqama nyatarero mwaa quara qara ntumwa tora.

Iesusiva sita vato nraaqiarahua 12 nramwuqitairo Pitaavavata varura.

¹ Nte Pitaava. Iesusi Karaisiva ni nronraqama kyaihana nte mwia kyaiqa vare varuvama varina. Nkye nraakye qora nkyeta mwaata qaqlira kye kyatu kyaatu hita uto Pontiaasinive, Karesiaanive, Kapatosaanive, Esiaanive, Pitiniaanive, variahura rieqanama nte nkyini qara ntumwa tena.

² Haaru Kotiva tiri tiqova nkye hia varu entara nkyiara ni nraaqiara variate tiro, nkyi nai kyaama tora. Nkyiara kyuqema kyotata nraakye qora nraahu variate tiro, nai mwanraqua nkyi nyinro. Nkyiara Karaisira qua riemwaqita quate tiro, Karaisira nraanrevanto nkyi hiqama nyataira. Kotiva nkyi kyuqema nyatairaro nkyi mwutukyavanto qihakyama vahirata variata.

Kyuqema kye variva nyaamwuni nkyi seka vaiho tura

³ Nrivaqe Kotira nrutu tuaaheraare. Kotiva mwanriqavanto variqaro mwiva tiri vunyaa vaisi Iesusi Karaisira qova varirama. Kotiva tiriara po kye timwa timwa teqaro tiriara qaraakya nraakye qora variqata ekyaa enta qati variqita quate tiro, mwiva Iesusi Karaisiva qutu vuraqitairo qati vara sivuma kyora. Kotiva Iesusi Karaisira qati vara sivuma kyorara tita, tire nraakiara Kotiva tiri tivitairaqe mwiavata uro nyaamwuni variananra vekyama varuro.

⁴ Kotiva mpo inraikya mpo inraikya kyuqe inraikya nraahu tiri kyaama tai inraikyavama nyaamwuni vahiro. Mwini vahirara tiro, mwi inraikyava hiama qio ntenra viro taiqa quananro.

⁵ Nkye Kotirara kepukyaqama kyeta riemwaqita vi variavaro Kotira peqavanto nkyiqa vaimwanraanra ntaqikyi varihata variara. Kotiva nkyiqa ntaqikyiqiro viviro ekyara entaqaa nraakye qora huvantu nyatero sitaani okyarara terama taariva qovara hiananro.

⁶ Nkye mwi quara rieqatama mpoqama kyeta qamwateqata variata. Nkye mwi quara riemwaqita vivaro mwaa entara nanra nanra inraikyavantove qovarama viro nkyi qoraqama nyatairera, nkye hia mwi inraikyava nkyi antua kyarata mpo qua taunru kyaraitita, qati riemwa teta qamwateqata variqita quata.

⁷ Mwi inraikyava mwi inraikyava nkyi qoraqamaqiro viraro nkye Kotirara kepukyaqama kye riemwaqita vi okyarara Kotiva qio mwia mwataara hiqaro taqaananro. Korivanto hia ekyaa enta vahiani inraikyava vahiaro vaisivanto mwi orira mwataara hirero qiaqotairo mwia mwataara hiqaro taqe varira. Korivanto qumina ori-vanto nraahu vahiaro nkye Kotirara kepukyaqama kye riemwaqita viva mwiva nritarero vahiaro Kotiva mwianrama nronraqama kyero riero. Vaisivanto kori mwataara hintema kyero Kotiva nkye mwianra kepukyaqama kyeta riemwaqita vira mwataara hi variro. Mpo inraikya mpo inraikyavanto nkyi qoraqamaqiro virata nkye Kotirara nraahu kepukyaqama kyeta riemwaqita vivera, nraakiara Iesusi Karaisira qovarama kyaani entaraqaa Kotiva nkyi nyutu tuaahera kyero nkyi nronraqama kyero nkyi qamwata nyataananro.

⁸ Nkye Iesusi Karaisira hia taqaahua variavaro nkyi mwutukyavanto mwianra vahira. Nkye matevata hia mwia taqaahua variqata nkye mwianra kepukyaqama kye riemwaqita vi variara. Nkye Iesusirara mpoqiaavata qamwateqata variarara tiro, nkye nkyeta nroqitaita mwianra mpo qua vutu kye tiva hiama qio vahiananro.

⁹ Nkye Iesusirara kepukyaqama kye riemwaqita viraqatairo nkyi mwanraqura huvantu kyaari inraikyava qovara hiananro.

¹⁰ Haaru poropetinramwuvanto variqata Kotiva nraakyte qora huvantu kyero sitaani okyarara ntapihi kyeta riarerata uti variqata Kotira qua, mpo qua mpo quara nraato tara hiqata varura. Kotiva mwihua kyaahaqa huvata mwihua Kotiva nkyi kyuqema nyatarera hianinranra qoqama kyeqata tura.

¹¹ Karaisira mwanraquravanto mwihuaqi variqaro timwa nyinro tiqaro, Karaisiva nriqa vi inraikyara varaqiro viro mwiaqatairo mwiva nronraqama viraro mwia nrutuvanto virito vahiananrove, tuvata mwihua mwi quara qara ntqata nraato tara hita tiqata, Taireve mwitaa hiananrove? Ta vaisivave mwitaa mwitaa hiananrove? tura.

¹² Mwihua ntapihi kyovaro mwihua qati varu entaraqaa mwi inraikyava qovara hiariva hia vahura. Mate nkye varia entaraqama mwi inraikyava qovarama viro. Kotiva nai mwanraqura nyaamwusairo titovaro mwiva vaisi mponramwu kyaahaqa huvata mwinramwuhua mwi quara kyuqe mwakyaakya nkyi timwa nyuvata nkye riora. Qikye, nyaamwunyaahuavata mwi quara okyara ntapihi kyeta riataa ihata variara.

Kyotataqama kye variqata kyuqe kyaiqa nraahu varaqita quate tura

¹³ Mwi quara rieqatama vutunte vurunte qakyaa hirara terama teta variata. Nkye vu nraato kyuqema vahirata variata. Iesusi Karaisiva nai qovarama viro nkyi kyuqema nyataani entara mwi entara vekya variqata mwianra nraahu riemwaqita quata.

¹⁴ Nkye Kotira nraaqiara variqata nkye mwia qua riemwaqita quata. Haaru nkye Kotira qua hia riaraitita varu entara, nkye nkyita mwutukyavanto vahu inraikyara qora inraikya nraahu vararerata uti varura. Nkye mwaa entara mwitaamaqita vivora.

¹⁵ Kotira nkyi nyaanrama kyero sita varaiva, mwiva kyotataqama kyero variqaro kyuqe kyaiqa nraahu vare varirara tita, nkyevata kyotataqama kye variqata Kotira nraantantamwa kyeta kyuqe kyaiqa nraahu varaqita quata. ¹⁶ Kotira mpukuqi Kotiva mwitaama tiro:

Nte kytataqama kye variqana
 kyuqe kyaiqa nraahu vare varurara tita,
 nkyevata kytataqama kye variqata
 kyuqe kyaiqa nraahu varaqita quate, tura. (Wkp 11:44-45)

¹⁷ Kotiva hia vaisi nrutuara rieqaro mwi vaisiva nronra vaisive mwi vaisiva pata vaisive tiraitiro, mwiva vaisi kyuqe kyaiqarave qora kyaiqarave rieqaro qua avugavuqama kye varira. Nkye mwianra rieqatama Kotirara aakyara nteta tiri tiqvave tiqatama mwatani variqi viqata Kotirara aatumta kyeqata variqi quata.

¹⁸ Haaru nkye nkyi haivaqahua timwa nyu quara nraahu rieqatama nkye qumina aanra nrohi varuvaro Kotiva nkyiara nte mwihua huvantu kyaarita qatinani nritareta quate tiro, mwiva nkyi kyoqaa hirero hia qumina taiqaani inraikyara ori munimaqove, kori munimaqove, kyoqaa hiraitiro, ¹⁹ Kotiva nkyi Karaisira nraanreqotairo kyoqaa utu taira. Karaisira nraanrevanto ekyaa kyoqaa nraatara kyaira. Sipisipi hia mwia mwamwantaqaa mpo nramwanaamwawata vhura kyuqe mwamwanta vataara ru kyontema kyeta Karaisira ru kyora.

²⁰ Haaru hia mwaa mwataru ututo entara Kotiva tiqaro, Karaisiva mwi kyaiqara varaananrove, timwa kyero mwia mwatama tero variqiro viro mwaa entara nkyiara rieqaro Kotiva Karaisira qovarama kyaira.

²¹ Karaisiva nkyi kyaahaga hianinranra tita, nkye Kotirara kepukyaqama kyeta riemwaqita vi variara. Kotiva Karaisiva qutu vuraqitairo qati vara sivuma kyero mwia nrutu tuaaheraate tiro, mwia nronraqama kyora. Kotiva Karaisira mwitaa hurara tita, nkye tiqata, Qutaama Kotiva tirivata mwitaa hiqaro tivitaananrove, ti variara.

Nkyeta qata vakyaahuara mwutukya vahirata variate tura

²² Nkye Kotira qua qutaa qua riemwaqita quavarro Kotira quavanto nkyi mwutukya hiqama nyataiharo nkyi mwutukyavanto nkyita sata sakyahuara vahihata variara. Mwiaqaataita nkye nkyita sata sakyahuara qutaaqama kye mwutukya vahirata variata.

²³ Nkye varirerata qaiqaa qaraakyaqama kyero mwatatai nraaqiarahua variara. Hiama qutu quari inraikyava nkyi qaiqaa mwata tairata nkye qaiqaa qutu vivarave. Kotira quavanto qati vahiqiro vi vari quava, mwiva nkyi qaiqaa mwata tairama. Mwi quava ekyaa enta qati vahiqiro quananro.

²⁴ Kotira mpukuqi mwitaama tiro:
 Mwukyauvanto vahiqiro viro uro aaharama vintema
 kyero vaisivantovata variqiro viro
 uro ekyama taiqa quananrove.

Ntontora riemwa tero iteqaro
 kyuqema kyero ntuvaahero uro tapupu hintema kyero
 vaisi peqavantovata taiqa quananrove.

²⁵ Kotiva qiani quava nraahuma ekyaa enta
 qati vahiqiro quananrove, tura. (Ais 40:6-8)

Qio Kotira qua kyuqe mwakyaakya nkyi timwa nyiavata nkye mwi quara riaara.

¹ Nkye Kotira qua rie variahua variqatara tita, nkye uaqia hi kyaiqara ekyaa qaqlira kyaata. Hia unra qiata. Hia unraqama kyeqata kyuqe kyaiqa varaata. Vaisi mpovanto kyuqema quaninranra hia mwia nronri nriqi kyamwu ntumwa mwataata. Hia mpore nrutu vara mwataniqa hiqata uaqia hi quara qiata.

² Nraaqiara akirivanto nraamwanra mpo utintema kyeta nkyevata Kotira nraaqiara qaraakya variahua tita, Kotira quara nraataa hirata variata. Kotira quavanto nkyini kyuqe nraamwa voti hivama vahiro. Mwi nraamwanra kyuqe hi nraamwanra nreqatama nkye kyuqema kyeta nronra tuemwa vivaro Kotiva nkyi huvantu kyero sitaari.

³ Kotira mpukuqi mwitaama tiro:

Nkye Kotira kyaiqa vareqata taqaavaroo

Kotiva nkyi kyuqema nyate varivama variho, tura. (Sng 34:8)

⁴ Nkye nronravanto Karaisiva varinani nriata. Karaisiva qati variqiro quari puhamava variro. Qumina vaisinramwuvanto mwianra hia kyuqe puhave tiqata mwia qoririma kyaavaroo Kotiva mwia nai kyaama tero ni puha kyuqera vahiananrove tiro.

⁵ Nraamwu kyaara qati vahiqi vira votima kyeta nkyevata variavaroo Kotiva nkyiqotairoma nai nraamwu hoqarero uti variro. Nkye mwi nraamwunraqi variqata Kotira kyaiqa vara mwate vari vaisihua variqata Kotirani kyuqe kyaiqa varaqita quata. Nkye mwitaa hivaroo Kotiva Karaisirara rieqaro nkyi kyaiqara qamwataananro.

⁶ Kotira mpukuqi Kotiva mwitaama tiro:

Taqaate, nte puha kyuqera ntena mwatama taura

Saioni mwatukya utaqaarate.

Mwiaqaa vuntu viro variariva hiama kyauruuananrove,
tura. (Ais 28:16)

⁷ Nkye Karaisirara qutaa mwivave timwa kyeta mwiaqaa vuntuvi variahua, nkye tiqata, Karaisiva tiri puha kyuquerave, ti variara. Mpo hiahua hia Karaisirara qutaa mwivave qiahua, mwihua mwiaqatai huntavaivaimaqita kyaamwu ntuara. Kotira mpukuqitairo mwitaama tiro:

Mwihua nraamwu hoqeqa tiqata,

Mwaa ori uaqia hirave, timwa kyeta qoririma mwataava,

mwi orivama puhaqama viho, tura. (Sng 118:22)

⁸ Kotira mpukuqitairo mpo quavata tiqaro mwitaama tiro:

Ori mwaaqaataita vaisivanto

huntavaivaimaqita ntuqutu vivarave.

Qoqaraa ori mwiaqataita nraahu vaisivanto tantu

vaantumaqita kyaamwu ntivarave, tura. (Ais 8:14)

Mwihua hia Kotira quara qutaa quave tiqatara tita, mwihua huntavaivaimaqita ntuqutu quara mwianra haaru Kotiva qio mwihua mwitaa hivarave tura.

Nkye Kotiva nai kyaama tai nraakye qorahuama variavo tura

⁹ Nkye hia mwihua hiante hiavo. Kotiva nkyiara ni nraakye qora variate tiro, nkyi nai kyaama taihata variavo. Nronravanto Kotiva varihata nkye mwia kyaiqa vara mwate vaisihua variavo. Nkye kyotataqama kye varia nraakye qorahuama variavo. Nkye Kotira nramwunaahuama variavo. Mwiva nkyiara nte nkyi kyuqema nyataaninranra mpo

nraakye qora timwa nyiate tiro, Kotiva nkyi kyokiraqitairo nyaanrama varero uro omwavanto itaira kyuqe hinani kyaihatama variavo.

¹⁰ Nkye vuni qumina nraakye qora varura. Mate mwaa entara nkye Kotira nraakye qoroma varita. Haaru Kotiva hia nkyiara po kye timwa nyatovata nkye varura. Mate mwaa entara Kotiva nkyiara po kye timwa nyataihata variara.

Tire Kotira kyaiqa vaisima varuro tura

¹¹ Po, ni nramwunaa tuaavo, nkyi mwaata tananra hia mwaa mwataraqaa vhira. Nkye mwaini variqata nkye mpo mwatanaahua votima kyeta variara. Nkye mwianra rieqatama nkyi mwamwanta-vanto uaquia hi kyaiqara varaataa hira hia varaata. Nkyi mwamwan-tavanto nkyi mwanaraqura nraatara kyero mwiaqaa ntaqikyirero uti varihata variara.

¹² Hia Kotira qua riehua varivata nkye mwihua suqaa ntapihi kyeta nrohiata. Nkye mwitaamaqi vivata mwihua nkyiqa qua vatarerata mpo inraikyaqaa ntumwa kyeta tuqasaaqasama kyeta unra qua tivera, mwihua quavanto hia qio vahianinra. Mwihua quavanto hia qio vahirata mwihua nkyi kyuqe kyaiqa taqeta nronravanto tumuani entaraqaa mwihua Kotira nrutu tuaaherevara.

¹³ Nkye tiri vunyaa vaisi Karaisirara rieqata ekyaa kamaninra kyaiqa vaisi qua riaata. Kamaninra kyaiqa vaisi vunyaa vaisi mwia qua riemwaqita quata. ¹⁴ Kamaniva nronraqama kyaihua nkye mwihua quavata riemwaqita quata. Mwia qua nteqa kyehua ntuquitta, mwia qua riehua qamwata nyataate tiro, kamaniva vunyava nai nraakiaraanaa vaisi mpovata nronraqama kyaira.

¹⁵ Kotira kyakyahiva nkyiara mwitaamama vahiro: Nkye kyuqe kyaiqa nraahu vare varivaro hia vu nraato vahiarihu nkyiara api qua tiva hia qio vahirata mwihua tirema varivara.

¹⁶ Uaqia hi kyaiqava nkyi ntavaaqavu kyaankyo tiro, nkyi huvantu kyaihata nkye qatinani nritareta variara. Nkye qatinani nritare varita tiqata, Tire qatinani varurahuave, tiqata nkye uaquia hi kyaiqara utivora. Nkye Kotiva rupa tai vaisihua votima kyeta variqita nrohiata.

¹⁷ Nkye variqata ekyaa nraakye qorara kyuqe hiahuave nraahu qiata. Nkye Iesusira nraaqiara variqata nanrianra nanrianra mwutukya vahirata variata. Nkye Kotirara aatumma kyeqata variqi quata. Kamaninra vunyaa vaisiara nronra vaisive qiata.

Karaisiva nriqa vi inraikyara varaintema kyeta nkyevata varaqita quate tura

¹⁸ Nte nkyi kyaiqa vaisiara tirera. Nkye kyuqema kyeta kyaiqa vareqata nkyeta nronra vaisi qua riemwaqita quata. Nkyi nronravanto nkyi kyuqema nyateqaro nkyiara mwi kyaiqara varaate tirera, mwia qua riemwaqita quata. Nkyi nronravanto hia nkyi kyuqema nyateqaro nkyiara mwi kyaiqara varaate tirera, mwia quavata qati nraahuma riemwaqita quata.

¹⁹ Nkye mwitaama variqita vivaro Kotivama nkyi kyuqema nyataananro. Nkye Kotira qua riemwaqita vi varivaro vaisi mpovanto qumina inraikya kyaara nkyi qoraqama nyatairera, nkye nriqa quani inraikyara vareqata kepukyaqamaqita vi varivaro Kotiva mwianra rieqaroma nkyi kyuqema nyataananro.

²⁰ Nkye uaqia hi kyaiqara utivata mwia kyaara nkyi rivata nkye kyaakueqama varivera, Kotiva hiama mwianra rieqaro nkyi kyuqema nyataananro. Nkye kyuqe kyaiqa nraahu vare varivata mwia kyaara nkyi rivata nkye kyaakueqama varivera, Kotiva mwianra rieqaro nkyi kyuqema nyataananro.

²¹ Nkye mwitaamaqita quate tiro, Kotiva nkyi nyaanrama taira. Karaisiva nkyiarave tiro, nriqa vu inraikyara vareqaro Karaisiva nkyiara nte hiarintema kyeta nkyevata mwitaa hiate tiro, mwiva nriqa vu inraikyara varaqiro vura.

²² Karaisiva hia qora kyaiqavata varovaro mwia nroqitairo hia unra quavantovata qovara hura.

²³ Mwihua Karaisirara uaqia hu quara tuvaro Karaisiva hia nkyiararavata uaqia hu quara tura. Karaisiva nriqa vu inraikyara vareqaro hia mporara tiqaro, Nraakiara ina qoraqama mwataaninrave, tiraitiro, Karaisiva Kotirara nraahu nronraqama kyero riero tiqaro, Kotiva ni qua avuqavu hiqaro qua avuqavu ti varivave. Mwiva nraahuma ni kyaahaqa hiananrove, tiro tura.

²⁴ Tiriara mwihua hia qora kyaiqa utraitita, kyuqe aanraqaa nraahu quate tiro, Karaisiva tiriara rieqaro tiri uaqia hu inraikyara varero uro kyatariqaa qutu vura. Karaisira mwamwanta toqa ntupepaama kyaaraqaataita nkye kyuqema vita variavo.

²⁵ Sipisipivanto api nrohintema kyeta nkyevata kyuqe aanraqaataita apiqama kyeta nrohi varura. Mate mwaa entara nkyi sita varaihata nkye nrumu ntanteta nkyi mwanraquraqaa ntaqikyi nyate vari vaisira mwia vataqita vi variavo.

3

Nraata vaati varaa nraakye qorahuara tura

¹⁻² Nte nkye vaati varahuara tirera. Nkye nkyeta saatimwanra qua nraahu riemwaqita quata. Nkye mwitaamaqi vi varivata nkyi saatimwanra hia Kotira qua riehua nkyi kyuqe kyaiqa taqeta tiqata, Kyai tirevata mwihua nraantante Kotira qua riemwaqita quare, tivara. Nkye nkyeta saatimwanranra hia mpo qua tiraitita, kyuqe kyaiqa nraahu vareqata nkyeta qoraisiara nraahu riemwaqita vivata mwihua nkyiara mwitaama qiatia.

³ Nkye kyuqe nraakye varirera hiqata nkyeta nyamwanta mwunruqa hi inraikyarara hia qamwataata. Hia qiatia mwunruqa hirara nronraqama kyeta riaata. Hia nkyeta nyamwantaqaa ntumwaqute inraikyarara nronraqama kyeta riaata.

⁴ Nkye kyuqe nraakye varirerata nkyeta utaqive mwutukyaqive mwunruqa hirara nronraqama kyeta riaata. Nkyi mwutukyaqitairo kyuqema kye mwunruqa hi inraikyava qovara hiananro. Mwia mwutukyaqitairo qihaakya hi variani nraakyera, mwi nraakyerara Kotiva qamwata mwatero kyuqe nraakyeve qiananro.

⁵ Haaru Kotira nrutu tuaahereqa varu nraakyehua variqata Kotiva nriqiqaa kyauqu vatero tu quarara riemwa tetu nkyiari saatimwanra qua riemwaqita vuva, mwi quava mwinramwuhua mwunruqama to inraikyava vahura.

⁶ Tiri haivaqava Seraava mwitaa hi varu nraakyeva varura. Mwiva nai vaati Evarahaamunra qua riemwaqiro vi variqaro mwianra tiqaro,

E niqaa ntaqikyi variaravave, turama. Nkye nraakye kyuqe kyaiqa nraahu vareqata hia mpo inraikya nraatu aatu hivera, nkye Seraara nraamwunramwanrama varivara.

⁷ Mwia votima kyeta nkye nraakye mwihua saatimwanravantovata kyuqema kyeqata nkyeta nyaatamwanraqaa ntaqikyiqi quata. Nraakye nyamwantavanto hia kepukyu nyamwanta vahirara tita, nkye nkyeta nyaatamwanraqaa kyuqema kyeta ntaqikyiqi quata. Kotiva nkyi kyuqema nyataintema kyero Kotiva nkyi nyaatamwanravata kyuqema nyatairata mwihuavata ekyaa enta qati variqi virara tita, nkye mwianra rieqatama kyuqema kyeta mwihuagaa ntaqikyiqi quata. Nkye mwitaa hivera, hia mpo inraikyavanto nkyi antua kyairata nkye qiomaa Kotirara aakyara ntamwaqita vivara.

Nkye kuaara nraati nraahu variate tura

⁸ Nte mwaa quara taiqa kyarera hiqana mwitaama tina, Nkye variqata kuaara nraati nraahu variata. Nkye nanrianra nanrianra po kye tiqata variata. Nkye Kotira nraaqiara variqatarata tita, nanrianra nanrianra mwutukya vahirata variata. Hia nkyeta nrutu tuaaheraraitta, nanrianra nanrianra kyuqe hiqata variata.

⁹ Mpowanto nkyi qoraqama nyatairera, hiama nkye naivata qoraqama mwataata. Mpowanto nkyiara mwaaquqama quate tirera, hia nkye nanrianra, Enavata mwaaquqama vinanrave, qiatu. Nkye mwi vaisirara tiqata, Kyairaro Kotiva i kyuqema mwataarive, qiatu. Kotivavata nkyiara kyuqema vita variate tiro, nkyi nyaanrama tairara tita, nkye mwitaama qiatu.

¹⁰ Kotira mpukuqi mwitaama tiro:

Kyuqema kyero variqaro
airi enta qati variqiro quari vaisiva,
mwi vaisiva qora kyaiqa qaqlira kyero hia unra tirera,
mwiva qiomaa kyuqema kyero variqaro
qati variqiro quananrove.

¹¹ Mwi vaisiva qora kyaiqa mwoqa mwinro
kyuqe kyaiqa nraahu varaqiro quarive.

Mwi vaisiva antua qua qaqlira kyero
mwia mwutukyavanto qihakyama viraro
kyuqe qua nraahu timwaqiro quarive.

¹² Nronravanto nai vuqotairo kyuqema kyero
nrohi vari vaisira taqamwaqiro viro nai nraatoqotairo
mwianra aakyara nte variahua qua rie varirave.

Qora kyaiqa vare nraakye qorahua variavaro
nronravanto mwihua mwoqa nyinrave, tura. (Sng 34:12-16)

¹³ Nkye kepukyaqama kyeta kyuqe kyaiqa nraahu varaqi vivera, tavave qio nkyi qoraqama nyataananro?

¹⁴ Nkye kyuqe kyaiqa vare varivaro mpovanto mwia kyaara nkyi qoraqama nyatairata nkye nriqa vi inraikyara varaivera, qamwateqa variata. Nkyi qoraqama nyate vari vaisihua nyaatu hia aatu hita hia ua hiata.

¹⁵ Nkye Karaisirara kyuqevave tiqatama mwianra nraahu tiriqaa ntaqikyiqira quante qiatu. Nkye terama te varivaro mpovanto nkyiara nkye nanra quave riemwaqi quavo tirera, nkye Karaisirara riemwaqi vi quara mwia timwa mwiata.

¹⁶ Nkye mwi quara mwia timwa mwinrenra hiqata mwi vaisira kyuqema mwateqatama qihakayama kyeta timwa mwiata. Nkyi toqaamwu ruankyorave tiqata vivinrama kyeqata variqi quata. Nkye mwitaama vivinrama kyeta variqi vivata mpo vaisinramwuvanto nkyi kyaiqara qora kyaiqave tivera, mwiaqataita mwihua nkye Karaisira qua rieqata nrohira taqeta kyaurira inraikya varevara.

¹⁷ Kotira kyakya hiariva nkyiara mwihua kyuqe kyaiqa vareqatama nriqa vira inraikya varevarave tirera, nkye mwianra kyuquerave tivara. Nkye qora kyaiqa vare varira kyaara nriqa vira inraikya varaivera, nkye mwianra hia kyuquerave tivara.

Karaisiva tiriara rieqaro nriqa vu inraikyara varaqiro vura

¹⁸ Karaisiva tire qora kyaiqa uti varuna quara ekyara taiqa kyarero mwivavata nriqa vu inraikyara varero uro kuua nani qutu vura. Tire qora kyaiqa uti varurahua mwia kyaara teta qutu quataara vaharo Karaisiva ntapihi kyero variva tiriara rieqaro uro qutu vura. Tiri tivita varero Kotiva hinani uro kyaankye tiro, Karaisiva tirara rieqaro qutu vura. Karaisira ru kyovaro mwiva qutu vuvaro Kotiva mwia qati vara sivuma kyovaro mwiva mwanraquravatama kyero qati siviro varura.

¹⁹ Karaisira mwanraquravanto qati siviro uro rupa to mwanraqurahua mwakyaakya timwa nyunra. ²⁰ Haaru Noaava varu entara mwihua Kotira qua nteqa kye varuvaro Kotiva hia mwihua qamwanrama ntuqutu kyaraitiro, variqiro vuvaro Noaava nramanriqaa quani nraamwunra hoqa taiqa kyovaro humwunravanto utuvaro Kotiva nraakyae qora 8 nramwu nraahu kyaahaqama nyatovata mwinramwuhua qio varura.

²¹ Mwinramwuhua qora kyaiqa vare varu nraakyae qorahua qaqlira mwini kyeta mwinramwuhua nraahu nraamwuqi nramanriqaa variqata qio varura. Mwia votima kyeta tire qora aanra qaqlira kyeta nramanri vare kyuqe aanraqaa vi varunanra. Tire nramanri vare varuraro hia nramanrivanto tiri mwamwanta hiqama timwate varirave. Tire nramanri vare tiqata, Kyai qora aanra qaqlira kyeta Kotira aanraqaa nraahu quare, tiqata nramanri varauanra. Tiriara Kotira aanraqaa quate tiro, Iesusiva qutu vuraqitairo qaiqaa qati sivura.

²² Iesusiva qutu vuraqitairo qaiqaa qati siviro mwiaqatairo nyaamwuni viro mwaa entara mwiva Kotira kyauqu kyaatutani uro variqiro viqaro ekyaa nyaamwuni vahi inraikyaraqaave, ekyaa nyaamwuni nronraqama quaninraqaave, ntaqikyiqiro vi varira.

4

Nkyevata nriqa vi inraikyara vare aanrava vahiananrove tura

¹ Karaisiva vaisiqama viro variqaro nriqa vu inraikyara varaqiro vurara tita, nkyevata tiqata, Tirevata qioma nriqa quani inraikyara varaqi quananrave, qata. Nkye qora kyaiqa varaarorave tita, nriqa vi inraikyara varaqi viqata qioma qora kyaiqa nraatara kyevara.

² Nkye mwianra rieqata mwatani qati variqi viqata nkyeta qora kyaiqa utuataan hianinra qaqlira kyeta Kotira kyakya hian kyaiqara nraahu varaqita quata.

³ Kotira qua hia ria nraakyae qorahua votima kyeta nkyevata haaru api nrohiqata nkyeta varataa hi kyaiqara varaqita vura. Qio mwiaqaa

taiqairaque hia qaiqaavata mwi kyaiqara utirerave qiata. Mwi entara nkye api qaraqita nrohi varurave, api inraikyara mwutukya vahuvata varurave, nkye nramanri nreqata uera ntorave, nkye omwata nronraqama kye nronranrave, kyarave nramanrive airiqama kye nronrave, nkye mwitaa hiqata nkye qumina vaisivanto ututo inraikyarara mwaniqave tiqatama mwia nrutu nraahu tuaahere varura. Nkye haaru mwitaa mwitaamaqi viqata qoraqama vita varura.

⁴ Mwaa entara nkye mwi kyaiqara qaqlira kyeta variavata hia Kotira qua riaa nraakye qorahua nkyiara nkyevata tire hiarante hiate qavata nkye mwihua qua hia riaraitita variavata mwihua nrihanrama vita mwia kyaara nkyiara qora qua ti variara.

⁵ Qio riaata. Mwihua nraakiara ekyaa qua avuqavu hianinra vuqaa variqatama mwihua nkyiari uaqia hiani kyaiqara utira timwa qovarama kyevara. Ekyaa qua avuqavu hiariva Kotiva variqaro ekyaa qati varihuave, qutu vihuave, mwiva mwihua qua tukyama kyero riemwaqiro quananro.

⁶ Mwianra rieqaroma Karaisiva haaru qutu vuhuavata kyuqe qua timwa nyunra. Haaru (Noaava varu entara) nraakye qora mwihua Kotira qua nteqa kyovaro Kotiva mwihua ru kyovata qutu vura. Mwihua mwanraquravanto Kotiva qati varintema kyero qati variqita quate tiro, (Karaaisiva) mwihuavata kyuqe qua timwa nyunra.

Ekyara enta qaumaqa hirara rieqata kyuqema kye nrohiqata variata

⁷ Mwaa mwatara taiqaari entava qaumatomava vahiro. Nkye mwianra riaivarao nkyi mwutukyaqitairo hia raraqa tairata kyuqema kyeta nkyetaqaa ntaqikiyiqata nkyi mwutukyavanto qihakya hi varirata variata. Vu nraato ntapihirata rieqata variata. Nkye mwitaamaqi viqata qiomaa Kotirara aakyara ntamwaqita vivara.

⁸ Vuni mwaa quara nraante riaata. Nkye nanrianra nanrianra mpoqama kyeta mwutukya vahirata variata. Nkye mwitaamaqita vivaro Kotiva nkye airi uaqia hi kyaiqara utira taunru kyaanano.

⁹ Kyuqema kyeta nkyeta nraamwuqi nkyeta qata vakyaahua Iesusira nraaqiara sita vateta kyara nyiata. Nyiqatama hia nrutu nraunru tiraitita, qati kyara nraahu nyiata.

¹⁰ Kotiva nkyi kyuqema nyateqaro nkyi kuaa kuaa mwihua mpo kyaiqa mpo kyaiqa nyaamwutero mwi kyaiqara varera kepukyavata nyinranra tita, nkye mwi kyaiqara varaqi viqata nai kyaahaqa hi nai kyaahaqa hitamaqita quata.

¹¹ Vaisivanto mwaanra tirera hiqaro Kotira qua nraahuma qiananro. Vaisivanto mpore kyaiqa vara mwatarera hiro tiqaro, Kotiva ni kyaahaqa hi varihana nte qiomaa i kyaiqa vara mwataaninrave, qiananro. Nkye mwitaamaqita vivaro Iesusi Karaisiraqatairo Kotira nrutuvanto nronraqa hiari. Kotira nrutuvantovata Kotira kepukyavantovata ekyaa enta qati vahiqiro nraahu quananrove. Nte quataama tuqo.

Muaanra varaqi viqata kyuqe aanraqaa nraahu quate tura

¹² Ni mwatanaa tuaavo, qiaqotairo mwataara hintema kyero mpo inraikya mpo inraikyavanto nkyi mwataara hi varihata nkye variara. Qio hia nkye nrihanrama vi tiqata, Nanraqamave mwi inraikyava qoraqama timwa te variho? qiat. ¹³ Nkye mwitaama qiat: Karaaisiva nriqa vi inraikyara varairara rieqama tirevata mwia kyaahaqa hiqata

nriqa vi inraikyara varaqita vi varuro, qiata. Nkye mwitaa timwa kyeta variqi vivaro Karaisira peqa okyaravanto qovarama quani entaraqaa nkyi mwutukyaqitairo kyuqe hirata varivara.

¹⁴ Nkye Karaisira vataqi vihua varivata mwia kyaara nkyiara uaqia hi quara tivera, nkye qamwateqata nraahuma variata. Mwiua nkyiara uaqia hi quara tivata nkye qioma tiqata, Kotira mwanraqura mpo-qaraava tirivata varihata varurahuave, tivara. Mwianra rieqatama qamwateqata variata.

¹⁵ Nkye vaisi ru kyera kyaarave, nkye mpuara utira kyaarave, nkye kamaninra qua nteqa kyera kyaarave, nkye mpo vaisi kyaiqara qumina antua qua tira kyaarave, nkyi qoraqama nyataivata nriqa vira inraikya varevora.

¹⁶ Nkye Karaisira nraaqiara variqata kyuqe aanraqaa nrohira kyaara nkye nriqa vira inraikya varaivera, nkye hia kyaurira inraikya varauo qiata. Mwataama qiata, Tire Karaisira nraaqiara varurahuara tita, mwianra rieqatama tire Kotira nrutu tuaaheraqi virerave, qiata.

¹⁷ Kotiva ko qiani entava nri ntairaro Kotiva tiri nai qua riaarahua nraante qua avuqavu hiananro. Mwiva vuni tiri qua nraante avuqavuma kyero, qikye, mwia nraakiara hia mwia nai qua riehua ko tiqaro nataama quave mwihuaqaa vataananrove.

¹⁸ Kotira mpukuqi mwitaama tiro:
 Avuqavu nrohiari vaisiva mwukyaari tu kyero
 kyuqe aanraqaa nrohiraro
 Kotiva mwia huvantu kyero vitaananrove.
 Avuqavu nrohiani vaisira okyaravanto mwitaama
 vahirara tita, hia Kotira qua riehua
 uaqia hi kyaiqara nraahu vare varihua
 qora aanraqaa nrohita variqi vita qikye, mwihua
 nraakiara tainive uro taiqa vivarave? tura. (Snd 11:31)

¹⁹ Kotira kyakya hiariva nkyiara qioma nriqa vi inraikyara varaqi vivarave tirera, nkye Kotirara mwutukya qihakyama kyeta vateta kyuqe kyaiqa mwia qati nraahu varaqi quata. Kotiva tiri utu taiva hiama nai kyauqu nriqiqaa vateqaro quataa qua tiriara ti quara taunru kyaananro.

5

Nronra vaisinramwuanra mwitaa mwitaa hiate tura

¹ Nte nkyiqa ntaqikyi variahua nronra vaisinramwuanra tirera. Nte-vata nkyi votima kyena Iesusira nraakyae qoraqaa ntaqikyi varuvama varina. Karaisiva nriqa vu inraikyara vare varuvana nte variqana ntena puqotaina taqaavara. Nraakiara mwia peqa okyaravanto qovara hiani entaraqaa ntevata variqana ntena puqotaina taqaaninra. Nte nkyi nronra vaisiara mwitaa mwitaa hiate qianinra riaata.

² Kotiva sipisipi votima kyero nkyinramwu nyinra nkyenramwu mwi nraakyae qorahuqaqaa kyuqema kyeta ntaqikyi quata. Kotira kyakya hiva nkyiara mwi kyaiqara varaaate tirara tita, nkye hia qoriri hiraitita, nkye mwihuaqaa kyuqema kye ntaqikyiataa hirata mwihuaqaa ntaqikyi quata. Hia kyoqaara rieqata mwi kyaiqara vararaitita, nraakyae qorara nronraqama kye riaivarao nkyi mwutukyaqitai varaataa hirata qamwateqata varaata.

³ Kotiva nkyinramwuanra ni nraakye qoraqaa ntaqikyi mataate tirara tita, hia nkyenramwu tire nronra vaisi varuro tiqata mwihuara mwitaa mwataa hiate timwaqi viraitita, nkyenramwu mwihu suni variqata kyuqe kyaiqa vare varivata nraakye qoravanto nkyinramwu kyaiqa taqamwaqi viqata mwihuavata kyuqe kyaiqa varaqita quata.
⁴ Nkye mwitaamaqi vi varivaro nraakiara sipsipi qova vunyaava tumuaninraqaa mwiva nkyi nronraqama kyairata nkye nronraqama vita vari okyarava ekya enta qati nraahu vahiqiro quananro.

Qaraakya vaisinramwuanra tura

⁵ Nkye qaraakya vaisivantovata nkye kyuqema kyeta nkyeta nronra vaisi mwemwani variqata mwihuqua riemwaqita quata. Nkye ekya hini nraakye qora mwihuavata hia nkyeta nyutuara nronraqama kyeta riaraitita, nkye nai kyaahaqa hi nai kyaahaqamaqita quata. Kotira mpukuqi mwitaama tiro:

Nai nrutu nraahu tuaaheraani vaisira
 Kotiva raaquta kyaananrove.

Nai vara mwataniqa hiani vaisira Kotiva mwianra
 po kye timwa mwatero mwia kyuqema mwataananrove,
 tura. (Snd 3:34)

⁶ Nkye mwi quara rieqatama nkyeta vara mwataniqama kyaivaro Kotiva kepukyavanto nkyiqa ntagikyiqiro viqaro nraakiara mwivama kyuqe ihera nai mwatama taani iherara nkyi nyutu tuaahera kyaari.

⁷ Hia qumina mpo inraikyara mpo inraikyara nronraqama kye riemwaqita vivaro nkyi mwutukyavanto uaqia hiari. Kotiva nkyiara nronraqama kyero rie varirara tita, nkye ekya mwi quara Kotira timwa mwivaro Kotiva nkyi kyaahaqa hiari.

⁸ Nkye vu ntapairi kyeta viti viri taqeta rauriqata variata. Vaisi rukye vari vairiva, raionivanto nruqua timwaqiro viqaro vaisi ru kyarera uti varintema kyero nkyi nramwutaa Saataaniva vaisi taiqa kyarero uti variqaro viro nrinro hi varira.

⁹ Nkye riavata ekya nkyi qata vakya mpoqi mpoqi variahua nkyi nraantantamwa kyeta Iesusira kyaara nriqa vi inraikyara vare variarara tita, nkyevata Kotira qua nraahu riemwaqita kyaakueqama variqata hia Saataaninra qua riaata.

¹⁰ Nkye ugenraa nraakye qorahua variqata nriqa vi inraikyara quaahaqa varaqita vivaro Kotiva naima nkyi kepukyaqama kyaananro. Kotiva nkyi kepukyaqama kyairata nkye kepukya nraakye qora nraahu variqatama ntapihi kye variqi vivara. Kotiva tiri kyaahaqa hirero kyuqema timwa te variva, mwivama nkyiara mwihu Karaisira vatama kyeta kuaaqi variqata kepukyaqama kyeta ekya enta variqita quate tiro, nkyi nyaanrama taira.

¹¹ Kotiva ekya enta variqiro viraro mwia peqavanto ekya enta vahiqiro quananrove. Qutaave.

Qua mwanteqaro ekyaara qua tura

¹² Nte pata mwaa quaqiara nkyi timwa nyinrenra huqaro Sairaasiva qara ntumwa taihana nkyini vatena. Nte Sairaasirara mwiva ni katavanto hia ni qaqlira kyaraitiro, ni kyuqema kyero kyaahaqamaqiro vi vari vaisivama variho tura. Nkyi mwutukyavanto kyuqe hirata variate tina, nte qara mwaaqi Kotiva nkyi kyuqema nyataani okyarara

nkyi timwa nyunra. Kotiva nkyi kyuqema nyatairata nkye avuqavuma kyeta nraahu nrohiata.

¹³ Kotira nraakyē qora Papironini variahua nkyi voti hiahua Kotiva nai kyaama tai nraakyē qorahua variqatara tita, mwihua nkyi nramwunaahua variqatama mwihua nkyi qua mwante varita. Nte ni maaquve tu vaisiva Maakiva mwivavatama nkyi qua mwante variro.

¹⁴ Nkye Iesusira nraaqiara variqata nanrianra nanrianra mwutukya vahirata kyuqema kyeta nai quamwante nai quamwante hiata. Nkye Karaisira vatama kyeta kuaaqi varihua varivaro nkyi mwutukyavanto qihakya hirata variata.

2 PITAA

Pitaava nraakiaraa qara vara kyora

Iesusira qati vara sivuma kyovaro nyaamwuni uro varuvaro airi ihi nritarovaro Pitaava mwaa quara qara ntumwa tora.

Iesusira nraakye qoravanto kyuqema kye Iesusi Karaisira qua riemwaqi viqata hia unra qua mwaanra ti varia vaisihua qua riaate tiro, Pitaava mwaa quara qara ntumwa tora.

¹ Nte Saimoni Pitaavama. Iesusi Karaisiva ni nronraqama kyero ni titaihana nte mwia mwakyaakya timwaqi viqana mwia kyaiqa vaisima varina. Nte nkyiara rieqanama mwaa quara qara ntumwa tena.

Tiri mwanriqvanto tiri tivitaari vaisiva Iesusi Karaisiva, mwiva tiri avuqavuma timwa taihatara tita, nkye tiri nraantanteta kyuqe mwakyaakya nrinarero vahira riemwaqi vi variarave.

² Nkye Kotira okyaravata, tiri vunyaa vaisi Iesusira okyaravata, ntapihi kyaahuara tita, nkye kyuqema kye variqi vivaro nkyi mwutukyaqitairo qihakya hi varirata variqi quata.

Kotiva tiri nai kyaama tairara tura

³ Karaisiva variharo Kotira mwanriqa okyara kepuqya okyaravanto Karaisiraqi variharo Karaisiva tiriara mwihua hia uaquia hi kyaiqara utiraitita, kyuqema kye variqi quate tiro, tiri kepuqyaqama kyaihata tire Kotira okyara ntapihi kye riemwaqi vunanra. Kotiva tiri nai kyaama torara tita, nraakiara tire mwia vatama kye variqata mwia peqa okyara taqeta mwiva kyuqema kyero variqiro quani okyarara taqeqata variqi quananra.

⁴ Kotiva nai kyauqu nriqiqaa vateqaro tiriara mpoqaraa qua turara tita, tire mwi quara rieqatama mwatani variqata hia api inraikyara mwutukya ntiraqe vita uaqiamma viraitita, tire Kotiva kyuqema kyero variqiro vintema kyeta tirevata variqi quara.

⁵ Nkye Kotiva mpoqaraa qua turara riemwaqi viqata nkye kepuqyaqama kyeta variqi viqata kyuqe kyaiqa nraahu varaataa hirata varaqi viqata variata. Nkye Kotirara kepuqyaqama kye riemwaqi viqata kyuqe kyaiqa nraahu vareqata kyuqe okyara, mpo okyara mpo okyara ntapihi kye taqamwaqita quata.

⁶ Nkye kyuqe okyara taqamwaqi viqata nkye nkyeta nyamwantaqtao uaquia hi kyaiqara utuaro timwa kyeqata, nkyeta nyamwantaqaa kyuqema kye ntaqikyiqi viqata variqi quata. Mwitaamaqi viqata hia qoriri hiraitita, kepuqyaqama kyeta variqi quata. Nkye kepuqyaqama kyeta variqi viqata Kotirara nraahu riemwaqita quata.

⁷ Nkye Kotirara nraahu riemwaqi viqata nkyeta hena nraakye qorara kyuqemaqita quata. Mwitaamaqi viqata nanrianra nanrianra mwutukya vahirata variata.

⁸ Nkye mpoqiaqata mwitaamaqi vivera, nkyi kyaiqvanto hia qumina kyaiqa vahiraitiro, nkyi kyaiqvanto kyuqe kyaiqa nraahu vahirata nkye tiri vunyaa vaisi Iesusi Karaisira okyara ntapihi kyeta taqamwaqi vivara.

⁹ Vaisi mpovanto hia mwitaamaqiro vi variva, mwiva vu qipa vi vaisira votima kyero variqaro hiama qio Kotira qua okyara taqero.

Mwi vaisiva Karaisiva mwiva haaru uaqia hi kyaiqara utu quara nruka mwatairara qumimaqama kyeqaro apima variro.

¹⁰ Ni kata pakyaa tuaavo, Kotiva nkyi nyaanrama kyero nkyi nai kyaama tairara tita, qutaa mwi quava nkyiqi mwivau vahiarive tita, nkye Kotira kyaiqa mpoqiatavata varaqita quata. Nkye mwitaamaqi viqata hia api aanra vivera, ¹¹ nkye tiri vunyaa vaisivanto Iesusi Karaisiva ntaqikyinani vihuama varivara. Tiri huvantu timwa taariva ntaqikyiarri mwatava, mwi mwatava ekyaa enta qatima vahiqiro quanno.

¹² Mwi quara qutaa qua nkye riemwaqi viqata kepuuyaqama kye vi variara nte ntapihi kyaurave. Nte mwianra rieqanama nte qati nraahu qaiqaavata qaiqaavata mwi quara nkyi timwa nyiqana mwi quara vu nraatoqi vateta riemwaqi viqata variate timwaqi virera.

¹³ Ni mamanta mwaava hia qutu viraqe nte qati variqi quani entara nte qioma qaiqaavata qaiqaavata nkyi timwa nyianriva vahiananro.

¹⁴ Ni mamantavanto haraara nraamwu votima kyeroma vahiro. Pataqia nraahu vari kyena nte ntena mamanta mwaini kyena nyaamwuni virerave. Tiri vunyaa vaisivanto Iesusi Karaisiva mwatani variqaro nte qutu quaninranra ntapihi kyero tihana riaurave.

¹⁵ Nte ntena qutuariva qauma vahirara rienama nte tiqana, Nte qutu quarita nkye mwi quara riemwaqita quate tinama nte qaiqaavata qaiqaavata kyuqe aanra nrohi okyarara nkyi timwa nyinrenrave, ti varura.

Tire teta tivuqtotai Karaisira peqa okyara ntuvaahe vari okyarara taqaunanrave tura

¹⁶ Tire tiri vunyaa vaisi Iesusi Karaisira okyara nkyi timwa nyiqata hia teta riemwa kye uri qua mwaanra nraantantamwa kyeta nkyi timwa nyunanravauma. Tire variqata teta tivuqo Karaisira peqa okyara taqaavanranrave.

¹⁷ Karaisira qova nritarero nyaamwuni kepuuya vanto variva, Kotiva nai mwaaku Iesusira ntuvahama mwatero tiqaro, Mwa ni maaquvantomu variho. Ni mutukyavanto mwianra mpoqiatavata vahana nte mwianra qamwateqana varuqo, tura.

¹⁸ Haaru Kotiva mwitaa tuvata tire tetavanto mwi entara taaqi kyotata mwiaqaa Iesusira vatama kye variqata Kotiva nyaamwusairo tu quara riaavanranrave.

¹⁹ Tire mwi inraikyara mwi inraikyara taqaunanranra tita, tire poropeti vaisinramwuvanto haaru qovarama kyo quava, mwi quava qutaa qua vaiho tunanra. Nkyevata mwi quara anomu kye riemwaqi vivera, nkye qioma varivara. Poropeti vaisinramwuvanto tu quava, mwi quava omwavanto kyokiraqi itaintema kyeroma itamwaqiro vi variro. Mwi quava omwa votima kyero itamwaqiro viharo qaatastarera iharo mwiaqatairo itataraaravanto nrumu ntuvahaintema hianaro. Iesusira quavanto qaatarenani itataraaravanto ntuvaahe varintema kyeroma nkyi mwutukyagi ntuvahama nyate variananro.

²⁰ Nkye poropetivanto tu quarara rieqatama mwaa quara nraante ntapihi kye rieqata variata. Poropetivanto qara ntumwa to quara mpukuqi vahira, haunri vaisi mpovanto nai riemwa kyero tiqaro, Mwi quara okyaravanto mwitaa mwitaamama vaiho, qiankyora.

21 Hia poropeti mwihua nkyiari riemwa kyeta ekyaa mwi quara turavauma. Kotira mwanraquravanto poropeti mwihua kyaahaqa hi varuvata mwihua Kotira qua qovarama kye varurama.

2

Unra timwa kyeqata tire poropeti vaisima varuro tu vaisihuara tura

¹ Haaru vaisi mpo uhua qovarama vita nraakye qora utaqaa variqata unra tiqata, Tire poropetivanto variqata Kotira qua qovarama kyeqatama nkyi timwa nyi varuro, tura. Mwihua mwitaa timwa kyeqata unra qua nraahu ti varurave. Mwihua ti varuntema kyeta nraakiara vaisi mponramwuvanto qovarama vita nkyi utaqaa variqata unra qua nraahu nkyi timwa nyiqi vivarave. Mwihua qua mwakyaakyavanto unra qua vahiraro mwi quara riaariva viro uaqiamama quananro. Tiri vunyaa vaisivanto Jesusiva mwihua huvantu kyaihata mwihua mwiaqaatai qaqlira kyeta Jesusira qoririma mwate variarara tiro, mwia kyaara mwihua taiqa kyaariva qaumatoma vahiro.

² Mwihua kyaurira kyaiqa varaqi vivata nraakye qora airivanto mwihua qua rieqata mwihua sataqita vivara. Mwihua kyaurira kyaiqa varaqi vivata nraakye qora mpo ihua mwihua kyaiqa taqetama tiqata, Qikye, Karaisira qua qutaa qua rieqata mwia vataqi vi varia aanrava uaqia hi aanranravema tivara.

³ Unraqama kyeqata Kotira qua ti varihua qovarama vita mwihua kepuqyaqama kyeqata nkyi munima ntavihi kye vararerera utiqata mwihua nkyiari riemwate quara nkyi timwa nyivara. Mwi vaisihuara mwitaamaqi vi varirara tiro, Kotiva haaru mwihua kyaiqa kyaara mwihuaqaa qua vataira. Mwihua taiqa kyaariva hiama vaite variro.

⁴ Haaru nyaamwunyaahua mponramwuvanto Kotira qua nteqa kyovaro Kotiva hia mwihua taqe kyaraitiro, Kotiva mwihua nkyiari uaqia hu kyaiqara utura qaara qutu quahua varianani vara kyero tuto kyorave. Mwihua mwini rupa taihata variqata Kotiva ko qiani entara vekya variarama.

⁵ Haaru varu entara nraakye qoravanto hia Kotirara riaraitita, variqi vi varuvaro Kotiva mwia kyara hia mwihua taqe kyaraitiro, Kotiva tuvaro humwunravanto mwihua taiqa tuto kyorave. Mwi entara Noaava nraahu Kotira okyara avuqavu hu okyarara nraakye qora timwa nyi varurara tiro, Kotiva mwiaqata mwia vataahua 7 nramwuvata vekyahu nyatovata qio varura.

⁶ Haaru Sotomiqi varuhuavata Komoraaqi varuhuavata uaqia hi kyaiqara uti varuvaro mwia kyaara Kotiva mwatukya mwitana qiaqotairo taiqa kyovaro garapaa nraahu vahura. Nraakiara hia Kotirara riehua variqata Kotiva tirivata mwitaama kye taiqa kyaankyo tiqata variate tiro, Kotiva mwihua mwitaama kyora.

⁷ Kotiva mwi mwatukyatana taiqa kyarerera hiro mwiva Rotira nraahu vaitutuma kyero kyaahaqama kyovaro qati vura. Rotira vaisi kyuqeva Sotomiqi variqaro taqovata mwi mwatanaahua vaisivanto mpo qua mpo qua nteqa kyeqata nanrianra nanrianra nrohiqata qora kyaiqa uti varuvaro Rotira mwutukyavanto uaqia huvaro varura. ⁸ Rotira vaisi kyuqeva variqaro mpo enta mpo enta mwi mwatanaahua kyapata

variqiro viqaro mwihua uaqia hu kyaiqara uti varuvaro vuqo taqo-raravata, nraatoqo rioraravata, mwia mwutukyavanto uaqia huvaro varura.

⁹ Haaru Kotiva mwitaamaqiro vurara tita, tire ntapihi kyauraro Kotiva kyuqe hia vaisihua qati vaitutuma kyeqaro kyaihata quavar oqora hia vaisihua rukye varivama variro. Kotiva uaqia hi kyaiqara uti variahua tutero variqiro viro nraakiara ko qiani entaraqaama mwihua ko qiananro.

¹⁰ Vaisivanto hia Kotira quavata mpohua quavata riaraitita, mwihua nkyiari mwamwanta kyakya hi kyaiqara nraahu vare variavaro mwia kyaara Kotiva mwihuqaqua qua nronrama vataananro.

Unraqama kyeqata Kotira mwakyaakya ti varia vaisihua okyarara tirerave. Mwihua nkyiari qua timwa kyeqata nyaamwunyaahua nronra vaisiara qumina vaisive tiqata mwihuvaravata uaqia hi quara nraahu timwaqi vi variarave.

¹¹ Mwi vaisihua uapaa vaisivanto variqata nyaamwunyaahua nyutu vara mwataniqa hiqata ti variavata nyaamwunyaahua nronravanto variqatavata hia mwihua nraantantamwa kyeta qua qiera. Nyaamwunyaahua Kotira vuqaa varita tiqata, Tire mpohua nyutu vara mwataniqa hiqata uaqia hi quara qiarorave, tiqata hia mpohuara uaqia hi quara qiera.

¹² Nyaamwunyaahua mwitaa ti variavata unraqama kyeqata Kotira mwakyaakya ti varia vaisihua hia ntapihia inraikyara mwi inraikyara uaqia hi quara nraahu ti variara. Mwihua qaakyau quara vairi hia vu nraatovata vahua votima kyeta variara. Qaakyau quara vairi mwihua hia taqeqa qati kyakya hiarave. Mwihua ru nraahu kyakya hiarave. Mwia nraantantamwa kye nraakiara mwi vaisihuavata ru kyairata vita raupirima vivarave.

¹³ Mwi vaisihua henahua uaqiamma nyate variarara tiro, nraakiara nkyiarivata Kotiva uaqiamma nyatairata raupirima vivarave. Nraakye qoravanto huariqaa ntuvantuuma vita omwata nre variavata mwi vaisihua airi kyaravata kepukya nramanrivata mwia nraahu nreta tiqata, Tire mwi inraikyara nraahu nramwaqi viqata qamwateqata varirerave, ti variarave. Mwihua mwitaamaqi viqata nkyivata kyara nreqata nkyiari unra kyaiqara qamwataqi viqata nkyi kyaurira inraikya vara nyi variarave.

¹⁴ Mwi vaisihua suvanto mpo enta mpo enta mpohua nyaatamwan-raqaa nraahu vahata mwihuavata nrohirera uti variqata qio uaqia hi kyaiqara nraahu utuqi vi variarave. Mwi vaisihua hia kepukyaqa hia nraakye qorahua unra qua qihakyma kyeqata timwa nyiqi quavata mwi nraakye qorahua uaqiamma vi variara. Mpova hi inraikyara mwutukya nti varia okyarava mwihuqaqi nronraqama kyero vahirave. Mwihua mwitaamaqi vi variarara tiro, Kotiva mwia kyaara mwihuara uaqiamma vita variate tihata uaqiamma vita variarave.

¹⁵ Mwi vaisihua kyuqe aanra avuqavuma kye nrohi varia aanranra qaqira kyeta api aanraqaa nraahu nrohi variarave. Haaru vetato varu entara vaisi mpovanto mwia nrutu Mperaamuva Mpeora mwaaqavanto uaqia hu aanranraqaa vuntema kyeta, mwi vaisihuavata kuua aanra mwiaqaa nraahu virera uti variarave. Haaru mwi entara Mperaamuva munimanra nraahu rieqaro uaqia hu kyaiqara vararerera uti varuvaro ¹⁶ mwiaqatairo mwia ntonkivant hia qua ti

inraikyava, mwi entara vaisivanto qua tuntema kyero qua tiqaro mwia inronra huvaro Mperaamuva qaqlira kyero uaqlia hu kyaiqlara vararerera tura hia varorave.

¹⁷ Mwi vaisihua rumwu nramanrivanto ekyaa tati vira votima kyeta variarava. Toqa nronraqama kyero tiqaro tonamwu raapu varero vi varintema kyeta mwi vaisihua variara. Qikye, Kotiva mwihuani veva vevani viro upi kyokikina ri mwatukyara terama tairave.

¹⁸ Mwi vaisihua quaqama vahira turo tiqata qumina qua nraahu ti variarave. Mwi vaisihua tiqata, Qioma nkye nraakye qora api qaraqita nrohivarave, qia quaraoq nraakye qora mpo hiahua qora kyaiqa qaqlira kye kyuqe aanra virera uti variahua vara apiqama taavata mwi vaisihua qua rieta, mwihuua qaiqaa uaqlama vita variarave.

¹⁹ Mwi vaisihua tiqata, Tiri quavanto nkyi huvantu kyairata nkye qioma variqi vivarave, tiqata mwitaa ti variavaro mwihuua uaqlia hi kyaiqlava mwihuua nkyiari rupa taihata variara. Uaqlia hiari kyaiqlava mpoqara mpoqara hiariva vaisi mpo nraatara kyero mwia rupa tairaro mwi vaisiva uaqlia hi kyaiqlara mwia kyaiqa vaisima variananro.

²⁰ Uaqlia hi kyaiqlava tiri rupa taihata varuraro Iesusi Karaisiva tiri vunyaa vaisivanto tiri huvantu kyaihata tire qati varunanra. Mpowanto Iesusira qua riero huvantu viro variqiro viro mwiaqatairo qaqlira kyero qaiqaa uaqlia hi kyaiqlara utuqi virera, uaqlia hi kyaiqlava mwia tuqara kye rupa tairaro mwiva qaqlira kyero nruru ntantero kyuqe aanraqaa quariva hiama vahiananrove.

²¹ Vaisivanto Karaisira qua avuqavu nrohi variani okyarara riemwaqi viro mwiaqatairo mwi vaisiva hiavata mwi quara qoririma mwataarive. Nte Kotira qua qoririma mwataani vaisirara mwitaama tina: Po, e Karaisira qua hia riaraitira, qati varirage nte iara qiove qiataara vaihara e Karaisira qua riera mwiaqataira qaqlira kyera uaqlia hi kyaiqlara utuqira quarana nte iara po tuqo tirerave. (Haaru Karaisirara hia riaana entara iqaa qua pataqla vaihara mwiaqataira e Karaisira qua riera mwianra nraahu riemwaqi quataara vaihara e mwia qua qoririma kyaararoma mwia kyaara iqaa nronraqama kyeroma qua vahiananrove qianinra.)

²² Vaisivanto uaqlia hi kyaiqlara qaqlira kyero variro qaiqaa uro uaqlia hi kyaiqlara vararerera uti vari vaisirara haaruua quavanto mwataama tiro:

Mwi vaisiya vairivanto mwunru vihi taira uro
qaiqaa nai nraintema kyeroma variho, tura.

Qaiqaaavata quavanto mwitaama tiro:

Quara hiqama taiva nruru ntantero
uro qaiqaa horaql henoma ntintema kyero
mwi vaisiva variho, tura. (Snd 26:11)

Vaisivanto uaqlia hi aanranra qaqlira kyaariva qaiqaa uro uaqlia hi aanranra mwiaqaa quaninranra quavanto mwitaamama vahiro.

3

Karaisiva uro ntante tumuaninranra tura

¹ Ni nramwunaa tuaavo, nte qara mpo nkyini kyenama qaiqaa-vata mwaa qarara nkyini kyaquo. Nkyiara mwihuua ni qara kyaara ntigata mwi quara mwi quara riemwa teqata kyuqe qua nraahu su nyaatoqi vahirata variqi quate tina, qara ntumwa taura.

² Nkye poropetivanto qara ntumwa to quara riaate tina, nte qara ntumwa taurave. Tiri vunyaa vaisivanto tiri huvantu kyaiva mwitaamaqi quate tiqaro tiri nai nronraqama kyai vaisihua timwa timwuvata tire mwi quara nkyi timwa nyiavanana. Nkye mwi quaravata hia taunru kyaraitita, qati nraahu riemwaqi quate tinama, nte mwaa quara qara ntumwa tena.

³ Nkye mwaa quara nraante ntapihiata. Nraakiara ekyara enta qaumato vahirata vaisi airivanto qovarama vita variqata mwihua nkyiari kyakya hi kyaiqara varaqi viqata nkyiara raima nyatevarave.

⁴ Mwihua raima nyateqata mwitaama tivara, Nraakiara nte uro ntante tuminrenrave tu vaisiva tanave variho? Tiri haivaqahua variqi vita qutu vuntema kyetama mwaa entaravata qati nraahu mwitaamaqi vi variavata varuro. Haaru mwata mwaa utu toraqatai ekyaa in-raikyavanto kuua qarama kye mwitaama nraahuma vahiqiro vi variho, timwa kyeqatama nkyiara raima nyatevarave.

⁵ Mwi vaisihua mwitaa tiqatama Kotiva haaru tuvaro nyaamwuvantovata mwatavantovata qovarama vura mwi quara hia riarerave timwa kyeta hia mwianra nraato tuaavo. Mwi entara nramanrivanto nraahu vahuvoro Kotiva tuvaro nramanriqitairo aahara mwata qovarama viro vahura.

⁶ Mwia nraakiara Kotiva mwatani varuhua nramanriqitairo vehi utu nyatero ru taiqa kyora.

⁷ Nraakiaravata Kotiva qaiqaa tiraro qiaavanto nyaamwuvata mwaa mwataravata itamwa kyairaro taiqa quananrove. Mate Kotiva nai ko tirera hiani okyarara rieqaroma nyaamwuqaavata mwataqaavata ntaqikyiqiro viraro mwi entava nri ntairaro Kotiva uaqia hia nraaky'e qorahuqaqua qua vatero mwiaqatairo mwiva mwihua vehi utu nyateqaro nyaamwuvata mwatavata qiaqotairo taiqama kyaananro.

⁸ Ni nramwunaa tuaavo, nkye mwaa quara taunru kyevorave. Nronravanto Kotiva 1,000 ihi mwianra ni puqaa kuua ihera votima kyero vahirave timwa kyero kuua ihera mwianra 1,000 ihi votima kyero vahirave tirama.

⁹ Haaru nronravanto Kotiva nai kyauqu nriqiaa vateqaro nte mwitaa hirerave tuvaro mwi entaraqatairo airi ihi nriraihata haunri nkye tiqata, Qikye Kotiva qakyoma kyero mwitaa hiananrove, tivora. Kotiva hia mpoqiaavanto viro raupiri hirata ekyaa mwihua nkye uaqia hi aanranra qaqlira kyaate tiro, mwiva qakyoma kyero nkyi sekyama variro.

Nyaamwuvata mwatavata taiqaaninranra tura

¹⁰ Mpuara vaisivanto nrihanrama mwatero nri ntema kyeroma nronravanto qovara hiani entava nriananro. Mwi entaraqaa nyaamwuvanto nronraqama kyero takuma viro hia vahiananro. Takuma viraro nyaamwuqi vahi inraikyara mpo inraikya mpo inraikya qiaavanto itamwa kyairaro taiqa quananro. Mwata mwaavata mwiaqaa vahiani inraikyara mwia rirantema qiaavanto itamwa taiqa kyairaro taiqama quananro.

¹¹⁻¹² Mwi inraikyava mwi inraikyava mwitaamaqiro viro taiqa quaninranra tita, nkye mate mwaa entara nataama kyetave variqi vivara? Nkye Kotiva qovara hiani entara vekya variqata nkye hia uaqia hi kyaiqara utiraitita, kyugema kye variqi viqata Kotirara nronraqama kyeta riemwaqi viqata varivama vahiro. Nkye mwitaamaqi vivaro mwi

entava qamwanramama nri ntaananro. Mwi entava nri ntairaro qia-
vanto nyaamwu itamwa kyairaro mwatani vahiari inraikyava kepukya
inraikyavanto itero ravita viro taiqama quananro.

¹³ Mwitaamaqiro vi variraqe tire Kotiva nai kyauqu nriqiqaa vate-
garo tu quava mwivau vahianinra vekyama variananra. Mwi entara
nyaamwu qaraakyavantovata, mwata qaraakyavantovata, qovara
hianinranra taqeqlata qamwateqata variananra. Mwi mwatukyarara
avuqavu nrohi vari nraakye qorahua tiqata, Tiri mwaata tuan-
ravema, tivara.

¹⁴ Ni nramwunaa tuaavo, mwi entara vekya variqatama Kotiva
nkyiara hia uaquia hi kyaiqara uti variahua kyuqe nraakye qora nraahu
variavo timwa kyero nkyi qihakyma nyataarive tita, nkye mwaa
entara ntuvaihaa vita ekyaa tonani uro kyuqema kye variqi quata.

¹⁵ Tiri vunyaa vaisivanto hia vaakya tuminra mwianra nkye
mwataama kye rieqata variata. Mwiva hia vaakya tuminra mwia
airi nraakye qoravanto uaquia hi kyaiqara qaqlira kyaivae mwihua
sitaankye tiroma hia vaakya tumiho, qjata. Tiri tiqata vakyaa Poruva
varuvoro Kotiva mwia kyaahaqa huvaro mwivavata kuua qua mwia
nraahu kyuqema kyero qara ntumwa teqaro nkyi timwa nyunrave.

¹⁶ Poruva mwi quara okyarara tiqaroma mwiva mpo qara mpo qaraqi
mwitaa timwa kyeqaro ti varura. Mwiva qara ntumwa tai quava
mpohi quava nronra qua vaihatara tita, mpohia vaisihua, hia kyuqe
su nyaato vataahua, mwi quara hia ntapihi kye riaraitita, apiqama
kyeqata mwi quara okyara ti variarave. Mwi vaisihua hia kuua qua rie
varia vaisihua, mwihua mpo qua mpo qua rie variahura tita, mwihua
Porura quavata, Kotira mpukuqi mpo qua qara ntumwa toraravata,
hia ntapihi kye riaraitita, mwi quara okyara apiqama kyeqata ti
variarave. Mwihua mwitaa ti variarara tita, mwihua nkyiapiqama
vita raupirima vivarave.

¹⁷ Qio ni nramwunaa tuaavo, nkye mwi vaisihua okyara ntapihi
kyaarave. Nkye mwaa entara Karaisira qua ntapihi kye rieqata qjoma
kepukyaqama kyeta variavo. Nraakiara hia Kotira qua rie vari vaisihua
qovarama vita api qua tiqatama api aanraqaa nkyi sita vatevorave tita,
rauriqata variata.

¹⁸ Iesusi Karaisiva tiri vunyaa vaisivanto tiri huvantu kyaivama
variro. Karaisiva nkyi kyugemaqiro virata nkye mwia nraaqiara
variqata mwia okyara mpoqivavata ntapihiqata kyuqema kye nronra
tuemwaqi quata.

Nrivaqe mwia nrutu tuaaheraarava matevata, qakyovata vahiqiro
nraahu quari. Quataave.

1 IONI

Ioniva vunyaa qara vara kyora

Iesusira qati vara sivuma kyovaro nyaamwuni uro varuvaro airi ihi 60 ihive nritarovaro Ioniva mwaa quara qara ntumwa tora. Iesusi Karaisiva qutaa vaisiqama viro mwatani variqiro vu okyarara ntapihi kyeta riaate tiro, Ioniva mwi quaravata, Kotirara mwutukya vate okyararavata, timwa nyiqanro qara ntumwa tora.

Ioniva Iesusi Karaisirara tu quara

¹ Toharorqaatairo qati variqiro vi varu vaisira, mwi vaisirara nkyi timwa nyinrenra. Tire mwi vaisira teta tivuquotaita taqaavanranrave. Mwiva qua tuvata tire mwia qua riaavanranrave. Tire mwia taqeta teta kyauquqo mwia tu varaaavanranrave. Tire taqauraro mwiva timwa tai quaraqaatairo ekyaa inraikyavanto vahiqiro viqaro hia taiqaraitiro, qati nraahu vahiqiro vi varira.

² Mwiva qati variqiro vi variva variqaro mwiva tiri tivuqaa qovarama viro varihata taqaunana. Tire mwia taqaunananranra tita, tire nkyiara mwitaama tita, Ekyaa enta qati variqiro vi variva mwiva nai qokyantiri variva, mwiva mwaa mwataraqaa qovarama vihata tire mwia taqau-nanranrama turo.

³ Tire mwia qoravata mwia mwaaqu Iesusi Karaisiravata kyuqema kye kuaaqi variqata variqi vi varunanra. Kuaa qarama kye nkyevata tirivata kyuqema kye kuaaqi variqata variqi quate tita, tire mwia taqeta mwia qua riaunanranra nkyivata timwa nyi varita. ⁴ Nkyevata tirevata qamwataarava mpoqiyavata vahiarive titama, tire mwaa quara qara nti varuro.

Omwaqaa nrohiqata variate tura

⁵ Tire mwaa quara Karaisiva tiri timwi quara nkyivata timwa nyinrenra. Kotiva varirero omwavantomava variro. Hia kyokira rivavata mwiaqi vahira. ⁶ Tire uaquia hi aanranra enta hiani aanranraqaa nrohiqata tire tiqata, Kotiravata kuqema kye kuaaqi variqi vi varurahuave, qiarera, tiri quavanto unra qua vahiraro tiri kyaiqavantovata unra kyaiqama vahiananro.

⁷ Kotiva omwaqaa varintema kyeta tirevata omwaqaa variqita quarera, quutaama tire nanrianra nanrianra qamwateqatama kuaaqi variqita quananra. Tire mwitaama variqita quarera, Kotira mwaaqu Iesusira nraanrevanto tire uaquia hi kyaiqara utuana quara nruka kyero hiqama timwa taqiro quananro.

⁸ Tire tiqata, Hia tire uaquia hi kyaiqara uti varurahuave, qiarera, tire teta unra qiararo qutaa quavantovata hiama tiriqi vahiananro.

⁹ Tire teta uaquia hi kyaiqara uti variananra qoqaa timwa qovarama kyaarerera, Kotiva avuqavuma timwa te variva, mwiva quutaama tiri uaquia hi kyaiqara uti varuna quara nruka timwa tero kyuqema kyero tiri tivu nraato hiqama timwa taananro.

¹⁰ Kotiva ekyaa nraakte qorara uaquia hi kyaiqara uti variahuave tirara tita, tire tiqata, Tire hia uaquia hi kyaiqara uti varurahuave, qiarera, tire mwitaa tiqatama Kotirara mwiva unra qua tivavema qiananra. Tire mwitaa qiarera, Kotira quavanto hiama tiriqi vahiananro.

2*Iesusiva tiri kyaahaqama timwa taarivama variho tura*

¹ Ni nraaqiaranramwu tuaavo, nkye hia uaqia hi kyaiqara utuate tinama, nte mwaa quara qara nti varina. Tiriqitairo vaisi mpovanto uaqia hi kyaiqara utu kyairera, Iesusi Karaisiva avuqavu nrohi variva, mwiva Kotira nai qora nraaqani varigaro mwi vaisirara riegaro nai qorara po kye tiqaro mwi vaisira kyaahaqamama mwataananro.

² Kotiva tire uaqia hi kyaiqara uti varuna quara nruka timwa taarive tiro, Iesusiva tiriara rieqaro qutu vura. Iesusiva hia tire uaqia hi kyaiqara uti varunanranra nraahu rieqaro qutu viraitiro, mwiva ekyaa mwaa mwataraqaa variahua uaqia hi kyaiqararavata rieqaro qutu vura.

³ Tire Kotiva mwitaa mwitaa hiate qiani quara riemwaqita quare, tire qioma tiqata, Tire Kotira okyara ntapihi kye taqaurahuave, qiananra.

⁴ Mpovanto Kotiva mwitaa mwitaa hiate qiani quara hia riemwaqiro viraitiro, mwiva tiqaro, Tire Kotira okyara ntapihi kye taqaurahuave, tirera, mwi vaisiva unra ti variari vaisiva variraro qutaa quavantovata hia mwi vaisiraqi vahiananro.

⁵⁻⁶ Vaisi mpovanto Kotira qua nraahu riemwaqiro vi vari vaisiva varirero mwi vaisiva quttaaqama kyero Kotirara mwutukya vahi vaisivama variro. Karaisiva nrohintema kyero nrohi variva, mwi vaisiva ntapihi kyero tiqaro, Nte Kotikyantiri kuaaqi variqina vi varuvave, ti variro. Tire Karaisiva nrohintema kyeta nrohiarera, tire qioma tiqata, Tire Kotiravata kuaaqi variqita vi varurahuave, qiananra.

Qaraakya qua vatairara tura

⁷ Ni nramwunaa tuaavo, nte mwaa quara qara ntqana Kotiva vatai quara hia qaraakya quavauma nkyi timwa nyi varuqo. Kotiva haaru mwi quara vataihata nkye haaru vuni Jesusirara qutaave timwa kyeta variqata mwi quara riaara. (Kotiva haaru tiqaro, Nanrianra nanrianra mwutukya vahirata nrohiate tu quara nkye mwi quara riaarave.)

⁸ Mate nte mwi quara qaraakya qua votima kyena nkyi timwa nyinrenrave. Karaisiva mwi quara riovaro nkyiara nronraqama kyero mwia mwutukya vahura. Nkyevata mwi quara riaavarano nanrianra nanrianra nkyi mwutukya vahata variarama. Nkye mwitaa hiarara tita, nkye enta hiraqi nrohi varia entava taiqero vi variharo omwavantomta qovara hi variro.

⁹ Vaisi mpovanto hia nai hena vaisiara mwutukya vahiraro mwianra ua vu nraato ti variva tiqaro, Nte omwaqaa nrohi varuvave, ti variva, mwi vaisiva kyokiraqi nraahuma nrohi variro. Mwi vaisiva nai haaru kyokiraqi nrohi varuntema kyeroma mwaa entaravata kyokiraqi nraahu nrohi variro.

¹⁰ Nai hena vaisiara mwutukya vahiraro nrohiariva, mwi vaisiva omwaqaa nrohi variananro. Mwi vaisira kyaiqqaatairovata hiama mpovanto uaqia hi kyaiqara utuananro.

¹¹ Vaisi mpovanto nai hena vaisiara qora vu nraato vate variva, mwi vaisiva kyokiraqi hia nai vi aanranra ntapihiraitiro, apiqama kyero vi variro. Enta hi inraikyava mwia vu entama kyaiharo mwia vuvanto qipa viharora tiro, mwi vaisiva nai quani aanranra hia taqaraitiro, api vi variro.

¹² Ni nraaqiaranramwu tuaavo, Kotiva Karaisira kyaiqarave tiro, mwiva nkye uaquia hi kyaiqara uti varia quara nruka nyatairara tina, nte nkyini qara ntumwa nyatauqo.

¹³ Nkye nraaqiara sohuamwanra tuaavo, tauraaqama kyero toharo-raqaatairo qati variqiro vi varu vaisira nkye mwi vaisirara ntapihi kyeta riaarara tina, nte nkyinivata qara ntumwa nyatauqo. Nkye qumwanraa tuaavo, nkye Saataaninra nraatara kye variarara tina, nte mwaa quara nkyinivata qara ntumwa nyatauqo.

¹⁴ Ni nraaqiaranramwu tuaavo, nkye tiri tiqora ntapihi kyaarara tina, nte nkyinivata qara ntumwa nyatauqo. Nkye nraaqiara so-huamwanra tuaavo, tauraaqama kyero toharo-raqaatairo qati variqiro vi varu vaisira, nkye mwi vaisirara ntapihi kyeta riaarara tina, nte nkyinivata qara ntumwa nyatauqo. Nkye qumwanraa tuaavo, nkye kepukyaqama kyeqata variqita vi variavaro Kotira quavanto nkyi su nyaato mwutukyaci vahata nkye Saataaninra nraatara kye variarara tina, nte nkyini mwaa qarara ntumwa nyatauqo.

¹⁵ Hia mwata mwaaqaanaa okyararave, mwata mwaaqaanaa in-raikyalarave, nkyi mwutukya ntirata variata. Vaisivanto variraro mwia mwutukyavanto mwatanyaa inraikyara nraahu vahirera, hia mwi vaisira mwutukyavanto tiri tiqora Kotirara vahianano.

¹⁶ Nraakye qoravanto nkyiari qamwaterarave, nkyiari varaataa hiani inraikyalarare, vairiqahi okyararave, airi inraikya vateqata nkyiari mwahuta ti vari okyararave, ekyaa mwi okyarava mwi okyarava hia tiri tiqova hinasiro tuminraitiro, nai mwata mwaaqaanaa okyarama vahiro.

¹⁷ Mwaa mwatavavata, mwaa mwataraqanaa inraikyara mwutukya nti varihata varia inraikyavavata, ekyaa mwi inraikyava mwi in-raikyava taiqama quananro. Kotira qua riemwaqiro vi variari vaisiva, mwiva nraahuma ekyaa enta ekyaa enta qati variqiro quananro.

Karaisira nramwutaara tura

¹⁸ Ni nraaqiaranramwu tuaavo, ekyara entavanto qaumatomava vahiro. Iesusi Karaisira nramwutaavanto qovara hiananrove tu quara nkye riaarave. Mwaa entara Karaisira nramwutaa airivanto qovarama vita variavata tire qio ntapihi kyauraro ekyara entavanto qaumatomava vahiro.

¹⁹ Karaisira nramwutaahua hia tiriqinaahuara titama, mwihua tiri kyeta vita. Mwihua tiriqinaahuha hiatiri, tirivata variatiri. Mwihua tiri kyeta quavata mwiaqaama tire ntapihikye tiqata, Qutaama mwihuaqitairo hia mpokuvanto tiriqinaavave, tita.

²⁰ Qio nkye Kotira mwanraqura nkyiqi rauru kyaihata varaahua variqataro tita, nkye ekyaa Kotira qua qutaa qua ntapihi kyeta riaara.

²¹ Nte hia nkyiara tiqana, Nkye hia qutaa qua riaarave, turave. Nkye Kotira qua qutaa qua riaarara tina, nte mwaa quara nkyini qara ntumwa tauqo. Hia Kotira qua qutaa quaqaatairo unra quavanto qio qovara hiananrove. Nkye mwia ntapihiarave.

²² Unra qua ti vari vaisiva varirero mwiva tavave? Iesusiva hia Kotiva hinasiro tiri kyaahaqa hirero tumivave qiariva, mwivama mwi vaisiva. Mwi vaisiva mwitaa tiqaroma Iesusira nramwutaa variqaro mwiva mwia qoravata mwia mwaaquvata qoririma mwate variro.

23 Vaisivanto Kotira mwaaqu Iesusira qoririma mwateqaroma mwia qora Kotiravata qoririma mwatero. Vaisi mpovanto Jesusirara quataa mwiva Kotira mwaaque qiariva, mwi vaisiva mwia mwaaqu vatama kyero kuaaqi variqaroma mwia qora Kotira vatama kyero kuaaqi variananro.

24 Tauraa vuni riemwataa quara, mwi quara nraahu tuqara kyeta tuteta riemwaqita quata. Mwi quava nkyiqi kepukyaqama kyero vahiqiro virera, nkye mwia mwaaquvata mwia qoravata mwitanahua kyapata kuaaqi variqita vivara. ²⁵ Mwia mwaaquvanto tiriara mwihua mwitaamaqita viqata ekyaa enta ekyaa enta qati variqita quate tiro, nai kyauqu nriqiqaa vateqaro tura.

26 Vaisi mponramwuvanto nkyi sitaqita uro uaqia hi aanranraqaa kyarerata uti variahura rieqanama nte mwaa quara nkyini qara ntumwa tena.

27 Qio Kotiva nai mwanraqura nkyi nyihata varaara. Kotira mwanraquravanto nkyiqi variqaro nkyi Kotira okyarara ntapihi kyero timwa nyinranra tiro, hia qumina mpovanto nkyi timwa nyianinra. Kotira mwanraquravanto mpo okyara mpo okyara ekyaa okyara nkyi nyaamwuteqaro hia unra qua nkyi timwa nyinraitiro, quataa qua nraahuma nkyi timwa nyi varira. Kotira mwanraquravanto nkyi timwa nyiqiro vi variratara tita, nkye mwia qua riemwaqita viqata Karaisira vatama kyeta kuaaqi variqi vivara.

28 Ni nraaqiaranramwu tuaavo. Karaisira vatama kyeta kuaaqi variqi viqata variata. Tire mwitaamaqita quararo nraakiara Karaisiva qovarama viro tumu ntairaqeta tire hia aatu hiqata kyauriraitita, mwia vuqaa variqata mwutukya qihakayama kyeta variananra.

29 Karaisiva hia uaqia hi kyaiqara utiraitiro, ntapihi kyero nraahu nrohi vari okyarara, nkye ntapihi kyaahuara tita, nkye taqaivaro vaisi mpovanto Karaisira votima kyero ntapihi kyero nrohi varirera, nkye qiomia mwi vaisirara Kotira nraaqiarave tivara.

3

Tire Kotira nraaqiarama varuro tura

1 Qikye, nataamave Kotiva tiriara mwutukya vahiva vahiro? Kotiva tiri tiqova mpoqama kyero tiriara mwutukya vaiharora tiro, mwiva tiriara nkye ni nraaqiarave ti varira. Qutaaqama kyeta tire mwia nraaqiaranramwuma varita. Mwatani hini hia nraakyе qorahua Kotira okyara hia ntapihi kyaahuara tita, mwihua tiri okyararavata hia ntapihi kyaara.

2 Ni nramwunaa tuaavo, mate mwaa tire Kotira nraaqiarama varita. Nraakiara tire nataamave variananra? Hiama tire mwi okyarara ntapihi kyeta. Tire mwaa quara nraahu riaunanra: Nraakiara Karaisiva qovarama viraqeta tire mwia votima kyetama variananra. Mwi entara tire mwia vitama kyeta taqeta mwiaqataita tire mwia votima kyeta variananra.

3 Mwi entara vekya variahua uaqia hi kyaiqara utuaro tita, Karaisiva kyotataqama kyero nrohintema kyeta mwihuavata kyotataqama kyeta nrohiqata mwia vekya varivara.

4 Vaisivantove nraakyevantove uaqia hi kyaiqara utiqaroma Kotira qua nteqa kye variro. Kotira qua nteqa kye variva, mwiva uaqia hi kyaiqara uti varirama. ⁵ Nkye ntapihi kyaavarao Karaisiva nraakyе

goravanto uaquia hi kyaiqara uti variara nruka nyatarero qovarama vira. Karaisiva hia uaquia hi kyaiqara uti varivama variro.⁶ Mwikyantiri variqiro quariva hia uaquia hi kyaiqara utuqiro quananro. Uaqia hi kyaiqara utuqiro vi vari vaisiva hia Karaisira taqero, mwiva Karaisira okyara hia ntapihiva varira.

⁷ Po, ni nraaqiaranramwu tuaavo, haunri mpovanto unra qua nkyi timwa nyiankyora. Vaisi mpovanto ntapihi kyero nrohi vaisiva, mwi vaisiva ntapihi kyero nrohi vari vaisivama variro. Mwi vaisiva Karaisiva nrohintema kyero ntapihi kyero nraahu nrohi varira.

⁸ Saataaniva haaru toharama kyero uaquia hu kyaiqara nraahu varaqiro vurara tiro, uaquia hi kyaiqara nraahu vare vari vaisiva, mwi vaisiva Saataaninra nraaqiarama variro. Kotira mwaaquvanto Saataaninra kyaiqa taiqa kyarero mwaa mwataraqaa qovarama vira.

⁹ Vaisivanto Kotira nraaqiara variharo Kotira vu nraatovanto mwi vaisiraqi vaiharora tiro, mwi vaisiva hia qio uaquia hi kyaiqara utuqiro quananro. Kotiva mwia qova variharora tiro, mwi vaisiva hiama qio uaquia hi kyaiqara utuqiro quananro.

¹⁰ Tire nataama kyetave mwi vaisirara Kotira nraaqiarave variho, Saataaninra nraaqiarave variho, qiananra? Mwataama kyeta tire mwia ntapihi kyeta taqaananra. Vaisi mpovanto hia avuqavu hiani kyaiqara varaarivave, hia nai hena vaisiara mwutukya vahiarivave, mwi vaisivama hia Kotira nraaqiara variro.

Nanrianra nanrianra mwutukya vahirata variate tura

¹¹ Nkye tauraqaama kyeta riemwataa quava, mwi quava tiriera mwataama tiro: Nkye nanrianra nanrianra mwutukya vahirata variate, tura. ¹² Tire haaru varu vaisira Keninra nraantantaarora. Mwi vaisiva Saataaninra nraaqiara variqaro nai qata ntuqutu kyora. Nanra kyaarave Keniva nai qata ntuqutu kyero? Keninra kyaiqvanto uaquia hu kyaiqava nraahu vahuvaro mwia qata kyaiqvanto kyuqe kyaiqa nraahu vahuvaro mwia kyaara Keniva nai qata ntuqutu kyora.

¹³ Ni kata pakyaa tuaavo, Keninra nraantanteta mwata mwaaqaanaahua nkyi uaqiamma nyataivera, hia mwi inraikyaraa nrihanrama quata. ¹⁴ Tire teta qata vakyaahuara mwutukya vahihata variqataro tita, tire hia ekyara qutu quarahua variraitita, tire ekyaa enta qati variqita quarahuama varita. Nai qata vakyaahuara hia mwutukya vahiraro variari vaisiva, mwiva ekyara qutu quarivama variro.

¹⁵ Vaisi mpovanto nai hena vaisi uaqiamma mwataaninranra rie variva, mwi vaisiva mpohua rukye vari vaisira nraantatamwa kyeroma variro. Nkye mwia ntapihi kyaarave. Vaisivanto hena vaisi rukye variva, mwi vaisiva hia ekyaa enta qati variqiro quarivama variro.

¹⁶ Iesusiva tiriara rieqaro qutu virara tiro, Iesusira mwutukyavanto tiriara vahi okyarara tiri tinraamwutaihata taqaunanra. Iesusiva mwitaa hirara tita, tirevata Iesusira votima kyeta teta qata vakyaahuua kyaahaqa hirerata qiomia qutu quataa hiraqeta qutu quananra.

¹⁷ Vaisi mpovanto airi inraikya vataariva taqairaro mwia qata vakyaav mpovanto kyarave mpo inraikyave hia vatairaro mwianra hia po tiro kyuqema mwatairera, nataama kyerove mwi vaisiva Kotirara ni mutukyavanto iara vaiho qiananro?

18 Ni nraaqiaranramwu tuaavo, tire hia tetu qata vakyaahua kyaahaqa hiraitita, tire qumina nroqitaita nraahu tiqata, Ni mutukyavanto ni kata pakyaan mwianra vaihana varuqo, qiarora. Tire tetu qata vakyaahuani mpo kyaaiqa varaqi viqata mwiaqaataitama tetu qata vakyaahuara mwutukya vaihata varuro qiaravama qio vahiananro.

Kotira vuqaa tire hia aatu hiraitita variananranra tura

19 Tire tetu qata vakyaahua kyaahaqamaqita quarera, tire quataa okyara nraahuma riemwaqita vuro qiananra. Tire mwitaamaqita viqata Kotira vuqaa variqata hia aatu hiraitita, mwutukya qihakayama kyeta variananra. 20 Tire mwitaamaqi quararo tiri vu nraato mwutukyavanto tiriqaa qua vatero tiqaro, Nkye hiama Kotira nraaqiara variavo, tirarotava Kotiva tiri vu nraato mwutukya nraatara kyero ekyaa inraikya taqe variva, (mwiva tiriara nkye ni nraaqiarama variavo qiananro).

21 Po, ni nramwunaa tuaavo, tire tetu vu nraatoqitaita kyuqe kyaiqa nraahu vare varuro qiarava qio vahirera, tire hia aatu hiraitita, Kotira vuqaa variqata mwutukya qihakayama kyeta variananra.

22 Tire Kotira qua riemwaqi vita Kotira kyakya hi kyaiqara varaqi quarera, tire mpo inraikya mpo inraikyara Kotira nyaanru hiararo Kotiva mwi inraikyara tiri timwiananro.

23 Kotiva mwaa quara vatero tiqaro, Nkye Iesusi Karaisirara quataama mwiva Kotira mwaave tiqatama mwianra kepukyaqama kyetama riemwaqita quate. Iesusi Karaisiva nkyiara nkye nanrianra nanrianra mwutukya vahirata variate ti quara, mwi quara riemwaqita quate, tiro tura.

24 Vaisi mpovanto Kotira qua riemwaqiro nrohi vari vaisiva, mwi vaisiva Kotira vatama kyero kuaaqi variqiro vi variharo Kotiva mwi vaisira vatama kyero kuaaqi variqiro vi varira. Kotiva nai mwanraqura tiri timwinranra tita, tire tiqata, Kotiva tirivata kuaaqi variqiro vi varihata varunanrave, qiananra.

4

Nkye vaanavanto qiani quarararavata Kotira quave tivorave tura

1 Po, ni nramwunaa tuaavo, unra vaisi airivanto mpo mwatani mpo mwatani nrohita tiqata, Nte Kotiva qua mpo qovarama kyaihana nte timwa nyi varuvave, ti variara. Vaisi mpovanto nri ntero nkyiara mwitaa tirera, mwia quara qamwanrama kyeta quataave tivora. Nkye mwia kyaiqavata mpore kyaiqavata tukyama kyeta taqaata. Kotira mwanraquravanto mwia kyaahaqa hi variharove mwiva tiho, vaanavanto kyaahaqa hi variharove mwiva tiho, timwa kyetama mwia kyaiqavata mpore kyaiqavata tukyama kyeta taqaata.

2 Mwataama kyeta nkye Kotira mwanraquravanto qiani quara ntapihi kyeta rievara. Nkye vaisi mpo tukyama kyeta taqaivarao mwiva tiqaro, Qutaama Iesusi Karaisiva Kotiva hinasairo tuminro vaisi tuemwa virave, tirera, nkye mwi vaisirara, Qutaama Kotira mwanraquravanto mwia kyaahaqa hi variharo ti variho, qjata.

3 Nkye vaisi mpo tukyama kyeta taqaivarao mwiva Iesusira okyaraara unra quave tirera, nkye mwi vaisirara mwitaama qjata: Hia Kotira mwanraquravanto mwia kyaahaqa hi variharo unra qua ti variho. Vaanavanto Saataaniva varinasairo mwi vaisira quavanto qovara hi

variho, qiata. Karaisira nramwutaqa hi variani okyarava nrianinra nkye mwianra ntapihi kyaara. Mate mwaa iherara unra vaisinramwu Karaisira nramwutahua qovarama vita Saataanra qua ti variara.

⁴ Po, ni nraaqiaranramwu tuaavo, nkye Kotiranivantoma varita. Kotira mwanraquravanto nkyi mwutukyaqi variva mwiva kepukyavanto variqaro mwatani vari vaananra nraatara kyaihatara tita, vaanavanto kyaahaqa hi varihata unra qua ti varia vaisihua nkye nraatara kyaara.

⁵ Mpo hiahua hia Kotira nraaqiara variahua, mwihua mwata mwaqaanaa qua okyara nraahu rie variara. Mwitaama kyeta variarara tita, mwihua mwatanyaa okyarara nraahu timwa nyiavata hia Kotira qua riaa nraakyе qorahua mwihua nraato nyitama mwihua qua rie variara.

⁶ Tire hia mwihua votima kyeta variraitita, tire Kotiranivantoma varita. Kotirara rie variariva, mwiva tiri qua qioma riaananro. Hia Kotirara rie variariva tiri quavata hiama qio riaananro. Tire mwi inraikyaraqaa vitama kye taqeqlata mwaa vaisiva Kotira nraaqiarave, mwaa vaisiva hia Kotira nraaqiarave, qiananra.

Kotira mwutukyavanto mpohuara vahi okyarara tura

⁷ Po, ni nramwunaa tuaavo, nrivagenramwu nanrianra nanrianra mwutukya vahiraqeta variara. Mwi okyarava Kotiva hinasairo tuminra. Mpohuara mwutukya vahiaro nrohi vari vaisiva, mwiva Kotira nraaqiarama variro. Mwi vaisiva qioma Kotira okyara ntapihi kyena taqauquo qiananro.

⁸ Kotira okyaravanto vahirero mpohuara mwutukya vahivama variro. Mwia okyaravanto mwitaama vahirara tiro, vaisivanto mpohuara hia mwutukya vahiariva, mwi vaisiva hia qio Kotira okyara ntapihi kyena taqauquo qiananro.

⁹ Tiriara ni maaquqaataita qati variqita quate tiro, Kotiva nai mwaqu kuaiqia vataira mwatani titovaro tiriara rieqaro tuminro qutu vura. Kotiva mwitaama kyero nai mwaqu titovara tita, tire taqauraro Kotira mwutukyavanto nronraqama kyero tiriara vahira.

¹⁰ Kotira mwutukya vahi okyarava mwataamama vahiro: Tire hia Kotirara mwutukya vahuvata variavararo Kotiva mwiva nraahu tiriara mwutukya vahuvavora tiro, mwiva nai mwaqu titovaro mwiva tire uaqia hi kyaiqara utuna quara nruka timwa taarive tiro, mwiva tiriara rieqaro qutu vura.

¹¹ Po, ni nramwunaa tuaavo, Kotira mwutukyavanto tiriara mwitaama kyero vahirara tita, tirevata nanrianra nanrianra mwutukya vahiraqeta variaravama vahiro.

¹² Haaruvata matevata hia vaisi mpovanto Kotira taqaivama variro. Tire nanrianra nanrianra mwutukya vahiraqeta variqita quarera, Kotiva tirivata variqiro viraro tiri mwutukyavanto quitaama Kotirara vahiananro.

¹³ Kotiva nai mwanraqura tiri timwinranra tita, tire qioma tiqata, Tire Kotiravatama kyeta kuaaqi variqi vi varuraro Kotiva tirivata kuaaqi variqiro vi varirave, qiananra. ¹⁴ Tire mwia mwaqu teta tivuquotaita taqaurahuara tita, tire nkyivata timwa nyita tiqata, Tire mwatani variarahua hia raupirima viraitita, ekyaa enta qati variqita

quanranra rieqaro, mwia qova nai mwaaqu titovaro tiri huvantu timwa tarero tumunrave, tita.

15 Ta vaisivave Iesusirara quutaama mwiva Kotira mwaaquvanto variho tirera, Kotiva mwi vaisiravatama kyero variharo mwiva Kotiravatama kyero variqiro quananro.

16 Tire taqauraro quutaama Kotira mwutukyavanto tiriara vahiro. Kotira okyaravanto vahirero Kotiva mpohuara mwutukya vahiaro variava variro. Vaisivante mpohuara mwutukya vahiraro variariva, mwi vaisiva Kotiravatama kyero variqiro vi variraro Kotiva mwiavatama kyero variqiro quananro.

17 Tire mwitaama kyeta variqi quararo mwiaqaatairo tiri mwutukyavanto quutaaqama Kotirara vahiraqe tire mwatani variqata Karaisira votima kyeta nrohiananra. Tire Karaisiva nrohintema kyeta variqi vita, nraakiara ekyaara enta Kotiva ko qiani entaraqaa tire variqata hia aatu hiraitita, mwutukya qihaakyama kyeta variananra.

18 Kotirara mwutukya vahiariva hiama Kotira nraatu aatu hiqaro variananro. Mwiva quutaaqama kyero Kotirara mwutukya vahiarora tiro, mwiva hia Kotira nraatu aatu hiqaro variananro. Nai uaqia hi kyaiqara kyaara Kotiva ni ntuqutuankyo tiro Kotira nraatu aatu hiqaro variariva, mwi vaisiva hia qio quutaaqama kyero Kotirara mwutukya vahiarivama variananro.

19 Kotiva nraante tiriara mwutukya vahiariva varirara tita, tirevata nanrianra nanrianra mwutukya vahihata varunananra.

20 Vaisi mpovanto tiqaro, Ni mutukyavanto Kotirara vaiho, timwa kyero nai qata vakyaa mporara hia kyuqe vu nraato riemwa mwatairera, mwi vaisiva Kotirara qiani quavavata unra qua nraahuma vahiananro. Mwiva nai vuqo taqaani vaisirara hia mwia mwutukya vahirera, nataama kyero mwi vaisiva Kotira hia taqaaninranravata mwi mwutukya vahiananro?

21 Karaisiva mwaa quara vataihata tire ntapihi kyaunanra. Mwitaama tiro: Kotirara mwutukya vahiariva nai henaisiaravata mwutukya vahiaro variarive, tura.

5

Tire mwata mwaaqaanaa okyara nraatara kyaunanranra tura

1 Ta nraakte qorahuave Iesusirara tiqata, Mwiva quutaama mesaiaavanto variho. Quutaama Kotiva mwia titaiharo tiri kyaahaqama timwa tarero mwatani tuminrave, tihua, mwi nraakte qorhua Kotira nraaqiarama varivaro Kotiva mwihua sovama variananro. Vaisivante mwia qora Kotirara mwutukya vahiariva, mwi vaisiva Kotira nraaqiararavatama mwia mwutukya vahiananro.

2 Tiri mwutukyavanto Kotirara vahiraqeta Kotiva vatai quara riemwaqita quarera, tire qiomata tiqata, Tiri mwutukyavanto Kotira nraaqiararavata vaiho, qiananra.

3 Tire Kotira qua riemwaqita quarera, tire qiomata tiqata, Tiri mwutukyavanto Kotirara vaiho, timwa kyeta mwia quavata riemwaqita quarava hiama muaanraqama kyero vahiananro.

4 Tire Kotira nraaqiara variqatara tita, qiomata mwatanyaa okyara nraatara kyaunanra. Tire Iesusirara kepuqyaqama kyeta riemwaqiqata qiomata mwatanyaa inraikya nraatara kyaunanra.

⁵ Ta vaisivave mwatanyaa okyara qio nraatara kyaananro? Vaisivanto Iesusirara mwiva quataama Kotira mwaaquvanto variho qiariva, mwi vaisiva nraahuma mwatanyaa okyara nraatara kyaananro.

Kotiva Iesusi Karaisira okyarara ntapihi kyero tura

⁶ Iesusi Karaisiva mwatani tumu ntero nramanri varovaro mwia nraanre rauruvaro qutu viro. Iesusiva hia nramanri nraahu vararaitiro, mwiva nramanri varovaro mwiaqatairo mwia nraanrevata rauruvaro qutu vura. Kotira mwanraquravanto quataa qua nraahu ti variva variqarora tiro, mwivavata Iesusira okyarara ti varira.

⁷ Taarampo nramwuvanto Iesusira okyarara ti variara. ⁸ Mwinramwuhua qua tiqata kuaa qua nraahu ti variara. Kotira mwanraquravantove. Iesusiva nramanri varaivave. Iesusira nraanrevanto kyatariqaa raurivave, mwinramwuhua taarampo nramwuvanto Iesusira okyarara tiri timwa timwi variara.

⁹ Qati qumina vaisivanto mwitaama taqaunannrave ti varia quara, tire mwi quarara quataave ti varunanna. Tire qumina vaisivanto ti vari quarara quataave qiarera, Kotiva qiani quara nronra quaravata tire impoqiavata quataave qiarera. Kotiva Iesusirara mwiva ni maaquvanto variho tirara tita, tire qiona quataave qiananra.

¹⁰ Vaisivanto Kotira mwaaquara quataa mwivave tiharora tiro, mwia mwutukyaitairovata mwi quarara quataa quama vaiho tiro. Kotira quara hia quataa quave ti vari vaisiva, mwi vaisiva Kotirara unra qua ti varivave tiro. Kotiva Iesusirara ni maaquve ti quara, mwi vaisiva hia quataa quave tiqarora tiro, mwiva Kotirara unra ti varivave tiro.

¹¹ Kotiva timwa tai quava mwataamama vahiro: Tiriara mwihua ekyaa enta kyugema kyeta qati variqita quate tiro, Kotiva nai mwaaqu tiri timwinra. Qati variqita vi okyarara nai mwaaquqi vahirara tiro, ¹² Kotira mwaaquntiri variqiro quariva qati variqiro quananro. Hia Kotira mwaaquntiri variqiro quariva hiama qati variqiro quananro.

Tire ekyaa enta variqita quananranra tura

¹³ Nte nkye Kotira mwaaquara quataa mwivave qia nraakyе qorahuani qara ntumwa nyatauqo. Nkye nkyeta ekyaa enta qati variqita vi okyarara ntapihiate tina, nte mwaa quara nkyini qara ntumwa nyatauqo.

¹⁴ Tire Kotira kyakya hianinranra rieqata mpo inraikya mpo inraikyara mwia ntumwahiamwa hiararo mwiva tiri qua qiona riaananro. Mwiva tiri qua qio riaariva varirara tita, tire hia aatu hiraitita, Kotirara aakyara nteqata varunanna.

¹⁵ Kotiva tiri qua qioqama kyero riaariva varihatara tita, tire ntapihi kyauraro mwiva tire ntumwahiamwa hiana inraikyara tiri qio timwianrivama variro.

¹⁶⁻¹⁷ Nkye taqaivaro Kotira nraaqiara nkyi sata sakyaa mpovanto hia mwia kyaara ekyara qutu quani kyaiqara qora kyaiqa utu kyairera, nkye mwi vaisirara Kotirara aakyara ntaivaro Kotiva mwia kyaahaqama mwatairaro mwi vaisiva qora kyaiqa qaqla kyero qati variqiro quari.

Hia nte anoma kyero uaqia hi aanranraqaa nrohi varirara tuqo. Ekyaa uaqia hi kyaiqara utuava Kotira qua nteqata kyaavama vahiro. Uaqia hi kyaiqava mpo vahira, vaisivanto mwia utu kyaariva, mwiva qiona Kotirara aakyara ntaananro. Uaqia hi kyaiqava mpo vahira, vaisivanto mwia utu kyairera, mwi kyaiqara utuaninra kyaara mwiva

ekyaarama qutu quananro. Nkye mwi kyaiqara utu kyaani vaisirara rieqata hia Kotirara aakyara qiata.

18 Tire ntapihi kyaunanrave. Kotira nraaqiaravanto hia qaiqaavata qaiqaavata uaqja hi kyaiqara utuqiro quananrove. Kotira mwaaquvanto mwiaqaa ntaqikyi varirara tiro, mwiva qio variraro Saataaniva hiama mwia qoraqama mwataaanro.

19 Tire ntapihi kyaunanrave. Tire Kotira nraaqiara varurata qati mwatani varia nraakye qorahua hia Kotira qua riaahua variavaro Saataaniva mwihuaqaa ntaqikyi varira.

20 Tire ntapihi kyaunanrave. Kotira mwaaquvanto mwatani tuminro tiri tivu nraato kyaahaqama kyaiharo tiri tivu nraatovanto ntapihi vihata tire quataa mwanriqa Kotiva varirara ntapihi kyaunanra. Tire mwia mwaaqu Iesusi Karaisira vatama kyeta variqi viqata tire quataa Kotiva vatama kyeta variqita vi varunanza. Kotiva quataa mwanriqvantoma variro. Mwiva quataaqama kyero ekyaa enta qati variqita vi varia okyarava, mwivama variro.

21 Po, ni nraaqiaranramwu tuaavo, nkye unra mwanriqa mwoqa nyita qatiraqaa variatema, tuqo.

2 IONI

Ioniva tavaaraqinaa qara vara kyora

Iesusira qati vara sivuma kyovaro nyaamwuni uro varuvaro airi ihi 60 ihive nritarovaro Ioniva mwaa quara qara ntumwa tora. Nraakyem povanto nai nraaqiaranramwuanravata hia unra qua mwaanra ri-araitita, kyuqema kyeta Karaisira qua riemwaqita quate tiro, Ioniva mwaa quara mwinramwuhuani qara ntumwa nyatora.

¹ Nte Kotira nraaqiaraqaa ntaqikyi varuva i Kotiva nai kyaama tai nraakyeraravata, i nraaqiara mwihuaravatama, qara mwaa ntumwa nyatena. Ntevata ekyaa Kotira qua qutaa qua riaahuavata nkyiara mwutukya vahihata varuro.

² Kotira qua qutaa quavanto tirinramwuqi vahirara tita, tire nkyiara mwutukya vahihata varuro. Mwia quavanto tirinramwuqi ekyaraqama kyero qati nraahu vahiqiro quananro.

³ Tire qutaa qua riemwaqita viqata nanrianra nanrianra mwutukya vahiraqeta variararo Kotiva tiri tiqovavata mwia mwaaku Iesusi Karaisivavata tiri kyuqema timwa tetu tiriara po tita tiri mwutukya qihakyama timwa taivaqeta variara. Qutaaqama kye nanrianra nanrianra mwutukya vahirara variate tura

⁴ Tiri tiqova tiqaro, Qutaa qua nraahu riemwaqita quate, tuvata i nraaqiara hininramwuvanto mwiva tuntema kyeta nrohi variarara tina, nte mwihuara qamwateqanama varina.

⁵ Nini nraakye kyuqeva, e riaante. Nte qua mpo i timwa mwinrenrave. Hia Kotiva qaraakya qua vataira nte i timwa mwinrenranavauma. Tire haaru variqata mwaa quara riaunanra. Mwianra rieqatama po, nrivaqenramwu nanrianra nanrianra mwutukya vahiraqeta variara.

⁶ Tire Kotiva vatai quara riemwaqita quarera, tire qiomata tiqata, Kotirara mwutukya vahihata varuro, qiananra. Kotiva vatai quava mwataamama vahiro: Nanrianra nanrianra mwutukya vahirata nrohiate. Nkye haaru tauraaqama kyeta mwi quara riaarave.

Unra qua ti varia vaisihuara tura

⁷ Unra qia vaisihua airivanto nraakye qora unra qua timwa nyinrenrata mpo mwatani mpo mwatani nrohi variara. Mwihua Iesusi Karaisirara mwiva hia nyaamwusairo qutaa tuminro vaisi tuemwa vivave, ti variara. Mwi quara ti vari vaisiva unra qua nraahu ti vari vaisivama variro. Mwiva Karaisira nramwutaavantoma variro.

⁸ Nkye mwi quara ti vari vaisihuara rauriqata variate. Nkye mwihuara quara qutaa quave tivaro nkye tauraa Iesusirani kyaiqa varataava quminavau quankyora. Nkye Karaisira kyaiqa nraahu varaqita vivita uro nkyeta kyoqaa varaata.

⁹ Vaisi mpovanto hia Karaisira qua kyuqema kyero tutaraitiro, qaqlira kyero mpo qua riemwaqiro virera, Kotiva hiama qio mwikyantiri variananro. Vaisi mpovanto Karaisira qua kyuqema kyero tutero variqi virera, Kotiva nai mwaaku ntiri mwiavatama kyero variqiro quananro.

¹⁰ Hia Karaisira qua ntapihi kyero timwa nyinraitiro, mpo qua ti variari vaisiva nkyivata varirero nrinrenra, hia mwia qamwata mwateta nkyeta nraamwuqi vita vataata. Hia mwi vaisira qua mwantaata.

¹¹ Mwi vaisirara kyakya hiqaro mwia qua mwantaariva, mwivavata mwi vaisira kyaiqa voti hianinra uaquia hi kyaiqara nraahuma varaanano.

Ekyara quara tura

¹² Nte airi qua nkyi timwa nyianriva vaihanavata nte hia qaraqitaina nraahu nkyi timwa nyinrenra. Nte ntenavanto uro nkyivata variqana timwa nyiankye timwa kyenama varina. Nkyivata uro variqana qua timwa nyiqanama nkyevata ntevata qamwataananra.

¹³ I nrunra Kotiva nai kyaama tai nraakyera nraaqiaranramwu mwaini variahua i qua mwantaavo.

3 IONI

Ioniva ekyaara qara vara kyora

Iesusira qati vara sivuma kyovaro nyaamwuni uro varuvaro airi ihi 60 ihive nritarovaro Ioniva mwaa quara qara ntumwa tora. Vaisi mpovanto Kaiasiva varuvaro Ioniva mwianra kyuqema kyera Iesusira nraaqiaravanto nyianrasaita nrumbu varihuaqa ntaqikyiqira quante timwa kyero vaisi mpo Ntiotarepirara uaquia hi kyaiqara uti variho timwa kyero Ntemitiriaasirara kyuqe kyaiqa vare variho timwa kyero qara ntumwa tora.

¹ Kaiasio, nte Ioniva Kotira nraaqiaraqaa ntaqikyi varuvama mwaa quara ini qara ntumwa tena. Po, Kaiasio, qutaaqama kyeroma ni mutukyavanto iara vahiro. ² Ni katao, e hia nriqa quani inraikyara varairaro i mwamwantavanto kyuqema kyero vahiarive tina, nte iara rieqanama Kotirara aakyara nte varura. Nte ntapihi kyauqaro i vu nraato mwutukyavanto Kotirara kyuqema kyero vahara variananra.

³ Tiri tiqata vakya mponramwuvanto e hiananrasaita mwaini nri nteta iara mwiva kyuqema kyero qutaa qua ttero variqiro vi variho qavana nte mwi quara riena qamwateqana varuqo. Qio nte i ntapihi kyauqara e Kotira qua qutaa qua nraahu riemwaqira vi variaravama variaro.

⁴ Qikye, nte qaiqaa nanra qua mpo rienave nte qamwataaninra. Ni nraaqiarara mwihua qutaa qua nraahu riemwaqita vi variavo ti vari quara, mwi quara rieqanama nte nronraqama kyena qamwataaninra.

Ioniva Kaiasirara kyuqe kyaiqa vare variaro tura

⁵ Ni vaisio, e tiri tiqata vakya kyaahaqama nyateqarama hia viri taqaarahuavata kyaahaqama nyateqarama kyuqema kyera kyaiqa vare varira.

⁶ I mwutukyavanto mwihuara vahira mwihua tiri timwa timwivata tire Iesusira nraakye qora mwaini varurahua riaunanra. Mwi vaisihua Kotira kyaiqa vare varirara tira, e mwihua kyuqema kyera kyaraqotairave, mpo inraikyaqotairave, kyaahaqama nyatairata aanraqaa quata.

⁷ Hia Iesusira qua riaa nraakye qorahua variavata mwihua hia mwihuara munima timwivaqeta aanraqaa tuvare quare tiraitita, mwihua Iesusi Karaisira nrutuara rieqata mpo mwatukya mpo mwatukya nrohiqata Karaisira qua timwa nyi variara.

⁸ Mwihua mwitaamaqita vi variarara tita, tire mwihuara qamwateqata sita kyeta vateta kyaahaqama nyataaravama vahiro. Tire mwihua kyaahaqamaqita viqata mwihuavata tirevata kuaa kyaiqa mwia vare variararo qutaa quavanto qiomma viro nrinro hiananro.

Ioniva Ntiotarepisiva uaquia hi kyaiqara utiho tura

⁹ Nkye Iesusira nraakye qora mwini variahua, nte nkyini qara vara kyauqaro Ntiotarepisiva kyaakueqama kyero hia tiri qua riarero uti variro. Mwi vaisiva nronra vaisiqama viro mpohuaqaa ntaqikyianinranra nraahuma mwia mwutukyaya vaharo variro.

¹⁰ Nraakiara nkye hinani uro ntene nte mwia uaquia hi kyaiqara govarama kyarerera. Mwiva tiri nrutuvanto mwatani tumi quarive tiro,

unra qua tiriara ti variho. Hia mwi qiara nraahuve. Mwiva varihata tiri qata vakyaahua mpo mwatukya mpo mwatukyani nrohi variahua nriavaro mwiva kepukyaqama kyero hia nte mwihua qamwata nyatarerave timwa kyero taqaiharo mpovanto mwihuara qamwatero sita kyero nai nraamwuqi vatarero utiharo mwiva mwiaavata vu nraato nrenro tiqaro, E mwihua sita vatairera, mwia kyaara i raaquta kyaarara hia tirivata variqara Kotira qua rienanrave, tiro. Mwiva mwitaa tiqaro mpohuavata antuare varira.

Ntemitiriaasira kyuqe kyaiqara tura

¹¹ Ni vaisio, hia uaqia hi kyaiqara utihua vi aanranraqaa quante. Kyuqe kyaiqa nraahu vare aanranra mwiaqaa nraahu quante. Kyuqe kyaiqa nraahu vare variva, mwiva Kotira nraaqiarama variho. Uaqia hi kyaiqara uti vari vaisiva hia Kotira okyara taqaivama.

¹² Vaisi mpovanto Ntemitiriaasiva varihata ekya nraakye qora mwi vaisirara kyuqe vaisive ti variara. Mwihua taqaavararo mwi vaisiva qutaaqama kyero Kotira kyaiqa vare varira. Tirevata mwi vaisirara kyuqe vaisive turo. Tire mwitaa tunanra evata riaararo qutaa qua nraahuma vahiro.

Ekyara qua mwanteqaro tura

¹³ Nte airi qua i timwa mwianriva vaihanavata nte hia qaraqitaina i timwa mwinrenra. ¹⁴ Nte pataqia vari kyena nte uro i viri taqeqana ivata qua tirera.

¹⁵ Kotiva i kyaahaqama mwatairaro i mwutukyavanto qihakyama vahirara variante.

I qata vakya mwaini variahua i qua mwantaavo. Ni kata pakya mwini variahua nianra mwiva nkyi qua mwantaiho tira timwa nyiante.

IUTI

Iutiva qara vara kyora

Iesusira qati vara sivuma kyovaro nyaamwuni uro varuvaro 40 ihive 50 ihive nritarovaro Iutiva mwaa quara qara ntumwa tora. Iutiva Iesusira qatavanto variqaro nraakye qora hia unra qua mwaanra riemwaqi viraitita, kyuqema kye Iesusi Karaisira qua riemwaqi quate tiro, Iutiva mwaa quara qara ntumwa tora.

¹ Nte Iutiva Iesusi Karaisira kyaiqa vaisima varuqo. Nte Iemisira qatavantomava varuqo.

Nte Kotiva nyaanrama tai nraakye qorahuanima mwaa quara qara ntumwa tauqo. Kotira tiri tiqora mwutukyavanto nkyiara vahata nkye variara. Iesusi Karaisiva nkyiara aanra kyuqeraqaa quate tiro, nkyiqa ntaqikyi varira.

² Kotiva nkyiara po tiraro nkyi mwutukyaqitairo qihaakya hi varirata variqata nanrianra nanrianra mwutukya vahirata variata. Nkye mpoqiyavata mwitaamaqita quata.

Unra mwaanra okyara tu vaisihuara tura

³ Ni nramwunaa tuaavo, nte Kotiva nkyiyavata tirivata huvantu kyaani okyarara qara ntiqana nkyi timwa nyiankye tura qaqlira kyena mpo qua nkyi timwa nyinrenra. Vaisi mponramwuvanto tire Karaisira qua riauna quara qaqlira kyaa vaisihua nkyi qua nraatara kyevorave tina, nte nkyi timwa nyianrita nkye Karaisira qua kepuqyaqama kye tuteqata variqi quata. Kotiva Karaisiva tiri kyaahaqa hiani okyarara tire quataave tunanra kuaa nani timwinranra tita, tire mwia nraakye qoravanto variqata mpo qua hia tiraitita, avuqavuma kye mwia qua timwaqi virera.

⁴ Nkye hia tagaavata mpohia vaisihua tirema kye uro nkyi utaqi variara. Haaru Kotira mpukuqi qara ntumwa tova tiqaro, Mwitaa hi vaisihuqaqaa Kotiva nronraqama kyero qua vataananrove, tura. Mwi vaisihua hia Kotirara nronraqama kye riaraitita, Kotiva tiri kyuqema timwa taani quara, mwi quara api tuqasaa kye unrasi tiqata, Tire qiomaa naitarama kye nraata vaati varaana okyarara qaqlira kyeta api nrohiana okyarara nraahu riemwaqita quare, ti variara. Mwihua mwitaa tiqata Iesusi Karaisira qoririma mwate variara. Iesusi Karaisiva tiriqaa ntaqikyi vari vaisiva tiri vunyaa vaisivanto varihata mwihua mwia qoririma mwate variara.

⁵ Nkye mwaa quara vaakya riaaravata nte qaiqaa nkyi timwa nyinrenrave. Haaru Kotiva nai Isareru nraakye qora Isipiqitairo kyaahqama kye sitaqiro uro kyero variqiro vuvata mpo enta nai nraakye qoraqitai mpo uhua Kotira quara hia qutaa quave tuvaro mwia kyaara Kotiva hia mwihua vekeyahu nyataraitiro, mwihua taiqa kyorave.

⁶ Mwi quara rieta nkye nyaamwunyaahuaravata rieqata variata. Haaru nyaamwunyaahua mpo uhua Kotiva mwihua nronraqama kyero nkyiari mwutukya nyunra mwiaqaa varuvaro pupohovata qaqlira kyeta mpo kyaiqa varaare tuvaro mwia kyaara Kotiva mwihua nronraqama kyero enta horaqi kyero seniqo rupa tora. Mwihua mwini variqi vita ekyara entaqaa nronraqama kyetama qua varevara.

⁷ Nkye Sotomianravata, Komoraaravata, mwitana tataaqqa vahu mwatukyahuaravata, riaata. Mwi mwatukyaraqi varuhua nyaamwunyaahua ua kyaiqa varontema kyeta avuqavuma kye nai vare nai vare hi okyarara qaqlira kyeta quara vairi nraantantamwa kyeta vaisivanto nraakyevanto nanrianra nanrianra api nrohi varuvaro mwia kyaara Kotiva qiaqotairo mwihua tatoqa tuto kyorave. Ekyaa nraakye qoravanto Kotira qia hia qipaani qiarara taunru kyevorave tiro, Kotiva qiaqotairo mwihua tatoqa kyora.

⁸ Mwi quarara nraato tuataara vahata mate unra mwaanra okyara ti varia vaisihua hia mwi quarara riaraitita, mwihua api kyaiqa nraahu vare variarave. Mwi vaisihua nkyiari su nyaatoqi api nrohi okyarara nraahu rieqata uaqia hi kyaiqara utiqata mwihua nkyiari mwamwanta uaqama kyeqata nronra vaisinramwuvanto qia quara hia riaraitita, nyaamwunyaahua kepukya inraikyaravata uaqia hi quara tiqata mwoqanyaqua ti variarave.

⁹ Haaru nyaamwunyaava Maikeriva nyaamwunyaahua vunyaa vaisivanto variqaro mwiva Saataaninravata Mosesira mwamwanta varaan-inranra inronra hi variqaro mwiva tiqaro, Ntena Saataaninranra uaqia hi quara tiqana mwoqanyaqua qia qiankyorave, timwa kyero Saataan-inranra tiqaro, Kyairaro niqaa ntaqikyi variva, Kotiva iara qiarive, tura. Maikeriva nronravanto mwitaa tu quava vahata mate mwi vaisihua hia mwi quarara nronraqama kye riaraitita, nyaamwunyaahua uaqia hi quara tiqata mwoqanyaqua ti variarave.

¹⁰ Mwi vaisihua unra mwaanra okyara hia ntapihiraitita, ekyaa mwi okyara uaqia hi okyararave tiqata uaqia hi quara mwianra tiqata mwoqanyaqua ti variara. Mwihua quara vairi su nyaatoqa ihata quara vairivanto rieta taqe hia okyara nraahu mwihua rie taqe hiarave. Mwi vaisihua mwi okyara utuqi vi varivaro mwi okyarava mwihua vara raupirima kyaananro.

¹¹ Nte mwihuara poma tuqo. Mwihua Keniva nrohuntema kyeta api aanraqaa nrohi variarave. Haaru Mperaamuva munimanra nraahu rieqaro nraakye qorara unra mwanriqa nrutu tuaahereqa variate tuntema kyeta mwaa entara mwi vaisihuavata munimanra nraahu uti variara. Haaru Koraava Mosesira nramwutaqa hiqaro mwia nraatara kyarerera utuvaro ru kyontema kyeta mwi vaisihuavata taiqa vivara.

¹² Nkye nanrianra nanrianra mwutukya vahata ntuvaantuama viqata kyara nre variaraqi mwi vaisihua uaqia hia vaisihua nkyi utaqqaa variqata mwihua tauma rumpuara uaqia hira votima kyeta nkyi utaqqaa variqata mwihua nkyiariara nraahu rieqata kyara nre variarave. Mwi vaisihua qumina tonamwu nraantantamwa kyeta variarama. Toqavanto tonamwu mwia ntupupuata kyaiharo hia vativata vaiharo aahara tonamwu vahira votima kyeta variarama. Kyatari mwanrevanto ekyaa quvaruma viharo hia tamwa riaira votima kyeta variarama. Kyatari tuqavata ntaru kyaiharo aaharama vira votima kyeta variarama.

¹³ Nramanri aisaakya votima kyero mwihua uaqia hi kyaiqava qoqaa vaharama. Mwihua qovoravanto qakyaa hiro nrohiro qipa vintema kyeta variara. Mwi vaisihua anomia kyero enta hiro upi kyokikina

ri mwatukyaraqi ekyaa enta variqi quate timwa kyero, Kotiva mwi mwatukyara mwihuani terama kyero vataira.

¹⁴ Ataamuva tohare varu vaisiva variro vaisi mpo mwata tovaro mwi vaisiva vara mwata tovaro mwitaamaqiro viro Inokura 6 vanto mwata tovaro mwiva 7 okyara mwiva varurama. Inokuva mwi entara variqaro Kotira qua qovarama kyero tiqaro, Taqaate, nraakiara nronravanto nyaamwunyaahua airi sita varero ¹⁵ ekyaa nraakye qora qua avuqvau hirero tumuananrove. Nraakye qora Kotira qoririma mwateta mwianra qora qua ti varihua rirero tumuananrove tura. Inokuva haaru mwi quara turama.

¹⁶ Unra qua mwaanra ti varia vaisihua *nirutu nraunru/nrunru nraanru* tiqata mpohuaqaa qua vateta tiqata, Nkyiqaama qua okyaravanto vaiho, ti variarave. Mwihua nkyiari api varataa hi kyaiqara nraahu vare variqata nkyiari nyutu nraahu tuaahereqa variarama. Mwihua nkyiari kyuqema kye varirara nraahu riemwaqi viqata mpohua vara mwataniqa hi quara nraahu ti variarave.

Kepukyaqama kyeqata Karaisira qua tutaate tura

¹⁷ Ni nramwunaa tuaavo, mwihua mwitaa timwaqi vi varivata nkye hia mwihua hiante hiate. Tiri vunyaa vaisivanto vaisi mponramwu nronraqama kyovata mwihua qia quara nkye qati nraahu riemwa taata. ¹⁸ Mwihua mwitaama tita:

Ekyara enta qaumato vahiani entaraqaa
nraakye qora qovarama vita
mwihua Kotira aanraqaa nrohi varihuara raima
nyateta mwihua hia Kotirara riaraitita,
mwihua nkyiari api nrohiataa hirata nrohivarave, tura.

¹⁹ Mwi vaisihua nkyi Jesusira nraakye qora ntainra kyarerera uti variarave. Hia Kotira mwanraquravanto mwihua kyaahaqa ihata mwihua mwi kyaiqara utuqi vi variara. Mwihua quara vairivanto nrohantema kye mwihua nkyiari mwutukyavanto varaataa hi kyaiqara nraahu varaqi viqata nrohi variarave.

²⁰ Ni nramwunaa tuaavo, hia nkye mwihua nrohantema kye nrohiata. Nkye Karaisira qua riaahuama. Karaisira quavanto mpo qua mpo qua nraatara kyero kyuqe quama vahiro. Nkye kepukya nraakye qoravanto varirerata mwi quara nraahu mpoqiyavata riemwaqita quata. Kotira mwanraquravanto nkyi kyaahaqa hirata Kotirara aakyara nteqata variata.

²¹ Nkye Kotira qua riemwaqita vivaro Kotira mwutukyavanto nkyiara vahirata variata. Nkye mwitaamaqi viqata tiri vunyaa vaisi Jesusi Karaisira vekya varivaro nkyi kyuqema nyatairata nkye ekyaa enta qati variqi quata.

²² Karaisira quara hia kepukyaqama kye riaraitita, taara vu nraato tihua, mwihua nkye mpo tita, mwihua kyaahaqamaqita quata.

²³ Vaisivanto qiaqi variharo mwiqitairo pati qatinani kyaintema kyeta nkye mwi nraakye qorahua kyaahaqamaqi vivata mwihua uaqia hi aanranraqaa hia quata. Nkye po tiqata mpohua kyaahaqa hirera hita mwihua qora kyaiqavanto nkyiyavata apiqama taankyo tita, nkye qakyoma kye taqamwaqi viqata mwihua kyaahaqa hiata. Mwihua qora kyaiqavanto ntenra vi tuavaaqara voti hiva vahira nkye tu varevora.

Kotirara kyuqeve tura

²⁴ Kotiva qiomia nkyiqa ntaqikyiqiro virata nkye Kotira aanraqaa nrohiqatama hia qora kyaiqa varaqi vivaro hia nkyiqa qua vahirata nkye mwutukyaqitai qamwate variqata vivita mwiva kepukyavanto varinani uro ntevara.

²⁵ Kotiva mwanriqa kuaiqiyavanto variqaro mwiva tiri nronra vaisi Iesusi Karaisira kyaiqara rieqaro tiri huvantu timwa te varira. Mwivama vunyaava variro. Mwiva ekyaa inraikyaqaa ntaqikyi vari-vama. Mwiva kepukyaqama kyeqaro kyaiqa vare varivama. Haaru Kotiva mwitaamaqiro vi varurama. Mate mwaa entaravata mwiva mwitaamaqiro vi varira. Nraakiaravata mwiva mwitaamaqiro nraahu vi variananrove. Nte quitaama tuqo.

QOVARAMA KYORA

Uqetato quara Karaisiva qovarama kyero

Ioninra timwa mwunra

Iesusira qati vara sivuma kyovaro nyaamwuni uro varuvaro airi ihi 60 ihive nritarovaro Ioniva mwaa quara qara ntumwa tora.

Mwi entara mpo uhua Iesusira nraakye qora uaqiamaqita vi varuvaro Ioniva Iesusira nraakye qorara hia pupohairata kyuqema kye Iesusi Karaisira qua riemwaqita quate tiro, mwaa quara qara ntumwa tora.

Ioniva hia vaitaraitiro, qati variqaro ruvaata voti hora taqamwaqiro viqaro mpo inraikya mpo inraikyavanto nraakiara qovara hianinra taqero mwi quara qara ntumwa nyatora.

¹ Kotira kyaiqa vaisinramwuvanto varivaro nraakiara hia mpua-haama viraro mpo inraikya mpo inraikyavanto qovara hianinranra ntapihiate tiro, Kotiva mwaa quara Iesusi Karaisira timwa mwuvaro mwiva mwi quara qovarama kyora. Iesusi Karaisiva nyaamwunyaa vaisi mpo titovaro mwiva tumu ni timwa mpuvana nte Ioniva Iesusi Karaisira kyaiqa vaisivanto variqana ² ruvaata votima kyena taqeqlana mwi inraikyara mwi inraikyara taqaavarara rieqana qara ntumwa taura. Nte mwaa quarara qutaa Kotira mwakyaaqya vaharo qutaa Iesusi Karaisiva mwi inraikyara mwi inraikyarara timwa mpuvana riaavararama tuqo.

³ Mwaa quara kyaara nti variani vaisira Kotiva kyuqemama mwataananro. Mwiva kyaara nti varirata mwaa quara rie vari nraakye qorahua, mwihuavata mwaa quarara nronraqama kye riemwaqi vivera, Kotiva mwihuavata kyuqemama nyataananro. Mwaa quava qutaaqama kyero qovara hian entava qaumatoma vahiro.

Kotira nraakye qora mwatukya 7 nramwuqi varuhuara qua mwante-qaro tura

⁴ Kotira nraakye qora Esiaani mwatukya 7 nramwuqi variahua nte Ionivama nkyi qua mwantena. Kotiva mate qati variqiro vi varivama. Haaruvata mwiva qati variqiro vi varuvama. Nraakiaravata mwiva qati variqiro viqaro tumuanrivama variro. Kotiva nkyi kyuqemaqiro viraro nkyi mwutukyaqitairo qihaakya hi varirata variata. Kotiva nai taintaqa mwatakyaa viro variharo mwia vuqaa mwanraqura 7 nramwu variahua, mwihuavata nkyi kyuqemaqita vivaro nkyi mwutukyavanto qihaakya hi varirata variata.

⁵ Iesusi Karaisivavata nkyi kyuqemaqiro viraro nkyi mwutukyaqitairo qihaakya hi varirata variata. Iesusi Karaisiva hia qoriri hiraitiro, kyuqema kyero Kotira okyara tiri timwa timwi variva, mwiva nraante vuniqama kyero qutu quaraqitairo siviro qati variqi vi variro. Mwatani vunyaa vaisi airivanto variavaro mwiva ekyaa mwihua vunyaa vaisivantomava variro. Mwia mwutukyavanto tiriara vaharoma variro.

Mwiva tiriara rieqaro qutu vurara tiro, Kotiva tiri uaqia hi quara nruka timwa taihata tire huvantu vita variqata ⁶ tiri vunyaa vaisivata variqata qioqama kye mwia qora Kotira kyaiqa varaqi quarahuama

varita. Nrivaqe mwia nrutu tuaaheraqi quara. Mwiva kepukyavanto variqaro ekyaa enta qati variqiro quananrove. Qutaave.

⁷ Qio taqaate. Mwiva tonamuwiqi variqaroma qaiqaa tumuananrove. Mwiva tumi varirata ekyaahua mwia taqe varivaroma tumuananrove. Mwia mwamwantaqi hiqaariqo ruto vaisihua, mwihuavata mwia taqe varivararo tumuananrove.

Mwi entara mwatani varihua mpo mwatanaa mpo mwatanaavanto mwia taqeta ntate varivarave.

Mwi inraikyava qio mwitaama hiananrove. Qutaave.

⁸ Kotiva nronravanto ekyaa inraikya nraatara kyaiva tiqaro, Nte toharena vuni variavantema kyena ekyaararaqaavata variarivama varuqo, tiro. Kotiva mate qati variqiro vi varivama. Haaruvata mwiva qati variqiro vi varuvama. Nraakiaravata mwiva qati variqiro viqaro tumuanrivama variro.

Ioniva nai ruvaata taqorara tura

⁹ Nte Ioniva nkyi sata sakyaavantoma varina. Nkyevata ntevata Iesusiravata kuaaqi variqi vi varunanza. Nte nkyi kyapata variqi viqana nriqa vi inraikyarave, muaanrave, varaqina vi varura. Mwitaamaqi vi varuraro Kotiva tiriqaa ntaqikyi varihata tire mwia nraaqiara varunanza tita, nkyevata tirevata kepuqyaqama kyeta variqi vi varunanza. Nte mwitaamaqi viqana Kotira qua nraakye qora timwa nyiqi vina, Iesusiva qovarama kyai quara nraakye qora timwa nyiqi vi variavata mwia kyaara ni rupaqita uro kyaarerata utaqaa vahi mwatara Patimosiqa kyorama.

¹⁰ Nte mwini variqana tiri vunyaa vaisi nrutu tuaaheraani entaraqaa variavararo Kotira mwanraquravanto nivata varuvana nte nronraqama kyena Kotirara riemwaqi viqana variavararo ni moqasairo quavanto nronraqama kyero ntoma nruqua taara tiqaro ¹¹ mwitaama tiro: E taqe varina inraikyara qara ntumwa kyera mwi qarara vara kyairaro Kotira nraakye qora mwatukya ⁷ nramwuqi varinani quarive. Mwi mwatukyara nrutu vahirero Epesaasi, Simenaa, Pekamaami, Taiataira, Saatisi, Pirateripiaa, Reotisiaa, mwi mwatukyara nrutu mwitaamama vaiho, tiro.

¹² Mwitaamti varuvana nte mwi quara ti varu vaisira taqaankye tina, tuqasaavi taqaavaro omwa ite varu inraikyava ⁷ nramwu koriqo ututo inraikyava vahuvaro ¹³ mwia utana vaisi mwiva varura. Mwia viri vahirero nte mwatani mwatatai nraaqiarava varuqo tu vaisira viri votima kyero vahura. Mwiva tuavaaqa mpuahaa utu tovaro kyuqu taaqi tumitarovaro varuvaro mwetokyaaqaa mwiva koriqotairo ututo hoqukyara hutero varura.

¹⁴ Mwia qiaha kyaahi vahirero turomunrave, vahi vosauve, mwia voti huva vahuvaro mwia vuvanto qia votima kyero ite varura. ¹⁵ Mwia kyuqu qaini voti hira mwia nrutu mparaasi ravita kyero kyuqema kye utu kyero vahamwenra qutaiharo takyuqira votima kyero takyuqi varuvaro mwia quavanto vahirero aisakya nruqua taara ti varura.

¹⁶ Mwitaama vahuvaro mwiva nai kyauqu tuananranji qovora ⁷ nramwu tutovaro paipa hini hini mpoqama kyero vahova mwia nroqitairo qovarama vuvaro aaqu tero varura. Mwitaama vahuvaro mwia virivanto huarivanto ihera itaintema kyero iteqaro takyuqi varura.

¹⁷ Mwi vaisiva mwitaama varu vaisiva varuvana nte mwia taqena tumu ntina qutu vu vaisira votima kyena mwia kyuqutarani variavara. Nte mwitaama variavaro mwiva nai kyaqu tuananraqotairo ni mantaqaa vatero tiqaro, Hia aatu hiante. Nte tohare vuni variavantema kyena nte ekyaararanivata variarivama varuqo.

¹⁸ Nte qati variqi vi varuvama varuqo. Qio taqaante. Nte qutu quavavata mate qati variqi viqana ekyaa enta qati variqi virerave. Nte ntaqikyiqana nte qariroma vaisivanto qutuananrove. Nte qariroma vaisivanto uaqia hi mwatara nronraqama kyero qia itaaninraqi quanrove.

¹⁹ E taqe varina inraikyara qara ntumwa taante. Mate mwaa entara qovara hianinravata, nraakiara qovara hiani inraikyararavata, qara ntumwa taante.

²⁰ E ni kyaqu tuananrani qovora 7 nramwu taqe variananravata, omwa cupi kye vataa inraikyara koriqotairo utu kye 7 nramwu vataaravata, nte mwi quara okyara uqeta taira vutu kyena i timwa mwinrenrave.

Qovora 7 nramwu mwia okyara vahirero mwihua nyaamwunyaa vaisi 7 nramwu variarave. Nyaamwunyaa vaisi 7 nramwu vaakya tura Kotira nraakyе qoravanto varia mwatukyara 7 nramwuqaa ntaqikyi variarave. Omwa cupi kye vataa inraikyara 7 nramwu taqe variananra okyara mwitaamama vahiro. Mwi inraikyava Kotira nraakyе qoravanto varia mwatukyara 7 nramwuma vaiho, tiro.

2

Epesaasiqi varu nraakyе qorahua qua nyunra

¹ Mwitaa timwa kyero mwiva tiqaro, Epesaasiqaa ntaqikyi varira nyaamwunyaaanrani mwataama kyera qara ntumwa taante. Nte ntena kyaqu tuananrani qovora 7 nramwu tutena omwa cupi kye vataa inraikyara koriqotairo utu taara 7 nramwu vataara utaqaa nrohi varuva, ntema nkyi qua timwa nyuqo:

² Nte nkye kyaiqa vare variara taqaurave. Nte taqauqata nkye toqaamwu tu kyeta kyaiqa varaqi viqata hia pupohaihata kepukyaqama kyeta variqi quarave. Nte taqauqata nkye uaqia hia vaisihua hia qamwata nyataraitita, mwihuara quate qiarave. Uaqia hu vaisihua mponramwu qovarama vita tiqata, Tire Iesusiva nronraqama kyaihata varurahuave, tuvata nkye mwihua mwataara hiqata taqovata mwihua unra tu vaisihua varurave.

³ Nte taqauqata nkye nianra rieqata muaanra varaqi viqata hia qoriri hiraitita, kepukyaqama kye variarave.

⁴ Nkye mwitaamaqi viqata qio variavanavata nte mpo qua kyaara nkyiara tirerave. Nkye tohareta varu entara nkyi mwutukyavanto nianra mpoqiaavata vahurave. Mwaa entara nkyi mwutukyavanto hia nronraqama kyero nianra vaiho.

⁵ Mate nkyi kyaiqvavanto tumu ntira mwianrama riaate. Nkyeta qora kyaiqa qaqlira kyeta haaru kyuqe kyaiqa varontema kyeta varaate. Nkye hia nkyeta qora kyaiqa qaqlira kyaivera, nte nkye hinani uro ntena nkye omwa qupikyeqata vataa inraikyara mwia vara qatinani kyaaninrave.

⁶ Mwitaa tiqanavata nte nkyi qua mpo rieqana nkyi qamwata nyatauqo. Nte ti varuntema kyeta nkye tiqata, Nikoraasiqinaahua utua

kyaiqarara tiri tiqo itaiho, ti variave. Nkye mwitaa qiarara tina, nte nkyi qamwata nyatauqo.

⁷ Nkyi su nyaato kyuqe su nyaato vahirera, Kotira mwanraquravanto Kotira nraakye qora timwa nyi vari quara rieqata variate. Vaisi mpovanto qora kyaiqa hia utiraitiro, qora kyaiqa nraatara kyeqaro variqiro virage nte mwi vaisirara qio Kotira aakyogi uro variqarama kyatari mpo mwia tamwa nreta qati nraahu variqi vira hiqo kyera nrenanrave qianinrave, tiro.

Simenaaqi varu nraakye qorahua qua nyunra

⁸ Mwitaa timwa kyero mwiva tiqaro, Simenaaqaa ntaqikyi varira nyaamwunyaanrani mwataama kyera qara ntumwa taante. Nte toharena vuni variavantema kyena nte ekyaararanivata variarivama varuqo. Nte qutu quavava mwaa entara qati variqi vi varuvama varuqo.

⁹ Nte qianinra riaate. Nte taqauqata nkye muaanra nronraqama kye vare variarave. Hia nkyini mpo inraikyavata vahata nkye ve-hiqama kye variarave. Qio nkyini airi inraikya nyaamwunima vaiho. Nte riauqata Iutaa vaisinramwuvanto tiqata, Tire Iutaavanto nraahu Kotira nraaqiara varuro, tiqata nkyiara uaqia hi quara qiaqata variarave. Mwihua hia Kotira nraaqiara variraitita, mwihua Saataaninra nraaqarama variavo.

¹⁰ Nronraqama kyero muaanravanto qovara hirata hiama aatu hiqata variate. Riaate. Saataaniva nkyi mwataara hirero nkyi mponramwu sitaqiro uro karavuqi kyaananrove. Nkyi karavuqi uro kyairata nkye kyauqurutana iherara mwipi variqi vivata nkyi qoraqama nyatevarave. Nkyi qoraqamaqita vivata nkye hia ni qoririma mataraitita, nianra nraahu nraato tuqita quate. Nkyi nronraqama kye ntuqutuqi vita uro nkyi ntuqutu kyaivera, nianra nraahu vu nraato tiqata varivaqena nte ntenavanto mwia qia nkyi kyoqaa nyiqana qati variqi vira nkyi nyianrita kyuqema kye qati variqi quate.

¹¹ Nkyi su nyaato kyuqe su nyaato vahirera, Kotira mwanraquravanto Kotira nraakye qora timwa nyi quara riaata. Vaisivanto nraatara kyeqaro kyuqe aanraqaa variqiro viro uro qutu quari vaisiva qio variraro nraakiara qutu quariva hiama mwia tu varaananrove, tiro.

Pekamaamiqi varu nraakye qorahua qua nyunra

¹² Mwitaa timwa kyero mwiva tiqaro, Pekamaamiqaa ntaqikyi varira nyaamwunyaanrani mwataama kyera qara ntumwa taante. Nte paipa hini hini mpoqama kyero vaihira vatauvama varuqo. Nte qianinra riaate.

¹³ Nkyi mwatukya mwia nte ntapihi kyaurave. Nkyi mwatukyaqi airi nraakye qora Saataaninra qua rieqata mwia kyaiqa vare variavata nkye mwini variqata nianra nraahu riemwaqi vi variarave. Saataaninra kyaiqa vare varihua airivanto variavaro nkyiqitairo mpovanto Antipaasiva kyuqema kyero ni qua ti varihata mwia kyaara mwia ru kyaavata nkye mwiaqatai hia aatu hiraitita, nkye kepukyaqama kyeta nianra nraahu riemwaqi vi variarave.

¹⁴ Nkye mwitaamaqi viqata qio variavavanavata nte mpo qua kyaara nkyiara tirerave. Nkyi utani vaisi mponramwuvanto variqata mwihua Mperaamuva api qua timwa to quara votima kyeta nkyi timwa nyi variavata rie variarave. Haaru Mperaamuva variqaro vaisi mpo

mwia nrutu Mperekira timwa mwinro tiqaro, Kumwaanri mwataama kyera timwa nyiqanrama mwihua rapatama kyairata i mwatanaa Isarerivanto i unra qua rieqatama unra mwanriqani vate kyarara nreqatama api qaraqita viqatama uaqama quate, turave.

¹⁵ Nkyi utaqitai vaisi mponramwuvantovata api qua ti variavata nkye mwihua qua rie variarave. Mwi vaisihua Nikoraasiqinaahua api timwa taa quara nkyi timwa nyi variavata nkye mwihua qua rie variarave.

¹⁶ Nkye mwi quara mwi quara api qua qaqlira kyeta tuqasaaqita kyuqe qua nraahu riemwaqita quata. Nkye hia mwitaa hivera, nte nkye hinani uro ntene nkyi utaqaa api qua ti varihuavata ntene noqinaa paipaqa ntaquaninrave.

¹⁷ Nkyi su nyaato kyuqe su nyaato vahirera, Kotira mwanraquravanto Kotira nraakye qora timwa nyi quara rieqata variata. Qio kepuqyaqamaqiro viqaro qora kyaiqa uro nraatara kyaani vaisira, nte mpo kyara *manaa* uqeta taura hini mwina mwiaqataina ori ecarorivata mwianrinro mwiaqaa vahi nrutura mwia varaari vaisiva, mwiva nraahuma ntapihiananrove, tiro.

Taiatairaqi varu nraakye qorahua qua nyunra

¹⁸ Mwitaa timwa kyero mwiva tiqaro, Taiatairaqaa ntaqikyi varira nyaamwunyaanrani mwataama kyera qara ntumwa taante. Nte qua qianinra riaate. Nte Kotira mwaqvavento ni puvanto qia votima kyero ite varihana varuvave. Ni kyuqu qaini voti hira mwia nrutu mparaasiqaa vahaamwenra qutaiharo takyuqira votima kyero takyuqi varihana varurave.

¹⁹ Nte variqana nkyi kyaiqa taqe varurave. Nte taqauqata nkye nanrianra nanrianra mwutukya vahata variarave. Nkye Kotirara kepuqyaqama kye rieqata variarave. Nte taqauqata nkye mpohua kyaahaqa hiqata variarave. Nkye muaanra nrihata hia qoriri hiraitita, kepuqyaqama kyeta variqata varaqi vi variarave. Vuni nkye Kotira kyaiqa pataqia varaqi vita mate nkye mwi kyaiqara nronraqama kye vare variarave.

²⁰ Nkye mwitaamaqi viqata qio variavanavata nte mpo qua kyaara nkyiara tirerave. Nraakye mpovanto mwia nrutu Ieseveriva nai tiqaro, Nte Kotira qua qovarama kye varuvave, timwa kyero nkyi utaqi varihata nkye mwia qati taqe kyaavarao nkyivata varirave. Mwi nraakyeva api qua timwa nyi varihata ni kyaiqa vaisinramwu mwia qua rieqata api qareqata unra mwanriqani vataa kyarara nre variarave.

²¹ Mwi nraakyeva nai qora kyaiqa qaqlira kyaarive tina, nte mwia vekya mpuahaama variqi vi varuqaro mwiva hia qaqlira kyaraitiro, mwi kyaiqara qati nraahu utuqiro vi varirave.

²² Mwia kyaara nte mwi nraakyera ntutuqariro mwiva nronraqama kyero nriqa quani inraikyara varaqiro quananrove. Mwiavata api nrohi vari vaisihua, mwihuavata hia nkye po kye tita tiqata, Hia mwi nraakyeravata nrohiatarave, tivera, nte qamwanrama kyenama mwihuavata ruarita mwihua nronraqama kyetama nriqa vi inraikyara varaqita vi varivarave.

²³ Nte mwitaama kyena mwi nraakyera vataqi vihua, mwihuavata ekyaa ntutuqutu kyaarita qutu vivarave. Nte mwitaamaqi quarita Kotira nraakye qora mpoqi mpoqi varihua ni okyara ntapihi kyeta taqevarave. Nraakyeva qoravanto su nyaatoqi vahi quarave, mwihua vare varia

kyaiqarave, nte mwi quara mwi quara tukyama kyena ekyaan ntapihi kyaurave. Nraakye qora kuaiqia kuaiqavanto nkyiari qora kyaiqa varera mwiaqamaa nkyiari koqaa tukyama kyena nyianinrave. Ni okyara mwitaama vahirave.

²⁴ Nkye mponramwuvanto Taiatairaaqi variahua hia mwi nraakyera qua rie variarave. Mpo qua mwi quarara Saataaniva uqeta tai quarave ti varia quara, nkye mwi quaravata hia riaraitita, variqi vi variarave. Nkye mwitaa hiarara tina, nte hia mpo muaanra nkyiqi vataaninrave, tuquo.

²⁵ Nkye kyuqe inraikya tutaara mwi inraikyara tuqara kyeta tute variqi vivaqe nte tumuankye.

²⁶ Kepukyaqamaaqi viqaro qora kyaiqa nraatara kyero ni mutukya vahianinra nraahu varaqiro vi variani vaisira, nte nronraqama kyaariro mwiva mpo mwatanaa mpo mwatanaahuqaqaa ntaqikyiqiro quananrove.

²⁷ Ni kova mwitaama kyero ni nronraqama kyaihana nte ntaqikyiqi vi varuntema kyeta mwihuavata mpo mwatanaa mpo mwatanaahuqaqaa ntaqikyiqi vivarave.

Mwihua ntaqikyiqi viqata qaini kyauru tuqi viqata
mwiaqtai tave ntukuraa kyaintema kyeta
mwihua mpo mwatanaa mpo mwatanaahuqaqaa
ntuqutuqi viqata mwihuauqaa ntaqikyiqi vivarave. (Sng 2:9)

²⁸ Nte mwi vaisihua nronraqama kyena qovora nrumu qaataate varira itataraaravata nyianinrave.

²⁹ Nkyi su nyaato kyuqe su nyaato vahirera, Kotira mwanraquravanto Kotira nraakye qora timwa nyi vari quara rieqata variate, tiro.

3

Saatisiqi varu nraakye qorahua qua nyunra

¹ Mwitaa timwa kyero mwiva tiqaro, Saatisiqaa ntaqikyi varira nyaamwunyaanrani mwataama kyera qara ntumwa taante. Nte qiani quara riaate. Nte Kotira mwanraqura 7 nramwu tutena varuvama varuqo. Nte qovora 7 nramwu tutena varuvama varuqo. Nte nkyi kyaiqa taqamwa ntapihi kyaurave. Mpo hiahua nkyiari kyuqema kyeta mwihua qati variqi quahuave ti variavanavata nte nkyiarama nkye qutu quahuave tuquo.

² Vu ntapairi kyeqata sivi variate. Nkyeta hini vataa inraikyava hia qutu vira, mwi inraikyara kepukyaqama kyaivaro hia qutu quarive. Nte taqauqaro nkyi kyaiqvavanto Kotira vuqaa hiama qioqama kyero vahiro.

³ Nkyi kyaiqvavanto mwitaamaa vahirara tita, nkyi timwa nyuvata rio quara, mwi quara riemwa teta mwi quara nraahu riemwaqi viqata qora kyaiqa qaqira kyaata. Nkye hia su ntapairi kye sivita varivera, nte mpuara vaisivanto nrihanrama nyatero nri ntema kyena nkyi rrera nrianinrave. Nte nrintaani entara nkye hia qio ntapihi kyevarave.

⁴ Nkye mpo hiahua Saatisiqi variahua, nkyeta tuavaaqa hia qainaamaqama kyaavo. Nkyi kyaiqvavanto qio vaihatara tita, nkye qiomaa egarori tuavaaqa utu teta nivatama kye variqi vivarave.

⁵ Qio kepukyaqamaaqi viqaro qora kyaiqa nraatara kyaani vaisira, mwi vaisira nrutu nraakye qora qati variqi vi nrutura qara ntumwa

tai mpukuraqitai nte hia nruka kyaraitina, qati kyena, egarori tuavaaqa utu mwataaninrave. Nte ni kora vuqaavata, nyaamwunyaahua suqaavata, variqana qoqaa vutu kyena tiqana, Mwi nraakye qorava ninivantoma variho, qianinrave.

⁶ Nkyi su nyaato kyuqe su nyaato vahirera, Kotira mwanraquravanto Kotira nraakye qora timwa nyi vari quara rieqata variate, tiro.

Pirateripiaaqi varu nraakye qorahua qua nyunra

⁷ Mwitaa timwa kyero mwiva tiqaro, Pirateripiaaqaa ntaqikyi varira nyaamwunyaanrani mwataama kyera qara ntumwa taante.

Nte qianinra riaate. Api okyarave, qora okyarave, hia niqi vahana nte kyotataqama kyena nraahu varuvave. Qutaa okyaravanto nraahu niqi vahana varuvave. Ntevitiva haaru tuto kiqara ntema mwi kiqara tutauqo. Nte mwi kiqaraqotai qesa qatua kyaariro hiama qio mpovanto tita taananrove. Nte mwi kiqaraqotaina qesa ru taariro hiama qio mpovanto qatua kyaananrove.

⁸ Nte nkye vare varia kyaiqara ntapihi kyaurave. Nte nkyi suni qesa mpo qatua nyatauqaro vahira, hiama qio mpovanto titaananrove. Nte taqauqaro nkyi kepuuya pataqia vaiho. Mwitaama vahatavata nkye hia ni qoririma mataraitita, ni qua qati riemwaqi vi variarave.

⁹ Iutaa mponramwuvanto tiqata, Tire Iutaavanto nraahu Kotira nraaqiara varuro, ti variahua, mwi vaisihua Saataaninra nraaqiara, unra ti varia vaisihua variarave. Nte mwi vaisihua ntavaaqavuqina uro nkyi kyuqutarani kyaarita mwihua tumu ntita variqata nianra qutaama mwia mwutukyavanto nkyiara vaharo variho tivarave.

¹⁰ Nte nkyiara hia qoriri hiraitita, kepuuyaqamaqi quate qiaqata nkye ni qua kyuqema kye riemwaqi quarara tina, nte nkyiqa ntaqikyiariro nronraqama kyero muaanra vahari entava qovara hiariva hia nkyiqi qovara hiarive. Mwi entara nronraqama kyero muaanravanto qovarama viro ekyaa mwatanaa mwataaramaqi virata mwihua anomia kye uaqiamma variqita vivarave.

¹¹ Nte qamwanrama tumuntaaninrave. Nkyeta vataa inraikyara tuqara kyeta tutaa. Nkyeta kyaiqa ututaa kyoqaara nkyi nyianinra haunri mpovanto ntavihi kye varaankyorave.

¹² Kepukyaqamaqi viro uro qora kyaiqa nraatara kyaani vaisira nte mwi vaisira vara kyena ni mwanriqa Kotira nraamwuqi rataariro nraamwu kyaara kepuyavanto variananrove. Mwi vaisiva hia mwi nraamwunra kyaraatiro, mwipi mwanriqanraqama kyero variqiro quanrove. Nte mwi vaisiraqaa ni mwanriqa Kotira nrutu qara ntumwa mwatena, Kotira mwatukya nrutuvata mwi vaisiraqaa qara ntumwa mwataaninrave.

Mwi mwatukyaya Ierusaremi qaraakya mwatukyama vahiananro. Mwi mwatukyaya nyaamwuni Kotiva varinasairo tumu vahiananrove. Ntena nutu qaraakya nrutuvata mwi vaisiraqaa qara ntumwa mwataaninrave. Kepukyaqamaqi viqata qora kyaiqa nraatara kye nraakye qorahuaqaa nte mwitaama kyeqana qara ntumwaqina virerave.

¹³ Nkyi su nyaato kyuqe su nyaato vahirera, Kotira mwanraquravanto Kotira nraakye qora timwa nyi vari quara rieqata variate, tiro.

Reotisiaaqi varia nraakye qorahua qua nyunra

¹⁴ Mwitaa timwa kyero mwiva tiqaro, Reotisiaaqaa ntaqikyi varira nyaamwunyaanrani mwataama kyera qara ntumwa taante.

Nte qua qiarita riaate. Ekyaa Kotira quara nte qio quutaave ti varuvama. Nte ekyaa Kotira kyaiqa taqaurara hia uqetaraitina, vutu kyeqana ntapihikye timwa nyi varuvama. Nte ekyaa Kotiva ututai inraikyara mwia okyaravantoma varuqo.

¹⁵ Nte nkye vare varia kyaiqara taqaurave. Nte taqauqata nkye hia anomia kyero anterove, anomia kyero qia itai nramanrinra votima kye variavo. Nkye pataqia tutoqa hi nramanrinra votima kye variavo. Nkye anomia kye antai nramanrinrave, anomia kyero qia itai namanrinra votima kye varivaqe nte qiove qiataarave.

¹⁶ Nkye hia anomia kye anteta, hia anomia kye qia itaihata, pataqia tutoqa hi nramanrinra votima kye variavanana tina, nte nkyi ntena nroqitaina mwunru vihi kyarerave.

¹⁷ Nkye tiqata, Tire airi inraikya vataurahua qiomavauro. Tire hia qumina mpo inraikyara aara ntaananrave, ti variarave. Nte nkyiara po tuqo, nkye mwitaa tiqatama nkye nkyeta vehiqama kye variara hia ntapihi kye taqaavo. Po, mpohua nkyiara po kye tiva nraahu vaiho. Nkye vehi nraakye qora nraahu variavo. Nkye tuavaaqa hia vaihata tokyavanto variavo. Nkye vu qipa vihata vuara kyaara hiahua variavo.

¹⁸ Nte nkyiara mwataaa hiatema tina, Nkye niqaatai kyoqaa hiata. Kori qiaqotairo hiqama kyaira kyuqera mwia niqaatai koqaama kye varavarso nkyini kyoqaa airi vahiarive. Nkye tokya variqata kyau-riqata variarara tita, niqaatai egarori tuavaaqa vara kyeta nkyeta mwamwantaaqaa ntumwaqu taate. Niqaatai manrasini vara kyeta nkyeta suqaa qu taivaro nkyi suvanto ntapairi virata kyuqema kye taqaate.

¹⁹ Ni mutukya vahi nraakye qorahua kyuqema variate tina, mwihua timwa nyateqana mwihua ntuququqina vurave. Mwianra rieqatama nkye qora kyaiqa qaqlira kyeta, ni kyaiqa kyuqe kyaiqa nraahu varaqi quate.

²⁰ Qio riaate. Nte mwaatani qesaqaa variqana qesa ntukuakua hiqana varuqo. Vaisi mpovanto ni qua riero qesa qatua matairera, nte mwi vaisira nraamwuqi verante mwi vaisiravata kyara nre variariro mwi vaisiva nivata variqaro kyara nre variananrove.

²¹ Kepukyaqamaqiro viqaro uro qora kyaiqa nraatara kyaani vaisira nte mwi vaisira nronraqama kyaariro mwiva nivatama kyero mwatakyaa viro variqaro ntaqikyiqiro quananrove. Nte qora kyaiqa nraatara kyena kepukeyavanto variqananra tina, nte ntena kora mwia taintaqaa mwatakyaa vina variqana mwikyantiri ntaqikyiqi vivarurama. Kepukyaqamaqiqi viqata uro qora kyaiqa nraatara kyehua ni votima kyeta variqata ni kyauqu tuananrani mwatakyaa vita varivarave.

²² Nkyi su nyaato kyuqe su nyaato vahirera, Kotira mwanaquravanto Kotira nraakye qora timwa nyi vari quara rieqata variate, tiro. (Mwiva mwitaa tuvana nte Ioniva ruvaata taqontema kyena mwia qua riaavarave.)

¹ Nte Ioniva variqana nte ruvaata votima kyena qaiqaa mpo taqaavarave. Nte nyaamwuni taqaavaro qesavanto qatua viro vahurave. Nte mwini taqe variavaro quavanto ntoma nruqua votima kyero tauraa ni timwa mpu quava qaiqaa nianra tiqaro, Mwaini nrumu variraqe nraakiara mpo inraikya mpo inraikya qovara hianinra nte i nraamwutaankye, tiro.

² Quavanto mwitaan tuvaro qamwanrama kyero Kotira mwanraquravanto kepukyaqama kyero nivata varuvana nte variqana taqaavaro ni puni nyaamwuni tainta nronra, vunyaa vaisi tainta vahuvaro mwiaqaa mpovanto mwatakyaa viro varura.

³ Mwiva taintaqaa mwatakyaa viro varuvaro mwia virivanto takyuqiqaro nronra munima kyai orira mwia nrutu *iasipaave*, mpo ori nraanre ori mwia nrutu *konirianive*, ori mwitana takyuqi varintema kyero mwia virivanto takyuqi varura. Mwi vaisiva taintaqaa mwatakyaa viro varuvaro haunrikyavanto mwia tainta vara ututuma kyero vahuvaro haunrikyaa mwiva vuhanaa ori *emaraari* votima kyero vahura.

⁴ Tainta nronra vahura mwia vara ututu tainta 24 nramwu vahuvaro tainta *mwinramwunraqaa* 24 vaisi nronra *vaisinramwu* mwatakyaa vita varuvaro mwihua tuavaaqa egarori tuavaaqa vahuvaro mwihua qiataqaa koriqotairo ututo tovaqara quteta varura.

⁵ Mwitaama vahuvaro tainta utaqaa vahuraqitairo aaquakyaavanto mpo uti varuvaro nyaanruva nruqua tintema kyero qua rara ti varuvaro tainta mwia vuni omwa 7 nramwu qupi tova ite varura. Omwa *mwinramwuva* vahirero Kotira mwanraqura 7 nramwu vahura.

⁶ Mwitaama vahuvaro tainta vuni kyaarerera, karaasi voti huva vahuvaro mwipi vevatovata qio taqaariva vahura.

Mwitaama vahuvaro tainta nronra tataaqani qati variqi vi varu inraikyava taaratana taaratana tainta utaqaa vahuvaro mwi inraikyaraqaa vu airivanto vuni mwoqani vahura.

⁷ Mwi inraikyava vahirero mpovanto vairi raioni mwia viri voti huva vahuvaro, mpovanto purimakau nraati votihuva vahuvaro, mpovanto vaisi viri voti huva vahuvaro, mpovanto memonra hitero nrohi varintema kyero vahura.

⁸ Mwi inraikyava taaratana taaratana qati variqi vi varu inraikya vahuvaro mwihua kuaiqia kuaiqiaqaa nraokya 6 nramwu vahuvata ekyaa nraokya mwia mwoqaaqavata mwemwanivata vu airinti vahuhua variqata ihi timwaqi viqata hia tekya hiraitita, iheravata entaqivata ihi timwaqi viqata mwitaama titaa:

Nronravanto Kotiva kepukyavanto
ekyaa inraikya nraatara kyero nritarero varivave.

Mwiva kyotatavantove, mwiva kyotatavantove,
mwiva kyotatavantove.

Mwiva haaru qati variqiro vuvave.

Mwiva mate qati variqiro vi varivave.

Mwiva nraakiara qati variqiro quariva tumuananrove,
ti varura.

⁹ Qati variqi vi varu inraikyava taaratana taaratana mowitaan timwaqi viqaro tainta nronraqa mwatakyaa vi varu vaisira mwia peqa okyara viriniqama kyero mwia nrutu tuaaherero mwia qamwata

mwataqi viqaro mwiva ekyaa enta qati variqiro vi variananrove timwaqi vi varura.

¹⁰ Qati variqi vi varu inraikyava mwitaa timwaqi vi varuvata 24 vaisi nronra, mwinramwuhuavata mwatasata tumu ntita variqata tainta nronraqa mwatakyaa viro varu vaisira qamwata mwateta tiqata, Mwiva ekyaa enta qati variqiro vi variananrove, tiqata nkyiari tovaqa qutora qatinani vara kyeta tainta nronra vahura mwia kyuqu vahunani tuto kye varura.

Mwitaamaqi vita mwihua tiqata,

¹¹ E mwanriqvavanto Kotiva tiriqaa
ntaqikyi variaravave.

E ekyaa inraikya utu kyera qovarama kyaaravave.

Mwitaa hi variananranra tita,

tire i qamwata mwateqata tiqata,

I okyara kepuuya okyara nraahuma vaiho.

I nrutuvanto viriniqama viho.

I kepuuyaavanto nritaraiho,

E qua qiananraqaatairo ekyaa inraikyavanto

qovarama viro qati variqiro vi varirave, tura.

5

Nyaamwuni vahu mpukurara tura

¹ Mwihua mwitaa timwaqi vuvana nte Ioniva variqana taqaavaro tainta nronraqa mwatakyaa viro varuva variqaro nai kyauqu kyaatutani ququrama to mpukura tutero varuvaro mpuku mwia utanivata mwaaqanivata qara ntumwa tova vahuvoro mpuku mwia iriqiro viqaro mwi quara taqeqo tiro, qume voti horaquo taaqau tovaro qume voti huva mwiva 7 nramwu vahura.

² Mpukuvanto mwitaama kyero tita viro vahuvana nte variqana taqaavaro nyaamwunyaava nronra mpovanto aakyara ntero tiqaro, Ta vaisivave vaisi kyuqeva variariva mwaa mpukura vara kyero qume ntamwa kyero taaqau taira ntavahi kyero qua taqaananrove? tiro.

³ Mwiva mwitaa tuvaro qume ntamwa kyero taaqau tora ntavahi kyaani vaisirara nyaamwunivata, mwatanivata, mwata mwemwani-vata, puua huvaro hia mpovanto varura.

⁴ Qumina puua hi taqovaro vaisi mpovanto qume ntamwa tora ntavahi kyero utaqi taqaariva hia varuvana nte nronraqama kye ntataqi vi variavara.

⁵ Nte qati nraahu ntate variavaro vaisi nronra 24 nramwuqitairo mpovanto nianra tiqaro, Hia ntataante. Mwaini taqaante. Vaisi mpovanto, mwiva vairi raioni voti hiva Iutaara okyaraqinaava, mwi vaisiva Ntevitira kuaa okyaravanto nronraqama viro uaquia hi kyaiqara nraatara kyero kepuuyaavanto variho. Mwi vaisiva qiomaa 7 nramwu qumeqo ntamwa kyero taaqau taira ntavahi kyero mwi mpukura iri kyero taqaananrove, tiro.

⁶ Mwitaa tuvana nte variqana taqaavaro tainta nronra utaqaa sipisipi nraativanto siviro varuvaro qati variqi vi varu inraikyava taaratana taaratanaavanto mwia vara ututu varuvata nronra vaisi 24 nramwuantovata mwia ututuma tetu varura. Mwitaama varuyana nte mwini variqana taqaavaro sipisipi mwia ru kyovaro qutu vu sipisipira votima kyero siviro varuvaro nriqiakyau mwia qiatqaa 7 nramwu vahuvoro

mwia vuvata 7 nramwu vahurama. Ekyaa 7 inraikya mwi nramwunra okyara vahirero Kotira mwanraqura 7 nramwu vahura. Mwi mwanraqurahua okyara vahirero Kotiva nai mwanraqura 7 nramwu titovata mwatani nrohita tumu ntanteta uro varu mwanraqurahua varura.

⁷ Mwitaama vahuvaro sipisipi nraati mwiva uro mwi taintaraqaa mwatakyaa viro varura kyaqu tuananraqitairo mpuku mwia varora. ⁸ Sipisipi nraati mwiva mpuku qatinani tu varovata taaratana taaratana qati variqi vi varu inraikyavavata, vaisi 24 nronra vaisinramwuvantavata, sipisipi nraati mwia vuni tumu ntita varura. Mwihua tumu ntita variqata kyaanta rupa tero ntuqutira kitaa voti hora tuteta koriqotairo ututo taanunravata tuteta varura. Taanu mwiqi qia quarovaro kyuqe mwunta vu inraikyava vahura. Mwi inraikyara okyara vahirero Kotira nraakyne qoravanto Kotirara aakyara nte variavaro vi vari quara votima kyero vahura.

⁹ Mwitaama kyero vahuvata 24 vaisi nronra vaisinramwuvanto qaraakya ihi tirerata sipisipi nraatiara mwataama tita:

I ru kyaavaro i nraanre tumihanra e qutu vira
nraakyne qora huvantu kyaarata
mwihua Kotira nraakyne qoraqamavi variarara tira,
e mwi mpukura qume voti hiraqo taaqau taira
qioqama kyera ntavahi kyera taqeravama variaro.
Mwi nraakyne qorahua ekyaa mpo okyara
mpo okyaraqitaitave,
ekyaa mpo qua mpo quaqitaive,
ekyaa mpo mwatanaa mpo mwatanaahuaqitaive,
ekyaa mpo mwamwanta mpo mwamwanta
vahiraqitaive, ekyaa qovara hivarave.

¹⁰ E mwi nraakyne qorahuaqaa ntaqikyiqira virata,
mwihua Kotirani kyaiqa varaqi viqata mwihua
mwatani mwi mwataraqaa ntaqikyiqi vivarave, tita.

¹¹ Mwi vaisinramwuhua mwitaa tuvana nte variqana taqaavata nyaamwunyaahua airivanto ntuvaantua huvana taqaavata nai qaiqaa nraahu kyaatavanto nrira ntuvaantua hita nai nronraqama kyeta tainta nronra mwia ututumavi varuvata taaratana taaratana qati variqi vi varu inraikyavavata, 24 vaisi nronranramwuvantovata, ututumavi variqata ¹² paa tita ihi timwaqi vita mwitaama tita:
Sipisipi ru kyovara qutu vurava i kyaiqvantavo
kyuqe kyaiqa nritarero vahi kyaiqava vahirara tiro,
Kotiva i nronraqama kyairave.

Mwitaama kyaihara
e ntaqikyiara vaisiva nronravanto variqara
airi inraikya vateqara variararo
i vu nraatovanto kyuqe vu nraato vaihara
kepukyavanto variqi quararo
i nrutuvanto nronraqama kyero vaiharo
i okyaravanto kepukyu okyara kyuqe okyara
vaihara variaro.
I kyaiqvantavo nritarero vahi kyaiqava vaiharo
Kotiva mwitaama kyero i nronraqama kyairara tita,
tire i nrutu tuaaheraqi virerave, tura.

¹³ Nyaamwunyaahua mwitaa tuvana nte variqana riaavata Kotiva ututo inraikyava ekyaa inraikyavanto, nyaamwuni vahu inraikyavave, mwata mwaaqa vahu inraikyavave, mwata mwemwaqi vahu inraikyavave, nramanri nronraqi vahu inraikyavave, ekyaa mwi inraikyava mwi inraikyava ihi timwaqiro viqaro mwataama tiro:

Nronravanto taintaqa mwatakyaa viro varira mwiaavata, sipisipi nraativata, tire mwitanahua nrutu tuaaheraqi virerave.

Mwitanahua nyutu kyuqe nyutuma vaiho. Mwitanahua kepukyaqa hiqata ekyaa enta qati variqi vivarave, tura.

¹⁴ Ekyaa inraikyavanto mwitaa tuvaro qati variqi vi varu inraikyava taaratana taaratanaavanto tiqata, Qutaa qiaivo, tuvata vaisi nronra 24 nramwuvanto tumu ntita mwatasata variqata mwitanahuara qamwataqi viqata mwitanahua nyutu tuaahere varura.

6

Sipisipi nraati mwiva qume voti huraqo taaqau tora ntavahi kyorara tura

¹ Mwitaamaqi vi varuvana nte variqana taqaavaro sipisipi nraati mwiva qume voti huraqo taaqau toraqitairo kuaiqia ntavahi kyovaro mwiaqaatairo qati variqiro vi varu inraikyara taaratana taaratanaqitairo kuaiqiaavanto qua tirero nyaanruva nruqua tintema kyero qua tiqaro, Nriante, tura.

² Mwitaa tuvana nte variqana taqaavaro qosi eqara kyaahi vahuva ni puqaa varuvaro mwia mwoqaqa mpovanto huru tute varuvaro vunyaa vaisi tovaqa mwuvaro mwiva kepukyavanto ntaquqi viqaro nramwutaahua nraatara kya nraatara kya hiariva viro.

³ Mwiva vuvaro sipisipi nraati mwiva qume mpo taaqau tora nampa 2 mwia ntavahi kyovana nte riaavaro qati variqi vi varu inraikyara taaratana taaratanaqitairo nampa 2 vanto, Nriante, tuvaro ⁴ mwiaqaatairo qosi mpo, nraanre qosivanto qovarama viro varuvaro mwia mwoqaqa varu vaisira kepukya mwunra. Mwatani varihua ntaquqi viqata nai ru kye nai ru kye hiate tiro, kepukya mwinro paipavata mwunra.

⁵ Mwuvaro sipisipi nraati mwiva qumeqo taaqau tora nampa 3 ntavahi kyovana nte riaavaro qati variqi vi varu inraikyaraqitairo mpovanto nampa 3 vanto nriante tuvaro qosi mpo kyokiraqa huva qovarama viro varuvaro mwia mwoqaqaa varuva nai kyauquqi muaanra tukya hi varu inraikyara tutero varura.

⁶ Tuteru varuvana nte riaavaro qati variqi vu inraikyara taaratana taaratanaqitairo quavanto vaisivanto tuntema kyero tiqaro, Nkye uiti uru vararerata nkye kuaa enta kyaiqa utu kye munima varera ekyaa mwi munimanraqo uiti kuaa kaapu nraahuma kyoqaa hivarave. Nkye mpaari uru vararerata kuaa ihera kyaiqa utu kye vare munimanra mwiaqo taarampo kaapu nraahuma kyoqaa hivarave. Nkye vahamwenra kyatari oripi tamwa riaani kyatarira tutara ntaru kyevorave. Nkye uaini tutara ntaru kyevorave, tiro.

⁷ Mwitaa tuvaro sipisipi nraati mwiva qumeqo taaqau tora nampa 4 ntavahi kyovana nte variqana riaavaro qati variqiro vi varu inraikyara taaratana taaratanaqitairo nampa 4 vanto nriante tura.

⁸ Mwitaa tuvana nte taqaavaro qosи mpo qaamiantaqatova varuvaro mwia mwoqaqa mpovanto mwia nrutu *Qutu Quani Okyarava* varura. Mwiva varuvaro mwia nraakiara mpovanto mwia nrutu *Qutu Vu Mwatukyava* mwia nraaqani mwia vataqiro nri varura.

Mwitanahua varuvaro mwitanahuara mwitaama tiro: Nkyetana ekyaa nraakye qora mwatani varihua taaratana taaratanaqaa tukyama kye vateta taaramponramwuqaa tukyama tehua qati varivata mpo mwikuraqa tukyama tehua ekyaa ru taiqa kyaate. Nkyetana ntaqi okyarara qovarama kyaivata mwihua ntaquqi viqata nai ru kye nai ru kye hiate. Nronraqama kye aara nte iherara qovarama kyairata airivanto qutuate. Nriqa quani inraikyara qovarama kyairata mwihua nriqa virata variqi vita uro qutu quate. Qaakyau quara vairi qovarama kyairata nraakye qora kutita uro ru taiqa kyaate. Mwitaa timwa kyero mwitanahua nronraqama kyora.

⁹ Mwitaa timwa kyero sipisipi nraati mwiva qumeqo taaqau to mpukura nampa 5 ntavahi kyovana nte variqana taqaavaro quara vahi aasau ru kyeqaro vato taintava vahuvaro mwi taintara mwemwaqi nraakye qora mwanraqura airintivanto varura. Mwi nraakye qorahua qati varu entara Kotira qua nraakye qora timwa nyiqi vuvata mwia kyaara ru kyovata qutu vuvaro mwihua mwanraquravanto tainta mwia mwemwaqi varura.

¹⁰ Mwihua mwanraquravanto mwigitairo aakyara ntero tiqaro, Nronrao, kepukyavanto variaro. Uaqia hi inraikyava hiama qio iqi vahiananrove. E avuqavuma kyera variqira vi variaravave. Mwatani varia nraakye qorahua tiri ru kyaavata tire mwaaqi varuro. Nataama enta nritarairarave e ko tiqara mwihua nkyiarivata rinanrave? tita.

¹¹ Mwitaa tuvaro egarori tuavaaqa ekyaa mwi mwanraqurahua nyinro tiqaro, Pataqia varivata haaru nkyi ru kyontema kyeta nkyi henahua ni qua riaahua mponramuwata ru kyaate. Nte mwitaama mwitaama nraakye qora ru kyaate timwa tauhua qati variavo. Mwitaama kyaivaro Kotiva nkyi nramwutaahua nkyiarivata ru vuntu-ananrove, tiro.

¹² Mwitaa tuvana nte variqana taqaavaro sipisipi nraati mwiva qumeqo taaqau tora nampa 6 ntavahi kyovaro mwiaqatairo mwaturavanto nronraqama kyero tuvaro huari vuvanto aamanaqama viro vakora tavuna votima kyero entama viro vahuvaro toravanto vaisi nraanre votima kyero nraanrenrusi utu vura.

¹³ Mwitaa huvaro qovora aahoquravanto nyaamwusairo mwatani tumu nti tumu nti hi varuvaro toqavanto kyatari qakyaama kyaiharo kyatari tamwa ahoravanto tumu nti tumu nti hintema kyero qovora aahoquravanto nyaamwusairo mwatani tumu nti varura.

¹⁴ Mwitaama vahuvana nte variqana taqaavaro pepaa ququra hintema kyero nyaamwuvanto ququramaqiro viro uro taiqa vura. Taiqovaro mwatani taaqivanto nai vahura mwia kyero uro mpoqi mpoqi apiqama kyero vahuvaro kyaarerera utaqaa vahuva mwata mwiqianiva nai vahuraqatairo siviro uro mpoqi mpoqi vahura.

15 Mwitaa huvata mwatani varu nraakye qorahua vunyaa vaisinramwuvantove, mpohuaqaa ntaqikyi varuhuave, ntaqu vaisihuqaqa ntaqikyi varuhuave, airi inraikya vatoahuave, nronra vaisive, mpo qara mpo qara hu nraakye qorahua karavu vaisive, qati varu vaisihuave, ekyaa mwihua nronraqama kye aatu hita ori ontamwuqive, mupiqive, ori hakaraukaqi vita nrita uqetaaqetama vurave.

16 Mwi nraakye qorahua ora tatari taaqiara aakyara nteta tiqata, Ntuvuraavura hira tiriqaa ntumwaqu viraqe uqeta quare. Tainta nronraqa mwatakyaa viro variva tiri taqaakyorave. Sipisipi nraati mwivavata raraqa tairaro tiri taqaakyorave.

17 Qikye, Kotira raraqa tairaro ko qiari entava mate qovarama viho. Tavave mwate qio variananrove? tura.

7

Isareri nraakye qora 144,000 nramwuanra tura

1 Nte Ioniva variqana taqaavata nyaamwunyaahua taaratana taaratanaavanto varura. Mpovanto mwata mwaa hini tokyasataa varuvaro mpovanto hini tokyasataa varuvaro mpovanto hini tokyasataa varuvaro mpovanto hini tokyasataa varura. Ekyaa mwihua varuntema mwisairo hia toqavanto mwatave, nramanri nronrave, kyatarive, tiraro qakya hiarive titi, mwini variqata toqa antua tetavarura.

2 Mwinramwuhua mwini varuvana nte variqana taqaavaro nyaamwunyaava mpovanto huari vu nrinasairo nri ntero nai kyauquqi Kotiva qati variqiro vi variva nai nraakye qoraqaa aaraa vataani inraikyara tu varero nrinro. Mwiva nriganro nyaamwunyaahua taaratana taaratana Kotiva nyaamwuvata mwatavata uaqiamakaate tuhuara mwitaama tiro,³ Nkyenramwu mwatavata, nramanri nronravata, kyatarivata, uaqiamakaatera qiahua qati varivagenante nraante Kotira kyaiqa vaisi tiriqaa aaraa vataqina vina uro taiqa kyaarita nkyeta vararerati kyaiqara mwia varaate tiro.

4 Mwitaa tuvana nte variqana riaavaro Isareri nraakye qora 144,000 nramwu tiriqa aaraa vateqaro Kotira kyaama tovata varura. Isareri okyara 12 nramwu vahura. Nyaamwunyaava Isareriqaa aaraa vatarera hiro:

⁵ Iutaara okyaraqitairo 12,000 nraakye qora mwatama tero
Ruveninra okyaraqitairo 12,000 nraakye qora
mwatama tero

Katira okyaraqitairo 12,000 nraakye qora mwatama tero

⁶ Asaara okyaraqitairo 12,000 nraakye qora mwatama tero
Napataraira okyaraqitairo 12,000 nraakye qora
mwatama tero

Manasaara okyaraqitairo 12,000 nraakye qora
mwatama tero

⁷ Simioninra okyaraqitairo 12,000 nraakye qora
mwatama tero

Rivaira okyaraqitairo 12,000 nraakye qora mwatama tero

Isakaara okyaraqitairo 12,000 nraakye qora
mwatama tero

⁸ Sepiuraaninra okyaraqitairo 12,000 nraakye qora
mwatama tero

Iosepira okyaraqitairo 12,000 nraakye qora
mwatama tero

Mpenisamininra okyaraqitairo 12,000 nraakye qora
 mwatama tero mwitaamaqiro viro nyaamwunyaava
 Kotiva nai kyaama teqaro aaraa vato inraikyara 144,000 mwihua
 tiriqaa vatovata varura.

Nronraqama kyeta nraakye qora ntuvaantuama tohuara tura

⁹ Mwitaa tuvana nte variqana taqaavata nraakye qora airivanto varura. Mwihua airintivanto varuvarora tiro, mpovanto mwihua kyaara ntumwa kyero mwitaa mwitaamavanto variavo qiariva hia qioqa hora. wi nraakye qorahua ekyaa mpo mwatanaa mpo mwatanaave, kyokirave, ebarave, mpo mwata mpo mwataqinaa nraakye qorave, mpo qua mpo qua tu nraakye qorahuave, ekyaa mwihua tainta nronra mwia vuqaavata, sipisipi nraati mwia vuqaavata, sivita variqata ebarori tuavaaqa utute variqata ekyaa mwihua qatokya mwanre voti hora tuteta ¹⁰ paa titi tiqata,

Tiri mwanriqvavanto Kotiva nai taintaqaa mwatakyaa
 viro varivavata sipisipi nraati mwivavata
 mwitanahua tiri huvantu timwa taavata
 tire kyuqema kyeta qiomia varuro, tura.

¹¹ Mwitaa tuvata ekyaa nyaamwunyaahua tainta nronra mwivavata, 24 vaisi nronranramwuvata, mwanraqura vahu inraikyara taaratana taaratana varuhuavata, ekyaa mwihua vara ututuma kye sivita varita mwiaqatai mwihua mwataqi tumu ntita nkyiari siri mwataqi vataleta nronra tainta vuqaa variqata Kotira qamwata mwateqata mwitaama titi:

¹² Qutaave, nrivaqe

tiri mwanriqa Kotira nrutu tuaaheraare.

Mwia okyaravanto kepuqya okyarama vaiho.

Mwia vu nraatovanto kyuqe vu nraatoma vaiho.

Nrivaqe mwia nrutu nraahu tuaaheraqi viqata
 mwianra nraahu qamwataqita quare.

Mwia kepuqyavanto nritaraiharo

mwia kepuqyavanto ekyaa enta qati nraahu
 vahiqiro quananrove, qutaave, tura.

¹³ Nyaamwunyaahua mwitaa tuvaro 24 vaisi nronra vaisinramwuqitairo mpovanto ni kyaparama matero tiqaro, Nraakye qora mwaahua ebarori tuavaaqa ututaahua tahuah tahuah, taisai taisaive nrumu variavo? tuvana ¹⁴ nte tiqana, Nronra vaisio, e mwia ntapihiananrave, qiavaro mwiva tiqaro, Mwaa nraakye qorahua varuvaro nronraqama kyero muaanravanto qovara huvata mwihua variqi uvata mpo uhua mwihua anomia kye uaqiamma nyatovata variqi vita mwaini nriahuave. Mwihua nkyiari tuavaaqa sipisipi nraati nraanreqi hiqama kyorara tiro, mwihua tuavaaqavanto takyuqu vihata variarave.

¹⁵ Mwitaa hi varia nraakye qorahua variarara titi, mwihua Kotira tainta vuqaa variqata iheravata, entaqivata, Kotira kyaiqa varaqi viqata Kotira nraamwuqi variqi vi variavaro tainta nronraqama mwatakyaa viro variva mwihuaqaa ntaqikyiqiro vihata kyuqema kye variqi vi variarave.

¹⁶ Mwihua mwitaamaqiro vi varivaro hia mwihua qaiqaavata nramanrive kyarave nraataa hiananrove. Mwihua varivaro huarivantove mpo

inraikyavanto mwihua mwamwanta itaari inraikyava hia vahiananroove.

¹⁷ Sipisipi nraati mwiva tainta utaqaa variva, mwiva mwihuaqaa ntaqikyiqaro sipisipi qova kyuqeva nraantantamwa kyero variqaro mwihua sitaqiro uro qati variqi quani nramanriva vahianinrani kyairata nrevarave. Mwitaa hiraro Kotiva mwihua suqitairo nruqunru nruka nyatairata mwi nraakye qorahua hia qaiqaavata ntatevarave, tura.

8

Qume voti huraqo taaqau tora nampa 7 ntava hi kyorara tura

¹ Mwitaa huvana nte variqana taqaavaro sipisipi nraati mwiva qume voti huraqo taaqau tora nampa 7 mwia ntavahi kyovaro mwiaqatairo nyaamwuni hia mpovanto qua tuvaro ekyaa inraikyavanto tirema kyero vahiqiro vura. Pataqiara mwitaama vahuvana ² nte taqaavata nyaamwunyaahua 7 nramwuvanto Kotira vuqaa sivita varuhua varuvaro ntoma 7 nramwu mwihua nyuvata varora. ³ Nyuvata varovaro nyaamwunyaava mpovanto nai kyauquqi kori taanu tuvarero nrumu tainta mpo, kori tainta tataaqa siviro varura. Mwi taintaraqaa Kotira kyaiqa vara mwate varu taintava nronra tainta vuni vahuvaro nyaamwunyaava mwiva kori taanu varero tainta mwia nraaqani siviro varuvaro qia quara tairaro kyugema kyero mwunta quani inraikyara mpoqiaavata mwinro tiqaro, Kotira nraakye qoravanto Kotirara aakyara nte variavaro vi vari quaravatama kyera e mwaa inraikyara qia quaraante, tuvaro ⁴ nyaamwunyaava taanu tutoraqitairo qia munra kyuqe mwunta vuva viqaro Kotira nraakye qoravanto Kotirara aakyara nteqa tu quavavata viqaro Kotira vuqaa vi varura.

⁵ Mwitaamaqiro viro uro munra taiqa kyero mwiaqatairo nyaamwunyaava kori taintaqatairo qia ite varura, mwia vara kyero nai taanu piqa kyero mwi taanunra mwatani mwaamwi tuto kyora. Tuto kyovaro nyaanruva nruqua ti varuvaro nrotaara aaquakyyaa ti varuvaro mwatura ti varurave.

Ntomanramwuanra tura

⁶ Mwitaamaqi uvata mwiaqatai nyaamwunyaahua 7 nramwuvanto ntoma 7 nramwu tuteta vuatarera tera hura.

⁷ Mwinramwuhuaqitairo mpovanto nraante ntoma vuata kyovaro kaapura vativantovata qivantovata nraanre vatama kyero mwatani vati ntintema kyero tumu nti tumu nti hi varura. Tumu ntiro mwata mwaa taarampotanaqaa tukyama kyero mpo mwia mwatavata kyatari-vata itamwa kyero omwa ahikyave mwukyau mwia ekyaa itamwa taiqa kyora.

⁸ Mwitaa huvaro mwiaqatairo nyaamwunyaahua 7 nramwuqitairo nampa 2 vanto ntoma vuata kyovaro taaqi nronra qia ite varura voti hura nramanri nronraqi tuto kyora. Nramanri nronra mwipi tuto kyovaro ekyaa nramanri mwia tukyama kye taarampotana vahura taaratanaavanto qati vahuvaro kuaa mwiva vaisi nraanre nraantantamwa kyero nraanrenrusi utu vura.

⁹ Nramanri tukyama kye taaratana qati vahuvaro mpo mwipi vahu inraikyava ekyaa qutu taiqa vura. Nramanri mwipi nrohuhua sipivata kuaa qarama tukyama kye taaratanaqi vahuvu qati vahuvaro kuaaqi vahu sipiva taiqa vura.

¹⁰ Mwitaa huvaro nyaamwunyaahua 7 nramwuqitairo nampa 3 vanto nai ntoma vuata kyovaro mwiaqaatairo qovora nronravanto omwa qupi kyaiharo itaintema kyero iteqaro nyaamwusairo tumu ntiro tumu ora tatari taaqiqitairove rumwuqitairo vihata nrauna nramanrinra mpoqi mpoqi tumu ntiro. Qovora mwiva ekyaa nramanri tukyama kye taarampotana vatoraqitairo taaratana qati vahuvaro kuaa mwipi tumu ntura. ¹¹ Qovora mwia nrutu *Ukaviva*. Mwiva nramanriqi tumu ntuvaro hini nramanri mwiva ekyaa uka vuvaro hini mwiva qati vahura. Nraakye qoravanto ukavu nramanrinra nrohua mwihua ekyaa qutu nraahu vurama.

¹² Mwitaa huvaro mwiaqaatairo nyaamwunyaahua 7 nramwuqitairo nampa 4 vanto nai ntoma vuata kyovaro huarivantove, toravantove, qovora aahoquravantove, iteqaro taaratanaqaa tukyama tora mwisataa qati ite varuvaro kuaa mwisataa ekyaa qipa viro hia itora. Qaata-toraqaa huarivanto hiniqi nraahu itamwaqiro viro hiniqi hia itovaro entaqivata tora qovora aahoquravanto hiniqi nraahu itovaro hiniqi hia itora.

¹³ Mwitaa huvana nte tuaahera kyena virini tagaavarao memonra mpovanto virisata hiter nrohi variqaro aakyara ntero tiqaro, Po, po, po, nyaamwunyaahua taaramponramwuvanto hiama nkyiari ntoma vuataavo. Po, mwinramwuhuavata nkyiari ntoma vuata kyaivata mwatani nai uaqiamma kyeta varivarave, tiro.

9

Nampa 5 vanto nai ntoma vuata kyorara tura

¹ Memonravanto mwitaa tuvaro mwiaqaatairo nyaamwunyaahua 7 nramwuqitairo nampa 5 vanto nai ntoma vuata kyovana nte variqana taqaavarao qovoravanto nyaamwusairo tumu ntiro mwatani vahuvaro mpovanto kiqa mwia mwunra. Mwi kiqava mupi, nai veva veva mwutukyani vu mupira qatuaraani kiqava vahura.

² Kiqa mwuvaro qovora mwiva kiqa mwiaqotairo mupi veva veva mwutukya kyokikina rura qatua kyovaro mwiqitairo qia munravanto nronraqama kyero nrivi varura. Nronraqama kyero qia itaiharo qia munravanto nrivi varintema kyero munravanto mwiqitairo nriviqaro huarivata nyaamwuvata ntumwaqu kyovaro ³ qia munraqitairo kainyaaqavanto qovarama viro mwatani vahura.

Kainyaaqa airivanto qovarama vita vahuvaro voravanto kutintema kyero kainyaaqavanto kutuarive tiro, kepukya nyinro tiqaro, ⁴ Nkye vihua hiama uro mwukyau omwa ahikyave kyanta kyatari qupiqaaninra toqeta uaqia hiraitita, nkye taqaivarao nraakye qora tiriqa Kotiva hia nai kyaama teqaro aaraa vataarihua mwihua nraahu kutuate.

⁵ Nkye mwi nraakye qorahua kyauquru torara kutuqita quate. Mwihua kutiqata hia mwihua ekyara ru kyairaitita, qati kutuqi quate, tuvata kainyaaqavanto uro voravanto kutintema kyeta nraakye qora kutuvata nraakye qora nyamwantavanto mpoqama kyero nriqa vuvata variqi vurama.

⁶ Mwi entara nraakye qoravanto nronraqama kyero nriqa virata atura ntumwaqi virara rieqata mwihua qutuataa hirata qutirera hivarovata hia qioqa hiananrove. Qutira okyaravanto nyianratoma uro vahiananrove.

7 Nte ruvaatakyaa taqaavata vaisivanto ntaqirero nai qosi nraamwuma kyero ekyaa inraikya terama kyero vataintema kyeta kainyaaqa mwihua varurama. Nkyiari qiataqaa tovaqa kori tovaqa voti hora quteta mwihua siri vahirero vaisi siri votima kye vahuvaro 8 mwihua qiata kyaahivanto nraakye qiata votima kyero mpuahaa vahuvaro mwihua aanraivanto raioni vairi aanrai votima kye vahuvaro 9 mwetokyani qaini voti horaqo nraamwuma teta mwihua nraaokyavanto nronraqama kyero nruqua tiqaro qosi airivanto vaisivanto ntaqirerata variavata ntanrau vare qua inraikyava nruqua tintema kyeta harahara ti varura.

10 Mwihua vora nraantantamwa kye varuvarovata mwihua raqani aanrai vahura mwiaqo nraakye qora kyauquru torara kutuqiro quariva vahura.

11 Kainyaaqavanto mwitaama vahuvaro nyaamwunyaava mpovanto mwihuaqaa ntaqikyiqiro vi varura. Nyaamwunyaava mwiva nai mupi vevaveva mwutukyara vuraqi ntaqikyi varuva mwia nrutu Hivuru quaqitairo tirero *Apantonivave* tura. Mwaa quaraqitai tirera *Vaisi Taiqakye Varivave* tita.

12 Qio riaate, kainyaaqavanto mwatani varihua uaqiamaqiro quari entava taiqa viraro qaiqaa nraakye qora qoraqama nyataariva taara inraikya qatima vahiananro. Mwianra tirerave.

Nampa 6 vanto nai ntoma vuata kyorara tura

13 Nte variqana taqaavararo nyaamwunyaahua 7 nramwuqitairo nampa 6 vanto nai ntoma vuato kyovana nte mwiaqatai riaa varo kori tainta Kotira vuqaa vahu taintara hini hini vitiqitairo qua tura.

14 Mwiqitairo quavanto nyaamwunyaanra nampa 6 mwianra mwitaama tiro: Nyaamwunyaahua taaratana taaratana rupa taihata nramanri nronra Iuparetisiqi variahua huvantu kyairata qati quate, tuvaro huvantu kyora.

15 Mwinramwuhua variqata mwi ihirave mwi torarave mwi entararave tire vekyaqa hiararo tiri huvantu kyairaqe qio mwi kyaiqara nraahu varaqi quare timwa kyeta, terama teta varuvaro mwinramwuhua huvantu kyovata mwihua mwatani varu nraakye qorahua tukyama kyeta taarampotanaqaa vateta taaratana qati kyeta kuaa mwiaqaa varu nraakye qorahua ntutuq tuiqa kyarera vura.

16 Mwihua ntaqu vaisihua varirerata airivanto ntaqu vaisihua qosi mwoqaqaa varura. Airivanto 200,000,000 vanto variavo tuvana riavarāma.

17 Nte ruvaata taqamwaqi viqana vaisi mwihuavata mwihua qosivata taqaavarama. Mwi vaisihua mwetokyaqaa ntumwaquto inraikyava qia auru votima kyero nraanreqahuva vahuvaro vakora vahuvaro qaamiantaqatova vahura. Mwitaama vahuvaro mwihua qosi qiata vahirero raioni vairi qiata voti huva vahuvaro qosi mwihua nyogitairo qiyavantovata qia munravantovata oriqaatairo qia itovavata mwihua nyogitairo nritareqaro vi varura.

18-19 Qiavantovata qia munravantovata ori qia itovavata qosi nroqitairo nritara nritara hiqaro nraakye qora ri varura. Mwihua qosivanto nai nroqitairo nraakye qora ruqiro viqaro mwihua ru kyero nkyiari riqanaqovata nraakye qora ri varura. Qosi riqana mwiva vahirero quiha qiata voti huva vahuvaro mwiaqotairo nraakye qora kuti varura.

²⁰ Hini qati varu nraakye qorahua, mwihua hia nkyiari qora inraikya qaqlira kyaraitita, nkyiari qora kyaiqa utura mwianra nraahu qamwatacqita viqata varura. Mwihua mpo inraikya korigotai utu teta, mpo inraikya munimaqotai utu teta, mpo ori mpo origotai utu teta, kyatariqo utu to inraikyava, ekyaa mwi inraikyava hia taqero riero nrohiro qakyaa hu inraikyava vahuvata nraakye qoravanto mwi inraikyarara tiri mwanriqa utu taunanrave timwa kyeta, mwi inraikyara qamwata mwateqata vaananravata qamwatacqita vura.

²¹ Nraakye qoravanto mwitaamaqi viqata mwihua nkyiari vaisi ru kyora hia mwianra nronraqama kye riaraitita, nkyiari vaana kyaiqa vare varura hia qaqlira kyaraitita, api qaraqita nrohura hia qaqlira kyaraitita, mpuara varo kyaiqara hia qaqlira kyaraitita, uaqia hi kyaiqara mwia qati nraahu utuqi vi varura.

10

Ququrama to mpukura pata mpukuara tura

¹ Mwihua mwitaa hi varuvana nte variqana taqaavarao nyaamwunyavaa mpo, kepukyavanto nyaamwusairo tumi varura. Mwia tuavaaqa vahirero tonamwu vahuvaro qiatani haunrikyavanto ututuma tero vahura. Mwia virivanto vahirero huarivanto itaintema kyero ite varuvaro mwia kyuqutanavanto qia auru nraantantamwa kyero ite varura.

² Nyaamwunyaanra mwamwantavanto mwitaama vahuvaro nai kyuauquqi pata mpuku iri kyero tu varero tuminro nai kyuqu tuananra kyaarerera nronraqa vatero nai kyaantaaqa kyuqu mwia mwataqaa vatero.

³ Mwiaqatairo mwiva aakyara ntamwa kyero vairi raioni qua taanaanra tuvaro nyaanruva 7 nani nronraqama kyero qua tura.

⁴ Nyaanruva mwitaa tuvana nte variqana nyaanruva qua tura mpukuqi qara ntirera hiavaro nyaamwusairo qua mpovanto tiqaro, Nyaanruva 7 nani ti quara mwini uqeta kyaante. Hia mwi quara qara ntumwa taante, tiro.

⁵ Mwitaa tuvana nte variqana taqaavarao nyaamwunyaava nai kyuqu hini nramanriqaa vatero hini mwataqaa vatova, mwiva nai kyuauqu nyaamwuni tuaahera kyero ⁶ Kotira nrutu ntero tiqaro, Kotiva ekyaa enta qati variqi vi varivave. Mwiva nyaamwuvata ekyaa nyaamwuni vahi inraikyayavata utu kyero vatero, mwatavata ekyaa mwataqaa vahi inraikyayavata utu kyero, nramanri nronravata ekyaa inraikya nramanri mwipi vahiravata utu taivave. Nte Kotira nrutu nteqana mwaa quara qutaa qua nraahu tirerave. Kotiva nai utirera qiani kyaiqara hia vari kyero utuananrove.

⁷ Nyaamwunyaahua 7 nramwuqitairo nampa 7 vanto ekyaara variva, mwiva nai ntoma vuata kyairaro Kotiva nai uqeta tai quara taiqa kyaananrove. Mwiva mwi quara nai kyaiqa vaisi poropeti vaisi haaru timwa nyunrave, tiro.

⁸ Mwiva mwitaa tuvaro nyaamwusairo quavanto, vaakya riaava quava qaiqaa nianra tiqaro, Nyaamwunyaava siviro nai kyuqu mpo nramanri nronraqa ntamwa tero mpo mwataqaa ntamwa taira kyuauquqitaira pata mpuku ququrama taira iri kyaira varaante, tuvana ⁹ nte nyaamwunyaanra mwia uro mpuku mwianra mpiante qiavaro mwiva nianra tiqaro, Mwaa mpukura vara kyera nraante. Mwi

mpukuva i vikyokyaqi viqaro qoraqamama uka quananrove. E mwi mpukura nroqi nrainranro kyaaqavanto viti hintema kyeroma viti hiananrove, tiro.

¹⁰ Mwitaa tuvana nte mwia kyauquqitaina mpuku mwia vara kyena nraavarave. Nte nroqi nreqana taqaavarao mwi mpukuva kyaqaq votima kyero viti huvana nte nrpitama kye taqaavarao ni pikyokyaqitairo mpoqama kyero uka vurave.

¹¹ Nte mwi mpukura nramwa taiqa kyaavarao ni timwa mpiri tiqaro, E qaiqaavata Kotira mwakyaakya qiante. E ekyaa mwatanaave, eqara vaisi upi vaisi mpo mwatanaa mpo mwatanaave, mpo qua mpo qua ti vari nraakyе qorahuave, mwatani vunyaa vaisi variahua, ekyaa mwihua mwihua Kotira qua qovarama kye timwa nyiante, tiro.

11

Kotira qua timwa nyiqi vi varu vaisitanahuara tura

¹ Mwiva mwitaa timwa kyero kyairiqa mpoqia ni mpiri tiqaro, Sivira kyairiqaqtaira uro Kotira nraamwu mwatama kyera, quara vahi aasau ru kyeqata qia quara mwate varia taintara, mwivata mwatama kyera, nraakyе qora Kotira nraamwuqi variqata mwia nrutu tuaahere variahua, mwihuavata kyaara ntumwa kyaante.

² Kotira nraamwu mwateqarama hiama nraamwu vara ututu vahiasi mwatukyara mwataante. Mwi mwatukyara qati kyairata nraakiara mpo mwatanaa qumina mwatanaa, hia Kotira qua rie mwatanaahua mwi mwatukyara ntevarave. Mwihua taarampo ihi 6 tora variqi viqata Kotira mwatukyara kyuqera ntamwaqi vi varivaro ³ Kotiva nai qua timwa nyi vari vaisitanahua sitairata mwitanahua ua tuavaaqa ututeta Kotira mwakyaakya mwi entara 1,260 enta variqi viqata timwaqi vivarave.

⁴ Kotira qua timwa nyiqi vi vari vaisitanahua oripi kyatari votima kyeta varivarave. Mwatanahua omwa taaratana Kotira vuqaa qupi kyero vataira, vaisi mwitanahua omwa mwitana votima kyetama varivarave. ⁵ Nraakiara mwi entaraqaa mwitanahua varivaro mpoqitairo qavanto qovara hiro mwihua itamwa tatoqa kyaananrove. Mwitanahua mwitaama kyeqatama nkyiari nramwutaahua rivarave. Tahuahua mwitanahua qoraqama nyatarera utivera, mwitanahua mwitaama kyeqata mwihua taiqaqita vivarave.

⁶ Mwitanahua mwi entaraqaa Kotira qua timwa nyiqi vi varivaro mpo kepukya mwitanahua nyinrata mwitanahua qiomma nyaamwu titi taivaro hia vati ntuananrove. Mwitanahua varivaro mpo kepukya nyinrata mwitanahua qiomma nrumwu nramanri mpohira tuqasaa kyaivaro nraanre nramanri utuquananrove. Mwitanahua varivaro mpo kepukya nyinrata mwitanahua qiove tivera, nkyiari kyakya hinaniraqaa mwatanahua varihua ntutivata mpo qara mpo qarama kyero nriqa quani inraikyara varevarave.

⁷ Mwitanahua Kotira qua timwa nyiqi vivaro mwiaqatairo mupi veva veva mwutukya viraqitairo qaakyau vairi voti hiariva mwitaitaro qovarama viro uro mwi vaisitanavata ntaquqiro viro mwitanahua ru kyaananrove.

⁸ Qaakyau vairi voti hiva mwitanahua ru kyairaro mwitana mwamwantavanto mwatukya nronra mwiqi aanraqaama vahiananrove. Mwi mwatukyaraqi haaru mwitanahua vunyaa vaisi kyatariqaa ru kyorave. Mwi mwatukyara mpo nrutu mwiqata Sotomive, Isipive, tivarave.

⁹ Mwiva mwitana ru kyairaro mwitana mwamwantavanto aanraqaa qati vahirata ekyaa mpo mwatanaa mpo mwatanaahua ecarave upi-vantove, mpo qua mpo qua tihua mwitanahua mwamwanta nrumu taqeta tiqata, Mwitanahua mwamwanta qati kyaivaro vahiarive. Hiama mwitana mwamwanta quintaate, tivaro mwihua mwamwanta-vanto taarampo iheravata mpo ihera hinivata qati aanraqaa vahiananrove.

¹⁰ Mwi entara mwitanahua mwamwanta aanraqaa qati vahirata mwatani varihua mwitaama tivara, Mwiva mwia ru kyaihata mwianra tirevata qamwateqatama varuro. Mwitanahua qati variqata tiri nronra muaanra timwiavata uaqiana kye variqi vi varunanrave, tivarave. Mwatani varihua mwitaa timwa kyeta qamwateqatama ihi timwaqi viqata kyarave, mpo inraikyave, nai mwi nai mwimaqi vivarave, tiro.

¹¹ (Nyaamwusairo quavanto nianra mwitaama kyero nraakiara qovara hianinranra ni timwa mpuvana nte Ioniva ruvaata votima kyena variqana taqaavaro) mwi vaisitana mwamwanta taarampo entavata mpo ihera hini entavata aanraqaa qati vahuvaro mwiaqatairo Kotiraqaatairo nraahovanto mwi vaisitanahuaqi vuvata mwitanahua sivita varuvata nraakye qoravanto mwitanahua taqovaro nyaatu qato-vata aatu hiqata varura.

¹² Mwihua aatu hi variqata mwihua riovoro nyaamwusairo quavanto paa tiro mwitanahuara tiqaro, Mwaini nriate, tuvata mwitanahua tonamwuqi nyaamwuni vi varuvata mwitana nramwutaahua mwihua taqe varuvata nyaamwuni vura.

¹³ Mwitanahua nyaamwuni vuvaro qamwanrama kyero mwaturavento nronraqama kyero tura. Mwatura nronraqama kyero tiqaro mwi mwatukyara kyauqurutanaqa tukyama kyero 9 qati kyero kuaa mwia taiqa tuto kyero. Mwi mwatukyara taiqa tuto kyero nraakye qora airinti 7,000 nraakye qora ru taiqa kyora. Nraakye qora airinti ru taiqa kyovata qati varu nraakye qorahua mpoqama kyero nyaatu qatovata aatu hi varita tiqata, Qikye, Kotiva nyaamwuni varira okyaravanto kepukya okyarave, tura. (Mwitaa tuvana nte ruvaata taqeqlana mwi inraikyara mwi inraikyara taqaavarave. Ekyaa mwi inraikyava nraakiara qutaa qovara hiananrove.)

¹⁴ Nraakiara mwatani varihua anomia kyeta uaqiana vita vari entara taara entara qara ntumwa taurave. Rie varivaqena nronra enta nampa 3 entara timwa nyianri.

Nyaamwunyaava nampa 7 vanto ntoma vuata kyorara tura

¹⁵ Nte ruvaata taqaavaro nyaamwunyaava 7 nramwucitairo nampa 7 vanto ekyara varuva ntoma vuata kyovaro nyaamwusairo quavanto nronraqama kyero tiqaro, Mwaa entaraqaatairo Saataaniva tumitarairaro tiri nronravantovata mwiva titai vaisivavata nritareta mwaa mwataraqaa ntaqikyiqa vivarave, tiro.

¹⁶ Quavanto mwitaa tuvata nronra vaisi 24 vaisinramwu Kotira vuqaa nkyiari taintaqaa nkyiari taintaqaa mwatakyaa vita varuhua,

mwihua mwi quara rieta mwiaqaatai mwihua mwatasata tumu ntita nkyiari siri mwatani vateta Kotira qamwata mwate varita tiqata,

¹⁷ Nronravanto, e kepukyavanto variqara
ekyaa inraikya nraatara kyera variaravave.
E qati variqira vi variaravave.

Haaruvata e qati variqira vi varuravave.

E kepukyaqha hiqara nraakye qoraqaa ntaqikyirera
uti variarata tire iara qamwateqa varuro.

¹⁸ Mpo mwatanaa mpo mwatanaahua raraqa tovata
variqi vu entava taiqama viho.

Mwaa entara i raraqa tairara
variqira vira entavama nri ntaiho.

Mwaa entara e qutu vihua ko tira entavama nri ntaiho.

I kyaiqa vaisi poropeti vaisivata,
ekyaa i nraakye qoravata, nronra vaisive pata vaisive,
iara nronraqama kyeta

rie vari nraakye qorahua varivara

mwaa entara e mwihua qamwata nyateqara

e mwihua nkyiari kyoqaa nyina entava nrintaiho.

Mwaa mwatara uaqama kyaahua varivara e mwihua
nkyiarivata uaqama kyera entavama nri ntaiho, tura.

¹⁹ Mwihua mwitaa tuvaro Kotira nraamwu nyaamwuni vahu
nraamwunra quesavanto qatua viro vahuvana nte taqaavaro Kotiva
nraakye qora kyapata kuaaqi variate timwa to quara vokuheqi
nraamwu mwiqi vahura. Mwiqi vahuvaro mwiaqaatairo aaquakyavanta
mpo uti varuvaro nyaanruva nruqua ti varuvaro mwatura ti
varuvaro kaapura vati nti varurave.

12

*Nraakyeravata, evari voti huru nronra qumina inraikya qaakyau
inraikyayavata, tura*

¹ Mwitaamaqiro vi varuvana nte Ioniva variqana taqaavaro
nyaamwuni nai nraahumwa mpo qara hu inraikyava qovarama viro
vahura. Nraakye mpovanto mwini varuvaro mwia tuavaaqavanto
vahirero huari vu nraahu vahuvaro mwia kyuqu mwemwani toravanto
vahuvaro mwiva qiataqaa qovora 12 nramwu tovaqa qutaantema
kyero qutero varura.

² Mwi nraakyeva nraaqiara tuaqa huva nraaqiara mwatarera hiro
atura ntiquaro kye kye timwaqiro vura.

³ Mwi nraakyeva nyaamwuni varuvaro nai nraahumwa mpo qara
huva mpo inraikyavantovata nyaamwuni varura. Mwini qaakyau
inraikya evari voti huva qaqira qutaava mwia qita 7 nramwu vahuvaro
kyaava 10 nramwu vahuvaro ekyaa nai qita kuaiqia kuaiqiaqaa
nronra vaisi tovaqa qutero varura.

⁴ Mwi inraikyava nyaamwuni variqaro nai riqanaqotairo qovora
aahoqura kuaasataa vahura ntupi kyero mwatani kyero qovora aahoqura
taarasataa vahura qati kyora. Qaakyau inraikya, evari voti huva
nronra qaqiraqutaava, mwiva uro nraakye vuni siviro variqaro mwiva
nraaqiara mwata kyairae nraankye timwa kyero varura.

⁵ Varuvaro nraakyе mwiva qoraisi nraaqiara mwata tovaro nraaqiara mwiva nronra tuemwa viro qaini kyaamwu tuto variqi viqaro ekyaa mwatanaaqaa ntaqikyiariwa varuvaro qaakyau inraikya mwiva nraaqiara mwia ru kyero nranrenra huvata nraaqiara mwia ntavihi kyeta uro Kotiva nai taintaqa varunani kyora.

⁶ Mwia nraaqiara ntavihi kyeta varaqita uro kyovaro mwi nraakyeva hiantero qumina mwatani Kotiva mwi nraakyerara rieqaro terama kyero vatonani vuva uro mwini variqaro 1,260 enta variqi vuvata mwiaqaa kyuqema kyeta ntaqikyiqi vuvaro varura.

⁷ Mwi nraakyeva mwini varuvaro nyaamwuni ntaquva nronraqama kyero qovara hora. Qovarama vuvaro nyaamwunyaava nronravanto, Maikerivavata nyaamwunyaahua mponramwuvantovatama kyeta qaakyau inraikya evari voti hora mwiavatama kye mwia kyuquqaa vitinto vaanahua mponramwuvatama kye ntaqura.

⁸ Ntaquvaro Maikerivavata nyaamwunyaahua mwia kyuquqaa vitintohua kepukyaqama kye ntaquqi vita qaakyau inraikya evari voti hora mwiavata, mwia kyuquqaa vitintohua mwihuavata, nraatara kyora. Mwihua nraatara kyero qaakyau inraikya mwianra tiqaro, E hiama qio mwaini nyaamwuni varinanrave, Nyaamwunyaahua i kyuquqaa vitintaahua, mwihuavata hiama qio mwaini varivarave, tiro.

⁹ Timwa kyero qaakyau inraikya evari voti hora mwia nyaamwusairo mwata mwaini mwaamwi tuto kyorave. Qaakyau inraikya evari voti huva mwiva haaruaa qarura mwia nrutu Nramwutaavave Saataanivama variro. Saataaniva ekyaa mwata mwaqa variahua unra qua timwa nyi varivama variro. Mwiavata, nyaamwunyaahua mponramwuvantovatama mwia kyuquqaa vitintohuavata, nyaamwusairo mwatani vara mwaamwi tuto kyorave.

¹⁰ Tuto kyovana nte variqana riaavarо nyaamwusairo quavanto mwitaama tiro:

Mate Kotiva nraakyе qora huvantu nyataani entava
nri ntaiho.

Kotiva kepukyaqama kyero nraakyе qoraqaa
ntaqikyiqiro virerove.

Kotiva titai vaisiva, mwivavata mate nronraqama viho.

Mwitanahua Saataaninra nyaamwusaita
vara mwaamwi tuto kyaarave.

Saataaniva mpo enta mpo enta Kotira vuqaa variqaro
tiri qata vakyaahuqaqua qua vatarera uti varira
mwitanahua mwia vara mwaamwi tuto kyaarave.

¹¹ Tiri qata vakyaahua Saataaninravata ntaquqi viqata
sipisipi nraati mwia nraanreqo

Saataaninra nraatara kyaarave.

Mwihua Kotira qua timwaqi viqata
Saataaninra nraatara kyaarave.

Mwihua Karaisirara rieqata hia nkyiari mwataqaa kyuqema
varirara nronraqama kye riemwaqi viraitita,
hia aatu hiraitita, qiom qutu quananrave timwa kyeta,
mwihua Saataaninra nraatara kyaarave.

¹² Mwihua mwitaamaqi viqata

Saataaninra nraatara kyaarara tita,
nyaamwuvantovata, nyaamwuni variahuaavata,

nkye mwiwuara qamwateqata variate.

Nte mwataravata nramanri nronranravata po tuquo.

Saataaniva mwini variqaro mwiva ntapihi kyaiharo
mwiva taiqaari entava qaumaqa iharora tiro,

nai mwia mpoqama kyero raraqa te variharo variho, tiro.

¹³ Nyaamwusairo quavanto mwitaa tuvana nte taqaavarao qaakyau inraikya evari mwia vu nraato ntapihi vuvaro mwiva tiqaro, Qikye ni vara mwaamwi kyaavanama mwatani varuqo, timwa kyero mwiva siviro nraaqiara mwatato nraakyera, mwia vataqiro rirero uti varura.

¹⁴ Evari nronra uaquia huva mwia vataqiro rirera uti varuvata nraakye mwia kyaahaqa hiqata mwianra rieqata mwata terama tonani hia vaisivata varunani quminasata hitero uro taarampo ihivata hini ihivata variraro evarivantove qaruravantove mwia hia ruarive tita, memonra nraokya taaratana mwunra.

¹⁵ Mwuvaro nraakyevanto hiante vi varuvaro qaruravanto nai nroqitairo nramanri vihi kyovaro mwi nramanriva humwunra votima kyero nteqaro mwi nraakyera vataqiro viqaro mwia raaqu kyarerera huvaro ¹⁶ mwatavanto nraakye mwia kyaahaqa hiqaro nai nro qaqaama kyero nramanri mwia nramwa taiqa kyero.

¹⁷ Nramanri nramwa taiqa kyovaro evarivanto nraakye mwianra raraqa tovaro mwiva mwia nraaqiara hini uhuavata ntaquariva viro. Mwiva uro Kotira qua riohuavata, Karaisiva timwa nyu quara riohuavata, ntaqirero vura. ¹⁸ Ntaqirero vuva uro evari voti hiro qarura voti huva kyaarerera nronra tokyani siviro varura.

13

Qaakyau vairi voti huva kyaarerera nronraqitairo qovarama vurara turā

¹ Nte variqana ruvaata taqe variavaro kyaarerera nronraqitairo qaakyau inraikyavanto qovarama viro. Mwi inraikyava vahirero kyaava 10 nramwu mwia mwamwantaqaa vahuvaro mwia qiata 7 nramwu vahuvaro mwia kyaava mpoqaa mpoqaa nronra vaisi tovaqa vahuvaro mwia qiata mpoqaa mpoqaa Kotirara uaquia hi quara tu nrutuva vahura.

² Nte taqaavarao mwi inraikyava qaakyau vairi, *repaati* vairi voti huva vahuvaro mwia kyuqvanto aasau *mpea* kyuqu voti huva vahuvaro mwia nrovanto vairi *raioni* nro votima kyero vahura. Mwi inraikyava qaakyau vairi votima kyero varuvaro evari nronra mwiva nai mwia votima kye variarive tiro, mwia vara nronraqama kyero nai kepukya okyara mwia mwinro nai ntaqikyu kyaiqara mwia mwunra.

³ Qaakyau inraikya evari mwiva nai kepukya qaakyau vairi mwia mwuvana nte taqaavarao mwi inraikyara qiata mpo teqa kyovaro qauma qutu quariva vahuvarovata qaiqaa tavanta viro qio vahura. Mwia qiata mpovanto qutu quataara vahuvaro tavanta vuvaro qati variqiro vi varuvatara tita, mwatani varuhua nrihanrama vita mwi inraikyarara kepukyavantove timwa kyeta, mwia vataqi vi varura.

⁴ Evari qora inraikya mwiva nai kepukya qaakyau vairi voti hura mwia mwunranra tita, mwatani varu nraakye qorahua qaakyau vairi mwia nrutu tuaahera kyeta tiqata, Qaakyau vairivanto nraataraari-vama variho. Hia mpovanto mwia nraatara kyaananrove, tura.

⁵ Mwi entara Kotiva qaakyau vairi mwia qati kyovaro mwiva nronraqama viro variqaro 42 tora variqiro viqaro Kotirara mwaaqau uaquia hi quara timwaqiro vi varura.

⁶ Mwiva nai nro qaqaama kyero Kotirara uaquia hi quara tiro, mwia mwatukyavarata uaquia hi quara tiro, ekyaa nyaamwuni varuhuaravata uaquia hu quara timwaqiro vi varura.

⁷ Mwitaa timwaqiro vi varuvaro Kotiva mwia qati kyovaro mwiva Kotira nraakye qoravata ntaquqi viro mwihua nraatara kyora. Mwiva mwihua nraatara kyero qaakyau vairi voti huva, mwiva nronraqama viro ekyaa mpo mwatanaa mpo mwatanaahua egarave, upive, ekyaa mwatanaa mpo qua mpo qua ti varuhuave, mwiva ekyaa mwihuaqaa ntaqikyiqiro vi varura.

⁸ Nte ruvaatakyaa mwi inraikyava nraakiara qovara hianinra taqaavarave. Nraakiara ekyaa mwatani varihua mpo mwatanaa mpo mwatanaavanto qaakyau vairi mwianra qamwataqi viqata mwia nrutu tuaaherevarave. Haaru mwata mwaa hia ututo entara Kotiva nraakye qora nrutu mpukuqi qara ntumwa tohua, mwihua nraahuma vairi nrutu mwia hia tuaaherevara. Mpuku mwia qati variqi vihua nyutu vatai mpukuva vaiharo haaru sipisipi nraati ru kyova, mwivama mwi mpukuraqaa ntaqikyiyi variro.

⁹ Nkyi su nyaato vahirera, nkye mwaa quara okyarara vu nraato tita ntapihiata.

¹⁰ Mwia ntavaaqavu kye rupate vaisiva varirata mwihua mwia ntavaaqavu kye rupa kyevarave.

Paipaqtaita mwia rukye vaisiva varirata mwihua mwia paipaqtaita ru kyevarave.

Mwihua mwitaamaqi vivata nkye Kotira nraakye qoravanto Kotirara riemwaqita vira kepuuyaqama kyeta tutaata.

Qaakyau vairi voti huva mpovanto mwataqitairo qovarama vurara tura

¹¹ Nte variqana ruvaata taqaavarao qaakyau vairi voti huva mpovanto mwataqitairo qovarama vura. Vairi mwia kyaava taaratana sipisipi nraati kyaavatana voti huva mwia mwamwantaqaa vahuvaro evari qora inraikya mwia qua votima kyero tura.

¹² Mwia quavanto mwitaama vahuvaro qaakyau vairi mwiva nronraqama viro vuni varura qaakyau vairi mwia kyaiqa nraahu vararerero variqaro mwia kepuuya kyaiqa okyara vareqaro ekyaa mwatani varuhuaqaa ntaqikyiqiro viqaro vuni varu vairira mwia qiata teqa kyovaro tavanta vuvaro qati varura, mwianra kepuuyaqama kyero tiqaro, Nkye mwia nrutu nraahu tuaaheraqita quate, tiro.

¹³ Mwitaa timwa kyero nraakiara qovara huva qaakyau vairi mwiva variqi viqaro nronra kyaiqa nraahu vare variqaro nraakye qora suqaa variqaro mwiva tuvaro nyaamwusairo qavamoto mwatani tumuvata nraakye qora taqora.

¹⁴ Mwiva vuni varu vairira kyaahaqa hiqaro nronra kyaiqa varaqiro viqaro nraakye qora unra utu kyovatara tita, nraakye qora mwatani varuhua mwianra qamwataqi viqata vuni varu vairira, mwia qiata teqa kyovaro tavanta vura, mwia nrutuvanto viriniqa hiarive tita, mwanraquhave mwanrahavutu mwatora.

15 Nraakye qoravanto vuni varu vairira mwia mwanraqura utu tovaro nraakiara qovarama vuva qaakyau vairi mwia Kotiva qati kyovaro mwiva nai nraaiho vuata kyovaro mwanrahavanto qakyaa hiro qua tiqaro varuvata nraakye qora mpo uhua mwia nrutu hia tuaaherohua varuvaro mwanraqura ututo inraikyava mwiva mwihua qio ru kyaariva varura.

16 Mwanraquravanto mwitaama vahuvaro nraakiara qaakyau vairi qovarama viro varuva variqaro ekyaa nraakye qora nronra vaisive, pata vaisive, airi inraikya vatohuave, hia airi inraikya vatohuave, karavu vaisive, qati varu vaisihuave, mwiva mwihua kepukyaqama kyero tiqaro, Mwaa nampaara nkyeta kyauqu tuananranivata, nkyeta tiriqaavata, vataate, tuvata nkyiari kyauqu tuananranivata tiriqaavata nampaa vatora.

17 Qaakyau vairi mwia nampaave, mwia nrutuve, hia varo vaisira mwianra qaoqama tovaro mwi vaisiva hia qio kyoqaama kyero mpo inraikya varero hia nai vato inraikyara nyiqanro munima varorave.

18 Tiri tivu tinraato kyugema kye vahirera, tire qioma qaakyau vairi mwia nampaee okyara ntapihiananrave. Mwi nampaara okyara vahirero vaisi nrutuma vahiro.

Nampaa mwia vahirero 666.

14

Taaqi Saioniqaa ntuvantuama vita varura taqorara tura

1 Nte variqana ruvaata taqaavaro sipisipi nraati mwiva taaqi Saioniqaa siviro varuvata mwia kyapata 144,000 nraakye qora varuvaro mwihua tiriqaa sipisipi nraati nrutuvata mwia qora nrutuvata qara ntumwa tovata varura.

2 Mwihua mwini varuvana nte variqana riaavaro nyaamwusairo quavanto nramanri nruqua taarave, nyaanruva nruqua tintema kyero, ti varura. Nte riaavaro vaisi airivanto kitaa ntuvavar nruqua tintema kyero qua ti varuvata³ nraakye qora 144,000 airivanto sivita variqata Kotira tainta nronra vuqaa variqata, mwihua qati variqi vi varu inraikyara taaratana taaratana suqaa variqata, mwihua 24 vaisi nronranramwu suqaavata variqata, qaraakya ihi timwaqita vi varura. Sipisipi nraati mwiva mwihua mwatasairo huvantu nyatorara tita, 144,000 nraakye qora mwihua nraahu mwi ihira timwaqi vi varura. Mwihua nraahu mwi ihira riovata mpohua hia mwi ihira riora.

4 Vaisivanto hia nraakyevata nrohintema kyero mwi nraakye qorhua Kotirara nraahu riemwaqi viqata sipisipi nraati mwiva taini tainive virera hunani mwi nraakye qorhua mwia nraahu vataqita vi varura. Mwatani varu nraakye qorhuaqitairo mwihua nraante huvantu kyero sitaqiro uro Kotiravata sipisipi nraativata mwitanahua nyunra.

5 Uro nyuvata mwi nraakye qorhua hia unra qua timwaqi vuvaro hia mpo quavata mwihuaqaa vahuvata kyuqe kyaiqa nraahu vare varuhua varura.

Nyaamwunyaahua taaramponramwu taqorara tura

6 Nte Ioniva qati nraahu ruvaata taqe variqana taqaavaro nyaamwunyaava mpovanto nyaamwu virisata hitero vi varuvaro Kotiva mwia titero uro mwatani varihua mpo mwatanaa mpo mwatanaahua egarave, upive, ekyaa mpo qua mpo qua ti variahue,

mwihua kyuqe mwakyaakya ekyaa enta qati variqi vi quara timwa nyiante timwa kyero mwia titovaro mwiva nyaamwu virisata nrohiqaro ⁷ paa tiro aakyara ntero tiqaro, Kotiva nraakyе qora ko qari entava nri ntaihatara tita, nkye Kotirara aatu hiqata mwia nrutu tuaaheraate. Mwiva nyaamwuvata, mwatavata, nramanri nronravata, rumwu nramanrivata, utu tairave. Mwia nraahu qamwata mwateqata tiri mwanriqavanto variho, qiate, tiro.

⁸ Mwitaa tuvaro mwia nraakiara nyaamwunyaava mpovanto mwia nraakiara viqaro mwitaama tiro, Papironi mwatukyavanto taiqama viho. Mwi mwatukyava uaquia hi kyaiqara nraahu utuqi viqaro ekyaa mpo mwatanaa mpo mwatanaahua ni uaini nraate tuvata mwihua nreqata mwihuavata api qaraqita vi varurave, tiro.

⁹ Mwitaa tuvaro mwitanahua nyaakiara nyaamwunyaava mpovanto mwitanahua sataqiro viro paa tiro aakyara ntero tiqaro, Vaisi mpovanto qaakyau vairi qamwata mwateqaro ni mwanriqave timwa kyero, mwia nampaan nai tiriqaave, nai kyauqu tuananranive, vatairera, ¹⁰ Kotiva mwi vaisirara mpoqama kyero raraqa tairaro mwianra ni uaini nreqanro ni raraqa taani okyarara taqaananrovema qiananro. Kotiva hia qihakyama kyero mwi vaisira ru mwataananrove. Kotira mpoqama kyero raraqa tairaro uaqima kyero mwi vaisira ntuqutu mwataananrove. Kotiva mwi vaisira ntuqutu kyairaro mwiva nyaamwunyaahua kyuqehua suqaavata sipisipi nraati mwia vuqaavata variqaro nronraqama kyero qia itaaninraqi nriqintuna uka quani qiaava itaaninraqi variqiro viqaro nronraqama kyero atura ntqaro variananrove.

¹¹ Mwiqi variqiro viraro mwi qiaava hia qiparaitiro, qati nraahu ekyaa enta itamwaqiro quananrove. Mwiqi varihua ekyaa enta itamwaqiro quananrove. Nraakyе qora qaakyau vairivata mwia mwanraquhavata qamwata mwateqata tiri mwanriqave tiqata mwia nampaavata varehua, mwihua entaqi ihera nronraqama kye qia itaaninraqi hia tekyavata ihua ekyaa enta atura ntqata variqi vivarave, tura.

¹² Mwi quara rieqanama nte Ioniva nkyiara tiqana, Nkye Kotira nraakyе qora variqata kepuqyaqama kyeqa Kotira qua riemwaqita quatema, tuqo. Nkye Iesusirara nraahu nraato tuqi quaterama, tuqo.

¹³ Qio nyaamwunyaava mwitaa tuvana nte variqana riaavarao nyaamwusairo quavanto nianra mwitaama tiro, Mwaa quara qara ntumwa taante. Mate mwaa entaraqaatai nraakyе qoravanto Kotira kyaiqa varaqi vita qutu vihua varivaro Kotiva mwihua kyuqema nyataananrove, tiro.

Nyaamwunyaava mwitaa tuvaro Kotira mwanraquravanto tiqaro, Qutaama qiaro. Mwi nraakyе qorahua muaanra varaqi vira qaqlira kyeta uro tekya hivarave. Mwihua vare kyaiqava kyuqe kyaiqa vahianinranra tita, mwi kyaiqaravata vare vihua uro nyaamwuni tekya hivarave, tiro.

Mwataqaatairo kyara vanturara tura

¹⁴ Mwitaa tuvana nte variqana taqaavarao tonamwu turomunra vahuvanaro mwiaqaa mpovanto mwatakyaa viro varura. Mwia viri vahirero nte mwatanai mwatatai nraaqiarava varuqo tu vaisira viri voti huva vahuvanaro qiaataqaa kori tovaqa qutero kyauquqi paipa mpoqama kyero vahuvanaro tuto varura.

15 Varuvaro mwiaqaatairo Kotira nraamwuqitairo nyaamwunyaava mpovanto veva ntero iro tonamwuqaa mwatakyaa viro varu vaisirara aakyara ntero tiqaro, E kyara vantira entava nri ntaiho. Ena paipaqtaira kyara vantu varera nriante. Mwatani kyaravanto naitarama viho, tiro.

16 Mwitaa tuvaro tonamwuqaa mwatakyaa viro varu vaisiva nai paipa tuto kyero mwatani vahu kyarara teqa kyero vantura.

17 Mwiva mwitaa huvana nte variqana taqaavaro Kotira nraamwuqitairo nyaamwunyaava mpovanto veva ntero mwivavata nai kyauquqi paipa mpoqama kyero vahora tutero varura.

18 Mwiva veva ntero varuvaro nyaamwunyaava mpovantovata qiaqaa ntaqikyi varuva, mwiva Kotira qamwata mwateqaro qia quara to taintaraqaatairo nri ntero nyaamwunyaava paipa vahora tutorara aakyara ntero tiqaro, Ena paipaqtaira mwatani ito uaini tутera mwia tamwa ekyaa teqa vare nriante. Mwi tamwava keko timwa viho, tiro.

19 Mwitaa tuvaro nyaamwunyaava mpovanto mwatani nai paipaqtairo uaini tamwa teqa kyero varero Kotiva uaini tati kyeqaro vataani tanunraqi tuto kyero. Tuto kyovaro mwi tanuva vahirero Kotira mpoqama kyero raraqa to tanuva vahuvaro ²⁰ mwipi tuto kyovaro uaini tamwa mwia tati varuvaro mwi tanuva nronra mwatukya mwaqani vahuvaro mwiqitairo tatito nramanriva nraanrevanto viqaro humwunra nramanri votima kyero nai nyianra 300 kiromita uto taiqora. Vaisi mwamwanta ekyaa nraptama kyero qia nraahu qoqaa vahi nramanrinra votima kyero nraanre mwiva nteqaro humwunra nramanri votima kyero nai nyianrani uto taiqora.

15

Nyaamwunyaahua 7 nramwuvanto variqata nraakye qora uaqiaman yate inraikyara tute varurara tura

¹ Nte Ioniva variqana ruvaata taqeqlana nyaamwuni taqaavaro nronra inraikya nraahumwa inraikyavanto qovarama viro vahura. Mwini nyaamwunyaahua 7 nramwuvanto variqata nraakye qora qoraqama nyatarera hu inraikyara 7 nramwu qora inraikya tute varura. Mwi inraikyara nraakye qora ekyara nyivaro Kotiva nraakye qorara raraqa taariva taiqa quananro.

² Mwihua mwia tute varuvana nte taqaavaro kyaarerera nronrvanto karaasi voti huva mwipi mpoqi mpoqi qia ite varuva vahura. Mwitaama vahuvana nte taqaavata nraakye qora airivanto qaakyau vairi nraatara kyohua varura. Mwihua qaakyau vairivata mwia mwanraqura mwi inraikyara nampaa qara ntumwa tora nraatara kyeta uro kyaarerera karaasi voti hora tokyani sivila variqata nkyiari kyauquqi kitaa voti hora Kotiva nyu kitaara tuteta varura.

³ Mwihua mwini variqata Mosesira Kotira kyaiqa vaisi ihivata, sipisipi nraati ihivata, timwaqi viqata mwitaama tita:

Nronrao, Kotio, i kepukyavanto nraatara kyero vaiho.

I kyaiqavanto nronra kyaiqa vahatara tita, tire
mwia taqeqlana kyauqu ntukikinraaqateqa varuro.

E ekyaa mpo mwatanaa
mpo mwatanaahua vunyaava variaravave.
I kyaiqa okyaravanto avuqavu okyara

qutaa okyara nraahuma vaiho.

⁴ Nronrao, tavave i nraatu hia aatu hiananrove?

Ekyamaa i nraatu aatu hiqata varivarave.

Tavave hia i nrutu tuaaheraananrove?

Ekyamaa i nrutu tuaaherevarave.

Iqi nraahuma hia qora okyaravanto vaiharo

kyuqe okyaravanto nraahuma vaiho.

E avuqavuma kyera varaara kyaiqava

qoqaa vahara variananranra tita,

ekyaa mpo mwatanaa mpo mwatanaahua

i kyaiqa taqeta uro i vuqaa variqata,

i qamwata mwateqata i nrutu tuaaherevarave, tura.

⁵ Mwihua mwitaa timwa kyeta ihi timwa taiqa kyovana nte taqaavaro nyaamwuni Kotira nraamwu quesavanto qatua viro vahuvaro Kotiva nainive tu mwatukyava qoqaa vahura.

⁶ Mwitaama vahuvata nyaamwunyaahua 7 nramwuvanto nraakye qora uaqiamma nyatarera hu inraikyara 7 nramwu qora inraikya tutuhua, mwihua Kotira nraamwuqitai veva ntora. Mwinramwuhua veva nteta kyuqe tuavaaqa takyuqi tuavaaqara utu teta mwetokyaqaa kori naaqunta voti hora rupa teta varura.

⁷ Varuvaro qati variqi vu inraikyara taaratana taaratanaqitairo mpovanto tanu 7 nramwu nyaamwunyaahua 7 nramwu nyunra. Mwi tanunra 7 nramwu kori tanu vahuvaro mwiqima Kotiva ekyaa enta qati variqiro vira mwia raraqa tova piqaro vahura.

⁸ Mwi tanunra nyaamwunyaahua nyuvaro Kotira peqa okyaravanto takyuqi varuvaro mwiaqatairo qia munravanto viqaro Kotira nraamwuqi uro piqa uvata mwia kyaara mpovanto hia qio mwia nraamwuqi vera ntaariva vahura. Nyaamwunyaahua 7 nramwuvanto nraakye qora uaqiamma nyatarera hu inraikyara hia taiqa kyovaro qati vahurara tita, mwihua mwipi viqeteva hia vahura.

16

Kotira raraqa tova piqa vu tanunra 7 nramwuanra tura

¹ Mwitaama vahuvana nte variqana ruvata taqeqana riaavaro Kotira nraamwuqitairo quavanto nyaamwunyaahua 7 nramwuanra paa tiro aakyara ntero tiqaro, Kotira raraqa taiva piqai tanunra 7 nramwu vareta uto mwatani rauru kyaate, tura.

² Mwitaa tuvaro nyaamwunyaahua 7 nramwuqitairo mpovanto nai tanu varero uto mwatani rauru kyora. Rauru kyovata qaakyau vairi nampaa vareta mwi mwanraqurara qamwateta tiri mwanriqave tuhua, mwihua varuvaro mwihua mwamwantaqta tauma rumpuara uaqia huva qovarama viro mwihua mwamwanta nre varuvata varura.

³ Rumpuaravanto mwihua nre varuvata varuvaro nyaamwunyaahua 7 nramwuqitairo nampa 2 vanto tumu nai tanu kyaarerera nronraqa rauru kyovaro ekyaa kyaarerera mwiva tugasaa viro qutu vu vaisira nraanre votima vuvaro mwipi ekyaa qati variqi vi varu inraikyava vahuba ekyaa qutu taiqa vura.

⁴ Ekyaa qutu taiqa vuvaro nyaamwunyaahua 7 nramwuqitairo nampa 3 vanto nramanri nronraqaavata nrumwuqitai tumu nramanrinraqaavata tumu nai tanu rauru kyovaro mwi nramanrivavata vaisi nraanre tuemwa vura.

⁵ Mwitaa huvaro nte riaavaro nyaamwunyaava nramanriqaa ntaqikyi varuva Kotirara tiqaro,

I kuaaraqi nraahuma uaqia hi okyarava hia vaihara kyotatavanto variaro.

E qati variqira vi variaravave.

Haaruvata e qati variqira vi varuravave.

E mwataama kyera nraakye qora ntuqutiqara avuqavuma kyera mwitaa hiqara kyuqema hira hiaro.

⁶ Mwihua i nraakye qoravata, i qua qovarama kyaa vaisihuavata, ru kyaavaro mwihua nraanrevanto raurirave.

Mwia kyaara e nkyiari ntuqutiqara nraanre mwihua nyianrata nramwa kyaara nte mwianra huviqaravema tuqo, tiro.

⁷ Nyaamwunyaava Kotirara mwitaa tuvana nte riaavaro Kotirani mpo inraikya mpo inraikya qia quara mwate varu taintaraqaatairo quavanto tiqaro,

Nronrao, Kotio, i peqavanto mpoqiaavata vaiho.

E mwitaa hiqara nraakye qora ntuqutiqara avuqavuma kyera ntuqukuaro.

Nte mwianra qiovema tuqo, tiro.

⁸ Mwitaa tuvaro nyaamwunyaahua 7 nramwuqitairo nampa 4 vanto uro nai tanu huari vuqaa rauru kyovaro Kotiva huari mwia qati kyovaro huarivanto mpoqama kyero iteqaro mwatanai varu nraakye qorahua itamwa tatoqa kye varura.

⁹ Huarivanto nraakye qora nronraqama kyero ite varuvata mwihua Kotirara qora qua titi tiqata, Mwivama nyaamwunyaahua sitaihata mwihua nkyiari tanu rauri variavaro qora inraikyavanto qovarama vi variho, titi. Mwitaa timwa kyeta mwihua nkyiari qora kyaiqa qaqla kyeta Kotira nrutu tuaaheraataara vahuvata mwihua hia mwitaa hura.

¹⁰ Mwihua hia mwitaa huvaro nyaamwunyaahua nramwuqitairo nampa 5 vanto nai tanu uto qaakyau vairivanto mwatakyaa vi varu taintaraqaa rauru tovaro qaakyau vairivanto ntaqikyu mwataraqaa enta hu inraikyava qovarama viro entamaqiro vi varura. Entamaqiro vi varuvata nraakye qoravanto mpoqama kye nriqa vu inraikyara vareqata nkyiari mwaaqinri toqe varura.

¹¹ Mwitaamaqi viqata mwihua nkyiari nriqa vura kyaaravata, nkyiari tauma rumpuara itora kyaaravata, Kotirara qora qua tiqata hia nkyiari qora kyaiqa qaqla kyaraitita, qati nraahu mwi kyaiqara utuqi vi varura.

¹² Mwihua nkyiari qora kyaiqa qati nraahu utuqi vi varuvato nyaamwunyaahuaqitairo nampa 6 vanto nai tanu uto nramanri nronra, Iuperetisi nramanri mwiaqa rauru kyovaro mwi nramanriva tati viro huari vu nrinanyaahua nronra vunyaahua aanra vihi nyatora.

¹³ Mwitaa huvana nte taqaavaro qaakyau inraikya evari nronra voti hura nroqitairovata, qaakyau vairi nroqitairovata, Kotira qua unra qua

tu vaisira nroqitairovata, vaana taaramponramwu vihaunta voti uhua qovarama vita varura.

¹⁴ Vaana mwinramwuhua Saataaninra vaanavanto nronra kyaiqa vare varuhua varura. Mwinramwuhua qovarama vita uro ekyaa mwatani varuhua vunyaaahua rapateqata nrivaqe ntuvantua hita Kotiravata ntaquare tura. (Nte Ioniva ruvaata taqeqlana nraakiara qovara hianinra taqaavara.) Kotiva kepukyavanto ekyaa inraikya nraatara kyaiva variraro nraakiara mwiva ko qiani entava qaumato vahirata ekyaa mwatani varihua vunyaa vaisivanto ntuvantuama vita Kotiravata ntaqirera utivarave.

¹⁵ (Karaisia nai uro ntantero tumuani entarara mwataama tiro): Riaate, Nte mpuara vaisi nraantantamwa kye tumuaninrave. Vaisivanto hia vaitaraitiro, vu ntapairi kyero nai tuavaaqqa qyuqema kyero ntaqikyi variariva, mwi vaisiva qamwateqaro variananrove. Mwi vaisiva mwi entaraqaa nraakye qora suqaa nrohiqaro hia tokya variariva hiama kyaaurira inraikya varaananrove, tura.

¹⁶ Nte ruvaata taqe variavaro vaana taaramponramwuvanto uro tunrenrasata, Hivuru quaqitai mwata mwia nrutu *Amaketoni* mwatave tura, mwini uro mwatani varu vaisihua vunyaaahua ntuvantuama kyovata ntaqirerata uti varura.

¹⁷ Ntaqirerata Amaketoni tunrenrasata ntuvantuama vita varuvaro nyaamwunyaahua 7 nramwuqitairo nampa 7 vanto ekyara tokyaqaa varuva nai tanu virira nyaamwuni rauru kyovaro Kotira nraamwuqi vahu taintaraqaatairo quavanto paa tiro tiqaro, Taiqama viho,¹⁸ tuvaro mwiaqatairo aaquakyaa ti varuvaro nyaanruva nruqua ti varuvaro mwaturavanto nronraqama kyero ti varura. Mwaa mwatara ututo entaraqaatairo hia mwitaa hi mwaturava utuvata nraakye qoravanto taqorave. Mwi entara mwatura tiqaro nai nraahumwa mpo qarama kyero turave.

¹⁹ Mwaturavanto tiqaro mwatukya nronra mwia vara mwata mwatama kyero taarampotanaqaa tuqamu viro vahuvaro ekyaa mwatani nronra mwatukya, mpo mwatukya mpo mwatukyaqi vahu inraikyava tumantiro ntuvuraavura hiro uaqima vura.

Mwitaamaqi vuvaro Kotiva hia Papironivata taunru kyaraitiro, mwiva mpoqama kyero raraqa tovaro mwi mwatukyarara tiqaro, Evata ni uaini ni raraqa tai nramanrinra nraante, timwa kyero mwi mwatukyaravata ntaqu mwatovaro²⁰ kyaareranra nronra utaqaa pata mwata airi vahuvavata raupirima viro hia vahuvaro mwataqaa ora tatari taaqi vahuvavata viviro hia vahura.

²¹ Mwitaamaqi vuvaro nyaamwusairo vati kaapura ori nronra voti huva mwia muaanra 50 kirovanto vaisiqaa ntiqaro vaisi ri varura. Vaisi ri varuvata mwihua Kotirara uaqia hi quara tita tiqata, Kotiva nronraqama kyero tiriqaa qua vatero tiri ntuqufi variho, tita. Timwa kyeta mwia qorama timwa mwatora.

17

Api qaraqiro nrohi varu nraakyerara tura

¹ Mwitaa huvaro nyaamwunyaahua 7 nramwu tanu 7 nramwu tutohuaqitairo mpovanto nte variavanani nrintero nianra tiqaro, Nrinraqe

nte api qaraqiro nrohi vari nraakyera ruani okyarara i nraamwutaankye. Mwi nraakyeva mwatakyaa viro variqaro ntaqikyiarai taintava nronra nramanri, mpo nramanri mpo nramanriqaa vahirave.

² Ekyaa mwatani variahua vunyaa vaisivanto mwi nraakyeravata mpuardaqama kye api nrohi variarave. Mwi nraakyeva vaisi kyapata api qaraqiro nrohiqaro nai uaini, api nrohi vari nramanrinra, ekyaa mwatani varia nraakyehorahua nyihata mwihua nramanri mwia nreta ueraqama quavo, tiro.

³ Mwitaa tuvaro Kotira mwanraquravanto kepukyaqama kyero nivata varuvaro nyaamwunyaava ni pitaqiro uro quminasata kyovana nte mwini variqana taqaavaro nraakyehorahua mpovanto qaakyau vairi mwia mwoqaqa mwatakyaa viro varuvaro vairi mwia nraanre vairi varuvaro mwiaqaa mpo nrutu mpo nrutu mwaaquqa hi nrutura nraahu qara ntumwa tovaro vahura. Qaakyau vairi mwia qiat 7 nramwu vahuvare kyaava kyauqurutana vahura.

⁴ Qaakyau vairi mwiva mwitaama varuvaro nraakyehorahua mwiva nraanre tavunavata titiq tavunavata nronra munima kyo tavunana rupatero variqaro nronra munima kyo orira korive, mpo ori mpo orive, mwiaqo nai mwamwanta mwunruqama tero variqaro nai kyauquqi kaapu tutero varura. Mwi kaapuraqi nai api qaraqiro nrohi varuraqatairo uaquia hu inraikyava, mpo inraikyehorahua mpo inraikyavanto nraahu piqa viro vahura.

⁵ Kaapu mwia tutero nai tiriqa uqetato quara mpo qara ntumwa tovaro vahura. Mwi nrutuva mwataama tiro:

MWAA PAPIRONIVE.

EKYAA API QARAQITA NROHI VARIAHUAVE,
EKYAA QORA INRAIKYA UTI VARIAHUAVE,
MWIHUA VARIAVARO MWAA NRAHESIVA
MWIHUA NYOVAMA VARIHO, tiro.

⁶ Mwi quara mwitaama kye qara ntumwa tovaro vahuvana nte taqaavaro mwi nraakyehorahua airi nraakyehorahua qora nraanre nramwa varovaro mwia vu nraato apiqa huvaro varura. Kotira nraakyehorahua qora nraanreve, Iesusira qua nraahu riemwaqi vura kyaara ru kyo nraakyehorahua nraanreve, ekyaa mwi nraanrenra mwi nraakyehorahua nramwa kyero ueraqama viro varura. Mwi nraakyehorahua varuvaro nte mwia taqena mpogama kye kyauqu ntukikinraaqate variavaro ⁷ nyaamwunyaava nianra tiqaro, Nanraqamave e mwi nraakyehorahua taqera kyauqu ntukikinraaqate variavaro? E rie variraqe nte mwi nraakyehorahua okyara tuqetatairavata, mwia mwoqaqa mwatakyaa viro vairira mwia qiat 7 nramwuvata kyaava 10 nramwuvata vahi vairira okyarakavata, i timwa mwiankye.

⁸ Mwi vairira e taqaarava mwiva haaru qati variqiro vi varurave. Mate mwiva hia qati variqiro vi variho. Nraakiara mwiva mupi nronraqitairo uaqiamava virero mwataqa mwaanri ntero quananrove. Mwi vairira qaakyau vairivante mwataqaa nrohi varirata mwatani varihua mpo ihua mwia taqeta nkyiari kyauqu kyauqu ntukikinraaqate variavare.

Haaru hia mwaa mwatara ututo entara Kotiva hini hia nraakyehorahua ni nraakyehorahua qora variqata ekyaa enta qati variqi vivarave timwa kyero, mwihua nyutu mpukuqi qara ntumwa tora. Vairi mwianra kyauqu ntukikinraaqate vari nraakyehorahua nyutu hiamma mwi mpukuraqi vaiho. Mwihua nyutu mpukuqi hia vahiaruhua

qaakyau vairi mwia taqeta, nkyiari kyauqu ntukikinraaqate varivarave. Mwi vairiva haaru varuvave. Mwaa entara mwiva hia variho. Nraakiara mwiva qaiqaa qovarama quaninranra tita, mwi nraakyehorahua mwianra nkyiari kyauqu ntukikinraaqate varivarave.

⁹ Kyuqe vu nraato vahiariva nraahu mwaa quara okyarara riemwaqiro quananrove. Qaakyau vairi mwia qiata 7 nramwuvanto mwia okyara vahirero taaqi 7 nramwu vahira mwiaqaa mwatakyaa viro variho. Vairi mwia qiata 7 nramwuvanto qaiqaa mwia okyara vahirero nronra vaisi 7 nramwu variarave.

¹⁰ Vaisi 7 nramwuqitairo hini kyauquruvanto mwatani variqi vita gutu quavaro kuaiqiyavanto qati ntaqikyi variharo mpovanto nronra vaisi vunyavaava variariva qatima variho. Nraakiara mwiva qovarama viro mwiva pata qiquqiyarama variananro.

¹¹ Qaakyau vairi mwiva haaru qati variqiro vuvave, mate hia qati variqi viva, mwivama nraakiara vunyaa vaisi mwihua nampa 8 qama kyaananro. Mwiva 7 nramwu vunyaa vaisi mwihua kuua okyarama variananro. Mwiva qaiqaa qovarama viro uro taiqa virero quanarrove.

¹² Kyaava kyauqurutana taqaananra mwia okyara vahirero mwi inraikyava vunyaa vaisi kyauqurutana variarave. Mwaa entara mwi vaisihua hia nronraqama vita kepukya vareta mpo mwataqaa mpo mwataqaa ntaqikyiraitita, qati variarave. Nraakiara mwinramwuhua nronraqama vita qaakyau vairi kyapata ntaqikyiqi viqata huari vu kuaiqiaqaa nai qiquqiaqa ntaqikyiqi vivarave.

¹³ Mwi vaisinramwuhua vunyaa vaisi kyauqurutanavanto variqi viqata kuua vu nraato nraahu vateta mwihua qaakyau vairi kyaahaqa hirerata nkyiari kepukya mwia nraahu mwivarave.

¹⁴ Mwihua sipisipi nraativata ntaquqi vivaro sipisipi nraati mwiva nronravanto variqaro ekyaa inraikyaqaa ntaqikyiro ekyaa vunyaa vaisiqaa ntaqikyivara tiro, mwiva mwihua kepukya nteqa kyero nraatara kyaananrove. Mwi entara sipisipi nraati mwiva ntaquqi virata mwia kyuquqa nai nyaanrama kyero nai kyaama tai nraakyehorahua, nai mwianra nraahu riemwaqi vihua, mwihuama mwia vataqi viqata nraatara kyevarave, tiro.

¹⁵ Nyaamwunyaava mwitaa timwa kyero mwiva nianra qaiqaa tiqaro, Api qaraqiro nrohi vari nraakyeva mwatakyaa viro vari nramrinra mwatavau nronra nramanri mpo nramanri mpo nramanri vira mwia okyarara tirerave. Ekyaa mwi nramanrinra okyaravanto vahirero ekyaa mpo mwatanaa mpo mwatanaahuama variavo. Upi mwamwanta vaihuave, eqara mwamwanta vaihuave, mpo qua mpo qua qiahua, variarave.

¹⁶ Qaakyau vairivata kyaava kyauqurutanavata taqaananra, mwihua variqata api qaraqiro nrohi vari nraakyera mpogama kyeta uaqiamma mwatevarave. Mwihua mwia nramwutaaqa hiqata mwia vehiqama mwateta mwia kyaivaro tokyama variananrove. Mwihua mwia vehiqama mwateta mwia mwamwanta mwati toqa nrupepaama kye nramwa kyeta qiaqotai mwia mwamwanta itamwa tatoqa kyevarave.

¹⁷ Kotiva mwihuara ni mutukya vahiani kyaiqara varaqi quate qianinranra tita, mwihua kuua vu nraato nraahu tu kyeta nkyiari kepukya mwia qaakyau vairi mwia nraahu mwivarave. Mwihua mwitaamaqi vivaro Kotira quavanto quataa mwivauma vahiananrove.

¹⁸ Mwi nraakyera taqaarava mwia okyaravanto vahirero mwiva nronra mwatukyavanto mwatani variahua vunyaahuaqaa ntaqikyi varivama variro.

18

Papironi mwatukyavanto taiqa vurara tura

¹ Nte mwi inraikyara mwi inraikyara ruvaatakyaa taqena qaiqaa taqaavaro nyaamwunyaa vaisi mpovanto nyaamwusairo tumu varuvaro mwia nronraqama kyero nronra kepukya mwuvaro mwia mwunruqamato inraikyava mpoqama kyero takyuqiqaro ekyaa mwata maata ntuvaahamaqiro vi varura.

² Mwiva paa tiro aakyara ntero tiqaro, Mwi mwatukyava taiqa viho. Papironi mwatukyava nronra mwatukyavanto uaqlama viho. Mate mwi mwatukyaraqi hia kyuqe inraikya vaanavanto nraahu variqi vi variavo. Nyaamwa uaquia hiahua mwi mwatukyaraqi variqi vi variavo.

³ Haaru mwi mwatukyava nai uaini uaquia hura mpo mwatanaa mpo mwatanaahua nyunranra tiro, mate mwiva taiqa viho. Ekyaa mwata maata vahintema vunyaa vaisi variahua ekyaa mwihua mwivata api qaraqita nrohi varurave. Mwi mwatukyava api qaraqita nrohu kyaiqara uti varuvatara tita, munima kyaiqa vare varuhua, mwihua kyaiqvanto nronraqa huvata munima vare varurave, tiro.

⁴ Nyaamwunyaaava mwitaa tuvana nte variqana riaavaro nyaamwsairo quavanto mwitaama tiro:

Ni nraakyе qora tuaavo,
mwi mwatukyara qaqira kyeta nritaraate.
Nkye mwivata variqata qora kyaiqa varevorave.

Nkye mwatukyava mwipi varivaqena
haunri nte mwia riqana nkyivata ruankyorave.

⁵ Mwi mwatukyara uaquia hi kyaiqava nrirerero
nyaamwu mwutukyani viro piqa viho.

Kotiva mwia qora kyaiqa mwianra
qati nraahu riemwatero hia taunru kyaiho.

⁶ Mwi mwatukyava nkyi uaqlama nyataintema kyeta
nkye naivata uaqlama mwataate.

Mwiva nkyi kuaiqia nyinranra rieqata
nkye mwia taaraqia mwiate.

Mwiva uaquia hi nramanrinra nkyi nyinra
nkye mwi tukyara nraatara kye
mpoqivata mwia mwiate.

⁷ Nkye mwiva nai nrutu tuaahera kyairara rieqata
mwiva nanrianra qamwateqaro kyuqe inraikya
mwunruqa hiani inraikyara vatairara rieqatama,
nkye mwia nrutu vara mwataniqama kyeta
nriqavira inraikya mpoqivata mwia mwiate.

Mwiva nanrianra timwaqiro viro tiqaro,
Nte vunyaa nraakyevantoma varuqo.

Nte hia tetoka nraakyе varuqo.

Hia muaanravanto niqaa vahiraqe ntataaninrave, tiho.

⁸ Mwi nraakyeva mwitaa tirara tiro, mwiva variqaro
qioma varuqo tiraro kuua enta mwiaqaa nraahu

uaqia hiar inraikyava, mpo inraikya
mpo inraikya mwia ruananrove.

Nriqa vi inraikyarave, mwutukya uaqiahiani inraikyarave,
kyara nraataahiali inraikyavave, ekyaa mwi inraikyava
mwi inraikyava mwi nraakyera ru kyairaro
qiavanto mwia tatoqa kyaananrove.

Nronravanto Kotiva mwiaqaa qua vataariva
kepukyavanto varirave.

⁹ Ekyaa mwatanaa vunyaa vaisivanto mwi nraakyeravata api
qaraqita nrohiqata qora kyaiqvata vare varihua, mwihua variqata
taqaivarao mwi mwatukyava qia iteqaro munra vi varirata mwihua
munra mwia taqeqlatama ntatevarave.

¹⁰ Mwihua nyianrasata variqata mwi nraakyera nronraqama kyero
nriqa quaninra taqeta aatu hiqata varivarave. Mwihua tiqata:
Qikye, uvo, Papironi mwatukya mwaavao,
e nronra mwatukya kepukyavanto
variavata variararo mate pataqiaqa
i taiqa kyaihara raupirima quaro, tivarave.

¹¹ Mwi mwatukyava uaqiamma virata munima kyaiqa vare varihua
varivarao mpovanto mwihua hi inraikyara kyoqaa hiva hia varirata
mwihua ntatevarave.

¹² Mwihua hi inraikyava vahirero korive, munima orive, mpo ori
mpo ori kyuqe orive, kyau mwukyaarive, kyuqe tavuna mpo tavuna
mpo tavunave, nraanre tavunave, vakora tavunave, kyuqe mwunta
vi vari kyatarirave, vahi aasau aanraiqo utute inraikyarave, kyatari
kyuqeraqo utute inraikyarave, kapaave, qainive, ecarorive, mwi orira
mwi oriraqtai utute inraikyarave, ¹³ kyaravata nraivarao qiaqyahiani
inraikyarave, kyuqe mwunta quarive tiro qia quare vari inraikyarave,
mwuntavi inraikyara mpo inraikya mpo inraikyave, uainive, oripi
kyatari tamwa mwia vahamwenrave, uitivata uiti qaupavatave, puri-
makauve, sipisipive, qosivata nai mwia raqa kaari votihiravatave,
qati inraikyara munima kyontema kyeta munima kyeqata kyoqaa
ututo vaishuave, ekyaa mwi inraikyara hia mpovanto kyoqaa hiariva
variananrove.

¹⁴ Munima kyaiqa varehua mwi mwatukyaraara mwataama tivara:
Qikye, ekyaa e hiarava mpo inraikya mpo inraikyavanto taiqama viho.
E mwunruqama taara inraikyava taiqama viho. Ekyaa mwi inraikyara
vataarava hiama qaiqaavata qovara hiananrove, tivarave.

¹⁵ Mwi entara mwi mwatukyaraqi variqata mpo inraikya mpo in-
raikya nyiqata nronra munima vare vari vaisihua, mwihua nyianrasata
variqata mwi mwatukyara taiqa kyaaninra taqeta mpoqama kye aatu
hita ntateqata varivarave. Mwi entara mwihua qutu vi vaisirara kyora
mwata hiante hivarave.

¹⁶ Mwihua tiqata:

Qikye, po, nronra mwatukyave, kyuqe tuavaaqqa
nraanreve, vakora tuavaaqave, utute variqara
e mwunruqama taara inraikyava korive, mpo orive,
kyau mwukyaarive, takyuqi varihara variararo
¹⁷ i pataqiaqa taiqa kyaiharavira raupirima quaro,
tivarave.

Sipiqa ntaqikyi varihuavata, ekyaa sipiqi nrohi varihuavata, ekyaa sipiqi kyaiqa vare varihuavata, mwihua nyianrasata variqata¹⁸ taqaivaro mwi mwatukyava qia iteqaro munra vi varirata qia munra mwia tageta tiqata, Mwaa mwatukyava nai nronra mwatukyava vahirave. Hia mpo mwatukyavanto mwaa mwatukyara nraatara kyaiharo vahivama taiqa viho, tivarave.

¹⁹ Mwitaa timwa kyeta mwihua nkyiari qjataqa qaupa quvareta ntateqata tiqata:

Tire mwi mwatukyarara po kye turo.

Mwi mwatukyava airi inraikya varaqiro vi varihata
sipi qohua airivanto mwia nrumu mwitaa inraikya
mwiqata nronra munima varaarave.

Mwi mwatukyava mwatukyana nronra vaharo pataqiaqa
mwia ntuqutu raupirima kyaiho, tivarave, tiro.

²⁰ (Nyaamwusairo quavanto nraakiara qovara hiani inraikyarara timwa mpi taiqa kyero mpo qua mwataama tiro):

Mwi mwatukyava taiqa virara rieqata
nkye nyaamwuni varihua qamwateqata variate.

Kotira nraakye qoravata, Iesusiva nronraqama kyai
vaisihuavata, Kotira qua qovarama kye vaisihuavata,
nkye ekyaa qamwateqata variate.

Mwi mwatukyava nkyi uaqiamma nyatairara rieqaro
mwia kyaara Kotiva nai kyoqaa mwinrave, tiro.

²¹ Quavanto nyaamwusairo mwitaa tuvana nte ruvaata taqaavaro nyaamwunyaava nronravanto ori nronra qumina inraikya
kyavuhu kyero kyaarerera nronraqi tuto kyero tiqaro:

Ori mwia tuto kyauqaro vivintema kyero
Kotiva Papironi mwatukyava taiqa kyairaro
raupirima viraro mpovanto hia qaiqaavata
mwia taqaananrove.

²² Papironi mwatukyave, e ihi tiqara e kitaa ntuananrave,
ntoma ntuananrave, mpo inraikya mpo inraikya ntuararo
nruqua tira hia qaiqaavata iqitai rievarave.

Mpo kyaiqa mpo kyaiqa okyara taqeihua
hiama qaiqaa iqj kyaiqa varevarave.

Uiti uru oriqa ntuqutu qaupaqama kye varianinra,
mwia nruquavata hia iqitai qaiqaa rievarave.

²³ Hiama qaiqaavata omwa qupi kyeta vataivaro
iqitairo itaananrove.

Nraakye qoravanto nai vare nai vare hivavata
hiama iqj qaiqaavata vahiananrove.

Haaru ini munima kyaiqa varo vaisihuara mwatani
variahua, mwihua nronra vaisive ti varurave.

E ena quahave, qasokyave, vuhaa pahaa inraikyaqo
mwatani varia nraakye qorahua unra utu nyateqara
qora aanra sitera vi variananrave.

²⁴ Kotiva taqaiharo Kotira nraakye qora ru kyaahua
nraanrevanto iqima vahio.

Kotiva taqaiharo Kotira qua qovarama kye varu
vaisihuara nraanrevanto iqima vahio.

Mwitaa hiananranra tiroma,
Kotiva i Papironi mwatuka taiqa kyaiho, tiro.

19

Papironivanto taiqa vurara nyaamwuni varuhua nronraqama kye qamwatora

¹ Nyaamwunyaava nronravanto mwitaa tuvana nte riaavata nyaamwuni varu nraakye qorahua airivanto nronraqama kye tiqata: Nrivaqe Kotira nrutu tuaaheraare.

Tire raupirima virera huraro

Kotiva tiri huvantu timwa taihata qio varuro.

Kotira okyaravanto kepukya okyara nraahuma vaiho.

Mwiva kepukyavanto variqaro

kepukyaqa hiqaro variqiro quananrove.

² Mwiva ko tiqaro avuqavuma kyeqaro qutaa ko ti varivave.

Papironi mwatukya nronravanto api qaraqiro nrohi vari

nraakyera votima kyero api qaraqiro nrohi varihata

ekyaa mwatanaavanto mwiaavata api nrohiqata

uaqjama quarara tiro, mwia kyaara mwi mwatukyaraqaa

Kotiva qua vatero mwia ntuqutu raupirima kyaiho.

Mwi mwatukyava Kotira kyaiqa vaisi airi ru kyaiharo

mwia kyara Kotiva mwia nai kyoqaa mwiqanro

mwia ntuqufirave, tita.

³ Mwihua mwitaa timwa kyeta qaiqaa nronrama kyeta tiqata,

Nrivaqe tire Kotira nrutu tuaaheraare.

Mwi mwatukyava qia ite variharo mwiqitairo

qia munravanto ekyaa enta nrivi variananrove, tura.

⁴ Mwihua mwi quara mwitaa tuvata nronra vaisi nramwuvata, qati variqi vi varu inraikyava taaratana taaratanavata, mwihua mwatasata tumu ntita varuvaro Kotiva nai taintaqta mwatakyaa viro varuvata mwihua mwia qamwata mwateta tiqata,
Quataave. Nrivaqe tirevata Kotira nrutu tuaaheraare, tita.

⁵ Mwihua mwitaa tuvaro Kotira tainta nronra taintaqitairo qua mpovanto mwitaama tiro:

Nkye Kotira kyaiqa vara mwate varia nraakye

qorahuave, nkye Kotira nraatu aatu hiqata

nrohi varia nraakye qorahuave,

nkye nronra vaisivantove, pata vaisivantove,

nkye ekyaa Kotira nrutu tuaaheraate, tiro.

Nyaamwuni sipisipi nraativanto nraata varovata nronraqama kye kyara nronra

⁶ Quavanto mwitaa tuvana nte variqana rie variavaro airi nraakye goravanto qua tuntema kyero quavanto ti varura. Mwi quava aisakya nronraqitairo hara hara tuntema kyero tiro. Mwi quava nyaanruva nruqua tintema kyero tiqaro mwitaama tiro:

Nrivaqe tire Kotira nrutu tuaaheraare.

Tiri nronravanto Kotiva ekyaa inraikya nraatara kyairave.

Mwiva ekyaa inraikyaqa ntaqikyi varivave.

⁷ Nrivaqe tire Kotira okyarara kepukya okyararave
timwaqi viqata mwianra qamwataqi viqata variare.

Sipisipi nraati mwiva nraakyе varaari entava qaumato vaiho. Mwia mwitai nraakyе terama teroma variho.

⁸ Mwi nraakyerara kyuqe tuavaaqa, egarori tuavaaqa takyuqi varira, utute variarive tiro mwia mwinrave, tiro.

Mwia nraata mwiva varirero ekyaa Kotira nraakyе qorama varita. Tuavaaqa kyuqera egarori mwia okyara vahirero Kotira nraakyе qoravanto kyuqe kyaiqa varaavama vahiro.

⁹ Mwi quava mwitaa tuvaro nyaamwunyaava nianra tiqaro, Mwaa quara mwitaama kyera qara ntumwa taante. Sipisipi nraati mwiva nraakyе varaani omwatara nranrenra hiro nai nraakyе qora nyaanrama taarihua, mwi nraakyе qorahua qamwateqatama varivarave, tiro. Mwitaa timwa kyero mwiva qua mpo tiqaro, Mwi quara Kotira qua, qutaa quama vaiho, tiro.

¹⁰ Nyaamwunyaava mwitaa tuvana nte mwia kyuqutarani tumu ntina mwia qamwata mwateqana mwia nrutu tuaahererera utuavaro mwiva tiqaro, Qaqao, hia mwitaa hiante. Nte i nraantantena Kotira kyaiqa vaisima varuqo. Nte ivata i qata vakyaahuavata nraantantena Iesusira qua timwa nyiqi vi varurahuama varuqo. E Kotirara nraahu ni mwanriqave tiqarama mwia qamwata mwataante. Kotira mwanraquravanto haaru poropeti vaisi kyaahaqama nyate varuvata mwihua Kotira qua qovarama kye varurave. Mwia votima kyero Kotira mwanraquravanto tirivata kyaahaqama timwa te varihata tire Iesusira qua timwa nyiqi vi varunanrave, tiro.

Qosi egarori mwoqaqa mwatakyaa viro varurara tura

¹¹ Nyaamwunyaava mwitaa tuvana nte variqana taqaavaro nyaamwuvanto qatua vuvaro qosi egarorivanto qovarama viro. Qovarama viro varuvaro mwia mwoqaqa vaisi mpovanto varuvaro mwi vaisirara Kotirara nraahu rie vari vaisivave timwa kyero, qutaa vaisive tura. Mwi vaisirara mwitaa tuvaro mwi vaisiva mpohuaqa qua vatarero hirove, mpohua rirero hirove, mwiva avuqavuma kyeqaro mwitaa hura.

¹² Mwi vaisiva varirero mwia uvanto qia votima kyero ite varuvaro mwia qiataqaa nronra vaisi tovaqa airi vahuvaro mwi vaisiraqaa nrutu mpo qara ntumwa tova vahuvaro hia mpovanto mwi nrutura ntapihi kyovaro nai mwi vaisiva nraahu mwi nrutura ntapihi kyora.

¹³ Mwi vaisiva nai nraahu naiqaa qara ntumwa to nrutura ntapihi vareqaro vaaqa ututovaro vaaqa mwiva nraanreqi ntamwa kyova vahura. Mwi vaisira nrutu *Kotira Quavantove*, tura.

¹⁴ Mwi vaisira nrutu mwitaama vahuvaro mwiya vi varuvata nyaamwusai ntaquhua mwia kyuquqa vitinteta mwia vataqи viqata mwihuavata qosi egaroriqaa viqata kyuqe tuavaaqa egarori tuavaaqa takyuqi varura ututeta vi varura.

¹⁵ Vi varuvaro mwi vaisira nroqitairo paipa vahova nrintero vahuvaro mwi paiparaqotairo ekyaa mwatanaa nraatara kyaariva varura. Mwi vaisiva ekyaa mwatanaa nraatara kyero mwiva qaini kyauru tu varero viqaro mwihuqaqaa ntaqikyiqiro quananro. Mwiva mwihuqaqaa ntaqikyiqiro viqaro uaini tamwa tanu nronraqi kyero tatintema kyero mwi vaisiva Kotiva ekyaa inraikya nraatara kye variva, raraqa taani nraakyе qorahua ntuqutuqiro quariva varura.

¹⁶ Mwi vaisiva varuvaro mwia tuavaaqa ututoraqaavata mwia tukyaqaavata qua mpo qara ntumwa tova mwitaama tiro:
 Ekyaa vunyaa vaisi variavaro
 mwaa vaisiva mwihua vunyavaa varirave.
 Ekyaa nronra vaisi variavaro
 mwiva mwihua nronra vaisi varirave, tiro.

¹⁷ Mwitaa hi varuvana nte taqaavaro nyaamwunyaa vaisi mpovanto huari vuqi siviro variqaro nronraqama kyero qua tiqaro ekyaa hiteta nrohi varu nyaamwahua nyaanrenro tiqaro, Nkye ekyaa nriate. Kotiva omwata nronra nrainani nrumu nraate.

¹⁸ Nkye nrumu vunyaa vaisi mwamwanta mwati nreta ntaqua vaisihua mwihuaqaa nronraqahi vaisira mwamwanta mwati nreta, nronra vaisi mwihua mwamwanta mwati nreta, qosivata mwihuaqa mwatakyaaavi varia vaisihuavata, ekyaa mwatanaavata, rupa taa vaisihuavata, qati varia nraakyе qorahuavata, nrutu vataa nraakyе qoravata, hia nrutu vataa nraakyе qoravata, nkye ekyaa mwihua mwihua mwamwanta mwati nrumu nraate, tiro.

¹⁹ Nyaamwunyaa vaisivanto mwitaa tuvana nte taqaavata qaakyau vairivantovata, mwatanai vunyaa vaisinramwuvantovata, mwihua ntaqu vaisihuavata, mwihua kuaqa ntuvaantuuma vita qosiqaa mwatakyaa viro varu vaisira mwiavata, mwia kyuquqa nruhua ntaqu vaisihua mwihuaqvata, ntaqirerata uti varura.

²⁰ (Ntaquqi vi varuvaro qosiqaa varu vaisiva mwihua nraatara kyero) qaakyau vairi mwia rupa tero vaisi mpovanto unra tiqaro, Kotira qua qovarama kye varuqo, tu vaisiravata rupa tora. Unra vaisi mwiva vuni qaakyau vairi kyaahaqa hiqaro nraahumwa mpo kyaiqa nronra kyaiqa vare varuvata nraakyе qoravanto qaakyau vairi nampaa varohua qaakyau vairi mwanraquhara tiri mwanriqave tiqata qamwata mwatohua, mwihua unra vaisi mwia kyaiqa taqeta qutaama mwiva Kotira qua ti varuvave tura. Unra vaisi mwiavata qaakyau vairi mwiavata hia ru kyaraitiro, mwitanahua qia nronraqama kyero itoraqi tuto kyovatatanu mwiqi varura. Mwi qiaava ite varuvaro mpogama kyero nriqiqi viqaro munravanto ukavi varu qiaava vahura.

²¹ Mwitanahua qiaqi tuto kyero qosiqaa varu vaisiva uro ntaquqi viro mwitanahua kyuquqaa vitinto vaisihua ruqiro viro nai paipa, nroqitairo nru paiparaqotairo, mwihua ru taiqa kyovaro nyaamwa ekyaa mwihua nrumu mwihua mwamwanta mwati toqa ntupepaama kyeta nkyiari nraataa huntema nramwa vura.

20

Saataaninra 1,000 ihiara rupa tairaro varianinranra tura

¹ Mwitaa huvana nte variqana taqaavaro nyaamwunyaa vaisi mpovanto nyaamwusairo kiqa mpo, mupi nronra qesa qatuaa kiqara nai kyauquqi tu varero seni muaanrantora, mwiavata tu varero tuminro.

² Mwiva tumu evari nronra votihura qora inraikya mwia ntavaaqaqvkyora. Evari qarura uaqiahuva mwiva haaru varuvave. Mwiva Saataaniva Kotira nramwutaavanto varuvaro mwia ntavaaqaqvkyero mwia rupa taariro 1,000 ihiara karavuqi variarive timwa kyero, seniqotairo mwia rupa kyora.

³ Rupa kyero mupi nronraqi mwia mwaamwi tuto kyero mwianra 1,000 ihiara mwipi variqaro hia qaiqaa mwaanri ntero nraakyе qora unra qiarive tiro, qesa mwia tita tero roki ruteru qumeqo taaqau tora. Nte ruvaatakyaa nraakiara qovara hianinra taqaavarave. Nraakiara Saataaninra rupa tairaro mwiva 1,000 ihiara karavuqi variqiro uro taiqa kyairaro mwi entaraqaatairo Saataaninranra mwiva mpo enta pata entanramwu qatinani mwaanri ntero nrohiarive tiro, mwia huvantu kyaananrove.

⁴ Nte ruvaatakyaa taqaavaro tainta nronra mpo tainta mpo taintavanto vahuvata mwiaqaa nronraqama vu vaisihua mwatakyaa vita varura. Mwi vaisinramwuhua ko qiate tiro, nronraqama kyovata varuvana nte mwihua taqeqlana nraakyе qora mwanraqura airivata taqaavara. Mwi nraakyе qorahua mwatani varu entara Iesusirara nraakyе qora timwa nyiqata Kotira qua ti varuvata mwia kyaara mwihua nyunta teqa kyora. Mwi nraakyе qorahua mwatani variqatama hia qaakyau vairivata mwia mwanraquharavata qamwateta tiri mwaniqave tiraitita, nkyiari kyauquaavata tiriqaavata hia mwia nampaa varora. Nte taqaavata mwi nraakyе qorahua qaiqaa qati sivita variqata Karaisiravatamakyе mwaa mwataraqaa ntaqikyiqi viqata 1,000 ihiara variqi vura.

⁵ Mwi nraakyе qorahua qaiqaa qati sivi variqata mwitaamaqi vuvata hini nraakyе qora qutu vuhua hia siviraitita, qati nraahu variqi vuvaro 1,000 ihi nritarovata mwihuavata qaiqaa qati sivita nrohi varura. Vaakya tu nraakyе qorahua nraakiara mwihua nraante qaiqaa qati sivi variqi vi vari nraakyе qorahuama varivara.

⁶ Tahuave varivaro Kotiva mwihua nraante sivuma kyaarihua mwihua qamwateqata varivaro Kotiva mwihua kyuqema nyatairata vari-varave. Mwihua kepukyavanto qio vahiraro qaiqaa mwihua qutu viva hiama qio vahiananro. Mwihua qaiqaa qutu viva hia qioqahirata mwihua Karaisiravata 1,000 ihiara ntaqikyiqi viqata Kotiravata Karaisiravata kyaiqa varaqi vivara.

Saataaninra ekyaa nraatara kyaaninranra tura

⁷ Nraakiara Saataaniva 1,000 ihiara karavuqi variqi viro uro taiqa kyairaro mwia huvantu kyairaro ⁸ mwiva veva ntero pataqiara qatinani variqaro uro ekyaa mwatanaaa unra qua tirata mwihua mwia quara qutaave tivara. Nraakiara mwi entara mwatani varihua mpo mwatanaaa Nkoku mwatanaahua varivata mpo mwatanaahua Menkoku mwatanaahua varivara. Mwi mwatanaahua variqata mwihua Saataaninra quara qutaa quave tivaro Saataaniva ntaqirero mwi mwatanaahuatana ntuvantuuma tairata mwihua nramanri nronra tokyasataa nruqa vahira mwia votima kyeta vaisi airintivanto ntuvantua hivarave.

⁹ Nte ruvaatakyaa taqaavata mwi mwatanaahua Kotira nraakyе qoravata ntaqirerata uti variqata ekyaa mwata maata variqi viqata uro Kotira nraakyе qora ututuma kyeta Kotira mwutukya vahi mwatukyara mwiaavata ututuma kye varura.

Nkoku mwatanaaa mwihuavata Menkoku mwatanaaa mwihuavata Kotira nraakyе qora ututuma kye mwihua rirera huvaro nyaamwusairo qivamoto tumu mwihua itamwa taiqa tuto kyora.

¹⁰ Mwihua taiqa kyovaro Saataaniva mwihua unra utu nyatova varuvaro mwiavata vara kyero qia ori egaroripaatairo ite varuraqi tuto kyora. Vuni qaakyau vairivata unra qua tiqaro, Kotira qua qovarama kye varuvave, tu vaisiravata tuto kyoraqi Saataaninravata tuto kyora. Nraakiara mwinramwuhua mwi qjava itaaninraqi variqi viqata iheravata entaqivata ekyaa enta atura ntumwaqi vivara.

Kotiva ekyara entaqaa variqaro ko qianinranra tura

¹¹ Nte ruvaatakyaa taqaavaro tainta nronra egarori tainta vahuvaro mwiaqaa mpovanto mwatakyaa viro varura. Mwiva tainta mwiaqaa mwatakyaa viro varuvaro nyaamwuvantovata mwatavantovata tiqaro, Hiama qio mwia vuqaa varianinrave, timwa kyero aatu ntuqema kyero vivuvaro hia mpoqiavantovata mwia qaiqaa taqora.

¹² Mwitaa huvana nte taqaavata nraakye qora qutu vuhua nrutu nronra vataahuave, pata nrutu vataahuave, mwi taintara vuqaa sivita varura. Qutu vuhua tainta mwia vuqaa sivita varuvaro taintaqaa mwatakyaa viro varuva mpuku vara kyero mpo mpuku mpo mpuku iritero variqaro mpuku mpo, mwiqi ekyaa enta qati variqi vi nraakye qorahua nyutu vahu mpukura, iri kyero ko timwaqiro vura. Qutu vuhua mwatani qati varu entara mpo kyaiqa mpo kyaiqa vare varu quara mwi mpukuraqi mwi mpukuraqi qara ntumwa tovaro vahuvaro taintaqaa mwatakyaa viro varuva mpukuqi qara ntumwa to quara rieqaro ko timwaqiro vura.

¹³ Mwiva ko timwaqiro vuvata kyaarerera nronraqi ntaqutu vu nraakye qorahua mwiqitai qovarama vita uro tainta mwia vuqaa varuvata qutu quahua uro varia mwatukyaraqitaivata nraakye qora qovarama vita uro mwi taintara vuqaa varuvaro taintaqaa mwatakyaa viro varuva mwihua qati varu entara kyaiqa vare varurara rieqaro ko timwaqiro vura.

¹⁴ Mwiva ko timwaqiro viro uro taiqa kyero mwiaqaatairo qutu vuhuavata, qutua okyararavata, qia nronra itoraqi vara mwaamwi tuto kyora. Nraakiara Kotiva qia nronra itaaninraqi tuto kyairata mwihua mwi entara tiqata, Po, mate ekyarama qutu vuro, tivara.

¹⁵ Tainta nronraqa mwatakyaa viro varuva variqaro taqovaro ta nraakye qorahuave nyutu hia mpukuqi ekyaa enta qati variqi vi nraakye qorahua nyutu qara ntumwa to mpukuraqi vahuvaro mwia qia nronra itoraqi vara mwaamwi tuto kyora.

21

Nyaamwu qaraakyavata mwata qaraakyavata qovarama quaninranra tura

¹ Mwitaa huvana nte taqaavaro nyaamwu qaraakyavantovata mwata qaraakyavantovata vahura. Nyaamwu haaruavavata mwata haaruavavata ekyara vivuvaro kyaarerera nronravantovata hia vahura.

² Mwitaa huvana nte taqaavaro Kotiva hunasairo nyaamwusairo mwatukya kyuqeva, hia mwiqi uaqia hi inraikyavavata vahu mwatukyava, qaraakya Ierusaremivantum varura. Nraakyevanto nai vaati vararerera hiro nai mwamwanta mwunruqama taintema kyero mwi mwatukyava tumi varuvana ³ nte riaavarato tainta nronraqaatairo quavanto mwitaama tiro: Mwaa entaraqaatairo Kotiva nai nraakye qora kyapata variqiro quananrove. Mwiva mwihua kyapata variqiro

virata mwihua mwia nraakyae qorama varivarave. Kotiva naivanto mwihua kyapata variqiro virata mwihua mwianra tiri mwanriqave tivarave.

⁴ Mwihua varivaro mwiva mwihua nruqunru nruka nyatairata mwihua qio variqata hia qaiqaa qutiraitita, hia ntataraitita, hia mwutukya uaqiahirata variraitita, hia nriqavira inraikya vararaitita, kyuqema kye variqi vivarave. Haaruua okyara taiqa virara tita, mwihua mwitaa-maqita vivarave, tiro.

⁵ Quavanto mwitaa tuvaro tainta nronraqa mwatakyaa viro varuva tiqaro, Nte mate ekyaa inraikya qaraakyaqama kyarerave, tiro. Timwa kyero nianra tiqaro, Mwaa quava qutaa qua vaiharo mpovanto qio mwi quara riemwaqiro quaninranra tira, e mwaa quara qara ntumwa taante, tiro.

⁶ Mwitaa timwa kyero mwiva qaiqaa tiqaro, Qio nte mwi kyaiqara taiqama kyauqo. Nte haaru vuni variavavama varuqo. Nte nraakiara ekyaarara vitinivata variarivama varuqo. Vaisi mpovanto nramanri nraataa hirera, nte nrumwuqitairo qati variqiro quani nramanrinra, mwia mwiqanama hia kyoqaara nyaanru hiraitina, qati mwianrinro nrenro mwiva qati variqiro quananrove.

⁷ Vaisivanto uaquia hi kyaiqaravata ntaquqiro viro qio nraatara kyaariva, mwivama nte hiani inraikyara qio varaananrove. Nte mwihua mwanriqavanto variarita mwihua ni maaqu naamwunra varivarave.

⁸ Mpo hia nraakyae qorahua ni kyaiqa nraatu aatu hiqata ni pataqj nria aanranra qaqlira kyaahuave, hia nianra riemwaqita vihuave, mwaaqu kyaiqa uti varihuave, hena vaisi ru kyehuave, api qaraqita nrohi varihuave, qumina unra inraikyara tiri mwariqave tiqata qamwata mwate varihuave, ekyaa unra qua ti varihuave, ekyaa mwi kyaiqara mwi kyaiqara uti varihua qia nronravanto ori egaroripaatairo itaaninraqi vivarave. Mwihua mwini uro variqata, Qikye, ekyaarama qutu vuro tivarave, tiro.

Qaraakya Jerusaremlanra tura

⁹ Mwitaa huvaro nyaamwunyaahua 7 nramwu mwihua nraakyae qora ekyara uaqiamma nyatarera hu inraikyara tanu 7 nramwu piqa kyeta tutoraqitairo mpovanto nte hiavanani nri ntero nianra tiqaro, Nrinraqe nte sipisipi nraati mwiva varaani nraakyera i nraamwu taarira taqaante, tiro.

¹⁰ Mwita tuvaro Kotira mwanraquravanto kepukyaqama kyero nivata varuvana nte variavaro nyaamwunyaava mwiva ni pita varero taaqi nronra mpo nritaroraga uro kyero ni naamutovana nte taqaavaro Jerusaremi kyuqera hia mwiqi qora inraikyavanto vahu mwatukyava tumiqanro Kotiva varura nyaamwusairo tumi varura.

¹¹ Mwi mwatukyaya tumi varuvaro Kotira peqa okyaravanto mwi mwatukyaraqitairo takyuqi varuvaro tuminro. Mwi mwatukyaya takyuqiqaro nronra munima kyaani orira voti hira mwia nrutu *iasipaa* ori votima kyero takyuqiqaro karaasi votima kyero itero ante anta hi varura.

¹² Mwi mwatukyaya vasaamwunra vahirero nronra nritarero vahuvavarro mwia qesa 12 nramwu vahuvata nyaamwunyaahua 12 nramwuvanto mwi quesara kuaa kuaaqa ntaqikyi varuvaro qesa mwiaqaa Isareris okyara 12 nramwu nyutu qara ntumwa tovaro vahura.

¹³ Mwi mwatukyara vasaamwunra riqanani taarampo qesa vahuvaro kyaavani taarampo qesa vahuvaro vetara hini taarampo qesa vahuvaro mwaa hini taarampo qesa vhura.

¹⁴ Vasaamwunra mwia vara ututu qesa 12 nramwu mwitaama vahuvaro ori 12 nramwuqa vasaamwunra mwia ratova ori mwinramwunraqa sipisipi nraati mwiva nronraqama kyo vaisihua 12 nramwu nyutu qara ntumwa tovaro vhura.

¹⁵ Mwitaama vahuvaro nianra qua ti varu vaisiva nyaamwunyaa vaisivanto variqaro mwataani kyaamwunra koriqotairo ututora nai kyauquqi tuteri mwi mwatukyarakata, mwi mwatukyara quesavata, mwi mwatukyara vasaamwunravata, mwatarero uti varura.

¹⁶ Mwi mwatukyava vahirero kyaava riqana nraanteri hini hini mwinramwuva kuaaqarama vhura. Mwitaama vahuvaro nyaamwunyaa vaisivanto mwi mwatukyara mwatama kyero taqovaro vasaamwunra hnisataa 2,200 kiromitaa vahuvaro mwatukya mwia virinivata mpianivata mwatama kye taqovaro 2,200 kiromitaa kuaa qarama kyero vhura.

¹⁷ Mwitaama vahuvaro nyaamwunyaa vaisivanto vasaamwunra mwia mwatama kye taqovaro mwia mpuahaa mwiva 144 mitaa vhura. Vaisivanto kyairiqa vara kyero mwataara hi varintema kyero nyaamwunyaa vaisivanto mwi mwatukyara mwatama kye taqero mwi quara timwa mpuvana nte riaavarave.

¹⁸ Vasaamwunra mwia *iasipaa* oriqotairo ututova vahuvaro mwatukya utaqi vahu nraamwunra *kori* oriqotairo ututovaro karaasivanto iteri ante anta hintema kyero iteri ante anta hiqaro vhura.

¹⁹ Mwitaama vahuvaro vasaamwunra mwemwani vahu orira munima nronraqama kyaani orira mpo ori mpo ori mwunruqama tova *iasipaa* ori vahuvaro

mwiaqaa nampa 2 ori kukyanumwu votihuva *sapaia* ori

vahuvaro

mwiaqaa nampa 3 ori egarori votihura aketi ori vahuvaro

mwiaqaa nampa 4 ori vuhanaa votihuva emaraari ori

vahuvaro

²⁰ mwiaqaa nampa 5 ori nraanrevata egarorivata vahu orira

sontonisiki ori vahuvaro

mwiaqaa nampa 6 ori nraanre ori *koniriani* ori vahuvaro

mwiaqaa nampa 7 ori qaamiantaqatova *karisoriti* ori

vahuvaro

mwiaqaa nampa 8 ori kyatari mwanre votihura *mperiri* ori

vahuvaro

mwiaqaa nampa 9 ori *topaasi* ori vahuvaro

mwiaqaa nampa 10 ori korisopareri ori vahuvaro

mwiaqaa nampa 11 ori qia votihura *haiasini* ori vahuvaro

mwiaqaa nampa 12 ori nraanre votihura *ametisi* ori vahura.

²¹ Ori 12 nramwu vahuvaro qesa 12 nramwu kyau mwukyaari voti huvave, kinaa voti huvave, vhura. Hia kinaa pataqiani vara kyero tomaqa kyeqaro qesa mwia utiraitiro, kinaa nronra kuaikuqo qesa mwia utuqiro viro ekyaa qesa 12 mwinramwunra taiqa kyora. Qesavanto mwitaama vahuvaro mwi mwatukyaraqi vahu aanrava koriqo ututovaro karaasi nraantantoraqitai vutura hinivata qio taqe inraikyava vhura.

22 Mwi mwatukyaraqi vahu aanrava mwitama vahuvana nte taqaavaro Kotira qamwata mwate nraamwuva hia vhura. Kotiva ekyaa inraikya nraatara kye variva mwivavata, sipisipi nraati mwivavata, mwitanahua mwi nraamwuva varura.

23 Mwi mwatukyaya vahuvaro Kotira peqa okyaravanto itero takyuqiqaro ntuvaahe varuvaro sipisipi nraati mwiva omwa votima kyero ite varuvarora tiro, huarivantovata toravantovata hia mwiakya vahura.

24 Nraakiara mwi mwatukyaya qovarama virata ekyaa mwatanaa nrohivarо mwi mwatukyaya ntuvahairata nrohi varirave. Mwihua mwitaama kye nrohi varivata mwatani vunyaa vaisinramwuvanto nkyiari kyuqe inraikya vatera varaqita uro mwi mwatukyaraqi kyevarave.

25 Mwihua nkyiari vate inraikyara varaqita uro kyeta varivaro qaataataaninraqa mwi mwatukyara quesavanto qati nraahu qatua viro vahiraro mwini hia enta hianinranra tiro, hia mwi quesara tita taananrove.

26 Mwi mwatukyara qesa qati qatuaviro vahirata ekyaa mwatanaavanto nkyiari vatera kyuqe inraikya varaqita mwipi qio uro kyevarave.

27 Mwi inraikyara mwi inraikyara uro kyeqatama kyuqe inraikya nraahuma uro kyevara. Mpo inraikya qora inraikyavanto hiama mwi mwatukyaraqi viqetaananro. Vaisivanto kyaurira kyaiqa varaarivave, unra qua qiarivave, ekyaa mwitaa hi vaisihua hiama mwi mwatukyaraqi viqetevara. Sipisipi nraati mwia mpukuqi ekyaa enta qati variqi vi nraakyе qorahua mwihua nyutu qara ntumwa tai nraakyе qorahua, mwihua nraahuma mwi mwatukyaraqi qio viqetevarave.

22

Qati variqi vi nramanrinranravata qati variqi vi kyatarirraravata tura

1 Nyaamwunyaa vaisivanto mwi mwatukyara ninaamutero mwiva nramanri mpo ni naamutovana taqaavara. Mwi nramanriva, qati variqiro vi vari nramanriva, kyuqema kyero takyuqiro itero ante anta hiqaro Kotiravata sipisipi nraati mwitana taintaqitairo tumi varura.

2 Mwi nramanriva mwiaqitairo viqaro mwi mwatukyara aanra utaqaa vi varuvaro nramanri tokya hini hini kyatari, qati variqi vi variva vahura. Mwi kyatariva kuaa ihi mwipi kuaa tora kuaa tora tamwa riegaro 12 nani tamwa riemwaqiro vivi hura. Mwi kyatarira mwanrevanto ekyaa mwatanaahua hemwaa votima kyero mwihua kyuqema nyataariva vahura. ³ Kotiva uaqiamma quarive qiari inraikyava hiama mwi mwatukyaraqi vahiananro.

Mwi mwatukyaraqi Kotiravata sipisipi nraativata mwitanahua tain-tama vahiananro. Mwi taintava mwi mwatukyaraqi vahirata Kotira kyaiqa vaisi mwia nraakyе qora, mwihua Kotirara tiri mwanriqave tiqatama qamwata mwatevara.

4 Mwihua mwianra qamwataqi viqata mwia viri taqamwaqi vi varivaro Kotira nrutu mwihua tiriqa qara ntumwa tairaro vahiananro.

5 Mwihua mwitaama kyeta Kotirara qamwataqita vivaro hiama mwini enta hiananro. Nronravanto Kotiva mwihua ntuvahahama nyate varianinranra tiro, huarivantovata omwavantovata hiama mwia kyaiqa vahiananro. Kotiva mwihua ntuvahahama nyatairata mwihua vunyaa nraakyе qora variqata ekyaa enta ntaqikyiqita vivara.

Iesusiva uro ntantero tumuaninranra tura

⁶ Nyaamwunyaaisivanto qaiqaa nianra tiqaro, Mwaa quava qutaa quama vaiho. Qioma vaisi mpovanto mwi quara riemwaqiro quanarrove. Nronravanto Kotiva nai mwanraqura poropeti vaisi nyuvaro mwiva mwihua kyaahaqa hi varuvata mwihua Kotira qua qovarama kye varurave. Kuua qarama kyero Kotiva matevata nai kyaiqa vaisiara mwihua nraakiara pataqia vari kyero qovara hianinra ntapihi kyeta riaata tiro, nyaamwunyaaisivanto mpo titairave, tura.

Mwiva mwita tuvana nte Ioniva ruvaatakyaa nraakiara ekyaa mwi inraikyava qovara hianinra taqaavara.

⁷ Iesusiva mwitaama tiro: Nte nkye hinani qamwanrama uro ntantena tumuaninrave. Mwaa mpukuraqi nraakiara qovara hianinra qara ntumwa taurave. Mwi quara riemwaqiro quariva variraro Kotiva mwia kyuqema mwatananrove, tura.

⁸ Nte Ioniva ruvaatakyaa mwi inraikyara riena mwi inraikyara taqaavara. Nte mwi inraikyara rie taqe hina mwiaqatai nyaamwunyaaisivanto ni naamutora mwia kyuqutarani tumu ntina mwia nrutu tuaaherarera uti variavaro ⁹ mwiva qaqao tiro, Hia ni nutu tuaaheraante. Nte i voti huva Kotira kyaiqa vaisima varuqo. I qata vakyaahuave, poropeti vaisive, mwaa mpukuraqi qara ntumwa tai quara riaa nraakye qorahuave, nte mwihua votima kyena Kotira kyaiqa vaisima varuqo. E Kotirara nraahu ni mwanriqave timwa kyera mwia nraahu qamwata mwataante, tiro.

¹⁰ Mwitaa timwa kyero qaiqaa tiqaro, Mwaa quara nraakiara qovara hianinra qovarama kyauqara qara ntumwa taananra hia ugeta taante. Ekyaa mwi quava qutaa qovara hiari entava qaumato vahirara tira, e hia ugetataante.

¹¹ Qora kyaiqa utuani vaisira qati kyairaro mpoqiatata qora kyaiqa utuqiro quarive. Api nrohiani vaisira qati kyairaro api nrohiani kyaiqara mpoqiatata utuqiro quarive. Kyuqe kyaiqa varaani vaisira qati kyairaro kyuqe kyaiqa nraahu mpoqiatata varaqiro quarive. Kotira kyaiqa nraahu varaani vaisira qati kyairaro Kotira kyaiqa nraahu varaqiro quarive, tura.

¹² Iesusiva mwitaama tiro: Riaate, nte qamwanrama uro ntantena tuminrenrave. Nte mwi entara nraakye qora nyianri inraikyara varena nraakye qora mwihua nkyiari kyaiqa kuaiqia kuaiqiaqa taqe qana kyoqaa nyianinrave.

¹³ Nte haaru vuni variavavama varuqo. Nte nraakiara ekyaarara vitinivata variarivama varuqo. (Nte nraahuma okyaranivata mwutunivata varuvama varuqo.)

¹⁴ Nraakye qora nkyiari tuavaaqqa kyuqema kye hiqama tehua, mwihua qamwateqata varivarave. Ekyaa enta qati variqi vi kyatari tamwanra mwi nraakye qorahua qio hiqo kye varevama vahiananrove. Mwi nraakye qorahua qioma Kotira mwatuqya qesa qatua kye vera ntevama vahiananrove.

¹⁵ Mwihua mwi mwatuqyaraqi varihua varivaro mpohua mwi mwatuqyaraqi viva hiama qio vahiananrove. Mwihua mwaqani vairi votima kyeta varivarave. Tuhive haqaquaakyara kyaiqa vare varihuave, nraakye qora api qaraqita nrohi varihuave, vaisi ru kyehuave, unra inraikyara tiri mwanriqave tiqata qamwata mwate varihuave,

unra quavata unra kyaiqavata vare varihuave, mwihua hia Kotira mwatukyaqi viraitita, mwaaqani varivarave.

¹⁶ Nte Iesusiva Kotira nraakyе qora mpoqi mpoqi variahua, mwihua mwi quara riaate tinama, nte nyaamwunyaaisi mpo titauqaroma mwi quara mwihua timwa nyiho. Nte Ntevitira okyara kuaa okyaravantoma varuqo. Itataraaravanto qaatastarera hinani itaira nte mwia votima kyena iteqana ntuvaahe varuvama varuqo, tiro.

¹⁷ Kotira mwanraquhavantovata sipisipi nraativanto varaari nraakyevavata mwianra tumuantema, tita. Mwitanahua mwitaa ti variarara tita, nkye mwaa quara riehuavata Iesusirara tumante qiat. Tavave nramanri nraataa iharo variho? Nrinra hia kyoqaa hiraítira, qati vara kyera nraante.

Ekyara qua tura

¹⁸ Nte Ionivama tina. Nraakiara qovara hiani quara qara ntumwa taura nkye mwi quara riehuara tirera. Nte nkyiara kepuqyaqama kyena mwitaama tina, Vaisi mpovanto nte tu quaraqa mpo qua tomaqa taakyorave. Mwiva mwitaa hirera, qora inraikya qovara hininranra mwaaqi tura, Kotiva ekyaa mwi inraikya mwi vaisiraqaa vataanarove.

¹⁹ Nraakiara qovara hiani quara nte qara ntumwa tauraqaatairo mpovanto mpo qua vara qatinani kyaankyorave. Mwiva mwi quara vara qatinani kyarera, Kotiva mwi vaisirara hiama mwiva ekyaa enta qati variqi vina kyatari tamwanra nrenanrave qiananrove. Mwiva hiama ni mwatukya kyuqeraqi quananrove, qiananrove. Nte kyatari mwianravata, mwatukya mwianravata, mwaa mpukuraqi qara ntumwa taurave.

²⁰ Ekyaa mwi quara mwi quara qovarama kyai vaisiva, Iesusiva, nai kyauqu nriqiqaa vateqaro mwataama tiro, Nte qutaama tuqo. Nte qamwanrama kye uro ntantena tumuaninrave, turave.

Iesusiva mwitaa tihana nte tiqana, Qutaama tira hiaro. Nronrao, Iesusio, e tumuante, tuqo.

²¹ Nkye varivaro tiri vunyaa vaisi Iesusiva nkyivata variqaro nkyi kyuqemaqiro quarive. Qutaave.